
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
·LIBRARIES·
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817

ALGEMEENE AARDRIJKSKUNDIGE BIBLIOGRAPHIE

VAN

NEDERLAND.

UITGEGEVEN DOOR

DE AFDEELING „NEDERLAND"

VAN HET

Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap.

EERSTE DEEL.

Algemeene en plaatselijke beschrijving,

BEWERKT DOOR

R. VAN DER MEULEN.

LEIDEN. — E. J. BRILL.
1888.

ALGEMEENE AARDRIJKSKUNDIGE BIBLIOGRAPHIE

VAN

NEDERLAND.

VOORREDE.

In September 1882 kwam tot het Bestuur van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap eene uitnoodiging om deel te nemen aan eenen hoogst belangrijken arbeid. Het doel was om na niet al te verwijderd tijdsverloop eene Land- en Volkenkundige beschrijving van Middel-Europa te leveren. Het plan ging uit van den sedert meer en meer een krachtig standpunt innemenden Duitschen *Geographen-Tag*, en zou zich uitstrekken over het Duitsche Rijk, het Oostenrijksche Kroonland, Zwitserland, Nederland, Luxemburg en België.

Om dat doel grondig en stelselmatig te bereiken, meende men dat het wenschelijk ware aan te vangen met het vervaardigen van bibliographieën van de verschillende landen, en aldus omschreven kwam het verzoek tot ons, of Nederland genegen was meê te werken en of men hier ook tot laatstbedoelde zienswijze toetrad.

Het Bestuur van het N. A. G. stelde de vraag in handen van hare te 's Gravenhage gevestigde Afdeeling Nederland, en deze besloot met algemeene stemmen te berichten: dat eene aan de eischen des tijds beantwoordende beschrijving van het Land en de Bevolking van Nederland tot heden werd gemist, wat Prof. Veth voor Java deed, heeft nog niemand voor het moederland ter hand genomen; — ook het voornemen om eerst de bronnenstudie te vergemakkelijken en aldus ook zijdelings veler belangstelling op te wekken, vond aller bijval, en toen gemeld Bestuur van het N. A. G. dit advies had ontvangen, nam het dan ook het besluit meê te werken, de Afd. Nederland opdragende een plan van uitvoering te overwegen, en dit — zoodra het werd goedgekeurd — ook ter hand te nemen.

Eene der eerste voorwaarden was intusschen dat samenwerking tot

betzelfde doel, niet mocht uitsluiten dat Nederland geheel zelfstandig handelde en zou blijven handelen; dat wil zeggen, dat niet alleen onze Bibliographie hier te lande zou bewerkt worden en in 't Nederlandsch verschijnen, geheel naar onze inzichten bearbeid, maar dat ook de latere Beschrijving van Land en Volk van Nederland door een of meer Nederlanders zou ter hand genomen worden. Hiertegen werden van de zijde der zich in Duitschland geconstitueerd hebbende Centrale-Commissie geene bezwaren geopperd, slechts werd Prof. Dr. A. Kirchhof, te Halle a/S aangewezen als het lid waarmede Nederland zich in verbinding had te stellen, zoo dit noodig bleek.

Behalve eene persoonlijke kennismaking van den ondergeteekende met dezen uiterst welwillenden geleerde, vond dit evenwel niet plaats, vooral omdat hier anders gearbeid werd dan in Duitschland; dáár trachtte men reeds dadelijk en ook nu nog uitsluitend door welwillende medewerking tot een voldoend geheel te geraken. Litteratuurlijsten van verschillende landstreken (bijv. eene uitnemende over de Oost-Friesche eilanden), monographieën over enkele deelen van het uitgestrekte Duitsche gebied stroomden toe, maar de Afd. Nederland oordeelde dat het met den geest der Natie meer overeenkwam dadelijk geheel stelselmatig te handelen, en noodigde een aantal geleerden uit voor hun vak de bewerking der bibliographie op zich te nemen. Dr. W. N. Du Rieu werd gewonnen om hulp te verleenen bij het zoo moeilijk tot een geheel brengen van den arbeid der verschillende medewerkers, terwijl zijn *Repertorium* als voorbeeld der wijze van bewerking werd aanbevolen; — de grens, met betrekking tot het punt van uitgang werd, om niet al te uitvoerig te worden, tot de laatste 40 of 50 jaren beperkt, tenzij de bewerker meende dat tijdstip te moeten vervroegen, terwijl klassieke werken uit alle tijden stellig opgenomen moesten worden; — een honorarium werd vastgesteld, en dit alles geschiedde in 1884.

Thans kwam er een tijdperk van teleurstellingen: vele hoogstbekwame mannen deden toezegging van medewerking, maar enkele lieten nader niets van zich hooren, eenige trokken zich terug wegens gemis aan tijd, sommige echter zetten zich ernstig aan den arbeid, en aan hunnen krachtigen steun is het te danken dat het werk toch voortgang kon hebben; hunne namen zal men in de verschillende rubrieken van deze Bibliographie terugvinden, doch hier reeds past een woord van hartelijken dank voor hunne hulp. Dat die dank, vooral van mijne zijde welgemeend is, zal men het best kunnen bevroeden uit de mededeeling, dat zoo dik-

werf te vergeefs werd aangeklopt: onder anderen wendde ik mij namens de Afd. Nederland tot een twintigtal op het gebied van Handelslitteratuur bekende namen, zonder ergens troost te vinden.

Het is mij dus eene bepaalde behoefte eenige namen te noemen, die in de eerste plaats het wèlslagen verzekerden.

Deze eerste band is geheel saamgesteld door den Heer R. van der Meulen, Bibliothecaris van het Rotterdamsch Leeskabinet, die welwillend de taak op zich nam welke aanvankelijk aan onzen bekenden vriend P. H. Witkamp was toebedeeld, doch wiens afnemend gezichtsvermogen bij klimmenden leeftijd te groot bezwaar opleverde voor eene tijdige volvoering.

De samenstelling van den „Natuurkundigen toestand", welke den tweeden band zal vormen en waarvan reeds enkele vellen zijn afgedrukt, danken wij vooral aan de medewerking der Heeren F. J. van Pesch en W. J. D. van Iterson voor de Geologie, van den Heer Ingenieur E. Engelenburg voor de Klimatologie, van den Heer Ingenieur J. van Heurn voor de Wateren en den Waterstaat, van de Heeren Prof. Dr. C. A. J. A. Oudemans en Dr. J. G. Boerlage voor de Botanie, en van Dr. P. P. C. Hoek voor de Zoölogie.

De derde band, aan het Volk gewijd, zal weder grootendeels te danken zijn aan de hand van den bewerker van de eerste afdeeling, die de bouwstoffen voor een groot deel kan ontleenen aan den omvangrijken arbeid van den Heer J. E. van Renesse.

Dat voorts de doeltreffende en welwillende hulp van Dr. Du Rieu vér boven mijn lof verheven is, behoef ik wel niet te herinneren aan allen die zijne hulpvaardigheid en groote bekwaamheid kennen.

Uit het bovenstaande blijkt dat men de uitgave wenscht te beperken tot drie banden:

I. Algemeene en plaatselijke beschrijving.
II. Natuurkundige toestand.
III. Het Volk.

Daaruit zal de toekomstige beschrijver van Nederland, daaruit zal de belangstellende in ons Vaderland voldoende gelegenheid vinden om te putten wat hij wenscht te weten, althans waar het te vinden is.

Intusschen meene men niet dat ik op dezen arbeid den stempel der volkomenheid wil drukken; dat zij verre. — Zoo ergens dan kan bij zulk een werk van geene volledigheid sprake wezen, en al werd naar eene gelijkmatige behandeling der verschillende rubrie-

ken gestreefd, ook in dit opzicht blijft het menschelijk werk, derhalve onvolmaakt.

Thans geef ik het woord aan de bewerkers om toe te lichten, hoe zij hun taak hebben opgevat en uitgewerkt, met het oog op de bruikbaarheid.

De Voorzitter van de Afdeeling Nederland.

J. KUYPER.

EEN WOORD VOORAF

VAN DEN BEWERKER VAN HET EERSTE DEEL.

Door het Bestuur der Afd. Nederland van het Aardrijkskundig Genootschap uitgenoodigd tot de bewerking van het algemeen en plaatsbeschrijvend gedeelte der *Aardrijkskundige Bibliographie van Nederland*, heb ik die opdracht met ingenomenheid aanvaard. Het doel toch beoogd met het bijeenbrengen en in 't licht geven van bouwstoffen voor de kennis der vroegere en tegenwoordige gesteldheid van ons Vaderland, kan niet anders dan sympathie wekken, ook buiten den kring der leden van het Aardrijkskundig Genootschap. Over de wijze waarop ik gemeend heb mij van die opdracht te moeten kwijten, m. a. w. over de wijze van bewerking, het volgende:

Brengt de afbakening der juiste grenzen voor een speciale bibliographie eigenaardige bezwaren mee, dit is in niet geringe mate het geval met het bijeenbrengen en schiften der gedrukte bouwstoffen voor de topographie van Nederland. Geschiedenis en aardrijkskunde zijn hier zoo nauw verbonden, dat ze, vooral bij de stedebeschrijvingen, in de meeste gevallen samengaan. De kronieken toch van vele steden bevatten bijna altijd topographische bijzonderheden. Deze kronieken heb ik dan ook gemeend te moeten opnemen; daarentegen niet de zuiver geschiedkundige werken over Nederland in 't algemeen, zoo min als die, welke over enkele historische feiten met betrekking tot sommige plaatsen, zooals belegeringen e. d., handelen.

Hoewel het hoofddoel van dit werk is een beeld van den toestand der laatste vijftig jaren te geven en er dus over dit tijdvak naar volledigheid is gestreefd, mochten toch de bouwstoffen voor de kennis van de vroegere gesteldheid niet geheel achterwege blijven. Het voornaamste en belangrijkste in binnen- en buitenland gedrukt zal men naar ik hoop

niet te vergeefs hier zoeken, met uitzondering evenwel van de waterstaats- en landbouwkundige beschrijvingen, omdat die moeten opgenomen worden in de Afdeelingen over deze vakken (Waterstaat en Landbouw). De volledigheid der laatste vijftig jaren strekt zich echter niet uit tot de schoolboeken voor lager onderwijs, de adresboeken van steden, gemeenteverslagen e. d. Naar volledigheid ten opzichte der kaarten heb ik ook niet gestreefd; immers een eenigszins volledige verzameling zoude eigenlijk op zich zelf een zeer uitgebreiden catalogus vormen. In een aardrijkskundige bibliographie mochten echter de voornaamste en nieuwste atlassen en kaarten niet geheel en al ontbreken, even zoo min als de verzamelingen van afbeeldingen, plattegronden en gezichten van steden enz., hetzij met of zonder tekst. Enkele, losse prenten met stadsgezichten daarentegen moesten buiten beschouwing blijven. Ik heb gemeend in dit opzicht de voortreffelijke *Bibliotheca Geographica* van Engelmann te mogen volgen.

De titelbeschrijving der boeken is, wat aangaat de vermelding van den uitgever, niet overal even volledig, daar het onmogelijk was alle werken te zien en vele titels, uit verkoop- en magazijn-catalogussen overgenomen, geen uitgevers vermelden. Dit is ook het geval met de titels aan Bodel Nijenhuis' *Topografische lijst* ontleend, maar deze zijn, voor zoover de werken onder mijn bereik waren, daarmee vergeleken, omdat mij reeds vroeger gebleken was, dat de nauwkeurigheid der beschrijving in deze overigens verdienstelijke en door een *Toevoegsel* tot 1868 bijgewerkte bibliographie nog al te wenschen overliet.

Teneinde de literatuur der laatste vijftig jaren zoo volledig mogelijk te maken, zijn uit het *Repertorium* van de Historische Commissie van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde al de in mijn kader passende titels van artikelen in tijdschriften en andere bundels voorkomende ook overgenomen en plaatselijk ingedeeld. Mocht men oordeelen, dat het een overbodige zaak is deze titels uit het doelmatig gerangschikte *Repertorium* hier te herhalen, zoo meen ik dat de dáár onder velerlei rubrieken verspreide en soms zeer belangrijke opstellen hier door de geheel andere, zuiver plaatselijke rangschikking wel degelijk goede diensten kunnen bewijzen. Het lag evenwel tot mijn spijt buiten mijn bereik die tijdschriften enz., op enkele uitzonderingen na, van 1881—1886 te raadplegen, of andere daaraan toe te voegen.

De hoofdindeeling van dezen catalogus is, zooals de inhoudsopgaaf

aangeeft, de gewoonlijk gevolgde naar de gewesten, daarna alphabetisch naar de plaatsen. De titels eindelijk zijn chronologisch gerangschikt volgens de behandelde onderwerpen, die bij de groote steden duidelijkheidshalve van rubriek-opschriften zijn voorzien naar een stelselmatig aangenomen volgorde, welke bij kleinere plaatsen ook zonder die opschriften is in acht genomen. Aan het slot is een alphabetisch register der schrijvers en plaatsen aangebracht.

Bij het ontwerpen en de uitvoering van mijn arbeidsplan had ik het genoegen de ervaring des heeren Dr. W. N. Du Rieu, bibliothecaris der Leidsche Universiteits-boekerij, te mogen raadplegen. Ik betuig ZEd. daarvoor van harte mijn dank, alsmede voor verschillende vingerwijzingen en opmerkingen na lezing der drukproeven.

In het besef van veel gebrekkigs in mijn arbeid, roep ik ten slotte de toegevendheid van de gebruikers in, en veroorloof mij hier aan te halen het woord waarmede het voorbericht tot J. C. Hooykaas' *Repertorium op de Koloniale litteratuur* aanvangt:

Neem het zooals het is,
Niet zooals het wezen kon.

ROTTERDAM, Nov. 1887. R. VAN DER MEULEN.

INHOUD.

ALPHABETISCHE LIJST

DER

GERAADPLEEGDE TIJDSCHRIFTEN EN ANDERE BUNDELS, MET VERKLARING DER GEBEZIGDE VERKORTINGEN [1].

Acad. Tijdschr. Academisch Tijdschrift voor het koningrijk der Nederlanden, Jrg. I. N°. 1 en 2. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1830. 8°.

Alb. d. Nat. Album der Natuur, onder redactie van P. Harting, D. Lubach en W. M. Logeman, Dl. I—XXX. Gron. 1852—70, Haarl. 1872—80. 8°.

Alg. Letterl. Maandschr. Algemeen letterlievend Maandschrift. Rott. 1836—44. N. Serie, onder redactie van I. J. D. Nepveu en C. L. Schüller. Utr. 1845—48. 8°.

Ann. de l'Acad. d'Arch. Bulletin et Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique. Anvers, 1835—80. 8°.

Annales Acad. Annales Academici, a. 1837—1857. Hag. Com. 1840 -42. Lugd. Bat. 1849—60. 9 vol. 4°.

Annal. Acad. Groning. Annales Academiae Groninganae, a. 1815—1837. Gron. 1817—39. 22 vol. 8°.

Annal. Acad. Rh. Traj. Annales Academiae Rheno-Trajectinae, a. 1815—1837. Traj. ad Rh. 1818—37. 22 vol. 8°.

Annal. Soc. Maestr. Annales de la Société historique et archéologique à Maestricht. Tom. I, II, 1—2. Maestr. 1854—57. 8°.

Ann. de Limb. Annuaire de la province de Limbourg, rédigé par la Société des amis des sciences, lettres et arts, à Maestricht. 1824—31. Maestr. 8°.

Annal. d. Voyages. Annales des Voyages, de la Géographie etc., publ. par Malte-Brun, Tom. I—XXV. Paris 1807—13. — Nouvelles Annales, publ. par Eyriès et Malte-Brun, Tom. I—LII, ibid. 1819—31, 4e Série, 1840—44, 5me Série, 1846—49. 8°.

Anthr. Rev. The Anthropological Review. Vol. I—VIII. London, 1863—70.

Arch. Aartsb. Utr. Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom van Utrecht, bijdragen verzameld en uitgeg. op last en onder toezicht van Z. D. H. den Aartsbisschop. Dl. I—VIII. Utr. 1875—80. 8°.

---

1) De verkortingen door de Historische Commissie voor haar Repertorium vastgesteld, zijn ook in dit werk gebezigd.

Arch. Zeeuwsch. Gen. Archief. Vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland, uitgeg. door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Stuk I—VII. [deel I en II]. Dl. III—V. 1. Middelb. 1843—80. 8°.

Bakhuizen v. d. Brink, Stud. R. C. Bakhuizen van den Brink, Studiën en Schetsen over vaderlandsche geschiedenis en letteren, uit vroegere opstellen bijeenverzameld en herzien. 4 dln. Amst. ('s Gravenh.) 1860—77. 8°.

Belg. Mus. Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands, uitgegeven op last der Maetschappij tot bevordering der Nederduitsche Tael- en Letterkunde, door J. F. Willems. 10 dln. Gent, 1837—46. 8°.

Ber. v. Zeevaartk. J. F. L. Schröder, Berigten en Verhandelingen over onderwerpen der Zeevaartkunde, 1e Deel. — Dl. II—VII dezer Verhandelingen en berigten betrekkelijk de Zeevaart, het Zeewezen en de Koloniën onder redactie van Jhr. G. A. Tindal en Jacob Swart. Deel VIII en volgende, onder redactie van Jacob Swart. Amst. 1847—70 8°.

Bibl. Advers. Bibliographische Adversaria. Deel I—IV. 's Gravenh. 1873—82. 8°.

Biblioph. Belg. Le Bibliophile Belge. Gand, 1845—60, Bruxelles, 1861—80. 8°.

Bibl. Univ. de Genève. Bibliothèque Universelle des sciences, belles lettres et arts, sciences et arts, Tom. I—LX. Genève, 1816—35. — Bibliothèque Universelle de Genève, Nouv. Série, Tom. I—LX, ibid. 1837—45, 4me Série, ibid. (puis Lausanne) 1846—80. 8°.

Bijdr. B. Haarl. Bijdragen tot de geschiedenis van het Bisdom van Haarlem. Dl. I—VIII. Haarl. 1873—80. 8°.

Bijdr. Gesch. Gron. Bijdragen tot de geschiedenis en oudheidkunde inzonderheid van de Provincie Groningen, onder redactie van G. Acker Stratingh, H. O. Feith en W. B. S. Boeles. Dl. I—VII. Gron. 1864—71. 8°.

Bijdr. Gesch. Over. Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel. Uitgeg. door J. I. van Doorninck en J. Nanninga Uitterdijk. Dl. I—VI. Zwolle, 1874—80. 8°.

Bijdr. Gymn. Bijdragen tot de kennis en den bloei der Nederlandsche gymnasiën voor 1857—65. Uitgeg. door het Genootschap van leeraren aan de Ned. Gymnasiën. Amst., Utr., Leid., 1852—59. 8°.

Bijdr. t. d. Nat. Wet. Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen. 7 dln. Amst. 1826—32. 8°.

Bijdr. Prov. Gron. Bijdragen tot de kennis van den tegenwoordigen staat der provincie Groningen, uitgeg. door de Commissie voor de Statistieke beschrijving der provincie Groningen, Dl. I—VII. 1. Gron. 1860—74. 8°.

Bolhuis, Verspr. Letterarb. J. H. van Bolhuis, Verspreide Letterarbeid. Utr. 1846. 8°.

Bouwk. Bijdr. Bouwkundige Bijdragen, uitgeg. door de Maatschappij van Bouwkunde, Dl. I—XXVI. Amst. 1842—80. fol.

Br. a Nidek, Anal. Analecta medii aevi, ofte oude en nooit voorheen gedrukte Nederlandsche Geschiedenisboeken. 1e Deel enz., uitgeg. door M. Brouerius van Nidek. Amst. en Middelb. 1725. 8°.

Bull. Ac. R. Br. Bulletin de l'Académie Royale des sciences, et belles lettres de Bruxelles, [Série I] I—XII, 1832—45. Brux. 1836—45. 8°., des lettres et des beaux arts de Belgique, XIII—XXIII, 1846—56. Brux. 1846—56. 8°. Série II, 1—50, 26e—49e Année. Brux. 1857—80. 8°.

Bull. Comm. d'Hist. Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire ou Recueil de ses Bulletins, XVI Tom., 1834—50. Brux. 1834—50. Série 2e, XII Tom., Brux. 1851—59. Série 3e, Tom. I—XII. Série 4e. Tom. I—VIII. Brux. 1860—80.

Bull. Inst. Lieg. Bulletin de l'Institut Liégeois, tome I—IX. Liége 1852—69. 8°.

Bull. Limb. Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg. Tom. I—XIV. Tongres, 1852—78. 8°.

Cads. Cadsandria, Zeeuwsch-Vlaamsch Jaarboekje voor 1854—59, verzameld door J. H. van Dale. Schoondijke, kl. 8°.

Caecilia. Caecilia, Algemeen Muzikaal Tijdschrift van Nederland, Jrg. I—XVII. Utr. 1844—60. 4°.

Chron. Brab. Chroniques de Brabant et de Flandre, publiées par Ch. Piot. (Dans la Collection de Documents inédits relatifs à l'histoire de la Belgique ou Chroniques Belges inédits. Brux. 1879. 4°.

Cornh. Mag. The Cornhill Magazine. Lond. 1863—80. 8°.

Corr. Soc. Verhandelingen omtrent de weersgesteldheid en ziekten der Vereenigde Nederlanden, uitgeg. door de Correspondentie Sociëteit te 's Hage. 2 dln. 's Gravenh., 1794—95. 8°.

D. War. Dietsche Warande, Tijdschrift voor Nederlandsche Oudheden en nieuwe Kunst en Letteren, door J. A. Alberdingk Thijm. Dl. I—X, N. R. Dl. I—II. Amst., 1855—80. 8°.

Denker. De Denker. 10 jaarg. 522 Nos. Amst., 1764—73. 8°.

Deutsche Jahrb. Deutsche Jahrbücher für Politik und Literatur. 13 dln. Berlin, 1862—64. 8°.

Dodt, Arch. J. J. Dodt van Flensburg, Archief voor Kerkelijke en Wereldsche Geschiedenissen van Utrecht. 7 dln. Utr. 1838—48. 4°.

Dr. Volks-Alm. Drentsche Volks-Almanak voor 1837—51, en voor 1868. Assen. kl. 8°.

Dumbar, Anal. G. Dumbar, Analecta. 3 Tom. Daventr. 1719—22. 8°.

Econ. De Economist, Tijdschrift voor alle standen, tot bevordering van volkswelvaart, door verspreiding van eenvoudige beginselen van Staathuishoudkunde, onder redactie van J. L. de Bruyn Kops. Amst. (later 's Gravenh.) 1852—80. 8°.

Edinb. Rev. The Edinburgh Review, or critical journal. Vol. I—CLI. Edinb. 1802—80. 8°.

Europa. Europa. Verzameling van in- en uitlandsche lettervruchten ter bevordering van wereldkennis en aangenaam onderhoud. Dordr. 1854—60. Amst. 1860—62. N. Serie 1863—65. Dordr. 1865—80. 8°.

Fakkel. De Fakkel of bijdragen tot de kennis van het ware, goede en schoone, verzameld door J. P. Sprenger van Eyk. 14 jrg. Rott. 1825—39. 8°.

Fel. Merit. Overzigt der werkzaamheden van de afdeeling Koophandel der Maatschappij Felix Meritis, van Mei 1852—April 1855. Amst. 1852—55. 8°.

Fr. Gen. Versl. Verslagen der handelingen van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, over 1828—80. Leeuw. 1828—41 in 4°., 1842—80 in 8°.

Fr. Volks-Alm. Friesche Volks-Almanak voor 1835—64. Leeuw., 1835—45. Sneek, 1846—64. kl. 8°.

Geld. Volks-Alm. Geldersche Volks-Almanak voor 1835—70. Arnh. kl. 8°.

Gids. De Gids, 1837—47; Nieuwe Serie, 1848—80. Amst. 8°.

Gildeb. S. Bern. Het Gildeboek, tijdschrift voor Kerkelijke Kunst en Oudheidkunde, uitgeg. door het St. Bernulphus Gilde te Utrecht. Jg. I—III. Utr. 1873—80. 4°.

Godsdienstvr. De Godsdienstvriend, tijdschrift voor Roomsch-Catholijken. 101 dln. 1818—69. Dl. XIII—LVII onder red. van J. G. le Sage ten Broek, later van J. Witz en F. C. Soer, XC en vlgg. door eene Vereeniging van heeren geestelijken en leeken. Amst., 1818—21, 's Gravenh., 1822—32, Grave, 1832—49, Arnhem, 1850—69. 8°.

Gr. Volks-Alm. Groninger Volks-Almanak. Gron. 1837—51. kl. 8°.

Halbertsma, Letterk. Naoogst. Letterkundige Naoogst van J. H. Halbertsma, 2 dln. Devent. 1840, 45. kl. 8°.

v. Hass. Geld. Bijz. G. van Hasselt, Geldersche Bijzonderheden. N°. 1, 2, 3. Arnh. 1808. 8°.

v. Hass. Geld. Maandw. G. van Hasselt's Geldersch Maandwerk. I. II. Arnh., 1807. 8°.

v. Hass. Geld. Oudh. Geldersche Oudheden, verzameld door G. van Hasselt. 1e (en eenig) Deel. Arnh. 1806. 8°.

Hedend. Vad. Bibl. Hedendaagsche Vaderlandsche Bibliotheek van wetenschap, kunst en smaak, voor 1805—11. Mengelstukken. Amst. 8°.

Herald. Bibl. Heraldieke Bibliotheek. Tijdschrift voor Wapen-, Geslacht-, Zegel- en Penningkunde onder redactie van J. B. Rietstap. Deel I—V. 's Gravenh. 1872—76. — Idem. Tijdschrift voor Geslacht- en Wapenkunde. Nieuwe Reeks. Dl. I en II. Ald. 1879—80. 8°.

Hermans, Bijdr. Bijdragen tot de Geschiedenis, Oudheden, Letteren, Statistiek en Beeldende kunsten der prov. Noord-Braband, door C. R. Hermans. 2 dln. 's Hertogenb. 1845. 8°.

Hermans, Meng. Geschiedkundig Mengelwerk over de provincie Noord-Braband, bijeengebragt door C. R. Hermans, 2 dln. 's Hertogenb. 1840. 8°.

Hist. Gen. Kron. Werken van het Historisch Genootschap (tot 1849 Gezelschap) te Utrecht: Kronijk 1845—75. Jaarg. I—XXXI. Utr. 1845—76. 8°.

Hist. Gen. Werk. Werken van het Historisch Genootschap, enz. N. Serie N°. I—XXX. Utr. 1861—80. 8°.

Hist. Gen. Cod. Werken van het Historisch Genootschap, Codex diplomaticus Neerlandicus. 1848—60. Deel I—V. 8°.

Hist. Gen. Ber. Werken van het Historisch Genootschap, Berigten, 1846—60. Deel I—VI. 8°.

Holland, Alm. Holland, Almanak voor 1849—66, uitgeg. door J. van Lennep. Amst. 8°.

Holl. Maatsch. d. Wet. Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, 30 dln. Haarl. 1754—94. 4°. — Natuurkundige Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, te Haarlem, 24 dln. Haarl. 1799—1838. 4°. Tweede Serie, Deel I—VII. Haarl. 1841—60. 4°. — Letter- en Oudheidkundige Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, 3 dln. Haarl. 1815, 16, 18. 8°.

Inst. Verh. Verhandelingen van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten te Amsterdam.
Ie klasse: Verh., 7 dln. 1812—25. N. Verh., 13 dln. 1827—48. 4°. Derde reeks, Verh., 5 dln. 1849—52. 4°. Verslag der werkzaamheden, 1809—16. 8°. Verslag van de openb. Vergader. I—XII, 1819—37. 4°.
IIe klasse: Verh. 8 dln. 1818—42. 4°. N. Reeks Verh. 2 dln. 1850—51. 8°. Verslag van de openb. Vergader., I—XIII. 1816—40. 4°.
IIIe klasse: Verh., 6 dln. 1817—48. 4°.
IVe klasse: Verh., 1 Deel 1829. Verslag van de openb. Vergad., I—XIII. 1817—41. 4°.

Inst. v. Ingenieurs. Verhandelingen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. 's Hage, 1855—68. Tijdschrift v. Ingenieurs. Ald. 1869—80. 4°.

Jaarb. Kon. Acad. Jaarboek van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam, 1857—80. Amst. 8°.

Jaarb. v. Limb. Jaarboek voor het Hertogdom Limburg. 1 deel. Maastr. 1850. 8°.

Jaarb. Maats. Weldad. Jaarboekje der Maatschappij van Weldadigheid voor 1868—74. Amst. Vervolgd o. d. t. Erica, Jaarboekje der Maatschappij van Weldadigheid voor 1875—80. Ald. 8°.

Jaarb. d. Post. Nederlandsch Jaarboekje der Posterijen door S. Gille Heringa, 15 jrg. Middelb., Tilb. 1849—64. 8°.

Jaarb. v. Schied. Jaarboekje voor de Stad en het Kanton Schiedam, voor 1848—62. Schied. 8°.

Jacobi en Nieuwenhuis, Bijdr. J. C. Schultz Jacobi en F. J. Domela Nieuwenhuis, Bijdragen tot de geschiedenis der Evang. Luthersche Kerk in de Nederlanden, 7 stukken. Utr. 1839—45. 8°.

Janssen, Oudh. Meded. L. J. F. Janssen, Oudheidkundige mededeelingen. 4 Stn. Leiden, 1842—46. 8°.

Janssen, Oudh. Verh. L. J. F. Janssen, Oudheidkundige Verhandelingen en Mededeelingen, 3 stukk. Arnh. 1853—59. 8°.

Janssen en v. Dale, Bijdr. H. Q. Janssen en J. H. van Dale, Bijdragen tot de oudheidkunde en geschiedenis, inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen. Deel I—VI. Middelb. 1856—63. 8°.

Journ. of Anthrop. Inst. Journal of the Anthropological Institute. VI—IX. London, 1877—80.

Kal. v. d. Prot. in Ned. Kalender voor de Protestanten in Nederland, uitgeg. door de Vereen. tot beoefening van de Geschiedenis der Christ. Kerk in Nederland, onder leiding van W. Moll. Amst. 1856—63. 8°.

Kath. De Katholiek, Godsdienstig, Geschied- en Letterkundig Maandschrift, dl. I—LXXVIII. 's Gravenh (later Leiden) 1842—80. 8°.

Kerk. Ned. Kerkelijk Nederland. Jaarboek voor Katholijken door J. J. Burgmeijer, 1847—50. 's Hertogenb. 16°.

Kist en Moll, Arch. N. C. Kist en W. Moll, Kerkhistorisch Archief, 5 dln. Amst., 1855—63. 8°.

Kist en Royaards, Arch. N. C. Kist en H. J. Royaards, Archief v. Kerkel. Geschied. en Nederl. Archief voor Kerkel. Geschied. 20 dln. Leid. 1829—50. 8°.

Kist en Royaards, N. Arch. N. C. Kist en H. J. Royaards, Nieuw Archief v. Kerkel. Geschied., inzonderheid van Nederland. 2 dln. Schied. en Leiden, 1851—52. 8°.

Knoop, Krijgsk. Geschr. Krijgs- en geschiedkundige geschriften van W. J. Knoop, deel I—VIII: dl. V en VI o. d. t. Seelig op de Citadel, dl. VII en volg. Verspreide geschriften. Schied., 1861—67. 8°.

Koopman. De koopman, of Bijdragen ter opbouw van Neêrlands Koophandel en Zeevaart. 6 dln. Amst., 1768—75. 8°.

Kunstkronijk. Kunstkronijk, uitgegeven ter aanmoediging en verspreiding der Schoone Kunsten. 's Gravenh. 1840—55, Leiden, 1856—80. fol.

Kunstspieg. De Nederlandsche Kunstspiegel. Le Miroir des Arts, feuille artistique des Pays-Bas. 11 Jgn. 's Gravenh. 1844—47. 8°.

L. Stud. Alm. (Leidsche) Studenten-Almanak. 1815—80. Leid. 8°.

Letter. Hist. De Letter- Historie- en Boekbeschouwer, geevende maandelijks, een naauwkeurig bericht van de opkomst, voortgang en gesteldheid de Akademieën, enz., onder de Zinspreuk: Libere et Modeste. 4 dln. Amst. 1763—64. 8°.

Letterb. Algemeene Konst- en Letterbode. 1788—1800. 12 dln. Haarl. 4°. Nieuwe Algemeene Konst- en Letterbode, 1801—53. Haarl. 8°. Algemeene Konst- en Letterbode, 1854—59. Haarl. en 's Gravenh. 4°. Algemeene Konst- en Letterbode. 1860—61. Haarl. 4°.

Letterk. Hand. Handelingen der Jaarlijksche Algemeene Vergadering van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, 1823—80. 8°.

Letterk. Verh. Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 3 dln. 5 Stn. Leid. 1806—24. 8°.

Letterk. Werk. 4°. Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 7 dln. Leid. 1772—88. 4°.

Letterk. Werk. N. R. Nieuwe reeks van Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 10 dln. Leid. 1846—57.

Letterk. N. Werk. Nieuwe Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 6 dln. 10 Stn. Dordr. 1825—44. 8°.

Lettervr. Sluis. Lettervruchten ingezameld van wege het Departement Sluis der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen. Sluis, 1826—30. 8°.

Lettres sérieuses et badines. Lettres sérieuses et badines, sur les ouvrages des savans, et sur d'autres matières (par de la Barre de Beaumarchais) 8 vol. La Haye, 1729—33. 8°.

Lubach en Egeling, Schat d. Gezondh. Schat der Gezondheid. Een Tijdschrift voor alle standen, onder redactie van D. Lubach en L. J. Egeling, Jrg. I—V. Haarl. 1858—64. 8°.

Maandbl. Sluis. Maandblad voor het district Sluis in Vlaanderen, uitgegeven van wege deszelfs Depart. tot Nut van 't Algemeen. Sluis, 1823—25. 8°.

Maandschr. Christ. Christelijk Maandschrift voor den beschaafden stand, uitgeg. door de Ringvergadering van Amsterdam. 15 dln. 1822—36. — voor Christenen van den beschaafden stand, 10 dln. 1837—46; — voor den beschaafden stand, ter bevordering van bijbelkennis en Christelijk leven, 12 dln. 1847—59; — voor Christenen ter bevorder. enz., 2 dln. 1860—61. Amst. 8°.

Magd. Magdalena. Evangelisch Jaarboekje ten behoeve van het Asyl Steenbeek, onder redactie van O. G. Heldring, 1853—70. Amst. 8°.

de Mauregnault, Jur. Observ. J. de Mauregnault, Juridique Observatiën. 's Hage, 1758. 4°.

Meded. Haagsche Vereen. Mededeelingen van de Haagsche Vereeniging ter beoefening der geschiedenis van 's Gravenhage. Deel I. II. 1, 2. 's Gravenh., 1863—67. 8°.

Mém. Ac. Imp. R. Br. Mémoires de l'Académie Impériale et Royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles. Tom. I—V. Brux. 1780—83. 4°.

Mess. Belg. Messager des Sciences et des Arts de la Belgique ou nouvelle Archives historiques, littéraires et scientifiques. Gand 1833—80. 8°.

Mess. d. Sc. Messager des Sciences et des Arts, Recueil publié par la Société royale des Beaux-Arts et des Lettres, et par celle d'Agriculture et de Botanique de Gand. 6 Tom. Gand, 1823—30. 8°.

Mitth. Geogr. Ges. Mittheilungen der K. K. geographischen Gesellschaft in Wien, 1857—67. 10 jrg. 4°.; N. Folge Bd. I—III. Wien, 1868—70. 8°.

v. d. Monde, Tijds. Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht. 9 dln. Utrecht, 1835—43. 8°. — Utrecht voorheen en thans. Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht, 2e Serie, 3 dln. Utr. 1844—46. 8°.

Muz. Tijdschr. A. P. F. de Seyff en F. C. Kist, Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift 8 Jrg. Utrecht, 1839—44. 4°. 1845 en 46. fol.

Nav. De Navorscher. Deel I—XXX. Amst., 1851—60. fol. 1861—80. 8°.

Nederland. Nederland. Verzameling van oorspronkelijke bijdragen van Nederlandsche letterkundigen. Utr. 1849—53; Amst. 1854—80. 8°.

Nederl. en de Nederl. Nederland en de Nederlanders in de 19e eeuw, geschetst in het leven van verdienstelijke mannen en in de beschrijvingen der voornaamste gebouwen en gedenkteekenen. afl. 1—5. Amst., M. Coster 1854, 55; afl. 6—9. Amst., P. N. v. Kampen, 1856—59. 4°.

Ned. Huish. Maatsch. Werken uitgeg. door de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, 1793—1832. 8°.

In de afdeelingen *Z. en V.* Zeevaart en Visscherij.
L. Landbouw.
W. en S. Werktuig- en Scheikunde.
H. en F. Handel en Fabrieken.
V. t. a. N. Beschrijving en gebruik van voorwerpen ten algemeene nutte.

Ned. Jaarb. Nederlandsche Jaarboeken, inhoudende een verhael van de merkwaerdigste geschiedenissen voorgevallen binnen den omtrek der Vereenigde Provintiën sedert 1747—65. Amst. 8°.

N. Ned. Jaarb. Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken of Vervolg der merkw. geschied. van 1766—92. Leid. en Amst. 8°.

Ned. Rijks-Arch. Het Nederlandsche Rijks-Archief. Verzameling van onuitgegeven oorkonden en bescheiden voor de Geschiedenis des Vaderlands, uitgeg. door R. C. Bakhuizen van den Brink, L. Ph. C. van den Bergh en J. K. J. de Jonge. 1e (eenig) deel. Amst. 1857. 8°.

Ned. Spect. De Nederlandsche Spectator. Arnh. en 's Gravenh. 1860—80. 4°.

Ned. Stemm. Nederlandsche Stemmen over Godsdienst, Staat-, Geschied-, en Letterkunde. Amst. 1834. 4°.

Ned. Tijds. v. Geneesk. Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. Amst., 1857—80. 8°.

Ned. Volks-Alm. Nederlandsche Volks-Almanak voor 1845. Amst. 8°.

Ned. Volks-Alm. Nederlandsche Volks-Almanak voor 1858—60 uitgeg. door A. J. de Bull. Amst. 8°.

Neêrl. Bibl. Neêrlands Bibliotheek, oorspronkelijke romans, schetsen en novellen van hedendaagsche auteurs, op nieuw uitgeg. door J. P. de Keyser. Jrg. I—V. Arnh. 1865—69. 8°.

Nehal. Nehalennia, Jaarboekje voor Zeeuwsche Geschiedenis en Letteren, uitgeg. door H. M. C. van Oosterzee, voor 1849 en 50. Middelb. 8°.

Nyhoff, Bijdr. Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde, verzameld en uitgeg. door I. A. Nijhoff; (later door P. Nijhoff en thans door R. Fruin). 1e Reeks 10 dln., 2e Reeks 10 dln. Arnh. 1837—66, 's Gravenh. 1868—80.

N. Brab. Gen. Werken van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, 3 dln. 's Hertogenb. 1837—44. 8°.

Notes a. Queries. Notes and Queries: a medium of intercommunication for Literary men, artists, antiquaries, genealogists, etc. 12 vol. Lond. 1850—55. 2e Ser., vol. I—X. 1856—60. 8°.

Nut v. 't Alg. Alm. Volks-Almanak, uitgeg. door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen voor 1856—80. Amst. 8°.

Oosterzee, Verspr. Gesch. J. J. van Oosterzee, Christelijk-litterarische en Christelijk-historische opstellen. Dl. I—III. Amst., Evangelisch Verbond. 1877—81. 8°.

Oude Tijd. De Oude Tijd, geschiedenis, maatschappelijk en huisselijk leven enz. uit Noord- en Zuid-Nederland, 1e en 2e jaarg. onder leiding van D. van der Kellen Jr. 3e—6e jaarg. onder red. van J. ter Gouw. Haarl. 1869—74. 8°.

Overijss. Alm. Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren voor 1836—55. Devent. 8°.

Pilaar en Obreen, Tijds. Zeew. Tijdschrift toegewijd aan het Zeewezen, 2de reeks, onder redactie van J. C. Pilaar en J. M. Obreen. 11 dln. Medembl., Amst. 1841—52. 8°. Deel X en XI onder red. van J. M. Obreen.

Potgieter, Proza. E. J. Potgieter, Proza. 1837—45. 2 dln. Haarl. 1864. 8°.

Prakt. Volks-Alm. Praktische Volks-Almanak, Jaarboekje ter verspreiding van kennis der toegepaste wetenschappen onder alle standen der maatschappij, voor 1854—60. Haarl. 8°.

Pro Excol. Werken van het Genootschap: Pro excolendo jure patrio, 6 dln. Gron. 1773—1846. 8°.

Prov. Alm. Limb. Provinciale Almanak van Limburg met Adresboek. 1876—80. Roermond en Maastricht. 8°.

Public. Soc. Maestr. Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg. tom. I—XVII. Maestr. (puis Ruremonde) 1864—80. 8°.

Rec. o. d. Rec. De Recensent ook der Recensenten, 1806—50. Amst. 8°.

Regtsg. Bijbl. t. N. Bijdr. Regtsgeleerd Bijblad behoorende tot de Nieuwe Bijdragen voor regtsgeleerdheid en wetgeving, verzameld en uitgeg. door C. A. den Tex en J. van Hall. 10 dln. Amst, 1851—60. Sedert 1854 door J. van Hall en B. J. Lintelo de Geer. 1861—70 door laatstgen. en van Boneval Faure. Amst. 8°.

Repert. Het Repertorium. Tijdschrift voor de geneeskunde in al haren omvang; onder redactie van R. Rienderhoff, A. W. M. van Hasselt, C. Gobée en F. C. Hekmeijer, 7 Jrg. Amst. en Enkh. 1847—54. 4°. — Nieuwe Reeks, onder red. van L. Ali Cohen. 2 Jrg. Gron., 1855—56. 8°.

Rev. Brit. Revue Britannique ou choix d'articles traduits des meilleurs écrits périodiques de la Grande Bretagne. Paris, 1825—38; Brux. 1839—52; Paris, 1853—80. 8°.

Rev. d. D. Mondes. Revue des Deux Mondes. Paris, 1831—80. 8°.

Rev. de Paris. Revue de Paris, Oct. 1851—57 (complet) Paris, 8°.

Rev. du Nord. Revue du Nord, Archives de l'Ancienne Flandre, publiée à Lille, 2e Sér. 8 tom. 1833—37. 8°.

Rheinl. Jahrb. Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande zu Bonn. Heft 1—69. Bonn, 1842—80. 8°.

Risseeuw, Nutsverh. Acht nutsverhandelingen van J. Egberts Risseeuw, uitgeg. onder toezicht van J. H. van Dale. Oostburg, 1870. 8°.

Rotterd. Hist. Rotterdamsche historiebladen door J. H. Scheffer en F. D. O. Obreen. 2e Afdeeling. Geschiedkundige Stukken. Deel I. Rotterd. 1870—76. 8°.

Rotterd. Geneal. Genealogische aanteekeningen en levensbeschrijvingen. Deel I. Rotterd. 1880. 8°.

Scheltema, Aemstels Oudh. P. Scheltema, Aemstels Oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam. 5 dln. Amst., 1855—63. 8°.

Scheltema, Mengelw. J. Scheltema, Geschied- en Letterkundig Mengelwerk, 6 dln. 17 Stn. Amst., 1817—39. 8°.

Scheltema, O. en N. P. Scheltema, Oud en Nieuw, uit de Vaderlandsche Geschiedenis en Letterkunde verzameld. 2 dln. Amst. 1844—47. 8°.

Schied. Alm. Schiedamsche Volks-Almanak voor 1837—60. Schied. 8°.

Schotel, Uitspann. G. D. J. Schotel, Geschied-, Letter- en Oudheidkundige Uitspanningen. Utr. 1840. 8°.

Schouwb. v. in- en uitl. Lett. Schouwburg van in- en uitlandsche Letter- en Huishoudkunde. 6 dln. Amst., 1805—10. 8°.

Schull en v. d. Hoop, Bijdr. P. S. Schull en A. van der Hoop, Bijdragen tot Boeken- en Menschenkennis. 5 dln. Dordr. 1832—36. 8°.

Serap. Serapeum, Zeitschrift für Bibliothekwissenschaft, Handschriftenkunde und älteren Literatur, herausgeg. von R. Naumann. 31 Jgn. Leipzig, 1840—70. 8°.

Sloet, Tijdschr. B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis, Tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek. Deel. I—XXVIII, Serie 3, deel I—IV. Zwolle, 1841—75. 8°.

Spangenberg's N. Vaterl. Arch. Neues Vaterländisches Archiv oder Beiträge zur Kenntniss des Königreichs Hannover. Fortgesetzt von Spangenberg. Bd. I—XXII. Lüneburg, 1822—32, und Fortsetzung von Von Spilcher und Brönneberg. ibid. 1833, 34. 8°.

Staathuishoudk. Jaarb. Staat- en Staathuishoudkundig Jaarboekje. Jrg. I—XXX. Amst., 1849—80. 8°.

Star. De Star, een Tijdschrift uitgegeven van wege de permanente Kommissie der Maatschappij van Weldadigheid. 8 dln. Amst., 1819—26. 8°.

Stud. en Bijdr. Studiën en Bijdragen op 't gebied der historische theologie, verzameld door W. Moll en J. G. de Hoop Scheffer. Deel I—IV. Amst., 1868—80. 8°.

Thür. Verein. N. Mitth. Mittheilungen aus dem Gebiete historisch-antiquarischer Forschungen, herausgeg. von dem Thüringisch-Sachsischen Verein u. s. w. Bd. I—V. Naumburg, 1822—27. Neue Mittheil., Bd., I—VIII. Halle und Nordhausen, 1834—50. 8°.

Tijds. Aardr. Gen. Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, gevestigd te Amsterdam, onder redactie van C. M. Kan en N. W. Posthumus. (later J. C. Æ. Timmerman). (1e Serie) dl I—VII; 2e Serie. Afd. Verslagen en Mededeelingen, dl I—III, Afd. Meer uitgebreide artikelen dl I—III. Amst. 1876—86. 1e Serie in 4°. 2e Serie in 8°.

Tijds. v. h. Armw. Tijdschrift voor het Armwezen, onder redactie van S. Blaupot ten Cate en W. de Sitter. 5 dln. Gron., 1852—57, N. Reeks 5 dln. Gron., 1859—65. 8°.

Tijds. d. M. v. Geneesk. Tijdschrift der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, 7 dln. 's Gravenh. en Arnh. 1850—54. 8°.

Tijdschr. Gezondh. Tijdschrift voor gezondheidsleer, ter bevordering van volkswelvaart en van huiselijk geluk, onder red. van C. P. Pous Koolhaas, dl I—III. 's Gravenh. 1868—70. 8°.

Tijdschr. Gymn. Tijdschrift voor de Nederlandsche Gymnasiën voor 1860—66. Leid., Zutf. 8°.

Tijds. v. Nat. Gesch. Tijdschrift voor Natuurlijke Geschiedenis en Physiologie. dl I—XII. Leiden, 1834—45. 8°.

Tijds. v. Nijverh. Tijdschrift ter bevordering van Nijverheid, uitgeg. door de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij, en sedert 1837 door de Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. Haarl., 1833—80. 8°.

Tijds. d. V. v. Volksvl. De Volksvlijt, Tijdschrift voor nijverheid, landbouw, handel en scheepvaart, uitgeg. door de Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam. Jrg. I—IV. Amst. 1857—60. 8°.

Tijdsp. De Tijdspiegel. 's Gravenh., K. Fuhri 1844—52. Arnh. ('s Hage) D. A. Thieme 1853—73. 's Gravenh. H. J. Stemberg. 1874—80. 8°.

Tijdstr. De Tijdstroom, maandschrift gewijd aan wetenschap, letteren en kunst. 1858—61. Tiel. 8°.

Uns. Zeit. Unsere Zeit. Deutsche Revue der Gegenwart, u. s. w. Leipzig, 1857—80. 8°.

Utr. Stud. Alm. (Utrechtsche) Studenten Almanak. Utr., 1823—80. 8°.

Utr. Volks-Alm. Utrechtsche Volks-Almanak. Utr., 1837—64. 8°.

Vad. Bibl. Vaderlandsche Bibliotheek van Wetenschap, Kunst en Smaak. 8 dln. Amst., 1789—1796. 8°.

Vad. Lett. Vaderlandsche Letteroefeningen. 7 dln. Amst., 1761—67. — Nieuwe Vaderlandsche Letteroefeningen, 10 dln. Amst., 1768—71. — Hedendaagsche Letteroefeningen, 14 dln. Amst., 1772—78. — Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen, 14 dln. Amst. 1779—85. — Nieuwe Algemeene Vaderl. Letteroefeningen, 10 dln. Amst., 1786—90. — Algemeene Vaderl. Letteroefeningen, 42 dln. Amst., 1791—1811. — Tijdschrift van Kunsten en Wetenschappen van het Departement der Zuiderzee, 4 dln. Amst., 1812—13. — Vaderlandsche Letteroefeningen, 126 dln. Amst., 1814—59. Gorinch., 1860—64, Zalt-Bommel, 1865—74, Leiden, 1875—76. 8°.

Vad. Mus. Serrure, Vaderlandsch Museum voor Nederduitsche Letterkunde, Oudheid en Geschiedenis. 5 dln. Gent, 1855—61. 8°.

Ver. Chr. St. O. G. Heldring, de Vereeniging, Christelijke Stemmen. Jrg. I—XXIV. Amst., 1847—70. 8°.

Vereen. Overijss. Regt. Verzameling van Stukken, uitgegeven door de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis. Deventer (Zwolle) 1859—78. 8°.

Vereen. Overijss. Regt. Versl. Verslagen en Mededeelingen, uitgeg. door de Vereen. enz. Deventer (Zwolle) 1860—80. 8°.

Verh. Bat. Gen. Nieuwe Verhandelingen van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte. dl. 1—XII. Rott., 1860—65, 2e reeks I—II. Ald. 1870. 4°.

Verh. Kon. Akad. Lett. Verhandelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam. Afd. Letterkunde. dl. I—XIII. Amst., 1858—80. 4°.

Verh. Z. Gen. Verhandelingen, uitgeg. door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen. 15 dln. Middelb., 1769—92. 8°.

N. Verh. Z. Gen. Nieuwe Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. 5 dln. Middelb., 1807—35. 8°.

Vermeulen, Tijds. Tijdschrift voor Oudheden, Statistiek, Zeden en Gewoonten, Regt, Genealogie en andere deelen der Geschiedenis van het Bisdom, de Provincie en de stad Utrecht, uitgegeven door P. J. Vermeulen, Archivaris der Prov. Utrecht. 4 dln. Utr., 1847—52. 8°.

Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat. Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen, Afd. Natuurkunde, dl. I—XVII; 2e Reeks. dl. I—XV. Amst., 1852—80. 8°.

Versl. Kon. Acad. d. Wet. Lett. Idem. Afd. Letterkunde, dl. I—XII; 2e Reeks dl. I—IX. Amst., 1855—80. 8°.

Visscher, Tijds. Historisch Tijdschrift onder medewerking van eenige geleerden, uitgeg. door L. G. Visscher. 2 Jrg. Utr., 1841—42. 4°.

Vissering, Herinn. Herinneringen, Studiën en Schetsen van S. Vissering. 2de bundel, politische vertoogen. 2 dln. Amst., 1863. 8°.

Volks. Alm. Kath. Volksalmanak voor Nederlandsche Katholieken, in het jaar des H. 1852—80, bijeengebragt door J. A. Alberdingk Thijm en (sedert 1856) H. J. C. Nouhuys. Amst. 8°.

Vriend d. Vaderl. De Vriend des Vaderlands, een Tijdschrift toegewijd aan den roem en de welvaart van Nederland en in het bijzonder aan de hulpbehoeftigen in het zelve, uitgeg. van wege de permanente Kommissie der Maatschappij van Weldadigheid. 16 dln. Amst., 1827—42. 8°.

Vr. Fries. De Vrije Fries, Mengelingen, uitgeg. door het provinciaal Friesch Genootschap ter beoefening der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. 6 dln. Leeuw., 1828—55. 8°. Nieuwe Serie, Deel I—V; 3e Reeks. dl. I—II. Aldaar, 1856—80. 8°.

Wachter. De Wachter, Tijdschrift onder directie van H. J. A. M. Schaepman en W. J. F. Nuyens. Jrg. I—III. Haarlem en Utrecht, 1871—73. Onze Wachter, onder directie van dezelfden. Utr., 1874—80. 8°.

Weegsch. De Weegschaal. 11 Jrg. Rotterd., Amst., 1820—31. 8°.

N. Weekbl v. Geneesk. Nederlandsch Weekblad voor Geneeskundigen, 6 dln. Amst., 1851—56. 8°.

Westendorp en Reuvens, Antiq. N. Westendorp en C. I. C. Reuvens, Antiquiteiten. Deel I - III, 1e stuk. Gron., 1819—26. 8°.

Westphalia. Westphalia. Archiv für die Westphälische Geschichte; herausgeg. von Tross, Heft 1. Hamm, 1824, Heft 2, 3 u. d. T.: Zeitschrift für Geschichte und Alterthum Westphalens und der Rheinländer. ibid. 1825, 26. 8°.

Wetensch. Blad. Wetenschappelijke bladen, eene bloemlezing van degelijke werken uit het buitenland voor Nederland bewerkt, onder toezicht van J. T. Buys en W. M. Logeman, sedert 1865 onder toez. van J. C. van Deventer. Haarl., 1856—80. 8°.

v. Wijn, Huisz. L. H. van Wijn, Huiszittend Leven, bevattende Mengelstoffen over de Letter-, Historie- en Oudheidkunde van Nederland. Deel I—II. 1e stuk. Amst., 1801—12. 8°.

Willems, Meng. Mengelingen van Vaderlandschen inhoud, uitgeg. door J. F. Willems. 7 Nos. Antwerpen, 1827—33. 8°.

Zaanl. Jaarb. Zaanlandsch Jaarboekje voor 1841—53. Zaandijk, 8°.

Zeeland. Zeeland, Jaarboekje voor 1852—56, verzameld door H. M. C. van Oosterzee. Middelb. 8°.

Zeeuws. Volks-Alm. Zeeuwsche Volks-Almanak, voor 1836—47. Zierikzee. 8°.

Zeitschr. Ethnol. Zeitschrift für Ethnologie unter Mitwirkung von R. Virchow herausgegeben von A. Bastian und R. Hartmann. Bd. I—XII. Berlin, 1869—80. 4°.

Z. Holl. Volks-Alm. Zuid-Hollandsche Volks-Almanak voor 1838—39. 's Gravenh. 8°.

Z. en N. Holl. Volks-Alm. Zuid- en Noord-Hollandsche Volks-Almanak voor 1845. Gorinch. 8°.

NEDERLAND IN 'T ALGEMEEN.

Bibliographie. — Tijdschriften. — Oudheden, enz.

[Muller (Fred.)], Catalogus van boeken over Nederlandsche geschiedenis en plaatsbeschrijving. Amst., Fred. Muller. 1859. 8°.

Bodel Nijenhuis (J. T.), Opgave van beschrijvingen der gewesten, steden en plaatsen in de Nederlanden. *Vriend d. Vaderl.* IV. 250. V. 188. VIII. 863.

Later afzonderlijk en veel vermeerderd uitgegeven onder den titel:

— — Topographische lijst [Bibliographie] der plaatsbeschrijvingen van het Koningrijk der Nederlanden. Amst., Fred. Muller. 1862. 8°. — Toevoegsel. Amst., C. L. van Langenhuysen 1868. 8°.

[Nijhoff (Mart.)], Bibliotheca historico-Neerlandica. Catalogus van boeken en handschriften betreffende Nederlandsche geschiedenis en plaatsbeschrijving. 's Gravenh., Mart. Nijhoff (1871). Supplement (1878) 8°.

Nederlandsche geschiedenis en plaatsbeschrijving. Catalogus van eene belangrijke verzameling boekwerken. a. in chronologische volgorde. b. in topographische volgorde. Amst., Fred. Muller & Co. (1885) 8°.

Quarles van Ufford (J. K. W.), Opmerkingen van een wandelaar over Nederlandsche reisgidsen. *Tijds. Aardr. Gen.* 2e S. II. *Versl. en Meded.* 374.

Antiquiteiten, een oudheidkundig tijdschrift, bezorgd door N. Westendorp en C. I. C. Reuvens. Groningen, J. Oomkens 1819—26. Deel I—III. 1. 8°. met platen.

Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde, verzameld en uitgegeven door Is. An. Nijhoff en P. Nijhoff, thans door R. Fruin. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1837—66. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1868—1886. 1e en 2e Reeks, elk van 10 dln. met Registers, 3e Reeks, deel 1—3. 8°.

De Oude Tijd. Geschiedenis — maatschappelijk en huiselijk leven — volkseigenaardigheden — monumenten — overleveringen — kunst — nijverheid — spreekwoorden — liedjes uit Noord- en Zuid-Nederland. 1e en 2e jaarg. onder leiding van David van der Kellen Jr. Met medew. van Noord- en Zuid-Nederl. geschied- en oudheidkundigen en kunstenaars; 3e—6e jaarg. onder red. van J. ter Gouw. Haarl., Kruseman & Tjeenk Willink 1869—1874. 8°.

Bent (J.), Aldervroegste Vaderlandze Oudheden. Hoorn, 1761. 4°.

Kluit (A.), Wederlegging der ontzwagtelde en gezuiverde aldervroegste vaderlandze Oudheden van J. Bent; en Korte bijlage over het Westfriese Jagtregt. 's Gravenh., 1761. 8°.

Wal (J. de), Oudheidkundige kleinigheden, met L. J. F. Janssen's Berigt daarover. *Letterb.* 1844. I. 29, 43, 77, 124, 103, 138.

Janssen (L. J. F.) en C. Leemans, Oudheidkundige kaart van Nederland en België. Leid., T. Hooiberg. 1845. 6 bl. fol. Met een alphab. Naamlijst in 8°.

Janssen (L. J. F.), Oudheidkundige mededeelingen. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1842—46. 4 St. gr. 8°.

—— Oudheidkundige verhandelingen en mededeelingen. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1853—59. 1—3e Stuk. 8°. met pltn.

Kellen Jr. (D. van der), Nederlandsche oudheden. Verzameling van afbeeldingen der voor wetenschap, kunst en nijverheid meest belangrijke voorwerpen uit vroegere tijden, berustende op raadhuizen, in kerken, gestichten, openbare en bijzondere kabinetten enz. Naar de natuur geteekend en geëtst. Amsterd., F. Buffa & Zoon 1858—1862. 1e Serie 20 afl. met Fransche en Holl. beschrijving. fol.

—— Antiquités des Pays-Bas. 13e—18e siècle. 100 planches dess. et grav. à l'eau-forte. Texte Français et Hollandais. La Haye, M. Nijhoff. 1865. 4°.

—— Le moyen-âge et la renaissance dans les Pays-Bas. Choix d'objets remarquables du 12e au 17e siècle. La Haye, M. Nijhoff. 1865—1878. Livr. 1—10. (50 pltn. m. tekst.)

Friedel (E.), Ueber Niederländische Alterthümer. *Zeits. Ethnol.* V. 1873. 33.

Pleijte (W.), Nederlandsche oudheden van de vroegste tijden tot op Karel den Groote. Afbeeldingen naar de oorspronkelijke voorwerpen of naar photographiën, met begeleidenden tekst en oudheidkundige kaart. Leid., E. J. Brill. 1877—1885. Afl. 1—12. 4°. met gekl. gelith. pltn in afzond. portefeuille.

Verslag van de commissie tot opsporen enz., van de overblijfsels der vaderlandsche kunst uit vroeger tijden. *Jaarb. Kon. Acad.* 1871. I; 1872. I; 1873. I; 1874. LVI; 1876. XCVII.

Mededeelingen van de Rijks-adviseurs voor de monumenten van geschiedenis en kunst. 's Gravenh., 1876, 78. 1e en 2e stuk. fol.

Heldring (O. G.), Ontdekking van eenige Romeinsche en Bataafsche oudheden. *Nijhoff, Bijdr.* II. 70.

Westendorp (N.), Algemeen overzigt der Romeinsche oudheden in de Noord-Nederlanden. *Pro Excol.* VI, 1. Ook afzond. uitgeg. Gron., W. van Boekeren. 1847. 8°.

Janssen (L. J. F.), Die Sammlungen vaterländischer Alterthümer im Königreiche der Niederlande. *Rheinl. Jahrb.* VII. 34. IX. 17.

Iets over de openbare verzamelingen van oudheden te Leiden en te Utrecht. *Verm. Tijds.* I. 25.

Inventaris van voorwerpen betreffende de geschiedenis en oudheidkunde, aanwezig in de oudheidskamer ten raadhuize van Middelburg. *Hist. Gen. Kron.* 10 Jg. 462.

Catalogus der tentoonstelling van voor Nederland belangrijke oudheden en merkwaardigheden in de stad en provincie Utrecht voorhanden. Gehouden van wege het Prov. Utr. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in 1857. Utrecht, C. van der Post Jr. 1857. 4°.

Wap (Jan J. F.), De tentoonstelling van Nederl. oudheden te Delft. July en Aug. 1863. Eene historische schets. Delft, J. H. Molenbroek. 1863. 8°. Met een zestal afbeeldingen der lokalen.

Ook met Franschen tekst o. d. t.: L'exposition d'antiquités nationales à Delft, etc.

Bilt la Motte (C. v. E. van de), Eene wandeling op de Delftsche tentoonstelling van oudheden. Ao. 1863. 's Hage, M. J. Visser. 1863. 8°.

Catalogus der tentoonstelling van voor Nederland belangrijke oudheden en merkwaardigheden in de provincie Zuid-Holland voorhanden, of met betrekking tot die provincie elders bewaard, gehouden te Delft, Junij-Augustus 1863. Delft, J. H. Molenbroek. 1863. 8°.

Album. Verzameling van afbeeldingen der merkwaardigste voorwerpen op de tentoonstelling van oudheden te Delft in Julij en Augustus 1863, met beschrijving door H. C. Rogge. Delft, H. Koster. 1863. 4°. met pltn.

Ablaing van Giessenburg (W. J. d'), Nederlandsche gemeentewapens of wapenboek der gemeenten, heerlijkheden, waterschappen en corporatiën, welke sedert 1815 deel hebben uitgemaakt van of behoord hebben tot het Kon. der Nederlanden, zoowel Noordelijk als Zuidelijk gedeelte. Getrokken uit de officieele registers bij het ministerie van Justitie te 's Gravenhage bewaard. 's Gravenh., M. Nijhoff 1862, 2e (Nieuwe titel-) uitg. Utr., J. L. Beijers. 1868. 4°. met 92 gelithogr. pltn.

Woordenboeken. — Plaatsnamen. — Afstandswijzers.

[Pallardy], Dictionnaire géographique des Pays-Bas, du Cambrésis et du pays de Liége, avec des remarques d'histoire et de chronologie. Amst., 1695, 8°.

Halma (Fr.), Tooneel der Vereenigde Nederlanden, geopent in een algemeen historisch, geographisch en staatkundig woordenboek. Leeuwarden, Hendr. Halma, 1725. 2 dln. fol.

Generale lijst van alle steden en dorpen der Vereenigde Nederlanden, in alphab. orde. Amsterd., 1756. 8°.

Smids (Lud.), Schatkamer der Nederlandsse oudheden, of woordenboek, behelsende Nederlands steden en dorpen, kasteelen, oude volkeren, rivieren, ... oudheden en gewoontens. Vercierd met 60 verbeeldingen, meerendeels geteekend door Roeland Rochman. Amst., P. du Coup. 1711; 2e druk, vermeerd. door P. Langendijk. Haarl., 1737; 3e vermeerd. druk, met een Aanhangsel door Th. van Brussel. Amst., Gerrit Bom. 1774—78. 2 dln. 8°. met pltn.

Covens (C.), Alphabetische naamlijst van alle steden, dorpen en gehuchten in de Bataafsche Republiek. Amst., Mortier, Covens & Zn. 1799. 8°.

Aardrijkskundig Woordenboek der Bataafsche republiek. Leyden., 1800. 8°. met kaart.

Gelder (Jac. de), Tableau alphabétique des villes, villages et communes des Departements de la Hollande. Amst. et la Haye, Les frères van Cleef. 1811. kl. 8°. met 1 kaartje.

Hoonaard (W. van den), Aardrijkskundige tafel der steden en vlekken van het Koningrijk der Nederlanden volgens derzelver ligging. Rotterd., P. Tuihzing. 1815—1818. 3 dln. 8°. met kaarten.

Gosselin (J. J.), Alphabetische naamlijst der steden en voorname dorpen, uitmakende het Koningrijk der Nederlanden. (Hollandsch en Fransch). Amst., J. C. van Kesteren. 1817. 8°. 2e uitg. onder den titel: Alphab. naamlijst der gemeenten en derzelver onderhoorigheden, enz. Aldaar. 1826. 2 dln. 8°.

Alphabetische beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden. Amst., A. Feteris. 1819. 8°. met 1 gekl. kaart.

Hulskamp (H.), Aardrijkskundige handleiding der steden en plaatsen in het Koningrijk der Nederlanden, benevens het hertogdom Luxemburg. 's Hertogenb., J. J. Arkesteyn. 1828. 8°.

Aa (A. J. van der), Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden; bijeengebragt onder medewerking van eenige vaderl. geleerden. Gorinch., J. Noorduyn en Zn. 1838—49. 13 dln. gr. 8°.

Afstandswijzer, houdende algem. aanwijzing der afstanden der verschillende steden en gemeenten van de hoofdplaatsen der provinciën. 's Gravenh. en Amsterd., Gebr. van Cleef. 1846. 8°.

Itineraire voor marscherende troepen in het Koningrijk der Nederlanden. Te zamen gesteld bij het Topograph. Bureau van het Depart. van Oorlog. 's Gravenh., 1849. 4°. met kaart.

Alphabetisch Register van alle bewoonde oorden des rijks. Zijnde een vervolg op (het voorg.). 's Gravenh., 1850. 4°.

Lijst der steden en voornaamste vlekken, met opgave van eenige hoofdzakelijke bijzonderheden, alsmede der overige vlekken en dorpen van iedere provincie afzonderlijk in Nederland, Limburg en Luxemburg. Utrecht, C. van der Post Jr. 1847. 1 vel in plano.

Alphabetisch register van alle bewoonde oorden des rijks; met aanwijzing van steden en gemeenten, met derzelver onderdeelen, bevolking, afstanden enz. 's Gravenh., Erven Doorman. 1850. 8°.

Aa (A. J. van der), Beknopt aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden. Gorinch., J. Noorduyn & Zn. 1851—54. 8°.

Jagt (J. A. Manus van der), Meer of min gelijkvormige plaatsen enz. in Nederland. Gids voor onderwijzers, post-, expeditie- en handelskantoren, schippers enz. Zierikzee, P. D. J. Quanjer. 1852. 12°.

Erdman (J. E.), Alphabetische naamlijst van al de gemeenten enz. in het Koningrijk der Nederlanden met aanwijzing der arrondissementen en kantons, waartoe ieder derzelve behoort. 's Gravenh., Gebr. Belinfante. 1855; 3e druk 1875; supplement op id. 1883. 8°.

Bodel Nijenhuis (J. T.), Plaatsnamen in Holland. *Letterb.* 1860. 66.

Afstandstafelen vastgesteld door den Minister van Oorlog, krachtens art. 2 van 's Konings besluit van 4 Maart 1862 (Staatsblad N°. 27) houdende invoering van een nieuwen afstandswijzer voor het Koningr. der Nederlanden. 's Gravenh., Gebr. van Cleef. 1862. 8°. met kaart.

Lijst van Nederlandsche plaatsnamen naar de nieuwere regelen gespeld. Uitgeg. door de Letterkundige afdeeling der Kon. Akademie van Wetenschappen. Amst., C. G. van der Post. 1864. 8°.

Leendertz (P.), De spelling der Nederlandsche plaatsnamen. *Nav.* 1865, 46, 77, 122, 205, 334.

Hiele (F. van), Alphabetische lijst van alle burgerlijke gemeenten in het Kon. der Nederlanden, enz. 's Hage, Gebr. Giunta d'Albani. 1867. 8°.

Vloten (J. van), Nederlandsche plaatsnamen. *Nut van 't Algem. Alm.* 1870. 48.

Witkamp (P. H.), Aardrijkskundig woordenboek van Nederland. Tiel, D. Mijs. 1871—1875. 8°.

Gille Heringa (S.), Aardrijkskundig handwoordenboek voor Nederland. Breda, Broese & C°. 1854. 8°. 3e druk. Utr., G. A. van Hoften. 1873. 4°.

Franse (J.), Naamlijst der Nederlandsche gemeenten, met aanwijzing van de provincie, het arrondissement en het kanton, waartoe zij behooren, haar bevolkingscijfer enz. naar de nieuwste regelen gespeld. Zierikzee, A. M. E. van Dishoeck. 1874. 8°.

Fockens (Th.), Woordenboek van Nederland. Alphabet. lijst der plaatsnamen enz. in Nederland, met opgave van het aantal inwoners van alle gemeenten, van de voornaamste plaatsen en de grootte der polders. Groning., P. L. Folmer. 1875, 76. 8°.

Woordenlijst voor de spelling der aardrijkskundige namen in Nederland. Samengesteld door de afdeeling »Nederland" van het Nederl. Aardrijksk. Genootschap. Amsterdam, C. L. Brinkman. 1884. 8°.

Nomina Geographica Neerlandica. Geschiedkundig onderzoek der Nederlandsche aardrijkskundige namen, onder redactie van I. Dornseiffen, J. H. Gallée, H. Kern, S. A. Naber en H. C. Rogge. Uitgeg. door het Aardrijkskundig Genootschap. Amst., Utr., C. L. Brinkman en J. L. Beijers. 1884, 4°. Verbet. en vermeerd. herdruk. Aldaar 1885. 8°.

Aardrijkskundige beschrijving.

OUD-NEDERLAND.

Acker Stratingh (G.), Aloude staat en geschiedenis des vaderlands. Groning., R. J. Schierbeek. 1846—49. I—II, 1. 8°. met kaart.

Engelberts (E. M.), Aloude staat en geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden. Amst., Joh. Allart 1784—99. 4 dln. 8°. met 20 gegrav. platen en kaart van den toestand der Nederlanden vóór het begin onzer tijdrekening.

Schayes (A. G. B.), La Belgique et les Pays-Bas avant et pendant la domination romaine. Tableau historique, géographique, physique, statistique et archéologique de la Gaule Septentrionale, etc. depuis les premiers temps historiques jusqu'au VIe siècle. Nouvelle édit. Bruxelles, E. Devroye. 1859 – 60. 3 dln. 8°. met platen, kaarten en plattegronden.

Roches (Jean des), Mémoire sur la question: Quels étoient les endroits compris dans l'étendue des contrées qui composent aujourd'hui les XVI Provinces des Païs-Bas et le Païs de Liége, qui pouvoient passer pour villes avant le VIIe siècle. (Mémoire couronné) Bruxelles, Impr^ie^. Royale. 1770. 4°.

Deselfde prijsvraag werd ook beantwoord door Mr. Caussin en Mr. de Hesdin, welke verhandelingen achter de voorgaande zijn afgedrukt.

—— Mémoire sur la question: Quels ont été, depuis le commencement du VIIe siècle jusqu'au IXe siècle exclusivement, les limites des différentes contrées, cantons, pays, comtés et états renfermés dans l'étendue qui compose aujourd'hui les XVII Provinces des Pays-Bas et la principauté de Liége. (Mémoire couronné). Bruxelles, Impr^ie^. Royale. 1771. 4°.

Bergh (L. Ph. C. van den), Handboek der Middel-Nederlandsche geographie naar de bronnen bewerkt. Leyden, E. J. Brill. 1852. 8°. met kaart.

[Bolstra (M.)], Beschrijving van het oude Batavische zeestrant; mitsg. onderzoek of Vrankrijk en Engelandt voorheen door het kanael gescheiden zijn geweest.... alsmede... bericht wanneer het Graafschap van Hollandt is opgerecht, enz. Met landkaerten. 's Gravenh., 1753. 8°.

Cluverius (Ph.), De tribus Rheni alveis et ostiis, etc. cum tab. geograph. Lugd. Batav., Elzevier. 1611. 4°.

Later meermalen herdrukt, o. a. ook in P. Scriverii Inferioris Germaniae provinciarum unitarum antiquitates. L. B., Elzevier. 4°.

Pontanus (Joh. Is.), Disceptationes chorographicae de Rheni divortiis atque ostiis eorumque accolis populis, cet... Amstelrod., Henr. Laurentii... 1614. 8°.

Cluverius (P.), Batavische outheeden, met de verhandeling over de drie uytloopen van den Rhijn, enz. Uyt het Latijn vertaalt. De tweede druk vermeerdert met eene inleydinge, eene sciographie van 't Out Batavie en eenige landtkaarten door Jac. Love. Amst., J. Oosterwijk. 1719. 2 dln. 8°. met gegrav. platen en krtn.

Lennep (J. van), Ons rijk in vroegere tijdperken. Een handleiding tot de kennis der wijze waarop het grondgebied van Nederland, ten tijde van het leenstelsel, onder de Republiek, enz. was verdeeld. Amst., Gebr. Kraay. 1866.

Hofdijk (W. J.), Historische landschappen (in Drenthe, Noord-brabant, Gelderland, Noord- en Zuid-Holland). Haarlem, A. C. Kruseman. 1856; 2e druk. Amst., G. L. Funke 1873. 8°.

Aitzingerius (M.), De Leone Belgico, ejusque topographica atq. historica descriptione liber, cum F. Hogenbergii figg. Coloniae, 1583, 1585. Cum continuat. usq. ad a. 1587, 1588, 1596, 1605. 4°.

Pirckheimer (Bil.), Descriptio Germaniae utriusque tam superioris quam inferioris. Antverp., C. Plantinus. 1585. 8°.

Heuter (Pont. de), De veterum ac sui saeculi Belgio ll. II.,.. Antverpiae, Joa. Keerbergius... 1616. 4°.

Het 2e boek handelt over alle Nederlanden, N. en Z. in 1598.

[Scriverius (P.),] Oudt Batavien; nu ghenaemt Holland. Hoe ende in wat manieren, ende van wien Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt eerst bewoont is geweest, enz. Leijden, Andries Clouck. 1606. 8°. met portr. en andere houtgrav.; vermeerderd. uitg. Amsterd. 1614, 1636. Vervolgd, Amst., 1646. 8°.

—— Batavia illustrata, seu de Batavorum insula, Hollandia, Zelandia, Frisia, territorio Traiectensi et Gelria. Lugd. Batav., Lod. Elzevier. 1609. 4°. met portret van S. en houtgrav. in den tekst.

[Versteghen (R.)], Nederlandsche antiquiteiten, zijnde de eerste opkomst van Holland, Zeeland, 't Sticht Utrecht, Overijssel, Friesland, Braband, Vlaenderen, enz. Antwerpen, 1611, 1613; 5e druk, met kunstprenten (meest van J. Goeree) Amst., G. Tielenburg. 1756. 8°.

Someren (Joh. van), Herstelde Oudtheyt, ofte beschrijvinge van Batavia, wesende een gedeelte van 't Hertoghdom Gelre ende Graafschap Hollandt. Nijmegen, Andr. van Hoogenhuysen. 1657. 4°.

Scriverius (P.), Oude en nieuwe beschryvinge van Holland, Zeeland en Vriesland, mitsgaders de regeeringe en daden derselver Graven (tot 1648). Uytgegeven door P. Brugman. 's Gravenh., L. van Dijck, 1667. 4°. met kaarten en portr.

Leeuwen (Simon van), Batavia illustrata, ofte verhandelinge van den oorspronck, voortganck, zeden, eere, staat en godtsdienst van Oud-Batavien, enz. 's Gravenh., Joh. Veely. 1685. fol.

Alting (M.), Descriptio secundum antiquos Agri Batavi et Frisii, una cum conterminis. Sive Notitia Germaniae Inferioris, cis et ultra Rhenum; quà hodie est in Dicione VII. Foederatum. Repraesentata Tabulis geographicis V et commentario etc. Amstelod., H. Wetstein. 1697. fol.

—— Descriptio Frisiae inter Scaldis portum veterem et Amisiam seu inter Sine et Emese, sec. medii aevi scriptores. Quae est Pars II Notitiae Germaniae Inferioris, cet.... repraesentata tabb. geogr. IX et commentario, cet.... Amstelaed., H. Wetstein. 1701. fol.

[Bos (G.)], Antiquitates Belgicae, of Nederlandtsche Oudtheden, zijnde d'eerste opkomst van Holland, Zeeland, Utrecht. Amst., 1700; 5e druk. Aldaar 1733 8°. met pltn.

Winkel (J. te), Het kasteel in de dertiende eeuw, geschetst volgens de gedichten van dien tijd. Groningen, 1879. 8°. (Programma van het Stedel. Gymnasium te Groningen voor 1879—80.)

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), Kort overzigt over de oude versterkingen en kasteelen in ons land tot op de 16e eeuw. Montfoort, Landbouwk. gesticht. 1855. 8°. met pltn.

Reyn (J. van), Burgen in Nederland. *Nav.* 1868. 411.

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), Kort overzigt van den bouwtrant der middeleeuwsche kerken in Nederland. *Hist. Gen. Ber.* II. 1e St. 67.

B., Romaansche kerken in Nederland. *Bouwk. Bijdr.* XI. 195.

Moll (W.), Onze oude kerken. *Nut v. 't Algem. Alm.* 1871. 81.

Römer (R. C. H.), Geschiedkundig overzigt van de kloosters en abdijen in de voormalige graafschappen van Holland en Zeeland. *Letterk. Werk. N. R.* VIII. 1.

NEDERLAND NA 1500.

Guicciardini (L.), Descrizione di tùtti i Paĕsi Bassi detti Germania Inferiore. Con fig. Anvers, 1567, 1581, 1588. fol.

—— Hetzelfde werk in het Fransch, Anvers, 1567, 1568, 1582. Amst., 1609, 1625, fol.; 1641. 4°. obl.; Campen 1641. 4°.

—— Hetzelfde werk in het latijn, door Regn. Vitellius. Amst., 1613. fol. Arnh., 1616, 1646, 4°.; Amst., 1646. fol.; 1635, 1652, 1660. 8°.

—— Hetzelfde werk in het Nederlandsch, door P. Montanus. Amst., 1612, 1648, 1672. fol.; Arnhem, 1617. 4°.; 1660, 1662. 8°.

—— Hetzelfde, onder den titel: Beschrijving der Nederlanden, bij wijze van uittreksel, in 3 dln. Amst., 1660, 1662. 8°.

Zie over de verschillende uitgaven van dit werk: P. A. M. Boele van Hensbroek, Lodovico Guicciardini etc. in: Bijdragen en Meded. Hist. Genootsch. te Utrecht. dl. I. — Ook afzonderl. uitgeg. ('s Hage, Mart. Nijhoff) 1878. 8°.

Rohault (B.), Sommaire de la description des Pays Bas de L. Guicciardini. Arras, 1596. 8°. Rouen, 1647. 8°.

Petit (J. Fr. le), Nederlantsche Republijcke, bestaende in de Staten so generale, als particuliere van 't Hertochdom Gelder, Graefschap van Hollant, West-Vrieslandt, ende van Zeelandt, provincien van Utrecht, Vrieslant, Overijssel ende van Groeninghen. Ghedruckt tot Arnhem, voor den Soon van den Autheur. 1615. 4°. obl. met 48 kaarten en afbeeld. van steden, vlekken enz. (gekleurd.)

Sueyro (E.), Descripcion breve del Pais Baxo. Amberes, 1622. 8°.

Verbist (Pt), Description de touts les Pays-Bas, avec cartes. Anvers, Pt. Verbist. 1636. 8°.

Junius (Adr.), Tooneel der ghemuurde ende onghemuurde steden en vlecken van Hollant en Vrieslant. Door Adr. Junium in 't latijn beschreven, en door Godefroy Boot vertaelt. Vermeerdert met een korte Beschrijvinghe der steden, vlekken en outheden van Zeelandt, door Joh. Reygersberghen. Amst., Jan van Hilten. 1646. 8°.

[Laet (J. de)], Republyke der Zeven Vrye Vereenigde Nederlanden... Uit het Latijn, in 't Nederduits vertaalt. Amst., G. van Goedesberg. 1652. 8°.

Parival (J. de), Les Delices de la Hollande... Avec un traité du gouvernement, et un abrégé de ce qui s'est passé de plus memorable, jusques à l'an de grace 1650. Seconde edit. rev., corr. et continuée jusques à l'an 1655. Leiden, Abrah. à Geervliet. 1655. 12°.

De eerste druk verscheen te Leiden bij P. Leffen 1651. 12°. Later meermalen herdrukt: 1660, 1662, 1669, 1697, 1710; 's Hage, 1726. 2 dln. en vermeerd. te Amst. 1728. 8°. — Een Nederlandsche vertaling o. d. t. „De Vermaecklijckheden van Hollandt", enz. verscheen te Amst., Sam. Imbrechts. 1661. 12°.

De Parival en zijne Délices de la Hollande. *Nav.* VII. 202.

Zeiller (Mart.), Topographia Germaniae Inferioris; dass ist Beschreibung und Abbildung der vornehmsten Stätten, Vöstungen und Ohrter in den XVII Niederländischen Provintien. Franckfurt a. M., Casp. Merian. 1659. fol. Tweede uitg. met 168 kopergrav. op 120 bladen.

Holland, oder Beschreibung der 7 Vereinigten Niederländischen Provintzen. Mit Grundrissen. Leipzig, 1672. 8°.

Nouvelle description des 17 Provinces des Pays-Bas, et de toutes les villes qu'elles contiennent. Rouen, 1673. Bruxelles, 1673. 3me édit. 8°. 4e édit. Brux., sans date.

Le Mercure de la Gaule Belgique, ou description de toutes les villes des 17 Provinces des Pays-Bas. Cologne, 1682. 8°.

Gualdo Priorato (G.), Teatro del Belgio, ó sia descritione delle 17 Provincie del medesimo; con le piante delle Città, e Fortezze principali; da chi al presente possesse; come, in qual modo, et in qual tempo acquistate. Aggiontovi vn succinto racconto di quanto è occorso dalla mossa d'armi del rè Christianissimo contro gli Stati Generali delle Provincie Vnite sin'al fine del 1672. Francof., 1683. fol.

Ausführliche Beschreibung der Frey-vereinigten und Spanischen Niederlanden. Francfurt, 1691. 8°.

[Christijn (J. B.) et Fr. Foppens], Les délices des Pays-Bas, ou description géographique et historique des XVII provinces Belgiques. Bruxelles. 1697, 1700. 8°. met afbeeld.; Latere uitgaven aldaar 1711. 3 dln.; 1720. 4 dln; en 5e édit. 1743; 7e édit. revue, corrigée et considérabl. augmentée de remarques intéressantes (par le P. Griffet). Anvers, C. M. Spanoghe, 1786. 5 dln, en Supplement. 2 dln. 8°.

Hiervan verscheen een Nederl. vertaling o. d. t.: Het Schouwburg der Nederlanden, of geographische en historische beschryvinge der 17 Nederl. provintiën. Alsboven. 1785. 5 dln met krt., pltn en plattegr.

Hooghe (R. de), Spiegel van Staat vervattende de macht der Generaliteit, en daar in de Collegien, Rechtbanken, Steden, Schansen, enz. Amsterd., 1706. 2 dln. 4°. met pltn van den auteur.

Description du Pays-Bas, contenant toutes les villes des 17 Provinces, leurs origines, leurs situations, des duchez, et comtez. Nouv. édit. Paris, 1720. 8°.

Odes sur les affaires des tems, avec une description de la Hollande. Liége, 1721. 1e (eenig) deel. 8°.

[Heussen (H. F. van) en H. van Rijn], Kerkelyke historie en outheden der Zeven Vereenigde Provincien, behelzende ... beschrijving van Abdyen, Kloosters, etc.... Leiden, S. Luchtmans e. a. 1726. 6 dln. fol. met kopergrav.

Janiçon (F. M.), De Republiek der Vereenigde Nederlanden. (Uit het Fransch vertaald). 's Gravenh., Joh. van Duren. 1731. 4 dln. 8°,

De oorspronkelijke Fransche uitgaaf o. d. t.: État présent de la Republique des Provinces-Unies, verscheen bij den zelfden uitgever. 1727—29. 2 vol. 8°.

Les amusemens de la Hollande, avec des remarques nouvelles et particulières sur le genie, moeurs et caractères de la nation, etc. La Haye, P. van Cleef. 1739. 8°.

Hedendaagsche Historie, of tegenwoordige staat van alle volkeren. Deel 11—32. [De Vereenigde Nederlanden door J. Wagenaar e. a.]. Amst., Is. Tirion, Joh. Allart e. a. 1739—1803. 22 dln. 8°. met pltn.

De in deze verzameling voorkomende werken vindt men onder hun afzonderlijke titels in de verschillende afdeelingen vermeld.

Burrish (Onslow), Batavia illustrata; or a view of the policy and commerce of the United Provinces,.... The whole illustrated with historical facts and observations. Second edition. London, J. Osborn. 1742. 8°.

A description of Holland, or the present state of the United Provinces. London, 1743; Hague, 1749. 8°. 4e uitg. Leyden, 1765. 8°.

Dielhelm (J. H.), Denkwürdiger und nützlicher Rheinischer Antiquarius, nebst einer kurzen Beschreibung der vornehmsten Städte in Holland, mit des nehmlichen Anmerkungen. Frankfurt, 1744. Herdr. aldaar 1775. 2 dln 8°.

Present state of Holland, or description of the United Provinces. The Hague, 1749. 8°.

Fabre (J. F.), Abrégé de géographie historique des 7 Provinces Unies des Pais-Bas. La Haye, 1750. 8°.

Seyffarth (J. F.), Der gegenwärtige Staat von Holland. Nürnb., 1756. 8°.

Korte en zakelijke beschrijving der Vereenigde Nederlanden en derzelver onderhoorige landschappen, enz. Amst., 1766. 8°.

Beschrijving van de gelegenheid der Vereenigde Nederlanden, van de natuurlijke voortbrengselen, aard- en luchtgestel, winden, landbouw, koophandel, fabrijken en trafijken, volkskarakter, enz. *Koopman.* II. 73.

Bachiene (W. A.), Kerkelijke Geographie der Vereenigde Nederlanden: in zich behelzende eene beschrijvinge van den staat der Synoden, klassen en gemeenten der Hervormde Kerke in ons Vaderland... benevens daartoe behoorende landkaarten... Amst., D. Onder de Linden. 1768—73. 4 Stn. 8°. met 13 uitsl. gegrav. krtn.

Sepp (J. C.), Beknopte algemeene geographie van de provinciën der Vereenigde Nederlanden, ten geleide van zijne nieuwe geographische Nederlandsche reis- en zak-atlas. Amst., J. C. Sepp. 1773. 4°. obl.

Bachiene (W. A.), Beschrijving der Vereenigde Nederlanden. Amst., St. van Esveldt. 1773—78. 5 dln. 8°. met 2 kaarten; Nieuwe uitgaaf, onder den titel: Vaderlandsche geographie, of nieuwe tegenwoordige staat en hedendaagsche historie der Nederlanden. Amst., H. Gartman 1791. 5 dln. 8°. met circa 100 kopergrav.

[Pilati de Tassulo (Carlo Ant.)], Lettres sur la Hollande. La Haye, J. H. Munnikhuizen. 1780. 2 dln 8°.

Waleff (Baron de), Description de la Hollande. (Oeuvres nouvelles, Tome I). Liège, E. Kints. 1781. 8°.

Dibbetz Westerwout (J.), Beknopte beschrijving der 17 Nederlandsche provincien, waarin de oorsprong en opkomst deezer landen, de geaardheid, zeden, godsdienst, enz.; de ligging, grootte, grenzen en het merkwaardigste van ieder provincie, enz. Nijmegen, Is. van Campen. 1781. 8°.

Pestel (F. W.), Commentarii de Republica Batava. Lugd. Batav., 1782. 8°.

Een 2e, zeer vermeerd., doch onvoltooide uitgave, welke slechts de gewesten Holland en Zeeland behandelt, verscheen aldaar 1795. 3 dln. 8°.

—— Vollständige Nachrichten von der Republik Holland, aus authentischen Quellen gesammelt. Aus dem Latein. übersetzt und mit Anmerkungen begleitet (von J. A. Mebes). Berlin, (G. Reimer). 1784. 8°.

Pilati (K. Ant. v.), Briefe über die gegenwärtigen Zustande von Holland Aus dem Franz. (von K. F. Trost). Berlin, Nicolai. 1782. 2 dln. 8°.

Hansen (C. Ren.), Allerneueste Staatskunde von Holland. Berlin u. Leipzig, 1785. 3 stukken in 1 dl. 8°.

Descrizione geografica della republica di Olanda, sue ricchezze, commercio, popolazione, governo etc. Firenze, 1785. 8°.

Pestel (F. W.), Brevis Expositio Reipublicae Batavae. Lugd. Batav., 1789. 8°.

Leti (G.), Teatro Belgico, o vero ritratti ... delle 7 Province Unite. Amsterd., 1790. 2 dln. 4°. met 200 pltn.

[Jagt (G. van der)], Het vaderland, met geheel nieuw geteekende en gekleurde kaarten, enz. Amst., 1791. 8°. met pltn en krtn.

Bachiene (W. A.), Beknopte beschrijving en afgezette kaart der Vereenigde Nederlanden. Amst., D. Onder de Linden & Zn. 1793. 8°.

A Gazetteer of the Netherlands, containing a full account of all the cities, towns and villages in the 17 Provinces and Bishoprick of Liège. London, 1794. 8°. met krtn.

Covens (C.), Staatsbeschrijving der Bataafsche Republiek. Amst., Mortier, Covens en Zn. 1796. 8°. met krtn; Nieuwe uitg. 1800. Aldaar.

Aardrijkskundig handboek der Bataafsche Republiek. Amst., J. Allart. 1800 8°. met 1 kaart.

Aardrijkskundige beschrijving der Bataafsche republiek. Amst., J. ten Brink Gzn. 1801. 8°. met 1 kaart.

Estienne (Em.), Statistique de la Batavie. Paris, an XI (1803) 8°.

[Garat], Mémoire sur la Hollande, sa population, son commerce, son esprit public, etc. Paris, 1805. 8°.

Een blik op Holland of schilderij van dat Koningrijk in 1806. Amst., J. S. van Esveldt Holtrop. 1807. 2 dln. 8°. met platen.

Hassel (G.), Geographisch-statistischer Abriss des Königreichs Holland. Weimar, Landes-Industrie-Comptoir. 1809. gr. 8°. met platen en kaarten.

Aardrijkskundige beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden. Amst., Mortier, Covens en Zn. en ten Brink en de Vries. 1816. 8°. met 1 gekl. kaart.

Kampen (N. G. van), Staat- en aardrijkskundige beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden, of der XVII Nederlandsche provinciën, benevens het Groot-Hertogdom Luxemburg. Haarlem, Fr. Bohn. 1816; 2e druk 1827. 8°. met 1 kaart.

Katechismus van het Koningrijk der Nederlanden, of korte beschrijving der Vereenigde Nederlanden. Amst., Schalekamp en van de Grampel. 1818. 8°.

Vanesse (J.), Description géographique et commerciale du royaume des Pays-Bas et de ses colonies. Anvers, 1819. 8°. met 1 kaart.

Dewez (L. D. J.), Géographie du royaume des Pays-Bas. Bruxelles, 1819; 2e édit. revue et augm. 1820. 8°.

Boom (J. A. G.), Aardrijkskundige beschrijving der Nederlanden. Amst., Mortier, Covens en Zn. 1821. 3e dr. 8°.

Cannabich (J. G. F.), Neueste Kunde des Königreichs der Niederlande. Mit Karten und Kupfern. Weimar, Landes-Industrie-Comptoir. 1821. 8°.

Aus der neuesten Länder- u. Völkerkunde. 6 Bd. abgedruckt.

Cloet (J. J. de), Géographie historique, physique et statistique du royaume des Pays-Bas et de ses colonies. Bruxelles, 1822. 2 dln. 8°.

Der Nederlanderen woonoord, oorsprong, vroegere lotgevallen en volksgeaardheid geschetst. *Rec. o. d. Rec.* XVII. 1824. II. 447.

Quetelet (A.), Recherches statistiques sur le royaume des Pays-Bas. (Mémoires de Bruxelles, Tom. V) 1829. 4°.

Malten, Schets van den natuurlijken en zedelijken toestand van Holland en deszelfs bewoners. *Vad. Lett.* 1830. II. 332. (Uit de *Bibl. d. neuesten Weltkunde*).

Martinet (J. F.), Het Vaderland en het Vereenigd Nederland, bevattende eene volledige aardrijks- en geschiedkundige beschrijving der 17 Nederlandsche provincien en van het Groothertogdom Luxemburg. 3e veel vermeerd. en op nieuw bearbeide druk. Zalt-Bommel, Joh. Noman en Zn. 1830. 6 dln. 8°. met kaarten en platen.

Hoonaard (W. van den), Overzigt der uitgestrektheid van het gebied der Vereenigde Nederlanden in 1790, en van de verschillende staatkundige verdeelingen, die hetzelve sedert dien tijd ondergaan heeft. Amst., Schalekamp en van de Grampel. 1831. 8°. met 1 kaart.

Schulz (F.), Die Niederlande, historisch-geographisch-statistisch. Düsseldorf, 1832. 4°. obl. met pltn en krtn.

Balbi (A.), Abrégé de géographie de la monarchie Neërlandaise. Paris, 1833. 8°.

Neigebaur (J. F.), Neuestes Gemälde der Konigreiche Niederlande und Belgien. Wien, Güns, Reichard. 1834. 8°. met 6 kopergrav. (dl. 17 van Schütz, Allgem. Erdkunde).

Wijk Rzn. (J. van), Merkwaardigheden uit elke provincie van ons Vaderland, voor hen, die, tot eene leerzame uitspanning, in het hoekje van den haard door ons Vaderland willen reizen. Amsterd., G. J. A. Beijerinck. 1836. kl. 8°. met pltn.

Keverberg (Freih. von), Vom Königreich der Niederlande. Aus dem Französ. übersetzt. Stuttg., Hallberger's Verlag. 1836. 8°.

Meeter (E.), Geographische, historische, statistieke tabel van Nederland. Groning., P. van Zweeden. 1838. 3 vel in plano.

Etwas über Holland. Erster Brief. 's Hage, W. P. van Stockum. 1839. gr. 8°.

De Aardbol. Magazijn voor hedendaagsche land- en volkenkunde. Deel 3. De Nederlanden, door A. J. Lastdrager, P. H. Witkamp e. a. Amsterd., J. H. Laarman. 1840. 8°.

Aa (A. J. van der), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden en het Groot-Hertogdom Luxemburg. Gorinch., J. Noorduyn & Zn. 1841. 8°.

Beijer (J. C.), Geschied- en aardrijkskund. beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden met het hertogdom Limburg en het groot-hertogd. Luxemburg. Devent., A. ter Gunne. 1843. 8°. met kaart.

Hasselt (Andr. van), Belgique et Hollande. Paris, Didot frères. 1844. 8°. met 20 platen (Univers pittoresque, Europe, t. 29).

Niederland, was er war, ist, werden wird oder kann. 2e Aufl., nachgesehen und mit erlauternden und berichtigenden Anmerkungen versehen von F. W. v. Mauvillon. Wesel, Klönne, 1844. 8°.

Nederland, zooals het was, is, en worden zal of kan. Uit het Hoogd. met ophelderingen en teregtwijzende aanteeken. van F. W. von Mauvillon en van den vertaler. Amsterd., J. C. van Kesteren. 1845. gr. 8°.

Hertzveld (S. H.), Handleiding tot de kennis van de geregtelijke, burgerl. en finantiëele indeelingen des rijks; voorzien van eene afstandswijzer van de hoofdpl. der prov. arrond. enz. 's Hage, Gebr. Belinfante. 1846. gr. 8°.

Arndt (E. M.), Holland en de Hollanders. Uit het Hoogd. door H. Riedel. Leeuw., G. T. N. Suringar. 1847. 8°.

Vissering (S.), Schets voor een statistiek van het Koningrijk der Nederlanden. *Gids. N. R.* 1849. II. 25.

Macgregor (J.), Holland and the Dutch colonies. London, 1848. 8°.

Fijnje (H. F.), Beschouwingen over den toestand van Nederland in betrekking tot zijnen handel, landbouw en nijverheid. Utrecht, van Heyningen en Post Uiterweer. 1849. 8°.

Davies (C. M.), The Dutch Nation and Holland. London, Willis. 1851. 3 dln. 8°.

Beausar (N. G.), Nederlandsch geographisch historisch overzigt, met eene korte levensschets der beroemdste mannen en vrouwen. Bergen op Zoom, J. C. Verkouteren, 1852. 8°.

Ontwerp van een plan voor eene geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* IV. 1e Afd. 236.

Geneeskundige plaatsbeschrijving (van Nederland). *Aldaar.* VI. 1e Afd. 27.

Koenen (H. J.), Voordragt over de physische en geographische gesteldheid van ons vaderland voor den handel. *Fel. Merit.* 1852—53. 2e ged. 3.

Nederland en de Nederlanders in de 19e eeuw, geschetst in het leven en de werken van verdienstelijke mannen en in de beschrijving der voornaamste gebouwen en gedenkteekenen. afl. 1—5. Amst., M. Coster Jz. 1854, 1855; afl. 6—9. Amst., P. N. van Kampen 1856—1858. 4°.

Aa (A. J. van der), Ons Vaderland en zijne bewoners, beschrijving van de steden, dorpen en verdere merkwaardige plaatsen in Nederland. Amsterd., J. C. Loman Jr. 1855—1857. 8°. met pltn.

Meetkunstige beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden, bevattende de getallenwaarden, gebruikt bij de zamenstelling van de topographische en militaire kaart van het rijk uitgegeven op last van het Ministerie van oorlog door het topographisch bureau. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1861. 4°. met pltn.

Bolman (J. L.), Beknopt leer- en handboek der natuur- en staatkundige aardrijksbeschrijving van Nederland. Voornamelijk ten dienste der aankomende onderwijzers en van het middelbaar onderwijs. Utrecht, J. G. Andriessen & Zn. 1862. 2 st. 8°.

Wild (Alb.), Die Niederlande; ihre Vergangenheit und Gegenwart. Leipzig, O. Wigand. 1862. 2 dln. 8°.

Worthmann (F.), Briefe aus Holland. *Deutsche Jahrb.* 1862. III. 138, 1863. VI. 57.

Os (P. van), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden, naar de laatste bronnen bewerkt. (Deel XXIX van v. Druten en Bleeker's goedkoope Bibliotheek voor alle standen.) Sneek, van Druten en Bleeker. 1866. 8°.

Kuyper (J.), Nederland, zijne provinciën en koloniën, land en volk beschreven. Leeuw., Hugo Suringar, 1866—1868. 8°.

Heusden (A. A. van), Handboek der aardrijkskunde, staatsinrigting, staathuishoudkunde en statistiek van het Koningrijk der Nederlanden. Haarl., de Erven F. Bohn. 1867. 2 dln. 8°.

Bosman (J. M. H.), Nederland en zijne bewoners; zijn klimaat, bodem, bevolking, geschiedenis, regeeringsvorm en koloniën. Schoonhoven., S. E. van Nooten 1869. 8°.

Sicherer (C. A. X. G. F.), Lorelei. Plaudereien über Holland und seine Bewohner. Leiden, A. W. Sijthoff. 1869. 2 dln. 8°.

Brown (S.), On the statistics of the kingdom of the Netherlands. London, 1869. 8°.

Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland. Uitgegeven door het Departement van Binnenlandsche Zaken. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1870—1881. 5 stn. 8°. met pltn.

De stukken zijn onder hun bijzondere titels in de verschillende afdeelingen vermeld.

Algemeene statistiek van Nederland. Beschrijving van den maatschappelijken toestand van het Nederlandsche volk in het midden der 19e eeuw. Leiden, A. W. Sijthoff. 1870, 1873. 2 dln. 8°.

Wenzelburger (Th.), Die Niederlande in ihrer neuesten Entwickelung. *Uns. Zeit.* 1871. II. 225, 311, 686.

Groenier (A.), Leiddraad bij het onderwijs in de aardrijkskunde van Nederland. Alkm., H. Coster & Zn. 1871. 8°.

Bijkens (R. R.), Aardrijkskunde van Nederland. Gron., J. B. Wolters. 1872. 8°.

Spencer Bird (Fred.), A sketch of Holland and the Dutch. Rotterd., M. Wyt en Zn. 1874. 8°.

Schwartz (L.), Les Pays-Bas considérés au point de vue historique, politique, topographique, commercial, financier, industriel, militaire, etc. Luxemb., Impr. J. Joris. 1875. 8°. met 1 krt.

Kuyper (J.), Nederlands toestand. Een overzicht van Nederlands hulpbronnen met name ten opzichte van landbouw, handel en nijverheid, ten dienste van allen die belangstellen in de welvaart van het vaderland. Rotterd., Nijgh & van Ditmar. 1877. 8°.

Lummel (H. J. van), Platen ten gebruike bij het onderwijs in de aardrijkskunde van Nederland. Utr., Kemink & Zn. 1879. 20 pltn met verklaring.

Welcker (J. W.), Terreinsveranderingen in Nederland. Met schetskaart. — *Tijds. Aardr. Gen.* VI. 50.

—— Nog iets over terreinsveranderingen in Nederland. *Aldaar.* VI. *Meded.* 96.

Veenendaal (J. H.), Nederland in 1880. Tiel, D. Mijs. 1881. 8°.

Spencer Bird (Fred.), The land of dykes and windmills; or life in Holland. London, Sampson Low & C°. 1882. 8°.

Schuiling (R.), Aardrijkskunde van Nederland, ten behoeve van kweek- en normaalscholen, onderwijzerscursussen, hoogere burgerscholen en zelfstudie Zwolle, De Erven J. J. Tijl. 1884.; 2e dr. 1885. 8°. met kaarten en schets teekeningen.

Wunderlich (W. F. H.), Aardrijkskunde van Nederland. Met kaartje en grafische voorstellingen. Zutph., W. J. Thieme & Cie. 1885. 8°.

Eenige nieuwe gegevens betreffende Nederland. *Tijds. Aardr. Gen.* 2e S. II. *Versl. en Meded.* 295.

Nog eenige nieuwe gegevens betreffende Nederland. *Aldaar.* 405.

Plantenga (M. J. H.), Militaire aardrijkskunde en statistiek van Nederland, België en Duitschland. 1e deel. Nederland. 2e herz. druk. Breda, Kon. Milit. Academie. 1880. 8°.

Beekman (A. A.), Nederland als polderland. Beschrijving van den eigenaardigen toestand der belangrijkste helft van ons land, tevens bevattende de topographie van dat gedeelte, met de voornaamste détails, toegelicht door kaarten en teekeningen. Zutfen, W. J. Thieme & C°. 1883. 8°. met 5 krtn en pltn.

—— De strijd om het bestaan. Geschiedenis en tegenwoordige staat van de lage gronden van Nederland, voor niet-technici. Zutfen, W. J. Thieme & C°. 1887. 8°. met 6 krtn.

Reizen door Nederland.

Itinerarium Belgicum, cum tabulae geographicae. Coloniae, 1587. fol.

Dürer (Alb.), Dagverhaal [zijner] Nederlandsche reize in de jaaren 1520 en 1521 gedaan, door hemselven beschreeven. Uitgeg. door C. G. von Murr. In 't Neêrd. overgebr. (door W. Holtrop). Amst., 1780. 8°.

——'s dagverhaal zijner Nederlandsche reize, in de jaren 1520 en 1521, met belangrijke aanteekeningen opgehelderd. 's Gravenh., W. P. van Stockum. 1840. 8°.

Burkhardt, Stickel's Tagebuch, 1566—98. In Niderlandt, 1567—70. *Würtemb. Jahrb.* 1866. 324.

Overbury (**Thomas**), his observations in his travailes upon the state of the XVII provinces as they stood anno Domini 1609. Printed (z. p.) 1626. 4°.

Joannes Secundus, Itineraria tria: Belgicum, Gallicum et Hispanicum, edente nunc primum D. Heinsio. Leydae, Jac. Marcus. 1618. 8°.

Verhael in forme van journael, van de reys ende 't vertoeven van den S. Doorl. Prins Carel de II, Koning van Groot-Britannien, etc. welke hij in Hollandt gedaen heeft, zedert den 25 Mey tot den 2 Juny 1660. 's Gravenh., Adr. Vlack. 1660. fol. met portr. en pltn.

Boussignault (**A.**), La guide universelle de tous les Pays-Bas ou les 17 provinces. Paris, 1665, 72, 73, 76, 77. 8°.

Hegenitius (**Gotfr.**), Itinerarium Frisio-Hollandicum, et Abr. Ortelii Itinerarium Gallo-Brabanticum, in quibus quae visu, quae lectu digna. Accedit Georgii Loysii Pervigilium Mercurii, in quo agitur, de praestantiss. peregrinantis virtutibus. Editio ultima, auctior et emendatior. Lugd-Batav., Henr. Verbiest. 1667. 8°.

Vroegere uitgaven aldaar, 1628, 1630, 1647, 1661,

Temple (**Will.**), Observations upon the United Provinces of the Netherlands. London, 1672, 1673. 8°.

Ook in het Nederl. 2 drukken te Amst., voor Jacob Vinckel en voor de Wed. Jos. Bruining, beide in 4°., te Rott., 1692, Amst., 1693. — In het Fransch, la Haye, 1674. 8°. Paris, 1674. 8°. — Te Utrecht 1702, 1706, 1718.

Viatorium Belgicum, oder Vollkommener Wegweiser in das Niederland und Holland.... Sammt die Art, Beschaffenheit, Sitten und Gebräuchen der Einwohner. Aus dem Frantzös. übersetzt. Francf., 1674. 8°.

Penn (**W.**), Travels in Holland, 1677. London, Harvey. (z. j.) 8°.

—— Journal while visiting Holland and Germany. New-York, Friends Book Society (z. j. circa 1860) 8°.

Regnard (**J. F.**), Voyage de Flandres et de Hollande, commencé le 26 Avril 1681. (In de Oeuvres de Regnard, nouv. édit.) Paris, Prault. 1750. 8°.

Reis-boek door de Vereenigde Nederlandsche Provincien, en derzelver aangrenzende Landschappen ... behelzende een naauwkeurige beschrijving der Steden, enz. Amst., Jan ten Hoorn.... 1689. 8°. met titelprent (door Jan Luyken); 3e vermeerd. druk. Aldaar 1700. 8°.

Curieuse reisgids. Blz. 29—287 handelen over Noord-Nederland en behelzen ook de aanwijzing der voornaamste „herbergen". Aan 't slot vindt men de jaarmarkten, speciboek, reis-medicijnboek, waarschuwingen tegen dieven, hoeren enz. en wegwijzers door omliggende landen.

't Verhaal van een vermakelijcke reyse gedaan in Overijssel, Zuyd- en Noord-Holland, met het Spiegel-jagt de Neptvnvs, door eenige liefhebbers van Leyden, in ... 1692. Leyden, 1695. 8°.

Reis van Stolle in de Nederlanden in 1703. *Hist. Gen. Kron.* 4 Jg. 66.

Stolle's reisverhaal in Holland. *Hist. Gen. Ber.* I. 2e st. 16.

Marciley (**Guillot de**), Relation historique et théologique d'un voyage en Hollande et autres provinces des Pays-Bas, avec des notes critiques, historiques et chronologiques. Paris, 1719. 8°.

[Loveringh (J.)], Historische en natuurkundige lentereis door Zuid- en Noord-Holland en een gedeelte van het Sticht van Utrecht, gedaan door vier vrienden en briefsgewijze medegedeeld, met oudheidkundige aanteekeningen. Amst., J. Loveringh. 1733; 2e dr. 1768. 2 dln. 8°.

Avontuurlijk Zomertogtje of Omlands reisje uit Holland, door 't Sticht Utrecht', Overijssel, Gelderland, Cleefsland, de Mijerije van den Bosch, Breda, enz. Amst., J. Loveringh. 1734. 8°.

Beaumarchais (A. de la Barre de), La Hollande, ou lettres sur la Hollande ancienne et moderne. Francf., 1738. 8°.

Uffenbach (Z. C. von), Merkwürdige Reisen durch Niedersachsen, Holland und Engelland. Ulm, Joh. Fr. Gaum. 1753—54. 3 dln. 8°. met kopergrav.
Een groot gedeelte van het 2e en 3e deel is aan Nederland gewijd.

A new Travellers Companion through the Netherlands. Hague, 1754. 8°.

[Paterson (S.)], Another traveller! or cursory remarks and critical observations made upon a journey through part of the Netherlands, in ... 1766 by Coriat Jr. 2e edit. corrected. London, 1769. 3 dln. 8°.

[——], Empfindsame Reisen durch einen Theil der Niederlande von Coriat Junior. Aus dem Englischen übersetzt. Bützow, 1774—77. 3 dln. 8°.

Tour of Holland, Dutch Brabant and the Austrian Netherlands. London, 1772. 8°.

Le guide de la Flandre et de la Hollande. Paris, 1778; herdr. 1779. 8°.

Guide des voyageurs en Hollande, ou Lettres contenant des remarques et des observations sur les principales villes, la religion, etc. de la Hollande. La Haye, 1781. 8°.

Lefebure (G. de St. Ildephont), Itinéraire historique, politique, géographique etc. des VII Provinces-Unies des Pays-Bas, de leur territoire et colonies. Enrichi de cartes. La Haye, 1781—82. 2 dln. 8°.

Volkmann (J. J.), Neueste Reisen durch die vereinigten Niederlande, vorzüglich in Absicht auf die Kunstsammlungen, Naturgeschichte, Oekonomie und Manufacturen. Aus den besten Nachrichten und neuern Schriften zusammengetragen. Leipzig, Fritsch. 1783. 8°. met 1 kaart.

Thicknesse (Ph.), A years journey through the Pays-Bas and Austrian Netherlands. London, 1784. 8°. met pltn.

Courtanvaux (Marquis de), Seereise nach Holland im Jahre 1767; aus dessen grössern Tagebuch gezogen und übersetzt. Aus dem Französ. des Marquis von Condorcet (von Ch. Bernoulli). Leipzig, Beer. 1786. 8°. met 1 kopergrav.

Büsch (J. G.), Bemerkungen auf einer Reise durch einen Theil der vereinigten Niederlande und Englands. Hamburg, Bohn. 1786. 8°.

A trip to Holland, containing sketches of customs a. s. f. London, 1786. 8°.

Afsprung (Joh. M.), Ueber die Vereinigten Niederlande in Briefen an Fräulein von ***. Ulm, Wohler. 1787. 8°.

[Roche (Soph. de la)], Tagebuch einer Reise durch Holland und England. Offenbach, Weiss und Brede. 1788. 8°.

Barkhausen (H. L. W.), Statistische und politische Bemerkungen bei Gelegenheit einer Reise durch die Vereinigten Niederlande. Leipzig, (Gebhardt & Reisland). 1788. 8°.

A tour, sentimental and descriptive, through the United Provinces, Austrian Netherlands and France. London, 1788. 2 dln. 8°.

Backer (Jan A.), De jonge Reiziger door Nederland, zijnde een verzameling van brieven, waarin al het merkwaardige der 7 Vereen. gewesten is bijeen verzamelt enz.... Amst., D. M. Langeveld. 1789—1791. 3 dln. (elk dl. in 3 stn.) 8°.

Förster (Geo.), Reisen (voornamelijk in de Nederlanden) in den jaare 1790. Uit het Hoogd. Haarl., C. Plaat. 1792. 4 dln. 8°.

Grabner (Jac.), Ueber die vereinigten Niederlande. Briefe. Gotha, Ettinger. 1792. 8°.

Eversmann (F. A. A.), Technologische Bemerkungen auf einer Reise durch Holland. Freyburg, 1792. 8°.

Peckham (H.), A tour through Holland, Dutch Brabant, the Austrian Netherlands and part of France. 5th edit. London, 1793. 8°. met 1 kaart.

De reizende Gouverneur, of wandelingen door Holland; handboek voor de bataafsche jongelingschap. Amst., H. de Vries. 1794. 1e deel. 8°. met pltn.

Pratt, Gleanings through Wales, Holland and Westphalen. London, 1795. 3 dln. 8°.

—— Aehrenlese auf einer Reise durch Holland und einen Theil von Westphalen. (5e dl. 2e st. en 6e dl. 1e st. van »Kleinere Länder- und Reisebeschreibungen"). Leipzig, Linke. 1800. 2 dln. 8°.

Launige Reise durch Holland. In Yoricks Manier. Mit Characterskizzen und Anecdoten über die Sitten und Gebräuche der Holländer. Aus dem Engl. Zittau und Leipzig, 1795, 2 dln. 8°.

Vrolijke reis van een Engelschman door Holland. 's Hage, 1796. 8°.

Waarschijnlijk een verkorte vertaling van het voorgaande.

Cantwel (A.), Voyage en Hollande et sur les frontières occidentales de l'Allemagne fait en 1794. (Trad. de l'Anglais). Paris, An 5e de la Republique (1796) 2 dln. 8°.

Ireland (S.), A picturesque tour through Holland, Brabant and part of France, made in 1789. 2d edit. with additions, and an entire new set of copperplates in aqua-tinta, from drawings made on the spot. London, 1796. 2 dln. 4°.

De eerste druk verscheen 1770.

Riem (A.), Reise durch Holland in 1796 und 1797. Frankf., 1797. 8°.

Vertraute Briefe aus Holland, im Frühjahr 1797, von C. H. B. Aus dem Dänischen übersetzt. Lubeck, 1798. 8°.

Droysen (J. F.), Bemerkungen gesammelt auf einer Reise durch Holland und einen Theil Frankreichs im Sommer 1801. Göttingen, Dieterich. 1802. 8°.

Holcroft (T.), Travels from Hamburg through Westphalen, Holland and the Netherlands to Paris. London, 1804. 2 dln. 4°. met atlas in fol.

Travels through Holland, the Netherlands to Paris. *Edinb. Rev.* 1804. IV. 84.

Bemerkungen auf einer Reise durch die Niederlande nach Paris im XI Jahre der Republik, grösstentheils in Beziehung auf Gemälde und Kunstgegenstände (von K. H. von Sierstorpf) Hamb., (A. Campe) 1804. 2 dln. 8°.

Niemeyer (Aug. H.), Reise durch einen Theil von Westphalen und Holland im Jahr 1806. (Band 3 von: Beobachtungen auf Reisen in und ausser Deutschland, 4 Bde.) Halle, Buchhandlung d. Waisenhauses. 1822—26. 8°. met zw. en gekl. pltn. en vignetten.

Stölzer (Chr. Aug.), Bruchstücke aus dem Tagebuche über einen Durchflug durch Holland und einen Theil Deutschlands. Görlitz, 1806. 8°.

Fell (R.), Reise durch die Batavische Republik. Aus dem Engl. übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von K. Murhard. Leipzig, C. H. Reclam Sr. 1806. 8°.

—— Reize door de Bataafsche Republiek in 1800. Met aanteekeningen van K. Murhard. Uit het Hoogd. vert. door A. Loosjes Pzn.) Haarl., Erven Loosjes. 1806. 8°.

De oorspronkelijke, Engelsche, uitgaaf verscheen te Londen, 1801.

Voyage en Zelande, Flandre et Brabant, fait dans les mois de Juillet et d'Aout 1806. Amst., 1807. 8°.

Le voyageur en Hollande. Ouvrage indispensable pour chacun qui voyage dans ce pays. 2e édit. Orné d'un Atlas de 19 cartes. Amsterd., L. A. C. Hesse (1807). 1 dl. tekst en 1 dl. krtn. 8°.

De 1e uitgaaf is van 1804.

Carr (J.), A tour through Holland, along the right and left banks of the Rhine, to the south of Germany, in 1806. London, 1807. 4°.

A tour through Holland. *Edinb. Rev.* 1807. X. 271.

Reise in Holland im Jahre 1806. Aus dem Franz. übersetzt (von J. Ad. Bergk). Leipzig, E. Fleischer. 1808. 8°. met 21 zwarte en gekl. kopergrav.

Potter (H.), Reize door de oude en nieuwe Oostelijke departementen van het Koningrijk Holland en het hertogdom Oldenburg, gedaan in den jare 1808. Haarlem, Fr. Bohn. 1808. 2 dln. met 1 kaart en platen.

[Maaskamp (E.)], Nieuwe reiziger door het Koningrijk Holland. Amst., E. Maaskamp. 1809. 8°. met plattegrond der hoofdstad en grooten stedewijzer.

Nemnich (P. A.), Original-Beyträge zur eigentlichen Kenntniss von Holland. (Tagebuch einer Kultur und Industrie gewidmeten Reise, bd. 3 u. 4). Tübingen u. Stuttg., J. G. Cotta. 1809. 2 dln. 8°.

Potter (H.), Wandelingen en kleine reizen door sommige gedeelten van het Vaderland. Amst., A. B. Saakes. 1810. 2 dln. 8°. met pltn.

Musset Pathay (V. D. de), Fragment d'un voyage fait au mois de Mai 1810 dans le Brabant Hollandais et dans les îles de la Zélande. Paris, Colas. 1810. 8°.

Verslag van een togtje eens Franschen reizigers (V. D. de Musset Pathay) door eenige gedeelten van de voormalige Nederlanden. *Vad. Lett.* 1810. II. 598.

Haupt (M. Th. v.), Malerische Wanderungen durch das ehemalige Holland und eines Theil von Norddeutschland im Jahre 1810. Neue wohlfeile Ausgabe. Hamburg, Vollmer. 1814. 2 dln. 8°. met kopergrav.

De eerste uitgaaf verscheen in 1811 onder den pseud.: Theod. Peregrinus.

H[uber] (Thérèse), Bemerkungen über Holland. Aus dem Reisejournal einer deutschen Frau. Leipzig, E. Fleischer. 1811. 8°.

Reis door Holland en Braband in de jaren 1807—1815. Amst., E. Maaskamp. 1816. 4 dln. 8°. met gekl. pltn en krtn.

Mitchell (J.), Tour through Belgium, Holland u. s. f. London, 1816. 8°.

d'Otreppe de Bouvette, Fragments de voyages en Hollande, 1816, 1818 et 1824. Liége, 1860. 8°.

[Strick van Linschoten (P. H. A. J.)], Vertraute Briefe während eines Durchflugs durch einen Theil der nördlichen Provinzen des Königreichs der Niederlande im Sommer des Jahrs 1817 in topographischer, historischer, politischer und religiözer Hinsicht an einen Freund geschrieben von Eleutherophilos. Germania [Mannheim, Götz], 1818. 3 dln. 8°.

Smithers (H.), Observations made during a residence in the Netherlands, in 1816 and 1817. Brussels, (1818); 2d edit. 1819. 8°.

A cruise, or three months on the continent. By a naval officier; with engravings. London, Law and Whittaker. 1818. 8°.

Een reis door Nederland naar Parijs.

Tours in Holland in the year 1819. London, privately printed. z. j. 8°.

Maaskamp (E.), Voyage pittoresque dans le royaume des Pays-Bas. Amst., E. Maaskamp. 1819. 3 dln. 8°.

Almanak voor reizigers in het Koningrijk der Nederlanden. Met platen en plattegronden der steden. Jaarg. 1—3. 1819—22. Amst., 1819—21. 3 dln. 8°. (Niet voortgezet).

Rosenwall (P.), Malerische Ansichten auf eine Reise (in 1813 und 1814) durch Holland, die Rheinlande u. s. w. Mainz, 1818. 8°.

Opmerkingen van een' Duitschen reiziger (P. Rosenwall) in Holland. *Rec. o. d. Rec.* XIII. 1820. II, 36.

Jones (W.), A view of the agriculture, manufactures, statistics and state of society of Germany and parts of Holland and France. Taken during a journey through those countries in 1819. London, 1820. 4°.

De nieuwste Engelsche reisbeschrijver (Will. Jones) over Nederland. *Rec. o. d. Rec.* XIV. 1821. II. 297.

Algemeen Reisboek door het Koningrijk der Nederlanden. Leeuwarden, J. Proost. 1821. 8°. met krtn.

Meerten (A. B. van) geb. **Schilperoort**, Reis door het Koningrijk der Nederlanden. Amst., Schalekamp en van de Grampel. 1822—29. 5 dln. 8°.

—— Hetzelfde werk, verkort. Amst., Aldaar. 1827. 2 dln. 8°. met pltn.

Niet geheel voltooid, daar het slechts over deel 1—4 van het voorgaande loopt.

[**Reichard**], Guide des voyageurs dans les Pays-Bas. 12e édit. Bruxelles, 1823. 8°.

Tennant (C.), Tour through the Netherlands, Germany, etc. London, Longman en C°. 1824. 2 dln. 8°.

Verscheen ook in 't Fransch. Aldaar (1824) 2 dln. 8°.

Reise eines Preussischen Feldpredigers mit der Armee durch Westphalen über Cleve nach Holland und Flandern. Mit besonderer Hinsicht auf Alterthümer. Stendal, 1824. 8°.

Gaultier (J.), Guide du royaume des Pays-Bas. Bruxelles (omstreeks 1824) 8°. met krtn.

Itinéraire du Royaume des Pays-Bas. (Provinces Septentrionales) (Bruxelles), 1825. 8°.

Cloet (J. J. de), Voyage pittoresque dans le royaume des Pays-Bas. Bruxelles, chez Jobard. 1825. 2 dln. 4°. obl.

Blessington (L.), Tour through the Netherlands to Paris. London, Longman and C°. (circa 1825) 8°.

Hermes (K.), Reistooneelen uit de Nederlanden. *Rec. o. d. Rec.* XIX. 1826. II. 79.

The travellers guide through the Kingdom of the Netherlands. Ostend, 1826. 8°.

Fricke (J. C. G.), Bericht über seine Reise nach Holland und den angrenzenden Gegenden, zur Erforschung der daselbst im Jahre 1826 geherrschten Krankheiten. Hamburg, Perthes, Besser u. Mauke. 1826, 1827. 2 dln. 8°.

Gautier (J.), Le voyageur dans le royaume des Pays-Bas, contenant une description géographique, historique et statistique du Royaume des Pays-Bas, suivi d'un itinéraire des postes. Bruxelles, 1827. 8°.

Wimmer (C. W.), Beschreibung einer Reise durch das Königreich der Niederlande, welche auf Veranlassung des landwirthschaftlichen Vereins in Bayern gemacht worden von S. von Grouner. Passau (Regensburg, C. Pustet) 1827. 2 dln. 8°. met 18 kopergrav.

Stein (C. G. D.), Reise nach Amsterdam, Haag, Rotterdam u. s. w. Leipzig, 1828. 8°. met pltn en krtn.

Bowring (John), Brieven, geschreven op eene reis door Holland, Friesland en Groningen, voorafgegaan door Iets over de Friesche letterkunde (en gevolgd door Iets over de Hollandsche letterkunde). Uit het Engelsch door A. Telting. Leeuwarden, G. T. N. Suringar. 1829. 3 st. 8°.

Peintre (Le), Quatre mois dans les Pays-Bas, voyage épisodique et critique dans la Belgique et la Hollande. 2e édit. Paris, 1829. 3 dln. 8°.

Kurze Bemerkungen auf einer flüchtigen Reise am Rhein und durch das Königreich der Niederlande im Jahre 1828. Köln, 1830. 8°.

Fliedner (Th.), Collektenreise nach Holland und England, nebst einer ausführlichen Darstellung des Kirchen-, Schul-, Armen- und Gefängnisswesens beider Länder. band 1 u. 2. (Holland umfassend). Essen, G. D. Bädeker. 1831. 8°.

Wienbarg (Lud.), Holland in den Jahren 1831 und 1832. Hamburg, Hoffmann und Campe. 1833. 2 dln. 8°.

Stoltzer (K. Fr. H.), Fragmentarische Mittheilungen über eine Reise durch Holland und einen Theil von Belgien im Herbste 1834. Köln, Renard. 1835. 8°. met 1 plaat.

Müller (Wilh.), Monologische Reise-Erinnerungen der Sehenswürdigkeiten und Erzeugnisse der vorzüglichsten Orte der Niederlande und der Länder bis Paris, etc. Hamburg, (Perthes-Besser u. Mauke). 1836. 8°. met 1 kaart.

Oordeel van vreemdelingen over Oud-Nederland. *Alg. Letterk. Maandschr.* 1837. M. 671.

Coghlan (F.), Tourist 's companion in the Netherlands. London, Bailey. 1838. 8°.

Minna a. o., Travels in Holland. London, Smith & Elder. 1838. 8°.

Lax (Louis), Bilder aus den Niederlanden. Aachen, Mayer. 1838. 2 dln. 8°.

[Puckler Muskau], Herbstblätter aus Holland, Belgien und Paris. Stuttgart, Ed. Hallberger. 1838. 8°.

Dethmar (F. W.), Freundliche Erinnerung an Holland und seine Bewohner.. Zugleich ein Wegweiser für Reisende. Essen, G. D. Bädeker. 1838—41. 4 dln. 8°.

—— Aangename herinneringen van Holland en zijne bewoners. Uit het Hoogd. door A. H. van der Hoeve. Doesb., A. F. H. van Troostenburg de Bruijn. 1848. 2 dln. 12°.

Chambers (W.), Tour in Holland. London, Orr. 1839. 8°.

Ramon de la Sagra (D.), Voyage en Hollande et en Belgique sous le rapport de l'instruction primaire, des établissements de bienfaisance et des prisons, dans les deux pays. Paris, A. Bertrand. 1839. 2 dln. 8°.

—— Reis door Nederland en België, met toepassing op het lager onderwijs, de instellingen van liefdadigheid en de gevangenissen in die beide landen. Gron., J. Oomkens. 1839 en 1842. 2 dln. gr. 8°.

Fransche reisberigten over Nederland. *Rec. o. d. Rec.* XXXII. 1839. II. 345.

Tomkins (F. G.), Engelsche geograaf, over Nederland. *Leesk.* 1840. II. 105.

Boyce (E.), The Belgian and Dutch traveller. London, Leigh (z. j. circa 1840) 8°.

Gordon (P.), Sketches of Belgium and Holland. London, Smith & Elder (z. j. circa 1840) 2 dln. 8°.

Heger (Th.), Tour in the Netherlands. London, Longman en C°. (z. j. circa 1840) 8°.

Marmier (X.), La Hollande. *Rev. d. D. Mondes.* 1841. XXV. 53. XXVI. 127. XXVII. 480. XXVIII. 427.

—— Lettres sur la Hollande. Paris, Garnier frères. 1842. 8°.

Thouin (Andr.), Voyage dans la Belgique, la Hollande et l'Italie, rédigé sur le journal du professeur, par le baron Trouvé. Paris, chez l'éditeur (rue Laffitte 40) 1841. 2 dln. 8°.

Meerten geb. Schilperoort (Wed. A. B. van), Het noorden van ons vaderland; of vlugtige schetsen en aangename herinneringen van een reistogtje over Utrecht, door Vriesland, Groningen, Drenthe en Overijsel. Assen, T. J. van Tricht. 1841 gr. 8°. met 1 pl.

Dingelstedt (Fr.), Jusqu'à la Mer. Erinnerungen an Holland. Leipzig, J. J. Weber. 1847. 8°.

Clement (C. J.), Reise durch Friesland, Holland und Deutschland im Sommer 1845. Kiel, Schröder en C°. 1847. 8°.

Witkamp (P. H.), Gids voor reizigers door Nederland. Met eene in 3 kleuren gedrukte kaart van het Koningrijk der Nederlanden en de plattegronden van Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage en Utrecht. Amsterd., J. H. Laarman. 1847. 8°.

Barrow (J.), Tour in Holland. London, Tegg. 1849. 8°.

Aa (A. J. van der), Nederland. Handboekje voor reizigers door ons Vaderland. Amsterd., J. M. E. Meijer. 1849. 12°. met 6 plattegronden.

Albert (L. A.), Die Niederlande und Belgien. Ein nützliches Handbuch für Reisende. Enthaltend die Geographie, Geschichte, Verfassung dieser Länder, so wie die Beschreibung ihrer Städte, merkwürdigen Gegenden, etc. Leipzig, Baumgärtner. 1850. 8°. met 1 kaart.

Kohl (J. G.), Reisen in den Niederlanden. Leipzig, Arnold. 1850. 2 dln. 8°.

—— Reis in de Nederlanden. Uit het Hoogduitsch. Utr., Kemink en Zn. 1851. 2 dln. 8°.

Niederland und Albion. Eine Reiseskizze von ein Reiseliebhaber (Bachmann.) Augsburg, Rieger. 1851. 8°.

[Audin (M.)], Guide du voyageur en Hollande par Richard. 6e édit. Paris, Maison. 1852. 8°. met 1 kaart en 2 plattegronden.

Esquiros (Alph.), La Néerlande et la vie hollandaise. *Rev. d. D. Mondes.* 1855. XI. 82, 766. XII. 285, 1217. 1856. II. 129. III. 49, 681. V. 725. 1857. X. 275. Herdrukt en afzond. uitgeg. Paris, Lévy frères 1859. 2 dln. 8°.

—— De Nederlanden en het Hollandsche volksleven (uittreksel) *Alb. Buitenl. Lett.* 1855, 1.

—— Nederland en het leven in Nederland geschetst. Naar het Fransch, door N. S. Calisch. Amsterd., M. H. Binger & Zn. 1858. 8°.

Prime (S. J.), Travels in Holland, Germany etc. London, Low. 1855. 2 dln. 8°.

Texier (E.), Voyage pittoresque en Hollande et en Belgique. Paris, Morizot. 1857. 8°. met 20 platen.

Camp (M. du), En Hollande. *Rev. de Paris*. 1857. XXXIX. 341, 570. XL. 68, 245.

Een tourist in Nederland. (Aanmerkingen op het voorgaande stuk). *Tijdsp.* 1859. II. 52. 153. 220.

Bell (R.), Wayside pictures in Holland. London, G. Routledge & Sons. 1858. 8°.

Colet (Mme Louise), Promenade en Hollande. Paris, Hachette et Cie. 1859. 8°.

Camp (Max. du), En Hollande, lettres à un ami. Suivies des catalogues des musées de Rotterdam, La Haye et Amsterdam. Paris, Levy frères. 1859. Nouv. édit., revue et corrigée 1868. 8°.

Gourcy (Conr. de), Voyage dans le nord de l'Allemagne, la Hollande et la Belgique. Paris, Bouchard-Huzard. 1860. 8°.

Pays (A. J. du), Itinéraire descriptif, historique et artistique de la Hollande. Paris, Hachette et Cie. 1861. 8°. met kaarten en plattegronden.

Guide en Hollande, contenant la description des villes le long des chemins de fer Néerlandais, orné d'un plan des villes d'Amsterdam, de Rotterdam et de la Haye et d'une carte des Pays-Bas. Rotterd., W. L. Stoeller. 1862. 8°. met 3 plattegr. en 1 kaart.

A Scotchman in Holland. *Cornh. Mag.* 1863. VIII. 539.

Mijn toertje in Holland (vertaling van het voorgaande). *Vad. Lett.* 1863. II. 235.

Auriac (Eug. d'), Nouveau guide général du voyageur en Hollande. Paris, Garnier frères. 1864. 8°.

Pollard Urquhart van Craigston, Redevoering te Townhall gehouden, 1864, over een bezoek aan Holland. *Sloet, Tijdschr.* XXV. 265.

Franken (P.), Hoe wordt er over Nederland in den vreemde gedacht? *Ber. v. Zeevaartk.* XXIV. 1864. 113.

Chaumont (C. de), Excursions en Hollande. Limoges, Barbou frères. 1865. 8°. met platen.

Gervinus over Nederland, door T. *Ned. Spect.* 1865. 35.

Gaze (H.), How to see Holland and Belgium. London, Letts. 1867. 8°.

Gedachten van vreemden over Holland en de Hollanders. *Nav.* 1867. 287 enz.

Adams (W. T.), Holland and Belgium. Boston, 1868. 8°.

Montégut (E.), Impressions de voyage, souvenirs de Hollande. *Rev. d. D. Mondes.* 1868. LXXVII. 956. LXXVIII. 428, 896. 1869. LXIX. 617. LXXX. 458. LXXXI. 555.

—— Les Pays-Bas. Impressions de voyage et d'art. Paris, Germer Baillière. 1869. 8°. — Nouv. édit. Paris, Hachette et C°. 1884. 8°.

Augerot (Alph. d'), Souvenirs et impressions de voyage en Hollande et en Belgique. Limoges, Barbou frères. 1869. 8°.

Vloten (J. van), Duitsche kout over Nederland. *Ned. Spect.* 1870. 251.

Bourquelot (Em.), A travers la Hollande. Provins, Lebeau. 1870. 8°.

Driou (Alfr.), Excursions en Hollande. Limoges, Barbou frères. 1870. 8°.

Pritchett (R. T.), Brush-notes in Holland. London, Autotype Co. 1871. 8°.

Gutzkow (K.), Ein Hollandgang. Jena, (1872). 8°.

Pays (A. J. du), Belgique et Hollande. 2e édit. contenant 3 cartes et 14 plans. Paris, Hachette et Cie. 1873. 8°.

De eerste uitgaaf verscheen in 1861.

Havard (Henry), La Hollande pittoresque. Paris, E. Plon et Cie. 1874, 76, 78. 3 dln. 8°.

Dl. I. Voyage aux villes mortes du Zuiderzée. Illustré d'après les croquis de M. van Heemskerck van Beest et de l'auteur.

II. Les frontières menacées. Voyage dans les provinces de Frise, Groningue, Drenthe, Overyssel, Gueldre et Limbourg. Illustré de 10 grav. sur bois, dessinées d'après nature par M. le baron de Constant-Rebecque et enrichi d'une carte.

III. Le coeur du pays. Voyage dans la Hollande méridionale, la Zélande et le Brabant. Illustré d'après les croquis de M. le baron Constant-Rebecque et de l'auteur.

Het 1e deel verscheen vooraf in *Rev. Brit.* 1873. VI. 1874. I. II. III.

—— Verleden en heden. Een togt langs de kusten van de Zuiderzee. Uit het Fransch door Mej. S. M. Campbell, met een woord vooraf van Jan ten Brink en een naschrift van Mrd. Cohen Stuart. Haarl., J. M. Schalekamp. 1875. 8°. met 10 pltn.

—— De bedreigde grenzen. Een tocht door de provinciën Friesland, Groningen, Drenthe,. Overijssel, Gelderland en Limburg. Met eene voorrede van E. Levasseur. Uit het Fransch door Mej. S. M. Campbell. Haarl., J. M. Schalekamp. 1876. 8°. met 10 pltn en 1 krt.

Amicis (Edm. de), Olanda. Firenze, G. Barbera. 1874. 8°.

—— Nederland en zijne bewoners. Uit het Italiaansch vert. door D. Lodeesen, met eene voorrede van Jan ten Brink. Leiden, P. van Santen. 1875; 2e druk 1877. 8°.

Åstrand (J. J.), Rejseminder fra Holland. Bergen, 1875. 8°.

Ewing Ritchie (J.), On the track of the Pelgrim fathers; or holidays in Holland. London, Tinsley Brothers. 1876. 8°.

Wood (C. W.), Through Holland. London, R. Bentley & Sons. 1876. 8°. met pltn.

—— Door Nederland. Uit het Engelsch door C. Baarslag, met eene voorrede van P. J. Veth. Haarl., Erven F. Bohn. 1878. 8°. met 57 houtgrav.

Aicard (Jean), Visite en Hollande. Paris, Fischbacher. 1879. 8°. met portret van den schrijver.

Tallichet (E.), Une visite en Hollande. *Bibl. Univ.* 1879. IV. 267.

—— La Hollande contemporaine. *Bibl. Univ.* 1880. VIII. 101, 282, 449.

Havard (Henry), La Hollande à vol d'oiseau. Eaux-fortes et fusains de Maxime Lalanne. Paris, Quantin. 1880. 4°.

Craandijk (J.) en P. A. **Schipperus**, Wandelingen door Nederland met pen en potlood. Haarl., Kruseman en Tjeenk Willink. 1875—1884. 7 dln en 1 dl: Atlas van wandelkaarten. 8°. met pltn door P. A. Schipperus.

—— Idem 2e druk. Haarl., H. D. Tjeenk Willink. 1882—1886. 8 dln. 8°. met pltn en krtn.

I: Noord-Holland; II: Limburg; III: Utrecht; IV: Friesland, Groningen, Drenthe; V: Gelderland; VI: Gelderland, Overijsel; VII: Zuid-Holland; VIII: Zeeland en Noord-Brabant.

Hansjakob (Heinr.) in den Niederlanden. Reise-Erinnerungen. Heidelb., Weiss. 1881. 2 dln. 8°. [1. Belgien. — 2. Holland.]

Two friends in Holland and Belgium by M. A. W. London, Remington. 1883. 8°.

Plantenga's Nederland. Handboek voor reizigers, met reiskaart, plattegronden enz. Naar eigen aanschouwing en naar de beste bronnen bewerkt. 5e geheel herz. en verb. druk. Zutphen, W. J. Thieme & C°. 1883. 8°.

Flöcker (J. F.), Guide officiel. L'Indispensable, passe-partout dans les Pays-Bas. Avec illustrations, plans, cartes, descriptions et une foule de notices diverses et agréables. Haarl., W. Gosler. 1884. 8°.

Baedeker (K.), Belgien und Holland. Handbuch für Reisenden. Mit Karten und Plänen. 17e Auflage. Coblentz, K. Baedeker. 1885. 8°.

De eerste uitgaaf (elk land afzonderlijk) verscheen in 1839; een Fransche editie o. d. t. „Belgique et Hollande", etc. verscheen het eerst omstreeks 1855; 12e édit. 1885; de Engelsche editie o. d. t. „Belgium and Holland", etc. zag het licht in 1869; 8th edit. 1885.

Afbeeldingen van steden, dorpen, landhuizen, kasteelen, enz.

Teekeningen van oude kasteelen en binnen-kerken, door Roghmans, van der Ulft, Saftleven en Saenredam. *Hist. Gen. Kron.* 7e Jg. 81.

[Blaeu (J.)], Toonneel der steden van de Vereenighde Nederlanden, met hare beschrijvingen. — Toonneel der steden van 's Konings Nederlanden, met hare beschrijvingen. (Amst.), J. Blaeu (1649) 2 dln. gr. fol. met platen.

Latijnsche uitgaaf onder den titel:

—— Novum ac magnum Theatrum urbium Belgicae liberae ac foederatae, ad praes. temp. faciem expressum. — Novum ac magnum Theatrum urbium Belgicae regiae, cet. (Amst. s. anno) 2 dln. gr. fol.

Urbium totius Belgii seu Germaniae inferioris nobil. et illustr. Tabulae antiquae et novae. Amstelod., Joa. Janssonius. 1657. 2 stn. 1 dl. fol.

Schauplatz dess Niederlandes, oder: Beschreibung der XVII Provincien desselben mit Grundrissen der Städt und vornehmen Vestungen, von wem sie de facto besessen, wie, auff was Weiss, und zu welcher Zeit sie erworben worden. Neb.... Erzehlung dessen, was sich in die letzten des Königs in Frankreich wider die General Staaden der Verein. Provintzen vorgenommenen Auffruhr der Waffen biss zu End des 1672 Jahrs zugetragen hat. Wienn, 1673. fol. met 120 plattegr van steden.

Peeters (Joa.), Thooneel der steden ende sterckten van 't Vereenight Nederlandt, met d'aengrensende plaetsen, enz. Gheteeckent door J. Peeters ende ghemaeckt met sterck waeter door G. Bouttats. Antwerpen, G. Bouttats. (1674) 4°. obl.

104 etsen met korte bijschriften in het Hollandsch en Fransch.

Theatrum ichnographicum omnium urbium Belgicarum XVII Provinc. — Théâtre des plans etc... Amst., F. de Wit. [z. j. omstr. 1680?] fol.

Verzameling van 123 plans en gezichten in koper gegrav. door Rom. de Hooghe, G. Hoefnagel, T. Doesburg, enz.

Rochman (R.) en J. Schijnvoet, Nederlandsche oudheden, bestaande in 60 Verbeeldingen van Heerenhuizen, Burgten en Kasteelen in Holland, 't Sticht van Utrecht en Gelderland. Amst., H. Bosch. 1721. 4°. obl.

Schau-Platz von 93 berühmten Stadten so wohl in Holland, Flandern und Brabant, als auch in Ober- und Nieder-Sachsen, und dem Reich. Imgleichen 130 Figuren aus der Heydnischen Götter Historie. Leipzig, 1746. 4°. obl. met pltn.

Rademaker (Abr.), Kabinet van Nederlandsche outheden en gezichten: vervat in 300 konstplaten, verzamelt, getekent en in 't koper gebragt door ... A. R. Met een korte beschryving der zelve [onder de platen] in het Duitsch, Fransch en Engelsch ... Amst., Will. Barents ... 1725 (2 dln.) 4°.

Nieuwe uitgaaf met beschrijvenden tekst onder den titel:

Brouerius van Nidek (Matth.), en Is. Le Long, Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche oudheden. Verrijkt met 301 kopere platen door Abr. Rademaker. Amst., W. Barents. 1727—33. 6 dln. 4°.; Latere uitgave, »met aantekeningen uit latere geschiedschrijvers verrijkt," door J. H. Reisig. Amst., J. A. Crajenschot. 1792. 8 dln. 8°. met kopergrav.

Deel 1—4. Noord- en Zuid-Holland; 5—6. Utrecht; 7—8. Gelderland en Kleef (bewerkt door A. B. Strabbe).

Het verheerlijkt Nederland, of Kabinet van hedendaagsche gezigten van steden, dorpen, sloten, adelijke huizen, kerken en andere voornaame stad- en landgebouwen, in en omtrent de Vereenigde Nederlandsche provinciën. Geduurende de laatste jaaren (door C. Pronk, Abr. de Haan, Jan de Bijer) na het leven getekend, en (door H. Spilman) in 't koper gebragt. Dienende tot ophelderinge der Beschrijvinge van den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden. Amst., Is. Tirion 1745—1774. 9 dln 4°. met ongeveer 900 platen.

Vaderlandsche Gezichten of afbeeldingen, behoorende tot den Tegenwoordigen Staat der Vereen. Nederlanden, in den j. 1786 [tot 1792] naar 't leven getekend door J. Bulthuis [later naar 't leven geschetst door J. Gardiner Visscher, getekend door J. B.] en in 't koper gebragt door K. F. Bendorp .... Amst., H. Gartman e. a. 4°. Ook op gr. pap. 24 stel, bevatt. te zamen 88 uitsl. platen en 402 kleine afbeeld. op 201 enkele bladen.

Aa (Corn. van der), Atlas van de zeehavens der Bataafsche republiek, die van Batavia en Onrust, mitsgaders de afbeeldingen van de haringvisscherij en de walvischvangst, in 31 kunstplaaten naar het leven afgebeeld door D. de Jong en M. Sallieth, en met vermelding van veele bijzonderheden betr. den ouden en lateren toestand des Nederl. koophandels, visscherijen, trafieken en fabrieken. Amst., E. Maaskamp. 1805. gr. fol.

Hollandsche Arkadia in 600 en meer afbeeldingen van land- en watergezichten, ruïnen en oudheden, kerk- en waereldlyke gebouwen ... kasteelen en sloten, landhuizen enz.... in Zuid- en Noord-Holland en in den lande van Utrecht... geteekend en in het koper gebragt door... A. Rademaker, C. Pronk, H. de Winter, D. Stoopendaal, J. C. Philips, J. Punt, L. Schenk en anderen... Amst., J. S. v. Esveldt Holtrop. 1807. fol.

Deze bundel bevat hoofdzakelijk latere afdrukken van de bij L. Schenk en bij Hendr. de Leth in 1780—40 over afzonderlijke landschappen verschenen prentwerken. Deze zijn in de verschillende afdeelingen vermeld.

B**, Tableau de toutes les villes, bourgs, villages ... du royaume des Pays-Bas, avec indication de la distance du chef-lieu de leur canton. Bruxelles, 1821. 8°.

Goetghebuer (P. J.), Choix des monuments, édifices et maisons les plus remarquables du royaume des Pays-Bas. Gand, 1823—27. 20 cahiers gelith. pltn. met tekst. fol.

Batly (Capt.), Views on the Rhine, in Belgium and Holland [met tekst.] London, 1825. 12 afl. 4°.

Cloet (J. J. de), Chateaux et monuments des Pays-Bas. Bruxelles, chez Jobard, 1827—29. 2 dln. 4°. obl.

Strahlheim (C.), Die Niederlande (Bd. 8 von Die Wundermappe, oder die Sämmtl. Kunst- und Natur-Wunder des ganzen Erdballs). Frankf. a/M., Comptoir für Literatur u. Kunst. 1835. 4 Lief. met 24 pltn. 8°.

Bartlett (W. H.), Gezigten in Holland en België. Met histor. en plaatsel. beschrijving van N. G. van Kampen. Amst., G. J. A. Beijerinck. 1838. 8°.

Holland, dargestellt in malerischen Original-Ansichten von L. Rohbock und W. J. Cooke. In Stahl gestochen von J. M. Kolb. Mit einem historisch-topographischen Text von J. L. Terwen. Darmstadt, G. G. Lange. (z. j. circa 1840.) 13 hefte 8°.

Zwanzig Ansichten Holländischer Stadte, nach der Natur gezeichnet von W. Pätz, gestochen von Bodmer, Sperli u. A. Coblenz, Bädeker. (z. j. circa 1840). 4°.

Robidé van der Aa (C. P. E.), Oud-Nederland, in de uit vroegere dagen overgeblevene burgten en kasteelen geschetst en afgebeeld. Nijm., C. A. Vieweg. 1844. gr. 4°. met 72 gelithogr. platen.

·Monumenten ter herinnering aan groote mannen in Nederland van vroegeren en lateren tijd. 's Gravenh., Gebr. J. & H. van Langenhuysen 1850. 1e—4e afl. 8°.

Kasteelen en buitenplaatsen in Nederland. Amst., F. Buffa & Zn. 1850—1854. 12 afl. platen in 4°.

Lennop (J. van) en W. J. Hofdijk, Merkwaardige kasteelen in Nederland, Amsterd., G. W. Tielkemeijer. 1852—1861. 6 dln. 8°. met gekl. pltn en banierkrtn. Tweede druk door W. J. Hofdijk. Leiden, E. J. Brill en S. C. van Doesburgh. 1884. 2 dln. 8°. met 5 wapenkrtn. en 40 gekl. pltn.

Koster (E.), Schetsboek. Nederlandsche stads- en havengezigten. Uitgeg. onder medewerking van de Maatsch. »Arti et Amicitiae." Delft, H. Koster. 1858. fol. 24 pltn. en 1 portr.

Geus (C. K. de), Atlas à l'usage des voyageurs, contenant les plans des villes le long des chemins de fer Neêrlandais, avec la description locale, indication des curiosités, statistique, etc. La Haye, G. de Geus. 1858. 10 bladen gekl. lith. 4°.

Bevat de plattegronden van Amsterdam, Haarlem, Leiden, 's Gravenhage, Rotterdam, Utrecht, Haarlem en der omstreken van Haarlem, 's Gravenhage en Arnhem.

Terwen (J. L.), Het Koningrijk der Nederlanden, voorgesteld in eene reeks van schilderachtige gezigten zijner belangrijke plaatsen, merkwaardige steden, kerken, kasteelen en andere aanzienlijke gebouwen van vroegeren en lateren tijd. Gouda, G. B. van Goor. 1858—1862. 48 afl. 8°. en 4°. N. uitg. 1875, 76. 26 afl. 8°. met 138 staalplaten.

Ermerins (R. C.), en J. Th. Munnich, De heerlijke huizen en kasteelen in Nederland, voorgesteld in photographische afbeeldingen, met geschied- en oudheidkundige aanteekeningen. 's Gravenh., M. Nijhoff 1860—61. 3 afl. met 3 pltn. 4°.

1. Het huis Brederode. 2. Het huis Nijenrode. 3. Het slot Teylingen.

Souvenir de la Hollande. Collection de 72 vues des villes principales de la Hollande en decalcomanie. 6 bladen. (Haarlem, Amsterdam, den Haag, Rotterdam, Utrecht en Arnhem). Haarl., van Asperen van der Velde en C°. 1873. 4°.

Cartographie. — Atlassen en Kaarten.

Naamlijst van een Atlas van de Zeven Vereenigde Nederlandsche provintiën ...... verzameld, nagelaaten en in orde geschikt door H. Busserus. (Amst., 1778) 2 dln. 8°.

[**Reuvens** (L. A.)], Catalogus van eene verzameling kaarten [van Nederland, door G. Moll nagelaten aan en] berustende op de Bibliotheek der Utrechtsche Hoogeschool. 's Gravenh., 1850. 8°.

Répertoire des cartes, publié par l'Institut Royal des Ingénieurs Néerlandais. La Haye, Van Langenhuysen et M. Nijhoff. 1854—68. Livr. 1—9. 8°.

Livr. 8. Royaume des Pays-Bas. 186 blz.

Inventaris der verzameling kaarten, berustende in het Rijks-Archief. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1867, 1871. 2 dln. 8°.

Deel 2: De kaarten van Nederland, door J. H. Hingman.

Tiele (P. A.), Het kaartboek van Abraham Ortelius. *Bibl. Adv.* III. 83.

Pinchart, Notice sur les cartes de Jacques de Deventer et autres géographes. *Mess. d. Sc.* 1859, 277. 1861, 424.

Lauts (U. G.), Jacobus van Deventer en de (niet) door hem geteekende atlas van de 16e eeuw, te Brussel voorhanden. *Letterb.* 1861. 405, 409.

Muller (F.), De oorspronkelijke planteekeningen van 152 noord- en zuid-nederlandsche steden omstreeks 1550 door Jacob van Deventer geteekend, teruggevonden. *Nav.* 1866. 193. 225, 289.

Eekhoff (W.), Jacobus van Deventer, vervaardiger van de oudste kaarten der Nederlandsche en Belgische provinciën en steden; een bijdrage tot de Nederlandsche cartographie. *Letterk. Meded.* 1880. 3.

Ruelens (C.), Plans topographiques des villes des Pays-Bas au XVIe siècle. *Bibliogr. Belg.* 1867. 280.

Rapport van eene geteekende kaart van Friesland, Noord-Holland en de Zuiderzee. *Fr. Gen. Versl.* 1860—61. 425.

Bodel Nijenhuis (J. T.), Iets over de postkaarten (van Nederland) van vroegere en latere tijden. *Jaarb. d. Post.* 1851. 13.

Buuren (P. A. van), De topografische kaarten van Nederland. *Tijds. Aardr. Gen.* 2e S. dl. III. *Afd. Meer uitgebr. artt.* 146, 315.

Elst (P. C. van der), Atlas des Pays-Bas, représentant l'état géographique et politique des XVII provinces aux différentes époques de l'histoire. Bruxelles, P. C. van der Elst. 1831. fol. 15 gelith. en gekl. krtn en 24 blz. beschrijvende tekst in 2 kol.

Mees Azn (G.), Geschiedkundige atlas van Noord-Nederland. *Overijss. Alm.* 1843. 155.

—— Historische atlas van Noord-Nederland van de 16e eeuw tot op heden. Rotterd., Verbruggen & van Duym. 1852—65. fol.

—— Historische atlas van Noord-Nederland van de 16e eeuw tot op de scheiding van België. Leiden, A. W. Sijthoff. 1880. 12 gekl. gelith. krtn, met 64 blz beschrijvenden tekst.

Hofdijk (W. J.), Atlas van Nederland. Ten gebruike bij het onderwijs in de geschiedenis. Amst., Gebr. Kraay. 1855. 4°. obl.

Huberts (W. J. A.), Wandkaart ten gebruike bij het onderwijs in de geschiedenis der Nederlandsche gewesten. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1869; Nieuwe uitg. 1877. 9 bladen gekl. lithogr. plano.

Witkamp (P. H.), Geschiedkundige atlas van Nederland in 15 kaarten Amst., C. L. Brinkman. 1878. 15 gekl. krtn in omslag. 4°. obl.

Telle (Reinier) en Abr. Goos, Nieuw Nederlandtsch Caertboeck. Waer in volkomenlijcker als oyt te voren vertoont werden de XVII Nederlanden, soo in 't geheel, als elck besonder.... gesneden ende in 't licht gebracht door Abr. Goos. Mitsgaders een nieuwe beschrijvinge .... door R. Telle [Vitellius]; vervatende alles wat in deselve landen ende hare besondere steden sonderlings te sien ende te vinden is. Amst., Abr. Goos. 1616. 4°. obl. met gegrav. titel en 23 kaartjes.

Kaerius (P.) [of Pt. van der Keere], Germania Inferior, i. e. XVII Provinciarum ejus novae et exactae Tabulae geographicae, cum... descriptionibus additis a P. Montano. Amstelod., impensis Pt. Kaerii. 1617; N. uitg. 1622, alsmede een met Franschen tekst »La Germanie inférieure" etc. Aldaar 1622, allen fol. met 96 bldn gegr. krtn, met tekst aan de keerzijde.

[Visscher (Claes Jansz.) of Nic. Joa. Piscator], Belgium sive Germania inferior continens prov. sing. XVII ... variis ... tabulis aucta, per N. J. Piscatorem. (Amst.), 1634. fol.

Colom (Jac. Az.), De vijerighe Colom, klaer vertoonende in 50 onderscheydene curieuse kaerten de XVII Nederlandtsche provincien, enz. met deszelfs beschrijving. Amst., J. A. Colom. (circa 1635) 4°. obl. met gegrav. titel, 47 kaarten en 3 bladen met portretten; latere uitgaven: Amst., 1658 en Rotterd., P. van der Slaart. 1696. mede 4°. obl.

Verbist (Pt.), Novus tabularum geographicarum Belgicae liber... sculptae et editae per Pt. Verbist. Antverp, Pt. Verbist. 1636. 8°. obl. Met franschen tekst in 8°. (Description de tous les Pays-Bas.)

Blaeu (J.), Atlas der Nederlanden. Amsterd., J. Blaeu. 1664. 2 dln gr. fol. met 2 gekl. titelpltn en kaarten.

Visscher (Nic.), Germania inferior sive XVII Provinciarum geographicae, generales ut et particulares tabulae. Kaert-Boeck van de XVII Nederl. Provincien, nieuwlycx uytgegeven door Nic. V. (te Amsterdam). [Z. j. omstr. 1680]. fol.

[Wit (Fr. de)], Nieut kaert-boeck van de 17 Nederl. Provincien,... begrijpende mede de aengrensende landen ... in 20 kaarten. Amst., F. de Wit. [z. j. omstr. 1690?] fol.

Carte Nouvelle de la Comté de Hollande et de la seigneurie d'Utrecht, où sont marquées les villes, villages, hamaux etc. Amst., Covens & C. Mortier. (z. j. omstr. 1732) 20 bldn gr. fol.

Leth (H. de), Nieuwe géographische en historische Atlas van de zeven Vereenigde Nederlandsche provintiën, bestaande in de vijftig nieuwe accurate kaarten, waaronder veele Heemraadschappen, plans van de voornaamste steden, met eene korte beschrijving van de provintiën, de steden enz. Amst., Hendrik de Leth (circa 1750) 8°. 52 kaartjes, waarbij afstandswijzers en vlaggekaart.

Ottens (R. en J.), Nieuwe en zeer nette Atlas van Zuyd-Holland, 't Sticht van Utrecht en een gedeelte van Gelderland enz.... Amst., R. en J. Ottens (z. j. na 1750) 8°. 44 kaartjes.

Nieuwe geographische Nederlandsche Reise- en Zak-Atlas, vervattende 74... aan elkander sluitende kaarten... Mitsgaders eene... algemeene geographie dezer Provinciën enz. Amst., 1773. 4°. obl.

De VII Vereenigde Nederlandsche provinciën, naar de nieuwste meetingen naauwkeurig geteekend en in 't koper gebragt door Chr. Sepp & Zn. Amst., J. C. Sepp. 1773. 1 blad gekleurd.

[Ingen (J. van)], Nieuwe kerkelijke geographiesche Zak- en Reis-atlas der Vereenigde Nederlanden. Amst., D. Onder de Linden. 1780. 8°. 13 krtn.

Dit is een afzonderl. uitgave van de kaarten voorkomende in W. A. Bachiene, kerkelijke Geographie der Vereen. Nederlanden.

Crome (A. F. W.), Karte von den sämmtlichen Oesterreichischen Niederlanden, nebst dem Ausflusse der Schelde und den angränzenden Holländischen Provinzen. Leipzig, Göschen (1785).

Wiebeking (K. F.), Carte topographique et hydrotechnique de tous les fleuves de Hollande et de toutes les contrées situées sur ces fleuves. Munic, 1789. 12 bldn. fol.

Güssefeld (F. L.), Karte von Holland nach astronomischen Beobachtungen, der Messung des Schnellius und den vorzüglichsten Special-Karten. Nürnberg, Homanns Erben. 1791.

Sotzmann (D. F.), Holland oder die vereinigten Niederlande, nach Büsching's Erdbeschreibung und den besten Hülfsmitteln entworfen. Berlin, Schropp u. C°. 1796. 9 bldn. gr. fol.

Wiebeking (K. F.), Carte de la majeure partie de la République Batave, principalement des ci-devant provinces de Hollande, d'Utrecht et de la Sudersee. Munic, 1796. 9 bldn. fol.

Gilly (D.), Special-Karte von den 7 Provinzen der vereinigten Niederlande nebst dem Generalitäts-Lande. Nürnberg, Schneider en Weigel. 1799. 8 bl. kopergrav. fol.

Covens (C.), Nieuwe zak- en reis-atlas der Bataafsche republiek, enz. Amst., 1799. 4°. 10 krtn.

Nieuwe en accuraate Zak-Atlas van de Nederlanden, enz. Amst., R. en J. Ottens (z. j. circa 1800). Met 25 krtn. 8°.

Güssefeld (F. L.), Karte von Holland in seine Provinzen, Departements und Ringe (Kreise) getheilt. Massstab 1 : 400 000. Wien, Artaria u. C°. 1808. 2 bldn. fol.

Stieler (J. A.), Karte des Königreichs Holland, nach den besten Ortsbestimmungen, nach der neuesten Eintheilung vom 13 April 1807 und dem Länder-Abtretungs-Tractat vom 11 Nov. 1807 berichtigt vom F. W. Streit. Erweitert von A. F. Götze. Weimar, (Landes-Industrie-Comptoir) 1814. 1 bl. gekl. kopergrav. imp. fol.

Interims-Karte von dem Königreich der Niederlande nebst dem Königl. Preuss. Grossherzogthume Niederrhein etc. nach den auf dem Wiener Congress bestimmten äusseren Grenzen. Massstab 1 : 1000 000. Weimar, Landes-Industrie-Comptoir 1815. 1 bl. gekl. kopergrav.

Wieland (C. F.), Topographisch-militairischer Atlas der Niederlande. Weimar, (Landes-Industrie-Comptoir), 1815—20. 39 bldn. kopergrav. fol.

Krümmer (H.), Wandkarte der Niederlande. 4 lith. Blätter ohne Städtenamen. Breslau, (Leipzig, Hentze) 1825. 4 bldn. lith. gr. fol.

Karte der Niederlande, nach Ferrari reducirt. Wien, Artaria en C°. 1828. 4 bldn. kopergrav. imp. fol.

Karte der Niederlande, auf 1 Blatt reducirt. Wien, Artaria en C°. 1828. 1 bl. kopergrav. imp. fol.

Diewald (J. N.), Generalcharte vom Königreich der Niederlande. Nach Ferrari und Müller, mit Benutzung der neuesten astronomischen Ortsbestimmungen entworfen. Nürnberg, Schneider en Weigel. 1828. 1 bl. gekl. kopergrav. fol.

Streit (F. W.), Das Königreich der Niederlande. Leipzig, Hinrichs, 1829. 1 bl. gekl. kopergrav. fol.

Krayenhoff (C. R. T.), Choro-topographische kaart der Noordelijke provincien van het Koningrijk der Nederlanden, uitgevoerd van het topographische Bureau van dezen Staat, volgens het ontwerp, de geodesische en astronomische waarnemingen. Verbeterd en vermeerd. met de nieuwe kanalen en steenwegen. Schaal 1 : 115 200. ('s Hage) 1829. 9 bldn. en bladwijzer. plano.
De eerste uitgave was van 1826.

Müller (Wilh.), Hydro-, oro- und chorographische General-Karte des Königreichs der Niederlande und der angränzenden Länder bis Paris. Mit der Angabe der Kunst- und Heerstrassen und der Entfernung der Poststationen. Massstab 1 : 385 000. In 25 Sectionen. Hannover, Hahn (z. j. circa 1830).

—— Chorographische Charte der Niederlande und der angrenzenden Gegenden. Hannover, Hahn. 1831. 27 bldn. fol. obl.

Karte von Holland und Belgien mit dem Herzogthum Luxemburg und den Eintheilungen der verschiedenen Provinzen. Crefeld, Schüller. 1831. 1 bl. gelith. gekl. krt. 4°.

Topographische kaart der grensscheiding tusschen Oud-Nederland en de Belgische provintien, of wel der zuidelijke verdedigingslinie in Maart 1831 bezet. Vervaardigd onder directie van J. E. van Gorkum. ('s Gravenh., 1831) 3 bladen.

Plotho (A. T. v.), Karte des Königreichs Holland und Belgien, mit Rücksicht auf Terrain, Industrie, Bevölkerung, Geschichte etc. (Mit der Umgegend von Antwerpen). Lithogr. von H. C. Krüger. Berlin, Gropius. 1832. 1 bl. fol.

Streit (F. W.), Die Königreiche der Niederlande und Belgien. (Mit genauer Angabe der Gränzen etc.) Gestochen von H. Leutemann. Leipzig, Hinrichs, 1832. 1 bl. gekl. kopergrav. fol.

Karte der Königreiche Holland und Belgien nach der Grenzbestimmung des Londoner Tractats vom 15 Oct. 1831. 3e verb. Auflage. Leipzig, E. Klein. 1833. 1 bl. fol.

Maelen (van der), Carte administrative et industrielle de la Hollande en 4 feuilles, gravée sur pierre d'après les meilleurs matériaux. Echelle de 1 : 215 000. Bruxelles, Etabl. géographique. 1833. 4 bldn. lithogr. fol.

—— Nouvelle carte de la Hollande d'après Krayenhoff et les meilleures cartes connues. Echelle de 1 : 115 000. Bruxelles, Etabl. géographique (z. j.) 24 bldn. lithogr. fol.

Berghaus (Heinr.), Die Niederlande und Belgien nebst Luxemburg. Berlin, Schropp en C°. 1836. 1 bl. kopergrav. fol.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden, en het Groot-Hertogdom Luxemburg met aanwijzing der nieuwe postwegen. — Nouvelle carte du Royaume des Pays-Bas et du Grand-Duché de Luxembourg. Revue et considérabl. augmentée en 1837. La Haye, 1839. 1 bl. gekl. grav. plano.

Karte des Königreichs der Niederlande, Belgiens und des Grossherzogthums Luxemburg. Augsburg, Walch. (z. j. circa 1840) 1 bl. imp. fol.

Schäffer (W. D.), Carte topographique des Pays-Bas. Francfort s. l. M., Jäger. (z. j. circa 1840) 6 bldn. gr. fol.

Desterbecq (F.), Nouvel atlas du royaume des Pays-Bas et des possessions d'outre mer, divisé en arrondissemens et cantons judiciaires etc. etc. (Nieuwe atlas van het Koningrijk der Nederlanden en de overzeesche Bezittingen, enz. enz.) Echelle de 1 : 20 000. La Haye, Etablissement géographique. 1840—42. 14 bldn. fol.

Album voor de aardrijkskunde. Atlas van het Koningrijk der Nederlanden, door P. J. Mendel en de Overzeesche Bezittingen, door H. Reding. 's Gravenh., 1841. 4°. obl. Met platen en kaarten.

Buddingh (D.), Zak-Atlas van het Koningrijk der Nederlanden. Met 18 kaartjes. 's Gravenh., 1842. 16°.

Wieland (C. F.), Königreich der Niederlande, Belgien und das Grossherzogthum Luxemburg, mit einem Beikärtchen der Umgegend von Amsterdam. Weimar (Landes-Industrie-Comptoir) 1846. 1 bl. gekl. kopergrav. fol.

Nieuwe Etappekaart van het Koningrijk der Nederlanden. Uitgeg. door het Departement van Oorlog. 's Gravenh., 1848. 6 bldn. plano.

Jaeger (J.), Atlas van het Koningrijk der Nederlanden, in 13 kaarten. Groningen, J. Oomkens Jzn. 1850; 5e druk herzien door K. F. Puls. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1875. 14 gekl. gelith. krtn. folio.

Kaart en afstandswijzer van het Koningrijk der Nederlanden, gelith. door A. J. Bogaerts. Breda, H. J. van Wees. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Wijk Rzn. (J. van), Kaart van het Koningrijk der Nederlanden en het Groot-Hertogdom Luxemburg, naar de beste bronnen vervaardigd; nieuw geteekend, gegraveerd en naar de laatste kadastrale opmetingen verbeterd door J. Jaeger. 4e verb. druk. Groningen, J. Oomkens. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Schoolkaart van Nederland. Amst., A. S. van Werkhoven. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Postkaart van Nederland. Amst., A. S. van Werkhoven. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Nieuwe generale kaart van het Koningrijk der Nederlanden, naar de nieuwste en naauwkeurigste opmetingen en berigten, met medewerking van eenen zeer gunstig bekenden Nederlandschen ingenieur. Schaal 1 : 200 000. Wolfenbüttel, Holle. 1850. 8 bldn. gekl. lithogr. imp. fol.

Koehler (A. H.), Königreich der Niederlande und Belgien. Nach Originalquellen ganz neu entworfen (Mit den Grundrissen von Amsterdam und Brüssel). Gestochen von H. Leutemann. Leipzig, Hinrichs (1851) 1 bl. gr. fol.

Hooiberg (T.), Topographische kaart van het Koningrijk der Nederlanden, benevens het Groothertogdom Luxemburg, verdeeld in provinciën en arrondissementen, met aanwijzing der straat- en spoorwegen, volgens de jongste en nauwkeurigste opgaven zamengesteld. 2e druk. Leyden, D. Nooth. van Goor. 1851. 12 gekl. bldn. plano.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden en het groothertogdom Luxemburg, volgens de allerlaatste opmetingen. Amst., H. Frijlink. 1851. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kiepert (H.), Die Niederlande und Belgien. Weimar, Landes-Industrie-Comptoir. 1852. 1 bl. gekl. kopergrav. imp. fol.

Atlas van het Koningrijk der Nederlanden, het groot-hertogdom Luxemburg en de bezittingen der Nederlanders in Azië, Afrika, Amerika en Australië. Uitgeg. door de gewestelijke Vereeniging Noord-Holland van het Nederl. Onderwijzers-Genootschap. Amst., C. L. Brinkman 1852; 2e druk 1855. 17 krtn. 4°.

Puls (H. F.), Kaart van het Koningrijk der Nederlanden en het Groot-Hertogdom Luxemburg. 2e verb. druk. Groningen, J. Oomkens Jzn. 1852; 6e verb. druk. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1879. 6 bladen gekl. lithogr.

Telegraafkaart waarop alle lijnen en stations voor Nederland, benevens tarief. Amst., G. W. Tielkemeijer. 1855. 1 bl. lithogr. folio.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden, verdeeld in provinciën, arrondissementen en kantons, uit de nieuwste bronnen, enz. Amst., Fr. Buffa & Zn. 1855. 1 bl. gekl. lithogr plano.

Administrative kaart van Nederland, waarop de geheele administrative indeeling, enz. voorkomt. Gorinchem, J. Noorduyn & Zn. 1855. 1 bl. lithogr. plano.

Brugsma (F. C.), Atlas van het koninkrijk der Nederlanden, zijne Overzeesche bezittingen en het groothertogdom Luxemburg. Met statistieke aardrijkskundige en geschiedkundige overzigten. Groningen, J. B. Wolters. 1855; 3e verb. en verm. druk, uitgeg. door L. Ali Cohen. 1878. 14 gekl. gelith. krtn. 8°.

Topographische en militaire kaart van het koningrijk der Nederlanden, vervaardigd door officieren van den Generalen Staf, gegraveerd op het Topographisch bureau van het Ministerie van Oorlog, op de schaal van 1 : 50.000. 's Gravenh., Depart. van Oorlog (J. Smulders) 1856—64. 64 gegrav. bladen. plano.

Eekhoff (W.), Historische beschouwing van de topographische en militaire kaart van het koningrijk der Nederlanden. *Letterb.* 1855. 382.

Wees (H. J. van), Kaart en afstandswijzer van het koningrijk der Nederlanden. 2e uitg. Breda, H. J. van Wees. 1856. 2 bladen gekl. lithogr. plano.
Ook onder den titel:

—— Reiskaart door het koningrijk der Nederlanden. 1856. 2 bladen gekl. lithogr. gevouwen in koker. 8°.

Nieuwe kaart van het koningrijk der Nederlanden en bezittingen in andere werelddeelen. Schaal 1 : 583.000. Leiden, D. Nooth. van Goor. 1856; 6e druk, 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Burg (P. van der), Schoolkaart van het koningrijk der Nederlanden en het Groothertogdom Luxemburg. Gouda, G. B. van Goor. 1857; 2e druk, herzien door J. L. Terwen. 1861; 3e druk 1869. 6 bladen gekl. lith. plano.

Kaart van het koningrijk der Nederlanden aantoonende de wijze waarop en de plaatsen waarheen op 1 Jan. 1857 briefpakketten worden verzonden, benevens opgave waar op dat tijdstip electro-magnetische telegraafkantoren geopend waren. Ontworpen door S. Gille Heringa. Schiedam, S. Gille Heringa. 1857. 1 bl. lithogr. plano

Os (J. M. van), Nieuwe afstandswijzer der voornaamste plaatsen in Nederland, Luxemburg en België in uren gaans. Amst., J. M. E. Meijer. 1857. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Atlas van het koningrijk der Nederlanden. Met aardrijkskundige overzigten. Gron., A. L. Scholtens. 1859. 12 krtn. 4°.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden, door A. Koot. Haarl., Erven Loosjes. 1859. 4 bladen gekl. lithogr. met geschiedk. aanteekeningen, plano.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden, gegraveerd door P. J. Fassbender. Amst., J. C. Loman Jr. 1859. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Schoolkaart van het Koningrijk der Nederlanden. Bewerkt onder toezicht van W. A. Elberts. Zwolle, Erven J. J. Tijl 1859; 3e verb. druk. 1876. 4 bldn. gekl. lithogr. folio.

Afstandswijzer van het Koningrijk der Nederlanden, vervaardigd op het Topographisch bureau van het Ministerie van Oorlog. Schaal 1 : 200.000. 's Gravenh., 1862. 6 bladen. plano.

Nederland en zijne overzeesche bezittingen, naar de nieuwste en beste bronnen bewerkt onder toezigt van I. Dornseiffen. Amst., Seyffardt's Boekh. 1863. 8 gekl. gelith. kaarten.

Kuyper (J.), Natuur- en staathuishoudkundige atlas van Nederland, in 5 afdeelingen, ieder van 3 kaarten, met ophelderenden tekst. Leiden, D. Nooth. van Goor. 1862, 63. folio.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden, zamengesteld door van Baarsel en Tuyn. Herzien, verbeterd en verrijkt met spoorwegen, kanalen, enz. Amst., Fr. Buffa & Zn. 1863. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden en het Groothertogdom Luxemburg, naar aanleiding van de geschied- en aardrijkskundige beschrijving van dat rijk, door J. C. Beijer. Geteekend en gegraveerd door van Baarsel en Tuyn, onder toezigt van een voornaam aardrijkskundige. Deventer, A. ter Gunne. 1864. Nieuwe uitg. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden op de schaal van 1 : 200.000, vervaardigd naar de groote Topographische kaart van het Ministerie van Oorlog, onder toezigt van E. Olivier Dzn en P. H. Witkamp. Door J. Smulders & Co. Amst., C. L. Brinkman 1864. 6 bladen gekl. en ongekl. lithogr. plano.

Huberts (W. J. A.), Schoolkaart van de Koningrijken der Nederlanden en België en het Groothertogdom Luxemburg. Arnhem, J. Voltelen. 1864. 8 bldn. gekl. lithogr. en 1 bl. titel. plano.

Kruyder (C. A. C.), Blinde kaart van Nederland op de schaal van 1 : 200.000. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1864; 4e druk. 1881. 9 bladen gekl. lithogr. (138 bij 168 cm.) plano.

Rogge (H. C.), Atlas ten gebruike bij het onderwijs in de geographie van Nederland en Oost-Indië aan hoogere burgerscholen. Leiden, T. Hooiberg & Zn. 1865; 2e vermeerd. druk. 1869. 14 gelith. krtn. 4°. obl.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden op een schaal van 1 : 425.000. Naar de beste bronnen bewerkt onder toezigt van I. Dornseiffen. Met 5 cartons. Amst., Seyffardt's Boekh. 1865; Nieuwe uitgaaf 1878. 4 bladen gekl. lithogr. in koker. 8°.

Atlas van Nederland en zijne Overzeesche bezittingen, naar de nieuwste en beste bronnen bewerkt, onder toezicht van I. Dornseiffen. Amst., Seyffardts Boekh. 1865, 4e druk met toelichtingen van J. J. de Hollander. 1878. 31 krtn. folio.

Kuyper (J.), Atlas van Nederland en de overzeesche bezittingen. Op koper gegraveerd door v. Baarsel en Tuyn. Steengravure en druk van Tresling & Co. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1865, 66. 4 bladz. en 16 gekl. krtn. folio; 8e uitgave. 1883. 17 krtn.

Kuyper (J.), Gemeente-atlas van Nederland. Naar officiëele bronnen ontworpen. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1865—82. 4°. obl. 1205 gemeentekaartjes en 1 groote kaart van Nederland met registers voor elk deel (provincie) en een algem. register.

Afzonderlijk: Noord-Brabant (188 krtn); Gelderland (156 krtn); Zuid-Holland (202 krtn); Noord-Holland (138 krtn); Utrecht (74 krtn); Zeeland (115 krtn); Friesland (46 krtn); Overijssel (66 krtn); Groningen (59 krtn); Drenthe (35 krtn); Limburg (126 krtn).

—— Kaart van Nederland. Schaal 1 : 675.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 16e druk 1883. 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui, 8°.

—— Idem op de schaal van 1 : 500.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1879. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Kaarten der provinciën van het Koningrijk der Nederlanden. Vervaardigd naar de groote topographische en militaire kaart van het Ministerie van Oorlog en naar schetsen der gemeenten van P. H. Witkamp, door A. J. Smulders. Met uitvoerige statistieke opgaven van P. H. Witkamp. 's Hertogenb. en 's Gravenh., Henri Bogaerts en J. Smulders & Co. 1866. 9 bladen lithogr. plano.

Blinde kaart van de Koningrijken der Nederlanden en België en het Groothertogdom Luxemburg, voornamelijk tot voorbereidende oefening van hen, die aardrijkskundig onderwijs ontvangen op de groote schoolkaart van W. J. A. Huberts en andere blinde wandkaarten van die landen. Arnhem, J. Voltelen. 1866; 2e verb. druk. 1868. 1 bl. gekl. lith. in omslag. folio.

Kuyper (J.), Schoolatlas van Nederland in 12 kaarten. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1867; 2e druk 1871. 4°.

Kaart van de Nederlanden aanwijzende de nieuwe administratieve indeeling van het rijk voor de directe belastingen, in- en uitgaande regten en accijnsen, geteekend en bewerkt door J. W. H. M. Lies. 's Gravenh., H. J. Gerretsen. 1867. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Spoorwegkaart van Nederland. Amst., Seyffardt's Boekh. 1867. 1 bl. lithogr. plano.

Kaart der spoorwegen, stoombootvaarten van het Koningrijk der Nederlanden op de schaal van 1 : 600.000. 's Gravenh., J. Smulders & Co. 1867. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden op de schaal van 1 : 400.000. Vervaardigd naar de topografische en militaire kaart van het Ministerie van Oorlog, onder toezigt van P. H. Witkamp. 's Gravenh., J. Smulders & Co. 1867; N. druk 1876. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Nieuwe zeer uitvoerige kaart der Nederlanden, ten gebruike van den handel en op scholen. Amst., G. L. Funke. 1868; 2e verb. druk. 1869. 1 blad gekl. lithogr. gevouwen in linnen omslag. 8°.

Topographische atlas van het Koningrijk der Nederlanden. Vervaardigd volgens de topographische en militaire kaart op het topographische bureau van het departement van oorlog. 's Gravenh., Smulders en Co. 1868; herziene uitg. 1876. 20 krtn. fol. obl.

Zeegers (W.), Atlas van het Koningrijk der Nederlanden en zijne overzeesche bezittingen, voor schoolgebruik en eigen oefening. Met eenige aardrijks- en geschiedkundige bijzonderheden. Groningen, W. R. Casparie 1868; 2e vermeerd. uitg. 1872. 17 blz. tekst en 12 gelith. krtn. 4°. obl.

Brugsma (F. C.), Nederland en zijne overzeesche bezittingen voor school en huis. 6e druk. Groningen, J. B. Wolters. 1869. 14 gelith. en gekl. krtn. 8°.

Staatkundige kaart van het Koningrijk der Nederlanden tot overzigt der kiesdistricten, het aantal kiezers, enz. volgens de jongste wettelijke bepalingen. Op de schaal van 1 : 400 000. Naar de topographische en militaire kaart van het Ministerie van Oorlog vervaardigd. 's Gravenh., J. Smulders en C°. 1869. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Spoorwegkaarten van Nederland, met dienstregeling en plaatsbeschrijvingen. Amst., C. L. Brinkman. 1869. 18 kaarten met tekst in omslag, 8°. (ook elk afzonderlijk in omslag).

Voltelen's Volksatlas van Nederland en zijne overzeesche bezittingen. Voor school en huis. Arnhem, J. Voltelen 1869; 2e druk 1870. 13 gekl. gelith. krtn. 4°.

Kaart van Nederland met plattegronden van Amsterdam en Rotterdam. Amst., Seyffardt's Boekh. 1869; nieuwe uitgaven 1873, 1878 en 1879. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Witkamp (P. H.), Volksatlas van Nederland en zijne overzeesche bezittingen. Arnhem, J. Voltelen. 1869; 5e druk. 1881. 16 krtn. gekl. lithogr. in omslag. 4°.

Spoorwegkaart van het Koningrijk der Nederlanden, op de schaal van 1: 850 000. 's Gravenh., M. J. Visser en T. C. B. ten Hagen. 1870. 1 bl. gekl. lithogr. in étui, 8°.

Santen's (van) Kleine volks-atlas van het Koningrijk der Nederlanden en zijne bezittingen. Leiden, P. van Santen. 1870; 7e druk. Amst., C. L. Brinkman 1881. 13 gekl. gelith. kaarten. 4°.

Rijkens (R. R.), Schoolatlas van Nederland. Groningen, J. B. Wolters. 1871; 6e druk. 1881. folio.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden met zijne overzeesche bezittingen. (Op de schaal van 1 : 180 000). Door deskundigen bewerkt naar de groote topographische kaart van het ministerie van oorlog. Opgedragen aan S. Blaupot ten Cate. Groningen, J. B. Wolters 1872. 6 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart van Nederland, voor kantoor- en schoolgebruik. Leiden, D. Nooth. van Goor. 1872. 4 bladen gekl. lithogr. plano.

Nieuwe **kaart** der spoorwegen en stoombootvaarten van het Koningrijk der Nederlanden, op de schaal van 1 : 600 000. Vervaardigd naar de topographische en militaire kaart van het Ministerie van Oorlog, onder toezigt van P. H. Witkamp. 's Hage, J. Smulders en C°. 1872. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Voltelen's Nieuwe atlas van Nederland en zijne overzeesche bezittingen. Arnhem, J. Voltelen. 1873. 14 gekl. gelith. krtn. 4°.

Abel (F. E. L. A.), Kaart van het Koningrijk der Nederlanden op de schaal van 1 : 200 000, met algemeen overzicht en aanteekening van het vestingstelsel, naar openbare bescheiden bewerkt. Utr., Kemink en Zn. 1874. 6 gekl. gelith. bldn. folio.

Hennigs (C.), Spoorwegkaart van Nederland en België. Utr., J. Nikerk. 1875. 2 bladen gekl. lith. plano.

Kuyper (J.), Kaart van Nederland, met de bestaande staats- en particuliere spoorwegen en de voorgestelde staatsspoorwegen. Schaal 1 : 600 000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

—— **Kaart** van de statistiek van Nederland. Staathuishoudkundige afdeeling. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. (waarop 20 cartons) plano.

Politieke kaart van Nederland, opgedragen aan alle kiesvereenigingen in Nederland. Met een tekstboekje. Harlingen, A. Land Ezn. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. in omslag, met tekst. 8°.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden, aanwijzende de spoorwegen en stations, wegen, kanalen enz. Breda, Ed. van Wees. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Visscher (N. J.), De provinciën van Nederland. In elf groot folio kaarten. Groningen, J. B. Wolters. 1875. N°. 1—3. in 3 bladen gekl. lithogr. plano.

Witkamp (P. H.), Nieuwe atlas van Nederland en zijne overzeesche bezittingen. Bekroond op de aardrijkskundige tentoonstelling te Parijs in 1875. Arnhem, J. Voltelen 1875; 3e verb. druk 1886. 20 gekl. gelith. krtn. in omslag. 4°.

—— Schoolatlas van Nederland en zijne overzeesche bezittingen. Arnhem, J. Voltelen. 1876; 2e verb. druk. 1880. 14 krtn. gekl. lithogr. in omslag. 4°.

Jansen (J. F.), Wandatlas van Nederland in 12 kaarten. Amst., C. L. Brinkman, 1876, 77. 12 kaarten, elk in 4 bladen. plano.

Nieuwe kaart van het Koningrijk der Nederlanden, geteekend door de landmeters J. J. Slaterus en J. F. Ummels. Zwolle, de Erven J. J. Tijl. 1876. 4 bladen gekl. lithogr. plano.

Kaart van Nederland, aanwijzende de door de Staten-Generaal goedgekeurde en geprojecteerde spoorlijnen. Amst., Seyffardt's Boekh. 1876; Nieuwe uitgaaf 1877. 1 bl. gekl. lithogr. plano. Idem, groot formaat, 4 bldn. folio. in koker.

Knottenbelt (H. W.), Schoolkaart van Nederland, in kleurendruk. Uitgeg. op last der Geldersche Vereeniging van onderwijzers. Arnhem, H. A. Tjeenk Willink, Zutphen, W. J. Thieme en C°. 1876. 6 bladen gekl. lithogr. (170 bij 180 cm.) plano.

Witkamp (P. H.), Nieuwe kaarten van Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg, Utrecht, Gelderland, Overijssel, Drenthe, Friesland, Groningen, Ned. Oost-Indië, Java, enz. In 1875 bekroond op de aardrijksk. tentoonstelling te Parijs. Arnhem, J. Voltelen. 1876. elke kaart (gekl. lithogr.) gevouwen en in omslag. 8°.

Kuypers (W. B.), Kaart van het Koningrijk der Nederlanden op de schaal van 1 : 600 000, naar de nieuwste bronnen zamengesteld. 3e druk, herzien door H. F. Puls. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink 1876. 1 bl. gekl. lith., plano. Ook onder den titel: Nieuwe reiskaart van het Koningrijk der Nederlanden.

Knottenbelt (H. W.), Kaart van Nederland, naar de nieuwe rechterlijke indeeling. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. (30 × 83 cm.) plano.

Kaart der regterlijke indeeling van het Koningrijk der Nederlanden. Schaal 1 : 400 000. 's Gravenh., J. Smulders en C°. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Kuyper (J.), Rechterlijke indeeling van Nederland volgens de wetten van 1875 en 1877. Schaal van 1 : 675 000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1877. 1 bl. gekl. grav. plano.

Staatkundige kaart van het Koningrijk der Nederlanden, tot overzicht der hoofd-kiesdistricten en het aantal kiezers in elke gemeente volgens de jongste wettelijke bepalingen, vervaardigd in 1876 door M. J. E. Viruly Verbrugge. Rotterd., H. A. Kramers en Zn. 1878. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden. Naar de nieuwe rechterlijke organisatie, wet van den 9 April 1877. Groningen, W. R. Casparie. 1878. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Atlas van Nederland volgens de nieuwe rechterlijke indeeling en zijne bezittingen. Geheel nieuwe, veel vermeerd. en verbet. uitgave, naar den 2en druk van Zeegers' Atlas van Nederland. Groningen, W. R. Casparie. 1878. 12 krtn. folio.

Posthumus (N. W.), Atlas van Nederland, ten gebruike bij het lager, middelbaar en gymnasiaal onderwijs. Amsterd., C. L. Brinkman. 1878; 2e druk. 1882. 23 kaarten. 4°.

Kuyper (J.), Carte des Pays-Bas. Echelle de 1 : 675 000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1878. 1 blad kopergrav. en lithogr. gekl. plano.

Atlas van Nederland en zijne overzeesche bezittingen, naar de groote topographische kaart van het Ministerie van oorlog, de overzeesche bezittingen bewerkt onder toezicht van P. J. Veth. Met aardrijkskundig overzicht. Leiden, A. W. Sijthoff. 1879. 16 kaarten. 4°.

Stellwagen (A. W.), Nederland en zijne Oost-Indische bezittingen voor het onderwijs bewerkt, in 28 kaarten. Groningen, J. B. Wolters. 1879. 4°.

Schierbeek (H.), Nieuwe schoolkaart van Nederland. Groningen, J. B. Wolters. 1879. 9 bladen gekl. lithogr. plano.

Kaart der spoorwegen en spoorwegmaatschappijen in Nederland, op de schaal van 1 : 600 000, met vergunning van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid zamengesteld door E. van Citters en J. C. A. van Roosendaal. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1880. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Nieuwe kaart van Nederland, op de schaal van 1 : 200 000. 's Hage, J. Smulders en C°. 1880. 9 bladen gekl. lithogr. plano.

Kaart van Nederland, op de schaal van 1 : 400 000. 's Hage, J. Smulders en C°. 1880. 1 bl. gekl. lithogr. in plano.

Geest (E. de), Kantoorkaart van het Koningrijk der Nederlanden, naar de topographische kaart (schaal 1 : 50 000) en andere nieuwe bronnen ontworpen en geteekend. Schaal 1 : 300 000. Amst., Seyffardt's Boekh. 1880. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart van het Koningrijk der Nederlanden, op een schaal van 1 : 425 000. Bewerkt door I. Dornseiffen, geteekend door E. de Geest. Met hoogtekaart, Arnhem's omstreken, spoorweg- en havenwerken te Amsterdam, het Gooi en Baarn. Amst., Seyffardt's Boekh. 1880; Nieuwe uitgaaf 1882. 1 bl. gekl. lithogr. folio. en in 8°. gevouwen met omslag.

Kaart van Nederland, met karton van het Noordzee-kanaal, schaal van 1 : 817 000. Amst., Seyffardt's Boekh. 1880; Nieuwe uitg. 1881. 1 bl. gekl. lithogr. in 8°. met omslag.

Witkamp (P. H.), De Nederlanden met betrekking tot geologie, hoogte, landbouw, koophandel, scheepvaart en nijverheid. Arnhem, J. Voltelen. 1881. 3 bladen gekl. lithogr. 4°.

Spoorweg- en stoomtramwegkaart van Nederland. Schaal 1 : 600 000. 's Gravenh., J. Smulders en C°. 1882. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Spoor- en tramkaart van Nederland. Met carton van het Noordzee-kanaal. Amst., Seyffardt's Boekh. 1882. 1 bl. gekl. lithogr. gevouwen in 8°.

Spoor- en tramwegkaart van het Koninkrijk der Nederlanden. Schaal 1 : 400 000. 's Gravenh., Gebr. van Cleef. 1886. 1 bl. lithogr. plano. met tekst. (44 blz.).

Witkamp (H. Ph. Th.), Kaart van Nederland en Nederl.-Indië. (Amst., J. H. de Bussy) 1886. 1 bl. lithogr. in plano.

PROVINCIE NOORD-BRABANT.

In 't algemeen.

[Palier (H.)], Opgave van werken de provincie Noord-Brabant betreffende. 's Hertogenb., 1832. 8°.

Geschiedkundig mengelwerk over de provincie Noord-Braband, bijeengebracht door C. R. Hermans. 's Bosch, J. F. Demelinne. 1842 en 43. 2 dln. gr. 8°.

Bijdragen tot de geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten in Noord-Braband, bijeenverzameld door C. R. Hermans. 's Bosch, 1843—48. 2 dln. 8°.

Noord-Braband. Wetenschappelijk tijdschrift 1853—1855. 's Hertogenb., H. Palier en Zn. 8°.

Tijdschrift voor Noord-brabantsche geschiedenis, taal- en letterkunde. Red. Aug. Sassen. 1e—4e jaargang. Helmond, 1883—1886. 4°.

Pape (C. W.), Bijdragen tot de oudheidkennis van Noord-Braband, aan het Bestuur van het Prov. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Braband, ter opname in de Handelingen aangeboden. (z. p. o. j. circa 1850) 8°.

Hermans (C. R.), Noord-Brabant's oudheden. Uitgeg. door het Prov. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. 's Hertogenb., Gebr. Muller. 1865. 8°. met 31 pltn.

—— De in Noord-Braband ontdekte Germaansche begraafplaatsen. *Mengelw.* II. 262.

Panken (P. N.), Voor-christelijke begraafplaatsen in de Brabandsche heiden. *Hermans*, *Bijdr.* I. 535. II. 257.

Aa (A. J. van der), Aardrijkskundig woordenboek van Noord-Braband. Breda, v. Gulick en Hermans. 1833. 12°. met kaartje.

Hermans (C. R.), Afleiding van oud-Germaansche eigennamen toegepast op 100 plaatsnamen van Noord-Braband. *Mengel.* II. 79.

—— Inleiding ter verklaring der namen van steden, dorpen en gehuchten in de provincie Noord-Brabant. *N. Brab. Gen. Hand.* 1858. 37.

Ackersdijck (W. C.), Nasporingen omtrent het landschap, in vroeger eeuwen Taxandria genoemd. (Nieuwe werken d. Maatschappij v. Nederl. Letterkunde, deel 5) Dordrecht, Blussé en van Braam. 1841. 8°.

—— Onderzoek naar en aanduiding van de ligging van twee tot nu toe nog niet ontdekte plaatsen Fuchte en Rumelo, voorkomende in diploma's van de jaren 1006, 1028 en 1050. *Letterk. Verh.* II. 2e st. 71.

Imbert (C. E.), Comm. geographia pagorum regionum Germaniae inter Scaldis et Mosae flumina sitarum, saeculo p. Ch. X—XII. *Annal. Acad. Lovan.* 1817—18.

Zinnicq Bergmann (F. J. E. van), Het voormalig Hertogdom Brabant. Geschied- en regtskundig onderzoek naar den staatkundigen toestand van dat land, bepaaldelijk ook met betrekking tot Noord-Braband, de Meijerij en de stad 's Hertogenbosch. 's Hertogenb., Lutkie en Cranenburg. 1856—1862, 1874. 8°. I. II 1.

Roy (Jakob le), Groot werreldlijk tooneel des Hertogdoms van Braband. Behelzende eene beschrijving van dat landschap, ... der steden, kasteelen en heerlijkheden, enz. 's Gravenh., Chr. van Lom. 1730. fol. met 188 kopergrav.

Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden, IIe deel, vervattende [de beschrijving] der Generaliteits Landen, Staats Brabant, Staats Land van Overmaase, Staats Vlaanderen en Staats Opper-Gelderland enz. Amst., Is. Tirion. e. a. 1740. 8°. m. pltn en krtn.

Description abrégée géographique et historique du Brabant Hollandais et de la Flandre Hollandaise, avec fig. Paris, 1748; herdr. Bruxelles. 1788. 8°.

Cantillon (de), Vermakelijkheden van Brabant, en deszelfs onderhoorige landen. Vervattende een beknopte en zaakelijke historische, chronologische, geographische en genealogische beschrijving der steden, dorpen, heerlijkheden, ... en andere voorname gebouwen van dit Hertogdom. Uit het Fransch vertaalt en met 200 konstplaaten versiert. Amst., David Weege. 1768—70 fol. en 8°.

Bachiene (W. A.), Geographische en historische beschrijving van Staats-Vlaanderen en Staats-Braband. Amst., Gartman, Vermandel en Smit. 1794. 2 dln. 8°.

II. Staats-Braband.

Graaf (S. van de), Historisch-statistische beschrijving van het Koningrijk Holland. Amst., J. S. van Esveld-Holtrop. 1807. 3 stukken 8°. met kaarten en platen.

Is niet verder verschenen dan Noord-Brabant.

Musset Pathay (V. D. de), Fragment d'un voyage fait au mois de Mai 1810 dans le Brabant Hollandais et dans les îles de la Zélande. Paris, Colas, 1810. 8°.

[**Hultman** (C. G.)], Statistisch tafereel der provincie Braband op 1 Jan. 1815. 's Bosch, H. Palier en Zn. 1816. fol. en 8°.

Zutphen (A. van), Aardrijks- en geschiedkundige beschrijving der provincie Noord-Braband. Gorinchem, J. van der Wall. 1820. 8°. met pltn. en 1 kaart.

Koenen (H. J.), Eene Noord-Brabandsche herinnering. *Verh. Chr. St.* I. 294.

Een uitstapje in de provincie Noord-Brabant. *Econ.* 1864. 433.

Schull (P. S.), Onze grenzen, (d. i. Noord-Braband). *Schull en v. d. Hoop, Bijdr.* II. 176.

Vreede (G. W.), Een blik op Noord-Brabant's materiëlen vooruitgang en politische ontwikkeling sedert 1813. 's Hertogenb., W. C. van Heusden. 1873. 8°.

Güssefeld (F. L.), Charte über das zum Königreich Holland gehörige Departement Brabant nebst den angränzenden Französischen Besitzungen gezeichnet. Verbessert 1807. Mit Beikarte: Charte den ehemals Holländischen Antheil an Flandern vorstellend, jetzt zu den Departements der Lys und Schelde gehörig. Maasstab 1 : 320 000. Nürnberg, Homann's Erben (1808). 1 bl.

Lieshout (A. B. van), Kaart van de provincie Noord-Braband. Breda, A. J. Bogaerts. 1857. 3 bladen gekl. lithogr. folio.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Noord-Brabant. Schaal 1 : 250 000. Leeuwarden, Hugo Suringar 1866; 7e druk. 1881, 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui. 8°.

—— Idem op de schaal van 1 : 450 000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1881. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui. 8°.

Kaart van Noord-Brabant op de schaal van 1 : 75 000, ontworpen en geteekend onder toezicht van F. G. B. van Bleeck van Rijsewijck. 's Hertogenb., W. C. van Heusden. 1875. 6 bladen gekl. lithogr. plano.

Steden en plaatsen.

(Alphabetisch.)

Aalburg.

Pape (J. D. W.), Aalburg, bijdrage tot de oudheidkennis van Noord-Braba[illegible]d. *N. Brab. Gen. Handel.* 1850. 39.

Alfen.

Cuypers (P.), Berigt omtrent oude grafheuvels, onder Alphen in Noord-B[illegible]band, geopend en onderzocht. *Nijhoff, Bijdr.* IV. 181.

Hofdijk (W. J.), De grafheuvelen te Alfen (N.-Brab.) *Neêrl. Bibl.* 1869. I. 2[illegible]9.

Baarle-Nassau.

Cuypers (P.), Berigt omtrent eenige oude grafheuvelen, onder Baarle-Na[illegible]n in Noord-Braband, onderzocht en beschreven. *Nijhoff, Bijdr.* V. 40.

Bergen-op-Zoom.

Hermans (C. R.), Lijst van de boekwerken betrekkelijk de geschiedenis v[illegible]n Bergen-op-Zoom. *Mengel.* II. 1.

Bijdragen over den oorsprong van den naam der stad Bergen-op-Zoom. *Lette[illegible]b.* 1817. II. 123.

Hermans (C. R.), Oorsprong van den naam van Bergen-op-Zoom. *Mengel.* I, 2[illegible]3.

Bijdragen uit de geschiedenis van Bergen-op-Zoom. *Nav.* 1866. 68.

Faure (Jean), Histoire abrégée de la ville de Bergen-op-Zoom, depuis s[illegible]n origine jusqu'à ce jour. Avec une idée du fameux siége de 1747 et de [illegible] suites funestes. Ouvrage posthume. La Haye, P. van Os. 1761. 8°.

Beschrijving der stad Bergen op den Zoom, verrijkt met een omstandig beric[illegible]t van het beleg dier vesting door de Franschen in den jare 1747. Beneve[illegible]s een platte grond des belegs en eenige authentique relaasen, ter dier tij[illegible]e gemeen gemaakt. Amst., A. Fokke Sz. 1780. 8°.

Le Grand, Verhaal van de verrassing van Bergen op Zoom op 8 en 9 Maa[illegible]t 1814 en plaatsbeschrijving dezer vesting; uit het fransch, met eene nieuw[illegible]e kaart. Breda, 1817. 8°.

Verrière de l'église principale de Berg op Zoom. *Mess. d. Sc.* 1865. 478.

Nieuwe Plattegrond van Bergen op Zoom, met de forten op de Linie derselver Belegeringe en Attaque der Franse, zedert den 16 July 1747. — Nouv. plan etc. (Ned. en Fr.) 's Gravenh., D. Langeweg. z. j. plano.

Nieuwe en oprechte kaart of plan der stad Bergen op Zoom, met derzelver accuraate Fortificatien, en de naast aangelegen Steeden, Dorpen en Forten enz. — Carte et Plan (Nederl. en Fr.). 's Gravenh., Ger. du Mee (z. j. circa 1750) plano.

Bern.

Dam van Brakel (W. van), Lotgevallen van Heer Fulco en de abdij van Bern. Met portretten en teekeningen. 's Hertogenb., Gebr. Muller. 1857. 8°.

Lommel (A. van), De abdij van Bern. *D. War.* IX. 362, 429. vlg.

De abdij van Bern bij Heusden. *Oude Tijd.* 1870. 33.

Binderen.

Verrière à l'abbaye de Binderen près de Helmont. *Mess. d. Sc.* 1861. 325.

Bladel.

Ackersdijck (W. C.), De ligging van de plaats Pladella villa onderzocht en aangetoond in het dorp Bladel. Leiden, 1834. 8°. (Werken der Maatsch. van Ned. Letterk.)

Boxmeer.

Dulje (C. R.), Geschied- en aardrijkskundige bijzonderheden van de voormalige heerlijkheid Boxmeer, met St. Anthonis, en het halfheerige Sambeek, benevens van de meeste plaatsen in het land van Cuyk. Gennep, T. G. Noman. 1852. 8°.

Hermans (C. R.), Het Karmeliten mannenklooster te Boxmeer. *Bijdr.* I. 567.

Boxtel.

Agrandissement du couvent des Pauvres Clarisses à Boxtel. *Mess. d. Sc.* 1861. 180.

Réfection et édification de l'église et monastère du Val St. Elisabeth à Boxtel. *Mess. d. Sc.* 1863. 45.

Breda.

Hermans (C. R.), Lijst en overzigt der boekwerken over de geschiedenis van Breda. *Bijdr.* I. 207.

Kleijn (A. G.), Geschiedenis van het land en de Heeren van Breda, tot het tijdstip der afscheiding van Bergen op Zoom, uit bekende en onuitgeg. bronnen geput. Breda, Broese & C°. 1861. 8°.

Hoeven (G. G. van der), Geschiedenis der vesting Breda. Breda, Broese & Comp. 1868. 4°. met pltn.

Descripcion de la villa y sitio de Breda y entrada... Isabel Clara Eugenia 1625. Anveres, Plantin. 1628. 4°. met kaart.

Goor (Thom. Ernst van), Beschrijving der stadt en lande van Breda: behelzende de oudheid van het Graafschap Strijen, deszelfs eerste bewoonderen en oude gestalte, met een historisch verhael van het leven der Graven van Strijen, en daarop gevolgde Heeren van Breda, etc. 's Gravenh., Jac. van den Kieboom. 1744. fol. met kopergrav.

Reize van Hellevoetsluis naar Breda, 1778. *Hedend. Vad. Bibl.* 1808. II. 633.

Aa (A. J. van der), Geschiedkundige beschrijving van de stad Breda en omstreken. Gorinch., J. Noorduyn & Zn. 1845. 8°.

Breda en de Bredanaars. Breda, J. Philipsen. 1875. 8°.

Photographische gezichten van Breda. N°. 1—30. Breda, P. B. Nieuwenhuys. 1871. Form. carte de visite.

Haan (L. A. C. de), Kaart der stad Breda en omstreken, getrokken uit de kadastrale stukken en gebragt op de schaal van 1 : 10.000. Breda, J. Hermans (circa 1860) 1 blad gekl. lith. plano.

Nieuw plan van aanleg der opgeheven vestingwerken van Breda, met aanduiding der bestaande stad door F. G. Blom. Breda, P. B. Nieuwenhuys. 1876. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Breda, op de schaal van 1 : 15.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880). 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Meurs (M. van), Kaart van Breda en omstreken. Schaal 1 : 50.000. Naar de nieuwste gegevens bewerkt en op het terrein geverifieerd. Breda, P. B. Nieuwenhuys. 1880. 1 bl. gekl. lithogr. plano, of op linnen in 8°. gevouwen.

Nieuw plan van Breda. Breda, P. B. Nieuwenhuys. 1881. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Nuyts (P.), Hofzang beschrijvende den tuin des paleis van Breda, genaamd Valkenburg. Amst., 1700. 4°.

Restauratie van de Groote Kerk te Breda. *Bouwk. Bijdr.* I. 201.

Herstelling der Groote- of Lieve-Vrouwe-kerk te Breda. *Bouwk. Bijdr.* II. 213.

De tombe van Engelbrecht van Nassau (te Breda). *Kunstspieg.* I. 99.

Janssen (L. J. F.), Herstelling van het grafmonument der graven Engelbrecht I en Jan van Nassau te Breda. *Letterb.* 1860. 360.

Het gewezen Minderbroeder-klooster te Breda. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXII. 311.

Verrière du couvent de Ste Catherine à Breda. *Mess. d. Sc.* 1861. 316.

Geschiedkundige schets der stichting en voortduring van het beggijnhof te Breda. *Godsdienstvr.* XXXI. 145.

Geschiedkundige beschrijving van het vermaarde kasteel van Breda, thans eene militaire hoogeschool, alsmede van de groote kerk aldaar. Breda, 1830. 8°. met 4 pltn.

Bosscha (J.), Inwijdingsrede, gehouden ter opening van de Kon. Milit. Akademie, in de Groote Kerk te Breda, op 24 Nov. 1828. Breda, 1829. 8°.

Wap (Jan J. F.), Toespraak bij het veertigjarig herinneringsfeest der wijding van de Kon. Militaire akademie te Breda, op Dinsdag den 24 Nov. 1868 (Met eene naamlijst van het korps kadetten op 24 November 1828). Breda, Broese & C°. 1868. 8°.

Hollander (J. J. de), Feestrede bij de viering van het 50-jarig bestaan der Kon. militaire academie, uitgesproken in de groote kerk te Breda op den 23 Sept. 1878. Breda, Broese & C°. 1878. 8°.

Hermans (C. R.), Een badhuis te Breda, 1492. *Bijdr.* I. 574.

Deurne.

Oudheden te Deurne in Noord-Braband. *Letterb.* 1837. I. 110, 138.

Janssen (L. J. F.), Nader berigt aangaande de oudheidkundige ontdekkingen te Deurne in Noord-Braband. *Letterb.* 1838. I. 375.

Deursen.

Korte geschiedkundige schets betrekkelijk den oorsprong, de rampen en de verplaatsing van het klooster genaamd Soeterbeek te Deursen bij Ravenstein. *Godsdienstvr.* 1833. XXXI. 3.

Eindhoven.

Alberdingk Thijm (J. A.), Sint Catharina te Eindhoven, een type van kerkbouw voor onzen tijd. *Kunstkronijk*, XVI. 1875. 1, 9.

Geertruidenberg.

Hermans (C. R.), Geschiedkundige aanteekeningen van Geertruidenberg. *Bijdr.* I. 475.

Verloting van de heerlijkheid Geertruidenberg in 1675. *Nav.* VII. 357.

Nuyssenburg (Iz. van), Korte beschrijving van Geertruidenberg, in deszelfs opkomst, bloeistand, in- en uitwendige aangelegenheid en lotgevallen, enz. Dordrecht, A. Blussé en Zn. 1774. 8°.

Korte beschrijving der stad en vesting Geertruidenberg. Dordrecht, H. Lagerweey. 1846. 8°.

Genderen.

Pape (C. W.), Berigt aangaande eene oude begraafplaats te Genderen. *N. Brab. Gen.* II. 43.

Gilze.

Schrauwen (G.), Beschrijving van Gilze. 's Hertogenb., 1828. 8°.

Ginneken.

Philipsen (J. C.), Legende der duivelsbrug te Ginneken (bij Breda). Breda, Nys en Philipsen. 1873. 8°.

Grave.

Pape (C. W.), Bijdrage tot de kennis van Noord-Brabandsche oudheden te Grave op 't stadhuis bewaard; geschiedkundige bijdrage van Grave; bijdrage van het land van Cuyk, Romeinsche oudheden te Cuyk gevonden. *N. Brab. Gen.* II. 157.

Paringet (D.), Beschrijving der stad Grave en Lande van Kuyk. Nijmegen, Is. van Campen (z. j. omstreeks 1750) 4°.; Latere uitgaaf, onder den titel: Memoriaal of Beschrijving, met aanteek. door Mr. P. van Alen. Amst., H. Tiedeman, 1752 4 dln. 4°.

Hendriks (P.), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving der stad Grave. Grave, J. R. van Dieren. 1846. 2 dln. gr. 8°.

Hasselt (G. van), De stad Grave. *Geld. Maandw.* I. 429.

Forestier (P.) [J. A. Alberdingk Thijm], Het Begijnenklooster te Grave en zijne dichteresse. *Volks-Alm. Kath.* 1855. 170.

Heesch.

Beschrijving van de sedert gesloopte kerk te Heesch in de Meijerij. *Versl. Comm' Overbl. Vaderl. Kunst*, 1869. 20 *der overdrukken.*

Heike (Het).

Senden (G. H. van), Het Heike, een woord over de geschiedenis en den tegenwoordigen toestand van deszelfs bewoners. *Vad. Lett.* 1856. II. 476. — Ook afzonderlijk uitgeg. (2e druk). Breda, Broese en Co. 1861. 8°.

D. R., Het Noord-Brabantsch Heike. *Econ.* 1872. I. 367.

Helmond.

Sassen (Aug.), De Heeren van Helmond; hunne afkomst, vrouwen en kinderen, met beschrijving van hun aller wapens en eene opgave hunner rechten en bezittingen. Naar onuitgeg. bescheiden, berustende in de Helmondsche archieven. Helm., J. de Reydt, 1882. 8°.

Historische en topographische Atlas van Helmond, verzameld en voor een deel geteekend door Aug. Sassen. Helmond, J. de Reydt. 1881 (Photograph. reproductie van 36 platen, met inhoud en extracten) gr. 4°.

's Hertogenbosch (Meierij en stad).

Hermans (C. R.), Verzameling van kronijken betrekkelijk de stad en meijerij van 's Hertogenbosch. Uitgeg. van wege het Provinc. Genootschap van kunsten en wetenschappen in Noord-Brabant. 's Hertogenb., P. Stokvis. 1846—48. 3 stukken. 8°.

Hermans (C. R.), Uittreksels uit een Meijerijsch Kronijkje. *Bijdr.* I. 569.

Stukken rakende de Meijerij van 's Hertogenbosch, 1631. *Hist. Gen. Kron.* 29 Jrg. 1873. 180.

Oudenhoven (Jac. van), Silva Ducis aucta et renata of een nieuwe en gansch vermeerderde beschrijvinge van de Stadt van 's Hertogen-Bossche,... (gevolgd door) Een nieuwe beschrijvinge van de Meijerije van 's Hertogenbosch, enz. 's Hertogenb., Jan Scheffers. 1670. 2 dln. fol. met gegraveerde titelplaat.

Een vroegere uitgaaf onder den titel: Beschrijvinge van de Stadt en de Meijerije, enz. verscheen in 1649.

Santvoort (J. C.), Manuaal of woordenboek der meijerije van 's Hertogenbossche, enz. 's Hertogen-Bosch, H. van Irhoven. 1741. 8°.

[Velde, bijgenaamd Honselaer (St. Joh. van der)], Oudheden en gestigten van de Bisschoppelijke Stad en Meijerije van 's Hertogenbosch en onderhoorige dorpen, alsmede van geestelijke gebouwen, abtdijen en kloosters. Leiden, P. de Does, J. Delbeek en W. Boot. 1742; N. uitg. 1749. 8° met platen.

Heurn (Joh. H. van), Historie der Stad en Meijerije van 's Hertogenbosch. Utrecht, J. van Schoonhoven, 1776—78. 4 dln. 8°.

[Hanewinkel H. Cz. (Steph.)], Reize door de majorij van 's Hertogenbosch, in den jare 1798. Amst., A. B. Saakes. 1799. 8° met platen.

[——] Tweede reize door de Majorij van 's Hertogenbosch in den jare 1799, in brieven. Amst., A. B. Saakes. 1800. 8° met platen.

[Hanewinkel H. Czn. (Steph.)], Gedachten over de meiëry van 's Hertogenbosch en derzelver inwoners, bij het begin der 19e eeuw, door enen Meyëryënaar. Amst., A. B. Saakes. 1801. 8°.

—— Geschied- en aardrijkskundige beschrijving der stad en meyerij van 's Hertogenbosch, beginnende mot de vroegste tijden en eindigende met den jare 1802. (Met een nieuwe kaart). Nijmegen, J. C. Vieweg. 1803. 8°.

Graaff (S. van de), Statistieke en plaatselijke beschrijving der Stad en Meijerije van 's Hertogenbosch. Amst., J. S. van Esveldt-Holtrop. 1807. 8°.

Zijnde het 1e deel eener Historisch-statistische Beschrijving van het Koningrijk Holland.

Sprenger van Eyk (J. P.), Wandelingen in de Meijerij van 's Hertogenbosch. *Fakkel*, XIV. 337.

Bilt la Motte (C. E. van der), De Meijerij van den Bosch. *Nut van 't Alg. Alm.* 1858. 165.

Verhees (Hendrik), Kaart figuratief van het grootste gedeelte van Noord-Braband bevattende de Meyerye van 's Bosch bestaande in de vier quartieren van Peelland, Kempeland, Oisterwijk en Maasland, Stadt Grave en 't Land van Kuyk en een gedeelte van de Baronnie van Breda benevens een gedeelte van Holland bevattende de Landen van Heusden en Altena, de Lange Straat en den Bommelerwaard en een verder gedeelte van de provincie Gelderland, het land van Kessel en meer andere Landen en Plaatsen.

Schaal van 4500 Roeden Rhynlandsche Maat zijnde volgens Prof. Lulofs 1479 Roeden Rhynlands, een uur gaans van 20 uren in een graad. Gegraveerd door C. van Baarsel Amst. Uitgegeven door H. Palier en Zonen te 's Hertogenbosch.

Nahuijs (M.), Kasteelen en abdijen, gelegen in het arrondissement 's Hertogenbosch. *D. War.* N. R. I. 1876. 256.

's Hertogenbosch (Stad).

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen.

Hezenmans (J. C. A.), De stichting van 's Hertogenbosch in 1185. 's Bosch, G. Mosmans. 1884. 8°.

Afdruk van het handschrift betrekkelijk de geschiedenis van 's Hertogenbosch, in bezit van professor Ackersdijck. *Hist. Gen. Kron.* 13 Jg. 279.

Hermans (C. R.), Een Bossche Kronijk uit de XIIIe eeuw. *Meng.* II. 112.

Heylen (A.), Kronijkje van 's Hertogenbosch, 1312—1517. *Hermans*, *Meng.* I. 234.

Willems (J. F.), Kronijkjen van 's Hertogenbosch, 1312—1517. *Belg. Mus.* III. 78.

Hermans (C. R.), Kronijkje van 's Hertogenbosch 1476—1501. *Meng.* I. 193.

Pelgrom (Simon), Oorspronck van 's Hertogen-Bosch, in 't jaer 1540 in 't Latijn beschreven. Mitsgaders Journael of dachregister van alle het memorabelste datter binnen de stadt 's H. (sints datse belegert worde) voorgevallen is. Onpartijdich beschreven, van een borger derselver stadt. Amst., Broer Jansz. 1629. 4°.

—— Oorsprong van 's Hertogenbosch. *Hermans*, *Mengel.* I. 61.

Bor Chrsz. (Pieter), Gelegentheyt van 's Hertogen-Bosch. Haer oorspronck, fundatie ende vergrootinge, verscheyden hare belegeringen, enz. 's Gravenh., Aart Meuris. 1630. 4°. met gegrav. titel, waarop het portret van Prins Frederik Hendrik.

[Keller (G.)], Blik op 's Hertogenbosch, zijne geschiedenis en tegenwoordigen toestand, met eene kaart der omstreken. 's Hertogenb., Gebr. Muller. 1855. 8°.

[Doorenweerd (J.),], Beschrijving van 's Hertogenbosch (naar de wijken der stad). 's Hertogenb., 1856. 8°.

Sloten (P. K. P. J. van), 's Hertogenbosch en omgeving, Bijdrage tot de kennis der landsverdediging. 's Hertogenbosch, W. C. van Heusden. 1875. 8°. met 3 krtn.

Album van 's Hertogenbosch. 's Hertogenb., W. C. van Heusden. 1861. 4°.

Kuyper (J.), Plattegrond van 's Hertogenbosch, op de schaal van 1 : 12 600. Leeuwarden, Hugo Suringar. (circa 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Kerken.

Mobachius (J.), Beschrijving van de Groote of St. Janskerk der hoofdstad 's Hertogenbosch. 's Hertogenb., J. Palier. 1789. 8°.

Hermans (C. R.), St. Janskerk te 's Hertogenbosch. *Meng.* I. 41.

Jong (Servaas de), Bijdrage tot de kennis der Gothische bouwkunst en spitsbogenstijl in Nederland (handelende over de St. Janskerk te 's Hertogenbosch en de St. Maartenskerk te Utrecht.) Amst., M. H. Binger. 1847—51. 3 afl. fol. met platen.

[Hermans (C. R.)], Geschiedenis van den bouw der St. Janskerk te 's Hertogenbosch. *Kath.* 1853. XXIV. 286.

—— Geschiedenis van den bouw der St. Janskerk (te 's Hertogenbosch) met een plattengrond en de voornaamste afmetingen der kerk (uit »de Katholiek," Nov. 1853) 's Gravenh., Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1853. 8°.

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), Over de St. Janskerk te 's Hertogenbosch en den Dom te Utrecht. *Letterb.* 1861. 386.

De herstelling van de St. Janskerk te 's Hertogenbosch. *Godsdienstvr.* 1861. LXXXVI. 87.

Hezenmans (J. C. A.), De St. Janskerk te 's Bosch en hare geschiedenis. 's Bosch, G. Mosmans. 1856. 8°. Met photograph. afbeeldingen.

—— Een hoofdstuk uit de geschiedenis der St. Janskathedraal in 's Hertogenbosch. *Volks-Alm. Kath.* 1867. 37.

Iets over de bouwherstelling der St. Janskerk te 's Hertogenbosch, met de verklaring van het beeldwerk des voltooiden noordergevels, enz. 2e druk. 's Hertogenb., 1868. 8°.

Grafsteen van den bouwmeester A. du Hamel en zijne vrouw in de St. Janskerk te 's Hertogenbosch. *Oude Tijd*, 1849. 145.

[Platen van de Groote of St. Janskerk te 's Hertogenbosch, gegrav. door P. J. Arendzen]. 20 stuks. Z. p. e. j. (circa 1880) plano. (Uitgeg. door het Prov. Genootsch. v. Kunsten en Wetensch. in Noord-Brabant).

Wessels (W.), Onze Lieve Vrouw van 's Hertogenbosch (wonderbeeld). *Volks-Alm. Kath.* 1869, 51.

Heestelle (T. van), Besteck van de gasthuys-kerck (tot 's Hertogenbosch) besteet in November 1487. *D. War.* IV. 492.

Kloosters. — Gestichten. — Scholen, enz.

Onuitgegeven bescheiden omtrent sommige kloosters te 's Bosch. *Godsdienstvr.* 1869. CII. 83.

Het klooster der predikheeren te 's Hertogenbosch. *Godsdienstvr.* 1840. XLV. 117.

Busco (J. de), Oorkonden, betrekkelijk het Begijnhof in 's Hertogenbosch. *D. War.* VI. 142.

Hermans (C. R.), Inventaris van de ornamenten der capelle op 't stadhuis van 's Hertogenbosch. *Bijdr.* II. 543.

Sassen (N. F.), Onderzoek naar den oorsprong, de bestemming en den eigendom van het groot gasthuis te 's Hertogenbosch, enz. enz. 's Bosch, C. N. Teulings. 1849. gr. 8°.

Bijvoet (A. W.), Het groote gasthuis te 's Hertogenbosch, eene nalezing der jongste geschriften over hetzelfde onderwerp. 's Hertogenb., J. J. Arkesteyn & Zoon. 1850. 8°.

Sassen (N. F.), Antwoord aan den WelEerw. Heer A. W. Bijvoet, over het Groot Gasthuis te 's Bosch. 's Hertogenb., C. N. Teulings en Gebr. Verhoeven. 1851. 8°.

Velingius (A.), Redevoering over de Illustre schoole van 's Hertogenbosch, enz. 's Hertogenb., 1760. 8°.

Hermans (C. R.), Geschiedenis der illustre en Latijnsche scholen te 's Hertogenbosch, 1640—48. *Bijdr. Gymn.* 1851. 55.

—— Geschiedenis der illustre en latijnsche scholen te 's Hertogenbosch, 1630—1848. Amst., 1852. 8°.

Zuijlen Jr (R. A. van), Gedenkboek der Kon. school voor nuttige en beeldende kunsten te 's Hertogenbosch in 1812 opgerigt, onder den naam van Académie impériale et royale de dessin, de peinture, d'architecture et de sculpture. 's Hertogenb., A. H. Kante. 1859. 8°.

Het huis Het Hazewintje te 's Hertogenbosch. *Oude Tijd.* 1869. 129.

Heusden.

Oudenhoven (J. van), Beschryvinghe van het Landt van Heusden, vervatende desselfs groote Heerlyckheden, Dorpen, Adelycke Huysen, Kloosters ende Forten, enz. Amsteld., 1651. 4°.

Beschrijving van het landt van Heusden door J. van Oudenhoven. *Hermans, Bijdr.* II. 207.

Oudenhoven (J. van), Beschryvinghe der wytvermaerde Frontierstadt Heusden. Vervatende het begin ende voortgangh derselver stadt, Heerlijckheyt... de disputen over dese Heerlyckheydt tusschen Brabant ende Hollandt, met den Lijst van de Hertogen van Brabandt ende Graven van Hollandt... 't Bouwen van de Kloosters, met het oprichten van het Capittel. Amst., 1651. 4°.

—— Beschrijvinge der stadt Heusden, waar in het begin, aanwasch, en tegenwoordige staat dier stadt verhaalt worden.... Door verscheide liefhebbers der oudheid merkelijk vermeerdert en met figuren verciert. Amst., Jan Hartig. 1743. 4°.

Pape (C. W.), De stad en het land van Heusden. 's Hertogenb., H. Palier & Zn. 1824. 2 stukken. 8°.

Esdré (J.), Natuurkundige beschrijving van stad en land van Heusden. *Hermans*, *Meng.* I. 280.

Hermans (C. R.), Beschrijving van het landt van Heusden. 's Bosch, 1846. 8°.

Smet (J. J. de), Notice historique sur l'abbaye le Nieuwenbossche ou Nouveau Bois à Heusden. *Bull. Ac. R. Br.* XXIX. 1870. 552.

Hilvarenbeek.

Broeders (H.), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving der gemeente Hilvarenbeek. Tilburg, 1838. 8°.

Klundert.

Krol (J.) (Berigt van), weleer schoolmeester, koster en voorlezer, in de stede Niewaart (gezegd) de Klundert; en thans schoolmeester binnen Dordrecht: aan het publiek, enz. 2e verb. dr. Waar agter is gevoegd, een Dagverhaal der belegering van de Klundert. Dordr., 1794. 8°.

Kuik.

Duljé (C. R.), Geschied- en aardrijkskundige bijzonderheden van de voormalige heerlijkheid Boxmeer, met St. Anthonis, en het halfheerige Sambeek, benevens van de meeste plaatsen in het land van Kuik. Gennep, T. G. Noman. 1852. 8°.

Wap (Jan J. F.), Geschiedenis van het land en der Heeren van Cuyk. Utr., Kemink en Zoon. 1858. 4°. met 4 pltn.

Janssen (L. J. F.) en S. H. van der Noordaa, Romeinsche oudheden gevonden te Kuik. *Oudh. Meded.* IV. 362.

Geschiedkundige schets der stichting, lotgevallen en merkwaardige bijna 500-jarige voortduring van het kruisheeren klooster St. Agatha (Noord-Braband), *Godsdienstvr.* 1833. XXX. 1. 228. Ook afzonderlijk uitgeg. 's Hertogenb., 1833. 8°.

Spengler (F. R.), Geschiedenis van het klooster St. Agatha. Utrecht, Kemink & Zn. 1863. 8°. met 3 gelith. pltn.

Het klooster St. Agatha, geschiedenis van zijne betrekkingen met den Staat. *Tijdstroom*. 1864. 3.

Akten en andere stukken betreffende de goederen afkomstig van het klooster St. Agatha te Cuyck. Uitgeg. door het Depart. van financiën. 's Gravenh., Gebr. van Cleef. 1878. fol.

Loemel.

[Ackersdijck (W. C.)], Korte beschrijving van het dorp Loemel en deszelfs omtrek en omtrent het Noorder kanaal. Nijmegen, J. C. Vieweg. 1808. 8°.

Megen.

Heuvel (A. van den), Het vernieuwde kerkhof te Megen en het aldaar gevonden graf van Karel van Brimen. St. Michiels-Gestel, 1851. 8°.

Michielsgestel (St.-)

Martini van Geffen (A.), Bijdrage over eenige opgedolvene oudheden te St. Michiels-Gestel. *N. Brab. Gen.* I. 151.

Hermans (C. R.), Lijkurnen te St. Michiels-Gestel ontdekt. *Letterb.* 1839. II. 255.

—— Romeinsche geloftesteenen te St. Michiels-Gestel gevonden. *Meng.* I. 305.

Neerlangel.

De in 1868 gesloopte R. C. kerk te Neerlangel. *Oude Tijd*. 1869. 161.

Nuland.

Hermans (C. R.), De parochie-kerk te Nuland. *Bijdr*. I. 194.

Oedenrode (St.-)

Verrière à l'église de St. Odenrode en Brabant. *Mess. d. Sc*. 1861. 322.

Oosterhout.

Geschiedkundige schets der stichting en voortduring van het Norbertijner nonnenklooster te Oosterhout. *Godsdienstvr*. 1833. XXX. 101.

Oudenbosch.

Aerssen (J. H. M.), Verhandeling over de vroeger bestaan hebbende oneenigheid wegens het Instituut St. Louis te Oudenbosch. Rotterd., P. C. Hoog. 1860. 8°.

Peel.

Court (P. E. de la), De Peel en bedenkingen over denzelven. 's Gravenh., 1841. 8°.

Postel.

Welvaarts (Th. Ign.), Geschiedenis der abdij van Postel, naar hare eigene archieven. Turnh. — 's Hertogenb., 1878—79. 2 dln. 8°. met pltn.

Ravenstein.

Verzameling van charters en geschiedkundige bescheiden betrekkelijk het land van Ravestein, door C. R. Hermans, onder voortdurende medewerking van A. van Hoogstraten. 's Hertogenb., P. Stokvis. 1851—56. 2 dln. 8°. m. plaat.

Hermans (C. R.), De vestingwerken van Ravestein afgebroken, 1544. *Bijdr*. I. 534.

Uden.

Korte geschiedkundige schets betrekkelijk het Brigittinen-klooster te Uden, lande van Ravenstein. *Godsdienstvr*. 1833. XXXI. 193.

Velp.

Korte geschiedkundige schets betrekkelijk het Capucijnen-klooster te Velp (provincie Noord-Braband). *Godsdienstvr*. 1833. XXX. 349.

Waalwijk.

Moltzer (W. L. F.), Feestrede tot viering van het 200-jarig bestaan der Hervormde kerk te Waalwijk. Met eenige historische aanteekeningen. 's Hertogenb., 1849. 8°.

Reconstruction de l'église de Waalwijk; 1616. *Mess. d. Sc*. 1861. 178.

Willemstad.

Archief van de Willemstad. *Hist. Gen. Kron*. 5 Jg. 287.

Colosse (H.), Een lofdicht op de Willemstad. *Hermans, Mengel*. II. 353.

Zevenbergen.

Aitton (R. O.), Korte beschrijving van Zevenbergen en van de verwoesting aldaar door een windhoos, 19 Aug. 1845 aangerigt. Dordr., H. Lagerwey, 1845. 8°. met pltn.

Zundert.

Janssen (L. J. F.), Oudheidkundige ontdekking aangaande den tempel der Dea Sandraudiga te Zundert in Noord-Braband, door P. Cuypers te Ginneken. *Nijhoff*, *Bijdr.* IV. 157.

Loots (C.) en D. J. van Lennep, Verslag over de Dea Sandraudiga, met aanteek. door J. J. Raepsaet. *Inst. Verh.* 2e kl. I. 89. II. 165.

PROVINCIE GELDERLAND.

In 't algemeen.

Hasselt (G. van), Het hertog-rijk van den Hertog van Gelre, zijn troon-schepter en kroon nagespoord. [Waarachter, met afzonderl. titel: Het eerste gebruik van den naam van Gelderland nagegaan] Arnhem, 1821. 8°.

Slichtenhorst (Arend van den), XIV Boeken van de Geldersse geschiedenissen, van 't begin af vervolghd tot aen de afzweeringh des Konincx van Spanien. Getrocken meerendeels uyt de Latijnsse werken van Joh. Is. Pontanus; doch doorgaens veranderd, verbeterd en.... vergroot. Arnhem, Jac. van Biesen, 1654. fol. met 5 kaarten, 23 plattegronden, wapens enz. (Eerste boek: Tooneel des Lands).

—— Tooneel des Lands van Gelder. (Afzonderlijke afdruk uit bovenstaand) in 4° of 8°.

Nijhoff (I. A.), Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland, door onuitgegeven oorkonden opgehelderd en bevestigd. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1851—61. 6 dln. 4°.

Sloet (L. A. J. W.), »Van al 's". Onderzoekingen, schetsen en mededeelingen (voornamelijk betrekkelijk geschiedenis en oudheidkunde van Gelderland). Arnhem, G. J. Thieme, 1871. 8°.

Niet in den handel.

Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutfen tot op den slag van Woeringen, 5 Juni 1288, uitgeg. door L. A. J. W. Sloet. 's Hage, M. Nijhoff. 1872—1876. 3 dln. 8°.

Hasselt (G. van), Topographie van Gelderland. *Geld. Maandw.* I. 97 en volg.

Plaatsing van grenspalen tusschen Gelderland en het Munstersche. *Ned. Jaarb.* 1748. 796; 1767. 4.

Geldersche oudheden. Eene wandeling. *Geld. Volks-Alm.* 1837. 36

Janssen (L. J. F.), Over de oudheidkundige ontdekking tusschen Beek en Wielderen. *Letterb.* 1840. I. 38.

—— Oudheidkundige wandeling aan den regter-Rijnoever van Westervoort tot Elten. *Oudh. Meded.* III. 222.

Marle (T. W. van), Oud metselwerk: oude kerken en gebouwen in Overijssel en Gelderland. *Overijss. Alm.* 1845. 99.

Bergh (L. Ph. C. van den), Over den oorsprong en de beteekenis der plaatsnamen in Gelderland. *Nijhoff*, *Bijdr.* V. 233.

Sloet van de Beele (L. A. J. W.), Eene bijdrage op het gebied der historische geographie (van Gelderland). *Tijds. Aardr. Gen.* I. 188.

[Wagenaar (J.)], Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden, enz. IIIe deel, vervattende de beschrijving.... der Provincie Gelderland. Met krtn. en printverbeeld. Amst., Is. Tirion e. a., 1740. 8°.

Geographische beschrijving van de provintie van Gelderland... Verhaal, van alle de steeden, dorpen, heerlijkheden, kasteelen, slooten, adelijke huizen... klooster-gebouwen enz. enz. (Verbet. en vermeerd. door J. J. van Hasselt). Amst., P. J. Entrop 1772. 8° met een kaartje.

Reise langs den Nederrhijn, over het Loo, tot Bonn en voorts over Krevelt, Nijmegen, Arnhem, Roosendaal en Dieren terug, in Augustus 1784. Campen, 1785. 8°.

[Nijhoff (Is. An.)], Statistieke beschrijving van Gelderland, uitgegeven door de Commissie van landbouw in dat gewest. Arnh., P. Nijhoff. 1826. 8° met 2 gegrav. platen en tabellen.

Louwerse (P.), Plaatselijke geschied- en oudheidkundige herinneringen van een reisje door een gedeelte van Gelderland en in de omstreken van Kleef. *Vad. Lett.* 1828. II. 340. 390. 431.

Maaskamp (E.), Het Geldersch Reisje van Amsterdam... op Arnhem, Nijmegen, en Zutphen, benevens derzelver omstreken enz. met de terugreis over het Loo, Soestdijk enz. Amst., E. Maaskamp, (z. j. circa 1830) 8° met 1 kaart. — Nieuwe uitg. Amst., ten Brink & de Vries, 1836. 8°.

Engelen (A. W.), Wandelingen door Gelderland en aangrenzende N. Brabandsche, Limburgsche en Pruisische gewesten. Groning., W. van Boekeren. 1846. gr. 8°. met pl.

Mijn uitstapje van Kampen naar Arnhem met de stoomboot Drusus, in 1845. Vlugtige aanteekeningen betreffende de aan den Yssel gelegene plaatsen; ook uit een historisch en oudheidkundig oogpunt beschouwd door G. H. W. Kampen, Gebr. Fels. 1847. kl. 8°. met 1 pl.

Tafereelen van Gelderland. Nieuwe togten op mijn stoel, door een neefje van Klikspaan. Delft, N. J. van Overvoorde. 1850. 8°.

Sloet (L. A. J. W.), Bijdragen tot de kennis van Gelderlands grondgebied en bodem. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1852—55. 3 stkn. 8°.

Bleeck van Rijsewijk (F. G. B. van), Statistieke opgaven betrekkelijk de provincie Gelderland. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1874; 2e verb. druk. Arnh., P. Gouda Quint. 1883. 8°.

Servaas van Rooijen (A. J.), Gelderland in! Herinneringen en indrukken. Schoonh., S. & W. N. van Nooten. 1886. 8°.

Cartes des pays de Gueldre et Zutfen. *Mess. d. Sc.* 1854. 278.

Güssefeld (F. L.), Charte vom Departement Gelderland und der dazu gehörigen Grafschaft Zutphen. Massstab 1:250 000. Nürnberg, Homann's Erben. 1807. 1 bl. fol.

Veenhoven (H.), Groote kaart der provincie Gelderland. Nijm., D. J. Haspels. 1849. 8 bladen gr. mediaan plano.

Kaart van de provincie Gelderland, verdeeld in arrondissementen en regterlijke kantons, volgens de nieuwste bronnen zamengesteld. Vervaardigd ter steendrukkerij van J. Smulders. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1859. — Nieuwe uitgaaf 1864. 1 blad folio.

Topographische kaart der provincie Gelderland in 15 groote bladen. 2e geheel herz. druk. Arnhem, D. A. en G. J. Thieme. 1866. 15 bladen gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), **Kaart der provincie Gelderland, op de schaal van 1 : 250.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 9e druk. 1883. 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui. 8°.**

—— **Idem op de schaal van 1 : 400.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1879. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui. 8°.**

Huberts (W. J. A.), **Blinde wandkaart van Gelderland. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1869. 8 bladen gekl. lithogr. plano.**

Kaart van de provincie Gelderland, verdeeld in arrondissementen en regterlijke kantons. Volgens de nieuwste bronnen zamengesteld en geheel bijgewerkt. Zutphen, W. J. Thieme & Co. 1869. 1 blad gekl. lithogr. plano.

Kaart van Gelderland, op de schaal van 1 à 100.000, vervaardigd onder toezicht van F. G. B. van Bleeck van Rijsewijk. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1874. 6 bladen gekl. lithogr. plano.

Oude kwartieren.

De BETUWE eenige eeuwen vroeger. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 117.

Buddingh (D.), L'ile des Bataves, INSULA BATAVORUM. *Mess. Belg.* 1872. 301, 460; 1873. 176, 324.

De NEDER-BETUWE in 1538. *Geld. Volks-Alm.* 1843. 18.

Tydeman (P. H.), Een wandeling in het land van Maas en Waal. *Geld. Volks-Alm.* 1855. 222.

De OVERBETUWE. *Geld. Volks-Alm.* 1862, 3.

T., De NEDERBETUWE. *Geld. Volks-Alm.* 1864. 74.

Buddingh (D.), Wandelingen door de BETUWE ter opsporing van Germaansch-Bataafsche en Romeinsche oudheden (1854—1860). Tiel, Wed. D. R. van Wermeskerken, 1861. 8°. met plaat.

—— Nieuwe wandelingen door de BETUWE, ter opsporing van Germaansch-Bataafsche, vooral van Romeinsche oudheden. Tiel, Wed. D. R. van Wermeskerken. 1865. 8°.

Genis (C.) en A. Soutendijk, Kaart van het arrondissement Tiel, waaronder behooren de BOEMELERWAARD, de TIELERWAARD en een gedeelte der BETUWE. Tiel, H. C. A. Campagne. 1861. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Aarsen (A.), Uit de geschiedenis van de VELUWE. *Geld. Volks-Alm.* 1867. 148.

—— Uit de geschiedenis van de VELUWE: Beekbergen, Ede, Otterloo, Epe, Uddel. *Geld. Volks-Alm.* 1870, 172.

Witkamp (P. H.), Elisa en Swelle, eene bijdrage tot de kennis van de VELUWE en het ZUTPHENSCHE in de 11e eeuw. *Tijds. Aardr. Gen.* I. 66, 115.

Aanteekeningen uit de geschiedenis der VELUWE in 1480—1483. *Geld. Volks-Alm.* 1847. 34.

Janssen (L. J. F.), Germaansche of Keltische oudheden gevonden op de VELUWE. *Oudh. Meded.* IV. 360.

Hornii (G.) Comitatus VELAVIAE et urbs Arnhemum. *In H. dissertt. histor. et polit.* Lugd. Batav., 1668. 8°.

Heldring (O. G.) en R. H. Graadt Jonckers, De VELUWE. Eene wandeling. Arnh., G. van Eldik Thieme. 1841. kl. 12°.

—— en G. Haasloop Werner, Wandelingen over de VELUWE. Arnh., G. van Eldik Thieme. 1845. 8°.

Haasloop Werner (H. G.), De WOLDBERGEN en de beide REUZE-PINKEN, of opmerkingen op eenen togt van ELBURG door HATTUM, langs de WOLDBERGEN, OLDEBROEK, DOORNSPIJK en NUNSPEET. *Geld. Volks-Alm.* 1844. 3.

Nog eene wandeling over de VELUWE, door Q. N. *Geld. Volks-Alm.* 1863. 107.

Geraerds Thesingh (P. A. H.), De ontwikkeling van de VELUWE in verband met de verdediging des lands. Arnh., J. van Egmond Jr. 1867. 8°. met kaart.

Eeden (F. W. van), Herinneringen aan de VELUWE. *Alb. d. Nat.* 1880. 161. 193.

Sloet (L. A. J. W.), Statistiek der bosschen op de Veluwe, behelzende opgaaf van het aantal bunders met houtgewassen bezet, in het district VELUWE op 1 Januarij 1843. *Sloet's Tijds.* II. 254.

Hasselt (G. van), De vier bosschen van VELUWE in de charters van 997 en 1129. *Geld. Bijz.* 68.

Meester (G. A. de), Aanteekeningen omtrent een paar VELUWSCHE bosschen. *Nijhoff. Bijdr.* VII. 294.

Sloet (J. A. J.), Beknopt statistiek overzigt der wegen op de VELUWE. *Sloet's Tijds.* XVII. 303.

Haasloop Werner (H. G.), Wandelingen door de kerken der VELUWE. *Kist en Royaards, N. Arch.* I. 85.

Hornii (G.) ZUTPHANIAE COMITATUS et urbs. *In H. dissertt. histor. et polit.* Lugd. Batav., 1668. 8°.

Staats Evers (J. W.), De GELDERSCHE ACHTERHOEK in 1799. Eene bijdrage tot den patriottentijd. Wintersw., K. J. M. van Tiffelen. 1880. 8°.

Beeloo (A.), Phantasiën (plaatsbeschrijving en geschiedkundige herinneringen) in den ACHTERHOEK VAN GELDERLAND. *Nederland*, 1851. 1, 24, 98, 281.

Klokman (J. A.), Schetsen en tafereelen uit den ACHTERHOEK, bevattende eene topographische beschrijving van onderscheidene plaatsen in en om het arrond. Zutphen, benevens geschiedkundige merkwaardigheden, zeden, gebruiken, enz. Doetinch., W. J. Raadgeep. 1856. 8°.

Schaaff (J. H. L. van der), De GRAAFSCHAP ZUTPHEN. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 89.

Bergh (L. Ph. C. van den), De LIJMERS. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. X. 253.

Steden en plaatsen

(*Alphabetisch*).

Almen.

Staring (A. C. W.), De steenen doopvont te Almen. *Geld. Volks-Alm.* 1835, 27.

Ammerzoden.

Schotel (G. D. J.), Ammerzode. *Nijhoff, Bijdr.* IV. 123.

Box (John), Chronicles of the Castle of Amelroy, or Ammerzode; with some notices of its ancient Barons. Illustrated by [7] photogr. views and [11] portraits from original printings by Alb. Dürer, van Theulden and others. With [8 photogr.] facsim. of several curious ancient documents. London, Sampson Low. 1870. 4°.

Zie over dit boek: Onze Tolk, 20 Nov. 1871.

Apeldoorn.

Janssen (L. J. F.), Oud-Germaansche en Frankische oudheden, opgegraven te Apeldoorn. *Nijhoff, Bijdr.* VII. 320.

Hartman (H. G.), Vier weken te Apeldoorn en Hoenderloo. *Europa.* 1860. IV. 66.

Veluwe (H. van de), Apeldoorn. *Geld. Volks-Alm.* 1866. 119.

Gids door Apeldoorn en het Koninklijk paleis en domein het Loo en het Park. Met alle aanwijzingen die den vreemdeling van nut kunnen zijn. Devent., H. J. ter Gunne. 1877. 8°. met kaart.

Tideman (Bruno), Apeldoorn en zijn opkomst. 1837—1885. Herinneringen. Apeldoorn, Firma T. D. H. Pull. 1885. 8°.

Schmitz (J. H.), Societeitsgebouw te Apeldoorn. *Bouwk. Bijdr.* XXV. 313.

Wandelkaart door Apeldoorn en het Koninklijk paleis en domein het Loo en het Park. Met alle aanwijzingen die den vreemdeling van nut kunnen zijn. Naar de plans van het kadaster bewerkt. Schaal van 1 : 10 000. Deventer, H. J. ter Gunne, 1877. 1 vel gekl. lithogr. met tekst, plano.

Arnhem.

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen van de stad en omstreken.

[Hasselt (G. van)], Kronijk van Arnhem. Arnhem, 1790. 8°.

Staats Evers (J. W.), Kroniek van Arnhem 1233—1789. Meerendeels uit officieele bescheiden bijeenverzameld. Arnh., van Egmond & Heuvelink. 1876. 8°.

—— Kroniek van Arnhem 1789—1868. Uit officieele bescheiden bijeenverzameld. Arnh., G. J. Thieme, 1868. 8°.

—— Arnhem in en omstreeks 1572. Eene bijdrage voor Nederland tot de geschiedenis der Spaansche overheersching. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1872. 8°.

Lammers (L.), Arnhem in 1672. Arnh., H. W. van Marle. 1872. 8°.

Staats Evers (J. W.), Arnhem in November 1813. Naar de berigten van tijdgenooten en uit onuitgegeven bronnen geschetst. 2e druk. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1863. 8°.

Hasselt (G. van), Arnhemsche oudheden. Arnh., J. Moeleman Jr. 1803—4. 4 dln. 8°.

Catalogus van het Arnhemsch museum van oudheden. Uitgeg. op verzoek van den gemeenteraad door J. W. Staats Evers. Arnh., G. J. Thieme. 1881. 8°.

Hasselt (G. van), Plaatsbeschrijving van Arnhem. *Geld. Oudh.* I. 87 en volg.

Beschrijving der veelvuldige verfraaijingen en veranderingen te Arnhem, gedurende de laatste twintig jaren, 1825—1845. *Bouwk. Bijdr.* III. 205.

De wandelaar in Arnhem en deszelfs omstreken. Arnh., H. B. Breijer. 1848. kl. 8°.

Zekere wegwijzer voor de bezoekers van Arnhem en deszelfs omstreken, enz. Arnh., P. A. de Jong. 1852. 12°.

Omschrijving van het goedgekeurde plan tot uitleg van de stad Arnhem, behoorende bij den platten grond dier stad. Arnh., 1853. 8°.

Staats Evers (J. W.), Iets over Arnhem. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1854. 8°.

[Nijhoff (I. A.)], Arnhem en zijne omstreken. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1854; 2e geheel omgew. en vermeerd. druk. 1868. 8° met plattegrond.

Staats Evers (J. W.), Beschrijving van Arnhem. Arnh., Is. An. Nijhoff. & Zn. 1868. 8°. met 1 staalgrav.

Brouwer (Th.), Nalezing van de beschrijving van Arnhem, door J. W. Staats Evers, vooral in betrekking tot de St. Martens-, St. Eusebius- en St. Walpurgiskerken. Arnh., Jos. Witz. 1869. 8°.

Arnhem in portemonnaie-formaat. Arnh., H. W. van Marle en G. J. Thieme. 1876. 32°.

Arnhem. Met bijschriften van M. A. Sipman. Arnh., H. W. van Marle. 1880. 8°. 12 pltn.

Sipman (M. A.), Arnhem en zijne omstreken. Beschrijving en wandelgids. Arnh., Bleeker & Ybes. 1881. 8°. met kaart.

Nijhoff (P.), Herinnering aan de vestingwerken der stad Arnhem. *Geld. Volks-Alm.* 1855. 161.

Nijhoff (I. A.), Wandelingen in een gedeelte van Gelderland, of geschiedkundige en plaatsbeschrijvende beschouwing van de omstreken der stad Arnhem. Arnhem, Is. An. Nijhoff. 1820; 5e verbet. druk 1836. 8°. met 1 plaat.

Tafereelen uit de omstreken der stad Arnhem, in kunstplaten, naar de natuur geteekend door A. J. Couwenberg Jr. en gegrav. door H. W. Couwenberg. Arnhem, Is. An. Nijhoff (z. j. omstr. 1835) gr. fol.

Zinck (Jacob), De wandelaar door de lustverblijven van Arnhem's omstreken. Arnh., J. G. Meijer. 1838. kl. 8°.

Voormaals en heden. Album van Arnhem's omstreken. Met histor. en topograph. bijschriften. Arnh., J. van Egmond Jr. 1859. 4°.

Staats Evers (J. W.), Van Arnhem op één dag uit en thuis. Reistochtjes. 1e en 2e druk. Arnh., K. van der Zande. 1879. 16°.

Plattegronden. — Wandelkaarten.

Kaartje van Arnhem en omstreken. Utr., P. W. van de Weijer (1830) 1 bl. lithogr. plano.

Plattegrond van Arnhem. Amst., J. M. E. Meijer. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. 4°.

Arnhemsche zakatlas. Inhoudende de plattegrond der stad en 8 kaartjes tot gids voor wandelaars in de omstreken. Amst., Weytingh & van der Haart. 1852. 8°.

Plattegrond der Stad Arnhem. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1854. 1 bl. lithogr. folio.

Plattegrond van Arnhem's omstreken. Zutphen, P. B. Plantenga. 1860. 1 bl. lithogr. kl. 4°.

Wegwijzer in de omstreken van Arnhem. Op nieuw bijgewerkt naar de topographische kaart. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1868. 1 blad lithogr. folio obl., ook op katoen gedrukt.

Souvenir van Arnhem en omstreken. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1868. 1 bl. gekl. lithogr. plano, bevattende de plattegrond der stad en 20 gezichten op de stad en de omstreken.

Nieuwe plattegrond van Arnhem in 1872. 1/4000 der ware grootte. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1872. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Sloten (P. K. P. J. van), Plattegrond van Arnhem met naaste omgeving. Schaal van 1: 4.000. Arnhem, P. Gouda Quint. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Wandelkaart. Gids voor de bezoekers van Arnhem en omstreken, Wageningen, Bennekom, Ede, Renkum, Heelsum, Doornwerth, Oosterbeek, Schaarsbergen, Velp, Roozendaal, Beekhuizen, Rheden, Steeg, Dieren en Doesborgh; alsmede een plattegrond van Arnhem. Arnhem, Stenfert Kroese & van der Zande. 1875; 2e druk 1878. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart der hoogteligging van de stad Arnhem en hare naaste omgeving, uitgeg. op last van het Gemeentebestuur. Schaal van 1 : 4000. Arnhem, P. Gouda Quint, firma Is. An. Nijhoff & Zn. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. gr. folio.

Topographische kaart der gemeente Arnhem, op de schaal van 1 à 10.000, Ontworpen en geteekend naar de kadastrale plans en opnemingen op het terrein door P. K. P. J. van Sloten. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1874. 4 bladen gekl. lithogr. (M. 1.25 bij 1.25) plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Arnhem, op de schaal van 1: 16.500. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4° of in étui, 8°.

Braakensiek (A.), Wandelkaart van Arnhem en omstreken. Schaal van 1: 30.000. Met plattegronden van Arnhem en Wageningen. Arnhem, K. van der Zande. 1882. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Pleinen, Gebouwen, Inrichtingen enz.

Nijhoff (I. A.), Een blik op de marktplaats en het St. Walburgsplein te Arnhem. *Geld. Volks-Alm.* 1856. I.

Ver Huell (A.), De oude (in 1827 afgebroken) Rijnpoort te Arnhem. *Oude Tijd*, 1869. 122.

Het St. Catharina gasthuis thans Waalsche kerk te Arnhem. *Regtsg. Bijblad*, 1864. 269.

Staats Evers (J. W.), Herinneringen aan het St. Catharina gasthuis te Arnhem. *Geld. Volks-Alm.* 1867. 81.

Oltmans (A.), Praalgraf van Karel van Egmond, hertog van Gelderland, in de groote kerk te Arnhem. *Kunstkron.* VI. 1845—46. 33.

Graadt Jonckers (R. H.), Twee Nassausche grafplaatsen in Gelderland, van Lodewijk Gunther in de Eusebiuskerk te Arnhem en van Adolf in de hoofdkerk te Nijmegen. *Geld. Volks-Alm.* 1867. 2.

[Hasselt (G. van)], Verhandeling over het huis van Marten van Rossum te Arnhem. (Arnhem), 1780. 8°.

Nijhoff (I. A.), Het huis van Maarten van Rossem te Arnhem. *Bijdr.* II. 124.

Janssen (L. J. F.), Oude muurschilderingen te Arnhem ontdekt. *Letterb.* 1860. 343.

Jong (H. W. de), Het huis van burgerlijke en militaire verzekering te Arnhem. *Tijdschr. Gezondh.* 1869. 21.

Staats Evers (J. W.), Het Arnhemsche tuchthuis. *Geld. Volks-Alm.* 1870. 35.

Erkel (A. W. van), Het gemeenschappelijk stationsgebouw te Arnhem. *Bouwk. Bijdr.* 1872. XIX. 283.

Henket (N. H.), Hoofdplan tot afvoer van water en onreinheden der stad Arnhem. Arnh., G. W. v. d. Wiel & C°. 1873. 8°. met 2 krtn.

Salbach (B.), Verslag betreffende de voorbereidende werkzaamheden ter bekoming eener waterleiding te Arnhem, met daartoe betrekkelijke bescheiden. Arnh., G. W. van der Wiel & C°. 1878. 8°. met pltn.

Barneveld.

[Nairac (C. A.)], Barneveld onder de regering der Amptsjonkers 1648—1795. Door een plattelands burgemeester. Barneveld, P. Andreae Menger. 1871. 8°.

[——], Een oud hoekje der Veluwe [de Wesselsche buurt, Stroe, Essen en Kootwijk, gemeente Barneveld] door een plattelands burgemeester. Barneveld, P. Andreae Menger. 1878. 8°. met 1 kaartje.

[——], Nog een oud hoekje der Veluwe [de buurtschappen van de gem. Barneveld en Voorthuizen en het dorp Garderen] door een plattelands burgemeester. Barneveld, P. Andreae Menger. 1882. 8°.

[——] Geschiedenis van de kerk te Barneveld van 1533—1795. Barnev., P. Andreae Menger. 1871. 8°.

Haasloop Werner (G.), De St. Odolphus kerk te Barneveld. *Geld. Volks-Alm.* 1863. 176.

Batenburg.

Batenburg en het slot aldaar. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 49.

Pfeil (J. M.), De vier Batenburgen en Batenburg. Eene bijdrage tot de geschiedenis en litteratuur. Utr., N. de Zwaan. 1855. 8°.

Beekbergen.

Wttewaall (J.), Het Beekberger woud. *Tijds. v. Nat. Gesch.* III. 1.

Beesd.

Römer (R. C. H.), Het hooge huis te Beest in 1493—1517. *Geld. Volks-Alm.* 1857. 42.

Bergendal.

Haar Bz (B. ter), Berg-en-Dal. Eene gids voor wandelaars in Nijmegen's omstreken. Amsterd., G. L. Funke. 1880. 8°.

Eeden (F. W. van), De natuur van Berg-en-Dal. *Alb. d. Nat.* 1870. 31.

Biljoen en Beekhuizen.

[Nijhoff (Is. An.)], Wandelingen op Biljoen en Beekhuizen. Arnhem, P. Nijhoff. 1820; herdrukt 1821 en 1825. 8°. met platen.

Bloemenstein.

Hasselt (W. J. C. van), Het slot en het geslacht Bloemenstein of Blommestein. *Nijhoff*, *Bijdr*. IX. 271.

Breedevoort.

Sloet (L. A. J. W.), (De burg) Bredevoort en eene verzoening in het einde der 13e eeuw. *Nijhoff*, *Bijdr*. N. R. V. 171.

Hasselt (G. van), Kruidtoren te Bredevoort gesprongen 1646. *Geld. Maandw.* I. 86.

Staats Evers (J. W.), (De burg) Bredevoort op 12 Juli 1646 in de lucht gevlogen. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 52.

Bronbeek.

Smits (J. C. J.), Gedenkboek van het Koloniaal militair invalidenhuis Bronbeek. Arnh., P. Gouda Quint. 1882. 4°. met 75 pltn.

Plattegrond van het landgoed Bronbeek. Arnhem, H. B. Breijer. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Buren.

Ribbius (G.), Iets over het Geldersche stadje Buren, in het voormalige graafschap van dien naam. Tiel, D. Mijs. 1867. 8°.

Burgharen.

De heilige linde bij Burgharen. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 93.

Deil.

Römer (R. C. H.), Geschiedkundige mededeelingen nopens Deil. *Geld. Volks-Alm.* 1851. 146; 1852. 68.

Didam.

Veur (J. van der), De Nevelhorst, onder Didam. *Geld. Volks-Alm.* 1838. 97.

Doesburg.

Huygen (Adam), Beschrijving van het begin, opkomst en aanwas der stad Doesburg. Uitgeg. en met eene voorreden vermeerderd door C. Walr. Vonck. Nijmegen, H. Heijmans 1753; 2e druk 1761. 4°.

Doetichem.

Greeven (K. H.), Geschiedenis en beschrijving van Doetinchem. (Doetinchem), 1829. 4°.

Als handschrift in klein aantal gedrukt.

Schaaff (J. H. L. van der), De Gruitpoort te Doetinchem. *Geld. Volks-Alm.* 1866. 74.

Nijhoff (I. A.), Het klooster Bethlehem of Bielheim bij Doetinchem. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1853. 8°.

Overgedrukt uit Nijhoff's Bijdragen v. vaderl. geschied. en oudheidk.

Doodewaard.

Romeinsche grafsteen te Dodewaard. *Geld. Volks-Alm.* 1836. 23.

Leemans (C.), Het Romeinsche grafteeken van Dodewaard. Uitgeg. door de Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Amsterd., C. G. v. d. Post. 1875. 4°.

De Woert, de heuvel en het hofke onder Doodenwaard en Hien. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 97.

Doornenburg.

Graadt Jonckers (R. H.), Opmerkingen op eene wandeling van Huissen naar het Kasteel Doornenburg. *Geld. Volks-Alm.* 1852. 226.

Eyck van Zuylichem (F. N.), Het kasteel Doornenburg in de Over-Betuwe. *Letterb.* 1860. 302.

Ver Huell (A.), Het Slot Doornenburg. *Geld. Volks-Alm.* 1865. 84.

De eikenboom bij het Slot Doornenburg. *Geld. Volks-Alm.* 1838. 137.

Doornspijk.

Het blaauwe Kruis, bij den Crijmelhorst, onder Doornspijk. *Geld. Volks-Alm.* 1845. 18.

Dorenwerd.

[Dussen (J. G. H. van der)], Doorwerth en Wolfheeze, wat het is en worden kan. (Arnhem) 1845. 8°.

—— Gids door de heerlijkheid Doorwerth. Arnhem, Is. An. Nijhoff. 1847; 2e druk 1848. 8°.

Dremt.

Schaaff (J. H. L. van der), Kort berigt omtrent de oude kerk der hervormden te Drempt bij Doesborgh. *Geld. Volks-Alm.* 1865. 106.

Driel.

Het dorp Driel in de Over-Betuwe. *Geld. Volks-Alm.* 1836. 64.

Buddingh (D.), Het dorp Driel in de Over-Betuwe. *Geld. Volks-Alm.* 1869. 76.

Leemans (C.), Muurschilderingen in het koor van de kerk te Driel in den Zalt-Bommelerwaard. Uitgeg. door de Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Amsterd., C. G. van de Post. 1863. 4°. met plaat.

Eck en Wiel.

Anspach (J.), Schets van den oorsprong en de geschiedenis der aloude heerlijkheid Eck en Wiel. *Herald. Bibl.* 1879. 104. 347.

Elburg.

Oldenbarneveld (A. W. van), Specimen de Elburgo, eiusque statutis municipalibus etc. Harderov., 1768. 4°.

Meurs (P. A. N. S. van), Geschiedenis en rechtsontwikkeling van Elburg. Arnh., P. Gouda Quint. 1885. 8°.

Het Goor en de Veelken Meede bij Elburg. *Sloet's Tijds.* XVII. 459.

De Goorhut onder Elburg. *Geld. Volks-Alm.* 1848. 145.

Elst.

Buddingh (D.), Elst, in de Overbetuwe, onder het heidendom, in den eersten christentijd en tijdens de Hervorming, benevens de Overbetuwsche leesinstelling. Delft, 1858. 8°.

—— Elst en de Overbetuwsche leesinstelling, gevestigd te Elst (in de Overbetuw). Eerst algem. verslag. Delft, 1858. 8°.

—— Elst onder het patronaat van St. Martin en tweede alg. verslag der Overbetuwsche leesinstelling in 1860. Arnh., 1860. 8°.

Engelanderholt.

Molhuysen (P. C.), Engeland en Engelanderholt. *Overijss. Alm.* 1841. 141.

Bergh (L. Ph. C. van den), Het Engelanderholt. *Geld. Volks-Alm.* 1851. 234.

Het Engelander Holt. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 190.

Epe.

Halbertsma (J. H.), De ring van Epe. *Overijss. Alm.* 1849. 241.

Haasloop Werner (G.), Wandelingen en omzwervingen door de gemeente Epe. *Geld. Volks-Alm.* 1856. 190.

Kellen (D. van der), Muurschilderingen in de kerk te Epe. *Ned. Spect.* 1864. 273.

Haasloop Werner (G.), Het Gortelerbosch in de gemeente Epe (Over-Veluwe). *Sloet's Tijds.* XII. 313.

Ermelo.

Haasloop Werner, Iets betrekkelijk de gemeente Ermeloo en de zeden en gebruiken harer inwoners. *Dr. Volks-Alm.* 1851. 88.

Gent.

Gent in Over-Betuwe. *Geld. Volks-Alm.* 1837. 132.

Gietel.

Janssen (L. J. F.), Merkwaardige oud-Germaansche begraafplaats op de Gietelsche heide. *Oudh. Meded.* IV. 354.

Gorsel.

Brants (A.), Heidensche begraafplaatsen onder Gorssel in Gelderland. *Vriend d. Vaderl.* IX. 142.

Tadama (R. W.), Verslag van het archief van de havezate den Dam onder Gorssel. *Nijhoff, Bijdr.* II. 112.

's Gravendaal.

Het klooster 's Gravendaal. *Geld. Volks-Alm.* 1836. 28.

Groenlo.

Hofman (J. H.), Stichting van het gasthuis te Groenlo. *Arch. Aartsb. Utr.* V. 311.

Kellen (D. van der), Muurschilderingen in de kerken te Groenlo en te Lochem. *Ned. Spect.* 1866, 381, 386.

Grunsfoort.

Nijhoff (P.), Het huis Grunsfoort. *Geld. Volks-Alm.* 1853, 108.

Harderwijk.

Schrassert (Joh.), Hardervicum antiquum ofte beschrijvinge der stadt Harderwijk, enz. Harderwyck, W. Lunterbosch. 1732. 2 dln. 4°.

Aarsen (A.), De stad Harderwijk. *Geld. Volks-Alm.* 1868, 22.

Hasselt (G. van), Scholen te Harderwijk. *Geld. Maandw.* I. 256.

Nieuhoff (R.), Inwijdingsrede van 's lands athenaeum te Harderwijk. *Annales Acad. Rhen. Traj.* 1815—16. 161.

Beschrijving van de opkomst, lotgevallen en tegenwoordigen bloeijenden staat der Geldersche provintiale hoogeschoole te Harderwijk. *Letter. Hist.* II, 860.

Tideman (J.), Geschiedenis der academie van Harderwijk. *Visscher, Tijds.* II, 84.

Bouman (H.), Geschiedenis van de voormalige Geldersche hoogeschool en hare hoogleeraren. Utrecht, J. G. van Terveen en Zoon. 1844—46. 2 dln. 8°.

Hasselt (G. van), De bibliotheek der Geldersche academie. *Geld. Maandw.* I. 272.

Bleeck van Rijsewijck (F. G. B. van), De stichting van het Nassau-Veluwsch gymnasium te Harderwijk herdacht op 18 Juli 1872. Harderw., I. Wedding. 1872. 8°.

Het klooster der Minderbroeders te Harderwijk. *Godsdienstvr.* 1860. LXXXIV. 89.

Meester (G. A. de), Het St. Jansdal of 's Heeren Loo [bij Harderwijk]. *Nijhoff, Bijdr.* VI. 93.

Hattem.

Ittersum (F. A. A. A. van), Iets over den tegenwoordigen toestand der stad Hattem en de middelen tot bevordering van (haar) welvaart. Zwolle, 1847. 8°

Nijhoff (I. A.), Het kasteel Hattem. *Geld. Volks-Alm.* 1857, 235.

Sloet (L. A. J. W.), Des hertog's huis te Hattem in het begin der 15e eeuw. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. IX. 12.

Opschriften op het orgel der kerk van de hervormde gemeente te Hattem. *Kist en Moll, Arch.* III. 444.

Hedel.

Dannenberg (H.), Hedel. *Zeitschr. für Num.* IV. 1876. 194.

's Heerenberg.

Serrure (C. A.), Histoire de la souveraineté de 's Heerenberg. La Haye, Mart. Nijhoff. 1860. 4°. met gegrav. wapen, kaart, afbeeld. van het kasteel en 8 platen met penningen en munten.

De brand te 's Heerenberg door H. Uitgegeven ten voordeele der ongelukkigen, die bij dien brand have en goed verloren hebben. Nieuwed., L. A. Laurey. 1868. 8°.

Hemmen.

Janssen (L. J. F.), Nieuw ontdekt Romeinsch opschrift, in de Linge, onder Hemmen. *Nijhoff*, *Bijdr.* IV. 68.

Herveld.

De Woert, onder Hervelt. *Geld. Volks-Alm.* 1839, 99.

Hoenderlo.

Het dorp Hoenderloo op de Veluwe. *Geld. Volks-Alm.* 1840, 21.

Hoenderloo op de Veluwe. *Sloet's Tijds.* II. 237.

Ridder (J. Herm. de), Uitstapje naar Hoenderloo. Leyd., D. Noothoven van Goor. 1851. 8°.

Gangel (B.), Hoenderloo. 1e en 2e Verslag van de school en naaischool aldaar en hetgeen er geschied is met de jeugdige ontslagene gevangenen en verwaarloosde meisjes en knapen. Amsterd., H. Höveker. 1848 en 49. gr. 8°.

—— Hoenderloo. 3e verslag van de school en naaischool aldaar, en hetgeen er geschied is met de jeugdige ontslagene gevangenen of verwaarloosde meisjes en knapen. Brief aan O. G. Heldring. Amsterd., H. Höveker. 1850. 8°.

Iets over Hoenderloo. Bijblad van de Vereeniging Christelijke Stemmen. Jrg. XXV N°. 8. Amst., H. Höveker & Zn. 1872. 8°.

Hollendoorn.

Leemans (C.), Overblijfsels van Romeinsche gebouwen, nabij Berg en dal, aan den ouden weg van Nijmegen op Kleef. *Nijhoff*, *Bijdr.* IV. 303.

—— De holle Deurn bij Berg en Daal. *Geld. Volks-Alm.* 153.

Janssen (L. J. F.), Nieuwe ontdekkingen van Romeinsche oudheden, te Holdeurnt onder Groesbeek. *Nijhoff*, *Bijdr.* VII. 155.

—— Ontdekking van Romeinsche hypocaustum's, outaren enz. te Holledoorn. *Oudh. Meded.* IV. 323.

—— Römische Alterthümer in Wielder und Holdeurn. *Rheinl. Jahrb.* 1855. XXII. 141.

Schneider (J.), Die römische Niederlassung im Holedorn und der Teufelsberg bei Nymwegen. *Rheinl. Jahrb.* 1859. XXVII. 1.

Huisen.

Graadt Jonkers (R. H.), Huissen, eene stad des vredes, benevens de nieuwste en oudste kunstweg in Neêrland. Dordr., H. Lagerwey. Amsterd., H. J. van Kesteren. 1856. 8°. met plaat.

Stukken betreffende het convent van St. Elisabeth te Huyssen in 1575. *Dodt*, *Arch.* VI. 229.

Hulkestein.

Nijhoff (P.), Het huis Hulkestein. *Geld. Volks-Alm.* 1854. 159.

Hulsbergen.

Haasloop Werner (G.), Geschiedenis van het klooster Hulsbergen. *Geld. Volks-Alm.* 1844. 15.

Hunnen en Zoelstraat.

Haasloop Werner (G.), Wandeling naar de buurschappen Hunnen en Zoelstraat, tusschen Putten eu Nijkerk. *Geld. Volks-Alm.* 1847. 148.

Keppel.

Nijhoff (P.), De Heeren en de Heerlijkheid van Keppel. *Bijdr.* IX. 65.

Kesteren.

Heldring (O. G.), De Woerd, enz. te Kesteren in de Neder-Betuwe. *Nijhoff, Bijdr.* II. 208.

Klingelbeek.

Nijhoff (P.), De buurtschap Klingelbeek bij Arnhem in de mark van Lopen. *Geld. Volks-Alm.* 1852. 177.

Kortenburg.

Eberson (L. H.), Het landhuis »de Kortenburg" nabij Renkum. *Bouwk. Bijdr.* 1872. XVIII. 263.

Kuilenburg.

Voet van Oudheusden (A. W. K.), Historische beschrijvinge van Culemborg. Utrecht, J. H. Vonk van Lijnden. 1753. 2 dln. 8° met kopergrav. en wapenkaart.

Gedenkschrift uitgegeven door de protectoren van het Elisabeth-Weeshuis te Culemborg, ter gelegenheid der viering van het 300-jarig bestaan, 28 Aug. 1860. Culemb., J. C. Gaade. 1860 8°. met pl.

Quant (P.), De spoorwegbrug te Kuilenburg. Amsterd., P. M. van der Made 1867. 8°.

Telders (J. M.), De brug over de Lek nabij Kuylenburg. Kuilenb., A. J. Blom. 1868. 8°. met plaat.

Laag-Soeren.

Het Badhuis Bethesda [te Laag-Soeren] onder Spankeren. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 195.

Bethesda. Het bad- en herstellingsoord te Laag-Soeren (Gem. Rheden). Bijdrage tot de kennis der natuur-geneesk. stichting. Arnhem, K. van der Zande. 1878. 8°. met kaartje.

Laren.

De kapel te Laren. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 104.

Lienden.

Janssen (L. J. F.), Muurbeschilderingen te Lienden. *Letterb.* 1861. 337.

Lochem.

Hartman (H. G.), Een stedeke uit den achterhoek, Lochem. *Vad. Lett.* 1864. III. 209.

—— St. Christoffel, eene muurschilderij. Eene bijdrage tot de geschiedenis van Lochem. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 126.

Loevestein.

Loevestein (naamsafleiding). *Nav.* II. 236.

Dam van Brakel (W. van), Proeve omtrent de stichting en naamreden van Loevestein. *Vad. Lett.* 1851. II. 326.

Noordaa (S. J. H. van der), Over de oudste lotgevallen van Loevestein. *Letterb.* 1855. 238.

Dam van Brakel (W. van), De oorsprong van Loevestein en Monnikenland, met geschiedkundige aanteekeningen. Gorinch., J. Noorduyn & Zn. 1856. 8°. met krtn.

Geschiedkundige aanteekeningen betrekkelijk het slot Loevestein. Gorinch., H. Horneer. 1840. 8°. met plaat en kaart.

Rogge (H. C.), Bezoeken op Loevestein in 1624. Dordr., H. Lagerwey. 1859. 8°. met 3 pltn.

Warnsinck Bzn. (W. H.), Loevestein; getrokken uit mijn dagverhaal. *Vad. Lett.* 1822. II. 18.

Moens (P.), Mijn bezoek op Loevestein. *Vriend d. Vaderl.* XV. 426.

Nijhoff (I. A.), Iets over Loevestein. *Bijdr.* IX. 256.

Quack (J. C. W.), Het slot Loevestein. *Geld. Volks-Alm.* 1869. 1; 1870. 1.

Loo (Het)

A description of the kings royal palace and gardens at Loo. Together with a short account of Holland and some observations relating to their diseases. By W. Harris. London, 1699. 4°. met 1 pl.

Korte beschrijving benevens afbeeldingen en gezichten van het Koninglijk lusthuis 't Loo. Amst., G. W. van Egmond. 1787. fol. met pltn.

De platen zijn van R. de Hooghe en een eeuw ouder dan de beschrijving.

Nijhoff (I. A.), Het Loo, geen lusthuis der Geldersche hertogen. *Bijdr.* III. 214.

Hartman Jr. (H. G.), Het Loo. *Nut van 't Algem. Alm.* 1864. 138.

Veluwe (H. van de), Het Loo. *Geld. Volks-Alm.* 1867. 103.

Kaart van het paleis en het park het Loo. Opgedragen aan Z. M. den Koning. 's Hage, J. Smulders & Co. 1863. 1 bl. gekl. lithogr. gr. folio.

Souvenir du Loo. Devent., H. J. ter Gunne. 1877. 12 pltn. en plattegrond.

Mariëndaal.

Janssen (L. J. F.), Mariëndaal. *Geld. Volks-Alm.* 1840, 162.

Mariënweerd.

Römer (R. C. H.), De abdij van Mariënweerd. *Kist en Royaards, Arch.* XVI. 147. 228.

—— De abdij van Mariënweerd en het klooster te Zennewijne. *Kist en Royaards, Arch.* XIX. 170.

Maurik.

Caan (H. J.), Maurik. 's Gravenh., 1858. 8°. m. pl.
Overgedrukt uit v. d. Aa, Aardrijkskundig Woordenboek.

Meerveld.

Pleyte (W.), A. van den Bogert en H. Bouwheer, Meerveld en Meervelderbosch. Barneveld, G. W. Boonstra. (Leiden, A. H. Adriani) 1886. 4°. met 5 pltn. en 3 kaarten.

Millingen.

Janssen (L. J. F.), Ontdekking van Romeinsche oudheden te Millingen, boven Nijmegen. *Letterb.* 1847. I, 18.

Schneider, Arenacum, Ryndern oder Millingen. *Rheinl. Jahrb.* XXV. 6.

Topographische kaart der legerplaats en omstreken van Millingen. Uitgeg. door het Ministerie van Oorlog. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart van het Kamp te Milligen en omstreken. 's Gravenh., J. Smulders & C°. 1874. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Monferland.

Janssen (L. J. F.), Herinnering aan Monferland. Arnhem, 1841. 8°.
Niet in den handel; herdrukt in *Geld. Volks-Alm.* 1842. 175.

Schneider (Jac.), Der Eltenberg und Montferland bei Emmerich; Beyträge zur Geschichte des römischen Befestigungswesens an der rechten Rheinseite. Emmerich, 1845. 8°. met pltn.

Wandelingen in en om Cleef, over Montferland en Elterberg, met een plan van Cleef en omstreken. Amst., H. W. Weytingh (1859) 8°.

Monnikhuizen.

Moll (W.), Legende van de stichting van 't klooster Monnikhuizen bij Arnhem. *Stud. en Bijdr.* IV. 136.

Neerbosch.

Lindenhout (Joh. van 't), Het toevluchtsoord voor arme weezen te Neerbosch bij Nijmegen. Amsterd., Höveker & Zn. 1870. 8°.

Nijenbeek.

Schimmelpenninck van der Oye (A.), Kronijk van het slot Nijenbeek aan den IJssel. *Geld. Volks-Alm.* 1870. 131.

Nijkerk.

Smits (J. J.), Muurschilderingen in de Hervormde kerk te Nijkerk. *Ned. Spect.* 1871. 235.

Nijmegen.

Inleiding. — Oudheden.

Betouw (J. in de), Annales Noviomagi. Noviomag., van Goor et fil. 1791. 8°.

Betouw (J. in de), Bijvoegsel tot de Annales en Chronijk van Nijmegen. Nijmegen, van Goor en Zn. 1792. 8°.

—— Vervolg der Kronijk van Nijmegen, van 1785 tot 1818. Nijmegen, van Goor en Zn. 1818. 8°.

Handvesten en charters behoorende tot de Beschrijving en Chronijk van Nijmegen, met aanteekeningen [door J. in de Betouw]. (Nijmegen, van Goor en Zn. 1785). 8°. Vervolg. Aldaar. 1789. 8°.

Smetius (Joh.), Antiqnitates Neomagensis, sive notitia rarissimarum rerum antiquarum quas in veteri Batavorum oppido studiose comparavit J. Smetius pater et filius. Noviom. Batav., R. Smetius, 1678. 4°. met platen.

Betouw (J. in de), Uitlegging der opschriften op altaren en gedenkstoenen der Romeinen binnen en omtrent Nijmegen uitgegraven. Nijmegen, van Goor en Zoon. 1787. 8°.

—— Iets betreffende de gevondene oudheden ten westen der stad Nijmegen. Nijmegen, van Goor en Zn. 1818. 2 st. 8°.

—— Romeinsche overblijfselen in den omtrek van Nijmegen, door Italiaansche en Fransche oudheidkundigen beoordeeld. Nijmegen, van Goor en Zn. 1819. 8°.

Reuvens, Over Romeinsche oudheden van Nijmegen en naaste omstreek. *Westendorp en Reuvens*, *Antiq.* II. 1. 121.

Hermans (C. R.), Burgten en oude gedenkstukken in 't arrondissement Nijmegen. *Meng.* II. 193.

Leemans (C.), Römische Inschriften auf dem Rathhause in Nijmegen. *Rheinl. Jahrb.* XII. 195.

Eenige voorwerpen van Romeinschen oorsprong uit de gemeente-verzameling te Nijmegen, beschreven door de Commissie tot bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst aldaar. Met afbeeldingen. *Nijhoff*, *Bijdr. N. R.* IV. 249.

Scheers (J. H. A.) en H. J. A. Abeleven, Beschrijving van de gemeente-verzameling te Nijmegen van gedenkteekenen van Vóór-Germaanschen, Germaanschen en Romeinschen oorsprong en van lateren tijd. 2e druk. Nijmegen, C. A. Vieweg & Zn. 1873. 8°.

Beschrijving in het algemeen van de stad en omstreken.

Schneider, Nymwegen im Alterthume. *Rheinl. Jahrb.* 1863. XXXV. 20.

Ritter, Batavodurum, Noviomagus, Nijmwegen. *Rheinl. Jahrb.* 1863. XXXV. 149.

[Bergh (L. Ph. C. van den)], Iets over oud Nijmegen, vóór de verpanding van Gelderland, benevens eene chronologische lijst der burggraven en richters. Nijmegen, C. A. Vieweg. 1840. 8°.

Pontanus (J. I.), Noviomagum, Gelriae urbs primaria. Ex primo libro Gelr. hist. Pontani desumta haec descriptio. Harderv., Nic. van Wieringen. 1628. 4°.

Hoogst zeldzaam. Het eenige bekende exempl. is op de Openb. Bibliotheek te Arnhem.

Smetius (Joh.), Oppidum Batavorum, seu Noviomagum. Liber singularum. Quo ostenditur, Batavorum oppidum C. Tacito lib. Hist. v. CXIX, memorantum, esse Noviomagum. Amst., I. Blaeu. 1645. 4°.

Arkstee (H. K.), Nijmegen, de oude hoofdstad der Batavieren, in dichtmaat beschreven, en met aantekeningen de oudheden van de stad en die van het quartier van Nijmegen betreffende, opgeheldert. Amst., P. Mortier. 1733. 8°. met gegrav. titelplaat en 28 gegrav. platen.

Schonck (J.), Oratio in laudem Noviomagi. Noviom., 1787.

Betouw (J. in de), Nijmegen verdeeld in wijken en streken, betrekkelijk het in de stad gevondene van Romeinschen oorsprong. Nijmegen, van Goor & Zn. 1818. 8°.

Hoet Jzn. (C. ten), Het Geldersch lustoord, of beschrijving van de stad Nijmegen en derzelver omstreken, met geschied- en oudheidkundige bijzonderheden. Nijmegen, J. C. Vieweg & Zn. (1825). 8°.

[Hoet (C. ten)], Handboekje voor reizigers, welke vermaakshalve de stad Nijmegen en haren omtrek bezoeken. Nijmegen, J. C. Vieweg & Zn. 1828. 8°.

Buurman (J.), Aardrijkskundige beschrijving der stad Nijmegen. Nijmegen, Wed. J. C. Vieweg & Zn. 1829. 8°.

Wandelingen in de stad Nijmegen en hare omstreken. Nijm., D. J. Haspels. 1836. 4°. met 12 pl.

Promenade pittoresque dans la ville de Nimègue et ses environs. Nim., D. J. Haspels. 1836. 4°. avec grav.

Clemens (C. H.), De stad Nijmegen en derzelver omstreken. Nijm., D. J. Haspels. 1837. 12°.

—— Nimègue et ses environs. Nijm., D. J. Haspels. 1838. 12°.

Schevichaven (J. van), Geschiedkundige plaatsbeschrijving van het rijk van Nijmegen, benevens den platten grond. Nijm., J. F. Thieme. 1846. gr. 8°. met 1 krt. en 1 pl.

Brugghen (J. J. L. van der), Iets over Nijmegen als vesting. Nijm., C. ten Hoet. 1852. 8°.

Kelder (W. J.), De stad Nijmegen en hare omstreken, geschiedkundig- en plaatselijk beschreven. Nijm., D. J. Haspels. 1854. 16°.

[Conrad (F. W.) en J. P. Delprat], Verslag over de verzakking te Nijmegen. Overgedrukt uit de Verslagen en mededeelingen der Kon. Akad. van Wetenschappen. Amst., C. G. van der Post. 1858. 8° met 2 topogr. schetsen en 3 tabellen; 1e—6e Vervolg. Aldaar, 1861—65. 6 St. 8° met 2 krtn. en uitsl. tab.

Eene wandeling door Nijmegen. *Nut van 't Alg. Alm.* 1860. 190.

Brugghen (J. J. L. van der), Troostrede aan het oude Nijmegen. Utr., Kemink & Zn. 1861. 8°.

Heydenrijck (C. J. A.), Nijmegen als vesting of bruggenhoofd. — Uitbreiding der stad. 's Gravenhage, Gebr. J. & H. van Langenhuysen. 1867. 8°.

De Stad Nijmegen en hare omstreken, geschiedkundig en plaatselijk beschreven. Nijm., J. Cranendoncq. 1871. 8°. met plattegrond.

Bergh (L. Ph. C. van den), Nijmeegsche bijzonderheden. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1881. 8°.

Stuiversgids voor Nijmegen, bevattende alle noodige inlichtingen bij een bezoek aan de stad en hare omstreken, eene volledige lijst van bezienswaardigheden, aanwijzing voor wandelingen, en rijtoeren enz. enz. Nijm., H. C. A. Thieme. 1885. 8°. Met 9 platen, plattegrond, wandelkaart en spoorwegkaart.

Bos (G. J.), Gezigten van Nijmegen en hare omstreken. Naar de natuur geteekend. Nijm., A. Cranendoncq & Zn. 1856. Zes platen. langw. fol.

Kaartje en plattegrond van Nijmegen. Nijmegen, J. Cranendoncq. 1871. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Nijmegen op de schaal van 1 : 6.250. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstr. 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Het Valkhof. — Oude kapellen.

Betouw (J. in de), Lotgevallen en eindelijke ondergang van den burgt binnen Nijmegen. (Met Bijvoegsel betreffende de Oude Capellen aldaar.) Nijmegen, A. van Goor. 1804. 8°. — 2e uitg. Nijmegen, van Goor & Zn. 1818. 2 st. 8°.

Schonck (E. J. B.), Lotgevallen van Nijmeegens burgt, gezegd het Valkhof. Nijmegen, 1805. 8°.

Hasselt (G. van), Bijdragen voor den Burg van Nijmegen. Arnhem, J. H. Moeleman Jr. 1805. 8°.

[Betouw (J. in de)], Wandeling over het Valkhof, 1 Oct. 1817. Nijmegen, (1817) 8°.

Goossen (G.), Het Valkenhof te Nijmegen. *Geld. Volks-Alm.* 1866. 178.

Reuvens (C. J. C.), Kapellen op den Hofberg te Nijmegen. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* II. 122.

Oltmans (A.), Beschrijving en archaeologisch onderzoek der achthoekige en Romaansche kapellen op het Valkhof te Nijmegen. *Bouwk. Bijdr.* III. 297.

—— Description de la chapelle Carlovingienne et de la chapelle Romaine, restes du chateau de Nimègue. Recherche archéologique. Avec les plans, coupes, élévations, détails et les fresques coll. Amsterd., J. M. E. Meijer. 1847. gr. 4°.

Eyck van Zuylichem (F. N.), De zoogenaamde Leidensche kapellen in ons land (te Nijmegen). *Utr. Volks-Alm.* 1861. 205.

Kramm (C.), Romaansche kapel te Nijmegen. *Nav.* 1866. 72. 187.

Kerken en kloosters.

Betouw (J. in de), Kerken en godsdienstige gestichten te Nijmegen. Nijmegen, v. Goor & Zoon. 1818. 8°.

Bergh (L. Ph. C. van den), De reliquiën der collegiale kerk van St. Steven te Nijmegen. *Kist en Royaards, Arch.* XIV. 283.

Graadt Jonckers (R. H.), De graftombe der moeder van den laatsten hertog van Gelderland [in de St. Stevenskerk te Nijmegen]. *Geld. Volks-Alm.* 1844. 4°.

Heynen (F.), Het overhuifd hoog-altaar der St. Ignatiuskerk te Nijmegen. *D. War.* 1869. IX. 26.

Het overhuifd hoog-altaar der St. Ignatiuskerk te Nijmegen. *Kath.* 1870. LVIII. 75.

Iets over de voormalige kloosters der Tertiarissen van den H. Franciscus te Nijmegen. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXII. 68.

Guyot (P. C. G.), Bijdragen tot de kennis van het fraterhuis te Nijmegen. *Nijhoff, Bijdr.* VII. 34.

Iets over het voormalige klooster der Minderbroeders-Observanten te Nijmegen. *Godsdienstvr.* 1860. LXXXIV. 18.

Gestichten, scholen, enz.

Het Oud-burger-Gasthuis te Nijmegen, een stedelijk gesticht en het eigendom der burgerlijke gemeente. Nijm., C. A. Vieweg. 1837. gr. 8°.

[Nijhoff (P.)], Schets der lotgevallen van het voormalig burger-kinderen-weeshuis en arme-kinderen-huis, nu Protest.-kinderen-weeshuis en Roomsch-katholiek-weeshuis. Uitgeg. bij de viering van het 300jarig bestaan van eerstgenoemde gesticht op 1 Mei 1860, door de regenten der beide weeshuizen aldaar. Nijm., H. C. A. Thieme. 1860. 8°. met pltn.

Bijleveld (J. F.), Iets over het oud-burgeren-gasthuis te Nijmegen. Nijmegen, C. A. Vieweg & Zn. 1872. 8°.

Herdenking aan de feestviering der beide weeshuizen te Nijmegen. Nijm., H. C. A. Thieme. 1860. 8°.

Betouw (J. in de), Quartierlijke akademie en apostolische of latijnsche school te Nijmegen. Nijmegen, van Goor & Zn. (z. j. omstreeks 1790) 8°.

Nijhoff (P.), De akademie te Nijmegen. *Geld. Volks-Alm.* 1864. 3.

Kan (J. B.), Geschiedenis der apostolische school te Nijmegen. *Tijds. Gymn.* 1865—66. 56.

—— Oud maar niet verouderd. Rede, gehouden 31 Maart 1869, bij gelegenheid van het 325jarig bestaan der Apostolische school thans het gymnasium te Nijmegen. Met een dichtstuk van S. J. E. Rau. Utr., J. L. Beijers. 1869. 8°.

Graadt Jonckers (R. H.), De blauwe steen te Nijmegen. *Geld. Volks-Alm.* 1850. 55.

[Hallo (F. J.)], Gedenkstuk wegens den bouw van het kasteel Bat-Ouwe-Zate (bij Nijmegen), deszelfs ligging en bouworde. Nijmegen, C. A. Vieweg & Zoon. 1860. 4°. met photogr. afbeeld.

Niet in den handel.

Oene.

Graadt Jonkers (R. H.), Oorsprong van het dorp Oene. *Geld. Volks-Alm.* 1866. 89.

Oosteinde.

Haasloop Werner (G.), Oostende in Gelderland. *Geld. Volks-Alm.* 1852. 163.

Oosterwolde.

Haasloop Werner (G.), Het Noordeinde der Veluwe onder Oosterwolde. *Geld. Volks-Alm.* 1848. 138.

Opheusden.

Kist (N. C.), St. Christoffel, eene nieuw ontdekte muurschilderij in de kerk te Opheusden in Neder-Betuwe. *Kist en Royaards, Arch.* XVIII. 419.

Putten.

Haasloop Werner (G.), Eene geschiedkundig-statistische wandeling in de gemeente Putten op de Veluwe. *Sloet's Tijds.* XI. 65.

Ravenswaai.

Anspach (J.), Kroniek van Ravenswaay. *Herald. Bibl.* 1880. 285.

Rekken.

Hofman (J. H.), De kapel van St. Antoni te Rekken. *Arch. Aartsb. Utr.* I. 32.

Renkum.

Renkum. *Geld. Volks-Alm.* 1867. 135.

Rijselt.

Landbouwkundige kolonie Nederlandsch Mettray, op Rijsselt bij Zutphen. Berigten door de Hoofdcommissie uitgeg. N°. 1—7. (Rijsselt) 1852—59. 8°. m. pltn.

Suringar (W. H.), Mijn bezoek in Mettray [te Rijsselt bij Zutphen]. (Leeuw., 1852) 8°. m. pl.

[——] Niederländisch-Mettray, die Ackerbau-Colonie bei Zutphen, deren Gründung, innere Einrichtung und Erziehungssystem u. s. w. Aus d. Frans. übersetzt. Frankf., z. j. 8°.

Roeder (K.), Over de landbouwkolonie »Nederlandsch Mettray." *Wetensch. Blad.* 1871. I. 145.

Rossum.

Leemans (C.), Romeinsche oudheden te Rossem, in den Zalt-Bommelerwaard. Leiden, H. W. Hazenberg en C°. 1842. gr. 8°. met 2 krtn en 16 pltn.

Kist (N. C.), Het klooster St. Mariënacker te Rossem. *Kist en Royaards, Arch.* XVI. 285.

Rozendaal.

Outreyn (J. d'), Wegwijzer door de heerlijkheid Rozendaal enz. in dichtmaat. Amst., J. van Keulen. 1718. 4°. met plattegr. en platen.

Hasselt (G. van), Roozendaal, als de prachtigste bezitting van de Geldersche graven en hertogen en derzelver hofhouding aldaar, enz. Arnhem, J. H. Moeleman Jr. 1808. 8°.

Nijhoff (I. A.), Rozendaal. *Geld. Volks-Alm.* 1860. 11.

Schoonderbeek.

Meester (G. A. de), Het huis Schoonderbeek bij Putten. *Geld. Volks-Alm.* 1852. 138.

Steenbeek.

Verslagen van den staat en de verrigtingen van het Asyl Steenbeek. Amst., 8°.
Verschijnt sedert 1849 jaarlijks, als bijlage tot het jaarboekje „Magdalena".

Vries Jzn. (J. de), Geschiedenis van het Asyl Steenbeek. *Magd.* 1853, 37 en volg.

Meyeringh (F.), Das Asyl Steenbeck. Ein Zeugniss der innern Mission aus Holland. Herausgeg. vom Rhein. Provinzialausschusse für innere Mission. 2. Aufl. Met 1 (lith.) Plane des Asyls Steenbeck. Bonn, Marcus. 1856. 8°.

Tiel.

Rink (E. D.), Beschrijving der stad Tiel. Bijvoegsels en bijlagen daartoe. Vervolg van de Bijvoegsels en bijlagen. Tiel, 1836. 3 st. gr. 8°. met plans en pl.

Tiel en omstreken. Album bevattende 12 naar de natuur geteekende en in kleuren gedrukte plaatjes met een korte beschrijving door A. W. Engelen. Tiel, D. Mijs. 1865.

Ubbergen.

Degner (J. H.), Over de gezondheidsbron te Ubbergen. Nijmegen, 1745. 8°.

Janssen (L. J. F.), Ontdekking van een Romeinschen grafsteen te Ubbergen. *Oudh. Meded.* IV. 397.

Uddelermeer.

Janssen (L. J. F.), Over de oudste vaderlandsche schansen, bepaaldelijk de Huneschans aan het Udeler-meer. *Nijhoff, Bijdr.* IV. 71.

—— Ueber die Hünen-Schanze am Uedeler-Meer. *Rheinl. Jahrb.* IV. 59.

Veluwe (H. van de), De Hunneschans bij Apeldoorn. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 161.

Hofdijk (W. J.), De Hunneschans aan de Uddelermeir. *Neêrl. Bibl.* 1869. I, 385. — Herdrukt in *Historische Landschappen.*

Venendaal.

Maanen (C. van), Iets over Veenendaal. *Nav.* 1862, 348.

Vierhouten.

Haasloop Werner (H. G.), Vierholten en het Vierholterbosch. *Geld. Volks-Alm.* 1864, 117.

Voorst.

Sloet van de Beele (L. A. J. W.), De hof te Voorst. Uitgeg. door de Kon. Akad. van Wetenschappen te Amsterdam. Amst., C. G. van der Post. 1863. 4°.

Wttewaall (J.), De bosschen in de gemeente Voorst en omstreken. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1860. 141.

Voorthuizen.

Buddingh (D.), Voorthuizen; voor vrienden gedrukt. 's Gravenh., H. P. de Swart en Zoon. 1840. 8°.

Waardenburg.

Poll (W. van de), Het kasteel Waardenburg. Tiel, Wed. D. R. van Wermeskerken. 1853. 8°.

Moorrees (F. D. J.), Aan de oevers van Lek en Linge [omstreken van Waardenburg]. Schoonh., S. en W. N. van Nooten. 1883. 8°. m. pl.

Wageningen.

Goossens Jzn. (G.), Geschiedkundige en plaatselijke beschrijving van Wageningen, van de vroegste tijden tot op onzen tijd. Wageningen, 1862. 8°. met pltn.

Westervoort.

Nijhoff (I. A.), De schipbrug te Westervoort; hare vernieling op 19 April 1763. *Geld. Volks-Alm.* 1851. 127.

Westroijen.

Hoogland (A. J. J.), Het nonnenklooster te Westroijen bij Tiel. *Arch. Aartsb. Utr.* VI. 371.

Wichen.

Het slot te Wijchen. *Geld. Volks-Alm.* 1840. 63.

Wildenborch.

S., Het huis Wildenborch. *Geld. Volks-Alm.* 1838. 158.

Zalt-Bommel.

[Hasselt (J. J. van)], Beschrijving der stad Bommel. Arnhem, J. H. Moeleman. 1765. 8°.

Muurschilderingen in de Groote of St. Maartens-kerk te Zalt-Bommel. *Letterb.* 1844. II. 242.

Leemans (C.), Oud schilderwerk in de St. Maartenskerk te Zalt-Bommel. *Kunstspieg.* I, 139; II. 225.

—— Oude muurschilderingen in de Groote kerk te Zalt-Bommel. *Letterb.* 1846. I. 35. 51. 68.

—— Middeleeuwsche muurbeschilderingen in de Groote kerk te Zalt-Bommel. *Versl. Kon. Akad. Wet. Lett.* II. 238, III. 310.

Moll (W.), De heiligenbeelden op het koorgestoelte der collegiaalkerk te Zalt-Bommel. *Kal. v. d. Prot. in Ned.* 1861. 87.

Kist (N. C.), Het klooster van Reguliere Kanunniken weleer op Sint Pieterswiel buiten Zalt-Bommel gelegen. *Kist en Royaards, Arch.* XVI. 241.

Zetten.

Gerhard, De Woerd, een kerkhof der Batavieren, onder Setten. *Geld. Volks-Alm.* 1838. 68.

1—3e Jaarverslag der opleidingsschool (gymnasium) te Zetten. Zetten, H. J. Akkerman. 1866—1868. 8°.

Rhijn (L. J. van), Het gymnasium te Zetten. *Ver. Chr. St.* XXIV. 1870, 33.

Zuilichem.

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), Het voormalige kasteel te Zuylichem. *Geld. Volks-Alm.* 1870, 66.

Ver Huell (A.), Het huis te Zuylichem. *Oude Tijd.* 1870. 20.

—— De eik te Zuylichem. *Oude Tijd.* 1870. 60.

Zutfen.

Tadama (R. W.), Geschiedenis der stad Zutphen van de vroegste tijden tot 1795. I. Arnh. en Zutph., Is. An. Nijhoff en W. Thieme 1856. 8°. met pltn en krtn.

Til (H. N. van), Beknopte geschiedkundige en plaatselijke beschrijving der stad Zutphen, en harer bevallige omstreken. Zutphen, W. C. Wansleven. 1832. 8°. met titelvignet.

Huberts (W. J. A.), Plattegrond der stad Zutphen. Zutphen, W. J. Thieme en C°. (z. j. omstreeks 1870) 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Zutphen, op de schaal van 1 : 6 250. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Wandelkaart van Zutphen's omstreken, Warnsveld, Gorssel, Almen, Laren, Lochem, Ruurlo, Vorden, Baak, Brummen, Voorst, Apeldoorn en Het Loo. Met nauwkeurige aanwijzing van alle spoor-, straat- en grintwegen. Zutphen, W. J. Thieme & C°. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Het Bornhof te Zutphen. *Ned. Jaarb.* 1761. 69.

Pannekoek (E. J.), De Groote kerk te Zutphen. *Geld. Volks-Alm.* 1870. 75.

Vernietiging van het schilderwerk in de Groote of St. Walburg-kerk te Zutphen. *Bouwk. Bijdr.* IV. 265.

Hofman (J. H.), Het Broerenklooster te Zutphen. *Arch. Aartsb. Utr.* II. 126.

Huberts (W. J. A.), De oude Latijnsche school te Zutfen. *Bijdr. Gymn.* 1862—63. 105.

—— Geschiedenis der oude Zutphensche school. Zutph., W. J. Thieme & C°. 1863. 8°.

HOLLAND.

In 't algemeen.

Holland, [beteekenis van het woord]. *Notes and Queries.* II. 267, 345. III. 30, 70, 229. V. 330.

Laer (J. W. van), Diss. exhibens varia juris Belgici antiqui capita; 5. sententia Matthaei et Wagenaerii adstructa: Hollandiae nomen ante annum 1064 in publicis ac genuinis documentis non occurrere. Hard., 1770. 4°.

Wesseling (P.), Oratio de origine comitum Hollandiae. Amst., 1734. 4°.

Bergh (L. Ph. C. van den), Eenige bedenkingen nopens den oorsprong van het graafschap Holland. *Schull en v. d. Hoop, Bijdr.* III. 150.

Sillem (J. A.), Holland en West-Friesland op het einde der middeleeuwen, 1494—1514. *Gids*, 1877. I. 512.

Boxhorn (M. Z.), Toneel ofte beschrijvinge der steden van Hollandt (en West-Vrieslandt), in 't Latijn beschreven bij M. Z. Boxhornius. Int Nederlandts overgeset uyt de copye, door Geer. Baerdeloos. Amst., Jac. Keyns (1634) langw. 4° met gegrav. titel en 43 kaartjes en plattegronden.

Heemskerk (J. van), Batavische Arcadia. Amst., 1637. 8°. (Deze 1e uitgaaf o. d. titel: Inleiding tot het ontwerp van een Batavische Arcadia); 2e dr. 1647, met aanteek. van den schrijver; 3e dr. 1657; 4e dr. 1663; 9e dr. 1756; 10e dr. 1765. Leyden 8°, nieuwere uitgaven verschenen in 1852 te 's Gravenh., bij K. Fuhri in 32° en in 1869 (met inleid. en aanteek. door W. P. Wolters en H. C. Rogge) te Amsterd. bij Y. Rogge. 8°.

Hornanus (H. J.), Beschrijving der voornaamste steden van Holland en Westfriesland. Amst., 1648. 8°.

Neuyes (J.), Beschrijvingh van Batavien, haer gedeelte aan dees zijde des Rhijns, genaemt Zuyd- en Noord-Hollant, 3e druk. Amst., David Ruarus. 1729. 8°. met titelpl. en vignet naar A. Houbraken.

De eerste uitgaaf is van 1666, een latere van 1789.

De wandelaars of vermakelijke reyze door gantsch Noord- en Zuyd-Holland, gedaan door vier Personen te voet. Waar in zeer vele aardige gevallen en nutte Aanmerkingen gevonden worden... Amsterd., Jac. Loveringh. 1733. 2 dln. 8°.

[Wagenaar (J.)], Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden, dl. IV—VIII, behelzende de beschrijving van Holland. Amsterd., Is. Tirion e. a. 1742—50. 5 dln. 8° met krtn en pltn.

[l'Honoré (S. F.), La Hollande au 18e siècle, ou nouvelles lettres, contenant des remarques et des observations sur les principales villes etc.... de cette province. La Haye, 1779. 8°.

Ollefen (L. van) en R. Bakker, De Nederlandsche stad- en dorpsbeschrijver. Amst., H. A. Banse. 1793—1801. 8 dln. 8°. met kaarten en platen.

Dl. I. Het eiland Dordrecht, Hoeksche en Zwijndrechtsche Waard, Ysselmonde enz. II. Delfland. III. Amstelland. IV. Kennemerland, V. Schieland, VI. Voorne en Putten. VII—VIII. Rhijnland.

Krayenhoff (C. R. T.), Verzameling van hydrographische en topographische waarnemingen in Holland. 's Hage, Erven Doorman. 1835 gr. 8°. met 3 krtn.

Woude (P. A. van der), Dertien weken in Holland, of eene reis zoo als welligt nooit beschreven is. Harlingen, S. Houtsma. 1843. gr. 8°.

PROVINCIE ZUID-HOLLAND.

In 't algemeen.

Mourik (R. van), De oirsprong van Zuid-Hollandt, met de Veranderingen door Stormwinden en hooge Watervloeden, zoo op St. Elizabeths Nacht, in den jare 1421, als anders, aan het Landt en de Rivieren veroorzaakt. Rotterd., 1775. 8°.

Smits Jr. (Jan), Verhandeling over den alouden staat, de eerste bevolking en vroegste geschiedenis van Zuid-Holland, en de opkomst van eenige der eerste steden van dat gewest en van de stad Dordrecht in het bijzonder. Dordr., Blussé en van Braam. 1824. 8°. Met 2 afbeeld. van het huis de Merwede.

Eyck (Jac. van der), Corte beschrijvinghe mitsgaders hantvesten, privilegien, costumen, ende ordonnantien van den Lande van Zuyt-Hollandt. Dordrecht, N. V. van Spierinxhouck. 1628. 4°. met titelpl. en afbeeld. van gemeentewapens.

Oudenhoven (Jac.), Out-Hollandt, nu Zuyt-Hollandt. Vervangende een generale beschrijvinge, mitsgaders de privilegien, keuren, hantvesten, costuymen, enz. van de voorsz. landen. Dordr., Abr. Andriesz. 1654. 4°. met gegrav. titelplaat.

[Heussen (H. F.) en H. van Rijn], Oudheden en gestichten van Zuid-Holland en Schieland. Leyden, Christiaan Vermey. 1719. 8°.

Bruin (C.), Kleefsche en Zuid-Hollandsche Arkadia, met aanteekeningen van L. Smids. 2e druk. Amst., 1730. 8° met 35 etsen van A. Zeeman: afbeeld. van steden, dorpen, kasteelen enz.

[Wagenaar (J.)], Tegenwoordige staat der Vereen. Nederlanden. 4e--7e deel. Zuid-Holland. Amst., Is. Tirion e. a. 1742—49. 4 dln. 8° met kaarten en pltn.

Timareten (P.) [T. Jansonius ab Almeloveen], Verzameling van gedenkstukken in Nederland. (Grafmonumenten, grafschriften, enz.) uit geestelijke, waereldlijke en andere voornaeme gestichten en openlijke plaetsen bij een vergatert. Voorheen in het Latijn aangelegd en uitgegeven, en nu met verscheidene gedenkstukken vermeerdert en met Nederduitsche vertaelingen en afbeeldingen opgeheldert, andermaal in het licht voorgesteld (door A. Frese). 's Gravenh., Is. du Mee. 1777—81. deel I—III. 1e St. 8° met platen.

Dl. I. Delft, met 14 pltn.; dl. II. 's Gravenhage en Scheveningen, met 35 pltn.; dl. III. 1e St. Dordrecht (zonder pltn.). Niet voortgezet.

Potter (H.), Reizen door een groot gedeelte van Zuid-Holland in 1807 en 1808. Amst., C. L. Schleijer. 1809. 8°. met platen.

Zuid-Holland doorreisd en beschreven in brieven, door C. G. E**. Leyden, D. du Mortier & Zoon. 1817. 8°.

Batty, A family tour through South-Holland up the Rhine and across the Netherlands to Ostend. London, 1831. 8° met pltn.

Stort Wz. (A. W.), Proeve eener schets van Zuid-Holland. *Z. Holl. Volks-Alm.* 1838. 1. 1839. 1.

Tegenwoordige Staat van het Koningrijk der Nederlanden. Beschrijving en afbeelding der steden, dorpen, heerlijkheden, landgoederen en verdere merkwaardige plaatsen in ons vaderland. 1e ged. Zuid-Holland door A. W. Kroon. Met 22 platen. Amsterd., J. C. Loman Jr. 1857—59. 4°.

Groote kaart der provincie Zuid-Holland. Rotterd., J. van Baalen & Zn. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart van Zuid-Holland. Naar de beste bronnen op nieuw zamengesteld. 2e druk. Leyden, D. Nooth. van Goor. 1861. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Zuid-Holland. Schaal 1 : 200.000. Leeuwarden Hugo Suringar. 1866; 11e druk. 1883. 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui. 8°

Kuyper (J.), Kaart der provincie Zuid-Holland op de schaal van 1 : 400.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1882. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Kaart van de provincie Zuid-Holland. Opgemaakt op last van de Provinciale Staten. Schaal 1: 50.000. 's Gravenh., J. Smulders & Co. 1867. 9 bladen gekl. lithogr. folio.

Nieuwe provinciale kaart van Zuid-Holland. 's Gravenh., J. Smulders & Co. 1868. 9 bladen gekl. lithogr. plano.

Brouwer (N.), Schoolkaart van de provincie Zuid-Holland. Schaal van 1 : 100.000. 's Gravenh., Joh. Ykema. 1874. 2 bladen gekl. lithogr. fol.

Oude kwartieren. — Eilanden.

Rademaker (Abr.), RHYNLANDS fraaiste gezichten; vertoonende alle deszelfs lustplaatsen, heerenhuizen en dorpen.... Vertoont in 100 afbeeldingen.... getekend en in 't ligt gebracht door A. R. Met een gedicht enz. — Les plus agréables vues etc. Amst., L. Schenk. 1732. fol.

Zuil, uit de XVIe eeuw, in RIJNLAND gevonden op de plaats, waar het huis van Persyn gestaan heeft. *Letterb.* 1822. I, 178.

Buddingh (D.), Verhandeling over het WESTLAND, ter opheldering der Loo-en, Woerden en Hoven, benevens de natuurdiensten der Friesen en Batavieren. Leiden, Arnz & C°. 1844. 8°. met kaart.

Het WESTLAND. *Nut van 't Alg. Alm.* 1859. 173.

Twent (A. P.), Wandeling naar de zeeduinen van WASSENAAR tot digt aan SCHEVENINGEN. ('s Gravenh.) 1805. 8°.

Regt (J. W.), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van den ZWIJNDRECHTSCHENWAARD, DEN RIEDER-WAARD en het LAND VAN PUTTEN over de Maas, benevens eene kadastrale kaart door J. A. Margadant. Zwijndr., J. Boden. 1848. 8°. met gekl. kaart.

Plokker (W.), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van het eiland VOORNE en PUTTEN, benevens het eiland ROZENBURG. Zwijndrecht, J. Boden. 1851. 8°.

Nieuwe kaart van het Zuid Westelijkste deel van Holland, behelsende de Baljuwschappen VOORNE en PUTTEN enz. Amst., I. Tirion. 1748. plano.

Kaart van het eiland ROOSENBURG door W. van Swieten en J. Sandifort. 's Hage, P. de Jongh. 1727. 8 bldn. fol.

Dam (H. van), Korte beschrijvinge van het eylandt WESTVOORN, ende de geschiedenissen van de stadt Goederede. Rotterd., H. Goddaeus. 1680. 8°.

[Jongejan (G.)], Beschrijving van het eiland WESTVOORN, meest bekend onder den naam van eiland Goedereede. Sommelsdijk, G. Jongejan. 1823. 8°.

Boers (B.), Beschrijving van het eiland GOEDEREEDE en OVERFLAKKEE. Sommelsdijk, J. Jongejan. 1844. 8°. met 3 afbeeld.

—— Verkorte beschrijving van GOEREE en OVERFLAKKÉE met drie afbeeldingen van 't eiland. Sommelsdijk, J. Jongejan. 1845. 8°.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Abbenbroek.

Kuÿper Hzn. (J.), Geschiedkundige herinneringen betreffende de gemeente Abbenbroek. Brielle, J. K. Overbeeke. 1876. 8°.

Alfen.

Plemper (P.), Beschrÿving van de heerlÿkheid en het dorp Alphen aan den Rÿn. Leyden, Hendr. van Damme. 1714. 8°. met 7 platen.

Asperen.

Beekman (Mart.), Beschrÿving van de stad en baronnie Asperen. Utrecht, Math. Visch. 1745. 8°. met gegrav. wapen, 2 plattegronden en 1 plaat.

Bodegraven.

Eberhard [J. K. de Regt], Een blik op Bodegraven en zÿn ramp. Leiden, C. Kooyker. 1870. 8°.

Boskoop.

Hevige brand te Boskoop, 25 Sept. 1753. *Ned. Jaarb.* 1753. 879.

Brielle.

Alkemade (Korn. van) en P. van der Schelling, Beschrÿving van de stad Briele en den lande van Voorn. Rotterd., Ph. Losel. 1729. fol. met 3 krtn.

Hoog (P. H.), Diss. de urbe Briela agroque Voornano, pro gradu 30 Sept. 1786 def. Lugd. Batav., 1786. 4°.

Biemond (C. J.), De straatnamen van Brielle. *Nav.* 1869, 368, 581.

Kuyper (J.), Plattegrond van Brielle, op de schaal van 1 : 15.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstr. 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Rop (Ant. L. de), De steenlegging van 't Asyl te Brielle. 's Gravenh., C. G. J. Pietersen & C°. 1872. 8°.

Asyl (Het) in den Briel. Wat het zÿn moet en wat ieders plicht is er voor te doen. 's Hage, J. M. van 't Haaff. 1872. 8°.

Koelman (J. P.), De aesthetiek en het monument te Brielle. 's Gravenh., M. Nÿhoff. 1872. 8°.

Banck (J. E.), De Brielsche waternimf en de aesthetiek. 's Gravenh., W. P. van Stockum. 1872. 8°.

Labrÿn (J. K.), Burgerschool te Brielle. *Bouwk. Bÿdr.* XVII. 259.

Brittenburg.

Iets over het door de Noordzee verzwolgen huis te Britten. *Vriend. d. vaderl.* VIII. 810.

Westreenen van Tiellandt (W. H. J. van), Het huis te Britten. *Z.-Holl. Volks-Alm.* 1839, 135.

Neyt (P. J.), Het huis te Britten. *Inst. v. Ingenieurs*, *Verh.* 1874—75. 68.

Delft.

Beschrijving in het algemeen.

Soutendam (J.), Een wandeling langs Delfts straten en grachten in 1600. Delft, W. Beets. 1882. 8°.

Historisch Verhael van het ... opspringen van het Magazijn-huys 12 Oct. 1654 binnen Delft. Met een beschrijvinge van desselfs stadts beginsel, opkomen en wedervaringh. Amst., 1654. 4°.

Bleyswijck Ev.zn. (D. van), Beschrijvinge der stadt Delft, betreffende desselfs situatie, oorsprong, ouderdom, opkomst, enz. enz. Delft, Arn. Bon. 1667. 4°. met 34 gegrav. pltn.

[Heussen (H. F. van) en H. van Rijn], Oudheden en gestichten van Delft, Delftland, 's Hage, enz. Leyden, Christiaan Vermey. 1720. 8°. met platen.

[Boitet (R.)], Beschrijving der stad Delft, behelzende eene uitvoerige verhandeling van deszelfs oorsprong, benaming, bevolking, gedenkstukken en zeltzaamheden. Delft, Reinier Boitet. 1729. fol. met gegrav. platen en plattegronden.

[Kampen (N. G. van)], Korte beschrijving der stad Delft (Nederlandsch en Fransch). Delft, B. Bruins. 1828. 4°. met platen.

Beknopte geschiedkundige en plaatselijke beschrijving der stad Delft, uit de beste bronnen en naar de nieuwste berigten zamengesteld. Delft, J. de Groot. 1840. 8°.

Delft in eenige afbeeldingen der schoonste monumenten, hoofdgebouwen en gezigten in en nabij de stad. Naar de natuur geteekend door G. Bos, op steen gebracht door C. J. Bos, met tekst door T. van Westrheene Wzn. Delft, J. J. van Gessel. 1858—1860. 8°. met pltn.

Kuyper (J.), Plattegrond van Delft, op de schaal van 1 : 8 000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Kerken en Kloosters.

Oltmans (A.), De toren van de Oude kerk te Delft. *Bouwk. Bijdr.* I. 131.

Hulst (W. van) en F. Molkenboer, Rapport nopens den toren der Oude kerk te Delft. *Bouwk. Bijdr.* III, 131.

Harderwijk (K. J. R. van), Iets over den af te breken Delftschen toren. *Vad. Lett.* 1843. II. 449.

Het gesloopte orgel in de oude kerk te Delft en zijne vroegere organisten. *Caecilia*, XII. 114.

Afbeelding en beschrijving der graftombe en der beide grafkelders der Prinsen van Oranje, enz. Delft, C. van Graauwenhaan 1751 en 1759; latere uitgave. Delft, P. de Groot (z. j. omstreeks 1820) 8°. met platen.

Vaderlandsche gedenkstukken, opgerigt in de beide groote kerken, te Delft. (Nederl. en Fransche tekst). Delft, P. de Groot 1829. 4°. met platen.

Description du tombeau de Guillaume I, Prince d'Orange, et tableau du vieu et nouveau caveau dans l'église neuve à Delft. (Nederl. en Fransche tekst). La Haye, 1837. met pl.

Deze beschrijving is van de hand van H. M. Koningin Wilhelmina, Gemalin van Koning Willem I, daarbij geholpen door hare staatsdame freule von Estorff. Het boekje bevat hoofdzakelijk de oude beschrijving, doch werd later bijgewerkt en na den dood van H. M. uitgegeven.

Scholten (W.), Gasthuiskerk en gasthuispredikant te Delft. Kort geschiedkundig overzigt. Delft, 1853. 8°.

Haverkorn van Rijsewijk (W. H.), Geschiedenis van de gasthuiskerk en van den gasthuispredikant te Delft. Delft, 1864. 8°.

[Vlooten (C. H. van)], De Oud-Katholieke kerk op het Begijnhof te Delft. Delft, 1859. 8°.

Delprat (G. H. M.), De geschiedenis van het St. Aagte-klooster te Delft uit onuitgegeven oorspronkelijke bescheiden toegelicht. *Kist en Moll*, *Arch.* IV, 23.

Kist (N. C.), De oorsprong en de opkomst van het St. Aagten-klooster te Delft. *Kist en Royaards*, *N. Arch.* II. 377.

Morre (G. J.), Trap in het voormalig St. Aagten-klooster te Delft. *Bouwk. Bijdr.* XIII. 145.

Soutendam (J.), Stichting der H. Kruiskapelle te Delft, 1446. *Nav.* 1861. 40.

Het voormalig Observanten-klooster te Delft. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXIII. 299.

Overige Gebouwen, *Inrichtingen*, enz.

Wall (J. van der), Redevoering ter plegtige inwijinge van het kunstenkweekschool der Vrouw van Renswoude binnen Delft 11 Dec. 1759. Delft, 1760.

De Delftsche Akademie in het bijzonder met de opleiding van Civiel-Ingenieurs hier te lande. Door een oud-student. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1860. 8°.

De Delftsche inrigting tot opleiding van civiele ingenieurs in verband met den aanleg van staatsspoorwegen beschouwd door (x + y) n. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1861. 8°.

Huët (A.), De Delftsche Akademie en de polytechnische school. Verspreide schetsen en studiën. Purm., J. Muusses & C°. 1880. 8°.

Annales de l'école polytechnique de Delft. Leiden, E. J. Brill. 1885, 1886. 4°.

Iets over de Rijks-geschutgieterij te Delft. *Bouwk. Bijdr.* I. 98.

Westhoff (W. B.), De oorsprong, ontwikkeling en tegenwoordige toestand der artillerie-inrichtingen te Delft, benevens de feestelijke herdenking van het 200-jarig bestaan op 22 Nov. 1879. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1880. 8°.

Delft en de aldaar gevestigde werkinrigting. Zutphen, A. E. C. van Someren. 1865. 8°.

Molhuysen (P. C.), Het sterfhuis van prins Willem I. *Nijhoff*, *Bijdr.* VII. 42.

Dodt van Flensburg (J. J.), Aangaande het standbeeld van Willem I te Delft. *v. d. Monde*, *Tijdschr.* VII. 100.

Marken Jr. (J. C. van), Het Agneta-Park en de naamlooze vennootschap »Gemeenschappelijk Eigendom." Delft, Gebr. Kleyn van Willigen. 1884. 8°. met 1 plaat.

Delftshaven.

Kleyn (F. J.), Beschrijving en geschiedenis van Delfshaven benevens die van Schoonderloo en het slot Spange. Kroniek van al de merkwaardige voorvallen, belangrijke oirkonden, privilegiën, publicatiën, correspondentiën en verdere stukken op Delftshaven betrekking hebbende. Delfsh., J. L. v. d. Pauwert. 1874. 8°.

Kam (G. M.), Eenige beschouwingen over het voorstel tot vereeniging van Delftshaven met Rotterdam. Rott., H. A. Kramers en Zn. 1884. 8°. met kaart.

Kam (G. M.), Nadere beschouwingen naar aanleiding van het voorstel tot vereeniging van Delftshaven met Rotterdam, enz. Rotterd., H. A. Kramers en Zn. 1885. 8°.

Dordrecht.

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen.

Bolhuis (J. H. van), Heette Dordrecht vroeger Durfos? *Nijhoff, Bijdr.* I. 199. *Verspr. Letterarb.* 298.

Mauregnault (J. de), Historische en juridique observatiën rakende de stad Dordrecht. *Jur. Observ.* 435.

Steffens (S.), Oratio in laudem Dordrechti. Duisb., 1732.

Schotel (G. D. J.), Dordrecht in den aanvang der 17e en 19e eeuw. *Oude Tijd*, 1870. 171.

Schotel (Joh. M.), Twee wandelingen door Dordrecht, eene geschied- en oudheidkundige bijdrage. Sliedr., Gebr. Luyt. 1880. 8°.

Beverwijck (Joh. van), 't Begin van Hollant in Dordrecht. Mitsgaders der eerster stedebeschrijvinge, regeringe ende regeerders, enz. Dordr., Jasper Gorissz. 1640. 4°.

Oudenhoven (J. van), Oudt en Nieuw Dordrecht. Haarlem, 1666. 8°.

—— Beschrijvinghe van Dordrecht. Haarlem, 1670. 8°.

Balen Jansz. (Matth.), Beschrijvinge der stad Dordrecht, vervatende haar begin, opkomst en verdere stant, enz. Dordr., Symon Onder de Linde. 1677. 4°. met gegrav. titel, plattegrond, 11 portr., 5 platen, 1 wapenkaart en een aantal geslachtswapens tusschen den tekst.

Bos (L. van den), Dordrechtsche Arcadia. Amst., 1663; Nieuwe uitgave. Amst., Ph. Verbeek. 1701. 8°. met pltn.

Werff (A. van der), Carmen Dortrechense Perpetuum, of de stad Dordrecht, naar eenige bijzondere kenteekenen en voortreffelijke hoedanigheden derzelve, in puntdicht, aenigmatisch voorgesteld. Dordr., J. de Vos en Comp. 1836. gr. 8°. met wapen en 1 plaat.

Smits Jzn. (J.), en G. D. J. Schotel, Beschrijving der stad Dordrecht. Dordr., Blussé en van Braam. 1844—45. dl. I, II. 1e afl. 8°. met platen en facs.
Van het 2e deel is slechts één afl. verschenen.

Goedhart (J. P.), Beknopte geschiedkundige en plaatselijke beschrijving van Dordrecht. Dordr., H. Lagerwey. 1850. 8°. met 2 uitsl. pltn.

Sels (J.), Beschrijving der stad Dordrecht. Dordr., H. Lagerwey. 1854. 8°. met pltn.

Schotel (G. D. J.), Dordrecht. Dordr., H. Lagerwey. 1858. 8°. met geslachtswapen.

Dordrecht en de voorgestelde verbetering der waterwegen naar zee. Dordrecht H. R. van Elk. 1860. 8°.

Souvenir de Dordrecht. Zestien gezichten in étui. Dordr., C. Morks Jz. 1872.

Kuyper (J.), Plattegrond van Dordrecht, op de schaal van 1 : 12.500. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4° of in étui, 8°.

Verschillende Gebouwen, Inrichtingen, enz.

Schotel (G. D. J.), Het Slot Develstein. *Uitspann.* 53.

Smits Jr. (J.), Het huis de Merwerde. *Z. Holl. Volks-Alm.* 1839. 49.

Linden van Snelrewaard (v. d.), Merwestein. Dordrecht's buitenplaats. Dordr., Blussé & van Braam. 1885. 8°. (Niet in den handel).

Smits (J.), Geschiedkundige beschouwing van het Stadhuis te Dordrecht. *Jaarb. v. Dordr.* 1840. 3.

Vos (A. G. de), Het Heilige Geest- en pesthuis ter Nieuwerkerk binnen Dordrecht. Met een voorwoord van G. D. J. Schotel. Dordr., H. R. van Elk 1869. 8°.

G. N. Hz., Het nieuwe wees- en armhuis te Dordrecht. *Bouwk. Bijdr.* XVI. 281.

Lommel (A. van), Cort verhaal van de kercken, reliquien, kloosteren, gasthuysen ende processien der stad Dordrecht. *Bijdr. B. Haarl.* VI. 44.

G. N. Hz., Iets betreffende de Groote kerk en toren te Dordrecht. *Bouwk. Bijdr.* III. 245.

Predikstoel in de Groote kerk te Dordrecht. *Ned. Jaarb.* 1756. 1071.

Schotel (G. D. J.), In de O. L. V. kerk te Dordrecht. *Nederland*, 1858. I. 144.

Spoorman (L. C.), De O. L. Vrouwekerk te Dordrecht. *Bijdr. B. Haarl.* V. 1.

—— De O. L. Vrouwekerk van Dordrecht en S. Sura. *Bijdr. B. Haarl.* IV. 381.

Schotel (G. D. J.), De St. Nikolaas of Nieuwe kerk te Dordrecht. *Europa*, 1859. IV. 193.

Spoorman (L. C.), De St. Nicolaaskerk te Dordrecht. *Bijdr. B. Haarl.* V. 37.

Horst (J. J. van der), Kollegiale kerk te Dordrecht, 1513. *Bijdr. B. Haarl.* III. 130.

Spoorman (L. C.), De St. Adrianuskerk te Dordrecht. *Bijdr. B. Haarl.* V. 40.

Gompertz (L. P. A.), Dordrechts koorbanken. *Bijdr. B. Haarl.* VIII. 161.

Schotel (G. D. J.), Het klooster, het hof en de kerk der Augustijnen te Dordrecht. Dordr., P. K. Braat. 1861. 8°.

Spoorman (L. C.), Kloosters en gasthuizen te Dordrecht. *Bijdr. B. Haarl.* VII, 440.

Het gewezen Minderbroer-klooster te Dordrecht. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXIII. 228.

Schotel (G. D. J.), Het klooster Eemstein bij Dordrecht. *Europa*. 1859, IV. 138.

—— De Illustre school te Dordrecht. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het schoolwezen in ons vaderland. Utr., Kemink & Zn. 1857. 8°.

Hoëvell (J. D. van), Beschouwingen over het stedelijk gymnasium van Dordrecht. Dordr., P. K. Braat. 1861. 8°.

G. v. d. B., De kloveniers-doelen te Dordrecht, het gebouw der Synode. *Europa*, 1859. I. 131.

Hartman Jr. (J. G. L.), De kloveniers-doelen te Dordrecht (gebouw der Synode). *Tijdstr.* 1861. II. 52.

Gosschalk (J.), Oude woonhuisjes te Dordrecht. *Oude Tijd*, 1869. 28.

Oude gevels te Dordrecht. *Oude Tijd*, 1870. 88, 137, 160.

Kloes (J. A. van der), De gemeentewerken te Dordrecht. *Bouwk. Bijdr.* XXIV. 1. 209; XXVI. 13. 53. 175.

G. N. Hz., De lange ijzeren brug over de nieuwe haven te Dordrecht. *Bouwk. Bijdr.* XI. 57.

Bredius (J. P.), Het standbeeld van Ary Scheffer. *Tijdsp.* 1862. I. 476.

Westrheene (T. van), De onthulling van Scheffer's standbeeld. *Kunstkron.* 1862. XXIV. 33.

Dubbeldam.

Sandberg (L. A.), Dubbele draaibrug onder Dubbeldam bij Dordrecht. *Inst. v. Ingenieurs.* 1869—70. 26.

Eikenduinen.

Horst (J. J. van der), Kapel te Eykenduynen. *Bijdr. B. Haarl.* I. 108.

Gorinchem.

Situatie van 't Casteel van Gorinchem aende Merwe, gesticht by Hertoch Willem van Beyeren in ... 1412. Alsmede den ... Blauwen toorn gebout door ... Kaerl van Bourgonien, doemaels Grave van Charolois int jaer 1461 en is int begin der Nederl. beroerte begonnen af te breecken. Ja ten lesten int jaer 1600 tot den gront vernielt. Geteek. en gegrav. met sterckwater door I. van den Ulft. Z. p. Uytgeg. by P. Vinck (circa 1656) fol.

Hofdijk (W. J.), Het kasteel van Gorinchem. *D. War.* I. 362.

Het kasteel van Gorinchem. *Oude Tijd*, 1870. 343.

Kemp (Abr.), Leven der doorluchtige Heeren van Arkel, ende jaar-beschrijving der stad Gorinchem, Heerlijkheid, ende Lande van Arkel, tot den jare 1500. Gorinch., P. Vinck. 1656. 4°.

Bockum (J. van), Gorinchemum. Dordr., 1716. 4°.

Zomeren (Corn. van), Beschrijvinge der stadt Gorinchem en landen van Arkel, benevens der Heeren van Arkel. Gorinchem, T. Horneer 1755. fol. met gegrav. plattegrond en 3 pltn.

Nieuw plan van Gorinchem met juiste aanteekening van de voornaamste gebouwen, alsmede van de rivier de Merwede. Gorinch., Marius J. Gordon. 1871. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Janssen (L. J. F.), De muurschilderingen der St. Janskerk te Gorinchem. Eene bijdrage tot de geschiedenis der middeleeuwsche kunst in Nederland. Uitgegeven door de Kon. Akademie van Wetensch. Amsterd., C. G. van der Post. 1858. 4°.

Het klooster der H. Agnes te Gorkum. *Kath.* XXXIV. 95.

Loeven (D.), De oude Schutters-doele te Gorinchem. *Bouwk. Bijdr.* XIV. 21.

Graaff (M. H. de), De zijdefabrieken te Gorinchem en Heukelum. *Vad. Lett.* 1841. II. 347.

Gouda.

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen.

Heusy (F.), Watergraaf met zijn paard; of de geschiedenis van Gouda van 1572 tot 1575. Gouda, A. Brinkman. 1872. 8°.

Walvis (J.), Beschrijving der stad Gouda, bevattende een verhaal van stads grondlegginge, vrijheeren, gelegendheid, hoofdneringe, rechtsgebied, handvesten, regeeringe, gebouwen, geleerde mannen, enz. Gouda, J. en A. Endenburg. (1713) 2 dln. 4°. met plattegrond en 3 kopergrav.

Lange van Wijngaerden (C. J. de), Geschiedenis en beschrijving der stad van der Goude meest uit oorspronkelijke stukken bijeenverzameld. Deel I en II. Amst., Gebr. van Cleef. 1813—17; deel III. Bewerkt en vermeerderd door J. N. Scheltema en verrijkt met lithogr. kunstplaten, naar teekening van P. A. Schipperus. Gouda, G. B. van Goor Zn. 1878. 8°.

[Griffioen van Waarder (Huibert)], Mijne herinneringen van Gouda. (Met de »Nalezing") 's Gravenh., Thierry en Mensing. 1821, 22. 2 stukken, 8°. met 4 gelith. platen.

Een blik op Gouda. *Vriend d. Vaderl.* IV. 641.

Brinkman (M.), Iets over Gouda, deszelfs omstreken en bewoners. *Alg. Letterl. Maandschr.* 1841. *Meng.* 171.

Büchner (W. F.), Bijdragen tot de geneeskundige topographie en statistiek van Gouda. Gouda, G. B. van Goor. 1842. 8°.

Kluitman (M. H.), Beknopte beschrijving der stad Gouda. Gouda, G. B. van Goor. 1843. 8°. met plattegrond.

Kuyper (J.), Plattegrond van Gouda op de schaal van 1 : 7 500. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstr. 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Verschillende Gebouwen, Inrichtingen, enz.

Vorstman (M. A. G.), Onuitgegeven stukken betreffende de St. Janskerk te Gouda. *Kist en Royaards, Arch.* XIX. 201.

—— De klokken der St. Janskerk te Gouda. *Janss. en v. Dale,* Bijdr. IV. 274.

Beschrijving van het orgel in de St. Janskerk te Gouda. Gouda, 1764. 8°.

Beschreibung der weltberühmten und künstlich gemalten Gläser in der St. Johanniskirche zu Gouda. 2. Auflage. Gouda, 1771. 8°.

Explanation of the famous and renowned glas-works, or painted windows in the church at Gouda. Gouda, 1790. 8°.

Lange van Wijngaerden (C. J. de), De Goudsche glazen, of geschilderde kerkglazen der Groote of Sint-Janskerk van der Goude, alsmede de Goudsche schilders en glas-schilderkunst; tot een vervolg der Geschiedenis en beschrijving der stad. 's Gravenh., Nederl. drukkerij. 1819. 8°.

De geschilderde glazen in de kerk van St. Jan den Dooper te Gouda. *Kunstspieg.* II. 289.

Kramm (C.), De Goudsche glazen, of beschrijving der beroemde geschilderde kerkglazen van de groote of St. Janskerk te Ter Goude, enz. Gouda, G. B. van Goor. 1853. 8°. met portr.

Photographiën naar de beroemde geschilderde kerkglazen van de Groote of St. Janskerk te Gouda, benevens de geschiedenis der St. Janskerk en beschrijving der glazen (door F. Harting). Gouda, J. van Bentum & Zn. 1873. 8°. 17 Photographien met tekst.

Uytleggingе van de wyt-beroemde en konstige glasen binnen de St. Janskerck tot Gouda. enz. Gouda, B. H. Maaskant. 1880. 8°.

Herdruk van een der oudste beschrijvingen dezer geschilderde glazen.

Vorstman (M. A. G.), Het klooster Steyn bij Gouda. *Kist en Moll, Arch.* I. 327.

Goor (W. C. van), Beschrijving van het gebouw van het kantongeregt, teekenschool enz. aan de markt te Gouda. *Bouwk. Bijdr.* X, 313.

Fortuyn-Drooglever (W. J.), Geschiedenis der werkinrigting tot weering van de bedelarij te Gouda. Verslag uitgebragt bij het tienjarig bestaan. 30 Aug. 1859. Gouda, G. B. van Goor. 1859. 8°.

Scheltema (J. N.), Een nationaal gedenkteeken? Toespraak bij de onthulling van het monument voor de Gebroeders de Houtman te Gouda op 1 Juli 1880. z. p. 8°.

's Gravenhage.

Beschrijving in 't algemeen.

Bergh (L. Ph. C. van den), 's Gravenhaagsche bijzonderheden. 's Gravenh., M. Nijhoff, 1857—1859. 2 stukken. 12°.

Mededeelingen van de Vereeniging ter beoefening der geschiedenis van 's Gravenhage. 's Gravenh., W. P. van Stockum. 1861—1876. 2 dln. 8°. met pltn en facs.

Westreenen (W. H. J. van), 's Graavenhage in de dertiende eeuw, volgens eene oude aftekening; met historische ophelderingen. 's Gravenh., P. van Daalen Wetters. 1804. 8°. met een gegrav. plan van de stad van 1249.

Beschrijving van 's Gravenhage, latijn en Nederduitsch, ter opheldering van J. Loenderzeels kaerte van die Hofplaetse. ('s Gravenh.), 1615. fol.

B[uldereu] (J. W. v.), Encomium Hagae Comitis. Hagae Comitum, ex. off. L. a Dyck. 1667. 4°.

Does (Jacob van der), 's Graven-Hage, met de voornaemste plaetsen en vermaecklijckheden. 's Gravenh., Herm. Gael. 1668. 4°. — Op nieuw oversien en met verscheyde coopere plaeten verciert. 's Gravenh., Joh. Tongerloo. 1668. 4°. met plattegrond.

Jensius (J.), Haga Comitis. Hag., 1697. 4°.

Cretser (Gijsb. de), Beschrijvinge van 's Gravenhage, behelsende desselfs eerste opkomste, stichtinge .... publyke en particuliere gebouwen, pleynen, straaten, enz. Amst., Jan ten Hoorn. 1711. 4°.

Riemer (Jac. de), Beschrijving van 's Gravenhage, behelzende deszelfs oorsprong, benaming, gelegentheid, uitbreidingen, onheilen en luister. Delft, R. Boitet. 1730—39. 2 dln 3 bdn. fol. met pltn.

Leidsman (De) der vreemdelingen door 's Gravenhage en de omliggende dorpen. 's Gravenh., P. van Os. 1763. 8°. met platen.

[Wagenaar (J.)?], Korte en beknopte beschrijving van 's Graavenhaage, waarin deszelfs opkomst, aanwas, gelegenheid, gebouwen, enz. Met printverbeeldingen. Amst., G. de Groot & Zn. 1767. 8°.
Overdruk uit: Tegenwoordige staat der Vereen. Nederlanden.

Bruining (G.), Description succincte de l'état actuel de la Haye et de ses environs. Rotterd., J. Immerzeel Jun. 1816. 8°. met platen en plattegr.

Renesse (J. van), Tegenwoordige toestand van 's Gravenhage, vergeleken met deszelfs gesteldheid gedurende de Fransche overheersching. *Vad. Lett.* 1827. II. 453. 515.

Morgenwandelingen door en in den omtrek van 's Gravenhage, of schoonheden en merkwaardige bijzonderheden, betrekkelijk deze residentie. 's Gravenh., A. Kloots. 1832. 8°.

Ferrier (A.), Description historique et topographique de la Haye. Avec des notices sur les villes de Delft, de Rotterdam, de Dordrecht et de Breda. Bruxelles, 1838. 8°.

[Jonckbloet (W. J. A.)], Physiologie van den Haag, door een Hagenaar. Geïllustr. door H. F. C. ten Kate. 's Gravenh., K. Fuhri. 1843. 8°.

Naar aanleiding van het voorgaande verschenen de vier volgende geschriften:

[François (W. F. G. L.)], Een achttiende hoofdstuk voor de Physiologie van den Haag. Door een Hagenaar. 's Gravenh., 1843. 8°.

[Jonckbloet (W. J. A.)?], Laatste hoofdstuk, voor de »Physiologie van den Haag," door een Hagenaar. 's Gravenh., 1843. 8°.

[Dam van Isselt (E. W. van)], De Physiologie van den Haag, bekeken door een Buitenman. Amst., J. C. v. Kesteren & Zn. 1844. 8°.

[Jonckbloet (W. J. A.)?], De Monster-hekelaar. Vredelievend antwoord aan den edelen verdediger der vertrapte onschuld Siegfried de Buitenman. Door den schrijver van het Laatste Hoofdstuk voor de »Physiologie van den Haag." 's Gravenh., 1844. 8°.

Kroon (A. W.), Beschrijving van 's Gravenhage, uit echte bronnen geput. 's Gravenh., K. W. Pickhardt. 1852—1855. 1e—6e afl. 8°. met pltn.

's Gravenhage. *Nut van 't Alg. Alm.* 1856. 156.

Petit guide de la Haye et de ses environs contenant la description sommaire des monuments, des musées etc. La Haye, J. W. ten Hagen. 1855. 8°.

Lopez de Fonseca (Ant.), La Haye. Nouv. édition, avec additions et corrections. La Haye, M. Nijhoff. 1857. 2 dln. 8°.

Allan (F.), De stad 's Gravenhage en hare geschiedenis, voorafgegaan door eene algem. geschied- en aardrijkskundige beschouwing der provincie Zuid-Holland. Amsterd., Wed. Borleffs en ten Have. 1857. 8°. met pltn en plattegrond.

New illustrated guide of the Hague and its environs. Containing: historical and topographical description. An account of remarkable buildings, public establishments, curiosities etc. The Hague, M. M. Couvée. 1857. 12°. met plan.

Saurel (A. A. J.), Guide de la Haye et de ses environs. Aperçu chorographique, statistique, topographique et historique. La Haye, C. H. Susan Jr. 1860. 8°.

Donker Curtius (F. C.), Proeve eener bijdrage tot verfraaiing der residentie. 's Gravenh., H. C. Susan CHzn. 1864. 8°.

Petit guide de la Haye, contenant la description historique et statistique de la ville, les hotels, les cafés etc. Ainsi d'un tableau comparatif des monnaies et plusieurs indications utiles. Amsterd., T. Kouwenaar. 1866. 8°.

Den Haag en de Hagenaars. Een nieuwe physiologie door een Haagschen dwarskijker. 1e en 2e druk. Dordr., J. P. Revers. 1874. 8°.

's Gravenhage in portemonnaie-formaat. Leiden, A. W. Sijthoff. 1875. 32°.

Ising (A.), Haagsche schetsen. 's Gravenh., W. P. van Stockum en Zn. 1878, 1885. 2 dln. 8°.

Hierin o. a.: De Groote kerk. — Het Haagsche Bosch. — De buurten. — Het Voorhout. — De Gevangenpoort. — Oldenbarnevelt's gevangenis. — Het stadhouderlijk kwartier. — Het oude Hof.

's Gravenhage van voorheen en thans, in brieven. 's Hage, M. M. Couvée. 1879—1882. N°. 1—13. 8°.

Bergh (J. A. de), Haagsche penkrassen. 's Hage, Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij. 1879—84. N°. 1—83. 8°. met plaat.

—— Terugblik op 's Gravenhage in 1880. 's Hage, J. A. de Bergh. 1881. 8°. met plaat.

Guide pratique de la Haye et Scheveningue. Renseignements pour les étrangers. Avec plan de la ville, Scheveningue et les environs. La Haye, M. M. Couvée. 1886. 8°. met 1 kaart.

Gezichten. — Plattegronden.

Hagae Comitis conspectus jucundissimi. 10 Gezichten van 's Gravenhage [door J. van Call]. Amst., P. Schenck. (z. j. omstr. 1700) 4°. obl.

Twintig gezigten van 's Gravenhage. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1857. 20 gelithogr. pltn. 8°. obl.

Souvenir de la Haye. 's Gravenh., A. A. Nunnink. 1858. 8°. 8 pltn.

De Residentie in afbeeldingen. Album van schoone gezigten, voorname gebouwen, enz. in en om 's Gravenhage. Met bijschriften door T. van Westrheene Wzn. 's Gravenh., G. de Geus. 1858, 1859. 8°.

Souvenir de la Haye et de Schéveningue. Renseignements pour les étrangers. La Haye, A. van Hoogstraten & Zn. 1860. 4°. (8 vues et plan de la ville).

La Haye et Schéveningue, photographiés. La Haye, H. L. van Hoogstraten. 1860. 4°. 18 pltn.

Plattegrond van 's Gravenhage. Amst., J. M. E. Meijer. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. 4°.

Plattegrond der stad 's Gravenhage, verdeeld in 18 politie-wijken. 's Gravenh., Weygand en Beuster. 1851. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Noordaa (S. W. van der), Nieuwe kaart van 's Gravenhage, met de omliggende dorpen en buitenplaatsen op de schaal van 1 : 20.000. 's Gravenh., Gebr. van Cleef, 1852. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Plattegrond van 's Gravenhage. 's Gravenh., M. M. Couvée, 1857. 1 bl. gekl. lithogr. kl. 4°.

Nieuwe kaart van 's Gravenhage, opgedragen aan den Ed. Achtb. raad dier gemeente. Gelithografiëerd volgens aanwijzing van den gemeente-architect. 's Gravenh., E. Spanier 1858; 3e druk. 1864. 1 blad gekl. lithogr. imp. folio.

Plattegrond van 's Gravenhage. Zutphen, P. B. Plantenga 1860. 1 bl. lithogr. kl. 4°.

Kaart der gemeente 's Gravenhage, vervaardigd op last van het gemeentebestuur naar de wettelijke verdeeling in afdeelingen, door S. Lankhout. 's Gravenh., S. Lankhout. 1860. 1 blad gekl. lithogr. plano.

Plan de la Haye, arpenté et carté en 1863. la Haye, H. L. van Hoogstraten. 1863. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Plan van den nieuwen aanleg in het zuidelijk gedeelte van 's Gravenhage. 's Gravenh., S. Lankhout. 1863. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Plan illustré de la Haye. 's Gravenh., M. M. Couvée 1866. 1 bl. gekl. lithogr. met 200 afbeeldingen van gebouwen en gezigten van 's Gravenhage, in plano of toegeslagen in linnen omslag, 8°.

Plan de la Haye. Mise en carte et revue en 1869 par J. H. Looisen. La Haye, A. van Hoogstraten et fils. 1869. 1 bl. gekl. lithogr. in carton étui. 4°.

Nieuwe kaart van 's Gravenhage en Scheveningen op de schaal van 1 : 3250, vervaardigd naar de jongste kadastrale opmetingen onder leiding van F. Verstijnen en verdere gegevens van W. C. v. d. W. Pieterszen. 's Hage, Smulders & C°. 1873. 6 bladen gekl. lithogr. plano.

Plattegrond van 's Gravenhage. Met volledige lijsten der straten, pleinen, grachten, paleizen, musea, voorname gebouwen, hotels, restaurants, café's en verdere aanwijzingen om dit plan voor iedereen als gids te doen strekken. Amst., G. L. Funke. 1873; Nieuwe druk. 1879. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Geïllustreerd plan van 's Gravenhage. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1873. 1 bl. met 126 afbeeldingen van monumenten, paleizen, enz. in 3 kleuren gedrukt. in linnen omslag. 8°.

Wandelkaart. Wegwijzer door 's Gravenhage en Scheveningen, het Bosch, de Scheveningsche boschjes naar Loosduinen, Monster, 's Gravezande, Naaldwijk, Poeldijk, Wateringen, Delft, Rijswijk, Voorburg, Leidschendam, Voorschoten, Leiden, Wassenaar. 's Gravenh., A. van Hoogstraten & Zn. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van 's Gravenhage, op de schaal van 1 : 12.500. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Chromo-lithographische kaart van 's Gravenhage en omstreken, Leiden, Delft, de Katwijken, Hazerswoude, Bergschenhoek, 's Gravezande, enz. Schaal 1 : 50000 met afzonderlijke plattegrond van 's Gravenhage en Scheveningen. Schaal 1 : 125 000. 's Gravenh., J. Smulders & C°. 1880. 1 blad gekl. lithogr. fol.

Wallen. — Poorten. — Straten.

Fortificatie van den Haag. *Nav.* X. 248.

Poorten van den Haag. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 195.

Lennep (J. van), Iets over de slooping der Gevangenpoort. *Kunstkronijk*, 1850. 2.

De Gevangenpoort te 's Gravenhage. *Europa.* 1858. I. 1.

De Gevangenpoort. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 52.

Rappard (A. G. A. van), De 's Gravenhaagsche buurten. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 83.

Zeeman (H.), De Nobelstraat te 's Gravenhage. Maandag 13 Maart 1565. In herinnering gebracht Maandag 13 Maart 1871. Amsterd., C. L. Brinkman. 1871. 12°.

De Zeestraat. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 141.

Hofwijck en de Zeestraat van Constantijn Huyghens. *Sloet's Tijds.* XVI. 381.

Ising (A.), Het Kortenbosch in den Haag. *Ned. Spect.* 1878. 106.

Het Binnenhof.

Buddingh (D.), Het Binnenhof te 's Gravenhage. *Z. Holl. Volks-Alm.* 1838. 84.

Ising (Arn.), Het Binnenhof te 's Gravenhage, in plaat en schrift. 's Hage, H. C. Susan C.Hzn. 1879—1884. fol. met 20 pltn.

Phototypie genomen naar eene teekening van Pothoven van het jaar 1768 voorstellende het inwendige der Groote zaal op het Binnenhof te 's Gravenhage in de 18e eeuw (z. p. e. j.), fol.

Het paleis van Hollands graven in den Haag, de restauratie der loterijzaal. *Ned. Spect.* 1861. 17, 153 en verder.

Bakhuizen van den Brink (R. C.), Rapport over den toestand der Groote of Loterijzaal te 's Gravenhage. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Lett.* VI. 265.

Bakhuizen van den Brink (R. C.). Nog een woord over de restauratie van de Groote Zaal te 's Gravenhage. *Stud.* IV. 347, 356.

Was anoniem verschenen in *Ned. Spect.* 1861. 185.

Alberdingk Thijm (J. A.), De groote zaal op het Binnenhof te 's Gravenhage. *Letterb.* 1861. 196, 324.

—— De restauratie der Groote Zaal op het Binnenhof te 's Gravenhage. Amst., Fred. Muller. 1861. 8°.

Rose (W. N.), Over de groote zaal op het Binnenhof te 's Gravenhage. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Lett.* VII. 83.

—— Rapport enz. over de verbouwing van de kap der Groote Zaal op het Binnenhof te 's Gravenhage. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1861. 8°. met 1 pl.

Beer Poortugael (D. J. den), Belangstellend woord omtrent de bestemming der groote of zoogenaamde Loterijzaal op het Binnenhof te 's Gravenhage. 's Gravenh., J. en H. van Langenhuysen. 1862. 8°.

Loterijzaal en Binnenhof te 's Gravenhage. *Nav.* 1863. 72.

Verslag omtrent het onderzoek naar het aanwezig zijn van grafsteden of andere historische merkwaardigheden in de voormalige hofkapel op het 's Gravenhaagsche Binnenhof. 's Gravenh., 1879. 8°.

Hooft van Iddekinge (J. E.), De voormalige hofkapel te 's Gravenhage als begraafplaats. *Ned. Spect.* 1879. 191.

De bibliotheek van de kapel op het hof in den Haag. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 16.

Kerken en Kloosters.

De Willemskerk te 's Gravenhage. *Tijdspieg.* 1856. II. 460.

Visser (J.), Grafsteden ontdekt bij de verbetering der Fransche kerk te 's Gravenhage. *Overijss. Alm.* 1844. 5.

Bongaerts (P. G.), De St. Teresia kerk, weleer de koninklijke kapel van Spanje. Hare geschiedenis in verband met de lotgevallen der Katholieke godsdienst en de werkzaamheden der societeit van Jezus, in en om 's Gravenhage. Tot aandenken aan de feestelijke herinnering van den 25sten verjaardag harer inwijding gevierd den 15n Oct. 1866. 's Gravenh., 1867. 8°.

Horst (J. J. van der), Kapellen in de parochiekerk van St. Jacobus in den Haag. *Bijdr. B. Haarl.* I. 439.

Gedenkteeken voor Constantijn en Christiaan Huygens [in de Groote Kerk te 's Gravenhage]. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 18.

Gedenkteeken van Jacob Cats [in de Kloosterkerk te 's Gravenhage]. *Letterb.* 1830. I. 1.

Gedenksteen voor Jacob Cats. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 16.

De vrouwenkloosters en begijnenhoven te 's Gravenhage. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 81.

Emants (G. B.), De vrouwenkloosters en bagijnhoven te 's Gravenhage. ('s Gravenh., 1867) 8°. met 1 pl.

Horst (J. J. van der), Het klooster Bethlehem te 's Gravenhage. *Bijdr. B. Haarl.* III. 99.

Gestichten. — Scholen.

Het Oudemannen- en vrouwenhuis der Nederl. hervormde gemeente te 's Gravenhage, 10 Febr. 1854. 's Gravenh., K. Fuhri 1854. 8°. met pltn.

Het Diakonie- oude vrouwen- en kinderhuis der Ned. Hervormde gemeente te 's Gravenhage. Uitgegeven bij gelegenheid van het tweede eeuwfeest. 's Gravenh., C. van Doorn en Zoon. 1860. 8°. met plattegronden.

Album, voorstellende het diaconiehuis te 's Gravenhage. 's Gravenh., 1860. 4°. met 15 pltn.

Zestien schetsen voorstellende het oude diaconiehuis te 's Hage. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1861. 4°. 18 pltn in omslag.

Saraber (E.), Het diakonie-weeshuis der nederduitsch hervormde gemeente te 's Gravenhage. *Bouwk. Bijdr.* XVI. 361.

Het Burgerweeshuis en de fundatie der vrijvrouwe van Renswoude te 's Gravenhage. Geschiedkundige herinneringen bij gelegenheid van de inwijding van het nieuwe gebouw voor de beide stichtingen en van het 300-jarig bestaan van het burgerweeshuis. 's Gravenh., W. P. van Stockum. 1864. 8°. met 3 gelith. pltn en 2 plattegr.

Kroon (A. W.), Het Willems-hospitaal. 's Gravenh., J. M. van 't Haaff. 1853. 8°.

Oprigting der wiskundige en militaire kweekschool te 's Gravenhage. *Ned. Jaarb.* 1748. 103.

Idiotenschool te 's Hage. *N. Weekbl. v. Geneesk.* VI. 49. 367.

Koetsveld (C. E. van), Het idiotisme en de idiotenschool. Schoonhoven, S. E. v. Nooten. 1856. 8°. met pl.

Geneeskundig gesticht voor minderjarige idioten in Nederland... geopend te 's Gravenhage 4 Jan. 1858. ('s Gravenh., 1858) 8°.

Lubach (D.), Het idiotengesticht te 's Gravenhage. *Schat der Gezondh.* 1863. 187.

Een bezoek in het gesticht en de school voor minderjarige idioten te 's Gravenhage. ('s Gravenh., 1872) 8°.

Verschillende gebouwen, inrichtingen enz.

Description de la belle maison de Son Altesse le Prince Maurice de Nassau, ordonnée par P. Post. Leide, P. van der Aa. 1715. fol. met 8 platen.

Het Mauritshuis en het huis van Huygens. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 49.

Wap (J. J. F.), 's Konings Gothische zaal. *Kunstkron.* 1842. III. 73.

Händel (H.), La bibliothèque royale de la Haye. La Haye, W. P. van Stockum. 1863. 8°.

Beschrijving en afbeeldingen van het Ministerie van Marine (Voorhout) te 's Gravenhage, vóór, gedurende en ná den brand van den 8 Januarij 1844. 's Hage (1844) 8°. met 3 pltn.

De schouwburg van 's Gravenhage, Collot d'Herbois. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 68.

De woning van Johan de Witt (te 's Gravenhage) *Meded. Haagsche Vereen.* II. 32.

Gevelsteenen, beelden enz. aan huizen, geene openbare gebouwen of stichtingen te 's Gravenhage. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 101.

De Haagsche porceleinfabriek. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 60.

De Haagsche Brood- en Meelfabriek, een uitvloeisel van kwalijk begrepen volksbelang. Rotterd., H. Nijgh. 1862. 8°.

»Den Ouden Doelen", (Old Doelen or Vieux Doelen). The Hague (circa 1875). 4°.

Wap (J. J. F.), De Koninklijke Bazar van den heer D. Boer aan de Scheveningsche zeestraat te 's Gravenhage. 's Gravenh., 1854. 4°. obl. m. pl.

Ook in Fransche vertaling: Le Bazar Royal de D. Boer, à la Haye.

Standbeelden.

Het standbeeld van prins Willem I door den graaf van Nieuwerkerke. *Kunstspieg.* II. 36.

Het standbeeld van Willem I door de Nieuwerkerke. *Kunstkron.* VI. 1845—46. 41.

Inhuldiging van het standbeeld van prins Willem I te 's Hage. *Hist. Gen. Kron.* 4 Jg. 120.

Amorie van der Hoeven (A. des), Rede bij de plegtige onthulling van het standbeeld van prins Willem I, op den 17den Nov. 1845 (te 's Gravenhage). Leeuw., G. T. N. Suringar. 1845. 8°.

Witkamp (P. H.), Het standbeeld van Willem II te 's Gravenhage. *Nederl. en de Nederl.* afl. 1.

Nationaal gedenkteeken voor November 1813, enz. Twee overdrukjes uit de (Oude) Rotterdamsche Courant. Amst., Jan Leendertz. 1863. 8°.

Het nationaal monument voor 1813. *Kunstkron.* 1864. XXVI. 62, 94; 1866. XXVI. 9; 1869. XXX. 41.

Bosboom (J.), Het nationaal gedenkteeken voor 1813. *Ned. Spect.* 1864, 103 en verder.

Het Haagsche Bosch.

Le Bois de la Haye. Dessiné d'après nature par H. W. Last. La Haye, H. W. Last. 1856. fol.

Album van tien gelithographiëerde schetsen, voorstellende tooneelen van de verwoesting, aangerigt door den storm van 28 Mei 1860 in het 's Gravenhaagsche Bosch, te Scheveningen, enz. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1860. 8°. obl.

Zuylen van Nijevelt (H. F. van), Iets over het Haagsche Bosch. Naar aanleiding van de daarover gevoerde discussiën in de zitting van de 2e Kamer der Staten-Generaal van 31 Julij 1860. 's Gravenh., J. M. van 't Haaff. 1860. 8°. met kaart.

Collot d'Escury (H.), Antwoord aan H. F. van Zuylen van Nyevelt op zijn »Iets over 't Haagsche Bosch". 's Gravenh., M. J. Visser. 1860. 8°.

Rapport van de HH. Gevers van Endegeest, van der Spuy, J. Wttewaal en F. Borkens over den toestand van het Haagsche Bosch. 's Gravenh., A. van Hoogstraten & Zn. 1861. 8°. met kaart.

Hofdijk (W. J.), Het Jacoba-priëel in het Haagsche Bosch. Amsterd., G. L. Funke. 1874. 8°.

La sale d'Orange, bâtie par S. Altesse Amélie Princesse Douairière d'Orange, ordonnée par P. Post. Leide, P. van der Aa. 1715. fol. 12 platen met fransche en holl. opschriften.

Dijk (J. van), Itinéraire de la Salle d'Orange, au Palais du Bois près de la Haye. Publié en 1767, traduit par H. J. Caan. Avec une ichnographie et des notes explicatives et historiques. La Haye et Amst., frères van Cleef. 1838; 2e édit. La Haye, Belinfante frères. 1856. 8°.

De stichting der Oranjezaal. (Het Huis in 't Bosch). *Meded. Haagsche Vereen.* II. 209.

Hillegersberg.

Hoonaard (W. van den), De dorpen Hillegersberg en Bergschenhoek. *Vriend d. Vaderl.* II. 227.

— — Geschiedkundige en topographische beschrijving van de dorpen Hillegersberg en Bergschenhoek. Rotterd., Mensing en van Westreenen. 1824. 8°. met gegrav. platen.

Hoek van Holland.

Mees Azn. (G.), Bezoek aan den Hoek van Holland. *Z.-Holl. Volks-Alm.* 1839. 98.

Honselaarsdijk.

Allard (Carel), Hollands lustpark, besluitende zijn Britannische Majesteit's hof-gebouw tot Honselaarsdijk, met alle des zelfs prachtige bijzonderheden. Amsterd., (z. j. circa 1750) 4°. obl. met 17 kopergr.

Katwijk.

Pars (Adr.), Catti aborigines Batavorum. Dat is: De Katten de voorouders der Batavieren, ofte de twee Katwijken aan See en aan den Rijn, met de Huisen te Britten en Sand. En van wegen de naheid van stoffe en plaatsen, de gedenkwaardigheden van het dorp en de abdije van Rijnsburg. Met aantekeningen, nevens een verzameling van oudheden, enz. door P. van der Schelling. Leiden, J. A. Langerak. 1745. 8°.

Ontdekking van oudheden te Katwijk. *Letterb.*, 1860. 325.

Beschrijving der beide Katwijken en het Zand. Leiden, J. van Thoir. 1804. 8°. (Geplaatst achter: Geschiedverhaal der ontdekte moorden te Katwijk a/d. Rhijn, door J. Knotz en deszelfs huisvrouw, met derzelver straffen, enz. Leiden, J. van Thoir. 1804. 8°

Loosjes Pzn. (A.) Katwijk's zomertogtje. Haarl., A. Loosjes Pzn. 1805. 8°. met platen en 1 kaart.

Polijn Buchner (H.), Beknopte handleiding tot het gebruik der zeebaden, benevens eenige geschiedkundige en topographische aanteekeningen betrekkelijk Katwijk en deszelfs badhuis. Leiden, J. H. Gebhard en C°. 1845. 8°. met 1 plaat.

Kralingen.

Lommel (A. van), Bijdragen tot de geschiedenis der gemeente Kralingen. *Kath.* 1870. LVIII. 358.

Craandijk (J.), Bijdrage tot de geschiedenis van de ambachtsheerlijkheid Cralingen en het slot Honingen, benevens genealogische aanteekeningen betreffende hunne bezitters. *Rotterd. Hist.* I. 549. *Rotterd. Geneal.* I. 496.

Reyn (J. van), Het slot Honingen. *Nav.* 1865. 259.

Metzelaar (J. F.), Brug te Kralingen. *Bouwk. Bijdr.* XV. 259.

Leerdam.

Roldanus (C. J. W.), De werkinrigting te Leerdam. Eene kleine bijdrage op het gebied der philantropie. Schoonh., S. E. van Nooten. 1857. 8°.

Leiden.

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen der stad en omstreken.

Fruin (R.), Leidensia. *Letterb.* 1861. 218.

Gronovius (Jac.), Oratio de primis incrementis urbis Lugduni et appellatione eiusdem. Lugd. Batav., 1696.

Francq van Berkhey (J. le), Sermo inaug. de antiqua et nobili urbe Lugduno-Batavorum, suo situ ad historiae naturalis delicias et exercitium opportunissima. Lugd. Bat., 1773. 4°.

Fruin (R.), Een Hollandsche Stad (Leiden) in de middeneeuwen. *Gids*, 1873. II. 119.

Blok (P. J.), Eene Hollandsche stad in de middeleeuwen. 's Gravenh., M. Nijhoff. 1883. 8°.

— — Eene Hollandsche stad onder de Bourgondisch-Oostenrijksche heerschappij. 's Hage, M. Nijhoff. 1883—84. 8°.

Pleyte (W.), Leiden vóór 300 jaren en thans. Photolithographische afbeelding van een plattegrond van 1578 en chromolithogr. afbeelding van het Chaertbouc van de Stadts Wateren gemeten bij Mr. Salomon Davidszoon van Dulmanhorst en Jan Pieterssoon Dou, voorafgegaan door eene geschiedkundige schets van den Platte-grond en de voornaamste gebouwen der stad, met opgave der woonhuizen van eenige personen die tijdens het beleg, de stichting der Akademie en thans op den voorgrond treden. Leiden, E. J. Brill. 1875. fol. met 57 pltn.

Hout (J. van), Der Stadt Leyden dienst-bouc, innehoudende verclaringe van twezen ende gelegentheijt vande zelve stadt, gelijck die van outs gheweest, ende verdeelt is, van de vermeerderinghen ende vergrootinghen van dien, enz. Gedruct opt Raedthuys der voorschreven Stede, in den jare 1602. fol. (14 en 58 blz.)

Orlers (Jan Jansz.), Beschrijvinge der Stadt Leyden. Inhoudende 't begin, den voortgang, ende den wasdom derselver, de stichtinghe van de kercken en andere publijcque gestichten, enz. enz. 2e druk. Leyden, Andr. Jansz. Cloeting en Abr. Commelijn. 1641. 4°. met pltn en krtn; Nieuwe uitg. (1759 of 1762); 3e verm. druk, Leijden, C. Heyligert. 1781. 3 dln 4°. met op nieuw gegrav. platen.

De eerste uitgaaf is van 1614.

Lee(u)wen (Simon van), Korte besgrijving van het Lugdunum Batavorum, nu Leijden, vervatende een verhaal van haar grondstand, oudheid, opkomst, voortgang, enz. enz. Leijden, Joh. van Gelder. 1672. 8°. met 13 gegrav. plaatjes.

Les Délices de Leyde. Leyde, P. van der Aa. 1712. 8°. met platen.

Mieris (Fr. van), en Dan. van Alphen, Beschrijving der stad Leyden, haare gelegenheid, oorsprong, vergrootinge ... gedaante, kerken, godshuizen en andere gebouwen. Met de afbeeldsels der voornaamste gebouwen in 't koper gebragt. Leyden, Wed. Abr. Honkoop. 1762—84. 3 dln. fol.

Afbeelding van de Hoogstraat en Vischbrugge te Leyden met de veranderingen veroorzaekt door den brand op 3 Oct. 1766, met eene beschrijving daarvan en eenige gedichten. Leyden, C. van Hoogeveen Jr. 1767. 8°.

Korte en zakelijke Beschrijving van den brand op de Nieuwstraat, voorgevallen den 27 Jan. 1776. Met een daarop toepasselijk heldendicht, enz. Leyden, 1776. 8°.

Roemer (J.), Leyden in hare ramp, op den 12 Jan. 1807. Leyden, 1807. 8°.

—— Beschrijving van de verwoesting te Leyden, 12 van Louwmaand 1807. Leyden, 1807. 8°. met plaat.

Bijzonderheden van Leyden's ongeval op 12 Jan. 1807, vervat in eenige brieven, met een plattegrond van de uitgestrektheid der verwoesting. Amst., 1807. 8°.

Beschrijving van de kunstplaat voorstellende het Rapenburg te Leiden, zooals deze wijk van hetzelve was, even voor desz. schrikkelijke verwoesting ... geteekend door F. A. Milatz en in het koper gebragt door F. Diterich. Amst. Leiden (1808) 8°.

Plattegrond-teekening van het terrein, hetwelk binnen de stad Leyden door den ramp van den 12 Jan. 1807 ... is verwoest en ter herbouwing zal openvallen. D. Veelwaard sculp. Met een nota daarbij in acht te nemen. Z. p. fol.

[Kampen (N. G. van)], Guide ou description historique et topographique de la ville de Leyde. Leyde, C. C. van der Hoek. 1826. 8°. met plattegrond.

Dissel (S. van), Verkorte beschrijving en geschiedenis der stad Leyden. Leyden, P. Engels. 1845. 8°. met 1 plattegrond.

Dercksen (J. M. E.), Korte beschrijving van Leiden. Wegwijzer voor vreemdeling en stadgenoot. Met een nieuwen plattegrond der stad en eene aanwijzing harer openbare gebouwen en inrichtingen. Leiden, de Breuk en Smits. 1874. 8°.

[Bool (H. J.)] Statistiek van Leiden. Leiden, 1884. fol.

Goris (G.), Les délices de la campagne à l'entour de Leyde. Leyde, Th. Haak. 1712; herdrukt 1743. 8°. met platen.

Vermakelijke Leydsche buitensingels, dorpen en landstreken. Leyden, C. Visser. 1734. 8°. met platen.

Leiden's omstreken wandelend geschetst. Leyden, de Breuk & Smits. 1859. 12°. met kaart.

Gezichten en Plattegronden.

De stad Leiden. Album bevattende eenige afbeeldingen der voorn. hoofdgebouwen en fraaiste gezigten in en nabij de stad Leiden. Naar de natuur geteekend en op steen gebragt door G. J. Bos. Met bijschriften door A. Montagne Jzn. Leyden, D. J. Couvée. 1859, 1860. 8°.

Plattegrond van Leiden. Amst., J. M. E. Meijer. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. 4°.

Campen (W. J. van), Nieuwe kaart der stad Leiden. 's Gravenh., J. M. van 't Haaff. 1850. 1 blad gekl. lith. plano.

—— Plattegrond der stad Leiden, naar eene schaal van 1—2500 vervaardigd. Amst., F. Buffa & Zn. 1861. 1 bl. gekl. lith. plano.

Plattegrond der stad Leiden. Leiden, P. Engels. 1854. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Plattegrond van Leiden. Zutphen, P. B. Plantenga. 1860. 1 bl. lithogr. kl. 4°.

Campen (H. L. A. van), Kaart der stad Leiden. Leiden, A. W. Sijthoff. 1871. 4 bladen gekl. lith. plano.

Plattegrond van Leiden en omstreken in 1875. Leiden, P. Engels. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano, of in omslag. 8°.

Kaart van de gemeente Leiden. 2e druk. Leiden, A. W. Sijthoff. 1879. 4 bladen gekl. lithogr.

Kuyper (J.), Plattegrond van Leyden, op de schaal van 1 : 15.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Plattegrond van Leiden in 1880. Leiden, P. Engels. 1880. 1 bl. gekl. lithogr. toegeslagen in 8°.

Kaart van Leidens omstreken. Leyden, de Breuk & Smits. 1859. 1 blad gekl. lithogr.

Wandelkaart van Leiden's omstreken. Schaal 1 : 50.000. Leiden, de Breuk & Smits. 1876. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kerken en Kloosters.

Protestantsch kerkgebouw te Leiden in 1566. *Nav.* VI. 287.

Kist (N. C.), Iets over de hier te lande kortelings ontdekte middeleeuwsche muurschilderijen, bijzonder over die in de St. Pieterskerk te Leiden. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1846. gr. 8°. met 2 afbeeld.

Middeleeuwsche muurschildering in de St. Pieterskerk te Leiden. *Kath.* 1847. XI. 320; XII. 52; 1848. XIII. 69.

Het in de St. Pieterskerk te Leyden ontdekte schilderwerk. *Kunstsp.* I. 62.

Kneppelhout van Sterkenburg (K. J. F. C.), De gedenkteekenen in de St. Pieterskerk te Leyden, verzameld en beschreven. Leid., P. H. v. d. Heuvell. 1864—1868. 4°. met gekl. pltn.

Herstellingskosten van de Appelmarktskerk te Leyden na de ramp in 1807. *Bijdr. B. Haarl.* VI. 142.

Memorie ofte kort verhaal van het stigten en inwijen van de nieuwe kerk, aan de Maaren tot Leyden (in 1649). Naar den oorspr. druk herdrukt. Leiden, C. C. van der Hoek. 1849. 8°.

De Luthersche kerk te Leiden in 1642. *Nav.* IV. 291. V. 5.

Bibliotheek te Leiden van het Walsche kerkgenootschap. *Letterb.* 1855. 301.

Het voormalig klooster der Minderbroeders-Observanten bij Leiden. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXII. 134.

Gestichten.

De inwijding van het Minne- of Arme Oude Mannen- en Vrouwenhuis, binnen de stad Leyden. Leyden, 1784. 8°.

Beschrijving en afbeelding van den brand, in het Arme Weeshuis binnen Leyden op 28 April 1768. Leyden, 1768. 8°. met plaat.

Verslag van de verbouwing van het Heilige Geest of arme Wees- en Kinderhuis te Leiden. 1882. 8°. met plaat.

Beschrijving der inrigting tot het bereiden van soep voor minvermogenden te Leiden. *Tijds. v. Nijverh.* VI. 639.

Poole (S. le), Het »Te huis voor Militairen" te Leiden. Leiden, (1876). 8°.

Hoogeschool en daaraan verbonden inrichtingen.

Brief van prins Willem I, betreffende de stichting der hoogeschool te Leiden. *Kist en Royaards*, *Arch.* IX. 251.

Clarisse (J.), Fragment eener kerkelijke redevoering over de oprigting der hoogeschool te Leyden, op 6 Januarij 1575, ingehuldigd den 8 Februarij daaraanvolgende. *Rec. o. d. Rec.* XV. 1822. II. 285.

Fragmenten betreffende de vroegste geschiedenis der Leidsche Hoogeschool. *Utr. Stud. Alm.* 1857. 1.

Fabricius (F.), Oratio in natalem centesimum quinquagesimum, sive annum jubilaeum tertium academiae Batavae, quae est Lugdini-Batavorum. Lugd. Bat., 1725. 4°.

In het Nederlandsch vertaald o. d. titel:

—— Redenvoering over den 150n verjaardag of het derde jubeljaar der Hollandsche Academie te Leiden. Uit last der hoge overheden gedaan den VIII Februarij 1725. Vert. door D. Smout. Leiden, 1725; Herdrukt, Aldaar 1875.

Beschrijving van de opkomst, aanwas en tegenwoordigen staat der eerste en oudste hoogeschole dezes lands te Leiden. *Letter. Hist.* I. 1, 250.

Water (J. G. te), Narratio de rebus academiae Lugduno Batavae Sec. XVIII, prosperis et adversis. Lugd. Batav., 1802. 8°.

Geschiedenis der Leidsche hoogeschool. *L. Stud. Alm.* 1815. 46 en volg. jaren.

Bij het eeuwfeest van Leiden's hoogeschool. *Weegsch.* 1825. 45.

Siegenbeek (M.), Geschiedenis der Leidsche Hoogeschool, van hare oprigting in den jare 1575, tot het jaar 1825. Met portretten. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1829—32. 2 dln. 8°.

Bronckhorst (E.), Aanteekeningen rakende de geschiedenis der hoogeschool van Leiden, met eenige ophelderingen. *Acad. Tijdschr.* I. 223.

Schull (P. S.), Holland's Athene (Leidsche hoogeschool). *Schull en v. d. Hoop, Bijdr.* IV. 85.

Kist (N. C.), Bijdragen tot de vroegste geschiedenis en den toekomstigen bloei der Hoogeschool te Leijden. Eene feestgave bij de viering van haar 275jarig bestaan. Leyden, P. H. van den Heuvel. 1850. 8°.

Schotel (G. D. J.), De academie te Leiden in de 16e, 17e en 18de eeuw. Haarl., Kruseman en Tjeenk Willink. 1875. 8°. met pltn.

Annales Academici. 1840—1873/74. Lugd. Batav., E. J. Brill. 1851—77. 4°.

Jaarboek der Rijks-Universiteit te Leiden. 1877/78—1885/86. Leid., E. J. Brill. 8°.

Heynsius (A.), Feestrede bij het derde eeuwfeest der Leidsche hoogeschool, den 8en Febr. in de Pieterskerk gehouden. Leiden, A. H. Adriani. 1875. 8°.

Hiervan verscheen gelijktijdig een vertaling in het Fransch. Aldaar (Niet in den handel).

Segers (E. Cesar), Derde eeuwfeest van Leidens Hoogeschool. Toespraak gehouden 7 Febr. 1875, bij gelegenheid van den dank- en bedestond voor de hoogeschool. Leiden, W. T. Werst. 1875. 8°.

Derckson (J. M. E.), Gedenkboek der feestvieringen ter gelegenheid van het driehonderdjarig bestaan der Hoogeschool te Leiden. Febr. en Juni 1875. Met 4 platen naar de natuur geteekend en op steen gebracht door G. J. Bos. Leiden, de Breuk en Smits. 1875. 8°.

Brooshooft (P.), Herinneringen in proza en poëzie aan het 300jarig gedenkfeest van de stichting der Leidsche Academie. Arnh., J. Rinkes Jr. 1875. 8°.

Schlegel (H.), Entwurf eines neuen Gebäudes für die Universität zu Leiden. Leid., E. J. Brill. 1881. 8°. met 5 pltn folio.

Schotel (G. D. J.), De bibliotheek der hoogeschool te Leyden. Eene historische schets. Leid., E. J. Brill. 1866. 8°.

[Bergman (J. T.)], De toekomst van de bibliotheek der Leidsche hoogeschool. 's Gravenh., Gebr. Belinfante. 1866. 8°.

[Leemans (C.)], Korte handleiding bij het bezigtigen van het Rijks Japansch Museum von Siebold. 's Gravenh., 1860. 8°.

—— Het Rijks Museum van Oudheden en het Rijks Ethnographisch Museum te Leiden gedurende het jaar 1869. Leiden, 1870. 8°.

Janssen (L. J. F.), De Germaansche en Noordsche monumenten van het Museum te Leyden. Leyden, 1840. 8°. met pl.

—— De Grieksche, Romeinsche en Etrurische monumenten van het Museum van Oudheden te Leyden. Leyden, (1848). 8°.

—— Terra-Cotta's uit het Museum van Oudheden te Leiden. Leiden, 1862. fol. met 10 pltn in kleurendruk.

Chijs (P. O. van der), Notice sur le Cabinet Numismatique de l'Université de Leyde. Bruxelles, 1862. 8°.

—— Het Munt- en Penningkabinet der Leidsche Hoogeschool in 1867. Leiden, 1867. 8°.

Kaiser (F.), Het observatorium te Leiden. Leiden, H. W. Hazenberg & Co. 1839. gr. 8°.

Geer (P. van), De Leidsche Sterrewacht en haar stichter. *Vad. Lett.* 1873. II. 541.

Overige instellingen voor onderwijs.

Rammelman Elsevier (W. I. C.), Groote of latijnsche school te Leiden in 1324—1574. *Nav.* III. 299. VII. 13.

Suringar (W. H. D.), Het twintigjarig bestaan van het Stedelijk gymnasium te Leiden. *Bijdr. Gymn.* 1858—59. 1.

Thijssen (A.), Een en dertig dagen onderwijs aan het Leidensch gymnasium, of drie brieven aan rectoren en curatoren van dit gymnasium en aan den gemeenteraad van Leiden. Leid., J. Hazenberg Cz. 1864. 8°.

Loos (D. de), De Leidsche Hoogere Burgerschool [voor jongens] gedurende haar 20-jarig bestaan. Leiden, 1884. 8°.

Bemmelen (J. M. van), Toespraak gehouden bij de inwijding der Practische Ambachtsschool te Leiden op 2 Juli 1883 en beantwoord door L. M. de Laat de Kanter. Leiden, 1883. 8°.

[Hartevelt (D.)], Onze Kweekschool voor Zeevaart. Leiden, 1869. 8°.

Goeje (C. H. de), De Kweekschool voor Zeevaart te Leiden. (Ook in de Fransche taal). Leiden, 1882. 8°.

Verslag van de Kweekschool voor Zeevaart te Leiden gedurende 1857—84. 8°

Schaap (J. W.), De gymnastiekschool te Leiden. *Bouwk. Bijdr.* XIII. 267.

Verschillende gebouwen, inrichtingen enz.

De Jonkvrouw van Mechelen en het hof van Sessen te Leiden. *Nav.* 1863. 143.

Schotel (G. D. J.), De burg van Leiden. Feestgave aan de HH. Studenten der Leidsche Hoogeschool. Leid., E. J. Brill. 1865. 8°.

Leemans (C.), Slooping van stadspoorten te Leiden. *Bouwk.Bijdr.* XIV. 257.

Wandalisme. Een waarschuwend woord tot allen wien de vaderlandsche kunst onverschillig is, door Chr. Met een brief aan den schrijver van C. Leemans. [Handelt over het sloopen der Witte Poort te Leiden]. Leiden, T. Hooiberg en Zn. 1865. 8°.

Wttewaal (B. W.), Behangsel-tapijten in het raadhuis te Leiden. *Ned. Spect.* 1873. 99.

Vosmaer (C.), Het stedelijk museum te Leiden. *Ned. Spect.* 1873. 212.

Schretlen (D. A.), De duinwaterleiding van Katwijk naar Leiden. Voorloopig plan en voorwaarden, toegelicht naar aanleiding van het rapport der commissie van fabricage. Leid., A. W. Sijthoff. 1876. 8°.

Afbeelding van het standbeeld van P. Az. van der Werff. (Leiden, 1884). fol.

Vries (M. de), Feestrede bij de onthulling van het gedenkteeken van Leidens ontzet (Standbeeld voor P. Azn. van der Werff) den 3en October 1884 uitgesproken. Leiden, A. W. Sijthoff. 1884. 8°.

Leiderdorp.

Schueren (J. B. van der), Leiderdorp. — De oude kerk. — De Kapellany van de Zijl. *Bijdr. B. Haarl.* IV. 394.

Lier (De).

Lindeman (J.), Redevoering waarin een verhaal van al het merkwaardige dezer plaats. (De Lier). Delft, A. M. Sterck. 1761. 8°.

Loosduinen.

[Ollefen (L. van)], De heerlijkheid Loosduinen. Amst., (z. j. omstr. 1793). 8°. m. pl.

Overgedrukt uit de Stad- en dorpbeschrijver.

Maassluis.

[Ollefen (L. van)], Het dorp Maassluis. (Amst., omstr. 1793). 8°. m. pl.

Overgedrukt uit de Stad- en dorpbeschrijver.

Hoffman (J. M.), Leerrede over Jesaja 33:20 ter eeuwgetijde van de groote Kerk te Maassluys, op 9 Oct. 1739. Hierbij een verhaal van... die plaats, met bijlagen. 's Gravenh., 1740. 4°.

Monster.

Iets over Monster in Delfland. *Godsdienstvr.* 1868. CI. 18. 128.

Horst (J. J. van der), Parochiekerk van Monster. *Bijdr. B. Haarl.* II. 73.

Moordrecht.

Janzonius (Johan), Korte beschrijvinge van de oude ambagts-Heerlijkheid Moordregt. Gouda, Jac. van der Kloes. 1729. 4°.

Naaldwijk.

[Ollefen (L. van)], De hooge heerelijkheid Naaldwijk. (Amst., omstr. 1793). 8°. met pl.

Overgedrukt uit de Stad- en dorpbeschrijver.

Berg (H. van den), Proeve eener beknopte beschrijving van Naaldwijk, c. a. Delft, J. de Rooy. 1842. 8°. met 1 gelith. plaat.

Dodt (J. J.), De school te Naaldwijk in de 16e en 17e eeuw. *Alg. Letterl. Maandschr.* 1847. II. 1.

Nieuw-Lekkerland.

Vorsterman van Oijen (A. A.), De heerlijkheid Nieuw-Lekkerland. 's Gravenh., Geneal.-Herald. Archief. 1886. 8°.

Noordwijk.

Valk (J. van der), Noordwijksche Arkadia. Leiden, Delbeek, 1748. 8°.

Dozy (G. J.), De Latijnsche school te Noordwijk-Binnen en het Instituut Schreuders. Leiden, E. J. Brill. 1886. 8°.

Noordwijkerhout.

Sautijn Kluit (W. P.), Noordwijkerhout. Amst., Febr. 1865. (Voor vrienden gedrukt). 8°.

Noorthey.

Raadt (P. de), Noorthey, huis van opvoeding en onderwijs. Amsterd., P. N. van Kampen. 1849. gr. 8°. met pltn en plan.

Kramers (J. H.), De leercursus van Noorthey. Rotterd., H. A. Kramers. 1864. 8°.

—— Noorthey in 1878. Rotterd., H. A. Kramers en Zn. 1878. 8°.

Oud-Alblas.

Noordaa (S. H. van der), Oudheden te Oud-Alblas. *Janssen, Oudh. Meded.* IV. 390.

Oudewater.

Craeijesteyn (B. à), Oratio de origine, situ, rebus gestis urbis Veteraquinum. Schoonh., 1652. 8°.

Kinschot (G. R. van), Beschrijving der stad Oudewater. Delft, R. Boitet. 1747. 4°. met platen.

Het proveniershuis te Oudewater. *Ned. Jaarb.* 1752. 234.

Het St. Ursula-convent te Oudewater. *Bijdr. B. Haarl.* II. 175.

Het nonnenklooster van St. Lijsbeth te Oudewater. *Bijdr. B. Haarl.* II. 183.

Een cellenbroers- en zusters-huis te Oudewater. *Bijdr. B. Haarl.* II. 183.

Putman (J.), St. Jans-Huis te Oudewater. *Bijdr. B. Haarl.* II. 184.

Oud-Poelgeest.

Aa (A. J. van der), De hofstad Oud-Poelgeest. *Z.- en N.-Holl. Volks-Alm.* 1845. 1.

Rijnsburg.

Schotel (G. D. J.), De abdij van Rijnsburg. 's Hertogenb., Gebr. Muller. 1851. 8°. met platen.

Iets over de te Rijnsburg bestaan hebbende Romeinsche sterkte. *Vriend d. Vad.* IX. 591.

Rijswijk.

Le chateau Roial de Ryswick. Appellée de Neubourg avec les differens apartemens ou se tiennent les Conferences de la Paix Generale. La Haye, A. Beek. (1697). fol. obl.

[Ollefen (L. van)], Het dorp Rijswijk. (Amst., omstr. 1793). 8°. met pl.
Overgedrukt uit de Stad- en dorpbeschrijver.

Janssen (L. J. F.), Onthulling van het grafmonument voor Tollens. *Letterb.* 1860. 341.

Ising (A.), De Naald te Rijswijk. *In Haagsche Schetsen.* II.

Rotterdam.

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen.

Fruin (R.), De oudste oorkonden betreffende Rotterdam. *Rotterd. Hist.* I. 1e St. 73, 192. Nalezing. *Aldaar.* I. 449.

Roterodamiana. Stukken van en over de stad Rotterdam. 's Gravenh., C. van Doorn. 1850. 8°.

Roterodamum illustratum. Beredeneerde beschrijving van den geschiedkundigen atlas in het archief der gemeente Rotterdam aanwezig betrekkelijk het hoogheemraadschap Schieland en de stad Rotterdam. Rotterd., Wed. P. van Waesberge en Zn. 1868—1880. 4 dln. 8°.

Scheffer (J. H.) en F. D. O. Obreen, Rotterdamsche historiebladen. Rotterd., H. Nijgh. 1869—1878. 1e—3e Jaarg. afl. 1—7. 8°.

Kronijk van Rotterdam van de vroegste tijden (985) tot op heden, met bijlagen. *Rotterd. Hist.* 1e Afd. I. 1.

Scheffer (J. H.), Verzameling van opstellen over Rotterdamsche straten. (Rotterd., 1868—71). 6 Stn. 8°.
Overgedrukt uit het Rotterdamsche *Zondagsblad.*

Korte Beschrijvingh der stadt Rotterdam, hare outheyt, grootheyt en ghelegentheydt, behoorende by de conterfeytinge der Stadt, gelyck se nu in 1623 is. Rotterd., 1623. fol.

Kinschotii (Casp.), Descriptio illustrissimae Roterodamensium urbis. Rott., 1638. 4°.

Beschrijving der wijtberoemde stad Rotterdam. t' Amsterd. gedr. voor Jacob Savery. (z. j. omstreeks 1650) fol.

Korte Beschryvinge der wydberoemde koopstad Rotterdam (ten geleide der profil-teekening of het gezigt der stad langs de Maas, geteekend en gegraveerd door Jacob Quacq). Rotterd., gedr. bij Jacob Quacq. 1665. 4°. obl.
Deze nu zeldzaam geworden beschrijving wordt door K. van Alkemade aan J. Oudaan toegeschreven.

Spaan (Gerrit van), Beschrijvinge der stad Rotterdam, en eenige omleggende dorpen, in III boeken. Rotterd., Herm. Goddaeus 1698. 8°. met portr. en kopergrav.; 2e (onveranderde her-) druk. Rotterd., P. de Vries. 1713; 3e druk, vermeerd. en verbetert. Rotterd., Ph. Losel. 1738. 8°. met portret en plattegrond der stad in 1488.

Welsenes (E. van), Opstelling betrekkelijk of over Rotterdam. Rott., Abr. en P. van Waesberge. 1707 fol.; 2e uitg. onder den titel: Geamplieerde opstelling (met Vervolgbladeren) Aldaar 1706 en 1707. fol.

Elger (W. van den), Rotterdamsche Arcadia. Rott., 1699. 8°. Herdrukt met zijn Gedichten. Amst., G. Tielenburg. 1726. 4°.

Lois (S.), Chronycke ofte korte waere beschrijvinge der stad Rotterdam, van 1270 tot 1671. 's Gravenh., O. en P. van Thol. 1746. 4°.

Smits (D.), De Rottestroom. Met eene kaart van den Rottestroom en aanteekeningen [tot de geschiedenis en plaatsbeschrijving van Rotterdam betrekkelijk]. Rotterd., 1750. 4°.

Manheer (G.), Kronijk der stad Rotterdam, uit de beste schrijveren bijeenverzameld. 1270—1670. Rotterd., G. Manheer. 1783. 4°. met een plattegrond der stad van 1488.

Kortebrand (Jac.), Beschrijving der stad Rotterdam, bevattende derzelver geschiedenissen, aanleg, uitbreiding, tegenwoordigen staat, privilegien, zeldzaamheden en openbare gebouwen, kloosters enz. Amsterd., D. en J. Tol. 1789. 8°.

Bruining (G.), Tableau topographique et statistique de Rotterdam; ou cette ville est décrite sous tous les rapports remarquables; suivi de quelques détails historiques et antiquaires. Rotterd., J. Immerzeel. 1815. 8°. met plattegr. en 4 kopergrav.

Reyn (G. van), Geschiedkundige beschrijving der stad Rotterdam, en beknopt overzigt van het Hoogheemraadschap van Schieland. Rotterd., Wed. van der Meer en Verbruggen. 1832, deel I en II blz. 1—256. 8°. met platen en plattegronden.

Het 2e deel is onvoltooid gebleven.

Litzau (J. G.), Beschrijving der stad Rotterdam, van de vroegste tijden af tot op den tegenwoordigen tijd. In gemeenzame zamenspraken. Rotterd., P. J. Masier. 1839. gr. 8°.

Gedachten over eene verbinding der stad Rotterdam met den zuidelijken Maasoever. Rotterd., M. Wyt en Zonen. 1839. gr. 8°.

Betoog van de noodzakelijkheid eener vereeniging van het eiland Fyenoord met de stad Rotterdam, ook in het belang van de algemeene welvaart. 's Hage, A. P. van Langenhuysen. 1839. 8°.

Physiologie van Rotterdam door twee Rotterdammers. 's Gravenh., P. Mingelen. 1844. 2 deeltjes. 8°.

Marshall (Th.), The history and description of Rotterdam and its environs, embracing its origin, and progress, municipal government, commerce, navigation, and manufactures, its institutions, etc. Illustr. with maps and views. Rotterd., Th. Marshall. 1844; 2d edit. 1846. 8°.

Beijerinck (J. A.), Verhandeling over de indijking en uitbreiding der stad Rotterdam. Rott., J. van Baalen en Zonen. 1849. 4°. met pltn.

Litzau (J. G.), De luidende St. Laurens-klok te Rotterdam. Een berijmd verhaal van de voornaamste gebeurtenissen dezer stad. 2e door den schrijver eigenhandig verbeterde en zeer vermeerd. druk. Rott., J. A. van Belle. 1850. 8°.

De 1e uitgaaf was van 1841.

Nieuwe wijkverdeeling van al de gebouwen der stad Rotterdam en jurisdictie. Rott., Mensing en de Koning. 1852. 8°.

Waard (A. S. de), Wijkboek van Rotterdam. 1856. Rott., Altmann en van der Palm. 1856. 8°.

Wandelingen door de Maasstad. *Kunstkron.* 1855. 74.

Eene beschouwende wandeling om de stad Rotterdam. Kunnende ook dienen tot een Gids voor vreemdelingen, met de daarbij behoorende aanteekeningen en bijvoegsels. Door een ingezeten dezer stad. Rott., 1858. Gedrukt voor rekening van den Schrijver. 8°.

Petit guide de Rotterdam. La Haye, M. M. Couvée. 1859. 12°.

Peypers (W. N.), Rotterdam in opkomst, ontwikkeling en bloei. Rott., W. N. Peypers. 1860. deel I. II. 1e stuk. 8°. met gelithogr. pltn.

Het 2e deel is onvoltooid gebleven.

Plan tot uitbreiding der gemeente Rotterdam op Feijenoord. (Rott., 1863.) 8°. met 1 krt.

A new guide and picture of Rotterdam. Rott., Wed. Krap en van Duym. 1864. 8°.

Cohen Stuart (M.), Een bezoek in Paalstad. Eene volkslezing. (Overgedrukt uit het Rotterdamsch Weekblad). Rott., P. C. Hoog. 1865. 8°.

De uitbreiding van Rotterdam en de Rotterdamsche Handelsvereeniging. De ontwerpovereenkomst beschouwd door »een Industrieel". Rott., J. H. Dunk. 1872. 8°.

Rotterdam in portemonnaie-formaat. Leiden, A. W. Sijthoff. 1876. 16°.

Rotterdam en de Rotterdammers, door een Rotterdammer. Tiel, H. C. A. Campagne. 1876. 8°.

Bas (F. de), Rotterdam van 1853—1878. *Tijds. Aardr. Gen.* IV. 22.

Rotterdam. Guide pour les étrangers. Guide for strangers. Rott., van Hengel & Eeltjes. 1881. 8°.

Afbeeldingen van Gebouwen, Gezichten en Plattegronden.

Rotterdam en zijne belangrijkste gezigten. Gouda, G. B. van Goor. 1860. 4°. 14 staalgrav., met bijschriften.

Album van Rotterdam, in eenige afbeeldingen der schoonste monumenten, hoofdgebouwen en gezigten in en nabij de stad. Rott., Altmann en Roosenburg en C. W. Draijer. 1861—62. 4°.

Rotterdam geschetst in zijne voornaamste gebouwen, kerken en gestichten. Rott., P. C. Hoog. 1862; 2e (onverand.) uitg. Rott., Hendr. Altmann. 1867. 4°. met 24 gelith. platen.

Souvenir de Rotterdam. 12 lithograph. afbeeldingen van de voornaamste gebouwen en gezichten der stad. Rott., P. M. Bazendijk. 1874. 16°.

Haestens (Henrijck), Platte Grondkaart der stad Rotterdam. A°. 1599. (z. p. e. n.). 1 blad kopergrav. fol.

Met onderschrift: Hier hebt ghy Leser het rechte affbeltsel soo van boven in ende ter syden te sien, die stadt Rotterdam; enz.

Berckenrode (Balth. Floris van), Platte Grondkaart der stad Rotterdam. T' Amsterdam gesneden ende gedrukt bij Balth. Floris van Berckenrode, ende Evert Symonszoon Hamersveldt.... A°. 1626. 4 bldn. kopergrav.

Vou (Joh. de) en Rom. de Hooghe, Rotterdam met al sijn gebouwen, net op haer maet geteekent en gesneden. (Rott.) A°. 1694. 6 bldn. kopergrav. gr. fol.

Deze kaart is later uitgegeven o. d. titel:

—— Caart van de stad Rotterdam, gezigt langs de Maas, benevens Afbeeldingen van de voornaamste publieque Gebouwen. (Rott., z. j. circa 1790). fol. obl.

Nieuwe Platte grond van de stad Rotterdam. Amst., H. de Leth. 1793. fol.

Munro (A.), Nieuwe plattegrond der stad Rotterdam.... met alle publieque en kerkelijke gebouwen binnen dezelve staande, alsmede deszelfs havens, vaarten, straaten, steegen en gangen, mitsgaders deszelfs buitenvesten, cingels, laanen, enz. gelijk ook alle de buitenplaatsen, tuinen en bleekerijen. Volgens resolutie van wethouders en raaden der stad Rotterdam, in dato 1 febrij. 1796, geheel op nieuws gemeeten en geteekend. Amst., Mortier Covens en Zn. 1800. 4 bldn. plano.

Plattegrond van Rotterdam. Amst., J. M. E. Meijer. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. 4°.

Görlitz (F. H.), Kaart van Rotterdam en omstreken, met inbegrip van de steden Delft, Vlaardingen, Schiedam en Delfshaven. Naar de beste bronnen bewerkt. Bekroond door de Onderwijzers-Vereeniging in het 8e schooldistrict van Zuid-Holland. Rott., (1851). 4 bldn. plano.

Plattegrond van Rotterdam. Nieuwe verb. uitgave. Rott., Otto Petri. 1854. 1 bl. gekl. lithogr. in plano.

Plattegrond van Rotterdam. Zutphen, P. B. Plantenga. 1860. 1 bl. lithogr. kl. 4°.

Plattegrond van Rotterdam met aanwijzing der voornaamste gebouwen. Rott., P. M. Bazendijk. 1868. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

[Braakensiek (A.)], Plattegrond van Rotterdam met het plan van uitbreiding der stad en het maken van handelsinrichtingen op Feijenoord. Rott., Gebr. Hendriksen. 1873. Nieuwe uitg. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. met tekst.

Kuyper (J.), Plattegrond van Rotterdam, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Wall (H. C. T. van der), Plattegrond van de gemeente Rotterdam; bijgewerkt door J. Oprel. Schaal 1 : 5000. Rott., P. M. Bazendijk. 1881. 2 bl. gekl. lithogr. plano.

Oprel (J.), Plattegrond der gemeente Rotterdam. Schaal 1 : 10.000. Rott., P. M. Bazendijk. 1884. 1 vel gekl. lithogr. plano.

Plattegrond der gemeente Rotterdam. Vervaardigd op het bureau der Gemeentewerken. Schaal 1 à 2500. (Rott., P. M. Bazendijk) 1886. 9 bladen. plano.

Kerken, Kloosters en Gestichten.

Oosterzee (J. J. van), De Zuiderkerk te Rotterdam. *Verspr. Geschr.* II. 14.

—— De Groote Kerk te Rotterdam. *Varia* 135. *Verspr. Geschr.* II. 179.

Bouw van de nieuwe Protestantsche Kerk te Rotterdam. *Bouwk. Bijdr.* IV. 264.

Margry (A. J.), De nieuwe R.-K. Kerk van den H. Antonius te Rotterdam. *Bouwk. Bijdr.* 1872. XIX. 184.

Hoogland (Fr. A. J. J.), Het Dominicaner klooster te Rotterdam. *Bijdr. B. Haarl.* III. 108.

Het gewezen Minderbroeder-klooster te Rotterd. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXII. 311.

Giudici (C. J.), Een voormalig oud Hofje te Rotterdam. *Bijdr. B. Haarl.* IV. 154.

Plaat (Chr.), Het honderdjarig bestaan van het Evang. Luthersch weeshuis te Rotterdam godsdienstig met de gemeente herdacht op 1 Mei 1870. Rott., J. A. Weinbeck. 1870. 8°.

De inrigting tot wering der bedelarij van kinderen te Rotterdam. Een woord omtrent haren oorsprong, hare beginselen, de verkregen uitkomsten en hare voortduring. Rott., H. Nijgh. 1858. 8°.

Heyninck (E. S.), Het ziekenhuis te Rotterdam. *Bouwk. Bijdr.* I. 16.

Rose (W. N.), Afbeeldingen van het nieuwe ziekenhuis te Rotterdam. Amst., L. van Bakkenes en Co. 1845. fol. met 5 gelith. pltn. Tekst in het Nederl. en Fransch.

Monchy (H. W. de), Het Kinder-Ziekenhuis te Rotterdam. Rott., M. Wijt en Zn. 1864. 8°.

Scholen.

Kan (J. B.), Geschiedenis van het Erasmiaansch gymnasium. Rott., Nijgh en v. Ditmar. 1876; Nieuwe vermeerd. uitg. 1884. 8°.

Erasmiaansch Gymnasium. Programma voor den cursus 1884—85. Rott., 1884. 8°.

Bevat o. a. Korte beschrijving van het nieuwe schoolgebouw door J. H. Neissen en eene photogr. afbeelding.

Tak (C. B. van der), Hoogere burgerschool voor jongens te Rotterdam. *Bouwk. Bijdr.* 1875. XXI. 105.

Doofstommen-instituut te Rotterdam. *N. Weekbl. v. Geneesk.* IV. 308 en volg.

Oosterzee (J. J. van), De school voor havelooze kinderen te Rotterdam. *Magd.* 1856. 92.

Verschillende gebouwen, inrichtingen enz.

Kervel (G. van), Opkomst, magt en heerlijkheid van het Oost-Indisch huis der stad Rotterdam. 's Gravenh., 1701. 4°.

Iets over het huis Engelenburg op de Hoogstraat te Rotterdam. *Rotterd. Hist.* I. 1e st. 242.

Museum Boymans. *Kunstkron.* 1855. XVI. 93.

De brand van het museum Boymans. *Kunstkron.* 1864. XXVI. 38.

Vosmaer (C.), Het museum Boymans. *Ned. Spect.* 1868. 198.

De Rotterdamsche Diergaarde. (Geschiedenis van de oprichting en beschrijving). Rott., H. Nijgh. 1858. 8°. met gelith. en houtsneêplaten.

Wap (Jan J. F.), Rotterdam's jubelende schouwburg bij de viering van zijn eeuwgetijde 28 Dec. 1874. Amst., G. Th. Bom. 1875. 8°.

Haverkorn van Rijsewijk (P.), De oude Rotterdamsche schouwburg. Rott., van Hengel & Eeltjes. 1882. 8°. met 8 pltn.

Neiszen (J. H.), De haven van Rotterdam. Beschrijving van hare inrichting en exploitatie en van hare handelsbeweging. Met 13 platen en 12 graphische voorstellingen. Rott., Wed. P. van Waesberge en Zoon. 1885. 4°.
Hiervan verscheen gelijktijdig een Fransche uitgaaf.

Warnsinck (J.), Voorgevel van een huis op de Kaesmarkt te Rotterdam, door W. N. Rose. *Bouwk. Bijdr.* VIII. 29.

Scholten (W. A.), Baskulerende ijzeren brug aan den tarwenakker te Rotterdam, door W. N. Rose. *Bouwk. Bijdr.* VII. 281.

Scholten (W. A.), De Oosterkade en Koningsbrug te Rotterdam. *Inst. v. Ingenieurs.* 1861—62. 20.

Tak (C. B. van der), Brug aan den Schiedamschen Singel te Rotterdam. *Bouwk. Bijdr.* XVI. 195.

Brink (H. J. van den), Begraafplaats der R.-K. Gemeente te Rotterdam, met Kapel. *Bouwk. Bijdr.* 1875. XXI. 289.

Tak (C. B. van der), De drinkwaterleiding te Rotterdam. *Bouwk. Bijdr.* XXIII. 269.

Liernur (Ch. T.) en C. M. de Bruyn Kops, Rioleering van Rotterdam. Beschouwingen over de rioolkwestie in het algemeen. Amst., Tj. van Holkema. 1885. 8°.

Craandijk (J.), Het Rotterdamsch Leeskabinet 1859—1884. Overgedrukt uit »Eigen Haard". Haarl., H. D. Tjeenk Willink. 1884. 4°. met 1 plaat en 1 vignet.
Uitgegeven als feestgave bij het 25jarig bestaan. Niet in den handel.

Scheltema (J.), Geschiedenis van het standbeeld van Erasmus. *Mengelw.* I. a. 101. I. c. 258.

Francken (W.), Enkele bijzonderheden omtrent het standbeeld van Erasmus te Rotterdam. *Nut van 't Algem. Alm.* 1864. 176.

Lotgevallen van de Erasmus-standbeelden te Rotterdam. *Oude Tijd.* 1869. 6.

Rugge.

Jager (H. de), Bijdrage tot de geschiedenis van het klooster en de goederen der regulieren te Rugge bij den Briel. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. X. 1.

Scheveningen.

[Ollefen (L. van)], Het dorp Schevelingen. (Amst., omstr. 1793) 8°. met pl.
Overgedrukt uit de Stad- en dorpbeschrijver.

Moll (A.), Brieven over het Scheveninger zeebad, met afbeeldingen. Arnhem, D. K. Müller en Co. 1824. 8°.

Aumerie (J. F. d'), De zeebad-inrigting te Scheveningen, en het bad-saisoen van 1828. 's Gravenh., S. de Visser. 1829. 8°. Fransche vertaling onder den titel: Description de l'établissement des bains de mer à Scheveningue. La Haye, S. de Visser. 1830. 8°.

— — Das Seebad zu Scheveningen in Holland, seine nächste und entferntere Umgebung, seine innere Einrichtung, die verschiedene Anwendung und grosse Wirksamkeit dieses Bades, etc. Cleve, Char. 1837. 8°.

Scheveningen. 's Gravenh., K. Fuhri, 1850. 8°.

Wat is Scheveningen en wat zou Scheveningen kunnen zijn? 's Gravenh., K. Fuhri. 1851. 8°.

Schéveningue. Types et physionomies dessiné d'après nature par H. W. Last. La Haye, H. W. Last. 1856. 8°.

Plan, tarieven en algemeene bepalingen voor de gemeente-badinrichting te Scheveningen. 's Gravenh., M. J. Visser. 1856. 8°. met pltn.

Souvenir de Schéveningue. Herinnering aan Scheveningen. La Haye, H. W. Last. 1856. 8°.

Schéveningue, son hôtel des bains et ses environs. Détails historiques et topographiques. — La peche; — les bains; — la mer; — données météorologiques, etc. Les dunes et leur exploitation. — Le pavillon national. La Haye, Belinfante frères. 1862. 8°. avec plan.]

Een recept tot herstel van de badplaats Scheveningen. Onfeilbaar middel tegen de vervelingskoorts door L. J. L. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1882. 8°.

Saraber (E.), Het Hôtel-Garni te Scheveningen. *Bouwk. Bijdr.* XVIII. 261.

Gedenknaald te Scheveningen. Korte beschrijving en overdragtsoorkonde. 's Gravenh., H. L. Smits. 1865. 8°.

Kaart der omstreken van Scheveningen tot aan 's Gravenhage. 's Gravenh., S. Lankhout. 1862. 1 bl. lithogr. plano.

Nieuwe kaart van Scheveningen. 's Gravenh., Wed. E. Spanier en Zn. 1864. 1 bl. lithogr. plano.

Schiedam.

Algemeen tijdregister van hetgeen in, omtrent de poort of stad van Schiedam is voorgevallen. *Jaarb. v. Schied.* 1856. 1. 1857. 1. 1858. 1. 1859. 1. 1860. 1.

Maas (A.), Geschiedenis van Schiedam. *Jaarboek v. Schied.* 1862. 1.

Hey (Jan), De aangroeij der stad Schiedam, met derzelver voornaamste gebouwen en andere merkwaardigheden, in verzen geschetst en met noodige aanteekeningen verrijkt. Schiedam, J. J. Bolman. 1778. 8°.

Geschiedenis en beschrijving der stad Schiedam. *Vriend d. Vaderl.* XII. 184, 429. XIII. 663. XIV. 821. XV. 659.

Aa (A. J. van der), Beschrijving van Schiedam. Gorinch., J. Noorduyn en Zn. 1847. 8°.

[Hemelop (A.) en A. Maas], Korte geschiedenis en beschrijving der stad Schiedam. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1850. 8°. met 1 plaat.

Maas (A.), Geschiedenis van het huis te Rivier en van het geslacht van Mathenesse. *Schied. Alm.* 1839. 134.

Kuyper (J.), Plattegrond van Schiedam, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880). 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Schollevaars-eiland.

Harting (P.), Een bezoek aan het Schollevaars-eiland, in de Zevenhuizensche plassen. *Alb. d. Nat.* 1864. 243.

Schoonhoven.

Bergh (L. Ph. C. van den), Nasporingen naar den oorsprong der stad Schoonhoven. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. VII. 247, 449.

Lastman (C.), Oratio Schoonhoviae et Waterlandiae descriptionem complectens. Schoonhoviae, 1659. 8°.

Berkum (Henr. van), Beschrijving der stad Schoonhoven, bevattende een verhaal van derzelver grond, bevolking, benaming, oudheyd, vrije Heeren.... gelegentheyt, gebouwen, enz. Eertijds bijeenverzameld door H. van Berkum, overzien en vermeerdert door J. A. B[lock]. Gouda, Gijsb. en W. de Vrij. 1762. 4°. met 1 plan van de stad en 3 kopergrav.

Verrière au couvent des Carmes à Schoonhoven. *Mess. d. Sc.* 1865. 473.

Aa (A. J. van der), Het voormalige klooster den Hem, bij Schoonhoven. *Z.- en N.-Holl. Volks-Alm.* 1845. 105.

Smits (J. A.), Schoolgebouw te Schoonhoven. *Bouwk. Bijdr.* XVII. 157.

Spangen.

Het huis of kasteel Spangen [in de gemeente Overschie]. *Nav.* VI. 83.

Strijen.

Reverhorst (H.), Strijen door het vyer verteert, voorgestelt in eene kerkelijke redenvoering enz. Dordr., 1759. 4°.

Verbrugge (M.), Het slot van Strijen in de XIVe eeuw. *Fakkel.* XIII. 41.

Teilingen.

Verbrugge (M.), Teylingen op het laatst der XIIIe eeuw. *Vriend d. Vaderl.* XVI. 138.

Schotel (G. D. J.), Iets over het slot Teylingen en de bezigheden van Jacoba van Beijeren op hetzelve. (z. p.). 1831. 8°.

Ermerins en Munnich, Het slot te Teylingen. 's Gravenh., 1861. gr. 4°. met plaat.

Schotel (G. D. J.), Teilingen. *Europa.* 1862. I. 139.

Bergh (L. Ph. C. van den), Het huis Teilingen. *Oude Tijd.* 1869. 248.

Veur.

Stolk (C.), Het Sint Aagte-Bergje onder Veur, Katholieke begraafplaats der parochie Leydschendam. *Bijdr. B. Haarl.* II. 66.

Vianen.

Vermakelijke reize naar de Viaansche gezondheidsbron, behelzende ook over den oorsprong en oudheid der stad Vianen, door H. v. d. S. Gorinchem, T. Horneer. 1753. 8°.

Vlaardingen.

Hoogvliet (A.), Eerkroon voor de stede Vlaerdingen. 's Gravenh., 1771. fol.

[Nievelt (Marts. van)], Handvesten, octroijen, privilegien en keuren van Vlaardingen. Benevens eene naspeuring of aanwijzing van de waare gelegenheid, oudheid, aanzien en ongevallen derzelver stede. Utrecht, J. van Schoonhoven. 1775. fol. met plattegrond, 9 stadsgezichten en 1 portret.

Hoogvliet (A.), Vlaardingen in zijne opkomst, aanwas, geschiedenissen, voorrechten, koophandel, haring- en vischvaart, kerk- en waereldlijke gebouwen, schutterije, gilden en regeering, enz. Achteraan is gevoegd: Eerekroon voor Vlaerdingen. Met afbeeldingen. Amst., 1807. fol.

Sprenger van Eyk (P. G. Q.), Geschiedenis en merkwaardigheden der stad Vlaardingen. Rotterd., Wed. Allart. 1832. 8°. met 1 kaartje en 10 kopergrav.

Hoeven (A. van der), Geschiedenis der stad Vlaardingen. Vlaardingen, 1840. 8°.

Vliet.

Historisch overzigt van de hooge heerlijkheid Vliet. *Z. en N. Holl. Volks-Alm.* 1845. 146.

Zijll Jr. (W. C. van), Bijzonderheden en aanteekeningen over het huis of het slot te Vliet nu bouwval in Roosendaal bij Oudewater. Oudew., W. C. van Zijll Jr. 1861. 8°.

Voorburg.

Siliakus (C.), Voorburgs gedenkzuil (wegens 1 Maart 1787). Rotterd., 1789. 8°.
Bevat plaatselijke bijzonderheden.

Westreenen van Tiellandt (W. H. J.), Recherches sur l'ancien Forum Hadriani et ses vestiges près de la Haye, avec une carte. Amst. et la Haye, 1826. 8°.

Opdelving van een Romeinsch gebouw bij Voorburg. *Letterb.* 1828. II. 171.

Oudheden op de hofstede Arendsburg bij Voorburg gevonden. *Aldaar.* 1827. II. 268.

Reuvens, Verdere bijzonderheden wegens de opdelving op Arendsburg. *Aldaar*, 1828. II. 171.

Caan (H. J.). Recueil de documents relatifs à l'église française de Voorburg, concernant l'origine et l'état actuel de la dite institution religieuse (z. pl.) 1859. 8°. met facs., portr. en een afbeelding der kerk.

Voorschoten.

Kloes (J. A. van der), De hernieuwing der hervormde kerk te Voorschoten. *Bouwk. Bijdr.* 1872. XIX. 37.

Waddinxveen.

Regt (J. W.), Fragment uit eene beschrijving van Waddinxveen. I. De aloude gesteldheid en de veranderingen van den bodem. II. De burgerlijke regering. *Vad. Lett.* 1856. II. 397.

Warmond.

Smit (J. W. L.), Bijdragen tot de geschiedenis van het klooster Mariënhaven te Warmond. *Bijdr. B. Haarl.* I. 140.

Wassenaar.

Klinkenberg (C. A.), Wassenaar in 1850, voorgesteld uit een kerkelijk oogpunt. 's Gravenh., A. Kloots & C°. 1851. 8°.

Muysken (C.), Het kasteel Oud-Wassenaar. *Inst. v. Ingenieurs, Verh.* 1879-80. 40.

Vitrail à l'église de Wassenaar. *Mess. d. Sc.* 1865. 472.

Willemsdorp.

Brug bij Willemsdorp. Dordr., C. Morks Jz. 1872. 4 photogr. afbeeld. 8°.

Woerden.

Nottelen (Lamoraal van), Beschrijving van de nieuwe versterking en verdere toestant der stad Woerden, in rijm 't zamengestelt. Gedrukt na de Copije tot Woerden. 1705. 4°.

Meulman (Jan), Woerden in Slagtmaand 1813. Met (8) afbeeldingen. 's Gravenh., Joh. Allart. 1814. 8°.

Groeneyk (O.), Beknopte geschiedkundige beschrijving der stad Woerden. Zierikzee, J. van de Velde Olivier. 1829. 8°. met platen.

Stuart (A. A.), De strafgevangenis te Woerden. Amst., H. W. Mooy. 1865. 8°.

PROVINCIE NOORD-HOLLAND.

In 't algemeen.

Grondighe Beschryvinghe van Noort-Hollant ende West-Vrieslant etc.... alles op sijne mate ... gheteeckent. Ende nu op een nieu verbetert ende uytgegeven door Wijlen Joost Jansz etc. (Aan 't slot:) t' Amstelredam, ghedruct by Françoys van den Hoeye, plaetsnijder ende konst-vercooper ... 1621 fol.

Op 13 bladen aan eene zijde bedrukt, waartusschen afbeeld. en 2 kaartjes. De beschrijving behoort bij een nieuwe uitgaaf van Joost Jansz' kaart van Noord-Holland. (Zie volgende blz.) Beschreven en de tekst herdrukt door J. Koning in: *Verhandd. IIe kl. van het K. N. Instituut.* Dl. V. (1831).

Doorgeest (E. Az. van) en C. A. Posjager, Ryper zeepostill, en Beschrijvinge aangaande de opkomst van Hollandt. Amst., 1699. 8°.

[Heussen (H. F. van) en H. van Rijn], Oudheden en gestichten van Kennemerland, Amstelland, Noord-Holland en West-Vriesland. Leyden, Christiaan Vermey. 1721. 2 dln. 8°. met platen.

Bruin (C.), Noord-Hollandsche Arkadia, met aanteekeningen van G. Schoemaker. Amst., 1732. 8°.

Met 50 etsen door A. Zeeman: dorpen, kasteelen, kerken enz.

Doorgeest (E. Az. van) en C. A. Posjager, Kort verhaal van eenige merkwaardige geschiedenissen in Holland, — waarin ook van het (zoogenaamde Schermer-) eyland in Noord-Holland, en wel deszelfs dorpen van Schermer, Graft, Schermerhorn en de Rijp met derzelver onderhorige, als West- en Oostgraftdijk, Noordend en Driehuyzen, enz. Amst., 1744. 8°.

[Wagenaar (J.)], Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden, 8e deel (Noord-Holland). Amst., Is. Tirion e. a. 1750. 8°. met krtn en pltn.

Aanmerkingen gehouden op eene reis door Noord-Holland, in Junij 1822 [door J. Pictet] *Rec. o. d. Rec.* 1824. II. 282.

Uit de Bibl. Univ. Maart 1823 en Mei 1824.

Excursion dans la Nord-Hollande, Juin 1822. *Annal. d. Voyages.* N. S. XXV. 1825. 50, 205, 305.

[Pictet (Jules)], Notes sur la Nord-Hollande, par un voyageur suisse. Bruxelles, 1827. 8°. met pltn.

Halmael (A. van), H. van Wijn en B. A. Plemper van Balen, Wetenswaardigheden uit de geschiedenis van Noord-Holland. Hoorn, Gebr. Vermande. 1844. 8°. met 1 plaat.

Jansz [Bilhamer] (Joost), »beeldsnijder". Caerte van Noordhollant beghinnende van Noort-endt, zuytwaerts up tot om Leijden toe, voorts streckende oostwaerts tot om Vtrecht, weder noortwaerts up in de Zuyder zee, met alle sijn steden, dorpen, dycken, weghen, wateren, ende vaerten daer inne begrepen elcx na sijne rechte gheleghenheyt. 1575. 6 bldn. fol.

De eerste uitgave (in houtsnede gedrukt) werd later (omstreeks 1610?) in koper nagesneden en op nieuw nagedrukt door de zorg van J. le Francq van Berkhey in 1778, waarbij behoort een »Noodig Berigt enz. in 8°. Zie ook: J. Koning, Berigt wegens J. Jz. Beeldsnijder en de door hem vervaardigde stukken. (Amst., 1829) 4°.

Heyse (H.), Nieuwe kaart van de provincie Noord-Holland, verdeeld in gemeenten, volgens de nieuwste bronnen zamengesteld en gegraveerd. Amst., F. Buffa & Zn. 1855. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Noord-Holland. Schaal 1 : 240.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 10e druk. 1882. 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui. 8°.

—— Idem op de schaal van 1 : 450.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1878. 1 blad gekl. grav. 4°. of in étui. 8°.

Geraets Jr. (J. A.), Kaart van de provincie Noord-Holland, naar de beste geologische, topo- en hydrographische kaarten geteekend op de schaal van 1 : 100.000. Amst., Seyffardt's Boekh. 1880. 4 bladen gekl. lithogr. plano.

Kaart van de omstreken van Amsterdam, Haarlem en Naarden. Amst., Jan D. Brouwer. 1871. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart der omstreken van Amsterdam, Edam, Haarlem, Monnikendam, Muiden, Purmerende, Weesp en Zaandam, en omliggende plaatsen bij het ontworpen stoomtramnet. Schaal van 1 à 100.000. Amst., Jan D. Brouwer. 1881. 1 blad gekl. lithogr. plano.

Oude kwartieren.

Montanus (A.), Beschrijving der eerste inwoonders van AMSTELLANDT, met een verhaal van 't leven ... der ... Heeren van Aemstel, beneffens de beschrijving van de tegenwoordige gelegenheyt van Aemstellandt, door T. van Domselaer. Amst., M. van Doornyk. 1664. 8°.

Rademaker (Abr.), Hollands Arcadia of de vermaarde rivier den AMSTEL, vertonende alle deszelfs lustplaatsen, herenhuizen en dorpen etc. ... Vertoond in 100 afbeeldingen ... getekend en in 't ligt gebragt door A. R. Met poëtise beschrijving (door G. Tysens). — Arcadie Hollandoise etc. Amst., L. Schenk. 1730. fol.

—— Spiegel van Amsterdams zomervreugd op de dorpen AMSTELVEEN, SLOOTEN en den OVERTOOM, vertonende deszelfs kerken, herenhuizen enz. ... getékend en in 't koper gebragt door A. R. Met een poeëtische beschrijving (door G. Tysens). — Miroir des délices etc. Amst., L. Schenk (z. j. omstr. 1730) fol.

Willink's (Dan.) Amstellandsche Arkadia, of beschrijving van de gelegenheit, toestant en gebeurtenissen van AMSTELLANDT, met deszelfs onderhoorige dorpen, heerlijkheden enz. Amst., 1737. 2 dln. 8°. met pltn. — 2e druk, nader overzien door G. Schoemaker. Utrecht, Sam. de Waal. 1773. 2 dln. 8°. met kopergrav.

Rademaker (Abr.), Hollands tempe verhérelykt, vertoond in 30 gezigten, beginnende van Amsterdam af langs de Haarlemmer trekvaart; gaande verders door Sparewou, Sparendam, tot Marquette, getekend en in 't koper gebragt door A. R. Met een poeëtise beschrijving (door G. Tysens). — La Hollande en tout son éclat etc. Amst., L. Schenk (z. j. omstr. 1730). fol.

Swarts (D.), Geschied- en natuurkundige verhandeling over het Y, enz. 's Gravenh. en Amst., Gebr. van Cleef. 1828. 8°.

Backer (C.), Iets over GOOILAND, de ontginning van hetzelve, en de regten van het domein als eigenaar, en der gebruikers. Amst., J. Müller. 1838. 8°.

Hengel (J. F. van), Geneeskundige plaatsbeschrijving van het GOOILAND. (3e stuk van Bijdragen tot de geneesk. plaatsbeschrijving van Nederland). 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1874. 8°. met platen en kaarten.

Coronel (S. Sr.), Het GOOI als herstellingsoord. *Gids*, 1876. II. 129.

Smid (H. Joh.), Gids langs de GOOISCHE stoomtramlijn. Hilversum, J. Heek. 1882. 8°.

Wandelkaart door het GOOILAND en omstreken. Amst., Scheltema en Holkema. 1874. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Wandelgids in de omstreken van Naarden, Bussum, Laren, Hilversum, Baarn en Soest. (GOOILAND). Amst., G. L. Funke. 1875. 8°.

Wandelkaart door het GOOI-, EEMLAND en omstreken. Schaal 1 : 40.000. Amst., Jan D. Brouwer. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Braakensiek (A.), Wandelkaart van GOOILAND (Naarden, Bussum, Hilversum, Laren, Blaricum, Huizen). Amst., G. L. Funke. 1876; 2e druk 1879. 1 bl. gekl. lithogr. plano, of in 8°. gevouwen.

Het Zegenpralent KENNEMERLAND, vertoont in veele heerelyke gezichten van deszelfs voornaemste lustplaetzen, adelyke huizen, dorp- en stede-gebouwen .... Getekent en in 't koper gebragt door Hend. de Leth en kortelyk beschreven door Mt. Brouërius van Nidek. Amst., A. en H. de Leth (z. j. omstr. 1730). 2 dln. fol. Ook in 4°. — Latere uitg. Amst., J. Roman. z. j. fol.

Soeteboom (H.), De soet-stemmende zwaene van WATERLAND, verhalende van Edam, Munnekedam en de zes hoofddorpen van Waterland, met beschrijving van 't begin en voortgang der stede en heerlijckheijd van Purmerendt. t' Saerdam, 1658; herdrukt Amst., 1660. 8°.

Prins Jr. (F.), Geschiedenis van het Hoogheemraadschap WATERLAND onder de grafelijke regering, de republiek en het Koningrijk der Nederlanden. Amst., Ipenbuur & van Seldam. 1883. 8°. met 2 krtn.

Eikelenberg (Simon), Gedaante en gesteldheid van WESTVRIESLAND voor den jare MCCC. En teffens den ondergang van het dorp Vroone, enz. Alkm., Klaas Mol. 4°. met gegrav. titel en 3 krtn.

Lennep (D. J. van), Over het voorheen bestaan hebbende WESTVRIESCHE WOUD. (Amst., 1851). 8°.

Vries Az. (G. de), De kaart van Hollands NOORDERKWARTIER in 1288. Amsterd., C. G. van der Post. 1864. 8°. met krt.

Soeteboom (H.), ZAANLANDSCHE Arkadia. (Amst.). 1658. 8°.

—— Historie van Waterland, Purmerend en Vroonen. (Amst.). 1660. 8°.

Beide boekjes zijn herdrukt onder den titel van:

—— Oudheden van ZAANLAND, STAVOREN, VRONEN en WATERLAND. Amst., W. Linnig van Koppenol. 1702. 2 dln. 8°. met krt. en gravuren.

Loosjes (Adr.), Beschrijving van de ZAANLANDSCHE dorpen. Met aanteekeningen tot deezen tyd vermeerderd door P. Loosjes Az. Haarl., Erven F. Bohn en A. Loosjes Pz. 1794. 8°. met 8 platen en 1 kaart.

Honig Jzn. Jr. (J.), Geschiedenis der ZAANLANDEN. Zaandijk., J. Heynis Tz., 1849; 2e uitg. Haarl., J. J. Weeveringh. 1859. 2 dln. 8°. met krtn. en pltn.

—— Historische, oudheid- en letterkundige studiën (betreffende de ZAANLANDEN). Zaandijk, J. Heynis Tzn. 1867. 2 dln. 8°.

Catalogus van de tentoonstelling van ZAANLANDSCHE oudheden en merkwaardigheden in het gemeentehuis te Zaandam (Augustus—September 1874). Westzaan, T. de Jong. 1874. 8°.

Schotel (G. D. J.), Zeden en gebruiken aan de ZAANSTREEK. Uitgeg. naar aanleiding van de tentoonstelling van Zaanlandsche oudheden en merkwaardigheden, gehouden te Zaandam in Aug. en Sept. 1874. Haarl., Kruseman en Tjeenk Willink. 1874. 8°. met 4 pltn.

Kaarten van de ZAAN door Jacob Oostwoud. *Zaanl. Jaarb.* 1851. 34.

Eilanden.

Allan (F.), Het eiland MARKEN en zijne bewoners geschetst. Amst., Weytingh en van der Haart. 1854. 8°. met 1 kaartje.

Coronel (S. S.), Schetsen uit het Markersche volksleven. Amst., J. C. Loman Jr. z. j. 8°. met plaat.

Bakhuizen v. d. Brink (R. C.), Markerhoofd (klooster op MARKEN). *Vr. Fries.*, X. 101.

Aa (A. J. van der), Iets over het eiland URK. *Vriend d. Vaderl.* IX. 720.

Harting (P.), Het eiland URK, zijn bodem, voortbrengselen en bewoners beschreven. Utr., van Paddenburg en Co. 1853. 8°. met krtn. en pltn.

Staring (W. C. H.), Het eiland URK, volgens Prof. Harting, met 1 kaartje. Haarl., 1854. 4°.

Bijdrage tot de geschiedenis van URK en EMMELOORD. *Overijss. Alm.* 1855. 226.

Allan (F.), Het eiland URK en zijne bewoners geschetst. Amst., Wed. Borleffs en ten Have. 1857. 8°. met kaart.

Petermann, Ein Besuch auf der Insel URK in der Zuidersee. *Globus.* XXVIII. 1875. 25, 42.

Allan (F.), Het eiland WIERINGEN en zijne bewoners geschetst. Amst., Weytingh en van der Haart. 1856. 8°. met kaart.

Duifsteenen-weg of muur in den WIERINGERWAARD, de stad GREBBE. *Nav.* II. 242. *Bijbl.* 1853. 6.

Paludanus (R.), Oudheid- en natuurkundige verhandelingen, meestal betrekkelijk tot WESTVRIESLAND, of het Noorderkwartier. Leiden, P. van der Eijk en D. Vijgh. 1776. 1e (eenig) stuk. 8°.
Dit stuk handelt uitsluitend over de eilanden TEXEL en WIERINGEN.

Cuyck (Pieter van), Brieven over TEXEL en de nabij gelegen eilanden; uit de aanteekeningen van wijlen P. van Cuyck, te saamengesteld door J. G. van Oldenbarnevelt, genaamd Tullingh. Delft, M. Roelofswaert. 1789. 8°. met 3 pltn.

D. (van), Iets over het eiland TEXEL. *Vad. Lett.* 1830. II. 339, 385.

M. J., Iets over het eiland TEXEL. *Vad. Lett.* 1834. II. 556.

Allan (F.). Het eiland TEXEL en zijne bewoners. Amst., Weytingh en van der Haart. 1856. 8°. met kaart.

Eeden (F. W. van), TESSEL. *Alb. d. Nat.* 1867. 330, 353.

EIJERLAND. *Vad. Lett.* 1837. II. 495, 554, 654.

Catalogus van EIJERLAND, gelegen op het eiland TEXEL, bedijkt in 1835, zoodanig als hetzelve in Oct. 1840 te Rotterdam ter verkoop zal aangeboden worden. Dordrecht, 1840. 8°. met een kaart in plano.

Scheltema (P.), Hoe het St. Agnieten-klooster op TEXEL tot een weeshuis is verkregen.' *Nijhoff*, *Bijdr.* IX, 264.

Allan (F.), Het eiland VLIELAND en zijne bewoners geschetst. Amst., Wed. Borleffs en ten Have. 1857. 8°. met kaart.

Haan Hettema (M. de), TER SCHELLING, naam en naamsbeteekenis. *Nav. Bijbl.* 1853. 121.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Aalsmeer.

De Oud-Katholieke Kerk aan het Oosteinde van Aalsmeer. Amst., 1861. 8°.

Alkmaar.

Schelling (P. van der), Chronyk en beschrijving van Alkmaar. Alkm., 1679. 2 dln. 8°.

[Woude (C. van der)], Kronijk der stad Alkmaar, met desselfs omgeleegene dorpen, heerlijkheden en adelyke gebouwen, enz. Amst., E. en J. Visscher. 1725. 8°.

Eikelenberg (S.), Alkmaar en zijne geschiedenissen. Alkm., S. van Hoolwerf. 1739. 4°. met pltn. — (N. uitg.) Rott., Ph. en J. Losel. 1747. 4°. met pltn.

Boomkamp (G.), Alkmaar en deszelfs geschiedenissen. (Uit S. Eikelenberg's nagelatene papieren beschreven). Rott., Ph. en J. Losel. 1747. 4°. met platen.

—— Beschrijving van Alkmaar. Amst., S. Baalde. 1749. 4°. met platen.

Wegwijzer ten dienste voor vreemdelingen in Alkmaar en omstreken, ter gelegenheid van het 8e landhuishoudk. congres in Junij 1853. Alkm., J. Roem. 1853. 8°.

Kuyper (J.), Plattegrond van Alkmaar, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Eeden (F. W. van), De omstreken van Alkmaar. *Alb. d. Nat.* 1872. 225, 257.

Oort (A. J. P.), Een woord over het verbeterhuis te Alkmaar. *Tijds. v. h. Armw.* 1861. N. R. III. 89.

Domela Nieuwenhuis (F. J.), De Luthersche Kerk te Alkmaar. *Jacobi en Nieuwenhuis*, *Bijdr.* V. 150.

Het gewezen klooster der Minderbroeders Observanten te Alkmaar. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXII. 306.

Philippona (Chr.), Het »Jonge Susterhoff" te Alkmaar. *Bijdr. B. Haarl.* VIII. 421.

Janssen (L. J. F.), De middeleeuwsche muurbeschilderingen te Alkmaar. *Letterb.* 1861. 258.

Amstelveen.

Beschrijving van Amstelveen, met eene afbeelding. Amst., J. R. Poster. 1792. 8°.

Horst (J. J. van der), Kerk te Amstelveen. 1464. *Bijdr. B. Haarl.* II. 239.

—— Kerkhof te Amstelveen, 8 Juni 1450. *Bijdr. B. Haarl.* II. 193.

Amsterdam.

Inleiding. — Oudheden.

Alberdingk Thijm (J. A.), Het Koggeschip. Legende van Amsterdam. Amst., C. L. van Langenhuysen. 1875. 8°.

[**Marius** (Leon)], Amstelredams eer ende opcomen door de denckwaerdighe miraklen aldaer geschied aen ende door het H. Sacrament des altaers. Anno 1345. Antwerpen, Hendr. Aertssens. 1639. 8°. met 16 gravures door Boetius à Bolswert.

Pluym (A. J.), Het H. Sacrament van Mirakel en de H. Stede te Amsterdam. Historisch-kritische proeve, ter gelegenheid van het vijfde eeuwfeest. Met platen en facsimile. Amst., H. A. Zweers. 1845. 8°.

Gouw (J. ter), Gysbrecht van Aemstel en de opkomst van Amsterdam. Amst., C. L. Brinkman. 1861. 8°.

Scheltema (P.), De oudste regten van Amsterdam. Uitgegeven den 27 October 1875. Amst., ten Brink en de Vries. 1875. 8°.

Vosmaer (C.), Historische tentoonstelling van Amsterdam. (16e—19e eeuw). *Ned. Spect.* 1876. 238.

[**Witkamp** (P. H.) en D. C. **Meijer Jr.**], Catalogus van de Historische tentoonstelling van Amsterdam, gehouden in den zomer van 1876. Amst., C. L. van Langenhuysen. (1876). 4°.

Kalff (**Martin**) en S. M. N. **Calisch**, In 't Oumanhuis. Kijkjes op de tentoonstelling. Amst., Scheltema en Holkema. 1876. 8°. met 7 pltn.

Meijer Jr. (D. C.), Wandelingen door de zalen der historische tentoonstelling van Amsterdam. Amst., J. M. E. en G. H. Meijer. 1877. 8°. met 4 pltn. en 1 krt.

Beschrijving in 't algemeen.

Scheltema (P.), De oudste beschrijving van Amsterdam, opgesteld door een onbekende, tegen het eind der XVe eeuw. *Aemstel's Oudh.* I. 3.

—— Korte beschrijving der Hollandsche steden en voornamelijk van Amsterdam, opgesteld tegen het eind der XVe eeuw. *Holland*, *Alm.* 1849. 1.

Bonifacius, Amsterdam in 1587. *Leeskabinet*, 1849. I. 1.

Plancius (P.), Beschrivinge der loflycke ende wytvermaerde coopstede Amstelredamme geduen in 't jaer 1597. *Scheltema*, *Aemstel's Oudh.* II. 1.

Pontanus (Joh. Is.), Historische beschrijvinghe der seer wijt beroemde coopstadt Amsterdam. Eerst in 't Latijn ghestelt ... ende nu wt des Autheurs laetste copye in Nederduyts overgheset door Pt. Montanum. Amst., Jod. Hondius. 1614. 4°. met kaarten, plattegronden en platen.

Amour (Guil. d'), Oratio de origine et laudibus urbis patriae Amstelodami. Habita Lugd. Batav. in Collegio Illustr. DD. Ordd. Holl. et Westfrisiae. Lugd. Batav., Haeredes J. Nicolai à Dorp. 1645. 4°.

Amsterdams journael, vervatende kortelyk van dag tot dag, alles watter gepasseert is van den 30 Julij tot den 4 Augusti des Jaers 1650 .... Met een korte beschrijvinge van de stigting, opkomst en heerlijkheyd der voorseyde stadt Amsterdam .... Als oock de af-beeldinge der selve stadt, met sijn omleggende Dorpen, Wegen en Wateringen, heel curieus in Cooper gesneden. Na de Copye van den Hage, Op nieuws merkelijk verbetert en vermeerdert. Gedruckt (z. p. e. n.) in 't Jaer O. H. 1650. 4°.

Gouw (J. ter), Eene wandeling in Amsterdam in het midden der 17e eeuw. Amst., Gebr. Kraay. 1859; 2e druk. 1865. 8°.

Fokkens (M.), Beschrijvinghe der wijdt vermaarde Koopstadt Amstelredam, van hare eerste beginselen, oude voorrechten, vergrootingen, gebouwen, aanwas, in 400 jaren, en tegenwoordigen standt, aanwijzende hare beziens-waardige en wonderlijke zeldzaamheden, enz. Amst., Abr. en Jan de Wees. 1662. 8°. met gegrav. titel, plattegrond en 10 platen.

D[apper] (O.), Historische beschrijvingh der stad Amsterdam. Amst., 1663. fol. met platen.

Beschrijvingh der wijdtvermaarde koopstadt Amstelredam, enz. 3e druk, door verscheijden liefhebbers te zamen gestelt. Amst., M. W. Doornik. 1664. 8°. met platen.

Zesen (Filips von), Beschreibung der Stadt Amsterdam, darinnen von der selber ersten Ursprunge bis auf gegenwartigen Zustand, u. s. w. Amst., Joach. Noschen. 1664. 4°. met 70 kopergrav.

Achter een in hetzelfde jaar in 8°. verschenen uitgave van dit werk komt voor een „Appendix wegen der neuen Ergrösserung und Erweiterung der Stadt, gestellt durch P. von Aengelen".

[Domselaar (Th. van)], Beschrijvingh van Amsterdam, uit verscheiden schrijvers bijeengebragt. Amst., M. W. Doornik. 1665. 4°. met platen.

Francius (P.), Oratio cum Amstelodami laudes celebraret Dedericus Six. 28 Jan. 1692. In P. Francii oratt. in unum collectae. Amst., 1692. 4°.

Amsterdam, deszelvs eerste oorsprong uit den huize der Heeren van Amstel en Amstellandt enz. Amst., 1694. 2 st. fol.

Commelin (Casp.), Beschrijvinge van Amsterdam, zijnde een naukeurige verhandelinge van deszelfs eerste oorspronck uyt den Huyse der Heeren van Amstel en Amstelland, haar vergrooting, rijkdom, enz. tot 1691. Amst., 1694. 2 dln. fol. met platen; 2e druk. Amst., Andr. van Damme e. a. 1726. 2 dln. fol. met verbeterde kopergrav.

Een Duitsch veelweter (Z. C. von Uffenbach) in Amsterdam, in den jare 1711. *Vad. Lett.* 1859. II. 218.

Wegwijzer door Amsterdam, zijnde eene beknopte verhandeling van desselfs eerste opkomst, vergrootingen en tegenwoordigen staat ... benevens eene beschrijvinge van het heerlyk stadhuis. 2e druk. Amst., N. ten Hoorn. 1726. 8°. met plattegr. en pltn.

Das prangende Amsterdam, oder ... Beschreibung der in dieser Stadt berühmten Gebäuden, Raritäten und Merkwürdigkeiten. Leipzig, 1732. 8°.

Beschrijving van de voornaamste gebouwen van Amsterdam (Hollandsch en Fransch). Amst., J. Roman. 1741. 4°. met platen.

Long (Is. le), Historische beschrijvinge van de Reformatie der stadt Amsterdam ... Doormengt met veele weetenswaardige oudtheeden van dese landen, en in 't bijsonder van Amsterdam, met aanwijsinge van de stichtingen en afbeeldingen van alle de kerken en andere geestelijke gebouwen. Amst., Joh. van Septeren. 1729. fol. met een plattegr. der stad van 1544 en 70 kopergrav.

Guide ou nouvelle description d'Amsterdam, splendeur, commerce, édifices, rues, ports, canaux, ... maison de ville. Nouv. édit. augm. Amst., Covens en Mortier. 1753. 8°. met platen.

K[ok] (J.), Chronijk der stad Amsterdam tot aan den jare 1760. Amst., J. Kok. (1760). 2 dln. 8°.

Wagenaar (J.), Amsterdam in zijne opkomst, aanwas, geschiedenissen, enz. Amst., Is. Tirion. 1760—67. 3 dln. fol. of 13 dln. 8°. met platen.

Het onmiddellijk vervolg op dit werk, na zijn dood door een ander (Simon Stijl?) voortgezet, en loopende van 1702 tot 1795, verscheen 1788—1794 in een 4e deel of 8 afl. fol. en deel 14—28 in 8°. — Deel 4 draagt op den titel als plaats van uitgaaf: Harlingen, K. van der Plaats, met het jaartal 1802. — Deel 22 en 23 in 8°., Stuk 9 en 10 (1803 en 1804) der vervolgen op de folio-uitgave, zijn nooit in folio gedrukt geworden.

—— Nodige aanmerkingen tot opheldering van de Beschrijving van Amsterdam, van ... J. Wagenaar. (z. p. e. j.) fol.

Kenschets van de stad Amsteldam. Van haar gelegenheid, oorsprong, koophandel en zeevaart enz. *Koopman.* II. 169.

Amsterdams eer en opkomst door middel der hervorming van den jare 1578. Verhaal van den staat dezer stad tot op het 200jarige jubilé, uit de beste schrijvers bijeengebragt, met aanmerkingen. Amst., Jacobus Kok. 1778. 2 stukken. 8°.

Kok (Jac.), Amsteldamsche jaarboeken, ... waarin voorkomt al het wetenswaardige, zo van derzelver gelegenheid, opkomst, gebouwen, regeering, privilegien, enz. Amst., J. B. Elwe. 1781. 3 dln. 8°. met platen.

Beschrijving van Amsterdam verkort, gevolgd naar die van J. Wagenaar. Amst., H. Gartman en J. de Jongh. 1784. 8°.

Amsterdam en zijne geschiedenissen in 't kort. Amst., Joh. Allart. 1788—92. 6 dln. 8°. met platen.

[Uylenbroek (P. J.)], Beknopte beschrijving der voornaamste gebouwen binnen Amsterdam en der omliggende streken. Amst., P. J. Uylenbroek. 1805. 8°.

Witsen Geysbeek (P. G.), Tableau d'Amsterdam, ou guide des étrangers par cette ville. Amst., J. C. van Kesteren. 1807. 8°.

Maaskamp (E.), Beschrijving der stad Amsterdam, met deszelfs haven, IJstroom en ommestreken, in het panorama voorgesteld, met een plan van dit algezigt. Amst., E. Maaskamp. (1808); Latere uitgaaf, aldaar. 1818. 8°.

Het tegenwoordig Amsterdam. Amst., L. A. C. Hesse. 1809. 8°. met platen en plattegrond.

Nieuwenhuys (C. J.), Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving (topographie) der stad Amsterdam. Amst., Joh. van der Hey. 1816—20. 4 dln. 8°. met 5 plattegronden.

Oostkamp (J. A.), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van Amsterdam. Groningen, J. Oomkens. 1820. 8°. met een kaartje.

Keyser (J. F.), Over de lengte van Amsterdam. *Inst. Verh. Ie kl.* VI. 307.

Vijver (C. van der), Wandelingen in en om Amsterdam. Amst., J. C. van Kesteren. 1829. 8°. met platen.

—— Aanmerkingen, verbeteringen, bijvoegsels en teregtwijzingen op bovenstaand werkje. Aldaar. 1829. 8°.

Groen van Prinsterer (G.), Amsterdam. *Ned. Stemmen.* I. N°. 12.

[Olivier (W. J.)], Nouveau tableau statistique, historique d'Amsterdam, ou conducteur-général de l'étranger dans cette ville. Nouv. édition, corrigé et complété jusqu'a l'état actuel de la ville avec un plan d'Amsterdam. Amst., J. Guykens. 1837. 8°.

—— Manuel des étrangers à Amsterdam, ou description topographique, historique, politique et statistique de cette capitale etc. Amst., Diederichs frères. 1838. 12°. avec 1 pl.

Amsterdam. *Rev. Brit.* 1841. I. 585.

Beknopte beschrijving der stad Amsterdam, van hare gebouwen en verschillende instellingen. Amst., M. Westerman en Zoon. 1843. 8°.

[Vries (J. de)], Physiologie van Amsterdam, door een Amsterdammer. Amst., Leepel en Brat. 1844. 8°.

[Vos (P. J. W. de)], Waarachtige physiologie van Amsterdam. Amst., P. J. W. de Vos. 1844—46. 8°.

[Vries (J. de)], Bijvoegsel tot de waarachtige physiologie van Amsterdam. Amst., Leepel en Brat. (1846). 8°.

[Maaten (E. van der)], Omzwervingen in Neêrlands hoofdstad, door Jan Kijk in de wereld. *Leeskab.* 1846.

Vijver (C. van der), Geschiedkundige beschrijving der stad Amsterdam, sedert hare wording tot op den tegenwoordigen tijd of beknopt overzigt van den oorsprong, de uitbreiding, lotgevallen, bijzonderheden, geestelijke en wereldlijke inrigtingen en gebruiken dier stad. Amst., Gebr. Diederichs. 1848. 4 dln. gr. 8°. met platen.

Bijdragen voor statistiek, geschiedenis en oudheden van Amsterdam. Amst., (omstr. 1850) 8 stn. 8°.

Scheltema (P.), Aemstel's oudheid of gedenkwaardigheden van Amsterdam. Amst., ten Brink en de Vries. 1855—1885. 7 deelen. 8°. met portr. en pltn.

Kerkhoven (T. J.), Iets over Amsterdam in 1850. Amst., M. Schooneveld & Zoon. 1850. 8°.

Zeegers (L. Th.), Beknopte geschiedenis der stad Amsterdam. Amst., Weytingh en van der Haart. 1850—52. Afl. 1—4. 12°. met pltn en kaart.
Niet verder verschenen.

Beknopte wegwijzer in en om Amsterdam. Amst., D. H. Fikkert. 1852. 8°.

Santhagens (J. J. A.), Voordragt over de uitbreiding van Amsterdam aan de overzijde van het IJ. *Fel. Mérit.* 1854—55. *Afd. Kooph.* 34.

Opsy (L.), Eenige geschiedenissen van Amsterdam, in het kort beschreven. *Scheltema, Aemstels Oudh.* III. 1.

Lennep (J. van), Mijmeringen in en over Amsterdam. *Holland, Alm.* 1857 en volg.

—— Amsterdam, thans en vroeger. *D. War.* III. 166.

Kroon (A. W.), Gids voor bezoekers van Amsterdam en omstreken. Amst., Seyffardt. 1857. 8°.

Kroon (A. W.), Guide des voyageurs à Amsterdam et aux environs. Amst., Seyffardt. 1857. 8°.

—— Der Führer durch Amsterdam und seine Umgebung. In 's Deutsche übersetzt von C. R. Frowein. Amst., Seyffardt. 1857. 8°.

Petit guide d'Amsterdam. La Haye, M. M. Couvée. 1859. 12°.

Eddy (D. C.), Visit to Amsterdam. Boston, 1860. 8°.

Hofdijk (W. J.), Amsterdam in 1860. Amst., F. C. Bührmann. 1860. 8°. 1e en 2e aflev. met platen.

Niet verder verschenen.

Brief van een Engelschman over Amsterdam. *Nederland.* 1861. III. 235.

Statistische mededeelingen omtrent Amsterdam. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1862. 155 en elders.

[Benit (H. A.)], Amsterdam. Impressions de voyage, door een Chinees. Amst., Gebr. van Es. 1863. 8°.

Koster Jr. (B.), De hoofdstad van Polderland. *De Gids* I. 513.

Gouw (J. ter), Amsterdamsche kleinigheden. Amst., C. L. Brinkman. 1864. 8°.

—— Nalezing op mijne Amstelodamiana. Amst., C. L. Brinkman. 1866. 8°. met plaat.

—— In de Kalverstraat. Een drietal losse bladen, uit de geschiedenis van Amsterdam. Amst., W. H. Zeelt. 1866. 8°.

Heynsius (C. E.), Is het middenpunt van Amsterdam gezonder dan de plantaadje en de buitenrand? Amst., J. Noordendorp. 1866. 8°.

Petit guide d'Amsterdam, contenant: une description historique de la ville, une notice de ses hotels, ses cafés, ses sociétés, ses édifices remarquables, ses établissements divers et ses environs, ainsi qu'un tableau comparatif des monnaies et plusieurs indications utiles. Amst., T. Kouwenaar. 1866. 8°.

Briegleb (Hans C. B.), Amsterdam. Deutschland! Schau' um Dich! Reiseeindrücke eines heidnischen Gelehrten. Leipzig, Otto Wigand. 1867. 8°.

Plan tot uitbreiding der stad Amsterdam. Amst., Stadsdrukkerij. 1867. met 2 bijlagen.

B[oelen] (J.), Beschouwing van de ontworpen communicatiemiddelen. De vaart over Pampus, de Noord-Holl. spoorbrug, het Centraal spoorwegstation. Amst., de Erven van Munster & Zn. 1867. 8°.

Tersteeg (D. F.), Officieele gids voor de bezoekers van Amsterdam, bij gelegenheid van de internationale tentoonstelling in het Paleis voor Volksvlijt. Amst., K. H. Schadd. 1869. 16°. met kaart.

Kromhout (J. H.), De stelling van Amsterdam. Amst., C. L. Brinkman. 1869. 8°. met een atlas inh. 38 pltn. fol.

Deux jours à Amsterdam, pendant l'exposition internationale par Léon S.... Amst., G. Th. Bom. 1870. 8°.

Gouw (J. ter), Vergrooting van Amsterdam, en de profecy van de Vecht aan 't slot van Hoofts Geeraerdt van Velzen. *Nav.* 1871. 65. 498.

Officieele gids voor de bezoekers van Amsterdam, voor het jaar 1871. Amst., Jan D. Brouwer. 1871. 8°. — Nieuwe uitgaven door D. F. Tersteeg. 1873 en 1877. 8°. met plattegrond. — Ook in 't Fransch (door H. E. Sandoz) en in 't Engelsch (door F. J. Millard).

Gendt (A. L. van), Verbetering der wegen van en naar het centraal-spoorwegstation te Amsterdam. Amst., C. L. Brinkman. 1872. 8°. met een kaartje.

Gosschalk (J.), Over de verbetering der wegen te Amsterdam, met het oog op het Centraal-station, benevens een woord over de uitbreiding der stad aan de overzijde van het IJ. Amst., Schadd en Schröder. 1872. 8°.

Gosschalk (J.), Eenige kantteekeningen op de voordracht van Burg. en Weth. over de verbetering der water- en landwegen naar en door Amsterdam, benevens antwoord over den bouw eener nieuwe beurs. Amst., J. C. Schröder. 1873. 8°.

Maaden (I. J. van der), Plan tot uitbreiding der stad Amsterdam aan den IJkant. Amst., Scheltema en Holkema. 1873. 8°. met 2 kaarten.

Gouw (J. ter), Amstelodamiana. Amst., C. L. Brinkman. 1873, 74. 2 dln. 8°.

Dit werk bevat o. m. ook de vroeger bij denzelfden uitgever verschenen afzonderlijke werkjes, op de vorige bladz. vermeld.

Plan tot uitbreiding der stad Amsterdam in den omtrek der Zaag- en Willemspoorten, voornamelijk met het oog op de ontruiming der kelderwoningen, met een toelichting door J. Gosschalk. Amst., Gebr. Binger. 1874. 8°. met kaart.

Huet (A.), Ontwerp tot uitbreiding van Amsterdam langs het Noordzeekanaal, met toelichting. Amst., Jan D. Brouwer. 1874. 8°. met een plaat.

Plantenga's gids door Amsterdam. Zutphen, P. Bz. Plantenga. 1874. 8°. met plattegrond.

Witkamp (P. H.), Amsterdam's zesde eeuwfeest op den 27sten October 1875. Eene voorlezing op 27 Oct. 1874. Amst., L. van Bakkenes en C°. 1874. 8°.

Amsterdam en de Amsterdammers door een Amsterdammer. Devent., A. J. van den Sigtenhorst. 1875. 8°.

Kalff (Martin), Amsterdam in praatjes en plaatjes. Amst., J. H. Laarman. 1875, 76. 2 dln. 8°. met 16 pltn. en 1 plattegrond; 2e goedk. uitg. Amst., Scheltema en Holkema. 1878. 8°.

Havard (Henry), Amsterdam et Venise. Ouvrage enrichi de 7 eaux-fortes par Léop. Flameng et Gaucherel et de 124 grav. sur bois. Paris, Plon et Cie. 1876. 8°.

Muller (P. N.), Amsterdam [naar aanleiding van Havard, Amsterdam et Venise]. *Gids*. 1877. I. 38, 359.

Gouw (J. ter), Amsterdamsche tafereelen. Haarl., F. Bohn. 1876. 8°. met platen.

—— Nacht en morgenrood. Een tijdvak uit de geschiedenis van Amsterdam, meerendeels naar oorspronkelijke stukken. Amst., C. L. Brinkman. 1877. 8°. met 3 pltn. en een kaart.

Seyffardt's Führer durch Amsterdam. Amst., Seyffardtsche Buchhandel. 1877. 8°. met plattegrond.

Amsterdam. Guide. Description historique et topographique de la ville, contenant tout ce qui peut être utile à savoir aux étrangers y séjournant, avec vocabulaire de voyage en 4 langues. Rassemblé par R. Sequeira Jr. 1877/78. Amst., Ipenbuur en van Seldam. 1877. 16°. met plattegrond.

Redeker Bisdom (N.), Iets over de uitbreiding van Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XXIV. 183.

Gouw (J. ter), Geschiedenis van Amsterdam. Amst., Tj. van Holkema. 1879—1886. I—V. 8°. met pltn.

I: Eerste tijdperk. De Amsterd. oudheid.
II: Tweede „ De ontwikkeling van Amsterdam. Beijersche tijd. 1351—1425.
III: De Borgondische tijd. 1425—1515.
IV: Keizer Karels tijd. 1515—1555.
V: Beschrijving van Amsterdam in het midden der 16e eeuw. Met groote kaart van Korn. Antoniszoon in 1544. 12 bldn. fol.

Kalff (Martin), In 't hartje der stad. Oud en nieuw Amsterdam. Amst., Scheltema en Holkema. 1880. 8°. met platen en plattegrond.

Gouw (J. ter), Amsterdam's vergrootingen. Amst., 1882. 8°. met eene kaart.

Premie van het Nieuws van den Dag.

Amsterdam. Gids met platen. Houtsneden naar teekeningen van Joh. Braakensiek, J. G. Greive Jr., Alex. Hilverdink en E. S. Witkamp Jr. Amst., Tj. van Holkema. 1882; 2e veranderde uitgave 1883. 8°. met plattegrond.

Jitta (D. Josephus), De uitbreiding van Amsterdam en de Internationale tentoonstelling van 1883. Amst., Ipenbuur en van Seldam. 1882. 8°.

Amsterdam in 1883. Gids voor bezoekers der hoofdstad tijdens de Internationale Koloniale en Uitvoerhandel-tentoonstelling. Amst., J. M. E. & G. H. Meijer. 1883. 8°. met plattegrond.

Amsterdam een wereldstad? Door een Amsterdammer. Amst., Scheltema & Holkema's Boekhandel. 1884. 8°.

Stuiversgids voor Amsterdam. Wandelingen door de stad en uitstapjes met vermelding van de voornaamste bezienswaardigheden. Uitgegeven door de Vereeniging ter bevordering van het vreemdelingenverkeer te Amsterdam. (In 4 talen). Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1885. 8°. met platen.

Sanders (T.), Een nieuw tramwegnet voor Amsterdam en omstreken. In aansluiting aan de brochure: »Stoomtrams, beschouwingen over spoorwegen en trams, enz." Amst., J. H. de Bussy. 1885. 8°. met 3 kaarten.

Weissman (A. W.), Het Amsterdamsche woonhuis van 1500—1800. Amst., ten Brink & de Vries. 1885. 4°. met 7 platen.

Willink (D.), Amsterdams Tempe of de nieuwe plantagie, nevens den Amstelstroom. Amst., 1712. 8°. met pltn.

Willink's (Dan.) Amsterdamsche Buitensingel, nevens de omleggende dorpen. Met afbeeldingen eeniger oude en tegenwoordige stadspoorten, wachttoorens, kloosters, dorpen enz. 2e druk. Amst., A. van Huyssteen. 1738. 8°.

De eerste druk was van 1722 of 1723.

De Bloemgracht op eenen zondag in den zomer van den jare 1836. Amst., Wed. C. Kok. 1836. 8°.

Bosdijk (J. F.), De Amsterdamsche plantaadje. Amst., Weytingh & van der Haart. 1846. 8°.

Geschiedenis der plantaadje te Amsterdam, sedert de uitgifte harer gronden tot tuinen in 1683 tot heden. Opgedragen aan Amstels ingezetenen. Amst., G. Portielje & Zoon. 1858. 8°.

Ontwerp tot het aanleggen eener breede aanzienlijke hoofdstraat en het bouwen eener nieuwe centrale burgerwijk (cité ouvrière) te Amsterdam. Amst., Loman en Verster. 1866. 4°. met plattegrond.

De buurten B. W. O.O. P.P. uit een hygienisch oogpunt beschouwd, door een medicinae doctor. Amst., M. Schooneveld & Zn. 1867. 8°.

Straatnamen. — Wijkverdeeling.

Gouw (J. ter), Amsterdam. Oorsprong en afleiding van de namen der grachten, eilanden, pleinen, straten, stegen, bruggen, sluizen en torens dezer stad. Amst., Gebr. Kraay. 1858. 8°.

Bijnamen van straten en grachten van Amsterdam. *Nav.* 1861. 283; 1862. 60. 127. 252. 284. 350; 1863. 33.

Nomenclature des noms de rues, canaux, églises, hotels-dieu et autres batimens publics de la ville d'Amsterdam, pour servir de renvoi au nouveau plan de cette ville. Amst., C. Covens et fils 1795. 8°.

Register van de nummering der stad Amsterdam. Amst., M. Schooneveld en Zn. 1853. 8°.

De nieuwe verdeeling der stad Amsterdam in buurten met de vernummering en juiste aanwijzing van alle grachten, straten, stegen, gangen, pleinen, enz. Amst., W. Willems. 1853. 8°.

Nieuw buurtboekje der stad Amsterdam, aanwijzende de nieuwe verdeeling der stad en haar grondgebied in vijftig buurten, enz. enz. Amst., L. F. J. Hassels. 1853. 8°.

Swildens (J. H.), Alphabetische naamlijst der grachten, straten enz. van Amsterdam. Aanwijzende de verschillende schooldistricten, dienstig voor allen die tot het onderwijs in betrekking staan. Amst., C. L. Brinkman. 1874. 8°.

Het Register van de vernummering der stad Amsterdam, naar authentieke opgave bewerkt. Amst., M. Schooneveld en Wed. J. Ellerman. 1875. 8°.

Buurtboekje der stad Amsterdam. Aanwijzende de verdeeling der buurtringen, kantongerechten, politie-sectiën, brandweerschellen, kantoren van ontvang der directe belastingen, benevens eene alphab. lijst van de grachten, kaden, straten, pleinen enz., met aanduiding tot welke buurt en tot welk kantoor van ontvang zij behooren. Opgemaakt naar de nieuwe nummering, door S. H. Nees. Amst., Blikman en Sartorius. 1876. 8°.

Alphabetische naamlijst der straten, grachten, pleinen enz., van Amsterdam. Aanwijzing van buurt, kanton en politie-sectie, binnen welke zij gelegen zijn. Opgave van procureurs, advocaten, notarissen en deurwaarders. Benevens extract uit de verordening door den Raad der gem. Amsterdam van 20 Decemb. 1871. Amst., Gebrs. van Es. 1877. 8°.

Afbeeldingen van gebouwen, Stadsgezichten enz. — Plattegronden.

Catalogus van den Atlas van Amsterdam door Louis Splitgerber. Met bijvoegsel. Amst., 1861. 2 dln. 8°.

Niet in den handel. Deze kostbare collectie berust nu in het Museum Fodor.

Schenck (P.), 100 afbeeldingen der voornaamste gebouwen, enz. van Amsterdam. Amst., B. Greve (z. j. omstr. 1710) 4°. obl.

Nieuwe atlas van de voornaamste gebouwen en gezichten der stad Amsterdam in CIII prentverbeeldingen met de beschrijving. Amst., D. J. Changuion en P. den Hengst. 1743. 2 dln. fol. met 103 pltn.

Gebouwen, gezigten en oudheden der stad Amsterdam. Amst., S. J. Baalde. 1744. 8°. met platen.

Verzameling van alle de huizen ... langs de Keizers- en Heeregrachten der stadt Amsterdam, op koopere platen afgebeeld door J. C. Philips. Amst., B. Mourik (z. j. omstr. 1760) fol.

Atlas van de gebouwen en gezigten van Amsterdam, door Fouquet, met beschrijving. Amst., 1783. 2 dln fol.

Atlas van de voornaamste gebouwen en gezigten der stad Amsterdam, met derzelver beknopte beschrijvingen. 2e en verb. druk. Amst., E. Maaskamp. 1805. fol.

Panorama des curiosités d'Amsterdam. Weimar, (Landes-Industrie-Comptoir) 1805. 4°.

Atlas van afbeeldingen der voornaamste gebouwen, torens en gezichten. Amst., H. Moolenijzer. (z. j. omst. 1820) 4°. obl.

Bevat een twintigtal gezichten, geëtst door W. Writs, den stichter van Felix Meritis.

Gezigten van Amsterdam, met Hollandsch, Fransch, Engelsch en Duitsch onderschrift. Amst., G. W. Tielkemeijer. 1857.

Vier en twintig der schoonste gezigten in Amsterdam. Amst., Seyffardt (omstr. 1860) 4°. obl. in kleuren gedrukt.

Amsterdam en zijne belangrijkste gezigten. Gouda, G. B. van Goor. 1860. Oblong. 8°. 18 staalgrav. met bijschriften.

Amsterdam in 20 gezigten (Lithographieën op carton) Amst., Seyffardt's Boekhandel (omstreeks 1875) 8°. obl.

Erinnerungen an Amsterdam, von einen Deutschen Maler. 50 Federzeichnungen von F. Wittig. In Holzschnitt ausgeführt van R. Brend'amour en C°. Amst., Fred. Muller & C°. 1880. 4°.

Amsterdam. Zestien stadsgezichten met tekst van Martin Kalff. Haarl., J. F. Haeseker & C°. 1883. met 16 pltn.

Staats-spoorwegen lijn K. Sectie I. Ontwerp van het centraal personenstation en centraal goederen- en steenkolenstation te Amsterdam, schaal pl. m. 1 : 10.000. Met zakelijke beschrijving. Amst., Loman & Verster. 1867. 1 bl. lithogr. en 5 bls. tekst. 8°.

Gendt Jr. (J. G. van), Ontwerp van scheepvaart- en handelsetablissementen te Amsterdam in verband met een spoorweg naar de Noordzeehaven. Schaal 1 : 6000. Amst., H. J. van Kesteren & C°. 1873. 1 blad gekl. lith.

De groote kaart van Amsterdam in 1544, van Kornelis Antoniszoon, in 12 bladen, naar het oorspronkelijke gephotographeerd en in 14 kleuren op Holl. papier gedrukt door Tresling & C°. te Amsterdam. (Uitgeg. bij deel V van J. ter Gouw, Geschiedenis van Amsterdam). Amst., Tj. v. Holkema. 1885. 12 bldn. in portefeuille.

Amstelodamum vetus et novissimum, per C. Allardt. Amst., (z. j. circa 1700) fol.

Amstelodami veteris et novissimae urbis delineatio. Amst., J. Covens en C. Mortier exc. (Amst., z. j. circa 1700) fol.

Amstelaedami emporii totius Europae celeberrimi ... delineatio. Naaukeurige Afbeelding van de ... koopstadt Amsterdam. Gedr. bij R. & J. Ottens. (1730) 2 bl. fol.

Plan tres exact de la fameuse ville marchande d'Amsterdam. Gravée par Henry de Leth (Amst., 1731) 2 bl. fol.

Tableau d'Amsterdam et des environs, etc. Avec 2 plans, 1 carte et 5 vues de la ville. Amst., L. A. C. Hesse. 1809. 8°.

Plattegrond van Amsterdam. Amst., J. M. E. Meijer. 1850. 1 bl. gekl. lithogr. 4°.

Plan van Amsterdam, verdeeld in zes policie-sectiën en vijftig buurten. Amst., Loman & Reudler. 1851. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Plattegrond der stad Amsterdam, afgedeeld in de buurten, de sectiën voor de dienst der politie en de kantons der vredegeregten. Amst., Mortier Covens & Zn. 1851. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Nieuwe plattegrond der stad Amsterdam, gegraveerd door van Baarsel en Tuyn. Amst., Fr. Buffa & Zn. 1855. 1 bl. gekl. lith. op linnen in koker 8°.

Plan van Amsterdam. Berlin, Th. Grieben. 1856. 1 bl. lith. 4°. obl.

Plattegrond van Amsterdam. Amst., P. M. van der Made. 1857. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Plattegrond van Amsterdam. Zutphen, P. B. Plantenga. 1860. 1 bl. lithogr. kl. 4°.

Plan van Amsterdam. Amst., J. D. Sijbrandi. 1863. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Plan van Amsterdam, waarop tevens aanwijzing van de voornaamste logementen, koffijhuizen, restauratiën en de bezienswaardige gebouwen en inrigtingen. Amst., Seyffardt's Boekh. 1867. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plan van Amsterdam met de buurtverdeeling, op koper gegraveerd door van Baarsel en Tuyn. Amst., Fr. Buffa & Zn. 1867; Nieuwe uitg. 1882. 1 bl. gekl. lithogr. in plano.

Plan van het verleggen van de buitensingels en den aangelegden weg tusschen de Wetering- en Leidsche poorten te Amsterdam. Schaal 1:252. Amst., Jan D. Brouwer. 1871. 2 bladen gekl. lithogr. plano.

Plan van Amsterdam, bijgewerkt tot de kleinste bijzonderheden. Met aanwijzing van de buurtverdeeling en van het centraal-station. Amst., Jan D. Brouwer. 1871; Nieuwe uitg. 1874, onder den titel: Plattegrond, enz. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Huet (A.), Ontwerp tot vergrooting van den Dam en tot demping van het Damrak. Schaal 1 à 1250. Amst., Fr. Buffa & Zn. 1874. 1 bl. lith. plano.

Het officiëele plan voor de uitbreiding van Amsterdam. Amst., J. C. Loman Jr. 1876. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Atlas van de gemeente Amsterdam, bevattende de grondteekening van alle gebouwen, met de tegenwoordige nommering, en onderscheiding van gemeente-eigendommen, publieke en bijzondere gebouwen, woon- en pakhuizen. Naar offic. bronnen bewerkt. Amst., J. C. Loman Jr. 1876. (101 gekl. gelith. krtn. op de schaal van 1 : 1250) folio.

Nieuw plan van Amsterdam met de laatste uitbreidingen aan het zuidwestelijk deel der stad, de spoorwegwerken in het open havenfront, de handelskade, houthaven, enz. naar officiëele bronnen bewerkt door A. J. van der Stok Jr. Amst., Fr. Buffa en Zn. 1876; N. uitg. 1879. 1 bl. gekl. lithogr. folio, of gevouwen in étui, 8°.

Plattegrond van Amsterdam. Met een projectplan van uitbreiding der stad, de in aanleg zijnde spoorwegwerken, handelskade, het verlengde Vondelspark, enz. door A. J. van der Stok. Amst., Jan D. Brouwer. 1878. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Gouw (J. ter), Historische kaart van Amsterdam, waarop het plan van uitbreiding der stad, zoowel als de spoorwegwerken, handels- en aanlegkaden, enz. zijn bijgewerkt door A. J. van der Stok Jr. Amst., C. L. Brinkman. 1878. 1 bl. gekl. lith. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Amsterdam, op de schaal van 21.500. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880). 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui, 8°.

Kaart van Amsterdam en omstreken. Ten Noorden aan de Zaan tot in het Zuiden van de Buitenveldert en Zorgvliet aan den Amstel; ten Westen van af Sloterdijk tot in het Oosten aan Schellingwoude en Diemen. In 6 kleuren gedrukt. Amst., Seyffardt's Boekh. 1881. 1 blad plano.

Akkeringa's plattegrond van Amsterdam. Amst., A. Akkeringa. 1881. 1 bl. gekl. lithogr. (80 × 85 cm.) plano.

Kaart van Amsterdam in 4 bladen, met kadastrale indeeling der perceelen, samengesteld en geteekend door A. J. van der Stok Sr. Amst., Scheltema & Holkema. 1881. 4 bladen gekl. lithogr. in plano.

Plattegrond van Amsterdam, met opgave der trams, omnibussen, havenstoombooten, hotels, restauraties, koffiehuizen, schouwburgen, publieke vermakelijkheden, enz. enz. Amst., Seyffardt's Boekh. 1882. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Plattegrond van Amsterdam in 1886, tevens bevattende alle noodzakelijke aanwijzingen voor vreemdelingen, bewerkt door A. J. van der Stok Jr. Herziene uitgave. Amst., Tj. van Holkema. 1 bl. gekl. lithogr. in 8°. gevouwen.

Verschijnt sedert 1872 jaarlijks, herzien en bijgewerkt.

Beschrijving van enkele gebouwen, instellingen enz.

Voormalige poorten.

Lotgevallen van den Haringpakkerstoren. Amst., 1829. 8°. met pl.

Gedachten bij het sloopen van den Jan Rodenpoortstoren. Amst., 1829. 8°. met pl.

Scheltema (P.), De Jan Rooden-poortstoren. *Scheltema*, *Aemstels Oudh.* V. 167.

—— De Weteringspoort. *Aemstel's Oudh.* III. 241.

Knuttel Dzn. (P.), De Raampoort te Amsterdam bij hare slooping. Amst., G. J. A. Beijerinck. 1846. gr. 8°.

Springer (W.), De nieuwe Utrechtsche barrière te Amsterdam, met wachthuis en ijzeren bascule-brug, op gemetselde penanten en landhoofden. *Bouwk. Bijdr.* XII. 161.

Het Stadhuis-Paleis.

Vos (J.), Inwijding van het stadthuis 't Amsterdam. 2e verm. druk. Amst., 1655. 4°.

Campen (J. van), Afbeelding van 't stadthuys (paleis) van Amsterdam in 30 coopere platen. Amst., 1661. fol.

Quellinus (A.), Voornaemste statuen ende cieraten van 't konst-rycke stadthuys van Amsterdam. (Amst., 1663). fol. met pltn.

Tweede uitgaaf van de beide voorgaande o. d. t.:

—— Architecture, peinture et sculpture de la Maison de ville (palais) d'Amsterdam... en 109 figures en taille-douce, où l'on trouve... l'élévation des 4 faces dehors... les ornemens du dedans... statues, colonnes, basreliefs, corniches, frises, tableaux, plafonds, etc. Amst., 1719. fol. (Tekst in 't Nederl. en Fransch) met 109 pltn.

[**Wagenaar** (J.)], De bouworde van 't stadhuis van Amsterdam, en de smaak der Nederlanderen, ten opzigte der konsten en weetenschappen, verdedigd, tegen de ongegronde berispingen van den heer C., in zijnen Brief aan den Philosooph. Amst., 1767. 8°.

Beschrijvinge van 't stadhuis van Amsterdam, met een verklaringe van de zinnebeeldige figuren, schilderwerken en beelden, enz. die zoowel binnen als buiten dit gebouw gevonden worden. Amst., Dirk van Maarten. 1751. 8°. met 4 gegrav. pltn.

Description de l'Hotel de Ville d'Amsterdam. Avec l'explication de tous les emblêmes, figures, tableaux, statues, etc. qui se trouvent dehors et dans ce bâtiment. Amst., Vve. de Pierre Mortier. (1781). 8°.

Fokke (J.), Geschiedkundige beschrijving van het stadhuis van Amsterdam. Amst., H. Gartman. 1808. 8°. met platen.

Het tweede eeuwgetijde van het leggen van den eersten steen van het stadhuis (thans paleis) van Amsterdam, herdacht door de Maatschappij tot bevordering der bouwkunst. *Bouwk. Bijdr.* V. 309.

Büchler (D. D.), Redevoering bij gelegenheid van het tweede eeuwfeest van het leggen van den eersten steen van het stadhuis (thans paleis) van Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* V. 310.

Enst Koning (G. van), Geschiedkundige herinneringen aan den brand van het oude stadhuis te Amsterdam, in den nacht van den 6 op den 7 Julij 1652. Amst., W. Willems. 1852. 8°.

Geschiedkundige en plaatselijke beschrijving van het raadhuis, thans kon. paleis te Amsterdam. 's Gravenh., Gebrs. J. en H. van Langenhuysen. 1856. 8°. met plattegrond.

Kroon (A. W.), Het Amsterdamsch stadhuis (thans paleis) 1625—1700. Zijne geschiedenis naar onuitgegeven officiëele bronnen bewerkt. Amst., H. Parson Jr. 1867. 8°.

Gendt (A. L. van), De paleis-stadhuis-quaestie nader beschouwd. Amst., C. L. Brinkman. 1873. 8°. met 1 kaartje.

Kalff (Martin), Het Amsterdamsche stadhuis, thans koninklijk paleis. Met aanwijzing der vroegere en tegenwoordige inrichting. Amst., G. Th. Bom. 1874. 8°.

Kellen Jr. (David van der), Het voormalig stadhuis van Amsterdam. Beknopte beschrijving van de stichting en de lotgevallen. Haarl., W. C. de Graaff. 1876. fol. 1e afl. met 2 photogr. afbeeldingen.

De Koopmansbeurs.

[Büchler (D. D.)], Iets betrekkelijk de nieuw te bouwen beurs, in verband met de verbetering en verfraaijing van Amsterdam. Amst., A. Zweesaardt. 1836. 8°. met 2 kaartjes.

Over de bouwing der beurs en proefneming tot het bestraten met asphalt te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* I. 144, 251.

Opening van de nieuwe koopmansbeurs te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* III. 347.

Zocher (J. D.), De nieuwe koopmansbeurs te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* IV. 115.

Scheltema (P.), Bijdrage tot de geschiedenis der oude beurs te Amsterdam. *O. en N.* II. 36.

Knuttel Dzn. (P.), Gedachten bij het afbreken van de hulpbeurs te Amsterdam. Amst., G. J. A. Beijerinck. 1845. gr. 8°.

Anselmus, Fantaziën bij de beschouwing der nieuwe beurs te Amsterdam. Amst., G. Th. Bom. 1845. 8°.

Burlage (J. H.), De nieuwe beurs van Amsterdam in 1845. Amst., M. Westerman en Zoon. 1845. 8°.

Scheltema (P.), De beurs van Amsterdam. Amst., G. Portielje. 1846. gr. 8°. met staalpl.

Gendt (A. L. van), De nieuwe koopmansbeurs, naar aanleiding van de voordracht van Burg. en Weth. van Amsterdam, van den 4den September 1873. Amst., C. L. Brinkman. 1873. 8°. met een kaartje.

Hendriks (A.), Beschouwingen naar aanleiding van de voordracht van Burg. en Weth. tot het bouwen van een nieuwe beurs te Amsterdam. Amst., Gebr. van Es. 1879. 8°. met 2 kaartjes.

Gendt (A. L. van), De Beurs op den Dam. Amst., C. L. Brinkman. 1884. 8°. met 1 plaat.

—— Nog eens de Beurs op den Dam. Beschouwingen over het nieuwe voorstel van Burgemeester en Wethouders in zake de Beurs. Amst., C. L. Brinkman. 1884. 8°.

Brouwer (Bert), De Beurs hoek Dam en Rokin. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1884. 8°.

De Stadsschouwburg.

Beschouwingen over den afgebranden Amsterdamschen schouwburg. *Denker.* X. 1772. 161.

Historie van den Amsterdamschen schouwburg. Amst., G. Warnars en P. den Hengst. 1772. 8°. met 5 afbeeldingen (door S. Fokke en N. van der Meer Jr.)

Historie van den nieuwen Amsterdamschen schouwburg. Amst., G. Warnars en P. den Hengst. 1775. 8°. met 5 afbeeld. (door N. van der Meer Jr.)

Dit en het vorige werkje worden aan J. Fokke toegeschreven.

Afbeelding van den schouwburg te Amsterdam. [Verzameling van 21 gravuren van R. Vinkeles]. Amst., 1774. fol.

Iets over het Amsterdamsch tooneel. *Letterb.* 1805. II. 413.

Aanteekeningen over den Amsterdamschen schouwburg. *Letterb.* 1806. I. 187.

Aanteekeningen over Amsterdam en het Amsterdamsch tooneel. Uit het Morgenblatt. 1831. N°. 39—42. *Rec. o. d. Rec.* XXXI. 1838. II. 510.

Stads-schouwburg te Amsterdam. *Kunstkronyk.* 1840. 1. 45.

De Amsterdamsche stads-schouwburg in 1841. Amst., J. C. van Kesteren. 1841. gr. 8°.

Molster (J. A.), In den schouwburg (geschiedenis van den Amsterdamschen). *Nederland.* 1861. II. 3.

Lennep (J. van), Costers akademie; de nieuwe en de herbouwde schouwburg. *Holland, Alm.* 1866. 1.

Wijbrands (C. N.), Het Amsterdamsch tooneel van 1617—1772. Bewerkt naar meerendeels onuitgegeven authentieke bescheiden. Bekroond met de Koninkl. gouden medaille. Utr., J. L. Beijers. 1873. 8°. met 5 pltn en 1 portr.

Bössing (J. H.), Geschiedenis der stichting en feestelijke opening van den schouwburg op het Leidsche plein te Amsterdam. Utr., J. L. Beijers 1874. 32°.

—— De vernieuwde Amsterdamsche schouwburg. Eene herinnering aan het verleden. Utr., J. L. Beijers. 1874. 32°.

Zimmerman (Joh. C.), De Amsterdamsche stads-schouwburg. *Gids,* 1874. I. 510.

Peypers (W. N.), Amstel's schouwtooneel. Historische schets ter opening en inwijding van den nieuwherbouwden Amsterdamschen stads-schouwburg. Amst., T. Kouwenaar. 1874. 8°.

Graaf (R. de) en W. **Springer**, De verbouwing van den stadsschouwburg op het Leidscheplein te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* 1876. XXII. 113.

Museums.

Potgieter (E. J.), Het Rijksmuseum te Amsterdam. *Proza.* II. 97.

Het Trippenhuis en zijne bewoners. *D. War.* IX. 1871. 491.

Het aanstaande nieuwe museum te Amsterdam. *Ned. Spect.* 1864. 121. 130. 164.

Weissman (A. W.), Het Rijksmuseum te Amsterdam. Geschiedenis, in- en uitwendige versiering, bouwstijl. Met afbeelding van het gebouw. Arnhem, P. Gouda Quint. 1885. 8°. met 1 plaat.

Toelichting der stoffeering van Voorzaal en Rembrandtzaal van het Rijksmuseum (door J. A. Alberdingk Thijm). Amst., C. L. van Langenhuysen. 1885. 8°.

Outshoorn (C.), Het gebouw van het museum Fodor te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XIII. 333.

Gram (J.), Fodor's stichting. *Ned. Spect.* 1863. 339.

Het Museum Fodor te Amsterdam. *Kunstkron.* 1864. XXVI. 5.

Museum Koning Willem de Eerste te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XIII. 281.

Tetar van Elven (M. G.), Beschrijving der kunstzaal van het gebouw der Maatsch. Arti et Amicitiae te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* I. 223.

Natura Artis Magistra.

Schlegel (H.), De diergaarde en het museum van het genootschap: Natura Artis Magistra te Amsterdam, in afbeeldingen voorgesteld en beschreven. Amst., M. Westerman & Zoon. 1840. 8°.

Jaarboekje van het Kon. Zoölogisch Genootschap: Natura Artis Magistra. 1851—1870. Amst., M. Westerman & Zoon. 8°. met pltn.

Het Genootschap Natura Artis Magistra, in eenige voorname punten van beschouwing beoordeeld. Amst., H. J. van Kesteren. 1853. 8°.

Johannes, Wandelingen in de tuinen van het Koninkl. Zoölogisch Genootschap: Natura Artis Magistra te Amsterdam. Amst., Allart en van der Made. 1854. 4°. met 200 afbeeldingen.

Gids voor de bezoekers van het Kon. Zoölogisch Genootschap: Natura Artis Magistra te Amsterdam. Amst., Allart en van der Made. 1854. 1 blad in plano.

Westerman (G. F.), Gids voor de bezoekers van het Kon. Zoölog. Genootschap: Natura Artis Magistra te Amsterdam. Amst., M. Westerman & Zn. 1860. 8°.

Schlegel (H.), De dierentuin van het Koninkl. Zoölogisch Genootschap: Natura Artis Magistra te Amsterdam. Amst., Gebr. van Es. 1863—73. folio. met houtgravuren.

Witkamp (P. H.), Natura Artis Magistra in schetsen. Arnh., G. J. Thieme. 1876. 4°. met 20 pltn.

Paleis voor Volksvlijt.

Sarphati (S.), Het paleis voor Volksvlijt te Amsterdam. *Nut v. 't Algem. Alm.* 1861. 109.

Witkamp (P. H.), Het paleis van Volksvlijt te Amsterdam. (Overgedr. uit »Amsterdam in schetsen") Amst., G. W. Tielkemeijer. 1860. 8°. met pl.

Verslag der Commissie, in Dec. 1863 belast geweest met een onderzoek naar den staat, waarin zich het paleis voor Volksvlijt te Amsterdam bevond. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1864. 4°. met plaat.

Het paleis voor Volksvlijt te Amsterdam. Met 12 chromolithogr. platen voorstellende het uit- en inwendige van het gebouw, benevens plattegrond. Amst., Jan D. Brouwer. 1866. 8°.

Hetzelfde in het Fransch, Engelsch en Duitsch.

Eyk (J. A. van), Het paleis voor Volksvlijt. Een woord aan mijne stad- en landgenooten. Amst., Jan D. Brouwer. 1868. 8°.

Wertheim (A. C.), Feestrede gehouden op 20 Aug. 1874, ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van het paleis van Volksvlijt te Amsterdam. Amst., Gebr. van Es. 1874. 8°.

Kerken.

Plattegrond van de Nieuwe kerk der stad Amsterdam, ingerigt voor de plegtige inhuldiging van Z. M. den Koning Willem II. (Amst., 1840) plano.

Verklaring van het plan der Nieuwe kerk te Amsterdam, ter gelegenheid der plegtige inhuldiging van Z. M. den Koning Willem II. Amst., 1840. 8°. met plattegrond.

Dam (A. W. van), De restauratie der Nieuwe Kerk te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* I. 44.

Verbouwing aan de Nieuwe Kerk te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* III. 347.

Scheltema (P.), De onvolmaakte toren (der Nieuwe Kerk te Amsterdam). *Scheltema*, *Aemstels Oudh.* V. 227.

Bij het oprichten van het grafteken voor J. van den Vondel in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, 1 Febr. 1772. *Denker.* X. 1772. 33. 145.

De monumenten van beroemde Nederlanders in de Oude en Nieuwe Kerk te Amsterdam. Nieuwe (titel)uitgave. Amst., C. L. van Langenhuysen. 1864. 8°. met 9 pltn.

Scheltema (P.), De ijzeren Kapel der Oude of Sint-Nicolaas Kerk. Eene bijdrage tot de geschiedenis der stad Amsterdam. Amst., J. D. Sybrandi. 1848. gr. 8°.

De ijzeren Kapel te Amsterdam. *Kath.* 1848. XIV. 16.

Verslag omtrent de ijzeren Kapel in de Oude Kerk te Amsterdam. *Inst. Verh.* 2e kl. II. 107.

Roll (J. M. L.), Leerrede ter Godsdienstige feestviering van het 200jarige bestaan der Luthersche Oude Kerk te Amsterdam, op den 26sten December 1833, voorafgegaan door de inwijdings-leerrede, den 25sten December 1633, uitgespr. door Casparus Pfeiffer. Amst., ten Brink en de Vries. 1834. gr. 8°.

Twee beoordeelingen van den gevel der Kerk: de Boom, te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* III. 199.

De H. Willebrordus-Kerk te Amsterdam. *Kerk. Ned.* 1850. 141.

Afbeeldingen van de nieuw gebouwde Onze-Lieve-Vrouwe-Kerk op de Keizersgracht bij de Westermarkt te Amsterdam. Amst., L. van Bakkenes & C°. 1857. fol. met platen.

Heynen (F.), De versiering en beschildering der St. Ignatiuskerk de Zaaier, te Amsterdam. Amst., J. Beerendonk. 1865. 8°.

Kloosters.

Scheltema (P.), De voormalige kloosters van Amsterdam in het algemeen beschouwd. *Aemstel's Oudheid.* I. 21.

—— Het Minderbroeders-Klooster te Amsterdam. *Aemstel's Oudh.* I. 45.

—— Het Karthuizer-Klooster van St. Andries ter zaliger havene bij Amsterdam. *Aemstel's Oudh.* II. 13.

—— Het Klooster der St. Paulus-broeders te Amsterdam. *Aemstel's Oudh.* III. 39.

—— Het Cellebroers-Klooster te Amsterdam. *Aemst. Oudh.* V. 19.

Het voormalig Klarissen-Klooster te Amsterdam. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXII. 189.

Forestier (P.) [J. A. Alberdingk Thijm], Op het Hof (Bagijnhof) te Amsterdam in 1645. *Volks-Alm. Kath.* 1857. 225.

Geschiedenis van het beggijnhof te Amsterdam. *Kath.* 1866. XLIX. 281. L. 89, 196; 1870. LVIII. 303.

Gasthuizen. — Gestichten.

Berns (A. W. C.), De gasthuizen te Amsterdam van de 14e eeuw tot op heden, met een plan voor een nieuw ziekenhuis op de terreinen van het burgerlijk armbestuur bij het Buitengasthuis en een plan voor een nieuwe buurt op het terrein van het Binnengasthuis. Amst., J. H. en G. van Heteren. 1883. 8°. met 3 platen.

Iets over het aalmoezeniers-weeshuis te Amsterdam. *Rec. o. d. Rec.* 1821. II. 81.

Het tweede eeuwfeest van het weeshuis der Nederl. Hervormde gemeente te Amsterdam, 15 Dec. 1857, herdacht door J. P. Hasebroek en L. S. P. Meyboom, predikanten, en Ant. Schouten en Joh. C. Zimmerman, diakenen. Amst., ten Brink & de Vries. 1858. 8°. met pltn.

Gedenkboek der feestviering ter gelegenheid van het 100jarig bestaan van het evang.-luth. diaconie wees-, oude mannen- en vrouwenhuis te Amsterdam. 14—16 Januari 1872. Amst., C. L. Schleijer & Zn., M. en F. C. Westerman. 1873. 8°.

Het Roomsch-Katholiek oude mannen- en vrouwenhuis, genaamd St. Jacob te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XXIII. 73.

Calisch (N. S.), Het Nederlandsch Israelietisch geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XIII. 1; XVI. 109.

Muller (P. N.), Het zeemanshuis te Amsterdam en te Rotterdam. *Nederl. en de Nederl.* afl. 9. 109.

Swalue (E. B.), De zeemanshuizen en bijzonder dat te Amsterdam. *Maandschr. Christ.* 1858. 311.

Athenaeum. — Hoogeschool. — Bibliotheek.

Histoire de l'école illustre d'Amsterdam, tirée de la harangue de M. d'Orville. *Lettres sérieuses et badines.* VII. 2. 15.

Verheyk (H.), De antiquitate et vicissitudinibus scholae Amstelaedam. Amst., 1778. 4°.

Lennep (D. J. van), Gedenkboek van het 200jarig bestaan der Doorluchtige school te Amsterdam. Amst., 1832. 8°.

Beijerman (H.), Feestrede ter gelegenheid van het 225jarig bestaan van het athenaeum illustre te Amsterdam. *Annales Acad.* 1856—57. 217.

Bosch Kemper (J. de), Brief aan den gemeenteraad van Amsterdam betreffende de reorganisatie van de doorluchtige school. Amst., E. S. Witkamp. 1860. 8°.

Athenaeum en onderwijs te Amsterdam. Amst., Wed. J. C. van Kesteren & Zn. 1861. 8°.

Beschouwingen over het Athenaeum illustre en het onderwijs in Amsterdam. Amst., M. Schooneveld en Zoon. 1861. 8°.

Land (J. P. N.), De hoofdstad, zetel van hooger onderwijs. Feestrede bij het 240jarig bestaan van het Athenaeum illustre te Amsterdam den 8 Januari 1872 uitgesproken. Amst., P. N. van Kampen. 1872. 8°.

Willeumier (C. M. J.), Eene bladzijde uit de geschiedenis van het Athenaeum Illustre te Amsterdam. Redevoering bij den aanvang van den nieuwen cursus op den 1en Oct. 1875 uitgesproken. Amst., Scheltema & Holkema. 1875. 8°.

Het Amsterdamsch Athenaeum. Toestand, hervorming, adressen. Amst., Fred. Muller & Co. 1876. 8°.

Tideman (J.), De Amsterdamsche Universiteit. Twee opmerkingen omtrent hare inrichting. Amst., IJ. Rogge. 1876. 8°.

Moll (W.), Een woord ter inwijding van de Universiteit der stad Amsterdam op 15 October 1877 uitgesproken. Amst., Stadsdrukkerij. 1877. 4°.

Willeumier (C. M. J.), De reorganisatie van het Athenaeum te Amsterdam. Afscheidswoord bij het nederleggen van het hoogleeraarsambt in de rechtsgeleerdheid aan het Athenaeum illustre. Amst., Scheltema en Holkema. 1877. 8°.

Jorissen (**Theod.**), Het verleden van de Universiteit van Amsterdam. Feestrede bij het 250jarig bestaan van de instelling van Hooger Onderwijs in de Hoofdstad. Amst., Fred. Muller & Co. 1882. 8°.

De bibliotheek der stad Amsterdam. *Letterb.* 1855. 359.

Rogge (H. C.), Geschiedenis der stedelijke boekerij van Amsterdam. Amst., IJ. Rogge. 1882. 4°.

Overige instellingen van onderwijs.

Stolker (A.), Geschiedenis, inrigting en tegenwoordige staat van het Seminarium of de Kweekschool der Remonstrantsche Societeit. *Vad. Lett.* 1825. II. 701, 749.

Amorie van der Hoeven (A. des), Het tweede eeuwfeest van het seminarium der Remonstranten te Amsterdam op den 28 October 1834 plegtig gevierd. Leeuw., G. T. N. Suringar. 1834. 8°.

Tideman (**Joh.**), Het seminarium der remonstranten te Amsterdam. Afscheid bij den overgang naar Leiden, op den 16 Dec. 1872, in de gehoorzaal van het Amsterdamsche athenaeum illustre. Amst., IJ. Rogge. 1873. 8°.

Hoedemaker (**Ph. J.**), Wijdings-rede van de Vrije universiteit op Gereformeerden grondslag te Amsterdam, gehouden den 19 Oct. 1880, in de Nieuwe kerk te Amsterdam. Amst., Höveker & Zn. 1880. 8°.

Het Gymnasium te Amsterdam. Verslag. Amst., Seyffardt's Boekhandel. 1856—1860. 8°.

Het Amsterdamsch Gymnasium uit een hygienisch-paedagogisch oogpunt beschouwd door een deskundige. Amst., Erven H. van Munster & Zn. 1881. 8°.

Lankeren Matthes (D. van) en H. F. R. Hubrecht, Inlichtingen betreffende de Hoogere Burgerschool en de Handelsschool te Amsterdam. Amst., P. N. van Kampen. 1869. 8°.

De handelsschool te Amsterdam. *Econ.* 1869. II. 729.

Koenen (H. J.), Redevoering tot inwijding der inrichting van onderwijs in Koophandel en Nijverheid te Amsterdam. Met programma dier inrichting. Amst., 1846. 8°.

Gedenkschrift [aan het eeuwfeest der Kweekschool voor de Zeevaart]. Amst., 1885. gr. 8°.

Geuns (J. van), Verslag over den staat van het Instituut tot onderwijs van blinden en van het Gesticht voor volwassen blinden te Amsterdam, gedurende het tijdvak van Juli 1858—April 1878 opgemaakt bij gelegenheid van het 70jarig bestaan van het Instituut. Amst., 1878. 8°.

Verslag over den staat van het Instituut tot onderwijs van blinden gedurende 1878—83 aangeboden bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan. Amst., 1883. 8°.

Sitter (W. de), De ambachtsschool te Amsterdam. *Tijds. Armw. N. R.* III. 154.

Eeden (F. W. van), De ambachtsschool te Amsterdam. *Tijds. v. Nijverh.* 1865. XXVIII. 181.

Leliman (J. H.), De ambachtsschool te Amsterdam. *Nut van 't Alg. Alm.* 1870. 13.

Eilerts de Haan (A. F.), De ambachtsschool voor knapen uit de arbeidende klasse te Amsterdam. *Jaarb. Maatsch. Weldad.* 1868. 194.

Witkamp (E. S.), De ambachtsschool voor de arbeidende klasse, opgericht door de Maatsch. voor den werkenden stand, gedurende haar 11jarig bestaan 1861—72. Amst., 1872. 8°.

Eik (P. van), De nieuwe school voor haveloose kinderen te Amsterdam. *Magd.* 1854. 1.

Suringar (W. H.), Gedenkschrift van de Louiseschool te Amsterdam. Ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan. (Amst., 1868) 8°. met pl.

Verschillende andere gebouwen en inrichtingen.

Historische beschrijving van het gebouw der Maatschappije Felix Meritis. Amst., 1800. 8°. met 3 portr.

Het Zee-Magazijn beschouwd vóór, bij en nà den brand van 5 en 6 Julij 1791. Amst., 1791. 8°. met 3 uitsl. pltn.

Fokke Simonsz. (A.), Historie van de Waag te Amsterdam. Amst., 1808. 8°.

Koning (J.), Het logement de Kloveniers-doelen, in de nieuwe doelenstraat te Amsterdam. *Vad. Lett.* 1830. II. 213.

Afbeeldingen van de versierselen der Vrije Metselaars-Loge te Amsterdam, met beschrijving. Amst., 1831. 8°. met 12 pltn.

Scheltema (P.), Het oude Doolhof [op de Prinsengracht bij de Looiersgracht te Amsterdam]. *Aemstels Oudh.* V. 177.

Graaf (A. C. de), Doolhof te Amsterdam. *Nav.* 1870. 331. 389. 434; 1871. 113.

Bake (H. A.), Waterleiding te Amsterdam. 's Hage, Erven Doorman. 1841. 8°.

Hallo (F. J.), De ontworpene waterleiding uit de duinen bij Haarlem naar en in Amsterdam, zoo als zij is gelijk ook alle andere bekende ontwerpen tot waterleiding, zoo als die zijn, zullen verlies opwerpen voor den geldschieter, doch evenzeer voordeel, als die ontwerpen behoorlijk worden gewijzigd. Amst., P. N. van Kampen. 1850. 8°.

[Suringar (W. H.)], Inwijding der Bad-inrigting en Zwemschool aan het Westerdok te Amsterdam den 5 Junij 1846. (Amst., 1846). 8°.

De openbare bad- en zweminrichting te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XXV. 287.

Büchler (D. D.), Het huis met de hoofden te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* VI. 181.

Scheltema (P.), De oude groote vischmarkt der stad Amsterdam. *Holland. Alm.* 1850. 173.

Gouw (J. ter), Sint Pieter en de vischmarkt te Amsterdam. *Holland, Alm.* 1863, 63.

Springer (W.), De nieuwe overdekte zeevischmarkt te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* 1871. XVIII. 101.

Leeuw (J. C. de), Het entrepot-dok te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* I. 65.

Het oude en het nieuwe postgebouw te Amsterdam. *Jaarb. d. Post.* 1855. 216.

Een nieuw Rijks-telegraafkantoor te Amsterdam. Open brief aan allen, die belangstellen in den bloei dezer stad. Amst., de Firma R. C. Meijer. 1868. 8°.

Duyl (A. G. C. van), De haven van Amsterdam. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1862. 83.

Gendt Jr. (J. G. van), De ontwerpen voor los- en laadsteigers aan den Westerdokdijk. Amst., C. L. Brinkman. 1877. 8°. met 1 houtgravure.

Het Centraal-station in het open havenfront nog eens van eene andere zijde beschouwd, door een nieuweling. Amst., Loman en Verster. 1865. 8°.

De Amsterdamsche handel en het Centraalstation door een oud expediteur. Amst., Jan Leendertz. 1867. 8°.

Beschouwing van het plan van een Centraal-spoorweg-station te Amsterdam, door de Kamer van Koophandel en fabrieken, aldaar opgemaakt. Amst., Jan Leendertz. 1867. 12°.

Gosewinckel, Over spoorwegstations te Amsterdam bij den Dam. Amst., G. L. Funke. 1873. 8°. met 1 kaart.

Brief aan den WelEdel gestr. heer J. Messchert v. Vollenhoven, betreffende het geprojecteerde Amstelhotel. Amst., R. C. Meijer. 1866. 8°.

Springer (W.), De kazerne voor de brandweer op het Westerplein te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* 1876. XXII. 187.

— De nieuwe dubbele basculebrug over den Amstel voor de Halvemaansteeg te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* 1876. XXII. 89.

Standbeelden.

Het standbeeld van Rembrandt. *Kunstkron.* IV. 1843—44. 81.

Het gedenkteeken aan den volksgeest in Nederland in 1830—31. *Kunstkron.* 1856. XXII. 53.

Vosman (J. H. C.), Over het gedenkteeken aan den volksgeest van Nederland, in de jaren 1830 en 1831, opgerigt in Nederlands hoofdstad, onthuld 27 Augustus 1856. 8°. (Zonder plaats en uitgever).

Gedenkboek der oprigting van het monument ter herinnering aan den volksgeest van 1830, 1831. Bewerkt door S. J. van den Bergh en W. J. Hofdijk. Dordr., H. Lagerwey. 1859. 8°.

Het standbeeld voor Joost van den Vondel. *Ned. Spect.* 1864. 365.

Zimmerman (Joh. C.), Het standbeeld van Thorbecke. *Gids*, 1876. II. 524.

Onthulling van het standbeeld van Thorbecke 18 Mei 1876. 's Hage, H. L. Smits. 1876. 8°.

Anna-Paulownapolder.

Heldring (O. G.), De Anna-Paulownapolder. Een blik op het gebied der binnenlandsche kolonisatie, in betrekking tot de armoede en nationale welvaart. Amst., G. J. A. Beijerinck. 1847. 8°. met 1 krt.

Leeuw (J. C. de), Korte beschouwing van den toestand des Anna-Paulownapolders, in Maart 1851. Haarl., 1851. 8°.

Hinlópen (F. C.), De 18e Junij 1856 en de 28e Junij 1857, in den Anna Paulownapolder. Met eene geschiedenis van de stichting der Hervormde gemeente aldaar, door J. C. de Leeuw. Met 2 afbeeld. Haarl., (1857) 8°.

Beemster.

Bouman (J.), Bedijking, opkomst en bloei van de Beemster, voorafgegaan door eene beschouwing van den vroegeren toestand van Noord-Holland. Purmerend, J. Schuitemaker. 1857. 8°. met portret en kaart.

Beets (P.), Herinnering aan het 250jarig bestaan van den Beemster als drooggemaakten polder 1612—1862. Met eenige aanteekeningen. Purm., L. G. Post. 1863. 8°.

Beverwijk.

Het orgel in de kerk te Beverwijk. *Ned. Jaarb.* 1756. 649.

Bloemendaal.

Janssen (L. J. F.), Oudheden gevonden aan het Oranjewater onder Bloemendaal. *Letterb.* 1852. I. 366. II. 123.

Tetar van Elven (M. G.), Beschrijving van het door hem gebouwde landhuis Hartelust, te Bloemendaal boven Haarlem. *Bouwk. Bijdr.* VII. 1.

Broek-in-Waterland.

Leeuwen (J. van), Draaibrug te Broek in Waterland. *Bouwk. Bijdr.* XIV. 129.

Brederode.

[Hofdijk (W. J.)], Het kasteel en de edelen van Brederode. Amst., Gebr. van Es. 1861. 4°. met 4 platen en 1 plattegrond.

Brederode's bouwvallen, hunne tegenwoordige toestand en middelen tot hun behoud. *Jaarb. Kon. Acad.* 1862. 201.

Leemans (C.) c. s., Breederode's bouwvallen, hun tegenwoordige toestand en middelen tot behoud. (Amst., 1862.) 8°.

Alberdingk Thijm (J. A.), Een woord over de instandhouding der ruïne van het huis te Brederode. *Ned. Spect.* 1866. 329. 397.

Hofdijk (W. J.), De bouwval van Brederode. Amst., G. L. Funke. 1874. 8°.

Stuers (Victor de), De ruïne van Brederode. Haarl., W. C. de Graaff. 1879. 8°. met 3 pltn. — 2e uitg. 1880. 4°. met 3 houtgr. en 2 photo-lithogr.

Edam.

Verval en opkomst der stadt Edam. Monnickendam, z. j. 4°.

Kruythoff (W. A. T.), Geschiedverhaal van de vuur- en watersnood, de stad Edam meermaals, dog bijzonder op den 24 Februarij 1602 en den 5 Maart 1699 overgekomen, nevens eene korte beschrijving van dezelve stad. Met aantekeningen en bijvoegsels, vermeerderd en verbeterd, door Jan Leoninus. Edam, Aris Tolk. 1781. 8°.

Allan (F.), De stad Edam, en hare geschiedenis, voornamelijk beschouwd met betrekking tot de beide kerkbranden van de jaren 1602 en 1699. Edam, P. de Boer Pz. 1857. 8°.

Lauts (G. U.), De Prins-Mauritskamer te Edam. *Z. en N. Holl. Volks-Alm.* 1845. 21.

Egmond.

Richthofen (K. von), Die älteren Egmonder Geschichtsquellen. Berlin, Wilh. Hertz. 1886. 8°.

Kist (N. C.), Een kronijk van Egmond in handschrift. *Kist en Moll*, *Arch.* II. 81.

Hoveus (A.) [van den Hoof], Kronijck ende historie van .... den Huyse van Egmondt in Noord-Hollandt. Alckmaer, S. C. Brekegeest. 1655. 8°. met houtgrav.

Voorts bestaan hiervan uitgaven: Alckmaer, 1608, 1630, 1638, 1646, 1648; Haerlem 1664; Alkm. 1686, 1696, 1707, 1734 en 1771.

Hasselt (W. J. C. van), Kronijk van Egmond van A. Hoveus. *Kist en Moll*, *Arch.* III. 222.

Leydis (Joannes de) [Jan Gerbrantsz. van Leyden], Chronicon Egmundanum sive Annales regal. abbatum Egmundensium. Acc. Th. à Leydis Breviculos, Leonis monachi Egmundens. ed. A. Matthaeus. Lugd. Batav., 1692. 4°. Nederl. vertaling o. d. titel: Kronijk van Egmond. Alkm., Simon van Hoolwerf. 1732. 4°. met pltn.

Annales Egmundani 875—1282, uitgegeven door B. J. L. de Geer van Jutphaas. *Hist. Gen. Werk.* N. S. n°. 1. 1864.

Spinder (H.), Beschrijving van Egmond op Zee. Haarlem, J. van der Venne. 1741. 4°.

Boomkamp (Gijsb.), Beschrijving van den dorpe Egmond aan Zee, en desselfs tegenwoordigen toestand, enz. Haarlem, Jan Bosch. 1743. 4°. met 3 pltn.

Korte beschrijving van Egmond aan Zee, met afbeeldingen van den in 1741 gevallen toren. Haarl., 1751. 4°.

Honig Jz. Jr. (J.), De Egmonden. *Europa*, 1858. II. 1.

Spinder (A.), Naauwkeurige afbeelding van den toren en kerk te Egmond op Zee enz. na den storm van 27 Nov. 1741 enz. Nevens eene korte beschrijvinge van dit dorp. Haerl., 1741. 4°. met pl.

Wijn (H. van), Nopens den steen van St. Petrus, behoord hebbende tot de kerken van Egmond. *Huisz. L.* I. 534.

De St. Pietersteen der abdij van Egmond. *Kal. v. d. Prot. in Ned.* 1856. 154.

Stukken betreffende de abdij van Egmond van 1562—1574. *Dodt*, *Arch.* II. 342.

Swalue (E. B.), De abdijen van Egmond en Rhijnsburg, beschouwd als godsdienstige, wetenschappelijke, kerkelijke en wereldlijke gestichten. *Kist en Roïjaards*, *Arch.* XII. 363.

Kist (N. C.), Oud register der abdij van Egmond. *Kist en Roïjaards*, *Arch.* XVIII. 193.

Stukken over de abdij van Egmond, te Leyden aanwezig. *Hist. Gen. Kron.* 5 jg. 165.

Bakhuizen van den Brink (R. C.), Hecmundensia. *Ned. Rijks-Arch.* I. 171.

Limburg Brouwer (P. A. S. van), Een vroom bedrog; bul tot herstel van de abdij van Egmond. *Ned. Spect.* 1868. 337.

Dodt (J. J.), De Egmondsche Bibliotheek. *Alg. Letterk. Maandschr.* 1847. II. 113.

Wijn (H. van), Iets nopens de vernieling der Egmondsche abtdije en boekerije, en over het handschrift van Willeramus. *Huis. L.* I. 357.

Instorting van een der oude abdijtorens te Egmond-Binnen, en kloekmoedig gedrag van eenige menschlievende Egmonders bij die gelegenheid. *Letterb.* 1799. I. 3.

Kist (N. C.), De afbeeldingen der abdij van Egmond. *Kist en Roïjaards*, *Arch.* XIII. 251.

Rijk (J. A. de), Heilige plaatsen in het Bisdom van Haarlem. (Met afbeeldingen). St. Aelbertsput te Egmond. *Bijdr. B. Haarl.* I. 400.

Leeuw (J. C. de), Het monument opgerigt ter eere van J. C. J. van Speyk te Egmond aan Zee. *Bouwk. Bijdr.* I. 180.

Bruinvis (C. W.), Het ledekantje (grafmonument van Jan van Egmond, 1516) te Egmond a. d. Hoef. *Oude Tijd*, 1870. 103.

Enkhuizen.

Knuivers (T.), Oud-Enkhuizen of het merkwaardige jaar 1572, na drie eeuwen plechtig herdacht door Nieuw-Enkhuizens verheugde burgers. Beverwijk, J. Groot. 1872. 8°.

[Brandt (G.)], Historie der vermaerde zee- en koopstadt Enkhuisen. Uitgeg. door Egb. van den Hoof. Enkhuisen, Egb. van den Hoof. 1666. 4°. met gegrav. titel, plattegrond der stad (1590) wapenkaart en 5 portretten.

Historie van den oorspronck, fundatie ende voortganck der seer vermaerde zee- ende koopstadt Enchuysen, tot den jare 1653; den 2en druck, vermeerd. tot 1679. Enchuysen, J. D. Kuiper. 1679. 8°.

Leemaan (P.), Oratio in laudem Enchusae. Enchusae, 1748. 4°.

Allan (F.), De stad Enkhuizen en hare geschiedenis. Schagerbrug, Wed. I. C. Honigh. 1856. 8°.

Lauts (U. G.), Enkhuizer zeemansrust, een vermeend gesticht voor oude zeelieden. *Letterb.* 1848. II. 200, 446.

Tricht (van), Nog iets over Enkhuizer zeemansrust. *Letterb.* 1848. II. 446

Tydeman (H. W.), Nog iets over het gewezene Enkhuizer oude-mannenhuis. *Letterb.* 1849. I. 90.

Graft.

Leeghwater (Jan Adrsz.), Een kleijne chronycke ende voorbereydinge van de afkomste ende 't vergrooten van de dorpen Graft en de Rijp. Saerdam, Willem Willemsz. 1669. 4°. met 3 kopergrav.

Haarlem.

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen van de stad en haar omstreken.

Linde (A. van der), Bibliographie van Haarlem. Haarl., F. J. Macdonald. 1867. 8°.

Ekama (C.), Catalogus van boeken, pamfletten enz. over de geschiedenis van Haarlem, van de omstreken, van eenige voorname inwoners en van het huis Brederode. Haarl., de Erven Loosjes. 1874, 1875. 3 dln. 8°.

Gerlings Cz. (H.), Verscheidenheden van Haarlems bodem. Haarl., A. C. Kruseman. 1862. 8°.

—— Haarlemsche bijdragen. Haarl., Erven F. Bohn. 1869. 12°. met 1 kaart.

Bots (P. M.), De oude kloosters en abdijen van het Bisdom van Haarlem. In alphabetische volgorde met korte toelichtingen. Rijsenb., Petit & Co. 1882. 8°.

Ampzing (Sam.), Beschrijvinge ende lof der stad Haarlem in Holland. Haerl., Adr. Rooman. 1628. 4°. met kopergrav.

Bray (S. de), Bedenckingen over het uytleggen en vergrooten der stadt Haerlem. Met portret en 2 kaarten. Haerl., Abr. Casteleyn. 1661. fol.

Korte beschrijving en klein kronijkje van Haarlem. Haarl., 1669. 8°. Herdrukt, Haarlem, 1708. 8°.

Oudenhoven (Jac. van), Haarlem's wieg, of historische bedenkingen over eenige oudheden van deselve stad. Alsmede eene korte beschrijvinge van de stad Haarlem, ... door Jan Adrsz. Leegwater. Met een bijvoegsel. Haarl., Wilh. van Kessel. 1706. 2 dln. 8°.

Schrevelius (Th.), Harlemias, of eerste stichting der stad Haarlem, haar toeneemen en vergrooten, enz. Vermeerdert met historiesche aantekeningen tot den jaare 1750. 2e druk. Haarl., Jo. Marshoorn. 1754. 4°. met 48 kopergrav.

Vroegere en latere uitgaven: Leiden, 1647, Haarlem, 1648, Amsterd., 1765.

Oosten de Bruyn (G. W. van), De stad Haarlem en haare geschiedenissen, in derzelver opkomst, aanwas, vergrootingen en lotgevallen. Haarl., Joh. Enschedé. 1765. 1e (eenig) deel. fol. met grav.

Het 2e deel bestaat gedeeltelijk in handschrift en wordt in het archief van Haarlem bewaard.

Koning Ldz. (Corn. de), Tafereel der stad Haarlem en derzelver geschiedenis van de vroegste tijden af. Haarl., A. Loosjes Pzn. 1808. 4 dln. 8°. met platen.

—— Beschrijving der stad Haarlem. Leyden, 1809. 8°.

[Quarles van Ufford (J. N.)], Beknopte beschrijving der stad Haarlem. Haarl., V. Loosjes. 1828. 8°.

Prinsen (P. J.), Aardrijksbeschrijving der stad Haarlem, onder toezigt van den schrijver nagezien en vermeerderd met eene beschrijving van Haarlem's omstreken door J. Spaan. 4e dr. Haarl., de Erven Loosjes. 1848. 8°. met 1 kaart.

Guide de l'étranger à Harlem. Harl., J. J. van Brederode. 1857. 8°. met pltn en plattegrond.

Ekama (C.), Geschiedenis der stad Haarlem in tabellarische volgorde. Uit de voornaamste bronnen bijeengebracht. 2e druk. Haarl., A. C. Kruseman. 1865. 8°.

Gids voor de bezoekers van Haarlem. Haarl., J. J. van Brederode (z. j., omstreeks 1870) 8°. obl. met lithogr. platen.

Allan (F.), Geschiedenis en beschrijving van Haarlem, van de vroegste tijden tot op onze dagen, onder medewerking van C. Ekama, A. J. Enschedé, H. Gerlings Czn. en C. J. Gonnet. Haarl., J. J. van Brederode. 1874—1886. Deel I—IV. afl. 1—10. 8°. met plattegronden en platen.

Gonnet (C. J.), De wallen en poorten van Haarlem. Geschiedenis van de versterking eener oude stad, met 1 kaart voorstellende »Haarlem in den Ouden tijd". Haarl., W. C. de Graaff. 1881. 8°.

Gijsen (J. van), De vermakelijke Haarlemmer-Hout, beplant met allerhande snakerijen. Amst., 1713; 3e druk. 1715. 8°.

Loosjes Pz. (A.), Hollands Arkadia, of wandelingen in de omstreken van Haarlem. Haarl., A. Loosjes Pz. 1804. 8°. met 4 uitsl. gekl. platen en 1 kaart.

Gezichten, Plattegronden en Wandelkaarten.

Lutgers (P. J.), Gezigten in de omstreken van Haarlem, naar de natuur geteekend en op steen gebragt. Amst., F. Buffa en Zonen en Haarl., de Wed. A. Loosjes Pz. 1841. Afl. 1—9. 4°.

Haarlem en omstreken. Amst., A. Jager. 1868. 12 uitslaande photographiën 8°.

Souvenir de Harlem et ses environs. Haarl., A. W. Bruna. 1872. 12 pltn in etui. 8°.

Wegwijzer in Haarlem's omstreken. Herziene uitgaaf. Haarl., Erven F. Bohn. 1864. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Wandelkaart voor Haarlem's omstreken en plan van de stad Haarlem, met alle aanwijzingen die den vreemdeling van nut kunnen zijn. Amst., G. L. Funke. 1874; Nieuwe uitgaaf 1879. 1 blad gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Haarlem, op de schaal van 1 : 16.500. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Allan (F.), Wandelkaart van Haarlem's omstreken, met plan van Haarlem. 3e dr. Amst., Tj. van Holkema. 1886. 1 bl. gekl. lith. gr. folio, toegeslagen in 8°.

Kerken en Kloosters.

Album der Groote of St. Bavo's kerk te Haarlem. Hulde aan de nagedachtenis van beroemde mannen, ter wier eere aldaar gedenkteekenen zijn opgerigt. Haarl., J. B. van Loghem Jr. (omstr. 1840) 4°. met 6 pltn.

Wolff (J.), Beschrijving der Groote of St. Bavo's kerk te Haarlem, alsmede van het alom beroemde orgel in dezelve. Haarl., J. F. van Dobben. 1846. gr. 8°. met pl.

Graaff (J. J.), Plaatsbeschrijving der St. Bavokerk te Haarlem. *Bijdr. B. Haarl.* IV. 1, 114, 116.

—— De kerskapel in de St. Baafskerk te Haarlem. *Bijdr. B. Haarl.* I. 213.

Radeker (J.), Beschrijving van het orgel in de St.-Bavoos-kerk te Haerlem. Haerl., 1775. 8°.

Een glasraam in St. Bavo te Haarlem. *Bijdr. B. Haarl.* I. 75.

Janssen (L. J. F.), Ontdekking van muurschilderijen te Haarlem. *Letterb.* 1860. 269. 334.

—— De ontdekte muurschilderingen te Haarlem en Arnhem. (Overgedrukt uit de Letterbode). Haarl., Erven Loosjes. 1860. 8°.

Kellen Jr. (D. van der), Muurschilderingen in de Groote of St. Bavo's kerk te Haarlem, in 10 gekleurde afbeeldingen met beschrijving. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1861. fol.

Alberdingk Thijm (J. A.), H. Gerlings Czn. en A. J. Enschedé, Beschrijving der wapens in de St. Bavo's kerk te Haarlem. Haarl., 1873. fol.

Gonnet (C. J.), Accoort van 't oxael, 't priesterlicke gestoelte, die twee geschilderde outaren ende anders der S. Janskerk te Haarlem. *Bijdr. B. Haarl.* II. 127.

Enschedé (A. J.), Geschiedenis der Walsche kerk en der Fransche Dames-Societeit te Haarlem. Haarl., 1878. 8°. met afb.

Dansdorp (H. H.), De nieuw gebouwde kerk der R. K. gemeente op het Bagijnhof aan de St. Jansstraat te Haarlem. *Bouwk. Bijdr.* III. 45, 195, 294, 344.

Faber (J. G. A.), Oorkonden van 't St. Jansheeren-huis en kerk te Haarlem. *D. War.* IV. 265.

Gonnet (C. J.), De commanderij van St. Jan te Haarlem. Haarl., z. j. 4°.

Nieuwenhuizen (F.), Het klooster der Minderbroeders te Haarlem. *Bijdr. B. Haarl.* III. 85.

Gonnet (C. J.), Het Begijnhof te Haarlem. Haarl., z. j. 4°.

Gestichten en verschillende andere gebouwen, instellingen enz.

Enschedé (A. J.), Verslag over de geschiedenis en den eigendom van het St.-Elizabeths of Groote Gasthuis, uitgebragt aan den Gemeenteraad der stad Haarlem den 11 Jan. 1860. Haarl., 1860. 8°.

—— Verslag over de geschiedenis en den eigendom van eenige godshuizen uitgebr. aan den Gemeente-Raad der stad Haarlem. Haarl., 1861. 8°.

Kimman (J.), Het hofje van Beresteyn. Ernstige bedenkingen rakende den veel besproken verkoop der aldaar voorkomende kunstschatten. Met het oog op algemeene maatschappelijke belangen. Amst., J. S. de Haas. 1876. 8°.

Koenen (H. J.), Over eenige tapijtwerken op het stadhuis te Haarlem. *Hist. Gen. Kron.* 22 Jrg. 1866. 501.

Vosmaer (C.), Het nieuwe museum te Haarlem. *Kunstkron.* 1863. XXV. 4.

Eeden (F. W. van), Gedenkschrift bij het 12½-jarig bestaan van het Koloniaal Museum op het Paviljoen te Haarlem. Haarl., Erven Loosjes. 1884. 8°.

Museum van Kunstnijverheid van de Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, op het Paviljoen te Haarlem. 1882. Haarl., Erven Loosjes. 1882. 8°.

Slooping van het oud klokkenhuis te Haarlem. *Letterb.* 1804. I. 161.

Geus (G. A. de), Mededeeling betreffende het gebouw, de vleeschhal te Haarlem. *Bouwk. Bijdr.* IX. 4.

Korte beschrijving van de manege voor het garnizoen te Haarlem, gebouwd in 1856. *Bouwk. Bijdr.* XI. 11.

Enschedé (A. J.), De Haarlemsche bleekerijen. *Oude Tijd.* 1870. 274.

Florapark te Haarlem. Programma der bouwvereeniging. 1877. Haarl., Erven Loosjes. 1877. fol. met 5 pltn.

Gedenksteen van Ripperda. *Letterb.* 1831. I. 274.

De onthulling van het standbeeld voor Coster. *Europa.* 1856. III. 167.

Haarlemmermeer.

De Haarlemmermeer in 1500. *Letterb.* 1838. II. 113.

Leeghwater (J. A.), Haarlemmer-meer-boeck, mitsgaders over de bedijkingen der Noort-Hollantsche meeren, van 1608 tot 1641, met kaarten en platen. 4e druk. Amst., D. van der Stichel. 1643; 5e druk. Amst., 1654. 4°.; 7e druk. Saerdam, 1669; 8e druk. Haarl., 1714; 9e druk. Amst., 1724, 1736 en 12e druk. 1749. 4°.; 13e druk met aanteek. enz. door W. J. C. van Hasselt. Amst., G. J. A. Beijerinck. 1838. 8°. met portret, krtn en facs.

Velzen (C. van), Aanmerkingen over den tegenwoordigen staat van de Haerlemmermeer. Leyden, D. Goetval 1727. 4°. Herdrukt met vermeerderingen in hetzelfde jaar.

Tour (J. C. du), Verhandeling over het Haarlemmermeer. 's Gravenh. en Amst., Gebr. van Cleef. 1819. 8°.

Amersfoordt (J. P.), Het Haarlemmermeer. Oorsprong, geschiedenis, droogmaking, wegen en vaarten, wijze van bestuur van waterschap, kultuur van den grond. Twee voordrachten. Haarl., A. C. Kruseman. 1857. 8°.

Janssen (L. J. F.), Oudheden uit de Haarlemmermeer. *Ned. Volks-Alm.* 1858. 124.

Stamkart (F. J.), Over de basismeting in den Haarlemmermeer van 1868. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat. N. R.* III. 1869. 267.

Boekel (P.), Geschiedenis van het Haarlemmermeer, in schetsen en tafereelen. Amst., G. L. Funke 1868. 8°. met krtn.

—— Het Haarlemmermeer. Wat het was en wat het is. Amst., G. L. Funke. 1871. 8°.

Couvert (F.), Le lac de Harlem. Met schetskaartje. *Mouvem. géogr.* 1886. N°. 9.

Amersfoordt (J. P.), Handleiding bij het bezoek der Badhoeve in Haarlemmermeer. Amst., (1863) 4°. met pl.

Geus (G. A. de), Kaart van de gemeente Haarlemmermeer, met den staat der primitieve koopers en de oppervlakte van ieder perceel. Schaal 1:50.000. Rott., van Gogh & Oldenzeel. 1855. 2 bladen gekl. lith. in plano.

Heemstede.

Binnewiertz (H. H. B.), Heemstede. Rotterd., J. A. van Belle. 1854. 8°. met pltn.

Heilo.

Hofdijk (W. J.), De preekstoel onder Heilo. *Neérl. Bibl.* 1869. II. 341.

Rijk (J. A. de), Heilige plaatsen in het Bisdom van Haarlem. (Met afbeeldingen). St. Willibrordsput en de Preekstoel te Heilo, Onze Lieve Vrouw ter Nood of Runxputte onder Heilo, enz. *Bijdr. B. Haarl.* I. 76, 290, 400.

Helder en Nieuwe Diep.

Warnsinck Bz. (W. H.), Mijn uitstapje naar den Helder. *Vad. Lett.* 1821. II. 661.

Stukken betrekkelijk het Nieuwe Diep. *Pilaar en Obreen, Tijds. Zeew.* 2 R. X. 339.

Dam den Bouwmeester (J. van), Beschrijving van den Helder met het Nieuwe Diep en Huisduinen. Nieuwediep, C. Bakker Bz. 1847. 8°. met 1 kaart.

Mag ik U den weg wijzen? Een handleiding voor vreemdelingen die de gemeente Helder bezoeken door B. H. P. Helder, L. A. Laurey. (Amst., C. L. Brinkman) 1868. 8°.

Dekker (D.), Ontwikkelingsgeschiedenis en beschrijving der gemeente Helder. Helder, Berkhout & Co. 1874, 1875. 8°. met 3 pltn en krtn.

Bordes (J. P. de), De haven het Nieuwe Diep. *Tijds. v. Nijverh.* XXIII. 133.

Plattegrond van den Helder, met aanduiding der toegangen tot het spoorwegstation. Schaal van 1 : 5000. Alkmaar, Herms. Coster & Zn. 1864. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Nieuwe kaart van den Helder. Schaal 1 à 5000. den Helder, Berkhout & Co. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van den Helder, op de schaal van 1 : 50.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Hilversum.

Oudheden van Hilversum. *Letterb.* 1853. I. 125.

Janssen (L. J. F.), Hilversumsche oudheden. Eene bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis der vroegste Europeesche volken. Arnh., Is. An. Nijhoff & Zn. 1856. 4°. met pltn.

Mol (J. G. J. J.), Hilversum en de Trompenberg als herstellingsoord uit een medisch-hygienisch en sociaal oogpunt beschouwd. Utr., Gebr. van der Post. 1876. 8°.

Hoorn.

Velius (D.), Chroniick van Hoorn, daer in particulierlijck verhaelt worden des selven stadts eerste begin, opcomen en gheschiedenissen. Hoorn, Willem Andriesz. 1604. 8°.; 2e druk. 1617. 4°. met een plattegrond; 3e dr. 1648 4°. met platen; 4e druk vermeerd. door S. Centen. Hoorn, Jac. Duyn. 1740. 4°. met platen, 3 plattegronden en portretten.

[Rijp (Feyken)], Chronijk van de vermaarde zee- en koopstad Hoorn. Beginnende met de grondlegging der West-Vriesen; alsmede des stads begin, voortgang en tegenwoordigen staat, ... tot den jare 1706. Hoorn, F. Rijp. 1706. 8°. met 13 kopergrav.

Abbing (C. A.), Beknopte geschiedenis der stad Hoorn en verhaal van de stichting, voltooijing en verfraaijing van de groote kerk, tot op den brand, die haar vernielde op 3 Aug. 1838. Hoorn, Gebr. Vermande 1839. 8°. met pltn.

—— Geschiedenis der stad Hoorn, hoofdstad van West-Friesland, gedurende de 17e en 18e eeuw, of vervolg op Velius' kronyk, beginnende met het jaar 1630, en voortgezet tot op het jaar 1773, met aanteekeningen en bijlagen. Hoorn, Gebr. Vermande. 1841, 1842. 2 dln. 8°.

Linse (H.), Het ziekenhuis te Hoorn. *Bouwk. Bijdr.* XVI. 127.

Kuyper (J.), Plattegrond van Hoorn, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

IJmuiden.

Vissering (S.), Een uitstapje naar IJmuiden. *Herinn.* I. 48.

—— De toekomst van IJmuiden. Brief aan den heer P. N. Muller. *Gids*, 1877. II. 107.

Haven van IJmuiden. Amst., Wed. G. Hulst van Keulen. 1877. 1 bl. lith. fol.

Ilpendam.

Enst Koning (G. van), Het huis te Ilpendam en deszelfs voornaamste bezitters. Amst., H. J. Poelders. 1837. roy. 8°. met pl.

Kastrikum.

Zoelen (R. van), De nieuwe Roomsch-katholieke kerk en pastorie te Castricum. *Bouwk. Bijdr.* XI. 237.

Krommenie.

Schaap (J.), Krommenie en omstreken tijdens den 80-jarigen strijd tegen Spanje, met eene inleiding van A. van der Plaats. Ter herinnering aan 1 April 1872. Zaandijk, J. Heynis Tz. 1872. 8°.

Leeuwenhorn.

Valcooch (D. Az.), Chronycke van Leeuwenhorn, voortijden omtrent Sijpen gelegen in West-Vrieslandt. Hoorn, 1599. 8°. (in dichtmaat). — 2e druk Schagen, 1621. — Herdruk met kaart. Amst., Jan Hartig. 1740. 4°.

Medemblik.

Burger van Schoorel (D.), Chronijk van de stad Medemblik. Hoorn, Jac. Duyn. 1710. 8°.

Herdrukt 1728, 1736, 1738 (met vervolg) en in 1767. Deze laatste uitgaaf sterk vermeerderd met een vervolg en aanhangsel (door een onbekende.) 4°. met platen.

Medemblik en de vier Noorder Coggen. H. de Leth sc. (z. j. omst. 1730) met vignet door P. Straat. 4 bldn. fol.

Arend (J. P.), Het slot te Medemblik. *Holland, Alm.* 1851. 81.

Kok (S.), De Nieuwstraat te Medemblik op 23 Aug. 1852. Medembl., K. H. Idema. 1852. 8°.

Meerenberg.

Linden (A. van der), Beschrijving van het nieuwe krankzinnigen-gesticht in de provincie Noord-Holland. *Bouwk. Bijdr.* VI. 97.

Hall (M. C. van), Meer-en-berg en het aldaar op den avond van Zondag 9 Maart 1851, gevierde feest, herdacht. Amst., Wed. L. van Hulst & Zn. 1851. 8°.

Meerenberg. Asile provincial d'aliénés dans le voisinage de Harlem. Harl., J. J. Weeveringh. 1862. fol. avec atlas de 5 planches.

Gerdes (E.), Meerenberg en de krankzinnigen. Amsterd., A. van Oosterzee. 1876. 8°. met pltn.

Monnikendam.

Meijer (H.), Korte beschrijvinge der stadt Monnickendam. 2e druk. Monnikendam, T. Tjallingius. 1767. 8°. — 3e druk. Hoorn, 1768. 8°.

De 1e druk verscheen vóór 1700, het juiste jaar van uitgaaf is onbekend.

Muiden.

Koning (Jac.), Geschiedenis van het slot te Muiden en Hooft's leven op hetzelve. Amst., Joh. van der Hey en Zn. 1827. 8°. met platen.

Gouw (J. ter), Het slot te Muiden. Amst., 1862. 4°.

Gosschalk (J.), Het kasteel te Muiden, zooals het was in het jaar 1873, opgemeten en beschreven. Amst., G. Th. Bom. 1875. fol°. met 1 plaat.

Muiderberg.

Duys (J.) en P. W. Linden van Dijk, Beschrijving en verklaring van de echo te Muiderberg. *Holl. Maatsch. d. Wet.* VI. 127.

Mulder (S. J.), Iets over de begraafplaatsen der Nederl.-Israëlitische gemeente te Amsterdam, en bijzonder over die te Muiderberg. Amst., 1851. 8°.

Naarden.

Perk (A.), Oud-Naarden. *Ned. Volks-Alm.* 1859. 100.

Hortensius van Montfoort (Lamb.), Over de opkomst en den ondergang van Naarden, met vertaling en aanteekeningen van prof. Peerlkamp, en nalezingen en bijvoegsels van A. Perk. (Werken van het Historisch Genootschap te Utrecht. N. Reeks. V.) Utrecht, Kemink & Zn. 1866. 8°.

De gewelfschilderijen in de kerk te Naarden. *Tijdstr.* 1858. I. 299.

Nieuwer-Amstel.

Koenen (D. A.), Nieuwer-Amstel in verzet en Amsterdam bekeken. Amst., Ellerman, Harms & Co. 1880. 8°.

Noorddorp.

Heldring (O. G.), Wandeling van Beverwijk naar het Huldtooneel, bij Noorddorp, onder Heemskerk. *Z.- en N-Holl. Volks-Alm.* 1845. 33.

Janssen (L. J. F.), Het gedenkteeken op het Huldtooneel. *Letterk. Meded.* 1864. 123.

Hofdijk (W. J.), Het Huldtooneel te Noorddorp. *Neêrl. Bibl.* 1869. II. 89.

Ouderkerk-aan-den-Amstel.

Castro Mz. (D. Henriques de), Keur van grafsteenen op de Nederl.-Portug.-Israëlitische begraafplaats te Ouderkerk aan den Amstel met beschrijving en biographische aanteekeningen. Tot inleiding: Een en ander over deze en de vroegere begraafplaats der Nederl.-Portug.-Israël. gemeente te Amsterdam. Met platen [O. o. d. t. Auswahl von Grabsteinen enz.] 1e Bundel. Leiden, E. J. Brill. 1883. gr. 4°.

Overveen.

Warnsinck (I.), Het landhuis Lindenheuvel te Overveen boven Haarlem. *Bouwk. Bijdr.* V. 201.

Hofdijk (W. J.), De Blinkert onder Overveen. *Neêrl. Bibl.* 1869. I. 453.

Purmerend.

Sandwijk (G. van), Kronijkmatige en geschiedkundige beschrijving van Purmerend en omliggende dorpen en meren, de Beemster, de Purmer, en de Wormer. Purm., D. Broedelet. 1839. kl. 8°. met pl.

Scholten (W. A.), Beschrijving van het zieken-, proveniers- en armenhuis te Purmerende. *Bouwk. Bijdr.* V. 337.

—— Kleine draaibrug te Purmerende. *Bouwk. Bijdr.* VII. 7.

Rietwijk.

Schotel (G. D. J.), Beschrijving van het aadelik huis Riedwijk, door K. van Alkemade en P. van der Schelling. *Europa.* 1861. III. 1.

Schagen.

Burger van Schoorl (D.), Chronijk van de gansche oude heerlijkheid van het dorp Schagen. Amst., 1710. 8°. — 2e druk. Hoorn, Jac. Duyn. 1736; 3e druk. Hoorn, 1767. 4°.

Over de heeren en heerlijke goederen van Schagen in Noord-Holland. *Hist. Gen. Kron.* 9 Jg. 400.

Het baken de zandheuvel bij Schagen in een toren veranderd. *Ned. Jaarb.* 1752. 24.

Bruinvis (C. W.), De schoorsteen op het slot te Schagen. *Oude Tijd.* 1870. 321.

Sloten.

Hamer (P. J.), De nieuwe kerk en konsistoriekamer te Sloten, met 2 pltn. *Bouwk. Bijdr.* III. 265.

Velzen.

Bergh (L. Ph. C. van den), De heerlijkheid Velzen. *Nav.* 1873. 175.

Warmenhuizen.

Kellen (D. van der), Gewelfschilderingen te Warmenhuizen (Noord-Holland). *Ned. Spect.* 1861. 397.

Watergraafsmeer.

Het verheerlijkt Watergraefs- of Diemermeer bij de stadt Amsterdam, vertoont in verscheide (60) vermakelijke gezichten van deszelfs lustplaatzen en landhuizen etc.... naar 't leven getekent door Dan. Stopendaal en beschreven door Mt. Brouërius van Niedek. Amst., A. en H. de Leth. 1725. fol. Ook in 4°. obl. — Latere uitg. Amst., P. J. Entrop. 1768. fol.

Weesp.

Boogaard (F.), Beschrijving van Weesp en Weespercarspel (Gorinchem, J. Noorduyn & Zn. 1849). 8°.
Overgedrukt uit v. d. Aa's Woordenboek.

Kist (N. C.), Het oude convent der susteren van St. Johan's clooster te Weesp. *Kist en Royaards. Arch.* X. 183, 305.

Iterson (F. H. G. van), De bibliotheek van het oude convent der zusteren in het St. Johans-Klooster te Weesp. *Kist en Roijaards. Arch.* XVIII. 177.

Westzaan.

Scheffelaar Klots (P. S.), Het opschrift van den steen in den toren van Westzaan. *Zaanl. Jaarb.* 1845. 40.

Creutz (J. S.), Afbeelding van het rechthuis van Westzanen. (Amst.?) 1782. fol. met 11 pltn. van T. Koning.

Wijk-aan-Zee en Duin.

Karshoff (C.) en A. J. van der Aa, De ambachtsheerlijkheid Wijk-aan-Zee en Wijk-aan-Duin. *Z.- en N.-Holl. Volks-Alm.* 1845. 81.

Wandelkaart van Wijk aan Zee en omstreken. Amst., T. Kouwenaar. 1880. 1 bl. gekl. lithogr. gevouwen in-8°.

Helmers (J.), Wandelkaart voor de badplaats Wijk aan Zee, Beverwijk-Velzen-IJmuiden. Naar officiëele bronnen bewerkt. Schaal 1 : 20.000. Beverwijk, J. Groot, 1881. 1 bl. gekl. lithogr. gevouwen in 8°.

Gendt (A. L. van), Algemeen uitbreidingsplan voor de badplaats Wijk aan Zee. Amst., T. Kouwenaar. 1882. 1 blad photolith. in plano.

Willemsoord.

Het koninklijk Instituut voor de marine in Nederland. Utr., C. van der Post Jr. 1852. 8°.

Jeekel (C. A.), Het koninklijk instituut voor de marine te Willemsoord (overgedrukt uit »Onze tijd"). Amst., C. F. Stemler. 1870. 8°. met plaat en plattegronden.

Geschiedenis van de dokwerken op het maritieme etablissement Willemsoord. *Inst. van Ingenieurs.* 1865—66. 1; 1866—67. 1.

Wormer.

Nog iets over de beschuitstoren te Wormer. *Zaanl. Jaarb.* 1843. 40.

Zaandam.

Geuns (B. van), Beschrijving van Zaandam. (Holl. en Fransche tekst.) Amsterd., J. C. van Kesteren. 1842. 8°. met plaat.

Blaupot ten Cate (S.), Verhandeling over het verlevendigen en uitbreiden der welvaart te Zaandam. (Bekroond door het Depart. tot Nut van 't Algemeen aldaar) Zaandam, 1841. 8°.

Scholten (W. A.), Het stadhuis te Zaandam. *Bouwk. Bijdr.* VI. 315.

Smit Gz. (A), Waarom, waar en hoe te Zaandam de Westzijder-kerk gebouwd werd. *Zaanl. Jaarb.* 1848. 110.

Honig (J.), Bullekerk te Zaandam. *Nav.* 1869. 131, 257. 606.

Horst (J. J. van der), De kapel van de H. Maria-Magdalena te Oost-Zaandam. *Bijdr. B. Haarl.* I. 109.

Zaandijk.

Honig Jsz. Jr. (J.), Zaandijk. *Zaanl. Jaarb.* 1852. 15.

Zandvoort.

Allan (F.), Bad Zandvoort. Haarl., de Erven F. Bohn. 1881. 8°. met plaat en plattegrond.

Zoelen.

Bruin (C.), De lustplaats Zoelen (bij Sloterdijk) in dichtmaat uitgebreid, met historische aanteekeningen en platen. Amst., P. Houttuin. 1742. 8°.

Zwanenburg.

Hasselt (W. J. C. van), Het huis Zwanenburg, vroeger 't huis Ter Hart. *De Gids.* 1842. II. 480. 553.

PROVINCIE ZEELAND.

In 't algemeen.

Lantsheer (M. F.) en F. Nagtglas, Zelandia illustrata. Verzameling van kaarten, portretten, platen enz. toebehoorende aan het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1866—1880. 2 dln. 8°.

Archief. Vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland, uitgegeven door het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1856—1886. Deel I. II. (7 stkn). — (Nieuwe reeks) Deel III—VI. 2. 8°. met pltn.

Janssen (L. J. F.), De Romeinsche beelden en gedenksteenen van Zeeland, beschreven en opgehelderd. Middelb., Gebr. Abrahams. 1845. gr. 8°. m. pl.

Catalogus der tentoonstelling van Zeeuwsche oud- en merkwaardigheden in de prov. Zeeland of elders voorhanden. Door het Zeeuwsch genootschap der wetensch. te Middelburg van 1 Aug.—3 Sept. 1870. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1870. 8°.

Douw van der Krap (K. K.), Naamsoorsprong der Zeeuwsche eilanden en steden, benevens een kort overzigt over de voornaamste bijzonderheden van 400 jaren vóór Chr. geboorte, als mede de opkomst der 6 (voormalige) stemmende steden. Zierikzee, 1863. 8°.

Kanter Phzn. (J. de), Algemeene afstandswijzer voor de provincie Zeeland. Middelb., Gebr. Abrahams. 1825. 8°. — N. uitg. met herleidingstafel, enz. Middelb., Erven J. C. Altorffer. 1835. 8°.

Speleveld (T.), Over de aardrijkskundige geschiedenis der Zeeuwsche eilanden. *Schouwb. v. in- en uitl. L.* III. 1807. 247.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), De provincie Zeeland in hare aloude gesteldheid en geregelde vorming (*N. Werk. Z. Gen.* I. 1 St.) Middelb., Gebr. Abrahams. 1837. 8°.

Callenfels (H. A.), Over de aloude zuidelijke grens van Zeeland. *Nehal.* 1849. 1.

Risseeuw (J. E.), Iets omtrent de vraag: of Heydenzee moet gezocht worden in het westelijk deel van Staats-Vlaanderen, en of dit gewest tot Zeeland behoorde, en de zuidelijke grens dier provincie daarstelde. *Cads.* 1854. 107.

Ermerins (J.), Eerste stichting en lotgevallen van sommige plaatsen ten oosten en westen der Schelde gelegen: Lillo, Zandvliet, Ossendrecht, Woensdrecht, Beerendrecht, Beveren, Calloo, Liefkenshoek, Saftingen. *Verh. Z. Gen.* V. 1. Ook afzonderlijk uitgeg. Middelb., P. Gillissen. 1776. 8°.

Boey (C.) [Boyus], Urbium Zeelandiae Comitatum constituentium et reliquarum encomium. Hagae Comitum, 1637. 4°.

Reygersbergh (Joh.), Chroniick van Zeelandt, eertijds beschreven door d'Heer Johan Reygersbergh, nu verbetert, ende vermeerdert, door M. Z. van Boxhorn. Middelb., Z. en M. Roman. 1644. 2 dln. 4°. met portretten in houtsnede.

—— Toneel der steden en vlecken van Zeelandt; of Beschrijvinge van Zeelandt, hare antiquiteyt, — mitsgaders de gelegentheyt van de bemuyrde en onbemuyrde steden van derselver eylanden; eertijds beschreven door Joh. Reygersberghen, ende daerna vermeerdert door M. Z. van Boxhorn. Amst., Jan van Hilten. 1646. 8°.

Achter Junius, Toneel der steden en vlecken van Holland.

Gestaltenis van Out Zeelandt. (Korte levensberigten der Graven en beschrijvingen der groote en kleine steden van Zeeland, met hare regeerders in den jare 1647). Gedr. te Arnhem, Jac. van Biesen. 1647. 4°.

Smallegange (M.), Nieuwe cronijk van Zeeland, vervattende de voor desen uitgegeven cronijken van Jac. Eyndius en Joh. Reygersberg, veel vermeerdert omtrent deses landschaps oudheden en herkomsten, wateren en stroomen, eilanden, steden en heerlijkheden. Middelb., Jos. Meertens. 1696. 1e (eenig) deel. fol. met kaarten, plattegronden, wapenkaart in 6 bladen en een aantal gezichten op steden, heerlijkheden enz.

Wind (S. de), Iets over Mattheus Smallegange en zijne kronijk van Zeeland. *Nehal.* 1849. 37.

[Heussen (H. F. van) en H. van Rijn], Oudheden en gestichten van Zeeland. Leyden, Chr. Vermey. 1722. 2 dln. 8°. met platen.

Rue (P. de la), Bijschriften op de groote en smalle steden van Zeeland. Middelb., M. en A. Callenfels. 1731. 8°. Nieuwe uitgave. Aldaar 1741. 4°.

Komt ook achterin 's schrijvers Geletterd Zeeland voor, evenwel niet in alle exempl. — Heet ook elders: Zeelands stedekroon.

Rouge (Le), Topographie de la Zélande. Paris, 1748. 4°.

Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden, enz. IXe en Xe deel.... handelende van Zeeland. Met kaart, plans en printverb. Amst., Is. Tirion e. a. 1751—53. 2 dln. 8°.

De schrijvers dezer 2 dln zijn: P. Boddaert, J. Plevier, N. v. d. Schatte, J. Dominicus Jz., J. v. Vrijberghe, J. Pauw en P. Haak Kerkman.

Paspoort (Z.), Beschrijving van Zeeland; het 9e en 10e deel van den Tegenwoordigen staat der Vereen. Nederl. ten deele vervolgd. Middelb., S. van Benthem. 1820. 8°.

Abrahamsen (I.), Korte en beknopte chronyk van de opkomst der zes stemmende steden van Zeeland, met hare voornaamste gestichten en gebouwen, de vermeerdering en vergrooting derzelve [steden], met de opkomst, voortgang, bloei der commercie enz. Middelb., 1766. 12°.

Ermerins (Jac.), Eenige Zeeuwsche oudheden, uit echte stukken opgehelderd en in het licht gebragt. Middelb., W. Abrahams. 1780—97. 8 dln. 8°. met gegrav. portret van den schrijver, kaarten, wapens, platen, enz.

Deel 1: Walcheren; 2: Vossemeer en Vrijbergen; 3: Borssele; 4—6: Rommerswaal en Veere; 7: Zuid-Beveland; 8: Tholen, Schouwen, Duiveland.

Kanter Ph.zn. (J. de) en J. **ab Utrecht Dresselhuis**, De provincie Zeeland. Middelb., Gebr. Abrahams. 1824. 8°. met facs. en kaart.

Het vooroordeel tegen Zeeland. Vlissingen, P. C. Verhoeff. 1851. 8°.

Krüger (J. B.), Potamo-chorographie, of naauwkeurige navorschingen over de Schelde en eenige merkwaardigheden, die omtrent en door deze rivier hebben plaats gehad; met een beknopt historisch verhaal van Zeeland, van het verdronken Zuid-Beveland, mitsgaders van alle plaatsen der Zeeuwsche eilanden, benevens eene mededeeling van de abdijen, kloosters, kerken enz., die daar in vorige tijden bestaan hebben. Bergen op Zoom, 1854. 2 dln 8°. met 1 krt.

Fokker (A. A.), De ongezondheid van Zeeland. (Overgedrukt uit: Archief, vroegere en latere mededeelingen betr. Zeeland). Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1858. 8°.

Natuurkundige plaatsbeschrijving van Zeeland, bewerkt door A. A. Fokker, J. C. de Man en J. P. Berdenis van Berlekom. (Bijdrage tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland, 1e stuk). 's Gravenh., van Weelden & Mingelen. 1870. 8°.

Campen (W. J. van), Beschrijving van de steden en dorpen, gelegen aan den spoorweg Roosendaal—Vlissingen. Vlissingen, P. G. de Vey Mestdagh. 1873. 8°.

Met eene kaart van evengenoemden spoorweg en van eenige afbeeldingen van de voornaamste gebouwen, staande in Bergen op Zoom, Goes, Middelburg en Vlissingen, met gezigten van de reede op de stad Vlissingen en op de haven- en spoorwegwerken.

Coster (Ch. de), La Zélande. *Le Tour du Monde.* 1874. XXVIII. 129.

Coster (Carlo de), La Zelanda (Neerlandia). Con 50 disegni di Adolfo Dillens, 1 carta geografica e 1 pianta. Milano, Frat. Treves. 1875. 8°.

Meier (H.), Skizzen aus Seeland. *Globus*, XXIX. 1875. 46. 55.

Speculum Zeelandiae, of afbeelding der steden, heerlijkheden, dorpen, castelen, hofsteden, enz. in Zeeland. Amst., Wed. Ottens & Zn. (z. j. omstreeks 1700) 45 platen 4°.

Kaart van Zeeland in de 12e eeuw, door J. ab Utrecht Dresselhuis (1839). Reproductie met bijschrift in de Compte-rendu des travaux de la Commission pour l'étude de l'Escaut. *Bull. d. l. Soc. d. Géogr. d'Anvers* T. 8.

Willems (J. F.), Aanteekeningen op eene kaart van Zeeland. *Meng.* 489.

Zelandiae Comitatus novissima tabula per Nic. Visscherum, emendata et aucta per R. Ottens. Amst., Wed. Ottens en Zoone. (z. j. omstr. 1750) 9 bldn. fol.

Atlas van Zeeland, vervattende naauwkeurige kaarten van alle de eilanden, meetkundig opgenomen door de Heeren Hattinga, gedurende de jaaren 1744—1752. Benevens grondteekeningen en gezichten der steden, afbeeldingen der voornaamste openbare gebouwen, dorpen, sloten, heerenhuizen, enz. Amst., Is. Tirion. 1760 fol. met kaarten, platen en portr.

Neue Special-charte von Zeeland und der Ost- und Wester-Schelde. Massstab 1 : 250000. Nürnberg, Schneider und Weigel. 1785.

Güssefeld (F. L.), Charte vom Departement Zeeland nebst dem ehemals Hollaendischen Flandern, worauf der Lauf der Schelde von Antwerpen bis zu ihrem Ausfluss zu sehen ist. Massstab 1 : 175000. Nürnberg, Homanns Erben. 1807. 1 bl. kopergr. roy. fol.

Kaart van de provincie Zeeland, in hare tegenwoordige gesteldheid met al de bedijkingen, kanalen, afwateringen, kunstwegen, telegraaflijnen, enz., uit goede bronnen en gedane opnemingen in de jaren 1856—1859 te zamengesteld en opgedragen aan J. L. Tets van Goudriaan door Majielse en Brandt, landmeters. Op de schaal van 1 : 80.000 Middelb., F. P. Roest. 1861. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Zeeland. Schaal 1 : 165.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 9e druk. 1883. 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui. 8°.

— - Idem, op de schaal van 1 : 450.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1876. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui. 8°.

Pické (C. J.) en T. A. Lambrechtsen, Atlas van de provincie Zeeland. Met bijlagen. Groningen, J. H. van de Weijer. 1877. 8 gekl. lithogr. krtn. 4°.

Afzonderlijke eilanden.

Gargon (Matth.), WALCHERSCHE Arkadia, waarin .... oorspronkel. heerlijkheden, ambachten, oudheden enz. van Walcheren, inzonderheid de beroemde Nehalennia van Domburg en andere zeldzaamheden nagespoort en opgehelderd worden. Leyden, S. Luchtmans. 1715—17. 2 dln. 8°. met gegrav. platen en kaarten.

Speeleveldt (T.), Brieven over het eiland WALCHEREN. 's Gravenh., Immerzeel & C°. 1808. 8°. met 4 platen.

Honorine ou les promenades dans l'isle de VALCHEREN en Zélande. Paris, 1808. 8°.

Lettres from Flushing, containing an account of the expedition of Walcheren, Beveland and the mouth of the Scheldt... to which is added a topographical and statistical account of the islands of WALCHEREN and BEVELAND. By an officer of the 81 regiment. London, 1809. 8°. met 3 krtn.

WALCHEREN in geographischer, statistischer und militärischer Hinsicht, bemerkungen über die Ursachen, welche die Engländer bestimmt haben, diese Insel zu räumen. Leipzig, Rein. 1810. 8°.

Granier (J.), Topographie médicale de l'île de WALCHEREN. Breda, W. van Bergen. 1812. 8°.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Geschied- en oudheidk. wandelingen door het eiland WALCHEREN. Middelb., Gebr. Abrahams. 1843. gr. 8°. m. pl.

Rethaan Macaré (C. A.), Een heidensche offerplaats op WALCHEREN. *Arch. Zeeuwsch Gen.* IV 84.

Nagtglas (F.), Een bezoek aan WALCHEREN in 1860. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1862. 8°.

Flushing, Middelburg and the island of WALCHEREN. Middelb., F. B. den Boer. London, G. E. Waters. 1881. 8°.

Lampert (P.), Kaart van het eiland WALCHEREN, volgens de opmetingen van het kadaster. Middelb., van Benthem en Jutting. 1852. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart van het eiland WALCHEREN, waarop de geprojecteerde spoorweg- en kanaalwerken, de afdamming van het Sloe en de gewijzigde afwatering van Walcheren. Vervaardigd onder toezigt van M. Simon Gz. Schaal 1 : 25.000. Middelb., Gebr. Abrahams 1865. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Kaart van WALCHEREN en een gedeelte van Noord- en Zuid-Beveland, met aanduiding van kanaal- en spoorwerken, benevens de grensscheidingen der gemeenten, straat-, grind-, aardwegen, enz. Vervaardigd naar echte bronnen en gedane opmetingen. Schaal 1 : 50.000. Middelb., F. B. den Boer. 1875. 1. bl. gekl. lithogr. plano.

Nieukerken (J. J. van) en J. Kuiler, Kaart van WALCHEREN, met een gedeelte van Noord- en Zuid-Beveland, waarop is aangeduid op eene schaal van 1 à 50.000 de nieuwe kanaal- en spoorwegwerken, wegen en voetpaden, waterleidingen, telegraaflijnen, grensscheidingen, sluizen, bruggen, duikers, kustlichten, hoofden enz. Opgedragen aan Mr. R. Graaf van Lijnden. Middelb., van Benthem & Jutting. 1875. 1 blad gekl. lithogr. plano.

Moens van Bloois (A.), De zuidkust van het eiland SCHOUWEN. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1839. 123.

Oosterzee (H. M. C. van), De kustlichttoren op het eiland SCHOUWEN. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1841. 133.

Leijer (N. J.), Beschrijving van den nieuw gebouwden ijzeren kustlichttoren op NOORD-SCHOUWEN. *Bouwk. Bijdr.* XII. 1.

Moens van Bloois (A.), De toren van WESTERSCHOUWEN. *Zeeland.* 1854. 33.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Het klooster Bethlehem in SCHOUWEN. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1840. 16.

Utrecht Dresselhuis (J. ab.), Wandelingen door ZUID- en NOORD BEVELAND. Een geschiedk. en oudheidk. school- en volksleesboek. Goes, Kleeuwens en Zn. 1833—38. 3 stukjes kl. 8°. met 38 pltn en kaart.

Conrad (J. F. W.), Kaart van het eiland ZUID-BEVELAND en Wolphaartsdijk. Gelith. op het topograph. bureau van het Minist. van Oorlog op eene schaal van 1 à 50000. Goes, C. H. Schetsberg. 1858. 1 bl. lith. (0.93 en 0.50) plano.

Dale (J. H. van), Het eilandje KOEZAND. Cads. 1855. 100.

Hunnius (Bald.), Het STAATSCHE VLAANDEREN of Zeeuwsche Buise, met de veranderinge, die 't zeewaater aan de Zeeuwsche eylanden heeft gegeven, enz. Middelb., S. Clement (1718) 8°.

Description abrégée géographique et historique du BRABANT HOLLANDAIS, et de la FLANDRE HOLLANDAISE. Paris, 1748; Bruxelles, 1788. 8°. met pltn.

Bachiene (W. A.), Geographische en historische beschrijving van STAATS-VLAANDEREN en STAATS-BRABAND. Amst., Gartman, Vermandel en Smit. 1794. 2 dln. 8°.

I. STAATS-VLAANDEREN.

Bijdragen tot de oudheidkunde en geschiedenis, inzonderheid van ZEEUWSCH-VLAANDEREN, verzameld door H. Q. Jansen en J. van Dale. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 's Gravenh., M. Nijhoff. 1856—64. 7 dln. 8°.

Roos (G. P.), Beknopt geschied- en aardrijkskundig woordenboek van ZEEUWSCH-VLAANDERENS westelijk deel, voormalig 4e district van Zeeland met het oog op zijne wording en verdere ontwikkeling en op de nabij gelegene gemeenten van Oost- en West-Vlaanderen, grootendeels naar onuitgegeven kaarten en handschriften. Oostb., A. J. Bronswijk. 1874. gr. 8°.

Callenfels (H. A.), Schets van STAATS-VLAANDERENS westelijk deel in 1604. *Cads.* 1859. 52.

Risseeuw (J. E.), Schets der geschiedenis van het westelijk deel van STAATS-VLAANDEREN. *Nutsverh.* 107.

Dale (J. H. van), Mentet Haykens, historische kronijk van het OOSTVRIJE. *Cads.* 1854. 3.

—— Geschiedkundige bijzonderheden betrekkelijk het OOSTVRIJE in STAATS-VLAANDEREN, ontleend aan de resolutiën van het collegie 's lands van den Vrije te Sluis gevestigd van 1605 tot 1795. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* VI. 287, 386.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Aardenburg.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Oud-Aardenburg en deszelfs handel in het begin der 14e eeuw, met 2 platen en bijvoegsel. (Werken v. d. Maatsch. der Nederl. Letterk. dl. VI). Leiden, 1844. 8°.

Moens (P.), Iets over Aardenburg. *Vriend d. Vaderl.* IV. 732.

Dale (J. H. van), Naamsafleiding van Aardenburg. *Cads.* 1856. 138.

Roos (G. P.), Nalezing op J. ab Utrecht Dresselhuis' aanmerkingen bij den platten grond van Rodenburg of Aardenburg. *Cads.* 1856. 140.

Aardenburg. Verschillende kleine bijdragen. *Janssen en van Dale, Bijdr.* II. 367 en volg.

Dale (J. H. van), Slooping der Maria-kerk en herstelling der St. Bavo te Aardenburg in 1625, 1626. *Janssen en van Dale, Bijdr.* I. 166.

Janssen (H. Q.), Het openbare uurwerk te Aardenburg, op den noordertoren der Lieve Vrouwen-Kerk in 1397. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* I. 155, 161.

—— Het Begijnhof te Aardenburg hervormd tot een klooster van St. Franciscus; met een oorkonde. *Janssen v. Dale, Bijdr.* I. 323. 332.

Geestelijke goederen van Aardenburg. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* VI. 199.

Anna-ter-Muiden (St.-).

Janssen (H. Q.), St. Anna ter Muiden, beschouwd als plaats sedert het ontstaan der stad Muiden in 1241 en als Christel. gemeente van den aanvang der XVIe eeuw tot op onze dagen. Middelb., van Benthem en Jutting. 1850. 8°.

—— Een blik op St. Anna ter Muiden in 1830. *Zeeland*, 1853. 165.

—— Nalezingen aangaande St. Anna ter Muiden. *Cads.* 1854. 165. 1855. 59. 1856. 18.

Anna ten Vrije (St.-).

Callenfels (H. A.), Over St. Anna ten Vrije. *Zeeland.* 1853. 187.

Arnemuiden.

Kesteloo (H. M.), Geschiedenis en plaatsbeschrijving van Arnemuiden. Middelb., van Benthem en Jutting. 1876. 8°.

Het convent der regulieren te Arnemuiden reeds in 1439 verplaatst. *Nav.* 1868. 82.

Axel.

Scharp (J.), Geschiedenis en costumen van Axel. Middelb., W. Abrahams. 1787. 3 dln. 8°.

Baarland.

Wind (S. de), Iets over het kasteel Hellenburg en het dorp Baarland. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1837. 9.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Iets over het slot en de heeren van Baarland. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1849. 49.

Biezelinge.

Swalue (E. B.), Het voormalige nonnenklooster Jerusalem te Bieselinge. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1843. 3.

Bommenede.

Moens van Bloois (A.), Bommenede. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1840. 64.

Borrendamme.

Moens van Bloois (A.), Het dorp Borrendamme. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1836. 7

Breskens.

Dale (J. H. van), De heerlijkheid Breskens. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* II. 11

Brouwershaven.

Oosterzee (H. M. C. van), Iets betrekkelijk de latijnsche school te Brouwershaven. *Nehal.* 1849. 112.

[Ernst Vetten (N. E.)], Feestviering bij de onthulling van het standbeeld van Jacob Cats [te Brouwershaven]. Amst., 1831. 8°. met afbeeld.

Domburg.

Kesteloo (H. M.), Bijzonderheden betreffende Domburg uit de laatste helft der 16e eeuw. *Janssen en v. Dale*, *Bijdr.* VI. 297.

Janssen (H. Q.), Domburg in het begin der XVIIe eeuw. *Janssen en v. Dale*, *Bijdr.* V. 179.

F[rederiks] (J. G.), Domburg. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1849. 8°.

Kesteloo (H. M.), Wandelingen door de voormalige smalstad Domburg. Middelb., van Benthem & Jutting. 1871. 8°.

Nagtglas (F.), Domburg. Middelb., van Benthem & Jutting. 1882. 8°.

Dresselhuis (J. ab Utrecht), Domburgsche oudheden. *Vriend d. Vaderl.* I. 707.

Poittevin de Lacroix (Le), Lettre sur des antiquités découvertes à Domburg et sur le chemin d'Anvers à Breda. *Rev. du Nord.* 1833. I. 286.

Water (J. W. te), Over de Dea Burorina op een ouden steen te Domburg gevonden. *N. Verh. Z. Gen.* I. 253. (353).

Janssen (L. J. F.), De Genius van het strand bij Domburg. *Nehal.* 1850. 211.

—— De ondergang der Nehalennia- en andere beelden te Domburg. *Aldaar.* 1849. 161.

Chasteler (du), La déesse Nehallennia. *Mém. Ac. Imp. Br.* V. 70.

Wolff (J. W.), Die Dea Nehallennia. *Rheinl. Jahrb.* XII. 21.

Leemans (C.), Nehalennia-altaar, onlangs te Domburg ontdekt. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Lett.* 2e R. II. 63.

Stoppelaar (J. H. de), Nehalennia altaar met beschrijving en afbeelding. (Uit het *Arch. Zeeuwsch Gen.* III. 1e St.). Middelb., J. C. & Altorffer. 1873. 8°.

Ellemeet en Elkersee.

Kroef (W. J. P.), Naamsoorsprong der dorpen Ellemeet en Elkerzee, op het eiland Schouwen, benevens der benaming van eene aldaar aan den duinkant liggende hofstede: de Hel. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1836. 156.

Filippine.

Caland (F.), Iets over het kerkgebouw der Hervormde gemeente te Philippine. *Janssen en v. Dale*, *Bijdr.* IV. 355.

Goes.

Iets over den oorsprong en stichting van Goes. *Letterb.* 1817. II. 419.

Fouw (J. de), Het berigt van de ligging, grootte enz. der stad Goes. *Corr. Soc.* I. 2, 146.

Swalue (E. B.), Het scheepje van Ter Goes. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1838. 102.

Catalogus der verzameling van voorwerpen betrekkelijk geschiedenis en oudheidkunde ten stadhuize van Goes. Met 3 bijlagen enz. Goes, gedr. bij Kleeuwens en Zn. 1861. 4°.

J[onge] (W. P. de), Korte schets wegens den oorsprong en de stichting der stad Goes, met betrekking op derzelver gewigtige gebeurtenissen tot op 1630, voorafgegaan door een kort woord wegens het eerste bestaan van Zeeland en Zuid-Beveland. Goes, Wed. C. W. de Jonge. 1847. 8°.

Piccardt (S.), Bijzonderheden uit de geschiedenis der stad Goes. Voorlezingen. Vermeerderd met eenige bijlagen en voorzien van een uitvoerig register, bevattende aanwijzing van alles wat op de geschiedenis der stad Goes betrekking heeft. Goes, F. Kleeuwens & Zn. 1862—64. 8°.

Swalue (E. B.), Het slot Oostende te Goes en de moerbeziënboom van Jacoba van Beijeren op hetzelve. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1838. 126.

De moerbeziënboom van Jacoba van Beijeren te Goes. *Oude Tijd.* 1869. 236.

Swalue (E. B.), De Goesche kerk. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1844. 36.

Römer (R. C. H.), De kloosters te Goes. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1845. 3.

—— De latijnsche school te Goes. *Nehal.* 1849. 77, 1850. 279.

Groede.

Janssen (H. Q.) en H. A. Callenfels, Groede. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* III. 313. IV. 330. 340.

Haamstede.

Nieuwhof (D.), Burgerlijk en kerkelijk gedenkboek van Haamstede deels ook van Burgh. Tholen, J. Steenmeijer. 1857. 8°.

—— Het soldatenoproer. De pacificatie van Gend. De bevrijding van Zierikzee. De oprigting der Herv. gemeente te Haamstede, toevoegsel tot en verbetering van het burgerlijk en kerkelijk gedenkboek van Haamstede, deels ook van Burgh. Middelb., J. Steenmeijer. 1875. 8°.

Hollarepolder.

Moens van Bloois (A.), De Hollare-polder. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1847. 49.

Hulst.

Kort verhael van de gelegentheydt, het opcomen ende de tegenwoordighen standt der stad Hulst. Amst., C. J. Visscher (1645). 4°.

Lansberghe (Jac. van), Beschrijvinge van de stad Hulst, behelsende haer opkomst, aanwasch, tegenwoordige toestandt en gedenckwaerdige saecken. 's Gravenh., G. Rammazeyn. 1687. 8°.

Potter (J. C. de), Beschrijving van de stad en het ambt Hulst. Gorinch. J. Noorduyn. 1835. gr. 8°.

—— Het stadhuis te Hulst. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1845. 50.

IJzendijke.

Was (J.), Iets over het zoogenaamd Reigerbosch onder IJzendijke. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1845. 39.

Kadzand.

Risseeuw (J. E.), Iets over de Hunnebedden, inleiding tot eene beschouwing van de aloude gesteldheid van Kadzand. *Nutsverh.* 79.

Kapelle.

Nagtglas (F.), Grafmonumenten in de kerken te Kappelle (Zuid-Beveland) en Serooskerke (Walcheren). *Ned. Spect.* 1878. 329.

Kattendijke.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Het Monnikenhof onder Kattendijke. *Nehal.* 1849. 145.

Maartensdijk (St.-).

Was (J.), Het Kapoenhof onder St. Maartensdijk. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1847. 69.

—— Iets over de graftombe der van Borselen's van St. Maartensdijk. *Zeeland.* 1854. 165.

Middelburg.

Inleiding. — Beschrijving in het algemeen.

Mauregnault (J. de), Historische observatiën rakende de stad Middelburg in Zeeland. *Jurid. Obs.* 322.

Stoppelaar (G. N. de), Catalogus der oud- en zeldzaamheden, schilderijen, teekeningen en portretten, aanwezig in de oudheidskamer ten raadhuize van Middelburg. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1870; 2e verm. uitg. 1876. 8°.

Ehrlich (J.), Bijdrage tot de kennis der geschiedenis van het ontstaan en den verderen aanwas der stad Middelburg in den stroom der Arne. Middelb., van Benthem en Jutting. 1848. 8°. met 1 plaat en kaart.

Paspoort van Grijpskerke (M. C.), Bijdrage betrekkelijk het ontstaan en de trapsgewijze uitbreiding der stad Middelburg in vroegere eeuwen. (Archief van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, dl. I). Middelb., J. C. & W. Altorffer. 1856. 8°. met kaart.

Fokker (A. A.) en J. C. de Man, Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving van de stad-Middelburg. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* VII. 2e Afd. 41.

Caland (A.), Beschouwingen over den gezondheidstoestand van Nederland en bijzonder van Middelburg. Middelb., Gebr. Abrahams. 1857. 8°.

Nagtglas (F.), Gids voor Middelburg en omstreken. 3de veel vermeerderde druk. Middelb., J. C. & W. Altorffer. 1885. 8°. met plattegrond der stad.
De eerste uitgaaf verscheen aldaar 1868.

Album van Middelburg. Middelb., J. J. Thomkins. 1861. 4°.

Kuyper (J.), Plattegrond van Middelburg, op de schaal van 1:10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Verschillende gebouwen, inrichtingen enz.

Stoppelaar (G. N. de), De Vlissingsche poort te Middelburg 1639—1868; en J. C. Altorffer, De Vlissingsche poort. Vluchtige indrukken en herinneringen. Middelb., J. C. & W. Altorffer. 1868. 8°. m. plaat. (Overdruk uit Zeeuwsch jaarboekje en Middelburgsche Naamwijzer. 1868).

Stadhuis te Middelburg, in 8 platen, naar de opmetingen van J. J. Vormer en H. J. Geerts, en eene photographische afbeelding, uitgeg. door de Maatschappij tot bevordering der bouwkunst (in: Afbeeldingen van oude bestaande gebouwen, afl. 3 en 4) Amst., L. van Bakkenes & Co. 1858, 59. fol.

Baan (J. van der), De beelden van graven en gravinnen aan den voorgevel van het stadhuis te Middelburg. *Janssen en v. Dale*, *Bijdr.* III. 387.

Krom (H. J.), Kort ontwerp eener beschrijving van het planetarium, staande in het Museum Mediobnrgense. Voorlezing. Middelb., 1791. 8°.

Oosterzee (H. M. C. van), De Nieuwe kerk te Middelburg. *Zeeland.* 1853. 283.

Kanter Ph.zn. (J. de), Redevoering bij de plegtige ontblooting van het hersteld praalgraf van J. en C. Evertsen. [in de Nieuwe kerk te Middelburg]. Middelb., S. van Benthem. 1818. 8°. met platen.

[Paspoort van Grijpskerke (M. C.)], De Noordmonster, St. Pieters- of Oude kerk te Middelburg. Middelb., C. Jongkindt. 1833. 8°.

Janssen (H. Q.), De stichting eener vicarie op St. Cornelius-altaar in de Westmonsterkerk te Middelburg. *Kist en Royaards*, *N. Arch.* II. 257.

Lambrechtsen van Ritthem (N. C.), Verslag wegens eene in 1817 ontdekte grafzerk en een daaronder bedekt menschelijk geraamte (graaf Willem II) in de Koorkerk te Middelburg. Middelb., S. van Benthem. 1820. 8°. met plaat.

Iets over het in 1817 gevondene graf (van graaf Willem II) in de Abdij-kerk te Middelburg. *Letterb.* 1821. I. 438.

Lambrechtsen (N. C.), Verslag der grafzerk van graaf Willem II te Middelburg in de Koorkerk gevonden. *N. Verh. Z. Gen.* III. 1.

Nagtglas (F.), Grafschriften in de Koorkerk te Middelburg. *Janssen en v. Dale*, *Bijdr.* IV. 220.

Gedenkteeken voor Hadrianus Junius [in de Koorkerk] te Middelburg. *Letterb.* 1842. I. 273.

Fokker (A. P.), en J. C. de Man, De gestichten en openbare gebouwen van Middelburg. Middelb., A. J. de Wilde. 1857. 2 stukken. 8°.

Coronel (S. Sr), Middelburg voorheen en thans, bijdrage tot de geschiedenis en den tegenwoordigen toestand van het armwezen aldaar. Middelb., van Benthem & Jutting. 1859. 8°.

Verhaal of inwijding van het arm-weeshuis op de Heerengracht te Middelburg, 24 Oct. 1859. Middelb., 1859. 4°.

Rekker (H.), Rede bij de inwijding van het nieuw gebouwde gasthuis te Middelburg, den 24 Oct. 1866 uitgesproken. Middelb., J. C. & W. Altorffer. 1866. 8°.

Niet in den handel.

Fokker (G. A.), De lomberd en de bank van leening te Middelburg. *Arch. Zeeuwsch Gen.* III. 1e St. 1.

Echte berichten wegens den oorsprong, aanwas en tegenwoordigen staat van het illustre latijnsche gymnasium te Middelburg. *Letter. Hist.* III. 99.

Dienstbodenschool te Middelburg. *Sloet*, *Tijdschr.* XXIV. 221.

Bourjé (J. P.), De opening van Middelburg's nieuwe haven, 9 Aug. 1817. Middelb., De Gebr. Abrahams. 1817. 8°. met plaat.

Speleveld (T.), Over de opslikking van de Middelburgsche haven en van het kanaal Welzinge. *N. Verh. Z. Gen.* II. 1.

Grauss (G. H.), Beschrijving eener dubbele draeibrug te Middelburg, gebouwd in het jaar 1855. *Bouwk. Bijdr.* XII. 49.

Scheld (J. van 't), De toestand van de Heerengracht in verband met den afvoer van rioolstoffen te Middelburg. Vluchtige beschouwingen en voorstellen tot verbetering. Middelb., van Benthem en Jutting. 1882. 8°.

Moffeschans.

Baan (J. van der), De Moffeschans. *Cads.* 1856. 115.

Monnikereede.

Dale (J. H. van) en H. Q. Janssen, Monnikereede. *Cads.* 1854. 73.

Noordgouwe.

Moens van Bloois (A.), Het klooster Zion, onder Noordgouwe. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1843. 50.

Oostburg.

Iets over Oostburg. *Vriend d. Vaderl.* V. 275.

Callenfels (H. A.), Voorlezingen over de geschiedenis van Oostburg. *Cads.* 1854. 31. 1855. 22.

Meesters (P.), Eenige berichten aangaande den opbouw van de in het jaar 1714 afgebrande Sint Eloyskerk te Oostburg. *Lettervr. Sluis,* 1827. 33.

Dale (J. H. van), Instorting der St. Eloois-kerk te Oostburg. *Cads.* 1856. 105.

— Brand in de St. Eloois-kerk te Oostburg, in den jare 1714. *Cads.* 1856. 135.

Oost- en West-Souburg.

Janssen (H. Q.), Naamsafleiding van Souburg. *Janssen en v. Dale. Bijdr.* III, 92.

Gemeente (De) Oost- en West-Souburg. Een statistische bijdrage tot de plaatsbeschrijving van Zeeland, uit echte bronnen zamengesteld. Middelb., J. C. en W. Altorffer, 1860. 8°.

Oud-Sabbinge.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), De voormalige bouwval te Oud-Sabbinge. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1839. 132.

Poortvliet.

Verheije van Citters (J.), De opkomst en aanwas van de ambachtsheerlijkheid Poortvliet. *Nehal.* 1850. 1.

Popkensburg.

Fret (P.), Het kasteel Popkensburg op Walcheren. *Nav.* 1863. 263.

Rammekens.

Ermerins (J.), Historische verhandeling over 't kasteel van Rammekens. *Verh. Z. Gen.* III. 133.

Reimerswaal.

Ermerins (J.), Beschrijving der gewezene stad Rommerswale. Middelb., 1788. 8°.
Een gedeelte zijner vroeger vermelde Oudheden van Zeeland.

Hartog (B.), Romerswaal. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1841. 124.

Visvliet (J. P. van), Historische beschrijving der voormalige stad Reimerswaal uit onuitgegeven archieven dier stad, berustende in het provinciaal archief van Zeeland. *Arch. Zeeuwsch Gen.* III. 3.

Geluk J. Azn. (A.), Beschrijving der stad Reimerswaal, in haren bloei en ondergang, na zijn overlijden bewerkt door T. Caland. Middelb., v. Benthem & Jutting. 1877. 8°.

Schakerlo.

Geluk J. Azn. (A.), Eenige bijzonderheden omtrent het voormalige dorp Schaakerloo, gelegen bij Tholen. Tholen, 1848. 8°.

Schoondijke.

Dale (J. H. van), Geschilderde glazen in de kerk te Schoondijke. *Cads.* 1858. 100.

Serooskerke.

Nagtglas (F.), Grafmonumenten in de kerken te Kappelle (Zuid-Beveland) en Serooskerke (Walcheren). *Ned. Spect.* 1878. 329.

Sluis.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Het distrikt van Sluis in Vlaanderen beschouwd in deszelfs wording, natuurlijke, burgerlijke en zedelijke gesteldheid. Middelb., S. van Benthem. 1819. 8°.

Meesters (P.), Een blik op de geschiedenis van Sluis. *Lettervr. Sluis.* 1827. 174.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), De oorsprong en opkomst der stad Sluis. *Zeeland.* 1854. 3.

Dale (J. H. van), Een blik op de vorming der stad Sluis en op den aanleg harer vestingwerken van 1382—1587. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1871. 8°.
Met een plattegrond van Sluis in het midden der 15de eeuw en eene afbeelding van het zegel van schepenen der stad Lammensvliet, ten jare 1293.

—— Een blik op het Sluis der XVe eeuw. *Cads.* 1859. 135.

—— Naamlijst van de poorten, torens, steegers, markten, straten enz. der stad Sluis in het midden der 15e eeuw, benevens toelichting van H. Q. Janssen. *Arch. Zeeuwsch Gen.* III. 2 St. 25.

Callenfels (G. W.), Kort berigt over de gelegenheid der stad Sluis in Vlaanderen. *Corr. Soc.* I. 2. 1.

Sluis. Verschillende kleine bijdragen. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* II. 343 en volg.

Callenfels (H. A.) en J. ab Utrecht Dresselhuis, Het kasteel van Sluis in Vlaanderen. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1842. 9, 26.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Iets over de graftombes in de voormalige St. Jauskerk te Sluis. *Maandbl. Sluis.* 1824. 187.

Janssen (H. Q.), Het observanten-klooster te Sluis, met oorkonden. *Janssen en v. Dale. Bijdr.* I. 3. 79.

Blaupot ten Cate (S.), De kantwerkschool te Sluis. *Tijds. v. h. Armw.* 1858. N. R. I. 113.

Tergoude.

Vorstman (M. A. G.), Ter Goude en Ter Grauwe. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* I. 277.

Terneuzen.

Oorkonden betrekkelijk de stichting der Triniteitskerk bij Neuzen. *Janssen en v. Dale. Bijdr.* II. 75.

Vere.

Cau (J. P. Th.), Diss. inaug. continens historiam Marchionatus Verae et Vlissingae. *Lugd. Batav.* 1838. 8°.

Nagtglas (F.), Een bouwval in Nederland (Veere). *Vad. Lett.* 1859. II. 533.

Horst (J. J. van der), De altaarschilderij der St. Paulus-kapelle in de Onze Lieve Vrouwe-kerk ter Veere. *D. War.* IV. 499.

Iperen (J. van), Historische Redenvoering bij het ontdekken der gedenknaalde ... ter eere van J. van Miggrode, den ... kerkhervormer van Zeeland op 1 Dec. 1773 ... te Veere. Met de afbeeldsels van Van Miggrode en de gedenknaalde. Amst., 1774. 8°.

Vlissingen.

Beschrijving in het algemeen. — Plattegronden.

Water (J. W. te), Beschrijving der voornaamste geschiedenissen van Vlissingen, enz. (Vóór zijne: Plechtige inhuldiging van Willem V als Erfheer dier stad, 30 Mei 1766.) Middelb., P. Gillissen en J. de Winter. 1767. fol.

Moens van Bloois (A.), Schetsen uit de geschiedenis der stad Vlissingen. *Zeeland.* 1855. 167.

Winkelman (H. P.), De geschiedkundige plaatsbeschrijving van Vlissingen. Vliss., P. G. de Vey Mestdagh. 1873. 8°. met 3 pltn.

Fret (P.), Straten, kaden en pleinen van Vlissingen. *Nav.* 1867. 125.

W. V., Vlissingen. *Gids.* 1873. IV. 151.

Veegens (J. D.), Ostende en Vlissingen. *Gids,* 1874. III. 482.

Uitgebreide kaart van Vlissingen met de haven-, kanaal-, en spoorwegwerken en toekomstige uitbreiding derzelve. Schaal van 1 à 5000. In 5 kleuren. Vlissingen, P. G. de Vey Mestdagh. 1873. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Hoogstraten (M. J.), Plattegrond der stad Vlissingen, met de nieuwe straten en de nieuwe bouwgronden, en een plattegrond der kanaal- en havenwerken. Schaal van 1 : 2500. Vlissingen, C. van der Weyde. 1875. 1 bl. gekl. lithogr.

Nieuwe kaart der stad Vlissingen met de haven-, kanaal- en spoorwegwerken op de schaal 1 : 5000. Vlissingen, P. G. de Vey Mestdagh. 1875. 1 bl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Vlissingen, op de schaal van 1 : 25.000. Leeuw., Hugo Suringar. (omstreeks 1880). 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Verschillende Gebouwen, Inrichtingen enz.

Het voormalig stadhuis te Vlissingen. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1846. 182.

Kruyff (W. de), Beschrijving van de nieuwe artillerie-kazerne Koning Willem III te Vlissingen. *Bouwk. Bijdr.* VIII. 263.

Plan tot herstel van de haven van Vlissingen. *N. Ned. Jaarb.* 1783. 1150.

Tromp (A. E.), Geschiedkundig overzigt van den aanleg en de gemaakte veranderingen aan het dok der marine te Vlissingen en de daarvoor liggende zeesluis, met vermelding van belangrijke bijzonderheden der constructie en andere in 1600—1848. *Ber. v. Zeevaartk.* 1851. XI. 531, 791.

Tideman (B. J.), Het maritiem etablissement te Vlissingen. Amst., 1865. 8°.
Niet in den handel.

Amorie van der Hoeven (A. des), Redevoering bij de plegtige onthulling van het standbeeld van M. Adrz. de Ruyter te Vlissingen op den 25 Aug. 1841. Leeuw., G. T. N. Suringar. 1841. 8°.

Gedenkschrift der oprigting van het standbeeld voor M. A. de Ruyter, plegtig ontbloot te Vlissingen den 25 Aug. 1841 door de commissie tot de oprigting. Vlissingen, P. C. Verhoeff. 1842. gr. 8°. met pltn.

Waterlandkerkje.

Was (J.), Oorsprong en lotgevallen van het dorp Waterlandkerkje in Zeeuwsch-Vlaanderen. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1846. 53.

Westdorp.

Janssen (H. Q.), Westdorp. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* I. 303.

Baan (J. van der), Westdorp. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* III. 66.

Westkapelle.

Janssen (H. Q.), Naamsafleiding van Westkapelle. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* IV. 386.

De vuurbaak te Westkapelle reeds in 1408. *Nav.* 1868. 77.

Janssen (H. Q.), De herbouw van den toren te Westkapelle in de XVe ceu... *Janssen en v. Dale, Bijdr.* IV. 306.

Wilhelminadorp.

Warnsinck (I.), De nieuwe kerk te Wilhelminadorp. *Bouwk. Bijdr.* III.

Windenburg.

Oosterzee (H. M. C. van), Windenburg. *Cads.* 1859. 85.

Wolfaartsdijk.

Baan (J. van der), Wolfaartsdijk, geschetst als een eiland en ambac... heerlijkheid, als burgerlijke en kerkelijke gemeente, van de vroegste tij... tot op heden. Met authentieke bijlagen en uitvoerige geslachtsregist... Goes, F. Kleeuwens & Zn. 1866. 8°.

Hana (H.), Kerk te Wolfaartsdijk. *Bouwk. Bijdr.* XIV. 185.

Fransen van de Putte (J.), Onthulling van het gedenkteeken van Dr. ... Utrecht Dresselhuis [op de markt te Wolfaartsdijk]. *Arch. Zeeuwsch Gen.* V. ...

Zaamslag.

Dale (J. H. van), Het leengoed Zaamslag. *Janssen en v. Dale, Bijdr.* III. 38...

Baan (J. van der), Naamsoorsprong van Zaamslag. *Aldaar.* I. 286.

Baan (J. van der), Zaamslag in zijnen vroegeren toestand beschouwd. *Cads.* 1857. 39.

—— Geschiedkundige beschouwingen van Zaamslag, van de vroegste tijden tot op heden, zoo in het burgerlijke als voornamelijk in het kerkelijke. Neuzen, C. W. Overbeeke. 1859. 8°.

—— Iets over eene plaatselijke bijzonderheid te Zaamslag. *Cads.* 1856. 84.

Zande.

Het huis te Zande. *Janssen en v. Dale. Bijdr.* IV. 192.

Meijer (L. C.), Het huis te Zande. *Cads.* 1857. 222.

Zandenburg.

Verbrugge (M.), Het kasteel Zandenburg op het einde der XIIIe eeuw. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1839. 95.

Zierikzee.

Kanter Phzn. (J. de), Chronijk van Zierikzee (1048—1794). Zierikzee, Abr. de Vos Jzn. 1794. 8°.

Groeneyk (Oliv.), Kronijk van Zierikzee, ten vervolge op die van den Heere J. de Kanter Phzn. Zierikzee, Jac. Koole. 1821. 8°.

Noemer (P. van), Oratio in laudem urbis Zierizacae. Zierizacae, 1754. 4°.

Wolterink (W. N.), Potloodschetsen uit het »Land van Zierikzee". (Overgedrukt uit »Europa"). Dordr., J. P. Revers. 1870. 8°. met 1 plaat.

Iets wegens de Groote of St. Laurens-kerk en toren te Zierikzee. *Letterb.* 1832. II. 286, 319.

Lootens (W.), Beschrijving van het orgel in de Groote kerk te Zierikzee. Zierikzee, 1771. 8°.

Geschiedkundige beschrijving der door den hevigen brand van 6 op 7 Octob. 1832 geheel verwoeste St. Lievens Monster- of Groote kerk te Zierikzee. Alkm., J. A. M. W. le Sage ten Broek. 1834. 8°. met 2 pltn.

Berman (J.), Beschrijving van de St. Lievens Monsterkerk te Zierikzee, op 7 Oct. 1832 door brand verwoest. Zierikzee, J. van de Velde Olivier. 1834. 8°. met pltn.

PROVINCIE UTRECHT.

In 't algemeen.

Muller Fzn. (S.), Catalogus van de bibliotheek over [provincie en stad] Utrecht. Utr., J. L. Beijers. 1882. 8°.

Archief voor kerkelijke en wereldlijke geschiedenissen, inzonderheid van Utrecht, uitgegeven door J. J. Dodt van Flensburg. Utrecht, N. van der Monde. 1838—48. 7 dln 4°.

Archief voor kerkelijke en wereldlijke geschiedenis van Nederland, meer bepaaldelijk van Utrecht (uitgegeven als vervolg op het »Archief" door wijlen J. J. Dodt van Flensburg), door A. M. C. van Asch van Wijck. Utr., Kemink & Zoon. 1850—54. 3 dln. 4°.

Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden, merkwaardige bijzonderheden en statistiek van Utrecht. (1e Serie) Utrecht, N. van der Monde. 1835—1843. 9 dln. 8°. met platen en kaarten.

—— Idem. 2e Serie onder den titel: Utrecht voorheen en thans. Als voren. 1844—46. 3 dln. 8°. met platen.

Beide Seriën onder redactie van N. van der Monde.

—— Idem. 3e Serie, onder den titel: Tijdschrift voor oudheden, statistiek, zeden en gewoonten, regt, genealogie en andere deelen der geschiedenis van het bisdom, de provincie en de stad Utrecht. Uitgeg. door P. J. Vermeulen. Utrecht, Kemink & Zn. 1847—1852. 4 dln. 8°.

Geer (J. J. de), Bijdragen tot de geschiedenis en oudheid der provincie Utrecht. Uit de oorkonden bewerkt. Utrecht, T. de Bruijn. 1860, 61. 2 dln 8°. met photogr. plt en krtn.

Bergh (L. Ph. C. van den), Opgave van eenige Utrechtsche oudheden. *Letterb.* 1839. II. 301.

Janssen (L. J. F.), Schreiben über neuerdings in der Provinz Utrecht gefundene Römische Alterthümer. *Thür. Verein*, *N. Mitth.* II. 352.

Catalogus der archeologische verzameling van het Prov. Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen. (Bewerkt door P. J. Vermeulen). Uitgeg. door het Prov. Utr. Genootsch. Utrecht, 1868. 8°.

Oude benamingen van sommige plaatsen in het Sticht van Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* V. 65.

Bergh (L. Ph. C. van den), Over de oude namen van eenige Stichtsche dorpen. *Utr. Volks-Alm.* 1847. 51.

—— Opgave van den tijd, wanneer men van sommige dorpen in de provincie Utrecht het eerst in gelijktijdige oorkonden melding vindt. *Utr. Volks-Alm.* 1842. 234.

Asch van Wijck (A. M. C. van), Proeve over den ouden loop van de rivier de Eem en den vroegeren toestand der landstreek aan hare boorden gelegen. Utrecht, J. Altheer. 1832. 8°.

Cortgeen van der Goude (Jac. Fransz.), Stichtsche cleyne chronijcke, waer in die gheschiedenissen des stadts, steden ende landen van Utrecht,... van 't jaer 80 tot den jaere 1578 int cort verhaelt werden. — Waer achter bijgevoegt is: Beschrijving van Utrecht door Corn. Booth. Amst., Jan Hartig. 1745. 8°.

De eerste uitgaaf verscheen in 1605 te Utrecht bij Sal. de Roy. 8°.

Bergh (L. Ph. C. van den), Brief van broeder Harmakerus aan broeder Gozelinus te Keulen, over zijne reis door het Sticht van Utrecht in de IXe eeuw. *Utr. Volks-Alm.* 1846. 133.

[Freschot (C.)], Histoire abrégée de la ville et province d'Utrecht. Utrecht, G. Meester. 1713. 8°. met gegrav. titelpl.

[Heussen (H. F.) en H. van Rhijn], Historie ofte beschrijving van het Utrechtsche bisdom. Leiden, Christ. Vermey. 1719. 3 dln. 8°. — Nieuwe uitgaaf, onder den titel: Beschrijving van het U. B. Utrecht, 1744. 3 dln. 8°. met platen.

[Wagenaar (J.), M. Tydeman en R. van Noort], Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden, Dl. XI, XII, vervattende [de beschrijving] van Utrecht. Met kaarten, plans en printverbeeldingen. Amst., Is. Tirion e. a. 1758, 72. 2 dln. 8°.

[Wachendorff (C. A. van)], Geheymschrijver van staat en kerke der Vereenigde Nederlanden, beginnende met die van de provincie Utrecht. Openbarende veele lang verswegen en nooit gehoorde wereldlijke en kerkelijke zaken, rakende de grensscheydinge, groote en gelegenheid der landschappen, derzelver steden, dorpen, regenten, gestichten, enz. enz. Utrecht, J. C. ten Bosch. 1759. 1e (éénig) deel. 4°.

Dit eerste deel bevat 7 stukjes en behandelt alleen de provincie Utrecht.

[Quint (P.)], Beknopte beschrijving der provincie van Utrecht, bevattende een verslag van dat gewest, ... benevens eene bijzondere beschrijving van alle de steden, dorpen, enz. Utrecht, Paulus Quint. 1789. 4°.

Zutphen (A. van), Aardrijks- en geschiedkundige beschrijving der provincie Utrecht. Gorinchem, J. van der Wall. 1820. 8°. met 1 kaart en houtsneden.

Provincie Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* I. 403.

Getuigenissen aangaande het Sticht en de Stichtenaren. *Vermeulen*, *Tijds.* II. 65.

Gids en reisboek voor de stad en de provincie Utrecht. Utr., L. E. Bosch & Zn. 1884. 8°.

Eyck van Zuylichem (F. N.), Kort overzigt der middeleeuwsche kerkenbouwkunst in Nederland en inzonderheid in het Sticht van Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* 2 S. II. 81, 101, 121.

Vermeulen (P. J.), De voormalige kloosters in het Utrechtsche bisdom. *Utr. Volks-Alm.* 1840. 3.

De kloosters in het voormalige bisdom Utrecht. *Kerk. Ned.* 1849. 185.

Les villes, maisons des nobles, chateaux, etc. dans la province d'Utrecht; tekst met platen, door C. Specht en J. Vianen. (Utrecht) 1697—1702. 4°. obl.

Een afzonderlijke uitgaaf der platen draagt den titel:

De ridder-matige huysen en gesighten jn de prov. van Utrecht getekent en in 't licht gebracht door Caspar Specht tot Utrecht. A°. 1703. 4°. obl.

Gegrav. titel en 89 platen, de meesten „per C. Specht," daarentegen 11 met bijvoeging „J. van Vianen fec."

De Zegepraalende Vecht, vertoonende verscheyden [102] gesichten beginnende van Utrecht en met Muyden besluytende [Geteekend door Dan. Stopendaal en uitgeg. door Andr. de Leth]. Amst., Wed. Nic. Visscher. 1719. — Ook met titel: »La triomphante rivière de Vecht"... Amst., Hendr. de Leth. z. j. 4°. obl. — Latere uitgave: De Vechtstroom van Utrecht tot Muiden (met gedichten van C. Bruin). Amst., 1790. fol. (ook in 8°. de fol. platen doorgesneden en dubbel gevouwen).

Lutgers (P. J.), Gezigten aan de rivier de Vecht. (Utrecht) 1836. 4°. obl. 86 plta met verklarenden tekst.

Christemeijer (J. B.), Landelijk schoon, in het Sticht van Utrecht en in deszelfs omstreken. Utr., J. G. van Terveen & Zoon. 1836. 8°. met afb.

—— Het lustoord tusschen Amstel en Grebbe, en elders in het Sticht van Utrecht. Schoonh., S. E. van Nooten. 1837. 2 dln. 8°. met pltn.

Buitenplaatsen, hoofdgebouwen en voornaamste gezichten tusschen Utrecht en de Grebbe. Rijsenburg, Petit en C°. 1858. 2 afl. 4°. met 8 pltn.

Bodel Nijenhuis (J. T.), Beredeneerde lijst van de kaarten der provincie Utrecht in het algemeen. *v. d. Monde, Tijds.* IV. 360, 381, 441. V. 20.

Muller Fzn. (S.), Catalogus van den topographischen atlas der provincie Utrecht. Utr., J. L. Beijers. 1879. 8°.

Nieuwe kaart van den Lande van Utrecht, door B. de Roy. Met landschappen en vignet door T. Doesburgh. Amst., J. Covens en C. Mortier (z. j. omstr. 1740) 17 bladen fol.

Vermeulen (P. J.), Over de nieuwe kaart van den lande van Utrecht door Bernard du Roy. *v. d. Monde, Tijds.* VIII. 197.

Güssefeld (P. L.), Charte vom Departement Utrecht. Massstab 1 : 120.000. Nürnberg, Homanns Erben. 1807. 1 bl. kopergrav. fol.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Utrecht. Schaal 1 : 170.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 9e druk. 1879. 1 bl. gekl. grav. plano. of in étui 8°.

—— Idem, op de schaal van 1 : 300.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1882. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui. 8°.

Lummel (H. J. van), Kaart van de provincie Utrecht, op de schaal van 1 : 50.000. Utrecht, C. van Bentum. 1876. 4 bladen gekl. lithogr. (115 bij 80 cm.) plano.

Laméris (D.), Schoolkaart van de provincie Utrecht, met aanduiding der grondsoorten. Utrecht, Gebr. van der Post. 1882. 6 bladen gekl. lithogr. plano.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Ameliswaard.

Pabst (B. G. A.), Ameliswaard. *Utr. Volks-Alm.* 1841. 1.

Amerongen.

Kist (N. C.), Muurschildering in de kerk te Amerongen. *Kist en Royaards Arch.* I. 500.

Amersfoort.

Rerum Amorfortiarum scriptores duo inediti, alter auctor incertus, alter cui nomen T. Verhoeven; utrumque edid. et obss. adjungit A. Matthaeus. Lugd. Batav., Fred. Haaringh. 1693. 4°. met 1 gegrav. plaat.

Rootselaar (W. F. N. van), Amersfoort. 777—1580. Amersf., B. Blankenberg en Zoon. 1876—1878. 2 dln. 8°. met pltn. en krtn.

Korte beschrijvinge van het genoeghlyck Amisfoort; met eene afbeelding der stad, naar H. Sachtleven. door H. Specht. Amersf. (z. j. omstr. 1658) fol.

Bemmel (Abr. van), Beschrijving der stad Amersfoort, behelzende derzelver gelegenheid, oorspronk, benaaming, gedaante, stichtingen, kerken, kloosters en andere gebouwen, enz. Utrecht, H. Spruyt. 1760. 2 dln. 8°. met 9 kopergrav.

Insfeldt (J. C.), Kort bericht wegens de gelegenheid der stad Amersfoort. *Corr. Soc.* I. 2. 527.

Drie dagen te Amersfoort, door een R. C. pastoor aldaar. (Amersf.) 1835. 8°.

Rootselaar (W. F. N. van), De Koppelpoorten, de Volmolen, het Spui en de Kade te Amersfoort. Historische bizonderheden, met eene afbeelding van de Koppelpoort. Amersf., A. M. Slothouwer. 1885. 8°.

Kramm (C.), Jhr. Everard Meyster, uitvinder van het oprigten van den Amersfoorder Key, in den jare 1666. *Utr. Volks-Alm.* 1855. 94.

Visscher (L. G.), Onze Lieve Vrouwetoren te Amersfoort. *Utr. Volks-Alm.* 1838. 167.

Daniel, Onze Lieve vrouw van Amersfoort. *Volks-Alm. Kath.* 1860. 98.

Het gewezen Minderbroeder-klooster te Amersfoort. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXII. 306.

Baambrugge.

Janse (P.), Beschrijving der ijzeren weegbrug bij het dorp Baambrugge. *Bouwk. Bijdr.* VIII. 211.

Baarn.

Kort overzigt van een reisje van Utrecht naar Baarn, in het najaar van 1823, door Pro patria et Industria. *Vad. Lett. Mengelw.* 1824. II. 284, 330.

Gids voor wandelaars door Baarn, Soestdijk en het Baarnsche bosch. Amst., 1853. 8°.

Souvenir aan Baarn en Soestdijk. Album met 12 der schoonste dorpsgezichten uit genoemde plaatsen. Amersf., G. J. Slothouwer. 1886. 8°. obl.

Wandelkaart door het Baarnsche bosch en omstreken. Amersfoort, B. Blankenberg en Zn. 1875. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Wandelkaart door Baarn en omstreken met alle aanwijzingen die den vreemdeling van nut kunnen zijn, geteekend door A. Braakensiek. Met tekst door Martin Kalff. Amst., G. L. Funke. 1875; 2e druk. 1879. 1 bl. gekl. lithogr. met tekst aan de achterzijde, folio.

Wandelkaart van Baarn met omstreken en Amersfoort. Schaal 1 à 50.000. Utrecht, J. van Druten. 1886. 1 bl. gekl. lithogr. in plano, toegeslagen.

De muurschilderingen en het autaar der kerk van Baarn. *Kath.* 1865. XLVIII. 321.

Batestein.

Burmannus (P.), Batesteinium in concione acad. celebratum. Leiden, 1738. 4°.

Pabst (B. G. A.), Batestein. *Utr. Volks-Alm.* 1842. 97.

Bilt (De).

De Bilt en omstreken. *v. d. Monde, Tijds.* I. 409, 420, 506.

Graadt Jonckers (R. H.), De Bilt. *Utr. Volks-Alm.* 1861. 193.

Eiteren.

Over Eiteren bij IJsselstein, naar aanleiding eener oorkonde van Keizer Hendrik V, 27 Mei 1122. *Hist. Gen. Kron.* 11 Jg. 228.

Haar (De).

Bosch (L. E.), Het huis de Haer. *Utr. Volks-Alm.* 1841. 91.

Tak (S. B. van der), Beschrijving van den bouwval van het huis de Haar. *Bouwk. Bijdr.* XII. 379.

Hardenbroek.

Geschied- en geslachtkundig overzigt van de ridderhofstad en van het stamhuis Hardenbroek. *v. d. Monde, Tijds.* IX. 325.

Horst (De).

Asch van Wijck (H. M. A. J. van), Bijdrage betreffende het slot de Horst onder Rhenen gelegen. *v. d. Monde, Tijds.* VIII. 217, 253.

—— Het slot ter Horst. *v. d. Monde, Tijds.* 2e S. I. 138.

IJsselstein.

Onuitgegeven oorkonden, betreffende het slot, de stad en de heerlijkheid van IJsselstein. Medegedeeld door J. J. de Geer. Uitgeg. door het Historisch Genootsch. v. Utrecht: Codex diplom. 2e serie, 4e dl. 2e st. Utrecht, Kemink en Zn. 1860. 8°.

Verwoesting van IJsselstein, 1418. *Hist. Gen. Kron.* 15 Jg. 117.

IJsselstein en zijn slot. *Vad. Lett.* 1864. I. 159.

Kramm (C.), IJsselpoort te IJsselstein. *Utr. Volks-Alm.* 1856. 70.

Rapport der Commissie benoemd door 't Prov. Utr. Genootschap tot onderzoek van een oud praalgraf in de Herv. kerk te IJsselstein. (Utrecht, 1855) 8°.

Janssen (L. J. F.), De tombe der van Amstels in de kerk te IJsselstein. *Letterb.* 1857. 324.

[Wap (J. J. F.)], Het praalgraf in de kerk van IJsselstein. Utr., 1858. gr. 4°. met pltn. en afbeeld. van het monument voor en na de herstelling.

—— Het praalgraf in de kerk van IJsselstein. *Utr. Volks-Alm.* 1859. 113.

Janssen (L. J. F.), Onthulling der herstelde praalgraven der van Amstels en Culemborg te IJsselstein. *Letterb.* 1860. 11.

Inventaris der zilverwerken uit de kerken van IJsselstein en Benschop van den jare 1581. *Kist en Moll, Arch.* I. 422.

Leersum.

Boonacker (F. V. J), Geschiedkundige bijzonderheden aangaande het dorp Leersum en de heerlijkheid Zuilestein. *Utr. Volks-Alm.* 1846. 68.

Maarsbergen.

Heldring (O. G.), Het Fulgosbergje te Maarsbergen. *Magd.* 1866. 34.

Maartensdijk.

De gemeente Oostveen of Maartensdijk. *v. d. Monde*, *Tijds.* 2. S. III. 121.

Mariëndaal.

Lommel (A. van), De abdij ter Dale of Mariëndaal bij Utrecht buiten de Waard, A°. 1541. *Arch. Aartsb. Utr.* III. 389.

Montfoort.

Putman (J.), A. A. J. van Rossum en J. H. Hofman, Montfoort. Oorspronkelijke stukken met bijgevoegde aanteekeningen. *Arch. Aartsb Utr.* II. 339.

Bouman (N.), Het Protestantsch gesticht te Montfoort. Rott., H. A. Kramers. 1848. 8°.

Frankenhuysen (D. v.), Het Protestantsch landbouwkundig gesticht voor verwaarloosden en weezen te Montfoort, opgericht in 1847, zoo als het bestaat in 1850. Montf., Protest. Landbouwk. gesticht. 1850. 8°.

Hoogeveen-Sterck (L. van), Het Protestantsch landbouwkundig gesticht te Montfoort. Met een voorberigt van C. S. Adama van Scheltema. Amst., D. H. Fikkert. 1851. 8°.

Lauts (G.), Bezoek in het gesticht voor verwaarloosde kinderen te Montfoort. *Europa*, 1854. III. 223; 1856. IV. 73.

Jaarlijksch verslag van de stichting te Montfoort over 1854—56. Montf., Protest. Landbouwk. Gesticht. 8°. met pltn.

Toorenenbergen (Alb. van), Toespraak bij gelegenheid van de inwijding der geheel voltooide gebouwen van het Protest. landbouwkundig opvoedingsgesticht te Montfoort, op den 19 Aug. 1856 gehouden. Utr., N. de Zwaan. 1856. 8°.

Nijenrode.

Ridderhofstede Nijenrode. *v. d. Monde*, *Tijdschr.* III. 397.

Ermerins en **Munnich**, Het kasteel Nijenrode. 's Gravenh., 1861. 4°. m. plt.

Oostbroek.

Geer (J. J. de), Oorkonden betrekkelijk tot de abdij van St. Laurentius en het vrouwen-klooster te Oostbroek. *Hist. Gen. Cod.* 2e S. IV. II. 1.

Kist (N. C.), Fragment van de oudste oorkonde der abdij van Oostbroek. *Kist en Royaards*, *Arch.* XX. 31.

Lommel (A. van), De abdij van Oostbroek bij Utrecht, A°. 1572. *Arch. Aartsb. Utr.* III. 309.

Renen.

Haakman (G. C.), Rhenen en omstreken. Amersf., W. J. van Bommel van Vloten. 1847. gr. 8°. met plaat en facs.

Quack (M. L.), Hoe kwam Rhenen aan den fraaijen toren? *Geld. Volks-Alm.* 1870. 22.

Janssen (L. J. F.), Oudheidkundige ontdekking op den Heimenberg bij Reenen. *Nijhoff*, *Bijdr.* II. 215.

Rijnestein.

Stukken betrekkelijk het huis Rijnestein bij Cothen. *Hist. Gen. Kron.* 15 Jg. 46.

Schalkwijk.

Hofman (J. H.), De kerkschuur te Schalkwijk, herbouwd in 1760. *Arch. Aartsb. Utr.* II. 318.

Soest.

Hilhorst (G.), Het klooster Mariënburg van de H. Bregitta, ook St. Salvators-orde genoemd, te Soest. *Arch. Aartsb. Utr.* V. 239. 325.

Soestdijk.

Caan (H. J.), Soestdijk. (Eenige bijzonderheden betrekkelijk het lustslot Soestdijk, en de vorstelijke personen, die het bewoond hebben, enz.) (1841) 8°. 27 gelithogr. bladzijden, in goud gedrukt, met 2 afbeeld. van den gedenknaald, 2 gezichten op het slot en een kaartje.

Niet in den handel; slechts een zeer klein getal exempl. werden van dit »Souvenir" gedrukt.

—— Hulde aan Koning Willem II; bijzonderheden betrekkelijk het koninklijk lustslot Soestdijk, met afbeeldingen en kaart. 's Gravenh., 1842. 8°.

Frederiks (J. G.), Eene oude buitenplaats, den Eult, Soestdijk. *D. War. N. R.* I. 1876. 246.

Grafnaald voor Christoffel Pullman te Soestdijk. *Hist. Gen. Kron.* 6 Jg. 215.

Utrecht.

Inleiding. — Oudheden. — Naamsafleiding.

Goude (J. F. van der), Chronyck van Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* 2e S. II. 21, 41, 61, 141.

Serrure (C. P.), Utrechtsche kronijk van 1138. *Vad. Mus.* I. 411. Vervolg. *Vad. Mus.* IV. 136.

Uittreksel uit eene oude geschreven Chronijkgeschiedenis van Utrecht van 1576 tot 1610, in rijm. *v. d. Monde, Tijds.* II. 144.

Kronijk van Cornelis Cornelisz. Jonchghere, betreffende Utrechtsche zaken, anno 1610—1625. *Dodt, Arch.* VI. 9.

Ontdekking van middeleeuwsche oudheden te Utrecht. *Letterb.* 1860. 202.

Muller Fz. (S.), Catalogus van het museum van oudheden (te Utrecht). Utr., J. L. Beijers. 1878. 8°. met pltn.

Bosch (L. E.), Iets over den naam Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1842. 209.

Scheltema (J.), Iets over den naam Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* I. 24.

Oorsprong van den naam Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* II. 110.

Beteekenis van den naam der stad Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* IV. 263.

Visscher (L. G.), Over plaatselijke benamingen. *Utr. Volks-Alm.* 1838. 79.

Straatnamen van Utrecht, door A. V. en anderen. *Visscher, Tijds.* II. 98, 104, 136.

Bergh (L. Ph. C. van den), Proeve ter verklaring van eenige namen van straten en gebouwen in Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1842. 229.

Bosch (L. E.), Proeve ter verklaring van eenige namen van straten en gebouwen te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1843. 197. 1849. 153.

Twyestraat of Tweestraat te Utrecht. *Vermeulen, Tijds.* I. 209.

Beschrijving der stad in 't algemeen.

Buchell (A. van), Onderzoek wegens de oudheid en stichting der stad Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* VIII. 289.

Geer (J. J. de), De Frankische burg Trecht, nu Utrecht, vóór de verwoesting door de Noormannen. *Hist. Gen. Kron.* 24 Jrg. 1868. 436.

Geer van Oudegein (J. J. de), Het oude Trecht als de oorsprong der stad Utrecht uit de oorspronkelijke bronnen beschreven. Utrecht, Kemink & Zn. 1875. 8°. met 4 pltn en 2 krtn.

Muller Fz. (S.), Een en ander over Trecht en Utrecht. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. IX. 282.

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), Opmerkingen over de oude ligging van Utrecht, tusschen de armen van de rivieren den Rijn en de Vecht. *Hist. Gen. Ber.* IV. 2 St. 39.

De stad en burgt Utrecht in de VIIe eeuw. *v. d. Monde, Tijds.* I. 499.

Bosch (L. E.), Iets over de oude gedaante van Utrecht, de poorten, de voorsteden en oude sterkten. *Utr. Volks-Alm.* 1855. 3.

Asch van Wijck (A. M. C. van), Geschiedkundige beschouwing van het oude handelsverkeer der stad Utrecht, van de vroegste tijden af tot aan de 14e eeuw. Utr., L. E. Bosch en Zn. 1838—46. 4 St. 8°.

Römer (R. C. H.), Utrecht en Oudewater. (van de 13e tot de 16e eeuw). *Utr. Volks-Alm.* 1858. 81.

Burman (Kasp.), Utrechtsche jaarboeken van de 15e eeuw, vervattende het merkwaardige in het Gesticht en voornamentlijk in de stadt Utrecht, zedert den jare 1402 voorgevallen. Utrecht, J. H. Vonk van Lijnden. 1750—54. 3 dln. 8°.

Booth (Corn.), Beschrijving van Utrecht. Utr., 1651. fol. met pltn; 2e dr. Utr., 1817; 3e druk. Amst., Jan Hartig, 1745. 8°.

Herdrukt met J. F. Cortgeen van der Goude, Stichtsche cleyne chronijcke, enz. (zie blz. 172). Ook herdrukt in 1729, voor J. van de Waters Groot Utrechtsch Placaatboek. dl. 3.

Beschrijving van Utrecht door C. Booth, met het plan der stad van 1598, door A. van Vianen in koper gegraveerd. *v. d. Monde, Tijds.* VIII. 361.

Opmeting der stad, 1620—1630. *v. d. Monde, Tijds.* III. 392.

Copye van de Deductie geëxhib. Bij de Heer Borgemeester Moreelse, in het Collegie van de Vroedtschap der stadt Utrecht den 23 Jan. 1664. Raeckende de Verbeteringe ende het ... uyt-leggen der selver stadt. Utr., 1664. 4°.

Uitlegging der stad Utrecht, volgens het ontwerp van den burgemeester Hendrik Moreelse ten jare 1664. *v. d. Monde, Tijds.* VI. 361, 373, 415.

Blondeel (Val. Jan), Beschrijving der stad Utrecht, behelzende derzelver opkomst en voornaamste lotgevallen, enz. Utrecht, Herm. Besseling. 1757. 8°. met platen, kaart en plattegrond.

[Wachendorff (C. A. van)?] 't Nieuw Utrechts jaarboek, behelzende in zich de beschrijving en de gebeurtenissen der stad Utrecht, enz. Amst., J. K. Kuyper. 1775. 8°.

H. B. (S. v.), Reis van Dr. S. Stijl met Ds. van Engelen naar Utrecht in 1775. *N. Fr. Volks-Alm.* 1862. 82.

Buchelius (A.), Descriptio urbis Rheno-Traiectinae, aliaque ad res praesertim Traiectinas spectantia, excerpta ex ineditio M. S. diario (Traj. ad Rhen. 1801) 8°.
Uitg. door P. van Musschenbroek.

Eyck van Zuylichem (M. J.), Korte opgave van verbeteringen en verfraaijingen in en om de stad Utrecht. Utrecht, (1828) 8°.

[Scheltema (J.)], Iets over de uitzetting van en de verbeteringen en verfraaijingen in en om de stad Utrecht, door een inwoner. Utr., J. G. van Terveen & Zn. 1828. 8°.

Moens (P.), Iets over Utrecht. *Vriend d. Vaderl.* IV. 417.

Scheltema (J.), Overzigt van de voornaamste verfraaijingen, veranderingen en verbeteringen, welke sedert het jaar 1820 te Utrecht zijn tot stand gebragt. Utr., N. van der Monde. 1835. gr. 8°.
Overgedrukt uit v. d. Monde, Tijdschrift enz. I.

Monde (N. van der), Utrecht en derzelver fraaije omstreken, beknopt overzigt dier stad en provincie, met kaarten en platen. (Fransche en Nederl. tekst) Utrecht, N. van der Monde (1841) 8°.

—— Geschied- en oudheidkundige beschrijving van Utrechts pleinen, stegen, waterleidingen, putten en pompen. Utr., N. van der Monde. 1844—46. 3 dln. gr. 8°.

Gids voor reizigers in de stad Utrecht en hare fraaije omstreken. Utrecht, Wed. J. L. Wetter & Zn. 1852. 8°.

Beknopte beschrijving van de stad Utrecht en van hare naaste omstreken. Ten gids voor reizigers, die zich met de stad en hare omstreken wenschen bekend te maken. Utrecht, W. F. Dannenfelser. 1853. 8°. met plattegrond.

Allan (F.), De stad Utrecht en hare geschiedenis, voorafgegaan door eene algemeene geschied- en aardrijkskundige beschouwing over de Provincie Utrecht. Amst., Weytingh en van der Haart. 1856. 8°.

Liefland (J. van), Utrecht's oudheid in afbeelding en beschrijving. Uitgeg. voor rekening van den schrijver. Utr., P. W. van de Weijer. 1857—62. 4 dln. 4°. met pltn.

De nieuwe wegwijzer in en om de stad Utrecht. Handleiding voor hen die in korten tijd al het merkwaardige der stad wenschen te zien. Utr., W. J A. Mulder 1858. 16°.

Bosch (L. E.), De westzijde van Utrecht, met 1 pl. *Utr. Volks-Alm.* 1857. 105.

—— De noordzijde van de stad Utrecht, met 2 pltn. *Utr. Volks-Alm.* 1858, 69. — Vervolg met 2 pltn. *Ibid.* 1860. 81.

Wijkverdeeling der gemeente Utrecht. Bevattende tevens eene opgaaf van de rijks-, gemeente- en particuliere instellingen en maatschappijen enz. Utr., J. van Druten. 1880. 8°.

Alphabetische naamlijst der straten, grachten, pleinen, stegen enz., in de gemeente Utrecht. Met opgaaf der hoofdbewoners. Utr., J. van Druten. 1885. 8°.

Dubbeltjes-gids voor Utrecht, bevattende de noodige inlichtingen bij een bezoek aan de stad en de omstreken. Met opgave van alle bezienswaardigheden, hotels, koffiehuizen, enz. Utrecht, F. B. van Ditmar. 1885. 8°.

Afbeeldingen van gebouwen, Gezichten en Plattegronden.

Utrecht's album, bestaande uit 25 platen en gelith. titel. Utr., W. F. Dannenfelser. 1853. kl. 4°. in portefeuille.

De stad Utrecht. Album bevattende afbeeldingen harer voorname gebouwen en gezichtspunten. Met historische bijschriften door Jan J. F. Wap. Utr., J. G. Broese. 1859, 1860. 8°. met pltn.

Souvenir d'Utrecht. Utr., W. F. Dannenfelser [z. j. omstr. 1870]. 24 pltn. 4°.

Souvenir d'Utrecht. Utr., B. Brugsma Azn. 1886. 12 phothogr. cabinetformaat in rood linnen omslag.

Muller Fzn. (S.), Catalogus van den topographischen atlas der stad Utrecht. Utr., J. L. Beijers. 1878. 8°.

't Concept van de platgrondighe afbeelding des oude en niwe stad Utrecht. Anno. 1664. Geteek. door Hugo Ruys. Uitg. door H. Specht. plano.

De nieuwe platte Grondkaart van Utrecht op zijn schoonst en sterkst. Ed. Meyster inven. B. de Roy delin. Ant. Winter fec. Anno 1670. fol.

De nieuwe platte grondkaart van Utrecht op zijn schoonst en sterkst, van E. Meyster. *v. d. Monde*, *Tijds.* VI. 437.

Beschrijving van het plan der stad Utrecht, met den platten grond enz. *v. d. Monde*, *Tijds.* IV. 345.

Plattegrond van Utrecht. Amst., J. M. E. Meijer. 1850. 1. bl. gekl. lithogr. 4°.

Plattegrond van Utrecht. Zutphen, P. B. Plantenga. 1860. 1 bl. lithogr. kl. 4°.

Plattegrond van Utrecht. Met volledige lijsten der straten, pleinen, grachten, inrichtingen van algemeen nut, enz. Amst., G. L. Funke. 1874; Nieuwe uitg. 1879. 1 bl. gekl. lithogr. met tekst aan de achterzijde, gevouwen in 8°.

Gemeente Utrecht. Schaal 1 : 5000. Bewerkt onder toezicht van den architect-directeur der gemeentewerken. Utr., P. W. van de Weijer. 1877. 1 blad gekl. lithogr. plano.

Nieuwe plattegrond van Utrecht, op de schaal van 1 : 6000, met volledige nauwkeurig samengestelde lijsten van straten, pleinen, grachten, bruggen, merkwaardige gebouwen, hotels enz. enz. Utrecht, P. J. Diehl. 1879; 3e druk. 1882. 1 vel. gekl. lithogr. gevouwen in 8°.

Braakensiek (A.), Utrecht en omstreken. Wandelkaart met aanwijzing van bezienswaardigheden, logementen, enz. Utrecht, J. G. Broese 1879. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Utrecht, op de schaal van 1 : 11.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstr. 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Plattegrond der stad Utrecht, op de schaal van 1 à 12:000, gedrukt in 4 kleuren, bevattende tevens eene alphab. lijst der straten, merkwaardige gebouwen, inrichtingen enz. Utrecht, J. van Druten. 1881. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kaart van Utrecht en omstreken, met plattegrond der stad Utrecht. Schaal 1 à 50.000. Utrecht, J. van Druten. 1881. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Wandelkaart van Utrecht en omstreken. N°. I en II. Schaal 1 à 50.000. Utrecht, J. van Druten 1886. 2 bl. gekl. lithogr. toegeslagen.

Omstreken van Utrecht. Schaal 1 : 40.000. Utrecht, A. J. Servaas van Rooijen. 1871; 2e druk 1873. 1 bl. gekl. lithogr. plano. of in étui. 8°.

Wallen, Poorten, Bruggen, Torens, Kasteelen.

Bosch Sr. (L. E.), De bolwerken van Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1864. 131.

Monde (N. van der), De vijf aarden bolwerken op last van prins Willem I om Utrecht aangelegd, 1577—1579. *v. d. Monde, Tijds.* 2 S. I. 125, 225.

Bemuurde Weerd, voorstad van Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* III. 249. 289.

De stads buitengracht gegraven. *v. d. Monde, Tijds.* III. 391.

Het vergulde poortje te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* I. 105.

De Tolsteeg- of Roode toren-poorten te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* IX. 114.

Bosch (L. E.), De Tolsteeg-poort te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1844. 135.

—— De Katharijne-poort te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1845. 85.

—— De Witte Vrouwenpoort en het Suikerhuis. *Utr. Volks-Alm.* 1860. 129.

Iets over de St. Maartens-brug te Utrecht. *Hist. Gen. Kron.* 8 Jg. 134.

De plompetoren te Utrecht. *v. d. Monde Tijds.* II. 41.

De Smee- of Sterren-toren te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* II. 345.

De Baldericks-toren tusschen de Waard- en Catharyne-poorten, in verband met de oude bemuring der stad Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* VI. 225.

Het kasteel Vredenburg. *v. d. Monde, Tijds.* I. 19.

Bijdrage tot de geschiedenis der stichting van het kasteel Vredenburg te Utrecht. *Vermeulen, Tijds.* IV. 101.

Van alle inconvenienten, ontstaan sedert het slechten van het slot Vredenburg te Utrecht in 1577. *Dodt, Arch.* I. 215.

Verklaringen wegens onkosten in het herstellen van het slot Vredenburg te Utrecht in 1577. *Dodt, Arch.* II. 136.

Vreburg opgemeten tot het bouwen van een kasteel in 1673. *v. d. Monde, Tijds.* II. 119.

Bolhuis (J. H. van), Proeve eener geschiedenis van het kasteel Vredenburg. *v. d. Monde, Tijds.* IV. 73, 109, 145, 185, 397. *Verspr. Letterarb.* 1. — Ook afzonderlijk uitgegeven. Utr., N. van der Monde. 1838. 8°. met platen.

Bosch Sr. (L. E.), Het kasteel Vredenburg. *Utr. Volks-Alm.* 1863. 83.

Ontdekking van het kluis van 't kasteel Klarenberg te Utrecht. *Letterb.* 1860. 201.

Fresenburg. *v. d. Monde, Tijds.* II. 197.

Iets over het huis Fresenburg. *Utr. Volks-Alm.* 1847. 142.

Pleinen, Markt, Waag, Stadhuis en Schouwburg.

Het St. Jansveld te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* VII. 109. 181.

Bosch (L. E.), Het Park (van J. van Lodestein) te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1850. 33.

Vermeys (C.), Overdekte markt voor boter en kaas te Utrecht. *Bouwk. Bijdr.* XIV. 299.

De stadswaag te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* V. 205.

Bosch (L. E.), Hasenberg en Lichtenberg, thans het stadhuis, te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1849. 81.

Het beierwerk op het stadhuis te Utrecht in 1581. *Muz. Tijds.* VI. 147.

Bosch (L. E.), Klokkenspel in Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1846. 141.

—— Het stadsarchief en museum te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1849. 90.

Chevalier (N.), Description de la Chambre de raretez de la ville d'Utrecht. Utrecht, 1707. 16 en 6 blz. alsmede 61 platen. fol.

Bosch (L. E.), De schouwburg te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1850. 161.

Sorgen (W. G. F. A. van), De tooneelspeelkunst in Utrecht en de Utrechtsche schouwburg. Met bijlagen van A. G. A. van Rappard en L. W. R. Wenckebach. 's Gravenh., A. Rössing. 1885. 4°.

Kerken. — Kapellen.

Bijdrage tot de geschiedenis van den bouw van den Dom te Utrecht. *Hist. Gen. Kron.* 12 Jg. 162.

W. V. P., Iets over de Domkerk te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1844. 49.

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), Over de St. Janskerk te 's Hertogenbosch en den Dom te Utrecht. *Letterb.* 1861. 386.

Geer van Jutfaas (B. J. L. de), De Dom van Utrecht. Eene voorlezing met eenige aanteekeningen. Utrecht, Kemink & Zn. 1861. 8°. met 3 photogr. afbeeldingen.

Bosch Sr. (L. E.), De Dom of St. Maartenskerk. *Utr. Volks-Alm.* 1864. 83.

Hofman (J. H.), Oud-Munsterkerk te Utrecht. *Arch. Aartsb. Utr.* I. 337.

De Domstoren. *v. d. Monde, Tijds.* I. 67.

Stuers (Victor de), Het groot auditorium voormalige kapittelzaal van den Dom te Utrecht. Haarl., W. C. de Graaff. 1881. 4°. met 1 chromolithogr.

Bethlehem, een gulden cleynoet door Bisschop David van Bourgondiën aan de St. Maarten- of Domkerk te Utrecht geschonken in 1489. *v. d. Monde, Tijds.* V. 376.

Kramm (C.), Glasgeschenk in de Domkerk te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1851. 109.

Dodt van Flensburg (J. J.), Muurschilderij in de Buurkerk te Utrecht. *Hist. Gen. Kron.* 2 Jg. 47.

Beger, Autaar van Onze Lieve Vrouw in de kraam, in de Buurkerk. *Utr. Volks-Alm.* 1851. 160.

Vries (S. de), Smits-gildenbord, in de Buurkerk te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* IX. 141.

Janssen (L. J. F.), De boom van Jesse, eene muurschilderij uit de XVe eeuw in de Buurkerk te Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* 2e S. III. 141.

Passementwerkers-gildebord in de Buurkerk te Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* 2e S. III. 160.

Riemsdijk (Th. H. F. van), Geschiedenis van de kerspelkerk van St. Jacob te Utrecht. Leid., E. J. Brill. 1882. 4°. met 1 pl. en 1 photolithogr.

Peintures murales découvertes dans l'église paroissale de St. Jacques à Utrecht, decalquées par Th. H. F. van Riemsdijk, dessinées, lithogr. et publ. par W. Pleyte. Leid., E. J. Brill. 1874. fol. 14 pltn en 6 pag. tekst.

Muurschilderij in de Geerte-kerk te Utrecht. *Hist. Gen. Kron.* 12 Jg. 78.

Dupac de Bellegarde (M. G.), Histoire abrégé de l'église Metropolitaine d'Utrecht. 2e édit. Utr., J. A. van Woestenberg. 1852. 8°.

Kramm (C.), Herstelling van de St. Catharijne-kerk te Utrecht. *Bouwk. Bijdr.* I. 145.

Heukelum (G. W. van), De koorafsluiting (in de metropole St. Catharijn te Utrecht). *Gildeb. S. Bern.* II. 67.

—— Vloertapijt der metropole van St. Catharina, te Utrecht. *Gildeb. S. Bern.* I. 31.

De St. Maria-kerk te Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* I. 199. 311.

Eyck van Zuylichem (F. N.), De voormalige St. Maria-kerk te Utrecht. *Vermeulen*, *Tijds.* II. 19.

Verbouwing der St. Maria-kerk te Utrecht. *Bouwk. Bijdr.* I. 146.

Bosch (L. E.), Het standbeeld van Hendrik IV, op de Marie-kerk. *Utr. Volks-Alm.* 1845. 65.

De St. Pieterskerk te Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* IV. 229.

Muurschilderij in de kerk van het voormalig Reguliers-klooster te Utrecht. *Hist. Gen. Kron.* 9 Jg. 379.

Muurschilderij in de voormalige Regulierskerk te Utrecht. *Hist. Gen. Kron.* 10 Jg. 494.

Bosch (L. E.), De Thomas-kapel te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1862. 97.

Kramm (C.), Gedachten over de Thomas-kapel te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1862. 108.

Kloosters en Abdijen.

De Utrechtsche kloosters. *Dodt*, *Arch.* II. 273.

Visscher (L. G.), Oorspronck, beginsel en voortganck, voorders wat fundateurs, oversten en regeerders dattet convent in 't Geyn buyten Utrecht gehadt heeft, bijeenvergadert door J. Buysling, pater aldaar, in 1574. *v. d. Monde*, *Tijds.* VIII. 181.

Bijdrage tot de geschiedenis van 't klooster in 't Geyn. *v. d. Monde*, *Tijds.* VIII. 269.

Aanteekeningen op de kronijk van het convent in het Geyn. *v. d. Monde*, *Tijds.* VIII. 305. 338.

Geer (J. J. de), Oude Gein en Het Gein. *v. d. Monde*, *Tijds.* IX. 1. 37. 73.

Vermeulen (P. J.), Kronijk van het St. Nicolaasklooster te Utrecht. *Tijds.* IV. 71.

Het St. Nicolaas-convent, later tuchthuis, thans algemeen arrest- en provoosthuis te Utrecht. *v. d. Monde*, *Tijds.* VII. 397.

Visscher (A.), Nazareth een Utrechtsch convent. *Utr. Volks-Alm.* 1852. 51.

Lommel (A. van), Het Wittevrouwenklooster te Utrecht. A°. 1556 en 1576. *Arch. Aartsb. Utr.* III. 398.

Het convent van Wittevrouwen (te Utrecht) geplunderd. *v. d. Monde, Tijds.* II. 85.

Bosch (L. E.), De Willems-kazerne, voorheen de Witte Vrouwen-Abdij te Utrecht, eene bijdrage tot de geschiedenis dier stad en van den vrede van 1713. Utrecht, N. van der Monde. 1829. 8°. met platen.

— Cecilia-klooster op de Neude te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1861. 181.

Dodt van Flensburg (J. J.), Iets bij hetgene Matthaeus vermeld heeft van het clooster Vredendael. *v. d. Monde, Tijds.* IX. 99.

Geer van Oudegein (J. J. de), Het voormalig klooster der zakbroeders binnen Utrecht. *Hist. Gen. Bijdr.* I. 287.

De stichtings-brief van het Fraterhuis te Utrecht in 1415. *Dodt, Arch.* I. 89.

D., Het Predikheeren-klooster te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1849. 65.

Bosch (L. E.), De monnikenboom bij 't voormalig Karthuizer klooster buiten Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1843. 1.

De Munnikenboom te Utrecht. *Oude Tijd.* 1869. 309.

Beger (G. W.), Het klooster Chartroise of van het Nieuwe Licht te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1862. 83.

Bosch (L. E.), De abdij St. Paulus te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1856. 81.

Buddingh (D.), Utrechts Abtstede. *Oude Tijd.* 1870. 335.

— Oudwijk's abtdije. *Oude Tijd*, 1870. 367.

Gestichten.

Handschrift over de liefdadige stichtingen te Utrecht in het begin der XVIIe eeuw. *Hist. Gen. Kron.* 15 Jg. 86.

Staat der gasthuizen binnen Utrecht, ten tijde van de overdragt der temporaliteit aan Keizer Karel V in 1538. *Dodt, Arch.* II. 169.

Bosch (L. E.), Het St. Barbera-gasthuis, thans het magazijn van Sinkel te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1842. 185.

St. Jobs-Gasthuis (te Utrecht). *v. d. Monde, Tijds.* II. 89.

Beger (G. W.), Stichtingsbrief van het H. Kruis- of St. Sebastiaans-gasthuis te Utrecht gevolgd van eenige aanteekeningen. *Utr. Volks-Alm.* 1855. 157.

Egeling (L. J.), Het Nederlandsch gasthuis voor behoeftige ooglijders te Utrecht. *Lubach, Schat d. Gezondh.* 1862. 25.

Stouw (J.), Eerzuil der weldadigheid, in een verhaal van den aanleg, voortgang, voltrekking en inzegening van het diakonie oude mannen- en vrouwenhuis binnen Utrecht, met de inwijdingsrede van G. M. Elsnerus, hoogleeraar aldaar Utrecht, 1759. 4°.

Böseken (J. H.), Het Diakonie- oude-mannen en vrouwenhuis te Utrecht; stichting in 1759, eeuwfeest in 1859. *Utr. Volks-Alm.* 1860. 209.

Rappard (F. A. van), De fundatie der Zaalbroeders te Utrecht, anno 1436. Utrecht, 1839. 8°. met facs.

Bosch (L. E.), De fundatie van Renswoude te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1849. 17. 1859. 145.

[Wijnaendts (M. A.)], De fundatiën der vrijvrouwe van Renswoude gevestigd te Utrecht, Delft en 's Gravenhage, 1756—1856. Delft, J. H. Molenbroek (z. j. omstreeks 1856). 8°.

Eelde (J. C. van), Het krankzinnigengesticht te Utrecht, gedurende vier eeuwen. Met 2 plaatjes. *Utr. Volks-Alm.* 1862. 179.

Lith (J. P. F. van der), Geschiedenis van het krankzinnigengesticht te Utrecht, gedurende deszelfs 400jarig bestaan. Utr., Kemink & Zn. 1863. 8°.

Hoogeschool en daaraan verbonden instellingen.

Asch van Wijk (A. M. C. van), De stad Utrecht in hare betrekking tot de Hoogeschool in dezelve gevestigd. Utr., L. E. Bosch & Zoon. 1841. 8°.

[Chevalier (N.)], Beschrijving van de ridderlijke Academie te Utrecht. (Fransch en Duitsch). Utrecht, 1704. 4°. met plaat.

Hondert-jaarige Jubel-gedachtenisse der Academie van Utrecht, bestaande in een beknopt verhaal van derselver oorsprong, opkomst, inwijdinge en jubelfeesten, alsmeede in een Reedenvoeringe tot derselver inwijdinge d. 13. Mrt. 1636 door G. Voetius... voorts in een Naamlijst van alle de Professoren deser Academie enz. ontworpen door... G. Voetius en... vermeerdert door Is. Le Long. Amst., 1736. 4°.

Beschrijving van de stichting, voortgang en hedendaagschen bloeistaat der hoogeschoole te Utrecht. *Letter. Histor.* I. 130.

Geschiedenis der Utrechtsche hoogeschool sedert 1815. *Utr. Stud. Alm.* 1823 en volg.

Faam (De). Archief voor de in- en uitwendige geschiedenis der Utrechtsche Hoogeschool. N°. 1—4. Utr., N. van der Monde. 1834. 8°.

Bergh (L. Ph. C. van den), Gedenkboek van het tweede eeuwfeest der Utrechtsche Hoogeschool. Utrecht, J. Altheer. 1837. 8°.

De hoogeschool te Utrecht. *v. d. Monde, Tijdschr.* II. 96 en volg.

Buys Ballot (C. H. D.), De herstelling der Utrechtsche hoogeschool in 1813. Feestrede. Utrecht, L. E. Bosch & Zn. 1863. 8°.

Wijnne (J. A.), De Utrechtsche Hoogeschool in vorige eeuwen. Een redevoering ter herdenking van het tweehonderdvijftig-jarig bestaan der Universiteit, 21 Juni 1886. Utrecht, J. van Druten. 1886. 8°.

Loncq CJz. (G. J.), Historische schets der Utrechtsche Hoogeschool tot hare verheffing in 1815. Utrecht, J. L. Beijers en J. van Boekhoven. 1886. 8°.

De Utrechtsche Hoogeschool. Gedenkblad bij de viering van haar 250-jarig bestaan. Utrecht, J. W. Leeflang. 1886. 8°.

Berkel (A. van), Utrecht's hoogeschool veertien jaren na het begin en veertien jaren voor het einde der 19e eeuw. 1814 en 1886. Historische bijdragen. Amst., A. Rössing. 1886. 8°

Jaarboek der Rijks-Universiteit te Utrecht 1877/78—1885/86. Utr., J. L. Beijers (J. van Druten) 8°. Verschijnt jaarlijks.

Ader (F. B.), Oorsprong en korte geschiedenis van de bibliotheek der Utrechtsche Hoogeschool. *v. d. Monde, Tijds.* I, 151.

Grässe, Zur Geschichte der Utrechter Universitätsbibliothek. *Serap.* 1844. 321.

Boll van Buren (A. B.), Korte beschrijving van de nieuw gebouwde sterrewacht te Utrecht. *Bouwk. Bijdr.* X. 185.

Het Borstbeeld van Berzelius geplaatst in het Scheikundig Laboratorium der Utrechtsche Hoogeschool. Utr., 1849. 8°. met afb.

Overige instellingen van onderwijs.

Reitzius (J. F.), Oratio de origine gymnasii Hieronymiani. Traj. ad Rhenum. 1734. 4°.

Bosch (L. E.), De latijnsche school te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1843. 119.

—— De St. Hieronymus-school te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1846. 1.

Bolhuis (J. H. van), Over de tegenwoordige inrigting der latijnsche school te Utrecht. *Verspr. letterarb.* 374.

Ekker (A.), De Hieronymusschool te Utrecht. Utr., 1863. 2 stukken. 4°.

Es (A. H. G. P. van den), Het vierde eeuwfeest van het stedelijk gymnasium te Utrecht. Feestrede en feestgave. Utr., J. L. Beijers. 1874. 8°.

Dodt van Flensburg (J. J.), 't Klein seminarium of de Jesus-school 't Utrecht, omstreeks het midden der XVIe eeuw. *v. d. Monde, Tijds.* VII. 281.

Kweekschool voor militaire geneeskundigen te Utrecht in 1854. *Repert.* IX. 683.

Numan (A.), 's Rijks veeartsenijschool. *v. d. Monde, Tijds.* II. 161.

Aanteekeningen uit de geschiedenis der rijks-veeartsenijschool te Utrecht. Uitgegeven bij de herdenking van haar 50-jarig bestaan (11 Sept. 1872). Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1872. 8°.

G., De technische school te Utrecht. *Prakt. Volks-Alm.* 1859. 72.

Vermeys (C.), Hoogere burgerschool te Utrecht. *Bouwk. Bijdr.* 1871. XVIII. 23.

Verschillende andere gebouwen, inrichtingen enz.

Scheltema (J.), Iets over het huis Brandaa (op de Oude Gracht), waarin Paus Adriaan VI in den jare 1459 geboren is. Met een woord van den uitgever N. van der Monde. Utr., N. v. d. Monde. 1835. 8°.

Kramm (C.), Beknopte geschiedenis van het gebouw, genaamd Groot Pausbuize te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1853. 84.

—— Het huis Zijdebalen te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1851. 37.

Dodt van Flensburg (J. J.), Het oude vleeschhuis afgebroken en de erven verkocht. *v. d Monde, Tijds.* III. 413.

—— Oud bestaan der windmolens te Utrecht *v. d. Monde, Tijds.* VIII. 32.

—— Pelmolen te Utrecht in 1643. *Aldaar* VII, 139.

Bosch (L. E.), Bellevue, bij de gewezen Maliepoort, te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1846. 99.

—— Geschutgieterij in Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1851. 113.

B., De klokgieterij te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1859. 169. 1860. 147.

Beger (G. W.), De manege te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1854. 73.

De rijschool te Utrecht in 1701 gesticht. *Oude Tijd.* 1869. 51.

Bosch (L. E.), Het gebouw voor kunsten en wetenschappen, voorheen de Mariakerk te Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1844, 63. 1845, 51. 1846. 161.

Riemsdijk (J. C. M. van), Het stadsmuziekcollegie te Utrecht (Collegium Museum Ultrajectum) 1631—1881. Eene bijdrage tot de geschiedenis der toonkunst in Nederland. Utr., J. L. Beijers. 1881. 4°. Met titelgrav., fleurons, culs de lampe, facsimiles en programmen.

Waghto (C.), De doorgang onder den Rhijnspoorweg te Utrecht. *Inst. v. Ingenieurs.* 1869—70. 96.

Vechten.

Scheltema (J.), Verhandeling over de Romeinsche legerplaats bij Vechten. *Mengelw.* IVb. 305.

Romondt (W. J. A. van), Beschrijving van Romeinsche oudheden gevonden te Vechten. *v. d. Monde, Tijds.* VI. 409.

Janssen (L. J. F.), Römische Alterthümer, welche während der Fortifications-Arbeiten zu Vechten in diesem Jahre aufgegraben und zu Leiden aufgehoben sind. *Rheinl. Jahrb.* 1868. XLVI. 115.

Vreeland.

Het slot Vreland omstreeks 1500. *v. d. Monde, Tijds.* III. 77.

Vreeswijk.

Bosch (L. E.), Vreeswijk of de Vaart. *Utr. Volks-Alm.* 1842. 139.

Römer (R. C. H.), Gildenburg, een blokhuis onder Vreeswijk. *Utr. Volks-Alm.* 1857. 1.

Vuursche (De).

Visscher (L. G.), De Vuursche. *Utr. Volks-Alm.* 1838. 145.

Scheltema (J.), Berigt aangaande het oude altaar aan de Vuursche. *Mengelw.* Vb. 33.

Wijk-bij-Duurstede.

Wall (P. H. van de), Onderzoek of Quentovicus Wijk bij Duurstede geweest is. *Letterk. Verh* 4°. I. 75.

Wijk bij Duurstede. *v. d. Monde, Tijds.* III. 1.

Bruyn (M. D. de), Wijk bij Duurstede. *Utr. Volks-Alm.* 1847. 81. 1848. 158.

Een vreedzame commune of Wijk bij Duurstede in de jaren 1783—1787, bijeenverzameld uit de Ned. Jaarboeken, de Post van den Neder-Rhijn en de stukken op het stedelijk archief berustende. Wijk bij Duurstede, Wed. M. S. van Tussenbroek. 1878. 8°.

Wijk bij Duurstede in de jaren 1783—1787. Bijeenverzameld uit de Nederlandsche jaarboeken enz. door J. F. Croockewit. Wijk bij Duurstede, C. Vonk. 1885. 8°.

Vorsterman van Oijen (A. A.), Het Kasteel Wijk bij Duurstede. 's Hage, Geneal.-Herald. Archief. (Wijk bij Duurstede, C. Vonk) 1885. 8°.

Hasebroek (E. J.), Bij het slot te Wijk bij Duurstede (Bibliotheek voor school en volk N°. 9) 's Gravenhage, H. J. Stemberg. 1882. 8°.

Croockewit (J. F.), Korte kroniek van het Kasteel Duurstede. Wijk bij Duurstede, C. Vonk. 1885. 8°.

Ekama (C.), De bouwvallen van het Kasteel Duurstede bij Wijk. *Ned. Spect.* 1879. 315.

Janssen (L. J. F.), Oudheidkundige aanteekeningen over de opdelvingen te Wijk bij Duurstede. *Oudh. Meded.* I. 1. II. 1.

—— Over de oudheid van sommige bij Wijk bij Duurstede gevonden overblijfselen. *Letterk. Werk.* N. R. VI. 157.

Tijdeman (P. H.), Noordsche oudheden te Wijk bij Duurstede. *Letterb.* 1842. I. 285.

Leemans (C.), Brief over de Noordsche oudheden te Wijk bij Duurstede. *Letterb.* 1842. I. 332.

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), De kerk te Wijk bij Duurstede. *Hist. Gen. Kron.* 2e Jg. 220.

Fundatie-brief van het Ewouts-gasthuis te Wijk bij Duurstede in 1400. *Hist. Gen. Kron.* 13 Jg. 116.

Wiltenburg.

De tegenwoordige staat van Wiltenburg en Hoogewoerd, twee Romeinsche legerplaatsen bij Utrecht. *Utr. Stud. Alm.* 1824. 99.

Scheltema (J.), Verhandeling over Wiltenburg en over de Romeinsche legerplaats bij Vechten. *Mengelw.* IVb. 305.

Wulven.

Het huis Wulven, ook in betrekking tot deszelfs bezitters. *v. d. Monde, Tijds.* 2e serie I. 1, 140.

Zeist.

Bruin (Servaas de), Zeist bij Utrecht en de Moravische broeders. *Vad. Lett.* 1863. II. 225.

Kist (N. C.), De oude kerk van Zeyst. *Kist en Roijaards, Arch.* XIII. 383.

Gori (M. W. C.), Het kamp bij Zeist in 1867. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1868. I. 209.

Plan en omstreken van het kamp bij Zeist, vervaardigd op de schaal van 1 : 25.000 en bevattende overzigt van het terrein tusschen Zeist, Woudenberg, Nieuw en Oud Leusden, mitsgaders Soest in de rigting van Amersfoort. 's Gravenh., Gebr. van Cleef. 1863. 1 bl. gekl. lithogr. plano, of in étui 8°.

Wandelkaart voor Zeist, Driebergen en omstreken, met geschiedkundige plaatselijke bijzonderheden en adressen. Zeist, J. W. Eversz. 1879. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Zuilestein.

Het slot Zuilestein bij Amerongen. *Utr. Volks-Alm.* 1840. 145.

PROVINCIE FRIESLAND.

In 't algemeen.

Petrus (Suffr.), De scriptoribus Frisiae, decades XVI et semis etc. Franeq., Jac. Horreus. 1699. 12°.

Dit werkje bevat korte levensberichten van 165 Friesche schrijvers, met opgaaf hunner werken, voornamelijk Friesland betreffende.

Bolhuis van Zeeburgh (J.), Kritiek der Friesche geschiedschrijving. 's Hage, Mart. Nijhoff. 1873. 1e ged. 8°.

Verslag (1e—58e) der handelingen van het Friesch Genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde te Leeuwarden. Leeuw., 1828—1886. 8°.

Archief voor vaderlandsche, en inzonderheid Vriesche geschiedenis, oudheid- en taalkunde, bijeenverzameld door H. W. C. A. Visser en H. Amersfoordt. Leeuwarden, G. T. N. Suringar, 1824 (1e stuk); H. C. Schetsberg, 1827 en 1828 (2e en 3e stuk). 3 stukken 8°.

Niet verder verschenen.

De vrije Fries. Mengelingen, uitgegeven door het Friesch Genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde. Leeuw., G. T. N. Suringar. (later H. Kuipers en J. G. Wester) 1838—1886. I—XVI. 8°.

Friesisches Archiv. Eine Zeitschrift für Friesische Geschichte und Sprache. Herausgeg. von H. G. Ehrentraut. Oldenb., 1849—54. 2 dln. 8°.

Losse stukken betrekkelijk Friesland, uit de nalatenschap van wijlen J. van Leeuwen; uitgeg. door J. Dirks. Workum, 1858, 59. 6 stukken. 8°.

Friesche Oudheden. Afbeeldingen van merkwaardige voorwerpen van wetenschap en kunst, gevonden in de archieven, kerken, kasteelen, terpen enz. van Friesland. In 32 platen met historische toelichtingen, benevens eene geschiedenis van het opgerigte kabinet van oudheden, uitgegeven door het Friesch genootschap van geschied- oudheid- en taalkunde te Leeuwarden. Leeuw., H. Kuipers. 1871—1875. 8°. 32 gekl. pltn. met tekst.

Gids voor de bezoekers der historische tentoonstelling van Friesland, gehouden in Z. M. paleis te Leeuwarden in den zomer van 1877. Leeuw., Gedrukt bij J. R. Miedema. 1877. 8°. met 2 plans.

Dirks (J.), Friesche oudheden. *Vr. Fries*, 1877. XIII. 61.

Pleyte (W.), Frieslands verleden. *Ned. Spect.* 1877. 252, 259.

H. (v.), De historische tentoonstelling van Friesland. Herinneringen en indrukken. *Gids*, 1877. III. 328.

Coronel (S. Sr.), Herinneringen aan de historische tentoonstelling van Friesland. Leeuw., Hugo Suringar. 1878. 8°.

Catalogus van het Museum van het Friesch genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde te Leeuwarden. Leeuw., H. Kuipers. 1881. 8°.

Wassenbergh (A.), Verklaring der namen van eenige steden, grietenijen en dorpen in Friesland. *Fr. Volks-Alm.* 1840. 137. 1842. 165. 1854. 122. 1856. 32. 1857. 49.

Halbertsma (J. H.), De plaatsnamen Ternaard, Ameland, Sneek en Waaxens. *Vrije Fries.* IX. 270.

Doorninck (J. van), Comm. ad quaestionem, quinam fuerint Frisiae termini pro diversis aetatibus diversi, in quas partes divisa, et quae regiones illis fuerint comprehensae. *Annal. Acad. Gron.* 1825.

Fockema (D.), Over de grenzen van Friesland in onderscheidene tijdvakken. *Vr. Fries.* IV. 20.

Andreae (A. J.), Bijdrage tot de burgerlijke en kerkelijke indeeling van Friesland tusschen het Flie en de Lauwers, van omstreeks de 8e eeuw tot 1580. Leeuw., H. Kuipers. 1880. 8°. met kaart.

Hooft van Iddekinge (J. E. H.), Friesland en de Friezen in de middeleeuwen. Bijdragen tot de geschiedenis, rechtskennis, muntkunde en geographie der Friesche gewesten, inzonderheid gedurende de elfde eeuw. Leid., E. J. Brill. 1881. 8°.

Ledebur (L. von), Die fünf Münstersche Gaue und die sieben Seelande Frieslands. Ein Beitrag zur Geographie des Mittelalters. Nebst einem urkundl. Anhange und einer Charte. Berlin, 1836. 8°.

Haan Hettema (M. de), Wat zijn de zeven zeelanden van Friesland? *Vr. Fries.* IV. 254.

Brouwer Pz. (P.) en W. **Eekhoff**, Nasporingen betrekkelijk de geschiedenis der voormalige Middelzee in Friesland; met eene voorrede en kaart, uitgeg. door W. van Peyma. Leeuw., L. Schierbeek. 1834. 8°.

Haan Hettema (M. de), Het meer Flevum en het eiland Flevo, of blikken in de oudere geschiedenis van Friesland, met betrekking tot haren vroegeren en tegenwoordigen waterstaat. Leeuw., V. Meursinge. 1854. 8°.

Ottema (J. G.), Het meer Flevo en de Middelzee (tegen het geschrift van M de Haan Hettema). Leeuw., 1854. 8°.

— — Over het ontstaan der Zuiderzee. *Vr. Fries.* IV. 183.

Fockema (D.), Over de vorming van de Zuiderzee. *Vr. Fries.* IV. 215.

Scheltema (J.), Proeve eener geschiedenis der Zuiderzee. *Mengelw.* VI b. 53. 135.

Swets Azn. (J.), De Zuiderzee en de Kamper eilanden c. a. van voorheen en thans (1863—1882) met kaart en plaat en eene bijdrage omtrent geheele of gedeeltelijke afsluiting der Zuiderzee, toegelicht door eene schetskaart. 's Gravenh., Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1886. 8°. met 3 krtn.

Hellwald (F. von), Die Zuydersee. *Mitth. Geogr. Gesellsch.* 1870. 248.

Kempius (Corn.), De origine, situ, qualitate et quantitate Frisiae. Coloniae Agripp., Gosi Cholinus. 1588. 8°. met houtgrav. (afbeeldingen van kleederdrachten) in den tekst.

Petrus (Suffr.), De Frisiorum antiquitate et origine libri tres. [Ed. 2a] Franeq., Jac. Horreus. 1698. 8°.

— — Apologia pro antiquitate et origine Frisiorum, cum B. G. Furmerii provocatione contra U. Emmium. Franeq., 1603. 4°.

Emmius (U.) contra S. **Petri**, De origine et antiquitatibus Frisiorum. Gron., 1603. 8°.

Furmerius (H.), Hyperaspistes apologiae S. Petri de origine et antiquitatibus Frisiorum ad Ubb. Emmium. Leovard., 1604. 8°. Herdr. Franeq., 1613. 4°. 1699. 8°.

Worp van Thabor [Worp Tyaerda van Rinsumageest], Kronijk van Friesland (I—Ve boek, loopende tot het jaar 1523), uitgeg. door J. G. Ottema. Leeuwarden, H. Kuipers. 1847, 1871. 2 dln. 8°.

Uitgeg. door het Friesch Genootschap v. Geschiedenis, Oudheid- en Taalkunde.

Scharl (Ocko van), Chroniicke ende waarachtige beschrijvinge van Vrieslant. Beginnende nae des werelts scheppinghe 3070 jaer, tot na de gheboorte Christi 1565. Vernieut en verbetert door Joan. Vlitarp, als nu oock van ghelijcken ten derde mael door Andr. Corn. Stavriensem,... Leeuwarden, Jacob Jansen. 1597. fol.

Meyer (S.), Friesische Merkwürdigkeiten vom Anfang solcher Nation bisz im XVI Seculum, u. s. w. Leipzig, 1747. 8°.

Jacoby (C. G.), Kort beknopt chronykjen van Vriesland tot op 't jaar 1567 (met duitsche letter) geëxerpeerd voor hen die de oude chronijken niet kunnen koopen. Leeuw., P. Koumans. 1755. 8°.

[Gabbema (S.)], Historie van Friesland van 1190 tot 1573. Alsmede een verhaal van den naam, oorsprong en eerste opkomst der stad Leeuwarden. Met oorspronkelijke bewijsstukken enz. door S. A. G. Oovergezien enz. door T. Gutberleth. Gouda, 1703. 4°.

Emmius (Ubbo), Rerum Frisicarum historia, distincta in decades sex. Acc. de Frisia, et Republ. Frisiorum, deque civitatibus, foris et vicis, inter Flevum et Visurgim flumina. Lugd. Bat., Lod. Elzevier. 1616. fol. met 1 geogr. kaart, 12 platte gronden en 1 plaat.

Hamconius (M.), Frisia seu de viris rebusque Frisiae illustribus libri II... ab authore recognitum, auctum et imaginibus Regum, Potestatum, ac Principum exornatum etc. Franeq., Jo. Lamrinck et Jo. Starter. 1620. 4°.

Dirks (J.), Iets over de verschillende uitgaven der Frisia van Martinus Hamconius. Workum, 1844. 8°.

Winsemius (P.), Chronique ofte historische geschiedenissen van Vrieslant, beginnende vanden jaere nae des werelts scheppinghe 3635 ende loopende tot den jaere nae de ghebo orte Christi 1622. Met schoone figuyren ende Landts ende Steedcaerten verciert. Franeker, Jan Lamrinck. 1622. fol.

Lieffs (Jacob), Sommiere memoriale ende loffelijcke beschrijving van de Keyserlijcke vrije provintie van Vrieslandt, mitsgaders de daden, het leven ende handelingen der vroomdadighe vrije Vriesen, in rijm gestelt 1536. Amst., O. B. Smient (z. j. omstreeks het midden der 17e eeuw). 4°.

Schotanus (Chr.), Beschryvinge ende Chronyck van de heerlickheydt van Frieslandt tusschen 't Flie en de Lauwers. Franeker, J. B. Wellens. 1655. 4°.

—— De geschiedenissen, kerckelijck ende wereldtlijck, van Friesland, Oost ende West; beginnende van d'eerste geheuchenis ende voltrocken tot op het jaar 1583. Franeker, J. B. Wellens. 1658. fol. met gegrav. titel, wapen en 17 portretten.

—— Beschrijvinge van de Heerlijckheijdt van Frieslandt, tusschen 't Flie end de Lauwers, met nieuwe caerten van 't landschap in 't algemeen soo oud als nieuw ende de drie gedeelten in 't besonder, alsmede de Grieteniën ende steden. Z. pl. o. j. [Franeker], Joh. Wellens. [1664] fol. met titelpl., 11 plattegr. en 35 krtn.

Picardt (Joh.), Korte beschrijvinge van eenige antiquiteiten der provintiën en landen gelegen tusschen de Noordzee, de IJssel, Emse en Lippe. Waerbij gevoeght zijn Annales Drenthiae. Amst., G. van Goedesbergh, 1660. 4°. met kaarten, platen en portretten; 2e druk, zonder eenige afbeeld. Groningen, 1731. 8°. — Latere druk of uitgave, Groningen, 1745. 8°.

[Hilarides (Joh.)], Chronijk der geschiedenissen, van de frije Friesen, vertellende haar oorsprong, opkomst en voortgang,... landstreek enz. van 313 v. Chr. tot 1677. Leeuwarden, P. A. van Tongeren. 1678. 8°.; 2e druk onder den titel: It aade Friesche Terp. Nevens een bijvoegsel tot 1712. Haarlem, Joh. Marshoorn. 1743. 8°.; Nieuwe uitg. (Leeuw.) 1771; laatst verschenen uitg. met bijvoegsels en aanteekeningen van J. van Leeuwen, met 1 plaat. Leeuw., 1834. 8°.

Alting (M.), Descriptio Frisiae inter Scaldim et Amisiam. Amst., 1701 fol. met kaarten.

Boukema (R.), R. de Hooghe's spiegel van staat, voor zooverre als die de provincie van Friesland betreft, onderzogt en teregtgeholpen. Leeuw., 1707. 4°.

[Heussen (H. F. van) en H. van Rijn], Oudheden en gestichten van Vriesland, tusschen 't Vlie en de Lauwers. Uit het Latijn. Leyden, Christ. Vermey. 1723. 2 dln. 8°. met platen.

Beninga (Egg.), Volledige chronijk van Oostfrieslant. Behelsende ook ... de allerseldsaemste geschiedenissen van het oude en hedendaegsse Friesland. Emden, H. Meybohm. 1723. 4°.

Friesland en dezelfs gantsche geleegentheid vertoont in een geographisch woordenboek van alle grietenijen, steden, dorpen, buurten, staten enz. Leeuw., Toh. van Dessel. 1736. 8°. — Herdruk, aldaar, 1746. 8°.

Wierichs (C.), Versuch einiger Anmerkungen über den Staat von Friesland. Oldenb., 1741. 8°.

[Burmania (E. M. van], Geographisch woordenboek, behelsende een uytvoerige beschrijving van de Friesche dorpen enz., nevens derzelver bewoonders en beroemde mannen. Leeuw., Abr. Ferwerda. 1749. 8°.

Traité de la Frise. Paris, 1763. 8°.

Knoop (J. H.), Tegenwoordige staat of beschrijvinge van Friesland. Leeuw., A. van Linge. 1763. 8°. met een kaart.

Sjoerds (Foeke), Algemeene beschrijving van Oud en Nieuw Friesland, zullende dienen voor eene Inleidinge tot eene volledige Historie van Friesland. Leeuwarden, P. Koumans. 1765—68. 2 dln. 4 bdn. 8°. met een kaart.

—— Historische jaarboeken van Oud en Nieuw Friesland, van de vroegste gebeurtenissen tot op den tegenwoordigen tijd. Leeuw., P. Koumans. 1768—71. 5 dln. 8°.

Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden. Deel XIII—XVI behelzende de beschrijving van ... Friesland [door S. Stijl, Conradi, A. IJpey, J. H. Knoop e. a.]. Met krtn en printverb. Amst., Is. Tirion e. a. 1785—89. 4 dln 8°.

Dirks (J.), Friesland vóór 55 jaren. *N. Fr. Volks-Alm.* 1864. 33.

Geographische beschrijving der 32 Vriesche grietenijen, derzelver grondgesteldheid, voortbrengselen, enz. Heerenveen, F. Hessel. 1817. 8°.

[Breest Smallenburg (F. W. van)], Algemeen aardrijkskundig woordenboek van de provincie Friesland. Sneek, Wed. F. W. van Breest Smallenburg. 1833. 8°.

[Koldijk (G. M.)], Iets over Vriesland, of alphabetische plaatsbeschrijving van de steden en dorpen in dit gewest, benevens stand en ligging en bevolking van dezelve. Leeuw., M. van den Bosch. 1837. 8°.

Gauthier Stirum (P. J.), Voyage pittoresque dans la Frise. Auxonne, 1839. 8°. met 1 pl.

Eekhoff (W.), Handboekje voor reizenden door de steden en voornaamste oorden van de provincie Friesland. Leeuw., W. Eekhoff. 1840. 8°. met kaart.

—— Beknopte aardrijkskundige beschrijving van de provincie Vriesland, bevattende een overzigt van den algemeenen en bijzonderen toestand van dat gewest. Leeuw., W. Eekhoff. 1840. 8°.

Haan Hettema (M. de), Oud- en Nieuw-Friesland, of aardrijksk. beschrijving van die provincie. Leeuw., H. C. Schetsberg. 1840. kl. 8°.

Dirks (J.), Aanteekeningen van Z. C. von Uffenbach, gedurende zijn verblijf in Friesland. *Vr. Fries.* VI. 305.

Togtjes door Friesland. *Nut van 't Alg. Alm.* 1857. 177.

Eekhoff (W.), Korte beschrijving van de provincie Friesland, bevattende een overzigt van den tegenwoordigen toestand van dit gewest, toegelicht door statistieke opgaven omtrent den uit- en invoer, veestapel, fabrieken, armwezen, veenen, scheepvaart, kunst- en spoorwegen enz. dezer provincie. Leeuw., W. Eekhoff. 1864. 8°. met kaartje.

Wegwijzer door Friesland. Opgaaf van de voornaamste bijzonderheden, betreffende de grootte en ligging van al de steden, dorpen, gehuchten enz., in de provincie Utrecht. Alphabet. gerangschikt. St. Anna Parochie, J. Kuiken Jz. 1866; 2e druk 1878. 8°.

Bruinsma (J. J.), Natuurkundige plaatsbeschrijving van Friesland. (2e stuk van de Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland.) 's Gravenh., van Weelden & Mingelen. 1872. 8°.

Lycklama à Nyeholt (J. A.), Vrijmoedige beoordeeling van de Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland, 2e stuk »Natuurk. plaatsbeschrijving van de provincie Friesland 1872." Leeuw., W. Eekhoff & Zn. 1879. 8°.

Friesland en de Friezen. Gids voor reizenden, door A. J. Andreae, J. G. Blom JGzn, G. Colmjon, Waling Dijkstra, D. Hansma, H. de Jong, M. E. van der Meulen, S. K. Sipma, Johan Winkler en anderen. Leeuw., Hugo Suringar. 1877. 8°. met 22 houtsneeplaatjes.

Pigorini (L.), De Terpen van Friesland en de eerst bewoonde plaatsen (città) van Friesland. Twee verhandelingen. Uit het Ital. vertaald en met een naschrift vermeerderd door J. Dirks. Leeuw., 1883. 8°.

Eyck tot Zuylichem (F. N.), Beschouwing van den bouwtrant van eenige kerken in Friesland. *Vr. Fries.* V. 163.

Wassenbergh (A.), Alphabetische naamlijst van de voormalige kloosters en abdijën in Friesland. *N. Fr. Volks-Alm.* 1853. 135.

Bolleman van der Veen (B.), Frieslands voormalige kloosters. *N. Fr. Volks-Alm.* 1859. 112.

Bodel Nijenhuis (J. T.) en W. Eekhoff, De algemeene kaarten van de provincie Friesland verzameld, beoordeeld en geschiedkundig beschreven. Leiden en Leeuw., S. en J. Luchtmans en W. Eekhoff. 1846. 8°.

Schotanus à Steringa (Bern.), Friesche Atlas vertoonende de gedaante van Oud Friesland tusschen Rhijn en Eems en van 't tegenwoordig tusschen 't Flie ende de Lauwers, genaamt de Heerlijkheyd van Friesland... Alles door ordre van de ... Gedeput. Staten van de voorsz. provincie op nieuw afgemeeten, in 35 landkaarten bevat en verdeelt, op kopere plaaten gesneeden en tot algem. dienst gedrukt ... A°. 1698. fol.

Schotanus à Steringa (Bern.), Uitbeeldinge der Heerlijkheit Friesland: zoo in 't algemeen als in haare 30 bijzondere Grietenijen. Nieuwelijks ... vermeerd. uitgeg. door Fr. Halma. Leeuw., F. Halma. 1718. gr. fol.

Nieuwe caert van Frieslant vermeerdert en verbetert. Amst., R. en J. Ottens en Leeuwarden, T. van Dessel (z. j. omstr. 1740) 7 bldn fol.

Güssefeld (F. L.), Charte vom Departement Friesland. Nach R. und J. Ottens grosser Charte etc. entworfen. Massstab 1 : 130.000. Nürnberg, Homann's Erben. 1807.

Kaart van Friesland in zijnen vroegsten en tegenwoordigen toestand. Leeuw., D. Meindersma Wzn. 1852. 1 blad 4°.

Nieuwe Atlas van de provincie Friesland, bevattende de 30 grietenijen, met inbegrip van de daarin gelegen steden en hare jurisdictiën, alsmede de eilanden Ameland en Schiermonnikoog, enz. Naar de kadastrale en latere topogr. opmetingen geteekend en in koper gegraveerd door D. Veelwaard Jr. Leeuw., W. Eekhoff. 1859. 32 krtn in plano.

Zakatlas van Friesland, in 30 kaarten. 2e uitg. Franeker, Bernh. Behrns. 1861. 30 bl. gekl. lith. 4°.

Nieuwe kaart van de provincie Friesland, verdeeld in 11 stedelijke en 32 hoofdgemeenten, met aanwijzing van de nieuwe wegen, vaarten, spoorweg, enz. 1863. Naar offic. bronnen bewerkt. Met bijvoeging van reisgelegenheden, hoofdwegen, logementen enz. Leeuw., W. Eekhoff. 1863; 4e verb. druk. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Groote algemeene kaart van de provincie Friesland, in vier bladen, op een schaal van 50.000 op 1, naar de kadastrale en latere topographische opnemingen en offic. stukken bewerkt en vermeerderd met aanwijzing der terreinshoogten in cijfers. Uitgeg. op last der Prov. Staten van Friesland. Leeuw., W. Eekhoff. 1863; 2e tot 1874 bijgew. en verb. druk. 1875. 4 bladen gekl. lithogr. folio.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Friesland. Schaal 1 : 180.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 10e druk. 1882. 1 bl. gekl. grav. plano of in étui 8°.

—— Idem, op de schaal van 1 : 500.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1882. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Spoorwegkaart van Harlingen naar Bremen, met eenige statistieke opgaven, betreffende de provinciën Friesland en Groningen, naar de jongste officieële bescheiden bewerkt, benevens beschrijving der voornaamste plaatsen aan deze spoorweglijn gelegen. Leeuwarden, W. Eekhoff & Zn. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. gevouwen in 8°.

Assen (R. van), Schoolwandkaart van Friesland. Groningen, J. B. Wolters. 1880. plano in 9 bladen.

Grietenijen.

(*Alphabetisch.*)

Steenstra (H. W.), Oudheidkundige aanteekeningen van de dorpen en kloosters der grietenij BARRADEEL, tevens bevatt. eene Naamlijst van de Herv. predikanten dier dorpen, sedert de Hervorming tot nu toe. Franek., G. Ypma. 1836. 8°.

Wassenbergh (A.), Geschiedenis en beschrijving van de grietenij HET BILDT. *Fr. Volks-Alm.* 1843. 69.

Generale koopbrief tusschen de staten van Friesland en de gelastigden van de pachters der domeinen of state BILDT LANDEN, van 1752. (Uitgegeven door A. van Aisma). St. Anna Parochie, J. Kuiken Jzn. 1869. 8°.

Steenstra (H. W.), Oudheidkundige aanteekeningen van de dorpen en kloosters der grietenij FRANEKERADEEL; tevens bevattende eene naamlijst van de Herv. predikanten dier dorpen, sedert de Hervorming tot nu toe. Franek., G. Ypma. 1836. gr. 8°.

Utrecht (F. H. C. van), GAASTERLAND vóór honderd jaren. *Algem. Letterl. Maandschr.* 1846. II. 436. 503.

Andreae (A. J.), Oudheidkundige plaatsbeschrijving van de gemeente KOLLUMERLAND en NIEUWKRUISLAND. 1e gedeelte (Algemeen overzicht der gemeente en beschrijving van het dorp Kollum). 2e gedeelte (Beschrijving van de dorpen Oudwoude, Westergeest, Kollumerzwaag, Ausbuurt en Burum, alsmede aanteekeningen, bijlagen en inhoud). Kollum, T. Slagter. 1885. 8°.

Wassenbergh (A.), MENALDUMADEEL. *N. Fr. Volks-Alm.* 1861. 86.

—— OPSTERLAND. *N. Fr. Volks-Alm.* 1862. 3.

Haan Hettema (M. de), Het graafschap STAVEREN en dat van WESTERGO en OOSTERGO. *Fr. Volks.Alm.* 1851. 27.

Rouwkema Hz. (S.), Iets over de vroegere geschiedenis van STELLINGWERF. *Fr. Volks-Alm.* 1846. 71.

[Klijnsma (S. F.)], Geschiedkundige herinneringen uit de voormalige grietenijen OOST- en WEST-STELLINGWERF, hoofdzakelijk aangaande het geslacht der van Haren's. Meppel, H. ten Brink. 1861. 8°.

[Baerdt van Sminia (H.)], Wandelingen van mijnen oud-oom den opzigter, door een gedeelte van Vriesland, bevattende eene plaatselijke en geschiedkundige beschrijving van de merkwaardigheden der Grietenij TIETJERKSTERADEEL. Uit de nagel. papieren van een dorpspredikant bijeenverz. door H. van Rollema. Leeuw., W. Eekhoff. 1841. 8°.

Eilanden.

Halbertsma (J. H.), De Friesche eilanden SCHIERMONNIKOOG, AMELAND en TER SCHELLING [thans onder Noord-Holland]. *N. Fr. Volks-Alm.* 1856. 76.

Haan Hettema (M. de), Het eiland AMELAND. *N. Fr. Volks-Alm.* 1855. 27.

Allan (F.), Het eiland AMELAND en zijne bewoners geschetst. Amst., Wed. Borleffs en ten Have. 1857. 8°. met kaart.

Roorda (J.), Zeebad-inrigting op AMELAND, de wenschelijkheid, oorsprong en aanvankelijke daarstelling enz. Dokkum, A. Schaafsma. 1854. 8°.

Allard (H. J.), Het St. Clemens-kerkje te NES en de katholieke gemeente op AMELAND. *Wachter*, 1873. II. 91.

Allan (F.), Het eiland SCHIERMONNIKOOG en zijne bewoners geschetst. Amst., Weytingh en van der Haart. 1856. 8°. met kaart.

Boon Mesch (A. H. van der), De vooruitgang op SCHIERMONNIKOOG. *Tijds. v. Nijverh.* 1862. XXV. 20.

Winkler Prins (A.), Het eiland SCHIERMONNIKOOG. *Nederland.* 1867. II. 303.

—— Geschiedenis en beschrijving van het eiland SCHIERMONNIKOOG. Amst., Loman en Verster. 1868. 12°.

Buma (W. W.), SCHIERMONNIKOOG, de LAUWERS, de SCHOLBALG. *Vr. Fries.* XII. 1873. 337.

Boven (H. W. van), Gids voor badgasten naar het Noordzeebad SCHIERMONNIKOOG, met plattegrond van het dorp. 1e en 2e jaarg. 1886 en 1887. Groningen, Scholtens en Zn. 8°.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Bakkeveen.

Meer (D. H. van der), Geschied- en oudheidkundige beschouwing van Bakkeveen. *Fr. Volks-Alm.* 1839. 23.

Bergumerheide.

Thoden van Velzen (U. W.), De Bergumer Heide. Leeuw., G. T. N. Suringar. 1846. 8°.

Berlikum.

Nota (P.), Tweetal van kerkelijke Leerredenen gedaan, de eene ter inwijinge van de nieuw gebouwde kerk te Berlikum, en de andere ter inwijinge van het nieuwe Orgel enz. Benevens een aanhangzel, betreffende de oudheden en voornaamste gebeurtenissen van den dorpe Berlikum. Franeker, 1781. 8°.

Bolsward.

Vertoog over de stad Bolsward, enz. *Koopman.* VI. 369.

Haan Hettema (M. de), Berigt omtrent eene muurschildering in de St. Maartens-kerk te Bolsward. *Vr. Fries.* V. 22.

Janssen (L. J. F.), Over den St. Maartenssteen te Bolsward. *Vr. Fries.* V. 277.

Photographiën der Gothieke banken en onderdeelen uit de XVe eeuw, aanwezig in de St. Martinikerk te Bolsward. Sneek, Gebrs. Cordes, Bolsw., G. M. Marckelbach. 1879. 12 Stuks in kabinet formaat.

Couwenberg (G.), Het klooster en de statie der Minderbroeders te Bolsward. *Godsdienstvr.* 1860. LXXXIV. 10.

Dokkum.

Fockema (D.), Over een handschrift van Gerrit Hesman, behelzende aanteekeningen van gebeurtenissen te Dockum voorgevallen. *Vr. Fries.* VI. 127.

Kuyper (J.) Plattegrond van Dokkum, op de schaal van 1 : 3.750. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Dongjum.

Wassenbergh (A.) Graftombe van Sicco van Goslinga, in de kerk te Dongjum. *N. Fr. Volks-Alm.* 1856. 79.

Drachten.

Iets over Dragten. *Fr. Volks-Alm.* 1838. 8°.

Blom (J. G. van), De opkomst van het vlek Dragten, in de provincie Friesland, vermeerderd met geschiedkundige aanteekeningen en bijlagen, benevens eene kronijk en kaarten van Dragten en afbeelding van deszelfs voormalige kerken. Leeuw., W. Eekhoff. 1840. 8°.

Dronrijp.

Zwaag (W. C. van der), Inrigting te Dronrijp ten gunste der armen. *Tijds. v. h. Armw.* III. 1854. 162.

Flieussen. (De)

Bruinsma (J. J.) De Fluessen (in Friesland). *N. Fr. Volks-Alm.* 1862. 151.

Foswerd.

Cannegieter (H. G.), Het klooster Foswerd. *Fr. Volks-Alm.* 1846. 44.

Franeker.

Vomelius (S.), Corte beschrijvinghe der loffelicke stadt Franeker. (Vóór zijne Nederd. vertaling van Sallustius). Franeker, 1613. 8°.

[Zijlstra (D. P.)], Historie en beschrijving van Franeker beginnende met 1192 en eindigende 1785. Bijeen verzaameld door D. P. Z. Franeker, D. van der Sluis. 1785. 8°

Telting (A.), De St. Maartenskerk te Franeker. *Vr. Fries.* VII. 74. — Ook afzonderlijk uitgeg. Workum, 1854. 8°.

—— Redevoering over het Kruisbroedersklooster te Franeker. *Vr. Fries.* IX. 113. — Ook afzonderlijk uitgeg. (Workum) 1861. 8°.

Vriemoet (E. L.), Athenae Frisiacae... Historia Academiae quae est Franequerae etc. Franeker, G. Coulon. 1748; Nieuwe titeluitg. aldaar, H. A. de Chalmot. 1763. 4°.

Beschrijving van de opkomst, den aanwas en tegenwoordigen staat der vermaarde hoogeschoole van Friesland te Franeker. *Letter. Hist.* II. 1.

Camper (A. G.), Redevoering ter inwijding van Vrieslands Athenaeum, met historische aanteekeningen. Harlingen, M. van der Plaats. 1816. 8°.

Vitringa Coulon (J.), Beschouwing over het Franeker Athenaeum. *Letterb.* 1842. II. 82.

Boeles (W. B. S.), Frieslands hoogeschool en het Rijks athenaeum te Franeker. Uitgeg. door het Friesche genootsch. van geschied- oudheid- en taalkunde. Leeuw., H. Kuipers. 1878—1881. 8°. met pltn.

Crane (J. W. de), Herinneringen van Martena-huis te Franeker. *Vr. Fries.* I. 93. 277. -- Ook afzonderl. uitgeg. Workum, 1838. 8°.

Telting (A.), Botnia-huis te Franeker. *N. Fr. Volks-Alm.* 1858. 3.

Swinden (J. H. van), Beschrijving van het rijks-planetarium te Franeker van 1773—1780, uitgebracht en vervaardigd door Eise Eisinga. 3e druk met bijvoegsels en afbeeldingen vermeerderde druk, voorafgegaan door het leven van Eisinga en eene geschiedenis van zijn planetarium door W. Eekhoff. Schoonh., S. E. van Nooten. 1851. 8°.

Goutum.

Six (G. A.), Het slot Wiardastate te Goutum bij Leeuwarden met de schilderijen, oudheden daarin aanwezig, beschreven en opgehelderd. *Vr. Fries.* 1870. XII. N. R. VI. 150.

Grouw.

Het dorp Grouw. *Fr. Volks-Alm.* 1837. 125.

Hallum.

Cannegieter, Geschiedkundige herinneringen van Hallum. *Fr. Volks-Alm.* 1851. 153. 1852. 3.

Hardegarijp.

Beschrijving van de stins genaamd Grovestins te Gastmaburen, onder Hardegarijp. *Fr. Volks-Alm.* 1838. 128.

Harlingen.

Verwijs (E.), Harlingen vóór 70 jaren. *N. Fr. Volks-Alm.* 1866. 3.

Cool (P.), De stichting der Doopsgezinde kerk te Harlingen, redenen en geschiedk. mededeelingen daartoe betrekkelijk. Harl., J. F. V. Behrns. 1858. 8°.

Kuyper (J.), Plattegrond van Harlingen, op de schaal van 1 : 15000. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Heerenveen.

Schouwen (J. F.), Korte beschrijving van 't beroemde vlek Heerenveen. Amst., 1727. 8°.

Hindeloopen.

Roosjen (S. O.), N. D. Kroese en W. Eekhoff, Merkwaardigheden van Hindeloopen; bevattende historische bijzonderheden omtrent de woningen, kleeding, gebruiken en taal der Hindeloopers, benevens taalproeven in rijm en onrijm. Leeuw., W. Eekhoff. 1855. 8°. met pltn.

Jellum.

Buma (W. W.), Geene heerlijkheden in Friesland of dr. Sikke Dekema en Mammema state te Jellum. *Vr. Fries.* VII. 379.

Jelsum.

Eekhoff (W.), Hinnema-state te Jelsum. *Fr. Volks-Alm.* 1839. 114.

Kuikhorne.

J . . d (V.), Kuikhorne bij 't Bergumermeer, open brief aan mijn vriend. *N. Fr. Volks-Alm.* 1862. 101.

Leeuwarden.

Inleiding. — Beschrijving in 't algemeen. — Afbeeldingen. — Plattegronden.

Eekhoff (W.), De stedelijke bibliotheek van Leeuwarden bevattende voornamelijk de werken van schrijvers uit en over deze hoofdstad van Friesland en hare geschiedenis, beschreven en toegelicht. Gevolgd door een geschiedk. bibliographie van Leeuwarden. Leeuw., W. Eekhoff. 1871. 8°.

Eekhoff (W.), De stedelijke kunstverzameling van Leeuwarden, afbeeldingen van vorsten, beroemde mannen, merkwaardige gebeurtenissen en voorname gebouwen, benevens plattegronden, gezigten, kunstvoortbrengselen en bijzonderheden dezer hoofdstad van Friesland. Met vervolg op den Catalogus van de stedelijke bibliotheek van 1870, alsmede een overzigt van de geschiedenis der kunst in Friesland. Leeuw., H. Bokma. 1875. 8°.

Winkler (J.), Leeuwarder straatnamen. *Nav.* 1869. 197.

Leeuwarden. *Nut van 't Algem. Alm.* 1857. 166.

Ottema (J. G.), Leeuwarden vóór 260. *N. Fr. Volks-Alm.* 1863. 15.

Gabbema (Simon A.), Verhaal van de stad Leeuwarden. Waarin de oorsprong des naams, eerste opkomst, aanwas, geleegenheid, enz. van den jaare 1190 tot den jaare 1573. Overgezien en in 't ligt gebragt, en met een voorreeden en bladwijzers verrijkt door Tob. Gutberleth. Franeker, Hendr. Amama. 1701. 4°. met 2 kopergrav.

Eene kleine wandeling om en door Leeuwarden in Oct. 1845 door Oom Zwerver en zijnen Neef. Leeuw., D. Meindersma Wz. 1846. gr. 8°.

Tweede kleine wandeling om en door Leeuwarden, in Aug. 1847, door Oom Zwerver en zijn Neef, waarachter een dichtstuk, getiteld: Het Vriesche Neptunusfeest, of de Hardzeilpartij te Sneek, geh. 18 Aug. 1847. Leeuw., D. Meindersma Wz. 1847. gr. 8°.

Eekhoff (W.), Geschiedkundige beschrijving van Leeuwarden, de hoofdstad van Friesland, van de vroegste tijden tot 1846. Leeuw., W. Eekhoff. 1846, 1847. 2 dln. gr. 8°. met krtn. en pltn.

Haan Hettema (M. de), Leeuwarden voor en na hare wording als stad en in hare betrekking tot de Leppa. Leeuw., V. Meursinge. 1848. gr. 8°.

Eekhoff (W.), Beschrijving van de 12 gezichten op de voornaamste gebouwen en beplantingen van Leeuwarden. Leeuw., W. Eekhoff. 1849. 4°. obl.

Moezelaar (L.), Geschiedkundige plaatsbeschrijving der stad Leeuwarden, enz. Leeuw., P. Burggraaff Jz. 1854. 2 stukken. 8°.

Asman, Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving van de gemeente Leeuwarden. Utrecht, C. van der Post Jr. 1870. 4°. met kaart.

Gids in Leeuwarden en omstreken. Leeuw., W. Eekhoff & Zn. 1881. 8°.

Reynders (S.), Twaalf gezigten op de voornaamste gebouwen en plantingen der stad Leeuwarden, in den tegenwoordigen tijd. Naar de natuur geteekend en met eene korte beschrijving voorzien door W. Eekhoff. Leeuw., W. Eekhoff. 1850. 4°. oblong.

Twintig photographiën van Leeuwarden. Leeuw., W. Eekhoff. 1873. In albumformaat.

Plattegrond van Leeuwarden, geteekend door A. Douglas. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1863; 2e druk. 1870. 1 bl. gekl. lithogr. 4°.

Plattegrond van Leeuwarden, met toelichting door D. Vonk. Leeuwarden, W. Eekhoff & Zn. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. en 20 blz. tekst. 8°.

Kuyper (J.), Plattegrond van Leeuwarden, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Verschillende gebouwen, Instellingen enz.

Eekhoff (W.), Geschiedenis van den Stads- of Prinsentuin te Leeuwarden (Mei 1836). 8°.

Overgedrukt uit de Leeuwarder Courant.

Haan Hettema (M. de), Onder den lindeboom. De Brol te Leeuwarden. Eene bijdrage tot de geschiedenis van die stad. *N. Fr. Volks-Alm.* 1853. 13.

Aalderink (H.), Historisch overzicht betrekkelijk de stichting van een beursgebouw te Leeuwarden van 1795—1877, bewerkt naar officiëele bescheiden. Leeuw., R. J. Schierbeek Lz. 1878. 8°.

Warnsinck (I.), Het gebouw van de oude kanselarij te Leeuwarden. *Bouwk. Bijdr.* VII. 89.

Fockema (D.), Over de zinnebeelden in den gevel der voormalige kanselarij te Leeuwarden. *Vr. Fries.* VI. 124.

Nieuwenhuis (D. B.), Het oude landshuis te Leeuwarden. *N. Fr. Volks-Alm.* 1854. 1.

Eekhoff (W.), Geschiedenis van het nieuwe Stads Weeshuis te Leeuwarden. (In zijn geschrift over J. M. Baljee, Raad van Ned. Indië, weleer voedsterling, later weldoener en behouder van het gesticht.) Leeuwarden, G. T. N. Suringar. 1855. 8°. met plaat.

[Haan Hettema (M. de)], Het 50jarig bestaan van het R. C. weeshuis te Leeuwarden plegtig gevierd op den 30sten Mei 1836. Leeuw., L. Schierbeek. 1836. 8°.

Rapport betreffende het St. Anthony-gasthuis te Leeuwarden. Leeuw., J. W. Brouwer, 1852. 8°.; 2e en 3e rapport 1853 en 1854.

Memorie van antwoord van de voogden en voogdessen van het St. Anthony-Gasthuis te Leeuwarden op het rapport betreffende dat gesticht dd. 19 Februari 1852. enz. enz. Leeuw., J. W. Brouwer. 1853. 8°.

Nadere Memorie van de voogden van het St. Anthony-Gasthuis te Leeuwarden, aan den raad der gemeente Leeuwarden 13 Oct. 1853. Leeuw., J. W. Brouwer. 1853. 8°.

[Eekhoff (W.)], Geschiedenis van het Sint Anthony gasthuis te Leeuwarden, met de daarbij behoorende stukken. Leeuw., 1854. 8°.

Oorkonden der geschiedenis van het St. Anthony-gasthuis te Leeuwarden, uit de 15de en 16e eeuw. Voor de voogden dezer stichting naar de oorspronkelijke bescheiden uitgegeven door W. Eekhoff. 1406—1600. (Z. pl.) 1876. 2 dln. 8°.

Halmael Jr. (A. van), Iets over de kerken, kloosters en voormalige groote gasthuizen, binnen Leeuwarden. *N. Fr. Volks-Alm.* 1853. 100.

Eekhoff (W.), Beknopte geschiedenis van het voormalige St. Anna-leen, in de kerk van Oldehove te Leeuwarden. Eene bijdrage tot de geschiedenis van de kerkelijke goederen in Friesland. Leeuw., W. Eekhoff. 1860. 8°.

Bevat veel plaatselijke bijzonderheden.

Verwijs (Eelco), De abdij van Corvei en de kerk te Leeuwarden. Leeuw., Hugo Suringar. 1864. 4°.

Hoogland (J. J.), Het nonnenklooster der twaalf Apostelen te Leeuwarden. *Arch. Aartsb. Utr.* II. 385.

Arntzenius (H. J.), Oratio de natalibus et incrementis Gymnasii Leovardiensis. Leovard., 1762. 4°.

Boot (J. C. G.), De historia Gymnasii Leovardiensis ab origine ad haec tempora. Leovard., W. Eekhoff. 1854. 8°.

Eekhoff (W.), Het voormalig kruidmagazijn te Leeuwarden. *N. Fr. Volks-Alm.* 1863. 139.

Romein (T.), Nieuwe kavalery-stal te Leeuwarden. *Bouwk. Bijdr.* V. 203.

—— Nieuwe manege te Leeuwarden. *Bouwk. Bijdr.* XIV. 25.

Mariëngaard.

Diest Lorgion (E. J.), Het klooster Mariëngaard. *Fr. Volks-Alm.* 1842. 86.

Gesta abbatum orti Sancte Marie. Gedenkschriften van de abdij Mariëngaarde in Friesland. Naar het te Brussel bewaarde handschrift uitgeg. met inleiding, aanteekeningen en register door Aem. W. Wijbrands. Uitgeg. voor rekening van het Friesch Genootschap van geschied-, oudheid- en taalkunde. Leeuward., H. Kuipers. 1878. gr. 8°. met 1 gelith. gekl. plaat.

Menaldum.

Rollema (H. van) [psd. van H. Baerdt van Sminia], De Orxma-state te Menaldum. *Fr. Volks-Alm.* 1844. 143.

Molkwerum.

Halbertsma (J. H.), Het Hexenhol te Molkwerum. *N. Fr. Volks-Alm.* 1865. 17.

Nieuwezijlen.

Dijkstra (T. R.), Het gedenkteeken bij de Nieuwe Zijlen. *N. Fr. Volks-Alm.* 1861. 143.

Nijland.

Breunissen Troost (A.), Beschrijving van het in loodregten stand brengen van den toren te Nijland. *Bouwk. Bijdr.* XVI. 87.

Noordwolde.

Sminia (H. B. van), Noordwolde in de gemeente West-Stellingwerf. *N. Fr. Volks-Alm.* 1856. 43.

Oranjewoud.

Kuyper (J.), Plattegrond van Oranjewoud, op de schaal van 1 : 25.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880). 1 bl. gekl. grav. of in étui 8°.

Oudega.

Blom (G. van), Het slot Groot Haersma-State, te Oudega, in de Grietenij Smallingerland. *Fr. Volks-Alm.* 1842. 101.

Rijs.

Janssen (L. J. F.), Het Hunebed te Rijs. *Vr. Fries.* V. 338.

—— Nog iets over het Hunebed te Rijs. *Aldaar.* VI. 161.

Rinsumageest.

Janssen (L. J. F.), De grafsteen te Rinsumageest van het jaar 1341. *Vr. Fries.* X. 144.

—— Nog iets over de grafzerk te Rinsumageest van 1341. *Vr. Fries.* XI. 268.

Sneek.

Napjus (Eelko), Historische chronijk of Beschrijving van oud en nieuw Sneek. Sneek, R. Zeylstra en M. Olingius. 1772. 8°. — Nieuwe vermeerd. uitgave, onder den titel: Geschiedkundige kronijk en beschrijving van de stad Sneek. Sneek, F. W. v. B. Smallenburg. 1826. 8°.

Molenaar (A.), Iets over Sneek. *Vriend d. Vaderl.* III. 744.

Staveren.

Westerman (A.), Korte beschrijvinge van de oude Anzeestadt Stavoren. (Gedrukt achter zijne: Groote Christelijke ze-vaert). Amst., 1611, en later herhaaldelijk op nieuw gedrukt.

Soet (Hendrik) [zich ook noemende Soeteboom], Op- en nedergank van de oude koninklijke Anzee-stadt Stavoren, Moederstadt der Friesen. Nevens de voornaamste geschiedenissen van Vrieslandt, van 't jaar vóór Christus geboorte 313 tot na 1575. Bij Hendrick Soet. Haerlem, Th. Fonteyn. 1647. 8°. met portretten.

Iets over Stavoren, het Vrouwezand en het Roode klif. *Fr. Volks-Alm.* 1837. 39.

Eekhoff (W.), De Geldersche en de Friesche stad Staveren, Stavoren, Steveren. *Vr. Fries.* XIII. 1877. 235.

Terkaple.

Haan Hettema (M. de) en A. van Halmael Jr., De kerk te Ter Kaple van binnen. *Vr. Fries.* II. 130.

Thabor.

Wassenbergh (A.), Het klooster Thabor. *Fr. Volks-Alm.* 1841. 141.

Tjeukemeer.

Veen (H. G. van der), Tjeuke meir. *Fr. Volks-Alm.* 1847. 40.

Wiewerd.

Scheltema (J.), Iets over het lijk van A. M. van Schurman en over een grafkelder te Wiewert. *Vad. Lett.* 1804. II. 690.

Ledder (J.), Aanteekeningen omtrent de grafkelder te Wieuwerd. *Vr. Fries.* VI. 201.

Wijkel.

Wassenbergh (A.), Graftombe van Menno van Coehoorn in de kerk te Wijckel. *N. Fr. Volks-Alm.* 1855. 138.

Wijnjeterp.

Eenige bijzonderheden omtrent de Bonifaciuskapel nabij Wijnjeterp. *Fr. Volks-Alm.* 1848. 176.

Witmarsum.

Cool (P.) en P. Feenstra Jr., Gedenkschrift van het Menno-Simons-Monument [te Witmarsum]. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1880. 8°.

Wolvega.

Halbertsma (J. H.), De brand te Wolvega, 1776. *Letterk. Naoogst.* II. 490.

PROVINCIE OVERIJSEL.

In 't algemeen.

Bijsterbos (J. C.), Verslag omtrent sommige geschiedkundige aanteekeningen over Overijssel. *Vereen. Overijss. Regt, Versl.* I. 51.

Register van Overijsselsche oorkonden uitgegeven door de vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis. Bewerkt door J. C. Bijsterbos, J. I. van Doorninck en G. W. de Vos van Steenwijk. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1873. 8°.

Racer (J. W.), Overijsselsche gedenkstukken. Leyden, T. Koet. (1e stuk) en verder te Campen, bij J. A. Chalmot. 1781—93. 7 dln. 8°.

Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel, uitgegeven door J. I. van Doorninck en J. Nanninga Uiterdijk. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1874—1886. deel I—IX. afl. 1. 8°. met afbeeldingen.

Catalogus der geschiedkundig-Overijsselsche Tentoonstelling, geopend te Zwolle den 18 Aug. 1882. Uitgeg. door de Vereen. tot beoef. v. O. regt en geschied. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1882. 8°.

Verslag van de Commissie voor de geschiedkundig-Overijsselsche Tentoonstelling, gehouden te Zwolle in 1882. Uitgeg. door de Vereen. tot beoef. v. O. regt en geschied. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1883. 8°.

Geer van Jutfaas (B. J. L. de), De vorming van het Oversticht. *Hist. Gen. Kron.* 31 Jrg. 1875. 427.

Molhuysen (P. C.), Vroegere toestand der streken aan den IJssel. *Overijss. Alm.* 1838. 29, 325.

Achter de Rijen, grensscheiding tusschen het Oversticht en Zutphen. *Overijss. Alm.* 1855. 283.

Hornius (G.), Transisalania et urbs Zwolla. In: *Hornii dissertt. histor. et polit.* Lugd. Bat., 1668. 8°.

Nagge (W.), Korte beschrijvinge van de provincie van Overijssel. Deventer, J. de Lat. (omstreeks 1700) fol.

Sloet tot Oldhuis (B. W. A. E.), Zacharias Conrad van Uffenbach in Overijssel. 1710. *Overijss. Alm.* 1854. 257.

Doorninck (J. van), Schets eener verdeeling van Overijssel in Schout- of Rigterambten en Marken, omstreeks 1750. Uitgeg. door de Vereen. tot beoef. v. O. regt en geschied. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1867. 8°.

[Dumbar (G.)], Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden, dl. XVII—XX, behelzende de beschrijving van ... Overijssel. Met printverb. Amst., Is. Tirion e. a. 1781—1803. 4 dln. 8°.

Doorninck (J. van), Over de waarde van het tweede deel van den Tegenwoordigen Staat van Overijssel. *Overijss. Alm.* 1853. 241.

Boom (H.), Mijn reis-portefeuille, of omzwervingen door Overijssel. Zwolle, J. J. Tijl. 1847. 8°.

Schreven (J. van), Korte geschiedenis en aardrijksbeschrijving van de provincie Overijssel. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1852, 1857. 2 stukken 8°. met krt.

Schets eener statistieke plaatsbeschrijving voor de gemeenten in Overijssel. Zwolle, 1854. 8°.

Lubach (D.), Natuurkundige plaatsbeschrijving van Overijssel. (Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland, 4e stuk). 's Hage, v. Weelden en Mingelen. 1875. 8°. met kaart.

Roijen (J. A. van), Het voortbrengend vermogen der provincie Overijssel. Zwolle, J. J. Tijl. 1842. gr. 8°.

Doorninck (J. I. van), Overijssel's rijkdom. *Bijdr. Gesch. Over.* I. 188.

Ebbinge Wubben (F. A.), Havezathen in Overijssel. *Overijss. Alm.* 1844, 133. 1845, 28. 1846, 105. 1847, 206. 1848, 236. 1849, 133.

Marle (T. W. van), Oud metselwerk: oude kerken en gebouwen in Overijssel en Gelderland. *Overijss. Alm.* 1845. 99.

Transisalania Provincia vulgo Over IJsel. Door N. ten Have, vermeerdert en verbeetert door J. de Lat. 1743. 4 bldn. gr. fol.

Güssefeld (F. L.), Charte vom Departement Over-Yssel und Drenthe. Maasstab 1 : 240000. Nürnberg, Homanns Erben 1807. 1 bl. kopergrav. roy. fol.

Kaart van de provincie Overijssel, uitgegeven onder toezigt van D. Bierens de Haan. Deventer, J. de Lange. 1859. 4 bladen gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Overijssel. Schaal 1 : 200.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 10e druk. 1884. 1 bl. gekl. grav. plano. of in étui 8°.

—— Idem op de schaal van 1 : 400.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1882. 1 bl. gekl. grav. 4° of in étui 8°.

Kaart van Overijssel, naar de beste bronnen bewerkt onder toezicht van W. A. Elberts. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1867. 4 bladen gekl. lithogr. plano.

Kruyder (C. A. C.), Nieuwe schoolkaart van de provincie Overijssel. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1875. 4 bladen gekl. lithogr. plano.

Oude kwartieren. — Eiland Schokland.

Vloten (J. van), Etymologisch-historische aanteekeningen omtrent den ouden staat en wording van SALLANT in Overijssel. *Vereen. Overijss. Regt, Versl.* III. 53.

Limburg Brouwer (P. A. S. van), Reisindrukken uit het Achterland (TWENTHE). *De Gids*, 1860. II. 605.

Molhuysen (P. C.), De hof Elvetre of Monnikhof in Twenthe. *Vereen. Overijss. Regt*, *Versl.* II. 98.

Quarles van Ufford (J. K. W.), Een kijkje in TWENTHE. *Econ.* 1871, 247.

Dumbar (G.), Verhandeling over het graafschap GOOR en beschrijving van de heerlijkheid ALMELO en FRIEZENVEEN. Twee onuitgeg. hoofdstukken van den tegenwoordigen staat van Overijssel. Uitgeg. van wege de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis. Devent., J. de Lange. 1859. 8°.

Mees Azn. (G.), SCHOKLAND. *Overijss. Alm.* 1847, 267.

Meester (G. A. de), Iets over SCHOKLAND en de Zuiderzee. *Letterb.* 1847. I. 82.

Meylink (B.), Beschrijving van SCHOKLAND en de Schokkers, met eenige losse gedachten en gesprekken op een Zondags-reisje der- en herwaarts. Kamp., K. van Hulst. 1858. 8°. met krt.

Zeehuizen (J.), Een bezoek op SCHOKLAND. *Ned. Volks-Alm.* 1859, 138.

Schuttevaer (W. J.), Beschouwingen over het eiland SCHOKLAND naar aanleiding van eene voorgestelde inkorting. Met een naschrift aangaande de nog niet beeindigde tolkwestie van het Zwolsche diep. Assen, J. A. Gratema. 1861. 8°. met pltn.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Albergen.

Geerdink (E. A.), Het huis der broeders van het gemeene leven, later het klooster der reguliere kanunniken van den H. Augustinus te Albergen. *Kerk. Ned.* 1847. 47.

Hattink (R. E.), Twee bescheiden, op het klooster Albergen betrekking hebbende. *Bijdr. Gesch. Over.* I. 318.

Verzameling van stukken betrekkelijk het klooster Albergen, Registrum Johannis de Lochem, prioris monasterii in Albergen sive annales rerum in Transisalania maxime et Gelria annis 1520—1525 gestarum. Uitgeg. door de Vereen. tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1875--78. 8°.

Almelo.

Racer (J. W.), Almelosche oudheden, met bijlagen. Campen, J. A. de Chalmot. 1785, 1786. 1e st. en 2 vervolgen op het 1e stuk. 8°.

Molhuysen (P. C.), Het huis Almelo. *Overijss. Alm.* 1837. 186.

Arembergergracht.

De Aremberger Grift. *Overijss. Alm.* 1848. 205.

Iets over de Aremberger gracht, tusschen Friesland en Overijssel. *Vereen. Overijss. Regt*, *Versl.* III. 61. 70.

Avoort.

Halbertsma (J. H.), Avoort, een grenspunt tusschen de Marken Notter en Noetzele. *Overijss. Alm.* 1841. 1.

Bathmen.

Leemans (C.), Oude muurschilderingen in de kerk te Bathmen in Overijssel. Uitgeg. door de Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Amst., C. G. v. d. Post. 1872. 4°. met 11 pltn.

Stuers (V. de), De muurschilderingen te Bathmen. *Ned. Spect.* 1870. 307.

Blokzijl.

Haasloop Werner (G.), De naamsreden van Blokzijl. *Overijss. Alm.* 1844. 82.

Kaempff, Aanteekeningen betrekkelijk Blokzijl. *Overijss. Alm.* 1843. 133.

Bukhorst.

Haasloop Werner (G.), De havezathe Bukhorst. *Overijss. Alm.* 1849. 187.

Deventer.

Beschrijving in 't algemeen. — Plattegrond.

Deventer in haar alonde handelswelvaart beschouwd. *Koopman*, VI. 449.

Revius (Jac.), Daventriae illustratae, sive historiae urbis Daventriensis, libri VI. Lugd. Batav., P. Leffen. 1651. 4°.

Moonen (Arn.), Korte chronijke der stadt Deventer, van de oudste geheugenisse af tot het jaer 1648. De tweede druck verbetert en aanmerkelijk vermeerdert, (en daaraan toegevoegd: Beschrijvinge der stad Deventer door Gualt. Sylvanus. 28 blz.). Deventer, Jan van Wijk. 1714. 8°.

De vorige uitgaaf is van 1688.

[Heussen (H. F. van) en H. van Rijn], Oudheden en gestichten van het Bisdom van Deventer. Leyden, Christ. Vermey. 1725. 2 dln. 8°.

Dumbar (G.), Het kerkelijk en wereltlijk Deventer, behelzende eene uitvoerige beschrijving van stats oorsprong, benaemingen, gelegentheid, voornaeme gebouwen, enz. Met kopere platen (en portret van den schrijver) (deel I). Arnhem, J. Chr. Nobe. 1752; deel II, door G. Dumbar, den jongeren, vermeerderd uitgegeven. Deventer, Lucas Leemhorst. 1788. fol.

Wassenbergh (E.), Oratio de urbe Daventria, eruditionis in Belgio matre, et conservatrice celeberrima. Dav., 1768. 4°.

[Baudet (P. J.)], Notice géographique et historique sur la ville de Deventer, extraite, pour la majeure partie, de G. Dumbar, Histoire, etc. Deventer, J. de Lange. 1814. 8°.

Elberts (A.), Beknopte plaatselijke en geschiedkundige beschrijving der stad Deventer, ten dienste van jonge lieden. Devent., A. J. van den Sigtenhorst. 1847. kl. 8°.

Plaatselijke en geschiedkundige beschrijving van Deventer. Devent., A. J. van den Sigtenhorst. 1851. 8°.

Willigen (V. S. M. van der), Bepaling der poolshoogte voor Deventer. Devent., J. de Lange. 1852. 4°.

[Gunne (A. ter)], Gids voor vreemdelingen in en om Deventer vooral ten dienste der bezoekers van het XIIe Nederlandsch landhuishoudkundig congres. Met een plattegrond der stad en hare naaste omgeving. Devent., A. ter Gunne. 1857. 8°.

Vloten (J. van), Vijftal lezingen over de wording en ontwikkeling der stad en gemeente Deventer. Met bijlagen, waaronder het tot dusver onuitgegeven oudste stadsboek. 1381. Zutphen, W. J. Thieme & Co. 1866. 8°.

Doorninck (J. I. van), Een topographisch praatje over Deventer. *Bijdr. Gesch. Over.* V. 163; VI. 333.

Kits van Heyningen (G. P.), Wandelingen door Deventer. Twee nutslezingen. Deventer, J. de Lange. 1884. 8°.

Kuyper (J.), Plattegrond van Deventer, op de schaal van 1.: 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Verschillende Gebouwen, Instellingen, enz.

Molhuysen (P. C.), Het kasteel te Deventer. *Overijss. Alm.* 1844. 48.

—— Een overblijfsel van middeleeuwschen bouwtrant, een torentje te Deventer op de muntplaats. *Overijss. Alm.* 1854. 151.

Redtenbacher (R.), Iets over de Lebuinuskerk te Deventer. *Bijdr. Gesch. Over.* V. 179.

Molhuysen (P. C.), De krocht in de Groote Kerk te Deventer. *Overijss. Alm.* 1839. 280.

De krocht in de Groote Kerk te Deventer. *Overijss. Alm.* 1842. 173.

Moll (W.), De krocht der Lebuinuskerk te Deventer. *Kal. v. d. Prot. in Ned.* 1857. 92.

Muurschilderijen in de Groote Kerk te Deventer. *Overijss. Alm.* 1847. 333.

Ver Loren (J. Ph.), Lebuinus en zijne stichting te Deventer gedurende den eersten tijd van haar bestaan. Uitgeg. door de Vereen. tot beoef. v. O. regt en geschied. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1886. 8°.

Nanninga Uitterdijk (J.), Inrichting van het armen-weeshuis te Deventer. *Bijdr. Gesch. Over.* IV. 133.

Doorninck (J. I. van), Catalogus van het groote (vroeger Heilige Geesten) en Voorster gasthuis te Deventer (1267—1815). Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1880. 8°.

Plan tot stichting eener provinciale school (athenaeum) te Deventer in 1580. *Overijss. Alm.* 1846. 193.

Bouwer (J.), Redevoering op het eerste eeuwfeest des Athenaeums van Deventer. Deventer, 1730. 4°.

Fransen van Eck (C.), Feestrede bij de viering van het tweede eeuwfeest der stichting van het athenaeum illustre te Deventer. *Annal. Acad. Gron.* 1829—1830.

Fransen van Eck (C.) en P. Bosscha, Het tweede eeuwfeest van het Athenaeum illustre te Deventer, op den 16 Februarij 1830 gevierd. Deventer, J. de Lange, 1831. 8°.

Arend (J. P.), Het tweede eeuwfeest van de stichting der doorluchtige school, op 16 Febr. 1830 gevierd. Deventer, J. de Lange. 1831. 8°.

Cop (M. J.), Aanteekeningen over het Deventer Athenaeum. *Overijss. Alm.* 1850. 207.

Bierens de Haan (D.), Iets over het gymnasium te Deventer getoetst aan de vereischten van zulk eene inrigting. Devent., J. de Lange, 1852. 8°.

Over de opheffing van het athenaeum en van de 2e afd. van het gymnasium te Deventer en de vervanging daarvan door eene inrigting van middelbaar onderwijs. Devent., G. Brouwer. 1863. 8°.

Athenaeum en hoogere burgerschool en den Deventer Raad. Handelingen van den Raad der gemeente Deventer op Maandag en Dinsdag 21 en 22 Maart 1864, over de opheffing van het Athenaeum illustre en de oprichting eener gemeentelijke hoogere burgerschool met 6 jarigen cursus en ƒ7000 jaarlijksche rijkssubsidie. Devent., A. ter Gunne 1864. 8°.

Molhuysen (P. C.), De waag te Deventer. *Overijss. Alm.* 1840. 83.

Cost Jordens (W. H.), De ketel aan de waag te Deventer. *Overijss. Alm.* 1840. 91. 1847. 331.

Doorninck (J. I. van), De ketel aan de waag te Deventer. *Bijdr. Gesch. Over.* VI. 349.

Looman (B.), Beschrijving eener ijzeren kraan, staande te Deventer op de Kade langs den IJssel. *Bouwk. Bijdr.* IV. 97.

Linde Hz. (W. van der), De dooden-lantaarn of luchter te Deventer. *Overijss. Alm.* 1846. 281.

Diepenveen.

Moll (W.), Diepenveensche oudheden (christelijke beeldjes). *Kal. v. d. Prot. in Ned.* 1858. 93.

—— Johannes Brinckerinck en zijn klooster te Diepenveen. *Kal. v. d. Prot. in Ned.* 1858. 66.

Doorninck (J. I. van), (Kerk?) klok te Diepenveen. *Bijdr. Gesch. Over.* V. 277

Eerde.

Goltstein (J. K. van), Het huis te Eerde. *Overijss. Alm.* 1839. 167.

Enschede.

Hartman Jz. (H. G.), Enschedé's ontstaan, bloei en verwoesting. Eene geschiedkundige schets. Dordr., J. P. Revers. 1862. 8°. met plattegrond.

De ramp te Enschedé. *Econ.* 1862. 301.

Feest en ramp; Enschedé op 1 en 7 Mei 1862, door een ooggetuige. Tiel, Wed. D. R. van Wermeskerken. 1862. 8°.

Witkamp (P. H.), De brand te Enschedé, 7 Mei 1862. Enschedé, zijne verwoesting en toekomst. Amst., Gebr. van Es. 1862. fol. met houtgrav.

Brink (J. H. van den), De St. Jacobskerk te Enschedé. *Bouwk. Bijdr.* XVI. 19.

Kuyper (J.), Plattegrond van Enschedé, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Genemuiden.

Ebbinge Wubben (F. A.), Geschiedkundige herinneringen van Genemuiden. *Overijss. Alm.* 1836. 55.

—— Mededeeling omtrent Genemuiden. *Vereen. Overijss. Regt. Versl.* II. 110.

Steenbergen Jzn. (J.), De brand in Genemuiden. Zwolle, J. P. van Dijk. 1868. 8°.

De greente te Genemuiden. *Sloet's Tijds.* XVIII. 21.

Nanninga Uitterdijk (J.), Nieuwe klokken en een nieuw orgel voor de kerk te Genemuiden. 1488. *Bijdr. Gesch. Over.* I. 372.

Giethoorn.

Ebbinge Wubben (F. A.), Geschiedkundige herinneringen van Giethoorn. *Overijss. Alm.* 1837. 67.

Goor.

Halbertsma (J. H.), Weefschool te Goor. *Overijss. Alm.* 1837. 81.

Looman (B.), Beschrijving van eene ophaalbrug, in het jaar 1845 daargesteld te Goor. *Bouwk. Bijdr.* 317.

Beschrijving der plegtigheid van het ontblooten van het monument voor . . . Th. Ainsworth, op de begraafplaats te Goor. Zwolle (1843) 8°.

Grafhorst.

Lauts (U. G.), De vernieling van Grafhorst (door eenen brand.) z. pl. en j. (omstreeks 1852). 8°.

Gramsbergen.

Hasselt (G. van), 't Huis Gransberge in Overijssel. *Geld. Maandw.* II. 327.

Hardenberg.

Geschiedkundige herinneringen van Hardenberg. *Overijss. Alm.* 1836. 25.

Hasselt.

Deductie voor de regering der stad Hasselt. Hasselt, 1786. 8°.

Hierin komt veel voor over de geschiedenis en vroegeren toestand dier stad.

Ebbinge Wubben (F. A.), De Sacramentskapel te Hasselt. *Overijss. Alm.* 1850. 30.

—— Maagdenklooster te Hasselt. *Overijss. Alm.* 1851. 122.

Hengelo.

Vissering (S.), De hand des menschen. Feestrede ter opening van de Twentsche handelsbeurs te Hengelo, 25 April 1867. Met aanteekeningen. Leiden, Jac. Hazenberg Czn. 1867. 8°.

Herikerberg.

Bijlandt (F. van), Een uitstapje naar de Heriker Bergen. *Overijss. Alm.* 1840. 145.

Hunnepe (Ter).

Molhuysen (P. C.), Het stift ter Hunnepe. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. I. 103.

Kampen.

Kamper kronijken. Uitgegeven door de Vereeniging ter beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis. Deventer, J. de Lange. 1862, 64, 2 dln. 8°.

I. De Annalibus quaedam nota.
II. Kronijk van Johan van Breda.

Moulin (E.), Historische Kamper kronijk (tot het jaar 1700). Campen, Erven Aeg. Valckenaer. 1817 en volg. jaren. 8°.; 2e druk, aldaar. 1839; 2e deel voortgezet door J. M[oulin]. Kampen, K. van Hulst. 1849. 8°.

Campbell (M. F. A. G.), Camper lof door Franciscus Martinius. *Bijdr. Gesch. Over.* IV. 158.

Oever (A. H. ten), Kortelijk beantwoorde vragen aangaande de stad Campen, de provincie Overijssel en de regeringsform aldaar. Campen, 1775. 8°.
Slechts in 25 ex. voor den auteur gedrukt en niet in den handel.

Nanninga Uitterdijk (J.), Kampen, geschiedkundig overzicht en merkwaardigheden. Kamp., L. van Hulst 1878. 8°. met 2 plattegronden.

Kuyper (J.), Plattegrond van Kampen, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstr. 1880). 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Moulin (E.), Het oude raadhuis te Kampen. *Jaarb. v. Overijss.* 1838. 109.

Bijsterbos (J. C.), Het pesthuis te Kampen, thans stadsziekenhuis. *Vereen. Overijss. Regt, Versl.* VIII. 25.

Moulin (E.), De doopvont te Kampen. *Overijss. Alm.* 1842. 93.

Cock (H. de), Veertig jaren. Gedachtenisrede, uitgesproken op den dag van het 20jarig bestaan der Theol. school der Chr. Gereform. kerk. Kampen, G. Ph. Zalsman. 1874. 8°.

— — Vijf- en twintig jarig jubilaeum van de theologische school der Christelijke Gereformeerde kerk. Feestrede. Winterswijk, H. Bulens. 1879. 8°.

Kempen (K. J. van), De stad Kampen en het instructie-bataillon. Kampen, K. van Hulst. 1856. 8°. met 6 pltn.

Goudschaal (P. R.), Gedenkboek van het instructie-bataljon. Herinneringen bij het vijf- en twintigjarig bestaan. 's Hage, Gebr. Belinfante. 1875. 8°.

Pompe (A.), Toespraak ter gelegenheid van het zilveren feest van het instructie-bataillon. Kampen, K. van Hulst. 1876. 8°.

Bondam (P.), Het exercitie-lokaal te Kampen. *Bouwk. Bijdr.* XII. 233.

Haasloop Werner (G.), Het tolhuisje te Kampen. *Overijss. Alm.* 1849. 150.

Kampereiland.

Swets Azn (J.), De Zuiderzee en de Kamper eilanden c. a. van voorheen en thans (1363—1882) met kaart en plaat en eene bijdrage omtrent geheele of gedeeltelijke afsluiting der Zuiderzee, toegelicht door eene schetskaart. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1886. 8°.

Kuinre.

Ebbinge Wubben (F. A.), Kuinre. *Overijss. Alm.* 1847. 201.

Molhuysen (P. C.), Geschiedkundige herinneringen omtrent Kuinre. *Overijss Alm.* 1853. 1.

Nanninga Uitterdijk (J.), De kerk te Kuinre, 1511. *Bijdr. Gesch. Over.* VI. 96.

Lochemsche berg.

Eeden (F. W. van), De Lochemsche berg en zijne omgeving. *Alb. d. Nat.* 1871. 97.

Markelo.

Benthem Reddingius (G.), Oudheden gevonden bij het afbreken der kerk te Markelo. *Overijss. Alm.* 1844. 157.

Oldenzaal.

Hasselt (W. J. C. van), De oudheid der stad Oldenzaal. *Overijss. Alm.* 1850. 165.

Weeling (J.), Geschiedkundige herinneringen betreffende Oldenzaal. *Overijss. Alm.* 1846. 225.

Doorninck (J. I. van), Eene bladzijde uit de geschiedenis van Oldenzaal, 1517—18. *Vereen. Overijss. Regt, Versl.* VIII. 13.

Kuyper (J.), Plattegrond van Oldenzaal, op de schaal van 1 : 8750. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Weeling (J.), De Plechelmi-kerk te Oldenzaal. *Overijss. Alm.* 1839. 186; 1841. 159.

Reconstruction de l'église de St. Pléchelme à Oldenzaal. *Mess. d. Sc.* 1861. 176.

Nanninga Uitterdijk (J.), De Mariaklok te Oldenzaal. *Bijdr. Gesch. Over.* II. 279.

—— Opschrift op de Mariaklok in den toren der Plechelmuskerk te Oldenzaal. *Bijdr. Gesch. Over.* I. 82.

Weeling (J.), De groote steen te Oldenzaal. *Overijss. Alm.* 1848. 185.

Ommen.

Doorninck (J. I. van), Ommen verbrand. 1624. *Bijdr. Gesch. Over.* IV. 363.

Ommerschans en Veenhuizen.

Eilerts de Haan (A. F.), De Rijksgestichten te Ommerschans en Veenhuizen. *Jaarb. Maatsch. Weldad.* 1876. 1.

Ootmarsum.

Molhuysen (P. C.), Geschiedkundige herinneringen omtrent Ootmarsum. *Overijss. Alm.* 1843. 100.

Hattink (R. E.), Geschiedkundige aanteekeningen betrekkelijk Ootmarsum. *Bijdr. Gesch. Over.* III. 67.

Janssen (L. J. F.), Merkwaardig opschrift op een oude kerkklok te Ootmarsum. *Kist en Royaards, Arch.* XVIII. 392.

Molhuysen (P. C.), Een Romeinsche legerplaats bij Ootmarsum. *Overijss. Alm.* 1844. 169.

De Hunenborg bij Ootmarsum. *Overijss. Alm.* 1848. 203.

Rechteren.

Hasselt (G. van), 't Huis te Rechteren in Overijssel. *Geld. Maandw.* II. 329.

Nijhoff (P.), Het huis Rechteren en zijn oud archief. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. I. 229.

Marle (T. W. van), Het huis te Rechteren. *Overijss. Alm.* 1836. 78.

Rijssen.

De toren te Rijssen. *Overijss. Alm.* 1850. 187.

Rouveen.

Ebbinge Wubben (F. A.), De oude stads- of veene-weg te Rouveen. *Overijss. Alm.* 1853. 127. 1854. 159.

Schuilenburg.

Bijlandt (F. van), Het voormalige kasteel Schuilenburg. *Overijss. Alm.* 1842. 132.

Huberts (W. J. A.), Het slot Schuilenburg. *Europa*, II. 1863. 259.

Staphorst.

Ebbinge Wubben (F. A.), Plaatsbeschrijving der gemeente Staphorst, provincie Overijssel, met eenige oudheidkundige bijvoegselen. Groning., J. Oomkens. 1835. 8°.

Het Staphorsterveld. *Sloet's Tijds.* XVII. 258.

Steenwijk.

Klijnsma (S. F.), Geschiedkundige herinneringen aangaande de voormalige vestingen Steenwijk, Kuinre en Blokzijl. Meppel, H. J. Gelderman. 1853. 8°. met pltn.

Stege (Z. ter), Aanteekeningen [over Steenwijk] vermeerderd met nalezing en bijvoegsels door F. A. Ebbinge Wubben. Meppel, 1859. 8°.
Niet in den handel.

Knoop (W. J.), Over de geschiedenis van Steenwijk. *Krijgsk. Geschriften.* II. 85.

Meesters (J. H. E.), De Steenwijker Meenthe. Eene bijdrage tot de Marke- en stadsgeschiedenis. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1881. 8°. met krtn.

Middendorp (Anth.), Oorsprong, gebruik en beheer der Steenwijker Meenthen. Geschiedkundig beschouwd. Groning., R. J. Schierbeek. 1883. 8°.

Twikkel.

Doorninck (J. I. van), Twickelo. *Bijdr. Gesch. Over.* V. 350.

Vollenhoven.

[Vos van Steenwijk (J. A. de)], Geschiedkundige verhandelingen over Vollenhoven en deszelfs omstreken. Zwolle, 1831. 8°.
Niet in den handel.

Iets over Vollenhove, vooral met betrekking tot de katholieke godsdienst. *Godsdienstvr.* 1854. LXXIII. 179.

Opschriften op klokken te Vollenhoven. *Vereen. Overijss. Regt, Versl.* Ve St. 36.

Volte.

Weeling (J.), De Hunenborg in Volte. *Overijss. Alm.* 1837. 1.

Helderdam (J.), Nog iets over den Hunnenborg in Volte. *Overijss. Alm.* 1838. 218.

Voorst.

Sandberg (J. A.), De Stins Voorst [bij Zwolle]. *Overijss. Alm.* 1837. 122.

Weerselo.

Stork (J. H.), Germaansche en Romeinsche oudheden in de gemeente Weerselo. *Overijss. Alm.* 1845. 193.

Welsum.

Marle (F. W. van), Welsum en Marle. *Overijss. Alm.* 1841. 297.

Werkeren.

Hasselt (G. van), Het huis Werkeren in Overijssel. *Geld. Maandw.* II. 328.

Windesheim.

Slee (J. C. van), De kloostervereeniging van Windesheim, een filiaalstichting van de broeders van het gemeene leven. Leiden, A. W. Sijthoff. 1874. 8°.

Acquoy (J. G. R.), Het klooster te Windesheim. Uitgeg. door het prov. Utrechtsch Genootsch. van Kunsten en Wetensch. Utr., Gebr. van der Post. 1875—80. 3 dln. 8°.

Wittenstein.

Haasloop Werner (G.), Wittenstein, havezathe in het schoutambt Kamperveen. *Overijss. Alm.* 1850. 196.

Zwolle.

Beschrijving in het algemeen. — Plattegronden.

Horst (Gt. van der), Overijssels oog of Zwol verheerlijkt, beschreven in Neêrduitsche heldendichten (Met aanteekeningen). Zwol, 1720. 4°.

Hattum (Burch. J. van), Geschiedenissen der stad Zwolle, behelsende een verhaal van haar eerste beginselen, en de merkwaardigste gebeurtenissen aldaar van oudsher tot bijna dese tijden toe, voorgevallen. Zwolle, S. Clement. 1767—1776. Dl. I—V, 1e st. 8°.

Niet verder verschenen.

Statistieke beschrijving van Zwol. *Sloet's Tijds.* I. 1e st. 84.

Vos de Wael (A. J.), Mededeeling van den Burgemeester der stad Zwolle aan den stedelijken raad, houdende betoog der noodzakelijkheid om de stedelijke barrières naar de uiteinden der voorsteden te verplaatsen, ten einde den kring der stad te vergrooten, en zooveel doenlijk éénheid en gelijkheid tusschen de stad en de voorsteden daar te stellen. (Zwolle, 1843). 8°.

Wandelingen in en om Zwolle, door een Neef van den Drentschen Assessor, met eenen platten grond van Zwolle. Zwolle, J. J. Tijl. 1846. kl. 8°.

Plattegrond van Zwolle. 's Hertogenb., W. C. van Heusden. 1868. 1 bl. gekl. lithogr. folio.

Kuyper (J.), Plattegrond van Zwolle, op de schaal van 1 : 10.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Verschillende Gebouwen, Instellingen, enz.

De binnen Saxen-, Sassijnck- of Sassenpoort te Zwol. *Overijss. Alm.* 1836. 161

Riemsdijk (Th. H. F. van), Het Zwolsche stadhuis. *Bijdr. Gesch. Over.* III. 33.

Eberhard [J K. de Regt], Tartufe. Een blik op den schouwburg en het gerechtshof te Zwolle. Zwolle, S. H. ten Cate. 1863. 8°.

Nanninga Uitterdijk (J.), Het opschrift der predikstoel in de St. Michaelskerk te Zwolle. *Bijdr. Gesch. Over.* 256.

Molhuysen (P. C.), De ingemetselde steen in den muur der St. Michielskerk te Zwolle. *Overijss. Alm.* 1841. 125.

Spitzen (D. A.), Een oude steen in de Michaëlskerk te Zwolle. *Vereen. Overijss. Regt, Versl.* X. 18.

De armen-inrigting te Zwolle. *Vriend d. Vaderl.* I. 466. III. 885.

Armenwezen, en bijzonder de stads armen-inrigting te Zwolle. *Aldaar.* XIII. 294.

Verslag van de stads armen-inrigting te Zwolle. *Sloet's Tijds.* V. 340.

Acquoy (J. G. R.), De kroniek van het fraterhuis te Zwolle. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Lett.* 2de R. IX. 4.

Kronijk van Gerardus Coccius van het klooster Bethlehem bij Zwolle, 1313—1550. *Vereen. Overijss. Regt.* 1860.

PROVINCIE GRONINGEN.

In 't algemeen.

Westendorp (N.), Jaarboek van en voor de Provincie Groningen, ten gebruike dier genen, welke de geschiedenis dezer Provincie geheel wenschen over te zien (van den vroegsten tijd tot 1493). Groningen, 1829—1832. 2 dln. 8°.

Bijdragen tot de geschiedenis en oudheidkunde inzonderheid van de provincie Groningen onder redactie van G. Acker Stratingh, H. O. Feith en W. B. S. Boeles. Groning., J. B. Wolters. 1863—1873. Deel I—X. 8°.

Monumenta Groningana veteris aevi inedita, of verzameling van onuitgegevene oude charters en stukken, betreffende de provincie Groningen, van de vroegste tijden tot het laatst der 14e eeuw. Bijeengebracht en met eenige aanmerkingen opgehelderd door Rob. Keuchenius Driessen. Groningen, J. Oomkens. 1822—30. 4 stukken 8°.

Upeij (A.) en H. O. Feith, Oudheden van het Gooregt en Groningen, ontleend uit den giftbrief van Hendrik III aan de St. Martenskerk van Utrecht, van den jare 1040. Gron., J. Römelingh. 1836. 8°.

Nyenborgh (Joh. van), Groninger Historyen: of kort verhael van het gedenkwaerdighste, datter in de Provincie ofte Heerlyckheydt van Stadt Groningen en Ommelanden geschiedt is, van de eerste geheughenisse af, tot desen tegenwoordigen jare toe. 5e druk. Groningen, J. Sipkes. 1660. 4°.

De eerste uitgaaf verscheen in 1645.

Beknopt kronijkje van Groningen en de Ommelanden, enz. tzedert hare eerste geheugenisse tot op den jare 1726. Groningen, J. Cost. 1727. 8°.

[Hofsnider (H.)], Kronijk van Groningen ende Ommelanden... tot op dezen jaare 1743. Met fraaije konstprinten. Groningen, W. Febens. 1743. 8°.

Westerhoff (R.), Bijdrage tot de oude geographie der provincie Groningen. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 81.

[Heussen (H. F. van) en H. van Rijn], Oudheden en gestichten van Groningen, Groningerlant, het land van Drent, enz. Leyden, Christ. Vermey. 1724. 8°. met platen.

[Sitter (A. J. de) en T. Modderman], Tegenwoordige staat der Vereen. Nederlanden, Deel XXI en XXII, omvattende een beschrijving van Stad en Lande van Groningen. Met pl. en krtn. Amst., Is. Tirion e. a. 1793—94. 2 dln. 8°.

Beknopte beschrijving van Groningen en Ommelanden, in brieven. Amst., A. Feteris. 1817. 8°. met platen.

Kremer (H.), Beknopte aardrijkskundige en geschiedkundige beschrijving der provincie Groningen. Groning., J. Oomkens. 1831 en 1837. 2 St. 8°. 2e druk. 1839. 8°. met een kaartje.

Bijdragen tot de kennis van den tegenwoordigen staat der provincie Groningen. Uitgegeven door de commissie voor de statist. beschrijving van de provincie Groningen. Groning., Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema 1858—1862. 2 dln. 8°.

Feith (H. O.) en G. Acker Stratingh, Aardrijks- en geschiedkundige schets van den toestand der provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 3.

Venema (G. A.), Bijdragen tot de kennis van de aardrijkskundige gesteldheid der provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 25.

—— Alphabetische tabel van de geographische en graphische ligging der getrianguleerde punten in de provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* II. 447.

Winkler Prins (A.), De provincie Groningen. Gron., 1868. 8°.

Tengnagel (R. J. M.), Handleiding tot de kennis der provincie Groningen. Oude Pekela, R. J. M. Tengnagel. 1868. 8°.

Het platteland van Groningen zoo als het vroeger was en thans. *Sloet's Tijds.* XV. 472.

Koster (J. P.), De provincie Groningen en hare defensie in de laatste twee eeuwen. Gron., Gebr. Hoitsema. 1874. 8°. met 2 krtn.

Smit van der Vegt (J. A.), Beschrijving van de kaart van de Prov. Groningen enz. opgemaakt onder toezigt van G. Acker Stratingh. Groningen, 1839. 8°.

Backer (M.), Lijst van kaarten van gedeelten der provincie Groningen en der geheele provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* VII. 15.

Karte vom Departement Gröningen im Königreich Holland. Masstab 1 : 190.000. Nürnberg, Homann's Erben. 1807. 1 bl. fol.

Fehse (C.), Gemeente-atlas van de provincie Groningen, in 62 kaarten. Groningen, J. Oomkens Jzn. (circa 1855). 4°.

Kaart van de provincie Groningen, met aanduiding van de soort en de lengte der wegen, de waterwegen, enz. Met een afstandswijzer. Door J. W. Blanken. Groningen, J. Oomkens Jzn. 1857. 1 blad gekl. lithogr. plano.

Kaart van de provincie Groningen, waarop grootendeels de uitkomsten van de aldaar in de jaren 1855 tot 1859 gedane waterpassingen zijn aangewezen. Op last van HH. Gedep. Staten dier provincie en onder toezigt van C. Brunings opgemaakt door K. van Rijn. Groningen, J. Oomkens Jzn. 1861. 6 bladen gekl. lithogr. plano.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Groningen. Schaal 1 : 178.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 8e druk. 1882. 1 blad gekl. grav. plano, of in étui 8°.

—— Idem op de schaal van 1 : 500.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1882. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Oude kwartieren. — De Dollard. — Eiland Rottum.

Anonymi Cleyne chronica van de Groninger OMLANDEN. *Brouërius v. Nidek*, *Anal.* 471.

Aykema's (Tjalling) Chronycke van de OMMELANDEN. *Brouërius v. Nidek*, *Anal.* 477.

Zijlma (J.), De Marne. Eene geschiedkundige beschrijving van de OMMELANDEN in het algemeen en van het westelijk gedeelte van HUNSINGO in het bijzonder. Groning., J. B. Wolters. 1884. 8°. met een kaartje.

Westendorp (N.), Oudheidkundige ontdekkingen in het HUNSEGOO-KWARTIER. *Vriend d. Vad.* IV. 489.

Acker Stratingh (G.) en G. A. Venema, De DOLLARD, of geschied-, aardrijks- en natuurkundige beschrijving van dezen boezem der Eems. Gron., J. Oomkens Jzn. en R. J. Schierbeek. 1855. 8°. met 3 kaarten.

Meursinge (N.), Aanteekeningen over de natuurlijke geschiedenis van het eiland ROTTUM. *Versl. Kon. Akad. d. Wet Nat.* I, 203.

Venema (G. A.), Over het eiland ROTTUM. *Bijdr. Prov. Gron.* IV. 379.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Aduard.

Koppius (F.), Specimen.... contin. vitas ac gesta Abbatum Adwerdensium. Gron., 1850. 8°.

Nanninga Uitterdijk (J.), Geschiedenis der voormalige abdij der Bernardijnen te Aduard. Groningen, J. B. Wolters. 1870. 8°.

Appingedam.

Beknopte beschrijving der oude stad Appingendam. Groningen, 1732. 8°.

Acker Stratingh (G.), Appingedam, de oude hoofdplaats van Fivelingo. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 50.

Baflo.

Feith (H. O.), Baflo en andere dorpen in de Ommelanden, in het laatst der XVIe eeuw. *Gron. Volks-Alm.* 1851. 78.

Bellingwolde.

Heeres (J.), De Bellingwolder-schans, in derzelver oorsprong en lotgevallen. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* I. 419.

Delfzijl.

Streun (T. R. van), Kronijk van Delfzijl. Groningen, H. Geertsema Jr. (1859). 8°. met een plattegrond der stad.

Ewssum.

Tresling (T. P.), Ewssum. *Gron. Volks-Alm.* 1844. 108.

Finsterwolde.

Westendorp (N.), Oude toren en klooster bij Finsterwold ontdekt. *Letterb.* 1826. II. 29. 1827. II. 319.

Groningen.

Inleiding. — Beschrijving in 't Algemeen. — Plattegronden.

Beninga (Sicke), Chronickel der Vrieschen landen en der stadt Groningen. *Brouërius v. Nidek, Anal.* 1.

Acker Stratingh (G.), De villa Groningen in oude bescheiden, bepaaldelijk de kronijken van Wierum, de stad niet het huis Groningen. *Bijdr. Gesch. Gron.* IV. 153.

—— Groningen eene oud-Drentsche plaats. *Bijdr. Gesch. Gron.* V. 1.

Feith (H. O.), Aanteekeningen betreffende Groningen en omstreken in 1580, 1581 en 1582. *Bijdr. Gesch. Gron.* VII. 1870. 68.

—— Aanwijzing van den toestand van Groningen in 1586. *Bijdr. Gesch. Gron.* VII. 1870. 231.

Macdowell (G.), Oratio Frisiae Omlandicae metropolisque ibidem Groningae brevis descriptio. Gron., 1616.

Danskinus (H.), Oratio Frisiae Omlandicae metropolisque ibidem Groningae brevis descriptio ad G. Macdowellum. Gron., 1616.

Alting (B.), De pilaren en peerlen van Groningen; tractaet, bethonende waer op de welvaert van die stadt is staende, ende waer door zij meest is geciert. Groningen, 1648. 4°. — Latere uitgaven. Groningen, 1710 en 1750. 8°.

—— Historische lof-rede ter eere van Groningen. Groningen, J. Claessen. 1650. 8°.

Houck (A.), Oratio Groningae urbis illustrissimae admiranda. Gron., 1699.

Beekhuis (M.), Iets over Groningen in 1747 en 1748. *Gron. Volks-Alm.* 1842. 167.

Alting (M. H.), Elegia de vera gloria civitatis Groninganae, praeclaris maiorum meritis quondam parta, prisca et mascula eruditione tuenda conservanda. Gron., 1766.

Doeveren (W. van), Academische redevoering over de gunstige gesteldheid van Groningen voor de gezondheid; af te leiden uit de natuurlijke historie der stad; uit het latijn, en met een verhandelende voorrede uitgegeven door M. van Geuns. Groningen, C. Barlinkhof en J. Bolt. 1771. 8°.

Feith (H. O.), Aanteekeningen op zijne redevoering bij 't 25jarig feest des Groninger Departements Tot Nut van 't Algemeen, (over dese stad en hare inrigtingen). Groningen, 1819. 8°.

Meurs Wichers (W. J.), Bijdrage tot de statistiek der stad Groningen. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* VI. 1 S. 202.

[Swinderen (Th. van)], Korte opgave der veranderingen, welke Groningen ondergaan heeft sedert het begin dezer eeuw. Groningen, 1830. 8°.

[--] Korte handleiding voor vreemdelingen, die het merkwaardigste in de stad Groningen wenschen te zien. Groningen, 1825; 2e druk. 1834. 8°.

Diest Lorgion (E. J.), Geschiedkundige beschrijving der stad Groningen. Gron., H. R. Roelfsema. 1849—57. 2 dln. 8°. met pltn. en krtn.

Stratingh (S. E.), Groningen als woonplaats beschouwd; bijdrage tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van deze stad. Groningen, 1858. 8°.

Wijnne (H. A.), Handel en ontwikkeling van stad en provincie Groningen geschiedkundig beschouwd. Gron., J. B. Wolters. 1865. 8°.

Fockens (Th.), Wegwijzer door Groningen. Naar officiëele en andere bronnen bewerkt. Delfz., Jan Haan. 1879. 8°.

Van nieuwe stads muiren achter de Jacobinen te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1838. 153.

Dat bolwerk van Heere-poort te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1838. 153.

Acker Stratingh (G.), Overblijfsels van oude grachten buiten de voormalige A- en Poelepoort. *Bijdr. Gesch. Gron.* I. 139.

Tresling (T. P.), De Kijk-in-'t Jatstraat te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1838. 134.

Venema (G. A.), De Hondsrug te Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* IV. 272.

Feith (H. O.), Over den Heereweg van Groningen naar de Punt. *Gron. Volks-Alm.* 1838. 171.

Abbring (H. J.), Het kerkhof buiten de Heerepoort te Groningen. Gron., J. Oomkens. 1833. 8°.

Album der stad Groningen. Gron., A. L. Scholtens en H. R. Roelfsema. 1861. 4°.

Tietsema (W.), Plattegrond der stad Groningen in 1857. Groningen, H. R. Roelfsema. 1 bl. lithogr. folio.

Kuyper (J.), Plattegrond van Groningen, op de schaal van 1 : 15.000. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Stadhuis. — Gerechtshof. — Kerken en Kloosters.

Acker Stratingh (G.), Het aloude raad- en regthuis, thans de hoofdwacht te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1839. 126.

—— Het oude raad- en wijnhuis te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1840. 21.

—— Het nieuwe raad- of stadhuis te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1841. 94.

Tresling (T. P.), De warven en de hoofdmannenkamer of het voorm. prov. geregtshof binnen de stad Groningen, in verband beschouwd met de staatk. geschiedenis van dit gewest. Gron., J. Oomkens. 1839. gr. 8°.

Feith (H. O.), Het gebouw voor het geregtshof te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1842. 33.

Hofstede de Groot (P.), Geschiedenis der Broederenkerk te Groningen. Gron., J. Oomkens. 1832. 8°.

Tresling (T. P.), Sint Martinitoren te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1841. 55. 1844. 164. 1845. 50.

Acker Stratingh (G.), De voormalige St. Walburgs-kerk te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1843. 37.

—— De A-kerk en toren te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1846. 107.

Diest Lorgion (E. J.), Bijdrage tot de geschiedenis van het Fraterhuis te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1851. 105.

Feith (H. O.), Het Klerkenhuis en het fraterhuis te Groningen. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 1.

—— Het grijze-monnikenhuis te Groningen. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 154.

Acker Stratingh (G.), Het oude gebouw van Minerva, vroeger het Vrouwen Claren Convent enz. in verband met het Armen Convent en andere gestichten en bijzonderheden betreffende de Jatstraat te Groningen. *Bijdr. Gesch. Gron.* II. 334.

Gestichten.

[Swinderen (Th. van)], Het weldadig Groningen, of opgave en beschrijving van de nuttige inrigtingen te Groningen, in 't bijzonder van die ten behoeve van armen en ongelukkigen. Groningen, 1844. 8°.

Schilthuis Jzn. (U. G.), Vereeniging tot weldadigheid en inrigtingen ter bevordering van volkopvoeding en algemeen welzijn te Groningen. Gron., J. B. Wolters. 1850. 8°.

Guyot (C. en R. T.), Beschrijving van het Instituut voor doofstommen te Groningen. Groningen, J. Oomkens. 1824; 2e druk. 1826. 8°.
Van dit Instituut verschijnen sedert 1792 jaarverslagen.

Feith (H. O.), Redevoering uitgesproken op het feest, gevierd bij het 50-jarig bestaan van het instituut voor doofstommen te Groningen, op den 22en van Hooimaand 1840, met aanteek. Gron., W. Zuidema. 1841. gr. 8°.

Doofstommen-instituut te Groningen. *N. Weekbl. v. Geneesk.* IV. 308 en volg.

Beschrijving van het Instituut voor doofstommen te Groningen bij 't 75jarig bestaan der inrigting. Groningen, 1865. 8°.

Heyningen Bosch (P. W. van) en H. J. Trip, Geschiedkundige schets van het Anthony-gasthuis met het vroeger daarmede vereenigde krankzinnigen-gesticht te Groningen, enz. opgemaakt in Jan. 1851 (Groningen, 1851.) 8°.

Reitsma (A. T.), Geschiedkundige beschrijving van het gasthuis van de Diakonie der Nederl. Hervormde Gemeente te Groningen. Gron., 1852. 8°.

Acker Stratingh (G.), Het huis of hof te Groningen, thans het militair landsziekenhuis. *Gron. Volks-Alm.* 1838. 40.

Tresling (T. P.), Het groene weeshuis te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1839. 19.

—— Het burger weeshuis (te Groningen). *Gron. Volks-Alm.* 1843. 83.

Scholen voor hooger en lager onderwijs.

Kort berigt wegens de opkomst en den tegenwoordigen staat der vermaarde hoogeschoole van stad en lande Groningen. *Letter. Hist.* II. 771.

Philipse (J. H.), Redevoering bij de inwijding van het nieuwe academiegebouw te Groningen, 25 September 1850. *Annales Acad.* 1849—50. 145.

Fockens (H. F. T.), Academia Groningana dimidio seculo XIX commilitonibus, in solemne hujus anni festum, adumbravit. Franeq., Vid. W. J. Bruining. 1850. 8°.

Het voormalige en tegenwoordige Akademiegebouw te Groningen en derzelver plechtige inwijding op 23 Aug. 1614 en 25 Septemb. 1850. Groning., P. van Zweeden. 1850. 8°. met 2 pltn.

Diest Lorgion (E. J.), Gedenkschrift der inwijding van het nieuwe academie-gebouw te Groningen in September 1850. Groningen, H. R. Roelfsema. 1851. 8°. met plt.

Zwart (A. C. de), Iets over de Groningsche hoogeschool en het feest van haar 250jarig bestaan aan kinderen verteld. Groning., R. J. Schierbeek. 1864. 12°.

Jonckbloet (W. J. A.), Het verleden onze roem, de toekómst onze hoop. Feestrede, ter viering van het 250jarig bestaan der Groninger Hoogeschool. Gron., R. J. Schierbeek en J. B. Wolters. 1864. 8°.

—— Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen ter gelegenheid van haar 5e halve eeuwfeest. Gron., J. B. Wolters. 1864. 4°.

Wendel (W. J.), Groningens akademiefeest van September 1864 geschetst. Gron., R. J. Schierbeek en J. B. Wolters. 1866. 8°. met pltn.

Sänger (W. M. H.), Het Groningen der toekomst, de hoop harer universiteit. Redevoering. 's Gravenh., J. M. van 't Haaff. 1867. 8°.

Jaarboek der Rijks-Universiteit te Groningen. 1877/78—1884/85. Gron., J. B. Wolters. 8°.

Feith (H. O.), Over de oude Groninger academie-poort en area. *Gron. Volks-Alm.* 1849. 151.

Schaap (J. W.), Het nieuwe bibliotheekgebouw te Groningen. *Bouwk. Bijdr.* XV. 59.

Wijnne (J. A.), Geschiedenis der Latijnsche school te Groningen. Gron., 1878. 8°.

Het 50jarig bestaan der kweekschool voor onderwijzers te Groningen op 19 Juny 1847 plegtig gevierd, met bijlagen enz. Gron., R. J. Schierbeek 1847. 8°.

De sluiting der kweekschool van het Dep. Groningen der Mtsch. Tot Nut van 't Algemeen (na haar 64jarig bestaan), en de opening der Rijkskweekschool tot opleiding van onderwijzers te Groningen plegtig gevierd op 15 en 1 Nov. 1861. Gron., 1862. 8°.

Boeles (W. B. S.), Iets over de St. Maartens en de A-scholen te Groningen 1562—95. *Bijdr. Gesch. Gron.* I. 144.

Hall (H. C. van), De landhuishoudkundige school te Groningen, in haren oorsprong en tegenw. inrigting geschetst. Gron., J. Oomkens. 1844. gr. 8°.

Staring (W. C. H.), Verslag over de landhuishoudkundige school te Groningen en het landbouwonderwijs in naburige rijken. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1861. 8°.

Hall (H. C. van) en W. J. D. van Iterson, De landhuishoudkundige school te Groningen. Herinneringen tot eene feestgave bij gelegenheid van het 25jarig bestaan dezer inrigting gevierd te Groningen in Junij 1867. Gron., Gebr. Hoitsema. 1867. 8°.

Berigt aangaande de kweek- of liefdeschool te Groningen. *Vad. Bibl.* VI. 108. 351.

Trip (H. J.), Rede bij de inwijding van de Zuider stads-bewaarschool, voor kinderen uit den behoeftigen stand, opgerigt door het bestuur der stad Groningen. Gron., J. Oomkens Jz. 1849. gr. 8°.

Overige gebouwen en inrichtingen.

Wichers (A. L.), Het provinciehuis te Groningen. *Gron. Volks-Alm.* 1837. 81.

Het vleeschhuis te Groningen, gevangenis. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 278.

Velthuis (K. R.), De opkomst van het tooneel te Groningen. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsche tooneel. Gron., P. L. Folkers. 1883. 8°.

Tellegen (B. D. H.), De mest-inrigting der stad Groningen. Groningen, J. B. Wolters. 1851. 8°.

Buttinger (E.), Practische beschrijving van de wijze van reiniging, vuilnisverzameling en mestbereiding te Groningen met eene plaat en beschrijving van de inrichting der vuilnisverzamelplaats, benevens eenige algemeene opmerkingen over de reiniging der steden. Gron., J. B. Huber. 1870. 8°. met 4 pltn.

Trip (H. J.), De reiniging der stad Groningen in verband met de veenkoloniën in hare voormalige jurisdictiën, van 't begin der vijftiende eeuw op den tegenwoordigen tijd. Gron., W. Versluys. 1881. 8°.

Ham (Den).

Koppius (F.), Berigt over eene onlangs ontdekte overoude begraafplaats den Ham, gemeente Aduard, prov. Groningen. *Letterb.* 1850. I. 378.

Heiligerlee.

Gedenkboek van Heiligerlee. De onthulling van het monument te Heiligerlee in tegenwoordigheid van Z. M. den Koning, den 23 Mei 1873. Beschrijving der plechtigheid met de toespraken van P. Hofstede de Groot, W. Hecker en N. Beets, benevens belangrijke historische aanteekeningen. Groningen, P. Noordhoff en M. Smit. 1873. 8°. met 2 portretten en 1 phot. afbeelding van het monument.

Zuidema (P.), Een klooster te Wester- en Heiligerlee. *Gron. Volks-Alm.* 1840. 140.

Hoogezand.

Blaupot ten Cate (S.), Voorlezingen over de opkomst van de veenkoloniën Hoogezand en Sappemeer, met eenige aanteekeningen. Hoogezand en Sappemeer, 1854. 8°.

Kolham.

Rutgers (S. J.), Geschiedkundige beschrijving van Kolham, bevatt. den oorsprong, de gesteldheid en geschiedenis van die plaats. Groning., H. R. Roelfsema. 1849. 8°. met 1 kaartje.

Lellens.

Hooft van Iddekinge (J. E.), Eenige bijzonderheden betreffende het huis te Lellens en zijne bewoners. *Bijdr. Gesch. Gron.* II. 317.

Midwolde.

Midwolde in het Westerkwartier van Groningen en de graftombe te dier plaatse, gevolgd door eenige bijzonderheden over de oprichting van dit praalgraf. 2e dr. Gron., R. J. Schierbeek. 1879. 8°.

Feith (H. O.), Graftombe te Midwolde. *Bijdr. Gesch. Gron.* III. 271.

Noordlaren.

Boeles (J.), Het Hunebed te Noordlaren. *Gron. Volks-Alm.* 1845. 33.

Oostwolde.

Hasselt (G. van), Kerk te Oostwolde in Ommelanden van Groningen. *Geld. Maandw.* II. 540.

Pekela (Oude- en Nieuwe-).

Borgesius (T.), Geschiedenis van de gemeente Oude en Nieuwe Pekela. Gron., J. B. Wolters. 1877. 8°.

Rottum.

Zuidhof (D. E.), Geschiedenis van het oude dorp Rottum en andere bijzonderheden. Uithuizen, H. H. G. Fongers. 1857. 8°. met plt.

Sappemeer.

Blaupot ten Cate (S.), De opkomst der veenkoloniën Sappemeer en 't Hoogezand. *Sloet's Tijds.* VI. 15. — Ook afzonderlijk uitgeg. onder den titel: Voorlezingen over de opkomst van de veenkoloniën Hoogezand en Sappemeer, met eenige aanteekeningen. Hoogezand en Sappemeer, 1854. 8°.

Scharmer.

Tresling (T. P.), De voormalige kerk van Scharmer. *Gron. Volks-Alm.* 1839. 172.

Selwerd.

Acker Stratingh (G.), Het kasteel Selwerd. *Gron. Volks-Alm.* 1840. 111.

—— Het oude Selwerder hof, vermoedelijk ook het hof der prefecten te Groningen. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 25.

Feith (H. O.), Iets over het Cortinghuis. *Gron. Volks-Alm.* 1839. 136.

Acker Stratingh (G.), Kortingshuis en het kasteel te Selwerd. *Bijdr. Gesch. Gron.* II. 47.

Slochteren.

Tresling (T. P.), Fraeylemaborg te Slochteren. *Gron. Volks-Alm.* 1840. 78.

Stedum.

Feith (H. O.), Twee oude klokken te Stedum. *Gron. Volks-Alm.* 1839. 184.

Ter-Apel.

Feith (H. O.), Het klooster Ter Apel. *Gron. Volks-Alm.* 1842. 136.

Horst (P. J. ter), Het klooster Ter Apel en het kerspel Zandberg. *Arch. Aartsb. Utr.* II. 321.

Oudheden niet ver van Ter-Apel gevonden. *Letterb.* 1822. II. 127.

Termunterzijl.

Westendorp (N.), Verhandeling over een ontdekten grafheuvel te Termunterzijl. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* I. 1. — Ook afzonderlijk uitgegeven. Groningen, 1819. 8°.

Tjamsweer.

Brink (B. ten), Het opschrift van de kerk te Tjamsweer, v. d. j. 1138. *Gron. Volks-Alm.* 1847. 69.

Ulrum.

Ulrum, zoo als het is, en deszelfs toenemende volksbewegingen in October 1834. Gron., H. Eekhoff Hz. 1835. gr. 8°

Veendam.

Sannes (Is.), De opkomst van Veendam; een drietal voorlezingen, met eenige aanteekeningen. Veendam, 1830. 8°.

Vlachtwedde.

Karsten (J. W.), Berigt nopens de Germaansche urnen onder Vlachtwedde. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* I. 61.

—— Vlachtwedde: urnen op nieuw aldaar gevonden. *Aldaar.* II. 126.

Warfum.

Het erve Groot-Zeewijk [te Warfum] in Groningen. *Sloet's Tijdschr.* VII. 327.

Westeremden.

Feith (H. O.), Copia uit het kerckenboeck van eenige olde historien van Westerembden. *Bijdr. Prov. Gron.* II. 283.

Wijert.

Acker Stratingh (G.), De voormalige hofstede te Wijert onder Helpen. *Bijdr. Gesch. Gron.* VII. 1870. 306.

Wildervank.

Benit (H. A.), Redevoering over het 200jarig bestaan der kolonie Wildervank, met eenige aanteekeningen. Wilderv., T. van Halteren. 1850. 8°. met kaart.

Wittewierum.

Wijbrands (Aem. W.), De abdij Bloemhof te Wittewierum in de 13e eeuw. (Uitgeg. door de Kon. Akad. van Wetenschappen te Amsterdam). Amst., Joh. Müller, 1883. 4°.

Woltersum.

Reddingius (W. G.), Bijzonderheden uit een oud protocol van Woltersum. *Gron. Volks-Alm.* 1841. 66.

Feith (H. O.), Woltersum. *Gron. Volks-Alm.* 1843. 111.

PROVINCIE DRENTE.

In 't algemeen.

Gratama (S.), Over de naamsreden of den naamsoorsprong van Drenthe. *Vad. Lett.* 1828. II. 227. 275.

Wal (G. de), Bijdragen tot de geschiedenis en oudheden van Drenthe. Gron., J. B. Wolters. 1842. gr. 8°.

Veen Azn. (J. van der), Drentsch mosaïk. Gron., W. J. van Haagen. 1848. 1e en 2e St. 8°.

—— Nieuw Drentsch mozaïk. Assen, van Gorcum & Co. 1878. 8°. met 2 pltn.

Pan (J.), Kleine opstellen over de geschiedenis, oudheden en het ongeloof in Drenthe. Haarl., A. C. Kruseman, 1862. 8°. met portr.

Onuitgegeven fragment over de vroegste geschiedenis van Drenthe. *Dr. Volks-Alm.* 1838. 11.

Magnin (J. S.), Losse bladen uit Drenthe's geschiedenis. Assen, Willinge Gratama. 1856. 8°.

Picardt (Joh.), Korte beschrijvinge van eenige vergetene en verborgene antiquiteiten der provintien en landen gelegen tusschen de Noordzee, de IJssel, Emse en Lippe. Waerbij gevoeght zijn Annales Drenthiae... Mitsgaders een korte beschrijvinge der stadt Covorden. Amst., G. van Goedesbergh. 1660. 4°. met 15 kopergrav., portretten en 1 kaartje.

De oudheden in Drenthe in verband met het aanleggen van den spoorweg. *Letterb.* 1846. I. 93.

Janssen (L. J. F.), Drentsche oudheden. Utr., Kemink & Zoon. 1848. gr. 8°. met 4 pltn.

Overzigt der oudheden in Drenthe. *Dr. Volks-Alm.* 1849. 139.

Westendorp (N.), Over de Hunebedden en derzelver stichters. *Holl. Maatsch. v. Wet.* I. 233.

—— Voorlezing over de oude grafheuvelen, met betrekking tot Drenthe. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* I. 48.

O.... D...., De Hunebedden in Drenthe. Met afbeelding van die te Borger. *Dr. Volks-Alm.* 1838. 103.

De Hunnebedden, op welke wijze in den ouden tijd gebouwd? Beantwoord door Z. M. Frederik VII, Koning van Denemarken. Eene voorlezing gehouden in de jaarl. vergadering van het Kon. Genootschap van Noordsche oudheidkundigen 29 Mei 1857. Naar den 2en druk uit het Deensch, door M. de Haan Hettema. Leeuw., H. Kuipers. 1863. 8°. met plaat.

Oldenhuis Gratama (L.), Open brief over de zorg voor en het onderhoud der Hunnebedden. Assen, v. Gorcum & C°. 1868. 8°.

Lubach (D.), Over de oude begraafplaatsen in Drenthe, bijzonder over de hunebedden. *Alb. d. Nat.* 1873. 197.

—— On the hunebedden or cromlechs in the Province of Drenthe in Holland. *Journ. Anthr. Inst.* 1877. 159.

—— On the hunnebedden or cromlechs, in the Province of Drenthe in Holland. *Anthropol. Rev.* 1877. VI. 158.

Oldenhuis Gratama (L.), De Hunnebedden in Drenthe en aanverwante onderwerpen. (Voor rekening van den schrijver.) Assen, van Gorcum & C°. 1886. 8°.

Niet in den handel.

[Tonckens (J.) en J. H. P. van Lier], Tegenwoordige staat der Vereen. Nederlanden, Deel XXIII, behelzende de beschrijving van... Drenthe. Met krt. en printverbeeld. Amst., Is. Tirion e. a. 1795. 8°.

[Ameshoff (P. J.)], Beschouwing van den tegenwoordigen toestand van Drenthe, in gemeenzame brieven. Amst., Joh. van der Hey. 1818. 8°.

Brieven over de onlangs uitgegevene Beschouwing van den tegenwoordigen toestand van Drenthe. Gron., W. Zuidema. 1818. 8°.

Antwoord op de voormelde Brieven (van den schrijver der Beschouwing zelven). Amst., Joh. van der Hey. 1818. 8°.

Rhoer (J. de), Beschrijving van Drenthe. *Dr. Volks-Alm.* 1838. 3.

[Lesturgeon (A. L.), H. Boom en D. H. van der Scheer], Drenthe in vlugtige en losse omtrekken geschetst door drie Podagristen. Koevorden, D. H. v. d. Scheer. 1843—57. 2 dln met platen en krtn. 8°.

Alstorphius Grevelink (P. W.), Statistiek van de provincie Drenthe. Assen, T. J. van Tricht. 1840. 8°. met kaart.

Amshoff (P. K.), Diss. quaedam topographiam medicam provinciae Drenthinae spectantia. Gron., 1843. 8°.

Boer (P. L. de), Diss. topographia et statistica medica provinciae Drenthinae. Gron., 1848. 8°.

Heldring (O. G.), Eene wandeling in Drenthe. *Alg. Letterl. Maandsch.* 1845. I. 143.

Hartogh Heys van Zouteveen (H.), Bijdragen tot de statistiek van Drenthe. Akad. proefschrift. Delft, J. H. Molenbroek. 1864. 8°.

Oldenhuis Gratama (L.), Titia Brongersma over Drenthe. *Dr. Volks-Alm.* 1868. 261.

Magnin (J. S.), De voormalige kloosters in Drenthe, geschiedkundig beschouwd. Gron., J. Oomkens. 1835; 2e verm. en verb. dr. Heerenveen, F. Hessel. 1846. 8°.

Wal (J. de), De voormalige kloosters in Drenthe; aanvulling en kritiek van het werk van J. S. Magnin. *Gids, Boekb.* XI. 807.

Bodel Nijenhuis (J. T.), Over de landkaarten der provincie Drenthe. *Dr. Volks-Alm.* 1851. 68.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Drenthe. Schaal 1 : 170.000. Leeuwarden, Hugo Suringar 1866; 6e druk. 1883. 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui 8°.

—— Idem op de schaal van 1 : 500.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1882. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Nieuwe kaart van Drenthe, op de schaal van 1 : 100.000. Vervaardigd naar de nieuwste bronnen, onder toezigt van het provinciaal bestuur, door J. Smulders & Co. Meppel, H. ten Brink. 1869. 1 blad. gekl. lithogr. plano.

Bolman (J. J.), Schoolkaart van Drenthe. Groningen, J. B. Wolters. 1878. 6 bladen gekl. lith. fol.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Assen.

Uit een wandeling door Drenthe; de oudste geschiedenis van Assen. *Europa,* 1869. I. 1.

Tatum Zubli (N. H.), Het stadsbosch te Assen (plaatsbeschrijvend gedicht). Assen, 1855. 8°.

Voltooijing van de nieuwe rijksgevangenis te Assen. *Bouwk. Bijdr.* II. 54.

Album zijnde 10 photographische gezichten van Assen. Assen, Erven D. H. van der Scheer. 1873. 8°. obl.

Album van Assen. Assen, D. H. van der Scheer. 1873. 24 photographische gezichten. 8°. obl.

Photographische gezichten in en om Assen. Assen, de Erven D. H. van der Scheer. 1876. folio.

Wandelkaart van Assen, het stadsbosch en omstreken. Assen, van Gorcum & Co. 1877. 1 bl. gekl. lithogr. met tekst plano.

Kuyper (J.), Plattegrond van Assen, op de schaal van 1 : 4.500. Leeuwarden, Hugo Suringar (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°, of in étui 8°.

Geïllustreerde plattegrond van Assen met het stadsbosch, de wandelpaden en omstreken. Assen, Gebr. Born. 1886. 1 bl. gekl. lithogr.

Beilen.

Beilen. *Dr. Volks-Alm.* 1844. 209.

Dwingelo.

Schaick (C. van), Dwingeloo en onderhoorige gehuchten. *Dr. Volks-Alm.* 1846. 169. 1847. 1. 1848. 19. 1849. 1. 1850. 1.

—— Het huis Batinghe te Dwingeloo. *Oude Tijd*, 1870. 65.

Eext.

[Cannegieter H.)], Eerste (en eenige) brief over bijzondere Nederlandsche oudheden; eenen ouden grafkelder bij Anlo (of Eext) in Drente ontdekt. Arnhem, 1757. 8°.

Lier (J. van), Oudheidkundige brieven (over eenige bij het boerschap Eext in Drenthe ontdekte oudheden), uitgeg. en met voorreden en aanteekeningen van A. Vosmaer. 's Gravenh., P. van Thol. 1760. 8°.

Emmen.

Holthe tot Echten (A. W. van), De gemeente Emmen. Assen, J. O. van Houten. 1862. 8°. met een kaart.

Boom (H.), Van Assen naar Emmen. *Dr. Volks-Alm.* 1868. 21.

Hofstede (P.), Beschrijving van de grafplaats de gedaante hebbende van een Hunebed, in het jaar 1809 bij Emmen in Drenthe uit een heuvel opgedolven. *Holl. Maatsch. v. Wet.* I. 369.

Opgraving van een Hunnebed bij Emmen. *Letterb.* 1809. II. 50.

Karlovingische oudheden onlangs te Emmen opgegraven. *Letterb.* 1860. 35.

Janssen (L. J. F.), Over muurschilderingen te Emmen ontdekt. *Versl. Kon. Akad. v. Wet. Lett.* IV. 158.

Frederiksoord.

De kolonie Frederiksoord, Willemsoord, Ommerschans, Veenhuizen; verschillende berigten en opgaven. *Star.* I. 18 en volg.

Graaf (D. de), Een reisje naar Frederiksoord. *Vad. Lett.* 1821. II. 110, 161.

Swart (N.), Mijn uitstapje naar Frederiksoord. *Vad. Lett.* 1821. II. 509.

Bosch (van den), De la colonie de Frederiks-oord et des moyens de subvenir aux besoins de l'indigence par le défrichement des terres, trad. d'apres un MS. par de Keverberg. Avec une préface du traducteur. Gand, 1821. 8°.

Togtje naar Frederiksoord, Willemsoord, Wilhelmina's oord en de Ommerschans, in Juli 1823. *Vad. Lett.* 1823. II. 778.

Verslag van een bezoek der onderscheidene, thans in de noordelijke provinciën bestaande koloniën, opgericht door de maatschappij van Weldadigheid. *Vad. Lett.* 1825. III. 374.

Konijnenburg Czn. (J. van), De toestand van de vrije koloniën en het instituut te Wateren, bij de afscheiding van de goederen der Maatschappij van Weldadigheid in 1859. Meppel, H. ten Brink. 1859. 8°.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Frederiksoord-Veenhuizen. (z. p. e. j. 1875). 8°.

Eilerts de Haan (A. F.), De Noord-Nederlandsche landbouwkoloniën. Eene studie over de maatschappij van Weldadigheid. Amst., D. B. Centen. 1875. 8°.

Grollo.

Het Grollerholt of Grolloo in 1602 en 1687. *Dr. Volks-Alm.* 1868.

Hollandsche Veld.

Duyl (van), Het Hollandsche veld in Drenthe, met een voorwoord van C. van Schaick. Rotterd., W. Wenk. 1850. 8°.

Hoogeveen.

Veen Azn. (J. van der), Iets over de gemeente Hoogeveen. *Dr. Volks-Alm.* 1868. 114.

—— Een en ander over de gemeente Hoogeveen. Assen, Erven D. H. v. d. Scheer. 1873. 8°. met 1 kaartje.

Hunse.

Scheer (D. H. van der), Iets over de stad Hunso of Hunsow. *Dr Volks-Alm.* 1839. 175. 1844. 223.

Koeverden.

Picardt (J.), Chronyxken van Covorden, d. i. Korte beschrijvinge dier frontierstadt, ende des ouden burghs Covorden. 1660.

Gedrukt achter zijne Antiquiteiten, zie blz. 225.

Beschreibung der Vestung Coevorden. (z. pl. v. uitg.) 1673. 8°.

Scheer (P. S. van der), De geschiedenis van Koeverden van de vroegste tijden, voornamelijk die harer vestingwerken en omliggende landen. *Dr. Volks-Alm.* 1849. 184. 1850. 135. 1851. 69.

Hasselt (G. van), Versterking van 't huis te Coevorde. *Geld. Maandw.* I. 460.

Laarwoud.

Aanteekening betreffelijk het huis Laarwoud [bij Zuidlaren]. *Dr. Volks-Alm.* 1842. 209.

Meppel.

Hasselt (G. van), Meppelt gebrand. *Geld. Maandw.* II. 334.

Derks (P. A.), Meppel en omstreken. Geschiedkundig overzicht en merkwaardigheden, benevens bijdragen tot de geschiedenis van Drenthe. Met plaat van de Hervormde Kerk te Meppel na de vergrooting van 1779. 1e deel. Meppel, Kuiper en Taconis. 1886. 8°.

Noord-Barge.

Oudheden te Noordbarge. *Letterb.* 1846. I. 348.

Odoorn.

Janssen (L. J. F.), Eene merkwaardige oud-Germaansche ontdekking te Odoorn. *Dr. Volks-Alm.* 1851. 163.

Karlovingische oudheden te Odoorn. *Letterb.* 1860. 17.

Oosterhesselen.

Scheer (D. H. van der), Het Hunnenkerkhof bij Oosterhesselen. *Dr. Volks-Alm.* 1843. 183.

Lesturgeon (A. L.), Avondmaalsbeker te Oosterhesselen. *Dr. Volks-Alm.* 1844. 108.

Rolde.

Hofdijk (W. J.), Het Hunnebed te Rolde. *Neêrl. Bibl.* 1869. I. 1.

Valterveen.

Feltz (G. W. van der), Iets over de brug, of houten weg, in October 1818, in de Valterveenen, in het Departem. Drenthe, gevonden. *Vad. Lett.* 1818. II. 749. 1819. II. 122. 398.

Spandaw (H. A.), Over de herkomst en ouderdom der houten brug, liggende in de moerassen tusschen Drenthe en Westerwolde. *Inst. Verh.* 2e kl. II. 1.

Behnes, Ueber die Römische Brücke, welche im Jahre 1818 im Königreiche Holland, in der Nachbarschaft des Kreises Meppen aufgedeckt ist. *Spangenberg, N. Vaterl. Arch.* I. 257. II. 354.

Dinckgreve en Oomkens, Brieven betrekkelijk onlangs ontdekte gedeelten van veenbruggen in den omtrek van Bourtange, en in Westerwolde gevonden grafheuvelen en urnen. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* I. 175.

Westendorp (N.), Verhandeling over de ontdekte bruggen tusschen Valthe en Ter-Apel. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* I. 125.

—— Eenige nadere aanmerkingen betrekkelijk het houten voetpad, in de veenen tusschen Valthe en ter Wisch, tot staving van deszelfs Romeinschen oorsprong. *Aldaar*, III. 77.

Karsten (J. W.), Verslag wegens het oude planken voetpad tusschen Ter-Apel en Valthe. *Letterb.* 1819. 1. 136.

IJpey (A.), Nader onderzoek over de Valtherbrug. 1821. *Inst. Verh.* 2e kl. II. 53, 217.

Westendorp (N.), Bedenkingen ten opzigte der door den hoogleeraar IJpey gegevene verklaring van twee oude charters in het onderzoek nopens de Drentsche veenbrug. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* III. 99.

J. O. Vs., Vrijmoedig overzigt van de gevoelens der geleerden over de ontdekte brug op de grenzen van Drenthe in den jare 1818. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* III. 37.

Reuvens, Oudheden in de nabijheid der Drentsche veenbrug gevonden, en zoogenaamde legerplaatsen en de stad Hunso. Uitlegging van het kaartje der veenbrug. *Westendorp en Reuvens, Antiq.* III. 115.

H. (A. van), De houten weg of brug in de Valterveenen. *Dr. Volks-Alm.* 1837. 127

Heerspink (J. H.), De Valtherbrug, een werk van vroegere eeuwen dan de stichting van het klooster Ter-Apel. *Dr. Volks-Alm.* 1839. 155.

Oud paalwerk bij Onstwedde en Valthe. *Letterb.* 1843. I. 353.

Oldenhuis Gratama (L.), Valtherbrug; gevonden Romeinsche munten. *Dr. Volks-Alm.* 1845. 182.

Janssen (L. J. F.), Nog iets over de Valtherbrug. *Dr. Volks-Alm.* 1850. 19.

Scheer (P. S. van der), De Valtherbrug, haar Germaansche oorsprong en het waarschijnlijk doel, waartoe zij gelegd kan zijn. Een oudheidk. onderzoek. Winschoten, P. S. van der Meer. 1855. 8°.

Zie verder over bovengemelde veenbrug de berichten in de „Drentsche Oudheden," door L. J. F. Janssen.

Wateren.

Konijnenburg Czn. (J. van), De toestand van de Vrije Koloniën en het Instituut te Wateren, bij de afscheiding der gestichten van de goederen der Maatsch. van Weldadigheid in 1859. Meppel, H. ten Brink. 1859. 8°.

Westerbeeksloot.

De kolonie Westerbeeksloot. *Star*, I. 268.

Westerbork.

Westerborch. *Dr. Volks-Alm.* 1841. 239.

PROVINCIE LIMBURG.

In 't algemeen.

Annales de la Société historique et archéologique à Maestricht. 1e Serie. Mémoires et notes, avec lithogr. Maestricht, Leiter-Nypels. 1853—57. 2 tomes. 8°.

Publication de la société historique et archéologique dans le duché de Limbourg. Ruremonde, J. J. Romen et fils. 1863—86 (1e Serie) Tome I—XXI. Nouv. Serie, Tome I et II. 8°. avec planches.

Répertoire alphabétique des mémoires, notices et articles qui ont paru dans les 20 premiers volumes des Publications de la Société d'archéologie etc. 1863—83. Maestr., F. J. Teelen. 1884. 8°.

Maasgouw (De). Orgaan voor Limburgsche geschiedenis, taal- en letterkunde. Maastr., Leiter-Nypels. 1880—1886. 7 jaargangen. 4°.

Schaepkens (A.), Art et archéologie (dans le Limbourg). *Annales de l'Acad. d'Arch.* XIV. 376.

Driesen (F.), Explorations archéologiques dans le Limbourg-Mase et Sluse. *Bull. Limb.* V. 177.

Habets (Jos.), Notice sur quelques découvertes d'antiquités dans le duché du Limbourg. *Publ. Soc. Maestr.* II. 1865, 202. III. 1866. 185. IV. 1867. 12.

Antiquités (Romaines) trouvées et recueillies dans le Limbourg. *Public. Soc. Maestr.* II. 1865. 260.

Ubachs (C.), Communication sur les cailloux roulés des dépôts quaternaires et sur les antiquités préhistoriques du duché de Limbourg, faite à la séance du 27 Août 1876, au Congres de Bruxelles. *Publ. Soc. Limb.* XI. 1874. 411.

Habets (Jos.), Oudheidkundige verzamelingen te Roermond, Venlo en Maastricht in 1848. *Publ. Soc. Limb.* XIV. 1877. 323.

Objets d'art provenant du Limbourg Neerlandais. *Publ. Soc. Limb.* XVII. 360.

Franquinet (G. D.), Etudes sur quelques noms de lieux situés dans le duché de Limbourg. *Ann. Soc. Maestr.* I. 113.

Borman (C. de), Topographie ancienne du Limbourg. *Bull. d. Limb.* IV. 195.

Ernst (S. P.), Notitia de rebus statuum provinciae Limburgensis. *Bull. Comm. d'Hist.* 2 S. XII. 285.

Habets (Jos.), De oude grensscheiding der dorpen Meerssen, Bergh, Heer en Bemelen. *Public. Soc. Maestr.* IV. 1867. 25.

—— Chronijk der landen van Overmaas en der aangrenzende gewesten, door een inwoner van Beek bij Maastricht, 1275—1507. *Public. Soc. Maestr.* 1870. VII. 5. — Ook afzonderl. uitgeg. Roerm., J. J. Romen. 1870. 8°.

Pelerin (A. L.), Essais historiques et critiques sur le Département de la Meuse inférieure et la ville de Maestricht. Maestr., 1803. 8°.

Aperçu statistique de la province de Limbourg. *Ann. d. Limb.* 1824. 94 *et suiv.*

Ernst (S. P.), Histoire du Limbourg, suivie de celles des Comtés de Daelhem et de Fauquemont, des annales de l'Abbaye de Rolduc. Publiée avec notes et appendices et précédée de la vie de l'auteur par Ed. Lavalleye. Liége, P. J. Collardin. 1837—52. 7 dln. 8°. met 4 wapenkaarten.

Christ (J. F.), Kunstenaars reize door Limburg en België in 1841. Amst., J. M. E. Meijer. 1843. 8°. met platen.

Steïfensand (K.), Das Herzogthum Limburg als Deutscher Bundesstaat. 2e Aufl. Crefeld, Gehrich & Co. 1848. 8°. m. 1 gelith. en gekl. krt.

Poell (G. M.), Beschrijving van het hertogdom Limburg. Weert, G. M. Poell. 1851. 12°. met 12 pltn.

Pelerin (A. L.), Beschrijving van het Staatsland van Overmaze en van 't land van Valkenburg. *Ann. Soc. Maestr.* I. 7.

Slanghen (E.), Bijdragen tot de geschiedenis van het tegenwoordige hertogdom Limburg. 1e deel. Amst., A. van der Hoeven. 1865; 2e deel. Roerm., J. J. Romen & Zn. 1879. 8°.

Knoop (W. J.), Limburg. *Krijgsk. Geschr.* VII. 385.

Slanghen (E.), Verscheidenheden betrekkelijk Walhorn, Kloosterrade, Venlo, Roermond, Meijel, Geysteren, Gulpen, Vijlen en Simpelveldt. *Publ. Soc. Limb.* IX. 1872. 267.

Willems (J. J.), Natuurkundige plaatsbeschrijving van Limburg. (Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland). 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1881. 8°.

Franquinet (G. D.), Histoire des couvents de l'ordre de St. Dominique dans le Limbourg. *Ann. Soc. Maestr.* I. 139.

Schaepkens (A.), Anciens monuments d'architecture du XI au XIIIe siècle dans le Limbourg. Aquarelles dessinées d'après nature, avec texte archéologique. Bruxelles et Maestricht, 1855. fol.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Limburg, op de schaal van 1 : 200.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1866; 7e druk. 1883. 1 bl. gekl. grav. plano, of in étui 8°.

—— Idem op de schaal van 1 : 500.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1882. 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Steden en plaatsen.

(*Alphabetisch.*)

Aigermont.

Halma (F.), Het kasteel van Aigermont en d'omliggende landtstreeken, in de heerlijkheid van Nederkan, nevens de stad Maastricht. Leeuw., 1715, 4°. met platen.

Asselt.

Ferber (H.), Le manoir de Spicker ou de Spick à Asselt près de Ruremonde. *Public. Soc. Limb.* VIII. 1871. 436.

Blerik.

Peeters (G.), Geschiedkundige beschrijving van het aloude kerspel Blerick bij Venlo. *Public. Soc. Maestr.* 1870. VII. 233.

Borgharen.

Habets (Jos.), De voormalige heerlijkheid Borgharen; eene bijdrage tot de geschiedenis van het land van Valkenburg. *Public. Soc. Limb.* X. 1873. 391. — Ook afzonderlijk uitgeg. Roermond, J. J. Romen. 1873. 8°.

Bronshem.

Habets (Jos.), Mélanges. Un mont testaccio à Bronshem. *Publ. Soc. Limb.* XII. 1875. 491.

Bunde.

Chestret de Haneffe (J. de), Recherches sur le village et la famille de Bunde. *Publ. Soc. Limb.* XV. 1878. 289.

Echt.

Peeters (G.), Geschiedkundige beschrijving der gemeente Echt. *Publ. Soc. Maestr.* IV. 1867. 145.

Eisden.

Caumartin (C.), Souvenirs de promenades à Eysden. *Publ. Soc. Maestr.* IV. 1867. 411.

Geleen.

Russell (J.), De heerlijkheid Geleen, hare voormalige heeren, inwoners, geregt, gebruiken enz. gevolgd door aanteekeningen over de voormalige heerlijkheid Mheer. Sittard, 1860—61. 8°.

Geulem.

Allard (H. J.), De catacomben te Guelhem onder Bergh-Terblijt. *Volks-Alm. Kath.* 1877.

Gratem.

Franquinet (G. D.), De la jurisdiction à Graethem. *Ann. Soc. Maestr.* I. 297.

Gronsveld.

Caumartin (C.), Souvenirs et promenades à Gronsveld. *Public. Soc. Maestr.* I. 1864. 262.

Chestret de Haneffe (J. de), Histoire de la Seigneurie impériale de Gronsveld. *Public. Soc. Limb.* XII. 1875. 3.

Habets (Jos.), Een woord over de grafstede der grafelijke familie van Bronckhorst te Gronsfeldt. *Public. Soc. Maestr.* IV. 1867. 145.

Gulpen.

Ubaghs (G. C.), Geschiedkundig overzigt van Gulpen en onderhoorige plaatsen. *Public. Soc. Maestr.* II. 1865. 281.

Harburgum.

Habets (Jos.), De ligging der veste Harburgum (sterkte bij Maastricht) *D. War.* VIII. 68.

Heerlen.

Franquinet (G. D.), Notes sur Heerlen, 1542—1587. *Ann. Soc. Maestr.* I. 289.

Herten.

Antiquités Romaines à Herten (Ruremonde). *Mess. Belg.* XVII. 180.

Hoensbroek.

Slanghen (E.), Het markgraafschap Hoensbroeck, gevolgd door geschiedkundige aanteekeningen over het voormalig land van Valkenburg. Maastricht, van Osch America & Co. 1859. 8°. met plaat.

Horn.

[Wolters (J.)], Notice historique ... sur l'ancien comté de Hornes, et sur les anciennes seigneuries de Weert, Wessem, Ghoor et Kessenich. Gand, 1850. 8°. met pltn.

Houtem.

Habets (Jos.), Houthem St. Gerlach en het adellijk vrouwenstift aldaar, een bijdrage tot de geschiedenis van het voormalig land van Valkenburg. *Publ. Soc. Maestr.* 1869. VI. 3.

Habets (Jos.), Exploration d'une villa Belgo-Romaine au Rondenbosch à Houthem St. Gerlach. *Public. Soc. Maestr.* 1868. 347.

Janssen (L. J. F.), Romeinsche oudheden gevonden in het Rondebosch onder Houthem in 1864. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Wet. Lett.* IX. 1.

Kadier.

Habets (Jos.), Notice sur la ci-devant seigneurie de Cadier et le chateau de Blankenberg. *Public. Soc. Limb.* XIII. 1876. 133.

Notes concernant la ci-devant seigneurie de Cadier. *Public. Soc. Limb.* XIII. 1876. 553.

Kessel.

[**Wolters** (J.)], Recherches sur l'ancien comté de Kessel et sur l'ancien seigneurie de Geysteren. Gand, 1854. 8°. met pltn.

Habets (Jos.), Découverte d'un autel Romain à Kessel près de Ruremonde. *Public. Soc. Maestr.* 1870. VII. 388. 503.

Limbricht.

Notes sur Limbricht, Steyn et Meersenhoven. *Publ. Soc. Limb.* VIII. 1871. 438.

Maastricht.

Oudheden. — Beschrijving in 't algemeen. — Gezichten. — Plattegronden.

Herbenus (M.), Opuscules (en Latin) concernant les antiquités de Maestricht, publiés par P. F. X. de Ram. *Bull. Comm. d'Hist.* 1 S. XII. 4.

Leemans (C.), Romeinsche oudheden te Maastricht. Leiden, H. W. Hazenberg en Co. 1844. gr. 8°. met pl. en krt.

Antiquités du VIIe siècle à Maestricht. *Mess. Belg.* XV. 389.

Sedulius (H.), T'Boeck van O. L. V. van Maestricht, ende van den oorspronck des stadts, enz. overgeset door C. Thielmans. Loven, 1612. 8°.

Notice sur l'origine de la ville de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1825. 95 et suiv.

Hennequin (C. V.), Dissert. de origine et natura principatus urbis Trajecti ad Mosam medio aevo, pro gradu in J. U. defensa Lovanii m. Junii 1829. 8°.

Habets (Jos.), Geschiedkundige aanmerkingen nopens de opkomst en den voortgang der stad Maastricht. *Public. Soc. Maestr.* I. 1864. 158. 225; II. 1865. 3; III. 1866. 3.

— Chronijk der stad Maestricht en omstreken. *Public. Soc. Maestr.* 1864. I. 70.

Schaepkens (A.), Annales de Maestricht, 1632—1708. *Ann. Soc. Maestr.* II. 121.

Sur l'état de la ville de Maestricht durant le XVIIe siècle. *Jaarb. v. Limb.* 1851. 265.

Pelerin (A. L.), Essais historiques et critiques sur le Département de la Musee inférieure et la ville de Maestricht. Maestr., 1803. 8°.

Notice monumentale et historique sur la ville de Maestricht. *Jaarb. v. Limb.* 1846. 75.

Franquinet (G. D.), Notice sur la dernière enceinte de Maestricht. *Ann. Soc. Maestr.* I, 87.

Salie (J. W.), Le guide impartial du voyageur à Maestricht, ou indicateur général de la ville et de ses habitants. Maestricht, 1855. 8°.

Bonn (A.), Maestricht et environs. Maestricht, van Osch America et Co. (z. j. omstreeks 1857) 8°. met een plattegrond der stad.

Franquinet (G. D.) en L. J. Suringar, Maestricht. Geschiedenis, merkwaardigheden en omstreken. Maastr., 1875. 8°.

Eversen (H. P. H.), Over de inlijving van de Nieuwstad bij Maastricht. *Public. Soc. Limb.* XIV. 1877. 3.

Place d'armes de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 111.

Elargissement de la rue du pont à Maestricht, un plan d'ancienne date. *Publ. Soc. Limb.* VIII. 1871. 445.

Notice historique sur le pont de la Meuse, à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1826. 99.

Schaepkens (A.), Archives avec sceaux du pont sur la Meuse à Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* X. 164.

Moulaert (B. D. B.), Ch. de Chênedollé et J. de St. Genois, Le pont de la Meuse à Maestricht par Frère Romain. *Mess. Belg.* XVIII. 260. XIX. 232. XXI. 473.

Eversen (H.), Een of twee bruggen te Maestricht. *Publ. Soc. Maestr.* II. 1865. 413.

Schaepkens (A.), Vues de Maestricht. Maestr., W. Rosenkranz. 1857. 4°.

Habets (Jos.), Simon de Beaumont, auteur de la première carte topographique de Maestricht. *Publ. Soc. Limb.* XVII. 362.

Kuyper (J.), Plattegrond van Maastricht, op de schaal van 1 : 25.000. Leeuwarden, Hugo Suringar. (omstreeks 1880) 1 bl. gekl. grav. 4°. of in étui 8°.

Kaart van de omstreken van Maastricht, geteekend door J. J. A. Muller, schaal 1 : 50.000 Maastricht, Gebr. Muller. 1872. 1 bl. gekl. lithogr. plano.

Kerken en Kapellen.

Notice historique sur l'église primaire de St. Servais à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1828. 103.

Schaepkens (A.), Notice sur l'église de St. Servais à Maestricht, ses ornements d'architecture et autres décorations. *Ann. d. l'Acad. d'Arch.* II. 229.

—— L'église de St. Servais à Maestricht (avec pièces). *Mess. Belg.* XIV. 413. XVII. 133.

—— Une ancienne crypte romane: St. Servais à Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* XVI. 201.

—— Le porche de St. Servais à Maestricht. *Mess. d. Sc.* 1859. 41.

—— Choeur de l'église St. Servais à Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* 1860. XVII. 99.

—— Un maître autel et un bas-relief votif dans l'église de St. Servais à Maestricht. *Mess. Belg.* XX. 446. XXI. 397.

Bock (F.) und M. **Willemsen**, Die mittelalterlichen Kunst- und Reliquienschätze zu Maestricht, aufbewahrt in den ehemaligen Stiftskirchen des H. Servatius und U. L. Frau daselbst, archäologisch und historisch beschrieben und durch 66 Holzschnitte erläutert. Koln, 1872. 8°.

Hiervan verscheen in 1878 te Maastricht een Fransche vertaling o. d. t.: Antiquités sacrées, conservées dans S. Servais et Notre-Dame à Maastricht.

Schaepkens (A.), Archives de l'église Notre-Dame à Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* XII. 127.

Notice historique sur l'ancienne église de Notre-Dame à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1827. 97.

Schaepkens (A.), Analectes archéologiques. Église de Notre-Dame à Maestricht. Trésor, etc. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* XVII. 138.

—— De l'époque du choeur de l'église Notre-Dame à Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* VII. 189.

—— Note sur l'ornementation du choeur de l'église Notre-Dame à Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* XII. 232.

—— Ornementation du choeur de l'église Notre-Dame à Maestricht. (Anvers, c. 1860) 8°. met pl.

—— Une croix Byzantine de Notre-Dame à Maestricht. *Mess. Belg.* XXI. 373

—— Statue gothique de la Vierge dans l'église Notre-Dame à Maestricht. *Public. Soc. Maestr.* II. 1865. 140.

—— Bas-relief roman à l'église de Notre-Dame à Maestricht. *Public. Soc. Maestr.* II. 1865. 433.

—— Eglise et monastère de St. Antoine à Maestricht. *Mess. Belg.* XVIII. 346.

—— L'église des récollets à Maestricht. *Mess. d. Sc.* 1865. 397.

Eglise de St. Jean et de St. Mathias de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 121.

Eglise de St. Nicolas de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 142.

Eglise de St. Martin de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 145.

Chapelles dépendantes du chapitre de St. Servais de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 119.

Schaepkens (A.), La chapelle de Sainte-Barbe, à l'église cathédrale de St. Servais à Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* III. 154.

Chapelles dépendantes du chapitre de Notre-Dame de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1828. 133.

Chapelle du St. Esprit de Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 147.

Schaepkens (A.), Inscriptions commémoratives de dalles et monuments funéraires, recueillis dans les églises de Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* VI. 142.

Kloosters en Kluizen.

Couvent de St. Antoine à Muestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 154.

Couvent des Augustins à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 128.

Couvent des Dominicains à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 110.

Couvent des Croisiers à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 135.

Couvent des Frères Cellites à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 137.

Couvent des Récollets à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 117.

Couvent des Dames-Blanches à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 147.

Collège des Jésuites à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 147.

Ordre des Capucins à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 161.

Couvent des Begards à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1830. 133.

Hopital St. Servais à Maestricht. *Ann. d. Limb.* 1829. 105.

Schaaff (J. H. L. van der), Muurbeschilderingen [in het vroegere klooster der Dominicanen] te Maastricht. *Ned. Spect.* 1867. 195; *Kunstkron.* 1868. XXIX. 70.

Schaepkens (A.), Slavanten, le couvent des récollets ou frères mineurs de Lichtenberg près de Maestricht. *Mess. d. Sc.* 1868. 161.

Habets (Jos.), Kluizen en kluizenaars te Maastricht. *Public. Soc. Maestr.* 1870. VII. 351.

Verschillende andere gebouwen.

Schaepkens (A.), L'ancien hôtel de ville de Maestricht. *Mess. d. Sc.* 1867. 41.

Nouvel hotel de ville de Maastricht. *Jaarb. v. Limb.* 1850. 247.

Hotel des états de Maastricht. *Jaarb. v. Limb.* 1851. 253.

Hotel du gouvernement de Maastricht. *Jaarb. v. Limb.* 1851. 265.

Notice monumentale et historique sur la bibliothèque publique de Maestricht. *Jaarb. v. Limb.* 1850. 264.

Heylerhoff (J. M. van), Notice sur la Bibliothèque publique de la ville de Maestricht. Avec des additions par de Chênedollé. Bruxelles, 1851. 8°.

Pasteur (C. W.), Het huis N° 1065 in de brugstraat te Maastricht. *Bouwk. Bijdr.* VII. 335.

Schaepkens (A.), Tourelle d'une maison, site rue de Hoen, à Maestricht. *Public. Soc. Maestr.* II. 1865. 126.

—— Porte de l'ancienne enceinte à Wijk-Maestricht. *Public. Soc. Maestr.* I. 1864. 331.

Meersen.

Janssen (L. J. F.), Ontdekking van de grondslagen van een Romeinsch gebouw te Meersen bij Maastricht. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Lett.* X. 179.

Habets (Jos.), Exploration d'une villa Belge-Romaine au Herkenbergh à Meerssen. *Public. Soc. Limb.* VIII. 1871. 379.

Mesch.

Caumartin (C.), L'église de Mesch. *Public. Soc. Maestr.* III. 1866. 176.

Neder-Canne.

Notice historique sur la seigneurie de Nedercanne. *Public. Soc. Limb.* XIV. 1877. 243.

Neeritter.

Habets (Jos.), Het vrijdorp Neeritter als eigendom der Domkerk van Luik. *Public. Soc. Maestr.* IV. 1867. 217.

Nut.

Habets (Jos.), De voormalige heerlijkheid Nuth; eene bijdrage tot de geschiedenis van het land van Valkenburg. *Public. Soc. Limb.* XVII. 69.

Pieter (St.-)

Perreau, Recherches historiques de la seigneurie de St. Pierre près de Maestricht. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* VI. 212.

Schaepkens (A.), Tombeaux chrétiens (à St. Pierre près de Maestricht). *Ann. de l'Acad. d'Arch.* VII. 408.

Pietersberg (St.-)

Faujas de St. Fond (B.), Natuurlijke historie van den St. Pietersberg bij Maastricht. Uit het Fransch, met aanteekeningen door J. D. Pasteur. Amst., T. B. Groebe. 1805. 2 dln. 8°. met platen.

Benesse (J. van), Eenige bijzonderheden omtrent den St. Pietersberg bij Maastricht. *Vad. Lett.* 1823. II. 589.

Warnsinck Bzn. (W. H.), De Pietersberg bij Maastricht. *Vad. Lett.* 1826. II. 375.

Harting (P.), De St. Pietersberg te Maastricht, met het plan van een gedeelte der gangen. *Alb. d. Nat.* 1866. 257. 289.

Reckheim.

Histoire de la seigneurie impériale de Reckheim. *Publ. Soc. Limb.* X. 1873. 1.

Supplement à l'histoire de Reckhem. *Public. Soc. Limb.* X. 1873. 552.

Roermond.

Habets (Jos.), Kronijkje der stad Roermond. *Public. Soc. Maestr.* 1865. II. 370.

Sivré (B.), Roermond onder de hertogen uit het Guliksche huis, 1371—1423. *Alm. Arr. Roerm.* 1873. 102.

—— Roermond onder de hertogen uit het huis van Egmond, 1423—1538. *Alm. Arr. Roerm.* 1875. 107.

Kroniek der stad Roermond van 1562—1638, uitgegeven door Fr. Nettesheim. Roerm., J. J. Romen. 1876. 8°.

Ruremunda illustrata. Lovanii, 1613. 8°.

[Blitterswyck (Guill à)], Ruraemunda vigens, ardens, renascens, etc. Bruxelles, 1666. fol.

Guillon (C. F. H.), Diss. de divisione Gelriae superioris seu Tetrarchiae Ruraemondensis anno 1713—15. rata. *Lugd. Batav.* 1846.

[Beringen (S. van)], Kronijkje der stad Roermond, 1781—1831, uitgeg. door Jos. Habets. Maastr., 1865. 8°.

Guillon (Ch.), Drie kronijkjes der stad Roermond uit den tijd der Fransche republiek. *Public. Soc. Maestr.* 1868. 275.

Sivré (J. B.), Onderzoek naar den vermoedelijken oorsprong der straatnamen van Roermond. *Alm. Arr. Roerm.* 1874. 103.

—— Bijdrage tot de geschiedenis der parochiale thans Kathedrale kerk van den H. Christoffel te Roermond. *Prov. Alm Limb.* 1876. 138.

Sivré (J. B.), De voormalige kerk van den H. Geest te Roermond. *Prov. Alm. Limb.* 1878. 151.

Creemers (Chr.), Het praalgraf van Gerardus III Graaf van Gelder en Zutphen en van diens gemalin Margareta van Brabant, alsmede andere grafsteden in de O. L. Vrouw-Munsterkerk te Roermond. *Publ. Soc. Limb.* XIV. 1877. 433. — Ook afzonderlijk uitgeg. Roermond, J. J. Romen. 1878. 8°.

Verrières aux églises des Jésuites et des Clarisses à Ruremonde. *Mess. d. Sc.* 1861. 325.

Het voormalig Kartuizersklooster Bethleem te Roermond. *Godsdienstvr.* 1859. LXXXIII. 170.

Geschiedkundige schets van het oude Begijnhof te Roermond. *Publ Soc. Limb.* XI. 1874. 163.

Rolduc.

Rolduc et ses environs, dessinés et lithogr. par A. Schaepkens. 7 paysages et monuments color. avec texte archéologique et historique. Maestricht et Bruxelles, 1852. 4°. obl.

Franquinet (G. D.), La bibliothèque de l'abbaye de Rolduc, au XIIIe siècle. *Ann. Soc. Maestr.* I. 261.

Simpelveld.

Habets (Jos.), Geschiedkundige aanteekeningen over Simpelveldt en Bocholtz, 1155—1598. *Public. Soç. Limb.* 1871. VIII. 61, 440.

—— De Loonsche leenen in het tegenwoordig hertogdom Limburg; gevolgd van aanteekeningen over Simpelveldt. Roerm., J. J. Romen. 1871. 8°.

Sittard.

Jansen (M.), Bijdragen tot de geschiedenis van Sittard. Het Begijnhof. *Publ. Soc. Limb.* XIV. 1877. 357.

Russell (J.), Kronijk of geschiedkundige beschrijving der stad en voormalige heerlijkheid Sittard, met aanhangsel van koning Zwentibold en de heerlijkheid Born. Maestr., A. van der Hoeven. 1863. 8°. met titelplaat.

Jansen (M.), Het Kanton Sittard in zijne ontwikkeling geschetst. Sittard, 1878. 8°.

Stevensweerd.

Habets (Jos.), De voormalige heerlijkheid en vesting Stevensweert. *Publ. Soc. Limb.* XIII. 1876. 281.

Stamprooi.

Creemers (Ch.), Aanteekeningen over het dorp Stamproy. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het voormalig Rijksvorstendom Thorn. *Publ. Soc. Limb.* IX. 1872. 1. — Ook afzonderlijk uitgeg. Roerm., J. J. Romen. 1872. 8°.

Susteren.

Habets (Jos.), Bijdragen tot de geschiedenis van de voormalige stad Susteren en van de adellijke vrouwenabdij St. Salvator aldaar. *Public. Soc. Maestr.*, 1869. VI. 411.

Tegelen.

Peeters (G.), Chronologische beschrijving van Tegelen benevens aanteekeningen over Belfeld en Steyl. *Public. Soc. Limb.* XIII. 1876. 3. Ook afzonderlijk uitgegeven. Roermond, J. J. Romen. 1876. 8°.

Valkenburg.

Korte schets der geschiedenis van het land van Valkenburg, door G. C. U. Leuven, 1858. 8°.

Slanghen (E.), Een blik op Valkenburg en andere landen van Overmaas, 1621—63. *Public. Soc. Limb.* XV. 1878. 343.

Quaedvlieg (Richard), Fauquemont. Maastricht, Imprimerie du Courier de la Meuse. 1884. 8°. met 1 plaat.

Witte (H.), In en om Valkenburg. Fauquemont. Leiden, E. J. Brill. 1885. 8°.

Hobbel (J.), Langs de Geul. Schetsen uit Limburg. [Valkenburg en omstreken]. Gulpen, M. Alberts. 1886. 8°.

Venlo.

Korte beschrijving en teekening van Venlo en omstreken, kaart van Limburg met het emplacement van het leger te velde. 's Hage, Gebr. van Lier. 1839. 8°.

Stadt und Festung Venlo, besonders in kriegsgeschichtlicher Beziehung (von Ph. v. Wussow). Mit 1 Ansicht der Stadt, 1 Plan ihrer Befestigung und 1 Uebersichts-Karte von Belgiën. Coblentz, Baedeker. 1839. 2 bl. gr. 4°.

Keuller (L. J. E.), Geschiedenis en beschrijving van Venloo. Venloo, 1843. 8°.

Brand in het klooster der Baggijnen te Venlo. *Ned. Jaarb.* 1747. 71.

Stuers (V. de), Het voormalig klooster der Annunciaten Trans-Cedron, te Venlo. Met 6 platen. *Publ. Soc. Limb.* XVII. 300.

Carte der Umgegend von Venlo. Crefeld, Schüller. 1839. 4°. obl.

Weerd.

Deckher (J.), Dissert. de civitate, territorio, jurisdictione aliisque locis de Weert. Bruxelles. 1631. 4°.

Creemers (Ch.), Kronijk uit het klooster Maria-Wijngaard te Weert, 1442—1587. *Publ. Soc. Limb.* XII. 1875. 145.

ERRATUM.

De beide volgende titels zijn bij vergissing op blz. 118 *onder* VIANEN *niet vermeld:*

Harn (W. J. van), Een vlugtige blik op het oude en hedendaagsche Vianen. Schoonhoven, S. E. van Nooten. 1851. 8°.

Mecima (E. J.), Grafkelder, tombe en kapel van het grafelijk huis der Brederode's te Vianen. *Letterb.* 1837. II. 50.

REGISTERS.

I. PERSOONSNAMEN.

De cijfers wijzen de bladzijden aan.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

L.

M.

N.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

Z.

II. PLAATSNAMEN, ENZ.

De cijfers wijzen de bladzijden aan.

A.

B.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

ALGEMEENE AARDRIJKSKUNDIGE BIBLIOGRAPHIE

VAN

NEDERLAND.

ALGEMEENE AARDRIJKSKUNDIGE BIBLIOGRAPHIE

VAN

NEDERLAND.

UITGEGEVEN DOOR

DE AFDEELING „NEDERLAND"

VAN HET

Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap.

TWEEDE DEEL.

Natuurkundige Toestand,

BEWERKT DOOR

W. J. D. VAN ITERSON, E. ENGELENBURG, J. VAN HEURN,
C. A. J. A. OUDEMANS, J. G. BOERLAGE, P. P. C. HOEK.

LEIDEN. – E. J. BRILL.
1888.

VOORREDE.

De voorzitter van de Afdeeling »Nederland" van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap heeft in de Voorrede van het I[e] deel dezer Bibliographie vermeld, welke medewerkers de titels voor het II[e] deel hadden verzameld. Over de bewerking van deze titels acht ik het noodig het volgende mede te deelen.

De enkele titels over *Aardkunde* door den heer F. J. van Pesch ingezonden zijn door den heer W. J. D. van Iterson aangevuld en door hem in overleg met mij geordend. Die over *Weerkunde* zijn door mij uitgezocht uit de bouwstoffen voor een algemeene bibliographie van meteorologie en aardmagnetismus door den Ingenieur E. Engelenburg verzameld; ik vulde ze aan en schikte ze met den heer van Iterson. Hetzelfde geschiedde met de titels over *Wateren* en *Waterstaat* door den Ingenieur J. van Heurn bijeengebracht; wij vulden ook deze aan met hetgeen de tijdschriften tot 1885 opleverden. De titels van de *Flora* door Prof. C. A. J. A. Oudemans ingezonden, zijn door Dr. J. G. Boerlage bijgewerkt en gerangschikt; in een Voorbericht op bl. 93—95 deelt hij eenige opmerkingen mede. Hetzelfde deed Dr. P. P. C. Hoek op bl. 129—130 omtrent de door hem bewerkte *Fauna*. Voor deze twee afdeelingen zijn hare bewerkers aansprakelijk.

De druk vorderde langzaam, daar Dr. Hoek, die de proeven van de twee laatste afdeelingen, dat is van twee derden van dit deel, zou nazien, door vermeerderde ambtsbezigheden belet werd er geregeld aan te werken.

De *Alphabetische Registers* op de namen der schrijvers en plaatsen en op de behandelde zaken zijn door den heer van Iterson vervaardigd.

Ofschoon een aardrijkskundige bibliographie moet beperkt blijven tot de geschriften over den tegenwoordigen toestand en dus geschiedkundige

bijdragen moet buitensluiten, hebben wij gemeend, dat de afdeeling Aardkunde andere eischen stelt, dat in de afdeeling Weerkunde de vroegere waarnemingen niet konden achterwege blijven evenmin als de vroegere stormen en de oude stormvloeden en overstroomingen in de afdeeling Wateren en Waterstaat, terwijl de boeken en artikels over de vroegere kusten, zeegaten, riviermondingen, dijken enz. wel werden opgenomen, doch niet de nooit uitgevoerde ontwerpen in zake waterstaat.

Het III[e] deel, dat de Bibliographie van het Volk en zijn Bedrijf zal omvatten, is reeds ter perse gelegd. De heer R. van der Meulen verzamelde en schikte de titels, behalve die over den landbouw, welke de heer van Iterson bewerkte.

Vele zullen de gapingen en kleine abuizen in dit deel over den Natuurlijken Toestand van Nederland, zijn, in weerwil van de gewaardeerde medewerking van uitnemende vakmannen; vaak bleek later, dat ieder hunner zich op een ander standpunt had geplaatst en uit zeer uiteenloopende lijsten en verzamelingen de titels had afgeschreven. Ik heb getracht daarin zoo veel mogelijk gelijkvormigheid te brengen, maar ben overtuigd, dat nog vele gebreken schuilen; bij eene bibliographie is evenwel naar mijne meening de volmaaktheid zelden, en bij eene eerste bewerking volstrekt niet te bereiken. Welwillende aanmerkingen zal ik gaarne vernemen en nog liever zal ik gewenschte aanvullingen ontvangen.

LEIDEN, NOV. 1888. DR. W. N. DU RIEU.

— — — —

INHOUD.

ALPHABETISCHE LIJST

DER

GERAADPLEEGDE TIJDSCHRIFTEN EN ANDERE BUNDELS, MET VERKLARING DER GEBEZIGDE VERKORTINGEN [1]).

Aant. Sect. Nat. Utr. Gen. Aanteekeningen van de Sectie van Natuur- en Geneeskunde van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Utrecht, 1846—1885. 8°.

Aardrijksk. Weekbl. Aardrijkskundig Weekblad, nieuwe serie onder redactie van Dr. G. J. Dozy. Amsterdam, 1879—1881. 8°.

Act. Helvet. Acta Helvetica physico-mathematico-botanico-medica, fig. illustr. Basileae. 1751—77. 4°.

—— (***Nova***) Acta Helvetica Nova, cet. tabb. illustr. Basil. 1787. 4°.

Acta Petrop. Acta Academiae Scientiarum imperialis Petropolitanae pro a. 1777 – 1782. Petropoli. 1778—1786. C. tab. 4°.

Alb. d. Nat. Album der Natuur, een werk in maandelijksche afleveringen ter verspreiding van natuurkennis onder beschaafde lezers van allerlei stand onder redactie van P. Harting, D. Lubach en W. Logeman enz. Gron. en Haarlem. 1852—1885. 8°.

Alg. Lett. Maandschr. Algemeen Letterlievend Maandschrift. Rott., 1836—44. N. Serie, onder red. van I. J. D. Nepveu en C. L. Schüller. Utr. 1845—48. 8°.

All the Year, All the Year Round. London. 1859—81. 8°.

Allg. Bauz., Allgemeine Bauzeitung für Architecten, Ingenieurs u. s. w. mit Abbildungen. Wien. 1836—85. 4°.

Alm. t. bev. v. k. e. g. sm., Almanak ter bevordering van kennis en goeden smaak. Uitgeg. door het departement Leens der Maats. tot Nut v. 't Alg. 1826—47. Gron. 1825—46. 8°.

Alm. v. d. Lb. in z. geh. omv., Almanak voor den Landbouw in zijn geheelen omvang ond. Red. van C. J. Geertsema. Gron. 1877—79; later: Jaarboekje enz. ond. Red. v. D. B. Mansholt, ald. 1880. 8°.

---

1) De verkortingen door de Historische Commissie voor haar Repertorium vastgesteld, zijn ook in dit werk gebezigd. De zoölogische bundels, waaruit slechts ééne verhandeling is opgenomen, staan niet in deze lijst.

Alm. v. d. Ned. Lm., Dr. Starings Almanak voor den Nederlandschen Landman. Zwolle 1847—1885. 8°.

Annal. Acad. Lugd. Bat., Annales Academiae Lugduno Batavae, a. 1815—1837 Lugd. Bat. 1817—38. 4°.

Annal. Acad. Groning., Annales Academiae Groninganae, a. 1815—1837. Gron. 1817—39. 8°.

Annal. Acad. Rh. Traj., Annales Academiae Rheno-Trajectinae, a. 1815—37. Traj. ad Rh. 1818—37. 8°.

Ann. d. p. et ch., Annales des Ponts et Chaussées: mémoires et documents relatifs à l'art des constructions et au service de l'ingénieur. Paris 1831—85. 8.

Ann. d. l. Soc. malacoz. de Belg., Annales de la société malacozoölogique de Belgique. Années 1863—1885. Bruxelles. 8°. Av. pl.

Année Scient. L'Année Scientifique et Industrielle, ou exposé annuel des travaux scientifiques, des inventions et des principales applications de la science à l'industrie et aux arts, qui ont attiré attention publique en France et à l'étranger, par L. Figuier. Paris, 1856—68. 8°.

Arch. Zeeuwsch Gen., Archief. Vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland, uitgegeven door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Middelburg 1843—1885. 8°.

Arch. Neerl., Archives Néerlandaises des Sciences exactes et naturelles publiées par la Société Hollandaise des Sciences à Harlem, redigées par E. M. von Baumhauer. La Haye, Harlem 1866—85. 8°.

Ausland, Das Ausland. Wochenschrift für Länder- und Völkerkunde unter Mitwirkung von Professor Dr. Friedrich Ratzel und anderen Fachmännern herausgegeben von der I. G. Cottaschen Buchhandlung in Stuttgart. 1857—85. fol.

Bat. Gen. v. K. e. W., Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap der Kunsten en wetenschappen. Rott. Amst. Bat. 1781—1885. 4°.

Belg. Mus., Belgisch Museum voor de Nederduitsche Taal- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands, uitgegeven op last der Maatschappij tot bevordering der Nederduitsche Taal- en Letterkunde door I. F. Willems. Gent. 1837—46. 8°.

Ber. v. Zeevaartk. J. F. L. Schröder, Berigten en Verhandelingen over onderwerpen der Zeevaartkunde. 1e deel. Deel II—VII o. d. t. Verhandelingen en berigten betrekkelijk de Zeevaart, het zeewezen en de kolonien onder redactie van Jhr. G. A. Tindal en Jacob Swart, Deel VIII en volgende, onder redactie van Jacob Swart. Amst. 1847—1870. 8°.

Berl. Acad. d. Wiss., Histoire de l'Académie royale des sciences à Berlin. 1745—69. Dissertations qui ont remporté les prix; Nouveaux Mémoires de l'Acad. 1770—1804. Abhandlungen der K. Academie der Wissenschaften 1804—85. Berl. 4°.

Bgdm., De Boerengoudmijn. Tijdschrift voor den Nederlandschen Landbouw in zijn geheelen omvang, inzonderheid ten dienste van het platteland. Hoofdredacteur Dr. L. Mulder. Deventer 1855—1863. 8°.

Bibl. Univ. de Genève, Bibliothèque Universelle des sciences, belles lettres et arts. Genèv. 1816—85. 8°.

Bouwk. Bijdr., Bouwkundige Bijdragen, uitgegeven door de Maatschappij van Bouwkunde, onder redactie van E. S. Heynincx, J. C. de Leeuw en A. W. van Dam, Amsterd. 1842—85. fol.

Bouwst., Bouwstoffen voor eene fauna van Nederland, onder medewerking van onderscheidene geleerden en beoefenaars der dierkunde, bijeenverz. door J. A. Herklots. Leijd. 1851—62. 8°.

Bull. Ac. R. Br., Bulletin de l'Académie Royale des Sciences, et belles Lettres de Bruxelles, [Serie I] I—XII, 1832—45. Brux. 1836—45. 8°; des Lettres et des Beaux Arts de Belgique XIII—XXIII. 1846—56. Brux. 1846—56. 8°. Série II, I—L. 8°. Brux. 1857—80. Série III. I—VIII Brux. 1881—85. 8°.

Bull. Soc. Géogr., Bulletin de la Société de Géographie. Paris. 1822—85. 8°.

Bijbl. Lb. C., Bijblad van de Landbouw Courant. Nieuwe Boerengoudmijn. Onder redactie van Dr. L. Mulder. Zwolle. 1864—1877. 4°.

Bijdr. Gesch. Gron., Bijdragen tot de geschiedenis en oudheidkunde inzonderheid van de Provincie Groningen, onder redactie van G. Acker Stratingh, H. O. Feith en W. B. S. Boeles. Gron. 1863—73. 8°.

Bijdr. prov. Gron., Bijdragen tot de kennis van den tegenwoordigen staat der provincie Groningen, uitgegeven door de commissie voor de statistieke beschrijving der provincie Groningen. Gron. 1860—74. 8°.

Bijdr. t. d. Dierk., Bijdragen tot de Dierkunde, uitgeg. door het Genootschap Natura Artis Magistra te Amsterdam. Amst. 1856—85. Met gelith. en gekl. platen. 8°.

Bijdr. t. d. Nat. Wet., Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen. Amst. 1826—1832. 8°.

Cads., Cadsandria. Zeeuwsch-Vlaamsch jaarboekje voor 1854—59, verzameld door J. H. van Dale. Schoondijke. kl. 8°.

Chambers. J. Chambers' Edinburgh Journal. Edinburgh. 1844—81. 4°.

Conrad Verspr. Bijdr., F. W. Conrad Verspreide Bijdragen. 's Grav. en Amst. 1849. 8°.

Corr. Soc. Verhandelingen omtrent de weêrsgesteldheid en ziekten der Vereenigde Nederlanden, uitgegeven door de Correspondentie Societeit te 's Hage, 's Gravenhage 1794—95. 8°.

Econ., De Economist, Tijdschrift voor alle standen, tot bevordering van Volkswelvaart, door verspreiding van eenvoudige beginselen van Staathuishoudkunde, onder red. van Mr. J. L. de Bruyn Kops. Amst. 1852—85. Bijblad, 1857—67. 8°.

Edinb. Rev., The Edinburgh Review, or critical Journal. Edinburgh. 1802—85. 8°.

Eigen Haard, Wekelijksch verschijnend, geïllustreerd blad, onder redactie van H. de Veer, Dr. E. van der Ven, Ch. Rochussen en J. de Vries. Haarlem. 1875—85. 4°.

Entomol. Tijdschr., Tijdschrift voor Entomologie, uitgegeven door de Nederlandsche Entomologische Vereeniging 's Gravenhage. 1863—85. 8°.

Ephemerides Societatis Meteor. Palatinae, Societas meteorologica palatina. Ephemerides; historia et observationes. Mannheim. 1783—94. 4°.

Extrait des Ann. des trav. publ. de Belg., Annales des travaux publiques de Belgique. Bruxelles 1843—85. 8°.

Fr. Volks-Alm., Friesche Volks-Almanak. Leeuw., Sneek, 1836—52. Nieuwe Friesche Almanak. Franeker. 1852. 8°.

N. F. Volksalm., Nieuwe Friesche Volks-almanak voor 1853—66. Fran. en Leeuw. M. pl. en portr. 1853—66. 8°.

Geld. Volksalm. Geldersche Volksalmanak. Arnhem. 1835—85. M. pl. 8°.

Genees- natuurk. Corresp. Soc., Verhandelingen van de Natuur- en Geneeskun-dige Correspondentie-Societeit in de Vereenigde Nederlanden. 's Gravenhage 1733—93. 8°.

Genees- en Natk. Kabinet, Genees-, Natuur- en Huishoudkundig Kabinet, uit-geg. door J. Voegen van Engelen. Leiden 1779—91. 8°.

Geogr. Ephem., Allgemeine geographische Ephemeriden, herausgegeben von Zach. Gaspari, Bertuch und Reichard. Weim. 1798—1816. Neue Geogr. Ephem. von Bertuch und Hassel. Ibid. 1817—1830. 8°.

Gids, De Gids, 1837—85. Amst. 8°.

Good Words, Good Words. London. 1860—81. 8°.

Gr. Volksalm., Groninger Volksalmanak. Gron. 1837—50. kl. 8°. m. pl.

Handelsblad, Nieuwe Amsterdamsche Courant. Algemeen Handelsblad. Amst. fol.

Hand. Entomol., Handelingen der Nederlandsche Entomologische Vereeniging Tijdschrift voor Entomologie. 's Gravenh. 1857—85. 8°.

v. Hass. Arnh. Oudh., Arnhemsche Oudheden verzameld door Mr. G. van Hasselt. Arnh. 1803—4. 8°.

Hedend. Vad. Bibl., Hedendaagsche Vaderlandsche Bibliotheek van wetenschap, kunst en smaak. Mengelstukken. Amst. 1805—11. 8°.

Hedwigia, Hedwigia. Ein Notizblatt für kryptogamischen Studien nebst Repertorium für kryptogamische Litteratur. Redigirt von L. Rubenhorst. Dresden. 1862—85. 8°.

Hermans, Bijdr., Bijdragen tot de Geschiedenis, Oudheden, Letteren, Statistiek en Beeldende Kunsten der provincie Noord-Brabant door C. R. Hermans. 's Hertogenbosch. 1845. 8°.

Hermans, Meng., Geschiedkundig Mengelwerk over de provincie Noord-Braband, bijeengebragt door C. R. Hermans. 's Hertogenbosch. 1840. 8°.

Hist. Gen. Kron., Werken van het Historisch Genootschap (tot 1849 Gezelschap) te Utrecht: Kronijk 1845—75. Utr. 1846—75. 8°.

Holl. Maatsch. d. Wet., Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, XXX dln. Haarl. 1754—94. 4°.
Natuurkundige Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, te Haarlem, XXIV dln. Haarl. 1799—1838. 4°.
Tweede Série, dl. I—XXV, Haarl. 1841—68. 4°.
Nieuwe Série, dl. I Haarl. 1869—85. 4°.
Letter- en Oudheidkundige verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem. Haarl. 1815—18. 8°.

l'Institut, L'Institut, Journal des Académies et Sociétés Scientifiques de la France et de l'Etranger. Ie section Sciences mathématiques, physiques et naturelles. Paris 1833—76. 4°.

Instituut, Het Instituut of Verslagen en Mededeelingen door de Vier klassen van het Instituut. VI dln. Amst. 1841—46. 8°.

Inst. Verh. 1e kl., Verhandelingen van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en schoone Kunsten te Amsterdam.
1e klasse: Verh., VII dln. 1812—25. N. Verh. XIII dln. 1827—48. 4°.
Derde reeks Verh. V dln. 1849—52. 4°. Verslag der Werkzaamheden, 1809—16. 8°. Verslag van de openbare vergaderingen I—XII, 1819—37. 4°.

Inst. v. Ingenieurs, Verhandelingen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. 's Hage 1855—68. 4°.
Tijdschrift van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. Ald. 1869—85. 4°.

Jaarb. v. Limb., Jaarboekje voor het Hertogdom Limburg. I deel. Maastr. 1850. 8°.

Jaarb. N. A. M., Jaarboekje van het Zoölogisch Genootschap: Natura Artis Magistra, 1852—75. Amst. 8°.

Jaarb. v. Overijss., Aanteekeningen omtrent den Burgerlijken Stand, en het in den jare 1837 in de prov. Overijssel meest belangrijk voorgevallene, alsmede andere gewigtige opgaven, bijeenverzameld en uitgegeven onder toezigt van D. van Schreven. Zwolle. — Bijzondere aanteekeningen behoorende tot het Jaarboekje der provincie Overrijssel voor 1840, door D. van Schreven. 8°.

Jaarb. v. d. prov. Overijss., Jaarboekje voor de provincie Overijssel voor het jaar 1867—78. Zwolle 1866—77. 8°.

Jahrb. deutsch. malakoz. Ges., Jahrbücher des deutschen malakozoölogischen Gesellschaft. Red. v. W. Kobelt. Frankfurt a/M. 1874—85. 8°.

J. Frankl. Inst., Journal of the Franklin Iustitute. Philadelphia. 1826—81. 8°.

Journ. de Phys., Journal de physique, de chimie et d'hist. nat. Av. pl. Par J. C. Lamétherie (ensuite avec H. M. Ducrotay de Blainville) Paris an II (1794)—VI (1798). 4°.

Journal des Mines, Journal des Mines, ou Recueil de Mémoires sur l'exploitation des Mines et sur les Sciences et les Arts, qui s'y rapportent. Paris 1794—1815. 8°.

Journ. d. Sçavants, Journal des Sçavants par le Sr. de Hedouville de l'an 1665—1782. Amst. 1679—1782. 8°.

Journal littér., Journal littéraire d'Allemagne, de Suisse et du Nord. La Haye. 1741—42. 8°.

—— (par G. J. 's Gravesande, Pr. Marchand, Just. van Effen et d'autres). La Haye. 1713—22, 1729—32. 8°.

v. Kampen Mag., N. G. van Kampen, Magazijn voor Wetenschappen, Kunsten en Letteren. Amst. 1822—30. 8°.

Koopman, De Koopman, of Bijdragen ter opbouw van Neêrlands Koophandel en Zeevaart. Amst. 1768—75. 8°.

Lamonts Ann. f. Met., Annalen für Meteorologie, Erdmagnetismus, und verwandte Gegenstände, van J. Lamont. München. 1842—44. 8°.

Landw. Vers. Stat., Die Landwirthschaftlichen Versüchs-Stationen, u. s. w. von Prof. Dr. Friedrich Nobbe. Chemnitz. 1859—85. 8°.

Lb. C., Landbouw Courant. Nieuwsblad voor den Nederlandschen akkerbouwer, veehouder, houtteeler, boomkweeker, warmoezier en grondeigenaar. Hoofdredactie Dr. J. Wttewaall 1851—1862. Dr. L. Mulder 1862—1885. Arnhem. 1851—53; Zwolle. 1853—85. fol.

Lh. C., Algemeene Landhuishoudelijke Courant. Weekblad tot bevordering eener practische en op wetenschappelijke kennis gegronde beoefening van den akker- en tuinbouw, vee- en bijen-, zijde- en houtteelt en boomkweekerij. Redactie Dr. J. Wttewaall 1847—48. 4°. 1849—50 Arnhem. fol.

Leeuw. C., Leeuwarder Courant.

Letterb., Algemeene Konst- en Letterbode. Haarl. 1788—1800. 4°.
Nieuwe Algemeene Konst- en Letterbode. Haarl. 1801—53. 8°.
Algemeene Konst- en Letterbode. Haarl. en 's Gravenh. 1854—59. 4°.
Algemeene Konst- en Letterbode. Haarl. 1860—61 4°.

Liv. age, Littell's Living Age. Boston. 1844—81. 8°.

Lobatto Jaarb., Jaarboekje, uitgegeven op last van Z. M. den Koning door R. Lobatto. 's Grav. 1826—49. 8°.

Lond. M., London Magazine. London. 1820—29. 4°.

Maats. v. d. Landb. te Amst., Verhandelingen van de Maatschappij ter bevordering van den landbouw te Amsterdam opgerigt. Amst. 1778—1826. 8°.

Mag. v. landb., Magazijn voor landbouw en kruidkunde, door J. C. Ballot. Utrecht 1847—1858. N. Reeks 1859—69. 3e R. 1870—76. 8°.

Mém. Ac. Imp. R. Br., Mémoires de l'Académie Impériale et Royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles. Brux. 1780—85. 4°.

(*Nouv.*) *Mém. Ac. R. Br.*, Mémoires de l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. Brux. 1847—85. 4°.

Mém. Cour. Ac. R. Br., Mémoires sur les Questions proposées par l'Académie Royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles qui ont remporté les prix en 1817—25, Brux. 1818—26. 4°. Mémoires couronnés par l'Académie royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles, 1826—41. Brux. 1827—41. 4°. Mémoires couronnés et mémoires des Savants étrangers publiés par l'Acad. Royale des Sc. et B. L. de Brux. 1843—45. Brux. 1844—45. 4°. Mémoires couronnés et mémoires des Savants étrangers publiés par l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 1845—85. Brux. 1845—85. 4°.

Mém. de Turin, Mémoires de l'Académie Royale des Sciences de Turin. Turin 1784—1815. 4°.

Milit. Spect., De Militaire Spectator. Tijdschrift voor het Nederlandsche leger. Breda. 1833—1885. 8°.

Miquel Bull., Bulletin des sciences physiques et naturelles en Neerlande, par T. A. W. Miquel, G. J. Mulder et W. Wenckebach. Année 1838 Leyde. 4°. Année 1839 Rott. Av. pl. 8°.

Mitth. Geogr. Ges., Mittheilungen der K. K. geographischen Gesellschaft in Wien. 1857—85. 4°. en gr. 8°.

v. d. Monde Tijds., Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht. o. red. van N. van der Monde. Utrecht. 1835—43. 8°. Voortgezet o. d. t. Utrecht voorheen en thans. Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht, Utrecht. 1844—46. 8°.

Mulder Scheik. Verh., Scheikundige Verhandelingen en onderzoekingen uitgeg. door G. J. Mulder. Rotterd. 1856—65. 8°.

Nachrichtsbl. deutsch. malakoz. Ges., Nachrichtsblatt der deutschen malakozoologischen Gesellschaft. Red. W. Kobelt. Frankfurt a/M. 1874—85. 8°.

Nature. Nature. London 1870—81. 4°.

Natuur, De Natuur. Populair geïllustreerd maandschrift gewijd aan de Natuurkundige Wetenschappen en hare toepassingen. Utrecht 1881—85. kl. fol.

Nat. Sch. Arch., Natuur- en Scheikundig archief; door G. J. Mulder en W. Wenckebach. Rott. en Leiden. 1833—40 8°.

Nav., De Navorscher. Amst. 1851—85. 8°.

Ned. Bibl., Nederlandsche Bibliotheek. Rott. 1773—80. 8°.

Ned. Jaarb., Nederlandsche Jaarboeken, inhoudende een verhael van de merkwaerdigste geschiedenissen voorgevallen binnen den omtrek der Vereenigde Provintien. Amst. 1747—65. 8°.

Ned. Kruidk. Arch., Nederlandsch Kruidkundig Archief. Verslagen en mededeelingen der Nederlandsche Botanische Vereeniging. Serie I. 1846—1870. Serie 2. 1871—1885. Leid., Amst., Leeuw. 8°.

Ned. Lancet, Nederlàndsch Lancet. Tijdschrift aan de practische chirurgie en oogheelkunde gewijd, door A. G. van Onsenoort, F. S. Alexander en J. B. Dompeling, onder medewerking van verschillende kunstgenooten, Utr. 's Hage 1838—44. 8°.

2e Série uitgegeven door T. K. Donders, G. L. H. Ellerman en J. H. Jansen, 's Hage 1845—1851. 8°.

3e Série 's Hage 1851—1855. 8°.

Ned. Tijds. v. Dierk., Tijdschrift der Nederlandsche Dierkundige Vereeniging, onder red. van A. A. van Bemmelen. Dr. P. P. C. Hoek. Prof. C. H. Hoffmann en Dr. W. J. Vigelius. Leiden. 1875—85. 8°.

Ned. Tijds. v. Geneesk., Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde Amst. 1857—60. 8°.

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, tevens orgaan der Ned. Maatschappij tot bevorder. der geneesk. Amst. 1861—85. 8°.

N. Arch. f. Zool., Niederländisches Archiv für Zoologie, von Em. Zelenka, Haarlem 1871—1877; von C. K. Hoffmann, Leiden u. Leipzig. 1877—81. 8°.

N. Gron. C., Nieuwe Groninger Courant.

N. Zwolsche C., Nieuwe Zwolsche Courant.

N. Brab. Gen. Hand., Handelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. 's Hertogenbosch 1837—85. 8°.

Not. Verh. Kon. Inst. v. Ingenieurs, Algemeen verslag van de werkzaamheden en notulen der Vergaderingen. Zie Inst. v. Ingenieurs.

Nut v. 't Alg. Alm., Volks-Almanak, uitgegeven door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen voor 1856—1885. Amst. 1855—84. 8°.

Nijhoff Bijdr., Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde, verzameld en uitgegeven vroeger door I. A. Nijhoff. Arnh. 1836—58. 8°. thans door R. Fruin. Nieuwe Serie 's Gravenh. 1859—85. 8°.

Oestr. Mil. Z., Oestreichische Militaire Zeitschrift. Wien. 1811—13, 1833—49. 1860—85. 8°.

Nehalennia, Nehalennia. Jaarboekje voor Zeeuwsche Geschiedenis en Letteren. Uitgeg. door H. M. C. van Oosterzee, Middelburg 1849—50. 8°.

Oude Tijd, De Oude Tijd, geschiedenis, maatschappelijk en huiselijk leven enz. uit Noord- en Zuid-Nederland, onder leiding van D. van der Kellen Jr. Haarlem 1869—70; van J. ter Gouw. Haarlem 1871—74. m. pl. 8°.

Overijss. Alm., Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren voor 1836—55. Deventer. 8°.

Ov. Vel. Weekbl., Over-Veluwsch Weekblad.

Penny M. Penny Magazine. London. 1832—45. 4°.

Petermann's Mitth., Mittheilungen aus Justus Perthes' Geographischer Anstalt über neue Erforschungen auf dem Gesammtgebiete der Geographie von A. Petermann. Gotha 1855—85. 4°.

Philosophical Transactions Lond., Philosophical Transactions of the Royal Society of London. London. 1792—1885. 4°.

Physiol. Lab. Utrecht, Onderzoekingen gedaan in het Physiologisch Laboratorium der Utrechtsche Hoogeschool. Utr. 1872—85. 8°.

Prakt. Volksalm., Praktische Volksalmanak, Jaarboekje ter verspreiding van kennis der toegepaste wetenschappen onder alle standen der maatschappij, voor 1854—63. Haarlem. 1853—62. 8°.

Public. Soc. Maestr., Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg. Maestr. 1864—85. 8°.

Rec. o. d. R., De Recensent, ook der Recensenten. Amst. 1806—50. 8°.

Rev. Brit., Revue Brittannique ou choix d'articles traduits des meilleurs écrits périodiques de la Grande Bretagne. Paris 1825—38. Brux. 1839—52. Paris 1853—85. 8°.

Rev. d. D. M. Revue des Deux Mondes. Paris. 1831—85. 8°.

Revue du Nord, Revue du Nord et principalement des pays Germaniques, fondée par J. E. Boulet de Metz et R. O. Spazier de Leipsick. Paris et Leipsick. 1835—38. 8°.

Rheinl. Jahrb., Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande. Bonn. 1842—85. 8°.

Scheltema, Mengelw., J. Scheltema.' Geschied- en Letterkundig Mengelwerk. Amst. 1817—39. 8°.

Scrib. Scribner's Monthly. New-York. 1870—81. 8°.

Sloet Tijdschr., B. W. A. E.' Sloet tot Oldhuis. Tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek. Zwolle. 1841—75. 8°.

Staathuishoudk. Jaarb., Staat- en Staathuishoudkundig jaarboekje, uitgeg. door J. de Bosch Kemper; sints 1857 door de Vereeniging voor de Statistiek in Nederland. Amst. 1849—85. 8°.

Tijds. Aardr. Gen., Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, gevestigd te Amsterdam, onder red. van Dr. C. M. Kan en N. W. Posthumus. dl. I—VII Amst. Utrecht. 1876—83 4°. 2e Serie afd. Versl. en Aardrijksk. Meded. dl. I. II 1884—85. afd. Meer uitgebr. art. dl. I. II. 1884—85. 8°.

Tijds. d. V. v. Volksvl., De Volksvlijt, Tijdschrift voor nijverheid, landbouw, handel en scheepvaart, uitgegeven door de Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam. Amst. 1857—79. 8°.

Tijds. v. Jagt en Viss., Nederlandsch Tijdschrift voor jagtkunde, later: voor liefhebbers der Jagt en Visscherij, hoofdred. H. Schlegel, later Verster van Wulverhorst. Arnhem. 1852—58. 8°.

Tijds. v. Nijverh., Tijdschrift ter bevordering van Nijverheid, zamengesteld door A. H. van der Boon Mesch, G. Wttewaall, F. van Catz Smallenburg en J. Verdam; uitgegeven door de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij en sedert 1837 door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. Haarlem. 1833—85. 8°.

Tijds. v. Nat. Gesch., Tijdschrift voor Natuurlijke Geschiedenis en Physiologie. Leid. 1834—39. 8°.

Tijds. Wis- en Nat. Wet., Tijdschrift voor de wis- en natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Ie klasse van het Kon. Ned. Instituut. M. Amst. 1848—52. 8°.

Uitgez. Verh., Uitgezogte Verhandelingen uit de nieuwste Werken van de Societeiten der wetenschappen in Europa en van andere geleerde mannen. Met afbeeldingen Amst. 1757—1765. 8°.

Utr. Volksalm., Utrechtsche Volksalmanak. Utr. 1837—1864. 8°.

Vaderland, Het Vaderland, Staat- en letterkundig nieuwsblad. 's Gravenh.

Vad. Bibl., Vaderlandsche Bibliotheek van Wetenschap, Kunst en Smaak. Amsterdam. 1789—1794. 8°.

Vad. Lett., Vaderlandsche Letteroefeningen. Amst. 1761—67; Nieuwe vaderlandsche Letteroefeningen. Amst. 1768—71. Hedendaagsche Letteroefeningen. Amst. 1772—78. Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen. Amst. 1779—85. Nieuwe Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen. Amst. 1786—90. Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen. Amst. 1791—1811. Tijdschrift van Kunsten en Wetenschappen van het Departement der Zuiderzee. Amst. 1812—13. Vaderlandsche Letteroefeningen. Amst. 1814—59. Gorinch. 1860—64. Zalt-Bommel 1865. 8°.

Verh. Bat. Gen., Verhandelingen van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte. Rott. 1774—98. 4°.

N. Verh. Bat. Gen. Nieuwe Verhandelingen van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte. Rott. 1800—65. 4°. 2e Reeks. Rott. 1870—85. 4°.

Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned., Verhandelingen uitgegeven door de Commissie belast met het vervaardigen eener geologische beschrijving en kaart van Nederland. Haarlem 1853. 54. m. pl. 4°.

Verh. Kon. Akad. Nat., Verhandelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam. Afd. Natuurkunde. Amst. 1854—85. 4°.

Verh. Utr. Gen., Verhandelingen van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen. Utr. 1781—1821. 8°.

Nieuwe Verhandelingen van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen. Utr. 1822—1854. 8°.

Natuurkundige Verhandelingen van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen. N. R. 1859—85. 8°.

Verhand. v. h. Genootsch. Floreant liber. artes, Verhandelingen van het Genootschap Floreant liberales artes. Amst. 1771—80. 8°.

Verh. Z. Gen., Verhandelingen uitgegeven door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen. Middelb. 1769—92. 8°.

Vermeulen Tijds., Tijdschrift voor Oudheden, Statistiek, Zeden en Gewoonten, Regt, Genealogie en andere deelen der Geschiedenis van het Bisdom, de Provincie en de Stad Utrecht, uitgegeven door P. J. Vermeulen, Archivaris der Provincie Utrecht. Utrecht. 1847—52. 8°.

Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat., Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen, afdeeling Natuurkunde. Amst. 1852—1867. 8°. 2e R. Amst. 1868—84. 8°. 3e R. Amst. 1885. 8°.

Versl. Ned. Lhhk. Congres, Verslag van het Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres 1848—85. 8°.

Versl. v. d. Openb. Werk., Verslag aan den Koning van de Openbare Werken. met pl. en kaarten. 's Gravenh. 1845—85. 4°.

Volksbl. Het Volksblad o. red. v. J. de Bosch Kemper.

Vriend d. Vad., De Vriend des Vaderlands, een Tijdschrift toegewijd aan den roem en de welvaart van Nederland en in het bijzonder aan de hulpbehoeftigen in hetzelve, uitgegeven van wege de permanente kommissie der Maatschappij van Weldadigheid. Amst. 1827—42. 8°.

Vr. v. d. Lm., De Vriend van den Landman. Tijdschrift ter bevordering van landhuishoudelijke kennis in Nederland, onder redactie van E. C. Enklaar. Grave 1837. Nijm. 1838—41. Zwolle 1842—73. 8°.

Vr. Fries, De Vrije Fries, Mengelingen uitgegeven door het Provinciaal Friesch Genootschap ter beoefening der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. Leeuw. 1828—1855. 8°. Nieuwe Serie Leeuw. 1855—85. 8°.

Weegschaal, De Weegschaal. Rott. 1818—20; Leiden 1821—29. Amst. 1830—31. 8°.

Weekbl. v. Haarl., Weekblad van Haarlemmermeer o. red. v. J. P. Amersfoordt.

Willems Mengel., Mengelingen van Vaderlandschen inhoud uitgeg. door J. F. Willems. Antw. 1827—29. 8°.

Zaanl. Jaarb., Zaanlands Jaarboekje voor 1841—53. Zaandijk. 8°.

Zeeuws. Volksalm., Zeeuwsche Volksalmanak voor 1836—46. Zierikzee. 8°.

Zeitschr. für Bauwesen, Zeitschrift für Bauwesen. Herausgeg. im Ministerium der öffentl. Arbeiten. Berlin Ernst und Korn. 1850—85. fol.

Zeitschr. d. Ver. Rhein. Gesch., Zeitschrift des Vereins zur Erforschung der Rheinischen Geschichte und Alterthümer. Mainz. 1845—68. 8°.

Z. en N. Holl. Volks-Alm., Zuid- en Noord-Hollandsche Volks-Almanak voor 1845. Gorinch. 8°.

AARDKUNDE.

In 't algemeen.

(*Naar tijdsorde van de uitgaaf.*)

L'Épie (Z.), Onderzoek over de oude en tegenwoordige natuurgesteldheyt van Holland, doch voornamelijk van West-Vriesland enz. Amst. J. Kayman. 2e druk. 1753. m. pl. en k. 8°.

Beschrijving van de gelegenheid der Vereenigde Nederlanden, van de natuurlijke voortbrengselen, aard- en luchtgestel, winden, landbouw, koophandel, fabrijken en trafijken, volkskarakter enz. *Koopman*. II. 1770. 73.

Le Francq van Berkhey (J.), Natuurlijke historie van Holland. [Deel II. Aardkunde. Amst. Yntema en Tieboel. 1771. 8°.

Uebersicht der Veränderungen, welche die Oberfläche der Niederlande durch die Wirkung des Meeres und der Ströme erlitten hat. *Geogr. Ephem.* 1820. VII. 3.

Omalius d'Halloy (J. J. d'), Mémoires pour sèrvir à la description géologique des Pays-Bas, de la France et de quelques contrées voisines. Namur. 1828.

Staring (W. C. H.), Specimen academicum de geologia patriae. Lugd. Bat. C. G. Menzel. 1833. 4°.

Ali Cohen (L.), Bijdrage tot de geologie van ons vaderland. *Tijds. v. Nat. Gesch.* 1842. IX. 17.

Diggelen (B. P. G. van), Beschouwingen over den physischen toestand der lage bodems in ons vaderland. Zwolle. J. J. Tijl. 1843. gr. 8°.

Staring (W. C. H.), De aardkunde en de landbouw van Nederland. Zwolle. W. E. J. Tjeenk Willink. 1846. 8°.

—— Aanteekeningen, betreffende de aardkunde van Nederland. *Letterb.* 1844. II. 339. 356 en 1845. I. 83. 99.

Acker Stratingh (G.), Aloude staat en geschiedenis des vaderlands. Gron. R. J. Schierbeek 1846—1849, 1852. 3 dln. 8°.

Johnston, Notes [géographo-physiques] sur la Hollande. *Bibl. Univ. de Genève.* 1847. IV. 218.

De geologische vorming van Nederland. *Rec. o. d. R.* 1848. II. 401. 441.

Het ontstaan van de gronden waarop de Nederlandsche landbouwer zijn bedrijf uitoefent. *Geld. Maats. v. Lb.* 1849. 48. 69. *Vr. v. d. Lm.* 1850. 242. 277.

Staring (W. C. H.), Geologie van Nederland. Handleiding voor de bezigtigers van het paviljoen te Haarlem. Haarlem. A. C. Kruseman. 1853. gr. 16°.

Verhandelingen uitgegeven door de commissie belast met het vervaardigen eener geologische beschrijving en kaart van Nederland. Haarlem. A. C. Kruseman. 1853—1854. 4°. 3 dln. — Het Verslag der verrigtingen der commissie is verschenen in I. 3—12, II. 1—12, III. 1—12.

Staring (W. C. H.), De bodem van Nederland. Haarlem. A. C. Kruseman 1856—1860. 2 dln. m. krt. 8°.

De bodem van Nederland. *Geld. Maats. v. Lb.* 1858. 50; 1859. 84.

Staring (W. C. H.), Voormaals en Thans. Opstellen over Neêrlands grondgesteldheid. Haarlem. A. C. Kruseman. 1858. 8°. 1 dl. met kaarten. 2e druk bewerkt door F. J. van Pesch, onder medewerking van W. C. H. Staring en W. C. Staring. Zwolle. W. E. J. Tjeenk Willink. 1878. 8°. 1 dl. met kaarten.

—— Geologische kaart van Nederland. Schaal van 1 : 200.000 Haarlem. A. C. Kruseman. 1858—1865. 28 bl.

—— Schoolkaart voor de Natuurkunde en de Volksvlijt van Nederland, bevattende Aardkunde, Landbouw, Nijverheid, Weêrkennis, Waterstaat, en Hoogteligging. Schaal 1 : 200,000. Haarlem. A. C. Kruseman 1860. [Nieuwe uitg.] Amst. C. L. Brinkman met eene beschrijving in 8°. 1870. 15 bl.

—— Toestand van het geologisch onderzoek van Nederland. *Letterb.* 1860. 390; 398.

—— Het drinkwater in Nederland. [m. opgaven over boorputten enz.]. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1867. 179.

Kruyder (C. A. C.), Geologische schoolkaart van het koninkrijk der Nederlanden, in 12 kleuren gedrukt. Schaal 1 : 200,000. Zwolle. Erven. J. Tijl. 1868. 3e dr. 1882. 9 bl.

Hartogh Heys van Zouteveen (H.), Note sur l'étendue superficielle occupée en Neerlande par les dépôts des différentes formations géologiques. *Arch. Neêrl.* IV. 1869. 375.

Staring (W. C. H.), Natuurkunde en Volksvlijt van Nederland strekkende ter verklaring der kaarten voor Aardkunde, Landbouw, Nijverheid, Weêrkennis en Waterstaat. Amst. C. L. Brinkman. 1870. 8°.

Winkler (T. C.), De grond van ons land. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1873. 33.

Harting (P.), Notices sur un cas de formation de fulgurites et sur la présence d'autres fulgurites dans le sol de la Neerlande. *Verh. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* XIV. 1874. 1. m. pl.

Staring (W. C. H.), IJzererts in Nederland. *Eigen Haard.* 1877. 30.

Winkler (T. C.), De grond van Nederland. *Alb. d. Nat.* 1878. 277; 293; 340.

Kruyder (C. A. C.), Kleine geologische wandkaart van Nederland. Zwolle. De Erven J. J. Tijl. 1880. 6 bl.

Witkamp (P. H.), De Nederlanden met betrekking tot geologie, hoogte, landbouw, koophandel, scheepvaart en nijverheid. Arnh. J. Voltelen. 1881. 3 kaarten 4°.

—— Kaart van Nederland, met cartons, aanwijzende de verschillende grondsoorten en de hoogte van den Nederlandschen bodem. Arnh. J. Voltelen. 1883. 6 bl.

Beekman (A. A.), Iets over den eigenaardigen toestand van onzen bodem. *Tijds. Aardr. Gen.* 1884. 2e Serie I. 190.

—— Een blik op eigen bodem. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1884. 99.

Beschrijving van het land en den grond van een gedeelte van het voormalige Noord-Holland. *Hedend. Vad. Bibl.* 1808. II. 595.

Blanken Jz. (J.), Geaardheid der grondslagen, benevens derzelver hoogten en diepten, in de strekking en de nabijheid van het Noord-Hollandsche kanaal. *Inst. Verh.* 1e kl. VI. 1823. 101.

Bijkens (J. G.), Korte schets over de Leenster wierden. *Alm. t. bev. v. k. e. g. sm.* 1835. bl.

Scheltema (J.), Veranderingen in den bodem van de provincie Utrecht. *Scheltema, Mengelw.* VI. 1836. 179.

Westerhoff (R.) en G. Acker Stratingh, Natuurlijke historie der provincie Groningen. Gron. J. Oomkens. 1839. gr. 8°.

Smit van der Vegt (J. A.), [Geologische] kaart der provincie Groningen. Gron. 1839.

Acker Stratingh (G.), Beschrijving van de [geologische] kaart der prov. Groningen. Gron. 1839. 8°.

Staring (W. C. H), De aardkunde van Twente. Zwolle. Erven J. J. Tijl. 1845. 8°.

—— De aardkunde van Salland en het land van Vollenhove. Zwolle. Erven J. J. Tijl. 1846. 8°.

Krecke (F. W. C.), Iets over de natuurlijke gesteldheid van den grond in en om de stad Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* XI. 1847. 58.

Boom Mesch (A. H. van der), Over de zamenstelling van ijzererts van Ommen. *Tijdschr. v. Nijverh.* XII. 1849. 139.

Acker Stratingh (G.), Iets over de grondgesteldheid bij Woltersum. *Gron. Volks-Alm.* 1850. 188.

Panhuys (G. van), Memorie over de gronden van Limburg. 1851.

Sloet (L. A. J. W.), Bijdragen tot de kennis van Gelderland. Grondgebied en bodem. I. dl. Arnhem. Is. A. Nijhoff. 1852. 8°.

Royen (S. J. van), De aard van gronden van Drenthe onderzocht. Gron. J. Oomkens Jzn. 1852. 8°.

Harting (P.), De bodem onder Amsterdam, onderzocht en beschreven. *Inst. Verh.* 1e kl. 3e R. V. 1852—73. m. pl. 4°.

Ook afzonderlijk verschenen.

—— Het eiland Urk, zijn bodem, voortbrengselen en bewoners. Utrecht. van Paddenburg & C°. 1853. m. k. en pl. 8°.

—— De bodem onder Gorinchem, onderzocht en beschreven. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1853. 1. 103. m. pl.

Staring (W. C. H.), Het eiland Urk, volgens den hoogleeraar P. Harting, en het Nederlandsch diluvium. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1854. II. 157.

Venema (G. A.), Schets van den natuurlijken toestand van Westerwolde. *Bijdm.* 1857. 197.

Westerhoff (R.), Wierden. *Letterb.* 1860. 76.

Venema (G. A.), De bodem van het Oldambt en van Westerwolde. *Bijdr. prov. Gron.* 1862—1865. III. 1; 1866—1869. II. 1.

Bemmelen (J. M. van), Scheikundig onderzoek van terpaarde. *Versl.* XXIIe *Ned. Lkk. Congres.* 1869. 131. *Bijbl. Lb. C.* 1869. 289.

Jonckers (J. H.), »Uit eene geschiedenis der Over-Betuwe" [Geologie] *Geld. Volks-Alm.* 1870. 50; 63.

Vogelsang (H.), Over een merkwaardigen put bij Delft. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* 2e R. V. 1871. 239.

Hartogh Heys van Zouteveen (H.), Een merkwaardig plekje bij Delft, [Geologie]. *Alb. d. Nat.* 1871. 51.

Harting (P.), Een woord over eenige diepe putboringen te Utrecht. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* 2e R. VI. 1873. 181.

—— De bodem van het Eemdal. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* 1874. VIII. 2e R. 282.

Staring (W. C. H.), Boringen naar steenkool in Limburg. *Eigen Haard.* 1875. 158.

Harting (P.), Bijdrage tot de kennis der geologische gesteldheid van den bodem onder Utrecht en het Eemdal. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* 2e R. IX. 1876. 42.

—— De geologische en physische gesteldheid van den Zuiderzee-bodem in verband met de voorgenomen droogmaking. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* 2e R. XI. 1877. 301.

Seelheim (F.), De grondboringen in Zeeland (met 46 tabellen, 2 kaarten met profielen, 1 situatie-kaart en 1 vel figuren). *Verh. Kon. Akad. Nat.* XIX. 1879. 1.

Harting (P.), Déterminations thermométriques faites dans un puits de 369 mètres de profondeur à Utrecht. *Arch. Neerl.* 1879. XIV. 463.

Geraets Jr. (J. A.), Kaart van de provincie Noord-Holland naar de beste geologische, topo- en hydrographische kaarten geteekend. Schaal 1:100,000. Amst. Seyffardts Boekh. 1880. 4 bl.

Laméris (D.), Schoolkaart van de provincie Utrecht, met aanduiding der grondsoorten. Utr. Gebr. van der Post. 1882. 6 bl.

Pegorini (L.), De terpen van Friesland en de eerst bewoonde plaatsen (citta) van Friesland. Uit het Italiaansch vertaald door J. Dirks. *Vr. Fries.* 1883. 1.

Snijders (A. J. C.), Wandelingen in de Graafschap Zutfen. *Alb. d. Nat* 1883. 179.

Harting (P.), Het Eemdal en het Eemstelsel. *Alb. d. Nat.* 1885/6. 95.

Lulofs (J.), Aanmerkingen over het rijzen der zee, en het zinken der landen aan de Nederlandsche kusten. *Holl. Maatsch. d. Wet.* I. 1754. 56.

Goudriaan (A. F.), Over de afneming en verlaging der zeestranden. *Verh. Bat. Gen.* 1808. V. 4e st. 1.

Conrad (F. W.), J. P. Delprat en F. J. Stamkart. Verslag over de maatregelen tot bepaling van de daling des bodems in Nederland. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* I. 1852. 346.

Staring (W. C. H.), Het dalen van den bodem in Nederland, uit het oogpunt der geologie beoordeeld. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* III. 1854. 147.

Venema (G. A.), Over het dalen van de noordelijke kuststreken van ons land en van de Dollardpolders in het bijzonder. Gron. J. Oomkens Jzn. 1854. m. pl. 8°.

Staring (W. C. H.), Het zakken van den bodem in Nederland. *Nut van 't Alg. Alm.* 1867. 75.

Girard (J.), L'affaisement du sol des Pays-Bas. *Bull. Soc. Géogr.* 1879. VI. S. XVIII. 374.

Alluvium.

ZEE- EN RIVIERBEZINKINGEN.

Bolstra (M.), Oorzaken van het afnemen van het strand bij Petten en middelen om zulks tegen te gaan. *Holl. Maatsch. d. Wet.* II. 1755. 637.

Waterbeving in 1755. *Ned. Jaarb.* 1755. 989. 1123.

Muller (J. G.), Historische en natuurkundige aanmerkingen over de aard- en waterschudding 1 Nov. 1755. Leeuw. 1755. 8°.

Drijfhout (J. F.), Natuurkundige aanmerkingen en onderstellingen over de zeldzame waterberoeringen op den 1en Nov. 1755. 's Grav. Otto van Thol. 1755 en 1756. 8°.

—— Nadere aanmerkingen over de oorzaak en werkinge der waterberoeringe van den 1 Nov. 1755. 's Grav. 1756. 8°.

Dit stuk verscheen in uittreksel. Ald. 1762.

Iets over de rivier de Rhijn en de verstopping bij Katwijk. *Vad. Lett.* 1806. II. 609.

Brouwer Pz. (P.), en **W. Eekhoff**, Nasporingen betrekkelijk de geschiedenis der Middelzee. Met voorrede en kaart door W. van Peyma. Leeuwarden. L. Schierbeek. 1834. 8°.

Moll (G.), Waarnemingen der getijen langs de Nederlandsche kusten, op last van Z. M. gedaan in 1835. *Inst. N. Verh.* 1e kl. VII. 1838. 1.

Arends (F.), Natuurlijke geschiedenis van de kusten der Noordzee en van de veranderingen, welke zij sedert den Cimbrischen vloed tot op heden, door de watervloeden ondergaan hebben. Uit het Hoogduitsch met aanteekeningen door Dr. Westerhoff. Gron. W. van Boekeren. 1835—38. 3 dln. 8°.

Rees (R. van), Over de getijen aan de kusten van Nederland. *Inst. N. Verh.* 1e kl. VII. 1838. 27.

Scheltema (J.), Proeve eener geschiedenis der Zuiderzee. *Scheltema. Mengelw.* 1839. VI. 53. 135.

Eene bijdrage tot de geschiedenis der verhooging van uiterwaarden. *Geld. Volks-Alm.* 1843. 193.

Acker Stratingh (G.), Over den ouden loop der A, beneden Groningen, en hare oorspronkelijke vereeniging met de Hunse bij Selwerd, met kaartje. *Gron. Volks-Alm.* 1844. 50.

Ottema (J. G.), Over het ontstaan der Zuiderzee. *Vr. Fries.* IV. 1846. 183.

Venema (G. A.), Nieuwe eenvoudige verklaring van de veranderingen, die de kusten van ons land langs de Zee, de Wadden, de Zeeboezems en de groote stroomen ondergaan hebben. Gron. J. Oomkens Jz. 1849. 8°.

Laer (J. R. E. van), Verhandeling over den Rijn en zijn stroomgebied in betrekking tot de vaste stoffen, die hij naar beneden voert. Utrecht, Kemink en Zn. 1850. 8°.

Tadema (R. W.), Over den ouden loop van den IJssel tusschen Westervoort en Deventer. *Overijss. Alm.* 1852. 1.

Bergh (L. Ph. C. van den), Nog iets over den Rijnmond bij Petten. *Nyhoff. Bijdr.* IX. 1855. 282.

Acker Stratingh (G.), en G. A. Venema. De Dollard, of geschied-, aardrijks- en natuurkundige beschrijving van dezen zeeboezem der Eems. Gron. J. Oomkens Jzn. & R. J. Schierbeek. 1855. met 3 kaarten. 8°.

Geuns (W. A. J. van), De monden der rivieren, een blik op de geschiedenis van den Nederlandschen bodem. *Alb. d. Nat.* 1857. 129.

Staring (W. C. H.), Over de herkomst van het grind onzer rivieren. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* X. 1860. 285.

B(orgesius) (H. G.), Kwelderlanden aan de Eems en de Lauwer. *Lb. C.* 1860. n° 46.

Bemmelen (J. M. van), Bouwstoffen tot de kennis van de kleigronden in de provincie Groningen. *Mulder, Scheik. Verh.* 1863. Dl. III. 1. in tabel.
Ook afzonderlijk verschenen. Rotterd. 1863.

Staring (W. C. H.), Zeekleigronden. [Uittreksel uit J. M. van Bemmelen bouwstoffen enz.] *Tijds. d. N. V. v. Volksvlijt* 1863. 111.

Bosker (H.), Bijdrage tot de kennis van nieuwe, ingedijkte gronden ontleend aan den polder Nieuwland op Wieringen. m. krt. *Bijbl. Lb. C.* 1864. 177.

Toorn (J. van der), Over de schorren, aanwassen en kwelders in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* XXVIII. 1865. 1.

Bemmelen (J. M. van), Bouwstoffen tot de kennis der scheikundige zamenstelling van de alluviale gronden in de provincie Groningen. *Bijdr. prov. Gron.* 1865. III. 117.

—— Bodenuntersuchungen in den Niederländen. *Landw. Vers. Stat.* VIII. 1866. 255.

Eeden (F. W. van), Nader bewijs voor eene voormalige uitmonding van den Rijn in Noord-Holland. *Alb. d. Nat.* 1867. 311.

Eyck van Zuylichem. De oude loop van de rivier de Lek. *Hist. Gen. Kron.* 1867. 182.

Toorn (J. van der), Proeven aangaande het slibgehalte van het water der rivieren de Waal en de Maas. *N. Verh. Bat. Gen.* 2e reeks. 1e dl. 1868.

Staat van de landaanwinst in Nederland sedert 1540, in tijdperken van 25 jaren. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1869. XXI. 456.

Acker Stratingh (G.), Over het eerste ontstaan van den Dollard. *Bijdr. Gesch. Gron.* VII. 1870. 287.

Bleckman (Th.), Nota en tabellen betreffende het slibgehalte in het water van het Pannerdensche kanaal, volgens de waarnemingen te Pannerden. *Inst. v. Ingenieurs.* 1870—71. 89.

Hartogh Heys van Zouteveen (H.), De diepte der Noordzee en het landverlies in Nederland. *Alb. d. Nat.* 1872. 85.

Bemmelen (J. M. van), Rapport van het landbouw-scheikundig onderzoek van den bodem der polders I en II, gelegen in het voormalig Wijkermeer en den IJboezem, en droog gemaakt door de Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.
Niet in den handel.

Hulsewé (G. J.), Beschrijving van eenige kwelderlanden in de provincie Groningen. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 209.

Andreae (A. J.), De Lauwerszee, nagespoord in hare wording, haren omvang en hare verschillende bedijkingen, met een aanhangsel, betreffende de bedijking van het »Cruijsland" in Kollumerland. Met 1 kaart. Leeuw. H. Kuipers. 1882. 8°.

Nota over de waarneming van het slibgehalte in de Nederlandsche rivieren en stroomen gedurende het jaar 1879. *Versl. a. d. K. v. d. Openb. Werk.* 's Grav. 1880. Bijl. X. — Idem ged. 1880. Ald. 1881. — Idem ged. 1881. Ald. 1882. — Idem ged. 1882. Ald. 1884. — Idem ged. 1883. Ald. 1884. — Idem ged. 1884. Ald. 1885.

Fijnje (J. G. W.), Verhandeling over het slibgehalte van het water van eenige Nederlandsche rivieren. *N. Verh. Bat. Gen.* 2e reeks. 3e dl. 1e st. 1882.

Seelheim (F.), Verslag omtrent het onderzoek der grondsoorten in de Betuwe, in verband met waarnemingen betreffende de doorkwelling der dijken, op last van den Min. van W. H. en N. 's Gravenh. Alg. Landsdrukkerij. 1883.

Beekman (A. A.), De zeekleilanden van Nederland. *Tijds. Aardr. Gen.* 1885. 2e Serie II. 134.

VEENEN.

Het ontstaan van kraggen, drijftillen of rietzodden. *Lhh. C.* 1848. n° 23.

Uitgestrektheid der hooge veenen in Drenthe. *Lb. C.* 1852. n° 74.

Staring (W. C. H.), De veenen en de veenwording in Nederland. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1853. I. 57.

Staring (W. C. H.), Nog iets over onze veenen. *Sloet, Tijdschr.* 1853. XIII. 343.

Lijst der drooggemaakte plassen in de provinciën Noord- en Zuid-Holland van het jaar 1440 tot en met 1855. *Vr. v. d. Lm.* 1857. 667.

Venema (G. A.), De hooge veenen en het veenbranden. Haarlem, A. C. Kruseman. 1856. 8°.

—— De veenen en de veenkoloniën in de provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* III. 1862—1865. 261, 365.

Die Holländischen Veene, ein Beitrag zur Kenntniss der Moorcultur. *Uns. Zeit.* 1869. 1. 458.

Bemmelen (J. M. van), De hooge veenen en het veenbranden. *Gids.* 1871. II. 281.

Seelheim (F.), Sur les tourbières d'eau saumâtre (en Zélande). *Arch. Neerl.* 1878. XIII. 466.

Salfeld (A.), Die nordwestdeutschen und niederländischen Moore. *Ausland.* 1882. 467, 483, 532.

Holleman (F. A.), Hooge veenen. *Natuur.* 1884. 226.

DUINEN EN ZANDVERSTUIVINGEN.

Hull (W. van den), Over den oorsprong en de geschiedenis der Hollandsche duinen. Haarlem, Erven F. Bohn. 1838. 8°. met 1 afb.

Sloet (J. A. J.), Statistiek der Veluwsche zandverstuivingen. *Sloet, Tijdschr.* 1842. II. 508.

Staring (W. C. H.), Windvormingen (d. i. zandheuvels in onze heivelden, met afbeeldingen). *Alb. d. nat.* 1861. 7.

Winkler (T. C), Zand en duinen. Dokkum, J. J. Hansma. 1865. 8°.

—— L'origine des dunes maritimes des Pays-Bas. *Arch. Neerl.* 1878. XIII. 418. Avec carte coloriée.

Diluvium.

Zilverberg voor de stad Lochem. *Letterb.* 1825. II. 142.

Schull (P. S.), Over de steenen en keijen op de Nederlandsche heidelanden. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* 1830. 11.

Hausmann (J F. L.), Verhandeling over den oorsprong der graniet- en andere rotsblokken, die over de vlakten van de Nederlanden en van Noord-Duitschland verspreid liggen. *Holl. Maatsch. d. Wet. Nat.* 1831. XIX. 271.

Breda (J. G. S. van), Bepaling, dat de zoogenaamde Hondsrug te Groningen, tot de zand- en gerolde steenen-formatie (diluvium) behoort en wederlegging van d'Omalius d'Halloy en Hausmann, die meenden, dat te Groningen de grof-kalk-formatie voorkwam. *Holl. Maatsch. d. Wet. Nat.* 1831. XIX. 379.

—— Beschrijving van het diluvium op den St. Pietersberg, bij Maastricht; bepaling van den betrekkelijken ouderdom van het Ardennen-diluvium en het Skandinavische. *Holl. Maatsch. d. Wet. Nat.* 1831. XIX. 388.

—— Bepaling van het meest zuidelijke punt, waarop in Nederland gerolde granietblokken voorkomen. *Holl. Maatsch. d. Wet. Nat.* 1831. XIX. 393.

Dassen (M.), Over het ontstaan der losse steenen, die op de Drentsche heidevelden voorkomen. *Tijds. v. Nat. Gesch.* 1835. II. 255.

Snellen, Iets over den geboorden put te Zeist. *Letterb.* 1835. I. 233.

Moll (G.), Iets over de putboring op de heide tusschen Woudenberg en Zeist. *Letterb.* 1836. I. 82, 274. II. 219.

Marle (T. W. van) en H. van der Wijck, De Lemelerberg en de steen op denzelven. *Overijss. Alm.* 1839. 289.

Hermans (C. R.), De Potjesberg te Son. *Hermans, Meng.* II. 1840. 256.

Ali Cohen (L.), Geognostische beschrijving van den Hondsrug. *Tijds. v. Nat. Gesch.* IX. 1842. 267.

Molhuyzen (P. C.), Opdelving van grind in Overijssel. *Overijss. Alm.* 1844. 108.

Ali Cohen (L.), Korte beschouwing van den Groninger Hondsrug. *Gron. Volksalm.* 1846. 74.

Utrechtsche- en Amersfoortsche keijen. *Nav.* I. 1854. 112, 149, 167. *Bijbl.* 1854. 65, 111.

Onze esschen of enken (in Drenthe, Twenthe en de Veluwe). *Sloet, Tijdschr.* XX. 1861. 305.

Bruinsma (J. J.), Het Roode Klif; geologische beschouwing. *N. Fr. Volks-Alm.* 1863. 17.

Hall (H. C. van) Zandgronden en zandstuivingen in Nederland. *Alb. d. Nat.* 1863. 22. *Lb. C.* 1863 n°. 6.

Staring (W. C. H.), Opmerkingen over het zanddiluvium van Noord-Duitschland, Nederland en Belgie. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 2e reeks 1866. I. 181.

Venema (G. A.), De Hondsrug in Groningen. *Bijdr. prov. Gron.* 1869. IV. 272.

Broers (H. J.), Gletschers in ons vaderland. *Alb. d. Nat.* 1877. 31.

Bosscha (J.), Beschouwingen over het zanddiluvium in Nederland. Leiden, A. W. Sijthoff. 1879. 8°.

Winkler (T. C.), Considérations géologiques sur l'origine du zand-diluvium, du sable campinien et des dunes maritimes des Pays-Bas. *Teyler, Arch.* 1880. V. 1e p. 10.

Martin (H.), Aanteekeningen over eratische gesteenten van Overijsel. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1883. 8°. met pl.

Tertiaire vormingen.

Faujas de Saint Fond. Histoire naturelle de la montagne de St. Pierre de Maestricht. Paris. 1799. 4°. av. planches.

—— Natuurlijke Historie van den St. Pietersberg bij Maastricht, uit het Fransch door J. D. Pasteur. Amst. 1802—1804. 2 dln. m. pl. 8°.

Clère, Notice géologique sur l'espèce de la nature du terrain des environs de Maestricht. *Journal des Mines.* 1814. Oct. n° 214.

Berigt wegens de geologische orgelpijpen van den St. Pietersberg bij Maastricht. *Letterb.* 1814. II. 83.

Bory de St. Vincent, Voyage souterrain ou description du plateau de St. Pierre de Maestricht. Av. cartes. *Ann. d. Sciences Phys.* II. 1821.
Afzond. versch. Paris, L. Dufow. 1821. 8°.

Renesse (J. van), Eenige bijzonderheden omtrent den St. Pietersberg bij Maastricht. *Vad. Lett.* 1823. II. 589.

Warnsinck Bzn. (W. H.), De Pietersberg bij Maastricht. *Vad. Lett.* 1826. II. 375.

D'Omalius d'Halloy, Mémoires pour servir à la description géologique des Pays-Bas. Namur. 1828. 8°.

Breda (J. S. G. van), Tertiaire formatie in de provincie Gelderland. *Letterb.* 1834. I. 117.

Staring (W. C. H.), Het geologisch merkwaardige onder Eibergen. *Letterb.* 1837. I. 124, 135.

—— Verslag eener Commissie belast met geologische onderzoekingen in de omstreken van Eibergen. *Vr. d. Vad.* 1838. XII. 141.

Putboring te Enschede. *Jaarb. v. Overijssel.* 1840. 88.

Becks, Over tertiaire lagen in Gelderland en Overijssel, vertaald door P. C. Molhuysen. *Overijss. Alm.* 1844. 123.

Staring (W. C. H.), Eenige aanmerkingen op het berigt van prof. Becks, betreffende de tertiaire lagen van Gelderland en Overijssel. *Overijss. Alm.* 1844. 197.

Iets aangaande de artesische putten in het hertogdom Limburg. *Jaarb. v. Limb.* 1846. 114.

De steen van Losser in Overijssel. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1853. I. 13. 32. met plaat.

Binkhorst van den Binkhorst (J. F.), Carte géologique des couches crétacées de Limbourg en dessous des assises quaternaires et tertiaires. Schaal 2 : 100.000. 1 blad. 1858.

—— Esquisse géologique et paléontologique des couches crétacées du Limbourg. Maastricht, van Osch, America & Co. 1859. Avec carte et tableau. 8°.

Ubaghs (J. C.), Beobachtungen über die Zersetzung der Kreide Limburg's. Valkenburg, 1859. 8°.

Labry (H.), Epreuve d'une carte géologique d'une partie de l'arrondissement de Maestricht, duché de Limbourg-Hollandais. Maestr., chez l'auteur. Schaal 1 : 75000. 1 blad. 1859. 1863.

Ubaghs (J. C.), Essai sur les couches de bryozaires du tuffeau de Maestricht. *Public. Soc. Maestr.* 1866. III. 225.

Harting (P.), De St. Pietersberg te Maastricht, met het plan van een gedeelte der gangen. *Alb. d. Nat.* 1866. 257, 289.

Stadt (H. van de), De Pietersberg bij Maastricht. *Eigen Haard.* 1875. 190, 198.

Elst (E. van der), De steenkolenmijnen in Limburg. Met plaat en kaart schaal 1 : 50.000. *Tijds. v. Nijverh.* 1878. XLI. 33.

Carte géologique des environs de Maestricht, d'après H. von Dechen, A. Dumont et G. Dewalque. *Ann. d. l. Soc. malacol. de Belg.* XVII. 1881.

Lorié (W.), Contributions à la géologie des Pays-Bas. I Résultats géologiques et paléontologiques des forages de puits à Utrecht, Goes et Gorkum. *Teyler Arch.* 1885. 2e S. II. 109.

Littérature des ouvrages parus sur l'étude des terrains géologiques du Limbourg Neerlandais. *Publ. Soc. Maestr.* XXXII. 1886. 443.

MERGEL.

Enklaar (E. C.), Verhandeling over de mergel. *Vr. v. d. lm.* 1844. 65.

Staring (W. C. H.), De mergel. *Vr. v. d. lm.* 1844. 219.

Cement-steenen onder Eibergen. *Geld. Maats. v. Lb.* 1847. 185.

Kerckhoff (P. J. van), De Hondsrug in de provincie Groningen bevat mergel. *Bgdm.* 1855. 377.

Mulder (L.), Voorloopige mededeeling van eene nieuwe mergelsoort in de provincie Gelderland. *Bgdm.* 1856. 23.

Staring (W. C. H.), Over mergel in Nederland. *Bgdm.* 1856. 50.

—— Over mergel in Nederland. *Versl. Kon. Ak. d. Wet. Nat.* X. 1860. 137.

Mulder (L.), Mergel van Weerselo en septariënkalk van Ootmarsum (Overijssel). *Bgdm.* 1860. 23.

Staring (W. C. H.), Over mergel in Nederland. *Bgdm.* 1860. 161.

Mergel in Over-Veluwe. *Lb. C.* 1880. n° 24. *Ov.-Vel. Weekbl.* 21 Febr. 1880.

Palaeontologie.

Camper (A. G.), Verhandeling over den oorsprong der uitgedolven beenderen van den St. Pietersberg bij Maastricht. *Holl. Maatsch. d. Wet. Nat.* 1799. I. 2e St. 169.

M a r u m (M. v a n). Over de olifanten, die in vroege eeuwen de noordelijke luchtstreken der aarde bewoonden (met afbeelding van den olifantskop in 1820 bij Heukelom gevonden). *Holl. Maatsch. d. Wet.* 1824. XIII. 255.

F r e m e r y (N. C. d e) en C. G. C. R e i n w a r d t, Over eenen hoorn en gedeelte des bekkeneels van bos primigenius, bij Eembrugge gevonden. *Inst. N. Verh.* 1e *Kl.* 1831. III. 73.

H a l l (H. C. v a n), De elk of schelk (elo en schelo) aloude bewoners dezer landen. *Rec. o. d. Rec.* XXXIII. 1840. II. 506.

F r e m e r y (N. C. d e), Bijdrage tot de kennis der fossile zoogdieren, in Noord-Nederland gevonden. *Inst. N. Verh.* 1e *Kl.* 1840 VIII. 183.

D a s s e n (M.), Iets over de polypenstokken gevonden te Groningen in den Hondsrug. *Tijdschr. v. Nat. Gesch.* 1841. VIII. 127.

Opgravingen bij Markelo en Goor (fossilen). *Letterb.* 1841. I. 397.

F r e m e r y (N. C. d e), Beschrijving van een fossiel olifantsbekken (eleph. primigen. Blum) bij Doesburg in de IJssel gevonden. *Instituut.* 1841. 324.

H e r m a n s (C. R.), Geologische mededeelingen (mammouth's beenderen). *N. Brab. Gen. Hand.* IV. 1845. 27.

M u l d e r (C.), Mededeeling over het fossiel gewoon hert (cervus elaphus foss. Cuv.), opgedolven te Schildwolde. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* 1853. I. 193.

M i q u e l (F. A. W.), De fossiele planten uit het krijt van Limburg. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1853. I. 33. met 7 pl.

V e n e m a (G. A.), De barnsteen in het oostelijk gedeelte der provincie Groningen, met een naschrift van F. A. W. Miquel, waarin alle bronnen vermeld zijn, die eenig bericht wegens het vinden van barnsteen hier te lande bevatten. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1854. II. 139.

Lijst der versteeningen uit de tertiaire gronden van Gelderland en Overijssel. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1854. II. 187.

B o s q u e t (J.), Monographie des crustacés fossiles du terrain crétacé du Duché de Limbourg. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1854. II. 13 met tabel en 10 pl.

—— Notice sur quelques nouveaux brachiopodes du système Maestrichtien. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1854. II. 195 met plaat.

—— Monographie des brachiopodes fossiles du terrain crétacé supérieur du Limbourg. *Verh. d. Comm. v. d. geol. beschr. en kaart v. Ned.* 1854. III. met 5 pl.

—— Recherches paléontologiques sur le terrain tertiaire du Limbourg Neêrlandais. Avec. 2 pl. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* VII. 1859. 53.

B r e d a (J. G. S. v a n), Bijdrage omtrent de zoogenaamde beitels van Amiens-Abbeville, in verband beschouwd met het voorkomen van tanden van paarden, zwijnen, herkaauwende en andere dieren, in de krijtbeddingen van den St Pietersberg te Maastricht. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* XI. 1861. 202.

S t a r i n g (W. C. H.), Aperçu des ossements fossiles de l'époque diluvienne trouvés dans la Neêrlande et les contrées voisines. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* XII. 1861. 256.

B o s q u e t (J.), Coup d'oeil sur la répartition géologique et géographique des espèces d'animaux et de végétaux citées dans le tableau des fossiles crétacés du Limbourg, inséré dans la dernière livraison de l'ouvrage du Dr. W. C. H. Staring. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* XI. 1861. 108.

Staring (W. C. H.), Notices sur les restes du mosasaurus et de la tortue de Maestricht, conservées au musée de Teyler à Harlem. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* XIII. 1862. 129.

Bosquet (J.). Notice sur deux nouveaux brachiopodes du terrain tertiaire du Limbourg. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* XIV. 1862. 345.

Man (J. C. de), Beenderen van den mammouth en van het uitgestorven rund opgevischt in den omtrek van Zeeland. *Arch. Zeeuwsch Gen.* III. 1878. 2e St. 101.

—— Een elandshoorn, opgevischt in de Schelde; mededeeling over eenige beenderen in of nabij Zeeland gevonden. *Arch. Zeeuwsch. Gen.* III. 1878. 3e St. 1.

—— Derde mededeeling over in de Schelde gevonden beenderen. *Arch. Zeeuwsch Gen.* V. 1880. 163.

Winkler (T. C.), Note sur quelques dents de poissons fossiles de l'oligocène inférieur et moyen du Limbourg. *Teyler, Arch.* 1880. V. 2e p. 73.

Waarnemingen.

Senguerdius (W.), Inquisitiones experimentales. — Aan den 2den druk, Leid 1799. 4°. is toegevoegd: Disputatio de aëre. Ephemerides nostri aëris 1 Fe 1697—31 Dec. 1698.

Andala (R.), 1. Variationum aëris atmosphaerici — Ephemerides 7 Oct. 1709 Julium 1710. Te vinden achter zijne Paraphrasis in principia philosophiae Ren Descartes. Het vervolg dezer waarnemingen (barometer, therm., regen, win weer), verschenen in: Dissertationum philosophicarum pentas — Ephemerid Julio 1710— Julium 1712. Franec. 1712. 8°.

Zumbach von Coesfeldt (C.), Ephemerides et observationes meteorol gicae of Beschreivinge van weer en wind des jaers. 1729. Lugd. Bat. 1730. 4

Weerkundige waarnemingen op Zwanenburg van 1743—1803. *Holl. Maatsc d. Wet.* 1755—1798. *Oec. Courant*, 1799—1803.

Gabry (P.), Observationes meteorologicae constitutionis atmosphaerici aer nostri. Hagae 1751—61. plano.

Deze verzameling moet bestaan van 1744—68, zie het handschrift van Mu schenbroeks waarnemingen en van Swindens Obs. Météor. 1779.

Muller (A.), Meteorologische waarnemingen te Vlissingen van 1 Jan. 1768- 31 Dec. 1773. *Verh. Z. Gen.* 1771—78. I. 624, II. 631, III. 668, VI. 62

Engelman (J.), Voorloopend bericht over de volgende tafeln, betreklijk form thans aan de waarnemingen van de compas-naald gegeven 177 *Holl. Maats. d. Wet.* Dl. XV. 1774. 29.

Baster (J.), Waarnemingen over de luchtsgesteldheid en den gevallen reg te Zierikzee in 1770—1771, 1772—1774. *Verh. Z. Gen.* III. 648, IV. 66

Het handschrift van de waarnemingen van 1752—75 berust in 't archief van h Zeeuwsch Genootschap.

Gorter Dz. (P. de), Weêrkundige waarnemingen te Wijk bij Duurstede, Jan. 1773. *Ned. Bibl.* 1774. I. 2e St. 82.

Bericht wegens de luchtgesteldheid in eenige plaatsen der Vereenigde Nede landen, gedurende het jaar 1779. *Corresp. Soc.* I. 1800. I. 43.

Swinden (J. H. van), Observations météorologiques faites à Franeker penda l'année 1779. Amst. 1780. 8°.

Weerkundige waarnemingen buiten Haarlem 1788—1841, op den Huize Zw nenburg te Houtrijk en Polanen 1842—1861, en op Zonnenburg te Utrec 1855—1861. *Letterb.* in elk N°.

Perre (van de), Meteorologische waarnemingen te Middelburg. *Corr. Soc.* 1794—95 in extenso, ook in: *Ephemerides Societatis Meteor. Palatinae*, III—IX. Zie ook *Berl. Akad. d. Wiss.* 1811.

Brantsen (E. J.), Tafel van de gemiddelde hoogte van den barometer en thermometer mitsgaders van de hoeveelheid van gevallen water en uitwaseming, te Arnhem, in ieder seisoen van 1798—1806. *Kops, Magaz.* 1808. IV. tegenover 173. Over elke maand van 1806, ald. tegenover 320. In 1807, ald. V. tegenover 156 en 320. Over elke maand van 1807, ald. tegenover 156 en 320. In 1808 ald. VI tegenover 156. Over elke maand van 1808, ald. tegenover 160. In 1809, ald. VI tegenover 366, 374. In 1810, ald. VI tegenover 444 en volg. Van 1807—1810, ald. VI tegenover 444 en volg. In 1813 ald. VI tegenover 593—601.

Algemeene Tafel van weerkundige waarnemingen gedaan op Zwanenburg, Halfwegen, Amsterdam en Haarlem, gedurende den jare 1809. *Kops. Magaz.* 1814. VI. 371.

Greve (E. H.), Sterre- en weerkundige berigten voor het jaar 1818, 19, 20 en 21. Amst. 4 dln. 4°.

Meteorologische waarnemingen te Schiedam, Zwanenburg, Amsterdam, Leeuwarden, Oude Pekel A, Franeker. *Lobatto, Jaarb.* 1826—49. Doorgaande opgave.

Fremery (P. J. J. de), Tafels van weerkundige waarnemingen 1836—1840 onder toezicht van den hoogleeraar de Fremery gedaan aan het chemisch laboratorium van 's Rijks Veeartsenijschool. *v. d. Monde, Tijds.* I—IX, daarna in *van der Monde, Utrecht. Voorheen en thans.* I—III.

Wenckebach (W.), Meteorologische waarnemingen gedurende het jaar 1836 te Breda gedaan. *Nat. Sch. Arch.* 1838. VI. 239.

Rees (R. van) en Ermerins, Observations météorologiques horaires pendant l'équinoxe du printemps 1840. *Miquel, Bull.* 1839. II. 188.

Rees (R. van), Matthes, Ermerins en Enschedé. Observations météorologiques horaires pendant le solstice de 1840. *Miquel, Bull.* 1839. II. 252.

Rees (R. van), Uitkomsten der meteorologische waarnemingen gedaan te Utrecht 1839—43. *Verh. Utr. Gen.* 1844. XVI. 2e Stuk. Deze waarnemingen ook ... 't einde van ieder jaar verschenen in *Miquel, Bull.* van af Dl. II. 1840.

Wenckebach (W.), Meteorologische Beobachtungen te Breda. *Lamont, Ann. für Met.* 1843. Heft VII.

Buys Ballot (C. H. D.), Uitkomsten der meteorologische waarnemingen gedaan in 1849 en 1850 te Utrecht. Utrecht, Kemink & Zn. 1851.

Meteorologische waarnemingen te Den Helder. Maandelijksche opgave, jaarlijksche en algemeene gemiddelde. *Not. Verh. Kon. Inst. v. Ingenieurs.*

Meteorologische waarnemingen in den Haarlemmermeerpolder. *Weekbl. v. Haarlemmerm.* in elk N°.

Waarnemingen gedaan op het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut te Utrecht. Officieele dagelijksche opgave in het Utrechtsch Dagblad. Maandelijksch overzicht ald. en in *Lb. C.*

Meteorologie. Jaarlijksche opgaven. *Staath. Jaarb.* In elke jaarg. blz. 2 en 3.

Marche annuelle du thermomètre et du baromètre en Neerlande déduite d'observations simultanées de 1843 à 1875 en rapport avec les observations des stations normales Copenhague, Greenwich et Paris. Institut Royal Météorologique des Pays-Bas. Utrecht, Kemink et fils. 1876.

Meteorologische waarnemingen in Nederland, 1851 tot en met 1864 van het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Utrecht, Kemink & Zn. 1852—1865. Jaarlijksche uitgave. 4°, voortgezet onder den titel: Nederlandsch Meteorologisch Jaarboek, Utrecht. 1866—1885. Jaarlijksche uitgave 4°.

Observations des stations du second ordre dans les Pays-Bas. Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Utrecht, Kemink et fils. 1877.

Buys Ballot (C. H. D.) et J. C. Hoezeau, Observations météorologiques faites aux stations internationales de la Belgique et des Pays-Bas. 1877—1880. Brux. F. Hayez. 4 vol.

Weersgesteldheid. Jaarlijksch overzicht. *Verslag over den Landbouw in Nederland*, 1878—1885.

Weerkundige waarnemingen, gedaan aan de Rijkslandbouwschool te Wageningen. Maandelijksche opgaven in graphische voorstelling. *Maandblad v. d. Ned. Landb.* 1882—1885. *Lb. C.* 1882—1885.

UITKOMSTEN.

Noppen (Jan), Aanmerkingen over de nuttigheden in het doen der waarnemingen van het weder en de winden enz. *Holl. Maats. d. Wet.* 1754. 498.

Swinden (J. H. van), Résultats des observations météorologiques faites à Franeker de 1771—78. *Journ. des Savants.* 1778. XVI. 441.

— Résultats des observations météorologiques de 1778. *Mém. Ac. Imp. R. Br.* III. 401.

— Mémoire détaillé sur les observations météorologiques faites à Franeker en 1777. (uittreksel) *Journ. de Phys.* 1778. 297.

— Mémoire sur les observations météorologiques faites à Franeker en Frise pendant le courant de l'année. Amst. Marc-Michel Rey. 1780. 8°.

— Résultats généraux des observations faites à Franeker en 1782. *Berl. Akad. d. Wiss.* 1782. 23.

— Observations sur quelques particularités météorologiqnes de l'année 1783. *Mém. de Turin.* 1784. II. 118.

Wenckebach (W.), Uitkomsten uit in Nederland gedane weerkundige waarnemingen. *Nat. Sch. Arch.* 1837. V. 331.

— Comparaison des variations diurnes magnétiques, thermométriques et barométriques, d'après des observations faites en divers lieux. *L'Institut*, VIII. 280.

— Résultats des observations météorologiques faites à Breda pendant l'année 1838. *Miquel, Bull.* 1839. 150, 271. Idem pendant 1839. Ald. 1840. 149.

— Résultats des observations météorologiques et magnétiques, faites à Breda pendant l'année 1839. *Nat. Sch. Arch.* 1840. 149.

Bruinsma (J. J.), Jaarlijksch overzicht der weersgesteldheid volgens de waarnemingen te Leeuwarden, gedaan door R. D. Smeding en J. J. Bruinsma en door den laatste opgemaakt. 1838—50. 8°. Overgedrukt uit de Leeuwarder Courant van 1839—51, aanwezig op de Provinc. Bibl. te Leeuwarden.

Wenckebach (W.), Resultate aus den meteor. Beobachtungen in Breda in 1843. *Institut*, 1843. III. 34. *Lomont*, *Annalen f. Met.* 1844. IX. 1.

Buys Ballot (C. H. D.), Uitkomsten der meteorologische waarnemingen gedaan te Breda van 1839 - 1846 door en onder de leiding van Dr. H. Wenckebach. Utrecht. C. van der Post. 1848.

Krecke (F. W. C.), Waarnemingen gedaan te Utrecht op het meteorologisch observatorium. December. 1848. 1849. *Vermeulen*, *Tijds.* onder de statistieke aanteekeningen in Deel II en III.

Kort overzicht der weersgesteldheid te Leeuwarden over het jaar 1866—67. *Leeuwarder Courant.*

Driemaandelijks overzigt van de weêrsgesteldheid in Nederland. Afwijkingen in Nederland in verband met wind en regen. Verklaring van de inrigting dezer tabellen. Thermometer-, temperatuur- en barometer-afwijkingen en gesteldheid der lucht. *Mag. v. Landb.* 1857 en volgg.

Buys-Ballot, Résumé des observations météorologiques faites à Utrecht pendant les années 1849 à 1858. (*Nouv*) *Mem. Ac. R. Brux.* 1860. XXXII. 42.

—— Eenige regelen voor aanstaande weersveranderingen voornamelijk in verband met de dagelijksche seinen. Utrecht. Kemink en Zoon. 1860. 8°.

Krecke (F. W. C.), De stormseinen in Nederland. *Ber. v. Zeevaartk.* XXIV. 1864. 207.

Buys Ballot, Verklaring van het telegraphisch weerbericht ten dienste van den landbouw, alsmede eene korte toelichting hoedanig dit bericht moet worden gebruikt. Uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Utrecht, P. W. van de Weijer. 1882. (met graphische kaartjes). 8°.

Volck (B. J. G.), Het Koninklijk Meteorologisch Instituut. *Eigen Haard.* 1883. 449. 462. 474.

Luchtsgesteldheid.

Francq van Berkhey (J. le), Beredeneerde aanmerkingen over den tegenwoordigen toestand van land- en luchtgesteldheid in zijn vaderland. Leyden. 1783. 8°.

Lier (F. A. van), Dissertatio de aere, aquis, locis et incolis regionis Drenthiae. Lugd. Bat. 1784. 4°.

Windius (G.), Dissertatio de aëre Zeelandico. Met de nederl. vertaling van L. C. Freytag, onder elke bladz. *Verh. Z. Gen.* XIII. 1786. 451.

Greve (E. H.), Verklaring der verhevelingen of korte meteorologie (voornamelijk betreffende deze gewesten). Haarl. wed. A. Loosjes Pz. 1817. 8°.

Krecke (F. W. C.), Over de luchtgesteldheid of meteorologie van Nederland. (Over meteorologie en aardmagnetismus. Thermometerstanden. Barometerstanden. Donderbuijen. Vocht in den dampkring. Wind). In: Natuurkunde en Volksvlijt van Nederland strekkende ter verklaring der kaarten voor Aardkunde, Landbouw, Nijverheid, Weêrkennis en Waterstaat, door W. C. H. Staring. Amst. 1870. 8°. bl. 9—58.

—— Sonnenborch. *Utr. Volks-Alm.* 1850. 105.

—— Description de l'observatoire météorologique et magnétique à Utrecht. Utrecht, C. van der Post 1851. 8°.

Meteorologische observatorium te Utrecht. *Inst. v. Ingenieurs.* 1849—50, 1850—51.

Buys Ballot, Iets over het Koninklijk Nederlandsch meteorologisch instituut. *Letterb.* 1855. 309.

Krecke (F. W. C.), Het klimaat van Nederland. Haarlem, A. C. Kruseman. 1861. 8°.

Is het tweede deel van: De Natuurlijke historie, die ook in 1868 te Haarlem en in 1869 te Amsterdam is uitgegeven.

Staring (W. C. H.), Over het ontbosschen van landstreken (opgaven omtrent Nederland en de gevolgen voor de luchtgesteldheid). *Prakt. Volks-Alm.* 1861. 17.

TEMPERATUUR.

Wenckebach (W.), Comparaison des variations diurnes de déclinaison magnétique et de température observées pendant l'année 1838 à Breda. *Miquel, Bull.* 1839. 257.

—— Sur la température moyenne et ses variations en Neërlande. *Instituut.* 1843. III. 311.

Buys Ballot (C. H. D.), Les changements périodiques de température dépendants de la nature du soleil et de la lune mis en rapport avec le pronostic du temps déduits d'observations Néerlandaises de 1729 à 1846. Utrecht, Kemink et fils. 1847. 4°.

Stamkart (F. J.), Over de betrekkelijke hoeveelheid warmtestralen der zon welke in den dampkring verloren gaan volgens waarnemingen te Amsterdam. *Inst. Verh.* XIII. 1848. 27.

Buys Ballot, De jaarlijksche gang van temperatuur en barometerstand in Nederland. *Letterb.* 1853. II. 419.

—— De jaarlijksche gang der temperatuur te Groningen, Nijmegen en Brussel, en de afwijkingen te Utrecht. 1849—1853. *Letterb.* 1854. 214, 223.

—— Over den invloed van de droogmaking van het Haarlemmermeer op de temperatuur in de omgeving. *Letterb.* 1860. 26.

Hall (H. C. van), De haagdoornkoude. *Prakt. Volks-Alm.* 1860. 75.

Buys Ballot, Sur la marche annuelle du baromètre et du thermomètre en Neërlande et en divers lieux de l'Europe. *Verh. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1861. IX. 1.

Krecke (F. W. C.), Koude Meidagen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1867. I.

Buys Ballot, Over de gelijktijdige beweging van barometer en thermometer en over de compensatie van hunne afwijkingen in tijd. *Aant. Sect. Nat. Utr. Gen.* 1869. 21.

De veenrook en de koude dagen van Mei. *Lb. C.* 1873. n° 11. *Vr. v. d. lm.* 1873. 126. *Sempervirens*, 1873. n° 19.

Buys Ballot (C. H. D.), De gemiddelde temperatuur voor elken datum des jaars aan den Helder uit waarnemingen van dertig jaren, en hare veranderlijkheid in Nederland. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1876. 2e Reeks. IX. 182.

Harting (P.), Temperatuur-bepaling in een put van 369 M. diepte te Utrecht. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1879. 2e Reeks. XIV. 594.

Buys Ballot, Sur la marche annuelle de la température en quelques lieux d'Europe et sur la mesure de sa variabilité. *Arch. Neerl.* 1880. XV. 75.

Moll (G.), Eenige berigten over hevige winters in deze landen. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* 1830. V. 128.

Darings (J. H.), De strengste winters in de Nederlanden. *Belg. Mus.* V. 1841. V. 31. 1845. IX. 178.

Feith (H. O.), Groote hitte. 1589. *Bijdr. Gesch. Gron.* 1869. IV. 308.

Harde winter in 1670. *Oude Tijd.* 1869. 302.

Duyn (N.), Aanmerkingen en aanteekeningen van drie meer dan gemeen strenge winters als van 1708—9, die van 1739—40 en die van de wintermaand 1742. Haarl. 1743. 8°. Met tafels o. a. der gemiddelde uitkomsten der waarnemingen van 1735—42.

Wassenbergh (A.), Aanteekeningen over den strengen winter van het jaar 1740. *Fr. Volks-Alm.* 1839. 51.

De harde winter van 1740. *Oude Tijd.* IV. 1872. 45.

De winter van 1740. *Nav.* V. 1855. 193.

Pallier (J. C.), Waarnemingen over de koude in de maand Januari 1767. *Holl. Maats. d. Wet.* IX. 3e stuk. 645.

—— Waarneming over de koude in Januari 1768. *Holl. Maats. d. Wet.* 1770. XII. 275.

Swinden (J. H. van), De intenso frigore mensibus Januaris 1767 ac 1768 et Novembris 1770 Franequerae observata. *Philosophical Transactions Lond.* LXIII. 89.

—— Observations sur le froid rigoureux du mois de Janvier 1776. Amst. 1778. 8°.

De Catalogus der bibl. te Pulkowa vermeldt een herdruk Leiden 1792.

—— Observations les plus remarquables du froid rigoureux de Déc. 1783, Jan. et Févr. 1784. *Berl. Acad. d. Wiss.* 1785. 36.

Hering (I. H.), Tafereel van harde winters doormengd met staatkundige en andere gebeurtenissen van die jaren in ons vaderland. Amsteldam. Jacobus van der Burgh en Zoon. 1784. 8°.

Cantzlaar (J. Hzn.), Gedenkwaardige waarnemingen en annotatiën of aanmerkingen der vrieskoude en van het weder in Nov. Dec. 1798, Jan. en Feb. 1799. Rotterdam. 8°.

Bouman (J.), Zachte winters 1821—22, 1833—34. *Lb. C.* 1873. n° 6.

Moll (G.), Eenige berichten over hevige winters in deze landen. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* 1830. V. 128.

Felle koude (23 Januari 1823). *v. d. Monde, Tijds.* 1835. I. 30.

Voort (G. A. van der), Verzameling van aanteekeningen betreffende de koude in 1837—38. Amsterd. 1838. 8°. Is ook vertaald in 't Fransch: Recueil d'observations etc. Amsterd. 1839.

Oosterzee (H. M. C. van), Eenige herinneringen van weêrsgesteldheid, schaarschheid, overvloed enz. in Zeeland. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1842. 121.

Hall (H. C. van), Gevolgen van koude winters in Nederland, benevens enkele waarnemingen over de nadeelige uitwerkselen van vorst in de maand Mei en de mogelijke oorzaken daarvan. *Tijds. v. Nijverh.* 1842. VI. 654.

—— Invloed van den warmen en droogen zomer van 1857 op land- en tuinbouw. *Tijds. v. Nijverh.* 1858. XXI. 78.

Zachte weêrsgesteldheid in 1857. *Letterb.* 1858. 10.

Bouwman (J.), De zachte winter 1872—1873. *Lb. C.* 1873. n° 6.

Luchtdruk.

Swinden (J. H. van), Aanmerkingen over het weder en in het bijzonder van den barometer in Dec. 1778 en Jan. 1779. *Genees- en Natk. Kabinet.* N° 2.

Swinden (J. H. van), Verhandeling over de wetten, welke de drukking des dampkrings volgt. *Inst. Verh.* 1e *kl.* D. I. 1812. 71.

Craan (W. B.), Sur la concordance des baromètres et la hauteur des marées. Bruxelles. 1816. 8°.

Wenckebach (W.), Over de regelmatige dagelijksche verandering in de drukking van den dampkring volgens barometerwaarnemingen gedaan te 's Gravenhage. *Nat. Sch. Arch.* 1837. V. 143.

—— Over de gemiddelde luchtdrukking in Nederland en derzelver veranderingen gedurende de verschillende maanden van 1837. *Nat. Sch. Arch.* V. 1838. 363.

—— Sur les variations de la pression moyenne annuelle de l'atmosphère. *Miquel*, *Bull.* 1840. 226.

—— Over de gemiddelde luchtdrukking in Nederland en derzelver veranderingen. *Instituut.* 1841. I. 275.

Ermerins (J. W.), Over de dagelijksche beweging van den barometer te Groningen, 1851—1861. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1868. 2e R. II. 101.

Buys Ballot, Over den samenhang van de gelijktijdige barometer-afwijkingen op verschillende plaatsen, en de daarop volgende kracht en rigting van den wind. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1858. VII. 75.

—— Invoering en verklaring van den aëroklinoskoop. Utrecht, Manssen. 1868. 4°.

—— Verschillen der gelijktijdige barometer-afwijkingen in Nederland en de daarop volgende richtingen en krachten van den wind. Utrecht, K. A. Manssen. 1874. 4°.

STORMEN.

Cantzlaar (J. Hzn.), Verhandeling betreffende de natuurkennis der winden voor deze gewesten uit weerkundige waarnemingen. *Holl. Maats. d. Wet.* IV. 1808. 243.

Wenckebach (W.), Sur la direction et l'intensité moyenne du vent en Neêrlande et leurs variations tant régulières qu'irrégulières. *Inst. Verh.* I *kl.* 1846. XII. 17.

Hevige storm in 1558. *v. d. Monde*, *Tijds.* 1837. III. 173.

Wap (J. J. F.), Herman Saftleven en de orkaan van 1674. *Utr. Volks-Alm.* 1852. 140.

Brief over den storm van 1674. *v. d. Monde*, *Tijds.* 1835. I. 372.

Semeins (M.), Naauwkeurige waarnemingen wegens de buitengewoone werking der natuur voor en in den storm op den 11 en 12 December 1747. Haerlem, I. en J. Enschedé, 2e druk. 8°.

Orkaan op 12 December 1747. *Ned. Jaarb.* 1747. 909.

Drijfhout (J. F.), Naauwkeurige beschouwinge van een hoos. Benevens een onderzoek hoe dezelve geboren worden en werken. 's Gravenhage 1756. *Holl. Maats. d. Wet.* III. 321.

Lulofs (J.), Verhandeling over de snelheid van den wind, met een bijvoegsel. 1767. *Holl. Maats. d. Wet.* IX. 230.

Martinet (J. F.), Een orkaan van 1770 en de ongewoone lucht-verschijnsels van 1771. *Holl. Maats. d. Wet.* 1774. XIV. 33.

Brunings (Ch.), Waarnemingen van de snelheid van de winden. *Holl. Maats. d. Wet.* 1772. XIV. 631.

—— Aanmerkingen over de waarnemingen van de snelheid der winden gedaan volgens den verbeterden windmeter van Poleni op Zwanenburg 1772. *Holl. Maats. d. Wet.* XIV. 609.

Buma (W. W.), Berigt wegens de storm in de nacht tusschen 20 en 21 Nov. 1776. *Vr. Fries.* 1862. IX. 295.

Perponcher de Sedlnitsky (W. E. de), Waarnemingen over de eerste vorming van een hoos gezien binnen Utrecht 20 Mei 1777. *Holl. Maats. d. Wet.* XIX. 2e stuk 89.

Beschrijving van den storm van den 9n November des jaars 1800. Haarlem, A. Loosjes. Pz. 1801. 8°.

Hermans (C. R.), De hoos van 13 Junij 1817 te Dongen. *Hermans, Bijdr.* 1845. II. 385.

Vijver (C. van der), Gedenkboek van den orkaan in Nov. 1836 en van den daarop gevolgden kersstorm. Amsterdam, L. Schleijer. 1837. 8°.

Bijzonderheden wegens de verwoestingen door eenen verschrikkelijken storm, den 19 Aug. 1843, te Zevenbergen en andere plaatsen van het arrondissement Breda aangerigt, voorafgegaan van een berigt wegens de ongelukken door eene hoos, den 13 Junij 1817 te Dongen veroorzaakt. *Hermans, Bijdr.* 1848. II. 385.

Hermans (C. R.), De storm van 19 Augustus 1845 in Noord-Brabant. *Hermans, Bijdr.* 1845. II. 385.

Wenckebach (W.), Sur la direction et l'intensité moyenne du vent en Neêrlande et leurs variations. *Inst. N. Verh.* 1e *kl.* 1846. XII. 17.

Krecke (F. W. C.), Windwaarnemingen in Nederland 1849 en 1850. Utrecht, Kemink en Zoon 1851. Achter de Meteor. Waarn. te Utrecht.

Stamkart (F. J.), Over de snelheid van den wind, zooals zij te Amsterdam op het gebouw der Maatschappij Felix Meritis in 1849 herhaaldelijk is waargenomen, vergeleken met de schattingen van de windsterkte die te Halfweg Haarlem ten huize Zwanenburg gedaan worden. *Tijds. Wis. Nat. Wet.* 1850. III. 137.

Graphische voorstelling van den winddruk, windrichting, waterstanden aan den Helder op 27—28 Feb. 26—28 Mei 1860. *Inst. v. Ingenieurs, Not.* 1860—61. 8, 36, 46.

Waarnemingen betreffende den storm en orkaan op 13 en 14 Nov. 1861. *Inst. v. Ingenieurs, Not.* 1861—62. 64, 177.

Ortt (J. R. T.), Eenige opmerkingen over het opwaaien van water. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1872. 2e Reeks. VI. 365.

Regen.

Goens (D. van), Dissertatio de rore. Traj. 1737. 4°.

Brunings (Chr.), Waarnemingen wegens de verschillende hoeveelheid van regen en uitwaseming op verschillende hoogten boven het oppervlak der aarde. *Verh. Holl. Maats.* 1780. XIX. 227.

Thijssen (H. F.), Over de vorming van den mist. *Bijdr. Nat. Wet.* 1827. II. 189.

Acker Strating (G.), Over den veendamp. *Vriend d. Vad.* 1840. XIV. 394.

Harting (P.), Veenrook en andere drooge nevels. *Alb. d. Nat.* 1859. 193.

Hall (H. G. van), St. Margriet. *Prakt. Volksalm.* 1860. 33.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Houdt veendamp den regen tegen? (met opgaven). *Lb. C.* 1864. n° 23.

Staring (W. C. H.), Hagelstreken in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1865. 123.

Hoeveelheid regen op zondag 8 Aug. te Utrecht gevallen. *Lb. C.* 1875. n° 34.

Enklaar (J. E.), Verhandeling over de verdamping van water van onderscheidene gronden onder verschillende omstandigheden. Uitgegeven door het Prov. Utrechtsch Gen. van K. en W. Utrecht, J. W. Leeflang. 1878. 8°.

Buys Ballot (C. H. D.), Hoe zal men de verdampingshoeveelheid bepalen voor polders. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1879. 2e R. XIV. 27.

Ortt (J. R. T.), Iets over kwel en verdamping. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1878. 2e R. XIII. 1.

Hasselt (W. van), Over het verband tusschen den regen en den voorafgaanden weerstoestand te Utrecht. *Aant. Sect. Nat. Utr. Gen.* 1881. 21.

Harting (P.), Een merkwaardige rijpvorming. *Alb. d. Nat.* 1880. 120.

Nibbelink, Regen te Varsseveld en diep losmaken van den grond. *Lb. C.* 1883. n° 54.

—— Een flinke regenbui. *Lb. C.* 1885. n° 58.

Dagelijksche meteorologische waarnemingen, omtrent regen en verdamping gedaan in den Haarlemmermeerpolder, op Leeghwater, Cruqius, Lijnden en Kruisdorp. *Weekbl. v. Haarl.* ieder N°.

Onweders.

Pallier (J. C.), Waarneming van een schielijke verandering der luchtgesteldheid. *Holl. Maats. d. Wet.* 1768. X. 2e stuk. 461.

Martinet (J. F.), Verbazende uitwerksels van een onweder. *Verh. Holl. Maats.* 1773. XIV. 33.

Barneveld (W. van), Het onweersvuur in zijne richting en uitwerksels nagespoort bij het ongeval van de koorn-molen »de Valk". Amst. 1780. 8°.

Marum (M. van), Verhandeling over de electrische luchtverhevelingen. *Verh. Bat. Gen.* 1781. VI. 1. 4°.

Fremery (N. C. de), Dissertatio de fulmine. Lugd. Bat. 1790. 4°.

Waargenomen verschijnselen bij een onweder te 's Gravenhage. *Inst. v. Ingenieurs, Not.* 1848—49. 309, 325.

Onweder en storm van den 11n Augustus 1856. *Inst. v. Ingenieurs, Not.* 1856—57. 36.

Krecke (F. W. C.), Onweder en storm op den 11 Augustus. 1856. *Letterb.* 1856. 298.

Snellen (M.), Waarnemingen van onweders in Nederland 1881—1885, door vrienden der meteorologie ingezonden en hun verzameld aangeboden. Koninklijke Nederlandsche Meteorologisch Instituut. Utrecht, Kemink & Zn. 1883—1885. Jaarlijksche uitgave.

Luchtverschijnselen.

Een luchtverschijnsel in 1609. (Een waargenomen halo, copie uit het boek van Opzy, M. S. op het archief te Amsterdam. fol. 154). *Oude Tijd.* 1871. III. 32.

Nagtglas (F.), Luchtverhevelingen waargenomen in 1643 en 1673. *Nav.* 1869. 637.

Relation d'une aurore boréale vue à Rotterdam le 16 Nov. 1729. *Journal littér.* 1729. XIV. 455.

Lulofs (Joh.), Dissertatio de aurora boreali. Traj. 1731. 4°.

Semeyns (M.), Naauwkeurige waarneming wegens de buitengewoone werking der natuur op 11 Dec. 1747. Haarl. 1748. 8°.

Gabry (P.), Waare afbeelding van een zeer zeldzaam verschijnsel 18 wijnmaand 1753 te gelijk met twee bijzonnen gezien. *Holl. Maats. d. Wet.* I. 526.

Drijfhout (J. F.), Brief over het luchtverschijnsel den 18 Oct. 1753. *Holl. Maats. d. Wet.* 1755. II. 77.

—— Iets over bijzonnen. *Holl. Maats. d. Wet.* 1754. I. 526.

Martinet (J. F.), Verhandeling over drie soorten van witte hemel-boogen. *Holl. Maats. d. Wet.* 1768. XII. 359.

—— Bericht van een bijzonder luchtverschijnsel. *Holl. Maats. d. Wet.* 1770. XIII. 601.

Brugmans (G.), Bericht van twee bijzonnen gezien in en omtrent de stad Dockum. *Holl. Maats. d. Wet.* 1774. XV. 3.

Brugmans (S. J.), Natuurkundige verhandeling over een zwavelachtigen nevel den 24n Juni 1783 in de provincie van stad en lande en de naburige landen waargenomen. Gron. 1783. 8°.

Christ (J. Ch.), Verhandeling over de buitengewone weersgesteldheid des jaars 1783. Neveldamp. Met aanmerkingen door Wm. van Rees. Nijmegen, 1784. 8°.

Martinet (J. F.), Waarnemingen omtrent het opdoemen van zee en land. *Holl. Maats. d. Wet.* 1792. XXVII. 145.

—— Bericht van witte hemelboogen. *Holl. Maats. d. Wet.* 1792. XXVII. 196.

Deiman (J. R.), Over de steen- en metaalregen. Amsterd. 1803. 8°.

Mulder (C.), Over eenen zoogenaamden zwavelregen in Mei 1826 in Vriesland gevallen. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* 1828. III. 2e st. 19.

Hermans (C. R.) en E. H. von Baumhauer, De meteoorsteen van Uden. *N. Brab. Gen. Hand.* 1861. 75.

Mulder (C.), Onderzoek van den steen te Wedde gevonden. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* 1862. XIV. 9.

Krecke (F. W. C.), Iets over den vuurbol van 4 Maart 1863. *Alb. d. Nat.* 1863. 209.

Kaiser (F.), Waarnemingen omtrent een merkwaardigen vuurbol. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* 1866. 2e R. I. 349.

Winkler (T. C.), Luchtverschijnsels. Haarl. 1872. 4°.

Aardmagnetisme.

Swinden (J. H. van), Sur la marche de l'aiguille magnétique observée pendant l'aurore boréale du 29 Févr. 1780. *Acta Petrop.* 1780. I. 10.

Wenckebach (W.), Waarneming van de dagelijksche verandering in de afwijking der magneetnaald. 's Hage. *Nat. Scheik. Arch.* 1836. IV. 42.

—— Variations de l'aiguille de declinaison pendant l'apparition de l'aurore boréale du 18 Févr. 1837 observées à Bréda. *Miquel, Bull.* 1838. I. 22.

—— Verandering van de magnetische afwijking te Breda waargenomen gedurende het noorderlicht van 18 Febr. 1837. *Nat. Sch. Arch.* 1837. V. 17.

—— Dagelijksche veranderingen van de afwijking der magneetnaald te Breda gedurende het jaar 1837. *Nat. Sch. Arch.* 1837. V. 513.

—— Aardmagnetische waarnemingen gedurende het jaar 1838 te Breda gedaan. *Nat. Sch. Arch.* 1838. VI. 217.

—— Over de veranderingen van de magnetische declinatie te Breda. *Instituut*, 1846. VI. 259.

Afwijking van de magneetnaald, waargenomen aan den Helder tijdens de aardbeving van 17 Dec. 1857. *Inst. v. Ingenieurs, Not.* 1857—58. 137, 147.

Magnetische waarnemingen aan den Helder in verband met de aardbeving van 17 Dec. 1857. *Letterb.* 1858. 90.

WATEREN EN WATERSTAAT.

In 't algemeen.

Müller (Wilh.), Hydro-, oro- und chorographische General-Karte des Königreichs der Niederlande und der angränzenden Länder bis Paris. Mit der Angabe der Kunst- und Heerstrassen und der Entfernung der Poststationen. Massstab 1 : 385,000. In 25 Sectionen. Hannover, Hahn.

Blanken Jz. (J.), Verhandeling over de algemeene rivier- en waterstaatkundige onderwerpen, welke van de vorige eeuwen tot op heden gevormd en uitgevoerd, of nog in overweging zijn, met de uitwerkselen tot op den tegenwoordigen tijd enz. Utrecht, N. van der Monde. Amsterdam, J. C. van Kesteren. 1836. 4°.

Dikes and Canals of Holland. *Penny M.* 1844. XIII. 43.

Croizette Desnoyers, Notice sur les travaux publics en Hollande. Paris, Dunod. 1874. 4°.

Stieltjes (T. J.), Rivier- en kanaalvaart in Nederland. *Eigen Haard*, 1875. 262, 270, 276, 295, 303.

Kerkwijk (C. L. van), De openbare werken in Nederland geschetst. Uitgegeven door de Ned. Hoofdcomm. voor de internat. tentoonstelling te Philadelphia in 1876. Haarlem, J. Enschede & Zn. 1867. 8°.

Waring Jr. (G. E.), The international exhibition. The public works of Holland. New York, 1876.

Maganzini, Sulle opere idrauliche dei Paesi Bassi. Roma, Tipogr. Bencini. 1877. 4°.

Quartel (P. J. de), Historische beschouwingen over het tegenwoordig Departement voor de openbare werken in Nederland, de hoofdrivieren en de voorgestelde kanaalwet. Utrecht, Dannenfelser & Co. 1878. 8°.

Verslag aan den Koning van de openbare werken. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 4°. Met pltn. en krtn.

Het verslag over 1850 tot 1853 verscheen in 1853. Sedert jaarlijks over het afgeloopen jaar.

Kosten van aanleg en verbetering en van gewoon onderhoud der Rijks-waterstaatswerken in 1882, 1883. *Versl. v. d. openb. werk.* 1882. bijl. XIII, 1883. bijl. XIV.

Conrad (F. W.), J. A. Besier e. a. Waterstaatskaart van het Koninkrijk der Nederlanden. Schaal 1 : 50000. Uitgeg. op last van Z. E. den Min. v. Waterst. enz. Top. Bureau Dep. van Oorlog. 's Hage. M. Nijhoff. (Gebr. v. Cleef). 1865. en volg. jaren.

Nog niet volledig. Van eenige bladen bestaat een 2e uitg.

Moll (G.), Over het Amsterdamsche peil en de geschiedenis van hetzelve. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* 1826. I. 1e St. 370.

Olivier Dz. (E.), Iets over het Amsterdamsche peil. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1866. 33.

—— Der Amsterdammer Pegel. *Petermann*, *Mitth.* 1867. 166.

Kaart der rivieren en kanalen in Nederland met aanduiding der scheepvaartbeweging daarop in 1883. 's Hage, Gebr. v. Cleef. 1884.

Kraijenhoff (C. R. F.), Verzameling van hydrografische en topografische waarnemingen in Holland. 's Hage, A. Kloots & Co. 1813. Erven Doorman. 1835. 8°. met 3 kaarten.

Brunings (C.) en G. A. Venema, Bijdragen tot de hydrographie der provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 1860. 109, 395.

Rijn (K. van), De algemeene waterpassing der provincie Groningen. Met kaart. *Bijdr. Prov. Gron.* II. 1861. 1.

—— Kaart van de provincie Groningen, waarop grootendeels de uitkomsten van de aldaar in de jaren 1855—1859 gedane waterpassingen zijn aangewezen. Op last van Gedep. Staten onder toezigt van C. Brunings. Gron. J. Oomkens Jzn. (J. Römelingh) 1861. 6 bl. steendr. gekl.

Kater Tzn. (J.), Kaart van alle bevaarbare vaarten en kanalen met de daarin gelegen schut- en uitwateringsluizen in de provincie Groningen. Schaal 1 : 100,000. Gron. 1869. 1 bl. steendr.

Koster (J. B.), De provincie Groningen en hare defensie in de laatste twee eeuwen. Met twee geographische kaarten der geheele en eene polderkaart van een deel der provincie in 1872. *Bijdr. Prov. Gron.* 1874. D VI. 1e st. 1. Bijlagen 1.

Haan Hettema (M. de), Het meer Flevum en het eiland Flevo, of blikken in de oude geschiedenis van Friesland, met betrekking tot haren vroegeren en tegenwoordigen waterstaat. Leeuw. van Meursinge, 1854. 8°.

Staring (W.) en T. J. Stieltjes, De Overijsselsche wateren. Zwolle, J. J. Tijl. 1848. 8°.

Hydrographie van Overijssel. *Gids*, 1851. I. 25.

Kaart van de provincie Overijssel, met aanduiding van de verschillende waterschappen, dijkdistricten en polders. Zwolle, De Erven J. J. Tijl. 1884. 1 bl. pl.

Fijnje (H. F.), Topographische en hydrographische kaart van den Boemelerwaard, boven en beneden den Meidijk en van het Munnikenland. Schaal 1 : 12500. Leiden, T. Hooiberg. 1838. 8 bl.

Majielse en Brandt, Kaart van de provincie Zeeland, in hare tegenwoordige gesteldheid met al de bedijkingen, kanalen, afwateringen, kunstwegen, telegraaflijnen enz. uit goede bronnen en gedane opnemingen. 1856—1859. Schaal 1 : 80.000. Middelb. F. P. Roest. 1861. 1 bl.

Kaart van het eiland Walcheren, waarop de geprojecteerde spoorweg- en kanaalwerken, de afdamming van het Sloe en de gewijzigde afwatering van Walcheren; vervaardigd onder toezigt van M. Simon Gz. Schaal 1 : 25,000. Middelb. 1865. 1 bl. fol.

Hollestelle (A.), Geschied- en waterstaatkundige beschrijving van het in de 16e eeuw geheel overstroomde eiland Noord-Beveland, toegelicht door twee kaarten. *Arch. Zeeuwsch Gen.* 1880. V. 49.

Opstall (van), De waterstaatstoestand van het noord-oostelijk deel der provincie Noord-Brabant. *Bijdr. t. d. H. v. h. prov. Gen. d. K. en W.* 1875. 8.

Een woord over den waterstaat in Noord-Brabant, door een opgezetene. *Econ.* 1881. I. 504.

Nog iets over den waterstaat in Noord-Brabant, door een opgezetene. *Econ.* 1881. II. 829.

Zee en Zeegaten.

KUST EN GETIJDEN.

Koenen (H. J.), Iets over de dubbele ebbe in het jaar 1672. *Nijhoff, Bijdr.* 1854. IX. 195.

Stamkart (T. J.), Nota over de middelbare hoogte der zee met betrekking tot het Amsterdamsche Peil, gewoonlijk aangewezen door de letters A. P. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* XV. 1863. 59.

Brunings (C. L.), Over de verspreiding van den vloed uit zee opwaarts langs de onderscheidene rivieren en riviertakken. *Inst. Verh.* 1e *kl.* 1812. I. 167.

Over waarnemingen der getijden langs de Nederlandsche kusten van 9—28 Juni 1835 door officieren der Nederl. Marine onder bestuur van G. Moll. *Inst. Verh.* 1e *kl.* 1838. 2e R. VII. 1.

Rees (R. van), Over de getijen aan de kusten van Nederland. *Inst. Verh.* 1e *kl.* 1838. 2e R. VII. 27.

—— Sur les observations des marées aux cotes Néerlandaises. *Miquel, Bull.* 1838. 67.

Caland (P.), Over vloed en eb op benedenrivieren. *Inst. v. Ingenieurs,* 1860/61. 29.

Olivier Dz. (E.), Over de getijen in de Nederlandsche rivieren. *Inst. v. Ingenieurs*, 1863—64. 6.

Caland (A.), Bijdrage tot de kennis der golven en der stroomen van eb en vloed met hunne uitwerkselen op de stranden en oevers der Noordzee, zeegaten en riviermonden en middelen om de schadelijke gevolgen daarvan te voorkomen. Middelburg, Gebrs Abrahams. 1867. 8°.

Blommendal (A. R.), Hydrographische kaart van het gedeelte der Nederlandsche kust tusschen Texel en den Hoek van Holland enz. Schaal 1 : 50,000. 's Hage, Min. v. Mar. 1859. 4 bl.

—— Idem. Bijgewerkt. 1861.

STORMVLOEDEN.

(*Naar tijdsorde*).

Haasloop Werner, Bijssel in de stormvloeden van de jaren 1367 en 1717. *Geld. Volks-Alm.* 1850. 75.

K(recke) (C.), Allerheiligen vloed, 1570. *Utr. Volks-Alm.* 1852. 178.

Boeles (J.), Iets over den kersvloed van 1717. *Gron. Volks-Alm.* 1848. 143.

K(recke) (C.), Allerheiligen waterbeweging, 1755. *Utr. Volks-Alm.* 1852. 179

Leeuwen (J. van), Geschiedkundig tafereel van den watervloed en de overstroomingen in Vriesland, in Febr. 1825. Leeuwarden, Amsterdam, Frederik Muller & Co. 1826. 8°.

Stormvloedshoogte aan onderscheidene waarnemingspunten in 1825, 1853, 1855 en 1858. *Versl. v. d. openb. werk. v.* 1858. bijl. V.

Verslag nopens de stormen van Dec. 1862 en Jan. 1863. *Versl. v. d. openb. werk.* 1862. bijl. III. 105.

Verslag nopens den storm van Dec. 1863. *Versl. v. d. openb. werk.* 1863. bijl. III.

Verslag nopens den stormvloed van Januari 1865. *Versl. v. d. openb. werk.* 1865. bijl. VI. 239.

Verslag nopens de stormvloeden van Febr. en Dec. 1867. *Versl. v. d. openb. werk.* 1867. bijl. II. 189.

Verslag nopens de stormvloeden in Dec. 1868. *Versl. v. d. openb. werk.* 1868. bijl. V. 175.

Verslag over den stormvloed van 30—31 Januari 1877. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij 1877. 4°.

Verslag over den stormvloed van 14—15 October 1881. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij 1882. 4°.

Verslag over den stormvloed van 12—13 December 1883. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij 1884.

ZEEGATEN.

Douw van der Krap, Geschiedenis van Nederlands koophandel, benevens de beschrijving en vergelijking der zeegaten van ons rijk, de ligging der zandbanken, alsmede de stroomlijnen die de landwaarts inliggende koopsteden met dezelve verbinden. Zierikzee, P. D. J. Quanjer. 1854. 8°.

Zuidema (P.) De Dollart. *Gron. Volks-Alm.* 1847. 159.

Hall (H. C. van), Aanteekeningen betreffende de Dollard. *Tijdschr. v. d. Wis- en Nat. Wet.* 1849. II. 133.

C. V. V., De Dollart. *Gron. Volks-Alm.* 1848. 167.

B., De Dollard. Met 2 kaartjes. *Eigen Haard*, 1881. 342, 350.

Rhijn (A. van), Nieuwe hydrographische kaart van de monden van de Eems, met de Uithuizer en Groninger Wadden tot Hornhuizen, ten gevolge der in 1849 bewerkstelligde hydrographische opneming dier vaarwaters. Schaal 1 : 50,000. 's Hage, Min. van Mar. 1853. 2 bl.

—— Id. Herzien door A. R. Blommendal. 1859.

Keuchenius (S. J.), Beschrijving behoorende bij de hydrografische kaart der monden van de Eems met de Uithuizer en Groninger Wadden tot Hornhuizen. Herzien door A. van Rhijn. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij. 1854. 8°.

Blommendal (A. R.), Hydrographische kaart der monden van de Eems. Trigonometrisch opgenomen en in plan gebragt met landverkenningen en aanmerkingen. Schaal 1 : 50,000. 's Hage, Min. van Mar. 1859. 2 bl. — Id. Bijgewerkt. 1866. — Id. Bijgewerkt. 1868. — Id. Bijgewerkt. 1874.

Rhijn (A. van), Nieuwe hydrographische kaart van het Vriesche zeegat met een gedeelte der Vriesche en Groninger Wadden. Trigonometrisch opgenomen en in plan gebragt met landverkenningen en aanmerkingen. Schaal 1:50,000. 's Hage, Min. van Mar. 1850. — Id. Herzien door A. van Rhijn. 1854. — Id. Herzien door A. R. Blommendal. 1859. — Id. Herzien door P. J. Buyskes en F. E. de Brauw. 1873—1874.

Vermaes (S. J.), De Lauwerzee en hare geulen in verband met de verbetering van den binnenlandschen waterstaat in Friesland. Leeuwarden, Coöp-Handelsdrukkerij. 1879. 8°.

Een bezoek aan de Friesche Wadden. (Met 3 kaartjes). *Eigen Haard*, 1878. 454.

Scheltema (J.), Proeve eener geschiedenis der Zuiderzee. *Scheltema, Mengelw.* 1836. VI. 53.

Ottema (J. G.), Redevoering over het ontstaan der Zuiderzee. *Vr. Fries*, 1846. IV. 183.

Fockema (D.), Over de vorming van de Zuiderzee. *Vr. Fries*, 1846. IV. 215.

Olivier Dz. (E.), Nota over de getijen aan de kusten der Zuiderzee. *Inst. v. Ingenieurs*, 1864—65. 51.

Thomkins (D. J.), Kaart van de Zuiderzee met derzelver boorden langs de provinciën Vriesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht en Noord-Holland. Schaal 1 : 150.000. Moordrecht, D. J. Thomkins. 1841.

Rhijn (A. van) en A. R. Blommendal, Hydrographische kaart van de Zuiderzee. Noordelijk gedeelte. Schaal 1 : 50.000. 's Hage, Min. van Mar. 1846. — Id. Bijgewerkt. 1849. — Id. Bijgewerkt. 1863. — Id. Bijgewerkt. 1866. -- Id. Bijgewerkt. 1870.

—— Hydrographische kaart van de Zuiderzee. Zuidelijk gedeelte. Schaal 1 : 50,000. 's Hage, Min. van Mar. 1848. — Id. Bijgewerkt. 1863. — Id. Bijgewerkt. 1866. — Id. Bijgewerkt 1870.

—— Kaart van de Zuiderzee, zamengesteld uit de hydrographische kaarten. Schaal 1 : 100,000. Opgenomen in 1849. — Id. Bijgewerkt. 1867. — Id. Bijgwerkt. 1870.

Kaart van de Zuiderzee, volgens de laatste waarnemingen te zamengesteld. Schaal 1 : 150,000. Amst. Wed. Hulst van Keulen. 1852. — Id. Verbeterd. 1859.

The Zuyder-Zee. *Chambers J.* 1875. LII. 585.

Amersfoordt (J. P.), Hoogten en diepten in en om de Zuiderzee, met kaartje en profielen. *Eigen Haard*, 1878. 247.

Kouchenius (S. J.), Beschrijving behoorende bij de hydrografische kaart der zeegaten van Vlieland, Terschelling en Ameland, met de vaarwaters naar Harlingen en de Zuiderzee opgaande tot aan de Middelgronden. Herzien door A. van Rhijn. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij 1854.

Rhijn (A. van), Hydrographische kaart der zeegaten van Vlieland, Terschelling en Ameland; met de vaarwaters naar Harlingen en verder de Zuiderzee op tot aan de Middelgronden enz. Schaal 1 : 50,0000. Amst. Wed. G. Hulst. 1850. — Id. Herzien. 1853. — Id. Herzien. 1854. — Id. Bijgewerkt. 1865.

Memorie nopens den vroegeren en tegenwoordigon toestand van Vlieland, van de Vliehors, van het Eijerlandsche gat en van zeegaten der Zuiderzee in het algemeen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1865. bijl. IV.

Blommendal (A. R.), Hydrographische kaart der zeegaten van Vlieland, Terschelling en Ameland; met de vaarwaters naar Harlingen en naar de Zuiderzee tot aan de Middelgronden. 's Hage, Min. van Marine 1866.

Veertman en Walraven, Rapport over een vaarwater tusschen Texel en Vlieland. *N. en Z. Holl. Volks-Alm.* 1845. 65.

Rhijn (A. van), Hydrographische kaart der Texelsche zeegaten en vaarwateren. 's Hage, Min. van Mar. 1848. — Id. Herzien. 1851. — Id. Herzien. 1856. — Id. Herzien. 1857. — Id. Herzien. 1860. — Id. Herzien. 1862.

Kikkert (J. L.), De kust in gevaar. Opmerkingen nopens de zeegaten en stranden van Texel, Vlieland en Terschelling, ook in verband tot het plan eener doorgraving van Holland op zijn Smalst. 2e dr. Helder, Giltjes. 1859. Haarlem, J. J. van Brederode. 1873. 8°.

— — Kaart van Texel met de ingedijkte polders Prins Hendrik, het Eijerland en de Eendragt, voorgronden, banken en stroomen enz. Schaal 1 : 37500. 1854. — Id. Verbeterd. 1863.

Blommendal (A. R.). Hydrographische kaart der Texelsche zeegaten en vaarwaters. 's Hage, Min. van Mar. 1863. — Id. Bijgewerkt. 1866. — Id. Bijgewerkt. 1868. — Id. Bijgewerkt. 1870. — Id. Bijgewerkt. 1873.

Conrad (F. W.), De Texelsche zeegaten van 1575—1868. Met 14 kaarten. 's Grav. 1868. Amst. Frederik Muller & Co. 8°.

Rhijn (A. van), Hydrographische kaart van de Eijerlandsche gronden. Schaal 1 : 50,000. 's Hage. Min. v. Mar. 1852. — Id. Bijgewerkt. 1869.

Struik (W. J.), Schetskaart der toegangen tot de Zuiderzee. 's Hage, Min. van Mar. 1875.

Smit van den Broecke (A. A. de) en W. F. Wesselink, Hydrographische kaart der haven van Ymuiden, buitenmond van het kanaal naar Amsterdam (Noordzee). Schaal 1 : 7500. 's Hage, Min. van Mar. 1877. — Id. Herzien door F. E. de Brauw en M. C. van Doorn. 1878 en 1879.

Smit van den Broecke (A. A. de), Hydrographische kaart van het zeegat van den Hoek van Holland, buitenmond van den Nieuwen Waterweg. Schaal 1 : 7500. 's Grav. J. Smulders & Co. 1875. 1 bl. — Id. Herzien door W. F. Wesselink. 1887. — Id. Herzien door A. v. d. Heuvel van Linden, U. C. van Doorn en F. E. de Brauw. 1878.

Linden van den Heuvell (A. van), Hydrographische kaart van de Maas tot Rotterdam. Schaal 1 : 30.000 's Hage, Min. van Mar. 1879. 1 bl.

Brauw (F. E. de) en H. F. Kouwenberg, Hydrographische kaart van Schouwenbank, met de buitengronden en zeegaten van Walcheren tot den Hoek van Holland opgenomen in 1881. Schaal 1 : 75,000. 's Grav. Min. van Mar. afd. Hydrographie. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1884. 1 bl. pl.

Rhijn (A. van) en A. R. Blommendal, Hydrographische kaart der vaarwaters van het Haringvliet, Krammer, Volkerak en Hollandsch diep enz. Schaal 1 : 40,000. 's Hage, Min. van Mar. 1844. — Id. Herzien door A. van Rhijn. 1855. — Id. Herzien door A. R. Blommendal. 1863. — Id. Bijgewerkt door A. R. Blommendal. 1874.

Memorie van het kollegie van den Lekdijk Bovendams over het rapport aan Z. M. den Koning, uitgebracht door de commissie tot onderzoek der beste rivier-afleidingen. Utrecht, de Wed. P. Muntendam & Zoon. 1828. 4°.

Memorie van den Raad der stad Deventer over het rapport, uitgebracht door de commissie tot onderzoek der beste rivier-afleidingen. Deventer, M. van Doorninck. 1828.

Analyse du travail de la commission, chargée par arrêté de S. M. du 15 Mars 1821. N° 105, de rechercher les meilleurs moyens de faire dériver les eaux des rivières. La Haye. 1828.

Beyerinck (M. G.), Vlugtige gedachten over den alouden staat der rivieren in de Nederlanden. *Vad. Lett.* 1831. II. 53.

Wijck (H. J. van der), Over de Nederlandsche rivieren en de middelen tot derzelver verbetering. Deventer, J. de Lange. 1832. 8°.

Reinhold (D.), Nachricht von grossen und merkwürdigen Wasserbauten, an den Hauptströmen im Königreich der Niederlande. Bremen. 1832. 4°.

Bosch (P. van den), Wederlegging van het in dato 15 November 1835 uitgebracht rapport omtrent de mogelijkheid om door de kracht des strooms Neêrlands rivierbeddingen te verdiepen. Met het rapport. 1836.

Froger (W. A.), Over de verdediging der landgrenzen van den staat in betrekking tot rivierverbetering, kanalisatie enz. Amst. Weijtingh en van der Haart. 1849. 8°.

Schiffer (C.), De verbetering onzer rivieren en bedijkingen in verband tot de voorkoming van doorbraken en overstroomingen en gepaard met doelmatige verbetering en waarde-vermeerdering der polders. 's Hage, Gebr. Belinfante. 1851. Met bijlage en 1 kaart. 8°.

Rapport uit te brengen en voorloopig goedgekeurd door de commissie tot de zaken der rivierafleidingen, ingesteld bij Kon. besl. van den 7 Julij 1828. N° 47. *Versl. v. d. openb. werk.* 1854. 97.

Ferrand en van der Kun, Rapport nopens hetgeen tot verbetering der Nederlandsche rivieren zou kunnen bewerkstelligd worden. *Verslag v. d. openb. werk.* 1854. 135.

Ontwerpplan om Nederland op eene min kostbare wijze van voldoende rivierwaterafleidingen te voorzien. Gorinchem, A. v. d. Mast. 1855. 8°.

Quartel (P. J. de), Denkbeelden omtrent eene noodzakelijke en mogelijke verbetering van den toestand der hoofdrivieren in Nederland, in verband beschouwd met de dijkbreuken en overstroomingen voorgevallen in de jaren 1809, 1820 en 1855. Assen, J. A. Willinge Gratama. 1855. 8°.

Storm Buijsing (D. J.), Opmerkingen over de rivieren in Nederland ten aanzien van afwatering en scheepvaart. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1855. III. 372.

Verslag van de werkzaamheden tot zamenstelling van de groote kaart van de hoofdrivieren in Nederland, op last van den Min. van Binn. Zaken, verrigt door de ingenieurs en landmeters van den Waterstaat. 's Grav. van Weelden en Mingelen, 1857. fol.

Reuvens (L. A.), De algemeene rivierverbetering in Nederland voorafgegaan door eene schets der hoofdrivieren. Zutphen. 1858.

Olivier Dz. (E.), Stroomsnelheid en afvoer der rivieren bij ebbe en vloed. *Inst. v. Ingenieurs*, 1858—59. 48.

Verslag van den in den afgeloopen winter gedanen proeftocht met de stoomboot »de Brouwershaven" tot opruiming der ijsbezetting op de benedenrivieren de Nieuwe Maas, de Lek, de Noord, de Merwede en de Waal. *Versl. v. d. openb. werk.* 1860. bijl. II.

Kaart van de hoofdrivieren in Nederland, vooral ten dienste van de buitengewone correspondentie langs de rivieren bij ijsgang en hoog opperwater. Schoonh. S. E. van Nooten & Zn. 1861. 8°.

Beschouwingen van den stand onzer rivieren, in verband met de oorzaken van overstroomingen en dijkbreuken. Rotterdam, G. W. van Belle. 1861. 8°.

Kun (L. J. A. van der), Tienjarig overzigt der waargenomen waterhoogten langs de hoofdrivieren in Nederland. Op last van den Min. van Binn. Zaken bijeenverzameld. 's Hage. 1861. fol.

Rapport der inspecteurs van den Waterstaat, naar aanleiding eener beschikking van den Min. van Binn. Zaken van 27 Maart 1861. N° 123. Aanteekeningen betrekkelijk ijsbezettingen en overstroomingen langs de Nederlandsche rivieren. 's Hage, v. Weelden en Mingelen. 1862. 2 St. met 2 kaart. steendr. 4°.

Statistieke tabel van de bevaarbare rivieren des Rijks. *Versl. v. d. openb. werk.* 1864. bijl. II.

Opgave van verbeteringen en aanvullingen in de statistieke tabel van de bevaarbare rivieren des Rijks. *Versl. v. d. openb. werk.* 1865. 288.

Middelbare rivierstanden. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1864. 16; 1865. 16.

Olivier (E.), Schets der Nederlandsche rivieren. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1868. 156.

Eenige bijzonderheden nopens de slingeringen der rivieren. *Versl. v. d. openb. werk.* 1868. bijl. IV.

Verslag over het voorgevallene op de rivieren in Nederland gedurende de ijsbezetting Febr. en Maart 1870. *Versl. v. d. openb. werk.* 1869. bijl. IV.

Buys Ballot (C. H. D.), Memorie betrekkelijk de waterstanden op de Nederlandsche rivieren. *Inst. v. Ingenieurs,* 1869—70. 203.

Overzigt der proeven met torpedo's en ijzeren stoombooten tot ijsopruiming, in Febr. 1871, in de rivier de Nieuwe Merwede genomen, en tabellarisch overzigt van den uitslag der torpedo-proeven. *Versl. v. d. openb. werk.* 1870. bijl. VI.

Verslag over het voorgevallene op de rivieren gedurende de buitengewone riviercorrespondentie en ijsbezetting in den winter van 1870 op 1871. *Versl. v. d. openb. werk.* 1870. bijl. V.

Caland (P.), Tienjarig overzigt der waargenomen waterhoogten langs de hoofdrivieren in Nederland. Op last van den Min. van Binn. Zaken bijeenverzameld. 's Hage. 1871. fol. — Vervolg. 1872. fol.

Buys Ballot (C. H. D.), Eerste vervolg op de memorie betrekkelijk de waterstanden op de Nederlandsche rivieren. *Inst. v. Ingenieurs,* 1872—73. 87.

Statistieke tabel van de bevaarbare rivieren des Rijks. *Versl. v. d. openb. werk.* 1873. 191.

Statistieke beschrijving der bevaarbare rivieren en kanalen van het Rijk ter vervanging van de achter het verslag over de openbare werken in 1864 gevoegde bijlagen III en IV. *Versl. v. d. openb. werk.* 1873. bijl. VII.

Delprat (J. P.), Over de afhankelijkheid tusschen de gelijktijdige waterhoogten op onze hoofdrivieren. *Inst. v. Ingenieurs*, 1873—74. 1.

Ortt (J. R. F.), Vermindering van den waterafvoer van rivieren en stroomen. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 2e R. 1877. XI. 111.

Verslag wegens het voorgevallene tijdens het hooge opperwater op de Nederlandsche rivieren in Julij 1879, met drie bijlagen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1879. bijl. XVI.

Faddegon (P.), Eene stem over de noodzakelijkheid van de verbetering der Nederlandsche rivieren en zeegaten en van het graven van kanalen ten behoeve van handel en scheepvaart met lager waterloozing voor polderwaterschappen. Amst. J. M. E. & G. H. Meijer. 1879. 8°.

Bleckman (Th.), De verbetering der Nederlandsche hoofdrivieren. *Aardrijksk. Weekbl.* N. Ser. 1880. I. 169.

Diezen (G. van), Zijdelingsche afleiding van water uit eene rivier over een der dijken. *Versl. Kon. Acad. Wet. Nat.* 2e R. 1880. XV. 24.

Bas (F. de) en J. Kuyper, De waterwegen in Nederland met kaart. *Tijds. Aardr. Gen.* 1880. IV. 256.

Caland (P.), Tienjarig overzigt der waargenomen waterhoogten langs de Nederlandsche hoofdrivieren, de Zeeuwsche stroomen, de Noordzee, de Zuiderzee, de Wadden enz. op last van den Min. van Waterstaat enz. 's Hage. 1881. fol. — Vervolg 1881. fol.

Verslag over het voorgevallene tijdens het hooge opperwater en den ijsgang op de Nederlandsche rivieren in den winter van 1879 op 1880. 's Grav. v. Weelden en Mingelen. 1881. 4°. m. 5 gelith. kaarten.

KLEINERE RIVIEREN.

Acker Stratingh (G.), Over den ouden loop der Hunze. *Gron. Volks-Alm.* 1844. 74.

Cleeff (J. van), Beschouwing van het Reit- of Loopende-Diep. Gron. J. Oomkens. 1853. 8°.

Stukken betrekkelijk het ontwerp ter afsluiting van het Reitdiep, uitgegeven op last van Gedep. Staten der prov. Groningen. Gron. J. Oomkens. 1853.

Lee (N. J. van der), De verbetering van het Reitdiep of de Hunze voor de groote scheepvaart. Met een lengteprofiel van het Reitdiep. Deventer, A. ter Gunne & Co. 1855. 8°.

Reinders (G.), Afsluiting van het Reitdiep en eene verbetering der afwatering en scheepvaartkanalen in het algemeen. Gron. Erven van Bolhuis Hoitsema. 1856. 8°.

Buma (W. W.), Antwoord aan den heer D. H. Andreae op een voorstel betreffende de afsluiting van het Reitdiep door een dijk van de Zoutkamp tot Nittertshoek. Leeuw. H. de Groot. 1868. 8°.

Diggelen (B. P. G. van), Bekroonde verhandeling over de verbetering van het Zwolsche diep. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1843. Met krtn. 8°.

Verslag uitgebracht door den Min. van Binn. Zaken, nopens den toestand van het vaarwater langs het Zwolsche diep, door de commissie tot de zaken van het Zwolsche diep. 's Hage. Alg. Landsdrukkerij. 1851. 8°.

Het Zwolsche diep. *Sloet*, *Tijds.* 1856. XIII. 21.

Sloet tot Olthuis (B. W. A. E.), Het Zwolsche diep en de verbetering van deszelfs vaarwater. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1856. 8°.

Een woord over het vaarwater op 't Zwolsche diep naar aanleiding van het plan tot den aanleg van een kanaal, van het Zwartewater naar de Goot, door den Raad van Administratie der Maats. tot verbetering van den handelsweg over het Zwolsche diep. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1878. fol.

Castendijk (R. J.) en S. Carsten, Kaart van het Zwolsche diep. Schaal 1 : 10,000. 1875. 1 bl. steendruk.

Quartel (P. J. de), Beschouwing betreffende verbetering van het Zwolsche diep, niet alleen belangrijk voor de landeigenaren, de scheepvaart en den handel, maar ook voor 's Rijks schatkist. Zwartsluis, G. Kuiper Jzn. 1876. 8°.

—— Het Zwolsche diep in November 1876. *N. Zwolsche C.* van 22, 25, en 29 Nov. en 6 Dec. 1876. 8°.

Schuttevaer (W. J.), Eenige historische mededeelingen uit de geschiedenis van het sedert 1843 zoo berucht geworden Zwolsche diep tot aan het einde van 1876. Assen, Willinge Gratama. 1876. 8°.

Verslag der staatscommissie benoemd bij K. B. van 21 April 1878. N° 10, tot het instellen van een onderzoek omtrent de verbetering van het Zwolsche diep. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij. 1879. 4°.

Staring (W. C. H.) en T. J. Stieltjes, Verslag over den toestand der Berkel en ontwerp tot verbetering van die rivier. Zutphen. 1845. Met 3 krtn. fol.

Staring (W.), Kaart van de afwateringen van het Zutphensche, verdeeld in stroomdalen, volgens de beeken, die in den Yssel uitwateren. Schaal 1 : 50,000. 1846.

Staring (W. C. H.) en T. J. Stieltjes, Verslag over den toestand der rivieren en afwateringen in het Zutphensche en ontwerpen tot verbetering van dien toestand. Zutphen. 1847. Met kaart. fol.

Staring (W.), Kaart van het stroomdal der Berkel. Schaal 1 : 100,000 steendr.

Reuvens (L. A.), De verbetering van de gezamenlijke afwateringen in het Zutphensche. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1867.

Beschouwingen over oorzaken en gevolgen der hooge waterstanden in het district Zutphen. Zutph. W. J. Thieme en Co. 1871. 8°.

Asch van Wijck (H. M. A. J. van), Proeve over den ouden loop der rivier de Eem en den vroegeren toestand der landstreek aan hare boorden gelegen. Utrecht, J. Altheer. 1832.

Ackersdijck (W. C.), Iets over de rivier de Dommel, het geschiedkundige betreffende. *Vad. Lett.* 1800. II. 251.

Verwey Az. (W.) en A. A. Bekaar, Nota omtrent de metingen van het vermogen der rivier de Dommel en hare nevenrivieren. *Inst. v. Ingenieurs*, 1870—71. 2.

Beschouwing van het plan ter wederdichting van de Mark en Dintel en de gevolgen daaruit te wachten in het bijzonder voor de stad Breda. Breda. 1820.

Missive van den raad der stad Breda aan de Staten der provincie Noord-Brabant, betrekkelijk de wederdigting van de rivier de Mark en Dintel. Breda. 1821.

RIJN, IJSSEL, WAAL, MAAS, enz.

Blanken Jzn. (J.), Memorie over de rivier het Haringvliet en de reede van Hellevoetsluis. *Verh. Bat. Gen.* 1794. 67.

Hasselt (G. van), De Rhijn voor de stad Arnhem. *v. Hasselt, Arnh. Oudh.* 1803. I. 130.

Iets over de rivier de Rhijn en de verstopping bij Katwijk. *Vad. Lett.* 1804. II. 609.

Brunings (C. L.), Over de onderlinge gemeenschap der rivieren de Merwede en de Lek, door middel van de Noord. *Inst. Verh.* 1e *kl.* 1e R. 1810. II. 20.

Donker Curtius (W. B.), Bijdragen tot den waterstaat der Nederlanden, bijzonder in opzigt tot zeker ontwerp van den Insp. Gen. J. Blanken Jzn. tot afdamming der rivier de Merwede. Dordr. Blussé en van Braam. 1819. 8°.

Blanken Jz. (J.), Memorie ter verklaring van de grondbeginselen, waarop rustende zijn de beschouwing en de ontwerpen tot het herleiden en vereenigd openen van de zoogenaamde Werkendamsche Killen, in ééne Nieuwe Merwede. Amst. Pieper en Ipenbuur. 1819. 4°.

Donker Curtius (W. B.), Kort noodzakelijk vervolg op mijne bijdragen tot den waterstaat der Nederlanden, bijzonder gericht tegen de laatste memorie van den heer Blanken op dit onderwerp, bij Pieper en Ipenbuur uitgegeven. Dordrecht, Blussé en van Braam. 1819. 8°.

Blanken Jzn. (J.), Beschouwing over de uitstrooming der Opper-Rhijn en Maaswateren door de Nederlandsche rivieren tot in de zee, benevens de overwegingen hierover van de HH. Goudriaan, van Utenhove, Moll en Donker Curtius. Amst. Pieper en Ipenbuur. 1819. 4°.

Donker Curtius (W. B.), Missive over de beschouwing van den Insp.-Gen. van den waterstaat J. Blanken Jnz. over de uitstrooming der Rijn- en Maaswateren, enz. en speciaal de aanmerkingen op dezelve. *Letterb.* 1819. I. 370.

Blanken Jzn. (J.), Vervolg-memorie tot oplossing van bedenkingen tegen het herleiden en vereenigd openen van de zoogenaamde Werkendamsche Killen in ééne Nieuwe Merwede. Amst. Schmidts & Co. 1820. 8°.

—— Kort bijvoegsel tot de vervolg-memorie over het herleiden en vereenigd openen van de zoogenaamde Werkendamsche Killen in ééne Nieuwe Merwede. Amst. Schmidts & Co. 1820. 8°.

Swarts (D.), Geschied- en natuurkundige overwegingen betrekkelijk de rivieren den Rijn, den Flevus, het kanaal van Corbulo of Lek en den Katwijkschen Rijn. 's Hage en Amst. Gebr. van Cleef. 1822. 8°.

Krayenhoff (C. R. F.), Proeve van een ontwerp tot sluiting van de rivier den Neder-Rijn en Leck en het storten van derzelver water op den IJssel. Nijm. Wed. J. C. Vieweg en Zoon. 1822. 4°.

Krayenhoff (C. R. F.), Proeve van een ontwerp tot scheiding der rivieren de Waal en de Boven Maas en het doen afloopen dezer laatste over hare oude bedding op het Bergsche veld. Nijm. Wed. J. C. Vieweg & Zoon. 1823. 4°.

Doorninck (M. van), Aanmerkingen op het ontwerp van afleiding van den Rijn, langs den Yssel en door de provincie Overijssel. Devent. J. de Lange. 1828. 8°.

Swarts (D.), Geschied- en natuurkundige verhandeling over het Y, deszelfs vroeger bestaan als sprank van den Rijn, en gemeenschap met de rivieren, enz. in Zuid- en Noord-Holland. 's Grav. Gebr. van Cleef. 1828. 8°.

Rechteren (J. H. van), Verhandeling over den staat van den Rijn, de Waal, de Maas en den Yssel en de langs deze rivieren gelegen polders, benevens middelen tot verbetering derzelve. Nijm. Wed. J. C. Vieweg & Zn. 1830. 4°.

Die Maas. *Oestr. Mil. Z.* 1833. I. 20.

Welke zou de hoofdoorzaak van het verval der bevaarbaarheid van den Yssel zijn? Met XI bijlagen. *Ov. Alm.* 1839. 62.

Wijck (H. J. van der), Aanmerkingen en bedenkingen op de proeve van een ontwerp tot sluiting van de rivier den Neder-Rijn en Leck. Amst. P. den Hengst & Zoon. 1843. 4°.

Düntzer, Caesars Bericht über den Lauf der Maas. *Rheinl. Jahrb.* X. 1847. 53.

Ferrand (J. H.), Over de verdeeling der wateren van den Boven-Rijn tusschen de Waal, den Neder-Rijn en den Yssel. 's Hage. Alg. Landsdrukkerij. 1847.

Puy de Montbrun (S. du), Gedanken über die Nothwendigkeit der Schliessung der Mündung des Alten Rheines unweit Lobith, das Hauptmittel die Schiffbarkeit des Rheines in seinem Stromscheidungsgebiete zu befördern, zu verbessern und zu erhalten. Emmerich, J. J. Romen. 1850. 8°.

Register der peilingen behoorende tot de kaart der rivieren de Neder-Rhijn, de Lek en de Nieuwe Maas van den Hoofddam te Pannerden tot Brielle. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1850. fol.

Register der peilingen behoorende tot de kaart der rivieren de Boven-Rhijn, de Waal, de Merwede, de Oude en een gedeelte der Nieuwe Maas van Lobith tot Brielle. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1850. fol.

Register der peilingen behoorende tot de kaart der rivier de Yssel, van den Hoofddam te Westervoort tot Kampen. 's Hage. van Weelden en Mingelen. 1850. fol.

Puy de Montbrun (S. du), Die Verbesserung der Rhein-Schifffahrt und der Schiffbarkeit des Rheines, durch Schliessung der Mündung des alten Rheines bei Lobith. Elberfeld, Baedeker. Mit einer lith. Stromkarte der Gegend zwischen Emmerik und Arnheim. 1851. 8°.

Tadema (R. W.), Over den ouden loop van den Yssel tusschen Westervoort en Deventer. *Overijss. Alm.* 1852. 1.

Jordens (E. A.), De Yssel als handelsweg en als waterweg. *Overijss. Alm.* 1852. 79.

Nijhoff (Is. An.), Het ontstaan van het Pannerdensche kanaal. Arnhem, Is. An. Nijhoff en Zn. Met kaart. *Nijhoff, Bijdr.* 1852. VIII. 217.

Register der peilingen behoorende tot de kaart der rivier de Boven-Maas 1e gedeelte van beneden Visé tot Venlo. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1852. fol.

Verslag van de commissie benoemd bij K. B. van 2 October 1851. N° 4 betrekkelijk de verbetering van de rivier den Hollandschen Yssel. *Versl. v. d. openb. werk.* 1853. bijl. I.

Olivier Dzn. (E.), Verhang en vermogen van de Bovenmaas. *Inst. v. Ingenieurs*, 1853—54. 8.

Bergh (L. Ph. C. **van den**), Nog iets over den Rijnmond. *Nijhoff, Bijdr.* 1854. IX. 282.

Register der peilingen behoorende tot de kaart der rivier de Boven-Maas, 2e gedeelte van Venlo tot Grave. 's Hage. van Weelden en Mingelen. 1854. fol.

Rapport van den raad van den Waterstaat naar aanleiding van het verslag d. d. 27 Aug. 1857 van de commissie tot onderzoek over den verhoogden waterspiegel op de rivieren de Waal en Merwede. *Versl. v. d. openb. werk.* 1858. 114.

Hoytema (A. J. **van**), Tabellen der waterhoogten op de Waal te Nijmegen, op de Merwede te Gorinchem enz. gedurende 1844 en 1855. Tiel, A. van Loon. 1856. 8°. — Vervolg over 1856. Ald. 1857. 8°.

Meijlink (A. A. J.), Kaart nopens de aftappingen van de Maas. Met toelichtende nota. 's Hage, A. A. Nunnik. 1857. 8°.

Verhouding der waterverdeeling tusschen de drie takken van den Boven-Rijn. *Versl. v. d. openb. werk.* 1857. bijl. II; 1858. bijl. III.

Verslag aan den Koning, uitgebracht door de commissie tot onderzoek over den verhoogden waterspiegel op de rivieren de Waal en Merwede. Ingesteld bij 's Konings besluit van 29 Oct. 1856. N° 71. 's Hage. van Weelden en Mingelen. 1858. 4°.

Missive en rapport omtrent de vraag wat naar aanleiding van het verslag van den 27sten Aug. 1857, door de commissie tot onderzoek over den verhoogden waterspiegel op de rivieren de Waal en Merwede, behoort te worden gedaan. *Versl. v. d. openb. werk.* 1858. bijl. I.

Olivier Dzn. (E.), Verhang en vermogen van de Boven-Maas. *Inst. v. Ingenieurs*, 1857—58. 15.

Regout (P.), De Maas, de Zuid-Willemsvaart en de wateraftappingen in België. 's Grav. C. Blommendaal. 1859. 8°.

Aanteekeningen betrekking hebbende tot de wateraftappingen van de Boven-Maas. 's Hage. 1859. 4°.

Wittman (J.), Chronik der niedrigsten Wasserstände des Rheins vom Jahre 70—1858. *Zeitschr. d. Ver. Rhein. Gesch.* 1859. II. 1.

Register der peilingen, behoorende tot de kaart der rivier de Boven-Maas, van beneden Visé tot Woudrichem. 3e gedeelte, van Grave tot Woudrichem. 's Grav. van Weelden en Mingelen. 1859. fol.

Register der peilingen, behoorende tot de kaart der rivier de Hollandsche Yssel, van Gouda tot Ysselmonde. 's Grav. van Weelden en Mingelen. 1860. fol.

Regout (P.), Beschouwingen over de Maas-kwestie, naar aanleiding van het rapport der commissie van enquête over den toestand der Maas en van de Zuid-Willemsvaart. Met het verslag der commissie van enquête. 's Grav. C. Blommendaal. 1861. 8°.

De Maas-questie. Overgedrukt uit het Nieuw Dagblad van 's Gravenhage. 's Grav. H. C. Susan CHz. 1862.

Opgave van de inhouden in vierk. ellen, beneden A. P. gerekend, van de dwarsprofielen der Nieuwe Merwede, en de verschillende peilraaijen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1862. bijl. I.

Verhouding der drie takken van den Boven-Rijn. *Versl. v. d. openb. werk.* 1859. bijl. I; 1860. bijl. I; 1861. bijl. I; 1862. bijl. II.

Hooff (W. F. G. L. van), Oorzaak der verzakking te Nijmegen. Dordrecht, H. R. van Elk. 1862. Met gelith. krt. 8°.

Olivier Dz. (E.), Over den wederkeerigen invloed der rivieren de Waal en de Maas. *Inst. v. Ingenieurs*, 1862—63. 16.

Opgave van de vroegere en latere waarnemingen nopens den afvoer en de verdeeling van het water in de Merwede. *Versl. v. d. openb. werk.* 1863. 119.

Diesen (G. van), Vermogen van den Boven-Rijn. *Inst. v. Ingenieurs*, 1863—64. 1.

Rapport omtrent den toestand en de middelen tot verbetering van den Krommen Rijn naar aanleiding van de opmetingen en waterpassingen gedaan in 1863. Utrecht, Kemink & Zoon. 1864.

Waterlozing van den Rhijn te Katwijk in de 15e eeuw ontworpen. *Nav.* 1864. 293.

Register der peilingen behoorende bij de kaart van de Nieuwe Merwede en het Hollandsch diep, van de Tongplaat tot de Noordschans. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1864. fol.

Reuvens (L. A.), Verkenningsstukken enz. betreffende de Linge. 1865.

Olivier Dz. (E.), Verslag der waarnemingen nopens den waterafvoer der rivier de Merwede en hare takken in Mei 1865. *Versl. v. d. openb. werk.* 1865. 132.

Algemeen overzigt van de verdieping en verruiming der Nieuwe Merwede. *Versl. v. d. openb. werk.* 1863. bijl. I; 1864. bijl. I; 1865. bijl. I.

Verslag der waarnemingen, nopens den waterafvoer der rivier de Merwede en hare takken. *Versl. v. d. openb. werk.* 1866. bijl. I. A.

Rivierkaarten. Serie: Nieuwe Merwede en het Hollandsche diep. 's Grav. van Weelden en Mingelen. 1866. 2 bl. lith. fol.

Conrad (F. W.), De Nieuwe Merwede. *Versl. Kon. Acad. Wet. Nat.* 2e R. 1866. I. 224.

Tabel van het waterafvoerend vermogen der rivier de Merwede en hare takken in 1867. *Versl. v. d. openb. werk.* 1866. bijl. I. B.

Overzigt van den waterafvoer door de Oude en Nieuwe Merwede en door de Killen in onderscheidene jaren. *Versl. v. d. openb. werk.* 1855 en 1856. bijl. I; 1857. bijl. I; 1859. bijl. II; 1863. bijl. II; 1866. bijl. I. D.

Olivier Dz. (E.), Over de waterverdeeling van de rivier de Boven-Rijn. *Inst. v. Ingenieurs*, 1866—67. 1.

Eijck van Zuijlichem, De oude loop van de rivier de Lek. *Hist. Gen. Kron.* 23e Jg. 1867. 182.

Tabel van het waterafvoerend vermogen der rivieren de Merwede te Papendrecht en de Noord bij Dordrecht, bij ebbe en bij vloed, in Aug. 1867. *Versl. v. d. openb. werk.* 1868. bijl. I. C.

Olivier Dz. (E.), Verslag der waarnemingen nopens den waterafvoer der rivier de Merwede en hare takken in 1867. *Versl. v. d. openb. werk.* 1868. 122.

Conrad (F. W.) en J. P. Delprat, Verslag van de verzakkingen te Nijmegen. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1e R. 1858. VII. 301. 1e Vervolg. 1861. IX 13. 2e Vervolg. 1861. XII. 196. 3e Vervolg. 1862. XIII. 220. 4e Vervolg. 1863. XV. 103. 5e Vervolg. 1865. XVII. 1. 6e Vervolg. 2e R. 1868. I. 1.

Toorn (J. van der), Stroomsnelheidsmetingen in December 1868 en in Maart 1869 op den Yssel gedaan. *Inst. v. Ingenieurs*, 1869—70. 104.

Verslag der staatscommissie, benoemd bij K. B. van 13 Februarij 1869. N° 12, tot onderzoek der bezwaren in zake de Nieuwe Merwede. 's Grav. 1870. 4°. M. krt.

Ermerins (F.), Het Hollandsch diep. *Milit. Spect.* 1870. 241.

Olivier Dz. (E.), Aanteekeningen betrekkelijk de rivier de Noord. *Inst. v. Ingenieurs*, 1869—70. 89.

Overzigt der inhouden en gemiddelde diepten beneden het A. P. van de profillen in de verschillende peilraaijen der Nieuwe Merwede over 1868, 1869 en 1870, met lengteprofil. *Versl. v. d. openb. werk.* 1870. bijl. I.

Tabellen van het waterafvoerend vermogen van de Bijlandsche en Pannerdensche kanalen van 1835—1870. *Versl. v. d. openb. werk.* 1870. bijl. III.

Waterverdeeling van de Boven-Merwede op 13 en 14 Sept. 1871. *Versl. v. d. openb. werk.* 1871. bijl. III.

Lengteprofil van de rivier de Waal, met tabel. *Versl. v. d. openb. werk.* 1871. bijl. IV.

Diesen (G. van), Toestand van de Maas langs Noord-Brabant bij hoogen waterstand. *Versl. Kon. Acad. Wet. Nat.* 2e R. 1872. VI. 229.

Kaart van de rivieren den Boven-Rijn', de Waal en den Neder-Rijn ter plaatse van den hoofddam te Pannerden. *Versl. v. d. openb. werk.* 1872. bijl. III.

Waterverdeeling en waterbeweging op de rivieren nabij Dordrecht op 26 en 27 Maart 1872. *Versl. v. d. openb. werk.* 1872. bijl. IV.

Lengteprofil en breedten van de rivieren den Neder-Rijn en Lek, met tabel. *Versl. v. d. openb. werk.* 1872. bijl. V.

Staat van vergelijking van de breedten en inhouden en de gemiddelde en grootste diepte van de peilraaijen der rivier den Hollandschen Yssel. *Versl. v. d. openb. werk.* 1872. bijl. VI.

Wiebe (A.), Neuere Strombauten in den Niederlanden (Nieuwe Merwede). *Zeits. für Bauwesen*, XXII. 1872. 50.

Roelants (J. J.), Beschouwingen over waterstanden, toegepast op die van de Maas te Roermond. *Inst. v. Ingenieurs*, 1872—73. 6.

Peilingen in de Nieuwe Merwede. *Versl. v. d. openb. werk.* 1868. bijl. I; 1869. bijl. I; 1871. bijl. I; 1872. bijl. I; 1873. bijl. IV.

Vaardiepte op de meeste ondiepe plaatsen van de rivieren de Boven-Rijn, Waal, Neder-Rijn, Lek en Yssel in de provincie Gelderland en van de Maas in de provincie Noord-Brabant gedurende 1873. *Versl. v. d. openb. werk.* 1873. bijl. I; 1874. bijl. I.

Verruiming der Nieuwe Merwede en daling van haren waterspiegel. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. V.

Staat der inhouden van de dwarsprofillen in de peilraaijen van de rivier den Gelderschen Yssel, van den kop te Westervoort tot den mond in zee. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. VI.

Toelichting van de vergelijking der uitkomsten van de peilingen in 1844—1846 in den Gelderschen Yssel verrigt met die van 1874. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. VI.

Lengteprofil en breedten der rivier den Gelderschen Yssel van den kop tot Dieren in 1844 en in 1874, herleid tot de verhanglijnen tijdens de opnemingen, waargenomen bij den stand van 9.54 meter + A. P. aan de Rijkspeilschaal te Westervoort. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. VII.

Lengteprofil en breedten der rivier de Yssel van Dieren tot Deventer. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. VIII.

Lengteprofil en breedten der rivier de Yssel van Deventer tot zee. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. IX.

Verslag omtrent den invloed, die de naar aanleiding van het tractaat met België, van 12 Mei 1863, langs de Maas uitgevoerde werken, zoowel op den waterstand, als op de bevaarbaarheid dier rivier hebben gehad, met de verhanglijnen en de dwarsprofillen van de Boven-Maas enz. en een staat houdende opgaaf van de in Limburg langs de rivier de Maas uitgevoerde werken. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. X.

Protokollen van de bevaring der Nederlandsche conventionele rivieren, door de technische Rijn-bevaringscommissie. *Versl. v. d. openb. werk.* 1861. bijl. II; 1874. bijl. XVI.

Stroomsnelheidsmetingen op den Boven-Rijn en zijne takken, en meer in het bijzonder die van 1873, 1874 en 1875. *Versl. v. d. openb. werk.* 1875. bijl. III—IX.

Grafische voorstelling van waterstand op de Boven- en Nieuwe Merwede. *Versl. v. d. openb. werk.* 1875. bijl. XI.

Delprat (J. P.), Invloed der dichting van het kanaal van St. Andries op den waterstand van de Waal tusschen Hulhuizen en Bommel. *Inst. v. Ingenieurs*, 1875—76. 85.

Vergelijkend overzigt van den toestand der Nieuwe Merwede in de jaren 1873 en 1874; 1875 en 1876. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. III; 1876. bijl. III.

Stroomsnelheidsmetingen op den Boven-Rijn en zijn takken in Nov. 1875 en in 1876 verrigt. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. VII.

Grafische voorstelling der afvoeren gereduceerd op waterstanden te Pannerden. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. VIII.

Recapitulatietabel van den afvoer, profilsinhoud, en verdere gegevens omtrent den Boven-Rijn en zijne takken bij verschillende waterstanden. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. IX.

Recapitulatiestaten der, ten aanzien van de Rijntakken, en de verticalen gevonden snelheden aan de oppervlakte, gemiddeld en aan den bodem, alsmede hunne verhoudingen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. X.

Stroomsnelheidsmetingen op de Boven-Maas in 1875 en 1876. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. XI.

Berekening der middelbare snelheden en de verschillende verticalen bij een waterstand van 20.60 M. + A. P. aan de peilschaal te Maasbracht. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. XII en XIII.

Recapitulatietabel van den afvoer, profilsinhoud en verdere gegevens omtrent de Boven-Maas bij verschillende waterstanden. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. XIV.

Recapitulatiestaten der ten aanzien van de Boven-Maas, in de verticalen gevonden snelheden aan de oppervlakte, gemiddeld en aan den bodem, alsmede hunne verhoudingen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. XV.

Verslag over de stroomsnelheidsmetingen verricht in 1878 op den Boven-Rijn en zijne takken, met bijlagen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1879. bijl. XVII.

Nota betrekkelijk de waterverdeeling en waterbeweging op sommige benedenrivieren en Zeeuwsche stroomen volgens de in 1879 door ambtenaren van den Waterstaat in algemeene dienst gedane stroomsnelheidsmetingen, met verschillende bijlagen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1879. bijl. XVIII.

Verslag, betreffende de stroomsnelheidsmetingen op de Boven-Maas in de jaren 1878 en 1879, met 3 bijl. *Versl. v. d. openb. werk.* 1880. bijl. XI.

Verslag over de stroomsnelheidsmetingen in 1879 op den Boven-Rijn en zijne takken verrigt, met 8 bijl. *Versl. v. d. openb. werk.* 1880. bijl. XII.

Profilsinhouden en breedte van het Mallegat. *Versl. v. d. openb. werk.* 1880. bijl. VI.

Graphische voorstelling van waterstanden in vorige jaren waargenomen op de Boven- en Beneden-Merwede, Oude Maas, Mallegat, Dordtsche Kil en op het Hollandsch diep, vergeleken met waterstanden waargenomen in 1880. *Versl. v. d. openb. werk.* 1880. bijl. VII.

Schnebbelie, Berekening van den aanvoer van Waalwater naar de Maas over de Heerewaardsche overlaten in Nov. 1880. *Versl. v. d. openb. werk.* 1881. bijl. VIII.

Afvoer van de Maas te Lische en te Oijen tijdens den hoogen waterstand van Dec. 1880, met 3 bijl. *Versl. v. d. openb. werk.* 1881. bijl. XI.

Tienjarig overzigt der waargenomen waterhoogten langs de hoofdrivieren in Nederland 1851—1860. 1861—1870. 1871—1880. 's Hage, van Weelden en Mingelen.

Kuyper (J.), Kaart der provincie Noord-Brabant. Met vermelding van de overgangen, breedte, diepte en den middelbaren waterstand van sommige Nederlandsche hoofdrivieren. Schaal 1:250.000. Leeuw. Hugo Suringar. 1866. Id. 7e dr. 1881.

Idem. Op de schaal 1:450.000. Leeuw. Hugo Suringar. 1881.

Stieneker (J. J. G. W.), Verslag over de stroomsnelheidsmetingen op den Boven-Rijn en zijne takken in 1881, met 6 teek. *Versl. v. d. openb. werk.* 1881. bijl. IX.

Schnebbelie, Verslag over de stroomsnelheidsmetingen op de Boven-Maas in 1880 en 1881, met 3 bijl. *Versl. v. d. openb. werk.* 1881. bijl. X.

Staat, aanwijzende de groote diepten in de kilometerraaijen op de rivier de Maas van Visé tot Venlo in 1852 en 1881, enz. *Versl. v. d. openb. werk.* 1881. bijl. XII.

Graphische voorstelling van waterstanden op de Boven- en Beneden-Merwede, Oude Maas, Mallegat, Dordsche Kil en Hollandsch Diep. *Versl. v. d. openb. werk.* 1881. bijl. V; 1882. bijl. IV.

Staat der hoogste en laagste waterstanden, waargenomen op de groote rivieren in 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883. *Versl. v. d. openb. werk.* 1875. bijl. I; 1876. bijl. I; 1877. bijl. I; 1878. bijl. I; 1879. bijl. I; 1880. bijl. I; 1881. bijl. I; 1882. bijl. I; 1883. bijl. I.

Tabel, aanwijzende de meest ondiepe plaatsen der rivieren de Boven-Rijn, Waal, Pannerdensche kanaal, Neder-Rijn en Lek, Geldersche Yssel en Boven-Maas in 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883. *Versl. v. d. openb. werk.* 1875. bijl. II; 1876. bijl. II; 1877. bijl. II; 1878. bijl. II; 1879. bijl. II; 1880. bijl. II; 1881. bijl. II; 1882. bijl. II; 1883. bijl. II.

Tabel aanwijzende de waterverdeeling op de boven-rivieren. *Versl. v. d. openb. werk.* 1864. bijl. II; 1865. bijl. III; 1866. bijl. II; 1867. bijl. I; 1868. bijl. II; 1869. bijl. II; 1870. bijl. II; 1871. bijl. II; 1872. bijl. II; 1873. bijl. III; 1879. bijl. III; 1880. bijl. III; 1881. bijl. III; 1882. bijl. III; 1883. bijl. III.

Nota over de uitkomsten van eenige metingen van den afvoer der hoofdrivieren gedurende het hooge opperwater Nov.—Dec. 1882 en van Januari 1883. *Versl. v. d. openb. werk.* 1883. bijl. IV.

Grafische voorstelling van waterstanden in vorige jaren waargenomen op de Boven- en Nieuwe-Merwede, vergeleken met waterstanden, waargenomen in 1876, 1877, 1878, 1879, 1882, 1883. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. III; 1877. bijl. IV; 1878. bijl. IV; 1879. bijl. V; 1880. bijl. IV; 1882. bijl. V; 1883. bijl. V.

Graphische voorstelling der waterstanden op de Boven- en Beneden-Merwede en op het Hollandsch Diep. *Versl. v. d. openb. werk.* 1881. bijl. IV; 1882. bijl. V; 1883. bijl. VI.

Vergelijkend overzigt van den toestand der Nieuwe Merwede in 1874 en 1875, 1876 en 1877, 1877 en 1878, 1878 en 1879, 1879 en 1880, 1880 en 1881, 1881 en 1882, 1882 en 1883. *Versl. v. d. openb. werk.* 1875. bijl. X; 1877. bijl. V; 1878. bijl. V; 1879. bijl. VI; 1880. bijl. V; 1881. bijl. VI; 1882. bijl. VI; 1883. bijl. VII.

Profielsinhouden, breedten en gemiddelde diepten van de Boven- en Beneden-Merwede, Oude Maas, Mallegat, Dordtsche Kil. *Versl. v. d. openb. werk.* 1882. bijl. VII; 1883. bijl. VIII.

Idem van de Oude Maas, tusschen de monden van het Mallegat en de Krabbe. *Versl. v. d. openb. werk.* 1882. bijl. VIII; 1883. bijl. IX.

Idem van de Noord. *Versl. v. d. openb. werk.* 1882. bijl. IX; 1883. bijl. X.

Olivier Dz. (E.) en J. Leijds, Kaart van de rivier de Hollandsche Yssel, van Gouda tot Ysselmonde. 's Hage, Topogr. Bureau. 3 bl.

Fijnje (J. G. W.), Beschouwingen over eenige rivieren, waaronder Nederlandsche, in verband met de handels- en scheepvaartbelangen, en met enkele vraagstukken, die in de laatste jaren zijn voorgekomen. Uitgegeven op last van het Dep. van Waterstaat, enz. 's Grav. Eerste gedeelte 1884. Tweede gedeelte 1885.

Rapport over de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee, uitgebracht door een raad van den Waterstaat. 's Grav. van Weelden en Mingelen. 1858. 4°.

Verbetering van het vaarwater voor Delfshaven en indijking aldaar. *Bouwk. Bijdr.* 1858. X. 15.

Rapporten en stukken betreffende de ontworpen verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. *Versl. v. d. openb. werk.* 1859. 105.

D. S. Dz. Dordrecht en de voorgestelde verbetering der waterwegen naar zee. Dordrecht, H. R. van Elk. 1860. 8°.

— De doorsnijding van den Hoek van Holland. Dordrecht, H. R. van Elk. 1861. 8°.

Huet (A.), De nieuwe waterweg van Rotterdam naar zee, met eene kaart van het nieuwe zeegat aan den Hoek van Holland. Rott. P. M. Bazendijk. 1872. 4°.

Tabel, aanwijzende de verruiming van de doorgraving door den Hoek van Holland, beneden gewoon laagwater, van Sept. 1873—Sept. 1874. *Versl. v. d. openb. werk.* 1874. bijl. XI.

Tabel, aanwijzende de verruiming der doorgraving van dén Hoek van Holland beneden gewoon laagwater, van Sept. 1874—Nov. 1876. *Versl. v. d. openb. werk.* 1876. bijl. XVIII.

Triton Kzn. Een woord over den nieuwen Maasmond door den Hoek van Holland. Rott. J. A. G. van Dobben. 1877. 8°. Met uitsl. gelith. schetskaart.

De nieuwe waterweg door den Hoek van Holland, door een belangstellende. Rott. J. A. G. van Dobben. 1877.

Kaart van den nieuwen waterweg van Rotterdam naar zee. Naar de nieuwste gegevens bewerkt. Rott. P. M. Bazendijk. 1878.

Bas (F. de), Rotterdam van 1853—1878. Met eene kaart van den nieuwen waterweg in 1878 en van Rotterdam en de Nieuwe Maas in 1853. Schaal 1 : 50.000. *Tijds. Aardr. Gen.* 1880. IV. 22.

Voorloopig verslag van de Staats-Commissie benoemd bij Kon. besluit van 4 Dec. 1877 N° 1, tot het instellen van een onderzoek omtrent de verbetering van den Waterweg langs Rotterdam naar zee. 's Gravenh., Landsdrukkerij. 1879. 4°. Met gesteendr. pl.

Eindverslag van de Staats-Commissie benoemd bij Kon. besluit van 4 Dec. 1877 N° 1, tot het instellen van een onderzoek omtrent de verbetering van den Waterweg van Rotterdam naar zee. Met teekeningen. 's Gravenh., Landsdrukkerij. 1880. 4°.

Beantwoording door de Staats-Commissie benoemd bij Kon. besluit van 4 Dec. 1877 N° 1, tot het instellen van een onderzoek omtrent de verbetering van den Waterweg langs Rotterdam naar zee, van eenige door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij schrijven van 23 Aug. 1880, N° 15 gestelde vragen. 's Gravenh., Lansdrukkerij. 1880. 4°.

Wittop Koning, Nog een woord over den Rotterdamschen waterweg. Rott. M. Wijt & Zonen. 1881. 8°.

Visser (W. H.), Eene opmerking over den Rotterdamschen waterweg. 's Grav. Gebr. van Cleef. 1881. 8°.

Steuerwald (E.), De Rotterdamsche waterweg. 's Grav. Gebr. van Cleef. 1881. 8°.

R. (J. J. van), Kan de tegenwoordige nieuwe waterweg van Rotterdam naar zee nog een goed vaarwater worden? Rott. J. Vürtheim & Zoon. 1881. 8°.
Niet in den handel.

Mercurius, Drie millioen subsidie of het dilemna voor Rotterdam in zake het ontwerp van de staatscommissie over afdoende verbetering van den nog onvoltooiden nieuwen waterweg van Rotterdam naar zee. Rott. Gebr. Hendriksen. 1881. 8°.

Kok (W. A.), De waterwerken van den nieuwen Maasmond. Rott. Gebr. Hendriksen 1881. 8°.

Coolen (W. A.), De nieuwe Maasmond. *Econ.* 1881. II. 878.

Dirks (J.), De Rotterdamsche waterweg. Amst. Joh. G. Stemler. Cz. 1881. 8°.

Dissel (E. F. van), De critiek van den hoofdingenieur Dirks aangaande den Rotterdamschen waterweg. Leiden, S. C. van Doesburgh. 1881. 8°.

Fijnje (H. F.), Opmerkingen betreffende de verslagen van de staatscommissie omtrent de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Nijm. C. A. Vieweg & Zoon. 1881. 8°.

Caland (P.), Antwoord op enkele der opmerkingen van den oud-hoofdinspecteur van den Waterstaat H. F. Fijnje over de verslagen der staatscommissie omtrent de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. 's Grav. Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1881. 8°.

Fijnje (H. F.), Nadere beschouwingen over den Rotterdamschen waterweg naar aanleiding van het antwoord van den heer P. Caland. Nijm. C. A. Vieweg & Zoon. 1882. 8°.

Wittop Koning (D. A.), Adres aan de Tweede Kamer der Staten Generaal in zake den Rotterdamschen waterweg. Rott. M. Wijt & Zonen. 1882. 8°.

Altona (J. B.), Eene poging tot oplossing der kwestie van den nieuwen waterweg van Rotterdam naar zee. Rott. M. Wijt & Zn. 1882. 8°.

Tutein Nolthenius (R. P. J.), De Rotterdamsche waterweg. *Gids*, 1883. I. 471; II. 144.

Kuyper (J.), Verlegging van den Maasmond. Met kaart. *Tijds. Aardr. Gen.* 1883. VII. 256.

Hydrographische kaart van het zeegat van den Hoek van Holland. Schaal 1 :7500, naar de opname in April 1883 door F. E. de Brauw. Uitgeg. door het Min. van Mar. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1883.

Idem. Naar de opname in October 1883 door F. E. de Brauw, J. W. A. F. van Maren en B. van den Berg. Ald. 1883.

Idem. Naar de opname in April 1884 door F. E. de Brauw, J. W. A. F. van Maren en B. van den Berg. enz. Ald. 1884.

Idem. Naar de opname in April 1884. 26e opname. Ald. 1885.

Poitevin de Lacroix (le), Le cours de l'Escaut. *Revue du Nord*, 1833. I. 361.

David, Renard et Marchal, Recherches sur le cours primitief et le delta de l'Escaut. *Bull. Ac. R. Brux.* 1849. XVI. 1e partie. 257.

Krüger (J. B.), Potamo-chonographie of nauwkeurige navorschingen over de Schelde en eenige merkwaardigheden, die omtrent en door deze rivier veroorzaakt, hebben plaats gehad. Met een historisch verhaal van Zeeland, van het verdronken Zuid-Beveland enz. Benevens mededeelingen van de abdijen, kloosters, kerken enz. Bergen op Zoom, P. J. Kleijmans. 1854. 8°. 2 dln.

Blommendal (A. R.), Des barrages de l'Escaut Oriental et du Sloe au point de vue technique. La Haye, C. van Doorn et fils 1867. 8°.

Wellens (M.), Des barrages de l'Escaut et de leur influence sur le bras occidental du fleuve. (Extrait des Ann. des trav. publ. de Belg. 24e Tome p. 201). Brux. J. van Dooren. 1867. 8°.

Hagen (L.), Ueber die Durchdämming der Ooster-Schelde. *Zeitschr. für Bauwesen*, 1867. XVII. 560.

Neijt (P. J.), De afdamming van het Sloe. *Inst. v. Ingenieurs*, 1872--73. 209.

Bekaar (A. A.), Iets over den invloed der afdamming van het Sloe op de Zeeuwsche stroomen. *Inst. v. Ingenieurs*, 1873—74 285.

Zeeweringen.

DUINEN.

Concept om de stranden langs de Noordzee te verbeteren. *Ned. Jaarb.* 1757. 529.

Nierop (J.), Verhandeling over het verhoogen enz. van Neêrlands zeestranden. *Verh. v. h. Genootsch. Floreant liber. artes.* 1780. II. 1.

Rapport der Commissie van superintendentie over het onderzoek der duinen. 1788 en 1789.

Kops (J.), Tegenwoordige staat der duinen en ontwerp tot vruchtbaarmaking derzelve, opgegeven in het rapport der Commissie over het onderzoek der duinen van Holland. Amsterdam, 1798. 8°. 2 dln.

Algemeen rapport der Commissie van superintendentie over het onderzoek der duinen, ingeleverd bij de Eerste kamer van het Vertegenwoordigend Ligchaam des Bataafschen volks. Leijden, 1798—99. 8°.

Conrad (F. W.), Iets over de duinen. *Vriend d. Vaderl.* 1832. VI. 199.

—— Over de duinen en stranden. *Vriend d. Vaderl.* 1832. VI. 499; *Conrad, Verspr. Bijdr.* 1849. 57.

Caland (A.), Handleiding tot de kennis der dijksbouw- en zeeweringkunde. Zierikzee, J. van de Velde Olivier. 1833. 8°. M. pl.

Goudriaan (A. F.), Over de afneming en verlaging der zeestranden. *Bat. Gen. v. K. en W.* 1836. V. 4e St. 1.

Scheltema (J.), Over de groote veranderingen in de kusten en stranden aan de Noordzee tusschen Schelde en Eems. *Scheltema, Mengelw.* 1836. VI St. 101.

Venema (G. A.), Nieuwe en eenvoudige verklaring van de veranderingen, die de kusten van ons land ondergaan. Gron. J. Oomkens Jzn. 1849. 8°.

Kaart van de kustlanden van de Noord- en Oostzee. Gron. J. Oomkens Jzn. 1855. 4°.

Augier (J. F.), Nota over de jaarlijksche strandmetingen langs de Noordzee van den Helder tot den Hoek van Holland. *Inst. v. Ingenieurs*, 1859—60. 53; 1864—65. 1.

Storm Buijsing (D. J.), De kust van Noord- en Zuid-Holland. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1860. X. 277.

Kaart van het strand der Noordzee langs den vasten wal van Noord-Holland ter aanwijzing van de strandmijlpalen, langs die kust geplaatst voor de jaarlijksche strandmetingen die sedert 1843 worden verricht. Schaal 1 : 25.000. Vervaardigd op last van Ged. Staten van Noord-Holland. 1863. 6 bl.

Hoogtemetingen in de duinen. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1869. 509.

Meerburg (N.), Beplanting der zeeduinen. *Holl. Maats. d. Wet.* 3e St. 1870. XIX. 45.

Overzigt van de verplaatsing van den duinvoet en de hoog- en laagwaterlijnen, benevens van de aanwinst of afneming van het strand, langs de kust der Noordzee, in de provinciën Noord- en Zuid-Holland. *Versl. v. d. openb. werk.* 1871. bijl. VII.

Bolstra (M.), Oorzaken van het afnemen van het strand bij Petten en middelen om zulks tegen te gaan. *Holl. Maats. d. Wet.* 1755. II. 637.

Roskam Kool (A.), Het Hondbosch en de duinen te Petten. *Holl. Maats. d. Wet.* 1784. XXI. 145.

Hondsbossche duinen te Petten. *Hist. Gen. Kron.* 1848. 163.

Verzameling van stukken betrekkelijk den Hondsbossche en duinen tot Petten, de sluizen daartoe behoorende en de dijken daarmede in verband staande. 1388—1598. Alkmaar. 1857. 8°.

Niet in den handel.

Siemers (C.), Over het afnemen van het duin op de Noord-Hollandsche kusten. Hoorn. 1858. fol.

Vries Az. (G. de), De zeeweringen en waterschappen van Noord-Holland. Haarlem, Joh. Enschedé & Zn. 1864. 8°.

Quartel (P. J. de), Verhandeling over de Hondsbossche zeewering en de duinen te Petten in de provincie Noord-Holland. Alkmaar, H. Coster & Zn. 1864. 4°.

Conrad (J. F. W.), Verhandeling over de Hondsbossche zeewering. Alkmaar, H. Coster & Zn. 1864. 4°.

Huet (A.), De zeeweringen aan de Hondsbossche en bij Petten. Amst. Loman en Verster. 1866. 8°.

Conrad (J. F. W.), De Pettener zeewering. *Inst. v. Ingenieurs*, 1869—70. 287.

Faber (J. G. A.), De Hondsbossche en duinen tot Petten. Purmerend, J. Schnitemaker. 1872. 8°. Met 1 kaart.

Meijlink (A. A. J.), Open brief aan de Prov. Staten van Zuid-Holland, betrekkelijk het gebeurde met de zeeoeververdediging ten jare 1849, tusschen Scheveningen en den Hoek van Holland. 's Grav. Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1850. 8°.

Graaff (R. J. M. de), Iets over den toestand der zeewering van Delfland en de wijze om die te onderhouden. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1853. 8°.

Caland (P.), Geschiedenis der zeewerken op Goedereede. *Inst. v. Ingenieurs*, 1857—58. 41.

Caland (A.), Verdediging van het Noorderstrand van Goedereede. *Inst. v. Ingenieurs*, 1867—68. 82.

Santheuvel (A. O. van den), Aanteekeningen nopens het duin en strand aan de noordwestzijde van Schouwen. *Inst. v. Ingenieurs*, 1864—1865. 53.

ZEEDIJKEN.

Smit (M.), Over de beste middelen om voor de dijken, aan de Zuiderzee gelegen, op de minst kostbare wijze voorland aan te winnen, of, daar reeds voorland is, hetzelve te bewaren. *Holl. Maats. d. Wet.* 1782. XX. 2e D. 1.

Peyma (W. van), Verhandeling over de beste wijze van aanleggen van zeedijken en de hervorming derzelve, bijzonder met betrekking tot die der prov. Vriesland. Franeker, G. Ypma. 1827.

Conrad (F. W.), Eenige aanteekeningen omtrent den aanleg van sommige dijken in Nederland, en de verschillende wijzen van bescherming der buitenglooijingen aan de zeedijken. *Lett.* 1833. II. 69. 122.

Griethuizen (P. van), Iets of niets, of invallende gedachten over mogelijke voorbehoedmiddelen ter beveiliging onzer zeedijken en zeeweringen tegen zware zeestortingen en golfslagen. Utrecht, O. J. van Paddenburg. 1834. 8°.

Brunings (C.), Beschrijving van den toestand der zee- en polderdijken en der stroomleidende werken (in de Prov. Groningen) in 1856. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 1860. 76.

Staring (W. C. H.), Onze zeedijken. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1865. 41.

Westerhoff (R.), Twee hoofdstukken uit de geschiedenis van ons dijkwezen. Gron. J. B. Wolters. 1866. 8°.

Acker Stratingh (G.), Twee hoofdstukken uit de geschiedenis van ons dijkwezen herzien. Gron. J. B. Wolters. 1866. 8°.

Nebbens (B.), Antwoord op de vraag over de redenen en herstellingen der vallen in de zeedijken. *Verh. Z. Gen.* 1773. III. 4.

Renou (B.), Antwoord op de vraag over de redenen en herstellingen der vallen in de zeedijken. *Verh. Z. Gen.* 1773. III. 61.

Ortt (J. R. T.), Atlas van 44 kaarten, aantoonende de dijken en onderzeesche oevers van de calamiteuse polders in Zeeland, volgens opnemingen en peilingen gedaan in 1860. 's Hage, Landsdrukkerij. 1861.

Verslag aan den Min. van Binn. Zaken betreffende de oeververdediging in Zeeland, uitgebracht door den raad van den Waterstaat. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1862. 4°.

Magielse (A.), Middel van stroomafleiding tot ontzet der aangevallen oevers in Zeeland, met de daaromtrent door verschillende ingenieurs uitgebrachte rapporten. *Versl. v. d. openb. werk.* 1865. 177.

Verheije van Citters (J.), Memorie over de dijkagiën van Walcheren. *Arch. Zeeuwsch Gen.* 1865. VI. 76.

Neijt (P. J.), Oeverafschuiving van den Vlietpolder. *Inst. v. Ingenieurs, Verh.* 1865—66. II. 4.

Verslag der staatscommissie, van K. B. van 26 Aug. 1867 N° 28, omtrent de calamiteuse polders in Zeeland. 's Hage, van Weelden en Mingelen, 1869. 4°. Met 2 krtn. in kleurendr.

Conrad (J. F. W.), Waterbouwkundige aanteekeningen over de Zeeuwsche oeververdediging. Middelburg, van Benthem en Jutting. 1874. 8°. Met 3 krtn.

Diesen (G. van), De oeverafschuivingen in Zeeland en haar verband met den aard der grondlagen. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 2e R. 1882. XVII. 267.

Rivierdijken.

Blanken Jzn. (J.), Memorie betrekkelijk den staat der rivieren in opzicht harer bedijkingen, der dijkbreuken en der overstroomingen, van vroegere tijden tot 1821 enz. Utrecht, O. J. van Paddenburg en O. J. van Dijk. 1823. 4°.

Vaynes van Brakell (R. G. B. de), Geen doorbraken meer! Aantooning van het eenige afdoende middel om ons land voortaan van verdere rivierrampen te bevrijden. Arnhem, J. van Egmond Jr. 1861. 8°.

Staring (W. C. H.), Onze rivierdijken. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1864. 125.

Overlaten. Statistieke beschrijving der overlaten in Nederland. *Versl. v. d. openb. werk.* 1865. 264.

Tutein Nolthenius (R. P. J.), Openbaar schrijven aan allen die bij doorbraak van Noorder- of Zuider-Lekdijk of van dijken langs den Gelderschen IJssel schade zullen lijden. Amst. Scheltema en Holkema. 1880. 8°. Met krt.

Beekman (A. A.), Holland's waterkeeringen. Met kaartjes en afb. *Eigen Haard.* 1884. 549, 568, 582, 594.

Gens (A. de), Geschiedkundige beschrijving der overlaten in de prov. Noord-Brabant. Breda, Broese & Co. 1844. 4°.

Memorie over den Horenschen Zeegdijk, bekend onder den naam Groenendijk in Noord-Brabant. Nijm. Cranendoncq en Zn. 1851. 8°.

Fijnje (H. F.), Vervolg op de geschiedkundige beschrijving der overlaten in de prov. Noord-Brabant. Uitgeg. door het Prov. Genootschap. 's Hert. H. Palier & Z. 1853. 4°.

Boogaard (M. van den), Bijdrage ten betooge van het onnatuurlijke en verderfelijke van het stelsel van wateropstuwing in Noord-Brabant of de Groenendijk. Uit de bescheiden voorgesteld door nasporingen over het aanleggen van den Maasdijk en van de daarmeê verbonden dwarsdijken in Noord-Brabant. Nijm. H. C. A. Thieme. 1861. 8°.

Overzigt van de werking der overlaten in Noord-Brabant, gedurende den winter 1872—1873. *Versl. v. d. openb. werk.* 1873. bijl. II.

Kaart van de traverse der Beersche Maas ten oosten van de Dieze. Schaal 1 : 50.000, vervaardigd op last der Prov. Staten van Noord-Brabant volgens off. bronnen. Breda, A. J. Bogaerts. 1874. 1 bl.

Reuvens (L. A.), Kaart van de Waal- en Rijndijken der polderdistricten in Gelderland, en de werken tot verbetering der daarlangs gelegen rivieren. Schaal 1 : 10.000. Met register van dijkshoogten, houdende de uitkomsten der opnemingen in 1869. 2e verb. en bijgew. druk. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1873. 38 bl. kleurendr. fol. en Register in 8°.

—— Graphische voorstelling van de waterkeerende hoogte van den Rijndijk en van de polderdistricten in Gelderland, volgens de opnemingen van 1870, vervat in het daarvan in 1871 gedrukte register. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1873. fol.

—— Graphische voorstelling van de waterkeerende hoogte der Waaldijken enz. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1873. fol.

—— Kaart van de Maasdijken in Gelderland en Noord-Brabant en de werken tot verbetering der tusschen gelegen rivier. Met register van dijkshoogten, volgens opnemingen in 1872. Arnhem, Is. An. Nijhoff & Zn. 1874. 23 bl. kleurendr. en Register in 8°.

Bijhoudingslijsten behoorende bij het register van 1871 en 1874 van dijkshoogten enz. langs Waal en Rijn in Gelderland. 1e tot 10e verz. te zamengesteld onder leiding van M. A. van Idsinga. Arnhem, P. Gouda Quint. 1874—1885. 8°.

Puy de Montbrun (E. H. J. du), Verhandeling over de oorzaken der dijkbreuken en voornamelijk over die in den Bandijk in den Rijnspoorweg te Babberich in de gemeente Zevenaar. Amst. Gebr. Binger. 1861. 8°.

Ferrand (J. H.), Lijmersche overlaat. *Inst. v. Ingenieurs*, 1853—54. 11.

Graadt Jonckers (R. H.), De Griftdijk. *Geld. Volks-Alm.* 1849. 84.

Welcker (J. W.), De Noorder Lekdijk-Bovendams en de doorsteking van den Zuider-Lekdijk bij Culemborg 1803, 1813. Eene bijdrage tot de geschiedenis van den Nederlandschen Waterstaat, met onuitgegeven stukken. 's Grav. M. Nijhoff. 1880. 8°.

Blanken Jzn. (J.), Memorie over de hooge aangelegenheid van den Noorder-Lekdijk. Utrecht, N. van der Monde en van Paddenburg & Comp. 1829. 4°.

Moll (G.), Antwoord aan J. G. van Nes wegens eene memorie van het collegie van den Lekdijk-Bovendams over het Rapport aan den Koning uitgebracht door de Comm. der beste rivierafleidingen. Amst. J. van der Hey & Zoon. 1829. 4°.

Rapporten van het collegie van den Lekdijk-Bovendams aan Gedep. Staten van Utrecht betrekkelijk eene wijziging van het Reglement op het beheer. Utrecht, L. E. Bosch & Zn. 1851. 8°.

Havelaar (J. P.), Verslag van 5 Februari 1874 aan Heeren Dijkgraaf en Hoogheemraden van den Lekdijk-Bovendams omtrent den Noorder-Lekdijk Utrecht, P. W. van de Weijer. 1874. 4°.

Eenige indrukken bij het lezen van het gedrukt verslag van 5 Februarij 1874 aan Heeren Dijkgraaf en Hoogheemraden van den Lekdijk-Bovendams omtrent den Noorder-Lekdijk. Utrecht, K. A. Manssen. 1874. 4°.

Wentink (E. G.), Kaart van den Lekdijk-Bovendams opgemeten en in kaart gebragt in 1874, 1875 en 1876. Schaal 1 : 2500. fol. Utr. Anth. Grolman. 1877. 17 gelith. gekl. bl.

Havelaar (J. P.), Memorie over den Lekdijk-Bovendams (behoorende bij de kaart van E. G. Wentink).

Amersfoordt (J. P.), Een bezoek aan den Lekdijk-Bovendams. *Handelsblad* van 7, 8 en 9 Aug. 1878.

Dissel (E. F. van), Memorie omtrent de gevolgen van een doorbraak van den Lekdijk-Bovendams. Leijden, F. en A. Hooiberg. 1878. 8°.

Havelaar (J. P.), Rapport over de Nota der Hoofd-Ingenieurs betreffende den Lekdijk-Bovendams. Utrecht, L. E. Bosch & Zoon. 1878.

Celliée Muller (L. J. du), Nota over het beveiligen van den Noordelijken Nederrijn- en Lekdijk tegen buitengewone hooge rivierstanden bij open rivier en ijsgang. In verband gebracht met eene verbeterde afwatering van de Linge. Utrecht, J. van Druten. 1879. 8°.

Missive en verslag der Commissie, ingesteld bij K. B. van 29 Junij 1858 N° 21, tot onderzoek van de weerbaarheid van den Zuider-Lingedijk. *Versl. v. d. openb. werk.* 1858. bijl. VI.

Conrad (F. W.), Verhandeling over den Rhijnlandschen Slaperdijk bij Spaarndam met betrekking tot deszelfs gevolgen zoo voor den waterstaat van Rhijnland als voor de stad Amsterdam. Haarlem, Wed. A. Loosjes. 1802. 8°.

Leijden van Westbarendrecht (van), Bedenkingen over de verhooging van den Rhijnlandschen Slaperdijk. 's Hage en Amst. Gebr. van Cleef. 1805. 8°.

Conrad (F. W.), Over de verzinkingen van het Westerhoofd der nieuwe IJdijken te Amsterdam; met twee platen en eene uitslaande tabel. *Verh. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* 1860. X. 324.

Dee (C. H.), Memorie betrekkelijk den hoogen Rijndijk gemaakt ingevolge opdracht van Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland. 1879.
Niet in den handel.

Ferrand, Advies aan den Min. van Binn. Zaken, in zake het verzoek van het vereenigd collegie van het 7de dijksdistrict in de Prov. Overijssel tot verhooging van de Snippelings-overlaat. *Versl. v. d. openb. werk.* 1854. bijl. III.

Bekroonde antwoorden op de prijsvraag betreffende den aanleg van vluchtheuvels. Uitgeg. door het Kon. Inst. v. Ingenieurs. 's Hage, J. en H. van Langenhuysen. 1855. 4°.

Staring (W. C. H.), Beantwoording eener prijsvraag betreffende den aanleg van vluchtheuvels. *Inst. v. Ingenieurs*, 1861—62. 84.

Toorn (J. **van der**), Beantwoording eener prijsvraag betreffende den aanleg van vluchtheuvels. *Inst. v. Ingenieurs*, 1861—62. 97.

— Opgaaf van de vluchtheuvels, die na 1861 zijn gemaakt. *Inst. v. Ingenieurs*, 1865—66. 1.

Overstroomingen.

In 't algemeen.

Gabbema (S. A.), Nederlandse watervloeden of nauwkeurige beschrijvinge van alle watervloeden voorgevallen in Holland, Zeeland enz. (1651). Nu in 't ligt gebragt door T. Gutberleth. Gouda, Franeker. 1703. 8°. m. pl.

Outhof (G.), Verhaal van alle de hooge watervloeden. Nevens eene Kerkreeden. Embden. 1718. 8°.

Berkum (H. **van**), Nauwkeurige beschrijvinge van de watervloeden en dijkbreuken. Beginnende met 816 en eindigende met 1757. Gouda. 1758. 8°.

Historie der watervloeden welke ons vaderland en wel voornaamtlijk de zeeven vereenigde provinciën, zeedert haar eerste opkomst en bewooning ondergaan hebben. Amst. 1775. 8°.

Blanken Jzn. (J.), Nota ter algemeene overdenking wegens de bedreigde veiligheid der provinciën Holland, Utrecht en Gelderland, door de jaarlijks opklimmende gevaren van overstrooming. Amst. Schmidts en Co. 1821. 8°.

Nuijt (P. N.), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van het Koningrijk der Nederlanden, benevens de geschiedenis der watervloeden en overstroomingen in hetzelve. Z.-Bommel, J. Noman. 1826. 8°.

Scholten Hzn. (J. A.), Verhandeling over de overstroomingen der rivieren, de middelen daartegen en het behouden der bevaarbaarheid. *N. Verh. Bat. Gen.* 1841. VIII. 2e St. 1.

Glimmerveen (D. J.), Geschiedkundig verslag van de meest bekende buitengewoon hooge watervloeden, doorbraken en overstroomingen welke Noord- en Zuid-Nederland van de vroegste tijden tot heden hebben geteisterd. Amst Fred. Muller. 1856. 8°.

Staring (W. C. H.), Over watersnooden. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1860. 396.

B. (B. van), Openbare brief aan den Koning, over middelen van voorziening tegen dijkbreuken en overstroomingen. Borculo, A. Bos. 1861. 8°.

Naar tijdsorde.

Overstrooming 3 November 1170. *v. d. Monde, Tijds.* 1835. I. 319.

Overstrooming 1173. *v. d. Monde, Tijds.* 1835. I. 421.

Overstrooming 13 Januarij 1374. *v. d. Monde, Tijds.* 1835. I. 30.

Mourik (R. van), De oirsprong van Zuidhollandt, met de veranderingen door stormwinden en hooge watervloeden, zoo op St. Elizabeths nacht, in den jare 1421, als anders aan het landt en de rivieren veroorzaakt. Rott. 1775. 8°.

Smits Jz. (J.), Verhandeling over de inbraak en overstrooming van den grooten Zuidhollandschen Waard, op den 18 Nov. 1421. Dordrecht, Blussé en van Braam. 1822. 8°.

Nieuwe kaart van het gedeelte der in 1421 verdronken Zuid-Hollandsche Waard, bekend onder den naam van Biesbosch en Bergsche Veld. Schaal 1 : 40.000. Rott. H. van Gogh. 1842. 1 bl.

Watersnood in 1496. *v. d. Monde, Tijds.* 1840. VI. 368.

Watersnood in 1523. *v. d. Monde, Tijds.* 1839. V. 432.

C. (J.), Watervloed in 1552. *Ov. Alm.* 1846. 216.

Storm in 1558. *v. d. Monde, Tijds.* 1837. III. 173.

Fruijtiers, Overstrooming in 1570, beschreven in 1571. *Hist. Gen. Kron.* 1857. 13e Jg. 155.

Tielenius Kruythoff (W. A.), Verhaal van de vuur- en watersnood der stadt Edam meermalen doch bijzonder op 24 Feb. 1602 en 5 Maart 1697. Edam. 1756. 8°.

Alutarius (H.), Gorinchems IJs-lijke Water-nood. Gorinchem. 1656. 12°.

—— Gorinchems Heug-lijke Verlossing Uyt hare IJs-lijke Water-Nood. 1657. 12°.

Watervloed in 1658. *Ov. Alm.* 1846. 219.

Leydekker (M.), Akademische reden wegens de onlanghse watervloet, 26 Jan. 1682. Vertaelt door B. Reymersen. Middelb. 1682. 4°.

Schenckel (H.), Een korte beschrijvinghe van de water-vloedt, voorgevallen den 13 Nov. 1686. In rijm gestelt. Met vervolg. Gron. 1686. 4°.

Boeles (W. B. J.), Aanteekening van Jac. Schickhart, predik. te Godlinzen over den watervloed van 1686. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 1864. 77.

C. (A. E.), Historis verhaal van de watervloed voorgevallen 25 Dec. 1717. Gron. 1719. 4°.

Boogaert (A.), Beschrijving van den Kerst-vloedt van den jaere 1717 vermengd met de gedenkwaardige vloeden sedert den algemeenen. Amst. 1729. 8°.

Brussel (Th. van), Naauwkeurige beschrijving der twee voornaamste watervloeden van de 18e eeuw in 1717 en 1775. Amsterd. 1776. 8°.

Kuypers (F.), De vreeselijke overstrooming van het land van Altena. Gorinchem. 1741. 4°.

Timmermans (J.), Vlaanderens waterwee, beschouwt in de omgelegen landen van Sluys in Vlaanderen. 1746. 8°.

Woertman (D.), Notitie van 't voorgevallene bij den doorbraek van den Leckendijck-Bovendams in de Wijckerweert bij Wijck op den 28 Februarij 1747. *Bijdr. Hist. Gen.* 1882. V. 40.

Schouwtooneel der akelige en deerlijke verwoestingen sedert den 1sten Nov. 1755...... in de Nederlanden...... door overstroomingen enz. voorgevallen. Utrecht, H. Besseling. 1756. 8°. — Herdruk. 's Hage. 1765. 8°.

Pierlinck (J.), De verschrikkelijke watersnood langs de rivieren de Waal en de Maas in Feb. 1757. Amst. 1757. 8°.

Naeuwkeurig bericht wegens het doorbreken van de Rijn-, Wael- en Maesdijken. *Ned. Jaerb.* 1757. I. 276. Met kaarten.

Historisch verhaal der overstroomingen in de Nederlanden, bijzonder op den 14 en 15 van Slagtmaand des jaars 1775 voorgevallen. Amst. 1776. 8°.

Hering (J. H.), Bespiegeling over Nederlandsch watersnood tusschen 14 en 15 Nov. 1775. Amst. 1776. 8°. 2 dln.

— Bespiegeling over Nederlandsch watersnood tusschen 21 en 22 Nov. 1776. Amst. 1778. 8°.

Adema (L.), Onuitgegeven bericht wegens den storm in den nacht tusschen 20 en 21 Nov. 1776. Medegedeeld door W. W. Buma. *Vr. Fries*, 1861. IX. 295.

Naauwkeurige beschrijving der overstroomingen benevens derzelver treurige gevolgen zoo buiten als binnen deze republiek in den jaare 1784 voorgevallen. Leijden, Amst. 1785. 8°.

Zillesen (C.), Beschrijving van den watersnood van 't jaar 1799 in verscheidene gedeelten van ons vaderland door ijsverstoppingen veroorzaakt. Dordrecht. 1800. 8°. Met 1 krt. en pln.

Bijlage N° 1 tot de Oeconomische Courant, behelzende een uitvoerig en naauwkeurig verslag van den tegenwoordigen staat der rivieren in ons vaderland en van de overstroomingen, welken de geduchte ijsgang in dezelven veroorzaakt heeft. Amsterd. 1800. 8°.

Kanter Phz. (Joh. de), Natuur- en geschiedkundige beschrijving van den watersnood tusschen 14 en 15 Jan. 1808. Middelb. 1808. 8°.

Hoek (S. van), Natuur- en geschiedkundige beschrijving van den verschrikkelijken watervloed tusschen 14 en 15 Louwmaand 1808. Haarl. 1810. 8°.

Ewijk (H.), Geschiedkundig verslag der dijkbreuken en overstroomingen langs de rivieren in het Koningrijk Holland in Jan. 1809. Amst. J. Radink. 1809. 8°. 2 dln.

Blanken Jzn. (J.), Kaart van de overstrooming des geheelen rings der bedijking van het Pannerdensche kanaal tot aan den Noord tusschen Dordrecht en Krimpen in 1809 en 1820. Schaal 1 : 125.000. 1835. 2 bl.

Zillesen (C.), Wis- en natuurkundig onderzoek van de oorzaken dier menigvuldige, allerschadelijkste rivier-overstroomingen, welke, sedert het jaar 1784 door ijsverstoppingen zijn voorgevallen en van de mogelijke daartegen te gebruiken hulpmiddelen. Rott. 1820. 8°.

Blanken Jzn. (A.), Kort overzigt betrekkelijk den watersnood in Januarij 1820. Amst. 1820. 8°.

Beijerinck (C. J. A.), Beschrijving van den Nederlandschen watersnood in Louwmaand van 1820. Amst. 1820. 8°.

Kanter Phz. (Joh. de), Beschrijving van den watervloed voorgevallen den 4n Febr. 1825. Middelb. 1825. 8°.

Tafereel van den watervloed of geschied- en zedekundige beschrijving der verschillende doorbraken en overstroomingen welke de 3n, 4n en 5n Febr. 1825 de Nederlanden geteisterd hebben. Amsterd. 1825. 8°.

Historisch tafereel van den zwaren watersnood op den 3n, 4n en 5n Febr. 1825, een groot deel van ons vaderland hebbende getroffen. Amsterd. 1826. 8°.

Leeuwen (J. van), Geschiedkundig tafereel van den watervloed en de overstroomingen in de prov. Vriesland voorgevallen in Sprokkelmaand 1825. Leeuw. G. T. N. Suringar. 1826. 8°.

Beijer (J. C.), Gedenkboek van Neerlands watersnood in Februarij 1825. 's Grav. 1826. 8°. 2 dln.

Pelkwijk (J. ter), Beschrijving van Overijssels watersnood in Februarij 1825. Zwolle. 1826. 8°.

Figuratieve kaart van de dijkbreuken en daardoor veroorzaakte inundatiën in de provincie Overijssel ten gevolge van den watervloed van 4 Februari 1825. 1 bl.

Sorg (J. J.), Kaart van dat gedeelte der provincie Overijssel dat door den jongsten watersnood op den 4den en 5den Februari 1825 geheel is overstroomd geweest. Schaal 1 : 50.000. C. de Vri van Stegeren. 1826. 2 bl.

Inundations in Holland in 1825. *Lond. M.* 1828. XXI. 362. *Penny M.* 1841. X. 437, 447.

Maaden (J. J. van der), De overstroomingen te Veenendaal, de Neder-Betuwe en Dreumel. Amst. Wed. P. Ellerman. 1855. 8°.

Poll (W. van de), Schets van den watervloed in Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht en Zuid-Holland in Maart 1855. Tiel, Amst. Frederik Muller & Co. 1855. 8°.

Glimmerveen (D. J.), Gedenkschrift van de dijkbreuken en overstroomingen in de provinciën van Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht en Zuid-Holland in Maart 1855. Amst. Weijtingh en van der Haart. 1855. Met eene gekleurde kaart. 8°.

Sloet (L. A. W.) en H. F. Fijnje, Beschrijving van den watervloed in Gelderland in Maart 1855. Arnhem, G. J. en D. A. Thieme. 1856. 8°.

Kaart met aanteekeningen van het tooneel van den watersnood in Januari 1861. 's Grav. Ch. van Lier. 1861.

Celliée Muller (L. J. du), Beschrijving van den watervloed in Gelderland in Januari en Februari 1861. Leiden, D. Noothoven van Goor. 1861. Met 4 ktn en afb. 8°.

Quack (J. C. W.), Gedenkboek van den watersnood in 1861. Dordrecht, Amst. Frederik Muller & Co. 1862. 8°.

Liefde (J. de), Inundations in Holland. *Good Words*, 1861. II. 632.

Rapport der inspecteurs van den Waterstaat, naar aanleiding eener beschikking van den Min. v. Binn. Zaken van den 27 Maart 1861. N° 123, 2 st. met aanteekeningen betrekkelijk ijsbezettingen en overstroomingen langs de Nederl. rivieren. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1862. 4°. — Met vervolg. Ald. 1864.

B a u e r (T. C. D.), Berichten en waarnemingen betrekkelijk den watervloed in Gelderland in Januari en Februari 1861. Nijmegen en Arnhem, H. C. A. Thieme en D. A. Thieme. 1863. 8°. Met 15 gelith. pltn.

Keerzijde van de rampen door overstrooming of de nuttigheid en onontbeerlijkheid van water. Amst. G. van Tijen & Zn. 1861. 8°.

Oorzaken van waterbezwaar in Noord-Brabant, in het bijzonder bij 's Hertogenbosch. Met kaartje. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1878. 1.

Kaart van de streek der overstroomingen langs den linker Maasoever en van de Bommelerwaard. Schaal 1 : 100.000. 's Grav. M. M. Couvée. 1880.

C h a p p u i s (H. T.), De waterramp van 30 December 1880. Heusden, H. Wuijster. 1881. 8°.

Kanalen.

B l a n k e n J z n. (J.), Memorie over de zoogenaamde verhang in den waterspiegel van de voornaamste kanalen en boezems, mitsgaders over de ruimte der sluizen enz., tot nadere verklaring van het ontwerp ter verlenging van de Linge. Utrecht, O. J. van Paddenburg en O. J. van Dijk. 1818. 4°.

B r a d e (W. C.), Handboek der waterbouwkunde. Beschrijving der voornaamste kanalen in Nederland, voorafgegaan door een geschiedkundig overzicht der kanalen. 's Grav. en Amst. Gebr. van Cleef. 1844. 4°.

C o n r a d (F. W.), De kleine kanalen. *Conrad*, *Verspr. Bijdr.* 1849. 231.

D i g g e l e n (B. P. G. v a n), Groote werken in Nederland, zeehavens voor Amsterdam en Rotterdam, bedijking van de Zuiderzee. enz. enz. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1855. 8°.

Opgave van verbeteringen en aanvullingen in de statistieke tabel van de kanalen des Rijks. *Versl. v. d. openb. werk.* 1865. bijl. VIII.

S t i e l t j e s (T. J.), (Een Oud-Soldaat). Beschouwingen over land- en waterwegen ook uit het oogpunt der verdediging beschouwd. Arnhem, J. F. Thieme. 1859. 8°.

Kanalen in Nederland. *Versl. v. d. openb. werk.* 1866. bijl. III; 1871. bijl. VIII.

Kaart van de scheepvaartkanalen in Nederland. Schaal 1:60.000. 's Hage, Top. Bureau van Oorlog. 1878. 1 bl.

Stukken betrekkelijk het ontwerp ter afsluiting van het Reitdiep, uitgegeven op last van Ged. Staten der prov. Groningen. Gron. J. Oomkens. 1853. 8°.

L e e (N. J. v a n d e r), De verbetering van het Reitdiep of de Hunze voor de groote scheepvaart. Met een lengteprofil. Deventer, A. ter Gunne. 1855. 8°.

V e n e m a (G. A.), Kanalen in de prov. Groningen. Open brief aan N. J. van der Lee, ingen. te Deventer. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1856. 8°.

L e e (N. J. v a n d e r), Kanalen in de prov. Groningen. Antwoord aan G. A. Venema. Gron. P. W. van Heijningen Bosch. 1856. 8°.

Nota's van den Commissaris des Konings in de prov. Groningen, betrekkelijk de kanalisatie in die provincie. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1856. 8°.

Venema (G. A.), Nota's van den Commissaris des Konings in de prov. Groningen, benevens de verbetering van de kanalen in deze provincie in verband beschouwd met de plannen in de nota's vervat. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1856. 8°.

Verslag der centrale afdeeling, betrekkelijk het rapport der staats-commissie voor eene verbetering en vereeniging der scheepvaart-kanalen in de prov. Groningen uitgebracht in de zitting dier Staten van 7 Oct. 1856. Gron. M. v. Heijningen-Bosch & Co. 1856. 8°.

Reinders (G.), Afsluiting van het Reitdiep en eene verbetering der afwatering- en scheepvaart-kanalen in het algemeen. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1856. 8°.

Rapport van de commissie uit de Staten der prov. Groningen over eene verbetering en vereeniging der scheepvaart-kanalen en eene verbeterde indeeling in nieuwe waterschappen van dit gewest. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1856. 8°.

Oortwijn (H.), Nadere toelichting van de beschouwingen van sommige door de Staten der prov. Groningen vastgestelde ontwerpen ter algemeene verbetering der scheepvaart-kanalen. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1857. 8°.

De verbeteringen der scheepvaart-kanalen en de drie ton. Gron. H. R. Roelfsema. 1857. 8°.

Centraal verslag van den raad der gemeente Groningen, benevens advies der plaatselijke geneeskundige Commissie over de verbetering der scheepvaartkanalen. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1857. 8°.

Rapport van de commissie uit den raad der gemeente Groningen, en missive van de Kamer van Koophandel en Fabrieken, betrekkelijk de verbetering der kanalen. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1857. 8°.

Wijnne (H. A.), Iets over de scheepvaart- en afwateringskanalen in de prov. Groningen, voorlezing in de afd. Koophandel der Maatschappij Felix Meritis. Haarlem, A. C. Kruseman. 1857. 8°.

Schilthuis Jz. (U. G.), Redevoering over eene algemeene verbetering der scheepvaart-kanalen in de prov. Groningen. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1857. 8°.

Nader rapport van de commissie benoemd bij besluit der Staten van 13 Julij 1855, belast met het onderzoek van de plannen ter verbetering der scheepvaartkanalen en de verdeeling dezer provincie in nieuwe waterschappen, en wel speciaal nopens de grenzen en uit te voeren werken in het nieuw op te richten waterschap Westerkwartier. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1857. 8°.

Verbetering der afwaterings- en scheepvaartkanalen in de prov. Groningen, bevattende het centraal verslag der afdeelingen op het rapport, het advies der plaatselijke geneeskundige commissie enz. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1858. 8°.

Venema (G. A.), Bijdrage tot de hydrographie der prov. Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* 1860. III. I.

Prakken (B.), Beschouwingen over de wenschelijkheid en uitvoerbaarheid van eene kanaalverbinding tusschen Blokzijl en Groningen. Steenwijk, G. Hovens Greve. 1867. 8°. Met kaart.

Stukken betrekkelijk aan te brengen verbeteringen in den binnenlandschen waterstaat der prov. Friesland, herdrukt ingevolge besluit van Heeren Staten van 19 Julij 1854. N° 8. Leeuwarden, Wed. v. d. Bosch. 1855. 8°.

Stukken over verbetering van den binnenlandschen waterstaat van de prov. Friesland. Leeuw., Amst. Frederik Muller & Co. 1855.

Bolten (J. C.), Eerste vervolg van den staat der werken tot verbetering der algemeene afstroomingen van het boezemwater en der scheepvaart in Friesland. Leeuwarden, Wed. v. d. Bosch. 1860.

—— Memorie omtrent den tegenwoordigen toestand van den binnenlandschen waterstaat in de prov. Friesland, met opgaaf der nog vereischt of nuttig geacht wordende verbeteringen aan de kanalen van algemeene afstrooming en scheepvaart. Leeuwarden, Prov. Drukkerij. 1860. 8°.

Beiden niet in den handel.

Tjongerkanalisatie. Rapport der Commissie. Oosterwolde, Amst. Frederik Muller & Co. 1868.

Beer (C. de), Verhandeling over het vervaardigen van een kanaal in Drenthe. *Verh. Prov. Utr. Gen.* 1835. Dl. X.

Kommers Pz. (A.), De ontworpen kanalisatie van Drenthe uit het ware oogpunt beschouwd en in hare waarde geschetst. Gron. J. Oomkens Jzn. 1847.

Geschiedenis en toelichting van twee ontwerpen tot kanaalaanleg in Drenthe in verbinding van de Zuiderzee met de Eems. Assen, van Gorcum & Co. 1849. 8°.

Kommers Pzn. (A.), De ontworpen kanalisatie in Drenthe. Met kaart. Assen, van Gorkum & Co. 1851. 8.

Oldenhuis Gratama (L.), De Drentsche Kanaalmaatschappij. *Sloet, Tijds.* 1860. XIX. 142.

Hiddingh (C.), Ontwerp van kanalisatie der Weerdinger veenen. Arnhem, G. J. Thieme. 1864. 8°.

Drentsche kanalen door den schrijver van »De gemeente Emmen." *Prov. Dr. C.* 1871; Assen, Willinge Gratama. 1871. 8°.

Stukken betreffende de verbinding van de Drentsche kanalen onderling met de Eems. Assen, Willinge Gratama. 1874. 8°.

De Dedemsvaart. *Sloet, Tijds.* 1848. II. 308.

Staring (W.) en T. J. Stieltjes, De Overijsselsche wateren. Zwolle, J. J. Tijl. 1848. 8°.

—— De Overijsselsche wateren. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1851. Met kaart in 4 bl.

Kasteele (L. van den) en T. J. Stieltjes, Rapport over de verbinding van de Eems bij Hanekenveer met de Overijsselsche kanalen te Almelo. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1851. 8°.

Stieltjes (T. J.), De Overijsselsche waterwegen uit een Neerlandsch oogpunt beschouwd. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1855. 8°.

Verslag van den Ingenieur-directeur der Overijsselsche Kanalisatie Maatschappij, over de kanalisatie in het oostelijk gedeelte van Overijssel. Met bijlagen en kaarten. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1858. 8°.

De Overijsselsche kanalen en hetgeen hunne daarstelling is voorafgegaan. Verslag van den raad van administratie der Overijsselsche Kanalisatie Maatschappij aan de aandeelhouders. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1858. 8°.

Sloet (J. A. J.), Plan tot daarstelling van een nieuw uitwateringskanaal voor den IJssel naar de Zuiderzee. *Sloet, Tijds.* 1861. XX. 276.

Beschouwingen betreffende het nieuw daar te stellen vaarwater van het Zwarte Water langs de Goot, het Ganzediep, den Beneden IJssel, en den Ketel naar zee, naar aanleiding van eene nota, bevattende het plan en de raming van kosten, opgemaakt door den Rijks Waterstaat. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1871. 8°.

Stieltjes (T. J.), Verslag over den tegenwoordigen toestand der afwatering in Twenthe en over de middelen om die te verbeteren. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1872. 8°.

Thiebout (J.), De waterweg van Zwolle, langs Kampen naar zee, ook in verband tot het rivierbelang van den IJssel. 's Grav. H. J. Stemberg. 1861. 8°.

Asch van Wijck (H. M. A. J. van), Proeve over de verbetering van den afloop van het water in de landstreek de Geldersche vallei genaamd. Utrecht, J. Altheer. 1832. 8°.

— — De verbetering der waterafleiding in de Geldersche vallei, in verband met eene kanaalvaart in deze landstreek. Utrecht, J. Altheer. 1842. 8°.

Kanalisatie van de Veluwe. (Met kaart.) *Sloet, Tijds.* 1850. V. 427.

Rapport der commissie tot onderzoek van de verbetering der uitwatering van de Geldersche vallei, aan den Min. van Binn. Zaken, 8 Mei 1855, en rapport harer sub-commissie aan den Commissaris des Konings in Utrecht, 26 Februari, 7 Maart 1853.

Niet in den handel.

Verslag over den toestand der waterlossing in de Geldersche vallei, opgemaakt door de afd. Neder-Veluwe der Geld. Maats. van landbouw. *Med. en ber. d. Geld. M. v. Lb.* Arnhem, G. J. Thieme. 1861.

Gallot (L. H.), Over de verbinding van den Rijn met de Maas. *Public. Soc. Maestr.* 1868. III. 395.

Apeldoornsch kanaal. 's Hage, T. C. B. ten Hagen. 1859. 8°.

Kanaal Apeldoorn—Dieren. Overzigt van den wateraanvoer der beken en sprengen. *Versl. v. d. openb. werk.* 1868. bijl. III; 1869. bijl. III; 1870. bijl. IV; 1871. bijl. V; 1872. bijl. VIII; 1873. bijl. VI; 1874. bijl. XIII; 1875. bijl. XV; 1876. bijl. XIX; 1877. bijl. XI; 1878. bijl. XIII; 1879. bijl. XIV; 1880. bijl. IX; 1881. bijl. VII; 1882. bijl. XII; 1883. bijl. XIV.

Mortel (J. B. H. van de), Overzicht van den gebrekkigen staat der waterlossing van de Maaspolders en de landen in de omstreken van 's Hertogenbosch in verband met het nut van het geprojecteerde kanaal van uitwatering en inundatie tusschen Grave en Geertruidenberg. 's Bosch, Gebr. Muller. 1848. 8°. Met kaartje.

Schiffer (C.), Memorie betrekkelijk het ontworpen kanaal van uitwatering der Boven-Maaspolders en de landen in de omstreken van 's Hertogenbosch benevens toelichting en wederlegging van het »Overzicht van den gebrekkigen staat der waterlossing van de Maaspolders enz. door J. B. H. van de Mortel." 's Grav. Gebr. Belinfante. 1848. 8°.

Rijckevorsel (F. G. J. van), Bijdrage tot eene nadere kennis van de gebrekkige waterlossing en het ontworpen kanaal van uitwatering der Boven-Maaspolders en van de landen in de omstreken van 's Hertogenbosch, als een vervolg op het Overzicht van den heer van de Mortel en de Memorie van den heer Schiffer. 's Bosch, Gebr. Muller. 1848. 8°.

Mortel (J. B. H. van de), Nadere beschouwingen over de noodzakelijkheid tot den aanleg van een kanaal van Grave naar de Oude Maas in Noord-Brabant. 's Bosch, Gebr. Muller. 1849. 8°.

Onpartijdige beschouwingen van het zooveel gerucht makende kanaal van Grave naar Geertruidenberg. Waalwijk, L. van Gemert. 1850. 8°.

Andel Hzn. (J. van), Het navigatie-kanaal naar het Vloedspui in het Hollandsch Diep, toegelicht en verdedigd. 's Bosch, E. Lion & Zoon. 1851. 8°.

Gorkum (van), Gemotiveerd voorstel aan den Koning, met het ontwerp van een kanaal, ter vereeniging der rivieren de Maas en de Schelde, als middel ter verdediging van Neêrlands grondgebied, ontginning en verbetering van zijne gronden en bevordering van zijn handel en doorvoer. Leijden, Jac. Hazenberg Cz. 1855. 8°.

Blanken Jz. (J.), Algemeene kaart van het Groot-Amsterdamsch kanaal door Noord-Holland, ondernomen in 1819 en voltooid in 1825. Schaal 1 : 85.000. Amst. Wed. G. Hulst van Keulen. 1825. 1 bl.

Algemeene kaart van het Groot-Amsterdamsch kanaal door Noord-Holland. Schaal 1 : 117.000. Amst. E. Maaskamp. 1825. 1 bl.

Memorie aangaande de verbetering van het Noord-Hollandsch kanaal, ingediend door de commissie benoemd bij dispositie van den Min. van Binn. Zaken, 2 Aug. 1856 n° 151. *Versl. v. d. openb. werk.* in 1855 en 1856. 199.

Gendt (J. G. van), Rapport betrekkelijk de versterking der boorden van het Noord-Hollandsch kanaal. *Versl. v. d. openb. werk.* in 1855 en 1856. 242.

Croker (B. W.) en Ch. Burn, Noordzeehaven en kanaal naar Amsterdam. Het plan waarvan concessie is gevraagd, bestreden. Amst. Frans Buffa & Zn. 1852. 8°. Met 2 pltn.

Verslag van de commissie tot onderzoek naar de mogelijkheid, om door het smalle gedeelte van Holland een kanaal, geschikt voor de groote scheepvaart en eene veilige haven, aan te leggen. Amst. Stadsdrukkerij. 1853. 4°.

Paddegon (P.), Betoog der noodzakelijkheid van een verkort Noordzeekanaal door het IJ, zoowel voor Amsterdam als voor geheel Noord-Holland en de daarin liggende waterschappen. Amst. Gebr. Kraaij. 1853. 8°.

Kloppenburg (J.), Het kanaal van Amsterdam tot in de Noordzee met eene indijking van het IJ beschouwd in het belang van de stad en het gewest. Amst. G. M. P. Lindonck. 1854. 8°.

Rapport van den raad van het bestuur van het Kon. Inst. van Ingenieurs, aangaande de ingekomen antwoorden betreffende de prijsvraag over den aanleg van een kanaal door Holland op zijn Smalst. *Letterb.* 1855. 12.

Santhagens (J. J.) e. a., Onderzoek aangaande de vereischten van een daar te stellen kanaal naar de Noordzee, bij Holland op zijn Smalst, ten einde te beantwoorden aan de behoefte van de hoofdstad, zijnde een verkorte waterweg van en naar de Noordzee, voor de zeeschepen, zonder last te breken. Amst. Stadsdrukkerij. 1855. fol.

Rapport over het doorgraven van Holland op zijn Smalst aan de regeering van Amsterdam. Amst. 1856.

Cordes (J. H.), Korte beoordeeling der ontworpen doorgraving van Holland op zijn Smalst. Amst. H. A. Meijer. 1858. 8°.

Kloppenburg (J.), De indijking van het IJ en het kanaal naar de Noordzee verdedigd tegenover de Korte beoordeeling deswege van J. H. Cordes. Amst. H. W. Weijtingh. (H. G. Koster Hgz.) 1858. 8°.

Insinger (H. A.), Holland op zijn Smalst en de verbetering van het Noord-Hollandsch kanaal, onderling vergeleken. Naar aanleiding der Korte beoordeeling der ontworpene doorgraving van Holland op zijn Smalst door J. H. Cordes. Amst. P. N. van Kampen. 1858. 8°.

Cordes (J. H.), Antwoord aan den heer H. A. Insinger op zijne onderlinge vergelijking van Holland op zijn Smalst met de verbetering van het Noord-Hollandsch kanaal. Amst. H. A. Meijer. 1858. 8°.

Diets (J. D.), Beschouwing over de doorgraving van Holland op zijn Smalst en proeve tot wegneming der bezwaren hiertegen ingebracht. Amst. ten Brink en de Vries. 1858. 8°.

—— Nadere beschouwing over de doorgraving van Holland op zijn Smalst. Amst. ten Brink en de Vries. 1859. 8°.

Een woord over Holland op zijn Smalst. Leijden, A. W. Sijthoff. 1859. 8°.

Sieburgh (N. C.), De doorgraving van Holland op zijn Smalst. Eene voorlezing gehouden voor de leden van het collegie Zeemanshoop. Amst. Ge. Br. Kraaij. 1859. 8°.

Verslag aan den Min. v. Binn. Zaken over eene verbinding van Amsterdam met de Noordzee, door middel van een kanaal door Holland op zijn Smalst, uitgebracht door den raad van den Waterstaat, benoemd 19 April 1859. Lett. D. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 4°.

Memorie van toelichting op het voorloopig verslag over het kanaal door Holland op zijn Smalst, ingediend door eene commissie, benoemd uit het comité der doorgraving van Holland op zijn Smalst. Amst. P. N. van Kampen. 1859. 8°.

Magnegat (W. C.), Open brief aan ieder Nederlander, over de doorgraving van Noord-Holland op zijn Smalst, en het Nederlandsch spoorwegnet. Amst. (bij den schr.) 1859. 8°.

Faddegon (P.), Het Noordzeekanaal en de spoorweg van het Nieuwediep op Amsterdam, met een zijtak van Uitgeest op Haarlem enz., onmisbaar noodig voor Noord-Holland, benevens een woord over het rapport der Waterstaats-commissie. Amst. H. W. Weijtingh, H. G. Koster H. Gzn. 1859.

Froger (W. A.), Ontwerpen en rapporten betreffende het verbeteren der groote handelswaterwegen van Amsterdam en de te maken aanlegplaatsen voor stoombooten in het IJ aldaar, met eene voorrede betreffende het beheer der publieke werken van die stad. Amst. H. W. Weijtingh, Gebr. Koster. 1859. 8°.

Opperdoes Alewijn (P.), Kort betoog houdende ernstige bedenkingen tegen het plan der doorgraving van Holland op zijn Smalst met aanprijzing van de verbetering van het Noord-Hollandsch kanaal in verband met den aanleg van spoorwegen in het gewest. Utrecht, Kemink & Zoon. 1860. 8°.

Insinger (H. A.), Verkorte verhandeling, voorgedragen in de afd. Koophandel der Maatsch. Felix Meritis, op 15 Dec. 1859. Uitgeg. door het comité der doorgraving van Holland op zijn Smalst. Amst. P. A. van Kampen. 1860. 8°.

Beschouwingen over Holland op zijn Smalst. Leijden, A. W. Sijthoff. 1860. 8°.

Dronkers (D.), Open brief aan den burgemeester van Amsterdam. Middelb. van Benthem & Jutting. 1860. 8°.

Kloppenburg (J.), Hoe staan wij thans met de doorgraving van Holland op zijn Smalst? Eene vraag in Maart 1861. Amst. P. D. van Es. 1861. 8°.

Insinger (H. A.), Doorgraving van Holland op zijn Smalst. Korte memorie moetende dienen ten betooge, dat de Texelsche zeegaten verzanden, en dat de kust bij Wijk aan zee onveranderd is gebleven. Amst. P. N. van Kampen. 1861. 8°.

—— Doorgraving van Holland op zijn Smalst. De stelling dat de Texelsche zeegaten verzanden, verdedigd. Amst. P. N. van Kampen. 1862. 8°.

Kloppenburg (J.), Wordt Amsterdam alleen gebaat, door de doorgraving van Holland op zijn Smalst? Amst. P. D. van Es. 1862. 8°.

Quack (H. P. G.), De doorgraving van Holland op zijn Smalst. Een laatste woord. Amst. P. N. van Kampen. 1862. 8°.

ΡΕΟΣ, Eenige opmerkingen aangaande verschillende plannen tot daarstelling eener zeehaven aan de Noordzeekust, in verband met eenen korteren toegang van uit zee naar Amsterdam. 's Grav. Gebr. Belinfante. 1862. 8°.

Ontwerp van den vorm en de richting der haven in de Noordzee, voor den nieuwen korten waterweg naar Amsterdam. Amst. C. F. Stemler. 1862. 8°.

Ketwich (D. van), Over de haven in de Noordzee. Amst. J. H. Scheltema. 1862. 8°.

Kanaal door Holland op zijn Smalst en de daarbij ontworpen landaanwinning volgens de officiëele teekening. Amst. F. Buffa & Zn. 1862. fol.

Buijsman (J.), Adres aan de beide Kamers der Staten-Generaal betreffende de doorgraving van Holland op zijn Smalst. z. p. 1862. 8°.

Huet (A.), De Noordzee voor Amsterdam. Eene voorlezing gehouden in de afd. Koophandel van de Maats. Felix Meritis. Amst. P. N. van Kampen & Zn. 1862. 8°.

Vaynes van Brakell (R. G. B. de), Amsterdam weder eene zeestad. Blik op het overwegend belang voor ons land om de diepe bevaarbare zee weder voor Amsterdam gebracht te zien. Naar aanleiding der voordragt van A. Huet. Arnhem, J. van Egmond Jr. 1862. 8°.

Zimmerman (Joh. C.), Doorgraving van Holland op zijn Smalst. *Gids*, 1863. I. 340.

Twee vragen betreffende het Noord-Hollandsche kanaal en de doorgraving van Holland op zijn Smalst, gevolgd door eene beschouwing van de geprojecteerde haven en het kanaal van den heer Jäger, door eenige gezagvoerders van koopvaardijschepen. Amst. ten Brink en de Vries. 1863. 8°.

Wat nu? Eene vraag in zake de doorgraving van Holland op zijn Smalst, in verband met den Noord-Hollandsch-Frieschen spoorweg. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1863. 8°.

Huet (A.), Ontwerp eener vrije verbinding van Neêrlands hoofdstad met de Noordzee. Amst. J. C. Loman Jr. 1863. fol.

Caland (A.), Eenige beschouwingen over eene Noordzeehaven voor Amsterdam en de afdamming van het IJ bij het Pampus. Middelb. J. C. en W. Altorffer. 1863. 8°.

Een ernstig woord over de doorgraving van Holland. Amst. Gebr. Diederichs. 1864. 8°.

Het Kanaal naar zee. Nu of nooit. November 1864. Amst. 1864. 8°.

Holland of Holland op zijn Smalst? Door een Amsterdammer. Amst. Jan Leendertz. 1864. 8°.

Holland op zijn Smalst. Nalezing op de kamerdebatten. Amst. J. Leendertz. 1864. 8°.

Kaart van het nieuwe zeekanaal van Amsterdam. Amst. C. F. Stemler. 1866. 1 bl. chromolith.

Muller (Joan), De Amsterdamsche Kanaal-Maatschappij. Hare toestand en voorstellen. Amst. Joh. Müller. 1867. 8°.

Schuttevaer (W. J.), Het IJ voor Amsterdam. Afsluiting bij Schellingwoude, spoorwegstation in 't open havenfront, gevaren, aanslibbing enz. Amst. K. H. Schadd. 1867. 8°.

Jaski (F. C.), Beoordeeling der brochure van den heer Schuttevaer: »Het IJ voor Amsterdam." Amst. P. M. van der Made. 1867. 8°.

Huet (A.), De Noordzee voor Amsterdam. Eene beantwoording van vragen, gesteld in het Kon. Inst. van Ingenieurs. Amst. Loman en Verster. 1867. 8°.

Doorgraving van Holland. Het advies der raadscommissie getoetst aan het belang van Amsterdam door een aandeelhouder. Amst. Blikman en Sartorius. 1867. 8°.

C. B., De afsluitdijk bij Schellingwoude en de Nieuwe waterweg. Assen, Gratama. 1867. 8°.

Huet (A.), De Noordzee voor Amsterdam. Eene memorie over de afdamming van Pampus en de indijking van het IJ. Amst. Loman & Verster. 1868. 8°.

——— De Noordzee voor Amsterdam. Verzameling van stukken betreffende de doorgraving van Holland op zijn Smalst. Amst. Loman & Verster. 1868. 8°. Met kaart.

Verslag van de Commissie benoemd door de Ned. Maats. t. bev. v. Nijverheid tot overweging van het plan van den heer A. Huet om Amsterdam door een open zeegat aan de Noordzee te verbinden. Haarlem, De Erven Loosjes. 1868. 8°.

Plan van het kanaal door Holland op zijn Smalst met de spoorwegverbinding van Zaandam naar Amsterdam en plaatsing van het centraal personen- en goederenstation in het open havenfront. Amst. Frans Buffa & Zn. 1868. 8°.

Pijnappel (M. J.), Het kanaal en de Kanaal-Maatschappij. Een woord aan de aandeelhouders en aan Nederland. Met eene bijlage, bevattende een historisch overzicht der zaak. Amst. J. H. Gebhardt & Co. 1868. 8°.

Meulen L. Czn. (J. H. van der), De heer M. J. Pijnappel en de Kanaal-Maatschappij. Amst. H. H. Schadd. 1868. 8°.

Lankelma (J. V.), Een woord aan allen die belangstellen in de beide ontwerpen van het Amsterdamsche Noordzeekanaal en de droogmaking van de Zuiderzee en in een kanaal door de Geldersche vallei. Amst. J. C. Lankelma. 1868.

Jitta (S. W. Jos.), Het Noordzeekanaal. Een woord naar aanleiding van Pijnappel's brochure: Het kanaal en de Kanaal-Maatschappij. Amst. H. J. van Kesteren. 1868. 8°.

Lankelma (J. V.), Ontwerp van een open kanaal door Holland op zijn Smalst en het IJ. Amst. J. G. Lankelma. 1868. 4°.

Jäger (J. G.), De doorgraving van Holland en de Amsterdamsche Kanaal-Maatschappij. Een subsidiair voorstel met de toelichting. Amst. Blikman en Sartorius. 1868. 8°.

Huet (A.), De doorgraving van Holland op zijn Smalst. Geschiedenis en kritiek. Amst. Loman & Verster. 1868. 8°.

Dirks (J.), De Noordzee voor Amsterdam. Nadere beschouwing van de kosten, naar aanleiding der repliek van den ingenieur A. Huet en bespreking van twee andere nadeelen. Amst. Jan D. Brouwer. 1868. 8°.

Caland (A.), Beoordeeling der memorie van beantwoording der regeering op het voorloopig verslag van de Commissie der Tweede Kamer, betreffende de overeenkomst ter wijziging van de concessie voor een Noordzeekanaal van Amsterdam. Middelb. Gebr. Abrahams. 1868. 8°.

—— Nog een woord over eene Noordzeehaven voor Amsterdam, in verband beschouwd met de toekomst van die stad. Middelb. Gebr. Abrahams. 1868. 8°.

—— Ontwerp voor een open vaarwater van Amsterdam naar de Noordzee met de vereischten, waaraan het moet voldoen en de voordeelen aan hetzelve verbonden. Middelb. Gebr. Abrahams. 1868. 8°.

—— Historisch overzicht en opmerkingen betrekkelijk de ontwerpen tot verbinding van de Noord- met de Zuiderzee langs Amsterdam, hetzij door een open vaarwater of door een met dammen en sluizen gesloten kanaal. Middelb. Gebr. Abrahams. 1869. 8°.

Hellwald (F. von), Holland op zijn Smalst oder die neue Verbindung Amsterdam's mit der Nordsee. *Mitth. Geogr. Ges.* 1869. 247.

Huet (A.), Doorgraving van Holland op zijn Smalst en het Kon. Instituut van Ingenieurs. Amst. Loman & Verster. 1869. 8°.

—— De doorgraving van Holland op zijn Smalst. Een adres aan den Koning. Overgedrukt uit het maandschrift »Bijdragen voor arbeid en kunst." Amst. Boekdrukkersver. Firma H. Regenboog. 1869. 8°.

Wiebe (A. von), Der Nordsee-Canal bei Amsterdam und die dazu gehörigen Anlagen. *Zeitschr. für Bauwesen.* 1872. XXII. 383.

Kaart van het Noordzeekanaal en zijne omstreken. Schaal 1 : 200000. Amst. G. L. Funke. 1872.

Report on the Nord Sea Canal of Holland and on the improvement of navigation from Rotterdam to the Sea, to the Chief of Engineers United States army. Washington, J. G. Bernard. 1872. 8°.

Faber (J. G. A.), Het peil van het Noordzeekanaal. *Purmerender Cour.* 1872; Purmerend, J. Schuitemaker. 1872. 8°.

—— Gelijkmaking van het peil van het Noordzeekanaal en van Schermerboezem. Purmerend, J. Schuitemaker. 1872. 8°.

Verslag van de Commissie tot het onderzoek en de beantwoording van eenige vraagpunten het Noordzeekanaal betreffende, ingesteld bij K. B. van 8 Febr. 1873. N° 8. Met eenige aanteekeningen van T. J. Stieltjes. 's Hage, Gebr. J. & H. van Langenhuysen. 1873.

Rijn (K. van), Het verbindingskanaal tusschen de Voor-Zaan en het Noordzeekanaal. Zaandam, Gt. Dekker Cz. 1873.

Gosschalk (J.), Eenige kantteekeningen op de voordracht van Burgemeester en Wethouders over de verbetering der water- en landwegen naar en door Amsterdam, benevens een woord over den bouw eener nieuwe beurs. Amst. J. C. Schröder. 1873.

Faber (J. G. A.), Peilverhooging van het Noordzeekanaal. Purmerend, J. Schuitemaker. 1873.

Huet (A.), Holland op zijn Smalst en de Hoek van Holland. Eene mededeeling betreffende de vorming van zeegaten aan de Nederlandsche kust. Amst. C. L. van Langenhuysen. 1874. 8°. Met uitsl. gelith. krt.

Greive Jr. (J. C.), Het Noordzeekanaal. Naar de natuur geteekend en op steen gebracht. Amst. Fr. Buffa & Zn. 1874. 8 lith. pltn.

Stok (G. van der), Kaart van het Noordzeekanaal en verkaveling van het voormalig IJ en Wijkermeer. Naar officiëele bronnen bewerkt. Schaal 1 : 40.000. Amst. F. Buffa & Zn. 1875.

Kortste verbinding van de hoofdstad des rijks met de zee. 25000 meters van Amsterdam naar zee. Amst. J. Kraan. 1877. 1 bl. lith.

Stok (G. van der) Het Noordzeekanaal gezien van uit een punt circa 4000 M. boven Schellinkwoude. Authentieke teekening in perspectief gebracht. Amst. A. v. Oosterzee. 1877.

Noordzeekanaal van Amsterdam naar zee — 25.000 M. Noord-Holl. kanaal van Amsterdam naar zee — 78.500 M. Amst. F. Buffa & Zn. 1877. fol.

Dirks (P. J.), Het Noordzeekanaal. *Eigen Haard*, 1877. 326, 335, 390, 398.

Conrad (J. F. W.), Rapport van 12 October 1877 betreffende het Noordzeekanaal en de uitwatering van Rijnland, Amstelland, Schermerboezem en Waterland. 1877.

Stok (G. van der) en J. A. Rust, Noordzeekanaal in vogelvlucht. Amst. F. Buffa & Zn. 1878. fol.

Reeken (C. G. van), Het Noordzeekanaal en het Spaarne. *Haarl. Dagbl.* 1878. 2—5 Mei; Haarlem, Gebr. van Asperen van der Velde. 1879. 8°.

Panoramakaart van het Noordzeekanaal (Holland op zijn Smalst), met het plan van IJmuiden en de verklaring van den Semaphoredienst. Uitgeg. met toestemming van de Amsterd. Kanaal-Maats. Amst. Jan D. Brouwer. (A. Dorsman). 1879. 1 bl. lith. gekl.

The new North-Sea-Canal of Amsterdam. Amst. J. G. Stemler Cz. 1880. 1 bl. pl.

Huet (A.), Amsterdam en Rotterdam. Verzameling van stukken betreffende de doorgraving van Holland op zijn Smalst en den Hoek van Holland. Rott. J. W. van Leenhoff & Zn. 1881. 2 dln. 8°. Met atlas van 34 gelith. kaarten en platen.

Hydrographische kaart van de haven van IJmuiden. Schaal 1 : 7500 naar de opname in Mei 1882 door H. P. Kouwenberg en S. K. Sijbrandi. Uitgeg. door het Min. v. Mar. afd. Hydrographie. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1 bl. pl.

Schotman Dz. (D.), Onze waterwegen naar zee. 2e dr. met appendix. Dordrecht, H. R. van Elk. 1882. 8°.

Dirks (P. J.), Het Amsterdamsche Noordzeekanaal en de nieuwe haven- en gemeentewerken te Amsterdam. Met twee kaarten. *Tijds. Aardr. Gen.* 1882. VI. 153.

Welcker (J. W.), Kaart van het IJ in 1865 vóór den aanleg van het Noordzeekanaal. *Tijds. Aardr. Gen.* 1882. VI. 164.

—— Kaart van het Noordzeekanaal en de IJpolders en van de nieuwe havenwerken te Amsterdam in 1882. Schaal 1 : 6250. *Tijds. Aardr. Gen.* 1882. VI. 164.

—— Bijschrift bij de kaarten van het voormalig IJ in 1865 en van het Noordzeekanaal in 1882, tevens dienende tot naschrift bij de verhandeling van den heer P. J. Dirks. *Tijds. Aardr. Gen.* 1882. VI. 164.

Verslag van de commissie, benoemd bij K. B. van 2 Oct. 1851. N° 4 betrekkelijk de verbetering van de rivier den Hollandschen IJssel. *Versl. v. d. openb. werk.* 1853. 113.

Huet (A.), De verbinding van Amsterdam met den Boven-Rijn. Mededeeling in het Kon. Inst. van Ingenieurs. 's Grav. Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1875. 8°.

Rapport van de Amsterdamsch-Rotterdamsche commissie van 1874, uitgebracht 31 Jan. 1876 met drie bijlagen:

a. Het rapport van E. H. Stieltjes van 18 Aug. 1875 over de gedetailleerde opname der vaart langs Gouda, de Braassemermeer, enz. naar Amsterdam.

b. Een brief der sub-commissie, de HH. W. van der Hoeven en T. J. Stieltjes van 10 Oct. 1875.

c. Een nadere brief van die sub-commissie van 6 Dec. 1875.

Stieltjes (E. H.), De ontwerpen tot verbetering der vaart van Amsterdam naar Rotterdam. Rott. H. A. Kramers & Zoon. 1877. 8°.

Waldorp (J. A. A.), Ontwerp van een nieuwen waterweg van Amsterdam naar den Rijn en van Amsterdam naar Rotterdam. 's Grav. M. Nijhoff. 1877. 8°.

Stieltjes (T. J.), Beoordeeling van het ontwerp van den heer J. A. A. Waldorp voor een nieuwen waterweg van Amsterdam naar den Rijn en van Amsterdam naar Rotterdam. *Vaderland* van 25, 26, 27 en 29 Oct. 1877.

Rapport der commissie, benoemd tot het instellen van een onderzoek omtrent het ontwerp van den heer J. A. A. Waldorp voor een nieuwen waterweg van Amsterdam naar den Rijn en van Amsterdam naar Rotterdam. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij. 1877. 4°.

Rapport aan HH. Ged. Staten van Noord- en Zuid-Holland over het ontwerp van de Rotterdamsch-Amsterdamsche commissie van 1874. Afgedrukt in de *N. Rott Cour.* van 11 en 12 Julij 1877 en in het Bijv. van het *Handelsblad* van 4 Julij. 1877.

Quartel (P. J. de), Ontwerp tot kanalisatie van de rivier de Lek tot verbetering van de vaart van Keulen naar Amsterdam en tot het verruimen van den Gelderschen IJssel voor afvoer van ijs en Rhijnwater. Utrecht, J. G. Andriessen & Zoon. 1877. 8°.

Kanaal door de Geldersche vallei. De kortste en beste waterweg tusschen Amsterdam en den Rijn. Amst. Wed. J. C. van Kesteren & Zoon. 1877. 8°.

Brandsma Joh. Zn. (W.), Ontwerp van een nieuwen waterweg rechtstreeks van Rotterdam naar Amsterdam. Rott. Nijgh en van Ditmar. 1877. 8°.

Vervolg-rapport der commissie benoemd tot het instellen van een onderzoek omtrent het ontwerp voor een nieuwen waterweg van Amsterdam naar den Rijn en van Amsterdam naar Rotterdam. 's Grav. Algemeene Landsdrukkerij. 1878. 4°.

Waldorp (J. A. A.), Het wetsontwerp op de binnenlandsche scheepvaart. Een woord over het Geldersch vallei-kanaal, het Gorinchemsche kanaal en de vaart tusschen Amsterdam en Rotterdam. 's Grav. M. Nijhoff. 1878. 8°.

Stieltjes (T. J.), De brochure van den ingenieur J. A. A. Waldorp over het wetsontwerp op de binnenlandsche scheepvaart. *Handelsblad* van 30 April, 1 en 2 Mei 1878.

Stieltjes (E. H.), De verbetering van den waterweg van Amsterdam naar Rotterdam en de gemeente Gouda. Rott. H. A. Kramers & Zoon. 1878. 8°.

Rapport der hoofdingenieurs en ingenieurs van den Waterstaat in het 9e, 5e en 8e district omtrent een nader onderzoek van het ontwerp van een kanaal door de Geldersche vallei. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij. 1878. 4°.

Rapport der hoofdingenieurs en ingenieurs van den Waterstaat in het 9e, 10e en 8e district omtrent eene verbetering van de bestaande Keulsche vaart van Amsterdam langs Utrecht, Vreeswijk, Vianen en Gorinchem. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij. 1878. 4°.

Rapport der hoofdingenieurs van den Waterstaat over de verbetering van den waterweg tusschen Amsterdam en Rotterdam. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij. 1878. 4°.

Gendt Jr. (J. G. van), Aanteekening op het ontwerp van een kanaal door de Geldersche vallei, opgemaakt op uitnoodiging van het Amsterdamsche Rijnvaart-Comité. Utrecht, J. van Druten. 1878. 8°. 2 stukken.

Brief der hoofdingenieurs van den rijks Waterstaat in het 9e en 10e district over de globale raming van de verbetering van den waterweg tusschen Amsterdam en Rotterdam langs Alphen en den Hollandschen IJssel en over de verbinding tusschen de Kattensloot bij den Stadssingel te Amsterdam en het Noordzeekanaal. 's Grav. Alg. Landsdrukkerij. 1878. 4°.

Teding van Berkhout (J. J.), Adviesen omtrent eenige belangrijke onderwerpen. Een kanaal van Amsterdam door de Geldersche vallei naar den Boven-Waal. Amst. C. M. van Gogh. 1879. 8°.

Henket (N. H.), Kanaal van Amsterdam door de Geldersche vallei naar de Waal. Beschouwingen betreffende den aanleg des kanaals, hoofdzakelijk van het gedeelte van Zeeburg bij Amsterdam tot Woudenberg, opgesteld op verzoek van het Rijnvaart-Comité te Amsterdam. 's Grav. Gebr. van Cleef. 1879. 8°.

Kalff (J.), Uitgewerkt plan eener Rijnvaart tusschen Waal en Noordzeekanaal zonder last van spoorwegbruggen. Amst. F. Buffa & Zoon. 1879. 4°. Met kaart en teek.

Verzameling van stukken betrekkelijk de pogingen in de laatste jaren aangewend om het Noordzeekanaal door de Geldersche vallei met den Boven-Waal in verbinding te brengen. Uitgebracht op last van het gemeentebestuur van Amsterdam. Amst. Stadsdrukkerij. 1880.

Rapport der commissie van hoofdingenieurs betreffende het plan eener Rijnvaart tusschen de Waal en het Noordzeekanaal van den directeur der publieke werken te Amsterdam. 's Hage, Alg. Landsdrukkerij. 1880. 4°.

Rapport der commissie van hoofdingenieurs nopens een nader onderzoek naar de vereischte verbeteringen van de bestaande Keulsche vaart en betreffende een globaal ontwerp voor een waterweg van Amsterdam tot Utrecht de verbeterde Keulsche vaart volgende en verder over Wijk bij Duurstede naar Waal bij Tiel. 's Hage, Alg. Landsdrukkerij. 1880. 4°.

Rapport betreffende eene aanvraag van den heer J. G. Jäger te Amsterdam, om concessie voor den aanleg van een kanaal door de Geldersche vallei ter verbinding van Amsterdam met den Boven-Rijn en voor de droogmaking der plassen beoosten de Vecht. 's Hage, Alg. Landsdrukkerij. 1880. 4°.

Vegt (J. van der) en P. H. Kemper, Rapport betreffende de verbetering der bestaande Keulsche vaart, ingevolge opdracht van het gemeentebestuur van Utrecht. Utrecht, 1880. 4°.

Quartel (P. J. de), Een ernstig woord aan allen die belang stellen in den bloei van Neêrlands hoofdstad. Opgedragen aan den gemeenteraad van Amsterdam. Arnhem, G. W. v. d. Wiel. 1880. 8°.

Ontwerp van een nieuwen waterweg van Amsterdam naar de Waal (door een oudofficier). 's Grav. Joh. IJkema. 1880. 8°.

Huet (A.), Amsterdam een zeestad. Een studie over de verbinding van Amsterdam met den Boven-Rijn en de droogmaking der Zuiderzee. Rott. J. W. van Leenhoff en Zoon. 1880. 8°.

Henket (N. H.), Scheepvaartverbinding van Amsterdam met de Waal in de richting van Duitschland. 's Grav. Gebr. van Cleef. 1880. 8°. 1e St.

Waldorp (J. A. A.), Mededeeling over de watergemeenschap tusschen het Noordzeekanaal te Amsterdam en de rivier de Waal. Uitg. van het Kon. Inst. v. Ing. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1881. 4°.

Schneider (C. D. H.), Het vraagstuk der verbinding van Amsterdam met den Rijn en de belangen der defensie. *Milit. Spect.* 4e Serie, 1881. VI. n° 6. 401. Breda, Broese & Comp. 1881. 8°.

Stieltjes (E. H.), Een Rijnvaartkanaal voor Amsterdam. 's Grav. M. Nijhoff. 1881. 8°.

De twaalf ontwerpen voor het Amsterdamsche Rijnvaartkanaal, beknopt omschreven en beoordeeld door een ingenieur. 's Hage, M. Nijhoff. 1881. 8°.

Nota der commissie van hoofdingenieurs betreffende den brief van het Amsterdamsche Rijnvaart-Comité aan den Min. van Waterstaat, 26 Nov. 1880. 's Hage, Alg. Landsdrukkerij. 1881. 8°.

Lely (C.), Eene tijdelijke Rijnvaart of de Keulsche vaart. Amst. J. H. en G. van Heteren. 1881. 8°. Met uitsl. krt.

Froger (W. A.), Nota overgelegd in eene afdeeling der Tweede Kamer in Maart 1881 bij het onderzoek van het ontwerp tot verbetering der Keulsche vaart. Amst. J. M. E. en G. H. Meijer. 1881. 8°.

Eland (H.), De ontworpen verbindingen van het Noordzeekanaal met den Boven-Rijn, beschouwd uit het oogpunt der landsverdediging. 's Grav. Gebr. van Cleef. 1881. 8°.

Dirks (J.), Nog een woord over het Rijnkanaal. Amst. Joh. G. Stemler. Cz. 1881. 8°.

De laatste editie van het Merwedekanaal. Amst. Blikman & Sartorius. 1883. 8°.

Beschouwingen aangaande het kanaal van Steenenhoek, in hoeverre het aan deszelfs bestemming beantwoordt, en wat er behoort daargesteld te worden om hetzelve te brengen tot die volkomenheid, waarvoor het vatbaar is. Tiel, A. van Loon. 1857. 8°.

Conrad (F. W.), Memorie over het al of niet voordeelige voor Delfland van eene uitwatering in de Noordzee te Scheveningen. 's Gravenhage, Amst. Frederik Muller & Co. 1847. 8°. Met tabellen.

Verloop en Zn. (C.), Memorie van toelichting ingediend bij de aanvrage om concessie voor een zeekanaal uit de Noordzee tusschen Noordwijk en Zandvoort naar Amsterdam en Rotterdam. Utrecht, Kemink & Zn. 1856. 8°.

—— Memorie van toelichting en bijlage van een zeekanaal naar Amsterdam en Rotterdam. Utrecht, Kemink & Zn. 1857. 8°.

Het kanaalontwerp Maassluis—'s Gravenhage—Velzen der Vereeniging van en voor Ned. Industrieelen toegelicht. 's Grav. H. L. Smits. 1879. 8°.

Potter (J. C. de), Het kanaal van Terneuzen. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1846. 123.

Fokker (G. A.), Een nieuw uitwateringskanaal in het voormalig vierde district van Zeeland. Middelb. Gebr. Abrahams. 1868. 8°.

Landaanwinning.

In 't algemeen.

Wind (S. de), Hebben onze voorouders deze landen te vroeg bedijkt, en verdienen zij daarom vernuftige landbedervers genoemd te worden? *Zeeuws. Volks-Alm.* 1838. 93.

Industry and drainage of Holland. *Liv. age*, 1848. XVI. 241.

Campo gen. Camp. (W. F. del), Wat hebben wetenschap en ervaring geleerd ten opzigte der kenmerken van bedijkbaarheid van schorren en andere aanwassen. *Versl. Lhhk. Congres. Leeuw.* 1852. 127.

Leeuw (J. C. de), Iets over inpolderingen en droogmakingen. *Pract. Volks-Alm.* 1854. 71.

Droogmakerijen in Noord- en Zuid-Holland. *Lb. C.* 1855. n° 52. *Volksbl.* 1856. n° 4.

Lijst der drooggemaakte plassen in de provinciën Noord- en Zuid-Holland, van het jaar 1440 tot en met 1855. *Vr. v. d. lm.* 1857. 667, 668, 669.

Hall (H. C. van), Landaanwinning in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* 1867. XXX. 305.

Olivier Dz. (E.), Onze binnengedijkte landen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1869. 104.

Staat van de landaanwinst in Nederland sedert 1540 in tijdperken van 25 jaren. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1869. 456.

Waring Jr. (G. E.), Draining in Holland. *Scrib.* 1874. IX. 714; 1875. X. 52.

Stieltjes (T. J.), Indijkingen en droogmakerijen — ook der Zuiderzee. Met twee kaarten. *Gids*, 1876. IV. 289.

Welcker (J. W.), Toelichting bij de schetskaarten van eenige belangrijke terreinsveranderingen in Nederland, gedurende de laatste jaren tot stand gebracht. Met 10 schetskaarten van: Schengepolder, van Lijndenspolder, polder Adriana Johanna, Workummer-, Parregaster- en Makkummermeer-polder, Prins Alexanderpolder, polder het Noorden op Texel, Willem-Leopoldpolder. *Tijds. Aardr. Gen.* 1882. VI. 50.

Welcker (J. W.), Nog iets over terreinsveranderingen in Nederland. (Schengepolder). *Tijds. Aardr. Gen. Med.* 1882. VI. 96.

Plaatselijk.

Venema (G. A.), Beschouwing van de veelzijdige voordeelen van de inpoldering van een gedeelte van den Dollard. *Tijds. v. Nijverh.* 1849. XIII 98.

Beschouwingen en opmerkingen wegens de zaak van de inpoldering van een gedeelte van den Dollard. Gron. Erven v. Bolhuis Hoitsema. 1855. 8°.

Roelofs (R. J.), Beschouwingen over de inpoldering van den Dollart. Gron. 1856. 8°.

Plan van inpoldering van een waterschap achter den Finsterwolderpolder. Gron. Erven C. M. v. Bolhuis Hoitsema. 1858. 8°.

Westerhoff (R.), De kwelder-kwestie. Gron., Amst. Frederik Muller & Co. 1844. 8°.

Uilkens (J. A.), Korte geschiedenis van de binnendijking van den Noordpolder in het departement van de Wester-Eems. In zijne Verspreide Lettervruchten. Gron. J. Oomkens Jzn. 1840. 8°.

Hulsewé (G. J.), Opslibbing van ons wad. *Bijbl. Lb. C.* 1871 n° 49.

Het wad van den heer Hulsewé onder Uskwerd. *Lb. C.* 1874 n° 21.

Hulsewé (G. J.), Opslibbing van onze wadden. *Lb. C.* 1875 n° 21.

—— Opslibbing van onze wadden. *Prov. Gron. C.* 14 Jan. *Bijbl. Lb. C.* 1876. 23.

—— Beschrijving van eenige kwelderlanden in de provincie Groningen. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 209.

Rapport van de commissie benoemd in het derde landhuishoudkundig congres, gehouden te Groningen in 1848, over de inpoldering van de Lauwerzee en een gedeelte van den Dollard. *Versl. Lhhk. Congr.* 1850. 8°.

Verslag der commissie aan den Min. van Binn. Zaken, in zake der bedijking van de Lauwerzee. *Versl. v. d. openb. werk.* 1853. bijl. II.

Roijen (A. J. van), De voordeelen der geprojecteerde inpoldering van een gedeelte der Lauwerzee, aangetoond en toegelicht. Gron. M. Smit. 1853. Amst. H. G. Koster. 1853. 8°.

Gemeenschappelijk rapport en voorstel der commissie uit de Staten der prov. Friesland en Groningen, in zake de gedeeltelijke inpoldering der Lauwerzee. Gron. 1854. 8°.

De indijking van den Westpolder, achter Vierhuizen en de afdamming der Hunze. *Prov. Gron. C.* 6 Junij 1874. *Lb. C.* 1874. n° 26.

Dijksterhuis (P.), De indijking van het Ruigezand door gebroeders Teenstra in 1795. *Alm. v. d. Lb. in z. geh. omv.* 1879.

Het ingepolderde en drooggemaakte Meedhuizermeer. *Gron. C.* 6 Dec. 1877. *Lb. C.* 1877 n° 51.

Bosker (H.), Het droogmaken en in cultuur brengen van het Groot-Meedhuizermeer. *Lb. C.* 1878 n° 50. 51.

Peyma (W. van), Verslag over de aansluiting van Ameland aan den Frieschen wal en de opslijking van het Wad. Uitgeg. door R. Posthumus en H. B. Klaassen. Leeuw. D. Meindertsma. 1850. 8°. Met 1 krt. en 2 pltn.

Het plan tot landaanwinning en bedijking der Friesche Wadden. *Bgdm.* 1861. 73.

Landaanwinning en bedijking der Friesche Wadden. *Lb. C.* 1864 n° 38.

Teding van Berkhout (P. J. W.), Het plan tot landaanwinning en bedijking der Friesche Wadden. *Lb. C.* 1864 n° 46.

—— De landaanwinning op de Friesche Wadden en hare noodzakelijkheid, uitvoerbaarheid en voordeelen beschouwd en toegelicht. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1867. 8°.

De aanhechting van Ameland aan den vasten wal. *Econ.* 1868. II. 982.

Stieltjes (T. J.), Ameland door landaanwinning op de Friesche Wadden aan Friesland te hechten. *Gids*, 1869. I. 33, 67.

Teding van Berkhout (P. J. W.), De landaanwinning op de Friesche Wadden. Een woord naar aanleiding van de beschouwing over bovengenoemd project door den heer T. J. Stieltjes in de Gids n° 1. 1869. Amst. P. N. van Kampen. 1869. 8°.

Bosker (H.), Over het plan van P. J. W. Teding van Berkhout tot landaanwinning en bedijking van de Friesche Wadden. *Bijbl. Lb. C.* 1869. 13.

Teding van Berkhout (P. J. W.), De landaanwinning op de Friesche Wadden. *Gids*, *Bijblad.* 1869. II. 1.

Mulder (L.), De landaanwinning op de Friesche Wadden. Concessie verleend aan P. J. W. Teding van Berkhout, te Olst. Met 2 gekleurde kaartjes. *Bijbl. Lb. C.* 1869. 305.

Frieslands boezemwater in verband beschouwd tot de voorgenomen aandamming van Ameland aan den vasten wal en de wenschelijkheid eener indijking van de Zuiderzee, Wadden en Lauwerzee. Leeuw. A. Akkeringa. 1870. postf.

Een blik op het eiland Ameland, en de werken welke daar thans worden tot stand gebracht. *N. Rott. C.* 1871. *Bijbl. Lb. C.* 1871. 375.

Het eiland Ameland aan den vasten wal verbonden. *Leeuw. C.* 1872. *Lb. C.* 1872. n° 37.

Maatschappij tot landaanwinning op de Friesche Wadden. *Leeuw. C.* Mei 1874. *Prov. Gron. C.* 30 Mei 1874. *Lb. C.* 1874 n° 23.

Verbinding van Ameland aan den vasten wal. *Lb. C.* 1879 n° 79, 85; 1880 n° 30; 1881 n° 47; 1864 n° 62.

Meulen (M. E. van der), Een nieuwe landaanwinning. Met kaartje. *Eigen Haard*, 1879. 53.

Kloppenburg (J.) en P. Faddegon, De indijking en droogmaking van de Zuiderzee en het IJ, met kanalen van af den IJssel bij Arnhem, langs Amsterdam tot in de Noordzee. Amst. G. M. P. Londonck. 1848. 8°.

Diggelen (B. P. G. van), De Zuiderzee, de Friesche Wadden en de Lauwerzee, hare bedijking en droogmaking beschouwd. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1849. 8°.

Meulen (Y. van der), Een woord over de afdamming der Zuiderzee. *Prov. Fr. Crt.* 1 en 5 Juli 1866; Leeuw. L. Schierbeek. 1866. 8°.

— – Nog een woord over 't afdammen der Zuiderzee. *Prov. Fr. Crt.* Sept. 1866; Leeuw. L. Schierbeek. 1866. 8°.

Diggelen (B. P. G. van), Een woord betreffende het bedijken der Zuiderzee, in het openbaar gericht aan den heer Y. van der Meulen. 's Bosch. 1866. 8°.

Linse (H.), De proeve van een ontwerp tot indijking en droogmaking van een gedeelte der Zuiderzee beschouwd. 's Hage, Gebr. J. en H. v. Langenhuysen. 1866. 8°.

Stieltjes (T. J.), De droogmaking van een gedeelte der Zuiderzee. *Econ.* 1867. 271.

Iets over de Zuiderzee en hare afsluiting door een poldergast. 's Hage, Erven Thierry en Mensing. 1867. 12°.

Wederlegging van een deel der bezwaren tegen de droogmaking der gansche Zuiderzee geopperd. Amst. Loman & Verster. 1867. 8°.

Beijerinck (J. A.), Proeve van een ontwerp tot afsluiten, indijken, droogmaken en in cultuur brengen van een gedeelte der Zuiderzee. 3e herz. dr. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1867. 8°.

Indijking der Zuiderzee volgens den heer Beijerinck en hare gevolgen voor de niet gedijkte kusten vooral met het oog op de afstrooming van Frieslands boezemwater. St. Anna Parochie, J. Kuiken Jr. 1867. 8°.

Verslag aan den Min. v. Binn. Zaken over een onderzoek van het afsluiten, indijken, droogmaken en in cultuur brengen van een gedeelte der Zuiderzee, volgens het ontwerp van den heer J. A. Beijerinck door den raad van Waterstaat, benoemd 28 Aug. 1866. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1868. 4°.

Henket (N. H.), De droogmaking van de Zuiderzee. *Econ.* 1868. 1003.

Droogmaking van het zuidelijk gedeelte der Zuiderzee. Verzameling van officiëele bescheiden, uitgegeven door de Nederl. Maats. voor grondcrediet. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1868. Met pl. 4°.

Henket (N. H.), De droogmaking der Zuiderzee. *Econ.* 1870. II. 1239.

Kooy (K. K.), Proeve van een ontwerp tot afsluiting der Zuiderzee en daarna gedeeltelijke inpoldering en droogmaking. Sneek, van Druten & Bleeker. 1870. 8°.

Hellwald (F. von), Die Zuyderzee. *Mitth. Geogr. Gesellsch.* 1870. 248.

Verslag der staats-commissie ter beoordeeling van het ontwerp voor het indijken, droogmaken, en in kultuur brengen van het zuidelijk gedeelte der Zuiderzee, benoemd bij K. B. 4 Mei 1870. N° 1. Leiden, 1873. 4°.

Opperdoes Alewijn (P.), Eenige bemerkingen betreffende de zoo gewichtige aangelegenheid der indijking en inpoldering van een gedeelte der Zuiderzee, in verband met de richting van den Noord-Hollandsch-Frieschen spoorweg, tusschen Amsterdam en Leeuwarden. Amst. Wed. G. Hulst van Keulen. 1873. 8°. Met 2 krtn.

Zuiderzee. Hoe staat het toch met de droogmaking van het zuidelijk gedeelte der Zuiderzee? Beknopte beantwoording dezer vraag, geput uit de gedrukte officiëele bescheiden. 's Grav. Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1874. 8°.

Bosker (H.), Zuiderzee. Plan van het ontginnen en in cultuur brengen van de gronden in het droog te maken zuidelijk gedeelte. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1875. 8°.

Huet (A.), Amsterdam een landstad? Bijdrage tot het onderzoek aangaande de droogmaking van het zuidelijk deel der Zuiderzee. 's Hage, J. en H. van Langenhuysen. 1875. 8°.

De droogmaking van de helft der Zuiderzee. *Sloet*, *Tijds.* 1875. XXVIII. 409.

Hérelle (G.), Le dessèchement du Zuiderzee. *Rev. d. D. Mondes*, 1875. XII. 456.

De droogmaking der Zuiderzee. Met een kaartje. *Eigen Haard*, 1875. 174, 180.

Wenmakers (J.), Ontwerp tot het droogmaken der Zuiderzee en een gedeelte der Friesche Wadden. Algemeen overzicht en nadere verklaring van mijn voorloopig ontwerp, aangeboden aan de Ned. regeering den 30en Juni 1863 en herhaald den 25en Jan. 1876. Brussel, J. Corné; Amst. Schalekamp, v. d. Grampel & Bakker. 1876. 8°. Met kaart.

Drainage of the Zuyder-Zee. *Nature*, 1876. XIII. 288.

Drainage of the Zuiderzee. *All the Year.* 1877. XXXVII. 234.

Diggelen (P. J. G. van), Beschouwingen naar aanleiding van het wetsontwerp tot bedijking en droogmaking van het zuidelijk gedeelte van de Zuiderzee. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1877. 8°.

Open brief van de Maatschappij tot droogmaking van het zuidelijk gedeelte van de Zuiderzee aan de leden van de Tweede Kamer. Amst. van Bonga & Co. 1877. 8°.

Huet (A.), Over de meest voordeelige stoombemaling bij de droogmaking der Zuiderzee, volgens een nieuw stelsel van boezem- en polderbemaling. *Inst. v. Ingenieurs*, 1877—78. 38.

Badon Ghijben (W.), De droogmaking der Zuiderzee. *Milit. Spect.* 4e Serie 1878. III. 321.

Waal (P. de), De Zuiderzee, beschouwing over een droogmaking en voordeelen daaruit voortspruitende. Amst. A. de Waal Mz. 1883. 8°. Met krt.

Bosker (H.), Droogmaking der Zuiderzee. *Lb. C.* 1883 n° 24, 25.

—— De Zuiderzee een zoetwatermeer. *Lb. C.* 1883 n° 27, 28.

Sterr (P. van der), Beschrijving van de indijking en aanverwante werken van den polder Nieuwland gelegen aan en ten zuiden van het eiland Wieringen. *Bouwk. Bijdr.* 1854. VIII. 33.

Indijking der Wieringermeer. *Econ.* 1870. 485.

Ontwerp tot indijking van het Wieringermeer, opgemaakt door de commissie uit de waterschappen tot verdere voorbereiding der indijking. Haarlem, Erven F. Bohn. 1874. 8°.

Leeuw (J. C. de), De ontworpen Wieringerpolder. Met kaartje. *Eigen Haard*, 1879. 304.

Blanken (J.) en R. Waltman. Verhandeling over de oorzaken van de toenemende opslibbing van het IJ enz. *Holl. Maats. d. Wet.* 1809. IV. 1e D. 60.

Mentz (D.), Verhandeling over de afdamming van het IJ. *Holl. Maats. d. Wet.* Haarlem. 1824. XII. 87.

Goudriaan (A. T.) en D. Mentz, Over de afdamming van het IJ. *Holl. Maats. d. Wet. Nat.* 1824. XII. 1, 89.

Afdamming van het IJ en van Pampus. *Weegschaal*, 1829. 437.

Goudriaan (A.), Beantwortung der Frage wie das Y am Pampus bei Amsterdam durch einen mit Schleusen versehenen Deich abzudämmen sei, von D. Reinhold in 's Deutsche übersetzt. Berlin. 1832. 4°.

Schuttevaer (W. J.), Het IJ voor Amsterdam. Afsluiting bij Schellingwoude. Spoorwegstation in 't open havenfront, gevaren, aanslibbing enz. Amst. K. H. Schadd. 1867. 8°.

K., Noord-Holland ook met betrekking tot zijne nieuwe indijkingen. *Alg. Lett. Maandschrift* 1849. *Mengelwerk*. 1.

Sterr (P. van der), Bedijking van den Prins Hendrik polder te Texel. Met 3 pltn. *Bouwk. Bijdr.* 1852. VII. 97.

—— Korte beschrijving van de bedijking der Waard- en Groetgronden in Noord-Holland. *Bouwk. Bijdr.* 1849. V. 119.

Sloos (A. R.), Geschiedenis der inpoldering en beschouwing van Waard en Groet in Noord-Holland. Amst. Jan Leendertz. 1858. 8°. Met krt.

Geschiedenis der inpoldering en bebouwing van Waard en Groet in N.-Holland. *Weekbl. v. Haarl.* 1862 n° 13, 18, 19, 25.

Commandeur (A.), Geschiedenis der droogmaking van den polder Waard en Groet. 1868.

Leyer (P. H.), Korte beschrijving van de droogmakerij van den Assendelver veenpolder, gelegen in de prov. Noord-Holland. *Bouwk. Bijdr.* 1851. VI. 13.

Geesink (C. A. J.), Droogmaking van den Kortenhoefschen polder en de Horstermeer. Amst. 1856. 8°.

Bijzonderheden bij de bedijking in de Beemster. *Volksbl.* 1856 n° 18, 40.

Bouman (J.), Bedijking, opkomst en bloei van de Beemster, voorafgegaan door eene beschouwing van den vroegeren toestand van Noord-Holland. Purmerend, J. Schuitemaker. 1857. 8°.

Verslag aan den Koning, uitgebracht door de commissie tot onderzoek omtrent de droogmaking der plassen beoosten de Vecht, ingesteld bij K. B. van 1 Juni 1853. 's Grav. van Weelden en Mingelen. 1860. 4°.

Kraijenhoff van de Leur (A. R.), De droogmakerij der plassen beoosten de Vecht in verband met de verbetering van de Keulsche vaart. Breda, Broese & Co. 1880. 8°. Met krt.

Schimmelpenninck van der Oije, Inundatie en droogmaking der plassen beoosten de Vecht. *Milit. Spect.* 4e Serie. 1881. VI. n° 4, 254.

Badon Ghijben (W.), De plannen tot droogmaking van de plassen beoosten de Vecht in verband met de belangen van de defensie en den waterstaatkundigen toestand van de Vechtstreek. *Milit. Spect.* IV Serie. 1881. VI. n° 4, 280; n° 5, 336.

Mijnlieff Az. (J. F.), Mijdrechtsche droogmakerij. *Lb. C.* 1854 n° 36.

Legmeerplassen. Het nuttige en noodzakelijke der droogmaking. Amst. Gebr. Willems. 1850. 8°.

Plan tot droogmaking van de Legmeerplassen door middel van stoomgemaal, volgens het stelsel van den heer F. H. Fijnje van Salverda, zooals het is toegepast in den molenpolder van Wamel en Dreumel. Uithoorn, P. J. G. Diederichs. 1852. 8°. — Id. Met bijlage. Aldaar. 1853.

Plan tot droogmaking der Legmeerplassen. Amst. Frederik Muller & Co. 1854. 8°.

Dodt van Flensburg (J. J.), Droogmakinghe van het Naerdermeer. 1623. *v. d. Monde, Tijds.* 1845. 2e S. II. 219.

Historie van de onderscheidene voorslagen om de Haarlemmermeer droog te maken. *Letterb.* 1819. I. 290, 339.

Iets over het droogmaken en bedijken van het Haarlemmermeer. *Rec. o. d. Rec.* XII. 1819. II. 196. 247.

Leeghwater Az. (J.), Het Haarlemmermeerboek 13e druk, met aanteekeningen en eene levensbeschrijving van den schrijver en een historisch overzicht der plannen tot en der werken over het droogmaken van het Haarlemmermeer, door W. J. C. van Hasselt. Amst. G. J. A. Beijerinck. 1838. 8°.

Haarlemmermeer in 1500. *Letterb.* II. 1838. 113.

Hanegraaff (A. P), de Leeuw en J. Kros, Beschouwing van de droogmaking van het Haarlemmermeer in betrekking tot Rijnlands waterstaat. Vervat in een rapport aan Dijkgraaf en Hoogheemraden van Rijnland. 1839. 4°.

Merkes, Notice sur le dessèchement de la mer de Harlem. *Société de Geographie,* 3e S. 1844. I. 92.

Simons (G.), Over de stoomtuigen voor de droogmaking van het Haarlemmermeer. *Inst. Verh.* 3e R. 1849. I. 1.

Conrad (F. W.), Oeverwerken van het Haarlemmermeer. *Verspr. Bijdr.* 1849. 149.

Boon Mesch (A. H. van der), De droogmaking van het Haarlemmermeer. *Tijdschr. v. Nijv.* 1855. XVIII. 334.

Beknopt overzicht van de droogmaking van het Haarlemmermeer. *Sloet, Tijds.* 1855. XII. 448.

Downing, Draining of Haarlem Lake. *J. Frankl. Inst.* 1856. LXI. 227.

Bosscha (H. C.), Draining of Haarlem Lake. *J. Frankl. Inst.* 1856. LXII. 291, 361. 1857. LXIII. 15.

Amersfoord (J. P.), Het Haarlemmermeer. Oorsprong, geschiedenis, droogmaking, wegen en vaarten, wijze van bestuur van waterschap, cultuur van den grond. Twee voordrachten in de Maats. Felix Meritis. Haarlem, A. C. Kruseman. 1857. 8°.

Dessèchement du lac de Harlem. *Ann. d. p. et ch.* 1860. livr. Sept. et Oct.

Gevers van Endegeest (D. T.). Over de droogmaking van het Haarlemmermeer. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1843—61. 3 dln. 8°. Met atlas. fol.

—— Du dessèchement du Lac de Harlem. Amst. F. Muller. 1849—61. 8°. Avec atlas. fol.

—— Die Austrocknung des Harlemmer Meeres. *Allg. Bauz.* 1865. 238.

Figuier (L.), Le dessèchement du lac de Harlem et ses résultats. *Année Scient.* 1865. 428.

Boekel (P.), Geschiedenis van het Haarlemmermeer, in schetsen en tafereelen. Amst. G. L. Funke. 1868. 8°. Met kaarten.

— — Het Haarlemmermeer. Wat het was en wat het is. Amst. G. L. Funke. 1871. 8°.

Beijerinck (J. A.), Geschied- en waterbouwkundige beschrijving der droogmaking van den Zuidplaspolder in Schieland. *Inst. v. Ingenieurs*, 1851—52. 6.

De Prins Alexander-polder. *N. Rott. C.* 1872. *Mag. v. Lb.* 1872. 110.

Stukken betrekkelijk het plan tot droogmaking van de kleine plassen in Schieland, gedrukt op last van het Hoogheemraadschap. Rott. S. Mostert en Zonen. 1861. 8°.

Bevordering van grond-aanwas in Zeeland. *Lb. C.* 1877 n° 2.

Verheye van Citters (J.), De opkomst en aanwas van de ambachtsheerlijkheid Poortvliet. Met 2 kaartjes. *Nehalennia*, 1850. 1.

Casembroot (F. C. de), Inpolderingen in Zeeland. *Tijds. v. Nijverh.* 1865. XXVIII. 295.

Polders, Waterschappen.

In 't algemeen.

Schels (J. B.), Die Niederländischen Polders. *Oestr. Mil. Z.* 1833. I. 126.

Blanken Jzn. (J.), Memorie van geschiedkundige aanteekeningen over de vroegere binnendijksche waterontlastingen door sluizen en waterleidingen tot in de buitenrivieren en daarop gevolgde eerste stichting der windwatermolens met derzelver lage en hooge boezems. Utrecht, N. van der Monde; Amst. J. C. van Kesteren. 1834. 4°.

— — Eerste vervolg-memorie over de vroegere binnendijksche waterontlastingen enz. Utrecht, N. van der Monde. Amst. J. C. van Kesteren. 1836. 4°.

Dutch Dikes and Polders. *Chamb. J.* 1867. XLIV. 793.

Nasse (R.), Ueber Landentwässerung in Holland. Mit Karte. *Petermann, Mitth.* 1884. 9.

Beekman (A. A.), Nederland als polderland. Zutfen, W. J. Thieme & Co. 1884. 8°

Plaatselijk.

Verzameling van stukken rakende het Winsumer en Schaphalster Zijlvest, en de middelen tot verbetering van deszelfs waterstaat, gedrukt op last der ingelanden onder de schipperijen van Innerdijk en het Vierendeel. Gron. 1821. 8°.

Verslag der centrale afdeeling op het 2e rapport der staats-commissie betreffende de grenzen van het waterschap Hunsingo, en van het waterschap Oldambt en Fivelingo. Gron. Prov. Gron. Courantdrukkerij. 1856. 8°.

Staten der molenkoloniën gelegen tusschen het Reitdiep en het Damsterdiep in de vier Kerspelen Bellingwolder-, Termunter-, Oterdummer- en Drie Delfzijlen- Zijlvestenijen en bezuiden het Winschoterdiep en den A-stroom in de prov. Groningen. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1857. 8°.

Rhijn (K. van), M. E. C. Plemp, J. Kater Tzn. en J. Singels, Kaarten betrekkelijk de indeeling der provincie Groningen in nieuwe waterschappen, genaamd molenkoloniën enz. Schaal 1 : 50.000. 's Hage, Topogr. Bur. 6 bl.

Rapport der commissie ter zake van de indeeling der provincie in nieuwe waterschappen, opzigtelijk de tegen de daarstelling van het waterschap Oldambt en Fivelingo ingebrachte bezwaren, vergezeld van een voorstel der werken, die in dat waterschap moeten worden uitgevoerd. Gron. Erven C. M. v. Bolhuis Hoitsema. 1857. 8°.

Kaart van het nieuw op te richten waterschap Westerkwartier. Gron. E. D. H. Schutter. 1857.

Rhijn (K. van), De algemeene waterpassing der prov. Groningen. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1860. 8°.

—— Beschrijving van de molenpolders in het Westerkwartier der provincie Groningen, en de daardoor uitwaterende in de prov. Drenthe. Onder toezicht van C. Brunings opgemaakt. Gron. Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1862. 8°. Met kaart en hoogteschaal der polders.

—— Kaart van de molenpolders in het Westerkwartier der prov. Groningen, en de daardoor uitwaterende in de prov. Drenthe. Schaal 1 : 50.000. Gron. J. H. van de Weijer. 1862.

Geertsema (C. J.), Beschouwingen over het waterschap Oldambt, mede naar aanleiding van het ongunstig rapport van de commissie uit het hoofdbestuur over een stoomgemaal. Gron. J. B. Wolters. 1867. 8°.

Stukken betrekkelijk aan te brengen verbeteringen in den binnenlandschen waterstaat der prov. Friesland. 2e druk. Leeuw. Prov. drukkerij. Wed. v. d. Bosch. 1855. 8°.

Haijward, Rapport van den 8en Juni 1868, betreffende het onderzoek naar den hoogen stand des boezemwaters in sommige gedeelten der provincie Friesland, in verband met daartoe betrekkelijke adressen. Leeuw. 1868.

Lijcklama à Nyeholt (J. A.), Verbetering van Frieslands watertoestand. Beschouwingen over de middelen en beginselen, welke ten aanzien der afstrooming van het boezemwater van deze provincie vroeger bestonden, thans bestaan en nog gevolgd behooren te worden. Leeuw. W. Eekhoff. 1869. 8°.

Frieslands boezemwater in verband beschouwd tot de voorgenomen aandamming van Ameland aan den vasten wal, en de wenschelijkheid eener indijking van de Zuiderzee, Wadden en Lauwerzee door een lid van de Friesche M. v. Lb. en Veet. Leeuw. A. Akkeringa. 1870. 8°.

Brunings (C.) en P. Caland, Memorie over den toestand van den binnenlandschen waterstaat der prov. Friesland. Leeuw. H. de Groot. 1871. 8°. Met 11 gedr. gel. bijlagen.

Lijcklama à Nyeholt (J. A.). Frieslands waterstaat en landbouw. Beschouwingen over de rapporten en voorstellen tot verbetering van den stand van het boezemwater in de prov. Friesland. Leeuw. W. Eekhoff. 1871. 8°.

Buma (A.), Ontwerp in betrekking tot Frieslands handel, nijverheid, scheepvaart en afstrooming. Sneek, van Druten en Bleeker. 1874. 8°.

Santheuvel (A. O. van den), Waterschap Oost- en West-Dongeradeel in Friesland. *Inst. v. Ingenieurs*, 1876—77. 8.

Vermaes (S. J.), De Lauwerzee en hare geulen in verband met de verbetering van den binnenlandschen waterstaat in Friesland beschouwd. Leeuw. Coöp. Handelsdrukkerij. 1879. 8°.

Derks (P. A.), Het waterschap Ruinerwold, vastgesteld door de provinciale Staten van Drenthe in de zomervergadering van 1867. Meppel, H. J. Gelderman. 1871. 8°.

Backer (W. J.), Rapport omtrent den toestand der polders Oldebroek, Zalk, Kamperveen, Onderdijks, Broeken en Maten, Buitendijks en Haatland. Kampen. 1861.

Rapport uitgebracht aan den dijkstoel van het polderdistrict van den Boemelerwaard, boven den Meidijk, door de commissie tot onderzoek der beste middelen, welke tot verbetering van den waterstaat in dit district moeten aangewend worden. 's Bosch, Amst. en Rott. Lutkie en Cranenburg. 1850. fol.

Gempt (B. te), Rivierpolders in Nederland (Maas en Waal). Hunne gebreken en middelen tot herstel. Haarlem, A. C. Kruseman. 1857. Met krt. en pl. 8°.

Rechteren van Ahnem (J. D. van), Schets van een ontwerp tot beveiliging der rivierpolders (van Gelderland) tegen doorbraak in de dijken. 's Hage, H. L. Smits. 1861. 8°.

Eijck van Zuijlichem (F. N. M.), Gedachten over den toestand onzer rivierpolders (in Gelderland). Utrecht, Nolet & Zn. 1861. 8°.

Os (A. van), Eenige beschouwingen, betrekkelijk den toestand van het polderdistrict Bommelerwaard beneden den Meidijk. Gor. J. Noorduyn & Zn. 1861. 8°.

Toorn (J. van der), Statistieke opgave en beschrijving van den Bommelerwaard, boven den Meidijk. *Verh. Bat. Gen.* 2e R. 1867. I. 1.

Eijck van Zuijlichem, Onze rivierpolders (in Gelderland). *Lb. C.* 1871 n° 12.

Bloem (A.), Wat is recht? Eenige opmerkingen aan de hand der geschiedenis over de waterlossing in de polderdistricten, het Rijk van Nijmegen en Maas en Waal. Utrecht, G. A. van Hoften. 1880. 8°.

Backer (W. J.), Rapport over den waterstaatstoestand van het polderdistrict Veluwe en ontwerp eener verbeterde afwatering van het district. Leijden, E. J. Brill. 1881. 8°.

Klijn (C. W. M.), Nieuwe kaart van het hoogheemraadschap van de uitwaterende sluizen in Kennemerland en West-Friesland. Schaal 1 : 32,000. 1825. 16 bl.

Diggelen (A. van), Kaart van de bedijkte Schermer, gelegen in 8 gemeenten. Schaal 1 : 10,000. 1836. 1 bl.

Heldring (O. G.), De Anna-Paulowna polder. Amst. G. J. A. Beijerinck. 1847. 8°.

Leeuw (J. C. de), Kaart van den Anna-Paulowna polder in Noord-Holland ingedijkt in de jaren 1845—46. Schaal 1 : 20,000. Haarl. A. C. Kruseman. 1848.

—— Korte beschouwing van den toestand des Anna-Paulowna polders in Maart. 1851. Haarlem, Erven Loosjes. 1851. 8°.

Sterr (P. van der), Bovenkerkerpolder. *Inst. v. Ingenieurs*, 1853—54. 54.

Conrad (J. F.), J. C. de Leeuw, H. Linse en L. A. Reuvens, De bemalingsmiddelen van het waterschap de Beemster. Haarlem, Erven Bohn. 1873. 4°.

Hoorn (W. A. C. van), Een woord over Amstelland. *Econ.* 1870. 1239.

Kruimel (J. G.), Beschouwingen over de waterschapsbelangen in Amstelland gegeven den 21en Sept. 1871. Amsterdam, L. F. J. Hassels. 1871. 8°.

Verslag van de gecombineerde commissie uit de middel- en binnendijksche buitenveldsche polders (Nieuwer Amstel) omtrent eene gemeenschappelijke stoombemaling. 19 Nov. 1875. Amst. 1875. 8°.

Leeuw (J. C. de) en W. F. A. Beijerinck, Bemaling der middel- en binnendijksche buitenveldersche polders. Amst. 1875. 8°.

Bientjes (J. A.), De Horstermeer, thans eene kolonie van schollevaars, vroeger en in de toekomst een woonplaats voor menschen. *Eigen Haard*, 1881. 164.

Kock (P.) en J. A. Beijerinck, Kaart van de droogmaking van het Haarlemmermeer en van de daaraan grenzende polders en gemeenten. Schaal 1 : 15,000. 1842. 4 bl.

Kaart van den Haarlemmermeerpolder met deszelfs verkavelingen, wegen, vaarten en togten, alsmede de omliggende gemeenten, wegen, enz. Schaal 1 : 15,000. Leiden, H. R. de Breuk. 1855. 1 bl. pl.

Kaart van den Haarlemmermeerpolder, met deszelfs verkavelingen, aanteekeningen, wegen, vaarten en togten, alsmede de omliggende gemeenten, meeren, wegen, enz. Schaal 1 : 60,000. Benevens den staat en den koopprijs der verkochte perceelen en de namen der primitieve koopers. Off. uitgave 2e herz. en verm. druk. Leijden, De Breuk & Smits. 1855. 1 bl. gekl. lith. in 8°. gevouwen met afzonderl. tekst.

Geus (G. A. de), Kaart van de gemeente Haarlemmermeer met den staat der primitieve koopers en de oppervlakte van ieder perceel. Schaal 1 : 50,000. Rott. van Gogh en Oldenzeel. 1855. 1 bl.

Storm Buijsing (D. J.), J. P. van den Berg Jr., A. A. C. de Vries Robbé, P. van der Sterr en J. Leguit, Rapport der commissie tot onderzoek naar de middelen, welke zouden zijn aan te wenden, om aan alle landen van den Haarlemmermeerpolder eene behoorlijke waterontlasting te verzekeren. Haarlem, C. Zwaardemaker. 1858. 8°.

Rapport der commissie tot onderzoek naar de middelen tot behoorlijke waterloozing in den Haarlemmermeerpolder, beoordeeld door geen hoofdingeland. Haarlem, A. C. Kruseman. 1858. 8°.

Egmond (A. van), Gedachten omtrent de verbetering van den Haarlemmermeerpolder. Gedrukt voor rek. van den Haarlemmermeerpolder. 1859. 8°.

Bedenkingen tegen het rapport der commissie tot onderzoek naar de middelen, welke zouden zijn aan te wenden, om aan alle landen van den Haarlemmermeerpolder bij voortduring eene behoorlijke waterontlasting te verzekeren, door een niet-ingeland. Amst. J. Noordendorp. 1859. 8°.

S., De Haarlemmermeerpolder. (Beschouwing van het werk: Bedenkingen tegen het rapport der commissie tot onderzoek naar de middelen, welke zouden zijn aan te wenden, om aan alle landen van den Haarlemmermeerpolder bij voortduring eene behoorlijke waterontlasting te verzekeren). *Gids*, 1859. I. 542.

Amersfoordt (J. P.), Opmerkingen omtrent de peilen, opgenomen in den Krommen Togt van 27 Aug. tot 13 Nov. 1861. *Weekbl. v. Haarl.* 1862 n° 15.

Egmond (A. van), Nieuwe kaart van den Haarlemmermeerpolder en omstreken, zich uitstrekkende tot de steden Amsterdam, Beverwijk, Haarlem en Leiden, benevens de doorgraving van Holland op zijn Smalst en de voorgestelde droogmaking van het IJ. Schaal 1 : 75,000. Haarlem, J. J. van Brederode. 1866.

Stieltjes (T. J.), Over den toestand van den Haarlemmermeerpolder in den droogen zomer van 1868. *Versl. K. Acad. d. Wet. Nat.* 2e R. 1874. VIII. 309.

Amersfoordt (J. P.), De kilbemaling van den Haarlemmermeerpolder. Opstel over het verbeteren van de waterstanden in Haarlemmermeer, door droogmaling van het lage, en bevloeiing van het hooge land, in verband met eene verbeterde eindopmaling van het boezemwater. Amst. J. H. en G. van Heteren. 1869. 8°. Met houtgr.

Elink Sterk (A.), Advies over twee adressen over de waterstanden in den Haarlemmermeer enz. Haarlem. 1874.

Blanken Jr. (A.), Waterloopkundige proeven der stroomsnelheid en berekening van de hoegrootheid van het vermogen der uitwatering van den boezem van Rijnland enz. Haarlem, Erven F. Bohn. 1823.

Conrad (F. W.), Geschiedkundige aanteekeningen betrekkelijk het hoogheemraadschap van Rijnland en deszelfs verschillende uitwateringen. *Vad. Lett.* 1832. II. 268, 310. Herdr. in *Conrad, Verspr. Bijdr.* 1849. 20.

Kros (J.), Kaart van het hoogheemraadschap van Rijnland. Schaal 1:75,000. 's Grav. Spanier. 1855. 1 bl.

Verslag van dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland aan de vereenigde vergadering omtrent den toestand van het hoogheemraadschap in 1858. Leijden, De Breuk & Smits. 1859. 8°.

Egmond (A. van), Beschrijving van den waterstaat van het hoogheemraadschap van Rijnland. *Verh. Bat. Gen.* 2e R. 1867. I. 2e S.

Conrad (F. W.), L. A. Reuvens en T. J. Stieltjes, Het verzekeren van den vasten boezemstand van Rijnland. 1868. 8°. Met pltn. Verkrijgbaar bij het Bestuur van Rijnland.

Gevers van Endegeest (D. T.), Het Hoogheemraadschap van Rijnland. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1871. 2 dln. 8°.

Conrad (J. F. W.), L. A. Reuvens, T. J. Stieltjes en P. Maas Geesteranus, Nadere adviezen uitgebragt aan dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland. Arnhem, G. W. v. d. Wiel & Co. 1872. Met pl.

Roijen (J. B. H. van), Open brief aan dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland, over de door de ingenieurs J. F. W. Conrad, L. A. Reuvens en T. J. Stieltjes voorgestelde stoombemaling. Utrecht, J. v. Boekhoven. 1874. 8°.

Stieltjes (T. J.), Is Rijnland in gevaar? Beschouwingen over den open brief van 2 April 1874 van J. B. H. van Roijen aan dijkgraaf en heemraden van Rijnland. Rotterdam, H. A. Kramers & Zn. 1874. 8°.

Roijen (J. B. H. van), Tweede en derde open brief. Bevattende beschouwingen over de brochure: »Is Rijnland in gevaar" van T. J. Stieltjes en ontwerpen tot het afmalen van Rijnlands boezem met groote waterraderen. Utrecht, J. van Boekhoven. 1874. 8°.

Overzichtskaart van de boezemwateren, polders en wegen in Rijnland. Schaal 1 : 50,000. Bewerkt door en gedrukt op last van het hoogheemraadschap van Rijnland. Leiden, P. J. Mulder 1884. 10 bl.

Alphabetische lijst der boezemwateren in Rijnland. Behoort bij de kaart van Rijnland van 1884. Utr. P. W. van de Weijer. 8°.

Dissel (E. F. van), Overzicht van Rijnland's waterstaat in de jaren 1859—1885. Leiden, 1886. 8°. Met 8 grafische voorstellingen.

Gevers Deijnoot (W. T.), Bijdrage tot de kennis der hoogheemraadschappen en waterschappen, dijk- en polderbesturen in de provincie Zuid-Holland. Rott. M. Wijt & Zn. 1844. 8°.

Polderkaart van Zuid-Holland. Schaal 1 : 50,000. 's Hage, 1870.

Goes (A. v. d.), Disputatio academica inauguralis de aggerum et aquarum curatorum collegio in Delflandia, hoogheemraadschap van Delfland. Lugd. Bat., Haak et Soc. 1832. 8°.

Meijlink (A. A. J.), Geschiedenis van het hoogheemraadschap en der lagere waterschapbesturen van Delfland. 's Grav. Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1847. 1851. 8°.

Storm Buijsingh (D. J.), L. J. A. van der Kun en J. A. Scholten, Verbetering van Delflands waterstaat. *Inst. v. Ingenieurs*, *Verh.* 1852—53. 41.

Beijerinck (M. G.), Statistieke opgaven betreffende den waterstaat van het hoogheemraadschap van Delfland en van den Krimpenerwaard. *N. Verh. Bat. Gen.* X. 185.

Scholten Hzn. (J. A.), Beschouwing van de Schie en derzelver betrekking als boezem voor de ontlasting van de polderlanden. Rotterdam, v. d. Meer en Verbruggen. Amst. C. L. Brinkman. 1834. 8°.

Gevers Deijnoot (W. T.), Statistieke opgave en beschrijving van het hoogheemraadschap van Schieland. *N. Verh. Bat. Gen.* 1850. X. 1.

Beijerinck (J. A.), Geschied- en waterbouwkundige beschrijving van den Zuidplaspolder in Schieland. *Inst. v. Ingenieurs*, *Verh.* 1851—52. 6.

Exalto (L.), Rapport aan de vergadering van ingelanden uitgebracht ten opzichte van eene geheele stoombemaling van den Zuidplaspolder. Gouda, 1875. 8°.

Blanken Jr. (A.), Verhandeling over de verbetering van den Krimpenerwaard. *Verh. Bat. Gen.* 1806. IV. 1.

Regt (J. W.), Geschied- en aardrijkskundige beschrijving van den Zwijndrechtschenwaard, den Riederwaard en het land van Putten over de Maas. Zwijndrecht, J. Boden. 1848. 8°.

Sand (D. van 't), Beschrijving van den Alblasserwaard en de Vijf Heerenlanden. Gor. Noorduyn & Zoon. 1845. 8°.

Scholten Hzn. (J. A.), Statistieke opgave en beschrijving van den Alblasserwaard en de Vijf Heerenlanden. *N. Verh. Bat. Gen.* 1850. X. 113.

Bikker (J.), Brief aan de Provinciale Staten van Zuid-Holland, inhoudende eenige op- en aanmerkingen, omtrent de waterschappen in den Alblasserwaard, de Vijf Heerenlanden en den Overwaard. Gorinchem, A. van der Mast. 1851. 8°.

Rose (H.), N. Exalto, J. P. van den Berg en A. van der Haven, Rapport over de verbetering van het voorgemaal van den Overwaard. Gor. H. Horneer. 1867. 8°.

Slotemaker (H. N. A. L.), Voorstel tot verbetering van het voorgemaal in den Elshout door middel van een stoomwaterwerk voor den Alblasserwaard. Dordrecht, Blussé en van Braam. 1852. 8°.

Rijckevorsel (P. A. M. V. O. van), Bijdrage tot de kennis der hoogheemraadschappen en waterschappen in de provincie Utrecht. Utr. C. v. d. Post. 1846. 8°.

Laan (H. A.), Beschouwingen betreffende den oorsprong der waterschappen en polderbesturen in Utrecht. Utrecht, 1852. 8°.

De polders der Oosterschelde. *Overijss. C.* 1851. *Lb. C.* 1851 n° 68.

Caland (A.), Proeve ter beantwoording van eenige aan het Zeeuwsch Genootschap ingezonden vragen betreffende eenige belangrijke punten der aan zee of aan de monden der rivier liggende polders. *Arch. Zeeuwsch Gen.* 1856—1863. I. 103.

Cau (B. C.), Eenige geschiedkundige bijzonderheden, betreffende den polder Schouwen uit authentieke en andere geloofwaardige bescheiden in chronologische orde verzameld. *Arch. Zeeuwsch Gen.* 1878. III. 3 St. 23.

Hollestelle (A.), Geschied- en waterstaatkundige beschrijving van de waterschappen of polders op het eiland Tholen. *Arch. Zeeuwsch Gen.* 1879. IV. 1.

Schraver (A.), Over de uitloozing van het landwater uit Walcheren. *N. Verh. Z. Gen.* 1807. I. 135.

Dronkers (D.), Beschouwingen over het jaarverslag van de centrale directie van Walcheren, over 1859. Bevattende tevens wenken aan allen die belang hebben bij polders, aan zee of zeearmen gelegen. Middelburg, J. de Jong Zijlstra. 1860. 8°.

Caland (A.), Beschouwingen over den physischen en geldelijken toestand van den polder Walcheren in het jaar 1866. Middelburg, Gebr. Abrahams. 1867 8°.

Hoorn (A. de), Les polders de la rive gauche de l'Escaut et du littoral Belge. *Mém. Cour. Ac. R. Br.* 8°. V. 1.

Geus (A. de) en E. C. B. van Rappard, Statistiek tableau der polders in Noord-Brabant. 's Bosch, H. Palier & Zoon. 1843. fol.

Mortel (J. B. H. van de), Overzigt van den gebrekkigen staat der waterlossing van de Maaspolders en van de landen in de omstreken van 's Hertogenbosch. 's Bosch, Gebr. Muller. 1848. 8°. Met krt.

Kaart van den polder van het Bosveld en May. Schaal 1 : 10,000. 's Bosch, M. van Osch. 1 bl.

FLORA.

VOORBERICHT.

Gegevens omtrent de Literatuur onzer Flora zijn voornamelijk verzameld door Bergsma en Miquel in de Konst- en Letterbode van 1834 [1]), door Sloet tot Oldhuis en van Iterson in: Bouwstoffen voor Geschiedenis en Statistiek van den Nederlandschen Landbouw [2]) en door Oudemans in: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland [3]).

Bergsma en Miquel gaven elk afzonderlijk lijsten van minder bekende werken over onze Flora. Door Sloet tot Oldhuis en van Iterson werden nog eenige titels daarbij gevoegd en de reeks tot op onzen tijd aangevuld. De verhandeling van Oudemans bestaat uit twee afdeelingen. De eerste bevat een lijst van alle schriften, waarin over de Flora van Nederland gehandeld is. De tweede bevat een uitvoerige uiteenzetting van de beteekenis der werken van de oudere schrijvers voor de kennis der Flora van ons land.

Wat sinds 1845 op het gebied onzer Flora het licht zag werd grootendeels

---

1) *C. A. Bergsma*, Lijst der werken waarin onze inlandsche planten als zoodanig opgegeven en beschreven zijn. Konst- en Letterbode 1834. I. N° 2. p. 23–26.

F. A. W. Miquel, Iets over de Litteratuur onzer inlandsche Flora. Ibidem N° 3. p. 57—59, N° 5. p. 80.

C. A. Bergsma, Brief aan den Redacteur van den Konst- en Letterbode. Ibidem N° 8. p. 114–116.

F. A. W. Miquel, Brief aan den Redacteur van den Konst- en Letterbode. Ibidem N° 13. p. 196—197.

C. A. Bergsma, Brief aan den Redacteur van den Konst- en Letterbode. Ibidem N° 14. p. 212 -215.

2) *B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis* en *W. J. D. van Iterson*, Proeve eener opgave van bouwstoffen voor eene geschiedenis en statistiek van den Nederlandschen Landbouw. 's Gravenhage. M. Nijhoff. 1874.

3) *C. A. J. A. Oudemans*, De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland uit de bronnen geschetst en kritisch toegelicht. Nederlandsch Kruidkundig Arch. 2e Serie. Deel II. 3e St. 1877. p. 214—319. Deel III. 1e St. 1878. p. 1—75. Deel. III. 3e St. 1881. p. 325—398.

opgenomen of besproken in het Nederlandsch Kruidkundig Archief, waarin ook de genoemde verhandeling van Oudemans voorkomt.

Eerst onder redactie van een paar leden der Vereeniging voor de Flora van Nederland als zelfstandig tijdschrift verschenen, later, toen dit genootschap haar naam verwisselde met dien van Nederlandsche Botanische Vereeniging, als orgaan dier Vereeniging uitgegeven, bevat dus het Nederlandsch Kruidkundig Archief een bijna volledig overzicht van alles wat er voor de Flora van Nederland is gedaan [1]).

---

1) *Nederlandsch Kruidkundig Archief.*

1e Serie. Deel I. Uitgegeven door W. H. de Vriese, F. Dozy en J. H. Molkenboer.
1e St. 1846. p. 1—115. — 2e St. 1846. p. 116—184. — 3e St. 1847. p. 185—299. — 4e St. 1848. p. 301—563.

Deel II. Uitgegeven door W. H. de Vriese, F. Dozy en J. H. Molkenboer.
1e St. 1849. p. 1—136. — 2e St. 1850. p. 137—278. — 3e St. 1850. p. 1—144. — 4e St. 1851. p. 145—288.

Deel III. Uitgegeven door W. H. de Vriese en F. Dozy.
1e St. 1851. p. 1—196. — 2e St. 1852. p. 197—309. — 3e St. 1854. p. 311—389. — 4e St. 1855. p. 391—522.

Deel IV. 1e St. 1856. p. 1—95. Met eene plaat. Onder redactie van F. Dozy.
2e St. 1856. p. 97—160. Onder redactie van F. Dozy.
3e St. 1858. p. 161—338. Met eene plaat. Onder redactie van W. H. de Vriese, W. F. R. Suringar en S. Knuttel.
4e St. 1859. p. 341—516. Onder redactie van W. H. de Vriese, W. F. R. Suringar en S. Knuttel.

Deel V. 1e St. 1860. p. 1—134. Onder redactie van W. H. de Vriese, W. F. R. Suringar en S. Knuttel.
2e St. 1861. p. 135—305. Met eene plaat. Onder redactie van W. H. de Vriese, W. F. R. Suringar en S. Knuttel.
3e St. 1863. p. 135—266. Onder redactie van W. F. R. Suringar en J. Cop.
4e St. 1870. p. 267—461. Onder redactie van W. F. R. Suringar en J. Cop.

2e Serie. Onder den titel: Nederlandsch Kruidkundig Archief. Verslagen en Mededeelingen der Nederlandsche Botanische Vereeniging.

Deel. I. Onder redactie van W. F. R. Suringar, C. A. J. A. Oudemans en Th. H. A. J. Abeleven.
1e St. 1871. p 1—122. Pl. I—II. — 2e St. 1872. p. 123—220. Pl. III—VI. — 3e St. 1873. p. 221—279. Pl. VII—XV. — 4e. St. 1874. p. 281—452. Pl. XVI—XIX.

Deel II. Onder redactie van W. F. R. Suringar, C. A. J. A. Oudemans en Th. H. A. J. Abeleven.
1e St. 1875. p. 1—176. Pl. I—II. — 2e St. 1876. p. 77—137. Pl. III—V. — 3e St. 1877. p. 139—277. — 4e St. 1877. p. 279—398.

Deel III. Onder redactie van W. F. R. Suringar, C. A. J. A. Oudemans en Th. H. A. J. Abeleven.
1e St. 1878. p. 1—161. — 2e St. 1879. p. 162—267. — 3e St. 1881. p. 269—398. — 4e St. 1882. p. 399—493. Pl. I—IV.

Reeds daarom is er reden zijn inhoud uitvoeriger te vermelden dan dien van andere tijdschriften. Maar bovendien is dit noodzakelijk, omdat het de eenige weg is om de kennis van de Flora der verschillende streken van ons land te overzien en de behandeling der afzonderlijke groepen na te gaan.

Daarom zijn niet de verslagen der vergaderingen der Nederlandsche Botanische Vereeniging, maar de in die vergaderingen behandelde onderwerpen onder de titels opgenomen. De verslagen van de Voorzitters der Vereeniging, die behalve mededeelingen over de Vereeniging zelve gewoonlijk berichten omtrent nieuwe indigenen en beschouwingen over critische planten bevatten, zijn steeds als bijdragen tot de Flora van Nederland vermeld, terwijl ook de daarin voorkomende grootere uitweidingen over de Flora's van bepaalde streken of over bepaalde plantengroepen onder die hoofden aangehaald zijn.

Daarentegen zijn er geene berichten opgenomen uit Landbouw- en andere couranten handelende over het meer of minder veelvuldig voorkomen als woekerplanten, onkruid op bebouwden grond van bekende inheemsche gewassen, zooals hermoes, herik enz.

Natuurhistorische of Botanische schoolleerboeken, waarin algemeen voorkomende planten als materiaal voor het onderwijs besproken worden, kunnen niet tot de literatuur der Flora gerekend worden en zijn dus van onze lijst uitgesloten.

De vermelding der oudere Botanisten kon hier niet geheel achterwege blijven, daar de door hen opgegeven plantennamen door hunne navolgers steeds tot latere synoniemen zijn teruggebracht, zoodat het thans, voornamelijk door de onderzoekingen van Oudemans, volstrekt niet twijfelachtig is, welke planten door Dodonaeus, Clusius, Lobelius, Vorstius, Pilleterius, enz. bedoeld zijn.

De namen waarvan Boerhaave en zijne tijdgenooten gebruik maakten, waren reeds door Linnaeus zelven tot de binominale nomenclatuur herleid.

Om echter de lijst niet te zeer uit te breiden en om eenheid te verkrijgen met die van andere vakken, is het midden van de vorige eeuw [1]), toen de Linneaansche nomenclatuur werd ingevoerd, als beginpunt aangenomen, terwijl de voornaamste werken van oudere schrijvers met verkorten titel in een noot aan het begin der verschillende hoofdstukken worden opgegeven.

Leiden, Maart 1886. J. G. Boerlage.

Deel IV. Onder redactie van W. F. R. Suringar, C. A. J. A. Oudemans en Th. H. A. J. Abeleven.
1e St. 1883. p. 1—137. Pl. I—II. — 2e St. 1884. p. 139—200. Pl. III. — 3e St. 1885. p. 201—353. Pl. IV—VIII.

1) Eigenlijk 1753, het jaar der uitgave van de eerste editie van Linnaeus Species Plantarum.

A. VERSPREIDING DER PLANTEN.

Nederland in 't algemeen. [1]

---

1) ***De voornaamste vóór-Linneaansche werken, welke berichten over de Flora van Nederland bevatten, zijn:***

Dodoens (R.), Cruydeboeck. In den welchen etc. Antw. v. d. Loe. 1554—1563, 1581, 1590. De stirpium historia commentariorum. Antw. v. d. Loe. 1559. Stirpium historiae Pemptades Sex. Antw. 1583 fol. Cruijdtboek volgens zijn laatste verbetering. Leijden. 1608. fol.

Zie over de werken van Dodonaeus: Miquel, Aant. over de verdiensten van R. Dodoens omtrent de kennis onzer Flora. Tijdsch. v. Nat. Gesch. I. 1834. p. 280—289. Roentgen P. L., Bemerkungen über Dodonaeus Leben und Schriften Inaugural-Dissert. Wurzb. 1842 en Oudemans, De ontwikkel. onzer kennis aang. de Fl. v. Nederl. Ned. Kruidk. Arch. 2e Serie. Deel II. 4e St. 1877. p. 279—324 en 348—349.

Lobel (M. de), Plantarum seu stirpium historia. Antw Plant. 1576. fol. Kruijdtboeck ofte beschrijvinghe van allerleije gewassen, kruiden, heesters en de gheboomten. Antw Plant. 1851. 2 Vol. fol.

Zie over de werken van de Lobel: Oudemans, De ontw. onzer kennis enz. Ned. Kruidk. Arch. 2e Serie. Deel II. 4e St. 1877. p. 325—436 en 348—349.

Ecluse (C. de l'), Rariorum plantarum historia. Antw. Moret. 1601. fol.

Zie onder: De ontw. onzer kennis enz. Ned. Kruidk. Arch. 2e Serie. Deel II. 4e St. 1877. p. 341—349.

Nijlandt (P.), De Nederlandsche Herbarius. Amsterd. 1670. 4°. 1673. 1680. 1682.

Ray (J.), Travels through the Low Countries, Germany, Italy and France etc. Lond. 1673. 1738.

Bevat aanwijzingen omtrent groeiplaatsen van planten in Nederland.

Munting (A.), Ware oeffening der planten. Leeuwarden. 1671. Amsterd. 1682.

Commelijn (J.), Catalogus Plantarum indigenarum Hollandiae. Amsterd. 1683. Lugd. Bat. 1709. 12°.

Herman (P.), Horti Academici Catalogus. Lugd. Bat. Corn. Boutesteijn. 1687.

De inlandsche planten met een * geteekend.

Blankaart (Steph.), Den Nederlandsche Herbarins ofte Kruidboek. Amst. J. ten Hoorn. 1698. — Amst. N. ten Hoorn. 1714.

Koker (Aeg. de), Plantarum usualium Horti Medici Harlemensis Catalogus. Harl. 1702.

De inlandsche planten met een * geteekend.

Boerhaave (H.), Index plantarum quae in Horto Acad. Lugd. Bat. reperiuntur. Lugd. Bat. 1710

—— Index alter plantarum quae in Horto Acad. Lugd. Batavae aluntur. Lugd. Bat. Petr. v. d. Aa. 1720. 4°. Lugd. — Bat. Janssen. v. d. Aa. 1727.

De inlandsche planten met een * geteekend.

Linnaeus (C.), Hortus Cliffortianus. Amstelod. 1737. fol.

Rosenthal (C. F.), Flora Belgica quam sub praesidio D. D. Car. Linnaei proposuit. Upsaliae. 1760. 4°. 23 p. Dissertat. Inauguralis. (Iterum edita in Amaenit. Acad. VI. 1763. p. 44—63).

Schwencke (M. W.), Kruidkundige beschrijving der in- en uitlandsche gewassen welke hedendaagsch meest in gebruik zijn. 's Gravenhage, J. van Karnebeek. 1766. 8°. 327. p. praef.

Gorter (D. de), Flora Belgica exhibens Plantas per Foederatum Belgium crescentes. Trajecti ad Rhenum, Abraham a Paddenburg. 1767. 8°. 418, 30 p.

—— Florae Belgicae Supplementum primum. Trajecti. 1768. 8°.

Berckhey (J. Le Franck van), De natuurlijke historie van Holland. 12 Deelen 1769—1779. 8°.

Deel II. 1771. p. 488—599 geeft een opgave omtrent den plantengroei der veenen.

Houttuijn (M.), Houtkunde, verzameling van in- en uitlandsche houten en derzelver benamingen in het hollandsch, hoogduitsch, engelsch, fransch en latijn. Icones lignorum exoticorum et nostratium ex arboribus, arbusculis et fruticibus varii generis collectorum, aeri incisae et coloribus nativos imitantibus inductae. Addita sunt eorumdem lignorum nomina belgica, germanica, anglica, gallica et latina typis impressa. Amstelod. Sepp. 1773. 4°. 100. LVIII. p. 101. t. col. Ed. II. 1791. Suppl. 1795. Ed. germanica. Nürnberg. 1773—1798.

—— Natuurlijke Historie of uitvoerige beschrijvinge der dieren, planten en mineralen, volgens het samenstel van den heer Linnaeus. Met nauwkeurige afbeeldingen. Amsterdam bij de Erven F. Houttuijn, later bij J. v. d. Burgh & Zoon. 3 Deelen in 37 stukken. 1761—1785. 8°.

Het 2e Deel 1773—1783 bevat de Natuurlijke Historie der planten, waarin opgegeven wordt welke planten inlandsch zijn.

Gorter (D. de), Florae Belgicae supplementum alterum. Trajecti. 1777. 8°.

—— Flora VII Provinciarum Belgii Foederati indigena. Harlemi, C. H. Bohn et filium. 1781. 8°. 378. p. met portret, opdracht enz.

Baster (J.), Antwoord op de vraage voorgesteld door de Holl. Maatsch. der Wetensch. te Haarlem: Welke boomen, graanen, wortels, peulvruchten en planten ons nog bij aankweeking onbekend, zoude men met vrucht in ons land kunnen invoeren? En welke van dezelven en van de geenen die wij bezitten kunnen naar de gesteldheid der lucht en der gronden met het meeste voordeel tot voedsel voor menschen en dieren in onze gewesten geteeld worden. *Holl. Maats. d. Wet.* XIX. 1e st. p. 161—232. 1779.

Haren (W. van), Antwoord op dezelfde vraag: Welke boomen, graanen enz. *Holl. Maats. d. Wet.* XIX. 1e st. p. 233—277. 1779.

Brugmans (S. J.), Dissertatio ad quaestionem ab illustri academia regia scientiarum divionensi propositam. Quaenam sunt plantae inutiles et venenatae quae prata inficiunt horumque diminuunt fertilitatem; quaenam porro sunt media aptissima illis substituendi plantas salubres ac utiles nutrimentum sanum ac abundans pecori praebituras? Praemio condecorata. Groningae, P. Doekema. 1783. 8°. 90 p. dedic. etc.

Ehrhart (F.), Meine Reise nach der Graffschaft Bentheim und von da nach Holland nebst der Retour nach Herrenhausen. *F. Ehrhart, Beiträge zur Naturkunde.* II. 1788. p. 73—166.

Het eerst verschenen in Hannoverisch Magazin. 1783. Stück 12—18 en in het Nederduitsch vertaald in de Nieuwe genees- natuur- en huishoudkundige jaarboeken IIIe deel p. 97, IVe deel p. 53. Bevat een aantal groeiplaatsen van Nederlandsche planten en op p. 153 een lijst van 65 planten getiteld: Spicilegium Florae 7 Provinciarum Belgii foederati.

Geuns (S. J. van), Plantarum Belgii Confoederati Indigenarum Spicilegium quo Dav. Gorteri viri cl. Flora VII Provinciarum locupletatur. Harderovici. J. van Kasteel. 1788. 8°. 77 p. praef. etc.

Kops (J.), Flora Batava of afbeelding en beschrijving van Nederlandsche gewassen. XVII deelen elk zestien afleveringen en tachtig platen bevattende. 4°. Wordt nog voortgezet. Deel I—XIV. 1800—1868 bij J. C. Sepp, te Amst., deel XIV—XVII. 1874—1885 bij de Breuk en Smits te Leiden. Onder redactie van J. Kops, Deel I. 1803. Voorbericht van 1800. — Deel II. 1807. Voorbericht van 1804. — Deel III. 1814. — Deel IV. 1822. — Onder redactie van J. Kops en H. C. van Hall. Deel V. 1828. — Deel VI. 1832. — Deel VII. 1836. — Onder redactie van J. Kops en H. C. van Hall, de laatste eerst door F. A. W. Miquel later door J. E. v. d. Trappen opgevolgd. Deel VIII. 1844. — Onder redactie van J. Kops en J. E. v. d. Trappen, Deel IX. 1846. — Deel X. 1849. — Onder redactie van P. M. E. Gevers Deijnoot, Deel XI. 1853. — Onder redactie van P. M. E. Gevers Deijnoot daarna van F. A. Hartsen, Deel XII. 1865. — Onder redactie van F. A. Hartsen daarna van F. W. van Eeden, Deel XIII. 1868. — Onder redactie van F. W. van Eeden, Deel XIV. 1874. — Deel XV. 1877. — Deel XVI. 1881. — Deel XVII. 1885.

Voor een uitvoeriger titel zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis enz. *Ned. Kruidk. Arch.* 2e Serie. Deel II. 3e St. 1877. p. 239—244.

Geer (J. L. G. de), Plantarum Belgii Confoederati indigenarum spicilegium alterum quo Gorteri Flora VII Provinciarum amplificatur et illustratur. Trajecti. J. Altheer. 1814. 8°. 59 p. praef. etc.

Schuurmans Stekhoven (H.), Kruidkundig handboek bevattende eene systematische beschrijving van alle in de Nederlanden in het wild groeiende boomen, heesters en kruiden. Eerste deel behelzende de planten met zigtbare geslachtsdeelen. Plantae Phanerogamicae. Amsterdam, J. C. Sepp & Zoon. 1815. 8°. XVI. 465 p. Tweede deel. Plantae Cryptogamicae. Amsterdam, J. C. Sepp & Zoon. 1818. 8°. XXIV. 288 p.

p. 436—451 bevat eene naamlijst van planten in Nederland verzameld door C. G. C. Reinwardt.

Geuns (M. van), Plantarum Indigenarum, in usum sive medicum sive oeconomicum selectarum index systematicus. Accedit pro indoctioribus institutio aliqua botanica sermone vernaculo. Trajecti ad Rhenum apud Hortulanum Academicum 1816. 8°.

Hall (H. C. van), Responsio ad quaestionem botanicam etc.: Elaboretur historia et in ea accurata descriptio viginti ad minimum plantarum indigenarum in qua singulae partes ad legem regularum a Linnaeo in Philosophia Botanica propositarum a Willdenowo emendatarum sunt definienda. Amstelodami. 1819. 4°. 40 p.

Borch van Verwolde (A. P. R. C. van den), Verhandeling over de Nederlandsche woudboomen. *Inst. Verh.* 1820. V. p. 237—260.

Hall (H. C. van), Flora Belgii Septentrionalis sive Index plantarum indigenarum quae hucusque in VII Provinciis Foederatis repertae sunt. Amsterd. J. C. Sepp. et f. Vol. I. Pars 1—2. 1825. 8°. p. 1—746. Plantas phanerogamicas continens. Vol. I. Pars 3. 1836. p. 747—861. Plantas phanerogamicas continens in Batavo solo repertas post primi voluminis editionem anni 1825. Vol. II. Pars 1. 1832. XVI p. 1—231. Equisetaceae, Filices, Marsiliaceae, Lycopodiaceae, Musci et Hepaticae elaboratae studio F. A. G. Miquel et M. Dassen. Edidit, emendavit et praefatus est H. C. van Hall. Vol. II. Pars II. 1840. XI p. 232—477. Continens Lichenes quas elaboravit H. C. van Hall et Algas quas elaboravit F. A. G. Miquel.

Een uitvoeriger titel in Oudemans, De ontwikk. onzer kennis enz.

Hall (H. C. van), Nalezing op de Flora Belgii Septentrionalis. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* I. 1826. p. 135—150.

—— Tweede nalezing op de Flora Belgii Septentrionalis. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* II. 1827. p. 110—124.

—— Derde nalezing enz. Ibidem. III. 1828. p. 47—62.

—— Vierde nalezing enz. Ibidem. V. 1830. p. 78—87.

—— Vijfde nalezing enz. Ibidem. VI. 1831. p. 159—170.

—— Zesde nalezing enz. Ibidem. VII. 1832. p. 26—38.

—— Zevende nalezing enz. Ibidem. VII. 1832. p. 333—347.

Miquel (F. A. W.), De Noord-Nederlandsche vergiftige gewassen. Met gekleurde platen. Amsterdam, G. C. Sulpke, 1836. 198 p. 30 pl. 8°.

—— Disquisitio geographica-botanica de Plantarum Regni Batavi distributione. Lugd. Batav. P. H. v. d. Heuvel. 1837. 88. p. 8°.

Zie ook de recensie hiervan in Athenaeum IV. 2. p. 97—103. 1837.

—— De Noord-Nederlandsche vegetatie in hare hoofdtrekken vergeleken met die der Pruissische Rijn-Provincie. *Tijdschr. v. Nat. Gesch.* IV. 1873 p. 271—281.

In het Fransch vertaald verschenen in: Bulletin des Sciences Physiques et naturelles en Neerlande par F. A. W. Miquel, G. J. Mulder en W. Wenckebach.

Raffenau Delile (A.), Notice sur un voyage horticole et botanique en Belgique et en Hollande. Montpellier. 1838. 8°.

Hoffmann (J. F.), Kruidkundige mededeelingen. *Tijdschr. v. Nat. Gesch.* VI. 1839. p. 85—93 en p. 257—274.

Hall (H. C. van), Nieuwe bijdragen tot de Nederlandsche Flora. Eerste stuk. *Tijdschr. v. Nat. Gesch.* VIII. 1841. p. 203—259.

Trappen (J. E. van der), Herbarium vivum of verzameling van gedroogde voorbeelden van nuttige gewassen, vooral van de zulke die in Nederland inlandsch zijn of geteeld worden en wier kennis voor landbouw, handel en fabrijken belangrijk is, met derzelver beschrijving. Als bekroonde prijsverhandeling uitgegeven door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der nijverheid te Haarlem. Haarlem, V. Loosjes. Deel I. 1839. 747. p. Deel II. 1848. 955. p.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Nederl. Flora op de eerste algemeene bijeenkomst der leden. Leiden. 21 Aug. 1846.

—— Verslag der eerste algemeene bijeenkomst der leden van de Vereeniging voor de Nederl. Flora gehouden te Leiden 21 Aug. 1846. p. 3—26. 8°.

Niet opgenomen in het Ned. Kruidk. Arch. maar afzonderlijk uitgegeven.

Vereeniging voor de Nederlandsche Flora. Catalogus Herbarii in usum Societatis ab anno 1845—46 collati. 1846. 8°.

Vereeniging voor de Nederlandsche Flora. Catalogus Herbarii in usum Societatis ab anno 1846—47 collati. 1847. 8°.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Nederlandsche Flora in de tweede algemeene bijeenkomst der leden gehouden te Zeist den 20en en 21en Aug. 1847. Onderzoekingen naar de geographische verspreiding van eenige vooral door oudere schrijvers als inlandsch opgegeven en door latere onderzoekers betwijfelde planten onzer Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e, 5e St. 1848. p. 371—408.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter van de Vereeniging voor de Nederlandsche Flora in de derde algemeene bijeenkomst der leden gehouden te Velzen 25 en 26 Aug. 1848. Nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 35—67.

—— Mededeelingen omtrent de nieuwe soorten vermeld in het bewerkt gedeelte van den Prodromus. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 96—109.

—— Zeldzame en kritische soorten van de Nederlandsche Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 117—133.

Prodromus Florae Batavae. In sociorum imprimis usum edendum curavit Societas promovendo Florae Batavae studio. Lugd. Bat. Jac. Hazenberg Corn. Fil. 8°. Vol. I. 382. p. 1850. Plantae Vasculares. Elaboravit R. B. van den Bosch. Vol. II. Pars 1. p. 1—116. 1851. Musci frondosi et Hepaticae. Elaboraverunt F. Dozy et J. H. Molkenboer. Pars 2. p. 117—301. 1853. Lichenes Byssaceae et Algae. Elaboravit R. B. van den Bosch. Pars 3. p. 303—405. 1858. Fungorum ordines Hymenocetum et Discomycetum. Elaboravit F. Dozy. Pars 4. p. 1—191. 1866. Addenda ad Vol. II. Part. 1, 2 et 3 et Fungorum ordines Gastromycetum, Pyrenomycetum, Hyphomycetum et Coniomycetum. Elaboravit G. D. Westendorp.

Een uitvoeriger titel in: Oudemans, De ontwikkeling onzer kennis enz. Ned. Kruidk. Arch. (2). Deel II. 3e St. 1878. p. 254—255.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Nederlandsche Flora in de vierde algemeene bijeenkomst der leden gehouden te Arnhem den 17en en 18en Aug. 1849. Mededeelingen omtrent de nieuwe soorten vermeld in het bewerkt gedeelte van den Prodromus. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 2—24.

—— Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Nederlandsche Flora in de vijfde algemeene bijeenkomst der leden gehouden te Deventer 30 en 31 Aug. 1850. Mededeelingen omtrent de nieuwe soorten vermeld in het bewerkt gedeelte van den Prodomus. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 1e St. 1851. p. 128—141.

Trappen (J. E. van der), Bijdrage tot de kennis van Nederland's Flora. 's Gravenhage, A. Kloots & Comp. De voorrede gedagteekend van 1852. 52. p.

Oudemans (C. A. J. A.), Planten van Rotterdam en Zeist. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 210.

Cop (M. J.), Planten gevonden in Overijsselsch-Gelderland en bij Dordrecht. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 211—212.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen in de zevende bijeenkomst der leden gehouden te Leyden den 16 Juli 1852. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 241—247.

Eeden (F. W. van), De woekerplanten. *Alb. d. Nat.* 1854. p. 291—312.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen in de achtste algemeene bijeenkomst der leden gehouden te Nijmegen den 15en Juli 1853. Mededeelingen over nieuwe en zeldzame indigenae van de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 3e St. 1854. p. 318—332.

Hall (H. C. van), Neerland's Plantenschat of Landhuishoudkundige Flora, behelzende eene beschrijving der onkruiden, vergiftige en nuttige inlandsche planten en der in onzen landbouw gekweekte gewassen. Leeuwarden, G. T. N. Suringar. 1855. 332 p. 8°.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen in de negende vergadering der leden gehouden te Haarlem, 21 Juli 1854. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 436—452.

D.(ozy F.), Eerste Supplement tot den Prodromus Florae Batavae. Vol. I. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 494—520.

Staring (W. C. H.), De bodem van Nederland. De zamenstelling en het ontstaan der gronden in Nederland, ten behoeve van het algemeen beschreven. Deel uitmakend van »Natuurlijke Historie van Nederland". Haarlem, A. C. Kruseman. Deel I. 1856. 441 p. met eene kaart en 7 platen. Deel II. 1860. 480 p. en 4 platen. 8°.

Bevat lijsten van Nederlandsche Plantennamen.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen, in de tiende vergadering der leden, gehouden te Leyden den 20en Juli 1855. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 1e St. 1856. p. 18—39.

Walraven (A.), Waarnemingen omtrent eenige kritische inlandsche planten. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 2e St. 1856. p. 151—160.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen, in de elfde jaarvergadering gehouden te Utrecht den 25en Juli 1856. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 165—182.

—— Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen in de dertiende jaarvergadering gehouden te Leyden den 30en Juli 1858. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 4e St. 1859. p. 427—448.

Oudemans (C. A. J. A.), De Flora van Nederland, ten behoeve van het algemeen beschreven. Deel uitmakend van »Natuurlijke Historie van Nederland". 3 Deelen. 8°. met houtsneden in den tekst en een 4°. atlas van 91 gekleurde platen. Haarlem, A. C. Kruseman. Deel I. 1859. 472 p. Deel II. 1861. 450 p. Deel III. 1862. 408 p. Tweede en vermeerderde druk. Amsterdam, G. L. Funke. Deel I. 1872. 496 p. Deel II. 1873. 576 p. Deel III. 1874. 724 p.

Hall (H. C. van), Aanteekeningen omtrent eenige Nederlandsche planten. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* VIII. 1859.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen in de veertiende jaarlijksche vergadering, gehouden te Arnhem den 22en Juli 1859. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 31—68.

—— Opmerkingen naar aanleiding van Van Hall's »Aanteekeningen omtrent eenige Nederlandsche planten." *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 92—105.

—— Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen, in de vijftiende jaarlijksche vergadering, gehouden te Leiden den 20 Juli 1860. Mededeelingen omtrent nieuwe indigenae en critische planten voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 190—254.

Staring (W. C. H.), Zaklijst van Nederlandsche landbouwplanten en dieren. Haarl. 1861. *Huisb. v. d. landm. in Nederl.* Haarl. 1862.

Bosch (R. B. van den), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen in de zestiende vergadering van de leden, gehouden te Breda den 19en Juli 1861. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 3e St. 1863. p. 223—245.

Staring (W. C. H.), Huisboek voor den Landman in Nederland. Amsterdam G. L. Funke. 1868. 4°. VI. 1214 p.

Buse (L. H.), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen op de 17e jaarvergadering, gehouden te Leiden den 11en Juli 1862. Mededeelingen over nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 271—290.

—— Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen op de 18e jaarvergadering, gehouden te Leiden 17 Juli 1863. Mededeelingen over nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 375—382.

—— Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen in de 19e jaarvergadering, gehouden te Zeyst-Driebergen 22 Juli 1864. Mededeelingen over nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 407—416.

Oudemans (C. A. J. A.), Verslag van den voorzitter der Vereeniging voor de Flora van Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen op de 21e jaarvergadering, gehouden te Leiden den 9en Augustus 1867. Mededeelingen over nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 449—462.

Vries (Hugo de), De Flora van Nederland. *Algemeene Statistiek van Nederland.* 1870. 70 p. 8°.

Suringar (W. F. R.), Zakflora. Handleiding tot het bepalen van de in Nederland wild groeiende planten, voor schoolgebruik en botanische wandelingen, in aansluiting aan den Prodromus Florae Batavae en de Verslagen der Nederlandsche Botanische Vereeniging. 12°. 568 p. Leeuwarden. G. T. N. Suringar. 1870—1873. — 2e Druk. Leeuwarden. Hugo Suringar. 1874. — 3e Druk. 1876. — 4e Druk. 1880. — 5e Druk. 1882. — 6e Druk. 1884.

Harst (L. J. van der), Overzicht der voornaamste inlandsche plantensoorten en familiën, bewerkt naar aanleiding van »Leunis Analytischer Leitfaden." Arnhem, J. Heuvelink. 1870. 8°. 2e druk. Arnhem, van Egmond en Heuvelink. 1877. 148 p. 8°. 3e druk. Zwolle, Tjeenk Willink. 1883. 178 p. XII p. 2 pl. 8°.

Oudemans (C. A. J. A.), Nieuwe indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 15—16.

—— Beredeneerde Catalogus van de eerste twaalf afleveringen van het Herbarium van Nederlandsche planten, verzameld en uitgegeven door C. A. J. A. Oudemans. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 50—97.

—— Nieuwe indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1871. 1e St. p. 113.

—— Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging in de vijfentwintigste jaarvergadering, gehouden te Leiden 18 Aug. 1871. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 128—153.

Eeden (F. W. van), Nederlandsche plantennamen. *Sempervirens*, 1872. N° 49.

Oudemans (C. A. J. A.), Zeldzame planten voor de Nederlandsche Flora door H. de Vries verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2 St. 1872. p. 131—147.

Staring (W. C. H.), Naamlijst der Nederlandsche gewassen. *Alm. v. d. Ned. Lm.* 1873.

Oudemans (C. A. J. A.), Nieuwe indigenae voor de Flora van Nederland· *Ned. Kruid. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 239.

Hall (H. C. van), De Natuur en het Landleven. Haarlem, A. C. Kruseman. 1873. 398. p.

—— Vreemde planten in Nederland inheemsch gevonden. *Alb. d. Nat.* 1873. p. 153—157.

Bruijn (A. J. de), Bijdrage over Rumex Steinii, Becker en R. leptanthes, de Bruyn en over vormen van Erodium coeruleum, Gand, Glyceria fluitans, Brown en Trifolium minus, Relhan. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 241—248.

Oudemans (C. A. J. A.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging in de zesentwintigste jaarvergadering gehouden te Hilversum den 5en Juli 1872. Mededeelingen omtrent nieuwe en critische planten van de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 226—234.

Bisschop van Tuinen (K.), Nederlandsche planten. Beschrijving onzer akkerbouw-, tuinbouw-, boschgewassen en onkruiden, benevens een kort overzicht der voor de planten schadelijke en nuttige dieren. Amst. Scheltema en Holkema. 1874. 8°.

Oudemans (C. A. J. A.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging uitgebracht op de zevenentwintigste jaarvergadering gehouden te Berg en Dal bij Nijmegen den 18en Juli 1873. Mededeelingen omtrent nieuwe en zeldzame indigenae en critische soorten voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 286—295.

Roy (J. J. le), Plantentabellen. Sleutel tot de Flora van Nederland. Met afbeeldingen in den tekst. Eerste druk 1875. Tweede druk. 1884. Deventer, Hulscher. XXVIII. 231 p.

Oudemans (C. A. J. A.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeeniging uitgebracht in de achtentwintigste jaarvergadering gehouden te Leiden den 17en Juli 1874. Mededeelingen omtrent nieuwe indigenae en critische planten voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 5—21.

Vries (H. de), Bestuivingen van bloemen door insecten waargenomen in 1874. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1875. p. 64—76.

Oudemans C. A. J. A.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging uitgebracht in de negenentwintigste jaarvergadering gehouden te Boxtel den 16en Juli 1875. Mededeelingen omtrent nieuwe indigenae en critische planten uit de Nederlandsche Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 2e St. 1876. p. 82—89.

—— Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging uitgebracht in de dertigste jaarvergadering gehouden te Leiden den 25en Aug. 1876. Mededeelingen omtrent critische planten en nieuwe indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 143—155.

Beijerinck (M. W.), Claytonia perfoliata bij Velzen. Montia minor in de provincie Groningen gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 161.

Abeleven (Th. H. A. J.), Lijst van nieuwe indigenen, die na het in het licht verschijnen van den Prodromus Florae Batavae, Vol. I, in Nederland ontdekt zijn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1877. p. 196—213.

Oudemans (C. A. J. A.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging, uitgebracht in de eenendertigste jaarvergadering gehouden te Domburg den 31en Aug. 1877. Mededeelingen omtrent critische planten en nieuwe indigenae van de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 81—96.

Lacoste (C. M. van der Sande), Juncus Balticus, Willd. te Calantsoog en Sagina ciliata, Fr. te Mook gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 100.

Oudemans (C. A. J. A.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging, uitgebracht in de tweeendertigste jaarvergadering, gehouden te Leiden den 20en Juli 1878. Mededeelingen omtrent critische planten en nieuwe indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1878. p. 218—230.

—— Mededeelingen over groeiplaatsen van Sagina subulata, Wimm. en Trigonella ornithopodioides, DC. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 234.

—— Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging, uitgebracht in de drieendertigste jaarvergadering, gehouden te Leiden den 24en Juli 1880. Mededeelingen omtrent critische planten en nieuwe indigenae voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 284—297.

—— Nieuwe indigenen voor Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 304.

Suringar (W. F. R.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging, uitgebracht in de vijfendertigste jaarvergadering, gehouden te Leiden den 29 Juli 1882. Mededeelingen omtrent critische planten en nieuwe indigenen voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 19—35.

Abeleven (Th. H. A. J.), Tweede lijst van nieuwe indigenen, die na de uitgave van de eerste lijst in 1876 (zie Nederl. Kruidk. Arch. 2e Serie. Deel II. pag. 196) in Nederland ontdekt zijn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 132—137.

Heukels (H.), Schoolflora van Nederland bewerkt naar Otto Wunsche's Schulflora von Deutschland. Groningen, Noordhoff & Smit. 1883. LXIII. 368 p. kl. 8°.

Suringar (W. F. R.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging uitgebracht op de zevenendertigste jaarvergadering gehouden te Sittard den 27en Juli 1883. Mededeelingen omtrent critische planten en nieuwe indigenen voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 143—150.

Giltay (E.), Eerste bijdrage over anatomische verhoudingen in verband met klimatologische omstandigheden bij onze Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 158—159.

Suringar (W. F. R.), Verslag van den voorzitter der Nederlandsche Botanische Vereeniging uitgebracht in de negenendertigste jaarvergadering gehouden te Leiden den 30en Juli 1884. Mededeelingen over nieuwe groeiplaatsen van zeldzame indigenen, over de Flora van Limburg, van Urk en van Schokland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 283—326.

Eilanden, Kust en Duinstreken

Berkhey (J. Le Franck van), Antwoord op de vraage voorgesteld door de Holl. Maatsch. der Wetenschappen te Haarlem: Welke boomen, heesters en planten zijn er behalve den Helm (Arundo arenaria) en den Sleedoorn (Prunus sylvestris), dewelke op de zandduinen ter weeringe der zandverstuivinge kunnen geplant worden? Kan men ook eenige andere planten aan onze zeestranden met voordeel gebruiken? Zijn daarmede hier te lande al eenige proeven gedaan? En welke is de uitkomst daarvan geweest? *Holl. Maats. d. Wet.* Haarlem. 1780. XIX. 2e St. p. 3—42.

Meerburg (N.), Antwoord op dezelfde vraag: Welke boomen enz. *Holl. Maats. d. Wet.* 1780. XIX. 2e St. p. 43—60.

Dentan (M.), Antwoord op dezelfde vraag: Welke boomen enz. *Holl. Maats. d. Wet.* 1780. XIX. 3e St. p. 8—42.

Cohen (L. A.), Berigten omtrent de natuurlijke geschiedenis van het eiland Rottum. *Tijds. v. Nat. Gesch.* VII. 1840. p. 445—460.

Dozy (F.), Mededeeling over de vegetatie der duinen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 1e St. 1851. p. 144—167.

Meursinghe (N.), Aanteekeningen over de natuurlijke geschiedenis van het eiland Rottum. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* I. 1853. p. 203—216.

Harting (P.), Het eiland Urk, zijn bodem, voortbrengselen en bewoners. Met eene plaat, kaart en doorsneden. Utrecht, van Paddenburg & Co. 1853. 75. p. 8°.

Bosch (R. B. van den), Dubiae in de plantenlijst uit Harting, Het eiland Urk enz. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 3e St. 1854. p. 352.

Kros (S. P.), Kort overzicht van de Flora van Ameland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 476.

—— Over de vegetatie van het eiland Ameland. Resultaat van een plantenonderzoek aldaar in 1854. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 1e St. 1856. p. 81—84.

Harting (P.), Naamlijst van planten, op de eilanden Texel en Wieringen verzameld door eenige leden van het gezelschap Natura Dux Nobis et Auspex. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* VII. 1858. p. 257—266.

Bosch (R. B. van den), Vergelijking van de vegetatie der duinstreken om Calais met die van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 209—212.

Lacoste (C. M. van der Sande), Schets van de vegetatie van het eiland Wieringen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 2e St. 1858. p. 229—241.

Bosch (R. B. van den), Overzigt der planten waargenomen op de eilanden Wieringen, Texel, Vlieland en Ameland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 48—63.

Lacoste (C. M. van der Sande), De vegetatie van Vlieland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 71—80.

—— Botanische excursie naar het eiland Texel. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 291—294.

Suringar (W. F. R.), Botanische excursie naar het eiland Schiermonnikoog. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 3e St. 1863. p. 248—264.

Hall (H. C. van), Zandgronden en zandstuivingen in Nederland. *Alb. d. Nat.* 1863. p. 22—32.

Eeden (F. W. van), De zijdeplant (Asclepias Cornuti, Dne). *Tijds. t. bevord. der Nijverh.* XXIX. 1866. p. 374—387.

—— l'Asclepias Cornuti, Decaisne, naturalisée dans les dunes maritimes de la Hollande. *Arch. Neerl.* I. 1866. p. 469—471.

—— De flora der Hollandsche duinen. *Alb. d. Nat.* 1866. p. 33—58.

—— Nader bewijs voor eene voormalige uitmonding van den Rijn in Noord-Holland. *Alb. d. Nat.* 1867. p. 311—312.

—— Tessel. *Alb. d. Nat.* 1868. p. 330—345 en 353—370.

—— De duinen en bosschen van Kennemerland. Bijdragen tot de kennis van het landschap en den plantengroei in een gedeelte der provincie Noord-Holland. Groningen, Gebr. Hoitsema. 1868. 107 p. 8°.

Holkema (F.), De plantengroei der Nederlandsche Noordzee-eilanden: Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog en Rottum. Eene bijdrage tot de Flora van Nederland. Met eene vorrede van H. C. van Hall. Amsterdam, Scheltema & Holkema. 1870. 268 p. 8°.

Hall (H. C. van), Grenzen van vloedvorming en aangeslijkten bodem, en plantengroei aldaar. *Alb. d. Nat.* 1870. p. 18—27.

Lacoste (C. M. van der Sande) en Th. H. A. J. Abeleven, Nieuwe planten door F. Holkema op Vlieland, Texel, Terschelling en Ameland waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 105—106.

Eeden (F. W. van), Proeve van een kort vergelijkend overzigt van de Flora der verschillende duinstreken. *Isis.* 1873. p. 25—29.

—— Lijst der planten die in de Nederlandsche duinstreken gevonden zijn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 360—451.

Oudemans (C. A. J. A.), Planten van de Noordzee-eilanden door den heer Hinxt medegedeeld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 15.

Eeden (F. W. van), Duinen en duinbeplanting. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1875. p. 101—110.

Witt Hamer (H. M. de), Supplement op de lijst der planten, die in de Nederlandsche duinstreken gevonden zijn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 2e St. 1876. p. 118—125.

Eeden (F. W. van), Op de binnenduinen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1881. p. 85—97.

Buchenau (Fr.), Flora der Ost-Friesischen Inseln. Norden und Norderney, H. Braams. 1881. VI. 172 p. 8°.

Eeden (F. W. van), Narcissus poeticus op Texel ontdekt. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 4e St. 1882. p. 419.

Groll (H. W.), Bijdrage tot de Flora van Texel. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 36.

Suringar (W. F. R.), Planten door den heer Groll op Texel en Vlieland waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 145.

—— Resultaten van een bezoek aan de eilanden Urk en Schokland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2) .IV. 3e St. 1885. p. 290—295.

Noord-Holland [1]).

Loosjes (A.), Flora Harlemica of lijst der planten rondom Haarlem in het wild groeiende, volgens het systeem van Linnaeus. Haarlem, J. Tijdgaat. 1779. 53 p. 8°.

Merkus Doornik (J. J. F. H. T.), Opmerkingen over de Flora van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 456—465.

Lacoste (C. M. van der Sande), Planten van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 112—113.

—— Bijdrage tot de Flora Lichenologica van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 46—48.

Harting (P.), De bodem onder Amsterdam onderzocht en beschreven. Met 4 platen. *Inst. Verh.* (3). V. 1852. p. 73—232.

Hartman (A. W.), Bijdrage tot de vegetatie van droog gemaakten grond in de Haarlemmermeer. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 285—291.

Rombouts (J. G. H.) et J. J. F. H. T. Merkus Doornik, Flora Amstelaedamensis, plantarum quae prope et circa Amstelaedamo sponte nascuntur enumeratio et descriptio. Trajecti ad Rhenum, C. v. d. Post et Amstelaedami, C. G. v. d. Post. 1852. 136 p. 8°.

Coster (D. J.), Naamlijst der planten op den drooggelegden bodem des Haarlemmermeers gevonden. Amsterdam. 1853. 2 p. 8°.

Hartman (A. W.), Nieuwe planten in den Haarlemmermeer gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 3e St. 1854. p. 354.

Dozy (F.), Belangrijke planten uit den omtrek van Haarlem. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 1e St. 1856. p. 51—52.

Hartsen (F. A.) en S. Knuttel, Bijdrage tot de Flora van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 241—243.

Lacoste (C. M. van der Sande), Bijdrage tot de kennis van de Flora van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 243—244.

Eeden (F. W. van), De bosschen van Kennemerland. *Alb. d. Nat.* 1867. p. 148—160 en 183—217.

Hartsen (F. A.), Mededeelingen omtrent de Flora van Amsterdam. *Alb. d. Nat.* 1867. p. 289—301.

Lacoste (C. M. van der Sande), Eenige Cryptogamische planten uit de omstreken van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). V. 4e St. 1870. p. 292—298.

Suringar (W. F. R.), Algen verzameld op eene excursie naar den Helder. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 14—15.

—— en Th. H. A. J. Abeleven, Planten waargenomen te Alkmaar in 't Alkmaarsche bosch en te Bergen bij Alkmaar op den 20en Aug. 1871. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 271—273.

---

1) *Vóór Linnaeus Species Plantarum vinden wij eene bijdrage tot de Flora van Noord-Holland in:*

Knijf (G. J.), Goylandiae Libri duo seu vera ejusdem Regionis descriptio etc. Nec non Herbarum omnium in ea regione sponte nascentium cum earum viribus brevis enarratio. Amstelod. Ambr. Joannis. 1621. 4°.

Zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland. *Ned. Kruid. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 17—32.

Eeden (F. W. van), De omstreken van Alkmaar. *Alb. d. Nat.* 1872. p. 225–241.

Planten waargenomen te Hilversum, Huissen en Blaricum op den 6en Juli 1872 door leden der Nederl. Botan. Vereen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 304—307.

Eeden (F. W. van), De Aardenhout. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1878. p. 20—32.

—— De bosschen van Brederode. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1879. p. 155—165.

—— Nieuwe indigenen van de Flora van Haarlem. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 302—303.

—— Nieuwe groeiplaatsen in de Flora van Haarlem. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 4e St. 1882. p. 419—420.

—— Nieuwe planten uit de omstreken van Haarlem. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 37.

Calkoen (H. J.), Galinsoga parviflora buiten Amsterdam ontdekt. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 61.

Eeden (F. W. van), Een nieuwe Discella bij Haarlem waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 158.

Zuid-Holland [1]).

Schwencke (M. W.), Loci natales quarundam Plantarum circa Hagam Comitis crescentium. Edita in De Gorter, Flora Belgica. 1767. 8 p.

Mulder (N.), Elenchus Plantarum quae prope urbem Leidam nascuntur. Bekroonde Prijsvraag. Leiden. 1818. 127 p. 4°.

Molkenboer (J. H.), et C. Kerbert Jac. Fil., Flora Leidensis sive Elenchus Plantarum spontanearum phanerogamicarum quae hucusque prope Lugd. Batavorum repertae sunt, secundum ordines naturales digestae. Accedit clavis generum secundum systema sexuale Linnaeanum. Lugd. Batav., J. J. v. Leeuwen. 1840. 388 p. 8°.

Dozy (F.), Bijdrage tot de Flora Leidensis. *Tijds. v. Nat. Gesch.* VIII. 1841. p. 260—269.

—— Tweede bijdrage tot de Flora Leidensis. *Tijds. d. Nat. Gesch.* X. 1843. p. 108—114.

---

1) *Vóór Linnaeus Species Plantarum vindt men eene bijdrage tot de Flora van Zuid-Holland in:*

Vorstius (A.), Catalogus Plantarum Horti Acad. Lugd. Bat. quibus is instructus erat a° 1633, praefecto ejusdem horti D. Adolfo Vorstio etc. Accessit Index Plantarum indigenarum quae prope Lugdunum in Batavis nascuntur. Te vinden achter Adriani Spigelii Philos. ac Medici Patavini Isagoges in rem herbariam. Libri duo. Lugd. Bat. ex off. Elzeviriana. Anno 1633. 16°.

Latere uitgaven van Catalogus en Index. Lugd. Bat. 1636, 1643, 1649, 1658.

Ook onder de namen van Heinrich Kralitz, Simon Paulli, Florentius Schuijl, Johannes Hauck en Jacob Gottschalk, zijn er zoowel in het Latijn als in het Duitsch uitgaven van dezen Catalogus te Leiden, te Darmstadt en te Ploën verschenen, waarin de lijst der om Leiden groeiende planten steeds is opgenomen.

Zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland uit de bronnen geschetst en kritisch toegelicht. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 33–75 en (2). II. 3e St. 1877. p. 224—231.

Oudemans (C. A. J. A.), Ervum Lens, nieuwe indigene bij Rijnsburg gevonden. *Versl. d. 1e Alg. Bijeenk. der leden v. d. Ver. v. d. Ned. Flora.* Leiden. 21 Aug. 1846. p. 29.

Vrijdag Zijnen (D.), Nostoc verrucosum in een zoetwatersloot bij den Haag gevonden. *Versl. d. 1e Alg. Bijeenk. der leden v. d. Ver. v. d. Ned. Flora.* Leiden. 21 Aug. 1846. p. 30.

Bruijn (A. J. de), Nieuwe soorten en varieteiten voor de Nederlandsche Flora hoofdzakelijk uit den omtrek van 's Gravenhage. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 75—86.

Bosch (R. B. van den), Nieuwe planten voor de Flora Leidensis verzameld door den heer Suringar. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 191—192.

Witt Hamer (H. M.), Flora Delfensis. Delft, J. Waltman Jr. 1868. 61 p. 8°.

Suringar (W. F. R.), Nieuwe planten voor de Flora van Leiden. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 382.

Oudemans (C. A. J. A.), Alyssum calycinum bij Delft gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 161—162.

Suringar (W. F. R.), Alyssum calycinum bij Katwijk en Geranium pyrenaicum bij Leiden gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 191.

—— Planten uit de omstreken van Leiden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 302.

Witt Hamer (H. M. de), Bijdrage voor de Flora van Delft. *Ned. Kruidk. Arch* (2). II. 1e St. 1875. p. 30—32.

—— Orobanche pallidiflora Wimm. et Greb in Delft waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 161.

Suringar (W. F. R.), Lathyrus palustris nieuw voor de Flora Leidensis. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 101.

—— Alyssum calycinum verdwenen uit de groeiplaats bij Leiden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 232.

Boursse Wils (H.), Briza media waargenomen te Katwijk. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 232—233.

Suringar (W. F. R.), Voorkomen van Gentiana cruciata bij Noordwijk. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1880. p. 297.

Boerlage (J. G.), Ranunculus auricomus en Cardamine amaro-pratensis te Zwijndrecht gevonden, Fritillaria meleagris evenzeer te Zwijndrecht en Echinospermum lappula te Dordrecht. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1880. p. 297—303.

Suringar (W. F. R.), Nieuwe planten voor de Flora van Leiden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 4e St. 1882. p. 420.

Bruijn (A. J. de), Zeldzame planten uit de omstreken van 's Gravenhage. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 36—37.

Posthumus (L.), Zeldzame planten uit de omstreken van Dordrecht. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 302—303.

Suringar (W. F. R.), Planten door de heeren Posthumus en Vuyck in de omstreken van Dordrecht gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 288—289.

—— Planten uit de omstreken van Rockanje. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 289.

Zeeland [1].

Bosch (R. B. van den), Enumeratio plantarum Zeelandiae Belgicae indigenarum. *Tijds. v. Nat. Gesch.* VIII. 1841. p. 1—55.

—— Enumeratio plantarum Zeelandiae Belgicae indigenarum altera. *Tijds. v. Nat. Gesch.* IX. 1842. p. 245—265.

—— Enumeratio plantarum Zeelandiae Belgicae indigenarum tertia. *Tijds. v. Nat. Gesch.* XII. 1845. p. 1—22.

—— Enumeratio plantarum Zeelandiae Belgicae indigenarum quarta. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 1e St. 1846. p. 84—115.

Walraven (A.), Overzigt van de Flora van Oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1.) IV. 3e St. 1858. p. 252—312.

—— Vervolg op het overzigt van de Flora van Oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 4e St. 1859. p. 495—516.

—— Nieuwe planten voor de Flora van Oostelijk Staats-Vlaanderen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 64—65.

Oudemans (C. A. J. A.), Planten van Schouwen en Duiveland door den heer Schoor verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (II). I. 4e St. 1874. p. 291.

—— Trifolium scabrum L, een nieuwe indigene op Walcheren gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 161.

Walraven (A.), Lijst van openbare en bedekt bloeiende vaatplanten in Zeeland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 108—141.

Oudemans (C. A. J. A.), Planten uit de provincie Zeeland door de heeren Walraven en Lako verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 219—223.

Walraven (A.), Nieuwe indigenen voor de provincie Zeeland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 303.

Lako (D.), Planten van Schouwen en Walcheren. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 156—157.

Suringar (W. F. R.), Planten uit de provincie Zeeland door den heer Lako verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 288.

Noord-Brabant

Kuyper van Wäschpenning (J. A. B.), Eerste naamlijst van zigtbaar bloeijende planten, welke in de omstreken van Breda gevonden worden. Breda, F. P. Sterk. 1826. 27 p. 8°.

---

1) *Vóór Linneaansche werken over de Flora van Zeeland:*

Pilleterius (C.), Plantarum tum patriarum tum exoticarum in Walachria Zeelandiae insula, nascentium synonymia. Middelburg, Richard Schilders. 1610. 398 p. c. praefatione etc. 12°.

Zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland uit de bronnen geschetst en critisch toegelicht. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 4e St. 1877. p. 356—391.

Hondius (P.), Dapes inemptae of de Moufeschans enz. Leiden, Daniel Roels. XXI. 534 p. 1621. 8°.

Zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland uit de bronnen geschetst en critisch toegelicht. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 4—16.

Kuyper van Wäschpenning (J. A. B.), Tweede naamlijst van zigtbaar bloeijende planten welke in de omstreken van Breda gevonden worden. Breda. F. P. Sterk. 1828. 15 p. 8°.

Hoven (F. J. J. van), Opgave van eenige planten in de omstreken van 's Hertogenbosch verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 3e St. 1847. p. 273—279.

—— Flora van 's Hertogenbosch of naamlijst van de planten welke in de stad 's Hertogenbosch en omstreken in het wild gevonden worden, met aanwijzing van derzelver groeiplaatsen. Heusden, A. F. G. de Pineda. 1848. 36 p. gr. 8°.

—— Tweede veel vermeerderde en verbeterde uitgaaf. De auteursnaam thans geschreven: F. J. J. Slingsby van Hoven. Leeuw., Hugo Suringar. 1879. 193 p. 12°.

Bosch (R. B. van den), Uitkomsten der excursie naar het westelijk gedeelte van Noord-Brabant. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 3e St. 1863. p. 231—237.

Vries (H. de), De Peel. *Onze Tijd.* 1874. p. 88—124.

Lacoste (C. M. van der Sande), Aanwinsten voor de Flora van Noord-Brabant. *Ned. ruidk. KArch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 29—30.

Aken (N. J. van), Phaneroganen uit de omstreken van Breda. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 2e St. 1876. p. 95.

Oudemans (C. A. J. A.), Planten door den heer van Aken in de omstreken van Breda gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 143—146.

Lacoste (C. M. van der Sande), Viscum album in Noord-Brabant waargenomen. *Ned Kruidk Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 162.

Limburg [1].

Lejeune (A. J. S.), Flore des environs de Spa, ou distribution selon le systéme de Linnaeus des plantes qui croissent dans le département de l'Ourte et dans les départements circonvoisins. Liege, Duvivier. 1811—13. 8°. — I. 1811. 254 p. — II. 1813. 350 p.

Vermeldt groeiplaatsen van planten uit de omstreken van Maastricht.

—— Revue de la Flore des environs de Spa. Liege, Duvivier. 1824. VIII. 264. p. 8°.

Vermeldt groeiplaatsen van planten uit de omstreken van Maastricht.

Hoven (F. J. J. van), Planten gevonden in de omstreken van Maestricht. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 2e St. 1846. p. 213—217.

Bosch (R. B. van den), Nieuwe indigenae aan het hertogdom Limburg eigen. *Ned. Kruidk. Areh.* (1). II. 1e St. 1849. p. 104—105.

—— Nieuwe indigenae aan het hertogdom Limburg eigen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 19—21.

—— Nieuwe indigenae aan het hertogdom Limburg eigen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 1e St. 1851. p. 137—139.

Dumoulin (L. J. G.), Guide du Botaniste aux environs de Maastricht, ou indication des phanerogames et des cryptogames vasculaires croissant spontanement dans ces environs. Maestricht, Ch. Holleman. 1868. 164 p. 8°.

Lacoste (C. M. van der Sande), Blad- en Levermossen op de Limburgsche excursie in 1861 verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (I). V. 4e St. 1870. p. 300—305.

1) Zie ook bij Flora van Noord-Brabant: H. de Vries, de Peel.

Vos (A. de), Végétaux exotiques à la montagne Saint-Pierre lez Maastricht. (Etude sur la naturalisation de quelques). *Bullet. de la Soc. Roy. d. Bot. de Belg.* IX. 1870. p. 322—346.

Oudemans (C. A. J. A.), Limburgsche planten door den heer van der Sande Lacoste verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 227—230.

—— Nieuwe en belangrijke soorten door den heer van der Sande Lacoste in Limburg verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 286—288.

—— Merkwaardige planten door den heer van der Sande Lacoste in Limburg verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1875. p. 5—6.

Lacoste (C. M. van der Sande), Aanwinsten voor de Flora van Limburg. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 29—30.

Förster (A.), Flora excursoria des Regierungsbezirks Aachen, sowie der angrenzenden Gebiete der belgischen und holländischen Provinz Limburg. Phanerogamen und Gefäss- Cryptogamen. Nebst Uebersicht der geognostischen, der oro- und hydrographischen Verhältnisse dieses Florengebietes. Aachen. 1878. XXX. 468 p. 8°.

Suringar (W. F. R.), Planten in de provincie Limburg verzameld door den heer van der Sande Lacoste. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 149—50.

Lacoste (C. M. van der Sande), Lunularia vulgaris, Mich. in vruchtdragende exemplaren te Terhaagen bij Elsloo in Limburg gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 157—158.

Suringar (W. F. R.), Botanische excursie in de provincie Limburg door de leden der Nederlandsche Botanische Vereeniging van 26 Juli—1 Aug. 1883. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 283—285.

Nederl. Botan. Vereeniging. Excursies der leden van 1861—1883. Phanerogamae en Cryptogamae vasculares waargenomen in Limburg. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 304—334.

Gelderland [1]).

Gorter (D. de), Appendix Florae Gelro Zutphaniae. Harderovici apud J. Moojen. 1757. 8°.

—— Flora Zutphanica. Zutphaniae, J. H. Louw. 1781. 88 p. c. praef. indice etc. 8°.

Wttewaal (J.), Het Beekbergerwoud. *Tijds. v. Nat. Gesch.* III. 1836. p. 1—6.

Molkenboer (J. H.), Schets der mos-vegetatie van het Beekbergerwoud. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 3e St. 1847. p. 260—272.

Gevers Deijnoot (P. M. E.) et Th. H. A. J. Abeleven, Flora Noviomagensis sive Enumeratio plantarum circa Noviomagum sponte nascentium. (Plant. Phanerog. et Cryptogam. continens). Flora van Nijmegen of naamlijst en opgave van groeiplaatsen der in het wild groeiende planten, in en rondom Nijmegen. De zigtbaar en bedekt bloeiende planten bevattende. Nijmegen, D. J. Haspels. 1848. 169 p. 12°.

1) *Vóór Linnaeus Species Plantarum was reeds eene Flora van Gelderland uitgegeven, namelijk:*

Gorter (D. de), Flora Gelro-Zutphanica exhibens plantas per ducatum Gelriae et comitatum Zutphaniae crescentes. Harderovici. 1745. 204 p. cum praef. 8°.

Abeleven (Th. H. A. J.), Planten uit de omstreken van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 32.

Bondam (R.), Bijdrage tot de Flora van Harderwijk. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 1e St. 1851. p. 170—174.

Abeleven (Th. H. A. J.), Bijdrage tot de Flora van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 1e St. 1851. p. 174—177.

—— Bijdrage tot de Flora van Nijmegen. Plantae Cellulares. Algae. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 214—226.

Bosch (R. B. van den), Verslag der excursie van eenige leden der Vereeniging voor de Flora enz. naar Winterswijk en omstreken met de lijst der planten op die excursie verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 196—203 en p. 218—234.

Eeden (F. W. van), Berg-en-Dal. *Alb. d. Nat.* 1870. p. 31—32.

Herrenkohl (F. G.), Verzeichniss der phanerogamischen und cryptogamischen Gefäss-Pflanzen der Flora von Cleve und Umgegend. *Verh. des Naturw. Vereins der preuss. Reinl. u. Westph.* XXVIII. 1871. 3e Folge VIII. p. 124—232.

Bevat opgaven van groeiplaatsen uit de omstreken van Nijmegen.

Eeden (F. W. van), De Lochemsche berg en zijne omgeving. *Alb. d. Nat.* 1871. p. 97—123.

Bruijn (A. J. de), Bromus erectus, Huds. bij Zutphen gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 15.

Abeleven (Th. H. A. J.), Nieuwe planten uit den omtrek van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 28.

—— Bijdrage tot de Flora van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 191—192.

Post (G.), Planten uit de omstreken van Tiel. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 237—238.

Abeleven (Th. H. A. J.), Nieuwe Musci en Hepaticae voor de Flora van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1873. p. 238—239.

Oudemans (C. A. J. A.), Merkwaardige planten uit den omtrek van Nijmegen door den heer Abeleven gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 289—290.

—— Zeldzame planten uit den omtrek van Tiel door den heer Post verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 290.

Ankersmit (H. J. Kok), Belangrijke planten uit de omstreken van Apeldoorn enz. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 300.

Hall (H. C. van). Zeldzame planten hoofdzakelijk uit de omstreken van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 300—301.

Oudemans (C. A. J. A.), Planten uit de omstreken van Apeldoorn, verzameld door den heer Kok Ankersmit. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 10—14.

Abeleven (Th. H. A. J.), Planten uit de omstreken van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 32—33.

Ankersmit (H. J. Kok), Planten uit de omstreken van Apeldoorn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 2e St. 1876. p. 95.

Oudemans (C. A. J. A.), Nieuwe indigenen uit de omstreken van Apeldoorn door den heer Kok Ankersmit verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 146—151.

Oudemans (C. A. J. A.), Ambrosia artemisiaefolia, L. te Culemborg gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 157.

Ankersmit (H. J. Kok), Zeldzame planten van de Flora van Apeldoorn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 157—161.

—— Naamlijst van planten binnen de gemeente Apeldoorn tusschen de jaren 1850 en 1878 waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 175—213.

Oudemans (C. A. J. A.), Planten uit de omstreken van Winterswijk door den heer de Haan verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 218—219.

—— Planten door den heer Kok Ankersmit voornamelijk in den omtrek van Apeldoorn verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 223—228.

Ankersmit (H. J. Kok), Over de als Sparganium natans en Scorzonera hispanica voor de Flora van Gelderland vermelde planten. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 235—236.

Eeden (F. W. van), Herinneringen aan de Veluwe. *Alb. d. Nat.* 1880. p. 161 en 193.

Oudemans (C. A. J. A.), Belangrijke planten voor de Nederlandsche Flora door den heer Kok Ankersmit hoofdzakelijk in Gelderland verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 285—288.

Ankersmit (H. J. Kok), Nieuwe bijdragen tot de Flora van Apeldoorn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 4e St. 1882. p. 418—419.

Bondam (R.), Bijdrage tot de Flora van Harderwijk. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 4e St. 1882. p. 426—428.

Beijerinck (M. W.), Subularia aquatica, L. bij Lunteren gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 4e St. 1882. p. 430.

Snijders (A. J. C.), Wandelingen in de Graafschap Zutfen. *Alb. d. Nat.* 1883. p. 179—192 en 193—211.

Suringar (W. F. R.), Planten door den heer Kok Ankersmit hoofdzakelijk in Gelderland verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 24—27.

—— Goodyera repens, R. Br. een nieuwe indigene bij Harderwijk gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 28.

Ankersmit (H. J. Kok), Zeldzame planten voor de Flora van Apeldoorn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 35—36.

Suringar (W. F. R.), Belangrijke planten door den heer Kok Ankersmit in de omstreken van Apeldoorn verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 145—149.

—— Nieuwe planten door den heer Bondam in Harderwijk gevonden. *Ned. Kruidk Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 149.

Abeleven (Th. H. A J.), Bijdrage tot de Flora van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch* (2). IV. 2e St. 1884. p. 156.

Ankersmit (H. J. Kok), Bijdrage tot de Flora van Apeldoorn. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 156 en 157.

Kobus (J. D.), Mededeelingen over den plantengroei van Veenendaal. *Just. Bot. Jahresber.* X. [1882.] Abth. 2. 1885. p. 545.

Suringar (W. F. R.), Planten door de heeren Kobus en Lako in Gelderland verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 286—288.

Utrecht

Gevers Deijnoot (P. M. E.), Flora Rheno-Trajectina, seu enumeratio plantarum Trajecti ad Rhenum sponte crescentium (Plant. phaner. et cryptog. continens). Flora van Utrecht of optelling en aanwijzing van groeiplaatsen der in het wild voorkomende planten rondom de stad Utrecht en derzelver omstreken. (De zigtbaar en bedekt bloeiende planten bevattende). Utrecht, N. v. d. Monde. 1843. 180 p. 8°.

Kraepelien (C. F.), Planten uit de omstreken van Zeijst. *Verslag der 1e Alg. Bijeenk. der leden van de Vereen. voor de Ned. Flora gehouden te Leiden*, 21 *Aug.* 1864. p. 28, 29.

Asscher (E. B.), Schets der Flora van Abcoude's omstreken. *Ned. Kruidk. Arch.* (1 I. 4e—5e St. 1848. p. 440—446.

Kraepelien (C. F.), Planten uit de omstreken van Zeijst. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 457.

Bondam (R.), Claytonia perfoliata, L. en Anacharis alsinastrum, Bab. (Elodea canadensis, Rich.) in den omtrek van Utrecht waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 295.

—— Zeldzame planten uit den omtrek van Amersfoort. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 295—296.

Hartsen (F. A.), Eene botanische wandeling in de omstreken van Rijsenburg. Proeve eener topographische plantkunde. *Alb. d. Nat.* 1865. p. 289—304.

—— Herinnering aan de heide. *Alb. d. Nat.* 1868. p. 187—191.

—— Botanische strooptogt in de veenen van Westbroek. *Alb. d. Nat.* 1868. p. 248—253.

Suringar (W. F. R.), Fungi door den heer Hartsen voornamelijk in den omtrek van Driebergen gevonden. *Ned. Kruidk Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 292—298.

—— Planten uit de lage veenstreek van Nieuw-Loosdrecht. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 289—290.

Overijsel [1]).

Bondam (R.), Flora Campensis. Naamlijst der zigtbaar bloeijende planten welke in de omstreken van Kampen in het wild groeijende gevonden worden, volgens de natuurlijke rangschikking. Kampen, G. C. J. Fels. 1845. 39 p.

—— Bijvoegsel tot de Flora Campensis. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 2e St. 1846. p. 159—161.

—— en W. G. Top, Flora Campensis. Naamlijst der zigtbaar bloeijende en van een gedeelte der bedekt bloeijende planten welke in de omstreken van Kampen in het wild groeijende gevonden worden. Kampen, Gebr. Fels. 1849. 54 p. kl. 4°.

1) *Vóór Linnaeus Species Plantarum vinden wij eene bijdrage tot de Flora van Overijssel in:*

Braman (H.), Index stirpium quae prope Zuollam in Transisalania nascuntur. Zuollae, Ex officina Gerhardi Tijdeman typographi. 1662.

Zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 368—398.

Kros (J. P.), Planten uit de omstreken van Zwolle. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). 4e St. III. 1855. p. 476—477.

—— Planten uit de omstreken van Zwolle. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 197—198.

Nederl. Botan. Vereeniging. Excursie der leden. Anthoxanthum Puelii, Lecoq en Lamotte in koornvelden te Albergen ontdekt. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 113—114.

Nederl. Botan. Vereeniging. Excursie der leden. Phanerogamen en Cryptogamen waargenomen te Delden en in 't Twikkelerbosch op den 10en en 11en Juli. 1870. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 198—202.

Nederl. Botan. Vereeniging. Excursie der leden. Phanerogamen en Cryptogamen waargenomen te Almelo, in Albergen (gemeente Tubbergen) en in 't Vriezeveen den 8en en 9en Juli 1870. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 194—197.

Eeden (F. W. van), Salland. *Alb. d. Nat.* 1881. p. 231—243 en 283—294.

Ankersmit (H. J. Kok), Fumaria muralis, Sond. gevonden te Deventer. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1882. p. 430.

Kobus (J. D.), Planten van het Pothoofd te Deventer. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 157.

Suringar (W. F. R.), Planten door de heeren Kobus en Lako in Overijssel verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 286—288.

Drenthe

Scheer (C. J. van der), Planten in de provincie Drenthe verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 96.

Hall (H. C. van), Schets der natuurlijke gesteldheid van een deel van Drenthe. *Alb. d. Nat.* 1853. p. 19—30.

Bosch (R. B. van den), Over het voorkomen van Lilium bulbiferum, Koch β. croceum in de provincie Drenthe. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 1e St. 1856. p. 63.

Lacoste (C. M. van der Sande) en W. F. R. Suringar, Verslag aangaande een uitstapje naar de provincie Drenthe. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 81—91.

Suringar (W. F. R.), Nader verslag aangaande de botanische excursie van den heer C. M. v. d. Sande Lacoste en hemzelven in de provincie Drenthe van 9 tot 18 Juli 1859. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 239—242.

Groningen [1].

---

1) *Vóór Linneaansche werken, waarin bijdragen tot de Flora van Groningen voorkomen:*

Munting (H.), Groningae et Omlandiae Provincialis Botanici Hortus et Universae Materiae Medicae Garophylacium in quo plantas tam usitatiores ac vulgatiores et in agro Omlandico et Drentico caeterisque conterminis, passim per campos, pascua, viridaria, nemora, saltus, stagna, lacus, flumina et loca palustria ac maritima ubertius provenientes tum etiam minus usitatas ac rariores ex diversis mundi plagis periculose ac difficulter conquisitas atque huc translatas ordine alphabetico descripsit. Groeningae. Ex officina typogr. A. Eissens. 1646. 12°.

—— Hortus et Universae Materiae Medicae Garophylacium. Groningae. 1646.

Zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 326—366.

Westerhoff (R.), Commentatio ad quaestionem e Botania etc.: Detur accurata descriptio botanica viginti aut plurium plantarum in solo Groningano sponte et simul copiose provenientium adjecta brevi earum historia in qua elaboranda loci in quo nascuntur, temporis anni quo florent et usus inprimis oeconomici ratio habentur. Groning. 1820. 125 p. 4°.

Stratingh (G. A.), R. Westerhoff et J. Bosman Tresling, Initia Florae Groninganae of proeve van eene naamlijst der planten welke, in de provincie Groningen gevonden worden. Uitgegeven door het Genootschap ter bevordering der Natuurlijke Historie te Groningen. Gron., J. Oomkens. 1825. 8°.

Hall (H. C. van), De planten der provincie Groningen. Bijdragen tot de kennis van den tegenwoordigen staat der provincie Groningen. Uitgegeven door de commissie voor de statistieke beschrijving der provincie Groningen. I. p. 355—376. Groningen, Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1860.

Friesland

Meese (D.), Flora Frisica of lijst der planten welke in de provincie Friesland in het wild gevonden worden. Waarbij gevoegd is een korte beschrijvinge van bovengenoemd landschap. Franeker, J. Brouwer. 1760. 86 p. c. praef. etc. t. 2. 8°.

—— Het XIX Classe van de Genera plantarum Linn. (Syngenesia) opgeheldert en vermeerdert. Accedit: Beschrijving van een zonderlinge zeeplant. Leeuwarden, Chalmot. 1761. IV. 152 p. 8 t. 8°.

Bruinsma (J. J.) en C. Mulder, Over de kruidkundige verdiensten van wijlen Mr. D. H. Beucker Andreae. *Tijds. v. Nat. Gesch.* V. 1838. p. 233—254.
Bericht omtrent een Herbarium van Friesche planten.

Bruinsma (J. J.), Flora Frisica, of naamlijst en kenmerken der zigtbaar bloeijende planten van de provincie Friesland; benevens eene schets van derzelver verspreiding, en aanwijzing van de geneeskrachtige, oeconomische en technische gewassen; voorafgegaan door eene korte beschrijving van de natuurlijke gesteldheid des Frieschen bodems. Leeuwarden, W. Eekhoff. 1840. 189 p. 8°.

Abeleven (Th. H. A. J.), Planten door den heer Hinxt in Friesland verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1854. p. 301—302.

Boursse Wils (H.), Twee varens waargenomen in Friesland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 214.

Bosch (R. B. van den), Nieuwe planten uit de provincie Friesland verzameld door den heer Suringar. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 192—193.

Oudemans (C. A. J. A.), Belangrijke planten voor de Flora van Friesland door den heer Hinxt medegedeeld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1875. p. 14—15.

—— Nieuwe soorten voor de Flora van Friesland verzameld door den heer de Boer. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 228—229.

Nederl. Botan. Vereeniging. Excursie der leden. Phanerogamen en Cryptogamen waargenomen te Wolvega, Scheene, Terissert, Mildam, Knijpe en Heerenveen den 31en Juli 1881. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 4e St. 1882. p. 421—425.

Suringar (W. F. R.), Excursie der leden van de Nederlandsche Botanische Vereeniging in de provincie Friesland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 21—24.

—— Cirsium oleraceum, Scop. door den heer Bruinsma in Friesland waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 27—28.

—— Planten door wijlen Dr. Spree in Friesland verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 286.

B. AFZONDERLIJKE PLANTENGROEPEN.

Twee-zaadlobbigen. [1]).

Schwencke (M. W.), Verhandeling over de waare gedaante aart en uijtwerking der Cicuta aquatica, Gresneri of groote waterscheerling etc. 's Gravenhage, Gaillard. 1756. 54 p. 4 t. 8°.

Eijs (J. N. van) en C. G. C. Reinwardt, Over de eigenschappen en het nut van den Kanadaschen Popel (Populus monilifera, Ait.) met 2 pl. *Inst. Verh.* 1817. III. p. 169—191.

Dumortier (B. C.), Verhandeling over het geslacht der Wilgen (Salix) en de natuurlijke familie der Amentaceae. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* Amsterdam. 1825. 20 p.

Lejeune (A. L. S.) en R. Courtois, Verhandeling over de Ranunculaceae der Nederlandsche Flora. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* II. 1827. p. 69—110.

Oudemans (C. A. J. A.), Morphologische bijdrage over Cardamine pratensis. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 428—434.

Cop (M. J.), Bijdrage tot de kennis der Nederl. Myosotis-soorten. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 466—471.

Bosch (R. B. van den), Het geslacht Myosotis. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 474—481,

1) *Twee-zaadlobbigen van Nederland worden behandeld vóór Linnaeus Species Plantarum is:*

Vorm (H. van der), Atriplex salsum vulgo dictum soutenelle, essentia, viribus et operationibus suis primo descriptum. Amsterd., typis a. Waesberghe. 1661. 94 p. c. praef. 12°. (Misschien Halimus portulacoides).

Zie Oudemans: De ontwikkeling onzer kennis aangaande de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 367.

Munting (A.), De vera Antiquorum Herba Britannica ejusdemque efficacia contra Stomacacien seu Scelotyrben, Frisiis et Batavis Scheurbuyck. Dissertatio Historico-Medica. Amstelodami, Hieronymus Sweerts. 1681. 231 p. 4°. Latere uitgave: Amstelodami, Joannis Wolters. 1698.

Cannegieter (H.), Dissertatio de Brittenburgo matribus brittis, britannica herba, brittis Procopio memorata britannorumque antiquissimis per Galliam et Germaniam sedibus. Huic accedunt ejusdem Notae atque observationes ad Abrahami Muntingii dissertationem historico-medicam de vera antiquorum herba britannica. Hagae comitum. 1734. 179 p. praef. ind. 4°.

Bruijn (A. J. de), Bijdrage tot de kennis der Noord-Nederlandsche Polygona. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 481—516.

Molkenboer (J. H.), Drie planten uit het Herbarium van Roijen: Bupleurum rotundifolium, Teucrium scordium en Teucrium chamaedrys. *Ned: Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 516—524.

Bosch (R. B. van den), Het geslacht Batrachium, Wimm. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 534—546.

—— Het geslacht Epilobum, L. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 546—550.

Vriese (W. H. de), Over de dusgenaamde Drosera longifolia, L. der Nederlandsche Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 559—563.

Bosch (R. B. van den), Het geslacht Rumex. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 550—557.

Bruijn (A. J. de), Onderzoekingen omtrent het geslacht Polygonum, L. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 77—88.

Oudemans (C. A. J. A.), Over Gentiana amarella. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 95--96.

Bosch (R. B. van den), Over soorten van het geslacht Hieracium. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 11—19.

Cop (M. J.), Het geslacht Primula. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 35—36.

—— Het geslacht Veronica. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 36—46.

Bosch (R. B. van den), De onderscheiding der Mentha-soorten. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 1e St. 1851. p. 141—144.

Hoven (F. J. J. van), Callitrichae bij Dordrecht en 's Hertogenbosch gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 1e St. 1851. p. 167—169.

Bruijn (A. J. de), Bijdrage over het geslacht Rumex. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 262—283.

Suringar (W. F. R.), Eene monstruositeit der Matricaria chamomilla. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 3e St. 1854. p. 355—360.

Bosch (R. B. van den), Over hybriditeit van Rumex-soorten. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 3e St. 1854. p. 351—352.

Cop (M. J.), Mededeeling over inlandsche Boragineae, Scrophularineae, Utricularieae etc. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 457—476.

Eeden (F. W. van), De Dryaden van Holland. *Alb. d. Nat.* 1856. p. 267—293.

Bruijn (A. J. de), Nasporingen aangaande het geslacht Rubus. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 4e St. 1859. p. 453—474.

Walraven (A.), Waarnemingen omtrent de soorten van het geslacht Hali˙mus voorkomende in onze Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 70—71.

Cop (M. J.), Over soorten van Utricularia. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 2e St. 1861. p. 294—295.

Buse (L. H.), Over Viola lutea, Huds. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 280—281.

Suringar (W. F. R.), Monstruositeiten van Matthiola incana, Ulmus americana en anemone nemorosa. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 16.

Oudemans (C. A. J. A.), Soorten van Batrachium van de Nederlandsche Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 156—159.

—— Zeldzame soorten van Galium. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 159—161.

—— Trifolium pratense, L. var. roseum. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 161.

—— Mentha pyramidalis, Lloyd. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 162.

—— Ononis maritina, Dum. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 162—163.

—— Polygamie van Glechoma hederacea *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 163—164.

Bruijn (A. J. de), Over de inlandsche Rubi. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 184—190.

Oudemans (C. A. J. A.), Over het geslacht Pulmonaria. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1875. p. 6—9.

—— Over Vicia sepium, L. var β. angustifolia, Trifolium medium forma ambroza, Pulmonaria longifolia, Bor. enz. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 2e St. 1876. p. 84—87.

Eeden (F. W. van), Onze popels. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1876. p. 11—22.

Oudemans (C. A. J. A.), Over Drosera intermedia, Hayne var. caulescens. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 162.

—— Polygamische bloemen bij Thymus serpyllum. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 174—175.

—— Soorten van Utricularia. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 87—90.

—— Corydalis cava, Sk., Cardamine amaro-pratensis, Cardamine pratensis floribus plenis, Verbascum thapso-nigrum en andere critische planten. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 3e St. 1881. p. 288—297.

Bruijn (A. J. de), Over Crataegus oxyacantho-monogyna en Malva borealis, Wallm. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 304.

Kobus (J. D.), Ueber Chrysosplenium. *Deutsche Botan. Monatschr.* I. 1883. p. 74.

Suringar (W. F. R.), Mededeelingen over Silene dichotoma, Ehrh., Trigonella ornithopodioides, Linaria minor, Phalangium liliago en Trifolium filiforme. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 25—27.

—— Over Scutellaria columnae, Willd. β. Gussonii en de andere soorten van het geslacht Scuttellaria. *Ned. Kruidk. Arch* (2). IV. 1e St. 1883. p. 29—31.

—— Over Barkhousia taraxacifolia, DC., nieuwe soorten van Euphorbia en Centaurea diffusa. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 31—35.

Bruijn (A. J. de), Revisie der Rumices. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 38—42.

Suringar (W. F. R.), Een monstrueuse afwijking bij Barbarea stricta enz. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 144—145.

—— Over Viola tricolor, L. var. agrestis, Jordin, Rhinanthus alectorolophus, Poll, Potentilla canescens, Bess. en Verbascum blattaria hybrida. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 146—148.

Beijerinck (M. W.), Gynodioecie bei Daucus carota, L. (mit 1 Tafel). *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 345—355.

Eén-zaadlobbigen [1]).

Martinet (J. F.). Verhandeling over het Wier der Zuiderzee. *Holl. Maats. d. Wet.* 1782. IX. 2e St. p. 54—129 met 6 platen.

Hall (H. C. van), Over de vorming van graslanden in het algemeen en over het gebruik van Raygras (*Lolium perenne*) tot het aanleggen derzelve. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* III. 1828. p. 146—172.

Wttewaal (J.), Iets over de vertakking der inlandsche grassoorten. *Tijds. v. Nat. Gesch.* III. 1836. p. 163—170.

Hoffmann (J. F.), Bijdragen tot de oplossing der vraag: is Lemna arrhiza, Auct. eene standvastige, onderscheiden soort, dan wel een ontwikkelingsvorm van eenige anderen van hetzelfde geslacht? *Tijds. v. Nat. Gesch.* IV. 1837. p. 282—333.

In het fransch vertaald uitgegeven in Bullet. des Sc. Phys. et Nat. en Neerlande. 1838. p. 78.

Vrijdag Zijnen (D.), Elymus arenarius. *Versl. d. 1e Alg. Bijeenk. d. leden v. d. Vereen. v. d. Ned. Flora gehouden te Leiden* 21 *Aug.* 1846. p. 29—30.

Bosch (R. B. van den), Sclerochloa Borreri, Bab. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 557—558.

—— Soorten van Carex. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 123—128.

—— Waarnemingen aangaande eenige inlandsche soorten van het geslacht Bromus. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 129—133.

Cop (M. J.), Het geslacht Gagea. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 32—35.

Bosch (R. B. van den), Critische beschouwing der inlandsche soorten van het geslacht Potamogeton. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 48—68.

Kerbert (C.), Over soorten van Carex. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 210—211.

Buse (L. H.), Opmerkingen over de bewerking der Gramineën in den Prodromus. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 3e St. 1854. p. 353.

Bosch (R. B. van den), Onderzoek over de inlandsche Orchideae latifoliae. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 477—485.

Buse (L. H.), Over Juncus insulanus, Vis. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 1e St. 1856. p. 61—63.

Walraven (A.), De inlandsche soorten van het geslacht Zostera. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 204—208.

Oudemans (C. A. J. A.), Over Carex Schreberi uit het Herbarium van Broers. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 251.

Miquel (F. A. W.), Elodea canadensis, Rich. acclimatisée dans les eaux d'Utrecht. *Journ. de Bot. Neerl.* 1861. p. 29—36.

---

1) *Eén-zaadlobbigen van de Flora van Nederland werden vóór Linnaeus Species Plantarum vermeld in:*

Scheuchzer (J.), Agrostographia sive Graminum, Juncorum, Cyperorum, Cyperoideum iisque affinium historia. Tiguri, Bodmer. 1719. 512 p. praef. ind. 11 p. 8 tab. 4°.

Latere uitgave met gewijzigden titel en bijvoegsel.: Tiguri, Orell et Soc. 1775. VIII. 512 p. praef. ind. 19 tab. Appendix 92 p. 4°.

Bosch (R. B. van den), Elodea Canadensis, Rich. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 3e St. 1863. p. 240—244.

Oudemans (C. A. J. A.) en N. W. P. Rauwenhoff, Rapport aangaande Elodea canadensis. *Versl. d. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* (2). II. 1868. p. 370—375.

Verslag der Commissie in zake de Wiermaaierij, bestaande uit de heeren C. A. J. A. Oudemans, voorzitter, F. W. Conrad, P. Maats Jr. en L. H. Bouricius, secretaris. Met 1 kaart. *Versl. v. d. openb. werk.* 1869. p. 199—231.

Bruijn (A. J. de), Over Agrostis rubra. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 190—191.

Vries (H. de), Over de geographische verspreiding van Stratiotes aloides, L. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 203—220.

Oudemans (C. A. J. A.), Over Carex ligerica, Gay. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 187.9 p. 229.

Cryptogamen in het algemeen

Dozy (F.) en J. H. Molkenboer, Bijdrage tot de Flora Cryptogamica van Nederland. *Tijds. v. Nat. Gesch.* XI. 1844. p. 377—414.

—— Bijdrage tot de Flora Cryptogamica van Nederland. *Tijds. v. Nat. Gesch.* XII. 1845. p. 257—288.

Deze bijdrage bevat ook de met twee gekleurde platen versierde brochure: Novae Fungorum Species, welker titel wij later volledig mededeelen.

—— Bijdrage tot de Flora Cryptogamica van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 1e St. 1846. p. 46—57.

Lacoste (C. M. van der Sande), Eenige Cryptogamische planten uit de omstreken van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 1e St. 1860. p. 108—134.

Buse (L. H.), Mededeelingen over critische Cryptogamen. *Ned. Kruidk. Arch.* (I). V. 4e St. 1870. p. 281—290.

Spree (Th.) et L. H. Buse, Additamentum ad Floram Batavam Cryptogamicam continens nonnullas species ab ipsis collectas indigenas novas aut rariores. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 306—352.

Vaat-Cryptogamen

Nozeman (C.), Verhandeling over het heermoes. 1780. *Maats. v. d. Landb. te Amst.* II. 3e St. 1783. p. 3—66.

Boursse Wils (H.), Twee varens waargenomen in Friesland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 214.

Suringar (W. F. R.), Over Lycopodium complanatum, L. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 1e St. 1883. p. 26—27.

Loof- en Levermossen

Lacoste (C. M. van der Sande), Bijdrage tot de Bryologie van Nederland. Eerste gedeelte. *Tijds. v. Nat. Gesch.* XI. 1844. p. 165—177.

Molkenboer (J. H.), Schets der mos-vegetatie van het Beekbergerwoud. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 3e St. 1847. p. 260—272.

Lacoste (C. M. van der Sande), Overzicht der Nederlandsche Hepaticae. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 477—455.

Molkenboer (J. H.), Overzicht van den tegenwoordigen toestand der Flora Bryologica Belgii Septentrionalis. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). I. 4e—5e St. 1848. p. 524—534.

Dozy (F.), Onderzoek der inlandsche soorten van Sphagnum. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 109—112.

Molkenboer (J. H.), Bijdrage tot de kennis der Musci frondosi van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 68—72.

Lacoste (C. M. van der Sande), Nieuwe Hepaticae indigenae. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 487.

Dozy (F.), Over eenige inlandsche Mossoorten. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 489—490.

—— Over Bryum Marratii, Wilson. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 1e St. 1856. p. 48—50.

Lacoste (C. M. van der Sande), Over Hypnum riparium s pseudo-stellatum. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 241.

Buse (L. H.), Plan eener revisie der in den Prodromus opgenomen Musci frondosi. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 4e St. 1859. p. 476—495.

Milde (J.), Bryologia Silesiaca. Laubmoos-Flora von Nord- und Mittel-Deutschland mit besondrer Berücksichtigung Schlesiens und mit Hinzunahme der Floren von Jütland, Holland, der Rheinpfalz, von Baden, Franken, Böhmen, Mähren und der Umgegend von München. Leipzig, Felix. 1869. IX. 410 p. 8°.

Buse (L. H.), Nederlands mossoorten. Herbarium geciteerd in *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 283 en 286.

Lacoste (C. M. van der Sande), Blad- en Levermossen op de Limburgsche excursie in 1861 verzameld. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 300—305.

—— Nieuwe inlandsche Musci en Hepaticae. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 22.

—— Nieuwe Musci en Hepaticae voor de Nederlandsche Flora. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 106—108.

Abeleven (Th. H. A. J.), Nieuwe Musci en Hepaticae voor de Flora van Nijmegen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1873. p. 238—239.

Lacoste (C. M. van der Sande), Aanwinsten voor de Flora Bryologica van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 249—251.

—— Aanwinsten voor de Flora Bryologica van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 308—311.

—— Nieuwe indigene Musci. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 100—101.

—— Overzicht der Mossoorten welke in de provinciën van Nederland zijn waargenomen gerangschikt van het noorden des lands naar het zuiden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 163—174.

—— Overzicht der Levermossoorten welke in de provinciën van Nederland zijn waargenomen gerangschikt van het noorden des lands naar het zuiden *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 305—308.

—— Lunularia vulgaris, Mich. in vruchtdragende exemplaren te Terhaagen bij Elsloo in Limburg gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 157—158.

—— Nieuwe indigene Musci. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1884. p. 302.

Korstmossen

Bosch (R. B. van den), De kennis der Lichenen van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 113—116.

Lacoste (C. M. van der Sande), Bijdrage tot de Flora Lichenologica van Amsterdam. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 3e St. 1850. p. 46—48.

Bosch (R. B. van den), Nieuwe inlandsche Lichenen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 2e St. 1852. p. 293—301.

Buse (L. H.), Losse opmerkingen over de groeiplaats van eenige Lichenen in Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 247—251.

Zwammen [1]).

Hall (H. C. van), Inlandsche soorten van Rhizomorphen. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* I. 1826. p. 66—76.

—— Beschrijving van Rhizomorpha cingens. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* II. 1827. p. 222—225.

—— Onderscheid tusschen het brandkoren en het zwart in de granen. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* IV. 1829. p. 411—414.

Dijk (G. M. van) en A. van Beek, Onderzoeken aangaande het zwart in de Melisbrooden. *Inst. Verh.* 1829. II. p. 161—195. Met 2 platen.

—— Onderzoekingen enz. Tweede gedeelte. *Inst. Verh.* 1831. III. p. 271—296. Met 2 platen.

Moleschott (J.), en E. H. von Baumhauer, Het wezen der aardappelziekte en de middelen ter voorkoming en genezing van dezelve. Utrecht, Bötticher. 1845. 8°.

Harting (P.), Recherches sur la nature et les causes de la maladie des Pommes de terre en 1845. *Inst. Verh.* XII. 1846. p. 204—293. Avec 3 planches.

Vrolik (G.), Nadere waarnemingen en proeven over de onlangs geheerscht hebbende ziekte der aardappelen. Amst., C. G. Sulpke. 1846. 8°. Met pl.

Fransche vert. hetzelfde jaar ook te Amsterdam verschenen.

Dozy (F.), et J. H. Molkenboer, Novae Fungorum species in Belgio Septentrionali nuper detectae, quas iconibus et descriptionibus illustraverunt. Lugd. Batav., S. et J. Luchtmans. 1846. 18 p. Met 2 gekleurde platen. 4°.

Molkenboer (J. H.), Mededeeling over Phallus Hadriani Junii. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 89—95.

---

1) *Vóór-Linneaansche werken over de Fungi van Nederland zijn:*

Junius (H.), Phalli ex fungorum genere in Hollandiae subuletis passim crescentis descriptio et ad vivum expressa pictura. Delphis apud Herm. Schinckel. 1564. 12 p. 4°. min. Andere uitgaven: Leiden. 1601. Dordrecht. 1612.

Zie: Molkenboer, Mededeelingen over Phallus Hadriani Junii. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 1e St. 1849. p. 89—95 en Oudemans, De ontwikkeling onzer kennis enz. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 337—340, ook de Bary in *Linnaea*. XXXI. 1861. en *Bot. Zeit.* 1864. p. 114—116.

Sterbeeck (F. van), Theatrum Fungorum. Antwerp., Jos. Jacobs. 396 p. 4°. Met opdracht, verzen, portret enz.

Oudemans (C. A. J. A.), Bijdrage tot de kennis der schimmelplanten, welke zich somtijds in hoendereieren ontwikkelen. *Ned. Lancet.* (2). VI. n° 9. 1851. 7. p. Met eene plaat.

Molkenboer (J. H.), Aecidium Lonicerae, een nieuwe indigene van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). III. 4e St. 1855. p. 488.

Bosch (R. B. van den), Vergelijkende tabel der Nederlandsche Agaricini en die van naburige landen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 4e St. 1859. p. 433.

Hartsen (F. A.), Liste provisoire des Fonges supérieurs qui croissent dans les Pays-Bas du Nord, servant de continuation au Prodromus Florae Batavae. Précedé d'un avis aux abonnés de la Flora Batava. Utrecht, L. E. Bosch et Fils. 1864. 14 p. 8°.

Eeden (F. W. van), Twee zeldzame paddestoelen. *Alb. d. Nat.* 1865. p. 349—351.

—— Notice sur le Bolet parasite. *Arch. Neerl.* I. 1866. p. 80—81.

—— De huiszwam (Merolius lacrymans). *Alb. d. Nat.* 1867. p. 120—122.

Oudemans (C. A. J. A.), Matériaux pour la Flore Mycologique de la Néerlande I. *Arch. Neerl.* II. 1867. p. 1—65.

Suringar (W. F. R.), Fungi door den heer Hartsen in den omtrek van Driebergen gevonden. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). V. 4e St. 1870. p. 292—298.

Oudemans (C. A. J. A.), Lijst van nieuw ontdekte champignons voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 2e St. 1872. p. 164—184.

Eeden (F. W. van), Geaster triplex in Holland. *Hedwigia.* 1873. p. 63.

Oudemans (C. A. J. A.) Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland. Met zes platen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 252—267.

—— Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland. Met een plaat. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 4e St. 1874. p. 312—318.

—— Matériaux pour la Flore Mycologique de la Néerlande. II. *Arch. Neerl.* VIII. 1873. p. 343—416.

—— Notiz über Puccinia Malvacearum. *Bot. Zeit.* 1874. p. 742—743.

—— Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland van Juli 1873—Juli 1874. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 34—42.

—— Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland van Juli 1874—Juli 1875. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 2e St. 1876. p. 97—106.

—— Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland van Juli 1875—Juli 1876. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 3e St. 1877. p. 176—188.

—— Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland van Juli 1876—Juli 1877. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 1e St. 1878. p. 142—161.

—— Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland van Juli 1877—31 Dec. 1878. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 236—257.

—— Revision des Champignons trouvés jusqu'à ce jour dans les Pays-Bas. 1e Partie. *Arch. Neerl.* 1879. XIV. p. 209—319. 2e Partie. *Arch. Neerl.* 1880. XV. p. 359—406.

—— Notiz über einige neue Fungi Coprophili. *Hedwigia.* 1882. p. 161—166.

—— Sordariae novae. *Hedwigia.* 1882. p. 123—124, 160.

Calkoen Az. (H. J.), De Uredineae en Ustilagineae. Roest- en Brandzwammen van Nederland. Academisch Proefschrift. Amsterdam, J. G. Lankelma. 1883. 8°.

Oudemans (C. A. J. A.), Zwei neue Pilze. *Hedwigia*. 1883. p. 61—62.

—— Bijdrage tot de Flora Mycologica van Nederland. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* (2). XVIII. 1883. p. 360—390.

—— Zwei neue schädliche Pilze: Coryneum Beyerinckii, n. sp. und Discella ulmi, n. sp. *Hedwigia*. 1883. p. 113—117.

—— Revisio Pyrenomycetum in regno Batavorum hucusque detectorum. Amst., Joh. Müller. 1884. 184 p. 14 platen.

—— Revisio Perisporiacearum in regno Batavorum hucusque detectorum. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* (2). XIX. 1884. p. 349—363.

—— Revisio Pyrenomycetum in regno Batavorum hucusque detectorum. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* (2). XX. 1884. p. 1—62.

—— Urosystis sorosporoides, Koern een nieuwe indegene fungus. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 151.

Eeden (F. W. van), Een nieuwe Discella in Haarlem waargenomen. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 2e St. 1884. p. 158.

Oudemans (C. A. J. A.), Aanwinsten voor de Flora Mycologica van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). IV. 3e St. 1885. p. 203—278.

—— Eine neue Puccinia. (Puccinia Veronicae Anagallidis). *Hedwigia*. 1885. p. 171.

—— en C. A. Pekelharing, Saccharomyces capillitii, Oudem. et Pekelh., een spruitzwam van de behaarde hoofdhuid. *Tijds. v. Geneesk.* XXI. 1885. p. 998—1005.

Wieren

Vrijdag Zijnen (D.), Nostoc verrucosum in een zoetwatersloot bij den Haag gevonden. *Versl. d. 1e Alg. Bijeenk. d. leden v. d. Vereen. v. d. Nederl. Flora gehouden te Leiden* 21 *Aug.* 1846. p. 30.

Bosch (R. B. van den), Bijdrage tot de Algologische Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1847. p. 280—291.

Harting (P.), De magt van het kleine, zichtbaar in de vorming der korst van onzen aardbol, of overzigt van het maaksel, de geographische en de geologische verspreiding der polypen, der foraminiferen of polythalamiën en der kiezelschalige bacillariën of diatomeën. Utrecht, van Paddenburg & Co. 1849. 218 p. 8°.

Bevat p. 208—213 eene lijst van Diatomeën van den bodem van Nederland.

—— De bodem onder Amsterdam onderzocht en beschreven. Met 4 platen. *Inst. Verh.* 1852. V. p. 73—232.

Bevat opgaven omtrent eenige Diatomeën.

Bosch (R. B. van den), Tweede bijdrage tot de Algologische Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). II. 2e St. 1850. p. 202—227.

Suringar (W. F. R.), Bijdrage over eene verzameling nieuwe inlandsche Algen. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 1e St. 1856. p. 65—72.

—— Dissertatio botanica inauguralis continens observationes phycologicas in floram Batavam. Leovardiae, G. T. N. Suringar. 1857. 79 p. 4 Tab. 8°.

Suringar (W. F. R.), Algen van Boxmeer en van het strand der Noordzee. *Ned. Kruidk. Arch.* (1). IV. 3e St. 1858. p. 200—204.

—— Algen verzameld op eene excursie naar den Helder. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 14—15.

—— Drepanothrix cingens een nieuwe parasitische Alge. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 1e St. 1871. p. 23.

—— Mededeeling omtrent Fucus vesiculosus. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). I. 3e St. 1873. p. 238.

—— Aanwinsten voor de Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). II. 1e St. 1875. p. 27—29.

Oudemans (C. A. J. A.), Bijdrage tot de Flora Algologica van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 2e St. 1879. p. 258.

Suringar (W. F. R.), Nieuwe indigenen voor de Algen-Flora van Nederland. *Ned. Kruidk. Arch.* (2). III. 3e St. 1881. p. 302.

OVERZICHT.

A. Verspreiding der planten

B. Afzonderlijke plantengroepen

FAUNA.

VOORBERICHT.

De Bibliographie betreffende de Fauna van Nederland vermeldt het voornaamste, dat op dit gebied verschenen is, van het midden der 18de eeuw af tot 1 Januari 1886. Oudere geschriften werden niet opgenomen — alleen werd voor de verschillende groepen telkens in een noot aan den voet der eerste bladzijde verwezen naar enkele zeer gewichtige bronnen van ouderen datum. Mededeelingen in couranten openbaar gemaakt werden niet opgenomen: bij dergelijke mededeelingen toch ontbreekt in den regel de naam van den schrijver, zoodat men geheel in het onzekere verkeert of de persoon, die beweert een faunistische waarneming gedaan te hebben, werkelijk in staat is geweest tot het doen dier waarneming. Naar mijn overtuiging zou het doorsnuffelen van couranten weinig betrouwbaar materiaal voor de literatuur der Fauna opgeleverd en daarentegen de moeite van het samenstellen der bibliographie ontzaggelijk vermeerderd hebben.

Behalve werken van meer algemeen bibliographischen aard (zooals du Rieu's Repertorium, de Naamlijsten van Abkoude en Arrenberg, later van Brinkman enz.) zijn met voordeel geraadpleegd:

De Bibliotheca ichthyologica et piscatoria van Mulder Bosgoed.

De Bouwstoffen voor eene geschiedenis en Statistiek van den Nederlandschen Landbouw van Sloet tot Oldhuis en van Iterson.

De Catalogi der Bibliotheken der Entomologische en Dierkundige Vereenigingen in ons Vaderland.

Ook van de grootere boekerijen (zooals die onzer Universiteiten, der Koninklijke Academie van Wetenschappen, van het Genootschap Natura Artis Magistra, de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage) werd dankbaar gebruik gemaakt. Niet onvermeld wil ik echter het feit laten, dat het helaas nu en dan voorkwam, dat boeken en verhandelingen op de fauna van ons eigen vaderland betrekking hebbende niet konden geraadpleegd worden, omdat zij in geen der bovengenoemde bibliotheken te vinden waren.

Het zal waarschijnlijk aardrijkskundigen, die uit den aard der zaak van de literatuur der flora en fauna van ons vaderland geen diepere studie maakten, verwonderen, dat in deze bibliographie voor de rangschikking der literatuur op de *fauna* betrekking hebbende een eenigszins andere weg werd ingeslagen, als voor die der *flora*. Voor de laatste is een zeer groot gedeelte der literatuur (twee derde der titels) topographisch gerangschikt, terwijl de geheele zoölogische literatuur systematisch gegroepeerd werd. Dit vindt zijn verklaring in het feit, dat de fauna over 't algemeen genomen systematisch en niet topographisch bewerkt is, een feit, dat zich op zijn beurt laat verklaren uit het verschillend karakter der natuurvoorwerpen, die hier vergeleken worden. Alleen voor de insecten, misschien ook voor de vogels, zou het mogelijk zijn geweest sommige titels in een topographische rangschikking op te nemen. Men zou echter diezelfde titels nogmaals hebben moeten inlassen tusschen de op systematische wijze gerangschikte, wilde men voorkomen, dat verreweg de voornaamste afdeeling der literatuur door onvolledigheid ontsierd werd.

Leiden, Februari 1886. P. P. C. Hoek.

A. GEWERVELDE EN ONGEWERVELDE DIEREN [1]).

Hedendaagsche *Historie*, of Tegenwoordige Staat van alle Volkeren. Deel XI—XXXIII. Vervattende de beschrijving van den tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden. Amsterdam, Isaäk Tirion. (Deel XI). Deel I. (v. d. Tegenw. Staat. d. Vereen. Nederl.) Tweede druk. 1738. (Deel XXXIII). XXIII. (Drenthe). 1795. 8°.

Hier en daar enkele mededeelingen op de fauna van Nederland betrekking hebbende: zoo over de schapen op de Veluwe (III. bl. 430); over het minder getal der konijnen in Holland (IV. bl. 9); over de muizen, die men altoos in Zeevangk nabij Edam heeft (VIII. bl. 519); over de schapen van Zeeland (IX. bl. 11); over de visschen van het Bijlemer Meer (VIII. bl. 147); die men in de Waal vangt (XV. bl. 267); die in de Lek zijn (XV. bl. 317); van de Zuiderzee (VIII. bl. 67); van de Aa (Meijerij van 's Bosch) (II. bl. 122); over den Zalm (VI. bl. 442; VII. bl. 24).

---

1) *Voor oudere boekwerken verwijzen wij naar:*

Blasius (G.), Anatome Animalium, terrestrium variorum, volatilium, aquatilium, serpentum, insectorum, ovorumque structuram naturalem ex veterum, recentiorum, propriisque observationibus proponens, figuris variis illustrata. Amstelodami, Viduae Joann. à Someren 1681. 494 pag. Cum 60 tabb. 4 maj.

"Heeft het gestel beschreven (met uitbeëldingen in kopere plaeten) van verscheiden onzer Viervoetige Dieren, Visschen, Vogelen, Kruipend Gedierte en bevruchte eijeren" (Nozeman, Wat is er geschreven enz.)

Heide (A. de), Ontledinge des Mossels, vertaald door Jansson. Amst., Van Almeloveen. 1684. 12°. Met pl.

—— Experimenta circa sanguinis missionem, fibras motrices et urticam marinam. 1686.

"Hij beschrijft daarin de bloedsbeweeging in de slagaderen en aderen der Kikvorschen; de ontleeding der zeekwallen; de Bot in de Levers der Schaepen; en de ontleeding van den Lintworm." (Nozeman, Wat is er geschreven enz.)

Leeuwenhoek (Ant. de), [Ant. van Leeuwenhoek], Opera omnia, seu arcana naturae, ope exactissimorum microscopiorum detecta. VII Tom. in IV Pts. Editio noviss. prioribus emendatior. Lugdun. Batav., Joh. Am. Langerak. 1722. Cum. 105 tabb. aen. et fig. aeri incisis. 4°.

Swammerdam (J.), Bijbel der natuure, of historie der insecten, tot zeekere zoorten gebracht: door voorbeelden, ontleedkundige onderzoekingen van veelerhanden kleine gediertens, als ook door kunstige kopere plaaten opgeheldert. Verrijkt met ontelbaare waarnemingen van nooit ontdekte zeldzaamheden in de natuur. Alles in de Hollandsche, des Auteurs moedertaale, beschreven. Hier bij komt een voorreeden, waar in het leven van den Auteur beschreven is door Herman Boerhaave. De latijnsche overzetting heeft bezorgt H. D. Gaubius. II. Deelen. Leijden, J. Severinus, B. en P. van der Aa. 1737—38. 910 pag. folio. m. uitleggingen der tafereelen, register enz. 53 platen.

Handelt behalve over Insecten, eveneens over vaderlandsche dieren van andere groepen.

Seba (Alb.), Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio et iconibus artificiosissimis expressio, per universam physices historiam. Schatkamer der natuurlijke zeldzaamheden enz. Janss. Waesberg en J. Wetsten. 4 Vol. Met 450 pl. folio. Amsterdami, 1734—65.

Ook met Latijnschen en Franschen tekst verschenen.

Watson (F.), De dierlijke wereld ter beschouwinge opengezet. Uit het Engelsch met merklijke verbeteringen en aantekeningen uitgegeeven door C. Nozeman. Met echte afbeeldsels der bijzondere dieren verrijkt. Amsteldam, Pieter Meijer. 1761. 8°.

Hierin b. v. bl. 214 en 215 een mededeeling over de Pelser en de Zuiderzee-haring.

Houttuijn (M.), Natuurlijke Historie of uitvoerige Beschrijving der Dieren, Planten en Mineraalen, volgens het samenstel van den heer Linnaeus. Met nauwkeurige afbeeldingen. Deel I—III. 1761—1785. Deel I. Dieren. Stuk I—VIII. Amsterdam, F. Houttuijn. 1761—65. — Deel I. Dieren. Stuk IX—XVIII. Amsterdam, Erven F. Houttuijn. 1766—73. — Deel II. Planten. Stuk I—XIV. Amsterdam, Erven F. Houttuijn. 1773--83. -- Deel III. Mineraalen. Stuk I—III. Amsterdam, Erven F. Houttuijn. 1780—82. — Deel III. Mineraalen. Stuk IV—V. Amsterdam, J. van der Burgh & Zoon. 1784—85. 8°.

Baster (Job.), Opuscula subseciva, observationes miscellaneas de animalculis et plantis quibusdam marinis, eorumque ovariis et seminibus continentia. II. Tom. Libr. (quibus in 3 divis). Harlemi, Joa. Bosch. 1759—65. Cum tab. aen. color. XXIX. in 4°. Tom. I. cont. tabb. 1—16. (148 pag.) Tom. II. tabb. 1—13. (150 pag.)

—— Natuurkundige uitspanningen, behelzende eenige waarneemingen, over sommige zee-planten en zee-insecten, benevens derzelver zaadhuisjes en eijernesten. Twee deelen. Haarlem, J. Bosch. 1762 en 65. 16 en 13 platen. p. 173 en 171. 4°.

Hollandsche vertaling van het bovengenoemde werk. Beschrijving van dieren van verschillende groepen tot de Nederlandsche Fauna behoorende.

Gronovius (L. Th.), Animalium in Belgio habitantium Centuria 1 et 2. *Acta Helvet.* IV. 1760. p. 243—270. Centuria 3 et 4. *Ibidem.* V. 1762. p. 120—153. Centuria. 5. *Ibidem.* V. 1762. p. 353—382.

N. B. Het opschrift van Centuria secunda luidt: Cent. secund. animalium a me observatorum; van de 3de—5de Cent. Animalium Belgicorum a L. Th. Gronovio observatorum Centuria tertia, quarta, quinta.
In het geheel 500 dieren, van de zoogdieren af tot de zeester toe.

Sjoerds (Foeke), Algemeene beschrijvinge van Oud en Nieuw Friesland, vertonende deszelfs gelegenheid, staatkundige en natuurlijke verdeeling, vrugtbaarheid, voortbrengzelen, aard- en waterwerken, dijken enz. enz. Alsmede een breedvoerig verhaal van deszelfs vroege en latere godsdiensten enz. enz. Zullende dienen voor eene inleidinge tot eene volledige Historie van Friesland. Twee deelen. Leeuwarden, Pieter Koumans, 1765—68. 8°.

Hoofdstuk 2 van Deel I. behandelt onder de voortbrengselen ook de dieren: minder volledig dan Knoop.

Beschouwingen van de werken der natuur. Ten opzigte van de Viervoetige dieren, Vogels, Visschen, Tweeslachtige en Kruipende Dieren, Insecten, Plantgewassen en Bergstoffen. Ter betooging van Gods Magt, Wijsheid en Goedheid. Of vervolg op de verbeterde tweede uitgaave van J. Ray, Gods wijsheid geopenbaard in de werken der Scheppinge enz. Amsterdam, F. de Kruijff, A. van der Kroe en Yntema en Tieboel. 1768. 645 bl. en register. 8°.

Vermeldt hier en daar of een dier in ons vaderland voorkomt.

Nozeman (C.), Antwoord op de vrage, voorgesteld door de Hollandsche Maatschappije der Weetenschappen: Wat is er tot nu toe over de natuurlijke historie van ons vaderland geschreven? Wat ontbreekt er nog aan? En, welke is de beste wijze waarop de gemelde geschiedenis zoude dienen geschreven te worden? *Holl. Maats. d. Wet.* XI. St. 2. 1769. bl. 1—60.

Martinet (J. F.), Tweede antwoord op de vrage, voorgesteld door de Hollandsche Maatschappije der Weetenschappen: Wat is er tot nu toe over de natuurlijke historie van ons vaderland geschreeven? Wat ontbreekt er nog aan? En, welke is de beste wijze, waarop de gemelde geschiedenis zoude dienen geschreeven te worden? *Holl. Maats. d. Wet.* XI. St. 2. 1769. bl. 61—326.

Slabber (M.), Natuurkundige verlustigingen, behelzende microscopise waarneemingen van in- en uitlandse water- en land-dieren. XVIII Stukjes. Met 18 gekleurde platen. 166 bl. Haarlem, J. Bosch. (1769—)1778. 4°.

Beschrijving en afbeelding van „drieënveertig diertjes" waarvan, vele tot de Nederlandsche Fauna behooren.

Le Francq van Berkheij (J. F.), Natuurlijke Historie van Holland. 9 Deelen in 13 banden. Met noodige afbeeldingen. 8°. Deel I—IV. 1. Amsterdam, Yntema en Tieboel. 1769—1779. Deel IV. 2—IX. Leiden, P. H. Trap. 1805—1811. — Deel IV. 2—IX is ook verschenen onder den titel van »Natuurlijke Historie van het Rundvee in Holland."

Algemeene beschouwingen over de Natuurlijke Historie der Dieren in Deel III. Over het paard en het rund in Deel IV—IX. Over de dieren (schadelijke) der wei- en hooilanden, over insecten en wormen, die ziekten bij de koeijen veroorzaken in Deel VIII—IX.

Loosjes (P.), Leerzame zamenspraken over eenige dieren, vogels, insecten en visschen. Met platen. Amsterdam, Erven F. Houttuijn. 1769. 8°.

Kort begrip van de natuurlijke historie der dieren. Of leerzaame zamenspraaken, over eenige viervoetige dieren, vogels, insecten en visschen; geschikt naar de vatbaarheid der jeugd. Met platen. Amsterdam, P. den Hengst. 1778. 296 en 8 pag. 8°.

Martinet (J. F.), Katechismus der Natuur. Amst., J. Allart. 1777—79. Vier deelen met 24 koperen platen. (Deel I—IV. resp. met 4, 7, 6 en 7 platen). Hoofdstuk VIII. Deel II. De dieren (zoogdieren) onzes Vaderlands. Hoofdstuk X. Deel II. De vogelen onzes Vaderlands. Hoofdstuk XII. Deel II. De bijzondere visschen onzes Vaderlands. Hoofdstuk XIV. Deel III. De bijzondere insecten onzes Vaderlands.

N. B. Nog bij het leven van den schrijver verschenen vier herdrukken, de vijfde druk verscheen in 1782—89. Van de zoogenaamde verkorte en verbeterde uitgave bewerkt door J. A. Uilkens verscheen een 2de druk in 1820. Een nieuwe uitgave in 5 deelen verscheen in 1829. Zie ook bij P. N. Muijt.

Vries (J. de), Natuurkundige en ophelderende aanmerkingen over Martinet's Katechismus der Natuur. 4 St. 2 deelen. Amsterdam, J. van Selm. 1779. 8°.

—— Hetzelfde werk. 2 deelen. Amsterdam. 1788. 8°.

—— Hetzelfde werk. 4de druk. Amsterdam. 1791. 8°.

Raff (G. C.), Natuurlijke Historie voor kinderen. Gedeeltelijk ingericht naar de hoogduitsche uitgaave aanmerkelijk verbeterd, vermeerderd en genoegsaam geheel veranderd en overgebragt tot eene vatbaare rangschikking enz. overgebragt tot de voornaamste onderwerpen der natuurlijke historie van Holland door J. Le Francq van Berkhey. Leijden, Fr. de Does, Pz. 1781. 8°. 3 Deelen. Met pl.

Gronovius (L. Th.), Zoophylacium Gronovianum, exhibens Quadrupeda, Amphibia, Pisces, Insecta, Vermes, Mollusca, Testacea, et Zoophyta, quae in museo suo adservavit, examini subjecit, systematice disposuit, atque descripsit etc. Additis rarissimorum objectorum iconibus. III Fasc. Cum 20 tabb. aen. Fol. maj. Lugd. Batav., Theod. Haak et soc. 1781. (3Pts. 1763—81). fol.

Fasc. I. exhibens animalia Quadrupeda, Amphibia atque Pices, quae in Museo suo adservat, rite examinavit, systematice disposuit, descripsit atque iconibus illustravit. Cum tab. 1—18, quarum tab. 8 duplex. 136 pag. Lugd. Batav., Sumptibus Auctorum. 1763.

Fasc. II. exhibens enumerationem Insectorum. Cum tab. 14—17. p. 137—236. Lugd. Batav., Sumptibus Auctorum. 1764.

Fasc. III. exhibens Vermes, Mollusca, Testacea et Zoophyta, quae in Museo suo adservavit, examini subjecit. Cum tab. 18—20 et iconographia sive tabularum explicatio. Cum praefatione P. Boddaert. Lugd. Batav., Theod. Haak et soc. 1791.

Fasc. IV. nunquam prodiit.

Verschillende der opgenoemde dieren worden als bewoners van „Belgium" aangeduid.

Martinet (J. F.), Verhandeling over het wier der Zuiderzee. *Holl. Maats. d. Wet.* XX. St. 2. 1782. bl. 54—129. Pl. I—VI.

„Iets" over de Plantdieren, Insecten, Vogels, die van wier leven of er op vastzitten.

Boddaert (P.), Kort begrip van het zamenstel der natuur van den heer C. Linnaeus, met zeer veele soorten vermeerderd. Amsterdam, D. Schuurman. 1783. C & 437 [440] pag. 8°. (Bl. 437 staat: Einde v. h. 1 Deel's, IIde Stuk).

N. B. Het 1ste Deel 1ste Stuk verscheen in 1772 reeds bij Schoonhoven te Utrecht. Zoogende dieren p. 1—96; II. Bende Vogelen p. 97—437. Vermeldt zoowel in- als buitenlandsche dieren.

Wilding (R.), Natuurkundige Beschouwingen, of Bespiegelingen over de werken der natuur. Met platen. Rotterdam, N. Cornel. 1793. in 3 deelen. 8°.

Ook verschenen in 28 stukken, met platen bij denzelfden in 1798.

Martinet (J. F.), Verhandelingen en waarneemingen over de Natuurlijke Historie, meerendeels van ons vaderland. Met plaaten. Amsterdam, J. Allart. 1795. Tweede uitgave. Zalt-Bommel, J. Noman. 1796. 8°.

N. B. Een herdruk van verschillende opstellen, o. a. van het met zilver bekroonde antwoord op de Vraage der Hollandsche Maatschappij „Wat is er tot nu toe over de natuurlijke Historie van ons vaderland geschreven," van de Verhandeling over het Wier der Zuiderzee enz.

Brussel (van), Natuurlijke beschrijving van eenige bijzondere dieren, visschen en gekorven diertjes. Met gekleurde platen. Amsterdam. 1799. 8°.

Uilkens (J. A.), Beschrijving van de merkwaardigste voortbrengselen der natuur. Gron., J. Oomkens. 1805. 8°.

N. B. Werd door de Maatsch. tot Nut van 't Algemeen met dubbel Eeregoud bekroond.

—— Schoolboek over de natuurlijke historie. Gron., J. Oomkens. 1807. 8°.

Muijt (P. N.), Vervolg op de Katechismus der Natuur. 2 Deelen met platen. Zalt-Bommel, J. Noman. 1821. 8°. 2de druk als 5de deel 2de stuk van den Katechismus. Zaltbommel. 1834.

Anslijn Nzn. (N.), Systematische beschrijving der voor ons meest belangrijke voortbrengselen uit de drie Rijken der Natuur. 13 afl. Leijden, D. du Mortier en Zoon. 1822—29. 8°. — Zoogdieren. St. I. 1822; II. 1825. — Vogels. St. I. 1822; II. 1825. — Amphibien. St. I. 1823; II. 1827. — Visschen. St. I. 1823. — Insecten. St. I. 1824; II. 1829. — Wormen. St. I. 1824.

—— Afbeeldingen van Nederlandsche dieren. Leijden, D. du Mortier & Zoon. 1825—1838. 2 deelen. 8°.

Deel I. Zoogdieren 37; Vogels 133 platen en tekst 8 bladz.
Deel II. Visschen 94; Amphibien 12; Schaaldieren 1; Insecten 88; Wormen 1 plaat en tekst 8 bladz.

[Swinderen (Th. van)], Initia faunae Groninganae of Proeve van eene naamlijst der dieren, welke in de provincie Groningen gevonden worden. Uitgegeven door het genootschap ter bevordering der Natuurlijke Historie te Groningen. Met 5 vervolgen. Groningen, E. Mekel. 1825—1836. 8°.

Hall (H. C. van), Hoofdtrekken der natuurlijke historie van Noord-Nederland, ten opzigte van deszelfs grond, dezelfs planten en dieren. *Rec. o. d. Rec.* XVII. I. St. 2. 1825. bl. 5—36.

—— Inwijdingsredevoering over het belang, dat er voor den landbouw gelegen is in de kennis der natuurlijke historie van het vaderland. *Annal. Acad. Groning.* 1825—26. 1829. 24 pag. 4°.

[Swinderen (Th. van)], Lijst van dieren in de provincie Groningen gevonden. Ter aanvulling der Naamlijst van Nederlandsche dieren, in het 11de, 12de en 14de deel der verhandelingen geplaatst. Aan de maatschappij aangeboden door het genootschap ter bevordering der natuurlijke historie te Groningen. *Holl. Maats. d. Wet.* XV. 1826. bl. 321—343.

Enkele gewervelde zoowel als ongewervelde dieren. De Naamlijsten van Nederlandsche dieren zijn opgenomen bij de Gelede dieren, Werveldieren en Visschen.

Hoeven (J. van der), Handboek der Dierkunde. Twee deelen. Met atlas van 20 platen. Deel I. Rotterdam, J. Allart. 1828. Deel II. Amsterdam, C. G. Sulpke. 1833. Tweede uitgave. Met 24 pl. Amsterdam, C. G. Sulpke. 1849—1855. Derde onveranderde uitgave. Amsterdam, J. C. A. Sulpke. 1859. 8°.

Vermeldt welke dieren inlandsch zijn.

Venhuis (R. A.), Natuurlijke historie der provincie Groningen. Groningen, J. Oomkens. 1829. 8°.

Bekroonde prijsvraag. Bevat een kort overzigt van het dierenrijk in dit gewest en dieren der provincie Groningen tot de veeteelt behoorende en dierlijke voortbrengselen dezer provincie uit het zoete en zoute water.

Westerhoff (R.) en G. A. Stratingh, Natuurlijke historie van de provincie Groningen. Deel I. St. 1. Groningen, J. Oomkens. 1839. 8°.

Cohen (L. Ali), Berigten omtrent de natuurkundige geschiedenis van het eiland Rottum, gedeeltelijk getrokken uit de aanteekeningen der HH. J. O. Karsten en J. de Graaf. *Tijds. v. Nat. Gesch.* VII. 1840. p. 445—460.

Uilkens (J. A.), De volmaaktheden van den Schepper in zijne schepselen beschouwd, tot verheerlijking van God en tot bevordering van nuttige natuurkennis. Nieuwe uitgave. Derde deel. Natuurlijke geschiedenis van het dierenrijk, nieuw bewerkt door J. van der Hoeven. Leeuwarden, G. T. N. Suringar. [1850—1856]. 1857. 8°.

Hier er daar wordt van dieren vermeld, dat zij tot de fauna van Nederland behooren.

N. B. Oorspronkelijk verschenen als Uilkens (J. A.), Redevoeringen over de volmaaktheden van den Schepper. 1801—1815. 8°. In 1813 in 4 dln. en 5 stukken onder den titel van Uilkens (J. A.), De volmaaktheden van den Schepper in zijne schepselen beschouwd.

Dubois (J. L.), De dierenwereld in hare geaardheid en verrigtingen. Gouda, G. B. van Goor. 1850—51. 2 dln. m. houtsneden. 8°.

Harting (P.), Het eiland Urk, zijn bodem, voortbrengselen en bewoners. Utrecht, van Paddenburg & Co. 1853. Met een plaat, kaart en doorsneden. 75 bladz. 8°.

Voorloopig bericht in Aanteek. v. h. Verh. in de Sectie v. Natuurw. en Geneesk. v. h. Prov. Utrechtsch Genootschap v. K. en W. ter gelegenheid der vergad. gehouden 11 Sept. 1852. bl. 26—28.

Enkele opmerkingen over de dieren van Urk, Zoogdieren, Vogels en Weekdieren.

Meursinge (N.), Aanteekeningen over de natuurlijke geschiedenis van het eiland Rottum. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* I. 1853. bl. 203—216.

Enkele Zoogdieren, vele Vogels, enkele Lagere Dieren.

Herklots (J. A.), Bouwstoffen voor eene fauna van Nederland, onder medewerking van onderscheidene geleerden en beoefenaars der dierkunde, bijeenverzameld. Eerste—derde deel. Leiden, E. J. Brill. 1853, 1858, 1866. 8°.

Schlegel (H.) en J. A. Herklots, Fauna van Nederland. 46 afleveringen. Vogels door H. Schlegel. Met 362 platen. Leijden, P. W. M. Trap. 1854—59. 700 pag. 12°.

In 1859 gaat het werk over aan D. N. van Goor te Leiden, die het daarna onder den nieuwen titel: Schlegel, Vogels van Nederland [zie later] in den handel brengt.

Over eenige zeldzaam voorkomende Dieren in Nederland aangetroffen. *Letterb.* 1854. p. 143.

Mulder (Cl.), Het Schuimbeestje en de Koekoek. Leeuwarden, G. T. N. Suringar. 1855. Met fig.

Bemmelen (A. A. van), Bijdragen tot de kennis onzer inlandsche diernamen. *Bouwst.* II. St. 2. Uitgegeven in Junij 1856. bl. 131—142.

Venema (G. A.), Dieren, die voor den landbouw schadelijk zijn. 1. De Ritnaald, 2. De Hamel, 3. De Aardvloo, 4. De grauwe Akkerslak. *Bgdm.* 1856.

—— Dieren, die voor den landbouw schadelijk zijn. Inlandsche Muizen, Ratten en Spitsmuizen. *Bgdm.* 1858.

Schlegel (H.), Handleiding tot de beoefening der dierkunde. Breda, Kon. Mil. Akad. 1857—58. 2 deelen. 8°. Met atlas. fol.

Geeft overal mededeelingen over de inlandsche dieren.

Ramaker (H. Kroeze), Beknopte natuurlijke historie van voorwerpen uit het dierenrijk, die in Nederland worden aangetroffen. 3 stukjes. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1858. (96, 120 en 92 pag.). 8°.

De Dieren van Nederland. Haarlem, A. C. Kruseman. 1859—63. Herklots, Week- en lagere dieren. 1859. Snellen van Vollenhoven, Gelede dieren. Schlegel, Werveldieren (Vogels, 1860. Zoogdieren, Kruipende Dieren en Visschen. 1862).

N. B. Afzonderlijk opgenomen onder de verschillende groepen.

Wttewaall (J.), De dieren die jagt maken op insecten. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1860. bl. 369.

Staring (W. C. H.), Zaklijst van Nederlandsche landbouwplanten en dieren. Haarlem, A. C. Kruseman. 1861.

Ook opgenomen in: *Huisb. v. d. Landm. in Nederl.* Haarlem. 1862.

Hoeven (J. van der), Eenige aanteekeningen over Martinus Slabber's Natuurkundige Verlustigingen; benevens opgave der systematische namen van de daarin afgebeelde diersoorten. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* XIV. 1862. bl. 270—285.

Harting (P.), Leerboek van de grondbeginselen der Dierkunde in haren geheelen omvang. 1ste deel. Algemeene dierkunde. Tiel, H. C. A. Campagne. 1862. 2de deel. Gewervelde dieren. Eerste afdeeling. Natuurhist. overzigt. 1864. Tweede afdeeling. Morphologie. 1867. 3de deel. Ongewervelde dieren. Eerste afdeeling. Natuurhist. overzigt. 1870. Tweede afdeeling. Morphologie. Stuk 1—3 (niet voltooid). 1871—74. 8°.

Voor de verschillende diergroepen wordt vermeld welke dieren inlandsch zijn.

Burgersdijk (L. A. J.), De dieren, afgebeeld en beschreven en in hunne levenswijze geschetst. Leiden, Noothoven v. Goor. 1864—1873. 3 dln. 8°. m. gekl. platen.

N. B. Titeluitgaaf: De Dieren, afgebeeld, beschreven en in hunne levenswijze geschetst door Dr. L. A. J. Burgersdijk. Amsterdam, D. Noothoven van Goor, zonder jaar.

De levenswijze der *inlandsche* dieren wordt hierin uitvoerig besproken.

Algemeene Statistiek van Nederland. Beschrijving van den maatschappelijken toestand van het Nederlandsche volk in het midden der 19e eeuw. Uitgegeven door de vereeniging voor de Statistiek in Nederland. I. Leiden, A. W. Sijthoff. 1870. Bl. 242—307: Fauna, bewerkt door Dr. H. Hartogh Heijs van Zouteveen. 8°.

Geeft lijsten, voornamelijk geput uit de Bouwstoffen en uit de Dieren van Nederland door Kruseman uitgegeven.

Hall (H. C. van), De natuur en het landleven. Utrecht, Gebr. v. d. Post. 1873. 8°.

Bisschop van Tuinen (K.), Nederlandsche planten. Beschrijving enz., benevens een kort overzicht der voor de planten schadelijke en nuttige dieren. Amsterdam, Scheltema en Holkema. 1874. 8°.

[Ritzema Bos (J.)], Schade door dieren aan den landbouw toegebracht, gedurende de jaren 1873, 74, 75. Met afbeeldingen. Verslag van den landbouw in Nederland over 1875. p. 57--67. Met 3 pl. 's Gravenhage, van Weelden en Mingelen. 1877. 4°.

Tijdschrift der Nederlandsche Dierkundige Vereeniging [1]). I en II. Onder redactie van A. A. v. Bemmelen, H. J. van Ankum, P. Harting en C. K. Hoffmann. 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. Rotterdam, van Hengel en Eeltjes. 1874 en 1876. — III. Onder redactie van A. A. v. Bemmelen, Ed. Everts, C. K. Hoffmann en A. A. W. Hubrecht. 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. Rotterdam, van Hengel en Eeltjes. 1878. — IV en V. Onder redactie van A. A. v. Bemmelen, Ed. Edverts, C. K. Hoffmann en A. A. W. Hubrecht. Leiden, E. J. Brill. 1879 en 81. — VI. Onder redactie van A. A. v. Bemmelen, Ed. Everts, C. K. Hoffmann en (voor afl. 1.) A. A. W. Hubrecht. (voor afl. 2—4) P. P. C. Hoek. Leiden, E. J. Brill. 1882—85. — Supplement deel I. Bevattende het verslag omtrent onderzoekingen op de oester en de oestercultuur betrekking hebbende uitgebracht door de commissie voor het Zoölogisch Station. Leiden, E. J. Brill. 1883—84. — (2). I. Onder redactie van A. A. v. Bemmelen, P. P. C. Hoek, C. K. Hoffmann en W. J. Vigelius. Afl. 1. 1885. 8°.

Bombouts (J. E.), De dieren van Nederland. Eene handleiding tot het determineeren der inlandsche dieren. Met 421 in den tekst gedrukte afbeeldingen. Haarlem, Kruseman & Tjeenk Willink. 1875. 255 en XVI bl. 8°.

Vermeldt „de gewervelde dieren in hun geheelen omvang, van de andere hoofdgroepen slechts die, waarvan de soorten niet kleiner dan 5 M.m. zijn."

Maitland (R. T.), Determinatie der dieren beschreven en afgebeeld in de werken van Job Baster en Martinus Slabber. *Tijds. Dierk. Ver.* II. 1876. bl. 7—15.

Eerste—Tiende Jaarverslag omtrent het Zoölogisch Station der Nederlandsche Dierkundige Vereeniging. 1876—1885. *Tijds. Dierk. Ver.* III—VI. (2). I. 1876—1885.

---

1) In de aan het begin van dit deel der Bibliographie geplaatste lijst der Tijdschriften en bundels is een fout ingeslopen met betrekking tot dit Tijdschrift. Het is verward met het Nederlandsch Tijdschrift voor Dierkunde [*Ned. Tijds. v. Dierk.*] Het Tijdschrift der Nederl. Dierk. Vereen. wordt in de „Fauna" steeds aangeduid als *Tijds. Dierk. Ver.*

Eerste Jaarverslag. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1876. bl. 29a—49a.

Korte opsomming der verkregen resultaten. (Helder-Nieuwediep). Coelenterata, medegedeeld door G. C. J. Vosmaer, 17 soorten. Echinodermata, medegedeeld door C. K. Hoffmann, 9 soorten. Turbellaria, medegedeld door C. K. Hoffmann, 2 soorten. Bryozoa, medegedeeld door C. K. Hoffmann, 8 soorten. Annelida, medegedeeld door R. Horst, 9 soorten. Crustacea, medegedeeld door P. P. C. Hoek, 27 soorten, Pycnogonida, medegedeeld door P. P. C. Hoek, 4 soorten. Tardigrada, medegedeeld door P. P. C. Hoek, 1 soort. Mollusca, medegedeeld door P. P. C. Hoek, 22 soorten. Visschen, medegedeeld door A. A. W. Hubrecht, 17 soorten.

Tweede Jaarverslag. *Ibidem.* III. 1878. bl. 15b—46b.

II. Wetenschappelijk gedeelte. 1. Over eene nieuwe Gobiussoort uit de Noordzee, alsmede opgave van eenige zeldzame vischsoorten, door A. A. W. Hubrecht. 2. Lijst der Mollusca, door D. van Haren Noman. 3. Carcinologische aanteekeningen, van P. P. C. Hoek. 4. Aanteekeningen, omtrent eenige Noordzee-Anneliden, door R. Horst. 5. Iets over Coelenteraten.

Derde Jaarverslag. *Ibidem.* IV. 1878. bl. XXXII—XXXV.

Iets over de fauna van het Noordelijk gedeelte der Zuiderzee.

Vierde Jaarverslag. *Ibidem.* V. 1880. bl. XIII—XIV.

Eveneens over de fauna van het Noordelijk gedeelte der Zuiderzee.

Vijfde Jaarverslag. *Ibidem.* V. 1881. bl. LXVI—LXVII.

Slechts algemeen over de fauna van den omtrek van Nieuwediep.

Zesde Jaarverslag. *Ibidem.* VI. 1882. bl. XLIX—LVIII.

Vijanden, parasieten, vrienden of commensalen van de oester. 1. J. van Rees, Infusoriën. 2. G. C. J. Vosmaer, Sponzen. 3. R Horst, Wormen. 4 P. P. C. Hoek, Gelede Dieren. 5. Weekdieren. (Murex erinaceus, L. in ons vaderland nog niet waargenomen).

Zevende Jaarverslag. *Ibidem.* VI. 1883. bl. CVI.

Voorloopige opgave der personen, die de "Fauna der Oosterschelde" zullen bewerken.

Negende Jaarverslag. *Ibidem.* 2e Serie. I. 1885. bl. XX—XXV.

Iets over de fauna van de Westerschelde.

Tiende Jaarverslag. *Ibidem.* 2e Serie I. 1885. bl. LXXII—LXXXII.

Iets over de fauna van den Eemsmond. Overzicht der resultaten op faunistisch gebied gedurende de 10 jaren met het Station verkregen.

Ritzema Bos (J.), Landbouwdierkunde. Nuttige en schadelijke dieren van Nederland. Twee deelen. Groningen, J. B. Wolters. 1877—1882. 461 en 575 bl. 8°.

Bespreekt en beschrijft vele inlandsche dieren.

Bemmelen, (A. A. van), Verschillende mededeelingen van zoölogischen aard. *Tijdschr. Dierk. Ver.* VI. 1882--1885. Verslag der vergadering van November 1882. bl. CXV—CXVII.

Taenia solium uit darmkanaal v. d. mensch: Taenia? uit darmkanaal van Bos taurus; Gordius seta in de Maas bij Rotterdam gevangen; Himantopus candidus, Bonnat in Noord-Brabant waargenomen; Anser ruficollis in een eendekooi nabij Sommelsdijk; Thalassidroma leucorrhoa en Th. pelagica enz. enz.

Kerbert (C.), Beiträge zur Kenntniss der Niederländischen Fauna. Erster Beitrag. Mit zwei Tafeln. 20 Seiten. *Ned. Tijds. v. Dierk.* Zonder jaar. [1884].

Crustacea: Porcellana platycheles, Pennant; Portunus puber, Linn. Cephalopoda: Eledone cirrhosa, Lamarck; Loligo subulata, Lamarck. Pisces: Cantharus lineatus, Montagu; Raniceps raninus, Linn.

B ij d r a g e n tot de kennis der Oosterschelde Fauna. *Tijds. Dierk. Ver.* Supplementdeel I. 1884. bl. 497—674. Plaat XVI.

Visschen bl. 504—507; M. M. Schepman, Weekdieren, bl. 508—515; P. P. C. Hoek, Schaaldieren, bl. 516—535; W. J. Vigelius, Bryozoën, bl. 546—549; R. Horst, Anneliden, bl. 550—557; C. Kerbert, Echinodermen, bl. 551—569; J. van Rees, Coelenteraten, bl. 570—591; J. van Rees, Protozoën, bl. 592—673. pl. XVI.
Hollandsche en Fransche tekst.

B. ONGEWERVELDE DIEREN [1]).

B a s t e r (J o b), Over de voortteeling en eijernesten van sommige Hoorns en Zee-insecten. *Holl. Maats. d. Wet.* IV. 1758. bl. 473—489. Met een pl.

„Iets" over de voortplanting van enkele (inlandsche) lagere dieren: Weekdieren, Bryozoën enz.

G r o n o v i u s (L. T.), Brief aan C. N. over nieuw ontdekte zeediertjes. *Uitgez. Verh.* III. 1758. bl. 464—468.

—— Observationes de animalculis aliquot marinae aquae innatantibus, atque in littoribus Belgicis obviis. *Act. Helvet.* IV. 1770. 1760. p. 35—40.

Enkele ongewervelde dieren (Cydippe, Medusa, Leptomera pedata, Hydra) van de Hollandsche kust.

P a l l a s (P. S.), Miscellanea zoologica quibus novae imprimis atque obscurae animalium species describuntur et observationibus iconibusque illustrantur. Hagae Comitum, P. van Cleef. 1766. 224 bladz. 14 Tab. 4°.

—— Idem liber. (cum. tit. novo). 4°. Lugd. Batavorum, S. et J. Luchtmans. 1778.

—— Dierkundig Mengelwerk. Uit 't Latijn vertaald en met aanteekeningen voorzien door P. Boddaert. Utrecht, van Paddenburg. 1770. 10 koperen pl. 4°.

Verschillende soorten Anneliden (Aphrodite aculeata, squamata, Nereis spec., Serpula spec.), Echiurus, Polygonopus (Pycnogonum), Gammariden enz. worden als aan de Nederlandsche kust voorkomende vermeld.

Tweede uitgaaf der Hollandsche vertaling onder den titel van: Natuurlijke Historie van nieuwe en nog weinig bekende soorten van dieren uit het Latijn van den heer P. S. Pallas vertaald en met aanmerkingen vermeerderd door P. Boddaert. In zes stukken. Verrijkt met een tiental van plaaten. Tweede uitgaaf te Amsterdam, bij de Wed. van Esveldt en Holtrop. 1779. VIII, 32, 38, 35, 32, 30 en 30 bl. 4°.

—— Lijst der plantdieren, bevattende de algemeene schetzen der geslachten, en korte beschrijvingen der bekende zoorten, met de bijgevoegde naamen der schrijveren. Uit het latijn vertaald en met aanmerkingen en afbeeldingen voorzien, door P. Boddaert. Met 14 platen. Utrecht, A. v. Paddenburg. 1768. 50 en 654 bl. 8°.

---

1) *Behalve de reeds in de noot op bladz.* 129 *genoemde werken van ouderen datum verwijzen wij voor deze afdeeling naar:*

S w a m m e r d a m (J.), Historia insectorum generalis ofte algemeene verhandeling van de bloedeloose dierkens. D. I (unicum). Utrecht, van Dreunen. 1669. 168 et 48 pag. m. 13 pl. 4°.

M e r i a n (M a r i a S i b i l l a), Erucarum Ortus, Alimentum, Transformatio et paradoxa Metamorphosis, in quo Origo, Pabulum, nec non Tempus, Locus et Proprietates Erucarum, Vermium, Papilionum, Phalaenarum, Muscarum, aliorumque hujusmodi exsanguium Animalculorum exhibentur. Amsterdam. 1718. 4°.

In Neurenberg te voren in 't Hoogduitsch verschenen; later verscheen deze uitgave, „waerin van Vaderlandsche Bloedelooze Diertjens wordt gehandeld."

Pallas (P. S.), Natuurlijke historie der plantdieren. 2 dln. Met 14 gekleurde platen. Amsterdam, J. B. Elwe. 1798. 8°.

Nieuwe titeluitgave van het vorige werk.

Meest Coelenteraten; enkele Bryozoën, Rotatorien, Spongiae enz. De aanmerkingen van Boddaert maken de vertaling voor de studie der vaderlandsche fauna belangrijk. Zeer rijk is de Naamlijst der schrijveren, tot de Historie der Plantdieren behoorende (Deel I. bl. 37—50) met het Aanhangzel (Deel II. bl. 577—578).

Bomme (L.), Bericht aangaande verscheiden zonderlinge zee-insecten, gevonden aan de zeewieren op 't strand van 't eiland Walcheren. *Verh. Z. Gen.* III. 1773. bl. 283—318. Met een plaat.

Zeeslakjes (Doris enz.), Zee-raderdiertjes, Eijertros van Sepiola.

—— Verder bericht aangaande verscheidene Zee-insecten, zo in de wateren van Zeeland, als aan de stranden van het eiland Walcheren zich bevindende en waargenomen door L. Bomme. *Verh. Z. Gen.* VI. 1778. bl. 357—400. Met een plaat.

De Steen-worm of Pholade, de Zee-Duizendbeen (Nereis), De Zee-Rups, De Rood-glinsterende Nereide.

Baart de la Faille (J. M.), De animalibus phosphorescentibus. Diss. Acad. 79 pag. Groningae, apud J. H. Bolt. 1821. 79 p. 8°.

Bennet (J. A.) en G. van Olivier, Verhandeling ter beantwoording der vrage: Bij welke verlangd wordt: »eene naauwkeurige naamlijst van die dieren der zesde of Linnaeaansche klasse, welke natuurlijke en niet slechts van elders verdwaalde inwoners dezer landen zijn enz. Naamlijst der Wormen in Nederland aanwezig. *Holl. Maats. d. Wet.* XV. 1826. bl. 1—236.

Telt de Ongewervelde dieren met uitzondering der Gelede dieren („Insecten") op.

Ende (W. P. van den), Lijst van Nederlandsche ongewervelde dieren, welke niet in de Nederlandsche Fauna gevonden worden. *Holl. Maats. d. Wet.* XVI. 1828. bl. 134—137. Ibidem. bl. 301—303.

Enkele Coelenteraten en Wormen, talrijke Weekdieren.

Maitland (R. T.), Fauna Belgii septentrionalis. Descriptio systematica animalium Belgii septentrionalis adjectis synonymis nec non locis in quibus reperiuntur, secundum classificationem Professoris J[ni] van der Hoeven disposita. Pars I. Lugd. Batav., apud C. C. van der Hoek. 1851. 234 p. 8°. [Systematische beschrijving der dieren, welke in Noord-Nederland of aan deszelfs kusten voorkomen, met bijvoeging van derzelver synonymen, benevens der plaatsen waar dezelve gevonden zijn; gerangschikt naar Prof. J. van der Hoeven's Handboek der Dierkunde (2de uitgave) door R. T. Maitland].

Infusoria, 97 species; Polypi, 85 species; Acalephae, 20 species; Echinodermata, 27 species; Entozoa, 164 species; Rotatoria, 23 species; Annulata, 75 species: samen 491 inlandsche soorten.

Herklots (J. A.), Natuurlijke historie van Nederland. De Weekdieren en Lagere dieren. Twee deelen. 467 bladz. 44 platen. Haarlem, A. C. Kruseman. 1859—62. 8°.

Bemmelen (A. A. van), Over Cydippe en Ligula. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 32—35.

Cydippe nabij de Nederlandsche kust, Ligula in Cyprinus blicca, Bloch gevonden.

Harting (P.), Zoölogische aanteekeningen gedurende een verblijf te Scheveningen. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1874. bl. 197—227. Pl. XI.

Eieren van Cyanea. Otolithen van Cyanea en van Chrysaora. Zenuwstelsel en zintuigen van Eucope. Chromatophoren der embryones van Loligo.

Harting (P.), Notices zoologiques faites pendant un séjour à Schéveningue. *N. Arch. f. Zool.* II. 1874—75. bl. 1a—25a.

Fransche vertaling van de vorige verhandeling.

B. I. PROTOZOËN [1]).

Baster (J.), Brief over bij de nagt lichtende vonkjes in het zee-water. *Uitgez. Verh.* VII. 1762. bl. 116—121.

B. schrijft het vonken aan „levendige diertjes" toe.

Barneveld (W. van), Over levende wormpjes waargenomen in 't ligchaam van een Kikvorsch. *Vad. Lett.* VII. 1778. Mengelwerk. bl. 251—256.

Het hier bedoelde „wormpje" zou een Infusoor zijn tot het geslacht Bursaria, Müll. behoorende.

waving (A. C.), Verhandeling over de Infusiediertjes. *Holl. Maats. d. Wet.* I. 1. 1799. bl. 49—84. Pl. XVII.

Enkele soorten worden herkenbaar aangeduid.

Morren (C. T. A.), Opmerkingen over het geslacht Leiodina en over de oprigting van een nieuw geslacht Dekinia onder de microscopische dieren, met de opgave van hunne wederzijdsche tot nu toe bekende soorten. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* V. 1830. bl. 200—235. 1 pl.

Weijde (P. H. van der), Waarnemingen omtrent het phosphoriseren van het zeewater, en onderzoek naar de oorzaken van dit merkwaardig verschijnsel. *Letterb.* II. 1844. bl. 130—137.

Het phosphoriseeren wordt door Infusie-diertjes voortgebracht.

Harting (P.), De magt van het kleine zigtbaar in de vorming der korst van onzen aardbol, of overzigt van het maaksel, de geographische en geologische verspreiding der Polypen, der Foraminiferen of Polythalamiën en der kiezelschalige Bacillariën of Diatomeën. Met houtsneden in den tekst. Utrecht, van Paddenburg & Co. 1849. 218 bl. 8°.

Op bladz. 201—218 vinden wij vermeld welke Foraminiferen of Diatomeënschalen in onzen vaderlandschen bodem voorkomen. Van de 14 Foraminiferen beschouwt H. 11 als tegenwoordig nog levende; van de 89 Diatomeën, 82.

— — Over het voorkomen van Foraminiferen en Diatomeën in den Nederlandschen bodem. *Aanteek. Sectie verg. v. h. Prov. Utrechtsch Gen. v. K. en W.* 1848—49. bl. 23—29.

Engelmann (Th. W.), Sur le développement périodique de gaz dans le protoplasma des Arcelles vivantes. *Arch. Néerl.* IV. 1869. p. 424—430.

— — Sur l'irritation électrique des Amibes et des Arcelles. *Ibidem.* p. 431—442.

Amoeba diffluens en Arcella vulgaris uit onze zoete wateren.

— — Over ontwikkeling en voortplanting van Infusoria. *Aanteek. v. h. Verh. i. d. Sectie voor Natuur- en Geneesk.* ter gelegenheid v. d. Alg. Verg. v. h. Prov. Utrechtsch Genoots. v. K. en W. gehouden in 1875.

---

1) *Wat oudere Schrijvers betreft mag hier een verwijzing naar Leeuwenhoek niet ontbreken.* [*Men raadplege ook:* Harting (*P.*), *De ontdekking der Bacterien. Alb. d. Nat.* 1884. *Aflev.* 5.]

Trembley (A.), Observations upon several newly discovered species of fresh-water Polypi. *Philos. Trans.* XLIII. N° 474. p. 169. 1746.

— — Observations upon several species of small water-insects of the polypus-kind. *Ibidem.* XLIV. N° 484. p. 627. 1747.

Engelmann (Th. W.), Onderzoekingen over ontwikkeling en voortplanting van Infusoria, bij de feestelijke herdenking van de ontdekking der microscopische wezens, aan de nagedachtenis van Antony van Leeuwenhoek gewijd. *Physiol. Lab. Utrecht.* (3). III. 1875. bl. 99—186. Met 2 platen.

Rees (J. van), Bijdrage tot de biologie der Infusoria. *Physiol. Lab. Utrecht.* (3). IV. 1877. bl. 205—244. Met 1 plaat.

Bespreekt Infusoriën uit den singel rondom Utrecht.

—— Zur Kenntniss der Bewimperung der hypotrichen Infusoriën, nach Beobachtungen an Styloplotes grandis, N. sp. und Euplotes longipes, Clap. Lachm. Amsterdam, Ellerman, Harms & Co. 1881. 44 Seiten. Mit einer Kupfertafel. Klein 8°.

Beide soorten werden te Nieuwediep aangetroffen.

Kerbert (C.), Chromatophagus parasiticus, n. gen. n. spec., Ein Beitrag zur Parasitenlehre. *Néd. Tijds. v. Dierk.* [1884]. bl. 44—58. pl. IV.

Leeft op de huid van Leuciscus erythrophthalmus, Linn.

Rees (J. van), Protozoën der Oosterschelde. *Tijds. Dierk. Ver.* Supplement deel I. 1884. bl. 592—673. Met plaat XVI.

Over geographische verspreiding van Infusoriën in 't algemeen. Bespreking van 36 Infusoria ciliata.

B. II. COELENTERATEN [1]).

Ellis (J.), Natuurlijke Historie van de Koraal-Gewassen, en andere dergelijke zee-lighamen, die men gemeenlijk vind op de kusten van Groot-Brittannien en Ierland: benevens eene beschrijving van een' grooten zee-polyp, in den zomer van 't jaar 1753 bij den Noord-Pool door de walvis-vangers gevonden. Uit het Engels vertaald door J. Tak. 's Gravenhage, P. de Hondt. 1756. 118 bladz. 39 platen. 4°.

Noordzee-fauna.

Houttuijn (M.), Kort begrip van de Natuurlijke Historie der gemeene Polypen, die in de binnenlandsche of zoete wateren worden gevonden. In: Baker (H.), Nuttig gebruik van het Mikroskoop, Hollandsche vertaling. Amsterdam, F. Houttuijn. 1756. bl. 469—498. 8°.

Gronovius (L. Th.), Brief over nieuw ontdekte zeediertjes (en bijzonderheden van den Siddervis of Beef-aal). *Uitgez. Verh.* III. 1758. bl. 464—478. pl. XXVI. Fig. 1—7.

Te Katwijk aan Zee ontdekt. (Cydippe en Medusa).

Meese (D.), Flora Frisica, of Lijst der Planten, welke in de provintie Friesland in het wilde gevonden worden. Franeker, typ. Brouwer. 1760. 87 p. 2 pl. 8°.

Hierin een mededeeling over inlandsche Sponzen.

---

1) *Hieronder zijn ook de Sponzen begrepen. Voor oudere Schrijvers verwijzen wij naar:*

Trembley (A.), Mémoires pour servir à l'histoire d'un genre de Polypes d'eau douce, à bras en forme de cornes. Leide, Jean et Herman Verbeek. 1741. 324 p. 13 pl. 4°.

Onderzoekingen ingesteld op Sorgvliet, buitenhuis van den Graaf Bentinck. Hydra.

Gronovius (J. Fr.), Extract of a letter to Peter Collinson concerning a Water Insect, which being cut in several pieces, becomes so many perfect animals. *Philos. Transact.* XLII. 1742. N° 466. p. 218—220.

Bomme (L.), Waarnemingen omtrent de gesteldheid en groeiing der zeepolypen. *Verh. Z. Gen.* II. 1771. bl. 277—302. 1 pl.

Tubularien van de kust van Walcheren.

Gorter (D. de), Flora septem provinciarum Belgii foederati indigena. Harlemi, Bohn. 1781. 378 p. 8°.

Zoophyta indigena. p. 344—347.

Nozeman (C.), Verhandeling over de inlandsche zoetwater Spongiën. *Verh. Bat. Gen.* IX. 1788. bl. 242—257.

Hall (H. C. van), Over de polypen en polypenhuizen (Polyparia), welke men tot nu toe in Nederland gevonden heeft. *Rec. o. d. Rec.* XVII. 2. p. 215—235. 1824.

Haan (W. de), Berigt omtrent de Callianira triploptera, Lamarck. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* II. 1827. bl. 150—152.

Is door Slabber bij Vlissingen gevischt.

Hoeven (J. van der), Iets over de vermenigvuldiging der Armpolypen (Hydrae). *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* II. 1827. bl. 551—555.

Hydra grisea, L., (Hydra vulgaris, Pallas) rondom Leijden, buiten de Morschpoort in eene sloot, in menigte.

Jentink (F. A.), Levende sponzen, Spongilla fluviatilis, Lbkn, in de stadsgracht te Utrecht. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1874. bl. 44.

—— Hydra's in de stadsgracht te Utrecht gevonden. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1874. bl. 44—45.

Hoek (P. P. C.), Cordylophora lacustris, Allmann in Nederland. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 157.

In den Amstel aangetroffen.

Iets over Coelenteraten. Tweede jaarverslag omtrent het Zoölogische Station. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1878. bl. 45b—46b.

Enkele vormen van Actinien, Medusen enz., die algemeen voorkomen.

Vosmaer (G. C. J.), Gallinula oculata, Schmidt. *Tijds. Dierk. Ver.* V. 1881. Verslagen bl. XXV.

Door Herklots (aan ons strand?) in talrijke exemplaren verzameld.

Horst (R.), Kalksponzen nabij Yerseke verzameld. *Tijds. Dierk. Ver.* V. 1881. Verslagen. bl. CX.

Rees (J. van), Coelenteraten van de Oosterschelde. *Tijds. Dierk. Ver.* Supplementdeel I. 1884. bl. 570—591.

17 soorten, eenige Medusen enz.

B. III. ECHINODERMEN [1]).

Phelsum (M. van), Brief aan C. Nozeman over de gewelv-slekken of zee-egelen, benevens twee beschrijvingen van Zeewier en van Maaden. Rotterdam, Arrenberg. 1774. 66 en 15 bl. Met 3 uitsl. platen. 8°.

Selenka (E.), Over Bipinnariën. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1872—74. bl. 30.

In April bij Scheveningen in groote menigte gevangen.

Hoffmann (C. K.), Zur Anatomie der Echinen und Spatangen. *N. Arch. f. Zool.* I. 1871—73. bl. 11—112. Pl. III—X.

Spatangus, Echinocardium van onze kust. Zie ook: *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1872—74. bl. 30—31.

1) *Van oudere Schrijvers komt hier alleen* Seba (zie pag. 131) *in aanmerking.*

Hoffmann (C. K.), Zur Anatomie der Asteriden. *N. Arch. f. Zool.* II. 1874—75. bl. 1—32. pl. I—II.
Ook in 't Fransch vertaald verschenen:

—— Sur l'anatomie des astérides. *Arch. Néerl.* IX. 1874. p. 131—163. pl. I—II.
Asteracanthion rubens algemeen aan de Nederlandsche kust.

Kerbert (C.), Echinodermen der Oosterschelde. *Tijds. Dierk. Ver.* Supplementdeel I. 1884. bl. 558—569.
6 soorten.

Horst (R.), Naamlijst der tot de Nederlandsche Fauna behoorende Echinodermata. *Tijds. Dierk. Ver.* (2). I. 1885—86. bl. 69—76. pl. V.
In het geheel elf soorten.

B. IV. WORMEN [1]).

In 't algemeen

Malbois (J.), Diss. inaug. de intestinis ac vermibus in iis nidulantibus. Lugd. Batav. 1751. 30 p. 4°.
Volgens Rudolphi l. c. „pauca et trita."

Houttuijn (M.), Vergelijking der Aardwormen met den Menschen- of Kinderenworm, inzonderheid ten opzigt van derzelver deelen van voortteeling. *Uitgez. Verh.* V. 1760. bl. 207—225. pl XXXV. fig. 1—3.

Phelsum (M. van), Natuurkundige verhandeling over de wormen, welke veeltijds in de darmen der menschen gevonden worden. Leeuwarden, W. Wigeri. 1763. 314 p. 4 koperen pl. 8°.

Chrichton (Crichton) (A.), Dissertatio de vermibus intestinorum. Lugd. Batav., apud Haak et Socios. 1785. 18 p. 4°.

Rudolphi (C. A.), Entozoorum sive vermium intestinalium historia naturalis. II. Vol. in 3 Partibus. Amstelaedami, Sumtibus Tabernae Librariae et Artium. 1808—10. Vol. I. 527 p. c. 6 Tab. Vol. II. 458 et 386 p. c. 5 Tab. 8°. (Leipzig, Brockhaus).
Bevat een Bibliotheca entozoologica van 172 bladz. (629 artikels).

Vos (G. de), Commentatio ad quaestionem: Entozoa, quae in humanis corporibus hactenus in Belgio fuerunt reperta, enumerentur. *Annal. Acad. Rh. Traj.* 1822. 68 p. Traj. ad Rh., O. J. v. Paddenburg et J. v. Schoonhoven. 1824. 8°.

Mulder (G. J.), Responsio ad quaestionem: Entozoa, quae in humanis corporibus hactenus in Belgio fuerunt reperta, enumerentur *Annal. Acad. Rh. Traj.* 1822. 108 p. Traj. ad Rh., O. J. v. Paddenburg et J. v. Schoonhoven. 1824. 8°.

Bennet en van Olivier, Naamlijst der Wormen in Nederland aanwezig. 1826.
Zie pag. 140 van deze bibliographie.

Lidth de Jeude (T. G. van), Recueil de figures des vers intestinaux. Ouvrage présentant une distribution méthodique de ces animaux, les caractères généraux et particuliers de leurs familles et de leurs genres, principalement suivant le systéme de Mr. C. A. Rudolphi et la description de quelques espèces les plus remarquables. Leide, Luchtmans. 1829. 11 Planches avec Explic. fol.

---

1) *Oudere geschriften over Wormen en in 't bijzonder over ingewandswormen zijn er in ons vaderland vele verschenen. Het zijn voor het meerendeel Academische Proefschriften. Een zeer volledige opgave vindt men bij* Rudolphi, *Entozoorum sive vermium intestinalium historia naturalis.* 1808—10. *Meer algemeene werken over deze dierengroep van onderen datum zijn ons niet bekend.*

Groot (M. de), Dissertatio inauguralis de vermibus intestinalibus. Lugd. Batav., J. W. van Leeuwen. 1842. 52 p. 8°.

Schubärt (T. D.), Over verschillende soorten van ingewandswormen. *Aanteek. Prov. Utrechtsch Gen. v. K. en W.* Junij 1851. Utrecht. 1852. bl. 8—18. Junij 1852. Utrecht. 1852. bl. 9—15.

Platte wormen

Doeveren (G. van), De vermibus intestinalibus hominum. Dissertatio inauguralis. Lugd. Batav., C. de Pecker. 1753. 83 p. 4°.

Voornamelijk over Taenia. Rudolphi l. c. „Compilatio viri propiis observationibus destituti, quo vivimus tempore superflua."

Campen (P.), Over de platte Leverwormen in schaapen en runderen. in: De nieuwe wijze van landbouwen. Amsterdam. 2 St. 1763. bl. 303 en 4 St. 1765. bl. 320.

Andreae (G.), De Taenia dissertatio. Groningae, apud Hajonem Spandaw. 1768. IV et 42 p. 4°.

Schäffer (J. C.), Verhandeling over de Botten of Zuigslakken in de lever der schaapen en de daaruit ontstaande ziekten der schaapen. Uit het Hoogduitsch vertaald door J. F. Müller. Amsterdam. 1782. Met pl. 8°.

Rudolphi l. c.: Descriptio et icones laude dignae.

Greeve (G.), De tumore cystico. Dissertatio inauguralis. Traj. ad Rhenum. O. J. van Paddenburg et J. van Schoonhoven. 1815. VIII et 55 p. 8°.

Over Cysticercus cellulosae, den blaasworm van Taenia solium.

Roozeboom (A.), Dissertatio pathologico-medica inauguralis de Hydatidibus. Schoonhoviae, S. E. van Nooten. 1836. 85 p. 8°.

Jansen (J. H.), Waarneeming van eenen door verettering uitgestooten acephalocysten zak met opvolgende genezing, benevens een woord over Hydatiden in 't algemeen. *Ned. Lancet.* (2). II. 1846. bl. 380—399. Pl. IV. fig. 13.

Heeft vermoedelijk op Taenia echinococcus betrekking.

Levison (L.), Waarneming van Echinococcus-blazen in de lever en het omentum magnum, met doodelijken uitgang door buikvlies-ontsteking. *Ned. Lancet.* (2). III. 1847—48. bl. 37—52. pl. I.

Bl. 49. Nederland schijnt geschikt te zijn voor de ontwikkeling van Echinococcus-koloniën. Heeft vermoedelijk betrekking op Taenia echinococcus.

Numan (A.), Verhandeling over den veelkop-blaasworm der hersenen Polycephalus (Coenurus) cerebralis. *Inst. Verh.* 1ste Klasse (3). III. 1850. 77 bl. en 9 pl.

Komt bij de volgende (inlandsche) dieren voor: schaap, geit en rund. Het paard en de mensch blijven niet geheel verschoond.

Schubärt (T. D.), Over Distoma hepaticum en de leverbotziekte. *Aanteek. Prov. Utrechtsch Genoots. v. K. en W.* ter gelegenheid v. d. Vergad. gehouden 2 April 1853. Utrecht, C. v. d. Post. Jr. 1853. bl. 28—31.

Knappert (B.), Bijdragen tot de ontwikkelingsgeschiedenis der Zoetwater-Planariën. *N. Verh. Utr. Gen.* Nieuwe Reeks. I. 1856. 39 p. 2 pl.

Hubrecht (A. A. W.), Aanteekeningen over de anatomie, histologie en ontwikkelingsgeschiedenis van eenige Nemertinen. Academisch Proefschrift. Utrecht, J. L. Beijers. 1874. 58 bl. 3 pl. 8°.

Borlasia olivacea, Thoms. te Westkapelle aangetroffen.

Man (J. G. de), Nemertes communis aan de Zeeuwsche stranden. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 35.

—— Rondom Leiden voorkomende Turbellariën. *Ibidem.* I. 1875. bl. 77 –79.

14 soorten, 10 Rhabdocoele en 4 Dendrocoele.

—— Eerste bijdrage tot de kennis der Nederlandsche Zoetwater-Turbellariën, benevens eene beschrijving van nieuwe soorten. *Ibidem.* I. 1875. bl. 108—123.

14 soorten; 2 nieuw.

—— Geocentrophora sphyrocephala, N. Gen. N. spec., een landbewonende Rhabdocoele. *Ibidem.* II. 1876. bl. 62—67. pl. II.

Op vochtige aarde nabij Leiden gevonden.

—— De gewone Europeesche Landplanarie, Geodesmus terrestris, O. F. Müller. *Ibidem.* II. 1876. bl. 238—242. pl. XIV. fig. 1 en 2.

Hoffmann (C. K.), Over de ontwikkelingsgeschiedenis van Tetrastemma varicolor, Oersted. Eene bijdrage tot de kennis der Nemertinen. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* (2). X. 1876.bl. 392—403. 1. pl.

„Verscheidene exemplaren werden herhaalde malen bij het dreggen onder de kust van Texel gevangen."

—— Beiträge zur Kenntniss der Nemertinen. I. Zur Entwicklungsgeschichte von Tetrastemma varicolor, Oersted. *N. Arch. f. Zool.* III. Heft 3. 1877. Seite 205—216. Taf. XIII.

Vertaling van het voorgaande opstel.

—— Zur Anatomie und Ontogenie von Malacobdella. Mit 2 Tafeln. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* (2). XI. 1877. bl. 205—231.

Malacobdella werd steeds in Pholas crispata, nooit in P. candida aangetroffen. Zie ook: *N. Archiv. f. Zool.* IV. Heft 1. 1877. Seite 1—30. Taf. I und II.

Hoek (P. P. C.), Ueber den encystirten Scolex von Tetrarhynchus. *N. Arch. f. Zool.* V. Heft 1. 1879. Seite 1—18. Taf. I.

—— Voorloopige mededeeling. *Tijds. Dierk. Ver.* IV. 1879. Verslagen bl. CVII.

Parasiet van Gadus morrhua.

Ronde wormen

Phelsum (M. van), Historia physiologica Ascaridum. Cum figuris aeneis. Leovardiae, Wigerns Wigeri. 1762. 136 p. 3 tab. 8°.

—— Natuurlijke Historie der Aarswormpjes. *Vad. Lett. Mengelwerk.* 1763. bl. 71—77.

Meese (D.), Waarneeming aangaande de Aarsmaden of Wormpjes, genaamd Ascarides. Brieven aan den heer en Mr. L. T. Gronovius. *Uitgez. Verh.* IX. 1764. bl. 338—347. pl. LX. fig. I—III.

Ascaris (waarschijnlijk lumbricoides) een eierleggend en geen levendbarend dier.

Belkmeer (N.), Waarneming van een worm hangende uit de opening van een verstorvene zijdelings beknelde darm liesch-breuk. *Holl. Maats. d. Wet.* X. 1768. bl. 429—434.

De hier bedoelde worm is de Spoelworm.

Slabber (M.), Bericht van een wormloozing uit het rechter neusgat. *Holl. Maats. d. Wet.* X. 1768. bl. 466—470.

De hier bedoelde wormen zijn Spoelwormen.

Camper (P.), Lessen over de thans zweevende veesterfte. Leeuwaarden. 1769.
Hier schijnt o. a. sprake te zijn van een Strongylus-soort, die in de luchtpijp en de longen der aan de veepest gestorven kalveren gevonden werd.

Phelsum (M. van), Historia Ascaridum pathologica. Leovardiae, Wigerus Wigeri. 1769. 28 et 248 p. 8°.

Bosch (I. J. van den), Historia constitutionis epidemicae verminosae quae annis 1760—1762 et initio 1763 per insulam Overflacqué et contiguam Goedereede grassata fuit. Lugd. Batav., S. et J. Luchtmans. 1769. 384 p. 8°.
Spoelwormen.

Phelsum (M. van), Brief aan den heer M. Houttuijn. Leeuwarden, Wigerus Wigeri. 1770. 20 p. 8°.
Handelt over Spoelwormen.

Gase, Waarneeming omtrent eene breuk in verzweering overgegaan, waarin het gedarmte door wormen doorboord werd bevonden. *Vad. Lett. Mengelwerk.* V. 1771. bl. 443.
Handelt over Spoelwormen.

Pereboom (C.), Beschrijving en natuurlijke afbeelding der Maagige, zijnde een nieuw geslacht van wormen in het menschelijk ligchaam en van een reeds gestorven baarende Darmworm. [Descriptio et iconica delineatio novi generis Vermium, Stomachidae dicti, in corpore humano hospitantium: accedit observatio medico practica de lumbrico per urethram excreto, nec non de Lumbrico alvino, ut ut mortuo, parturiente]. Amsterdam, J. C. Sepp. 1780. 51 p. Met 1 pl. Holl. en Latijnsche tekst. 8°.
Ascaris lumbricoides (volgens Rudolphi l. c.).

Pereboom (N. E.), Disquisitio naturae curiosa de Ascaridibus. Amstelodami. 1789.

Was (J.), Waarneming omtrent eenen worm door een gezwel bij den navel ontlast. *Verh. Z. Gen.* XIV. 1790. bl. 473—485.
Een ronde worm. Volgens den Schrijver een Lumbricus; heeft betrekking op Ascaris lumbricoides.

Roy (C. H. à), Eenige bedenkingen over de wormen welke door den gewonen pisweg ontlast worden. *Inst. Verh.* 1e *kl.* I. 1812. bl. 123—130.
Ascaris lumbricoides.

Kalcker (J. F.), Dissertatio de vermibus intestinorum. Lugd. Batav., J. W. van Leeuwen. 1817. 22 p. 4°.
Handelt o. a. over de aarsmade.

Mattheij (A.), Waarneming van een levenden Draadworm in een grooten Sprinkhaan. *Vad. Lett. Mengelwerk.* 1822. bl. 510—512.
Volgens Maitland (Fauna Belgii Septentrionalis) een Filaria.

Vrolik (W.), Waarneming van wormen, in de long-aders en slagader, de takken der luchtpijp en de long van eenen bruinvisch (Delphinus phocaena). *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* I. 1826. bl. 77—84.
Strongylus inflexus, Rudolphi.

Bakker (G.), Eenige woorden over de waarde der ondervinding, ter geleide van waarnemingen over wormen, bijzonder in het hart en de luchtvaten der bruinvisschen. *Ibidem.* I. 1826. bl. 449—475.
Vermelding van een worm, die in het binnenste van de kieuwholte van Lophius piscatorius voorkomt. Vermoedelijk (volgens Maitland, Fauna Belgii Septentrionalis) Filaria piscium.

Koning (P.), Aanmerkelijke hoeveelheid wormen na den dood gevonden in de zelfstandigheid van de lever en derzelver galbuizen zoowel als in de darmen. *Inst. Verh.* 1e *kl.* I. 1827. bl. 232—293.

Spoelwormen.

Boele (A.), De vermibus intestinalibus, in viis biliferis repertis. Diss. Acad. Traj. ad Rhenum, N. van der Monde. 1828. 56 pag. 8°.

Ascaris lumbricoides.

Numan (A.), Over wormen voorkoomende in de oogen van sommige dieren en den mensch, vergezeld van eene waarneming omtrent een bijzonderen, tot dusver niet beschreven, worm, verwijderd uit het oog van een paard, door de opening van het hoornvlies. *Tijds. v. Nat. Gesch.* VII. 1840. bl. 358—390. pl. 10.

Nematode; volgens Maitland, Fauna Belgii Septentrionalis, zou de bijzondere worm uit het oog van een paard een Pentastoma taenioides zijn.

Bergh (van den), Waarneming van een Ascaris lumbricoides door den rechter liesring naar buiten gekomen. *Ned. Lancet.* VII. N° 3. 1844. bl. 184.

Verloren (M. C.), Over eijeren van Ascaris marginata. *Aanteek. Prov. Utrechtsch Gen. v. K. en W.* 1854—55. Utrecht. 1855. bl. 41—47.

Weijenbergh (H.), Notice sur le Filaroïdes mustelarum, v. Beneden. *Arch. Néerl.* III. 1868. p. 428—434. pl. XVI.

Nematode uit den schedel van Mustela erminea, Lin.

Schoor (W. K. J.), Nematoden gevonden in de bronchiën van jong vee. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 154.

Vermoedelijk Strongylus micruris, Mehlis.

Man (J. G. de), Eenige rondom Leiden gevonden Nematoden. *Ibidem.* I. 1875. bl. 77.

Vier soorten.

—— Onderzoekingen over vrij in de aarde levende Nematoden. *Ibidem.* II. 1876. bl. 78—196. pl. III--XIII.

Ruim 50 in de omgeving van Leiden en Middelburg waargenomen soorten. Ongeveer 30 nieuw.

—— Die einheimischen, frei in der reinen Erde und im süssen Wasser lebenden Nematoden. *Ibidem.* V. 1881. bl. 1—104.

141 soorten.

—— Ueber einige neue oder doch unvollständig bekannte Arten von frei in der reinen Erde lebenden Nematoden. (1. Supplement zu der Aufsatz auf S. 1 dieses Bandes). *Ibidem.* bl. 138—143.

Een drietal nieuwe soorten enz.

—— Die frei in der reinen Erde und im süssen Wasser lebenden Nematoden der Niederländischen Fauna. Eine systematisch-faunistische Monographie. Leiden, E. J. Brill. 1884. 206 Seit. 34 Taf. folio.

Ruim 140 soorten worden vermeld en voor het meerendeel afgebeeld.

—— Helminthologische Beiträge. *Tijds. Dierk. Ver.* (2). I. 1885. bl. 1—26. pl. I—III.

Bespreekt o. a. eenige nieuwe of zeldzame soorten van Nematoden van de Nederlandsche Fauna.

Raderdiertjes

Watervliet (J.), Waarneemingen over de voortteeling van de Zoetwater-Raderdiertjes. *Verh. Z. Gen.* XI. 1786. bl. 390—400.

Waarschijnlijk verwarring van Vorticella met ontwikkelingsstadien van Rotifer.

Ringwormen

Bening (B. F.), Dissertatio zoologico-medica de Hirudinibus. Harderovici. 1776. 32 p. 4°.

Fieliz, Aanmerkingen over de Bloedzuiger. *Vad. Bibl.* I. 1789. bl. 160.

Calcar (A. van), Dissertatio inauguralis de Hirudinis historia naturali et usu medico. Lugd. Bat., L. Herdingh et fil. 1823. 62 p. 4°.

Johnson (J. R.), De Bloedzuigers. *Vad. Lett. Mengelwerk.* 1824. bl.

Een vertaling van een in 1816 in Londen verschenen geschrift.

Hymans (H. S.), Weerkundige waarnemingen bij den Bloedzuiger. *Vad. Lett. Mengelwerk.* 1830. bl. 84.

Selenka (E.), Das Gefässsystem der Aphrodita aculeata, L. *N. Arch. f. Zool.* II. Heft 1. 1873. Seite 33—48. Taf. III—IV.

Komt langs de geheele vaderlandsche kust voor. Kan steeds na aanhoudend zoel weder met het garnalennet op korten afstand van het strand gevischt worden. Voorloopige mededeeling. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1872—74. bl. 29—30.

Ritzema Bos (J.), Eenige opmerkingen aangaande Arenicola piscatorum, Lam. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 58—61.

Zeepieren zijn algemeen aan het strand van onze Noordzee-eilanden, op de Wadden ten Noorden van Groningen enz.

Horst (R.), Aanteekeningen op de anatomie van Lumbricus terrestris, L. Acad. Proefschrift. Utrecht, Servaas van Rooijen. 1876. 96 bl. 1 pl. 8°.

De in ons vaderland zeer gewone aardworm.

—— Aanteekeningen omtrent eenige Noordzee-Anneliden. Tweede jaarverslag omtrent het Zoölogisch Station. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1878. bl. 41b—45b.

Bespreekt 6 soorten.

—— Bijdragen tot de kennis der Anneliden van onze kust. *Ibidem.* V. 1881. bl. 121—130. pl. II.

Aanteekeningen omtrent de ontwikkelingsgeschiedenis en de larven van drie verschillende Anneliden.

—— Anneliden der Oosterschelde. *Ibidem.* Supplementdeel I. 1884. bl. 550—557.

18 soorten.

Aanhangsel: Bryozoa

Bemmelen (A. A. van), Eschara uit Zeeland. *Ibidem.* I. 1875. bl. 155.

Groote klompen werden aan palen in de stadsgracht te Middelburg bevestigd gevonden.

Vigelius (W. J.), Bryozoën van de Oosterschelde. *Ibidem.* Supplementdeel I. 1884. bl. 546—49.

9 soorten.

B. V. GELEDE DIEREN [1]

In 't algemeen

Bennet (J. A.) en G. van Olivier, Verhandeling ter beantwoording der vrage, bij welke verlangd wordt: eene naauwkeurige naamlijst der Visschen en Insecten, die natuurlijke en niet slechts van elders verdwaalde inwoners dezer landen zijn enz. Naamlijst van Nederlandsche Insecten. *Holl. Maats. d. Wet.* XIV. 1825. bl. 1—521.

Niet alleen Insecten, maar ook Duizendpooten, Spinnen en Schaaldieren worden in deze lijst opgeteld.

Anslijn Nz. (N.), Lijst van Insekten in den omtrek van Haarlem gevonden, ter aanvulling der naamlijst van Nederlandsche Insekten, in het 14de deel der Verhandelingen geplaatst, nevens eene voorafgaande schets van het Insekten-stelsel van Latreille, volgens hetwelk deze lijst gesteld is. *Ibidem.* XV. 1826. bl. 257—320.

Enkele Schaaldieren, Duizendpooten en vele Insekten.

—— Lijst van Nederlandsche Insekten, meest in den omtrek van Haarlem gevonden, ter aanvulling van de naamlijsten van Nederlandsche Insekten in het 14de en 15de deel 2e stuk der Verhandelingen geplaatst. *Ibidem.* XVI. 1828. bl. 125—133.

Insekten van verschillende orden.

—— Idem. *Ibidem.* XVI. 1828. bl. 293—300.

—— Idem. *Ibidem.* XVII. 1829. bl. 145—149.

—— Vierde lijst van Nederl. Insekten ter aanvulling der Fauna Belgica. *Ibidem.* XIX. 1831. bl. 401—407.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Natuurlijke Historie van Nederland. De dieren van Nederland. Overzigt der gelede dieren. Haarlem, A. C. Kruseman. 1859—60. 2 dln. 558 bl. m. 35 pl. 8°.

Haar (D. ter), Een blik in de entomologische fauna van den Alblasserwaard. *Entomol. Tijds.* XXIX. Afl. 1. 1885. bl. 26—32.

Opgave van Insecten uit de orden der Coleoptera, Hemiptera en Lepidoptera, benevens Araneidae.

Schaaldieren [2]

In 't algemeen

Burgersdijk (L. A. J.), Land- en Zoetwater-Schaaldieren. *Bouwst.* I. St. 3. Uitgegeven in December 1852. bl. 164—168.

31 Soorten.

---

1) *Slechts zeer enkele geschriften behandelen de geheele afdeeling der Gelede dieren; van de oudere is er ons dan ook geen enkel bekend. Het grootere aantal titels op deze hoofdafdeeling betrekking hebbende heeft er toegeleid, dat niet alleen een verdeeling in klassen en orden, maar voor de Spinnen en Insecten ook in families is toegepast.*

2) *Tot de oudste geschriften, waarin over de Schaaldieren onzer fauna gehandeld wordt, behoort dat van:*

Blankaart (S.), Schou-burg der Rupsen, Wormen, Maden en vliegende Dierkens daaruit voorkomende; door eigen ondervinding bijeengebragt. Amst., J. ten Horn. 1688. 232 bl. 16 pl. 8°.

Zie verder Leeuwenhoek, Swammerdam en Gronovius reeds boven (bl. 131 en 132) *vermeld.*

Maitland (R. T.), Naamlijst van Nederlandsche Schaaldieren. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 228—269.

Lijst van 195 soorten. Hieronder ook diegene, die aan de Belgische kust worden aangetroffen.

Hoek (P. P. C.), Over Portumnus variegatus, over Lepas pectinata en Verruca Strömii der Nederlandsche fauna. *Ibidem.* II. 1876. bl. 76—77.

—— Kleinere carcinologische aanteekeningen. *Ibidem.* IV. 1879. Verslagen. bl. 9—12.

Portunus holsatus, Galathea Andrewsii, Kinahan, Sacculina, Phoxichilidium.

—— Carcinologische aanteekeningen. Bijdrage tot de kennis der Noordzee-Fauna. Tweede jaarverslag omtrent het Zoölogisch Station. *Ibidem.* III. 1878. bl. 33b—40b.

Aanteekeningen omtrent vertegenwoordigers van Crustaceen van alle groepen.

—— Schaaldieren van de Oosterschelde. Supplementdeel I. *Ibidem.* 1884. bl. 516—545.

35 Schaaldier-soorten (1 Pycnogonide).

Cirripedien

N.(ozeman), Beschrijving van de Ganzen-Mossel. *Uitgez. Verh.* II. 1757. bl. 576—588. pl. XVIII.

Beschrijving en vrij goede afbeelding van Lepas anatifera op ons strand aangespoeld.

Waardenburg (H. G.), Commentatio de historia naturali Animalium Molluscorum regno Belgico indigenorum. *Ann. Acad. Lugd. Batav.* 1826. Lugduni Batavorum, Luchtmans. 1827. 61 p. 4°.

3 Balani voor onze fauna.

Hoek (P. P. C.), Voor de fauna van Nederland gevonden species van het geslacht Balanus, auct. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 76—77.

4 Soorten.

—— Eerste bijdrage tot een nauwkeuriger kennis der Sessile Cirripedien. Acad. Proefs. Leiden, P. Somerwil. 1875. 84 p. 2 pl.

4 soorten als inlandsch vermeld.

—— Eerste bijdrage tot de kennis der Cirripedien der Nederlandsche fauna. *Tijds. Dierk. Ver.* II. 1876. bl. 16—61. pl. I.

Herdruk van het eerste gedeelte van het Acad. Proefschr. Met toevoeging van een systematisch overzicht der Europeesche Cirripedien.

Entomostraken

N.(ozeman) (C.), Brief aan den heere M. H. over een onlangs ontdekt water-Insect. *Uitgez. Verh.* II. 1757. bl. 282—290. pl. XIV.

Parasitische Copepode van de kieuwen van den Kabbeljauw (slechte afbeelding).

—— Nadere waarneemingen omtrent het Insekt, Kop-poot genaamd. *Ibidem.* III. 1858. bl. 232—245. pl. XXIII. fig. 1—4.

Six, Cyclopsine staphylinus en C. castor. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 38.

De Cyclopsine castor wordt hier voor het eerst voor onze fauna vermeld.

Hoeven (J. van der), Over Cecrops en Laemargus, twee geslachten van parasitische Schaaldieren. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 67—87. pl. 3—4.

Cecrops Latreillii, een parasitische Copepode, op de kieuwen van Orthagoriscus mola, aan onze kusten gevangen.

Burgersdijk (L. A. J.), Zoetwater-Entomostraca bij Breda gevangen. *Ibidem.* IV. 1861. bl. 20—22.

Ritzema Bos (J.), Daphniden in de stadsgracht te Wageningen. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1872—74. bl. 79—80.

Drie soorten nieuw voor de fauna.

—— Eene Lernaeopoda-soort op Squalus mustelus, L. *Ibidem.* I. 1872—74. bl. 80—81.

Hoek (P. P. C.), Zoetwater-Copepoden der Nederlandsche fauna. *Ibidem.* II. 1876. bl. 220.

—— De vrijlevende zoetwater-Copepoden der Nederlandsche fauna. *Ibidem.* III. 1876. bl. 1—36. pl. I—V.

In het geheel 9 soorten, waarvan twee nieuw.

—— Zur Kenntniss der freilebenden Süsswasser-Copepoden der Niederländischen Fauna. *N. Arch. f. Zool.* III. Heft 2. 1876. Seite 127—142. Taf. VII—IX.

Gedeeltelijke vertaling van het voorgaande opstel.

Bemmelen (A. A. van), Argulus foliaceus op Gasterosteus aculeatus, Linn. *Tijds. Dierk. Ver.* II. 1876. bl. 215.

Arthrostraken

Wesselink (E.), Zeldzaam geval eener aanhoudende ontlasting van pissebedden uit de neus. Briefswijze medegedeeld. *Letterb.* 1806. II. bl. 170—171.

Volgens de redactie wordt hier *Oniscus asellus* L. (de keldermot) bedoeld.

Burgersdijk (L. A. J.), Specimen academicum inaugurale continens descriptiones de quibusdam Crustaceis indigenis. Lugd. Batav., E. J. Brill. 1852. 53 p. 8°.

Handelt over de geslachten Gammarus, Idothea en eenige Oniscidea.

Ritzema Bos (J.), Over Eurydice pulchra, Leach. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1872—74. bl. 49—51.

Aan het strand van Rottum gevonden.

—— Bijdrage tot de kennis van de Crustacea Hedriophthalmata van Nederland en zijne kusten. Academisch Proefschrift. Groningen, J. B. Huber. 1874. 96 p. 2 pl.

35 soorten: 18 Amphipoden, 17 Isopoden.

Hoek (P. P. C.), Carcinologisches, grösstentheils gearbeitet in der Zoologischen Station der Niederländischen Zoologischen Gesellschaft. *Tijds. Dierk. Ver.* IV. 1879. bl. 97—161. pl. V—X.

Caprelliden: 3 soorten; Corophiden; 4 soorten (6 soorten voor de Nederl. Fauna bekend); Orchestia cavimana in de nabijheid van Zalt-Bommel aangetroffen; 5 voor de vaderlandsche fauna nieuwe Amphipoden.

Voorloopige mededeeling. *Ibidem.* IV. 1879. Verslagen. bl. LXIV—LXVI en bl. CVIII—CIX.

Weber (Max), Ueber einige neue Isopoden der Niederländischen Fauna. Ein Beitrag zur Dunkelfauna. *Tijds. Dierk. Ver.* V. 1881. bl. 167—195. pl. V.

Vier soorten van Trichoniscus (1 nieuw), een Haplophthalmus, een Platyarthrus.

THORACOSTRAKEN

Ritzema Bos (J.), Pagurus bernhardus, L. ten noorden van Ameland en Schiermonnikoog. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1872—74. bl. 81—82.

Hoek (P. P. C.), Iets over Pilumnus tridentatus, Maitland. *Ibidem.* II. 1876. bl. 243—247. pl. XIV. fig. 12—16.

—— Homarus vulgaris op de Oosterschelde. *Ibidem.* V. 1881. Verslagen. bl. ClX.
Niet verre van Yerseke gevangen.

Kerbert (C.), Portunus puber aan de Nederlandsche kust. *Ibidem.* VI. 1885. Verslagen. bl. CLVI.
Niet zeldzaam aan den dijk (?) te West-Kappelle.

Aanhangsel: PYCNOGONIDEN

Hoek (P. P. C.), Ueber Pycnogoniden. *N. Arch. f. Zool.* III. Heft 3. 1877. bl. 235—254. Taf. XV—XVI.
I. Die Arten der Niederländischen Fauna: 4 soorten.

—— Over Pycnogoniden en hun plaats in het systeem. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1878. p. 139—143.

—— Enkele mededeelingen over Pycnogoniden. *Ibidem.* IV. 1879. p. XI—XII.

—— Nouvelles études sur les Pycnogonides. *Archives de Zool. expérim. et générale.* Paris. IX. 1881. p. 445—542. pl. XXIII—XXX.
p. 497—522: Les Pycnogonides de la côte Bretonne et ceux de la côte Hollandaise.

Spinnen [1])

TARDIGRADEN

Hoek (P. P. C.), Over Echiniscus Sigismundi, Schultze. *Tijds. Dierk. Ver.* II. 1876. bl. 76.

LINGUATULIDEN

Numan (A.), Over wormen voorkomende in de oogen van sommige dieren en den mensch enz.
Zie bl. 148 van deze Bibliographie.
Volgens Maitland (Fauna Belgii Septentrionalis) zou een hier als nieuw onder den naam Monostoma Settenii beschreven dier, niets anders zijn als Pentastoma taenioides.

1) Dr. A. W. M. van Hasselt te 's Gravenhage was bij de bewerking der op de Spinnen betrekking hebbende literatuur behulpzaam.

Acarinen

Schubärt (F. D.), Over Acari (waarschijnlijk Uropoda vegetans, de Geer of cassidea, Hermann) op Hylurgus palliatus, Gyll. *Hand. Entomol.* blz. 10. (Vergadering 7 Juli 1849).

Oudemans Jsz. (A. C.), Iets over inlandsche geslachten en soorten van Acarinen. *Entomol. Tijds.* XXIII. 1880. bl. XVII—XVIII.

—— Onnauwkeurigheden in de eerste opgave. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. XV.

—— Over inlandsche Acaroidea. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. CXXXI.
Een honderdtal soorten zijn Schrijver thans bekend.

H.(outtuijn) (M.), De tek of hondsluis naauwkeurig afgebeeld. *Uitgez. Verh.* IX. 1764. bl. 348—351. pl. LX. fig. 5—7.
Hondeteek in een gezwel in den nek van een knaap.

Muijs van de Moer (J. H. G.), De Scabie. Diss. Inaug. Lugd. Batav., Haak & Socios. 1812. 36 p. 4°.
Het dier nog niet waargenomen.

Smith (A.), De Scabie. Diss. Inaug. Groning., J. Römelingh. 1817. 46 p. 8°.
Est itaque, quod haecce animalcula, quae in multis casibus revera in pustulis scabiosis adesse negari certe non potest, non pro causa hujus morbi efficiente, sed pro ejus effectus potius habeam.

Sinnige (J. H.), De Scabie, imprimis de ejus repulsione atque curatione. Diss. Inaug. Groning., M. Smit. 1833. 58 p. 8°.
Hisce omnibus satis probatur, haec animalcula causam non sistere hujus exanthematis, sed potius productum esse hujus vitii.

De Scabies bij het zwijn, den hond en de kat besmettelijk voor den mensch. *Veeartsenijk. Mag. v. Numan.* III. 1837. bl. 256 en 261.

Kegelaar (J. C.), De schurftmijt der koe. *Veeartsenijk. Mag. v. Numan.* III. 1837. bl. 265.

Leeuwen (D. H. van), Over de Scabies en den Acarus scabiei. *Ned. Lancet.* (2). I. 1845—46. p. 643—674; 717—735. Met een plaat. II. 1846—47. p. 1—36.
Waar en wanneer de Acarus scabiei in ons vaderland is aangetroffen. Iets omtrent de Scabies bij dieren.

—— Over de schurft der dieren. *Veeartsenijk. Mag. v. Numan.* VI. 1848. p. 52—208. Met 2 platen.
Ook afzonderlijk verschenen: Amsterdam, J. C. van Kesteren. 1847. 8°.

Hoogenstraaten (F. W. M.), Over de Scabies. *Acad. Proefs.* Utrecht, J. G. Terveen en Zn. 1858. X en 46 bladz. Met 1 plaat. 8°.

Hoeven (J. van der), Iets over den Acarus eruditus van Schrank. *Entomol. Tijds.* III. 1860. bl. 158—165. pl. 12 fig. 1—3.
Acarus (Cheyletus) eruditus, Schrank komt ook in ons land voor.

Araneiden

I. De geheele orde

Hasselt (A. W. M. van), Minder algemeen voorkomende spinsoorten. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 40—41.
Aanwijzing van levende exemplaren van Dolomedes fimbriatus, Walck., Dysdera erythrina, C. Koch en Scytodes thoracica, Latr.

Six (G. A.), Lijst van Spinnen in de provincie Utrecht gevonden en gedetermineerd. *Bouwst.* II. St. 3. Uitgeg. Jan. 1858. bl. 292—302.

—— Aanvulling van de lijst van inlandsche Spinnen. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 20—21. III. 1860. bl. 21—22.

—— Nieuwe bijdrage tot de kennis der inlandsche Spinnen. *Ibidem.* VI. 1863. bl. 124—128.

Het totaal aantal van deze en de vorige lijst bedraagt 140 soorten.

Hasselt (A. W. M. van), Twee zeldzame in de fauna van ons vaderland tot hiertoe nog onbekende spinnen. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 25—27. bl. 191—192.

Atypus Sulzeri (de eenige inlandsche Theraphosoïde) en Pholcus opilionoïdes.

—— Araneae op Molencate gevangen. *Ibidem.* XIII. 1870. bl. 30.

—— Spinnenjagt op de Wassenaar'sche duinen. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 46—47.

Opgave van de soorten (van spinnen en insecten) welke 2 Julij 1871 in het Mastbosch en op de Galder'sche heide verzameld zijn. *Ibidem.* XV. 1872. bl. XXXIII—XXXVI.

Hasselt (A. W. M. van), Zeldzame spinnen in het Mastbosch en op de Galdersche heide aangetroffen. *Ibidem.* XV. 1872. bl. XXIX—XXXI.

—— Overzigt der resultaten der excursie onder Velzen, voor zooveel de spinnen betreft. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. XXVI—XXVIII.

Thorell (T.), Diagnoses Aranearum Europaearum aliquot novarum. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. 81.

Hierin 7 species novae voor ons vaderland.

Hasselt (A. W. M.), Spinnen uit de omstreken van Hilversum. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. LI—LIV.

—— Spinnen op Walcheren aangetroffen. *Ibidem.* XX. 1877. bl.XXVI—XXVII.

—— Losse aanteekeningen over Eresus cinnabarinus, Oliv., Dysdera erythrina, Hahn, Dia quinquepartita, C. Koch en Ocyale mirabilis, Clerck. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. XIII—XVII.

—— Spinnen van den St. Jansberg onder de gemeente Mook. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. XXIV—XXVI.

Becker (L.), Aranéides de Néerlande. *Comptes Rendus d. l. Soc. Entomol. de Belgique. Séance du* 1 *Mars* 1879.

—— Aranéides nouveaux pour la Faune Néerlandaise. *Comptes Rendus d. l. Soc. Entomol. de Belgique. Séance du* 6 *Sept.* 1879 *et* 5 *Février* 1881.

Met de soorten van Six inbegrepen komt de Schrijver op 176 soorten.

Hasselt (A. W. M.), Araneidea uit de omstreken van Maastricht. *Entomol. Tijds.* XXV. 1882. bl. XXVI—XXVII.

—— Araneiden uit de omstreken van Wageningen. *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. XXXII—XXXIII.

—— Araneidea op een excursie in Drenthe waargenomen. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. XXII—XXIII.

—— Spinnen uit het Liesbosch bij Breda. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. XXVIII—XXIX.

—— Catalogus Aranearum hucusque in Hollandia inventarum. Pars prima. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. 113—188.

Het aantal soorten door den Schrijver in deze lijst vermeld en in het vervolg nog op te nemen, bedraagt 340.

DYSDEROIDAE [1])

Hasselt (A. W. M. van), Over Segestria perfida, Walck. S. florentina, Rossi. In: Verhandeling over het spinnen-vergift. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* Bundel v. d. Jaargang 1882. bl. 57.

Inlandsch: in Zeeland gevonden.

DRASSOÏDAE

—— Geschiedenis van een spinnen-cocon (Agroeca brunnea, Blackw.). *Entomol. Tijds.* XIX. 1876. bl. 28—40. Met 1 pl.

Ook in het Fransch verschenen onder den titel:

—— Histoire d'un cocon d'araignée (Agelena s. Agroeca brunnea, Blackw.). *Archiv. Néerl.* XI. 1876. p. 117—130. pl. XI.

ERESOÏDAE

—— Eresus annulatus, Hahn eene nieuwe spin voor onze fauna nabij Velp gevonden. *Entomol. Tijds.* XV. 1872. bl. XVIII—XIX.

Voorloopig bericht.

—— Over den Eresus annulatus, Hahn. *Ibidem.* XV. 1872. bl. 113—117.

Ook in het Fransch vertaald verschenen:

—— Sur l'Eresus annulatus, Hahn. *Archiv. Néerl.* VII. 1872. p. 443—448.

AGELONOÏDAE

—— Levenswijze enz. van Argyroneta aquatica. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 26—29.

PHOLCOÏDAE

—— Studiën over den Pholcus opilionoïdes, Schrank. *Entomol. Tijds.* XIII. 1870. bl. 159—174.

Ook in het Fransch vertaald verschenen:

—— Etudes sur le Pholcus opilionoïdes, Schrank. *Archiv. Néerl.* V. 1870. p. 340—356.

Deze trouwens hier uiterst zeldzame spin behoort waarschijnlijk ook tot de fauna van Nederland.

THERIDIOÏDAE

—— Waarneming der copulatie bij eene der kleinste spinsoorten (Micryphantes s. Erigone rurestris, C. Koch). *Entomol. Tijds.* XVI. 1873. bl. 61—66.

Ook in het Fransch verschenen onder den titel:

—— Observation de la copulation chez l'une des plus petites espèces d'Araignées (Micryphantes s. Erigone rurestris, C. Koch). *Archiv. Néerl.* VII. 1872. p. 460—465.

—— Over de varieteiten van Theridion bimaculatum, Linn. *Entomol. Tijds.* XXVII. 1884. bl. XXVIII—XXIX.

---

1) De volgorde der Families is dezelfde als in O. P. Cambridge, The Dorset Spiders. 1879—81.

Hasselt (A. W. M. van), Algemeen overzicht van de Familie der Micryphantidae (C. Koch et alii) of Erigonini (Simon) *Entomol. Tijds.* XXVIII. 1884. bl. XC.

EPEIROÏDAE

Six (G. A.), Opmerkingen omtrent de kleurverandering van Epeira Herii, Hahn en eenige andere spinnen. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 168—170.

Voorbeelden van nieuwe soortsnamen gegeven aan verschillend gekleurde exemplaren eener zelfde soort.

LYCOSOÏDAE

Hasselt (A. W. M.), Over huid- en kleurverwisseling van Dolomedes fimbriatus, Hahn, in verband met zijne soort-bepaling en die van andere spinnen uit dit geslacht. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 163—167.

Dolomedes fimbriatus, Hahn en limbatus, Hahn behooren tot *dezelfde* species.

ATTOÏDAE

—— Eene nieuwe spinsoort voor onze fauna. *Entomol. Tijds.* XIX. 1876. bl. XII--XIV.

Een zoogenaamde mieren-Attus, de echte Salticus formicarius, de Geer, te Hoogerheide bij Bergen op Zoom gevangen.

PHALANGIDEN

Graaf (H. W.), Over den bouw der geslachtsorganen bij de Phalangiden. (Sur la construction des organes génitaux des Phalangiens). Hollandsche en Fransche tekst, afzonderlijk gepagineerd. Met 35 in kleuren gedrukte platen. Leiden, E. J. Brill. 1882. VIII, 282 bl. 4°.

bl. 22 voorkomen enz. van een drietal inlandsche vormen.

PEDIPALPEN

Ritsema Cz. (C.), Naamlijst der tot heden in Nederland waargenomen Bastaard-Schorpioenen (Chernetiden). *Entomol. Tijds.* XVIII. 1875. bl. XXXIII - XXXIV.

Insecten [1])

IN 'T ALGEMEEN

1) *Voor geen afdeeling bevat de literatuur vóór* 1760 *zoovele belangrijke werken op onze fauna betrekking hebbende als voor de insecten. Wij vermelden daarvan:*

Hoefnagel (D. J.), Diversae Insectorum volatilium icones ad vivum depictae. Amst. 1630. Cum 16 tab. obl. fol.

Swammerdam (J.), Historia insectorum generalis, ofte algemeene verhandeling van de bloedeloose dierkens. Met uytgesogte afbeeldingen verrijkt. Utrecht, van Dreunen. 1669. XXVIII, 168 en 48 p. 13 pl. 4°.

Een Fransche vertaling verscheen in 1682 en opnieuw in 1685.
Een Latijnsche vertaling verscheen in 1685 en nog eens in 1693.

Goedaerdt (J.), Metamorphosis naturalis, ofte historische beschrijvinghe van den oirspronck, aerd, eijgenschappen, ende vreemde veranderinghen der wormen, rupsen, maeden, vliegen, witjens, bijen, motten ende dierghelijcke dierkens meer, niet uyt eenighe boecken maer door eygen ervarentheijd uitgevonden, beschreven en na de konst afgeteyckent. Tot Middelburgh, Bij Jaques Fierens, Boeckverkooper in de Globe. XL,

Martinet (J. F.), Dissertatio de respiratione Insectorum, maxime Chrysalideum. Lugd. Batav., G. Boot. 1753. 29 p. 4°.

Ontdekking in de staatkunde der natuur in de bijen en zijdewormen. Amsterdam. 1764.

Roesel (A. J.), De natuurlijke historie der insecten; voorzien met naar 't leven getekende en gekoleurde plaaten. Met zeer nutte en fraaije aanmerkingen verrijkt door C. F. C. Kleemann. Uit den echten hoogduitschen druk van Roesel en de geschreeven aanmerkingen van Kleemann vertaald. Haarlem en Amsterdam, C. H. Bohn en H. de Wit. 1764—68. 4°. 4 Deelen in 7 Banden. Deel I. Haarlem en Amsterdam, C. H. Bohn en H. de Wit. Deel II--III. Haarlem en Amsterdam, C. H. Bohn en H. Gartman. Deel IV. Haarlem en Amsterdam, C. H. Bohn en Zoon en H. Gartman.

Alleen in zooverre als de vertaling in ons land is verschenen, is het boek voor de Hollandsche literatuur van gewicht.

Mader en Kleemann, Tijd-wijzer der rupsen vervattende van maand tot maand, den tijd der verschijning van de door Rösel en Kleemann beschreven en afgebeelde rupsen. Haarlem. 1779. 8°.

Kort begrip van de historie der insecten. Uit het Fransch vertaald. Amsterdam, F. J. van Tetroode. 1790. (Erven van F. Houttuijn. 1766.) 2 dln. in 4 stukjes. Met (8) kopere plaaten. 8°.

L'Admiral (J.), Naauwkeurige waarnemingen van gestaltverwisselende gekorvene diertjes. Amsterdam. 1740. Met 25 koperen platen. fol.

Nieuwe uitgave van dit werk verscheen na den dood van den Schrijver (1770) bewerkt door M. Houttuijn onder den volgenden titel:

—— Naauwkeurige waarneemingen omtrent de veranderingen van veele insekten of gekorvene diertjes, die in omtrent vijftig jaaren, zo in Vrankrijk, als in Engeland en Holland, bij een verzameld, naar 't leven konstig afgetekend, en in 't koper gebragt zijn. Amsterdam, J. Sluijter. [1762 et] 1774. 36 bl. Met 33 koperen platen. fol.

Van eenige der insekten wordt medegedeeld, dat zij in ons vaderland werden gevangen.

---

152 bl. 13 bl. By-voeghsel des geleerden D. Joannis de Mey. 79 pl. 1 pl. in het By-voeghs. 8°.

Zonder jaar, vermoedelijk 1662. Een Latijnsche vertaling verscheen eveneens in Middelburg zonder jaar. Deze wordt o. a. voorafgegaan door een voorrede van J. de Mey van 1662. Spoedig volgden nog twee deeltjes, waarom het oorspronkelijke boek van een nieuwen titel als Deel I voorzien werd.

Blankaart (Steph.), Schouburgh der rupsen, wormen, maden en vliegende dierkens, daaruit voorkomende. Amsterdam, J. Ten Horn. 1688. 232 bl. Met 16 pl. 8°. Deel II. is in handschrift aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage.

N. B. In de Algemeene Konst- en Letterbode van 1854. N° 20 bl. 159 bespreekt S. C. Snellen van Vollenhoven dit tweede deel.

Goedaert (J.), Metamorphoses naturelles ou histoire des insectes, observée très exactement suivant leur nature et leurs propriétés. Avec les figures en taille donce, gravées d'après nature. III Tomes. Amsterdam, Moetjens. 1700. 79, 51 et 21 pl. 8°.

Merian (M. S.), De Europische Insecten, naauwkeurig onderzogt, na 't leven geschildert en in print gebragt. Amsterdam, J. Fr. Bernard. 1730. Met 184 afb. op 47 bl. fol.

Swammerdam (J.), Bijbel der Natuure, of historie der insecten, tot zeekere zoorten gebracht: door voorbeelden, ontleedkundige onderzoekingen van veelerhande kleine gediertens, als ook door kunstige kopere plaaten opgehelderd. Alles in de Hollandsche, des auteurs moedertaale beschreven. Hierbij komt een voorrede, waarin het leven van den auteur beschreven is door Herman Boerhaave, Professor in de Medicyne enz. enz. De Latijnsche overzetting heeft bezorgt Hieronymus David Gaubius, Professor in de Medicyne en Chemie. Leyden, Boudewyn van der Aa, Pieter van der Aa, Isaak Severinus. 1737—38. 2 Deelen. Met 53 platen. folio.

Lesser (F. Ch.), Théologie des Insectes, ou démonstration des perfections de Dieu dans tout ce qui concerne les insectes. Trad. de l'allem. avec des remarques de Pierre Lyonet. La Haye, J. Swart. 1742. 2 Vols. 350 et 317 p. (Vol. I avec 2 pl.) 8°.

Brez (J.), La flore des insectophiles, précédée d'un discours sur l'utilité des insectes et de l'étude de l'insectologie. Utrecht, B. Wild et J. Altheer. 1791. XXVI et 324 p. 8°.

Freijer (F. W.), Verhandeling ter beantwoording der vrage: welke zijn de insecten, die de ooftboomen hier te lande het meeste nadeel toebrengen: — wat weet men van derzelver huishouding, gedaantewisseling en voortteling, en van de omstandigheden, die derzelver vermenigvuldiging begunstigen of tegenwerken: — welke middelen kan men uit het een en ander afleiden, als het best geschikt om dezelve tegen te gaan, en welke middelen kent men, bij ondervinding, om er de boomen van te bevrijden. *Holl. Maats. d. Wet.* V. St. 2. 1810. bl. I–XVI. 1—134.

Uilkens (J. A.), Het nut en voordeel der insecten, bijzonder der zoodanige, die schadelijk genoemd worden. Prijsverhandelingen uitgegeven door de Maatschij. tot Nut v. 't Alg. XVI. 1816.

Werd reeds in 1812 bekroond.

Hoeven (J. van der), Systematische beschrijving van eenige Insecten van Noord-Nederland. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* I. 1826. bl. 333—352.

— Vervolg en slot. *Ibidem*. bl. 431—449.

Acera, 1; Apterodicera, 1; Coleoptera, 38; Orthoptera, 2; Neuroptera, 5; Hymenoptera, 20; Lepidoptera, 5; Diptera, 5. Alle soorten, die niet voorkomen in de naamlijst van Bennet en van Olivier. [Zie bladz. 150 dezer bibliographie].

Anslijn Nz. (N.), Lijst van insecten in den omtrek van Haarlem gevonden. 1826. Met drie vervolglijsten.

Zie bl. 150 van deze bibliographie.

Lijonet (P.), Recherches sur l'anatomie et les métamorphoses de différentes espèces d'Insectes, ouvrage posthume, publié par W. de Haan. Paris. 1832. 54 pl. 4°.

Een na den dood des Schrijvers door de Haan uitgegeven werk over Insecten.

Over de schadelijke huisinsecten, als de huisvliegen, wespen, muggen, weegluizen, vlooijen, luizen, motten, pels-, boek- en kruidkevers en wormen, hout-, blad- en schildluizen, plantmijten enz. Met aanwijzing van voldoende en proefhoudende middelen, om dezelve geheel uit te roeijen. Tweede uitgave. Amsterdam, S. de Grebber. 1832. 64 bl. 8°.

N. B. Den eersten druk kreeg ik niet te zien.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), De schadelijke insecten in tuinen met de middelen tot derzelver verdelging. Rotterdam, Kramers. 1843. 122 bladz. Met 5 pl. 8°.

Verloren (H.), Waarnemingen over de buitengewone vermenigvuldiging der Noctua piniperda en Hylesimus piniperda in de dennenbosschen te Zeist. *Letterb.* 1846. N° 13 en 15.

— Waarnemingen enz. in de dennebosschen der provincie Utrecht. *Ibidem*. 1847. N°. 9. bl. 130—137.

Handelingen der Nederlandsche Entomologische Vereeniging. Verslagen van de algemeene vergaderingen der Nederlandsche Entomologische Vereeniging, van de IIde vergadering in 1846 tot de XVIde in 1860.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), De insecten welke den landbouwer schaden. Arnhem, Thieme. 1852. 136 bladz. Met afbeeldingen in den tekst. 8°.

Ook verschenen als een der Landbouwwerkjes, uitgegeven door de Geldersche Maatschappij van Landbouw.

Dierkundige verscheidenheden. I. (Herklots). Liparis chrysorrhoea, L. *Bouwst.* I. Stuk 3. Uitgegeven in December 1852. bl. 122.

In Mei en Juni 1852 in belangrijk aantal.

Idem. II. (van der Wulp). De zwarte vliegen onder Rijswijk *Ibidem.* I. Stuk 4. Uitgegeven in Julij 1853. bl. 186—187.

Exemplaren van Chironomus occultans, Meig.

Idem. III. (de Graaf). De rups van Hesperia lineola, Ochs. *Ibidem.* I. Stuk 4. Uitgegeven in Julij 1853. bl. 187.

Op geestgronden onder Noordwijk.

Idem. IV. H. W. de Graaf, Opmerkingen over Lepidoptera. *Ibidem.* II. Stuk 1. Uitgegeven in November 1854. bl. 71—73.

De insectenwereld. Amsterdam, Peijpers en Lintvelt (J. B. Heman). 1853. 1e en 2e afl. Met circa 75 afb. 8°.

S(nellen) v(an) V(ollenhoven) (S. C.), Over eenige zeldzaam voorkomende dieren, in Nederland aangetroffen. *Letterb.* 1854. bl. 143.

Een sprinkhaan, een sluipwesp en een wants.

—— Nieuwe bijdragen voor de Fauna van Nederland. *Ibidem.* 1856. bl. 178.

Nieuwe Coleoptera en Hemiptera.

Mulder (Cl.), Over koolzaad-insecten. 2 Stukken. *Prov. Gron. Cour.* van 6 Februari 1855.

Bemmelen (A. A. van), Eenige waarnemingen over het trekken van insecten. *Letterb.* 1855. bl. 350—352.

S. v. V., Nieuwe bijdragen voor de (insecten) Fauna van Nederland. *Letterb.* 1856. bl. 178.

Bemmelen (A. A. van), Waarnemingen over het trekken van insecten (Libelluliden, Lepidopteren en andere insecten). *Hand. d. Entomol.* 1856. bl. 80.

Enklaar (E. C.), Nuttige en schadelijke insecten. Amsterdam. 1856. 8°.

Tijdschrift voor Entomologie. Uitgegeven door de Nederlandsche Entomologische Vereeniging. Deel I—III. Onder redactie van J. van der Hoeven, M. C. Verloren en S. C. Snellen van Vollenhoven. Deel I. 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1858. Deel II. en III. Leiden, E. J. Brill. 1859—1860. Deel IV—VII. Onder redactie van J. van der Hoeven, S. C. Snellen van Vollenhoven en J. A. Herklots. Deel IV—VI. Leiden, E. J. Brill. 1861—63. Deel VII. Haarlem, A. C. Kruseman. 1864. Deel VIII—XI. Onder redactie van J. van der Hoeven, A. W. M. van Hasselt en S. C. Snellen van Vollenhoven. Deel VIII—XI. 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1865—1868. Deel XII—XVI. Onder redactie van S. C. Snellen van Vollenhoven, A. W. M. van Hasselt en F. M. van der Wulp. 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1869—1873. Deel XVII—XXI. Onder redactie van W. Albarda, S. C. Snellen van Vollenhoven en F. M. van der Wulp. 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1874—1878. Deel XXII—XXIII. Onder redactie van S. C. Snellen van Vollenhoven, F. M. van der Wulp en Ed. Everts. 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1879—1880. Deel XXIV—XXVIII. Onder redactie van A. W. M. van Hasselt, F. M. van der Wulp en Ed. Everts. 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1881—1885.

Six (G. A.), Eene entomologische wandeling in Augustus in de omstreken van Driebergen. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 1—14.

Merkwaardige insecten uit de omstreken van Driebergen, met uitzondering van Lepidoptera.

Mulder (Cl.), Drie verschillende entomologische mededeelingen. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 35—38.

1. Voedsel, gedaanteverwisseling enz. van Gyrinus natator, L.
2. Larven van Elateriden.
3. Geopende cocon van Dicranura vinula, waarin de pop van een onbekend insect.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Kortere entomologische mededeelingen. *Ibidem* I. 1858. bl. 43.

1. Een zeldzame soort van Ophiusa.
2. Rups van Coleophora anatipennella.
3. Rups en pop van Hipparchia semele.
4. Over eenige soorten van bladwesp-larven.

—— Larve, mannelijke en vrouwelijke pop van Rhyssa persuasoria. Rups van Ochsenheimeria urella. Rups van een varieteit van Catocala nupta. Eijeren van Sesia chrysidiformis of tipuliformis. Pemphigus bumeliae, moederinsect met jongen. *Ibidem.* II. 1859. bl. 34—35.

Wtt[ewaall (J.)] Schadelijke insecten. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1860. bl. 126—162.

Maitland (R. T.), Schadelijke insecten binnen 's huis. *Jaarb. N. A. M.* 1861. bl. 138—151.

Meest tot onze fauna behoorende dieren.

Wttewaall (J.), Kort verslag van het onderzoek in betrekking tot de schadelijke insecten over 1860, uitgebragt aan Z. Exc. den Minister van Binnenl. Zaken. 's Gravenhage. 1861.

Weijenbergh (H.). Eenige entomologische aanteekeningen. *Entomol. Tijds.* VI. 1863. bl. 8—9.

Een enkele tor, een paar Orthoptera, vlinders enz.

Wttewaall (J.), Volksleesboek over schadelijke en nuttige insecten. Nagelaten werk. Uitgegeven door Mr. S. C. Snellen van Vollenhoven. Gron., Hoitsema. 1864. 8°.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Twee waarnemingen van wijlen Dr. J. Wttewaall. *Entomol. Tijds.* X. 1867. bl. 20—25. pl. I. fig. 1—9.

Pyrochroa rubens, F. Torrensoort, wier larve in een verrotten wilgenboom leeft. Ochsenheimeria urella. Rups in de rogge.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Aanwinsten onzer vaderlandsche fauna op het gebied van Hemiptera en Hymenoptera. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 16.

Cephus Ritsemae n. sp.

—— Insecten aan de Water-Meerwijk bij Nijmegen gevangen. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 31.

19 Soorten.

Bruijne (P. de), Naamlijst van in Zeeland verzamelde Coleoptera en Lepidoptera. Verslag van het verhandelde in de algemeene vergadering ter viering van het eeuwfeest van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, gehouden 7 April 1869. 38 bl.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Gedaantewisseling en levenswijze der insecten. Haarlem, Kruseman. 1870. Met 4 pl. en vele fig. in den tekst. 8°.

Heijlaerts (F. J. M.), Uit mijne entomologische aanteekeningen over 1869. *Entomol. Tijds.* XIII. 1870. bl. 27—28.

Aanteekeningen omtrent sluipwespen en vlinders.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Insecten gevangen te Molencate. *Ibidem.* XIII. 1870. bl. 31.

17 Soorten.

Ritsema Cz. (C.), Hymenoptera en Diptera te Molencate gevangen. *Ibidem*. XIII. 1870 bl. 32—33.

Vier voor de fauna nieuwe soorten onder ruim 30 soorten.

Man (J. G. de), Lijst der op Molencate gevangen insecten. *Ibidem*. XIII. 1870. bl. 34.

24 Soorten.

Opgave van de soorten (van spinnen en insecten) welke 2 Julij 1871 in het Mastbosch en op de Galder'sche heide verzameld zijn. *Ibidem*. XV. 1872. bl. XXXIII—XXXVI.

S(nellen) v(an) V(ollenhoven), Een snuitkever en een sluipwespje. *Jaarb. N. A. M.* 1873. bl. 155—168.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Vijf entomologische wandelingen. Met eene menigte afbeeldingen. Haarlem, A. C. Kruseman. 1873. 162 bl. 8°.

Ritzema Bos (J.), Bijdrage tot de kennis van de entomologische fauna der Noordzee-eilanden. *Entomol. Tijds.* XVI. 1873. bl. 248—256.

Insecten van alle orden werden gevangen en door Snellen van Vollenhoven gedetermineerd.

Everts (Ed.), Fauna der Noordzee-eilanden vergeleken met die der kusten van Oost-Friesland en de eilanden Juist en Norderney. *Ibidem*. XVII. 1874. bl. LXIV—LXV.

Weijenbergh Jr. (H.), Varia entomologica. *Ibidem*. XVII. 1874. bl. 149—172. pl. 9—10.

Aanteekeningen over Diptera en over insecten van andere orden.

Insecten op eene excursie in de omstreken van de Rhedersteeg gevangen. *Ibidem*. XVIII. 1875. bl. XXXI—XXXII.

Coleoptera, Orthoptera, Hemiptera, Hymenoptera, een paar Diptera enz.

Six (G. A.), Vergelijking tusschen de insecten-fauna van den Utrechtschen heigrond en die van den duingrond bij den Haag. *Ibidem*. XIX. 1876. bl. XXVII—XL.

Uittreksel van dit opstel in het *Alb. d. Nat.* 1876. bl. 341—349.
Zeldzame insecten van de duingronden uit de orden der Coleoptera, Hemiptera, Diptera en Hymenoptera.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Vergelijking van onze fauna met die van Groot-Brittanje voor zooverre de Scutata, de Pyrrhocorides en de Capsinen betreft. *Entomol. Tijds.* XIX. 1876. p. CX—CXII.

Six (G. A.), Aanteekeningen over inlandsche Coleoptera, Hemiptera, Diptera en Hymenoptera. *Ibidem*. XX. 1877. bl. XXI—XXIV.

Insecten-fauna van Walcheren (en van Bergen op Zoom). *Ibidem*. XX. 1877. bl. XXVII—XXXV.

Coleoptera gedetermineerd door H. W. Groll, Ed. Everts, Leesberg, Swierstra, Weytlandt, G. A. Six en Ritsema. — Hemiptera gedetermineerd door Snellen van Vollenhoven en G. A. Six. — Hymenoptera gedetermineerd door Snellen van Vollenhoven en Ritsema. — Lepidoptera gedetermineerd door Snellen van Vollenhoven, Lodeesen en Ritsema. — Diptera gedetermineerd door G. A. Six en van der Wulp. — Trichoptera gedetermineerd door Ritsema.

Insecten uit de omstreken van de Bildt. *Ibidem*. XXI. 1878. bl. XXIV—XXV.

Coleoptera, Hemiptera, Hymenoptera, Lepidoptera en Diptera.

Ritzema Bos (J.), Schade door dieren aan den landbouw toegebracht gedurende de jaren 1876 en 77. Verslag van den Landbouw in Nederland over 1877. 's Gravenhage, van Weelden en Mingelen. 1879. bl. 433—464. Met houtsneefiguren. 8°.

Ritsema Cz. (C.), Van welke inlandsche insecten-orden bestaan naamlijsten? *Entomol. Tijds.* XXII. 1879. bl. XVII—XIX.

Alleen de Hymenoptera-Monotrocha blijven over.

Insecten van den St. Jansberg onder de gemeente Mook. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. XXVI.

Eenige zeldzame Coleoptera, Hemiptera, Hymenoptera en Diptera.

Veth (H. J.), Lijst van insecten gevangen of waargenomen op het eiland Terschelling. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. XCII—XCVIII.

Alle orden zijn in deze lijst vertegenwoordigd.

Insecten gedurende eene excursie onder Ruurlo gevangen. *Ibidem.* XXIV. 1881.

Zeldzamere Coleoptera en Lepidoptera.

Piaget (E.), Lijst van insecten, in 1881 te Valkenburg in Limburg verzameld. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. CXXXVII—CXL.

Hymenoptera en Diptera.

Insecten uit de omstreken van Maastricht (Meerssen en Valkenburg). *Ibidem.* XXV. 1882. bl. XX—XXVI.

Coleoptera, Lepidoptera, Hymenoptera, Diptera.

Maurissen (A. H.), Lijst van insecten in Limburg en niet in de andere provinciën van Nederland waargenomen. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. CX—CXX.

Lepidoptera, Coleoptera, Hymenoptera, Diptera, Neuroptera, Hemiptera, (Araneidea).

Ritzema Bos (J.), Insectenschade op bouw- en weiland, eene handleiding voor de kennis van de kleine vijanden van akker- en weidebouw. Groningen, J. B. Wolters. 1883. 8 en 216 bl. met houtsneden. 8°.

Insecten uit de omstreken van Wageningen. *Entomol. Tijds.* XXVI. 1883. bl XXVIII—XXXII.

Coleoptera, Hemiptera, Hymenoptera, Lepidoptera en Diptera.

Merkwaardige insecten-vangsten in Drenthe. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. XX—XXII.

Coleoptera, Lepidoptera, Hymenoptera en Diptera.

Iets over de insecten van het Liesbosch bij Breda. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. XXVII—XXVIII.

Een enkele merkwaardige vlinder, een paar Hymenoptera en Diptera.

RECHTVLEUGELIGEN

IN 'T ALGEMEEN

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Naamlijst van Nederlandsche Regtvleugelige insecten (Orthoptera). *Bouwst.* III. Stuk 1. Uitgegeven in October 1859. bl. 34—39.

85 Soorten.

---

1) *Wat oudere geschriften betreft mag hier een verwijzing niet ontbreken naar:*

Swammerdam (J.), Afbeelding van 's menschen leeven, vertoond in de historie van het Haft of Oeveraas. Amsterdam. 1675. Met 8 pl. 8°.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Oproeping. *Entomol. Tijds.* XXI. 1878. bl. 126—128.

Wekt Nederl. Entomologen op tot bestudeering der Rechtvleugeligen: over hen valt nog niets te lezen als de zes bladz. druks in de Bouwstoffen v. eene fauna v. Nederland. II. in 1858 uitgegeven. Slechts 36 soorten van inlandsche Orthoptera zijn bekend.

—— Nederlandsche Orthoptera. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. XC.

Thysanura

Herklots (J. A.), Notices entomologiques. *Ibidem.* I. 1858. bl. 94—97.

1. Degeeria pi, nouvelle espèce de Podurelle. Soort zeer gewoon op de stammen van boomen in Holland en Zeeland.

Swierstra, Eene Thysanure aan het strand der Zuiderzee gevangen. *Ibidem.* XXIII. 1880. bl. XC.

De eerste die voor de Nederlandsche fauna geconstateerd is.

Orthoptera genuina

Rathlef (E. L.), Historiche en godgeleerde verhandeling over de sprinkhanen; derzelver aart, eigenschappen en verwoestingen, in oude en latere tijden; tot in de jaren 1748 en 1749. Met een aanhangzel. Uit het Hoogduitsch vertaald en eenigzins vermeerderd door P. A. Verwer. Amsterdam. 1750. Met 1 afbeeld. 8°.

Sandifort (Ed.). Exercitationes academicae. Lugduni Batavorum. 1783. 4°.

Liber II. Cap. XVII. De forficula viva naribus excussa. p. 180—31.

Hoeven (J. van der), Aanteekeningen over het inwendig maaksel des veenmols (Gryllotalpa vulgaris). *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* V. 1830. bl. 94—102.

Vrolik (G.), Aanteekeningen over de uitwendige kenmerken van het sexueel verschil der veenmollen en over hunne huishouding. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* VII. 1858. bl. 42—80. Met eene plaat.

Mulder (C.), Bijdrage tot de kennis van den veenmol. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* VIII. 1858. bl. 102—125. Met eene plaat.

In een noot onder aan bl. 104 deelt de Schrijver iets mede over het voorkomen van veenmollen in Friesland.

Orthoptera Neuroptera

Glazenmakers, (Filaine bijters). Groote zwermen nabij 's Hertogenbosch waargenomen 3 Julij 1817. Groote zwermen nabij Slochteren waargenomen 25 Junij 1817. *Letterb.* II. 1817. bl. 31.

Hoeven (J. van der), Over Peesvleugelige insekten en over de orde, waartoe de Libelluliden behooren. *Hand. Entomol.* bl. 8. (Vergadering 7 Juli 1849).

Herklots (J. A.), Eerste opgave van inlandsche Waternimfen. *Bouwst.* I. St. 2. Uitgegeven in April 1852. bl. 119—121.

31 soorten van Neuroptera odonata (Glazenmakers, Korenbouten en Waterjuffers).

H(erklots) (J. A.), Het haft, de langgestaarte eendagsvlieg. *Jaarb. N. A. M.* 1853. bl. 117—123.

Natuurlijke historie enz.

Verloren (M. C.), Over Troctes pulsatorius. *Hand. Entomol.* bl. 64. (Vergadering 12 Aug. 1854).

Mulder (Cl.), Aanteekeningen over groote zwermen van glazenmakers in Nederland in 1855. *Letterb.* 1855. N° 51. bl. 410—411.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Bijdrage ter aanvulling van de naamlijst der inlandsche waternimfen. *Bouwst.* III. Stuk 3. Uitgegeven in Febr. 1864. bl. 188.

3 soorten nieuw voor de fauna.

Albarda (H.), Over inlandsche Neuroptera, in het bijzonder Odonaten. *Entomol. Tijds.* XIV. 1871. bl. 29—30.

4 soorten nieuw voor de fauna.

Man (J. G. de), Over Thrips fasciata. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 147.

Nieuw voor de fauna.

Albarda (J. H.) en H. W. de Graaf, Over zwermen van Libellulidae. *Ibidem.* XVII. 1874. bl. XXI—XXII.

—— Over zwermen van Ephemeriden. *Ibidem.* XVII. 1874. bl. XIX—XX.

Albarda (W.), Over vlugten van Ephemera albipennis, Latr. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. LXXXV—LXXXVI.

Fokker, Een merkwaardige zwerm van Libelluliden. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. XVI—XVII.

Te Zierikzee waargenomen, groote massas van Libellula quadrimaculata, L.

Ritsema Cz. (C.), Eene waarneming omtrent het trekken van Libellula quadrimaculata, L. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. XXI—XXIII.

Zie ook *Ibidem* bl. XII.: Aanteekening van A. W. M. v. Hasselt.

Netvleugeligen [1])

in 't algemeen

Selys Longchamps (M. E. de) en R. Mac Lachlan, Neuroptera nabij Valkenveen buitgemaakt. *Entomol. Tijds.* XXIX. 1885—86. p. XXXV.

Ruim 30 soorten.

Planipennia

Slabber (M.), Waarneming van den oorspronk der paarel-worm, met de daar uit komende goud-oogige stink-vlieg. *Holl. Maatsch. d. Wet.* X. 1768. bl. 387—412. Met 2 platen.

Gaasvlieg, haar levenswijze en ontwikkeling.

Brants (A.), Ontleedkundige beschouwing van de schorpioenvlieg, Panorpa communis (Linn.) *Tijds. v. Nat. Gesch.* VI. 1839. bl. 173—198. Pl. VII.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over de levenswijze der zoogenaamde gaasvliegen (Hemerobidae). *Hand. Entomol.* bl. 12. (Vergadering 20 Juli 1850).

Mulder (Cl.), Aanteekeningen over de gemeene schorpioenvlieg (Panorpa communis, L.) *Letterb.* 1853. II. N°. 36. bl. 162—167.

Mulder (Cl.), Toevoegselen aan zijne waarnemingen omtrent de voortteling van Panorpa communis in de Algemeene Kunst- en Letterbode voor 1853. N°. 36. *Hand. Entomol.* bl. 58. (Vergadering 12 Aug. 1854).

---

1) Clutius (A.), De Hemerobio, sive Insecto Ephemero, nec non de Verme Majal Amstelod. 1634.

Albarda (J. H.), Over Psectra diptera, Burm., een zeldzaam tot onze fauna behoorend Neuropteron. *Entomol. Tijds.* XVII. 1874. bl. XV—XIX.

TRICHOPTERA

Snellen van Vollenhoven, (S. C.), Over stekaas en wat daaruit voortkomt. *Jaarb. N. A. M.* 1862. bl. 143—153.

—— Inlandsche Phryganiden. *Entomol. Tijds.* XI. 1868. bl. 193—194.

48 inlandsche soorten.

Heylaerts Jr. Nog niet in onze fauna bekend Neuropteron. *Ibidem.* XI. 1868 bl. 15—16.

Neuronia reticulala, L. te Strybeek verzameld.

Ritsema Cz. (C.), De Enoicyla pusilla, Burm. in hare verschillende toestanden. *Ibidem.* XIII. 1870. bl. 112—121. pl. V.

Phryganide rondom Haarlem niet zeldzaam.

—— Opgave der plaatsen waar Enoicyla pusilla, Burm. gevangen is. *Ibidem.* XV. 1872. bl. LX—LXI.

Albarda (M. H.), Sur deux nouvelles espèces de Trichoptères d'Europe. *Ibidem.* XVII. 1874. bl. 229—234. pl. XIV.

Beide in ons land aangetroffen.

Brandt (van den), Een zeldzaam Neuropteron: Stenophylax picicornis, Pict. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. XIII—XIV.

Bij Venlo gevangen, nieuw voor de fauna.

HALFVLEUGELIGEN

IN 'T ALGEMEEN

Graaf (H. W. de), en S. C. Snellen van Vollenhoven, Nederlandsche Hemiptera. *Bouwst.* I. Stuk 3. Uitgegeven in December 1852. bl. 169—186.

I. Geocores. 113 soorten; II. Hydrocores. 6 soorten; III. Cicadina. 20 soorten; IV. Phytophthires. 29 soorten; V. Coccina. 1 soort.

Six, Opmerkingen en waarnemingen betrekkelijk inlandsche Hemiptera. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 15. III. 1860. bl. 20.

Graaf (H. W. de), G. A. Six, en S. C. Snellen van Vollenhoven, Tweede naamlijst van inlandsche Hemiptera. *Ibidem.* III. 1860. bl. 168—195. V. 1862. bl. 72—95.

I. Geocores. 175 soorten; II. Hydrocores. 18 soorten; III. Cicadina. 82 soorten. IV. Phytophthires. 54 soorten; V. Coccina. 13 soorten.

De lijst der Geocores wordt in het tweede opstel nog met elf, die der Hydrocores met één soort verrijkt.

PARASITICA

Slabber (M.), Waarneming van de gevleugelde zesendertig-tengelige vogelluis. *Holl. Maatsch. d. Wet.* X. 1768. bl. 413—425. Met 1 pl.

Luis levende op een „levendige gier, of anders steen-zwaluw."

Maitland (R. T.), Parasitica in Nederland waargenomen. *Bouwst.* II. Stuk 3. Uitgegeven in January 1858. bl. 303—309.

71 soorten van Hemiptera „Parasitica."

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Een deugdelijk geval van Phthiriassi in ons vaderland waargenomen. *Entomol. Tijds.* III. 1860. bl. 19.

Piaget (E.), Parasieten met opgave hunner woondieren (voor het meerendeel aangetroffen op tot de Nederlandsche fauna behoorende dieren). *Ibidem.* VIII. 1865. bl. 39—41.

Meer dan 60 gedetermineerde soorten.

—— Lijst van Parasitica. *Ibidem.* XI. 1868. bl. 126—127.

—— Les Pédiculines. Essai monographique. 2 volumes: Texte et planches. Leyde. E. J. Brill. 1880. 714 p. 56 pl. Supplément. 1885. 162 p. 17 pl. 4°.

PHYTOPHTHIRES

Over de Aphis lanigera onzer appelboomen. *Letterb.* 1827. I. bl. 169—173; bl. 184—188; bl. 204—205.

„Sinds weinigen jaren lijden onze appelboomen veel van dit insect."

Hoeven (J. van der), Over Aleyrodes chelidonii. *Hand. Entomol.* blz. 5. (Vergadering 3 Juli 1848).

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over Aleyrodes chelidonii. *Ibidem.* blz. 8. (Vergadering 7 Juli 1849).

Six, Lachnus fagi. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 39.

Bij Utrecht gevangen Aphide.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Beschrijving van Dryobius riparius, v. Vollenh. *Ibidem.* V. 1862. bl. 95—96. pl. V. fig. 1—3.

Bladluis, die op den wilg leeft.

Six (G. A.), Bijvoegsel tot de lijst van Nederlandsche Hemiptera. *Ibidem.* VI. 1863. bl. 117—120.

26 voor onze fauna nieuwe soorten van bladluizen.

Hoeven (J. van der), Over een klein Hemipterum, dat op de bladen van verschillende soorten van Acer gevonden wordt. *Ibidem.* VI. 1863. bl. 1—7. pl. 1.

Periphyllus testudo, v. d. Hoev.
Voorloopige mededeeling: *Entomol. Tijds.* V. 1862. bl. 19.

Ritsema Cz. (C.), Over Periphyllus testudo, v. d. H. *Ibidem.* XIII. 1870. bl. 22—24. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 147—148.

Ritsema Cz. (C.), Sur l'origine et le développement du Periphyllus testudo, v. d. H. *Arch. Néerl.* V. 1870. p. 265—270.

Kleine Halfvleugelige, levende op de bladen van den Eschdoorn.

HOMOPTERA

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over de inlandsche soorten van het geslacht Delphax, Fabr. *Entomol. Tijds.* VI. 1863. bl. 10—12.

Nog zes soorten, nieuw voor de fauna, van dit Hemipteren-geslacht werden door Schr. gedetermineerd.

Brants, Ledra aurita, L. eene zeldzame Cicadelline. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. LXXXVII.

Op beuken rondom Arnhem gevangen.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Inlandsche soorten van Typhlocyba. *Ibidem* XXII. 1879. bl. IX—XIII.

24 soorten worden door Schr. opgeteld.

Heteroptera

Verloren (M. C.), Over het voorkomen van Cimex lectularius in een hollen lindeboom. *Aanteek. Prov. Utrechtsch Gen. v. K. en W.* 1853. bl. 90—100.

Six, Hebrus erythrocephalus, H. S. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 39.

Nieuwe wants bij de Bildt aangetroffen.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), De inlandsche Hemipteren beschreven en meerendeels ook afgebeeld.

Eerste	stuk.	*Entomol.*	*Tijds.*	XI.	1868. bl. 129—172.	pl. V en VI.	31	soorten.
Tweede	»	»	»	XII.	1869. bl. 49—74.	pl. I en II.	17	»
Derde	»	»	»	XIII.	1870. bl. 263—302.	pl. X—XII.	32	»
Vierde	»	»	»	XVI.	1873. bl. 75—122.	pl. V—VII.	29	»
Vijfde	»	»	»	XVIII.	1875. bl. 150—186.	pl. VIII—X.	24	»
Zesde	»	»	»	XIX.	1876. bl. 65—132.	pl. III—V.	65	»
Zevende	»	»	»	XX.	1877. bl. 90—167.	pl. VII—X.	53	»
Achtste	»	»	»	XXI.	1878. bl. 49—80.	pl. III—IV.	Bijvoegsels	

en verbeteringen tot de afdeeling der Heteroptera.

Ook afzonderlijk verschenen als: Hemiptera heteroptera Neerlandica. De inlandsche ware Hemipteren (Land- en Waterwantsen). Met 22 pl. 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. 1878. 8°.

—— Hemiptera heteroptera. Nieuw voor onze fauna. *Ibidem.* XX. 1877. bl. LXXVII.

Acht soorten.

—— Bijvoegsel tot de lijst der inlandsche Hemiptera heteroptera. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. 227—231.

Vijf soorten, die op de lijst niet voorkomen.

Fokker (A. J. F.), Zeldzame Anthocoride, nieuw Hemipteron heteropteron en nieuwe Ceratocoris-soort. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. XIX.

—— Zeldzamere of nieuwe Hemiptera. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. XIX—XX.

—— Inlandsche soorten van Cimex, L. (Acanthia, F.). *Ibidem* XXV. 1882. bl. XVII

Slechts een met zekerheid geconstateerd: waarschijnlijk is het niet de eenige.

—— Catalogus der in Nederland voorkomende Hemiptera. Eerste gedeelte Hemiptera Heteroptera.

N°. 1. *Entomol. Tijds.* XXVI. 1883. bl. 234—250.
N°. 2. » » XXVII. 1884. bl. 113—133.
N°. 3. » » XXVIII. 1885. bl. 51—78.

—— Inlandsche Hemiptera (Aanteekeningen). *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. XVII-XX. bl. CXLIII. XXVIII. 1885. bl. XIII—XV.

Tweevleugeligen [1])

In 't algemeen

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Verschillende Diptera ook in larven-toestand door hem waargenomen. *Hand. Entomol.* blz. 9 (Vergadering van 7 Juli 1849).

Smissen (J. van der), Pleitrede ter verdediging der vliegen en vooral van die magere, tweevlerkige, langpootige soort, de zwarte vliegen enz. Haarlem, Erven F. Bohn, 1852. 72 bladz. 8°.

1) De Heer F. M. van der Wulp was bij het bewerken en rangschikken der literatuur over de Nederlandsche Diptera behulpzaam. Oudere Schrijvers, die in 't bijzonder deze orde behandelen zijn mij voor ons vaderland niet bekend.

Wulp (F. M. van der), en S. C. Snellen van Vollenhoven, Naamlijst van inlandsche Diptera. I. *Bouwst.* I. Stuk 3. uitgegeven in December 1852. bl. 138—153.

I. *Tipulariae.* 178 soorten.

—— Naamlijst van inlandsche Diptera. II. *Ibidem.* I. Stuk 4. uitgegeven in July 1853. bl. 188—206.

(Vervolg) 194 soorten.

—— Naamlijst van inlandsche Diptera. III. *Ibidem.* Stuk 2. Uitgegeven in Juny 1856. bl. 89—117.

(Vervolg) 322 soorten.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Diptera door hem en anderen in ons land gevangen. *Hand. Entomol.* bl. 70. (Vergadering 17 Augustus 1855).

Wulp (F. M. van der), Over synonymie van verschillende inlandsche Diptera. *Ibidem.* blz. 72. (Vergadering van 17 Augustus 1855).

—— Iets betreffende de ontwikkeling van een tweetal soorten van Diptera. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 15—19. pl. I.

Twee inlandsche soorten: Eristalis sepulcralis, L. en Ptychoptera contaminata, F.

Six, Opmerkingen en waarnemingen betrekkelijk inlandsche Diptera. *Ibidem.* II. 1859. bl. 19—20. III. 1860. bl. 20—21.

Wulp (F. M. van der), Nieuwe naamlijst van Inlandsche Diptera. *Bouwst.* III. Stuk 1. Uitgegeven October 1859. bl. 1—31.

332 soorten.

—— Diagnosen der opgegeven nieuwe soorten. *Ibidem.* bl. 32—33.

Korte beschrijving der 10 nieuwe soorten.

—— Beschrijving van eenige nieuwe of twijfelachtige soorten vae Diptera uit de Familie der Nemocera. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 159—183. pl. 11 en 12.

Beschrijving en afbeelding van 22 inlandsche soorten.

—— Voor onze fauna nieuwe of zeldzame Diptera. *Ibidem.* IV. 1861. bl. 16—20.

—— Nieuwe naamlijst (vervolg). *Bouwst.* III. Stuk 2. Uitgegeven in July 1862. bl. 101—146. Stuk 3. Uitgegeven in February 1864. bl. 147—187.

711 soorten.

—— Lijst van Diptera, die in den laatsten tijd als nieuw voor de fauna van Nederland zijn ontdekt. *Entomol. Tijds.* VIII. 1865. bl. 42.

16 soorten.

—— Nieuwe naamlijst van inlandsche Diptera. *Bouwst.* III. Stuk 4. Uitgegeven in Juny 1866. bl. 255—297.

336 soorten: totaal voor de Nederlandsche Fauna 1379 soorten.

Six (G. A.), Opgave omtrent de Dipters welke in het najaar in de bosschen van Driebergen voorkomen. *Entomol. Tijds.* X. 1867. bl. 227—235.

195 soorten, waarvan 60 voor de fauna nieuw en 7 geheel nieuw.

Wulp (F. M. van der), Wijde verbreiding van Diptera. *Ibidem.* XI. 1868. bl. 19—20.

Lispe pulchella, Löw bij den Haag, Psilopus albonotatus, Löw bij Amsterdam.

—— Dipterologische aanteekeningen.

N°. 1. *Entomol. Tijds.* XI. 1868. bl. 224—236. pl. 11. XII. 1869. bl. 19—20.

Bespreking van zeldzame, twijfelachtige of nieuwe soorten.

N°. 2. *Entomol. Tijds.* XII. 1869. bl. 136—154. pl. IV.

Behandelt de zeldzamere Tachininae onzer fauna. Met een lijst.

N°. 3. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 186—210. pl. VIII.

Behandelt de Muscidae acalypterae en de Phoridae.

N°. 4. *Ibidem.* XVII. 1874. bl. 109—148. pl. VIII.

Behandelt nieuwe of zeldzame Cecidomyidae, Mycetophilidae, Bibionidae, Chironomidae en Tipulidae.

Six (G. A.), Aanteekening omtrent inlandsche Dipters. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 178—182.

Aanmerkingen omtrent reeds bekende en vele nieuwe of voor de fauna nieuwe soorten.

Weyenbergh Jr. (H.), Nederlandsche Diptera in metamorphose en levenswijze beschreven. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 155—174. pl. V—VI.

Behandelt twee soorten. In de inleiding (bl. 157—160) geeft de schrijver een opgave van de soorten van Diptera, die in verschillende toestanden beschreven, hier en daar in de Nederlandsche entomologische literatuur verspreid, voorkomen.

—— *Ibidem.* XIII. 1870. bl. 190—206. pl. VII—VIII.

Handelt over 3 soorten.

—— *Ibidem.* XVI. 1873. bl. 131—135. pl. VIII.

Behandelt eene soort.

Piaget (E.), Zeldzame Diptera uit de omstreken van Breda. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. XXV.

Wulp (F. M. van der), De Diptera onzer duin-fauna. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. 48—49.

—— Diptera Neerlandica. De tweevleugelige Insecten van Nederland. 1e Deel. 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. 1877. 18 en 498 bladz. Met 14 platen. Groot in 8°.

—— Diptera van Walcheren. *Entomol. Tijds.* XX. 1877. bl. XXV.

—— Nieuwe ontdekkingen op Dipterologisch gebied. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. XXIII—XXIV.

Nauwelijks is het eerste deel der Nederlandsche Diptera verschenen, of nieuwe Diptera worden ontdekt.

—— Nieuwe inlandsche Diptera. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. XX—XXI.

Aanvulsel tot de opgave vervat in Diptera Neerlandica. Dl. I.

—— Nieuwe Diptera voor de vaderlandsche fauna. *Ibidem.* XXIII. 1880. bl. XIX—XX.

Zeven nieuwe soorten.

—— Nieuwe inlandsche Diptera (Nemoceren). *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. CXIX.

Piaget (E.), Lijst van insecten in 1881 te Valkenburg in Limburg verzameld. Diptera. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. CXXXIX.

Wulp (F. M. van der), Aanhangsel tot zijn Diptera Neerlandica. *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. CXXXVI—CXXXVII.

Zeven voor de fauna nieuwe soorten.

CECIDOMYIDAE

Heylaerts Jr. (F. J. M.), Cecidomyia saliciperda. *Entomol. Tijds.* XIV. 1871. bl. 39.

Wulp (F. M. van der), Cecidomyidae. *Ibidem*. XVII. 1874. bl. 109. pl. 8. fig. 1—3.

MYCETOPHILIDAE

Wulp (F. M. van der), Epidapus. *Entomol. Tijds.* XI. 1868. bl. 224. pl. 11. fig. 1.

—— Macrocera. *Ibidem*. XI. 1868. bl. 225.

—— Mycetophilidae. *Ibidem*. XVII. 1874. blz. 124. pl. 8. fig. 4—8.

Man (J. G. de), Eene variatie in het aderbeloop der vleugels eener Mycetophilide. *Ibidem*. XXVII. 1884. bl. 137—139.

In Middelburg gevangen zeer zeldzame vlieg.

BIBIONIDAE

Wulp (F. M. van der), Over Aspistes berolinensis, Meig. *Hand. Entomol.* blz. 31. (Vergadering van 4 Augustus 1851).

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over het voorkomen in massa van Scatopse notata. *Entomol. Tijds.* XII. 1869. blz. 194.

Wulp (F. M. van der), Bibionidae. *Ibidem*. XVII. 1874. blz. 127.

—— Iets over Bibio anglicus, Loew. *Ibidem*. XXI. 1878. bl. 187—188.

Nieuwe mug voor de fauna, te Doorn gevangen.

CHIRONOMIDAE

Schubärt (T. D.), Mededeelingen omtrent de ontwikkelingsgeschiedenis van Chironomus plumosus. *Hand. Entomol.* blz. 13. (Vergadering van 20 Juli 1850).

Wulp (F. M. van der), Over Chironomus. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 3—11.

60 à 70 inlandsche soorten zijn Schr. bekend.

—— Chironomidae. *Ibidem*. XVII. 1874. blz. 127. pl. 8. fig. 9 en 10.

—— Verschijning van Chironomidae in groote massa's. *Ibidem*. XXIV. 1881. blz. CXX.

CULICIDAE

Schubärt (T. D.), Over het darmkanaal der larven van Culex pipiens, L. *Hand. Entomol.* blz. 10. (Vergadering van 7 Juli 1849).

—— Over de eieren en larven van Culex pipiens, L. *Ibidem*. blz. 29 (Vergadering van 4 Augustus 1851).

Wulp (F. M. van der), Muggen binnen Amsterdam. *Ibidem*. XII. 1869. bl. 185.

De gewone steekmug: Culex pipiens. (Volgens den Heer Snellen van Vollenhoven is ook Anopheles maculipennis hierbij, *Ibidem*.)

TIPULIDAE

Venema (G. A.), De Hamel (larve van Tipula oleracea, L.) Uit: Boeren-Goudmijn. 1856.

Schubärt (T. H.), Gedaantewisseling van Limnobia fusca, Meig. (= L. morio, L.) *Hand. Entomol.* blz. 10. (Vergadering van 7 Juli 1849).

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Monstrositeit bij een vleugel van Pachyrhina cornicina, L. *Ibidem.* blz. 30. (Vergadering van 4 Augustus 1851).

Wulp (F. M. van der), Poppen van Ptychoptera contaminata. *Hand. Entomol.* blz. 31. (Vergadering van 4 Augustus 1851).

—— Opmerkingen over inlandsche Tipuliden. *Ibidem.* blz. 44. (Vergadering van 13 Augustus 1853).

S(nellen) v(an) V(ollenhoven), Iets over de Columbratscher mug. (Simulium maculatum, Meig.) *Jaarb. N. A. M.* 1860. bl. 129—135.

Wel andere Simulium-soorten in ons vaderland waargenomen, niet de S. maculatum.

Wulp (F M. van der), Tipulidae. *Entomol. Tijds.* XVII. 1874. blz. 145. pl. 8. fig. 11 en 12.

—— Opmerkingen betreffende Tipuliden. *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. 175—180.

De besproken soorten zijn grootendeels inlandsche.

SCENOPINIDAE

Six, Scenopinus fenestralis. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 40.

Voor het eerst in de provincie Utrecht waargenomen.

DOLICHOPODAE

Wulp (F. M. van der), Dolichopus nobilitatus, L. op het water loopende. *Hand. Entomol.* blz. 45. (Vergadering van 13 Augustus 1853).

—— Over Psilopus pallens, Wied. *Entomol. Tijds.* XI. 1868. blz. 19.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Bijdrage tot de kennis der gedaantewisseling van Diptera (Machaerium maritimum, Hal.). *Ibidem.* XX. 1877. blz. 57. pl. 4. fig. 1—5.

PLATYPEZIDAE

Wulp (F. M. van der), Platypeza. *Entomol. Tijds.* XI. 1868. blz. 226. pl. 11. fig. 2—5.

SYRPHIDAE

Wulp (F. M. van der), Ontwikkelingsgeschiedenis van Eristalis aeneus. *Hand. Entomol.* blz. 9. (Vergadering van 7 Juli 1849).

Is niet E. aeneus maar de verwante E. sepulcralis (zie *Entomol. Tijds.* I. 1858. blz. 15).

Eyndhoven (A. J. van), Chrysotoxum intermedium in ons land gevangen. *Ibidem.* blz. 15. (Vergadering van 20 Juli 1850).

Weyenbergh Jr. (H.), Cheilosia chrysocoma, Meig. *Entomol. Tijds.* XII. 1869. blz. 164. pl. 5.

—— Over de levenswijs van Eristalis intricarius. *Ibidem.* XV. 1872. blz. LVII.

Ritsema en Ritzema Bos, Over de Merodon-soort, die het zoogenaamde »Rot" der Narcissen-bollen veroorzaakt. *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. XXIII en XXVI.

Een vlieg, die volgens van der Wulp (*Ibidem* bl. XXIII) niet als inlandsche soort mag beschouwd worden.

Ritzema Bos (J.), Mededeelingen omtrent de Narcisvlieg (Merodon equestris). Haarlem. 1884. 8°.

CONOPSIDAE

Ritsema Cz. (C.), Levenswijze van het geslacht Zodion. *Entomol. Tijds.* XVII. 1874. blz. LXVIII.

OESTRIDAE

Numan (A.), Waarneemingen omtrent de Horzel-maskers, welke in de maag van het paard huisvesten. *Instit. Verh.* 1e kl. IV. 1833. bl. 139—281. 6 pl.

Ook afzonderlijk verschenen 1834 bij C. G. (J. C. A.) Sulpke te Amsterdam.

Schroeder van der Kolk (J. L. C.), Mémoire sur l'anatomie et la physiologie du Gastrus equi. *Inst. Verh.* Iste kl. XI. 1845. bl. 1—156. 13 pl.

Numan (A.), Bijdrage tot de kennis van de schaapsneushorzel (Oestrus nasalis ovinus). *Tijdschrift voor de Wis- en Natuurk. Wetens.* uitgegeven door Instit. 1ste kl. IV. 1851. bl. 133—152. pl. IV—V.

MUSCIDAE CALYPTERAE

Verloren (H.), Tachina glabrata, Meig. als parasiet van Trachea piniperda. *Hand. Entomol.* blz. 1. (Vergadering van 3 Augustus 1846).

Brants (A.), Over de plaatsing van vliegenmaden in het ligchaam van rupsen. *Tijdschrift voor de Wis- en Natuurk. Wetens.* uitgegeven door Instit. 1e. kl. I. 1848. bl. 74—82. pl. I. fig. 4—6.

Eieren en maden van Tachina op de rups van Trachea piniperda.

Wulp (F. M. van der), Honderdtal nieuwe Tachinarien. *Entomol. Tijds.* VI. 1863. bl. 41—44.

—— Over het geslacht Lispe. *Ibidem.* XI. 1868. blz. 19.

—— Lispe. *Ibidem.* XI. 1868. blz. 226. pl. 11. fig. 2—5.

—— Tachininae. *Ibidem.* XII. 1869. blz. 136. pl. 4.

—— Parasitische levenswijs van Melanophora roralis en Cyrtoneura stabulans. *Ibidem.* XII. 1869. blz. 184.

Ritsema Cz. (C.) Meigenia bombivora, v. d. W. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 187.

Vlieg wier larve de nimf en de larve der hommels uiteet.

Weyenbergh Jr. (H.), Zwerm van Musca corvina, F. waargenomen te Haarlem. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 200—202.

Vliegenzwerm van een toren afkomstig.

Ritsema Cz. (C.), Anthomyia inanis op wespennesten. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 185—186.

Weyenbergh Jr. (H.), Meigenia bombivora, v. d. Wulp. *Ibidem.* XIII. 1870. blz. 201. pl. 8.

—— Nog een paar waarnemingen van vliegenzwermen, benevens een overzicht van alle tot heden waargenomen vliegenzwermen. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 221—231.

Muggen- en vliegenzwermen.

—— Tachinarien parasitisch in larven van Ctenophora. *Ibidem.* XV. 1872. blz. LVIII.

Ritsema Cz. (C.), Een zwerm van Musca corvina. *Entomol. Tijds.* XV. 1872. bl. LX.

Weyenbergh Jr. (H.), Anthomyia floralis, Fall. *Ibidem.* XVI. 1873. blz. 131. pl. 8.

Veth (H. J.), Voorkomen van insectenlarven in de maag van een knaap. *Tijdsch. Dierk. Ver.* V. 1881. Verslagen. bl. CVIII.

Rotterdamsche knaap met larven van vliegen in zijn maag of neusholte.

Veth (H. J.), en F. M. van der Wulp, Een knaap, die insecten-larven uitbraakt. *Entomol. Tijds.* XXV. 1882. bl. XIV—XVI.

Vliegen-larven van twee verschillende soorten en geslachten.

Wulp (F. M. van der), Mydaea (Spilogaster) angelicae, Scop. en urbana, Meig. *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. 116—118.

Alle inlandsche exemplaren moeten als M. urbana beschouwd worden.

MUSCIDAE ACALYPTERAE

Wulp (F. M. van der), Iets over de in Nederland waargenomen Sepsinen. *Entomol. Tijds.* VII. 1864. bl. 123—144. pl. 8.

3 geslachten resp. met 5, 2 en 5 inlandsche soorten.

Weyenbergh Jr. (H.), Phytomyza obscurella, Fall. *Ibidem.* XII. 1869. blz. 171. pl. 6.

—— Trypeta serratulae, L. *Ibidem.* XIII. 1870. blz. 190. pl. 7. fig. 1—13.

—— Phytomyza harlemensis, Weyenb. *Ibidem.* XIII. 1870. blz. 196. pl. 7. fig. 1—5.

Wulp (F. M. van der), Muscidae acalypterae. *Ibidem.* XIV. 1871. blz. 186. pl. 8.

PHORIDAE

Wulp (F. M. van der), Phoridae. *Ibidem.* XIV. 1871. blz. 208.

Six (G. A.), Een nieuw geslacht der Phoriden. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. 185—186. pl. XII. fig. 1. a—1. d.

Klein vliegje in de Scheveningsche boschjes gevangen.

HIPPOBOSCIDAE

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Twee inlandsche voorwerpen van Stenopteryx hirudinis, L. *Entomol. Tijds.* VI. 1863. bl. 24.

Aanhangsel: PULICIDAE

Scholten (D.), *Letterb.* 1815. II. bl. 356.

Bespreekt het verschil tusschen de menschen- en de duivenvloo.

Schubärt (T. D.), Gedaantewisseling van Pulex sciurorum. *Hand. Entomol.* blz. 36. (Vergadering van 13 Augustus 1852).

Maitland (R. T.), Nederlandsche Insecten uit de orde der Siphonaptera. *Bouwst.* II. Stuk 3. Uitgegeven in January 1858. bl. 310—311.

12 soorten Pulicidae.

Ritsema Cz. (C.), Over eene nieuwe soort van het geslacht Pulex, Linn. *Entomol. Tijds.* XI. 1868. bl. 173—176. pl. VII.

In een hommelnest op het bolwerk te Haarlem.

Ritsema Cz. (C.), Iets over de natuurlijke geschiedenis van de vloo. *Alb. d. Nat.* 1872. bl. 65—82.

Bespreekt o. a. de vraag of de vlooien der dieren tot dezelfde soort behooren als die van den mensch.

—— Over Suctoria of Aphaniptera. *Entomol. Tijds.* XVI. 1872. bl. LXIV.

—— Lijst van in Nederland waargenomen soorten van Suctoria of Aphaniptera. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. LXXXIV—LXXXV.

17 soorten.

—— Synonymie van Pulex talpae, Curt. *Ibidem.* XVII. 1874. blz. LXXIII.

—— Nieuwe naamlijst van Nederlandsche Suctoria met eene tabel voor het bestemmen der inlandsche geslachten en soorten naar aanleiding van Dr. O. Taschenberg's Monographie. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. LXXXIV—LXXXVIII.

16 soorten.

SCHUBVLEUGELIGEN [1])

IN 'T ALGEMEEN

Cate (O. ten), Verhandelingen over de verwoestingen door schadelijke Dennen-rupsen aangerigt en de middelen tegen dit kwaad; en natuurlijke historie van deze rupsen. Alsmede berigt van het schadelijk insect Phalaena Bombyx Pityocampa, medegedeeld aan den Generaal L. W. P. van der Borch. 1807. 43 bladz. 1 pl. 8°.

Hall (H. C. van), Geschiedenis van de verwoestingen door de rupsen in het jaar 1829 aangerigt in de provincie Groningen. Groningen, J. Oomkens. 1829. 30 bladz. 8°.

Entrup Bavink (Th. G.), Natuurlijke geschiedenis, benevens middelen ter verdelging der schadelijke rupsen aan ooftboomen. Ten dienste van hoveniers, boomkweekers, bezitters van boomgaarden en van ooftboomen. Naar het hoogduitsch bewerkt en met aanteekeningen vermeerderd. Groningen, J. Oomkens. 1841. XII en 62 bladz. 8°.

Ver Huell (Q. M. R.), Handboek voor liefhebbers en verzamelaars van vlinders. Rotterdam, M. Wijt en Zn. 1842. Met 1 pl. 8°.

Brants (A.), Iets over de verwoestingen in de dennenbosschen op de Veluwe door rupsen aangeregt. *Vad. Lett.* 1844. II. bl. 525—536.

Buyzen (D.), Verhandeling over de rupsen-soorten en derzelver verdelging. Uitgegeven door het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Braband. 's Hertogenbosch, H. Palier en Zoon. 1845. 36 bl. 8°.

Handelt over de Pop-, Ring- en zoogenaamde Processie-rups; bevat tevens opmerkingen over de Plak-, Rag- en effen groene Rups.

Graaf (H. W. de), Nederlandsche Schubvleugelige Insecten (Lepidoptera). *Bouwst.* I. Stuk 1. Uitgegeven in November 1851. bl. 1—55.

Macroptera, *Rhopalocera* 61 soorten, *Heterocera* 117 soorten, *Noctuae* 216 soorten, *Geometrae* 177 soorten. **Microptera**, *Pyralidea* 48 soorten, *Tortricidea* 85 soorten, *Tineidea* 147 soorten, *Pterophoridea* 13 soorten. Te zamen 864 soorten.

1) De heer P. C. T. Snellen te Rotterdam heeft de titels betreffende de Lepidoptera voor mij doorgezien, het ontbrekende aangevuld en is bij de rangschikking behulpzaam geweest. Oudere schrijvers over Lepidoptera van Nederland behandelen eveneens andere Insecten-orden: zij werden op bl. 157 en 158 reeds vermeld.

Graaf, (H. W. de) Aanvulling der Nederlandsche Schubvleugelige Insecten (Lepidoptera), *Bouwst.* I. Stuk 4. Uitgegeven in July 1853. bl. 215—269.

Vult de lijst van het vorige opstel, voor zooverre de Rhopalocera, Heterocera en Noctuae betreft, aan. Vooral veel nieuwe vindplaatsen.

—— Tweede aanvulling der Nederlandsche Schubvleugelige Insecten. *Ibidem.* II. Stuk 2. Uitgegeven in Juny 1856. bl. 143—206.

De **Macroptera** worden opnieuw nagegaan.

Graaf (N. H. de), Mededeeling over zeldzame of nog niet als inlandsch bekende soorten van Lepidoptera. *Hand. Entomol.* p. 62 (1855).

—— Mededeeling over zeldzame of nog niet als inlandsch bekende soorten van Lepidoptera. *Ibidem.* p. 63 (1855).

—— Mededeeling omtrent voor de Fauna van Nederland nieuwe soorten van Lepidoptera. *Ibidem.* p. 70 en p. 74 (1856).

Roo van Westmaas (E. A. de), Aanteekeningen omtrent Lepidoptera. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 109—116. III. 1860. bl. 90—94.

Van enkele soorten faunistische mededeelingen.

Snellen (P. C. T.), Mededeelingen over Nederlandsche Lepidoptera. *Ibidem.* II. 1859. bl. 79—85.

8 voor de fauna nieuwe soorten; nieuwe vindplaatsen voor 8 zeldzame soorten enz.

—— Mededeelingen enz. Tweede stuk. *Ibidem.* IV. 1861. bl. 88—100.

Bespreekt 5 voor de Nederlandsche fauna belangrijke soorten.

—— Aanteekeningen over inlandsche Lepidoptera. *Ibidem.* V. 1862. bl. 172—180.

Dertien soorten, die niet op de oorspronkelijke lijst voorkomen. Aanteekeningen, vindplaatsen enz. over ongeveer 60 reeds vroeger genoemde soorten.

Backer, Zwerm van Hepialus humuli; Sesia apiformis bij Oosterbeek enz. *Ibidem.* II. 1859. bl. 2—3.

—— Zeldzame of nieuwe vlinders. *Ibidem.* III. 1860. bl. 11.

Talrijke exemplaren volgens een nieuwe methode (?) gevangen.

Graaf (H. W. de), Vlinders, een oude waarneming op nieuw ter sprake gebragt. *Jaarb. N. A. M.* Amsterdam. 1860. bl. 159—167.

Roo van Westmaas (E. A. de), Zeldzame vlinders. *Entomol. Tijds.* III. 1860. bl. 16—17.

Snellen (P. C. T.), Voor de fauna nieuwe vlindersoorten. *Ibidem.* III. 1860. bl. 17—18.

—— Een paar Geometrae- en Pyraliden-soorten nieuw voor de fauna. *Ibidem.* V. 1862. bl. 27—28.

—— Over twee verscheidenheden van inlandsche vlinders. *Ibidem.* V. 1862. bl. 111—112. pl. V. fig. 4 en 5.

De eene varieteit van Anarta myrtilli, L., de andere van Nemeophila russula, L.

Graaf (H. W. de), Voor onze fauna nieuwe Lepidoptera. *Ibidem.* VII. 1864. bl. 26—29.

Snellen (P. C. T.), Nieuwe inlandsche Lepidoptera. *Ibidem.* VIII. 1865. bl. 21; bl. 34—35.

Lodeesen (J. W.), Een paar dagen te Beek. *Ibidem.* VIII. 1865. bl. 67—68.

Vangst van eenige zeldzame vlinders.

Snellen (P. C. T.), Lepidopterologische aanteekeningen. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 221—229.

Betreffende de levenswijze enz. van een vijftal zeldzame vlinders onzer fauna.

Heylaerts (F. J. M.), Entomologische bijzonderheden (Vlinders). *Ibidem.* XII. 1869. bl. 22—23.

Weyenbergh (H.), Quelques observations de parthénogenèse chez les Lépidoptères. *Arch. Néerl.* V. 1870. p. 258—264.

Enkele inlandsche vlinders worden genoemd.

Snellen (P. C. T.), Aanteekeningen over Nederlandsche Lepidoptera. *Entomol. Tijds.* XIII. 1870. bl. 76—94.

19 Macrolepidoptera nieuw voor de fauna; aanteekeningen over reeds vroeger gevonden soorten.

Roelofs (W.), Sur les Lépidoptères de Texel, Vlieland et Terschelling. *Annales Soc. Entom. Belge.* XV. 1871—72. p. LXXVII.

Snellen (P. C. T.), Vlinders van de Galder'sche heide. *Entomol. Tijds.* XV. 1872. bl. XXXI—XXXII (en XXXV).

Heylaerts (F. J. M.) en P. C. T. **Snellen**, Een Lepidopterologisch uitstapje naar de Peel. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. 126—130.

55 soorten.

—— Nieuwe Macro- en Microlepidoptera voor de Breda'sche fauna. *Ibidem.* XX. 1877. p. LXXXIX—XC.

Eén Macro-, zeven Microlepidoptera.

Snellen (P. C. T.), Een viertal Nederlandsche Lepidoptera. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. LXXXV.

Nieuw of zeer zeldzaam.

—— In 1881 in Limburg voor de Nederlandsche Fauna nieuw ontdekte Lepidoptera. *Itidem.* XXV. 1882. bl. CXXVI.

Heylaerts (F. J. M.), Aanteekeningen omtrent inlandsche vlinders. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. XIX.

Selys Longchamps (M. E. de) en P. C. T. **Snellen**, Over eenige in België en Nederland al of niet voorkomende Lepidoptera. *Ibidem.* XXIX. 1885—86. bl. XX—XXI.

Sepp (J. C.), Beschouwing [1]) der wonderen Gods, in de minstgeachte schepzelen. Of Nederlandsche Insecten, naar hunne aanmerkelijke huishouding, verwonderlijke gedaantewisseling en andere wetenswaardige bijzonderheden, volgens eigen ondervinding beschreeven, naar 't leven naauwkeurig getekent, in 't koper gebracht en gekleurd, door Jan Christiaan Sepp. Amsterdam, J. C. Sepp. 1762—1860. 4°.

Deel	I.	234 bl.	50 pl.	1728—62.	Christ. Sepp en Jan Christ. Sepp.
»	II.	208 bl.	50 pl.	1763—86.	Jan Christ. Sepp.
»	III.	170 bl.	50 pl.	1786—1810.	Jan Sepp.
»	IV.	174 bl.	50 pl.	1810—1821.	Jan Sepp.
»	V.	198 bl.	50 pl.	1821—36.	Jan Sepp.
»	VI.	198 bl.	50 pl.	1836—42.	Jan Sepp.

1) Deze titel had strikt genomen aan het begin der afdeeling „Schubvleugeligen In 't algemeen" een plaats moeten vinden.

Deel VII. 214 bl. 50 pl. 1843—55. Jan Sepp.
» VIII. 190 bl. 50 pl. 1855—60. Jan Sepp.

Het werk verscheen in (400) afleveringen. Het oorspronkelijke plan was om den ander een aflevering uit te geven, die over dag- en een die over nachtvlinders zou handelen. Deze rangschikking werd echter reeds bij Deel III gestaakt.

Sepp (J. C.), Hetzelfde Werk. Tweede Serie. Beschrijving en afbeelding van Nederlandsche Vlinders, bijeengebracht door S. C. Snellen van Vollenhoven. 's Gravenhage, Mart. Nyhoff. 1860—1885. 4°.
Deel I. 240 bl. 50 pl. 1860; II. 236 bl. 50 pl. 1870; III. 279 bl. 50 pl. 1877; IV. Afl. 1—18. 91 bl. 18 pl. 1877—1880; Afl. 19—32. p. 92—180, pl. 19—32. 1880—86 bewerkt door A. Brants en P. C. T. Snellen.

Snellen (P. C. T.), Determinatie der Lepidoptera afgebeeld in het werk over de Nederlandsche Insecten van J. C. Sepp. 1ste Serie. I—VIII. Amsterdam. 1862. 4°.

MICROLEPIDOPTERA

Hoeven (J. van der), Waarnemingen omtrent een schadelijk insect op Pinus larix. Uit brieven van den Heer A. Brants. *Tijds. v. Nat. Gesch.* VI. 1839. bl. 319—326.

Rups van Tinea laricella, Hübner, tusschen Zutphen en Deventer waargenomen.

Graaf (H. W. de), Bijdrage tot de soortkennis der Hyponomeutae of Stippelmotten. *Bouwst.* I. Stuk 3. Uitgegeven in December 1852. bl. 123—137.

Beschrijving van 9 soorten met schematisch overzigt der soorten.

—— Bijdrage betreffende inlandsche Depressariæ. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 46—63.

Beschrijving van 15 Nederlandsche soorten van het vlindergeslacht Depressaria.

—— Europesche Pterophoridae. *Ibidem.* II. 1859. bl. 35—58.

36 soorten; het is nog moeielijk met zekerheid te bepalen welke soorten tot onze Fauna behooren.

Graaf (H. W. de), Microlepidoptera in Nederland waargenomen. *Bouwst.* III. Stuk 1. Uitgegeven in October 1859. bl. 40—54. Stuk 2. Uitgegeven in Juli 1862. bl. 55—95.

Deltoidea en *Pyralidea*: 65 soorten; *Tortricina*: 183 soorten.

—— Vervolg. *Ibidem.* Stuk 3. Uitgegeven in Februari 1864. bl. 189—227.

Crambina: 59 soorten; *Tineina*: 70 soorten.

—— en P. C. T. Snellen, Microlepidoptera in Nederland waargenomen. Vervolg. *Ibidem.* Stuk 4. Uitgegeven in Februari 1864. bl. 334—417.

Tineina: 277 soorten; *Pterophorina*: 19 soorten.

Mulder (Cl.), Een woordje over Motten. *Jaarb. N. A. M.* 1861. bl. 169—180.

Graaf (H. W. de), Deux nouvelles espèces de Tortricides. *Entomol. Tijds.* IV. 1861. blz. 167—170. pl. 12. fig. 1. 2.

De eene bij Wassenaar, de andere bij Noordwijk gevangen.

—— Microlepidoptera nieuw voor de Fauna van Nederland. *Ibidem.* V. 1862. p. 28.

8 soorten.

—— Tortricinen als nieuw voor de fauna van Nederland opgegeven. *Ibidem.* VIII. 1865. bl. 36—38.

17 soorten.

Snellen (P. C. T.), De rups van Gelechia terrella, W. V. *Entomol. Tijds.* VIII. 1865. bl. 131.

Rups bij Rotterdam gevangen.

Lodeesen (J. W.), Tortrix pilleriana op Convallaria polygonatum. *Ibidem.* IX. 1866. bl. 21—22.

Bladroller bij Overveen gevonden.

Graaf (H. W. de), Microlepidoptera als nieuw voor de fauna van Nederland opgegeven. *Ibidem.* IX. 1866. bl. 42—44.

2 Pyralidinen; 9 Tortricinen; 5 Tineinen.

Snellen (P. C. T.), De rups van Depressaria ultimella. *Ibidem.* X. 1867. bl. 26—30. pl. I. fig. 10—11.

Bij Rotterdam gevonden.

Graaf (H. W. de), Microlepidoptera als nieuw voor de Fauna van Nederland opgegeven. *Ibidem.* XI. 1868. bl. 49—84. pl. I—II.

Pyralidinen: 6 soorten; Tortricinen: 17 soorten; Tineinen: 38 soorten; Pterophorinen: 4 soorten. Viertal varieteiten.

—— Aanteekeningen over Microlepidoptera (Tortricinen). *Ibidem.* XI. 1868. bl. 190—191.

Albarda (J. Herman), Aanteekeningen over vlinders. (Microlepidoptera). *Ibidem.* XII. 1869. bl. 15—16.

Eéne nieuw.

Weyenbergh Jr. (H.), Over Coleophoren en andere kleine motten. *Alb. Nat.* 1869. bl. 1—15.

Bespreking van enkele inlandsche soorten.

Graaf (H. W. de) en P. C. T. Snellen, Microlepidoptera, nieuw voor de fauna van Nederland. *Entomol. Tijds.* XII. 1869. bl. 203—215.

Pyralidinen: 3 soorten: Tortricinen: 3 soorten; Tineinen: 32 soorten; Pterophorinen: 2 soorten.

Ibidem. XIII. 1870. bl. 218—226.

Tortricinen: 5 soorten; Tineinen: 20 soorten.

Ibidem. XIV. 1871. bl. 232—236.

Tortricinen: 1 soort; Tineinen: 18 soorten.

Ibidem. XVI. 1873. bl. 26—35.

Pyralidinen: 3 soorten; Tortricinen: 6 soorten. Tineinen: 19 soorten. Pterophorinen: 2 soorten.

Ibidem. XVI. 1873. bl. 231—235.

Pyralidinen: 2 soorten; Tortricinen: 7 soorten; Tineinen: 6 soorten.

Ibidem. XVII. 1874. bl. 225—228.

Pyralidinen: 3 soorten; Tortricinen: 2 soorten; Tineinen: 7 soorten.

Ibidem. XVIII. 1875. bl. 109—112.

Tortricinen: 5 soorten; Tineinen: 5 soorten.

Ibidem. XXII. 1879. bl. 127—132.

Pyralidinen: 4 soorten; Tortricinen: 5 soorten; Tineinen: 13 soorten; Pterophorinen: 1 soort; Micropteryginen: 2 soorten.

Laatste vervolg. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. 109—114.

Pyralidinen: 1 soort; Tortricinen: 3 soorten; Tineinen: 11 soorten; Pterophorinen: 1 soort.

Lijst van 17 soorten, die alleen in Limburg gevonden worden.

Graaf (H. W. de), Sciaphila ictericana, Haw. en hare synonimie. *Entomol. Tijds.* XIII. 1870. bl. 95—105.

Eene bij Katwijk aan Zee gevonden Tortricide.

Heylaerts (F. J. M.), Over het genus Coleophora onder de Microlepidoptera en over de voor de fauna nieuwe Microlepidoptera. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 144—145.

Bij Breda gevangen.

Snellen (P. C. T.), Over Oinophila V-flavum en Coleophora virgaureae. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 145—146.

Twee voor de fauna nieuwe Microlepidoptera.

Heylaerts (F. J. M.), Eene voor de fauna nieuwe Grapholitha. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. LX—LXI.

In vruchten van Pinus sylvestris uit het Mastbosch bij Breda.

—— Eene nieuwe, bij Breda gevonden, Grapholitha—soort. *Ibidem.* XVII. 1874. bl. 212—217. pl. XII. fig. A.—D.

Snellen (P. C. T.), Nepticula Zelleriella, n. sp. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. 113—117. pl. VII. fig. 1—4.

Aan den duinkant bij 's Gravenhage gevangen.

Ritsema Cz. (C.), Acentropus niveus op vier plaatsen van ons land aangetroffen. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. XXIV.

—— Acentropus niveus, Oliv. in zijne levenswijze en verschillende toestanden beschreven. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. 81—114. plaat V & VI.

Pyralide tot de Nederlandsche Fauna behoorende.

Snellen (P. C. T.), Dactylota Kinkerella, nieuw genus en soort der Gelechiden uit Nederland. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. 23—27. pl. 1, benedengedeelte.

Bij Noordwijk gevangen Microlepidopteron.

G.(raaf) (de), Carpocapsa grossana, Haworth. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. 54—55. pl. II. fig. a—f.

In het Haagsche bosch gevonden Tortricide.

Graaf (de) Phthoroblastis Juliana, Curtis. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. 56—57.

Tortricide, die tot de zeldzame in ons vaderland behoort.

Snellen (P. C. T.) Aanteekening over de Europesche soorten van het genus Pancalia, Steph. *Ibidem.* XX. 1877. bl. 85—89.

Slechts ééne soort is Europeesch (ook inlandsch); mannetje en wijfje werden vroeger als verschillende soorten beschreven.

—— Acrolepia valeriella, Zeller n. sp. *Entomol. Tijds.* XXI. 1878. bl. 44—47. pl. II. fig. a, b en c.

Vlindertje bij Arnhem gevangen.

—— Eene nieuwe Phycide. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. XX—XXI.

Kleine voor de fauna nieuwe, vermoedelijk uit Noord-Amerika overgebrachte vlinder.

—— De vlinders van Nederland. Microlepidoptera, systematisch beschreven. 2 Deelen. Leiden, E. J. Brill. 1882. 1200 bl. en 14 pl., gr. 8°.

Hierin op bladz. 1117—1196, Bijvoegselen en verbeteringen tot de Macrolepidoptera.

Graaf (H. W. de), Aanteekeningen over Ephestia Kühniella, Zell. en eenige verwante soorten, met afbeeldingen door J. van Leeuwen Jr. *Entomol. Tijds.* XXVIII 1885. p. 237—251. pl. VIII.

Dit is de nieuwe Phycide door Snellen in 1881 reeds vermeld.

—— Twee voor de Fauna van Nederland nieuwe Microlepidoptera. *Ibidem.* XXIX. 1885—86. bl. XXIV—XXV.

GEOMETRINA

Ver Huell (Q. M. R.), Beschrijving der zonderlinge achterpooten van Geometra scutularia. *Tijds. v. Nat. Gesch.* II. 1835. bl. 253—254. pl. IV.

Snellen (P. C. T.), Over het wijfje van Fidonia progemmaria, Hübn. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 28—31.

Ook in Nederland voorkomende vlinder (Spanner).

Roo van Westmaas (E. A. de), Notice sur la Eubolia palumbaria. *Ibidem.* II. 1859. bl. 131—133.

„Phalène", die een merkwaardig geval van variatie vertoont.

—— Een twijfelachtige Cabera. *Ibidem.* II. 1859. bl. 123—128. pl. VII. fig. a—c.

Een Cabera-soort gekweekt uit een rups bij Dordrecht verzameld en verschillende van C. pusaria.

Snellen (P. C. T.), De inlandsche soorten van het geslacht Eupithecia, Curtis. *Ibidem.* IX. 1866. bl. 97—168. pl. 3—6.

29 soorten worden opgeteld, beschreven en afgebeeld.

NOCTUINA

Verloren (H.), Bijdrage over de schadelijke rupsen der dennenbosschen, in het bijzonder over de Noctua piniperda. *Letterb.* 1845. 26 blz.

—— Waarnemingen over de buitengewone vermenigvuldiging van Noctua piniperda en Hylesinus piniperda in de dennenbosschen te Zeist. *Letterb.* 1846. I. bl. 205—207, bl. 233—238. 1847. I. bl. 130—137.

Snellen (P. C. T.), Notice sur la Boletobia fuliginaria, L. *Entomol. Tijds.* VI. 1863. bl. 87—89.

Moet in de vlinder-familie der „Noctuélites" geplaatst worden.

Snellen (P. C. T.), Over Agrotis ripae, Hübn. *Ibidem.* VIII. 1865. bl. 70—72

De rups in het jaar 1862 voor het eerst bij Scheveningen onder struiken van Cakile maritima gevonden.

—— Ontdekking eener voor de fauna van Nederland nieuwe Noctuine. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 181.

Bij Nijmegen gevonden.

—— Over Orrhodia—soorten, waaronder eene nieuwe inlandsche soort. *Ibidem.* XV. 1872. bl. LV—LVI.

Grube (C. J.), Bijdrage tot de kennis van Calamia lutosa, Hübn. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. 118—120. pl. VII. fig. a—e.

Verscheidenheid dezer soort aan een der IJ-dijken bij Amsterdam gevonden.

Graaf (Henri W. de), Eene nog niet in Nederland waargenomen Noctuine. *Ibidem.* XXIII. 1880. bl. XIX.

In de Wassenaar'sche duinen aangetroffen.

Leeuwen (J. van), Over Caradrina taraxaci, Hbn. en alsines, Brahm. *Entomol. Tijds.* XXV. 1882. bl. CXXXIII– CXXXIV.

(Zie over hetzelfde onderwerp: Entomol. Tijds. XXVI. 1883. bl. CXXXV–CXXXVI, waar P. C. T. Snellen de quaestie bespreekt)

Snellen (P. C. T.), Een merkwaardige varieteit van Catocala nupta, Linn. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. LXXXIII–LXXXV.

Te Hees bij Nijmegen gevangen.

—— Eene varieteit van Catocala nupta, L. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. 209. pl. XI. fig. 1.

BOMBYCINA

Sepp (J. C.), Natuurlijke historie van schadelijke insecten. 1ste stukje. Bombyx (Gastropacha) Pini. Amsterdam, J. C. Sepp en Zoon. (Zonder jaar.) 8 blz. 1 pl. 8°.

Ver Huell (Q. M. R.), Waarnemingen omtrent het langdurig overblijven van prikkelbaarheid in de voortplantingsdeelen eener Bombyx chrysorrhoea. *Tijds. v. N. Gesch.* I. 1834. bl. 97—100.

d'Ailly (A. J.), Aanteekeningen omtrent het vlindergeslacht Psyche, bijzonder de Psyche nitidella, en beschouwing der wijze van voortteeling daarvan. *Tijdschrift voor de Wis- en Natuurk. Wetensch.* uitgegeven door Instituut 1ste kl. III. 1850. bl. 265—272. pl. III.

Breukelman (M.), Over Bombyx quercus en Bombyx callunae. *Entomol. Tijds.* III. 1860. bl. 17.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Rups en vlinder van Pygaera bucephala, L. *Ibidem.* IV. 1863. bl. 25—32.

Backer Jr. (J.), Aanteekening over Psyche villosella, Ochs. *Ibidem.* X. 1867. bl. 236—239. pl. XI.

Op de heide bij Wolfhezen werd deze voor de fauna nieuwe soort aangetroffen.

Heijlaerts (F. J. M.), Voor onze Fauna nieuwe Psychide. *Ibidem.* XI. 1868. p. 15.

Epichnopteryx sepium, Speyer bij Breda ontdekt.

——— Eene nieuwe Psychide voor de fauna. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 39—40.

Op de Galder'sche heide gevangen.

SPHINGINA

Lyonet (P.), Traité anatomique de la chenille, qui ronge le bois de saule. la Haye, chez l'Auteur. 1762. 616 pag. 18 pl. 4°.

Maitland (R. T.), De doodshoofd-vlinder. *Jaarb. N. A. M.* 1863. bl. 197—202

Snellen (P. C. T.), Eene voor de fauna nieuwe Sesia. *Entomol. Tijds.* XV. 1872. bl. XXVI.

Backer, Trochilium crabroniforme, Lewin. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. XXIII.

Te Oosterbeek aan den Rijnkant waargenomen.

DIURNA

Ver Huell (Q. M. R.), Verscheidenheden van Pieris napi en Pieris rapae, beschreven en afgebeeld. *Tijds. v. Nat. Gesch.* VI. 1839. bl. 204—206. pl. IX.

Uittreksel in de Fransche taal in *Bulletin d. Sci. phys. et natur. en Néerlande.* 1839. p. 266-268.

Eyndhoven (A. J. van), Mededeeling omtrent het waarnemen eener nog niet als inlandsch bekende Hesperide (Hesperia comma, L.). *Hand. Entomol.* bl. 7. (1854.)

Snellen (P. C. T.), Eenige opmerkingen omtrent de eerste toestanden en leefwijze van sommige soorten onzer inlandsche Macrolepidoptera. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 99—131.

Aanteekeningen over 63 verschillende vlinders.

Gavere (C. de), Argynnis arsilache en Arg. selene, Var. *Ibidem.* II. 1859. bl. 2.

Werden bij Harendermolen gevangen als witte varieteiten.

Verloren (M. C.), Quelques observations sur le Papilio machaon. *Ibidem.* II. 1859. bl. 90—108.

P. machaon vertoonde zich in 1859 in groote hoeveelheid nabij Utrecht.

Ver Huell (Q. M. R.), Over de rups van Papilio machaon. *Ibidem.* II. 1859. bl. 129—130. pl. 7. fig. 1—4.

Vroeger zeer, thans minder zeldzame vlinder in Gelderland.

Graaf (H. W. de), Zeldzame of voor onze fauna nieuwe Macrolepidoptera. *Ibidem.* III. 1860. bl. 12—13.

—— Macrolepidoptera nieuw voor de fauna. *Ibidem.* IV. 1861. bl. 39—44.

—— Les Macrolépidoptères des Pays-Bas. *Ibidem.* VI. 1863. bl. 145—178.

640 inlandsche soorten.

Snellen (P. C. T.). Vier voor de fauna nieuwe Lepidoptera (Macro-). *Ibidem.* VI. 1863. bl. 39—40.

—— Liste de Macrolépidoptères nouveaux pour la faune des Pays-Bas. *Ibidem.* VIII. 1865. bl. 21. bl. 34—36.

10 nieuwe soorten met korte opmerkingen.

—— Liste de Macrolépidoptères nouveaux pour la faune des Pays-Bas. *Ibidem.* IX. 1866. bl. 43.

3 nieuwe soorten.

—— Entomologische aanteekeningen. *Ibidem.* IX. 1866. bl. 61—66. pl. II. fig. 3. en 4.

Het geringe getal Nederlandsche Macrolepidoptera, waarvan de rupsen nog niet bekend gemaakt zijn, wordt door deze bijdrage met een verminderd.

Maurissen (A. H.), Macrolépidoptères dans le duché de Limbourg. *Ibidem.* IX. 1866. bl. 169—188.

442 soorten, waarvan 31 *niet* in de andere provinciën van ons vaderland waargenomen.

Maurissen (A. H.), Supplement à la liste des Macrolépidoptères du Limbourg Néerlandais. *Ibidem.* XIII. 1870. bl. 124—137.

Optelling van 119 soorten, waarvan 8 *niet* in de andere provinciën van ons land zijn waargenomen.

Gavere (C. de), Notices sur quelques Macrolépidoptères indigènes. *Ibidem.* X. 1867. bl. 185—217.

Aanteekeningen omtrent talrijke nabij Groningen gevangen vlinders.

Snellen (P. C. T.), De vlinders van Nederland. Macrolepidoptera, systematisch beschreven. 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. 1867. XI en 763 bl. Met 4 platen. 8°.

Zie ook op bladz. 180: Snellen, Vlinders van Nederland. Microlepidoptera.

Heijlaerts (F. J. M.), Les Macrolépidoptères des environs de Bréda. *Entomol. Tijds.* XIII. 1870. bl. 142—157. pl. VI.

551 soorten. Vier varieteiten van soorten worden op pl. IV afgebeeld, met een bijschrift van Sn. v. Vollenh.

—— Liste supplémentaire N°. 1. Captures de 1870. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 99—100.

—— Liste supplémentaire N°. 2. Captures de 1871. *Ibidem.* XV. 1872. bl. 118—124.

(N. B. Hierbij zijn gevoegd: Kleine entomologische opmerkingen).

—— Liste supplémentaire N°. 3. Captures de 1872. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. 146.

7 soorten.

—— Liste supplémentaire N°. 4. Captures de 1873. *Ibidem.* XVII. 1874. bl. 173—174.

6 soorten.

—— Liste supplémentaire N°. (4) 5. Captures de 1874. *Ibidem.* XVIII. 1875. 79—80.

8 soorten.

—— Liste supplémentaire N°. 6. (Captures de 1875). *Ibidem.* XIX. 1876. bl. CXIV—CXV.

—— Liste supplémentaire N°. 7. (Captures de 1876). *Ibidem.* XXI. 1878. bl. XXVI.

—— Liste supplémentaire N°. 8. (Captures de 1877—1882). *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. CXLIX—CLIV.

Het aantal waargenomen soorten bedraagt thans 610.

—— Een nieuw Macro-lepidopteron voor de Nederlandsche fauna. *Ibidem.* XV. 1872. bl. XX—XXI.

Lasiocampa ilicifolia, L. op de Galder'sche heide aangetroffen.

Snellen (P. C. T.), Opgave van voor de fauna van Nederland nieuw ontdekte Macrolepidoptera. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. LXXV—LXXVI.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over het verschijnen van talrijke exemplaren van Vanessa antiopa, L. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. LXXII—LXXIII.

Snellen (P. C. T.), Drie nieuwe Macrolepidoptera voor onze fauna. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. XCVII.

Twee in Limburg, een in Gelderland gevangen.

—— Nieuwe soorten van Macrolepidoptera. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. LXXXVIII—LXXXIX.

5 soorten.

—— Over Cidaria fluviata en over het verschil tusschen Vanessa urticae en polychloros. *Ibidem.* XXVI. 1883. bl. CXXXIV en CXXXV.

Haar (D. ter), Aanteekening over eene varieteit van Lycaena medon, v. Rottb. (Astrarche, Brgstr.). Met bijschrift door P. C. T. Snellen. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. 134—136.

Te Domburg (Zeeland) gevangen.

Snellen (P. C. T.), Over Lycaena arion, L., arionoides, Staudinger en aegon, W. V. en over Dactyleta Kinkerella, Snellen. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. XXV—XXVII.

Heijlaerts (F. J. M.), Eene Faunae Neerlandicae nova species. *Entomol. Tijds.* XXIX. 1885—86. p. XXVI—XXVII.

Een nieuw Macrolepidopteron nabij Breda gevangen.

Schildvleugeligen [1])

In 't algemeen

Voet (J. E.), Catalogus systematicus Coleopterorum, — Catalogue systematique des Coléoptères, — Systematische naamlijst van dat geslacht van Insecten, dat men Torren noemt. II dln. 's Gravenhage, Bakhuysen. Amsterdam, J. C. Sepp en Zoon. (1769—)1806. Met 105 gekl. pl. 4°.

Vrolik (W.), Dierkundige bijzonderheden. *Instituut.* Over den jare 1846. bl. 158—162.

Hierin een mededeeling van A. J. d'Ailly over inlandsche Coleoptera.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Bijdrage tot de fauna van Nederland. Naamlijst van Schildvleugelige Insecten. Haarlem, R. F. v. Arum. 1848. 50 bl. 4°.

Herklots (J. A.), De hout-larven aan het Y. *Bouwst.* I. Stuk 2. Uitgegeven in April 1852. bl. 119.

Het zijn *niet* de larven van Lymexylon navale. (Coleoptera xylophaga).

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Naamlijst van Nederlandsche Schildvleugelige Insecten. *Ibidem.* Stuk 1. Uitgegeven in November 1854. p. 1—69.

1185 soorten.

—— Korte beschrijving der nieuwe soorten van Schildvleugelige Insecten in deze naamlijst opgenoemd. *Ibidem.* p. 70.

Beschrijving van vier nieuwe soorten.

Mulder (Cl.), Spinnende watertorren. *Alb. d. Nat.* 1855. bl. 33—56.

Hydrophilus piceus en Dytiscus marginalis.

Six, Opmerkingen en waarnemingen betrekkelijk inlandsche Coleoptera. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 14—15. III. 1860. bl. 20.

Snellen van Vollenhoven (S. C.) Bijvoegselen tot de naamlijst van Nederlandsche Schildvleugelige Insecten. *Ibidem.* VI. 1863. bl. 90—116.

Verschillende aanteekeningen omtrent reeds bekende soorten; opgaaf van 164 voor onze Fauna nieuwe soorten. Bekend aantal thans: 1349.

Kinker (J.), Lijst van Coleoptera, nieuw voor de fauna van Nederland. *Ibidem.* XI. 1868. bl. 41—45.

100 soorten.

Fauvel (A.), Faune Gallo-Rhênane ou species des Insectes qui habitent la France, la Belgique, la Hollande, le Luxembourg, la Prusse-Rhênane, le Nassau et le Valois. (Coleoptères.) Tome I. Caen. 1868—69. 2 livr. 8°.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Laatste lijst van Nederlandsche Schildvleugelige Insecten (Insecta Coleoptera). *Holl. Maatsch. d. Wet.* 1870. 146 bl. 4°.

1704 soorten.

---

1) Jhr. Dr. Ed. Everts te 's Gravenhage heeft de titels op de literatuur der Coleoptera betrekking hebbende gerangschikt en hier en daar aangevuld. Oudere schrijvers, die in het bijzonder over de Schildvleugeligen onzer fauna handelen, zijn mij niet bekend.

Everts (Ed.), Coleopterologische bijdrage voor de Nederlandsche Fauna. *Entomol. Tijds.* XV. 1872. bl. XXVI—XXVII.

—— Voor de fauna nieuwe of merkwaardige Coleoptera. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. XXIII—XXV.

—— Lijst van Coleoptera onder Velzen verzameld. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. XXVIII—XXX.

Kinker (J.), Lijst van Coleoptera, nieuw voor de fauna van Nederland. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. LXXVII—LXXXIII.

164 soorten.

Heijlaerts (F. J. M.), Coleoptera nieuw voor onze fauna te Breda en omstreken gevangen. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. XCIV—XCV.

6 Carabici, 37 Staphylinidae, 1 Pselaphide en 1 Scydmaenide.

Everts (Ed.), Lijst der in Nederland voorkomende Schildvleugelige Insecten (Coleoptera). 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. 1875. 116 pag. 8°.

„Alle bemerkingen in aanmerking nemende telt de Nederl. fauna 2145 soorten."

—— Nieuwe Coleoptera voor de Nederlandsche fauna. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. CIX.

—— Supplement op de lijst der in Nederland voorkomende Schildvleugelige Insecten (Coleoptera). *Entomol. Tijds.* XX. 1877. bl. 168—185.

In dit supplement geeft A. F. A. Leesberg een bewerking der Halticiden, van welke 90 tot de vaderlandsche fauna moeten gerekend worden. Totaal aantal inlandsche kevers: 2397.

—— Tweede supplement op de lijst der in Nederland voorkomende Schildvleugelige Insecten (Coleoptera). *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. CXXIX—CLX.

Totaal aantal thans 2636 soorten.

Gerth van Wijk, Zeldzame kevers op Walcheren gezien. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. XXVII.

Everts en Leesberg, Coleoptera uit de omstreken van Hilversum. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. LI.

Wulp (van der), Nieuwe Carabicinen en Staphyliniden door den Heer Heijlaerts bij Breda gevangen. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. CXII—CXIII.

Veth (H. J.), Coleoptera van het eiland Walcheren. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. LXXXI.

175 soorten; enkele zeldzaam of nieuw voor de fauna.

Everts (Ed.), Zeldzamere inlandsche Coleoptera. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. LXXXII—LXXXIII.

Leesberg, Over zeldzame (kleinere) Coleoptera. *Ibidem.* XXIII. 1880. bl. XIX.

Everts (Ed.), Kevers in de omstreken van Maastricht gevangen. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. XIX.

—— Opmerkingen over eenige kever-geslachten. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. XVII—XVIII.

—— Twee kevers uit de nesten van Vespa-soorten. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. LXXXVIII—XC.

—— Zeldzame inlandsche Coleoptera. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. XVII.

Een 12 tal soorten met de vindplaatsen.

—— *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. XVII.

CICINDELIDAE

Everts (Ed.), Over Cicindela maritima, Dej. *Entomol. Tijds.* XXVIII. 1885. bl. XV–XVII.

(*Ibidem* bl. XVIII, aanteekening van den Heer Leesberg over dezelfde soort).

CARABIDAE

Hoeven (J. van der), Twee entomologische bijdragen. II. Eene monstrositeit door verdubbeling bij Carabus auratus. *Tijdsch. v. nat. gesch. en phys.* X. 1843. bl. 371—372.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over de Larve van Carabus auratus, L. *Entomol. Tijds.* III. 1860. blz. 166—167. Pl. 12. fig. A. B.

Naar C. B. Voet „in zeker werk", 1700—35 verschenen.

Roelofs (W.), Lijst van te Nunspeet aan het strand der Zuiderzee in de maand September 1865 gevangen Carabici. *Ibidem.* X. 1867. bl. 31—32.

34 soorten.

Everts (E.), Procrustes coriaceus in Friesland en Leistus rufomarginatus in het Haagsche Bosch gevonden. *Ibidem.* XV. 1872. bl. LIX–LX.

Ritsema Cz. (C.), Entomologisch uitstapje naar Texel, Vlieland en Terschelling. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. XVIII—XX.

Bevat een lijst van waargenomen Carabici.

HALIPLIDAE

Everts (Ed.), Bijdrage tot de kennis der in Nederland voorkomende Haliplidae. *Entomol. Tijds.* XXVI. 1883. bl. 87—103.

Drie geslachten met 17 soorten.

DYTICIDAE

Mulder (Cl.), Over Dytiscus marginalis (kritiek op de afbeeldingen van Rösel); en over Colymbetes striatus (eierleggen en metamorphose). *Hand. Entomol.* bl. 71. (Vergadering 17 Aug. 1855).

Colymbetes striatus werd verward met C. fuscus; eerstgenoemde is een Noordsche soort.

Maitland (R. T.), Dityscus (Ditiscus) latissimus in den omtrek van Zutphen gevangen. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 41.

GYRINIDAE

Ritsema Cz. (C.), Over onze inlandsche Gyriniden. *Entomol. Tijds.* XXVIII. 1885. bl. XIX—XXI.

Mulder (Cl.), Oeconomie en metamorphose van Gyrinus natator, L. *Ibidem*. I. 1858. bl. 35—36.

HYDROPHILIDAE

Schubärt (F. D.), Over Hydrophilus piceus. Bijdrage tot de anatomie en physiologie. *Hand. Entomol.* blz. 4, 6 en 10. (Vergaderingen 5 Aug. 1847, 3 Juli 1848 en 7 Juli 1849).

Mulder (Cl.), Over het neetje van Hydrophilus caraboides. *Hand. Entomol.* bl. 59. (Vergadering 12 Aug. 1854.)

Everts (Ed.), Inlandsche soorten van Hydrobius, Leach. *Entomol. Tijds.* XXVI. 1883. bl. CXLIV—CXLVI.

STAPHYLINIDAE

Six, Lomechusa paradoxa, een torrensoort. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 38.

Op de Bilt'sche heide voor het eerst waargenomen.

Everts (Ed.), Over Staphyliniden. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. CXXXII—CXXXIII.

SILPHIDAE

Swierstra, Silpha opaca, L. schadelijk voor koolzaadplantjes. *Entomol. Tijds.* XXI. 1878. bl. LXXVII—LXXX.

NITIDULIDAE

Everts (Ed.), Het geslacht Meligethes in de familie der Nitidulariae. *Entomol. Tijds.* XXIII. 1880. bl. XCI—XCIII.

31 soorten van dit geslacht zijn thans als in Nederland voorkomende bekend.

—— Bijdrage tot de kennis der Nitidularien. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. 9—60. Pl. II—IV.

Bloemkevers zijn in Nederland door 17 geslachten en ongeveer 100 soorten vertegenwoordigd.

—— Rhizophaginen der Nederlandsche fauna. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. XVII—XVIII.

Viertal inlandsche soorten.

LATHRIDIIDAE

Everts (Ed.), Bijdrage tot de kennis der Lathridiidae. *Entomol. Tijds.* XXVII. 1884. bl. 55—95.

Eene familie der Clavicornia, van welke Schr. mededeelt welke soorten als inlandsch bekend zijn.

—— Inlandsche Necrophorus-soorten. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. CVI—CVII.

PSELAPHIDAE

S(nellen) v(an) V(ollenhoven), Mierengasten. *Jaarb. N. A. M.* 1855. bl. 140—148.

Knodskevertjes (Claviger) in het nest der mieren.

SCARABAEIDAE

Cate (Othmar ten), Natuurlijke Historie van den Maykever, met aanwijzing van de middelen ter verdelging van dit schadelijk insect. *Letterb.* 1800. II. bl. 99—103. Met een gekleurde afbeelding.

Ook afzonderlijk verschenen bij A. Loosjes Pzn. te Haarlem.

Meikevers. Voorstel door den agent van nationale oeconomie den 24sten Mei j.l. (1800) aan het uitvoerend bewind gedaan. *Ibidem.* 1800. I. bl. 193—195.

Betreft het nemen van maatregelen tegen de verwoestingen door meikevers aangericht.

Meikevers. Aanschrijving van den agent van oeconomie der Bat. Republiek, aan de departementale besturen van den Rhijn, den Ouden-IJssel en de Dommel, ingevolge eene authorisatie van het uitvoerend bewind bij extract resolutie van hetzelve bewind; op eene herhaalde missive en voordragt. *Letterb.* 1801. I. bl. 347—351; bl. 361—65.

Middelen ter verdelging van meikevers.

—— Ontzettende hoeveelheid dezer dieren (thans) in het departement Gelderland. *Ibidem.* 1809. I. bl. 335.

J. M. K., Eene mededeeling, betrekkelijk de in dit jaar (1839) zoo menigvuldige meikevers. *Ibidem.* 1839. II. bl. 30—31.

Schubärt (F. D.), Over larven van Aphodius subterraneus, Fab. in de nesten van Formica rufa. *Hand. Entomol.* blz. 4 en 6. (Vergadering 3 Juli 1848.)

Verloren (M. C.), Over het periodische verschijnen van Melolontha vulgaris. *Ibidem.* blz. 22. (Vergadering 20 Juli 1850).

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over Melolontha Hippocastani. *Ibidem.* blz. 25. (Vergadering 20 Juli 1850).

Rombouts, Over de larve van Melolontha vulgaris. *Ibidem.* bl. 46. (Vergadering 13 Aug. 1853.

Meikevers. Verslag van de werkzaamheden der Commissie tot verdelging van meikevers.. *Bijblad v. d. Landbouw-Courant.* 1875. N°. 16. 16 kol. 1 plaat.

ELATERIDAE

Mulder (Cl.), Bijdrage tot de kennis van de Ritnaalden. *Landbouw-Courant.* Zwolle. 1856. N°. 46.

—— Een woord over de Ritnaald. *Provinciale Groninger Courant* van 9 October 1855.

—— Over de larve van Elater segetis (de ritnaald). *Hand. Entomol.* bl. 80. (Vergadering 5 Juli 1856).

—— Larven van Elateriden. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 36—37.

Six, Melanotus rufipes, Herbst. *Ibidem.* I. 1858. bl. 39.

Bij Driebergen gevonden tor.

TELEPHORIDAE

Six, Malthinus brevicollis, Payk. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 39.

Zeer kleine tor te Utrecht en Driebergen gevonden.

Everts (Ed.), Twee manlijke exemplaren van Drilus in het Viaansche bosch gevangen. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. LXVIII.

ANOBIIDAE

Snellen van Vollenhoven (S. C.), De wurm in 't hout. *Alb. d. Nat.* 1875. bl. 186—189.

De meest gewone soort is in ons land de larve van het gestreepte houttorretje (Anobium striatum, F.).

Ritzema Bos (J.), Lasioderma laeve, Illiger, in zijne verschillende ontwikkelingstoestanden. *Entomol. Tijds.* XXIV. 1881. bl. 115—124.

Op tabak levende kever.

TENEBRIONIDAE

Leesberg, Platydema violacea, F. *Entomol. Tijds.* XVIII. 1875. p. XXII–XXIII.

Een Coleopteron, dat tot dusver slechts zelden in westelijk Europa is aangetroffen.

MELOIDAE

Groll, Cerocoma Schaefferi nieuw voor de fauna. *Entomol. Tijds.* XXIII. 1880. bl. XIX.

Bij Doetinchem gevangen.

Fokker, Sitaris muralis, Först. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. LXXXVIII.

Eene vroeger niet als inlandsch bekende Meloide, die aan een der Zeeuwsche dijken gevonden werd.

OEDEMERIDAE

Herklots (J. A.), Over de larve van Anoncodes melanura. *Hand. Entomol.* bl. 62. (Vergadering 12 Aug. 1854).

—— De larve van Anoncodes melanura. *Entomol. Tijds.* IV. 1861. bl. 164–166. Pl. XI.

Het is deze tor-larve, die de palen aan het IJ verwoest en niet Lymexylon navale.

CURCULIONIDAE

Berck (F. H. van), Verhandeling ten bewijze, dat niet de zwarte vliegen, maar de olifants- of snuittorretjes de bedervers zijn van de bloemen der vruchtboomen en bijzonder die der appelboomen benevens het middel ter voorkoming van dat bederf. Haarlem, Wed. A. Loosjes Pz. 1807. 20 bl. Met Afbeeld. 8°.

Graaf (G. M. de), Over Cryptortrynchus lapathi. *Hand. Entomol.* bl. 80. (Vergadering 5 Juli 1856).

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Eenige aanteekeningen van gemengden inhoud. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 152—158.

Op bl. 156—158 handelt Schr. over Cionus fraxini een in ons vaderland op Fraxinus excelsior bijzonder gemeene snuittor.

Mulder (Cl.), Kleine aanteekeningen. N°. 12. Klanders. *Landbouw-Courant.* Zwolle. 1863. N°. 7.

S(nellen) v(an) V(ollenhoven), Iets over Otiorhynchus sulcatus, L. *Entomol. Tijds.* XIX. 1876. bl. 210.

In groote hoeveelheid in een tuin aan den Bezuidenhout te 's Gravenhage aangetroffen.

Everts (Ed.), Bijdrage tot de kennis der Apioniden. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. 133—185. Pl. V. fig. 1—8.

Vermeldt niet alleen de soorten die in Nederland voorkomen, eveneens diegene, die er zouden kunnen voorkomen. In het geheel 87 soorten.

BOSTRYCHIDAE

Menalda van Schouwenburg (H. J.). De IJpenspintkever (Eccoptogaster scolytus) te Dordrecht. *Alb. d. Nat.* 1871. bl. 31—32.

Löben Sels (J. A. van), De IJpenspintkever. *Ibidem.* 1871. bl. 127.

Leesberg (A. F. A.), Nieuw Coleopteron voor de inlandsche fauna. *Entomol. Tijds.* XVII. 1874. bl. LXIV.

Nieuwe Bostrychide uit Breda.

Ritzema Bos (J.), Waarnemingen aangaande inlandsche schorskevers (Xylophaga, Latr. partim = Scolytides, Lac.) Met 3 gelith. platen en tabel voor de ontwikkeling der insecten. *Bijblad v. d. Landbouw-Courant.* XIII. 1876. N°. 4 en 5. Kolom 33—54.

CHRYSOMELIDAE

Mulder (Cl.), Mededeeling omtrent het voorkomen van Colaphus sophiæ te Haren (Prov. Groningen). Groningen. 1861.

Een overdrukje in kl. 8° van 4 bl. uit Landbouwcourant.

Kinker, Een zwerm Cassida's, voornamelijk C. nebulosa, L. te Amsterdam. *Entomol. Tijds.* XV. 1872. bl. LVI en LVII.

Leesberg (A. F. A.), Thyamis verbasci eene zeldzame Halticide. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. LXXXII.

Te Arnhem aangetroffen.

Ritzema Bos (J.), De mosterdtor of het Sophiahaantje (Colaspidema [Colaphus] sophiae, F.) *Ibidem.* XXIII. 1880. bl. 139—151. Pl. IX.

Overigens zeer zeldzaam. In 1860 te Haren; is schadelijk op koolplanten.

Leesberg (A. F. A.), Belgische en inlandsche soorten van Halticiden. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. CXI—CXIV.

—— Bijdrage tot de kennis der inlandsche Halticiden. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. 169—208. Pl. XVI. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. 137—178. Pl. XI.

—— Bijdrage tot de kennis der inlandsche Galerucinen. *Ibidem.* XXVII. 1884. bl. 229—243.

COCCINELLIDAE

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over Coccinelliden-Larven. (Meer in 't bijzonder over die van Coccinella 16-guttata, L. en C. conglobata, F.). *Hand. Entomol.* bl. 72. (Vergadering 17 Aug. 1855.)

VLIESVLEUGELIGEN [1])

IN 'T ALGEMEEN

Brants (A.), Bijdrage tot de kennis der monddeelen van eenige Vliesvleugelige gekorvenen (Insecta hymenoptera) [2]). *Tijds. v. Nat. Gesch.* VIII. 1841. bl. 71—126. Pl. I.

Vermelding van enkele inlandsche soorten.

---

1) Jhr. G. A. Six heeft de op deze orde betrekking hebbende titels voor mij doorgezien en aangevuld en is mij bij de rangschikking behulpzaam geweest.

Wat oudere Schrijvers betreft geldt hetzelfde als voor de vorige groepen: in Swammerdam's Bijbel der Natuur, in Goedaert's Metamorphosis naturalis wordt ook — niet uitsluitend — over Hymenoptera gehandeld.

2) Ook de later (1868—73) verschenen Schetsen ten gebruike bij de studie der Hymenoptera door S. C. Snellen van Vollenhoven (I. Ichneumoniden met 8 Pl.; II. Braconiden met 3 Pl.; III. Pteromalinen met 4 Pl. en IV. Proctotrupiden met 4 Pl. gr. 4° oblong.) verdienen hier vermeld te worden, al is het werk eigenlijk niet van faunistischen aard.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Naamlijst van Nederlandsche Vliesvleugelige Insecten (Hymenoptera). *Bouwst.* II. Stuk 3. Uitgegeven in January 1858. bl. 221—275.

635 soorten verdeeld over 26 familiën.

—— Bijlage. Beschrijving der nieuwe soorten. *Ibidem* bl. 276—283.

Beschrijving van 12 soorten.

Six, Opmerkingen en waarnemingen betrekkelijk inlandsche Hymenoptera. *Entomol. Tijds.* II. 1859. bl. 15—19. III. 1860. bl. 20.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Drie nieuwe soorten van inlandsche Hymenoptera. *Ibidem.* X. 1867. bl. 222—226. Pl. X.

Bij Utrecht of Driebergen gevangen.

Ritsema Cz. (C.), Lijst der Hymenoptera aan de Water-Meerwijk bij Nijmegen gevangen. *Ibidem.* XII. 1869. bl. 30.

29 soorten.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Nieuwe naamlijst van Nederlandsche Vliesvleugelige Insecten (Hymenoptera). *Ibidem.* XII. 1869. bl. 89—127. Pl. III.

Fam. 1. Tenthredinidea: 220 soorten. Fam. 2. Siricidea: 9 soorten. Fam. 3. Cynipidea: 65 soorten. Fam. 4. Evaniadea: 5 soorten (Met aanteekeningen en beschrijvingen der nieuwe soorten.)

—— Tweede stuk. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. 147—220. Pl. IX.

Fam. 5. Ichneumonidea: 456 soorten. Fam. 6. Braconidea: 159 soorten. Fam. 7. Chalcididea: 4 soorten. Fam. 8. Pteromalidea: 80 soorten. Fam. 9. Prototrupidea: 64 soorten. (10 soorten onder het afdrukken der lijst bekend geworden.) (Met beschrijving van 13 nieuwe soorten).

—— Bijvoegsel tot de nieuwe naamlijst van Nederlandsche Vliesvleugelige Insecten (Hymenoptera). *Ibidem.* XIX. 1876. bl. 211—257.

Het totaal aantal bekende inlandsche soorten bedraagt nu 1852.

Ritsema Cz. (C.), Lijst der Hymenoptera in de Wassenaar'sche duinen gevangen. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 48.

Lijst van Hymenoptera onder Velzen aangetroffen. *Ibidem.* XVI. 1873. bl. XXX—XXXI.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Nieuwe ontdekkingen op het gebied der inlandsche blad- en sluipwespen. *Ibidem.* XVII. 1874. bl. LXV—LXVII.

Piaget (E.), Lijst van Insecten in 1881 te Valkenburg in Limburg verzameld. Hymenoptera. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. CXXXVII.

PHYTOPHAGA

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over de larve van Cimbex lucorum. *Tijds. v. Nat. Gesch.* X. 1843. bl. 97—102. Pl. II.

—— Beschrijvingen eeniger larven van Tenthredinetae. *Ibidem.* XI. 1844. bl. 157—163.

Larven van zes verschillende inlandsche Tenthredinen.

—— Nederlandsche Blad- en Houtwespen (Tenthredines en Sirices). *Bouwst.* I. Stuk 2. Uitgegeven in April 1852. bl. 104—111.

A. Tenthredines, 110 soorten. B. Sirices, 5 soorten.

—— De inlandsche bladwespen [1]) in hare gedaanteverwisselingen en levenswijze beschreven.

1) Voorloopige mededeelingen over sommige bladwespen vindt men in de verslagen der vergaderingen der Entomologische Vereeniging.

Stuk	I.	*Entomol.*	*Tijds.*	I.	1858.	bl.	133—154.	Pl. 5—7.	3	soorten.
»	II.	—	—	I.	—	—	171—194.	Pl. 9—12.	4	—
»	III.	—	—	II.	1859.	bl.	63—78.	Pl. 3—5.	3	—
»	IV.	—	—	II.	—	—	134—151.	Pl. 8—10.	3	—
»	V.	—	—	III.	1860.	—	99—119.	Pl. 7—9.	3	—
»	VI.	—	—	IV.	1861.	bl.	65—81.	Pl. 4—7.	4	—
»	VII.	—	—	V.	1862.	—	49—71.	Pl. 1—4.	5	—
»	VIII.	—	—	VI.	1863.	—	65—86.	Pl. 4—7.	4	—
»	IX.	—	—	—	—	—	179—187.	Pl. 11—12.	2	—
»	X.	—	—	VII.	1864.	—	59—74.	Pl. 1—3.	2	—
»	XI.	—	—	VIII.	1865.	—	73—93.	Pl. 3—6.	4	—
»	XII.	—	—	IX.	1866.	—	189—208.	Pl. 7—9.	3	—
»	XIII.	—	—	X.	1867.	—	165—182.	Pl. 6—9.	4	—
»	XIV.	—	—	XI.	1868.	—	197—209.	Pl. 8—10.	3	—
»	XV.	—	—	XIII.	1870.	—	55—70.	Pl. I—IV.	4	—

benevens (*Ibidem* bl. 70—74): Bijvoegsels tot reeds verschenen beschrijvingen.

Stuk	XVI.	*Entomol.*	*Tijds.*	XIV.	1871.	bl.	237—254.	Pl. X—XII.	4	soorten.
»	XVII.	—	—	XVI.	1873.	bl.	1— 15.	Pl. I—III.	3	—
»	XVIII.	—	—	XVIII.	1875.	bl.	33— 49.	Pl. III—V.	3	—
»	XIX.	—	—	XIX.	1876.	bl.	258—277.	Pl. X—XII.	4	—
»	XX.	—	—	XXII.	1879.	bl.	1— 20.	Pl. I—IV.	5	—
»	XIX.	—	—	XXIII.	1880.	bl.	4— 16.	Pl. I—III.	4	—

—— Systematische lijst der in dit tijdschrift beschreven gedaanteverwisselingen van bladwespen. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. 50—52.

S(nellen) v(an) V(ollenhoven), Over de verdedigingsmiddelen der bladwespenlarven. *Jaarb. N. A. M.* 1859. bl. 125--133.

Levenswijze der larven van inlandsche soorten.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Iets over de levenswijze van Athalia spinarum en van verschillende Cimbex-larven. *Entomol. Tijds.* IV. 1861. bl. 44—46.

—— Bladvulling. Een voor de fauna nieuwe en een zeldzame Tenthredine. *Ibidem.* XV. 1872. bl. 111—112.

—— Tentredo colon op Circaea lutetiana. *Ibidem.* XVIII. 1875. bl. XXI—XXII.

In het Haagsche bosch aangetroffen.

—— Espèces nouvelles ou peu connues d'Hymenoptères Térébrants. *Ibidem.* XXI. 1878. bl. 153—177. Pl. IX—XI.

Van de 25 besproken soorten, behooren 11 tot de Fauna van Nederland.

—— Bekende inlandsche soorten van Hymenoptera terebrantia. *Ibidem.* XXIII. 1880. bl. XIV—XVI.

1519 soorten waren 2 Mei 1880 aan Schr. bekend.

Ritzema Bos (J.), Phyllotoma aceris, Kalt. in hare gedaantewisseling en levenswijze beschreven. *Ibidem.* XXV. 1882. bl. 7—16. Pl. III. (Voorloopig bericht: *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. XVI—XVII.)

Nieuw voor de fauna van Nederland.

GALLICOLA

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over eene galwespsoort, die nieuw is voor onze fauna. *Entomol. Tijds.* VIII. 1865. bl. 160—166.

—— Iets over galnoten. *Jaarb. N. A. M.* 1868. bl. 137—146.

Deelt o. a. mede dat sedert een zeven of achttal jaren Cynips Kollari tot onze fauna behoort.

Ritsema Cz. (C.), Cynips calicis te Rozendaal bij Arnhem. *Entomol. Tijds.* XVIII. 1875. bl. XC.

Six (G. A.), Eene waarneming omtrent Grapholitha corticana, Hbn. in verband met Andricus ramuli, L. *Ibidem.* XXIV. 1881. bl. 7—8.

Beyerinck (M. W.), Beobachtungen über die ersten Entwicklungsphasen einiger Cynipidengallen. 198 Seiten. 6 Tafeln. 1882. *Verh. Kon. Akad. Nat.* XXII. 1883.

Vermelding van inlandsche galwespen.
Voorloopige mededeeling: *Entomol. Tijds.* XXVI. 1883. bl. XIII—XVIII.

ENTOMOPHAGA

Six (G. A.), Brachygaster minutus. *Entomol. Tijds.* I. 1858. bl. 40.

Evanide in een dennenbosch bij Driebergen gevangen.

—— Beschrijving van eene nieuwe soort van Eupelmoïde, benevens eenige aanteekeningen. *Ibidem.* X. 1867. bl. 218—221.

Bij Utrecht gevangen.

Weyenbergh (H.), Sur la manière de vivre de l'Eurytoma longipennis, Walk. *Arch. Néerl.* V. 1870. p. 420—427.

Hymenopteer, welks larven leeft in gallen op Psamma arenaria, L. nabij Zandvoort

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Sluipwespen op en in spinnen en in spinneneieren. *Entomol. Tijds.* XIII. 1870. bl. 17—20.

Ritsema Cz. (C.), Over Eurytoma longipennis, Walk. Een insect onzer meest westelijke duinen. *Ibidem.* XIV. 1871. bl. 148—149.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over de groep der Dryiniden in de familie der Proctotrupiden, met beschrijving eener nieuwe soort. *Versl. Kon. Akad. d. Wet. Nat.* (2). VIII. 1874. bl. 150—162. 1 pl.

Dryinus spectrum te Vogelenzang bij Haarlem gevangen.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Pinacographia. Afbeeldingen van meer dan 1000 soorten van Noordwest-Europeesche Sluipwespen. 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1874—1880. 68 bl. met 45 platen. 4°.

De voorrede en de beschrijvingen der afbeeldingen van de 5 laatste platen van dit werk zijn door G. A. Six geschreven en na den dood van Snellen van Vollenhoven uitgegeven.

—— Eene nieuwe soort van Eupelmus. *Entomol. Tijds.* XVIII. 1875. bl. XXII.

Bij den Haag ontdekt.

S(nellen) v(an) V(ollenhoven), Isosoma eximium, Gir. var. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. 168—169.

In de Scheveningsche boschjes gevangen.

Six (G. A.), Opmerkingen omtrent zes merkwaardige inlandsche Pteromalinen en eene Proctotrupide. *Ibidem.* XIX. 1876. bl. 133—137. pl. VI.

Bij 's Gravenhage gevangen.

Snellen van Vollenhoven (S. C.), Over Cerapterocerus mirabilis, Westw. *Ibidem.* XX. 1877. bl. LXXVI.

Afkomstig uit Coccus-Insecten in het duin op de bladeren van helm gevonden

—— Pteromaline nieuw voor de fauna. *Ibidem.* XXII. 1879. bl. XC.

FORMICIDAE

D. Gr., Een kijkje in een mierennest. *Jaarb. N. A. M.* 1854. bl. 142—157.

Handelt over mieren, ook over dieren die met de mieren in de nesten leven.

Aanmerkingen over de Mier. Uit het Engelsch vertaald. *Boekzaal der Geleerden*. July 1765. bl. 45—52.

Mieren. Groote menigte dit jaar in korenlanden gevonden. *Letterb*. 1816. II. bl. 160, 192, 255, 366.

Hierin o. a. A. C. W. Staring's meening dienaangaande.

Six, Sapyga prisma, punctata en varia. *Entomol. Tijds*. I. 1858. bl. 40.

Bij Driebergen en Utrecht gevangen.

Bos (H.), Bijdrage tot de kennis van den lichaamsbouw der roode boschmier. *Acad. Proefschr*. Groningen, Wolters. 1885. 114 pag. 2 pl. 8°.

Maitland (R. T.) en C. Ritsema, Over het voorkomen van Mutilla europaea, L. in Nederland. *Entomol. Tijds*. XXIX. 1885—86. bl. XXV.

Leeft in de nesten van Bombus muscorum, L.

FOSSORIA

Gerth van Wijk, Voor de fauna nieuwe wespen en graafwespen. *Entomol. Tijds*. XX. 1877. bl. LXXVIII—LXXXI.

VESPIDAE

Bomme, (L.), Natuurkundige waarneming van een zonderling wespen-nestje. *Verh. Z. Gen*. VII. 1780. bl. 213—226. Met 2 figuren.

Zoogenaamde gewone Peere-Bij; zij maakte haar nest vast aan een der binten de zoldering van een huis te Middelburg.

Ankum (H. J. van), Note sur la nidification de Vespa germanica, Fabr. *Arch. Néerl*. V. 1870. p. 443—446.

Vespa germanica, is de meest gewone sociale wesp in ons vaderland.

—— Inlandsche sociale wespen. *Acad. Proefschr*. Groningen, J. B. Wolters. 1870. 160 bl. 2 pl. 4°.

Hoofdstuk III (bl. 151 et seq.) bespreekt de vraag: welke sociale wespen in Nederland voorkomen.

Ritsema Cz. (C.), Naamlijst der tot heden in Nederland waargenomen soorten van plooivleugelige wespen (Hymenoptera diploptera). *Entomol. Tijds*. XXII. 1879. bl. 186—199.

Voorloopig bericht: *Ibidem*. bl. LXXXVI—LXXXVII.
37 inlandsche soorten.

APIDAE [1])

Gerth van Wijk, Apiariën van Walcheren. *Entomol. Tijds*. XX. 1877. bl. XI—XIII.

Ritsema Cz. (C.), Naamlijst der tot heden in Nederland waargenomen bijensoorten (Hymenoptera Anthophila). *Ibidem*. XXII. 1879. bl. 21—57.

Voorloopig bericht: *Ibidem*. bl. XIX—XX.
195 soorten.

—— Eerste supplement op de naamlijst der Nederlandsche Hymenoptera Anthophila. *Ibidem*. XXIII. 1880. bl. XVI—XVII; XXIV XXIX.

29 geslachten en 212 soorten is het totale cijfer.

1) Clutius (T.), (Dirk Cluyt), Over de Bijen, haer wonderlyke oorspronk, natuur, eigenschap, kragtige, ongehoorde en zeltsaeme werken, waerin gemerkt worden haer wonderlijke politiën, en ordentelijke regeringen, die zij met haeren koning en onder malkanderen onderhouden. Leiden. 1597. 2e. druk. Amsterdam. 1608. 3e. Amsterdam. 1648. 4e. Amsterdam. 1653. Er is ook een druk verschenen Amsterdam. 1705. 217 bladz. 8°.

Ritsema Cz. (C.), Tweede supplement op de naamlijst der Nederlandsche Hymenoptera Anthophila. *Entomol. Tijds.* XXIV. 1881. bl. CXXIII—CXXVIII.

30 geslachten en 230 soorten bedroeg het aantal in December 1880.

—— Synonymical remarks about certain Hymenoptera aculeata. *Notes Leyden Museum.* VI. 1884. p. 200.

Hieronder: Sphecodes perversus, Rits. (*Entomol. Tijds.* XXII. 1879. bl. 66) = Sphecodes scabricollis, (Wesm.) Sichel.

Fokker, Een Anthophora aan een der Zeeuwsche dijken. *Entomol. Tijds.* XXVII. 1884. bl. LXXXVII—LXXXVIII. *Ibidem.* XXVIII. 1885. bl. XII—XIII.

Aanhangsel: DUIZENDPOOTEN

Maitland (R. T.), Nederlandsche veelpootige insecten, Myriapoda. *Bouwst.* II. Stuk 3. Uitgegeven in January 1858. bl. 284—286.

23 soorten.

Gerth van Wijk, Pollyxenus lagurus, L. op Walcheren. *Entomol. Tijds.* XIX. 1876. bl. XXVII.

Roy (J. J. Le), Mededeeling over Arthronomalus similis, Newp. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1878. bl. 119—121.

Endoparasitisch in een 17 jarigen jongen te Deventer aangetroffen.

B. VI. WEEKDIEREN [1])

In 't algemeen

Halem (F. W. van), Lijst van Molluska in de Noordzee. Groningen. 1820. 8 pag. 8°.

Hollandsche vertaling van een artikel in *Ann. génér. Sc. phys.* VII. 1820. p. 372—376.

Waardenburg (H. G.), Commentatio ad quaestionem propositam: Historia naturalis animalium Molluscorum regno Belgico indigenorum. *Annal. Acad. Lugd. Bat.* 1826—27. 62 p.

Vrolik (G.), Algemeene begrippen der Conchyliologie. (Weekdieren.) Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1854. 24 bl. 8°.

N°. 23 van de Volks-Bibliotheek, Algemeen Handboek van Kunsten en Wetenschappen.

Maitland (R. T.), Week- en Schelpdieren in Neder.and waargenomen. *Bouwst.* II. Stuk 1. Uitgegeven in November 1854. bl. 74—88.

Tunicata: 5 soorten; *Conchifera:* 60 soorten; *Gastropoda:* 104 soorten; *Cephalopoda:* 5 soorten.

Staring (W. C. H.), Natuurlijke historie van Nederland. Bodem van Nederland. Haarlem, A. C. Krüseman. 1856—1860. 2 deelen. 441 en 480 bl. met pl. en kaarten. 8°.

Deel I. bl. 219 et seq.: Over de soorten van weekdieren, die de schelpbanken op de Wadden in de nabijheid van Rottum en Schiermonnikoog samenstellen.

---

1) De Heer M. M. Schepman belastte zich met het doorzien der titels op deze hoofdafdeeling betrekking hebbende. Van oudere schrijvers verdienen alleen Swammerdam (Bijbel der Natuur) en Baster (Natuurkundige Uitspanningen) hier vermeld te worden.

Herklots (J. A.), De dieren van Nederland. Week- en lagere dieren. 1859 — 62. (Zie bladz. 140 van deze Bibliographie).

Weekdieren: bladz. 1—215. Pl. I—XVI.

Keyzer (Y.), Iets over de weekdieren. *Alb. d. Nat.* 1870. 32 bl.

Ritzema Bos, (J.), Over de schelpen, die op verschillende plaatsen van ons strand voorheerschen. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1874. bl. 82—83.

Verkrüzen (F. A.), Scheveningen, Holland. *Nachrichtsbl. deutsch. Malakoz. Ges.* 1873. Seit. 51.

Lijst van soorten; 24 zee-mollusken, 1 landslak, 1 uit zoet water »ohne Zweifel hergeweht."

Roeters van Lennep (H. C.), Conchyliën bij Twello gevonden. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1874. bl. 47—48.

N. B. Bijvoegingen en verbeteringen op deze lijst door Schepman.

Schepman (M. M.), Eenige Conchyliën in den omtrek van Rhoon verzameld. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1874. bl. 32.

5 soorten nieuw voor Nêerlands fauna.

—— Mededeeling op Conchyliologisch gebied. *Ibidem.* I. 1874. bl. 48—49.

Nieuwe Helix.

—— Conchyliën uit Limburg. *Ibidem.* I. 1875. bl. 158.

6 soorten nieuw voor de fauna.

Hoek (P. P. C.), Mollusca. Eerste jaarverslag omtrent het Zoölogisch Station. *Ibidem.* III. (1876) 1878. bl. 44bis—47bis.

Haren Noman (D. van), Lijst der Mollusca. Tweede Jaarverslag omtrent het Zoölogisch Station. *Ibidem.* III. (1877) 1878. bl. 21ter—32ter.

52 soorten, voor het grootste deel in de Noordzee gevangen.

Ubaghs (C.), Mollusques terrestres et fluviatiles des environs de Maastricht. Procès-verbal de la séance du 5 Mai 1883 de la Soc. Mal. de Belgique. p. 87—92.

Schepman (M. M.), Weekdieren der Oosterschelde. *Tijds. Dierk. Ver.* Supplementdeel I. 1884. bl. 508—515.

24 soorten.

Plaatkieuwigen [1])

1) Vóór 1750 verschenen zeer talrijke geschriften, verhandelingen en zelfs boekwerken over het voorkomen van den Paalworm aan onze kust. De eerste op dit dier betrekking hebbende aan onze kust gedane waarneming zal van September 1731 dagteekenen. Van die oudere literatuur volgt hier het voornaamste.

Naerstig en beweegelijk gebedt door order van den rabijn en de onderlingen van de hoogd. joodsche gemeente der stat Rotterdam. Wegens de bezoeking des Heeren door de knagende dijkpaelwormen. Vert. u. h. Hebreeuwsch door den rabijn. Rott., K. van Hamondt. 1732. 12 bl. 4°.

Verhaal van dijkgraaf, heemraden enz. van de vier Noorder Koggen van 29 Febr. 1732.

Historie van de oordeelen Gods door zeewormen. Rotterdam. 1733.

Sellius (Gdr.), Historia naturalis Teredinis, seu Xylophagi marini, tubulo-conchoidis speciatim belgici. Trajecti ad Rhen., Herm. Besseling. 1733. Cum IV tabul. ad vivum coloratis. 43 et 353 pag. 4°. maj.

Ook verschenen in het Hollandsch: Natuurl. Hist. v. d. Zeehoutworm of houtvreeter, inzond. van d. Nederl. Utrecht. 1733. 8°. Nieuwe Titeluitgave: Arnhemiae, Nebe. 1763.

Meese (D.), Verhandeling over de paalworm.[1]) *Verhandelingen van het Genootschap onder de zinspreuk: Floreant liberales artes.* I. Amsterdam. 1771. bl. 1.

Vrolik (G.), Leendert Bomme, verklaard voor eerste ontdekker van de werktuigelijke wijze, waarop Pholaden zich in steen boren. *Versl. Kon. Akad. v. Wet. Nat.* I. 1853. bl. 53—63.

Verslag over den paalworm, uitgegeven door de natuurkundige afdeeling der koninklijke akademie van wetenschappen. Amsterdam, C. G. van der Post. 1860. 158 pag. 4 pl. 4 tabellen. 8°.

Tweede **verslag** over den paalworm. *Versl. Kon. Akad. v. Wet. Nat.* XII. 1861. 20 pag. 4 Tab.

Derde **verslag** over den paalworm. *Ibidem.* XIII. 1862. 16 pag. 4 tab.

Vierde **verslag** over den paalworm. *Ibidem.* XV. 1863. 18 pag. 4 tab.

Vijfde **verslag** over den paalworm. *Ibidem.* XVII. 1864. 37 pag. 4 tab.

Zesde **verslag** over den paalworm. *Ibidem.* (2). I. 1865. 28 pag. 4 tab.

Zevende en laatste **verslag** over den paalworm. *Ibidem.* (2). III. 1869. 28 pag.

Belangrijk — vooral het eerste — voor het voorkomen van dit dier aan onze kust. De latere geven een verslag van proefnemingen tot weering van het dier in het werk gesteld.

Belkmeer (C.), Natuurkundige verhandeling, of waarneminge betreffende den houtuijtraspende en doorboorende zee-worm. Waarbij gevoegd is een korte beschrijving van deszelfs vijand zijnde een ander schepzel t' Amsterdam, Erven van J. Ratelband en C°. 1733. 52 bladz. Met kopere platen. 8°.

Massuet (P.), Recherches intéressantes sur l'origine, la formation, le développement, la structure et les divers espèces de vers à tuyau qui infestent les vaisseaux, les digues etc. de quelques unes des Provinces unies. Amsterdam. 1733. 233 pag. avec figures. 12°.

Werd door D. le Clercq in het Duitsch vertaald.

Rousset (**Jean Rousset de Missy**), Observations sur l'origine, la constitution et la nature des vers de mer qui percent les vaisseaux et les piliers des jetés et des estacades. 2e édit. La Haye. 1733. 52 pag. Avec 3 pl. 8°.

Beschreibung d. Holländ. See- oder Pfahlwurms. Nürnberg, P. C. Monath. 1733. 8 und 62 Seit. Mit 4 Taf. 4°.

Historie of Verzameling van de oordeelen Gods in zeewormen. Rotterdam. 1733.

Treurkreet over de zeewormen. Rotterdam. 1733.

Mobachius, De slaande hand Gods in de zeewormen, vertaald uit Nahum. I. 1733.

Lakenman (S.), Ontwerp van een onkostbaar en zeker middel tegen het afknagen van de West-Vriesche Zeedijken. Amsterdam, Erven van J. Ratelband en C°. 1733. 28 bl. 2 pl. folio.

L'Epie (Z.), Onderzoek over de oude en tegenwoordige gesteltheyd van Holland en West-Vriesland, desselfs rivieren en landen; aanwas, ophooging, zakking, laagte en dijkagie; mitsgaders eene verhandeling over de gedaante, aart en eygenschappen der zee- of kokerwormen, en de hulpmiddelen tegen dezelve: Als mede de middelen tot verbetering en versterking der zeeweeringen; voorzien enz. Tweede druk. Amsterdam, Jac. Hayman. 1753. 264 bl. Met kaart en kopere platen, dienende tot opheldering van het werk verciert. 8°.

N. B. De eerste druk is van 1734. Bl. 84—182 handelt over de zeewormen: de eerste waarneming schijnt te dagteekenen van half Sept. 1731.

Gelder (B. v.), Het gezegende Nederland, in nood door het wormgeknaauw, vert. In 8 leerredenen. Amsterdam. 1734.

Bruyn (A. de), Den zeeworm beschouwd in zijn eigen aard en natuur, waerdoor hij die schadelijke, vreeselijke en verdervende woede aenrigt in 's lands paelen en houtwerken. 1735. 190 bladz.

Verhaal van de teekenen des hemels in de kometen tot 1682. Rotterdam. 1742.

1) Zie over dit onderwerp ook nog: *Nederlandsche Jaarboeken.* Maart 1759. bl. 317. *Hollandsche wijsgeer.* Amsterdam. 1761. Num. 138, 185.

Venema (G. A.), Over den paalworm (Teredo navalis) langs de kusten van de provincie Groningen. *Bijdr. prov. Gron.* III. 1865. bl. 325–50.

Harting (P.), De borende schelpdieren. *Alb. d. Nat.* 1857. bl. 289—315.

Bespreekt de verwoesting der paalwormen enz.

Meursinge (N.), Studiën over den oester. *Ibidem.* 1864. bl. 257—288. Met 1 pl.

Baumhauer (E. H. von), Sur le Taret et les moyens de préserver le bois de ses dégâts. *Arch. Néerl.* I. 1866. Pag. 1—46. Pl. I—V.

Verslag omtrent onderzoekingen op de oester en de oestercultuur betrekking hebbende. Uitgegeven door de commissie voor het zoölogisch station der Nederlandsche Dierkundige Vereeniging. Leiden, E. J. Brill. 1883—84. (Ook verschenen als Supplementdeel I. van het *Tijds. Dierk. Ver.*) Hollandsche en Fransche tekst. 695 bladz. 16 Platen en kaarten. 8°.

Bl. 1—112 en 675—95 vermeldt de literatuur over het onderwerp oester, waaronder verschillende geschriften over het voorkomen enz. der oester op Nederlandsch gebied.

Buikpootigen

Gronovius (L. Th.), Brief van den Wel-Edelen Heer..... aan N. behelzende eene nieuwe waarneeming omtrent zeker zee-gewas. *Uitgez. Verh.* II. 1757. bl. 219—221. Pl. XIII.

Eikapsels van Purpura lapillus te Katwijk met de slak zelf waargenomen.

Beschrijving van het eijernest der zeeslek, welke wulp genoemd word. *Uitgez. Verh.* I. 1757. p. 461—465. Pl. VII.

Eierklomp van Buccinum undatum van de Nederl. kust. Verhandeling geteekend †. N.

Bomme (L.), Berischt wegens een zonderling zee-insekt, gevonden aan eenige zeewieren, gevischt op het strand van het eiland Walcheren. *Verh. Z. Gen.* I. 1769. bl. 394—402. Pl. III.

Het gekuifde of gekroonde zee-slakje. (Naaktslak).

Verloren (M. C.), Responsio ad quaestionem zoologicam: »Organorum generationis structura in iis Molluscis, quae Gastropoda-pneumonica a Cuvierio dicta sunt, additis iconibus, explicetur, et accurate exponantur diversae recentiorum scriptorum de harum partium naturâ, sententiae." *Annal. Acad. Rhen. Ultraj.* 1836—37. 64 p. Cum 7 tabulis. 4°.

Selenka, (E.), Entwicklung von Tergipes claviger. *N. Arch. f. Zool.* I. 1. 1871. S. 1—9. Taf. I—II.

Geslachtsrijpe dieren, larven en eieren aan Sertulariën in April op het strand te Zandvoort.

—— Die Anlage der Keimblätter bei Purpura lapillus. *Ibidem.* I. 2. 1872. S. 211—218. Taf. XVII.

Keyzer (Y.), Twee voor Nêerlands fauna nieuwe Helices. *Tijds. Dierk. Ver.* I. 1875. bl. 84.

Schepman (M. M.), Bijdrage tot de kennis van Lithoglyphus naticoides, Fer. *Ibidem.* I. 1875. bl. 124—131.

In de Oude Maas nabij Rhoon aangetroffen.

Jentink (F. A.), Over systematiek en generatie-organen van naakte Pulmonaten. *Acad. Proefschr.* Leiden, E. J. Brill. 1875. 68 bl. 2 pl. 8°.

»Iets" over de inlandsche soorten van Limax en Arion.

Schepman (M. M.), Over het onderscheid tusschen Succinea putris, L. en S. Pfeifferi, Rossm. *Tijds. Dierk. Ver.* II. 1876. bl. 248—253. pl. XIV. fig. 17—20.

S. Pfeifferi bij Maastricht gevonden.

Clessin (S.), Bemerkungen über die deutschen Arten des Genus Planorbis, Guett. *Jahrb. deutsch. Malakoz. Ges.* III. 1876. S. 262. sq.

Planorbis verticulus, Troschel in Holland.

Schepman (M. M.), Planorbis verticulus, Troschel. *Nachrichtsbl. deutsch. Malakoz. Ges.* 1876. S. 107.

—— Die Zungen der Hyalinen. *Jahrb. deutsch. Malakoz. Ges.* IX. 1882. S. 236. Taf. 6—8.

Behandelt ook radulae van in Nederland gevonden exemplaren.

Rosendael, (J. B. J. van), Vrucht van onderzoek op conchyliologisch gebied, nagelaten door J. B. J. van Rosendael, zijnen geestverwanten aangeboden door zijn zoon Jacques van Rosendael Jr. Amsterdam. 1884. 4 bladz. 1 plaat 4°. met den specialen titel: Malaco-Conchyliologische beschouwing der Limnaeidae.) Niet in den handel.

Koppootigen

Waarnemingen aangaande de zeekat, met eene afbeelding en beschrijving van derzelver eier-tros en jongen. *Uitgez. Verh.* I. 1757. bl. 372—88. pl. VI.

Harting, (P.), Zoölogische aanteekeningen enz. (bl. 140 van deze bibliographie.)

Kerbert (C.), Beiträge zur Kenntniss der Niederländischen Fauna. (bl. 138 van deze bibliographie).

Aanhangsel: Tunicata

Maitland (R. T.), Week- en schelpdieren in Nederland. *Bouwst.* II. Stuk 1. (bl. 196 van deze bibliographie). Tunicata. bl. 74.

5 soorten; 1 van het geslacht Botryllus, 3 van Phallusia, 1 van Cynthia.

Noman (D. van Haren), Lijst der Mollusca. 2de Jaarversl. Zoöl. Stat. (bl. 197 van deze bibliographie). Tunicata. bl. 32ter.

3 soorten: 1 van het geslacht Phallusia, 1 van Molgula, 1 van Clavelina.

C. GEWERVELDE DIEREN [1])

In 't algemeen

Knoop (J. H.), Tegenwoordige staat of historische beschrijvinge van Friesland, waarin deszelfs ligging, gesteldheid enz.; de tamme en wilde dieren; de zeeën, rivieren en meeren enz.; vervolgens de wereldlijke en geestelijke regeerings-form enz. duidelijk aangewezen worden. Alles uit oude en laatere stukken, en ten deele uit eigene ondervinding opgestelt en beschreven. Leeuwarden, A. van Linge en C°. 1763. Vierde Hooftdeel. Handelende van het vee, vee-fokkerij, wild, visschen enz. in Friesland. bl. 61—88.

Rundvee, schapen, geiten, varkens enz. in Friesland. Tam veder-vee, klein wild en wild gevogelte (perdrijsen, koer-hoenders, quartels, einden, ganzen. wilde zwanen enz.) kleine vogels, visschen (zoetwater- en zeevisschen). Geen forellen en rivierkreeften.

1) Oudere werken over de geheele afdeeling der Gewervelde Dieren van ons vaderland zijn mij niet bekend. De Heer A. A. van Bemmelen te Rotterdam was mij voor deze afdeeling behulpzaam.

Bennet (J. A.), en G. van Olivier, Verhandeling ter beantwoording der vrage: Eene naauwkeurige naamlijst der zoogende dieren, der vogelen en der amphibiën, die natuurlijke (en niet van elders overgebragte) inwoonders dezer landen zijn, met bijvoeging van derzelver verschillende namen in verschillende Nederlandsche gewesten, en de geslachts- en soortskenmerken volgens het Linneaansche stelsel zeer kort gesteld en met aanwijzing van een of meer der beste afbeeldingen van elk dier. *Holl. Maatsch. d. Wet.* XI. 1822. bl. 77—440.

Anslijn (N.), Afbeeldingen van Nederlandsche dieren. 2 Dln. 1—8ste Aflevering. Met 68 pl. Leyden, D. du Mortier en Zoon. 1820—30.

Ook ergens gevonden: Leiden. 1829—31. Livr. 1—8. (Amphib. et poissons). Avec 80 pl. color. 8°.

Ook gevonden: N. Anslijn Nz. Systematische beschrijving van Ned. dieren. Leiden. 1836—38. 4 dln. 2 dln. m. gekl. Pl.

Selys Longchamps (Edm. de), Faune Belge. 1re partie. Indication méthodique des mammifères, oiseaux, reptiles et poissons observés jusqu'ici en Belgique. Liège. 1842.

Hierin ook enkele op Nederlandsche gewervelde dieren betrekking hebbende mededeelingen.

Vrolik (W.), Het leven en het maaksel der dieren. Amsterdam, M. H. Binger en Zonen [Gebroeders Binger]. 1853—60. 3 dln. 375, 494 en 473 bladz. 8°.

Vermeldt soms of een dier inlandsch is.

[Staring (W. C. H.)], Naamlijst van alle Nederlandsche gewervelde dieren, behoorende tot den negenden jaargang van Staring's almanak voor den Landman. Zwolle, Tjeenk Willink. 1856. 25 bl. klein 8°.

Allan (F.), Het eiland Texel en zijne bewoners. Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1856. Met krt. 8°.

Spreekt ook over zoogdieren, vogels en visschen op het eiland voorkomende.

Allan (F.), Het eiland Wieringen en zijne bewoners geschetst. Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1856. Met krt. 8°.

Enkele mededeelingen over visschen, vogels en eendenkooien op het eiland.

Allan (F.), Het eiland Schiermonnikoog en zijne bewoners geschetst. Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1856. Met krt. 8°.

Weinig of niets over de fauna. Aantal paarden, runderen enz.

Allan (F.), Het eiland Vlieland en zijn bewoners geschetst. Amsterdam, Wed. Borleffs en ten Have. 1857. Met krt. 8°.

Enkele mededeelingen over wilde konijnen, vogels enz.

Bemmelen (A. A. van), Aanvulling der mededeelingen over de zoogdieren, vogels en kruipende dieren. *Bouwst.* III. Stuk IV. Uitgegeven in Juny 1866. bl. 514—532.

Aanteekening over 15 zoogdieren, over ± 90 vogels, over 7 kruipende dieren.

Wickevoort Crommelin (van), Over hermelijnen en over eenige vogels. *Tijds. Dierk. Ver.* V. 1881. bl. CV—CVII.

Talrijkheid der hermelijnen in de Hollandsche duinen enz.

Tuinen (K. Bisschop van), Diersoorten, nuttig voor landbouw en houtteelt. (Kon. Besl. v. 25 Aug. 1880. Stbl. N. 164.) Handleiding ten gebruike bij de platen van van Tuinen en Hoffmann. 2de Druk. Zwolle, J. J. Tijl. 1882. 8°.

De Atlas is in folio. Pl. 1 Zoogdieren. Pl. 2—12 Vogels. Pl. 13 Vogeleieren. Bevat afbeeldingen van alle zoogdieren en vogels, die *ten allen tijde* voor landbouw of houtteelt nuttig zijn. (Art. 1 van het K. Besluit der Wet tot bescherming van diersoorten).

Visschen [1])

In 't algemeen

(Gronovius, L. T.), Museum ichthyologicum sistens piscium indigenorum et quorundam exoticorum, quae in museo L. T. Gronovii adservantur. T. I et II. Lugd. Batav., Apud Th. Haak. 1754 et 56. 70 et 46 pag. Cum tab. 4 et 5—7. Fol.

Inlandsche vischsoorten.

Gronovius (J. F.), Vissen van Nederland. *Uitgez. Verh.* I. 1757. p. 145—159. (Vertaald door Nozeman uit *Acta Soc. R. Scient. Upsaliensis.* 1741. p. 67—76. Stockholm. 1746).

59 soorten, waaronder echter ook twee dolfijnen.

Gronovius (L. T.), Lijst van eenige Vissen van Nederland, die door Dr. J. F. Gronovius in de Acta Upsaliensia van 't jaar 1741 niet aangeteekend zijn. (Vertaald door Nozeman.) *Uitgez. Verh.* I. 1757. bl. 324—332.

42 soorten worden in deze lijst opgesomd.

Richter (J. G. O.), Vischkundige onderwijzer in eene beschrijving der visschen, den mensch opleidende tot verheerlijking van God. Dordrecht. 1780. 319 bl. 4°.

Bennet (J. A.) en G. van Olivier, Verhandeling ter beantwoording der vrage: bij welke verlangd wordt: eene naauwkeurige naamlijst der Visschen en Insecten die natuurlijke en niet slechts van elders verdwaalde inwoners dezer landen zijn enz. Naamlijst van Nederlandsche Visschen. *Holl. Maats. d. Wet.* XIII. Stuk 2. 1825. bl. 1—122.

109 soorten worden als in het Rijk der Nederlanden voorkomende aangeduid.

Ende (W. P. van den), Verslag der werkzaamheden van de vereeniging tot bevordering der inlandsche Ichthyologie. 3 deelen. Arnhem, Nijhoff. 1847—50. LXVI en 128, XVI en 203, XIV en 198 bl. 8°.

—— Eenige opmerkingen betreffende de rangschikking van de klasse der Visschen. Arnhem, Nijhoff. 1851. 16 bl. 8°.

—— Nog een woord over de rangschikking van de klasse der Visschen. Arnhem, Nijhoff. 1851. 16 bl. 8°.

Yarrell (W.), A. History of British Fishes. 3d. Ed. London, J. van Voorst. 1859. 2 vols. 1300 p. with 522 wood-engravings. 8°.

Vermeldt gewoonlijk of de behandelde visch aan onze kust voorkomt.

Winkler (T. C.), De kwab-aal verwarring. *Alb. d. Nat.* 1860. bl. 193—208.

Bespreekt een drietal visschen der Nederlandsche fauna: de puitaal, de kwab-aal en de magaal.

Bemmelen (A. A. van), Lijst van Visschen in Nederland waargenomen. *Bouwst.* III. Stuk 4. Uitgegeven in Juny 1866. bl. 418—513.

114 soorten. Opgave van „species dubiae".

Schlegel (H.), Natuurlijke Historie van Nederland. De Visschen. Haarlem, A. C. Krüseman. 1862. (Nieuwe goedkoope uitgave. Amsterdam, G. L. Funke. 1869.) 211 bladz. 21 pl. 8°.

---

1) In 1686 publiceerde Leeuwenhoek een werk over de visschen. Verdere in ons land vóór 1750 over de inlandsche visschen verschenen werken zijn mij niet bekend. In de Acta Upsaliensia van 1740, 41, 44 enz. komen mededeelingen over onze visch-fauna voor van de hand van J. F. Gronovius; deze berichten zijn echter voor het meerendeel na 1750 in het Hollandsch vertaald verschenen en in dien vorm hierachter opgenomen.

Nederland. Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland. Uitgegeven door het Departement van Binnenl. Zaken. 's Gravenhage, v. Weelden en Mingelen. 1870. Eerste stuk. Natuurkundige plaatsbeschrijving van Zeeland.

Zie aldaar: Dr. J. C. de Man, Visschen. Lijst van eetbaren zeevisch bl. 85—87.

Hubrecht (A. A. W.), Visschen. Eerste jaarverslag omtrent het Zoölogisch Station. *Tijds. Dierk. Ver.* III. (1876) 1878. bl. 47bis—49bis.

Vermelding van 17 nabij Helder—Nieuwediep waargenomen soorten.

—— Over eene nieuwe Gobiussoort uit de Noordzee, alsmede opgave van eenige zeldzamere vischsoorten op den tocht met den loodsschoener »Vlissingen N°. 10" in Juni 1877 gevangen. Tweede Jaarverslag omtrent het Zoölogisch Station. *Tijds. Dierk. Ver.* III. (1877) 1878. bl. 15ter—20ter.

Visschen van de Ooster-Schelde. *Ibidem.* Supplementdeel I. 1884. bl. 504—507.

Vermelding van de zeer gewone, minder algemeene en zeer zeldzame visschen der Oosterschelde.

Kerbert (C.), Over het voorkomen van eenige vischsoorten aan de Nederlandsche kust. *Tijds. Dierk. Ver.* VI. 1885. Verslagen. bl. CLIII - CLVI.

Pholis laevis te West-Kapelle, Centronotus gunellus bij Wieringen, Labrax lupus bij honderden te Nieuwediep aangevoerd, Labrus maculatus; Syngnathus in het Entrepot-dok te Amsterdam; Cantharus lineatus bij Nieuwediep.

Rondmuilige Visschen

Horst (R.), Petromyzon Planeri nabij Arnhem gevangen. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1878. bl. 139.

Kraakbeenige Visschen

Vrolik (G.), Ontleed- en natuurkundige aanteekeningen over den Haai. *Bijdr. d. Nat. Wet.* I. 1826. bl. 304—332.

Squalus maximus in het jaar 1821 aan onze kusten gevangen.

Beenige Visschen

Plectognathi

Wellenbergh (P. H. J.), Observationes anatomicae de Orthagorisco mola. *Dissertatio inauguralis.* Lugduni Batavorum, S. en J. Luchtmans. 1840. 30 p. c. tab. 4°.

R. T. M.(aitland), De klomp- of molensteen-visch. (Mola aspera, Bonap.) *Jaarb. N. A. M.* 1859. bl. 140—150.

Wordt af en toe door visschers in de Noordzee gevangen.

Harting (P.), Notices zoologiques, anatomiques et histiologiques sur l'Orthagoriscus ozodura; suivies de considérations sur l'ostéogénèse des Téléostiens en général. (1865.) *Verh. Kon. Akad. Wet.* XI. 1868. 48 pages. 8 planches. 4°.

Nabij den Helder gevangen.

Weekvinnige Visschen: Anacanthini

Kabeljauw. Groote hoeveelheid digt bij den wal gevangen. *Letterb.* XI. 1793. bl. 183.

Zeldzame groote Paling. [Conger vulgaris, Zeepaling]. *Ibidem.* 1816. I. bl. 317.

Op de Buitenslikken vóór den polder Roxenisse gevangen. Woog 27 ponden.

Mulder (C.), Mededeeling over reusachtige voorwerpen gevangen nabij Stavoren en Ameland in de jaren 808, 1084 en 1520. *Ibidem.* 1836. I. bl. 440.

Weekvinnige Visschen: Clupeidae [1]

Nozeman (C.), Over de Zuiderzee-haringen en de pelsers. in: Watson's Dierlijke Wereld ter beschouwing opengezet. Amsterdam, P. Meyer. 1761. bl. 214–215. 8°.

Natuurlijke Historie van den Haring (uit: Nouv. Oecon. et Litt. XIX). *Vad. Lett.* III. Stuk 2. 1763. bl. 416—426.

Haringen. Verbazende menigte op de Schelde (bij het Fort Lillo enz.) gevangen. *Letterh.* 1807. I. bl. 63.

Hoeven (J. van der), De haring en de haringvangst. Met afbeeldingen. *Alb. d. Nat.* 1852. bl. 161—175.

Winkler (T. C.), De haring. *Ibidem.* 1860. bl. 1—21.

Weekvinnige Visschen: Salmonidae

Vonck (C.), Over de zalm op onze rivieren. *Verh. Oeconomische Tak Holl. Maatsch. d. Wet.* II. [1785—87]. 1790. 24 bl.

Cuvier (G.), Règne animal. Edition IIIème. Bruxelles. 1836. Deel I. bl. 549. Over de houting (Coregonus oxyrhynchus) in het Haarlemmermeer gevangen.

Lidth de Jeude (Th. W. van), On deformities of the head in Salmonidae. *Notes from the Leyden Museum.* VII. 1885. p. 259—61. pl. VII.

Een monstrositeit van Salmo trutta, een andere van Salmo salar.

Weekvinnige Visschen: Cyprinidae

Martinet (J. F.), Wêergalooze karper in 1692 in den stroom der Meijerij gevangen. *Holl. Maatsch. d. Wet.* XI. 2. 1769. bl. 238.

Spiegelkarper.

Winkler (T. C.), De karper (Cyprinus carpio, L.). *Alb. d. nat.* 1857. bl. 275—287.

Bleeker (P.), Beschrijving en afbeelding van eene nieuwe soort van Brasem (Abramis) uit de omstreken van Leiden. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Nat.* XV. 1863. bl. 235—238. Met een Plaat.

Weekvinnige Visschen: Siluridae

Lubach (D.), De Europeesche meerval. *Alb. d. nat.* 1852. bl. 209—213.

Komt alleen in het Haarlemmermeer voor (?)

Fragment uit het dagboek van een hengelaar, behandelende de vraag: waar de visch gebleven is, bij het droogmaken van het Haarlemmermeer. *Ned. Tijds v. Jagtk.* II .1853—54. bl. 241—276.

Silurus glanis.

Harting (P.), Een exemplaar van Silurus glanis na de droogmaking van het Haarlemmermeer gevangen. *Aanteek. Verh. Sectie v. Nat. en Geneesk. v. h. Prov. Utrechtsch Genoots v. K. en W.* 1857. bl. 12.

Winkler (T. C.), De Meerval. Het eten en het aanfokken van visch. *Jaarb. N. A. M.* 1871. bl. 179—195. Met eene Plaat.

---

1) Over de haring (en vooral over de haringvisscherij) bestaat een zeer rijke literatuur. Reeds in 1649 publiceerde M. Schoockius, zijn „Tractatus de Harengis, vulgo Halecibus dictis",

Stekelvinnige Visschen

Beschrijving van een ongemeenen inlandsen vis. *Uitgez. Verh.* I. 1757. p. 581—584. Pl. IX. fig. 3—4.

Opstel geteekend N. Het dier woont in de Noordzee, Zuiderzee en het IJe. (Blenniussoort.)

Beschrijving van den rivier-harder. *Uitgez. Verh.* I. 1757. p. 576—580. Pl. IX. fig. 1—2.

Dit opstel is geteekend N. †. In de Vecht gevangen.

Zwaardvisch in den Dollart gevangen. *Letterb.* 1815. II. bl. 271.

Lang 11 voeten, zwaar 800 ponden.

Bakker, (G.), Osteographia piscium; Gadi praesertim aeglefini, comparati cum Lampride guttato, specie rariori. Icones acced. forma majore. Groningae, van Boekeren. 1822. Cum. 13 tab. 8°.

Bl. 170—212, Over Lampris guttatus, Retz. (Koningsvisch) aan de Groningsche kust waargenomen.

Winkler (T. C.), Iets over den Pieterman. *Alb. d. Nat.* 1857. bl. 24—32.

—— Eenige bijzonderheden over den Baars. *Ibidem.* 1857. bl. 148—159.

Hubrecht (A. A. W.), Eene nieuwe Scomberoid voor onze visch-fauna. *Tijds. Dierk. Ver.* IV. 1879. Verslagen. bl. 9.

Pelamys sarda, CV.

Amphibien en Reptilien [1])

In 't algemeen

Bemmelen (A. A. van), Lijst der tot heden in de Nederlanden waargenomen kruipende dieren. *Bouwst.* III. Stuk 2. Uitgegevén in July 1862. bl. 96—100.

16 soorten.

Schlegel (H.), Natuurlijke Historie van Nederland. De kruipende dieren. Haarlem, A. C. Krüseman. 1862. (Nieuwe goedkoope uitgave: Amsterdam, G. L. Funke. 1870.) 44 blz. met 11 gekleurde platen. 8°.

Bespreekt de in Nederland voorkomende hagedissen, slangen, kikvorschen en salamanders.

Amphibien

Hasselt (J. C. van), Observationes de metamorphosi quarundam partium. Ranae temporariae. Groningae, Oomkens. 1820. 51 p. c. 3 tab. 8°.

Altena (H. L. van), Commentatio ad quaestionem philosophicam systematica enumeratio specierum indigenarum reptilium ex ordine batrachiorum. *Annal. Acad. Lugd. Bat.* 1828—29. 76 p. c. 4 tabul. 4°.

Deen (J. van), Anatomische Beschreibung eines monströsen, sechsfüssigen Wasser-Frosches (Rana esculenta). Leiden, S. und J. Luchtmans. 1838. 24 S. Mit 2 Taf. 4°.

Nabij Rotterdam gevangen.

---

1) Oudere systematische werken over de dieren dezer klassen zijn in ons vaderland niet verschenen. Een uitvoerige beschrijving van de kikvorsch vindt men bij Swammerdam, Bijbel der Natuure l. c. Om redenen die voor de hand liggen werden in deze bibliographie de twee klassen tegelijk behandeld.

J. M. K., Iets aangaande den boomkikvorsch. *Letterb.* 1841. I. bl. 140—141.

—— Nog iets over den loofvorsch. *Ibidem.* 1842. I. bl. 143—144.

Komt in Gelderland voor.

—— Nog iets omtrent den loof- of boomkikvorsch. *Ibidem.* 1843. I. bl. 381—382.

V(erster) v(an) W(ulverhorst), Iets over de salamanders. *Jaarb. N. A. M.* 1859. bl. 115—124.

Ankum (H. J. van), Iets over kruipende dieren en hunne gedaantewisseling. *Nut. v. 't Alg. Alm.* 1872. bl. 41—56. Met houtsneden.

Rana, Bufo, Triton uit ons land.

Weber (Max), Rana arvalis, Nilsson (Rana oxyrrhinus, Steenstrup), Eene voor de Nederlandsche fauna nieuwe soort. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1878. bl. 149—152.

Tusschen Asselt en Apeldoorn werd een Ex. dezer soort gevangen.

Reptilien

Iperen (J. van), Bericht wegens eene schild-padde, aan de kust van Zeeland. *Verh. Z. Gen.* VI. 1778. bl. 620—624.

Groote schildpad waargenomen op de hoogte van de Domburgsche Steenbaak. N. B. Houttuyn (Nat. Historie VI.) verhaalt van een schildpad in het Wykermeer bij Beverwijk ten jare 1707 aangetroffen. Het bericht dienaangaande is ontleend aan de Kronyk van Medemblik. Hoorn. 1786. bl. 281.

Lier (J. van), Verhandeling over de slangen, die in het Landschap Drenthe gevonden worden. Met bijvoeging van eenige aanmerkingen en bijzonderheden, tot deze en andere slangsoorten betrekkelijk. Uitgegeven te Amsterdam en Groningen, bij de Erven Houtuin en L. Huisingh, Boekverkoop. 1781. Holl. en Fransche tekst. 372. bladz. 3 pl. 4°.

A. Z., Te Wormerveer een schildpad gevangen. *Zaanl. Jaarb.* 1851. bl. 30.

Vogels [1]

In 't algemeen

Moehring (P. H. G.), Geslachten der vogelen. Uit het latijn vertaald en met aanteekeningen vermeerderd door C. Nozeman en naar die vertaling uitgegeeven en met eene voorreeden, aantekeningen en naamlijst der voornaamste schrijveren, die over de vogelen geschreven hebben, vermeerderd door A. Vosmaer. Amsterdam. 1758. 97 blz. 8°.

(Het origineel verscheen: Auricae. 1752.

Vosmaer (A.), Beredeneerde catalogus van eene bij uitstek fraeye verzameling zoo van inlandsche als uitheemsche vogelen, viervoetige en gekorvene dieren. 1764.

—— Beredeneerde catalogus (in systematische orde, van veelerleye inlandsche als ook vreemde naturalia uit alle drie de regna naturae). 1765.

„Welke twee Catalogi, vooral in 't stuk der vogelen, als eene soort van gedeeltelijke Nederlandsche fauna kunnen aangemerkt worden." (Nozeman, wat is er tot nu toe over de natuurlijke historie van ons vaderland geschreven. p. 30.)

1) De vogels in ons vaderland zijn vóór 1750 nooit in een afzonderlijk daaraan gewijd geschrift behandeld. Van Leeuwenhoek bestaat er een in 1686 te Leiden verschenen verhandeling „Over de vogelen."

Nozeman en Sepp, Nederlandsche vogelen; volgens hunne huishouding, aart, en eigenschappen beschreven door Cornelius Nozeman; en verder, na zijn Ed. overlijden, door Martinus Houttuyn; alle naer 't leven geheel nieuw en naeuwkeurig getekend, in 't koper gebragt, en natuurlijk gekoleurd door, en onder opzicht van Christ. Sepp en Zoon. Amsterdam, J. C. Sepp en Zoon. 1770, 1789, 1812, 1826, 1829. 5 Deelen. Met 250 gekl. Pl. in gr. folio.

In ieder deel zijn 50 pl. 5de Deel voortgezet door Mart. Houttuyn. Deel I—IV en V. Stuk 1 met doorloopende pagineering van 1—452. Deel I ook 1789.

Heerkens (G. N.), Aves Frisicae (versibus jambicis descriptae, cum notis). Rotterrodami, Apud C. R. Hake. 1787. 298 pag. Cum. tab. aen. 8°.

Alauda, Loxia, Pica, Hirundo, Anser, Regulus, Coturnix, Sturnus, Turdus, Merula, carmine descriptae.

Breugel (H. G. van), Naspooringen aangaande de oönlogie, of eierkunde en de oorspronkelijke voortteeling van menschen en beesten. Dordrecht, N. van Eysden & C°. en A. van Kieboom. 1795. 480 bladz. en Naschrift van 3 bladz. 8°.

bl. 17—26. Iets over de eieren der vogels.

Temminck (C. J.), Manuel d'ornithologie, ou tableau systématique des oiseaux qui se trouvent en Europe. 2me édit. 4 vol. Paris, d'Ocagne, H. Cousin. 1820, 35, 39, 40. 8°. De eerste druk verscheen te Amsterdam in 1815. Deel I in het Hollandsch verschenen: Handboek tot de kennis der Europeesche vogelen. Uit het Fransch. Amsterdam. 1824.

Braak (J.), Responsio ad quaestionem, ab ord. disc. mathem. et phys. in Acad. Groningana, anno MDCCCXXI propositam: «Quaeritur catalogus avium, in provincia Groningana indigenarum, addita accurata illarum descriptione, differentia generica et specifica, vivendi ratione et moribus, allatis unius alteriusque scriptoris imaginibus et adjuncta »iconum Nozemanniorum critica," quae praemio ornata est. *Annal. Acad. Groning.* 1821. 209 Pag. 4°.

Schlegel (H.), Verhandeling ter beantwoording der vrage: Daar er nog veel duisterheid en verschil van gevoelens plaats heeft omtrent de gewesten, waarheen zich de bij ons bekend gewordene trekvogels begeven, verlangt de Maatschappij bijeengebracht te zien, al hetgeen daaromtrent bij ondervinding of door verhalen van wel geloofwaardige schrijvers is bekend geworden. *Holl. Maatsch. d. Wet.* XVI. 1828. bl. 129—292.

Vele der inlandsche vogels worden afzonderlijk behandeld.

Konijnenburg (J.), Verhandeling over de trekvogels, die gewoon zijn de Nederlanden jaarlijks te bezoeken, met opgave van tijd en plaats, vanwaar zij komen, en waarheen zij verreizen, uit de getuigenissen van bevoegde schrijvers opgemaakt. *v. Kampen. Mag.* IX. 1829. bl. 135—174.

Hermans Jr. (H.), Beknopte natuurlijke geschiedenis der zeldzaamste en meest belangrijkste in- en uitlandsche vogelen. Amsterdam, Gebroed. van Arum. 1829. 8°. Met atlas van 116 gekleurde platen in 4°.

Vrolik (W.), Dierkundige bijzonderheden. *Instituut.* Over den jare 1846. bl. 158—162.

Hierin een mededeeling van J. W. van den Broek over zeldzame vogels.

Selys Longchamps (Edm. de), Observations sur les phénomènes périodiques du règne animal et particulièrement sur les migrations des oiseaux en Belgique de 1841—46. *Mémoires de l'Acad. Roy. de Belgique.* XXI. 1848.

Hierin vermelding van waarnemingen in Gelderland gedaan.

Sassen (H.), De trekvogels in Nederland. *N. Tijds. v. Jagtk.* I. 1852. bl. 235—244.

Schlegel (H.), Naamlijst der tot heden in de Nederlanden, in den wilden staat waargenomen vogels. *Bouwst.* I. Stuk 2. Uitgegeven in April 1852. bl. 58—103.

255 soorten.

Graaf (G. M. de), Mededeelingen betreffende onze inlandsche vogelen. *Bouwst.* I. Stuk 3. Uitgegeven in December 1852. bl. 155—164.

Aanteekeningen over ruim 80 soorten, waaronder een enkele, die niet in de lijst van Schlegel (*Bouwst.* I. p. 58) voorkomt.

Aanteekeningen betreffende de inlandsche vogelen, medegedeeld door de HH. Baron B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis, P. Six, Mr. J. P. van Wickevoort Crommelin, B. Harmsen en A. A. van Bemmelen. *Ibidem.* I. Stuk 4. Uitgegeven in July 1853. bl. 207—214.

Aanteekeningen over 104 soorten, waarvan 5 niet in de naamlijst van Schlegel (*Bouwst.* I. bl. 58) voorkomen.

Schlegel (H.), De vogels van Nederland beschreven en afgebeeld. Leyden, P. W. M. Trap. 1854—59. 1 deel tekst en 2 deelen met 362 gekl. pl. 700. blz. 12°.

(Zie bladz. 136 van deze bibliographie.)

Gavere (C. de) en A. A. van Bemmelen, Lijst van vogels in de provincie Groningen en op het eiland Rottum waargenomen. *Bouwst.* II. Stuk 2. Uitgegeven in Juny 1856. bl. 119—130.

181 soorten; 5 ontbreken op de lijst van Schlegel.

Bemmelen (A. A. van), De vogels aan het strand der Noordzee. *Jaarb. N. A. M.* 1856. bl. 131—141.

Waarnemingen betreffende vogels in Nederland in den wilden staat aangetroffen, benevens eenige hunner landnamen, medegedeeld door Mr. J. P. van Wickevoort Crommelin te Zandpoort; B. Harmsen te Zutphen; Dr. G. T. Westerman, te Amsterdam; C. de Gavere te Groningen; F. J. J. van Hoven, te Muizerich bij Vught; G. M. de Graaf en A. A. van Bemmelen, te Leiden. *Bouwst.* II. Stuk 3. Uitgegeven in January 1858. bl. 207—220.

155 soorten worden genoemd; hiervan komen er 19 niet voor op de lijst van Schlegel.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Nog eenige bouwstoffen voor de ornithologie van Nederland. *Ibidem.* II. Stuk 3. Uitgegeven in January 1858. bl. 287—291.

Aanteekeningen over 44 soorten; 4 soorten hiervan ontbreken op de lijst van Schlegel.

Schlegel (H.), Over eenige in Nederland waargenomen vreemde vogelsoorten. *Jaarb. N. A. M.* 1860. bl. 177—185. Met een afbeelding.

—— Natuurlijke Historie van Nederland. De vogels. Haarlem, A. C. Kruseman. 1860. (Nieuwe goedkoope uitgave: Amsterdam, G. L. Funke. 1870). 2 deelen 263 blz. met 35 platen. 8°.

Boldamus (E.), Ornithologische reis in Nederland. *Letterb.* 1861. bl. 298.

Deelt iets mede over de diergaarden en musea in ons land.

Harting (P.), Een bezoek aan het Schollevaars-eiland. *Alb. d. Nat.* 1864. bl. 243—253. Voorloopig bericht in: *Aanteek. verh. sectie v. Natuur- en Geneesk. Prov. Utrechts G. v. K. en W.* 1864. bl. 5—6.

Aanteekening over de vogel-fauna van het eiland.

Muller (Ad. en K.), Zangers der Natuur. Vrij bewerkt naar het Hoogduitsch door C. de Gavere. Groningen, J. B. Wolters. 1866. 4 en 132 bl. Met 8 houtsneden. 8°.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Bijdrage tot de vogelfauna van Nederland. *Ned. Tijds. v. Dierk.* III. 1866. bl. 242—248.

Behandelt voornamelijk de vogels van den boschrijken duinkant.

Albarda (H.), Naamlijst der in de Provincie Friesland in wilden staat waargenomen vogels. *Bouwst.* III. Stuk 4. Uitgegeven in Juny 1866. bl. 298—333.

207 soorten; 8, die niet op de lijst van Schlegel voorkomen.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Notes ornithologiques. *Arch. Néerl.* II. 1867. p. 66—88.

1°. Sur le Circus aequipar. 2°. Sur le Phalaropus hyperboreus. 3°. Sur le Procellaria leucorhoa.

—— Notes ornithologiques sur la faune des Pays-Bas. *Ibidem.* IV. 1869. p. 231—238.

Aanteekeningen over 24 inlandsche vogelsoorten.

—— Remarques sur la faune ornithologique de la Hollande. *Ibidem.* IV. p. 379—398.

Aanteekeningen naar aanleiding van het verschijnen van von Droste-Hülshoff's Ornithologie van het eiland Borkum.

Venema (G. A.), Over het eiland Rottum. *Bijdr. Prov. Groning.* IV. 1869. bl. 379—421. 1 pl.

Hoofdstuk I. De physionomie van het eiland en de vogels, die er hunne broedplaats kiezen.

Keulemans (J. G.), Onze vogels in huis en tuin, beschreven en afgebeeld. Leiden, P. W. M. Trap. 1869—76. 3 dln. Met 200 gekl. platen. 8°.

Blocquery Jun. (J. C. van de), Het nut der vogels. *Mededeelingen en berichten van het hoofdbestuur aan de afdeel. der Holl. Maats. v. Landbouw.* 1872.

Levenswijze enz., mededeelingen omtrent een aantal inlandsche vogelsoorten.

Cattie (J. Th.), Tabellarisch overzicht van het nut en de schade der inlandsche vogels. Arnhem, D. A. Thieme. 1874. (Tabel in boekformaat 8°. opgevouwen).

Beschermt en verzorgt de vogels. Een roepstem tot alle landbouwers en boomkweekers, jagers en liefhebbers van vogels. Uit het Hoogd. met aant. van den vertaler (D. J. L. de Bruyn). Utrecht, Dannenfelser. 1874. 8°.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Nouvelles ornithologiques sur la faune des Pays-Bas. *Arch. Néerl.* X. 1875. p. 166—180.

Aanteekeningen omtrent een dertigtal in Nederland waargenomen voorwerpen; één nieuw voor de fauna.

Staring (W. C. H.), Onze vogels, de nuttige en schadelijke. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1875. 61 bl. 8°.

Broers (H. J.), De vogels. Iets uit de natuurlijke historie aan mijne kinderen verteld. Utrecht, J. L. Beyers. 1875. 102 bl. 8°.

Musschenbroek (S. C. J. W. van), Aanteekening omtrent de avifauna van Terschelling. *Tijds. Ned. Dierk. Ver.* IV. 1879. bl. 168—173.

53 soorten gedurende een kort bezoek aan het eiland waargenomen.

Bemmelen (A. A. van), Een en ander over in ons land waargenomen vogels. *Ibidem.* IV. 1879. Verslagen. bl. LXX—CIV.

Aanteekeningen over talrijke soorten.

Roelofs (W.), Eene kolonie van aalscholvers en lepelaars in de Horstermeer. *Alb. d. Nat.* 1880. bl. 273—279.

Beide vogels broeden in grooten getale op een der eilanden in de Horstermeer.

Wickevoort Crommelin (J. P. van) Eenige aanteekeningen omtrent inlandsche vogels. *Tijds. Dierk. Ver.* V. 1881. Verslagen. bl. XXXII—XXXVII.

Voornamelijk naar aanleiding der aanteekeningen van A. A. v. Bemmelen in *Tijds.* IV. 1879.

Ritsema Czn. (C.), Drietal feiten op de avifauna van Nederland betrekking hebbende. *Ibidem.* V. 1881. Verslagen. bl. XLV.

Broeden van de zwarte roodstaart in Nederland; waarnemen van de kleine gele kwikstaart; nestelen van de houtduif op een duintop in het zand.

Onze gevederde vrienden. Wekelijksch Tijdschrift voor vogelliefhebbers, kweekers en handelaars. (Onder redactie van A. Nuyens). Amsterdam, A. de Lange. 3 dln. 1881—82; 83—84; 84—85. 4°.

Hierin opstellen over inlandsche vogels.

Verloren van Themaat (M. C.), Beschouwing over het nut van insecten-etende vogels voor de landhuishouding. *Verslag verhandelde XXXVIIste Nederl. Landhuish. Congres.* Amersfoort, Slothouwer. 1884. 17 bl. 8°.

Handelt over nuttige en schadelijke vogels en insecten.

Albarda (H.), Naamlijst der in de provincie Friesland in wilden staat waargenomen vogels, met vermelding van al de soorten, die in Nederland voorkomen. Leeuwarden, Coöperatieve Handelsdrukkerij. 1885. 147 bladz. 8°. Niet in den handel.

242 soorten in Friesland waargenomen.

Zwemvogels

Bouman (J.), Over de ganzen. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1852. bl. 35—37.

(Zie ook: *Tijdschr. t. bevord. v. Nijverheid.* V. 1839. bl. 677—679.)

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Notice sur les canards observés en Hollande. *Ned. Tijds. v. Dierk.* I. 1863. bl. 172—178.

18 soorten tot hiertoe in Holland waargenomen.

—— Hybrides de Canards. *Ibidem.* II. 1865. bl. 294—297.

Bastaarden van Anas boschas en A. crecca en Anas acuta en penelope in het wild waargenomen en geschoten.

—— Description d'un canard Hybride. *Ibidem.* III. 1866. bl. 309—312.

Bastaarden van Anas boschas en A. acuta.

—— Contributions à l'hybridologie ornithologique. *Arch. Néerl.* II. 1867. p. 447—452.

Cycnus olor et Anser cinereus domesticus; Anas boschas et Anas acuta; Anas acuta et Anas strepera.

Bouman (J.), Iets over het houden van zwanen. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1872. bl. 42—44.

(Zie ook: *Lb. C.* 1876. N°. 29.)

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Notes sur quelques canards observés en Hollande. *Arch. Néerl.* VII. 1872. p. 130—139.

Bastaarden in wilden staat uit ouders van verschillende soort geboren.

Venema (G. A.), Over de eenden. *Alb. d. nat.* 1873. bl. 257—275.

Telt de soorten van eenden op, die men in de provincie Groningen aantreft.

—— Over de ganzen. *Ibidem.* 1874. bl. 325—354.

Bespreekt de soorten van ganzen, die ons land bezoeken.

—— Zwanen. *Ibidem.* 1877. bl. 51—60.

Zoowel zwanen, die ons land bezoeken, als zulke, die er gekweekt worden.

MOERASVOGELS [1])

V(rolik) (W.), Bijdrage tot de in de Amsterdamsche Courant van 23 January 1824 geplaatste waarneming van eene in de provincie Groningen gevangene kleine trapgans. *Letterb.* 1824. I. bl. 89—90.

Een wijfje van Otis tetrax, Linn.

Zwarte Ooijevaars. *Ibidem.* 1824. II. bl. 221—222.

Drie ex. van Ciconia nigra, Bellon in Groningen gezien.

Ooijevaars 25 December 1830 bij de Punt te Groningen waargenomen. *Ibidem.* 1831. I. bl. 31.

Overwintering van ooijevaars onder Voorst. *Ibidem.* 1831. I. bl. 58.

Zwarte verscheidenheid van den ooijevaar in Gelderland waargenomen. *Ibidem.* 1830. I. bl. 366.

Overwintering van een ooijevaar op Laarwoud onder Zuidlaren (Drenthe). *Ibidem.* 1834. I. bl. 63.

Verster van Wulverhorst (A. H.), Iets over de houtsnip. *Ned. Tijds. v. Jagtk.* I. 1852. bl. 97—107. Met plaat.

Over den kievit en zijne eijeren. *Ibidem.* III. 1855. bl. 214—225.

D. G. (H. W. de Graaf), Een trekvogel. *Jaarb. N. A. M.* 1855. bl. 173—182.

Levenswijze, voorkomen enz. der houtsnip.

Ooijevaars te 's Gravenhage. *Mededeelingen van de vereeniging tot beoefening der geschiedenis van 's Gravenhage.* II. 1867. bl. 193.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Notes sur les râles des Pays-Bas. *Arch. Néerl.* VIII. 1873. p. 297—322.

5 inlandsche soorten van het geslacht Rallus.

Venema (G. A.), Over den kieviet. *Alb. d. nat.* 1876. bl. 56—64.

Bruinsma (J. J.), Over een abnormaal gekleurd kievietsei. *Ibidem.* 1884. bl. 139—147.

HOENDERACHTIGE VOGELS

Verster van Wulverhorst (A. H.), De fasant. *N. Tijds. v. Jagt.* I. 1852. bl. 339—350.

Eenige opmerkingen over het veldhoen of patrijs, alsmede omtrent de behandeling van eene patrijzenjagt. *Ibidem.* II. 1853—54. bl. 206—214.

V.(erster) v.(an) W.(ulverhorst), Het korhoen. *Jaarb. N. A. M.* 1855. bl. 149—152.

—— Het zandhoen uit de steppen van Azië in Noord-Holland geschoten. *N. Tijds. v. Jagtk.* VIII. 1860. bl. 17—20.

Winkler (T. C.), Het steppenzandhoen in onze duinen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1865. bl. 51.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Observations sur Syrrhaptes paradoxus. *Ned. Tijds. v. Dierk.* I. 1863. bl. 219—227.

Hoenderachtige vogel van Westelijk-Azië, die zich af en toe in Europa en ook in Nederland vertoont.

---

1) Van de hand van M. Schoockius bestaat er een Tractatus de Ciconiis van 1661.

Selys Longchamps (Edm. de), Apparition du Syrrhapte hétéroclite en Belgique. *Bull. de l'Acad. Roy. d. Belgique.* (2). XVII. 1864. p. 22—25.
Opgave van in Holland geschoten voorwerpen.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Addition à l'article de Syrrhaptes paradoxus. *Ned. Tijds. v. Dierk.* III. 1866. bl. 239—241.
Bespreekt het voorkomen van dezen vogel in Europa.

Hoorn (C. A. W. van), Onze kippen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1870. bl. 130.

ROOFVOGELS

Arenden. Ganzen-arend in Noord-Brabant geschoten. *Letterb.* 1829. I. bl. 59.

—— *Ibidem.* 1834. II. bl. 428.
Arend te Sparendam geschoten.

Ackersdijck (W. C.), De valkenjagt te Valkenswaard en Waalre. *Ibidem.* 1838. II. 179—181.

Schinkel (A. D.), Nog iets over de valkenjagt. *Ibidem.* 1838. II. bl. 270—271.

Schlegel (H.) et A. Verstervan Wulverhorst, Traité de fauconnerie. Ouvrage orné de 17 Pl., exécutées sous la direction de Mr. A. Arnz. Leide et Düsseldorf. Arnz et C°. 1844—1852. Impér. fol.

—— Over de inlandsche dag-roofvogelen. *N. Tijds. v. Jagtk.* I. 1852. bl. 1—36.
Optelling en beschrijving van 14 soorten.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Notes sur les Busards indigènes. *Ned. Tijds. v. Dierk.* II. 1865. p. 3—6.
Bespreking van drie in Nederland voorkomende soorten.

—— Additions à l'article des Busards indigènes. *Ibidem.* III. 1866. p. 237—238.
Handelt over dezelfde soorten.

ZANGVOGELS

N(ozeman) (C.), Beschrijving van een leeurik met een bek als van de kruisvink. *Uitgez. Verh.* III. 1758. bl. 479—480. Pl. XXVI. Fig. 9.
Onder andere leeuwrikken te Bloemendaal gevangen.

Aëdologia, of verhandeling van den nachtegaal; waar in de aart en wijze om denzelven met het net te vangen, met weinig moeite in een kouw te onderhouden, en het geheele jaar door desselvs aangenaam gezang te genieten, beschreven word. Teffens met nuttige en leezenswaardige aanmerkingen over de natuur van deezen vogel voorzien, en met de daartoe noodige kopere plaat versierd. Te Amsterdam, bij Dirk onder de Linden, boekverkooper in de Kalverstraat. 1759. 136 blz. klein 8°.

N.(ozeman), Beschrijving van de water-spreeuw. *Uitgez. Verh.* V. 1760. bl. 68—76. Pl. XXXIII.
Bij Bloemendaal gevangen.

Vrolik (W.), Dierkundige bijzonderheden. *Instituut.* VI. 1846. bl. 158—162. 1 pl.
Een koppel van 6—7 kruisbekken met witte schilden te Baarn gezien.

Meursinge (N.), Verhandeling over de bonte kraai (Corvus cornix) uit het oogpunt van natuurlijke historie en ontleedkunde, zijnde een antwoord op eene door de faculteit der wis- en natuurkundige wetenschappen uitgeschreven prijsvraag, met den gouden eereprijs bekroond. Groningen, J. Oomkens. Jz. 1851. 332 bl. Met 4 platen. 8°.

Dierkundige verscheidenheden. V. Beschrijving van Turdus sibiricus, door G. M. de Graaf. *Bouwst.* II. Stuk 3. Uitgegeven in January 1858. bl. 311—312.

Schlegel (H.), Notice sur le genre Corvus. *Bijdr. t. d. Dierk.* Achtste aflevering. 1859. bl. 1—16. 3 (4) platen.

Corvus corax en corone inlandsch.

Wickevoort Crommelin (J. P. van), Notes sur les Bergeronnettes observées en Hollande. *Ned. Tijds. v. Dierk.* III. 1866. bl. 313—317.

Behandelt de kwikstaarten van Holland en van andere landen in Europa

Bemmelen (A. A. van), De pestvogels (geene voorspellers van strenge winters, pest enz. voor Nederland). *Jaarb. N. A. M.* 1867. bl. 163—171.

S.(loet) t.(ot) O.(ldhuis), De ortolaan in Overijssel. *Alb. d. Nat.* 1876. bl. 224.

Brants (D. J. R.), De ortolaan in Nederland. *Ibidem.* 1876. bl. 354.

De ortolaan (Emberiza hortulana) komt niet alleen in Noord-Brabant voor, maar ook in Overijsel.

Molenaar (J.), De winterkoning of een kijkje in mijn kamerkooi. *Ibidem.* 1876. bl. 259—270.

Iets over het voorkomen van Troglodytes europaeus in ons land.

—— Onze vinken. *Ibidem.* 1877. bl. 323—337 en 355—370.

Bespreekt de in ons vaderland voorkomende vinken.

Balen (J. H. van), De grasmusch. *Ibidem.* 1880. bl. 381—86.

Vier soorten van Sylvia's zijn inlandsch.

—— Het gekraagde roodstaartje (Luscinia phoenicura). *Ibidem.* 1882. bl. 185—189.

—— Onze boschzangers. *Ibidem.* 1882. bl. 277—283.

Drie soorten van Phylloscopus zijn inlandsch.

—— De kleine karkiet (Calamoherpe arundinacea). *Ibidem.* 1883. bl. 61—63.

Collot d'Escury (Th.), De grauwe klauwier. *Ibidem.* 1884. p. 253—58.

Klimvogels

Schlegel (H.), Verhandeling ter beantwoording der vrage: Geeft de ontleedkundige en physiologische kennis van het maaksel van den koekoek of de leefwijze van dezen vogel eenige gronden aan de hand, om te verklaren, welke de reden zij, dat deze vogel geen nest maakt, en zijne eijeren niet zelf uitbroeit? Zoo neen, welke is dan de oorzaak van dit merkwaardig verschijnsel? *Natuurk. Verh. v. d. Holl. Maatsch. d. Wetens.* XIX. 1831. bl. 237—268. Met een plaat.

Zoogdieren [1])

In 't algemeen

Zimmermann (E. A. G.), Specimen zoologiae geographicae, Quadrupedum domicilia et migrationes sistens. Dedit, tabulamque mundi zoographicam adjunxit etc. *Lugd. Batav.*, T. Haak &. Soc. 1777. 685 pag. 4 maj.

N. B. In 1786—1791 zag te Utrecht bij G. T. van Paddenburg en Zoon een Hollandsche vertaling van de hand van P. Boddaert, Med. D., het licht. Twee deelen. 160 en 196 en 515 bladz.

Pasteur (J. D.), Beknopte natuurlijke historie der zoogende dieren. Leiden, Honkoop en Mortier. 1793—1800. 3 dln. Met pl. 8r.

Geeft onder meer eene uitvoerige opgaaf van de aan onze kusten gestrande Cachelotten en op pl. 27 een afbeelding van een dier voorwerpen.

Temminck (C. J.), Monographies de mammalogie, ou description de quelques genres de Mammiféres, dont les espèces ont été observées dans les différens musées de l'Europe. Ouvrage accompagné de planches d'ostéologie, pouvant servir de suite et de complément aux notices sur les animeaux vivants par G. Cuvier, dans ses recherches sur les ossements fossiles. Tome I. Paris, A. Bertrand. 25 pl. 4°. Tome II. Leide, van der Hoek. 44 pl. 4°.

Schinz (H. R.), Natuurlijke historie der zoogdieren. Met atlas van 168 pl. Amsterdam. 1845. 2 dl. gr. in 4°.

Sélys—Longchamps (Edm. de), Essai sur l'histoire naturelle du Brabant par feu M.... (le professeur van Mons). Mammifères. *Mém. de l'Acad. Roy. d. Belg.* XXIV. 1852. 28 pag.

Schlegel (H.), De zoogdieren van Nederland. Amsterdam. 1852. Met platen. 4°.

Blasius (J. H.), Fauna der Wirbelthiere Deutschlands und der angrenzenden Länder von Mittel-Europa. Braunschweig, Vieweg & Sohn. 1857. 1er Band. Säugethiere. VI & 549 S. Mit 290 Holzschnitten. 8°.

Niet verder verschenen.

Schlegel (H.), Natuurlijke historie van Nederland. Zoogdieren. Haarlem, A. C. Kruseman. 1862. 133 bl. met 20 platen. 8°. (Nieuwe goedkoope uitgave: Amsterdam, G. L. Funke. 1870.)

Zoowel de in Nederland in den wilden, als in den tammen staat voorkomende zoogdieren worden besproken.

Bemmelen (A. A. van), Lijst der zoogdieren, tot heden in den wilden staat in Nederland waargenomen. *Bouwst.* III. Stuk 3. Uitgegeven in February 1864. bl. 228—254.

56 soorten.

Staring (W. C. H.), Over nuttige zoogdieren. *Tijds. d. Ver. v. Volksvl.* 1874. bl. 193—209.

Bespreekt enkele inlandsche roofdieren, spits- en vledermuizen.

---

1) Behalve daar, waar het de vermelding geldt van op onze kust gestrande walvischachtige dieren, vinden wij in de literatuur vóór 1750 niet veel aangeteekend omtrent de zoogdieren onzer fauna.

Balen (J. H. van), Het leven en de huishouding der dieren van Nederland. Met een inleidend woord van E. Laurillard. I. De zoogdieren. Amsterdam, D. B. Centen. 1877. 132 bl. 12 houtsnêefig. kl. 8°.

Winkler (T. C.), De huisdieren. Haarlem, Erven Loosjes. 1882. 8°.

Ook afzonderlijk verschenen bij denzelfden uitgever:

Winkler (T. C.), De ezel, het muildier en de muilezel. 1881. 26 blz. 8°.

—— Het paard. 1881. 82 blz. 8°.

—— Het schaap en de geit. 1881. 50 blz. 8°.

—— Het zwijn. 1881. 36 blz. 8°.

—— De hond. 1882. 58 blz. 8°.

—— De kat. 1882. 18 blz. 8°.

—— Het konijn, de haas en het haaskonijn. 1882. 20 blz. 8°.

—— Het rund. 1882. 84 en 2 blz. 8°.

Walvischachtige dieren [1])

Wagenaar (J.), Vaderlandsche historie enz. Amsterdam, Tirion. 1749—59. 8°.

Deel IX. bl. 87 en 158 over de walvisschen hier te lande gestrand in 1598 en 1617.

—— Idem. Bijvoegsels en naleezingen door H. van Wijn, N. C. Lambrechts enz. Amsterdam, J. Allart. 1798. 8°.

bl. 351: Eenige walvisschen op onze kusten gestrand.

Schrevelius (Th.), Harlemias, of eerste stichting der stad Haarlem. 2e druk. Haarlem, Marshoorn. 1754. Met 48 grav. 4°.

Vermeldt o. a. de groote zeedieren, die in 1402, 1500, 1501, 1520 en 1522 nabij Zandvoort aan de Hollandsche kust gestrand zijn.

Houttuyn (M.), Natuurlijke historie enz. Over walvisschen aan onze kusten gestrand: Deel I. Stuk III. (1762) bl. 478—82. Over cachelotten of potvisschen: Ibidem. bl. 494, 506—509, 519—526.

Camper (P.), Verhandeling over het gehoor van den cachelot, of potwalvisch. *Holl. Maatsch. d. Wet.* IX. 1767. bl. 193—229. 3 pl.

Er blijkt uit (bl. 194), dat een Cachelot in 1762 op den noordhoek van het eiland Griend gestrand is.

---

1) *Van oudere geschriften, die op aan de Hollandsche kust gestrande walvisschen betrekking hebben, vermelden wij:*

Vaernewyck (M. van), Die historie van Belgis enz. The Gendt bij de Wed. van Gheraert van Salenson. A°. 1574. folio.

8 walvisschen te Ostende gestrand. Cap. 68, fol. 129.

Walvisch van Berkhey: Dat is, eene beschrijvinghe des grooten vischs, die tot Berkhey ghestrandet is A°. 1598 den 2 Febr. met eene verklaringhe der dinghen die daernaer ghevolght zijn Met noch een cort verhael enz. (Zond. pl. of jaar). Met eene afbeelding van den walvisch op den titel.

Walvisch in 1598 op het strand bij Katwijk geworpen.

Zie Tiele, Bibl. van pamfletten, N°. 431. Bor, Ned. oorl. (1679), IV. fol. 434; (1621) 35e boek fol. 11. — Oude Tijd. 1870. bl. 41.

Ware verthooning ende afbeeldinghe van een dooden .... vis, door die zee aen der strande opgheworpen den 20 Sept. 1608 tusschen Catwyck ende Schevelingen. Middelburg. 1608. 20 bladz. tekst met afbeelding. 4°.

Baudartius (G.), Memorijen ofte cort verhael der gedenck-weerdichste gheschiedenissen van Nederland, Vrankryck enz. van den jaere 1603—1624. 2de Ed. Arnhem, van Jansz. 1624. 2 dln. folio.

Vier walvisschen bij den Hage (Scheveningen) gevangen. (IX. bl. 97, 202).

Bowens (J.), Nauwkeurige beschrijving der beroemde zeestad Ostende, van haren oorsprong af tot het jaar 1787. Brugge, J. de Bussche. 1790. 2 dln. 4°.

Acht walvisschen aangespoeld: I. bl. 17.

Bennet (J. A.), Verhandeling ter beantwoording der vraag: waarbij verlangd wordt: eene natuurlijke historie en natuurkundige beschrijving der walvisschen, in diervoegen ingericht, om ter opheldering en aanprijzing te kunnen dienen van de beste wijze om de plaatzen, waar deze dieren zich voornamelijk tegenwoordig ophouden, na te sporen; als mede van de minst omslagtige, de veiligste en de beste middelen, welke, of reeds bekend en in gebruik zijn, of nog in praktijk zouden kunnen gebracht worden, om de walvisschen schielijk te dooden, en er zich alzoo, langs den kortsten en zekersten weg, meester van te maken? *Holl. Maatsch. d. Wet.* V. Stuk 1. 1809. bl. 1—216. Pl. I—VI.

Handelt voornamelijk over de Groenlandsche walvisch.

Blumenbach (J. F.), Abbildungen naturhistorischer Gegenstände. Göttingen, Dietrich. 1810. 8°.

Taf. 74 geeft eene afbeelding van een Balaenoptera physalus (vinvisch) een mannetje, 18 Nov. 1791 tusschen Zandvoort en Wijk aan Zee gestrand.

[Loosjes (P.)], Iets over de zoogenaamde walvisschen op de kusten van Holland gestrand of gevangen. *Ibidem.* 1812. bl. 277—283, 292—299.

„Zijn niet anders dan vinvisschen en kazilotten."

Swinderen (Th. van), Eenig berigt nopens een groot zeedier. *Letterb.* 1818. I. bl. 194.

Een Delphinus tursio op den Uiterdijk achter Oostwolder Hamrik gestrand.

Camper (P.), Observations anatomiques sur la structure intérieure et le squelette de plusieurs espèces de Cétacés, publiées par A. G. Camper avec des notes de G. Cuvier et un atlas (in fol.) de 53 planches. Paris, Gabriel Dufour. 1820. 4°.

Walvischaardige dieren op de Zeeuwsche stroomen. *Letterb.* 1825. I. bl. 250—252.

Walvischaardige dieren op onze kusten. *Ibidem.* bl. 302—303. bl. 315—318. (Brief van N. C. de Fremery).

Volgens A. A. v. Bemmelen zijn deze mededeelingen van de hand van van Breda en de Fremery.

Breda (J. G. S. van), Eenige bijzonderheden omtrent den walvisch, die den 5den November 1827 bij Oostende gestrand is. *Ibidem.* 1827. N°. 48. bl. 341—349.

Balaenoptera rostrata (Rorqual) — zie het opstel van Morren.

—— Aanteekeningen omtrent een nieuwe soort van dolfijn. *Inst. Verh.* 1ste kl. II. 1829. bl. 235—238. Twee platen.

Een voorwerp in 1829 gevangen in de nabijheid van den mond der Schelde.

Morren (Ch. F. A.), Over de Balaenoptera rostrata van Fabricius en beoordeeling der werken, welke over een dier dezer soort den 4den November 1827, ten oosten van de haven van Ostende gestrand, uitgegeven zijn. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* IV. 1829. bl. 52—84.

Door van Breda als B. rostrata, Fabr. gedetermineerd. Dit is de juiste determinatie!

Schlegel (H.), Verhandeling over eenen, in het jaar 1826, aan de Noord-Hollandsche kust gestranden vinvisch. *Inst. Verh.* 1ste kl. III. 1831. 26 bladz. 2 platen.

N. B. Waarschijnlijk is dit de vinvisch waarvan *Letterb.* 1826. I. bl. 238 melding maakt.

Sandifort (G.), Bijdragen tot de ontleedkundige kennis der walvisschen. *Ibidem.* III. 1831. bl. 223—270. Met 5 platen.

Hendriksz (M. A.), Hyperoodon bij Warfum op het strand geworpen. *Letterb.* 1831. I. bl. 305—306.

Butskop.

Bijzonder groote (Bruinvisch) zeevisch aan de Friesche kust gevangen (Delphinus orca). *Ibidem.* 1832. I. bl. 288.

Nader berigt wegens den Delphinus Orca aan de Vriesche kust gevangen (geteekend: Claas Mulder). *Ibidem.* bl. 300—302.

Nog een woord over den Delphinus Orca aan de Friesche kust gevangen. *Ibidem.* bl. 318—319.

Schlegel (H.) en J. G. S. van Breda, De vinvisch (Balaenoptera physalus). *Ibidem.* 1835. II. bl. 235—236, bl. 244—245.

Aan het strand te Wijk aan Zee buitgemaakt.
(Hierover een bericht in de Staatscourant van 1835 van de hand van van Breda.)

Mulder (C.), Over de tanden van den narwal of eenhoorn (Monodon monoceros, L.) *Tijds. v. Nat. Gesch.* II. 1835. bl. 65—100. Pl. II.

Bodel Nyenhuis (J. T.), Over de walvischaardige dieren, op de kusten van Nederland, van de vroegste tijden af gestrand. *Letterb.* I. 1836. bl. 153—156, 163—169, 331—335.

Mulder (Cl.), Iets over de walvischaardige dieren op de kusten van Nederland van tijd tot tijd gestrand of gevangen. *Letterb.* I. 1836. bl. 434—441; 450—455; 466—474.

G. V. S., Nog eene bijdrage tot de berigten over de walvischaardige dieren op onze kusten. *Ibidem.* II. 1836. bl. 119--120.

Cachelot te Zandvoort gestrand.

Schneevoogt (G. Voorhelm), Nog eene bijdrage tot de berigten over de walvischaardige dieren op onze kust. *Ibidem.* II. 1836. N°. 38. bl. 119.

Vrolik (W.), Ontleedkundige aanmerkingen over den noordschen vinvisch (Balaenoptera rostrata), in de maand September des jaars 1835 te Wijk aan Zee gestrand. *Tijds v. Nat. Gesch.* IV. 1837—38. bl. 1—24.

Aug. 1811 bij het eiland Marken, 1827 bij Ostende, April 1826 bij Wijk aan Zee, September 1835 bij Wijk aan Zee. Vier bekende gevallen van stranding van B. rostrata.

Vriese (W. H. de), Kleine bijdragen tot de natuurlijke geschiedenis der Cetaceeen. *Ibidem.* 1839. VI. bl. 46—54. Met 2 platen.

Wesmael (C.), Notice zoologique sur un Hypéroodon. *Mém. d. l'Acad. Roy. de Belgique.* XIII. 1840. 13 pag. 2 pl.

Wijfje van Hyperoodon rostratum, Pontoppidan. 16 Sept. 1840 te Burgsluis (nabij Zierikzee) gestrand.

Schlegel (H.), Abhandlungen aus dem Gebiete der Zoologie und vergleichenden Anatomie. Leiden, Arnz und C°. 1841—43. 2 Hefte mit 13 Taf. folio.

Bevat o. a. beschrijvingen en afbeeldingen van walvischachtige dieren van onze kust.

Harting (P.), Bijdrage tot anatomie der Cetaceën. *Tijds. v. Nat. Gesch.* IX. 1842. bl. 131—244. Met 2 platen.

Vrolik (W.), Natuur- en ontleedkundige beschouwing van den Hyperoodon. *Holl. Maatsch. d. Wet.* (2). V. 1e stuk. 1848. bl. 1—128. 15 platen. 4°.

Exemplaar 24 July 1846 te Zandvoort op het strand gehaald.

Mulder (Cl.), Iets over den Hyperoodon onlangs bij Tzum in Friesland gevonden. *Letterb.* 1849. II. bl. 236– 239; bl. 254—256.

— Bericht van een noordschen vinvisch, den 8sten November 1848 op Bor-

kum gestrand, en een woord aan hen, die in de gelegenheid mogten komen, soortgelijke dieren ten nutte van de wetenschap te doen strekken. *Ibidem*. 1849. II. bl. 346—351.

Eschricht (D. F.), Zoölogisch-anatomisch-physiologische Untersuchungen über die Nordischen Wallthiere. Leipzig, Voss. 1849. XVI, 206 s. 15 Taf. u. 48 Holzschn. 4°.

Over het stranden van een wijfje van Balaenoptera rostrata in 1887 aan de Zeeuwsche kust.

Beneden (P. J. van), Notice sur une Baleine prise près de l'île Vlieland et dont le squelette est monté au jardin zoologique royal d'Anvers. *Bulletin d. l'Acad. roy. d. Belgique*. (2). I. 1857. p. 390—403.

(23 Nov. 1851 nabij Vlieland door visschers van Urk gevonden mannetje van den vinvisch.)

Hoeven (J. van der), Over walvischachtige dieren in 't algemeen en dolfijnen in het bijzonder. *Alb. d. Nat.* 1856. bl. 371—391.

Bespreekt o. a. het voorkomen van deze dieren op onze kusten.

Baan (J. van der), Iets over eene plaatselijke bijzonderheid te Zaanslag. *Cads*. 1856. bl. 84.

Vermeldt gevallen van het stranden van vinvisschen enz.

Maitland (R. T.), De kleine noordsche vinvisch (Balaenoptera rostrata). *Ned. Tijds. v. Dierk.* I. 1863. bl. XXX—XXXIV.

Beschrijving van een ex., dat 20 Dec. 1862 tegenover Amsterdam gestrand was. Opgave der vinvisschen aan onze kusten gestrand.

Poelman, Sur un Delphinus Eschrichtii, échoué à Flessingue. *Bullet. Acad. Sc. de Belgique*. (2). XVII. 1864. p. 604—608. 1 Pl.

Walvisch te Borselen aangespoeld, Mei 1869, waarvan het geraamte is aangekocht voor den dierentuin te Gent. Eenige bijzonderheden omtrent dezen walvisch.

N. Rott. Cour. van 16, 19, 24, 26 en 31 Mei 1869.

Balen (J. H. van), Zeemonsters aan onze stranden. *Alb. d. Nat.* 1883. bl. 374—382.

Cetaceën.

Knaagdieren

Martinet (J. F.), Katechismus der natuur. Met de aanmerkingen. 1799. Uitgaaf in 5 deelen.

Deel III. bl. 142. Bever in 1770 te Hedel bij 's Hertogenbosch gevangen.

Berkhey (J. F. Le Francq van), Natuurlijke historie van Holland enz. (vide p. 133 van deze bibliographie).

Over de veldmuizen. Deel IX. 1811. bl. 151—152.

Bonn (A. C.), Anatome Castoris, atque chemica castorei analysis, ejusque in medicina usus. Dissert. Acad. Lugduni Batav., apud Haak et Socios. 1806. 128 p. 2 tab. 4°.

Beschrijft de woning door een bever aan de oevers van den IJssel opgericht.

v. H., Over de sterfte der veldmuizen. *Letterb.* 1819. I. bl. 188—189.

Vochtigheid der landen en van den dampkring zou grooter invloed uitoefenen dan koude.

Nicatus (C.), Historia naturalis et anatome Muris silvatici, Linn. atque Muris arvalis, Linn. (Hypudaei arvalis, Illiger). *Annal. Acad. Rheno-Traj.* 1820—21. 1822. 132 p.

Brants (A.), Het geslacht der muizen door Linnaeus opgesteld, volgens de tegenwoordige toestand der wetenschap in familiën, geslachten en soorten verdeeld. Berlyn, Acad. Boekdrukkerij. 1827. 193 bladz. Met eene plaat. 8°.

Molhuysen (P. C.), Bevers in den IJssel. *Overijss. Alm.* 1840. bl. 95.

Selys Longchamps (de), Note sur le Mus agrestis de Linné. *Bulletin de l'Académie roy. de Belgique.* VIII. 2. 1841. bl. 234—237.

Beschrijving van Arvicola arenicola, de Sel. Longch., gevangen in de dijken van Holland.

M(ulder) C(laas), Verscheidenheden van muizen; teekeningen van de van Veen's. *Alb. d. Nat.* 1855. bl. 190—191.

Verschillend gekleurde veldmuizen. Vergelijk ook *Mag. v. Vaderl. Landb.* II. 204.

Venema (G. A.), De haas. *Bydm.* 1857. N°. II.

Verster van Wulverhorst, Het konijn. *N. Tijds. v. Jagtk.* VI. 1858. bl. 57—64.

Jaarb. N. A. M. 1858. bl. 107—118. Herhaald in o. d. t.: Iets over de levenswijze van het konijn.

Jentink (F. A.), Arvicola ratticeps, eene voor de fauna van Nederland nieuwe soort. *Tijds. Dierk. Ver.* V. 1881. bl. 105—110. Pl. I. fig. 3—4.

Te Lisse gevangen.

Voorloopige mededeeling: *Ibidem.* Verslagen, bl. XLIX.

Bemmelen (A. A. van), Over den Hamster en de Relmuis. *Ibidem.* V. 1881. Verslagen. bl. XXXVII—XXXVIII en bl. LIII.

Bij Maastricht aangetroffen, de hamster eveneens bij Varsseveld.

Schlegel (H.), On the winternest of the dwarf-mouse (Mus minutus). *Notes from the Leyden Museum.* III. 1881. p. 23—28.

Ritzema Bos (J.), Over het voorkomen van Arvicola amphibius var. terrestris in verschillende streken van de graafschap Zutphen. Landbouwdierkunde. [Zie bl. 188 dezer bibliographie]. II. 1882. bl. 545.

—— Over den hamster (Cricetus frumentarius). *Ibidem.* bl. 545—546.

Groneman (H. J. H.), Bevers in Nederland. *Alb. d. Nat.* 1882. bl. 28—31.

Harting (P.), Nogmaals bevers in Nederland. *Ibidem.* 1882. bl. 192—193.

Insecteneters

Faille (de la), Proeve eener natuurlijke historie van den mol en verscheiden middelen om hem uit te roeijen. Utrecht, J. van Rossum. 1785. IV en 90 blz. 2 pl. 8°.

Uit het fransch vertaald.

Man (J. C. de), Nieuw zoogdier op Walcheren. *Tijds. Dierk. Ver.* III. 1878. bl. 124.

Talpa europaea, sedert de voltooiing van den Sloe-dam op Walcheren aanwezig.

Man (J. G. de), De intocht van den mol in Walcheren. *Alb. d. Nat.* 1885. bl. 165—175.

Vleermuizen

Jentink (F. A.), Wat men van onze inlandsche vledermuizen weet. *Tijds. Dierk. Ver.* IV. 1879. bl. 58—91.

13 inlandsche soorten.

Verscheurende dieren

Albinus (B. S.), Academicarum annotationum libri VIII, anatomici, physio-

logici etc. VIII partes. Lugd. Batav., J. en M. Verbeek. 1754—1768. 4°. Lib. III. Cap. XV. De Phoca. pag. 64—71. Tab. VI.

Phoca, capta in vicino mari.

N(ozeman), De das beschreven en afgebeeld. *Uitgez. Verh.* VIII. 1763. bl. 367—386. Pl. LIV.

„Is aan ons vaderland niet vreemd."

Jagt op beeren, dassen enz. *v. Hasselt, Geldersch maandwerk.* I. 1807. bl. 389. II. 1807. bl. 533.

Vrolik (W.), De Phocis speciatim de Phoca vitulina. *Diss. Acad.* Ultraject. a. Rh., van Paddenburg. 1822. 138 p. cum 3 tab. 8°.

Verslag van het roofdier te Alkmaar. *N. Tijds. v. Jagtk.* I. 1852. bl. 350.

Wolvenjagt in de provincie Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* VI. 1857. bl. 57—65.

Wolven in Nederland. *Nav.* X. 1860. bl. 75, 135, 200.

Wttewaal (J.), Over het verleenen van premiën voor het dooden van wezels en ander zoogenaamd schadelijk gedierte. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1860. bl. 369.

Witkamp (P. H.), Wolven in Nederland. *Jaarb. N. A. M.* 1870. bl. 191—192.

Bemmelen (A. A. van), Phoca foetida aan onze kust gevangen. *Tijds. Dierk. Ver.* V. 1881. Verslagen. bl. XXVII—XXVIII.

Gevangen nabij Rockanje.

OVERZICHT.

*) De titels van paarden, rundvee en schapen, als zijnde huisdieren, zijn opgenomen in het derde deel, onder de afdeeling: Landbouw.

AANVULLINGEN.

Alphabetische Lijst.

blz. 2 regel 11. v. b. *Ann. d. Scienc, Phys.* Annales générales des Sciences Physiques; par Bory de St. Vincent, Drapiez. et van Mons. Bruxelles. Vols. I—VIII. 1819—21 8°.

blz. 5 » 19. v. o. *Kops Magaz.* Magazijn van vaderlandschen landbouw door Jan Kops. Haarlem. VI dln. 1803—1815. 8°.

blz. 7 » 19. v. o. *Oec. Courant.* Oeconomische courant ter bevordering van nationale huishoudkunde, nijverheid, koophandel, zeevaart, fabrieken, trafieken, beoefende konsten, landbouw en alle andere middelen van bestaan. Amsteldam. 1799—1803. 6 dln. 4°.

Aardkunde.

blz. 11. regel 18. v. b. Ali Cohen (L.) Bijdragen tot de geologie van ons vaderland. Gron. 1841. 8°.

» 12. » 3. v. o. Beekman (A. A.), Voordracht over den eigenaardigen toestand van Nederlands bodem. *Tijds. Aardr. Gen.* 1884. I. 320.

» 14. » 14. v. o. P. B. Een stukje land-, zee- en volkenkunde. De Zuiderzee en hare omgeving. *Holl. Maats. v. Landb. Maandbl.* 1883. N°. 9.

» 18. » 4. v. b. Hartogh Heys van Zouteveen (H.), Eenige hoogtemetingen in de duinen. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1869. 509.

Weerkunde.

blz. 25. regel 7. v. b. De weersgesteldheid in Augustus, September, October, November, December (1879, buitengewoon nat en koud) [met opgaven omtrent vorige maanden]. *Utr. Dagblad.* 1879. *Lb. C.* 1859 n°. 73, 81, 99, 1880 n°. 4.

« 26. » 28. v. o. Buys Ballot (C. H. D.), Eenige mededeelingen omtrent de weersgesteldheid in 1868 in vergelijking met de voorafgaande 20 jaren. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1869. 290.

» 26. » 28. v. o. Buys Ballot (C. H. D.), Eenige mededeelingen omtrent de weersgesteldheid in 1869. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1870. 167.

» 26. » 28. v. o. Buys Ballot (C. H. D.), Statistiek van de weersgesteldheid te Utrecht in 1870—1885. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1871. 150, 1872. 108, 1873. 216 en verder in elken jaargang:
afd. II: *Algemeen statistiek overzicht.* Meteorologiën 1 of 2.

blz. 28. regel 1. v. o. Gemiddelde thermometer- en barometer-afwijkingen te Utrecht. *Vr. v. d. Lm.* 1873. 561.

» 31. » 6. v. b. Waarnemingen omtrent de hoeveelheid regen, die gemiddeld in Nederland jaarlijks en in de verschillende maanden valt. *Vr. v. d. Lm.* 1863. 76.

» 31. » 9. v. b. Gevallen regen te Utrecht in millimeters. *Vr. v. d. Lm.* 1873. 562.

» 31. » 20. v. o. Regentabel, opgemaakt uit de opgaven van het: Maandblad v. d. Ned. Landbouwer (over 1884, 1883, 1882.) *Maandbl. v. d. Ned. Landb.* 1885 n°. 1. *Lb. C.* 1885 n°. 5.

» 31. » 20. v. o. Diesen (G. van), Kwel en verdamping in den Haarlemmermeerpolder. *Versl. Kon. Acad. Nat.* 1885. 359.

Wateren en Waterstaat.

blz. 35. regel 6. v. b. Lengte der land- en waterwegen in Nederland. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1870. 72gg.

» 67. » 21. v. o. Alstorphius Grevelink (P. W.), Historisch statistisch overzigt der kanalisatie in Drenthe. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1885. 319.

REGISTERS.

I. PERSOONSNAMEN.

De cijfers wijzen de bladzijden aan.

E.

F.

G.

H.

Q.

R.

S.

T.

Y.

Z.

II. PLAATSNAMEN, ENZ.

De cijfers wijzen de bladzijden aan.

A.

B.

C.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

IJ.

Z.

ALGEMEENE AARDRIJKSKUNDIGE BIBLIOGRAPHIE

VAN

NEDERLAND.

ALGEMEENE AARDRIJKSKUNDIGE BIBLIOGRAPHIE

VAN

NEDERLAND.

UITGEGEVEN DOOR

DE AFDEELING „NEDERLAND"

VAN HET

Koninklijk

Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap.

DERDE DEEL.

Het Volk en zijn Bedrijf,

BEWERKT DOOR

W. J. D. VAN ITERSON, R. VAN DER MEULEN en J. E. VAN RENESSE.

LEIDEN. — E. J. BRILL.
1889.

VOORREDE.

De toelichtende mededeelingen voor dit derde en laatste deel kunnen, wat mijn aandeel in de bewerking betreft, kort zijn. Behalve de afdeeling »Landbouw", die geheel door den heer W. J. D. van Iterson bewerkt is, werden de bouwstoffen voor de overige rubrieken — gedeeltelijk door den heer J. E. van Renesse bijeengebracht — door mij aangevuld en gerangschikt.

Nadat de grenzen en de hoofdgroepeering in overleg met de heeren J. Kuyper en Dr. W. N. du Rieu vastgesteld waren, heb ik mij bij de rangschikking der titels zooveel mogelijk gehouden aan het stelsel in de Voorrede tot deel I aangegeven, met deze uitzondering evenwel, dat hier in deel III, wegens den aard der onderwerpen, de systematische orde meer dan de topographische den voorrang verdiende. Titels, een zelfde onderwerp behandelende, zijn daarna topographisch en eindelijk chronologisch gerangschikt.

Over de afdeeling »Landbouw" wenscht de bewerker het volgende voorop te stellen: titels van geschriften, meer dan 50 jaar geleden verschenen, zijn meestal weggelaten en wordt daarvoor verwezen naar de *Proeve eener opgave van bouwstoffen voor eene geschiedenis en statistiek van den Nederlandschen landbouw*, door Mr. B. W. A. E. Baron Sloet tot Oldhuis en W. J. D. van Iterson. De bewerker heeft voorts gemeend zich strenger dan de andere medearbeiders te moeten onthouden van het opnemen van werken van historischen aard; om b. v. iets te noemen: beschrijvingen van vroeger bestaan hebbende bedrijven heeft hij beschouwd als niet meer te behooren bij een beschrijving van het tegenwoordige en deze weggelaten. Veeziekten zijn niet vermeld, omdat zij geen kenmerken alleen van onzen landbouw zijn en zich niet onderscheiden van dezelfde ziekten elders. Geheel verdwenen cultures (b. v. die van wouw) zijn niet

opgenomen; evenmin handboeken voor de uitoefening der landhuishoudkundige bedrijven. Beschouwingen over landbouw- en tuinbouwonderwijs zijn niet aangeroerd, terwijl vertoogen over het wenschelijke van een of ander, plannen, proefnemingen, ontwerpen, enz. meerendeels als tot de geschiedenis en niet tot de beschrijving van iets dat bestaat behoorende, onvermeld gebleven zijn. Veel van die titels zijn in bovengenoemd werkje, dat van meer algemeenen aard is, te vinden. Daarin komen ook voor: aard-, plant- en dierkunde, voor zoover die den landbouw raken (b.v. onkruiden, schadelijke of nuttige dieren, enz.).

Voor de afdeelingen »Handel en Zeevaart", »Nijverheid", ben ik, met weglating natuurlijk van de technische handboeken, wat minder uitsluitend te werk gegaan; trouwens over deze onderwerpen waren vroeger nog geen bouwstoffen verzameld en er bestond tot nu toe nog geen gids als het bovengenoemde werk voor den landbouw.

Alleen voor de visscherij-litteratuur kan ik verwijzen naar een bestaand en erkend verdienstelijk werk, n.l. Mulder Bosgoed's *Bibliotheca ichthyologica et piscatoria*, waaruit ik veel geput heb, maar waarin de geheele materie veel uitgebreider behandeld is, dan het bestek hier gedoogde.

De groote verscheidenheid van onderwerpen, in dit derde deel behandeld, heeft het Register van plaatsnamen en zaken vrij uitgebreid gemaakt; met het oog op een gemakkelijk en spoedig terechtvinden en bij verschillend inzicht omtrent de indeeling der rubrieken kan dit m. i. het gebruik slechts ten goede komen.

ROTTERDAM, Augustus 1889. R. VAN DER MEULEN.

NAREDE.

Bij het verschijnen van dit derde deel, rust op mij nog de verplichting om namens het Kon. Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap dank te zeggen aan hen die door krachtige medewerking het doel hielpen bereiken om Nederland's letterkunde met een hoogst nuttig werk te verrijken. Hunne namen leert men kennen uit de voorreden der drie banden; alleen door hunne oordeelkundige behandeling van het onderwerp kon een geheel tot stand komen; in opvatting en uitwerking loopen de verschillende rubrieken soms eenigermate uiteen, doch dit is meer aan de verscheidenheid der onderdeelen, dan aan de willekeur der medewerkers toe te schrijven; zoo duidt bijv. de titel genoegzaam aan, dat van geen historisch standpunt is uitgegaan, en toch kon dat gebied niet ter zijde gesteld worden waar van plaatsbeschrijving, waterstaatkundige toestanden, volksgebruiken enz. sprake was.

Ik vertrouw intusschen dat een uitnemend bruikbaar werk is geleverd, zoowel voor hen die zich zullen willen bezighouden met het vervaardigen eener uitvoerige en nauwgezette beschrijving van ons Vaderland of van een zijner deelen, als voor den boekhandelaar, die hier een duidelijken en handigen gids vindt in den doolhof der rijke litteratuur over ons land. Ieder geograaf, die van zijn standpunt uit, Nederland grondig wil bestudeeren, vindt hier zijne gading en van harte hoop ik, met het Bestuur van ons Genootschap, dat deze arbeid velen moge opwekken om door bronnenstudie tot degelijke kennis te geraken.

Ofschoon nog niet geheel ter zijde gezet, werd toch telkens meer op den achtergrond geschoven het denkbeeld of er eene poging zou moeten gewaagd worden ook kunsten en wetenschappen, krijgskundige-, oeconomische- en staatsrechterlijke toestanden onder afzonderlijke rubrieken te behandelen. De meerderheid der redactie meende, dat men zich dan te ver verwijderde

van een strikt aardrijkskundig gebied, al werd met eenig recht beweerd, dat men bij eene volledige beschrijving van Land en Volk ook daaromtrent bronnen zou willen raadplegen. Vandaar eenige twijfel, al mag worden aangenomen, dat reeds in de meeste dier speciale richtingen vrij voldoende handwijzingen worden gevonden.

Evenzoo kon de rijke cartographie van Nederland slechts als onderdeel van enkele rubrieken worden behandeld, omdat de voorbereiding van een volledig repertorium van kaarten bereids aan hoogstkundige handen is toevertrouwd en als zelfstandige arbeid ter bekwamer tijd het licht zal zien.

Zoo vinde dit werk, dat ongetwijfeld rijk aan leemten, maar zeer zeker nog rijker aan nuttige vingerwijzigingen is, zijn weg bij het groote deel der Nederlandsche natie, dat belang stelt in het Vaderland.

J. KUYPER.

den Haag, Aug. 1889.

Voorzitter der Afdeeling Nederland v. h. Kon. Ned. Aardr. Genootschap.

INHOUD.

ALPHABETISCHE LIJST

DER

GERAADPLEEGDE TIJDSCHRIFTEN EN ANDERE BUNDELS, MET VERKLARING DER GEBEZIGDE VERKORTINGEN.[1])

Agricultura. Agricultura. Officiëel Tijdblad voor de Internationale Landbouw-Tentoonstelling te Amsterdam. 1884. Amst., 1884. 4°.

Akkerbouw. De Akkerbouw. Landbouwkundig weekblad. Gent. 1849—1885. folio.

Alb. d. Nat. Album der Natuur, onder redactie van P. Harting, D. Lubach en W. M. Logeman. Dl. I—XXX. Gron. 1852—70, Haarl. 1872—85. 8°.

Alg. jaarl. versl. v. d. Ov. Ver. t. ontw. v. prov. Welvaart. Algemeen jaarlijksch verslag van de Directie der Overijselsche Vereeniging ter ontwikkeling van provinciale welvaart. Zwolle, Kampen, Deventer. 1841—1877. 8°.

Alg. Letterl. Maandschrift. Algemeen letterlievend Maandschrift. Rott. 1836—44. N. Serie, onder redactie van I. J. D. Nepveu en C. L. Schüller. Utr. 1845—48. 8°.

Allg. Z. f. Ld. u. Forstw. Allgemeine Zeitung für die Deutschen Land- und Forstwirthe. Leipzig. 1823—1860. 4°.

Alm. v. d. Lb. in. z. geh. omv. Almanak voor den Landbouw in zijnen geheelen omvang. Ond. red. van C. J. Geertsema. Gron. 1877—79; later: Jaarboekje enz. ond. red. van D. R. Mansholt. Gron. 1880. 8°.

Alm. v. Lb. en Veeh. Almanak voor landbouwers en veehouders. Leeuwarden. 1847—1880. 8°.

Alm. v. d. Ned. Lm. Dr. Staring's Almanak voor den Nederlandschen landman. Zwolle. 1847—85. 8°.

Alm. t. bev. v. k. en g. sm. Almanak ter bevordering van kennis en goeden smaak. Uitgeg. door het departement Leens der Maats. t. Nut v. 't Alg. 1826—47. Gron. 1825—46. 8°.

Amst. C. Amsterdamsche Courant. Nieuws- en Advertentieblad. Amst. fol.

Annales Acad. Annales Academici, a. 1837—1857. Hag. Com. 1840—42, Lugd. Bat. 1849—60. 9 vol. 4°.

---

1) De verkortingen door de Historische Commissie voor haar Repertorium vastgesteld, en die door Sloet en v. Iterson in hun bouwstoffen v. geschied. en statistiek v. d. Ned. landbouw aangenomen, zijn ook in dit werk gebezigd.

III.

Ann. de l'Acad. d'Arch. Bulletin et Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique. Anvers. 1835—80. 8°.

Annal. Acad. Rh. Traj. Annales Academiae Rheno-Trajectinae, a. 1815—1837. Traj. ad Rh. 1818—37. 22 vol. 8°.

Ann. v. A. u. G. V. Annalen vom Acker-und Gartenbau-Verein vom Gross-Herzogthum Luxemburg.

Annal. d. Erdk. Annalen der Erd-, Völker- und Staatenkunde, herausgegeben von Berghaus. Bd. I—XII. Berl. 1830—35, 3e Reihe, Bd. I—XII, ibid. 1836—41, 4e Reihe, Bd. I—IV, ibid. 1842—43. 8°.

Ann. de Limb. Annuaire de la province de Limbourg, rédigé par la Société des amis des sciences, lettres et arts, à Maestricht. 1824—31. 8°.

Anthr. Rev. The Anthropological Review. Vol. I—VIII. London. 1863—70.

Arch. Aartsb. Utr. Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom van Utrecht, bijdragen verzameld en uitgeg. op last en onder toezicht van Z. D. H. den Aartsbisschop. Dl. I—VIII. Utr. 1875—80. 8°.

Arch. f. Anthrop. Archiv für Anthropologie. Zeitschrift für Naturgeschichte und Urgeschichte des Menschen. Herausgeg. von C. E. von Baer u. a. Unter der Redaction von A. Ecker und L. Lindenschmit. Bd. I—XI. Braunschw. 1866—80.

Arch. Zeeuwsch Gen. Archief. Vroegere en latere mededeelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland, uitgeg. door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Stuk I—VII. [Deel I en II.] Dl. III—V. Middelb. 1843—85. 8°.

Arnh. C. Arnhemsche Courant. Arnhem. 1823—1885. fol.

Arti Salut. Jaarboeken der genees-, heel- en natuurkunde, uitgegeven door het genootschap: Arti Salutiferae. Amst. 1812—18. 8°.

Baldinger, Syll. Sylloge selectiorum opusculorum argumenti medico-practici, ed. E. G. Baldinger, 6 vol. Göttingae. 1776—82. 8°.

Banffshire Journal. Banffshire Journal and general advertiser for the counties of Banff, Aberdeen, Moray, Nairn, and Inverness. 1845—1885.

Belg. Mus. Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en Letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands, uitgegeven op last der Maetschappij tot bevordering der Nederduitsche Tael- en Letterkunde, door J. F. Willems. 10 dln. Gent. 1837—46. 8°.

Bell's Weekly Mess. Bell's weekly Messenger.

Ber. v. Zeevaartk. J. F. L. Schröder, Berigten en Verhandelingen over onderwerpen der Zeevaartkunde, 1e deel. — Dl. II—VII dezer Verhandelingen en berigten betrekkelijk de Zeevaart, het Zeewezen en de Koloniën onder redactie van Jhr. G. A. Tindal en Jacob Swart. Deel VIII en volgende, onder redactie van Jacob Swart. Amst. 1847—70. 8°.

Berl. Acad. d. Wiss. Histoire de l'académie royale des sciences à Berlin, 1745—1769. — Dissertations qui ont remporté les prix; Nouveaux Mémoires de l'Acad. 1770—1804. — Abhandlungen der K. Academie der Wissenschaften. Berl. 1804—80. 4°.

Bgdm. De Boerengoudmijn. Tijdschrift voor den Nederlandschen Landbouw in zijn geheelen omvang. Inzonderheid ten dienste van het platteland. Hoofdredacteur Dr. L. Mulder. Deventer. 1855—1863. 8°.

Bibl. Advers. Bibliographische Adversaria. Deel I—IV. 's Gravenh. 1873—82.

Bijbl. Lb. C. Bijblad van de Landbouw Courant. Nieuwe Boerengoudmijn onder redactie van Dr. L. Mulder. Zwolle. 1864—1877. 4°.

Bijdr. B. Haarl. Bijdragen tot de geschiedenis van het Bisdom van Haarlem. Dl. I—VIII. Haarl. 1873—80.

Bijdr. Gesch. Gron. Bijdragen tot de geschiedenis en oudheidkunde inzonderheid van de provincie Groningen, onder redactie van G. Acker Stratingh, H. O. Feith en W. B. S. Boeles. Dl. I—VII. Gron. 1864—71. 8°.

Bijdr. Gesch. Over. Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel. Uitgeg. door J. I. van Doorninck en J. Nanninga Uitterdijk. Dl. I—VI. Zwolle. 1874—80. 8°.

Bijdr. Prov. Gron. Bijdragen tot de kennis van den tegenwoordigen staat der provincie Groningen, uitgeg. door de commissie voor de Statistieke beschrijving der provincie Groningen. Dl. I—VII, 1. Gron. 1860—74. 8°.

Bijdr. t. d. Nat. Wet. Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen. 7 dln. Amst. 1826—32. 8°.

Bijdr. t. d. Vad. Landhhk. J. Bouman, Bijdragen tot de Vaderlandsche Landhuishoudkunde. Purmerend 1844—47. 8°.

Bijnkershoek, Quaest. Jur. Publ. C. van Bijnkershoek, Quaestionum Juris publici. Libri II. L. B. 1737. 4°.

Boerhaave, Tijdschr. Boerhaave. Tijdschrift voor genees-, heel-, verlos- en artsenijmengkunde, door C. G. van de Kasteele en L. S. A. Holtrop. 's Grav. en Amst. 1839—41. 4°. Nieuwe Serie, 1841—47. 8°.

Bolhuis, Verspr. Letterarb. J. H. van Bolhuis, Verspreide Letterarbeid. Utr. 1846. 8°.

Bouwk. Bijdr. Bouwkundige Bijdragen, uitgeg. door de Maatschappij van Bouwkunde. Dl. I—XXVI. Amst. 1842—80. fol.

Broers en v. Goudoever, Tijdschr. v. Verlosk. Nederlandsch Tijdschrift voor heel- en verloskunde, ziekte der vrouwen en der kinderen, door H. J. Broers en L. C. van Goudoever, Nieuwe Serie, 16 jaarg. Utr. 1853—69. 8°.

Buitenman. Serrurier, De Buitenman. 3 dln. 's Hage. 1825. 8°.

Bull. Ac. R. Br. Bulletin de l'Académie Royale des sciences, et belles lettres de Bruxelles, [Série I] I—XII, 1832—45. Brux. 1836—45. 8°; des lettres et des beaux arts de Belgique, XIII—XXIII, 1846—56. Brux. 1846—56. 8°. Série II, 1—50, 26e—49e Année. Brux. 1857—80. 8°.

Bull. Comm. d'Hist. Compte rendu des Séances de la Commission Royale d'Histoire ou Recueil de ses Bulletins, XVI Tom., 1834—50. Brux. 1834—50. Série 2e, XII Tom., Brux. 1851—59. Série 3e, Tom. 1—XII. Série 4e, Tom. 1—VIII. Brux. 1860—80.

v. Cappelle, Bijdr. Gesch. d. Ned. J. P. van Capelle, Bijdrage tot de geschiedenis der Nederlanden. Haarl. 1827. 8°.

Ceres. Algemeen weekblad voor Akkerbouw, Veeteelt en Zuivelbereiding, Tuinbouw en Houtteelt, (voormalig: Platteland en Landbouwschool). Redact. F. R. Corten en A. F. Marlet. Maastricht. 1876. N. Serie. Red. A. F. Marlet. Goes. 1877.

Chem. Ack. Der Chemische Ackersmann; naturkundliches Zeitblatt für deutsche Landwirthe, von Stöckhardt. Leipzig. 1855—1877. 8°.

Conrad, Verspr. Bijdr. F. W. Conrad, Verspreide Bijdragen. 's Gravenh. en Amst. 1849. 8°.

Corr. Soc. Verhandelingen omtrent de weersgesteldheid en ziekten der Vereenigde Nederlanden, uitgeg. door de Correspondentie-societeit te 's Hage. 2 dln. 's Gravenhage. 1794—95. 8°.

Dagbl. v. Z. Holl. en 's Grav. Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage 'sHage. fol.

v. Deen's Arch. Nieuw Archief voor binnen- en buitenlandsche geneeskunde in haren geheelen omvang door J. van Deen. 4 jaarg. Zwolle. 1845—50. 8°.

Denker. De Denker. 10 jaarg. 522 Nos. Amst. 1764—73. 8°.

D. War. Dietsche Warande. Tijdschrift voor Nederlandsche oudheden en nieuwe Kunst en Letteren, door J. A. Alberdingk Thijm. Dl. I—X. N. R. Dl. I—II. Amst. 1855—80. 8°.

Dodt, Arch. J. J. Dodt van Flensburg, Archief voor kerkelijke en wereldsche geschiedenissen van Utrecht. 7 dln. Utr. 1838—48. 4°.

Dr. Volks-Alm. Drentsche Volks-Almanak voor 1837—51, en voor 1868. Assen. kl. 8°.

Econ. De Economist. tijdschrift voor alle standen, tot bevordering van volkswelvaart, door verspreiding van eenvoudige beginselen van staathuishoudkunde, onder red. van J. L. de Bruyn Kops. Amst. (later 's Gravenhage), 1852—85. 8°.

Édinb. Rev. The Edinburgh Review, or critical journal. Vol. I—CLI. Edinb. 1802—85. 8°.

Eigen Haard. Wekelijksch verschijnend, geïllustreerd blad, onder redactie van H. de Veer, Dr. E. van der Ven, Ch. Rochussen en J. de Vries. Haarlem. 1875—85. 4°.

Enkh. C. Enkhuizer Courant. Nieuws- en advertentieblad. Enkhuizen. fol.

Europa. Europa. Verzameling van in- en uitlandsche lettervruchten ter bevordering van wereldkennis en aangenaam onderhoud. Dordr. 1854—60. Amst. 1860—62. N. Serie 1863—65. Dordr. 1865—70. 8°.

Fakkel. De Fakkel of bijdragen tot de kennis van het ware, goede en schoone, verzameld door J. P. Sprenger van Eyk. 14 jrg. Rott. 1825—39. 8°.

Fel. Merit. Overzigt der werkzaamheden van de afdeeling Koophandel der Maatschappij Felix Meritis, van Mei 1852— April 1855. Amst. 1852—55. 8°.

Feuille du cult. Feuille du cultivateur.

Flandre. La Flandre. Revue des monuments d'histoire et d'antiquités publiée par L. Gilliodts van Severen e. a. T. I—III. Bruges. 1868—1870. Idem. Par un comité d'archivistes et de gens de lettres. T. IV—VI. Série 2. T. I—III. Ibid. 1872—75; Idem. Directeur Em. van der Bussche. T. VII—XI. Série 2. T. IV. Série 3. T. I—IV. Ibid. 1875—80.

Flora en Pomona. Flora en Pomona. Magazijn voor Tuinbouw, Bloemen- en Ooftboomteelt, Warmoezerij enz. Utr. 1854—59. N. R. 1860—85.

Frank, Delect. Opusc. Frank, Delectus Opusculorum ad praxin medicam spectantium ante hac apud gentes exteras editorum. 3 vol. Comi. 1827—28. 8°.

Fr. Volks-Alm. Friesche Volks-Almanak voor 1835—64. Leeuw. 1835—45. Sneek. 1846—64. kl. 8°.

N. Fr. Volks-Alm. Nieuwe Friesche Volks-almanak voor 1853—66. Fran. en Leeuw. 1852—65. 8°. M. pl. en portr.

Geld. Maats. v. Lb. Mededeelingen en handelingen (later Med. en berigten) van de Geldersche Maatschappij van Landbouw. Arnh. 1846—85. 8°.

Geld. Volks-Alm. Geldersche Volks-Almanak voor 1835—85. Arnh. kl. 8°.

Geneesk. Bijdr. Geneeskundige bijdragen door C. Pruys v. d. Hoeven, J. Logger, C. G. C. Reinwardt en G. Salomon. 3 dln. Delft, Rotterdam. 1826—30. 8°.

Gen. v. Lb. en Krd. Berigten en Mededeelingen van het Utrechtsch Genootschap voor Landbouw en Kruidkunde. Utr. 1843—49. 4°.

Gen. v. Lb. in Dr. Handelingen bij het Genootschap ter bevordering van den Landbouw in Drenthe. 8°.

Gerson, Mag. Magazin der ausländischen Literatur der gesammten Heilkunde von Gerson und Julius. 30 Bde. Hamburg. 1821—35. 8°.

Geschr. v. d. alg. Kon. lb. vereen. Geschriften van de algemeene Koninklijke landbouw-vereeniging. 's Grav. 1859—62. 8°.

Gezondheid. De gezondheid. Tijdschrift voor den beschaafden stand. Uitgeg. door eene vereeniging van voorstanders der gezondheidsleer. 1e—3e deel. Amst. 1878—81. 8°.

Gids. De Gids. 1837—47. Nieuwe Serie, 1848—85. Amst. 8°.

Goesche C. Goesche Courant. Goes. fol.

Gron. C. Groninger Courant Gron. fol.

Gron. jaarb. Groninger jaarboekje. Groningen. 8°.

Gr. Volks-Alm. Groninger Volks-Almanak. Gron. 1837—51. kl. 8°.

Haagsche Nieuwsblad. Haagsche Nieuwsblad.

v. Hall, Regtsg. Verh. Mr. M. C. van Hall, Regtsgeleerde Verhandelingen en losse geschriften. Amst. 1858. 8°.

Hand. v. d. Alg. Kon. Lb. Vereen. Handelingen van de Algemeene Koninklijke Landbouwvereeniging. 's Grav. 1856—62. 8°.

Hand. Gen. v. Nijv. Handelingen van het Genootschap ter bevordering van Nijverheid, gevestigd te Onderdendam. Gron. 18 —78. Handelingen van het Genootschap van Nijverheid in de prov. Groningen. Gron. 1878—85 8°.

Hand. Prov. Gen. v. K. en Wet. N.-Br. Handelingen van het Provinciaal Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. 's Hert. 1837—1885. 8°.

Hand. Serv. Civ. Handelingen van het Geneeskundig Genootschap Servandis Civibus, 16 dln. Amst. 1776—92. 8°.

Handelsblad. Nieuwe Amsterdamsche Courant. Algemeen Handelsblad. Amst. fol.

Hann. L. u. F. Vereinsbl. Vereinsblatt des Land- und Forstwirthschaftlichen Haupt-Vereins Hannovers. Hannoversche Land- und Forstwirthschaftliche Zeitung. Hann. 1848—1885. 8°.

v. Hass. Arnh. Oudh. G. van Hasselt, Arnhemsche Oudheden. Arnh. 1803—4. 4 dln. 8°.

v. Hass. Geld. Maandw. G. van Hasselt's Geldersch Maandwerk. I. II. Arnh. 1807. 8°.

v. Hass. Geld. Oudh. Geldersche Oudheden, verzameld door G. van Hasselt. 1e (en eenig) deel. Arnh. 1806. 8°.

Hedend. Vad. Bibl. Hedendaagsche Vaderlandsche Bibliotheek van wetenschap, kunst en smaak, van 1805—11. Mengelstukken. Amst. 8°.

Hermans, Bijdr. Bijdragen tot de geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten der prov. Noord-Braband, door C. R. Hermans. 2 dln. 's Hertogenb. 1845. 8°.

Hermans, Meng. Geschiedkundig Mengelwerk over de provincie Noord-Braband, bijeengebragt door C. R. Hermans, 2 dln. 's Hertogenb. 1840. 8°.

Hertha. Hertha. Zeitschrift für Erd-, Völker- und Staatenkunde, besorgt von Berghaus und K. F. V. Hoffmann. Bd. I—XIV. Stuttg. u. Tübingen. 1825—29. 8°.

Hippocrates. Hippocrates, Magazijn toegewijd aan de geneeskunde. Amst. 1813—37. 8°.

Hist. Gen. Kron. Werken van het Historisch Genootschap (tot 1849 Gezelschap) te Utrecht: Kronijk 1845—75. Jaarg. 1—XXXI. Utr. 1845—76.

Hist. Gen. Werk. » » » » » Werken enz. N. Serie N°. I—XXX. Utr. 1861—80. 8°.

Hist. Gen. Ber. » » » » » Berigten 1846—60. Deel I—VI. 8°.

Hist. Gen. Cod. » » » » » Codex diplomaticus Neerlandicus. 1848—60. Deel I—V. 8°.

Holland, Alm. Holland, Almanak voor 1849—66, uitgeg. door J. van Lennep. Amst. 8°.

Holl. Maats. v. Lb. Maandbl. Hollandsche Maatschappij van Landbouw. Maandblad. Schiedam. 1879—1885.

Holl. Maats. d. Wet. Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen te Haarlem. 30 dln. Haarl. 1754—94. 4°.

Natuurkundige Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen, te Haarlem, 24 dln. Haarl. 1799—1838, 4°. Tweede Serie. Deel I—XXV. Haarl. 1841—68. 4°.

Letter- en oudheidkundige verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen te Haarlem, 3 dln. Haarl. 1815, 16, 18. 8°. — N. Serie, dl. I. Haarl. 1869.

Ill. Landw. Z. Illustrirte Landwirthschaftliche Zeitung. Jahrbuch für Land-, Garten- und Weinbau. Leipzig. 1863—1885.

Inst. Verh. Verhandelingen van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten te Amsterdam.

Ie klasse: Verh., 7 dln. 1812—25. N. Verh., 13 dln. 1827—48. 4°. Derde reeks. Verh. 5 dln. 1849—52. 4°. Verslag der werkzaamheden, 1809—16. 8°. Verslag van de openb. vergader. I—XII. 1819—37. 4°.

IIe klasse: Verh. 8 dln. 1818—42. 4°. N. reeks Verh. 2 dln. 1850—51. 8°. Verslag van de openb. vergader., I—XIII. 1816—40. 4°.

IIIe klasse: Verh. 6 dln. 1817—48. 4°.

IVe klasse: Verh., 1 deel 1829. Verslag van de openb. vergad., I—XIII. 1817—41. 4°.

Instituut. Het Instituut of verslagen en mededeelingen door de vier klassen van het Instituut, 6 dln. Amst. 1841—46. 8°.

Inst. v. Ingenieurs. Verhandelingen van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. 's Hage. 1855—68. Tijdschrift v. Ingenieurs. Ald. 1869—80. 4°.

Int. Viehh. Z. Internationale Viehhandelszeitung.

Isis. Isis, eine Monatschrift von Deutschen u. Schweizerischen Gelehrten. 6 Bde. Zürich, 1805—7. 8°.

Jaarb. Boekh. Jaarboekje voor den Boekhandel, voor 1839—43. 's Gravenh. S. de Visser en Zn. en and. kl. 8°.

Jaarb. v. Delft. Jaarboekje voor de stad Delft. 1860—70. 12°.

Jaarb. Holl. Maats. v. Lb. Jaarboekje van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw. Schiedam. 1847—85.

Jaarb. Maats. v. Lb. en Veet. Jaarboekje der Maatschappij van Landbouw, Tuinbouw en Veeteelt, in het Arrondissement Breda. Breda. 1852.

Jaarb. Maats. Weldad. Jaarboekje der Maatschappij van Weldadigheid voor 1859—74. Amsterdam. Vervolgd o. d. t. Erica. Jaarboekje der Maatschappij van Weldadigheid voor 1875—85. Aldaar.

Jaarb. v. R. en W. Nederlandsche Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving verzameld en uitgegeven door C. A. den Tex en J. van Hall. XII dln. Amst. 1839—50. 8°.

Jaarb. v. Schied. Jaarboekje voor de stad en het kanton Schiedam, voor 1848—62. Schiedam. 8°.

Jahrb. d. Gesch. Jahrbücher der Geschichte und Staatskunst, herausgeg. von Pölitz, später von Bülau. Leipz. 1828—49. 8°.

Jahresb. Schwab. Jahresbericht I—LXVIII des historischen Kreis-Vereins im Regierungsbezirke von Schwaben und Neuburg. Augsb. 1835—69. 8°.

Janssen, Oudh. Verh. L. J. F. Janssen, Oudheidkundige verhandelingen en mededeelingen, 3 stukk. Arnh. 1853—59. 8°.

Janssen en v. Dale, Bijdr. H. Q. Janssen en J. H. van Dale, Bijdragen tot de oudheidkunde en geschiedenis, inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen. Deel I—VI. Middelb. 1856—63. 8°.

Journ. de l'Agr. Journal de l'agriculture, par J. A. Barral. Paris. 1867—1881. 8°.

Journ. d'agric. et des man. Journal d'agriculture et des manufactures des Pays-Bas. Brux. 1817—1831. 8°.

Journ. d'agr. prat. Journal d'agriculture pratique, par Bixio 1837—1849, par J. A. Barral 1850—1866, par Lecouteux 1867—1885. Paris 8°.

Journ. of Anthrop. Inst. Journal of the Anthropological Institute. VI—IX. London. 1877—80.

Journ. d. l. Soc. agr. du Brab. Journal de la société agricole du Brabant. Hainaut.

v. Kampen, Mag. N. G. van Kampen, Magazijn voor Wetenschappen, Kunsten en Letteren. 10 dln. Amst. 1822—30. 8°.

Kamper C. Kamper Courant. Kampen. fol.

Kerk-Hist. Jaarb. Kerk-Historisch Jaarboekje, uitgegeven onder leiding van W. Moll. 2 jgn. Schoonh. 1864, 65. kl. 8°.

Kist en Moll, Arch. N. C. Kist en W. Moll, Kerkhistorisch archief, 5 dln. Amst. 1855—63. 8°.

Kist en Royaards, Arch. N. C. Kist en H. J. Royaards, Archief v. Kerkel. Geschied. en Nederl. Archief voor Kerkel. Geschied. 20 dln. Leid. 1829—50. 8°.

Kist en Royaards, N. Arch. N. C. Kist en H. J. Royaards, Nieuw Archief v. Kerkel. Geschied. inzonderheid van Nederland. 2 dln. Schied. en Leiden. 1851—52. 8°.

Koenen, Voorl. Hand. Voorlezingen over de geschiedenis des Nederlandschen handels, door H. J. Koenen. Amst. 1853. 8°.

Koenen, Voorl. Nijvérh. Voorlezingen over de geschiedenis der nijverheid in Nederland, gehouden in de Maatsch. Felix Meritis, door H. J. Koenen. Amst. 1856. 8°.

Koenen, Voorl. Scheepsb. Voorlezingen over de geschiedenis van scheepsbouw en zeevaart, door H. J. Koenen. Amst. 1854. 8°.

Koopman. De koopman, of bijdragen ter opbouw van Neêrlands koophandel en zeevaart. 6 dln. Amst. 1768—75. 8°.

Kops, Magaz. Magazijn van vaderlandschen landbouw door Jan Kops. VI dln. Haarlem. 1803—1815. 8°.

Landbouw. De Landbouw. Uitgegeven door de Maatschappij van landbouw en bloemkweeking in het hertogdom Limburg. 1856—1857.

Lb. C. Landbouw Courant. Nieuwsblad voor den Nederlandschen akkerbouwer, veehouder, houtteeler, boomkweeker, warmoezier en grondeigenaar. Hoofdredactie: Dr. J. Wttewaall 1851—1862. Dr. L. Mulder 1862—1885. Arnhem. 1851—1853. Zwolle. 1854—1885. folio.

Lb. School. De Landbouwschool. Weekblad voor landbouw, veeteelt, tuin- en boschbouw en landbouw-fabrieksnijverheid. Onder redactie van A. F. Marlet. Neuzen. 1875.

Lhh. Alm. v. Teenstra. Landhuishoudkundige Almanak ten dienste van Land- en Buitenman, door M. D. Teenstra. Gron. 1843.

Lhh. C. Algemeene Landhuishoudelijke Courant. Weekblad tot bevordering eener practische en op wetenschappelijke kennis gegronde beoefening van den akker- en tuinbouw, vee-, bijen-, zijde- en houtteelt, en boomkweekerij. Redactie Dr. J. Wttewaall. Arnh. 1847—1848. 4°. 1849—50. folio.

Landw. Anzeiger. Landwirthschaftliche Zeitung, nebst Anzeiger. Organ d. landwirthschaftl. Central-Vereins für den Regierungs Bezirk-Kassel und des Vereins zur Beförderung der Fischzucht. Kassel. 1879—1885. 4°.

Landw. Vers. Stat. Die Landwirthschaftlichen Versuchs-Stationen u. s. w. von Prof. Dr. Friedrich Nobbe. Chemnitz. 1859—85. 8°.

Letter. Hist. De Letter-, Historie- en Boekbeschouwer, geevende maandelijks een nauwkeurig bericht van de opkomst, voortgang en gesteldheid der Akademieën, enz., onder de zinspreuk: Libere et Modeste. 4 dln. Amst. 1763—64. 8°.

Letterb. Algemeene Konst- en Letterbode. 1788—1800. 12 dln. Haarlem. 4°. Nieuwe algemeene Konst- en Letterbode, 1801—53. Haarl. 8°. Algemeene Konst- en Letterbode, 1854—59. Haarl. en 's Gravenh. 4°. Algemeene Konst- en Letterbode. 1860—61. Haarl. 4°.

Letterk. Meded. Handelingen en Mededeelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde over 1871—80. Leiden.

Letterk. Werk. Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 7 dln. Leid. 1772—88. 4°.

Letterk. Werk. N. R. Nieuwe reeks van Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 10 dln. Leid. 1846—57. 8°.

Letterk. N. Werk. Nieuwe Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 6 dln. 10 Stn. Dordr. 1825—44. 8°.

Lettervr. Sluis. Lettervruchten ingezameld van wege het Departement Sluis der Maatsch. tot Nut van 't Algemeen. Sluis. 1826—30. 8°.

Limburger. De Limburger.

Lubach, Schat d. Gezondh. Schat der Gezondheid. Een tijdschrift voor alle standen, onder redactie van D. Lubach en L. J. Egeling. Jrg. I—V. Haarlem. 1858—64. 8°.

Maandbl. d. M. v. lb. in Limb. Maandblad der Maatschappij van Landbouw in Limburg.

Maandbl. v. d. Ned. Landb. Maandblad voor den Nederlandschen landbouwer. Zwolle. 1857—1885. 8°.

Maandschr. Christ. Christelijk Maandschrift voor den beschaafden stand, uitgeg. door de Ringvergadering van Amsterdam. 15 dln. 1822—36. — voor

christenen van den beschaafden stand, 10 dln. 1837—46; — voor den beschaafden stand, ter bevordering van bijbelkennis en christelijk leven, 12 dln. 1847—59; voor christenen ter bevorder. enz., 2 dln. 1860—61. Amst. 8°.

Maatsch. v. d. Landb. te Amst. Verhandelingen van de Maatschappij ter bevordering van den Landbouw te Amsterdam opgerigt. XVIII dln. Amst. 1778—1826. 8°.

Mag. Handelsr. Meng. Magazijn van Handelsregt, verzameld en uitgeg. door A. de Vries en J. A. Molster. I—XII. Amst. 1859—70. 8°.

Mag. v. landb. Magazijn voor landbouw en kruidkunde, door J. C. Ballot. Utrecht. 1847—1858. N. Reeks 1859—69. 3e R. 1870—76. 8°.

v. Martens, Erzähl. G. F. von Martens, Erzählungen merkwürdiger Fälle des neueren Europ. Völker-rechts, 2 vol. Gött. 1800. 8°.

Meded. Haagsche Vereen. Mededeelingen van de Haagsche Vereeniging ter beoefening der geschiedenis van 's Gravenhage. Deel I. II. 1, 2. 's Gravenh., 1863—67. 8°.

Med. en Ber. Fr. Maatsch. Mededeelingen en Berigten van het Hoofdbestuur en de Afdeelingen van de Friesche Maatschappij van Landbouw en Veeteelt. Leeuw. en Sneek. 1860—1885. 8°.

Med. en ber. Gron. Maatsch. Mededeelingen en berigten der Maatschappij van Landbouw in de provincie Groningen.

Med. en ber. Holl. Maatsch. Mededeelingen en berigten der Hollandsche Maatschappij van Landbouw. Schiedam. 1847—1878. 8°.

Med. en ber. Limb. Maatsch. Mededeelingen en berigten van de Maatschappij van Landbouw voor Limburg.

Med. en ber. Ov. Maatsch. Mededeelingen en berigten van het hoofdbestuur en de afdeelingen der Overijsselsche Maatschappij ter bevordering van landbouw, tuinbouw en veeteelt (Deventer). Dev. 1860—1885. 8°.

Med. d. Ov. Ver. Mededeelingen der Overijsselsche vereeniging tot ontwikkeling van provinciale welvaart.

Med. Vlas-Ind. Mededeelingen van het Bestuur der Maatschappij ter bevordering der Vlas-Industrie. Rott. 1869—85. 8°.

Mém. Cour. Ac. Imp. R. Br. Mémoires de l'Academie Impériale et Royale des Sciences et Belles Lettres de Bruxelles. Tom. I—V. Brux. 1780—83. 4°.

Mess. Belg. Messager des Sciences et des Arts de la Belgique ou nouvelles Archives historiques, littéraires et scientifiques. Gand. 1333—80. 8°.

Mess. d. Sc. Messager des Sciences et des Arts. Recueil publié par la Société royale des Beaux-Arts et des Lettres, et par celle d'Agriculture et de Botanique de Gand. 6 Tom. Gand. 1823—30. 8°.

Midd. C. Middelburgsche Courant. fol.

Milch. Z. Milch-Zeitung. Organ für das gesammte Molkereiwesen einschlieszlich Viehaltung, hrsg. von Benno Martiny. Danzig. 1871—85. fol.

Milk Journ. and Farm. Gaz. Milk Journal and Farm Gazette. fol.

Milit. Spect. De Militaire Spectator. Tijdschrift voor het Nederlandsche leger, 13 dln. Breda. 1833—48. 4°. 2e Serie. 7 dln. 1849—55. 8°. 3e Serie. 20 dln. 4e Serie, deel I—IV. 1856—80. 8°.

N. Milit. Spect. De nieuwe militaire spectator. Krijgs- en geschiedkundig tijdschrift voor Neêrlands land- en zeemagt, onder redactie van eenige oud-militairen. 20 dln. Arnh. 1846—66. Nieuwe Serie, hoofdredacteur T. J. Stieltjes, dl. I—IV. Nijmegen. 1867—70. 8°.

Minerva. Minerva, ein Journal historisch-politischen Inhalts, herausgeg. von v. Archenholz. Berlin u. Hamb. 1792– 1811. Fortges. von Bran. Jena. 1842—49. 8°.

v. d. Monde, Tijds. Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht. 9 dln. Utrecht, 1835—43. 8°. — Utrecht voorheen en thans. Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht. 2e Serie. 3 dln. Utr. 1844—46. 8°.

Mulder. Scheik. Verh. Scheikundige verhandelingen en onderzoekingen door G. J. Mulder. Rott. 1856—65. 8°.

Nav. De Navorscher. Deel I—XXX. Amst. 1851—60. fol. 1861—80. 8°.

Nederland. Nederland. Verzameling van oorspronkelijke bijdragen van Nederlandsche letterkundigen. Utr. 1849—53; Amst. 1854—80. 8°.

Nederlander. De Nederlander. (Nieuwe Utrechtsche Courant).

Ned. Arch. Geneesk. Neperlandsch Archief voor genees- en natuurkunde, uitgeg. door F. C. Donders en W. Koster. I—VI. Utr. 1865—70. 8°.

Ned. Huish. Maatsch. Werken uitgeg. door de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem. 1793—1832. 8°.
In de afdeelingen *Z. en V.* Zeevaart en Visscherij.
L. Landbouw.
W. en S. Werktuig- en Scheikunde.
H. en F. Handel en Fabrieken.
V. t. a. N. Beschrijving en gebruik van voorwerpen ten algemeene nutte.

Ned. Jaarb. Nederlandsche Jaarboeken, inhoudende een verhael van de merkwaerdigste geschiedenissen voorgevallen binnen den omtrek der Vereenigde Provintiën sedert 1747—65. Amst. 8°.

N. Ned. Jaarb. Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken of Vervolg der merkw. geschied. van 1766—92. Leid. en Amst. 8°.

Ned. Lancet. Nederlandsch Lancet. Tijdschrift aan de practische chirurgie en oogheelkunde gewijd, door A. G. van Onsenoort, F. S. Alexander en J. B. Dompeling, onder medewerking van verschillende kunstgenooten. 7 jrg. Utr. 's Hage. 1838—44. 8°. 2e Serie, 6 jrg. uitgeg. door F. C. Donders, G. L. H. Ellerman en J. H. Jansen. 's Hage, 1845—51. 8°. 3e Serie, 4 jrg. 's Hage, 1851—55. 8°.

Ned. Nieuws- en Adv.blad. Nederlandsch Nieuws- en Advertentieblad.

Ned. Spect. De Nederlandsche Spectator. Arnh. en 's Gravenh. 1860—85. 4°.

Ned. St. C. Nederlandsche Staatscourant. fol.

Ned. Tijds. v. Geneesk. Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. Amst. 1857—80. 8°.

Ned. Volks-Alm. Nederlandsche Volks-Almanak voor 1858—60 uitgeg. door A. J. de Bull. Amst. 8°.

Nehal. Nehalennia. Jaarboekje voor Zeeuwsche Geschiedenis en Letteren, uitgeg. door H. M. C. van Oosterzee, voor 1849 en 50. Middelb. 8°.

New York Repository. The New-York medical Repository, 15 v. New-York, 1798—1812. 8°.

Nieuw Tijds. Nieuw tijdschrift, gewijd aan alle takken van volksvlijt, nijverheid, landbouw, mijnwezen, handel, spoorwegen, telegraphie, en scheepvaart. Onder redactie van S. Bleekrode. Rott., 1859—61. 7 dln. 8°.

N. v. d. D. Het Nieuws van den Dag. Amst. 1870—1885. fol.

N. en Adv.-bl. v. Epe. Nieuws- en Advertentieblad voor Epe en omstreken. fol.

Nieuwsbl. Boekh. Nieuwsblad voor den Boekhandel, (sedert 1859 met letterkundige bijdragen achter de advertentiën). 's Grav. 1859—70; Amst., 1871—80. fol.

Nijhoff, Bijdr. Bijdragen voor vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde, verzameld en uitgeg. door I. A. Nijhoff (later door P. Nijhoff en thans door R. Fruin.) 1e reeks 10 dln, 2e reeks 10 dln. Arnh. 1837—66, 's Gravenh. 1868—80. 8°.

Nijv. C. Nijverheids Courant.

N.-Brab. Gen. Werken van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. 's Hertog. 1837—44. 8°.

N.-Brab. Volks alm. Noord-Brabantsche volks-almanak. 's Hertog. 1843—45. 8°.

Noordstar. De Noordstar. Algemeen Nieuws- en Advertentieblad. Groningen. 1869—73. fol.

Notes a. Queries. Notes and Queries: a medium of intercommunication for Literary men, artists, antiquaries, genealogists, etc. 12 vol. Lond. 1850—55. 2e ser. Vol. I -X. 1856—60. 8°.

Not. v. Rijnl. Notulen van Rijnland.

Nut v. 't Alg. Alm. Volks-Almanak, uitgeg. door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen voor 1856-85. Amst. 8°.

Oefening kweekt kennis. Mengelingen van het Letterkundig Genootschap: Oefening kweekt kennis voor 1847 en 48. 's Gravenh. 1849. 8°.

Onze Tijd. Onze Tijd, merkwaardige gebeurtenissen onzer dagen, mitsgaders levens- en karakterschetsen van vermaarde tijdgenooten door een vereeniging van letterkundigen. Amst. 1848—76. 8°.

Oude Tijd. De oude tijd, geschiedenis, maatschappelijk en huiselijk leven enz. uit Noord- en Zuid-Nederland, 1e en 2e jaarg. onder leiding van D. van der Kellen Jr. 3e—6e jaarg. onder red. van J. ter Gouw. Haarl. 1869—74. 8°.

Ov. Vel. Weekbl. Overveluwsch weekblad.

Overijss. Alm. Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren voor 1836—55. Devent. 8°.

Petermann, Mitth. Mittheilungen aus Justus Perthes' geographischer Anstalt über neue Erforschungen auf dem Gesammtgebiete der Geographie von A. Petermann. Bd. I—XXVI. Gotha, 1855—80. 4°.

—— *Ergänz.* Ergänzungsbande, Bd. I—VI. Ibid. 1860—69. 4°.

Platteland. Het Platteland. Weekblad voor grondeigenaren en landbouwers. Red. F. R. Corten. 1874—75. fol.

Prakt. Volks-Alm. Praktische Volks-Almanak, Jaarboekje ter verspreiding van kennis der toegepaste wetenschappen onder alle standen der maatschappij voor 1854—60. Haarl. 8°.

Pro Excol. Werken van het Genootschap: Pro excolendo jure patrio, 6 dln. Gron. 1773—1846. 8°.

Prov. Dr. en Ass. C. Provinciale Drentsche en Asser Courant. fol.

N. Prov. Dr. en Ass. C. Nieuwe Provinciale Drentsche en Asser Courant. fol.

Prov. Gron. C. Provinciale Groninger Courant. fol.

Prov. N.-Br. C. Provinciale Noord-Brabantsche en 's Hertogenbossche Courant. 's Hertogenb. fol.

Prov. Ov. en Zw. C. Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant.

Public Health. Public Health a journal of sanitary science and progress. London. 1875—77. 4°.

Public. Soc. Limb. Publications de la société historique et archéologique dans le duché de Limbourg. Tom. I—XVII. Maestr. (puis Ruremonde). 1864—80. 8°.

Purm. C. Purmerender Courant. fol.

Raeps. Oeuvr. J. J. Raepsaet, Oeuvres complêtes, 6 vol. Mons, 1838—40. 8°.

Rec. o. d. Rec. De Recensent ook der Recensenten. 1806—50. Amst. 8°.

Reformatie. De Reformatie, Tijdschrift der christelijke gereformeerde kerk in Nederland, 8 dln. Amst. 1836—40. 8°. — De Reformatie, Tijdschrift ter bevordering van Gods Koningrijk in Nederland, 17 dln. Amst. 1841—44. 8°. 3e Serie. Amst. 1845—47. 8°.

Reiffenberg, Nouv. Arch. Nouvelles Archives Historiques par le baron de Reiffenberg, Tom. V—VI. Brux. 1830—32. 8°. (Faisant suite aux Archives philologiques Tom. I. et aux Archives pour l'histoire civile et littéraire des Pays-Bas, Tom. II—IV du même auteur).

Repert. Het Repertorium. Tijdschrift voor de geneeskunde in al haren omvang; onder redactie van R. Rienderhoff, A. W. M. van Hasselt, C. Gobée en F. C. Hekmeijer, 7 jrg. Amst. en Enkh. 1847—54. 4°. — Nieuwe Reeks, onder red. van L. Ali Cohen. 2 jrg. Gron., 1855—56. 8°.

Rev. Brit. Revue Brittannique ou choix d'articles traduits des meilleurs écrits périodiques de la grande Bretagne. Paris, 1825—38; Brux. 1839—52; Paris, 1853—85. 8°.

Rev. de Brux. Revue de Bruxelles, par la Société pour la propagation des bons livres, dir. par A. Dechamps et P. de Decker. Brux. 1837 -41. 8°.

Rev. d. D. Mondes. Revue des Deux Mondes. Paris, 1831—85. 8°.

Rev. Num. Belg. Revue de la Numismatique Belge (publiée sous les auspices de la Société numismatique par M. M. R. Chalon, C. Piot et C. P. Serrure), 1e et 2e vol. publié à Tirlemont, depuis à Bruxelles. 1842—80. 8°.

Rev. Orient. Revue Orientale. Recueil périodique d'histoire, de géographie et de littérature, publié par Carmoly. Tom. I—III. Brux. 1841—44. 8°.

Risseeuw, Nutsverh. Acht nutsverhandelingen van J. Egberts Risseeuw, uitgeg onder toezicht van J. H. van Dale. Oostburg, 1870. 8°.

N. Rott. C. Nieuwe Rotterdamsche Courant. Rott. 1843—85. fol.

Rotterd. Hist. Rotterdamsche historiebladen door J. H. Scheffer en F. D. O. Obreen. 2e Afdeeling. Geschiedkundige stukken. Deel I. Rotterd. 1870—76. 8°.

Rott. Nwsbl. Rotterdamsch Nieuwsblad. fol.

Scheltema, Aemstels Oudh. P. Scheltema, Aemstels Oudheid of Gedenkwaardigheden van Amsterdam. 5 dln. Amst., 1855—63. 8°.

Scheltema, Mengelw. J. Scheltema, Geschied- en Letterkundig Mengelwerk 6 dln. 17 Stn. Amst., 1817 -39. 8°.

Scheltema O. en N. P. Scheltema, Oud en Nieuw, uit de Vaderlandsche geschiedenis en Letterkunde verzameld. 2 dln. Amst. 1844—47. 8°.

Schotel, Uitspann. G. D. J. Schotel, Geschied-, Letter- en Oudheidkundige Uitspanningen. Utr. 1840. 8°.

Schouwb. v. in en uitl. Lett. Schouwburg van in- en uitlandsche Letter- en Huishoudkunde. 6 dln. Amst., 1804—10. 8°.

Scrib. Scribner's Monthly. New-York. 1870—81.

Schull en v. d. Hoop, Bijdr. P. S. Schull en A. van der Hoop, Bijdragen tot Boeken- en Menschenkennis. 5 dln. Dordr. 1832—36. 8°.

Séanc. de l'Acad. Séances et travaux de l'Académie des Sciences morales et politiques. Comptes rendus publiés sous la direction de Mr. Mignet, tom. I—XX, XXIV—LXVI. Paris, 1842—63.

Sempervirens. Sempervirens. Weekblad voor den tuinbouw in Nederland. Tevens orgaan der Kon. Ned. Tuinbouw Maatsch. Linnaeus. Amst. 1872—85. 4°.

Siegenbeek, Mus. Museum of verzameling van stukken ter bevordering van fraaie kunsten en wetenschappen, uitgeg. door M. Siegenbeek, 4 dln. Haarl. 1812—17. 8°.

Siegenbeek, Redev. en Verh. Redevoeringen en Verhandelingen over onderwerpen tot de vaderlandsche geschiedenis en letterkunde behoorende, door M. Siegenbeek. Dordr. 1836. 8°.

Sloet, Tijdschr. B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis, Tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek. Deel I—XXVIII. Serie 3, deel I—IV. Zwolle, 1841—75. 8°.

Sloet, Van al's. Mr. L. A. J. W. Baron Sloet, »Van al's." Onderzoekingen, schetsen en mededeelingen. Arnhem, 1871. 8°.

Sluisch Wkbl. Sluisch Weekblad. fol.

Soc. de Géogr. Bulletin de la Société de Géographie. Tom. I—XX. 2me Série, Tom. I—XX. 3me Série, Tom. 1—XII. Paris, 1822—49. 8°.

v. Spaen, Proev. W. A. van Spaen, Proeven van historie en oudheidkunde. Cleve, 1805. 8°.

Staathuishoudk. Jaarb. Staat- en Staathuishoudkundig Jaarboekje. Jrg. I—XXXV. Amst., 1849—85. 8°.

Staatsbl. Staatsblad van het Koningrijk der Nederlanden. 's Grav., 1813—85. 8°.

Star. De Star, een Tijdschrift uitgegeven van wege de permanente commissie der Maatschappij van Weldadigheid. 8 dln. Amst., 1819—26. 8°.

Stud. en Bijdr. Studiën en Bijdragen op 't gebied der historische theologie, verzameld door W. Moll en J. G. de Hoop Scheffer. Deel I—IV. Amst., 1868—80. 8°.

Symb. Litt. Symbolae Litterariae, edidere publici gymnasiorum doctores societate coniuncti, 9 vol. Amst., Utr. 1837—48. 8°.

Teyler, II Gen. Verhandelingen uitgegeven door Teyler's Tweede Genootschap te Haarlem. Stuk I—XXVIII. deel 1—9. N. R. dl. I—II. St. 1. Haarl., 1781—1878. 4°.

Themis. Themis, Regtskundig Tijdschrift. (1e verzam.) 14 dln., 2e verzam. 16 dln. 3e verzam. dl. I—XI. 's Grav. 1839—1880. 8°.

Tielsche C. Tielsche Courant. fol.

N. Tielsche C. Nieuwe Tielsche Courant. fol.

Tielsch Weekbl. Tielsch Weekblad. fol.

Tijds. Aardr. Gen. Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, gevestigd te Amsterdam, onder redactie van C. M. Kan en N. W. Posthumus (later J. C. A. Timmerman). (1e Serie) dl. I—VII; 2e Serie. Afd. Verslagen en Mededeelingen, dl. I—III, Afd. Meer uitgebreide artikelen dl. I—III. Amst. 1876—86. 1e Serie in 4°. 2e Serie in 8°.

Tijds. v. h. Armw. Tijdschrift voor het Armwezen, onder redactie van S. Blaupot ten Cate en W. de Sitter. 5 dln. Gron., 1852—57, N. Reeks 5 dln. Gron., 1859—65. 8°.

Tijds. Boomt. kring. Tijdschrift over Boomteeltkunde, Bloementeelt en Moeshovenierderij. Orgaan van den Belgischen boomteeltkring. Gent. 1860—80. 8°.

Tijds. d. M. v. Geneesk. Tijdschrift der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunde. 's Gravenh. later Amst. 1850—85.

Tijds. Gezondh. Tijdschrift voor gezondheidsleer, ter bevordering van volkswelvaart en van huisselijk geluk, onder red. van C. P. Pous Koolhaas, dl. I—III. 's Gravenh., 1868—70. 8°.

Tijds. Jagt en Viss. Nederlandsch Tijdschrift voor Jagtkunde, later: voor liefhebbers der jagt en visscherij, hoofdred. H. Schlegel, later Verster van Wulverhorst, 8 jrg. Arnh. 1852—59. 8°.

Tijds. v. Munt en Penn. Tijdschrift voor algemeene Munt- en Penningkunde uitgegeven door P. O. van der Chijs. Leid. 1838. 8°.

Tijds. v. Nat. Gesch. Tijdschrift voor natuurlijke geschiedenis en physiologie. Leiden. 1834—1839. 8°.

Tijds. v. Nijverh. Tijdschrift ter bevordering van Nijverheid, uitgeg. door de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij, en sedert 1837 door de Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. Haarl., 1833—85. 8°.

Tijds. d. N. V. v. Volksvl. De Volksvlijt, Tijdschrift voor nijverheid, landbouw, handel en scheepvaart, uitgeg. door de Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam. 21 dln. Amst., 1857—79. 8°.

Tijds. v. Veearts. en Veet. Tijdschrift voor veeartsenijkunde en veeteelt, uitgeg. door de maatschappij ter bevordering der veeartsenijkunde in Nederland. Utrecht. 1863—85. 8°.

Tijds. Weez. Tijdschrift der Vereeniging in het belang der weezenverpleging onder redactie van M. M. von Baumhauer, L. W. E. Rauwenhoff en M. H. Scheltema. Jaarg. I, II. Leiden, 1870 en 1871. Idem, uitgeg. door het Bestuur der Vereeniging. Jaarg. III—XI. Ald. 1872—80.

Tijds. Wis. en Nat. Wet. Tijdschrift voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgeg. door de 1e kl. v. h. Kon. Ned. Instituut. Amst., 1848—52. 8°.

Tijdsp. De Tijdspiegel. 's Gravenh., K. Fuhri 1844—52. Arnh. ('s Hage) D. A. Thieme 1853—73. 's Gravenh. H. J. Stemberg (Ch. Ewings) 1874—85. 8°.

Tijdstr. De Tijdstroom, maandschrift gewijd aan wetenschap, letteren en kunst. Tiel. 1858—61. 8°.

Trés. Nat. Trésor National. Recueil historique, littéraire, scientifique, artistique, commercial et industriël, Tom. I—III. p. 96. Brux. 1842. 8°.

Tw. Zond. Twentsch Zondagsblad. fol.

Uns. Zeit. Unsere Zeit. Deutsche Revue der Gegenwart, u. s. w. Leipzig, 1857—85. 8°.

Utr. Dagbl. Utrechtsch Dagblad. fol.

Utr. Volks Alm. Utrechtsche Volks-Almanak. Utr., 1837—64. 8°.

Vaderland. Het Vaderland. Staat- en Letterkundig Nieuwsblad. 's Hage. 1868—85. fol.

Vad. Lett. Vaderlandsche Letteroefeningen. 7 dln. Amst., 1761—67. — Nieuwe Vaderlandsche Letteroefeningen, 10 dln. Amst., 1768—71. — Hedendaagsche

Letteroefeningen, 14 dln. Amst., 1772—78. — Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen, 14 dln. Amst., 1779—85. — Nieuwe Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen, 10 dln. Amst., 1786—90. — Algemeene Vaderl. Letteroefeningen, 42 dln. Amst., 1791—1811. — Tijdschrift van Kunsten en Wetenschappen van het Departement der Zuiderzee, 4 dln. Amst., 1812—13. — Vaderlandsche Letteroefeningen, 126 dln. Amst., 1814—59. Gorinch., 1860—64, Zalt-Bommel, 1865—74, Leiden, 1875—76. 8°.

Vad. Mus. Serrure, Vaderlandsch Museum voor Nederduitsche Letterkunde, Oudheid en Geschiedenis. 5 dln. Gent, 1855—61. 8°.

Veend. C. Veendammer Courant. fol.

Ver. Chr. St. O. G. Heldring, de Vereeniging Christelijke Stemmen. Jrg. I—XXIV. Amst., 1847—70. 8°.

Vereen. Overijss. Regt. Verzameling van stukken, uitgegeven door de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis. Deventer. (Zwolle) 1859—78. 8°.

—— *Versl.* Verslagen en Mededeelingen, uitgeg. door de Vereen. enz. Deventer (Zwolle), 1860—80. 8°.

Verh. Bat. Gen. Verhandelingen van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte. Rott. 1774—98. 4°.

N. Verh. Bat. Gen. Nieuwe verhandelingen van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte. Rott. 1800—65. 4°. 2e Reeks. Rott. 1870—85. 4°.

Verh. Kon. Acad. Lett. Verhandelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam. Afd. Letterkunde. dl. I—XV. Amst., 1858—85. 4°.

Verh. Kon. Acad. Nat. Verhandelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam. Afd. Natuurkunde. Amst. 1854—85. 4°.

Verh. Utr. Gen. Verhandelingen van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, 10 dln. Utr. 1781—1821. 8°. N. R. I. 1—6 st. Utr. 1862—69. 4°.

N. Verh. Utr. Gen. Nieuwe Verhandelingen van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetensch. Deel I—XVII. Utr. 1822—54. 8°.

Verh. Z. Gen. Verhandelingen, uitgeg. door het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen te Vlissingen. 15 dln. Middelb., 1769—92. 8°.

N. Verh. Z. Gen. Nieuwe Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. 5 dln. Middelb., 1807—35. 8°.

Vermeulen, Tijds. Tijdschrift voor oudheden, statistiek, zeden en gewoonten, regt, genealogie en andere deelen der geschiedenis van het bisdom, de provincie en de stad Utrecht, uitgegeven door P. J. Vermeulen, Archivaris der Prov. Utrecht. 4 dln. Utr., 1847—52. 8°.

Versl. a. d. Kon. v. d. bev. en hand. v. h. gen. staatst. Verslag aan den Koning van de bevindingen en handelingen van het geneeskundig staatstoezigt. 's Gravenh. 1866—1885. 8°.

Versl. Gen. t. bev. v. Lb. in Dr. Verslag van het verhandelde in het genootschap ter bevordering van den Landbouw in de provincie Drenthe.

Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat. Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen, Afd. Natuurkunde, dl. I—XVII; 2e Reeks, dl. I—XVIII; 3e reeks. dl. I. Amst., 1852—85.

Versl. Kon. Acad. d. Wet. Lett. Idem. Afd. Letterkunde, dl. I—XII, 2e Reeks dl. I—XI; 3e Reeks dl. 1 en 2. Amst., 1855—85. 8°.

Versl. o. d. Lb. Verslag over den landbouw in Nederland, opgemaakt uit verslagen van Gedeputeerde Staten der provinciën. 's Hage. 1851—1883. 8°. De jaren 1851—1861 bewerkt door J. Wttewaal, 1862—1875 door W. C. H. Staring en 1876—1883 door C. J. M. Jongkindt Coninck.

Versl. Lhhk. Congres. Verslag van het Nederlandsch Landhuishoudkundig Congres. 1848—1885. 8°.

Versl. Nijv. Congr. Verslag van het verhandelde op het congres der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. 8°.

Versl. v. d. Openb. Werk. Verslag aan den Koning van de Openbare Werken m. pl. en kaarten. 's Gravenh. 1845—85. 4°.

Versl. v. d. Ver. t. verb. d. volksgez. Verslagen van de Vereeniging tot verbetering der volksgezondheid opgericht te Utrecht gedurende de cholera-epidemie in 1866. Utrecht 1866—1885. 8°.

Verz. v. St. Gen. St. Verzameling van stukken betreffende het Geneeskundig staatstoezicht in Nederland (uitgeg. door de inspecteurs en adj.-insp. over het geneesk. staatstoezicht.) 's Grav. 1865—1885. 8°.

Vis unita. Geneeskundige mengelingen, uitgegeven van wege het Genootschap Vis unita fortior. Amst., 1818—24. — Tijdschrift voor genees-, heel-, verlos- en scheikundige wetenschappen. Amst., 1824—38. 8°.

Visscher, Tijds. Historisch Tijdschrift onder medewerking van eenige geleerden, uitgeg. door L. G. Visscher. 2 Jrg. Utr., 1841—42. 4°.

Vissering, Herinn. Herinneringen, studiën en schetsen van S. Vissering. 2e bundel, politische vertoogen. 2 dln. Amst., 1863. 8°.

Volks. Alm. Kath. Volksalmanak voor Nederlandsche Katholieken, in het jaar des H. 1852—80, bijeengebragt door J. A. Alberdingk Thijm en (sedert 1856) H. J. C. Nouhuys. Amst. 8°.

Volksblad. Het Volksblad onder redactie v. J. de Bosch Kemper.

Volksvriend. De Volksvriend. fol.

Voorst. t. bev. v. d. Lb. in Z. Voorstellen en mededeelingen ter bevordering van den landbouw in de provincie Zeeland.

Vr. v. d. Lm. De vriend van den Landman. Tijdschrift ter bevordering van landhuishoudelijke kennis in Nederland, onder redactie van E. C. Enklaar. Grave 1837. Nijm. 1838—41. Zwolle 1842—73. 8°.

Vriend d. Vaderl. De Vriend des Vaderlands, een tijdschrift toegewijd aan den roem en de welvaart van Nederland en in het bijzonder aan de hulpbehoeftigen in hetzelve, uitgeg. van wege de permanente commissie der Maatschappij van Weldadigheid. 16 dln. Amst., 1827—42. 8°.

Vr. Fries. De Vrije Fries, Mengelingen, uitgeg. door het provinciaal Friesch Genootschap ter beoefening der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. 6 dln. Leeuw., 1828—55. 8°. — Nieuwe serie, Deel I—V; 3e Reeks. dl. I—IV. Aldaar. 1856—85.

Wagenaar, Tract. J. Wagenaar, Verzameling van historische en politieke tractaten voorheen door hem uitgegeven, 2 dln. Amst., 1776—80. 8°.

Weegsch. De Weegschaal. 11 Jrg. Rotterd., Amst., 1820—31. 8°.

N. Weekbl. v. Geneesk. Nederlandsch Weekblad voor Geneeskundigen, 6 dln. Amst., 1851—56. 8°.

Weekbl. v. Haarl. Weekblad van Haarlemmermeer, aan landbouw-, gemeente- en polderbelangen gewijd. Amst., 1860. fol.

Weekbl. v. Not. en Reg. Weekblad voor notarisambt en registratie.

Weekbl. v. Winterswijk. Weekblad van Winterswijk en omstreken.

Wetensch. Blad. Wetenschappelijke bladen. eene bloemlezing van degelijke werken uit het buitenland voor Nederland bewerkt, onder toezigt van J. T. Buys en W. M. Logeman, sedert 1865 onder toez. van J. C. van Deventer. Haarl. 1856—85. 8°.

Wiener Mittheil. über Handel und Gewerbe. Mittheilungen über Handel, Gewerbe und Verkehrsmittel, herausgegeben von der Direction der administrativen Statistik, 2 Jrg. Wien, 1850—52. 8°.

Zaanl. Jaarb. Zaanlands Jaarboekje voor 1841—53. Zaandijk, 8°.

Zeeland. Zeeland, Jaarboekje voor 1852—56, verzameld door H. M. C. van Oosterzee. Middelb. 8°.

Zeeuws. Volks-Alm. Zeeuwsche Volks-Almanak, voor 1836—47. Zierikzee, 8°.

Zeitschr. D. Alterth. Zeitschrift für Deutsche Alterthum, herausgeg. von Moriz Haupt, Bd. I—XXIV. Leipz. 1841—80. 8°.

Zeitschr. f. Erdk. Zeitschrift für allgemeine Erdkunde, 1853—65, fortges. als Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde, herausgeg. von W. Koner. Berlin 1866—70. 8°.

Z. f. Geschichtsw. Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, unter Mitwirkung der Herren Boeckh, J. u. W. Grimm etc., herausgegeben von W. A. Schmidt, Bd. I—IX. Berl. 1844—48. 8°.

Zeitschr. Hist. Theol. Zeitschrift für die historische Theologie, herausgeg. von C. F. Illgen, 1832—65, von C. W. Niedner, 1866—70, von K. F. A. Kahnis, Bd. I—XXXIX. Leipz. Gotha, 1832—70. 8°.

Zondagsblad. Zondagsblad van het Nieuws van den Dag. Amst., 1873—85. fol.

Z. Holl. Volks-Alm. Zuid-Hollandsche Volks-Almanak voor 1838—39. 's Gravenh. 8°.

Z. en N.-Holl. Volks-Alm. Zuid- en Noord-Hollandsche Volks-Almanak voor 1845. Gorinch. 8°.

HET VOLK.

In 't Algemeen.

Kuyper (J.), Die Cultur-Statistik der Niederlande. *Petermann, Mitth.* 1857. 289.

Verslagen van de werkzaamheden der rijkscommissie voor statistiek. 1859 en 1860. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1861.

Algemeene Statistiek van Nederland. Beschrijving van den maatschappelijken toestand van het Nederlandsche volk in het midden der negentiende eeuw. Uitgegeven door de vereeniging voor de statistiek in Nederland. Leiden, A. W. Sijthoff. 1870 en 1873. 2 deelen (12 afleveringen) met pltn en krtn. 8°.

Bijdragen tot de algemeene statistiek van Nederland. Uitgeg. door het depart. van binnenl. zaken. 's Gravenh., v. Weelden en Mingelen. 1876—1880. roy. 8°.

Jaargang 1876: oppervlakte, bevolking, militiepligtigen, kiezers, physieke en intellectuele toestand der bevolking, loop der bevolking, opbrengst der Rijks directe, der provinciale en der gemeentelijke belastingen in iedere gemeente.
Jaargang 1877: oppervlakte, bevolking, militiepligtigen, schoolgaande kinderen, onderwijzers, scholen, physieke en intellectuele toestand der bevolking, loop der bevolking, gewone verkiezingen voor de Staten-Generaal, de provinciale staten en de gemeenteraden, toepassing van het stoomwezen op de nijverheid.
Jaargang 1878: Bevolking, oppervlakte, lager onderwijs.

[Statistisch] Jaarboekje over 1826 [tot 1848] uitgegeven op last van Z. M. den Koning [door R. Lobatto]. 's Gravenh. Landsdrukkerij. 1826—1848. 23 dln. 8°.

Statistisch jaarboekje voor het Koningrijk der Nederlanden. Uitgegeven door het Departement van Binnenl. Zaken. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1851—1868. 1e—18e jaarg. 8°.

Staatkundig en staathuishoudkundig jaarboekje. 1849—1884. Amsterd., Joh. Müller. 1850—1885. 1e—36e jaarg. en alphab. register over de jaren 1849—73.

De 9e—36e jaarg. uitgeg. door de Vereeniging voor de statistiek in Nederland. De inhoud van het Jaarboekje is na 1885 opgenomen in onderstaande publicaties van de Vereen. voor Statistiek:

Bijdragen van het Statistisch Instituut. (Uitgegeven door de Vereeniging v. Statistiek in Nederland). Amst., Joh. Müller. 1885—1887. 3 dln., elk van 3 à 4 afl. 8°.

Jaarcijfers over 1881—1885 en vorige jaren, omtrent bevolking, landbouw, handel, belastingen, onderwijs enz. Uitgegeven door de Vereeniging voor statistiek in Nederland. 's Gravenhage, H. L. Smits, later Amst., Joh. Müller. 1882—86. 5 dln. 8°.

Verschijnt jaarlijks.

Algemeen Statistisch overzicht van Nederland en zijne koloniën. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1880—1885. Afdeeling II. Het volk.

Les amusemens de la Hollande, avec des remarques sur le génie, les moeurs et le caractère de la nation. La Haye. 1739. 2 vol. 8°.

Reiffenberg (F. de), Quel a été l'état de la population, des fabriques et manufactures, et du commerce dans les provinces des Pays-Bas pendant les XV et XVI siècles. *Mém. Cour. Ac. R. Br.* II. 1.

View of the genius, character, manners etc. of the Dutch. London, 1788. 8°.

Mémoire sur la Hollande, sur sa population, son commerce, son esprit public etc. Amst., Changuion et den Hengst. 1805. 8°. Vertaald onder den titel:

Memorie over Holland, deszelfs bevolking, koophandel, geaardheid van deszelfs inwoners enz; uit het Fransch. Haarl., Wed. A. Loosjes Pz. 1805. 8°.

Malten, Schets van den natuurlijken en zedelijken toestand van Holland en deszelfs bewoners. *Vad. Lett.* 1830. II. 332. (Uit de Bibl. d. neuesten Weltkunde).

De Nederlanden. Karakterschetsen, kleederdragten, houding en voorkomen van verschillende standen; tweehonderd teekeningen van de voorn. Nederl. kunstenaren; tekst van de beste schrijvers; gravuren van Henry Brown. 's Hage. Nederl. Maatsch. van schoone kunsten. 1841. 8°.

Nederlanders door Nederlanders geschetst. Amsterd., J. H. Laarman. 1842. 8°. Met houtgrav.

Caleb Custing, Notes on the Netherlands. *New-York Knickerbocker Magazine.* XIII. 369. XIV. 99, 283. XV. 145, 190.

Davies (C. M.), The Dutch Nation and Holland. London, Willis. 1851. 3 dln. 8°.

Watts de Peyster (J.), Ancient, mediaeval and modern Netherlanders, Dutch and Flemings, being a synopsis of their chorographical and ethnographical relations;.... etc. Poughkeepsie, z. j. [1855 à 1860]. 8°.

Hoop Jr. zn. (A. van der), De bewoners van ons vaderland, geschetst in platen, met bijschriften. Leiden, D. Noothoven van Goor, 1856. kl. 4°.

Hofdijk (W. J.), Het Nederlandsche volk geschetst in de verschillende tijdperken zijner ontwikkeling. Amst., Gebr. Kraay. 1856; 3e druk. 's Hage, H. J. Stemberg. 1882. 8°.

—— Ons voorgeslacht in zijn dagelijksch leven geschilderd. Haarl., A. C. Kruseman. 1858—1864. 6 dln. roy 8°. Met platen; 2e druk. Leiden, P. van Santen. 1873—1875. 6 dln. tekst en 1 deel platen, 8°.

Berthoud (S. H.), Les femmes des Pays-Bas et des Flandres. Paris, Garnier frères. 1862. 8°.

Lubach (D.), De bewoners van Nederland. Grondtrekken eener vaderlandsche ethnologie. Haarl., A. C. Kruseman. 1863. 8°. Met 6 pltn.

Boer (W. R.), Onze bevolking. *Utr. Volks-Alm.* 1864. 239.

Nederlands geschiedenis en volksleven in schetsen, door J. van Lennep, W. Moll en J. ter Gouw. Met staalgravuren naar de schilderijen van de Historische Galerij der Maatschappij Arti et Amicitiae. Leiden, A. W. Sijthoff. 1868—1872. 4 dln fol. 2e herz. druk 1878, 1879. 2 dln. 4°.

Lubach (D.), Ariërs, Duitschers en Nederlanders. Eene ethnologische schets. *Alb. d. Nat.* 1871. 189.

Multavidi, De wonden van ons volksleven. Neêrlands heden en Neêrlands toekomst. Rott., J. H. Dunk. 1875. 8°.

Evers (J. C. G.), Bijdrage tot de bevolkingsleer van Nederland. 's Grav. 188

Rapport van den gecommitteerde voor de ethnologie van Nederl Sasse, 10 Juli 1882. *Handelingen d. Ned. Maatsch. v. Geneesk.* 1884. *Ned. Tijds. v. geneesk.* 1884.

De traditiën onzes volks. Eene voordracht gehouden in de Goesche afdeeling van »Patrimonium" door een buitengewoon lid. Goes, G. M. Klemkerk, 1883. 8°.

Assendelft de Coningh (A. D. van), De welvaart van ons volk. *Econ.* 1883. I. 213. (naar aanleiding van Bijdrage tot de bevolkingsleer van Nederland door Dr. J. C. G. Evers).

Boissevain (G. M.), De omvang en verdeeling van het stoffelijk vermogen van Nederland. *Econ.* 1882. II. 692, 1883. II. 627. 1884. II. 627. 1885. II. 885.

Hermans (C. R.), Oude bevolking van Noord-Braband. *Bijdr.* II. 49.

Montanus (A.) en T. van Domselaer, Beschrijving der eerste inwoners van Holland. Amst., 1664. 8°.

Getuigenissen aangaande het Sticht en de Stichtenaren. *Vermeulen, Tijds.* II. 65.

Bevolking van het platteland der provincie Utrecht in 1632. *Ibidem.* I. 198.

Swalue (E. B.), Herinnering aan de Zeeuwen van vorige eeuwen. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1846. 154.

Meier (H.), Skizzen aus Seeland. *Globus.* XXIX. 1875. 46, 55.

Doorninck (J. van), Opkomst van bevolking en nijverheid ten platten lande in Overijssel. *Overijss. Alm.* 1837. 126.

Haan Hettema (M. de), Maatschappelijke toestand, regts- en verdedigingswezen van het vroegere Friesland. *Vr. Fries,* IV. 70.

Verstolk (J. G.), De Friezen in hun aard, karakter, opvoeding, kleeding, taal, levenswijze, zeden, enz. in den aanvang der 19e eeuw, 1813. *Ibidem.* XIII. 1877. 17.

Montanus (A.), Beschrijving der eerste inwoonders van Amstellandt, met een verhaal van 't leven .... der... Heeren van Aemstel, beneffens de beschrijving van de tegenwoordige gelegenheyt van Aemstellandt, door T. van Domselaer, Amst., M. van Doornyk. 1664. 8°.

Senden (G. H. van), Het Heike, een woord over de geschiedenis en den tegenwoordigen toestand van deszelfs bewoners. *Vad. Lett.* 1856. II. 476. — Ook afzonderlijk uitgeg. (2e druk). Breda, Broese en C°. 1861. 8°.

D. R., Het Noord-Br[illegible] Heike. *Econ.* 1872. I. 867.

Charnock, The [illegible] *Marken. Journ. of Anthropol.* 1871. I. 308.

Polijn Bu[illegible] van Schokland. *Lubach, Schat d. Ge*[illegible]

Mees[illegible] *Sluis, Letterw. Sluis*, 1827. 22.

De [illegible] *Tijdschr.* XXVII. 208, 251.

[illegible] voor het vijfde landhu[illegible] 1850, betreffende een onder[illegible] stand der arbeidende bevolk[illegible] sooveel mogelijk te verb[illegible]

Koenen (H. J.), De Nederlandsche boerenstand historisch beschreven. Haarlem, A. C. Kruseman, 1858. 8°.

Staring (W. C. H.), Geschiedenis van den boerenstand. *Gids N. R.* XI. b, 545.

Statistieke beschouwingen van den toestand der geringe plattelands bevolking op de Veluwe langs de Zuiderzee. *Sloet's Tijds.* IX. 283.

Vitringa (E. J.), Toestand der arbeiders ten platten lande. Verslag eener commissie uit de afd. Over-Veluwe der Geld. Maats. v. Landbouw. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 308.

Pitsch (O.), G. Wichards, C. J. Menthen, B. Folmer, J. W. van Rooijen, H. M. Hartog, De toestand der arbeidende klasse (landbouw) in de afd. Neder-Veluwe der Geld. Maats. v. Landbouw. *Geld. Maats. v. Lb.* 1877. n°. 2. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 330.

Bouman (J.), Gedachten en wenken betrekkelijk de landhuishoudkundige beschaving in Noord-Holland. *Vr. v. d. Lm.* 1838. 166.

Drieling (F. H. C.), Verslag over den toestand der arbeidende klasse, vooral ten platten lande, in de provincie Utrecht, en over de middelen tot verbetering van hunne zedelijke en stoffelijke welvaart. *Sloet's Tijds.* VIII. 405.

Over den zedelijken en materiëlen toestand der arbeidende en dienstbare bevolking ten platten lande, in de provincie Zeeland. *Ibidem.* VII. 209.

Rapport, naar aanleiding van een ingesteld onderzoek omtrent den zedelijken en materieelen toestand der arbeidende en dienstbare bevolking ten platten lande, uitgebragt op de Algem. Vergadering der Zeeuwsche Maats. v. Landb. te Tholen, den 7en Junij 1849. Uitgeg. door de Zeeuwsche M. v. Lb. 1849. 8°.

Zeehuisen (J.), Statistieke bijdragen tot de kennis van den stoffelijken en zedelijken toestand van de landbouwende klasse in het kwartier Salland, provincie Overijssel. *Sloet's Tijds.* VI. 375.

—— Verhandeling over de daglooners en bedeelden ten platten lande, in het kwartier Salland, provincie Overijssel. *Ibidem.* VIII. 165.
Ook afzonderlijk uitgeg. Zwolle, 1852. 8°.

Haasloop Werner (G.), Bijdrage tot de kennis van den stoffelijken en zedelijken toestand der daglooners en hutbewoners langs den heidezoom in de gemeente Oldebroek. *Geld. Volks-Alm.* 1854. 115.

Wijnne (H. A.), Huishoudelijke toestand der arbeidende klassen in de provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 61.

Muller (P. N.), Onze ambachtslieden. *Econ.* 1882. I. 543.

Hengel (J. F. van), De Hilversumsche fabriekarbeiders. *Lubach, Schat d. Gezondh.* 1861. 321.

Veritas, Een woord aan mijne landgenooten over de gedwongen nering van den fabriekarbeider te Hilversum. Utr., H. C. Blom. 1862. 8°.

Perk Vlaanderen (K.), De toestand der Hilversumsche fabriek-arbeiders. Bijdrage tot toelichting en wederlegging der beweringen van J. F. van Hengel, te Hilversum, S. Sr. Coronel, te Amsterdam, en iemand, zich noemende Veritas. Hilversum, Joh. Geradts en C°. 1862. 8°.

Onze dienstmeisjes. Een woord aan hare Nederlandsche zusters, door Mevrouw X. Dordr., C. Morks Jz. 1883. 8°.

De toestand van ambtenaren en gouvernantes (c. s.) in Nederland. 's Gravenhage, M. M. Couvée, 1866. 8°.

Leeuw (Louis de). De Nederlandsche jood, zooals hij thans is, zijn godsdienst, zeden en gebruiken geschetst. Amersfoort, A. M. Slothouwer, 1864, 8°.

Bemmelen (P. van), De Nederlandsche Israëlieten. Open brief aan A. A. de Pinto. Leiden, E. J. Brill. 1885. 8°.

Het kerkerleven in Nederland. Schetsen en tooneelen uit de nagelaten papieren van gevangenen bijeenverzameld door een geestelijke. Amst., Abr. Frijlink, 1870. 8°.

Bevolking.

(GETALSTERKTE)

Voorschriften betreffende het aanteekenen van gedoopten en getrouwden. *N. Ned. Jaarb.* 1771. 1275; 1772. 198.

Tijdeman (H. W.), Over het model van plaatselijke statistiek in 't Magazijn van vaderlandschen landbouw, IIIe D. 438. *Schouwb. v. in- en uitl. Lett.* III. 1807. 365.

Statistische Tabelle voor 1805. *Schouwb. v. in- en uitl. Lett.* II. 1806. 65.

Bickes, Vollständige Darstellung der Bewegung der Bevölkerung des Königreichs der Niederlande während zwei Perioden, 1815—1828 und 1803 –1812. *Hertha*, XIV. 1829. 580.

Opgave der bevolking van het Koningrijk der Nederlanden, gedurende de jaren 1815 tot en met 1824; zijnde eene verzameling van tabellen, uitgegeven door de Commissie voor de Statistiek, daargesteld bij besluit van Z. M. van 3 July 1826, n°. 52. 's Gravenh., Algem. Landsdrukkerij, 1829. 2 dln. 8°.

Tweede Verzameling van staten, uitgegeven door de Commissie voor de Statistiek, ingesteld bij Koninklijk besluit van 3 Juli 1826, n°. 52. Aldaar. 1829.

Bodenfläche und Volkszahl des Königreichs der Niederlande. *Annal. d. Erdk.* III. 1831. 545.

Lauts (G.), Nederland met Engeland en Frankrijk vergeleken, uit het oogpunt van bevolking. *Schull en v. d. Hoop*, *Bijdr.* II. 99, 243.

Overzigt der bevolking in ons vaderland over 1832, 1842—48. *Tijds. v. Nijverh.* XIII. 502.

Staten van de bevolking der steden en gemeenten van het Koningrijk der Nederlanden, op den 1en Januarij 1840, naar aanleiding der jongste algemeene volkstelling, uitgegeven met autorisatie van Z. M. den Koning. 's Gravenhage, Alg. Landsdrukkerij, 1841.

Uitkomsten der derde tienjarige volkstelling in het Koningrijk der Nederlanden, op 19 November 1849. Uitgegeven op last van het departement van Binnenlandsche Zaken. 's Gravenhage, v. Weelden en Mingelen, 12 deelen. fol.

—— Idem der vierde tienjarige volkstelling, op 31 Dec. 1859. Aldaar, 3 deelen. fol.

—— Idem der vijfde tienjarige volkstelling op 1 Dec. 1869. Aldaar, 3 deelen. fol.

—— Idem der zesde tienjarige volkstelling, op 31 Dec. 1879. Aldaar, 12 deelen. fol.

(De uitkomsten der eerste volkstelling van 16 November 1829 zijn niet afzonderlijk uitgegeven. Men vindt ze gedeeltelijk in het Jaarboekje van Lobatto, jaargang 1832, en in de bijlagen tot het tweede deel der Volkstelling van 1859).

Population du royaume des Pays-Bas au 1 Janvier 1850. *Soc. d. Géogr.* IVe S. I. 1851. 395.

Bevolkingtafelen, twaalfjarige staten der levendgeborenen en sterfgevallen, levens- en sterftewet voor het Koningrijk der Nederlanden. Uitgegeven door het Dep. van Binnenl. Zaken. 's Gravenhage, van Weelden en Mingelen, 1856, fol.

Koenigswarter, Essai de statistique comparée sur le royaume des Pays-Bas. *Séanc. de l'Acad.* 1857. XL. 235; XLI. 149.

Villermé et Moreau de Jonnès, Observations sur les tables de la population, des naissances, des mariages et de la mortalité dans les Pays-Bas. *Ibidem*, 1857. XXXIX. 145.

Iets over de hinderpalen, die de uitbreiding der bevolking hier te lande in den weg staan. *Stoet's Tijds.* XIX. 351.

Sandberg (W. T.), De uitkomst der vierde tienjarige volkstelling, 1859. *Ibidem.* XXIV. 340, 387, 449.

Venema Az. (F.), Statistieke beschouwingen der gemeenten, kantons, arrondissementen, naar derzelver bevolking in 1796, 1821 en 21 December 1829, 39, 49 en 59. *Bijdr. Prov. Gron.* IV. 279.

Bock (H. F. de), Statistiek van de bevolking der gemeenten in Nederland, op den 31 December 1859, arrondissements- en kantonsgewijze ingerigt. 's Gravenhage, H. C. Susan, C. Hz. 1860. 8°.

Korte statistieke mededeelingen van bevolking. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 449.

Die Bevölkerung der Niederlande. *Ausland.* 1873. 230.

Kuyper (J.), Nederland's bevolkingsdichtheid. *Tijds. Aardr. Gen.* I. 14.

Witkamp (P. H.), De bevolking van het koningrijk der Nederlanden. *Ibidem.* I. 127.

Statistische bescheiden over het Koningrijk der Nederlanden. Sterfte naar de oorzaken van den dood, in 1869—1872. 's Gravenhage, v. Weelden en Mingelen. 4 deelen. 8°.

—— idem, alsvoren in 1873 en 1874. Aldaar. 2 deelen. 8°.

—— idem, Loop der bevolking in 1865 tot en met 1874. Aldaar. 10 deelen. 8°.

—— idem, Ligting voor de Nationale Militie in 1863—1867. Aldaar. 8°.

—— idem, alsvoren in 1868—1871. Aldaar. 8°.

—— idem, alsvoren in 1872—1875. Aldaar. 8°.

—— idem, Loop der bevolking in 1860—1869. Aldaar. 8°.

—— idem, Statistiek der bevolking van het Koningrijk der Nederlanden over 1875. Aldaar. 8°.

Cappelle (H. van), Onze vermenigvuldiging. *De Gezondheid.* 1877. I. 97.

Statistiek van den loop der bevolking van Nederland over 1878—1886. Uitgegeven door het departement van binnenlandsche zaken. 's Gravenhage, van Weelden en Mingelen. 1879—87. 9 deelen. 8 .

Ali Cohen (L.), Rangorde van de voornaamste steden des lands, naar het algemeene verhoudingscijfer van hare sterfte tot hare bevolking, in de jaren 1873 tot en met 1878. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 31.

Bevolkingcijfers. *Econ.* 1880. II 1237; 1881. I 522.

Bevolking van Nederland. *Tijds. Aard. Gen.* 1880. IV 288. 1881. V. M. 1, 91. 1882. VI M. 63. 1883. VII M. 66. 1884. I 89, 160, 245, 335.

Thiel (J. P. L.), Bevolking van Nederland, volgens de volkstelling op den 31 December 1879. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1881. Afd. III. 7.

—— Uitkomsten der zesde tienjarige volkstelling op den 31 Dec. 1879. *Ibidem* 1882. Afd. III. 158.

Evers (J. C. G.), Bijdrage tot de bevolkingsleer van Nederland. 's Gravenhage, Gebr. Belinfante, 1882. 8°. Met bijlagen en graphische kaarten.

M[uller] (P. N.), Onze grootste steden. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1883. III. 34.

Toeneming der bevolking in eenige deelen van ons land. *Tijds. Aardr. Gen.* 1882. VI. M. 125.

Bevolkingscijfer van iedere provincie in Nederland, op 1 Januari 1884. *Agricultura.* 1884. 71.

De huizenbouw in Nederland. *Econ.* 1884. I.

Toeneming der bevolking in de groote steden van Nederland. *Tijds. Aardr. Gen.* 1885. I. 107.

Kuyper (J.), Nederlands bevolking. *Ibidem.* 1885. II. 240.

Nog eenige nieuwe gegevens betreffende Nederland, (bevolkingsstatistiek, landverhuizing). *Ibidem.* 1885. II. 405.

Sloet (L. A. J.), Vergelijkende staat van het in iedere gemeente ter school gaande aantal kinderen, en de verhouding derzelve tot de bevolking over 1838 en 1843. *Sloet's Tijds.* III. 528 en volg.

Zeeman (J.), De sterfte in de gevangenissen, 1841—1864. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1867. II. 97.

Statistieke tabellen van de bevolking der gevangenissen in Nederland, over het jaar 1844. 's Gravenh., Dept. van Justitie. 8°.

—— Idem over de jaren 1845 tot en met 1853. 's Gravenh., Dept. van Justitie. 9 deelen. 4° obl.

Statistiek van het gevangeniswezen, over 1854 tot en met 1886. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 33 deelen. 4°.

Verschijnt jaarlijks.

Bevolking van 's Rijks bedelaarsgestichten. *Econ.* 1875. II. 732.

Statistieke opgaven betreffende de bevolking der bedelaarsgestichten Ommerschans en Veenhuizen over de jaren 1878, 1879 en 1880 (correspondentie). *Econ.* 1881. I. 407.

Man (J. C. de), Over de statistiek der maandelijksche sterfte. *Boerhave, N. S.* VII. 485.

Buchner (E. C.), Over den invloed der luchtgesteldheid op de sterfte gedurende twaalf jaren van 1841—52, in de gemeente Amsterdam. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* V. 2e afd. 291.

Sterfte-atlas van Nederland, uitgegeven door de Nederl. Maatschappij tot bevordering der geneeskunst. Amsterd., gedr. bij de Wed. H. F. Bakels en Zn. (H. Frijlink), 1866. 12 gelith. krtn, met tekst, 4°. obl.

Bijdrage tot de kennis der sterfte in Nederland in 1866. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1867. II. 97.

Bijdragen tot de algemeene statistiek van Nederland. Sterftetafelen over 1840—1851, 1850—1859, 1860—1869. Uitgegeven door het departement van binnenlandsche zaken. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1878. 8°.

Overzicht van de geboorte en sterfte in 12 Nederlandsche steden, in het jaar 1876. *De Gezondheid.* 1877. I. 87.

E[geling] (L. J.), Sterfte en geboorte in eenige groote gemeenten in het jaar 1877. *Ibidem.* 1878. II. 126.

—— Sterfte en geboorte in eenige groote gemeenten van Nederland in 1879. *Ibidem.* 1880. III. 62.

Rangorde der voornaamste Nederl. steden naar het sterftecijfer, in de jaren 1873 tot en met 1878. *Écon.* 1880. I. 264.

A. M. P., Sterfte-atlas van Nederland. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1880. afd. III. 56.

Sterfte-atlas van Nederland, over de jaren 1860—1874. Amst., F. van Rossen. 1881. 12 krtn. met tekst. 4°.

Vijfjarig overzicht van de sterfte naar den leeftijd en de oorzaken van den dood in elke gemeente van Nederland, gedurende 1875—1880. 's Gravenh., v. Weelden en Mingelen, 1882. 4°.

Landré (C. L.), Iets over de algemeene sterftetafels van Nederland. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1882. afd. III. 29.

Hanlo (J.), Overzicht der sterfte in de provinciën van het Rijk gedurende 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 524. 1881. 606. 1882. 882. 1883. 850, 940. 1885. 322.

E[geling] (L. J.), Opgaven betreffende de sterfte en de geboorten in eenige groote gemeenten in 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884. *Ibidem.* 1880. I. 164. 1881. 212. 1882. 256. 1883. 260. 1884. 239. 1885. 268.

Pesch (A. J. van), Sterftetafels voor Nederland, afgeleid uit de waarnemingen over het tijdvak 1870—80. (Bijdragen van het Statistisch Instituut, 1885. N°. 3). Haarl., Joh. Enschedé en Zn. Amst., Joh. Müller. 1886. 8°.

Landré (C. L.), Bijdrage tot de sterfte onder de arbeidende klasse. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1880. afd. III. 18.

—— Waarneming der sterfte onder de verzekerden der arbeidende klasse bij de Maatschappij »Dordrecht". *Ibidem.* 1884. II. 41.

Engeltrum (J. N.), Onderzoek of uit de statistieke opgave genoegzaam blijkt, dat het getal doodgeborene of kort na de geboorte gestorvene kinderen, hier te lande in de laatste jaren is toegenomen. (N. Verhandelingen van het Prov. Utr. Genootsch. dl. 7.) Utr., J. Altheer. 1830. 4°.

Graphische voorstelling van de sterfte van kinderen beneden het jaar in elke gemeente van Nederland in het vijfjarig tijdperk 1880—1885. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen (1887) 2 bldn. gekl. lithogr. plano.

Uitgeg. bij het Verslag van het Geneesk. Staatstoezicht over 1885.

Snellen (H.), A. A. G. Guye e. a., Aan het Hoofdbestuur der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst: »Onderzoek naar de middelen, die kunnen worden aangewend om den begunstigenden invloed weg te nemen of te verminderen, die de bestaande Begrafenisfondsen, in Nederland, indirect op de kindersterfte uitoefenen (met tabellen). *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 357. 1882. 129.

Ouderdom boven de honderd jaren. *Ned. Jaarb.* 1747. 45.

Caractère de la vieillesse des différentes provinces des Pays-Bas. *Reiffenberg, Nouv. Arch.* VI. 382.

Kersseboom (W.), Proeven van politique rekenkunde, vervat in drie verhandelingen over de meenigte des volks in de provintie van Hollandt en Westvrieslandt; de probable leeftijt der weduwen, de duurzaamheid der huweljjken, de relatie van de meenigte des volks tegen het getal geboorene, en dat der gehuwde paaren &c. als meede over de waardye van lijfrente in proportie van losrente: eerste verzameling. 's Gravenh., Jan van den Bergh, 1748. 4°.

Man (J. C. de), Over de maandelijksche sterfte (vooral met het oog op Zeeland). Overdruk uit: Boerhaave. Geneesk. Tijdschrift, laatste jaargang.

—— Bijdrage tot de kennis der sterfte in Zeeland. (Overgedrukt uit het Tijdschrift v. Geneesk. 1852). 8°.

Brauw (J. de), Een paar aanmerkingen naar aanleiding van het opstel van J. C. de Man getiteld: Bijdrage tot de kennis der sterfte in Zeeland. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* III. 2e afd. 263.

Berdenis van Berlekum (J. P.), Iets over de geboorte en sterfte in Zeeland. *De Gezondheid.* 1877. I. 197.

Verzeichniss der von Juni bis September 1826 in Friesland gestorbenen. *Gerson, Mag.* XIII. 399.

Sandberg (W. T.), Iets over levensduur en sterfte in de drie groote steden en het platteland van Overijssel. *Sloet's Tijds.* XVIII. 218.

Venema Az. (F.), Statistiek betreffende de plaatselijke indeeling van de gemeenten in de provincie Groningen. Opgemaakt den 19 April 1865. *Bijdr. Prov. Gron.* IV. 47.

Oldenhuis Gratama (L.), Statistieke opgaven betreffende Drenthe. *Sloet's Tijds.* XII. 47.

Cohen (D.), Over de sterfteverhouding in Drenthe. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1861. 497.

Staat, vergelijkende de verhoudingen der gealimenteerden tot de bevolking in het district Veluwe. *Sloet's Tijds.* IV. 91.

Paludanus (R.), Verhandeling over het getal inwoners, huizen, jaarlijks geborenen enz. binnen de stad Alkmaar en het regtsgebied aldaar. *Holl. Maatsch. d. Wet.* XIV. 549.

Swinden (J. H. van), Over de bevolking van Amsterdam, de sterfte die aldaar plaats heeft en de voorgewende ongezondheid, uit deze door sommigen opgemaakt. *Letterb.* 1804. I. 353.

Kluit (A.), Brief aan J. H. van Swinden in antwoord op zijne aanmerkingen. *Ibidem.* 1804. II. 3.

Vrolik (G.), Iets tot wederlegging van de voorgewende ongezondheid der stad Amsterdam. (Tegen Kluit, Historie der Hollandsche Staatsregering, I. 35.) *Ibidem.* 1803. II. 406.

Kluit (A.), Antwoord op het Iets enz. *Ibidem.* 1804. I. 179.

Volksmenigte van Amsterdam. *Hedend. Vad. bibl.* 1810. II. 557.

Thijssen (E. H. G.), De bevolking van Amsterdam. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* I. 2e afd. 246.

Buchner (E. C.), Over geboorte en sterfte in verband met de hoeveelheden verbruikte tarwe en rogge en derzelver gemiddelde prijzen, gedurende twaalf jaren, in de gemeente Amsterdam. *Sloet's Tijds.* X. 320.

Buchner (E. C.), Bijdragen tot de statistiek der sterfte in de gemeente Amsterdam, gedurende de laatste twaalf jaren. Met zes tabellen. Amst. C. G. van der Post. 1852. 4°.

—— Eenige mededeelingen betreffende geboorte en sterfte in de gemeente Amsterdam, gedurende 1852. *Sloet's Tijds.* X. 205 en volgg.

Staten der in 1854 en 1856 te Amsterdam gestorvenen. Opgemaakt door de 5e sectie van het Genootschap ter bevordering der genees- en heelkunde te Amsterdam. [Uitgegeven door genoemd Genootschap]. Amst., C. G. van der Post. 1858. 4°.

Scheltema Beduin (L.), De sterfte in Amsterdam. 1854—65. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1868. II. 399.

— — Geboorte en sterfte te Amsterdam in verband met de welvaart der bevolking. *De Gezondheid.* 1877. I. 325.

Wekelijksche opgave der sterfte te Amsterdam. *Tijds. d. M. v. Gen.* in ieder N°.

Staat aanwijzende de geborenen, overledenen, huwelijken, echtscheidingen enz., in de gemeente Amsterdam, gedurende de jaren 1852—1881. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1882. afd. III. 140.

Hanlo (J.), Jaarverslag der sterfte te Amsterdam. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1863. 446. 1864. 207. 1865. 336. 1866. 128. 1867. 207. 1868. 160. 1869. 142. 1870. 340. 1871. 107. 1872. 148. 1873. 80. 1874. 196. 1875. 88. 1176. 244. 1877. 248. 1878. 289. 1879. 256. 1880. I. 212. 1881. 420. 1882. 596. 1883. 692. 1884. 272. 1885. 324.

Scheltema Beduin (L.), Sterfte te Amsterdam, in 1880. *Ibidem.* 1881. 103.

Bevolking van Amsterdam. *Tijds. Aardr. Gen.* 1883. VII. M. 1.

Israëls (A. H.), Over de sterfte der kinderen in de drie eerste levensjaren, gedurende de laatste dertig jaren te Amsterdam. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* I. 2e Afd. 164.

Cappelle (H. van), Iets over de sterfte der kinderen beneden de twee jaren te Amsterdam en verschillende medico-statistieke opgaven omtrent Nederland. *Lubach, Schat d. Gezondh.* 1858, 71 en volgg.

Israëls (A. H.), De sterfte der kinderen in de drie eerste jaren des levens te Amsterdam, 1850—59. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1862. 289.

Potter van Loon (J.), Statistiek betreffende de zaak der verkiezingen in de gemeenten, behoorende onder het Rijks-hoofdkiesdistrikt Appingadam voor 1862. *Bijdr. Prov. Gron.* III. 112.

Broes van Dort (K.), Bijdrage tot de kennis van de sterfte der gemeente Goes en van den gemiddelden en waarschijnlijken levensduur harer inwoners, gedurende het 30-jarige tijdvak (1830—1859). Goes, L. de Fouw. 1861. 8°. Met 5 tabellen.

Bergh van Eysinga (M. H. Ph. van den), Bijdrage tot de bevolkingsstatistiek van 's Gravenhage. 's Gravenh., Gebr. v. Cleef. 1868. 8°. Met 3 uitsl. tabellen.

Stratingh (S. E.), Bijdrage tot de statistiek der sterfte in de stad Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 271.

Ali Cohen (L.), Overzigt van de geboorte en de sterfte in de gemeente Groningen in de 12 maanden van het jaar 1880 afzonderlijk en in het geheele jaar te zamen. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1881. 117.

Lang (G. de), Bijdrage tot de kennis der sterfte, geboorten, en andere bijzonderheden betreffende den gezondheidstoestand der gemeente Hellevoet-

sluis gedurende het vijftigjarig tijdverloop van 1814—1863. Hellevoetsluis, H. G. van Steeden. 1865. 8°. Met 4 uitsl. tab.

Godefroi (M. J.), De kindersterfte te 's Hertogenbosch van 1858—67. *Tijdschr. Gezondh.* 1869. 97.

Het aantal studenten aan de hoogeschool te Leiden, van 1775 tot en met 1868 (verzameld door G. H. Blanken). Leiden, J. K. Steenhoff, 1869. 8°.

Fokker (G. A.), Iets over de bevolking van Middelburg vóór 1795. *Arch. Zeeuwsch Gen.* III. 2e st. 81.

Gravezande (A. 's), Tienjarige geboorte- en sterflijst te Middelburg. *Corresp. Soc.* I. 2. 140.

Ballot (A. M.), Over sterfteverhouding te Rotterdam. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* III. 113.

Aantal huizen te Rotterdam in verschillende jaren, 1477—1732. *Rott. Hist.* I. 1e st. 300.

Venema Az. (F.), Statistiek der nationale militie van de gemeente Sappemeer, van af en met de vijfde klasse van 1817 tot en met den jare 1860. *Bijdr. Prov. Gron.* II. 455.

Statistiek van Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* I. 32 en volgg.

Bosch (L. E.), Statistiek der bevolking van Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* XXII. 99.

Statistiek der geborenen, gehuwden en overledenen te Utrecht in het jaar 1850. Utr., L. E. Bosch en Zn. 1851. 8°.

Cremers (W. C. I. J.), Statistiek van de werkzaamheden bij de gemeentebesturen, gemeente Winschoten. 1838—62. *Bijdr. Prov. Gron.* III. 321.

De kindersterfte te Wissenkerke op N.-Beveland, door H. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1875. I. 45.

Boon (A. van der), De sterfte te Zaandam, 1850—59. *Ibidem.* 1862. 177.

—— De sterfteverhouding te Zaandam, 1850—59. *Lubach, Schat d. Gezondh.* 1862. 207.

Statistieke levensberigten omtrent 1600 personen uit bedeelde en zeer behoeftige huisgezinnen, die van 1° Januarij 1823 tot April 1840 op de scholen der stads armen-inrigting te Zwolle zijn opgenomen. *Sloet's Tijds.* VII, 120.

Natuurkundige beschrijving.

D[avis] (J. B.), Dutch anthropology. *Anthr. Rev.* III. 1865. 202.

Virchow (R.), Beiträge zur physischen Anthropologie der Deutschen, mit besonderer Berücksichtigung der Friezen. *Berl. Acad. d. Wiss.* 1876. 1.

Zeeman (J.), Rapport van de commissie voor statistiek der Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst over de lotelingen uit de provincie Groningen van 1836—1861. (1861), 4°.

Loeff Pz. (A. van der), Uitkomsten van het meten der lotelingen voor de Nationale Militie gedurende de tijdperken 1868 tot en met 1871 en 1872 tot en met 1880. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1881. afd. III. 22.

—— Uitkomsten van het geneeskundig onderzoek der lotelingen voor de nationale militie, gedurende de jaren 1872 tot en met 1881. *Ibidem.* 1882 afd. III. 147.

Schéveningue. Types et physionomies dessinées d'après nature par H. W. Last. La Haye, H. W. Last. 1856. 8°.

Sasse (A.), Over het nut en de waarde eener craniologie in Nederland. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1866, 2e R. II. 289.

—— Over de waarde van schedelonderzoekingen en de waarde daarvan voor de ethnologie van Nederland. Voordracht gehouden in de algemeene vergadering van het Aardrijkskundig genootschap te Amsterdam den 15en April 1878. (Met een kaart). *Tijds. Aardr. Gen.* III. 323.

—— Bijdrage tot de kennis van den schedelvorm der Nederlanders. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* XVII. 385.

—— Beitrag zur Kenntniss der niederländischen Schädel. *Arch. f. Anthrop.* VI. 1873. 75.

Harting (P.), Le plan médian de la tête Néerlandaise masculine, déterminé d'après une méthode nouvelle. *Verh. Kon. Acad. Nat.* XV. -- Ook afzonderlijk uitgeg. Amst., C. G. van der Post. 1874. 4°.

Sasse (A.), Sur l'indice nasal des cranes Neerlandais. Extrait de la Revue d'Anthropologie publiée sous la direction de M. Paul Broca. Paris. (s. a.)

Folmer (A.), Beschrijving van eenige crania uit verschillende tijdperken, met eene inleiding van W. Pleyte. Leiden, 1881.

Hoeven (J. van der), Over een te Arentsburg gevonden menschelijken schedel, berustende in het museum van oudheden te Leiden. *Letterb.* 1860. 67, 74.

—— Een neger-schedel uit een oud klooster in Zuid-Holland. *Alb. d. Nat.* 1866. 374.

Sasse (A.), Schädel aus dem nordholländischen Westfriesland. *Arch. f. Anthrop.* IX. 1877. 1.

—— Over schedels uit Zeeland. II. Over de schedels der Friezen. III. Over schedels uit Geertruidenberg. *Ibidem.* 1874. II. 129.

—— Verslag over de ethnologie van Nederland. I. Schedels uit de Rijp (Noord-Holland). II. Over schedels uit West-Friesland. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1877. II. 1.

—— Bijdrage tot de kennis van den schedelvorm der Friezen. *Ibidem.* 1878. II. 307.

—— Sur les crânes des Frisons. *Revue d'Anthropologie.* 1874. (vol. III).

Folmer (A.), Twee groepen terpschedels. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1885. 1e afl.

Sasse (A.), Mémoire sur les crânes de Geertruidenberg (Province de Nord-Brabant). *Revue d'Anthropologie.* 1875. N°. 2.

Alte Gerippe aus der Wierde von Lutje Saaksum. Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Sitzung von 12 April 1878.

Folmer (A.), De voormalige en hedendaagsche schedelvorm in Hunsingo. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1883, 325.

Rapport over een schedel en beenderen te Stolwijk opgedolven. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* 1870. 2e R. IV. 212.

Fremery (P. J. I. de), Mededeelingen omtrent eenen schedel van een Noorman, opgedolven bij Domburg. *Ibidem.* 1854. II. 257.

Man (J. C. de), Beschrijving van eenige in het strand van Walcheren gevonden schedels en van een cranium osteoscleroticum. (Overgedr. uit »Archief,

Zeeuwsch Genootschap VI*"). Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1866. 8°. met 2 pltn.

Man (J. C. de), Bijdrage tot de kennis van den schedelvorm in Walcheren (met bijlagen A—I). *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1885. 1e afl.

Gezondheidstoestand.

Hygiène.

In 't algemeen.

Openbare gezondheid in Nederland. *N. Weekbl. v. Geneesk.* III. 532 en vplgg. dln.

Verschillende bijdragen omtrent hygiène. *Lubach, Schat d. Gezondh.* passim.

Verslag aan den Koning over de bevindingen en handelingen van het Geneeskundig Staatstoezicht. 's Gravenh., v. Weelden en Mingelen. 4°.
Verschijnt sedert 1867 jaarlijks over het afgeloopen jaar.

Verzameling van stukken betreffende het geneeskundig staatstoezigt in Nederland. 's Gravenh., M. J. Visser. 1867, 1868. 1e en 2e jaarg. 8°.

Tijdschrift voor algemeene gezondheidsregeling en medische policie, onder hoofdredactie van C. Pruys van der Hoeven en L. H. Verwey. 's Hage, Gebr. Belinfante 1853—1856. 1e—4e jaarg. 8°.

Het nut van openbare gezondheidsmaatregelen. (Verhandeld bij het voorstel van den heer Wintgens tot instelling van gezondheidsraden.) Amst., J. H. Gebhard & C°. 1856. 8°.

Sitter (W. de), Gezondheids-commissiën. Groningen, H. R. Roelfsema, 1857. 8°.

Westerhoff (R.), Over de schadelijke en verderfelijke werking onzer accijnsbelastingen op de gezondheid der geringere standen. *Tijds. v. h. Armw.* IV. 1855, 159, 250.

Eene maatschappij voor volksgezondheid. Denkbeelden tot overweging. Rott. Nijgh en van Ditmar. 1871. 8°.

Ali Cohen (L.) en A. Drielsma, Handboek der openbare gezondheidsregeling en der geneeskundige politie. Ten dienste van geneeskundigen, regtsgeleerden en de leden van besturen, aan welke de zorg voor de volksgezondheid is opgedragen. Met het oog op de behoeften en de wetgeving van Nederland, naar de beste en voor dat doel geschikte werken bearbeid. Groningen, J. B. Wolters, 1866—1872. 2 dln. 8°.

Ballot (A. M.), Geneeskundige statistiek. *Econ.* 1872. I, 184.

[Allebé (G. A. N.)], Neerlands wettige strijdkrachten tegen een machtigen vijand. Bijdrage tot de algemeene gezondheidsleer. (Uitgeg. door de Maatsch. Tot Nut van 't Algemeen). Amst., Deventer, Leiden, Fred. Muller, J. de Lange en A. W. Sijthoff. 1875. 8°.

E., Bestrijding van besmettelijke ziekten. *De Gezondheid.* 1877. I. 119.

H[engel (J. F. van)], Kindersterfte en een middel daartegen. *Ibidem.* 1877. I. 107.

Egeling (L. J.), De zorg van den Staat voor de gezondheid der ingezetenen. *Ibidem.* 1878. II. 3. 1879. II. 289.

Dompeling, Tegenwoordige levensduur der medici in Nederland. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1882. 888.

Onderzoekingen en mededeelingen, uitgegeven door de stedelijke gezondheidscommissie te Amsterdam. Amst., Abr. Frijlink. 1869. N°. 1 en 2. 8°. met uitsl. tabellen en gelith. platen.

Verslag van de Vereeniging tot bevordering der volksgezondheid, opgericht te Dordrecht in Mei 1867, over 1867 68—1877/78. Dordr., H. R. van Elk. 1869—1879. 7 stkn. gr. 8°. met kaarten en tabellen.

Pous Koolhaas (C. P.), Middelen tot verbetering van den gezondheidstoestand in steden en meer bijzonder in 's Gravenhage. 's Hage, F. Overhoff, 1862. 8°.

Commissie ter verbetering van den gezondheidstoestand van 's Gravenhage. *Econ.* 1866. 418 en volg. jrg.

Verslag van de Vereeniging tot onderzoek naar de middelen ter verbetering van den gezondheidstoestand in de gemeente 's Gravenhage. 's Hage, Gebr. Giunta d'Albani (1868). 8°. met statist. pl. en tabellen.

Verslagen van de Vereeniging tot verbetering van de volksgezondheid te Leiden, opgericht den 2en Maart 1867. Leiden, A. W. Sijthoff, 1869—1881. 1e—9e verslag. 8°. met plattegronden, statist. pltn. en tabellen.

Man (J. C. de), De afname der sterfte te Middelburg. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1882. 901.

Carsten (B.), Verbetering van den gezondheidstoestand der gemeente Numansdorp, ten gevolge van het inlaten van zoet water in kanalen en slooten, die vóór dien tijd zout water bevatten. *Ibidem.* 1884. 180.

—— Invloed van hygiënische maatregelen op het sterftecijfer eener gemeente (Oudenhoorn). *Ibidem.* 1882. 565.

Verslagen van de verrigtingen der gezondheidscommissie der stad Utrecht, gedurende de jaren 1855 en 56. Utr., Kemink en Zn. 1857. 2 st. 8°.

Verslagen van de Vereeniging tot verbetering der volksgezondheid, opgericht te Utrecht gedurende de cholera-epidemie in 1866. Utrecht, Stoomboekdrukkerij en steendrukkerij »de Industrie." (J. van Druten). 1866—1883. 1e—15e verslag. 8°. met pltn., diagrammen, plattegronden enz.

Het 7e verslag bevat: Bijdragen voor school-hygiëne, waarbij M. Salverda, De schoolbank, met 1 pl.

Woning.

Feith (H. O.), Korte schets van de oude gewoonte, om in houten gebouwen te wonen, en van derzelver overgang tot steenen woningen, voornamelijk in Groningen. *Nijhoff*, *Bijdr.* I. 209.

Haakma Tresling (Th.), Gedachten bij het zien bouwen van nieuwe woningen. *De Gezondheid.* 1877. I. 138.

Timmerhans van Abcoude (J. K. T.), Eenige opmerkingen over onze woonhuizen, hun constructie, verwarming en ventilatie, aan bouwkundigen, liefhebbers en leeken ter kennisname aanbevolen, door enkele teekeningen toegelicht. Arnhem, H. W. van Marle. 1878. 8°. met 1 gelith. uitsl. plaat.

Boissevain (J.), Betere arbeiderswoningen. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1865. 387.

Leliman (J. H.), De arbeiderswoning. *Bouwk. Bijdr.* XV. 317.

Stratingh Tresling (S.), Het bouwen van arbeiderswoningen. Bekroond en uitgegeven van wege de Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid Met 27 gesteendr. platen. Haarl., de Erven Loosjes. 1873. 8°. (De platen, in 4°.)

Coronel Sr. (S.), Het bouwen van arbeiderswoningen. *Econ.* 1874. II. 693; 1875. I. 287, 525; II. 659.

Mercier (Hel.), Over arbeiderswoningen. Met afbeeldingen. Haarl., H. D. Tjeenk Willink. 1887. 8°.

Hamer (P. J.), Arbeiderswoningen te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XV. 255.

Buchner (E. C.), Over de kelderwoningen in Amsterdam. *Sloet's Tijds.* XVII. 450.

Allebé (G. A. N.), Enquête naar den toestand der bewoonde kelders in de gemeente Amsterdam. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1874. I. 165.

Luyten (A.), Een woord over de woningen der werklieden en de bewaarplaatsen hunner kinderen, vooral toegepast op Gouda. Uitgesproken in het dep. der »Maatschappij tot Nut van 't Algemeen," aldaar den 16 Jan. 1855. Gouda, G. B. van Goor. 1855. 8°.

Fabrieken. — Kinderarbeid.

Ali Cohen (L.), Algemeene gezondheid en fabrijk-nijverheid. Het verband tusschen beiden en de wijze waarop beider tijdige belangen kunnen overeen gebragt worden. Twee rapporten. Groningen, P. Noordhoff, 1860. 2 stukken. 8°.

Coronel Sr. (S.), De gezondheidsleer toegepast op de fabrieknijverheid. Een handboek voor industrieelen, genees- en staathuishoudkundigen. Haarlem, de Erven Loosjes, 1861. 8°.

—— De toestand der kinderen in onze fabrieken en het gewigt eener regeling van hunnen arbeid. *Tijds. v. Nijverh.* 1863. XXVI. 244.

—— Kinderarbeid. (Stemmen over staatkundige en maatschappelijke vraagstukken. 1e Serie. N°. 9 en 10). Culemb., Blom en Olivierse. 1878. 2 st. 8°.

Rapport der commissie belast met het onderzoek naar den toestand der kinderen in fabrieken arbeidende. Uitgegeven op last van den Minister van binnenlandsche zaken. 's Hage, van Weelden en Mingelen, 1869. 8°.

Beoordeeling van den uitslag, van het van regeeringswege ingestelde onderzoek naar den toestand der kinderen in fabrieken arbeidende, door de commissie benoemd door de vereeniging ter bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid, afd. Amsterdam. Amst., Blikman en Sartorius. 1871. 8°.

Enquête betreffende werking en uitbreiding der wet van 19 Sept. 1874 (St. N°. 130) en naar den toestand van fabrieken en werkplaatsen. 's Gravenh., Landsdrukkerij. 1887. 4 dln. fol. — Verslag der Commissie. Aldaar. 1887. fol.

Coronel Sr. (S.), De Hilversumsche industrie. Een hygiënisch-sociale studie. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1862. 433.

—— De bevolking van Hilversum in verband tot hare industrie. *Ibidem.* 1862. 651.

Scholen.

Rijkens (J. A.), Geneeskundige opmerkingen en randgevingen, betreffende scholen, leerlingen en onderwijzers. Amst., Joh. van der Heij en Zoon, 1849. 8°.

Allebé (G. A. N.) en H. van Cappelle, De gezondheidsvereischten van schoolgebouwen, met toepassing op de lokalen der openbare armenscholen te Amsterdam. Haarlem, A. C. Kruseman, 1861. 8°.

Lummel (H. J. van), De gezondheid in de school. Naar aanleiding van Dr. L. Guillaume's Hygiène scolaire. Utrecht, Kemink en Zoon, 1866. 8°.

De inrichting van lokalen voor de volksschool, beschouwd door de algemeene onderwijzers-vereeniging gevestigd te Rotterdam. Rotterdam, D. J. P. Storm Lotz. 1877. 8°.

Rapport van de commissie benoemd bij Zijner Majesteits besluit van 2 Februari 1879, N°. 15, tot voorlichting der regering bij het ontwerpen van voorschriften ingevolge art. 4 en art. 87 der wet van 17 Augustus 1878, N°. 127. (Betreffende schoollocalen). Uitgegeven door het ministerie van binnenlandsche zaken. 's Hage, W. P. van Stockum en zoon. 1879. 4°.

Bijdragen over school-hygiëne. Uitgeg. door de vereeniging tot verbetering der volksgezondheid te Utrecht. Omgewerkte en vermeerd. uitg. Utr., J. van Druten. 1880. 8°. met 3 pltn.

Coronel Sr. (S.), De gezondheidsleer der school en van het schoolkind. Bewerkt met het oog op de behoeften en de wetgeving van Nederland en opgedragen aan Het Nederlandsch Onderwijzers Genootschap. 's Gravenhage, Henri J. Stemberg, 1881. 8°. met uitsl. plaat.

Onderzoek omtrent den toestand van openbare en bijzondere schoollokalen in Arnhem. Uit een hygiënisch oogpunt door de plaatselijke gezondheidscommissie. Arnhem, G. W. van der Wiel en C°., 1870. 8°. met uitsl. tabel.

Het Amsterdamsch gymnasium, uit een hygiënisch-paedagogisch oogpunt beschouwd door een deskundige. Amst., Erven H. van Munster en Zoon, 1881. 8°.

Coronel Sr. (S.), Onze bewaarscholen uit een hygiënisch standpunt beschouwd. *Tijdspiegel.* 1883. I. 406.

Admiraal (D. J.), Dordtsche mededeelingen. I. De kinderbewaarplaats. *De Gezondheid.* 1878. II. 144.

Kazernen. — Gevangenissen. — Schepen.

Gori (M. W. C.), Onze kazernen. Eene militaire geneeskundige bijdrage. Haarl., J. J. Weeveringh. 1862. 8°.

Admiraal (D. J.), Barakkenbouw. Een woord naar aanleiding van art. 7 der wet, houdende voorziening tegen besmettelijke ziekten. Dordr., Blussé en v. Braam. 1873. 8°. met 1 pl.

Brauw (J. de), Vervolg der beschouwingen omtrent de groote strafgevangenis te Woerden met opzigt tot de hygiène van dat gesticht.. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* IV. 561. IV. 2e afd. 233.

Overbeek de Meijer (G. van), Scheepsgezondheidsleer. Handleiding tot de bewaring der gezondheid van schepelingen. Tiel, H. C. A. Campagne. 1861. 8°.

Voeding.

Bijdrage tot de volksvoeding in Nederland. *Sloet's Tijds.* X. 222.

Hall (H. C. van), Wenken over de mogelijkheid der vermeerdering van voedselmiddelen in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* XI. 387.

Haakma Tresling (T.), Onderzoek naar de volksvoeding in Nederland. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1876. II. 1.

Fokker (A. P.), De volksvoeding in Zeeland. *Ibidem.* 1877. II. 195.

Coronel Sr. (S.), De volksvoeding in Friesland. *Ibidem.* 1876. II. 103.

Haakma Tresling (T.), De volksvoeding in Friesland. *Ibidem.* 1878. II. 297.

Rapport over de voeding in verschillende weeshuizen in Nederland. *Tijds. Weez.* 1877. VIII. 169.

Over de voeding en den toestand van de arbeiders in de veenderijen van Drenthe. *Tijds. v. Nijverh.* XXXIV. 21.

Gori (M. W. C.), De voeding van den soldaat. Eene militaire geneeskundige studie. Haarlem, F. J. Macdonald. 1863. 8°.

Verslag aan den Minister van binnenlandsche zaken, over het gebruik als voedsel voor den mensch, van vleesch van rundvee, aan besmettelijke longziekte of aan andere ziekten lijdende. Amst., C. G. van der Post, 1861. 8°.

Staring (W. C. A.), Het vleeschverbruik in Nederland. *Econ.* 1871. I. 211.

Haakma Tresling (T.), Rapport over de consumptie van vleesch en alcohol. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1880. II. 112.

Brief van de openbare gezondheids-commissie te Rotterdam, aan HH. burgemeester en wethouders, omtrent vervalsching van levensmiddelen, met bijgaand verslag van een onderzoek van melk (31 Dec. 1855). (Niet in den handel). 8°.

Coster (D. J.), Eenige opmerkingen omtrent de keuring der voedingsmiddelen in Amsterdam. Amst., C. G. van der Post. 1857. 8°.

Water en melk. Wat men denkt van de voorgestelde wetenschappelijke keuring van levensmiddelen. Amst., L. F. J. Hassels. 1858. 8°.

Hamel Roos (P. F. van), Een bijdrage tot de kennis der vervalsching van levensmiddelen in Nederland, naar aanleiding van scheikundige en mikroskopische onderzoekingen. Amst., J. H. de Bussy. 8°.

Coster (D. J.), De keuring van voedingsmiddelen te Amsterdam. *Lubach, Schat d. Gezondh.* 1864. 236, 257, 321; 1865. 257.

Maandblad tegen de vervalsching van levensmiddelen en handelsartikelen tevens gewijd aan hygiënische en industriëele belangen. Red. P. F. van Hamel Roos. Met medewerking van verschillende binnen- en buitenl. deskundigen. Amst., Allert de Lange. 1884—1887. 1e—4e jaarg. 8°.

Drinkwater.

Drinkwater. *N. Weekbl. v. Geneesk.* I. 10 en volg. dln.

Duinwater. *Ibidem.* I. 10 en volg. dln.

Vogelsang (H.), Het drinkwater in Nederland. Delft, J. Waltman Jr. 1867. 8°.

Winkler (T. C.), Ons drinkwater en onze duinen. Haarlem, Erven F. Bohn, 1867. 8°.

Staring (W. C. H.), Het drinkwater in Nederland. *Tijds. d. N. V. v. Volksvl.* 1867. 173.

Het drinkwater in Nederland. *Econ.* 1867. Bijbl. 343.

Ons drinkwater. *Tijdschr. Gezondh.* 1869. 122, 180.

Ballot (A. M.), Het drinkwater in eenige onzer steden uit een hygiënisch oogpunt beschouwd. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1868. II. 175.

Rapport aan den Koning, van de commissie, benoemd bij Zijner Majesteits besluit van den 16en Julij 1866, n°. 68, tot onderzoek van drinkwater in verband met de verspreiding van cholera en tot aanwijzing der middelen ter voorziening in zuiver drinkwater. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1869. 8°. met uitsl. pltn.

Balen Blanken (G. C. van), Een goed voorbeeld (over drinkwater). *De Gezondheid.* 1877. I. 146.

Hengel (J. F. van), Drinkwater en ziekte. *Ibidem.* 1879. II. 272, 324.

Meulen (B. van der), Het water, dat wij drinken. *Tijdspiegel.* 1882. III. 326. 414.

Duparc (H. M.), De invloed van drinkwater op de volksgezondheid (Voorzorg tegen cholera). Amst., Brinkman en v. d. Meulen. 1886. 8°.

Hollman (P. J.), Enkele opmerkingen over drinkwater ook in verband met kindervoeding. Alkm., Herm. Coster en Zn. 1887. 8°.

Ali Cohen (L.), Waterbederf ten gevolge van aardappelmeelfabricage, de naaste oorzaak daarvan en de middelen daartegen aan te wenden. Rapport aan de staten van Friesland. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1871. I. 637. 1872. I. 609. 1874. I. 496. 1881. 325.

—— Waterbederf ten gevolge van aardappelmeel-fabricage. *Prov. Gron. C.* 1874. n°. 265 en n°. 295.

Het zoutgehalte van verschillende wateren in Zeeland. *Inst. v. Ingenieurs. Tijds.* 1872—73. 21.

Hussem (B.), Missive aan den redacteur van de Oeconomische courant, in 1800 en 1803, betreffende het drinkwater in Amsterdam. 2e druk. Amst., L. van Es. 1830. 8°.

Rossem (H. W. van), Water-aanvoer in Amsterdam. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* VII. 1e st. 237.

Onderzoek der vraag of in de dagelijksche behoefte aan gezond drinkbaar water, voor Amsterdam en andere steden, niet binnen hare eigene muren, genoegzaam, en zelfs met geldelijk voordeel zou kunnen worden voorzien. Amst., P. N. v. Kampen. 1841. 8°.

Bake (H. A.), Waterleiding te Amsterdam. 's Hage, Erven Doorman. 1841. 8°.

Vrijmoedige beoordeeling van de vijf plannen eener waterleiding, voor zuiver, versch, drinkbaar water, naar en binnen Amsterdam, voorgedragen door de commissie tot het daarstellen der gezegde waterleiding, ingevolge het verslag door J. P. Taunay, in naam der voorn. comm. op 14 Jan. 1845 uitgebragt. Amst., N. W. van Nifterick. 1845. 8°.

Hallo (F. J.), De ontworpene waterleiding uit de duinen bij Haarlem naar en in Amsterdam, zooals zij is gelijk ook alle andere bekende ontwerpen tot waterleiding, zooals die zijn, zullen verlies opwerpen voor den geldschieter, doch evenzeer voordeel, als die ontwerpen behoorlijk worden gewijzigd. Amst., P. N. van Kampen. 1850. 8°.

Dekker (J. A.), Scheikundig onderzoek van eenige natuurlijk voorkomende waters te Amsterdam en beschouwing derzelve als drinkwater. *Repert.* II. 21.

Goedkoop water en water om niet. Een woord over de waterleiding. Amst., W. H. Kirberger. 1854. 8°.

Kool (J. A.), Bijdragen tot de geschiedenis van het drinkwater te Amsterdam. *Lubach, Schat. d. Gezondh.* 1861. 235.

Coster (D. J.) en J. Polak, Iets over het roode grachtwater te Amsterdam. *Alb. d. Nat.* 1872. 274.

Oudemans (C. A. J. A.), Nog iets over het roode grachtwater te Amsterdam. *Ibidem.* 1872. 347.

Coster (D. J.), Nadere verklaring in zake van het roode grachtwater te Amsterdam. (Met naschrift van P. Harting). *Ibidem*. 1873. 31.

Salbach (B.), Verslag betreffende de voorbereidende werkzaamheden ter be koming eener waterleiding te Arnhem, met daartoe betrekkelijke bescheiden. Arnh., G. W. v. d. Wiel en C°. 1878. 8°. met pltn.

Overbeek de Meijer (G. van), Iets over het onderzoek van water uit de pompen en de waterleiding te Arnhem. Arnh., gedrukt bij G. J. Thieme. 1887. 8°.

De drinkwaterkwestie te Delft en de Delftsche drinkwaterleiding. Delft, H. P. Henneveld. 1886. 8°.

Pous Koolhaas (C. P.), De waterleiding te 's Gravenhage. 's Gravenh. Mart. Nijhoff. 1865. 8°.

—— De waterleiding en de bodemverontreiniging te 's Gravenhage. 's Gravenh., C. van Doorn en Zn. 1874. 8°.

Schretlen (D. A.), De duinwaterleiding van Katwijk naar Leiden. Voorloopig plan en voorwaarden, toegelicht naar aanleiding van het rapport der commissie van fabricage. Leiden, A. W. Sijthoff. 1876. 8°.

Sijthoff (A. W.), De aanvraag om concessie tot aanleg en exploitatie eener duinwaterleiding van Katwijk naar Leiden. Leiden, A. W. Sijthoff. 1876. 8°.

Boogaard (J. A.), Een volksbelang. De waarde eener duinwaterleiding voor de bevolking van Leiden. Uitgeg. door de Vereeniging tot verbetering van de volksgezondheid te Leiden. 2e druk. Leiden, A. W. Sijthoff. 1877. 8°.

Burg (E. A. van der), Onderzoek van eenige wateren, te Rotterdam als drinkwater in gebruik en van duinwater, uit een hygiënisch oogpunt en in betrekking tot cholera. Rott., H. A. Kramers. 1867. 8°. met uitsl. tabel.

Voorstel met uitgewerkte plannen enz. tot den aanleg eener drinkwaterleiding te Rotterdam. Rott., Wed. P. van Waesberge en Zn. 1869. 8°. met plattegrond.

Hierin komt o. a. voor het „Projet de conduit d'eau de Rotterdam" van den Heer A. Poulet te Luik.

Ballot (A. M.), Het voorstel tot aanleg eener drinkwaterleiding te Rotterdam, uit een hygiënisch oogpunt beschouwd. Rott., H. Nijgh. 1869. 8°.

Mulder (G. J.), De aquis Rheno Trajectinis earumque adhibitione. Traj. ad. Rhen. 1824. 8°.

Het drinkwater in de stad Utrecht. Memorie door de gezondheidscommissie der stad Utrecht aan den gemeenteraad ingediend. Utrecht, C. van der Post Jr., 1860. 8°. met uitsl. tabel.

Riemsdijk (A. D. van), Drinkwater en grondboringen te Utrecht in 1870. Memorie aan de gezondheidscommissie der stad Utrecht ingediend. Utr., J. v. Boekhoven. 1871. 8°. met 5 gelith. pltn.

Haakma Tresling (T.), Drinkwater in en om Winschoten. *De Gezondheid*. 1879. II. 257.

Bad- en waschinrichtingen, enz.

Polijn Büchner (H.), Beknopte handleiding tot het gebruik van zeebaden, benevens eenige aanteekeningen over de Noord-zee-bad-inrigtingen in ons vaderland. Leyden, J. W. van Leeuwen, 1858. 8°. met 1 gelith. plaat.

Ekama (C.), De zeebaden en hun gebruik voor badenden geschetst. Arnhem, H. A. Tjeenk Willink, 1866. 8°.

Roorda (J.), Zeebad-inrigting op Ameland, de wenschelijkheid, oorsprong en aanvankelijke daarstelling enz. Dokkum, A. Schaafsma. 1854. 8°.

Fokker (A. P.), Het zeebad Ameland. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 517.

[Suringar (W. H.)], Inwijding der bad-inrigting en zwemschool aan het Westerdok te Amsterdam den 5 Junij 1846. (Amst., 1846). 8°.

Bad- en waschhuizen te Amsterdam. Een woord over de oprigting van dezelve te dezer stede. Amsterdam, M. Schooneveld en Zn. 1853. 8°.

Bad- en waschhuizen te Amsterdam enz. *N. Weekbl. v. Geneesk.* III. 524 en volg. dln.

De openbare bad- en zweminrichting te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XXV. 287.

Hermans (C. R.), Een badhuis te Breda, 1492. *Bijdr.* I. 574.

Bal Snijders (J.), Het badpaviljoen te Domburg. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1843. 70.

Janssen (J. M.), De beteekenis en het gebruik der zeebaden in verband beschouwd met het Noordzeebad Domburg. Middelb., van Benthem en Jutting. 1883. 8°.

Bad- en waschinrigting te 's Gravenhage. *Repert.* VIII. 427, 457, 460, 800.

Mol (J. G. J. J.), Hilversum en de Trompenberg als herstellingsoord uit een medisch-hygiënisch en sociaal oogpunt beschouwd. Utr., Gebr. van der Post. 1876. 8°.

Penn (J.), Hilversum en de Trompenberg. *De Gezondheid.* 1877. I. 17.

Polijn Buchner (H.), Beknopte handleiding tot het gebruik der zeebaden, benevens eenige geschiedkundige en topographische aanteekeningen betrekkelijk Katwijk en deszelfs badhuis. Leiden, J. H. Gebhard en C°. 1845. 8°. met 1 plaat.

Bad- en waschinrigting te Rotterdam. *Repert.* VIII. 622. IX. 111.

Het badhuis Bethesda [te Laag-Soeren] onder Spankeren. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 195.

Bethesda. Het bad- en herstellingsoord te Laag-Soeren (gem. Rheden). Bijdrage tot de kennis der natuur-geneesk. stichting. Met kaartjes en bijlagen. (Statuten, prospectus, huishoudel. bepalingen en laatste geneesk. verslag). Arnh., K. van der Zande. 1878. 8°.

Moll (A.), Brieven over het Scheveninger zeebad, met afbeeldingen. Arnh., D. K. Müller en C°. 1824. 8°.

Aumerie (J. F. d'), De zeebad-inrigting te Scheveningen, en het bad-saisoen van 1828. 's Gravenh., S. de Visser. 1829. 8°. Fransche vertaling onder den titel: Description de l'établissement des bains de mer à Scheveningue. La Haye, S. de Visser. 1830. 8°.

—— Das Seebad zu Scheveningen in Holland, seine nächste und entferntere Umgebung, seine innere Einrichtung, die verschiedene Anwendung und grosse Wirksamkeit dieses Bades etc. Cleve, Char. 1837. 8°.

Plan, tarieven en algemeene bepalingen voor de gemeente-badinrichting te Scheveningen. 's Gravenh., M. J. Visser. 1856. 8°. met pltn.

Boven (H. W. van), Gids voor badgasten naar het Noordzeebad Schiermonnikoog, met plattegrond van het dorp. 1e en 2e jaarg. 1886 en 1887. Groningen, Scholtens en Zn. 8°.

Wasch- en badhuis te Utrecht. *Repert.* IX. 303, 313.

Allan (F.), Bad Zandvoort. Met uitslaande plaat en plattegrond. Haarlem, Erven F. Bohn. 1881. 8°.

Coronel Sr. (S.), Herstellingsoorden voor ziekelijke minvermogende kinderen in het binnenland. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1882. 549.

Kerdijk (A.), Gezondheids- en vacantiekolonies. *Eigen Haard.* 1884. 489.

Lichaamsoefening.

Heije (J. P.), Lichamelijke opvoeding. *Bijdragen tot bevordering van de kennis en den bloei der Maatsch. t. N. v. 't Alg.* 3e jaarg. 1844—1845. 36.

Euler (C.), De gymnastiek en hare invoering in Nederland. Haarl., J. J. v. Brederode. 1853. 8°.

Lubach (D.), De gymnastiek in Nederland. *Lubach, Schat d. Gezondh.* I. 5 en volg.

Vestdijk (S.), De gymnastiek in Nederland zooals zij is en wezen moest. Een woord aan allen die haar belang behartigen of behartigen moesten. Haarlem, P. van Cittert Bz. en W. J. Kat, 1861; N. uitg. 1864. 8°.

Bullerdieck (Ed.), Eerste (eenig) verslag omtrent de inrigting voor geneeskundige gymnastiek te Rotterdam, voorafgegaan door eene korte beschouwing, voornamelijk over de geneeskundige en paedagogische gymnastiek. Rotterd., M. Wijt en Zn. 1863. 8°.

Snel (H. H.), Mijn streven en wenschen. Grondbegrippen der gymnastiek, en eene bijdrage tot hare geschiedenis in Nederland. 's Hage, M. J. Visser, 1866. 8°.

Vestdijk (S.), Oppervlakkige beschouwingen over den intellectueelen toestand onzer gymnastiek en hare examens. Haarl., J. F. Haeseker. 1869. 8°.

Croesen (F. G.), De toestand van het onderwijs in de gymnastiek in Nederland. *De Gezondheid.* 1880. III. 106.

Kerkhoven (R. A.), Lichaamsoefening. Een protest tegen de eenzijdige opvoeding der jeugd in Nederland. Amst., Gebr. Binger, 1882. 8°.

Volksheil. Tijdschrift ter bevordering en verbreiding der geregelde lichaamsoefeningen. Orgaan der Noord- en Zuidnederlandsche turners. Antw., J. E. Buschmann. 1873—1887. 1e—15e jaarg. 8°.

De Turnvriend. Tijdschrift gewijd aan de lichamelijke opvoeding des volks. Orgaan van het Nederl. Gymnastiekverbond. Amst., Ipenbuur en v. Seldam. 1881—1887. 1e—7e jaarg. 8°.

Gemeentereiniging.

[Egeling (L. J.)], Brieven van een geneesheer [over verschillende stelsels van vuilafvoer in steden]. *Econ.* 1859. I. 177.

Ali Cohen (L.), Hygiène en Economie, hoe verbetering van stadswateren zonder opofferingen, ja met geldelijk voordeel voor de gemeenten kan plaats hebben. *Ibidem.* 1859. I. 423.

—— Algemeene gezondheid en landbouw; het verzamelen en afvoeren van faecale stoffen en ander vuil in de steden, bepaaldelijk van ons vaderland. *Bijbl. Econ.* 1861. 1.

Ali Cohen (L.), D. Lubach en G. van Overbeek de Meijer, Voorloopig rapport der commissie (uit de vergadering van de geneeskundige inspecteurs), tot onderzoek van de stelsels van afvoer van vuil in de steden, met 7 bijlagen. *Versl. a. d. Kon. v. d. bev. en hand. v. h. gen. staatst.* 1870. Bijl. C. 564.

Eschauzier (J. A. C.), Riolen, verzameling, afvoer en gebruik der faecaliën,

hun geschiedenis, constructie en hygiënische eischen; uitsluitend beschouwd in verband tot den Nederlandschen bodem. Met 58 figuren. Arnh., Is. An. Nijhoff en Zn. 1871. 8°.

De rioolkwestie. Eenige mededeelingen over fosses mobiles. *Econ.* 1872. 1143.

Ballot (A. M.), De gezondheidsleer tegenover de rioolstelsels. Rotterdam, van Hengel en Eeltjes. (J. van Baalen en Zonen), 1873. 8°.

Sijmons (M.), De rioolkwestie, in het bijzonder het verwijderen van onze faecale stoffen, met het oog op Hollandsche toestanden beschouwd. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1873. 8°.

Bas (F. de), Het stadreinigingsstelsel van Liernur en zijne uitvoerbaarheid in Nederland. 's Gravenh., M. M. Couvée, 1873. 8°. met 1 plaat.

Rapport aan den geneeskundigen raad voor Noord-Holland van de commissie voor het vraagstuk der faecalien. *Verz. v. St. betr. het Gen. St. in Ned.* 1873. 279.

Hasselt (A. W. M. van), De strijd der geneeskundigen tegen het riolen-, latrinen- en moerasvergift binnen en buiten de residentie. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1874. 8°.

Ali Cohen (L.), Faecaliën, volksgezondheid, landbouw en materiële welvaart; verslag en beoordeeling van het rapport aan den geneeskundigen raad van N.-Holland, van de commissie voor het vraagstuk der faecaliën. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1874. II. 275.

—— Gemeentelijke mestverzamelingen ten platten lande; wijze waarop die ook daar doeltreffend tot stand gebragt en geëxploiteerd kunnen worden. *Hygiëia.* 1874 n°. 39.

The Liernur sewerage system in Holland. *Public Health* (London) 16 Oct. en 2 Nov. 1874.

Sijmons (M.), Een woord naar aanleiding van eene onlangs verschenen brochure van den heer Liernur en een en ander omtrent het koolclosetstelsel. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1874. 8°.

—— Eenige nadere mededeelingen omtrent het koolclosetstelsel. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1874. 8°. met 1 gekl. uitsl. pl.

Liernur (C. T.), Het koolclosetstelsel van M. Sijmons nader beschouwd, naar aanleiding van zijne laatste mededeelingen daarover. Amst., Scheltema en Holkema. 1874. 8°.

Rapport der commissie, aan welke, bij besluit van den gemeenteraad van Breda van 5 Juni 1875, is opgedragen de verschillende stelsels tot afvoer van faecaliën, in andere gemeenten ingevoerd te gaan onderzoeken en daarvan verslag uit te brengen. (Gedrukt voor rekening van het gemeentebestuur van Breda en bij dit bestuur op aanvrage te bekomen.) Breda, Broese en C°. 1877. 8°.

Moll (J. G. J. J.), Het goed regt van den beerput met bewijzen verdedigd. Amst., Jan D. Brouwer. 1879. 8°.

Liernur (C. T.), Meer licht op de beerputquaestie. Naar aanleiding der beweringen van Dr. J. G. J. J. Moll en de Amsterdamsche Courant. Amst., Scheltema en Holkema. 1879. 8°.

Moll (J. G. J. J.), Het goed recht van den beerput nogmaals verdedigd. Amst., Jan D. Brouwer. 1880. 8°.

Coronel Sr. (S.), Goud uit vuil. *Tijdspiegel.* 1881. II. 66.

Kloes (J. A. van der), De theorie van prof. C. von Naegeli, in verband met de faecaliën-kwestie in Nederland. Delft, A. Fels. 1884. 4°.

Overbeek de Meijer (G. van), Gemeentereiniging. Eene vraag van den dag beschouwd en toegelicht. Utr., J. G. Broese. 1885. 8°.

Froger (W. A.), Ontwerp ter bekoming eener geregelde waterverversching in de grachten der stad Amsterdam. Amst., Weytingh en v. d. Haart. 1850. 8°. met atlas.

Outshoorn (C.), Ontwerp van waterververscbing voor de stad Amsterdam. Uitgegeven door de gezondheidscommissie te Amsterdam. Amst., H. A. Frijlink, 1867. 8°. met kaart.

Liernur (C. T.), Open brief aan burgemeester en wethouders van Amsterdam. Amst., Scheltema en Holkema. 1872. 8°.

— — Het ontwerp tot reinhouding van de wateren en van den bodem van Amsterdam der heeren Froger, Strootman, Michaëls, Stieltjes en Zenette, toegelicht en vergeleken met het pneumatisch rioolstelsel. Amst., Scheltema en Holkema. 1873. 8°.

Rapport der commissie benoemd door den gemeenteraad van Amsterdam, tot het ontwerpen of voordragen van een plan tot reiniging en reinhouding van den bodem en de wateren van Amsterdam. Amst., Stadsdrukkerij. 1873. 8°.

Liernur (C. T.), Adres aan den gemeenteraad van Amsterdam. Een voorstel tot riolering der stad, naar aanleiding van dat van den directeur der publieke werken. Amst., Scheltema en Holkema. 1874. 8°.

— — Toelichting der voorstellen van de gezondheidscommissie en den directeur der publieke werken. Benevens eene opheldering van mijn voorstel tot reiniging van Amsterdam. Amst., Scheltema en Holkema. 1876. 8°.

— — Stelselmatige bodemverontreiniging contra pneumatische rioleering. Een onderzoek naar de aanhangige voorstellen ter verbetering van den openbaren gezondheidstoestand te Amsterdam. Amst., Scheltema en Holkema. 1879. 8°.

Uit den strijd over de rioolkwestie te Amsterdam. *De Gezondheid.* 1879. II. 371. III. 78. 158.

Bas (F. de), De uitkomsten van het Liernurstelsel te Amsterdam. *Econ.* 1882. I. 409.

Kalff (M.), De straatreiniging te Amsterdam. *Eigen Haard.* 1878. 502.

Henket (N. H.), Hoofdplan tot afvoer van water en onreinheden der stad Arnhem. Arnh., G. W. v. d. Wiel en C°. 1873. 8°. met 2 krtn.

Kaufman (H. B.), Het tonnenstelsel voor Bergen op Zoom en andere gemeenten. 's Bosch, W. C. van Heusden. 1875. 8°.

Weber (J. H.), Het Delftsche tonnenstelsel tot wegruiming en bewaring van faecalia. *Sloet's Tijds.* XXVIII. 380.

— — Rapport in zake het tonnenstelsel te Delft. *Verslag XXVII Ned. Lhk. Congres te Delft.* 1873. 187.

Het Delftsche stelsel. *Magaz. v. Lb.* 1873. 47.

[Linse (H.)], Rapport aan den Raad der gemeente Dordrecht over het rioolstelsel van Charles T. Liernur. Dordr., H. R. van Elk. 1868. 8°.

Liernur (C. T.) en C. M. de Bruyn Kops, Resultaten der proefnemingen met pondrette-bereiding te Dordrecht. Amst., Scheltema en Holkema. 1876. 8°

Kloes (J. A. van der), De rioleering van Memphis en het nieuwe riolenplan te Dordrecht. Dordr., Blussé en van Braam. 1882. 4°.

Voorstel van burgemeester en wethouders aan den gemeenteraad, betreffende het plan voor een nieuw rioolstelsel te 's Gravenhage. 's Hage, Gedr. v. rek. d. Gemeente. 1867. 8°.

Niet in den handel.

Rapport over het rioolstelsel van 's Gravenhage, uitgebragt door de commissie benoemd door den gemeenteraad. den 9en Julij 1867. 's Hage, Gedr. v. rek. d. Gemeente. 1867. 8°.

Niet in den handel.

Liernur (C. T.), De rioolkwestie [te 's Gravenhage]. 's Gravenh., H. C. Susan CHz. 1867. 8°.

—— Het advies van den generaal-majoor Delprat omtrent de rioolplannen voor 's Gravenhage wederlegd. Breda, Broese en C°. 1870. gr. 8°.

Maas Geesteranus (P.), Adres aan den gemeenteraad van 's Gravenhage, naar aanleiding van het »herziene plan" tot rioleering der stad van W. C. van der Waeyen Pieterszen. 's Hage, M. J. Visser. 1870. 8°.

Maas (A. E.), Nog een woord over de riolen-kwestie van 's Gravenhage. 's Hage, H. C. Susan CHz. 1872. 8°.

Konijnenburg (J. van), Gemeentereiniging, mestbereiding en verzameling te 's Gravenhage. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 289.

Rioleering en waterverversching te 's Gravenhage, door Sch. 's Gravenh., Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1883. 8°.

Tellegen (B. D. H.), De mest-inrigting der stad Groningen. Gron., J. B. Wolters. 1851. 8°.

Buttinger (E.), Practische beschrijving van de wijze van reiniging, vuilnisverzameling en mestbereiding te Groningen, met eene plaat en beschrijving van de inrichting der vuilnisverzamelplaats, benevens eenige algemeene opmerkingen over de reiniging der steden. Gron., J. B. Huber. 1870. 8°. met 4 pltn.

Trip (H. J.), De reiniging der stad Groningen in verband met de veenkoloniën in hare voormalige jurisdictiën, van 't begin der vijftiende eeuw tot op den tegenwoordigen tijd. Gron., W. Versluys. 1881. 8°.

Rapport van den opzigter (J. E. van den Arend), over de stedelijke werken en gebouwen betreffende het dempen der grachten en de daarmede in verband gebragte beschouwing wegens het noodzakelijke eener waterververscbing in de stad Haarlem. Haarl., (Gedr. v. rek. van de gemeente). 8°. met kaart.

Niet in den handel.

Gedachten over de waterververscbing der stad Haarlem. Haarl., C. Zwaardemaker. 1855. 8°.

Nog iets over de water-ververscbing der stad Haarlem. Haarl., C. van Asperen v. d. Velde. 1855. 8°.

Verslag uitgebragt door de commissie (D. J. Storm Buysing, G. van Diesen en W. N. Rose), benoemd door den gemeenteraad van Haarlem, tot aanwijzing der middelen tot herstel van het bederf der stadswateren. 1857. Haarl., (Gedr. v. rek. d. gemeente). 8°. met 1 plaat.

Niet in den handel.

Swens (J.), Een voorstel tot oplossing van de kwestie der faecaliën [te Haarlem]. Haarl., J. J. v. Brederode. Amst., Gebr. Koster. 1869. 8°.

Swens (J.), De kwestie der faecaliën nader besproken. Vervolg van »Een voorstel tot oplossing van de kwestie der faecaliën." Haarl., J. J. van Brederode. 1870. 8°.

—— De schadelijke gevolgen van de thans in Nederland bestaande riolen, aangetoond in een onderzoek naar de oorzaken van het stinken der grachten en singels van Haarlem. Haarl., I. de Haan. 1871. 8°.

Paauw (S. van der), Verhaal van de middelen tot ververscbing van het water in de grachten der stad Leyden, gedurende bijna 200 jaren. Leyden, L. Herdingh en Zn. 1828. 8°. met plattegrond.

De verbetering van het rioolstelsel te Leiden. Open brief van de Vereeniging tot verbetering van de volksgezondheid te Leiden aan den gemeenteraad. Leiden, A. W. Sijthoff. 1870. 8°. met 1 gelith. plaat.

Brief van de Vereeniging tot verbetering van de volksgezondheid te Leiden aan den gemeenteraad, naar aanleiding van een schrijven van de H. H. Conrad, van der Waeijen Pietersen en N. Niftrik aan burgemeester en wethouders (over de riolering). Leiden, A. W. Sijthoff. 1870. 8°.

Het rapport van de commissie van fabricage uit den gemeenteraad te Leyden, tot aanbeveling van de uitbreiding van het Liernurstelsel aldaar over de geheele gemeente. Leiden, gedr. v. rek. der gemeente. 1873. fol.

Niet in den handel.

Scheld (J. van 't), De toestand van de Heerengracht in verband met den afvoer van rioolstoffen te Middelburg. Vluchtige beschouwingen en voorstellen tot verbetering. Middelb., van Benthem en Jutting. 1882. 8°.

Rapport van burgemeester en wethouders van Rotterdam, omtrent het stelsel van afvoer van faecale stoffen en den aanvoer van versch drinkwater uit de Maas. (Met bijlagen). Rotterd., 1860—61. 8°.

Het rapport van de openbare gezondheidscommissie uit den gemeenteraad van Rotterdam tot aanbeveling van de toepassing van het Liernurstelsel aldaar, op het geheele dichtbebouwde deel der gemeente. Rotterd., 1873. fol.

Niet in den handel.

Liernur (Ch. T.) en C. M. de Bruyn Kops, Rioleering van Rotterdam. Beschouwingen over de rioolkwestie in het algemeen. Amst., Tj. v. Holkema. 1885. 8°.

Linse (H.), De militaire stichting op Damlust en haar faecaliën-afvoer, in verband tot Utrecht's belangen. *Versl. v. d. Ver. t. verb. d. Volksgez. Utr.* 1877. IX. 20.

Prostitutie.

Koentz (G. M.), De openbare en geheime prostitutie in Nederland. Amst., F. Günst. 1863. 8°.

Bergh (W. van den), De strijd tegen de prostitutie in Nederland. Geschiedkundig overzicht, gevolgd door een overzicht, der »verordeningen en voorschriften betreffende de publieke vrouwen en huizen van ontucht" in Nederland bestaande, en daaromtrent uitgebracht advies van een medicus, verslag eener commissie van enquête en resolutiën van het congres te Genève. 's Gravenhage, W. A. Beschoor. (Firma S. van Velzen Jr.) 1878. 8°.

Pierson (H.), Gewettigde ontucht. 1e en 2e druk. Arnh., J. W. en C. F. Swaan. 1878. gr. 8°.

Het Maandblad. Getuigen en redden. Hoofdred.: H. Pierson. 's Hage, W. A. Beschoor. 1878—1887. 1e--10e jaarg. 4°.

Behandelt voornamelijk de prostitutie-vraag met betrekking tot Nederlandsche toestanden.

Pierson (H.), Een onderzoek naar de prostitutie. Repliek, betoog en voorstel. 's Hage, W. A. Beschoor. 1879. 8°.

Fokker (A. P.). Open brief aan Dr. H. Pierson. In antwoord op zijn geschrift voor eenige dagen in zake prostitutie-kwestie verschenen, tevens laatste woord. Haarl., Erven Bohn. 1879. 8°.

Pierson (H.), Prostitutie van de wetenschap. Antwoord aan Dr. A. P. Fokker op diens brochure: »De prostitutie-kwestie." 's Hage, W. A. Beschoor. 1879. 8°.

Romeo, Open brief aan den heer H. Pierson, redacteur van het Maandblad, in zake de prostitutie-kwestie. Zutph., W. C. Wansleven. 1879. 8°.

Fokker (A. P.), De prostitutie-kwestie. Haarl., Erven F. Bohn. 1879. 8°.

—— De prostitutie-kwestie in de Tweede Kamer en voor de openbare meening. Aanteekeningen. Haarl., Erven F. Bohn. 1880. 8°.

Pierson (H.), Een hybridisch advies van Prof. G. D. L. Huët, Dr. Donkersloot en Dr. Egeling in zake de prostitutie beoordeeld. 's Hage, W. A. Beschoor. 1881. 8°.

Voorhoeve Jzn. (H. C.), Brieven over het congres tegen de prostitutie. 's Hage., W. A. Beschoor. 1883. 8°.

Politicus, Ontucht-verzedelijking, ontworpen naar aanleiding van de besluiten genomen in het 's Gravenhaagsche prostitutie-congres. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1883. 8°.

Overbeek de Meijer (G. van), Het geneeskundig toezicht op de prostitutie op nieuw verdedigd. (Overgedrukt uit het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.) Amst., F. van Rossen. 1883. 8°.

Hermanides (S. R.), Reglementeering der prostitutie hygiënisch gerechtvaardigd! Openbare brief aan Prof. Dr. G. van Overbeek de Meijer. 's Hage, W. A. Beschoor. 1883. 8°.

Mounier (G. J. D.), De prostitutie-questie. Bedenkingen en opmerkingen naar aanleiding van het behandelde in de vergadering van moderne godgeleerden gehouden te Amsterdam op 28 en 29 April 1883. Utr., J. L. Beijers. 1883. 8°.

Swinderen (O. Q. van), Eene bijdrage tot het prostitutie-vraagstuk. 's Hage, W. A. Beschoor. 1885. 8°.

Blanke slavinnen in Nederland, door P. Heerenveen, A. L. Land. 1885. 8°.

Mounier (G. J. D.), Het beginsel van politietoezicht op de prostitutie, getoetst aan moraal, recht en hygiène. Beschouwingen naar aanleiding van het strafproces in de zaak van Neeltje F.... voor den Hoogen Raad der Nederlanden. 's Hage, W. A. Beschoor. 1885. 8°. met 1 tabel.

—— De verhouding van de Nederlandsche Vereeniging tegen de prostitutie tegenover de statistiek, een woord naar aanleiding van het verhandelde in den raad van Amersfoort. Overgedrukt uit het »Maandblad." 's Hage, W. A. Beschoor. 1886. 8°.

De prostitutie en hare regeling te Amsterdam. Amst., C. G. van der Post. 1861. 8°.

Ballot (A. M.), Verslag van de commissie voor geneeskundige politie ten opzichte der prostitutie te Rotterdam, 1872. 8°. (Overdruk).

Mounier (G. J. D.), De zoogenaamde prostitutie-regeling te Utrecht in hare onhoudbaarheid voorgesteld, naar aanleiding van de jongste zittingen van den gemeenteraad. Utr., J. Bijleveld. 1884. 8°.

Begraven, verbranden der dooden.

Kluit (A.), Oratio de superstitioso et pernicioso in templis et urbibus sepeliundi ritu. Mediob., 1776. 4°.

—— Inwijdingsrede over den bijgeloovigen oorsprong en schadelijke gevolgen van 't begraven in kerken en steden. Middelb., 1777. 4°.

Ockerse (W. A.), Het begraven der dooden buiten de kerk en stadspoorten aangeprezen. Amst., L. van Es. 1792. 8°.

Water (J. W. te), Verhandeling over het begraven der lijken in de steden en kerken. *Verh. Z. Gen.* IV. 629.

Leeuwen (J. D. van), Antwoord op de vraag: Dewijl de schadelijkheid der begravenissen, binnen de steden en kerken, ten vollen beweezen en vrij algemeen erkend is: welke zijn de verschillende redenen, dat die nadeelige gewoonte in deeze Republyk blijft stand grijpen; en welke zijn de beste middelen, om dezelve te doen ophouden? *Ibidem.* XII. 3.

Terne (Corn.), Antwoord op dezelfde vraag. *Ibidem.* XII. 87.

De geschiedenis en de betrekkelijke lof van het begraven in de kerken. *Maandschr. Christ.* 1827. 577.

Wat staat ons, Nederlanders, thans te doen, nu wij begraafplaatsen hebben in het open veld? *Vad. Lett.* 1829. II. 262.

Geuns (van), Over het begraven buiten Amsterdam. *Ibidem.* 1827. II. 262.

Kool (J. A.), Over het begraven te Amsterdam. *Lubach, Schat der Gezondh.* 1861. 341.

Thoden van Velzen (S. K.), Begraven of verbranden? Vergelijkende historische en kritische studie. Leeuw., A. Jongbloed. 1875. 8°.

Admiraal (Aart), Verbranden of begraven? (Een populair debat). Uit zijn nagelaten papieren. 's Gravenh., Henri J. Stemberg. 1880. 8°.

Hobbel (J.), Behooren wij de lijken onzer afgestorvenen te begraven of te verbranden. (Overgedr. uit de Dageraad, 7e jaarg. 1885—86. dl. I.) 8°.

Vereeniging voor lijkverbranding. Berichten en mededeelingen. 's Gravenh., Gedrukt bij H. P. de Swart en Zn. 1876—1887, 1e—12e jaarg. 8°.

Ziekten.

In 't algemeen. — Geneeskundige plaatsbeschrijving.

Guislain (Jos.), Lettre medicale sur la Hollande. Gand, Gysselinck. 1842. 8°.

Rohlfs (H.), Medicinische Reisebriefe aus England und Holland, 1866 und 1867. Leipzig, 1868. 8°.

Vinkhuyzen (H. J.), Zur medicinischen Lage Niederlands. Erwiederung an Herrn Rohlfs, in Betreff seiner: Medicinische Reisebriefe aus England und Holland, 1866 und 1867. 's Hage, Gebr. van Cleef, 1869. 8°.

Pruys van der Hoeven (C.), Bijdrage tot de kennis van den gezondheidstoestand onzer steden. *Tijdschr. Gezondh.* 1868. 197.

Ontwerp van een plan voor eene geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* IV. 1e Afd. 236.

Geneeskundige plaatsbeschrijving. *Ibidem.* VI. 1e Afd. 27.

Onnen (P. W.), Een antwoord op de vraag: Hoe behoort een geneeskundige plaatsbeschrijving bewerkt te worden. Acad. proefschrift. Utr., 1874. 8°.

Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland. Uitgegeven door het Departement van Binnenlandsche Zaken. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1870—1881. 5 stn. 8°. Met pltn.

1e stuk: Zeeland, bew. door A. A. Fokker, J. C. de Man en J. P. Berdenis van Berlekom; 2e stuk. Friesland, door J. J. Bruinsma; 3e stuk. Het Gooiland, door J. F. van Hengel; 4e stuk. Overijssel, door D. Lubach; 5e stuk. Limburg, door J. J. Willems.

Lycklama à Nyeholt (J. A.), Vrijmoedige beoordeeling van de Bijdragen tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van Nederland, 2e Stuk »Natuurk. plaatsbeschrijving van de provincie Friesland 1872." Leeuw., W. Eekhoff en Zn. 1879. 8°.

Verslag aan den Koning van de bevindingen en handelingen van het Geneeskundig Staatstoezicht. 's Hage, v. Weelden en Mingelen. 1867—1887. 4°.

Verschijnt sedert 1867 jaarlijks over het afgeloopen jaar.

Onderzoek naar de verspreiding der geneeskundige hulp in Nederland, door de vergadering der inspecteurs voor het geneeskundig staatstoezicht. Met 10 kaarten. (Overgedrukt uit Verzameling van stukken betreffende het geneeskundig staatstoezicht in Nederland). 's Hage, Mensing en Visser. 1879. 8°. met atlas.

Onderzoek naar de verspreiding der geneeskundige hulp in Nederland, tweede gedeelte door de vergadering der inspecteurs van het geneeskundig staatstoezicht. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1881. afd. III. 72.

Bruinsma (G. W.), Ziekenverpleging in Nederland. Tiel, H. C. A. Campagne. 1880. 8°.

De zieke van voorheen en tegenwoordig. *Vriend d. Vaderl.* XIV. 715.

Bosch (I. J. van den), Van de ziekten, welke uit de natuurlijke gesteldheid van het vaderland voortvloeijen. Haarl., 1778. 8°.

Verhandeling omtrent de weersgesteldheid en ziekten der Vereenigde Nederlanden. 's Hage, A. v. Hoogstraten. 1797. 2 dln. 8°.

Thijssen (H. F.), Geschiedkundige beschouwing der ziekten in de Nederlanden, in verband met de gesteldheid des lands en de leefwijze der inwoneren. Amst., J. van der Hey en Zn. 1824. 8°.

Fricke (J. C. G.), Bericht über seine Reise nach Holland, ... zur Erforschung der daselbst im Jahre 1826 geherrschten Krankheiten. Hamburg, Perthes, Besser u. Mauke. 1826, 1827. 2 dln. 8°.

—— Berigten wegens de epidemische ziekten, welke in 1826, in Holland en Oost-Vriesland geheerscht hebben; uit het Hoogduitsch. Amst., R. J. Berntrop. 1827. 8°.

Sybrandi (N. D.), Verslag omtrent de ziekten welke in de jaren 1847 en 48 in Nederland hebben geheerscht. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* I. 1e Afd. 170.

—— Verslag omtrent de ziekten welke in het jaar 1849 in Nederland hebben geheerscht. *Ibidem.* II. 1e Afd. 169.

—— Verslag over de ziekten welke in 1850 in Nederland hebben geheerscht. *Ibidem.* IV. 1e Afd. 3.

Bordes (C. de), Verslag over de ziekten welke in 1851 in Nederland geheerscht hebben. *Ibidem.* IV. 1e Afd. 249.

Waardenburg (J. G.), Verslag over de ziekten welke in 1852 in Nederland geheerscht hebben. *Ibidem.* V. 1e Afd. 169.

Sybrandi (N. D.), Verslag over de ziekten welke in 1853 in Nederland geheerscht hebben. *Ibidem.* VI. 1e Afd. 91.

Bordes (C. de), Verslag over de volksziekten welke in 1854 in Nederland hebben geheerscht. *Ibidem.* VII. 1e Afd. 229.

Waardenburg (J. G.), Verslag over de volksziekten, welke in 1855 in Nederland hebben geheerscht. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* II. 345.

Doornik (Merkus), Verslag over de volksziekten welke in 1856 in Nederland hebben geheerscht. *Ibidem.* III. 181.

Cappelle (H. van), Verslag over de ziekten welke in 1857 in Nederland hebben geheerscht. *Ibidem.* III. 487.

Windius (G.), Dissertatio de aëre Zelandico. *Verh. Zeeuwsch Gen.* XIII. 451.

Wind (G. de), Verhandeling over de Zeeuwsche lucht, vertaald door L. C. de Freytag. *Ibidem.* XIII. 451.

Spiegel (L. P. van de), Brief aan J. J. van den Bosch over de voorgewende ongezondheid van de luchtsgesteldheid der Zeeuwsche eilanden. *Letterb.* 1817. II. 130.

Fokker (A. A.), De ongezondheid van Zeeland. (Overgedrukt uit: Archief, vroegere en latere mededeelingen betreff. Zeeland). Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1858. 8°.

—— Onderzoek naar den aard van de epidemische en contagieuse ziekten, die vroeger in Zeeland geheerscht hebben. Prijsverhandeling bekroond door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Uitgeg. door het Genootsch. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1860. 8°.

Granier (J.), Topographie medicale de l'île de Walcheren. Breda, W. van Bergen. 1812. 8°.

Folkersma (W.), Kort verslag der ziekten, welke in Julij, Augustus, September en October in de provincie Vriesland gewoed hebben. Leeuw., M. van den Bosch. 1827. 8°.

Venhuis (R. A.), Natuurlijke historie der provincie Groningen. Groningen, J. Oomkens. 1829. 8°.

Ali Cohen (L.), Beknopt overzigt van den gezondheids- en ziektetoestand in de verschillende gemeenten der provincie Groningen over 1858. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* III. 453.

Amshoff (P. K.), Diss. quaedam topographiam medicam provinciae Drenthinae spectantia. Gron., 1843. 8°.

Boer (P. L. de), Diss. topographia et statistica medica provinciae Drenthinae. Gron., 1848. 8°.

Nieuwenhuys (C. J.), Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving (topographie) der stad Amsterdam. Amst., Joh. v. d. Hey. 1816—20. 4 dln. 8°. met 5 plattegr.

Mulder (G. J.), Verhandeling over de wateren en de lucht der stad Amsterdam en aangrenzende deelen. Amst., C. G. Sulpke. 1827. 8°.

Büchner (E. C.), Over den invloed der luchtgesteldheid op de sterfte gedurende twaalf jaren 1840—52 in de gemeente Amsterdam. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* V. 2 Afd. 289.

Heynsius (C. E.), De bodem van Amsterdam en de omliggende polders in bescherming genomen. Amst., J. Noordendorp. 1865. 8°.

—— Is het middenpunt van Amsterdam gezonder dan de plantaadje en de buitenrand? Amst., J. Noordendorp. 1866. 8°.

De buurten B. W. O. O. P. P. uit een hygiënisch oogpunt beschouwd door een medicinae doctor. Amst., M. Schooneveld en Zn. 1867. 8°.

Sybrandi (N. D.), Verslag van de ziekten die in 1846 en 47 binnen Amsterdam geheerscht hebben. *v. Deen's Arch.* II. 243. III. 218.

Bordes (C. de), Verslag over de ziekten, welke in de jaren 1849—1851 binnen Amsterdam geheerscht hebben. Namens de 6e commissie (Epidemiologie) van den geneeskundigen kring aldaar uitgebragt. Amst., J. Noordendorp. 1850—52. 3 stkn. 8°.

Constitutio epidemica in Amsterdam enz. *N. Weekbl. v. Geneesk.* I. 87 en volg. dln.

Fuchs (J. M.), Verslag over de ziekten, welke in het jaar 1852 binnen Amsterdam geheerscht hebben. Namens de 6e commissie (Epidemiologie) van den geneeskundigen kring aldaar uitgebragt. Amst., J. Noordendorp. 1853. 8°.

Luber (M. W.), Beschrijving van de ziekten te Amsterdam, van de jaren 1833 tot 1849. Amst., J. H. Scheltema. 1861. 8°.

Egeling (L. J.), Bijdrage tot de kennis van den gezondheidstoestand van Amsterdam, 1856—60. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1863. 577.

Stokvis (B. J.), Statistisch overzicht over de in de jaren 1878 en 1879 op de afdeeling van prof. B. J. Stokvis in het binnengasthuis te Amsterdam verpleegde zieken. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 341.

Gori (M. W. C.), Een nieuw gasthuis te Amsterdam. Amst., C. G. v. d. Post. 1867. 8°.

—— Een ziekendorp binnen Amsterdam. Een nieuwe phase in de gasthuisquaestie. Inleiding tot een debat in de kiesvereeniging »Burgerplicht." Amst., R. C. Meijer. 1871. 8°.

Berns (A. W. C.), De gasthuizen te Amsterdam van de 14e eeuw tot op heden, met een plan voor een nieuw ziekenhuis op de terreinen van het Burgerlijk armbestuur bij het Buitengasthuis en een plan voor een nieuwe buurt op het terrein van het Binnengasthuis. Amst., J. H. en G. van Heteren. 1883. 8°. met 3 platen.

—— De wenschelijkheid van één gasthuis voor Amsterdam nader betoogd. Amst., J. H. en G. van Heteren. 1886. 8°.

Molhuysen (P. C.), Vroegere ongezondheid van Deventer. *Overijss. Alm.* 1842. 62.

Büchner (W. F.), Bijdragen tot de geneeskundige topographie en statistiek van Gouda. Gouda, G. B. van Goor. 1842. 8°.

Schick (J. W.), Over den gezondheidstoestand van 's Gravenhage. 's Gravenh., P. H. Noordendorp. 1852. 8°.

Kroon (A. W.), Het Willems-hospitaal [te 's Gravenhage]. 's Gravenh., J. M. van 't Haaff. 1853. 8°.

Ziekten te 's Gravenhage. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 325. II. 204.

Statistiek van het jaarlijksch verloop van sommige ziekten in iedere straat van 's Gravenhage, 1815—1855 en 1869--1883. 's Hage, gedrukt bij H. P. de Swart en Zn. (Mart. Nijhoff.) 1886. 4°.

Doeveren (W. van), Academische redevoering over de gunstige gesteldheid van Groningen voor de gezondheid; af te leiden uit de natuurlijke historie der stad; uit het latijn, en met een verhandelende voorrede uitgegeven door M. v. Geuns. Gron., C. Barlinkhof en J. Bolt. 1771. 8°.

Stratingh (S. E.), Groningen als woonplaats beschouwd; bijdrage tot de geneeskundige plaatsbeschrijving van deze stad. Groningen, 1858. 8°.

Trip (H. J.), Geschiedenis der ziekten, die in de 17e, 18e en het begin der 19e eeuw algemeen geheerscht hebben te Groningen. Groningen, J. B. Wolters, 1867. 8°.

Vries Reilingh (D. de), Aanteekeningen over de ziekten in de stad Groningen van 1806—66 waargenomen. *Bijdr. Gesch. Gron.* V. 169.

Later vermeerderd en afzonderl. uitgeg. onder den titel:

—— Geschiedkundige aanteekeningen over de epidemiën welke van het jaar 1806 tot 1866 te Groningen geheerscht hebben, uit de verslagen van de plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt te Groningen, met bijdragen en opmerkingen. Groningen, J. B. Wolters, 1869. 8°.

Nijhoff (J.), Diss. de epidemia Groningana anni 1826. Traj. ad Rhen. 1827. 8°.

Bakker (G.), Expositio epidemiae, quae anno 1826 urbem Groninganam adflixit. *Frank, Delect. opusc. ad prax. med. spect.* III. 1.

—— De volksziekte, welke in het jaar 1826 te Groningen geheerscht heeft, in het kort beschreven. 2e druk. Gron., W. van Boekeren. (1827). 8°.

Thomassen à Thuessink (E. J.), Algemeen overzigt der epidemische ziekte, welke in het jaar 1826 in de stad en provincie Groningen geheerscht heeft. Gron., R. J. Schierbeek. 1827. 8°.

Sasse (H. F. A.), Gedachten over de natuur en behandeling der ziekte, welke gedurende 1826 -1828 te Groningen geheerscht heeft. Gron., J. Römelingh. 1828. 8°.

Verslag van de in het jaar 1826 te Groningen waargenomene ziekte, door de plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt, met aanteekeningen en tabellen. Gron., J. Oomkens. 1828. 8°.

De algemeene gezondheidstoestand in Groningen, gedurende de jaren 1851 en 52. *N. Tijds. v. Geneesk.* 1853. 524.

Ruijsch, De epidemie te Heesch. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1883. I.

Lang (G. de), De gezondheidstoestand in de gemeente Hellevoetsluis in 1860 en volg. jaren. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1862. 195; 1864. 324.

Jorritsma (T. A.), Beknopt verslag van de ziekten, die te Hoorn en te Sneek waargenomen zijn. Amst., A. Vink. 1827. 8°.

Polijn Büchner (H.), De gezondheidstoestand van Kampen. *Tijdschr. Gezondh.* 1867. 129, 161.

Asman (P. H.), Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving van de gemeente Leeuwarden. *N. Verh. Utr. Gen. N. R.* 1870. II. 1e S. 1.

Fokker (A. A.) en J. C. de Man, Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving van de stad Middelburg. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* VII. 2e Afd. 41.

Caland (A.), Beschouwingen over den gezondheidstoestand van Nederland en bijzonder van Middelburg. Middelb., Gebr. Abrahams. 1857. 8°. met tabellen.

Man (J. C. de), Het afnemen van sommige ziekten in Middelburg. 1882. 8°. *Arch. Zeeuwsch Gen. d. Wet.* 1882.

Landskroon (R.), Verslag der ziekten waargenomen te Purmerende, Oct.–Dec. 1814. *Arti Salut.* IV. 97.

Heynincx (E. S.), Het ziekenhuis te Rotterdam. *Bouwk. Bijdr.* I. 16.

Afbeeldingen van het nieuwe ziekenhuis te Rotterdam. Amst., L. van Bakkenes en C°. 1845. fol. met 5 gelith. pltn. Tekst in het Nederl. en Fransch.

Monchy (H. W. de), Het Kinder-ziekenhuis te Rotterdam. Rott., M. Wijt en Zn. 1864. 8°.

Haze (J. O.), Berigt van de gelegenheid van Terneuzen en Axel, hare natuurlijke gesteldheid, levenswijze der inwoonderen enz. *Corr. Soc.* I. 2, 51.

Andriessen (I. J.), Gelegenheid, levenswijze, ziekte en getal der overledene inwooneren van Veere. *Ibidem.* I. 2, 141.

Summier rapport der behandelde zieken in het garnizoen te Vlissingen, gedurende het tijdvak van 1° Mei 1850 tot 30 April 1853. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* IV. 2e Afd. 257.

Cowan (F. M.), Schets der hydrotherapie in het marine-hospitaal te Willemsoord. Utr., (Amst.) 1869. 8°.

Bosman Tresling (J.), Verslag omtrent de ziekten die in het jaar 1851 en 52 in het arrondissement Winschoten hebben geheerscht. *N. Tijds. v. Geneesk.* 1852. 437. 1853. 551.

Gori (M. W. C.), Het kamp bij Zeist in 1867. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1868. I. 209.

Koortsziekten.

Man (M. J. de), Over de Spaansche vliegen met betrekking tot de vlek- en rotkoortsen die zederd eenige jaren in ons vaderland zoo sterk hebben gewoed. *Hand. Serv. Civ.* I. 1.

Ypey (A.), Over hetzelfde onderwerp. *Aldaar,* I. 189.

DerdeVerhandeling uit het fransch vertaald over hetzelfde onderwerp. *Aldaar,* I. 239.

Buchner (W. S.), Verhandeling over de heerschende ziekten in uitgestrekte droogmakerijen. Haarl., Wed. A. Loosjes Pz. 1822. 4°.

Natuurkundige Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, 11e deel.

Buchner (F. W.), Verhandeling over den invloed der Noord-Hollandsche droogmakerijen, na 1608, op de gezondheid der ingezetenen. Utr., S. Altheer, 1826. 8°.

Pekelharing (C.), Diss. de effluviis paludosis (ook onze moeraskoortsen). Traj. ad Rh. 1837. 8°.

Geuns (J. van), Natuur- en geneeskundige beschouwing van moerassen en moerasziekten, in verband met de vraag: of de droogmaking van het Haarlemmermeer nadeelige gevolgen hebben zal voor de gezondheid der bewoners van nabijgelegen plaatsen. Amst., Joh. Müller. 1839. 8°. met 1 kaart.

Pool (G. J.), Het geschrijf van den heer J. van Geuns, wat het is en wat het niet is; eene bijdrage tot kennis van het ontstaan van ziekten in droogmakerijen in eenen brief. Amst., J. C. van Kesteren. 1839. 8°.

Fokker (A. A.), De kanaal-gravers in Walcheren en de malaria in de jaren 1868—1870. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1877. I. 33.

Peeters (J. B.), Verhandeling over de doorgaande herfstziekte der lagere landen. Alkm., H. Coster. 1804. 8°.

Thijssen (H. F.), Over de herfstkoortsen te Amsterdam, bijzonder die van het jaar 1826. Amst., P. Meijer Warnars. 1827. 8°.

Callenfels (G. W.), Over de oorzaken der najaarskoortsen in de garnizoensplaatsen van Staats-Vlaanderen. *Verh. Zeeuwsch Gen.* X. I.

Harger (J.), Over de oorzaken der najaarskoortsen in de garnizoensplaatsen van Staats-Vlaanderen. *Ibidem.* X. 131.

Mulder (G. J.) en J. M. A. Roelants, Bijdrage tot de geschiedenis der thans in ons vaderland heerschende ziekte. Rott., Mensing en van Westreenen. 1826. 8°.

Galama (S. J.), Verhandeling over de koortsziekte, in 1826 in Vriesland en Groningen enz. geheerscht hebbende. *Holl. Maatsch. d. Wet. Nat.* XVIII. I.

Pennink (J. J.), Verhandeling over de koortsziekte, in 1826 in Vriesland en Groningen geheerscht hebbende. *Ibidem.* XVIII. 163.

Banga (J.), Verhandeling over de epidemische ziekte, welke gedurende 1826 in de noordelijke provinciën der Nederlanden geheerscht heeft. Amst., P. Meijer Warnars. 1828. 8°.

Nauta Peters (M.), Diss. exhibens collectanea quaedam medicopractici argumenti epidemiam (febrium) anni 1826 et 1827 Groninganam spectantia. Gron., 1828. 8°.

Jorritsma (T. A.), Schreiben über das Sommerfieber in Friesland und insbesondere in der Stadt Sneek. *Gerson, Magaz.* XIII. 1827. 13.

Moll (A.), Beschrijving eener epidemische koortsziekte in Gelderland in 1831. *Hippocrates, Suppl.* V. 193.

Landskroon (B.), Over de koortsen te Purmerend in Noord-Holland. Amst., L. van Es. 1824. 8°.

Janssen (J. H. Q.), De febribus Zeelandiae intermittentibus perniciosis. Traj. ad Rhenum, 1836. 8°.

Raymond (J.), Descriptio febrium intermittentium autumnalium quotannis Mittelburgi et in vicinis Seelandiae Batavae locis grassantium. *Baldinger, Sylloge.* I. 28.

Yellow fever among the British troops at Walcheren in Zealand. *New-York Repository.* XIII. 296.

Fokker (A. A.), Bijdrage tot de behandeling der zoogenaamde Zeeuwsche koorts. Middelburg, J. C. en W. Altorffer, 1857. 8°.

Snabilié (L. P. J.), Praktische waarnemingen, nasporingen en aanmerkingen betrekkelijk de tusschenpoozende koortsen te Vlissingen. Rott., T. J. Wijnhoven Hendriksen. 1829. 8°.

De tusschenpoozende koortsen te Amsterdam in 1855. *Repert.* IX. 785.

Reilingh (H.), Geschiedkundige beschouwing der in de provincie Groningen epidemisch geheerscht hebbende tusschenpoozende koortsen sedert de 11e eeuw. Acad. proefschrift. Groningen, 1858. 8°.

Keiser (M. J.), Diss. annotationes in febrem intermittentem, durante epidemia, praecipue Groningana 1826 et 1827 in lienis morbo copulatam. Gron., 1830. 8°.

Godefroi (M. J.), De tusschenpoozende koorts in het voorjaar en den zomer van het jaar 1847 te 's Hertogenbosch. *Boerhave, N. S.* VII. 233.

Kloppert (J. G.), Diss. historia typhi in Nosocomio militari Groningano. Gron., 1836. 8°.

Typhus te Groningen in 1856. *Repert.* IX. 319, 447, 700.

Rombach (J. D. S.), Overzigt der typheuse koortsen, welke in Heerde en omstreken geheerscht hebben. *Ned. Lancet,* 3e S. I. 146.

Simons (H.), De typhus-epidemie te Maasslnis in April en Mei 1865. Academ. proefschrift. Leiden, 1866. 8°.

Verbeek (W. J. L.), Verslag over de in 1848 te Wijk bij Duurstede geheerscht hebbende typhus-epidemie. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* I. 100.

Cappelle (H. van), De verspreiding van typhus en pokken in Nederland gedurende 1866, 67 en 68. *Ibidem.* 1870. 2e Afd. 123.

Cholera.

Cholera in 1853 en 54 in Nederland. *Repert.* VIII. passim.

Cholera in 1855 in Nederland. *Ibidem.* IX. passim.

Cholera in Nederland. *N. Weekbl. v. Geneesk.* V. 469 en volgg.

Zeeman (J.), Geschiedenis van de cholera gedurende 1859 in Nederland. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* IV. 675.

Hanlo (J. G. M.), Algemeen overzigt over de cholera-epidemie van 1866. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1867. 308.

Rapport aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, over desinfectie met betrekking tot de cholera, uitgebracht door de algemeene cholera-commissie. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1866. 8°.

Mulder (G. J.), De scheikundige middelen der Nederlandsche regering, tegen de verspreiding der cholera. I Junij 1866. Rott., H. A. Kramers. 1866. 8°.

Godefroi (M. J.), De cholera en de openbare gezondheidsregeling in Nederland. 's Bosch, Gebr. Muller. 1866. 8°.

Verschillende bijdragen voor de geschiedenis der cholera in Nederland. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1867. II. 104, 110, 117, 130, 320, 330, 345, 366, 373; 1868. II. 493.

De cholera-epidemie in Nederland in 1866 en 1867. Uitgegeven door het departement van binnenlandsche zaken. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen, 1872—75. 3 deelen. 8°.

Francken (W.), Proeve eener cholera-proclamatie voor Nederland. Schoonh., S. en W. N. van Nooten. 1887. 8°.

Broecke (J. C. van den) en J. C. de Man, De cholera asiatica in Zeeland, haar oorsprong en hare verspreiding gedurende de jaren 1832—1833 en 1848—1849. Geschiedverhaal, door de Vereeniging van Genees- en Heelkundigen in Zeeland, ter bearbeiding opgedragen. Middelburg, Gebr. Abrahams, 1851. 8°. met krt.

Suerman, De verspreiding van de cholera asiatica in de provincie Utrecht in 1848 en 1849. *Ned. Lancet,* 2e S. V. 273, 285.

Bijdrage tot de statistiek der cholera-epidemie van 1849 in Overijssel. *v. Deen's Arch.* 83.

Vrolik (W.), Berigten betreffende de Aziatische cholera te Amsterdam en in andere deelen des rijks, onder medewerking van G. Vrolik en andere geneeskundigen. Amst., C. G. Sulpke. 1832. 5 stkn. 8°.

Verslag van de plaatselijke geneeskundige commissie te Amsterdam over de in 1855 geheerscht hebbende cholera. Amst., Wed. L. van Hulst en Zn. 1856. 8°. met tabel.

Alpherts (W. J.), Verslag nopens de cholera asiatica, zooals zij van 13 November 1848 tot 1 Januari 1849 te Culemborg is waargenomen. *N. Tijds. v. Geneesk.* I. 193.

Was (F. P. J.), De cholera op het eiland Duiveland. *Tijdschr. Gezondh.* 1868. 27.

Büchner (W. F.), Aanteekeningen en opmerkingen betrekkelijk den aziatischen braakloop te Gouda. Amst., R. J. Berntrop. 1834. 8°. met 9 tab. en plattegrond.

De cholera in 1866, in de woningen der Vereeniging tot verbetering der woningen van de arbeidende klasse te 's Hage. 's Hage, H. C. Susan CHz. 1867. 8°. met 6 uitsl. pltn.

Gerhards (W.), Verslag van de werkzaamheden der commissie voor cholerazieken te Groningen in het jaar 1854, enz. Gron., P. W. van Heijningen Bosch en de Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1855. 8°.

—— Verslag van de werkzaamheden der commissie voor cholera-zieken te Groningen in het jaar 1855. Met een brief van den Hoogleeraar J. Baart de la Faille, tot voorberigt. Gron., de Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema en P. W. van Heijningen Bosch. 1855. 8°.

Wageningen (S. R. D. van), Diss. de cholera Asiatica quae annis 1854 et 1855 in urbe Groningana saeviit. Gron., 1856. 8°.

Vries Reilingh (D. de), Wenken en mededeelingen aan zijne stadgenooten over de thans heerschende cholera. Gron., R. J. Schierbeek. 1866. 8°.

Hengel (J. F. van), De cholera en hare bestrijding te Hilversum in 1866. *Tijdschr. Gezondh.* 1867. 72.

Teljer (G. J.), Geschiedenis eener belangrijke cholera-epidemie, welke geheerscht heeft te Jutphaas in 1866. Met daarbij gemaakte opmerkingen. Utr., Kemink en Zn. 1867. 8°.

Geschiedverhaal van de cholera-epidemie te Leyden, in 1832 door C. Pruys van der Hoeven, C. W. H. van Kaathoven en G. Salomon. Leyden, C. C. v. d. Hoek. 1833. 8°.

Langelaan (J. J.), Verslag aangaande het cholera-hospitaal te Leiden in 1866. Acad. proefschrift. Leiden, 1866. 8°.

Meer Mohr (J. H. van der), Cholera-epidemie te Loenen. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* IV. 114.

Mulder (G. J.), De cholera in Rotterdam. Rott., M. Wijt en Zn. 1832. 4 stkn. 8°.

Algemeen verslag der subcommissie voor de zaken de Aziatische braakloop aangaande, te Rotterdam, aan de Hoofdcommissie te 's Gravenhage. Rotterd., 1833. 8°.

Verslag van de commissie over de Cholera Asiatica te Rotterdam in 1853 en 1854. 8°. — Idem in 1866. — Idem in 1867. 8°.

Verslag van de openbare gezondheidscommissie te Rotterdam in 1866/67. 8°.

Zwaan (H. de), Verslag van het cholera-hospitaal te Rotterdam. 1866. 's Gravenh., 1867. 8°.

Waardenburg (J. G.), Praktische aanteekeningen betreffende de cholera te Scheveningen. Leyden, J. C. Cijfveer. 1832. 8°.

Aumerie (J. F. d'), Herinneringen uit de cholera-epidemie te Scheveningen en proeve eener oplossing der raadsels van de Aziatische cholera. 's Hage en Amst., Gebr. v. Cleef. 1833. 8°.

Gijsberti Hodenpijl (P. M. F.), Diss. brevis delineatio cholerae, quae in urbe Schiedamensi regnavit. Gron., 1833. 8°.

Haerten (J. L. H.), Diss. historia cholerae Asiaticae annis 1848 et 1849, dum Ultrajecti regnabat, observatae. Tr. ad Rh. 1850. 8°.

Vos (F. E.), Onderzoekingen over de cholera-epidemie van 1866, in de gemeente Utrecht. Academisch proefschrift. Alphen a. d. Rijn, W. Cambier v. Nooten. 1867. 8°.

Kloos (J. P.), Acad. proefschrift over de cholera onder het garnizoen te Utrecht. Utr. (Amst.) 1866. 8°.

Snellen (H.), Lokale uitbreiding der cholera-epidemie in Utrecht, 1866. *Ned. Arch. Geneesk.* 1867. II. 438; 1868. III. 51.

Landman (N. J. B.), Verslag van de dysenterie welke in het jaar 1868 heeft geheerscht in de gemeenten Helvoirt en Haaren. 's Hertogenb., Gebr. Muller. 1868. 8°.

Pokken.

Ballot (A. M.), Overzicht van de epidemiën van pokken, roodvonk en mazelen van 1778—1811 en van 1815—1870. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1871. I. 309.

Hodenpijl (J. G.), Waarnemingen omtrent de thans heerschende epidemie der kinderziekte. Rotterd., Arbon en Krap. 1818. Met vervolg. 2 st. 8°.

Ballot (A. M.), De thans heerschende pokken-epidemie. Overgenomen uit de N. R. Courant. Amst., J. Noordendorp. 1871. 8°.

De pokken-epidemie in Nederland in 1870—1873. Uitgegeven door het departement van Binnenlandsche Zaken (door Dr. v. Overbeek de Meijer en Dr. Carsten). 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1876. 4°. met uitsl. tabel.

Huet (G. D. L.), Een en ander over variolae. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 380.

Claessen (E.), Omtrent eene pokken-epidemie in de gemeenten Goor, Markelo en omstreken. *v. Deen's Arch.* II. 277.

Büchner (W. F.), Verslag van de epidemie der kinderpokken, gedurende de jaren 1831 en 1832 te Gouda waargenomen, benevens aanteekeningen en opmerkingen. Amst., R. J. Berntrop. 1834. 8°. met 8 tabellen.

Worp van Peyma (J.), Diss. sistens brevem conspectum epidemiae variolosae, quae anno 1840 Groningae grassata est. Gron., 1841. 8°.

Hasebroek (A.), Beschrijving van de epidemie der kinderziekte te Leyden in 1825. *Geneesk. Bijdr.* I. 191.

Moll (A.), Verslag der kinderpok-epidemie te Nijmegen in 1817. *Hippocrates, Supp.* VI. 73.

Carsten (B.), De pokken-epidemie op het eiland Overflakkee in 1874—1877. *De Gezondheid.* 1877. I. 149.

Verslag der plaatselijke geneeskundige commissie te Rotterdam wegens de epidemia variolosa in 1825. *Hippocrates, Supp.* VII. 265.

Byrda (H. M.), Diss. de epidemia variolosa, quae anno 1822—1824 in urbe Rheno Trajectina fuit grassata. Traj. ad Rhen., 1824. 8°.

Post (A. E.), Mededeelingen over de pokken-epidemie te Utrecht, 1870—1871. Acad. proefschrift. Utr., 1871. 4°.

Ali Cohen (L.), Eene bijdrage tot de vroegste geschiedenis van de koepokinenting hier te lande. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1873. I. 433.

De vaccine in 1774. *Oude Tijd.* 1870. 220.

Vloten (J. van), P. Burmans verzen (en brief) over de inenting. *Ned. Spect.* 1871. 270.

Salomon (G.), Opmerkingen over het beveiligend vermogen der koepokken in de epidemie van 1825. *Geneesk. Bijdr.* I. 214.

Berichten omtrent vaccinatiën. *Ned. Tijds v. Geneesk.* passim.

Tienjarige staat der vaccine, in de provincie Utrecht in 1832—41. *v. d. Monde, Tijds.* VIII. 160.

Bleeker Jr. (S.), Over de noodzakelijkheid der algemeene verpligte vaccinatie en revaccinatie. *N. Tijds. v. Geneesk.* 1853. 755.

Beddingius (T. F.), Acad. proefschrift over de bestrijding en verdediging der koepok-inenting en haar toestand in Nederland. Gron., 1855. 8°.

Broes van Heekeren (W.), Iets over het nut der vaccinatie en revaccinatie, in betrekking tot de heerschende pokken-epidemie. Gron., J. B. Wolters. 1865. 8°.

Daniëls (C. E.), De kinderpok-inenting in Nederland. Meerendeels naar onuitgegeven bescheiden bewerkt. Eene medisch-historische studie (Overgedr. uit het Nederl. Tijdschrift voor Geneesk.) Amst., C. G. v. d. Post. 1875. 8°. met 1 pl.

Algemeene staat der verrigte vaccinatiën bij het leger, gedurende het jaar 1879. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 165.

Ailly (A. J. d') en A. E. de Perrot, Verslag der werkzaamheden van het Amsterdamsch genootschap tot bevordering der koepokinenting voor minvermogenden, gedurende 1879; 1880; 1881. *Ibidem.* 1880. I. 137; 1881. 105; 1882. 145; 1883. 169; 1885. 147.

Carsten (B.), Verslag van de werkzaamheden der afdeelingen van de vereeniging van inrichtingen tot bevordering der koepokinenting in Nederland, gedurende 1883 en 1884. *Ibidem.* 1885. 149, 884.

—— Verslag van de werkzaamheden der 's Gravenhaagsche vereeniging voor koepokinenting gedurende 1881 en 1882. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1882. 613; 1883. 693.

—— De koepokinenting en het Parc-Vaccinogène te 's Gravenhage. *Eigen Haard.* 1883. 128, 140.

Folkersma (A. Th.), Verslag nopens het parc vaccinogène te Groningen over 1881 en 1882. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1882. 759. 1883. 440.

Vroesom de Haan (J.), Verslag van de werkzaamheden van het genootschap ter bevordering der koepokinenting, onder de zinspreuk »Ne pestis intret vigila" te Rotterdam, gedurende 1879, 1880, 1881, 1882. *Ibidem.* 1880. I. 149; 1881. 421; 1882. 581; 1883. 853.

Wirtz (A. W. H.) en G. P. Wesselink, Jaarverslag van het parc vaccinogène bij 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht. 1880, 1881. *Ibidem*. 1881. 437. 1882. 569. 1883. 443.

Mazelen en Roodvonk.

Kasteele (G. C. van de), Mazelen-epidemie te 's Gravenhage in 1843. *Boerhaave*, II. 241.

Jorritsma (T. A.), Bericht über die Maternseuche, welche in September 1829 zu Hoorn geherrscht hat. *Gerson, Mag.* XIX. 1830. 1.

Suringar (G. C. B.), Mazelepidemie te Leyden in Maart 1829. *Geneesk. Bijdr.* 1830. III. 1, 92.

Blom (P. J.), Verslag van de mazelziekte, welke gedurende het jaar 1829 te Utrecht geheerscht heeft. Utr., N. van der Monde. 1830. 8°.

Haakma Tresling (T.), Aanteekeningen over mazelen te Winschoten in de jaren 1861, 1865 en 1871. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1872. II. 228.

Coronel Sr. (S.), De scarlatina-epidemie in Zeeland, in 1857, 1858 en 1859. Verslag, uitgebragt in de Vereeniging van genees- en heelkundigen in Zeeland, namens de commissie voor epidemische constitutie aldaar. Middelb., J. C. en W. Altorffer. 1860. 8°.

Wichers (H.), Acad. proefschrift over de roodvonkepidemie in 1855 te Groningen. Gron., 1856. 8°.

Keelziekte.

Ali Cohen (L.), Gevallen van diphtheritis faucium in ons vaderland, 1859 en 60. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1861. 184, 241.

Cappelle (H. van), Bijdrage tot de geschiedenis der epidemie van diphtheritis in Nederland, 1859—62. *Ibidem*. 1862. 565; 1863. 707.

Lobry de Bruyn (N.), De heerschende keelziekte angina diphtherina, in Friesland van Junij 1859 tot Augustus 1861. Naar officiëele bescheiden. Leeuw., U. Proost, 1861. 8°.

Lockhorst (W. C. van), Opmerkingen over croup-epidemie in Dieren en omstreken, 1863 en 64. *Broers en v. Goudoever, Tijds. v. Verlosk.* 1866. XV. 25, 49.

Pest en andere Huidziekten.

Israëls (A. H.), Bijdragen tot de geschiedenis der lepra in de noordelijke Nederlanden. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* I. 161.

Pestilencie. *Utr. Volks-Alm.* XV. 172.

Pestziekte in 1450. *v. d. Monde, Tijds.* II. 151.

Pestziekte in 1483. *Ibidem*. V. 204.

Dale (J. H. van), Pest te Aardenburg in 1583. *Janssen en van Dale, Bijdr.* III. 83.

Israëls (A. H.), Bijdrage tot de geschiedenis der geneeskunde in Nederland. III. De pest in Amsterdam in 1664. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1873. II. 14.

Voorzorgsmaatregelen tot wering der pest te Rotterdam in de 15e en 16e eeuw *Rott. Hist.* I. 1e st. 184.

Dale (J. H. van), De pest te Sluis in de eerste helft der XVIIe eeuw. *Janssen en van Dale, Bijdr.* III. 180.

—— De pest te Sluis in de tweede helft der XVIIe eeuw. *Ibidem*. IV. 117, 381.

De Engelsche zweetziekte. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 209.

Allard (H. J.), Un remède de l'an 1539 contre la suette. *Public. Soc. Limb.* XII. 1875. 500.

Büchner (W. F.), Waarneming eener hoogst zelden voorkomende ziekte, met afscheiding van eene blaauwe kleurstof door de huid. Gouda, R. Vogelensank. 1841. 8°.

Zenuw- en hersenziekten.

Danswoede-epidemie in de Nederlanden in de Middeleeuwen. *N. Weekbl. v. Geneesk.* VI. 373, 383, 393.

Danswoede (St. Veitsdans) in Nederland. *Nav.* IV. 89, 247. *Bijbl.* 1854. 107.

Voorhelm Schneevoogt (G. C.), Het openbare krankzinnigen-wezen, vooral met betrekking tot ons land. *Gids.* N. R. I. 401.

Leeuwen (D. H. van), Geneeskundige statistiek; over eenige hoofdzaken in het krankzinnigen-wezen in Nederland. *Sloet's Tijds.* XIII. 69; XIV. 29.

Krankzinnigen-gestichten in Nederland. *N. Weekbl. v. Geneesk.* I. 275 en volg. dln.

Verhältniss der Irren im Königreiche der Niederlande. *Gerson, Mag.* XVI. 149.

Spengler (L.), Eene bladzijde uit de geschiedenis der psychiatrie in ons vaderland. *Ned. Tijds. v. ger. Geneesk.* I. 69.

Feith (C. J.) en J. L. C. Schroeder van der Kolk, Geschiedkundig overzigt der verbeteringen in de laatste jaren aangesteld in de verpleging van krankzinnigen in Nederland enz. 's Hage, A. J. van Weelden. 1848. 8°.

Veldheer (G.), Beschouwingen over den toestand van het krankzinnigenwezen in Nederland, met proeve van een ontwerp van wet tot afdoende regeling. Met vier bijlagen. 's Hage, H. C. Susan CHz. 1883. 8°.

Verslag over den staat der gestichten voor krankzinnigen, en toelichtende opmerkingen nopens de daarbij gevoegde statistieke tabellen, betrekkelijk hunne bevolking over de jaren 1848; 1849/1850; 1851/1853; 1854/1856; 1857/1859; 1860/1863; 1864/1868; 1869/1874; 1875/1877, aan zijne Excellentie den heer Minister van Binnenlandsche Zaken. Ingediend door de inspecteurs dier gestichten. 's Gravenhage, van Weelden en Mingelen, 9 deelen. 4°. met atlas van 10 pltn.

J. N. R., Overzigt der beweging in de Nederlandsche gestichten voor krankzinnigen gedurende 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. I. 268; 1881. 568; 1882. 876; 1883. 316; 1884. 114; 1885. 92.

Calisch (N. S.), Het Nederlandsch Israëlitisch geneeskundig gesticht voor krankzinnigen te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XIII. 1; XVI. 109.

Linden (A. van der), Beschrijving van het nieuwe krankzinnigen-gesticht in de provincie Noord-Holland. *Ibidem.* VI. 97.

Meerenberg. Asile provincial d'aliénés dans le voisinage de Harlem. Harlem, J. J. Weeveringh. 1862. fol. avec atlas de 5 planches.

Gerdes (E.), Meer-en-berg en de krankzinnigen. Amst., A. van Oosterzee. 1876. 8°. met pltn.

Charante (G. van), Verslag van het krankzinnigengesticht te Rotterdam. Rotterd., 1841. 8°.

Eelde (J. E. van), Het krankzinnigen-gesticht te Utrecht, gedurende vier eeuwen. *Utr. Volks-Alm.* 1862. 179.

Lith (J. P. F. van der), Geschiedenis van het krankzinnigengesticht te Utrecht, gedurende deszelfs 400-jarig bestaan. Utr., Kemink en Zn. 1863. 8°. met uitsl. tabel, gelith. titelpl. en uitsl. facs.

Cramer (A.), Iets over het idiotismus in Nederland. *Letterb.* 1850. I. 162.

Koetsveld (C. E. van), Het idiotisme en de idiotenschool. Eene eerste proeve op een nieuw veld van geneeskundige opvoeding en christel. philantropie. Schoonh., S. E. van Nooten. 1856. 8°. met pl.

Geneeskundig gesticht voor minderjarige idioten in Nederland ... geopend te 's Gravenhage 4 Jan. 1858. ('s Gravenh., 1858.) 8°.

Lubach (D.), Het idioten-gesticht te 's Gravenhage. *Schat der Gezondh.* 1863. 187.

Een bezoek in het gesticht en de school voor minderjarige idioten te 's Gravenhage. ('s Gravenh., 1872.) 8°.

Idiotenschool te 's Hage. *N. Weekbl. v. Geneesk.* VI. 49. 367.

Oog- en oorziekten, enz.

Blinden in Nederland. *N. Weekbl. v. Geneesk.* I. 337.

Statistiek der blinden in Nederland. *Sloet's Tijds.* XVI. 237.

Mensert (W.), Bijdragen tot de geschiedenis der oogheelkunde en wel betreffende den oculist Taylor en andere ambulante oogoperateurs, welke op onderscheidene tijden meer of minder lang in Nederland vertoefd hebben. *Boerhave* N. S. IV. 449; V. 49, 258.

—— Geschiedkundig overzicht omtrent de heerschende oogziekten in Nederland. *Vis unita*, 1824. I. 87 en volg.

Hamer (J. F. X.), De heerschende oogziekte te Ommerschans en Veenhuizen, 1861—62. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1862. 489.

Donders (F. C.), Rapport aangaande het onderzoek van het gezichtsvermogen van het personeel der maatschappij tot exploitatie van staatsspoorwegen. Utrecht, Dannenfelser en C°. (G. Metzelaar). 1878. 8°.

—— Idem der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij. Aldaar. 1879. 8°.

Hulshoff (S. K.), Het ooglijden in het Heilige Geest-Weeshuis te Leiden. Acad. proefschrift. Leiden, 1875. 8°

Ali Cohen (L.), Het Nederlandsch gasthuis voor behoeftige en minvermogende ooglijders. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1861. 661.

Egeling (L. J.), Het Nederlandsch gasthuis voor behoeftige ooglijders te Utrecht. *Lubach, Schat der Gezondh.* 1862. 25.

Hanlo (J.), Het Nederlandsch gasthuis voor ooglijders te Utrecht. *Tijds. d. M. v. Gen.* 1882. 895.

Gunning (W. M.), Het Nederlandsch gasthuis voor ooglijders te Utrecht. *Ibidem.* 1885. 1017.

Guyot (C. en R. T.), Beschrijving van het Instituut voor doofstommen te Groningen. Gron., J. Oomkens. 1824; 2e druk. 1826. 8°.

Van dit Instituut verschijnen sedert 1792 jaarverslagen.

Beschrijving van het Instituut voor doofstommen te Groningen bij 't 75-jarig bestaan der inrigting. Gron., 1865. 8°.

Doofstommen-Instituut te Groningen en Rotterdam. *N. Weekbl. v. Geneesk.* IV 308 en volg.

Verslag omtrent de vereeniging voor doofstommen-onderwijs te Rotterdam, over 1853—1887. (1e—35e verslag). 8°.

Hirsch (D.), Le troisième congrès international pour l'amélioration du sort des sourds-muets, tenue à Bruxelles, considéré en rapport avec l'Institution. des sourds-muets à Rotterdam. Rott., v. Meurs en Stufkens. 1884. 8°.

Schmidt (F. J. J.), Verslag omtrent de ziekten van het hart en de groote vaten, waargenomen van 1 Nov. 1851 tot 31 Dec. 1852, in het stedelijk ziekenhuis te Rotterdam. Rott., H. A. Kramers. 1853. 8°. met tabellen.

Pott (J. G. A.), Diss. de ratione hominum a phthisi defunctorum ad eos homines, qui ex aliis morbis obierunt in urbe Groningana per annos 1838—1840. Gron., 1842. 8°.

Haver Droeze (J. J.), De sterfte aan phthisis in Nederland. Acad. proefschrift. Leiden, 1879. 8°.

Bruinsma (J. J.), Iets over de vergiftiging door garnalen (in 1876 in Nederland). *De Gezondheid.* 1877. I. 161. 1878. II. 160.

Man (J. C. de) Bestaat er wel garnalenvergift? (Opgaven omtrent Zeeland, naar aanleiding van »Iets over de vergiftiging door garnalen.") *Ibidem.* 1879. II. 227.

Karakter.

Charakteristik der Niederländer, oder philosophisches Gemälde ihres Geistes, Charakters, ihrer Sitten, Regierungsform und Politik. Aus dem Engl. Gotha, Ettinger. 1790. 8°.

Hamelsveld (IJsbr. van), De zedelijke toestand der Nederlandsche natie, op het einde der achttiende eeuw. Amsterd., Joh. Allart. 1790; 2e druk. 1791. 8°. — Ook in 't Duitsch vertaald o. d. titel:

—— Ueber die gegenwärtigen Zustande des gesellschaftlichen Lebens in den Vereinigten Niederlanden. Aus dem Holländ. übersetzt von Ad. v. Knigge. Hannover, Ritscher. 1791. 8°.

Groot (H. de), Over de zeden en den inborst der Atheniensers, Romeinen en Hollanders. Uit het Latijn vertaald en met aanmerkingen door J. Meerman. Haarl., 1801—1804. 4 dln. 8°.

Lastdrager (A. J.), Onderzoek naar de beste middelen ter vorming en bevestiging van het Nederlandsche karakter. Prijsverhandeling. Uitgeg. door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. 1820. 8°.

Der Nederlanderen woonoord, oorsprong, vroegere lotgevallen en volksgeaardheid geschetst. *Rec. o. d. Rec.* XVII. 1824. II. 447.

Lastdrager (J.), Over den invloed van den chemischen en physischen toestand van het luchtgestel en van den grond op het karakter der Noord-Nederlanders. *Ibidem.* 1830. II. 181.

Herwerden CHz. (C. H. van), Over het Nederlandsche volkskarakter, zoo als het zich in de laatste tijden ontwikkeld heeft. Deventer, J. de Lange. 1830. 8°.

Lublink Weddik (B. T.), Redevoering over den volksaard in het algemeen, en dien van Nederland in het bijzonder. *Vad. Lett.* 1832. II. 193.

Kampen (N. G. van), Over de bijzondere geaardheid der Nederlanders en

Duitschers, ook blijkbaar in derzelver taal, kunsten en letteren. *Ibidem.* 1835. II. 53.

Siegenbeek (M.), Over het verband tusschen de taal en het volkskarakter der Nederlanderen. *Mus.* III. 89.

Kirghbijl ten Dam (T.) (d. i. J. A. Alberdingk Thijm), Vaderlandsche karakterschildering in onze spreekwoorden. *D. War.* IV. 213.

Chijs (P. O. van der), Verhandeling over het karakter der Nederlanders, bijzonder gedurende den tachtigjarigen oorlog, blijkbaar uit hunne gedenkpenningen. *Tijds. v. Munt. en Penn.* I. 21.

Sprenger van Eijk (J. P.), Het waar en waardig karakter der Nederlanders, tijdens de grondvesting hunner republiek, blijkbaar in hunne gedenkpenningen. *Fakkel.* VI. 29.

In hoeverre wordt Nederland miskend? (Bewijzen van het tegendeel uit geschriften van vreemdelingen). *Rec. o. d. Rec.* 1840. II. 233.

Over het Nederlandsche karakter. Eene voorlezing. *Ibidem.* 1843. II. 401.

Heuvel (H. van den), Over eenige gebreken in het Nederlandsche volkskarakter. *Vriend d. Vaderl.* I. 309.

Hora Siccama (J.), Neêrlands volksaard en staatswezen in verband beschouwd. Eene voorlezing. Utr., C. van der Post Jr. 1845. 8°.

Ons volk, in zijn eigenaardig karakter, omstreeks het midden der 17e eeuw. Korte schets ter opheldering en verklaring van de masquerade, te geven 25 Junij 1856, door HH. studenten der Utrechtsche Hoogeschool. Utr., W. F. Dannenfelser. 1856. 8°.

Cohen Stuart (M.), Ons Nederlandsch volkskarakter. Amst., E. S. Witkamp. 1863. 8°.

Ons Nederlandsch volkskarakter. (N°. 160 van de Geschriften uitgegeven door den Vriend van armen en rijken). Amst., E. S. Witkamp (circa 1865). 8°.

Harthoorn (S. E.), Het Nederlandsche karakter en de Nederlandsche invloed Batavia, Ernst en C°. 1876. 8°.

Het schouwtooneel onzer dwaasheden. Humoristisch-satirieke volksteekening, opgedragen aan het Nederlandsche volk door Erasmus den Jonge. Dordr., J. P. Revers. 1876—78. 2 dln. 8°.

Lublink Weddik (B. T.), Proeve der beoordeeling van het Nederlandsch karakter door vreemden in vroegere dagen. *Fakkel.* X. 29.

De waardigheid van den Nederlandschen landaard gehandhaafd tegen de aantijgingen van Mad. de Lamartine en Dr. Wap, door een Amsterdamsch handelaar. *Vad. Lett.* 1839. II. 20.

Oud-Nederland door vreemdelingen beoordeeld. *Gids, Meng.* I. 81.

Belangrijk oordeel van een Duitsch schrijver over Holland en België. *Rec. o. d. Rec.* 1832. II. 390.

Arndt (E. M.), Holland und die Holländer. *Z. f. Geschichtsw.* VII. 1847. 53, 97.

Batavien und die Schweiz. Eine Parallelle. *Isis.* 1805. 389.

Swinderen (T. van), Vergelijking tusschen het oude Rome en de Nederlandsche ingezetenen. *Schouwb. v. in en uitl. Lett.* IV. 1808. 8, 483.

Berg van Middelburgh (T. E.), Vergelijking tusschen de Phoeniciers en de Hollanders. *v. Kampen, Mag.* VII. 349.

Dornseiffen (G.), Comparatio inter Phoenices et Neerlandos. *Symb. Litt.* 1838. II. 49.

Veegens (D.), Noord-Amerika en Nederland. *Oefening kweekt kennis.* 1847. 126.

Falck (A. R.), Over den invloed der beschaving van de Nederlandsche natie op de verlichting van de Noordsche volken. *Inst. Verh.* 3e kl. I. 241.

Blaupot ten Cate (S.), Proeve van onderzoek naar den invloed en de gevolgen van den Franschen volksaard op den tijdgeest van Europa in 't algemeen en van oud-Nederland in 't bijzonder. *Vad. Lett.* 1833. II. 241.

Kampen (N. G. van), Over den invloed van Frankrijk op Nederland, zoo wel in het staat-, als letterkundige. *Ibidem.* 1838. 105.

Haan Hettema (M. de), Verhandeling over de Friesche vrijheid. *Fr. Volks-Alm.* 1847. 127.

Eekhoff (W.), Iets over de benaming van vrije Friezen. *Ibidem.* 1841. 161.

Aylva Rengers (L. H. W. van), Over de benaming van vrije Friezen. *Vr. Fries.* V. 193.

[Benthem Reddingius (G.)], Het Drentsche volkskarakter. *Dr. Volks-Alm.* 1841. 73.

Janssen (L. J. F.), Opmerkingen van een Geldersch reiziger in Drenthe. *Ibidem.* 1848. 1.

Een plattelands-burgemeester. Karakterschets van den Veluwenaar, waarvoor niet geheel wordt ingestaan. *Geld. Volks-Alm.* 1880. 187.

De zucht naar het landleven een trek in ons volkskarakter, beschouwd in verband tot den landbouw. *Sloet's Tijds.* XXII. 65

Sprenger van Eyk (J. B.), Betoog dat het Nederlandsche volk den naam van verlicht verdient. *Fakkel.* I. Voorrede. 1.

De verbazende geleerdheid in ons land onder alle standen van de beide sexen door voorbeelden tot eer van onze natie beweezen. *Denker.* V. 1768. 289, 321.

Vries (J. de), Over den geest van onzen leeftijd, vergeleken met dien onzer ouderen. *v Kampen, Mag.* VI. 293.

Siegenbeek (M.), Over de handhaving van den echt Nederlandschen geest in de beoefening der fraaije letteren en kunsten. *Mus.* IV. 223.

Eynden (R. van), Over den nationalen smaak der Hollandsche school in de teeken- en schilderkunst. *Teyler's, IIe Gen.* V. 1.

Haug (C. T.), Aanhoudend geduld, een hoofdtrek in het karakter der Hollanders, door ettelijke voorbeelden opgehelderd. *Letterb.* 1805. I. 355.

Crok (P.), Onze gastvrijheid. (Stemmen over staatkundige en maatschappelijke vraagstukken. 2e Serie, afl. 1). Culemb., Blom en Olivierse. 1879. 8°.

Hall (M. C. van), Betoog, dat de geest van orde, moed, zelfopoffering en andere volksdeugden in Oud-Nederland aan godsdienstige en zedelijke beschaving zijn dank te weten. Uitgeg. door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. 1831. 8°.

Cappelle (J. P. van), Over de vaderlandsliefde der voorouderen. *Bijdr.* 389.

Westerbaen (C. W.), Leerrede tegen moedeloosheid ten aanzien van het behoud onzes vaderlands. *Vad. Lett.* 1831. II. 562.

De noodzakelijkheid om het nationaal gevoel bij het aankomend geslacht in Nederland aan te kweeken. Eene voorlezing. *Rec. o. d. Rec.* 1847. II. 49.

Der vijanden getuigenis aangaande de dapperheid der Hollanders. *Z. en N.-Holl. Volks-Alm.* 1845. 102.

Nassau (H. J.), De nadeelen eener bekrompene vaderlandsliefde uit onze vroegere geschiedenis geschetst. *Vad. Lett.* II. 1829. 525.

Over de vaderlandsliefde vooral met betrekking tot de Nederlanders in onze dagen. *Vriend d. Vaderl.* I. 44.

Wat zal er van Nederland worden? *Reformatie.* 2e S. II. 51.

Voorst (W. H. van), Over de voortreffelijkheid der grondwet der Nederlanden, beschouwd als middel ter aankweeking van den nationalen geest. *Weegsch.* 1825. 65.

Harderwijk Rz. (J. van), Voorlezing over onzen, in den afgeloopen tijdkring (1831) heerlijk ontwikkelden volksgeest, als de gelukkigste uitzigten voor de toekomst opleverende. *Vad. Lett.* 1832. II. 565.

Elink Sterk Jr. (A.), Nederlandsch socialismus. *Rec. o. d. Rec.* 1852. II. 327.

Rehburgh (W. van), Nederlandsch socialismus. In antwoord op »Nederlandsch socialismus" van A. Elink Sterk Jr. *Ibidem.* 1852. II. 427.

De gewestelijke geest bij sommige Nederlanders. *Vriend d. Vaderl.* I. 412.

Royaards (H. J.), Oratio de proavorum nostrorum pietate, in condenda tuendaque Belgii foederati republica conspicua. *Annal. Acad. Rh.-Traj.* 1834–35. 1.

Beijerman (H.), Redevoering ten betooge, dat het geenszins de Engelschen zijn, zooals Montesquieu zegt, maar de Nederlanders, welke ter zelfder tijd die drie gewigtige zaken, de godsdienst, de vrijheid en den handel, ten meesten maatschappelijken nutte wisten aan te wenden. *Annal. Acad.* 1839–40. 316.

Heringa (J.), De godsdienstigheid van de Nederlanders, bij de grondvesting van het gemeenebest, blijkbaar uit hunne gedenkpenningen. *Tijds. v. Munt- en Penn.* I. 641.

Balen Blanken (G. C. van), De geest der Nederlanders beschouwd als waarborg voor het Nederlandsche Bijbelgenootschap. *Alg. Letterl. Maandschr.* 1840. M. 681.

Rhijn (L. J. van), Onze nationaliteit, christelijke deugden. *Ver. Chr. St.* XVIII. 1864. 208.

Bijdragen tot de geschiedenis der onverdraagzaamheid onder protestanten. *Vad. Lett.* 1821. II. 97.

Scheltema (J.), Bijdrage tot de geschiedenis der verdraagzaamheid in ons vaderland. *Mengelw.* I. a. 193.

Sprenger van Eyk (J. B.), De hooge waarde der burgerlijke en godsdienstige vrijheid in ons vaderland. *Fakkel.* I. Voorrede. 1.

Siegenbeek (M.), Betoog, dat de lessen der ondervinding voor bijzondere personen en geheele volken (ook voor het Nederlandsche) veelal verloren gaan. *Redev. en Verh.* 195.

Buddingh (D.), Mirakel-geloof en mirakelen in de Nederlanden. Historisch-letterk. proeve. 's Hage, H. C. Susan CHz. 1845. 8°.

Geschiedkundige schets van het bijgeloof, inzonderheid in Nederland. Amst., E. S. Witkamp. 1856. 8°.

Heijst (D. van), Redevoering over den invloed der vrouwen, ter bewaring van het volkskarakter in het algemeen en van dat van onze natie in het bijzonder. *Rec. o. d. Rec.* 1833. II. 421.

Balen Blanken (G. C. van), Eene beschouwing der Nederlandsche vrouwen, als medewerksters ter verlichting, beschaving en veredeling van het Nederlandsche volk. *Ibidem.* 1835. II. 375.

Zeden en gewoonten.

In 't algemeen.

Koning (C. de), De voorvaderlijke levenswijze en gewoonten hier te lande, van de vroegste tijden af tot aan het einde der zestiende eeuw. Haarl., Wed. A. Loosjes Pz. 1810. 8°. met 1 pl.

Schotel (G. D. J.), Het oud-Hollandsch huisgezin der 17e eeuw. In plaat gebragt door C. Rochussen en B. van der Kellen Jr. Haarlem., A. C. Kruseman, 1867. 2 dln. 8°. met 5 pltn.

—— Het maatschappelijk leven onzer vaderen in de zeventiende eeuw; met platen van C. Rochussen en D. van der Kellen. Haarlem, A. C. Kruseman, 1868. 2 dln. 8°.

Fruin (R.), De Nederlanders der 17e eeuw door Engelschen geschetst. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1861. 75.

Streso (J. A.) en J. van Manen Az., Verhandelingen over de levenswijze en de gewoonten onzer voorvaderen hier te lande. Haarl., J. J. Beets. 1815. 4°.

Tafereel van de zeden, opvoeding, geleerdheid, smaak en verlichting, in het voormalig gewest van Holland, aan het einde der 18e eeuw. Amst., F. Kaal. 1799. 8°.

Vlugtige vergelijking tusschen de zeden onzer eeuw en die onzer vaderen. *Vriend d. Vaderl.* IX. 35.

Koning Lz. (C. de), Over de verandering in de leefwijze en de zeden des Nederlandschen volks. *v. Kampen Mag.* VIII. 401.

Brief ter verdeediging van het invoeren der Fransche levenswijze onder de Hollanders. *Denker.* II. 1765. 1.

Beschrijving der Nederlandsche zeden onder de vercieriug van die eener vreemde natie. *Ibidem.* III. 1766. 305.

Onderzoek of de zeden erger zijn dan voorheen. *Ibidem.* IX. 1772. 121.

Piccardt (S.), De zedelijke toestand in vroegeren tijd. *Oude Tijd.* 1870. 110.

Cost Jordens (W. H.), Levenswijze onzer voorvaderen. *Overijss. Alm.* 1837. 63.

Willems (J. F.), Oude zeden en gebruiken. *Belg. Mus.* I. 313.

Eenige bijzonderheden uit het maatschappelijk leven van vroegeren tijd, door M. *Overijss. Alm.* 1853. 215.

Schotel (G. D. J.), Oude zeden en gebruiken. *Europa.* 1858. II. 193; III. 47, 121, 229; IV. 62, 270. — Ook afzonderl. uitgeg. Dordr., H. Lagerwey. 1859. 8°.

Dijkstra (T. R.), Zeden en gewoonten uit vroegeren tijd. *Fr. Volks-Alm.* 1859. 154.

Schotel (G. D. J.), Oude zeden en gewoonten. *Nederland.* 1860. II. 231 en volg.; 1864. III. 34, 104; 1865. I. 204. II. 248.

Molster (J. A.), Dichter Huygens en de (zeden van de) groote wereld van zijn tijd. *Europa.* 1861. II. 213.

Labberté (H. M.), Schetsen uit het huiselijk en maatschappelijk leven van ons voorgeslacht. Gouda, G. B. van Goor Zonen. 1879. 3 stukjes. 8°.

Les amusemens de la Hollande, avec des remarques nouvelles et particulières sur le genie, moeurs et caractère de la nation, etc. La Haye, P. van Cleef. 1739. 8°.

[Chenaye des Bois (Fr. Al. A. de la)], Lettres Hollandoises, ou les moeurs, les usages et les coutumes des Hollandois comparées avec ceux de leurs voisins. Amst., 1747—50. 2 dln. 8°.

A trip to Holland, containing sketches of customs a. s. f. London, 1786. 8°.

Hinloopen (D. van), Twee verhandelingen over de zeden der Nederlanders. (Uitgeg. door de Maatsch. Tot Nut van 't Algemeen). Amst., J. v. d. Hey en Zn. 1793. 8°.

Launige Reise durch Holland. In Yoricks Manier. Mit Charakter-skizzen und Anecdoten über die Sitten und Gebräuche der Holländer. Aus dem Engl. Zittau und Leipzig, 1795. 2 dln. 8°.

Vrolijke reis van een Engelschman door Holland. 's Hage, 1796. 8°.
Waarschijnlijk een korte vertaling van het voorgaande.

Wijn (H. van), Historische en letterkundige avondstonden ter opheldering van eenige zeden der Nederlanderen .... enz. Amst., 1800. 8°.

Hasselt (G. van), Zeden en gewoonten. *Arnh. Oudh.* I. 10 en volg.

Portman, Costumen, klederdragten, zeden en gewoonten van Hollands inwoners. Amst., 1807. 4°.

[Maaskamp (E.)], Afbeeldingen van de kleeding, zeden en gewoonten in de Bataafsche republiek met den aanvang der 19e eeuw. Amst., z. j. (circa 1810). 4°. met 20 gekl. pltn.

Karakterschetsen, zeden en gewoonten van Nederlandsche mannen en vrouwen, in het jaar 1816 bijeen verzameld op eene reis door het Koningrijk der Nederlanden, door den Engelschen reiziger G. Johnson en den schrijver van den ring van Gyges weder gevonden. Amst., E. Maaskamp. 1816. 8°. met 1 krtje en pltn.

Afbeeldingen van de kleedingen, zeden en gewoonten in de Noordelijke provinciën van het Koningrijk der Nederlanden, met den aanvang der negentiende eeuw. Amst., 1820. 4°. met gekl. pltn. (Tekst Fransch en Hollandsch).

The Netherlands, a description of the character, manners, habits and costums of the inhabitants of the late 7 United provinces, Flanders and Brabant, with 18 col. engrav. London, 1824. 8°.

[Cramer (A.)], De pelgrim der Nederlanden, schetsende de zeden en gebruiken in onderscheidene steden en dorpen. Amst., Cramer en C°. 1828. 4dln. 8°.

Lax (Louis), Bilder aus den Niederlanden. Aachen, Mayer. 1838. 2 dln. 8°.

Scenes in Holland. *New-York Knickerbocker Magazine.* XVIII. 236.

Nederlandsche zeden en gebruiken. Naar de natuur geteekend door Valentijn, Bing en Braet von Uberfeldt. Amst., Frans Buffa en Zonen, 1859. folio.

Allerlei uit het volksleven. Amsterdam, F. S. Witkamp, 1867. 8°.

Nederlandsche volkszeden en volksoverleveringen. Amst., E. S. Witkamp, 1867. 4 st. 8°.

Quack (H. P. G.), Traditie en ideaal in het volksleven. Utr., Gebr. v. d. Post. 1872. 8°.

Bosch Kemper (J. de), Schetsen uit en voor het volksleven. Amsterdam. E. S. Witkamp, 1872. 8°.

Post (J. J. E.), Drie volksschetsen. Amst., E. S. Witkamp. 1874. 8°.

N°. 815 der geschriften, uitgegeven door de inrichting tot bevordering van volksgeluk en volkswelvaart, door verspreiding van nuttige kennis: De vriend van armen en rijken.

Vermeulen (P. J.), Uit het burgerlijk leven. *Hist. Gen. Kron.* 30. jrg. 1874. 497.

Tafereelen uit het Nederlandsche volksleven. Uitgegeven door de inrichting tot bevordering van volksgeluk en volkswelvaart, door verspreiding van nuttige kennis: De vriend van armen en rijken. Amsterdam, E. S. Witkamp. 1876. 8°.

Verwaldink of ons dorpsleven. Losse schetsen en herinneringen van Hein Bat, die bij den dorps-dominé in huis woonde. Kampen, K. van Hulst, 1852. 8°.

Hofstede de Groot (P.), Huiselijk leven. Heeren en dienstbaren. Groningen, M. Smit. 1857. 8°.

De dienstboden in vroegere tijden. *Oude Tijd.* 1869. 171.

Vos van Steenwijk (G. W. de), Het Oud-Hollandsche dienstbodenregt. *Themis, Derde Verz.* II. 591.

De Hollandsche zindelijkheid verdeedigd. *Denker.* X. 1772. 329.

Balen Blanken (G. C. van), De oud-Hollandsche reinheid en netheid. *Alg. Letterl. Maandschr.* 1846. II. 292.

De schoonmaakziekte der vrouwen, beschreven door iemand die noch Jan-Hen, noch keukenklouwer is. — Opgedragen aan alle huisvaders, en ter lezing aanbevolen aan alle huismoeders. 's Hage, M. M. Couvée, 1860. 8°.

Ernst en luim, of schetsen en tafereelen uit het landleven. Inhoudende, na eene Inleiding: De nieuwjaarsdag. De Zondag. De kermis. Het visschen. Harddraverij. Boeldag. Het schoolfeest. De groote reis. De bruiloft. Het kooldorschen. De courantenavond. Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Kraamvisite. De jagt. Het vetprijzen. Wintervermaak, enz. Groningen, M. Smit. (z. j. circa 1860). 8°.

Kalff (Martin), Beelden uit het volksleven. De kranteman. De kruier. De brievenbesteller. De orgeldraaier. De kapper. De Amsterdamsche dienstmeid. *Eigen Haard.* 1876. 407; 1877. 6, 227, 243, 311, 383.

Lennep (J. van) en J. ter Gouw, De uithangteekens in verband met geschiedenis en volksleven beschouwd. Geïllustreerd met ruim 300 boekdruketsen van F. W. Zürcher. Amst., Gebr. Kraay. 1868; Nieuwe uitg. Leiden, A. W. Sijthoff. 1888. 2 dln. 8°.

—— Het boek der opschriften. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het Nederlandsche volksleven. Geïllustreerd met ruim 50 boekdruketsen van F. W. Zürcher. Amst., Gebr. Kraay. 1869; Nieuwe uitg. Leiden, A. W. Sijthoff. 1888. 8°.

Het kantoorleven in een handelsstad. Overgedrukt uit »de Tijdstroom." Tiel, Wed. D. R. v. Wermeskerken. 1861. 8°.

Pruys van der Hoeven (C.), Akademieleven. Utr. en Amst., C. van der Post Jr. en C. G. van der Post. 1866. 8°.

Roland, Akademieleven. Een kopij naar het origineel door een Oud-Paedagoog. Utr., J. J. H. Kemmer. 1878. 8°.

[Kneppelhout (J.)], Studententypen, door Klikspaan. Leiden, H. W. Hazenberg en C°. 1841; Nieuwe uitg. (5e druk). Leiden, A. W. Sijthoff. 1885. 8°. m. pltn.

[——], Studentenleven, door Klikspaan. Leiden, H. W. Hazenberg en C°. 1844; Nieuwe uitg. (5e druk). Leiden, A. W. Sijthoff. 1885. 8°. m. pltn.

Koorders (D.), Het groenwezen verdedigd. Maarssen, C. van Nederhasselt Jr. 1848. 8°.

Gedachten over het groenwezen van eenige studenten. Utr., Kemink en Zn. 1854. 8°.

De studenten in de vacantie. Utr., Post Uiterweer en C°. 1855. 8°.

Filalethes, Groentijd. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1885. 8°.

Fraenkel (A. J.), Het groenwezen. Leiden, Gebr. Muré. 1885. 8°.

Lansens (P.), De klokputten, bijdrage tot de kennis der aloude vaderlandsche zedekundige geschiedenis. *Ann. de l'Acad. d'Arch.* XV. 33.

De strooman. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 106.

Haolleiën. *Ibidem.* 1840. 9.

Het vuur op den haard des zaturdagsavonds. *Ibidem.* 1839. 110.

Scheer (D. H. van der), Het vuurbeuten. *Dr. Volks-Alm.* 1841. 212.

Halbertsma (J. H.), De frissche lucht. (Oud-Nederlandsche zeden.) *Overijss. Alm.* 1844. 253.

Hermans (C. R.), Volks-begrippen, volks-gebruiken, volks-overleveringen in Noord-Braband. *Meng.* I. 76.

Staats Evers (J. W.), Geldersche zeden en gewoonten uit de tweede helft der vorige eeuw, aan de toenmalige wetgeving ontleend. *Geld. Volks-Alm.* 1868. 4.

Graadt Jonckers (R. H.), Herinnering aan twee vroegere gewoonten van Heidensche afkomst op de Veluwe. *Ibidem.* 1848. 39.

Klokman (J. A.), Schetsen en tafereelen uit den achterhoek; bevattende eene topographische beschrijving van onderscheidene plaatsen in en om het arrondissement Zutphen, benevens geschiedkundige merkwaardigheden, zeden, gebruiken, enz. Doetinchem, W. J. Raadgeep, 1856. 8°.

Spall (T. van), Een huisselijk tafereel uit Noord-Holland, of trekken van het karakter, de zeden en gewoonten der Noord-Nederlanders. 's Hage, A. Kloots. 1831; 2e verb. druk. 1847. 8°.

Hooijer (J. H.), Uit Noord-Holland. Eene schets. *Eigen Haard.* 1876. 313.

Coronel (S. Sr.), Schetsen uit het Markensche volksleven. Amst., J. C. Loman Jr. z. j. 8°. met plaat.

Overgedrukt uit het tijdschrift „Nederland". 1862.

Charnock, The people of the isle of Marken. *Journ. of Anthropol.* 1871. I. 308.

Meier (H.), Skizzen aus Seeland. *Globus.* XXIX. 1875. 46, 55.

Levensgeschiedenis van een Zuid-Bevelandschen wees. Bijdragen tot kenschetsing van Zuid-Bevelandsche toestanden, gebruiken en eigenaardigheden; door een weezenvriend. Uitgegeven ten voordeele van het op te rigten Zuid- en Noord-Bevelandsch plattelands-weeshuis (met een voorwoord van S. Piccardt.) Goes, F. Kleeuwens en Zoon, 1869. 8°.

Zeden en gewoonten der Utrechtenaren. *v. d. Monde, Tijds.* V. 120 en volg.

Veth (P. J.), Iets over de zeden der oude Friesen, uit Worperi Thaboritae Chronicon Frisiae. *Gids, Mengelw.* XI. 551.

Onnekes (Johs.), Zeden, gewoonten en gebruiken in de provincie Groningen. (Overgedrukt uit »Onze Volkstaal"). Kuilenb., Blom en Olivierse. 1887. 8°.

Fragment uit een brief aangaande overblijfselen van oude zeden en gebruiken der Germanen in Drenthe, door S. *Schouwb. v. in- en uitl. Lett.* I. 1805. 1, 78.

Schetsen van Drenthsch familieleven. *Dr. Volks-Alm.* 1844. 238.

Tillema (H.), Schetsen uit Drenthe. Meppel, J. A. Boom en Zoon, 1866. 8°.

Schaick (C. van), Bijzonderheden uit het Drentsche volksleven. *Oude Tijd.* 1869. 306 en verder.

Groller knollen. (Drentsch gebruik). *Dr. Volks-Alm.* 1838. 170.

Welters (H.), Feesten, zeden, gebruiken en spreekwoorden in Limburg. Venloo, Wed. H. H. Uyttenbroeck. 1877. 8°.

[Swart (N.)], De oude van den Binnen-Amstel of beschouwing van de zeden, gebruiken enz. der hoofdstad. Amst., Beijerinck en Willemsz. 1819. 52 nummers. 8°.

Eenvoudige leefwijs der Amsterdammers in vroeger tijd. *Scheltema*, *Aemstel's Oudh.* I. 85.

Leefwijs der Amsterdammers in het begin der XIXe eeuw. *Ibidem.* I. 120.

Logeeren in Amsterdam in vroeger eeuwen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1868. 171.

Doorninck (J. I. van), Levenswijze te Deventer in 1650. *Bijdr. Gesch. Over.* II. 84.

—— Oude regeeringsgebruiken te Deventer. *Ibidem.* II. 226, 300, III. 249.

Leefwijze te Dokkum in den aanvang dezer eeuw. *Oude Tijd.* 1870. 123.

Eenige oudheden en volksgebruiken uit de omstreken van Elburg. *Geld. Volks-Alm.* 1847. 4°.

Haasloop Werner, Iets betrekkelijk de gemeente Ermeloo en de zeden en gebruiken harer inwoners. *Ibidem.* 1851. 88.

Eekhoff (W.), Merkwaardigheden omtrent de woningen, kleeding, zeden en gebruiken der Hindeloopers. Amst., 1848. 8°.

In het Nederl. Museum; later meer uitgebreid uitgegeven als:

Roosjen (S. O.) N. D. Kroese en W. Eekhoff, Merkwaardigheden van Hindeloopen, bevattende historische bijzonderheden omtrent de woningen, kleeding, gebruiken en taal der Hindeloopers, benevens taalproeven in rijm en onrijm. Leeuw., W. Eekhoff. 1855. 8°. met pltn.

Honig Jz. Jr. (J.), Van over het IJ, zeden enz. van Zaandam. *Oude Tijd.* 1869. 181 en verder.

Schotel (G. D. J.), Zeden en gebruiken aan de Zaanstreek. Uitgeg. naar aanleiding van de tentoonstelling van Zaanlandsche oudheden en merkwaardigheden, gehouden te Zaandam in Aug. en Sept. 1874. Haarl., Kruseman en Tjeenk Willink. 1874. 8°. met 4 pltn.

KLEEDING.

Kellen (D. van der), Verschillende bijdragen betreffende de kleeding in vroeger eeuwen. *Oude Tijd.* 1869. 31, 45; 1870. 25 en verder.

Visscher (L. G.), Middeleeuwsche kleeding en wapenrusting. *Tijds.* I. 1 en volg.

Schotel (G. D. J.), Krommaert, Gapaert, hoeksche en kabeljaauwsche kleederen. *Letterb.* 1842. II. 205.

Oude Nederlandsche kleederdracht, waar te vinden? *Nav.* 1867. 65.

Meylink (B.), De nationale kleederdragt. Voorlezing. Deventer, 1832. 8°.

Heije (J. P.), Iets over de Hollandsche kleeding. *Vriend des Vaderlands*, 1832. 356.

Fragmenten van Nederlandsche kleederdragt, gebruiken, enz. naar de natuur geteekend en gelithogr. door C. Andriessen. Amst., Wed. L. van Hulst en Zn. 1834. fol.

Robidé van der Aa (C. P. A.), Nederlandsche kleederdragten. Amst., G. J. A. Beijerinck. (z. j. circa 1840). 8°. met gekl. pltn.

Verzameling van Nederlandsche kleederdragten naar de natuur geteekend en gekleurd. 's Gravenh., D. van Lier. 1850. 4 afl. fol.

Nederlandsche kleederdragten. Naar de natuur geteekend en op steen gebragt door V. Bing en Braet von Ueberfeldt. Amst., F. Buffa en Zn. 1850—56. 14 afl. gr. 8°. met 56 pltn.

Schotel (G. D. J.), Bijdrage tot de geschiedenis der kerkelijke en wereldlijke kleeding. 's Hage, P. H. Noordendorp, 1854. 2 st. 8°.

Costumes nationaux de la Hollande, dessinés d'après nature par J. Striening. Haarlem, Ritsema, 1858. 4°.

Costumes des Pays-Bas. Nederlandsche kleederdragten. La Haye, M. J. Visser, 1859. (12 gelith. en gekl. platen). 8°.

Klinkhamer (H. A.), Kleederdragten zaamgelezen uit eenige zeldzame prenten, berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam. Amst., C. M. van Gogh, 1863. 1e (eenige) afl. 4°.

Kleederdragten en typen der bewoners van Nederland. Amst., P. G. van Lom, 1865; N. uitg. 1873. (16 gelith. en gekl. platen). 8°.

Greeven (H)., Costumes des provinces septentrionales des Pays-Bas, lithograph. par Vallon de Villeneuve. Amst., et Paris, 1828. 4°. met gekl. pltn.

Iets over de Hollandsche kleeding. *Vriend d. Vaderl.* VI. 356.

Kleeding der oude Friezen. *N. Fr. Volks-Alm.* 1856. 98.

Baerdt van Sminia (H.), Friesche kleederdragt. *Fr. Volks-Alm.* 1840. 92; 1853. 44; 1854. 66.

Winkler (Joh.), Eenige bijzonderheden aangaande de kleederdracht der Friesinnen. *Vrije Fries.* 1881. XV. 1.

Halbertsma (J. H.), Hindeloper vrouwenkleeding. *D. War.* I. 393

De kleederdragt der Hindelooper vrouwen. *Oude Tijd.* 1870. 281.

Vorstelijke kleederen. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 1 passim.

Vermeulen (P. J.), Aanteekeningen van den raadsheer Cornelis Booth, betreffende de kleeding der burgemeesters van Utrecht. *Utr. Volks-Alm.* 1856. 156.

Scholte (H. P.), Iets over het zoogenaamde ambtsgewaad der predikanten. *Reformatie.* I. 191.

Iets over ambtsgewaad in betrekking tot den christenleeraar. *Maandschr. Christ.* 1850. 719.

Verhandeling over de kleederdragt der geestelijken op de Hollandsche zending. Amst., J. C. van Kesteren. 1823. 8°.

Bolhuys (J. H. van), Kleeding der weezen. *Nijhoff, Bijdr.* I. 149.

Onze kleederendragt op onze fabrijken toegepast. *Koopman.* IV. 145. vergel. 137.

Scharp (J.), Oudheid- en geschiedkundige verhandeling over de beffen of halskragen. Rott., J. Hendriksen. 1806. 8°.

Wijn (H. van), Verhandeling over de bellen, voornaemlijk aen de klederen, een aanzienlijke dracht onzer voorvaderen. (In Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, dl. 4). Leyden, P. van der Eijk en D. Vijgh. 1779. 4°.

Halbertsma (J. H.), Ringmunten en oorijzers. *Overijss. Alm.* 1853. 278.

Hoofdtooisel der Leidsche bruiden in 1641. *Nav.* 1864. 297.

Kleinodiën enz. van eene vrouw uit den aanzienlijken stand in het midden der XVIIe eeuw. *Ibidem.* V. 301.

Struisvederen. *v. Hasselt, Geld. Oudh.* I. 332.

Vermeulen (P. J.), Publicatie tegen den invoer van gemaakte paruiken. *Utr. Volks-Alm.* 1853. 143.

Nanninga Uitterdijk (J.), Pruikenbelasting te Kampen, 1702. *Bijdr. Gesch. Over.* III. 163.

Privilegie als Joodsch barbier en haarsnijder. *Rotterd. Hist.* I. 790.

Belasting op het dragen van haarpoeder. *Oude Tijd.* 1869. 42.

Schotel (G. D. J.) Moesjes. *Ibidem.* 1870. 108.

De wijde damesrok. (Hoepel-baleinen-rok, Crinoline). Brief aan de dames in Nederland, door een manufacturier. Utrecht, J. G. Andriessen, 1857, 8°.

Spijs en drank.

Risseeuw (J. E,), Eene beschouwing van de zeden der vaderen, naar aanleiding van hunne maaltijden en tafelplechtigheden. *Nutsverh.* 29.

Alkemade (K. van) en P. van der Schelling, Nederlands displegtigheden vertoonende de plegtige gebruiken aan den dis, in het houden van maaltijden, en het drinken der gezondheden,.... enz. Rotterd., Ph. Losel. 1732. 3 dln. 8°.

Wat men hier te lande at en dronk, van de XIIIe tot de XVIe eeuw. *Geld. Volks-Alm.* 1853. 192.

Schotel (G. D. J.), De Hollandsche keuken en kelder uit de 17e eeuw. (Algemeene Bibliotheek N° 39). Leiden, A. W. Sijthoff. 1871. 8°.

—— De burgerpot in de XVIIe eeuw. *Ned. Volks-Alm.* 1860. 68.

Scheltema (J.), Geschiedenis van de dagelijksche kost in de burger huishoudingen. *Mengelw.* IV. b, 185.

Levensmiddelen, maaltijden, keukengereedschap. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* I. 376 en volg.

Tresling (T. P.), Maaltijden en verteringen. *Gron. Volks-Alm.* 1843. 191.

Feith (H. O.), Rekeningen van maaltijden. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 151.

Kosten van Haagsche maaltijden. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 188.

Mulder (G. J.), De voeding in Nederland, in verband tot den volksgeest. Rott., H. A. Kramers. 1847. 8°.

Meerten (L. A. van), Over eenige voedingsmiddelen voor den mensch bij schaarschheid of gebrek. Delft,, W. N. C. Roldanus. 1853. 8°.

Mulder (G. J.), De voeding van Nederlanders. Rott., H. A. Kramers, 1854, 8°.

Baumhauer (M. M. von), De voeding in Nederland. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1866. 396.

De volksvoeding in Nederland. Verslag, uitgebracht door Directeuren der Nederlandsche maatschappij ter bevordering van Nijverheid in de algemeene vergadering, gehouden te Tilburg in Juli 1870. Haarl., Erven Loosjes, 1870. 8°.
Overgedrukt uit het Tijdschrift v. Nijverheid.

Mayer (A.), Over volksvoeding in Nederland. *Econ.* 1882. I. 133.

Officieële catalogus van de Tentoonstelling van voedingsmiddelen te Amsterdam, Juni — September 1887. Amst., Gebr. Binger. 1887. 8°.

Winckel, De voeding van den Nederlandschen soldaat. *Econ.* 1882. I. 530

Het voedsel der zeelieden in 1800. *Oude Tijd.* 1870. 119.

Kist (N. C.), Maaltijden bij gelegenheid der intrede of het afscheidnemen van predikanten. *Kist en Rooyaards, Arch.* XIV. 417.

Feith (H. O.), Verteringen van de classicale vergaderingen in de Marne. *Bijdr. Gesch. Gron.* VI. 1869. 24.

Graadt Jonckers (D.), Afschaffing der geregtsmaaltijden. *Utr. Volks-Alm.* 1860. 122.

Hasselt (G. van), Bijdragen voor de oude Geldersche maaltijden. Arnh., J. H. Moelman Jr. 1805. 8°.

Bouman (J.), Iets over volksvoeding en leefwijze ten platten lande in Noord-Holland, in de eerste helft der 19e eeuw. *Alm. v. Lb. en Veek.* 1872. 62.

—— Iets over de volksvoeding en leefwijze ten platten lande in Noord-Holland, in de eerste jaren der 19e eeuw. *Bijbl. Lb. C.* 1873. 172.

Bijdrage over de voedingsmiddelen in de stad of gemeente Groningen gebruikelijk. *Tijds. d. M. v. Geneesk.* V. 1e Afd. 3.

Reeken (C. G. von), Volksvoeding — veeartsenijkunde. Wat staat de veeartsenijkunde in Nederland te wachten? Een vraag ook van gewigt voor onze volksvoeding. Utr., W. F. Dannenfelser. 1856. 8°.

—— Ons vleeschvoedsel. Eene wetenschappelijke sociale studie. Haarl., A. C. Kruseman. 1863. 8°.

Haakma Tresling (T.), Rapport over de consumptie van vleesch en van alcohol (met twee kaartjes). *Tijds. d. M. v. Gen.* 1880. II. 112.

Buchner (E. C.), Het verbruik van brood en vleesch te Amsterdam, vergeleken met dat te Parijs, Berlijn, enz. *Sloet's Tijds.* XI. 369.

Hartevelt (D.), Ons dagelijksch brood, voorheen en thans. *Econ.* 1870. 215.

—— Ons dagelijksch brood. *Ibidem.* 1871. I. 42; 1874. I. 429.

Loos (D. de), Ons dagelijksch brood. *Ibidem.* 1884. II. 581.

Scheffer (J. H.), Sint Autbaertus, de bakkers en het brood te Rotterdam 1400—1850. Leiden, A. W. Sijthoff. 1879. 8°.

Gent (van), De broodvoeding van den Nederlandschen soldaat. *Econ.* 1885. I. 123, 336.

Harten (W. C. H. van der), De militaire bakkerij en het munitiebrood. Haarlem, de Erven Loosjes, 1862. 8°.

Weggen of wiegbrood, door A—Z. *Zaanl. Jaarb.* 1847. 47.

Broodprijzen. *Econ.* 1874. II. 1292.

Roggeprijzen van 1818—1874. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1875. *Meng.* 45.

Koek- en kleingoedbakkerijen door A—Z. *Zaanl. Jaarb.* 1849. 48.

Cost Jordens (W. H.), Deventer koek. *Overijss. Alm.* 1850. 280.

Nanninga Uitterdijk (J.), Kamper koek. *Bijdr. Gesch. Over.* VI. 93.

Rijn (G. van), De Schoutensteechsche tekantjes en tafelcoeckgens. Utr., J. L. Beijers. 1876. 8°. met portr. 7 gelith. pltn en facs.

Gouw (J. ter), Bollen. *Oude Tijd.* 1870. 168.

Plaatselijke lekkernijen. *Nav.* 1864. 352; 1865. 60, 95.

Drooge Gasterijhouders. *Nehal.* 1850. 220.

Over de aardappelen en derzelver veelsoortig gebruik. Eene handleiding voor alle standen. Amst., G. J. A. Beijerinck. 1843. 8°.

Bouman (J.), Gedachten over den aard, de oorzaak en de gevolgen der aardappelen-ziekte. Purmerend, J. Schuitemaker. 1845. 8°.

Bergsma (C. A.), De aardappel-epidemie in Nederland in 1845. Utr., J. G. van Terveen en Zn. 1846. 8°.

Heldring (O. G.), Wat te denken van en wat te doen in den aardappelennood? Amst., G. J. A. Beijerinck. 1845. 8°.

Een gezond en goedkoop voedsel voor iedereen. Aanwijzing tot de voortteling en het nuttigen van nieuwe, betere, goedkoopere en voedzamere aardvruchten, ter vervanging van de minder gezonde aardappelen. Voorafgegaan door eenige waarschuwingen tegen de vervalschingen der meeste levensmiddelen. Door een geneeskundige. Amst., Gebr. Diederichs, 1857, 8°.

Scheltema (J.), Geschiedenis van het keukenzout in de Nederlanden. *Mengelw.* V. a. 235.

Alstorphius Grevelink (P. W.), (Snippers uit de oude doos). Iets over het drinken. *Dr. Volks-Alm.* 1841. 197.

Nasporing van de eerste dranken, die bij onze voorvaderen de Batavieren gevonden werden, enz. *Koopman.* I. 241.

Molhuysen (P. C.), Bijdrage tot de gewoonten onzer voorouders. Het onmatig drinken. *Overijss. Alm.* 1840. 226.

Buddingh (D.), Over oudere en latere drinkplegtigheden, vooral der Scandinaviërs, Germanen en Nederlanders. 's Hage, A. D. Schinkel. 1842. 8°.

Oorsprong en geschiedenis der vroegere en hedendaagsche drinkgewoonte in Nederland. Amst., P. M. van der Made, 1868. 8°.

Schotel (G. D. J.), Drinkgewoonten onzer vaderen in de 17e eeuw. *Oude Tijd.* 1870. 133.

[Snoeck (M. A.)], Over brassen en over den braspenning. 's Hertogenb., 1875. 8°.

Balen Blanken (G. C. van), Iets over de hedendaagsche herbergen. *Alg. Letterl. Maandschr.* 1844. *Mengelw.* 464.

Acker Stratingh (G.), Vrije of goede wijnen. *Bijdr. Gesch. Gron.* III. 44.

Bier vervangt het geld. *Dr. Volks-Alm.* 1842. 136.

Ballot (A. M.), Het bier beschouwd als volksdrank. Rotterdam, H. A. Kramers, 1856. 8°.

Het Koninklijk Nederlandsch-Beijersch bier, als een toekomstige, algemeene volksdrank beschouwd. 's Gravenh., M. J. Visser, 1868. 8°.

Verslag van de commissie voor de bier-enquête, benoemd ingevolge besluit van de algemeene vergadering van den »Volksbond", gehouden te Amsterdam op 26 Augustus 1882. Amsterdam, J. F. Sikken, 1883. 8°.

Lothes (P. W.), Iets over de hoeveelheid van den, in het laatst der vorige eeuw, gebruikt zijnde sterken drank, in de provincie Utrecht, tegen dien van wijn en bier. *v. d. Monde, Tijds.* IV. 177.

Sterke dranken de pest der maatschappij; of verslag van drie voorloopige bijeenkomsten van het afschaffings-genootschap, ontwikkeld in deszelfs wording, vorming en vestiging. Rott., H. Nijgh. 1838. 8°.

Sterke dranken, de pest der maatschappij. Verslag der eerste algemeene vergadering van het Afschaffings-genootschap. Rott., H. Nijgh. 1838. 8°.

Heldring (O. G.), De jenever erger dan de cholera. Een volksboek, in voorbeelden en cijfers, voor arm en rijk, oud en jong. Arnh., Is. An. Nijhoff, 1838; 2e druk. 1839. 8°.

Over het onmatig gebruik van sterken drank, vooral bij het volk, en de middelen om dit tegen te gaan. Utr., L. E. Bosch en Zn. 1839. 8°.

Egeling (W.), Middelen ter beteugeling van het misbruik van sterken drank voorgesteld. Haarl., J. B. van Loghem. 1842. 8°.

Duparc (H. M.), Het gebruik en misbruik der geestrijke dranken, benevens de middelen tot wering van dezelve, uit een genees- staat- en zedekundig oogpunt beschouwd [voornamelijk met het oog op Nederland]. Uitgeg. door het Prov. Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen. Utr., C. van der Post Jr. 1843. 8°.

Herckenrath (A. W. F.), Over het onmatig gebruik van sterken drank, en de middelen om hetzelve te keer te gaan [vooral met het oog op Nederland]. Uitgegeven door het Prov. Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen. Utr., C. van der Post Jr. 1843. 8°.

Verslagen van den toestand en de verrichtingen der Nederlandsche vereeniging tot afschaffing van sterken drank. Amst., H. W. Mooij. 8°.

Verschijnt sedert 1844 jaarlijks over het afgeloopen jaar.

Maanen (J. R. van), De jenever verdedigd. Amersfoort, Jacobs en Meijers. 1845. 8°.

Dwars (J. C.), Het misbruik van sterken drank, eene der hoofdoorzaken van het meer en meer toenemend pauperismus in ons vaderland. Amst., H. T. ten Bokkel. 1846. 8°.

De sterke drank geen volksdrank. Rott., M. Wijt en Zn. en H. V. v. Gogh. 1847. 8°.

Hasselt (S. F. van), De Nederlandsche vereeniging tot afschaffing van den sterken drank, aangeprezen. Sneek, van Druten en Bleeker. 1853. 8°.

Waarom telt de Nederlandsche vereeniging tot afschaffing van den sterken drank nog geen grooter aantal leden? 's Hage, H. C. Susan CHz. 1853. 8°.

Donkersloot (N. B.), Loterij en genever, twee rampen voor Nederland. Tiel, H. C. A. Campagne. 1854. 8°.

Desiderius, Gedachten over de sterkedrank-kwestie. Een woord tot allen die belang in de zaak stellen. Utrecht, N. de Zwaan. 1855. 8°.

Diest (W. A. van), De afschaffing van sterken drank. Amst., Weytingh en van der Haart. 1855. 8°.

Dijkstra (W.), Gesprek van twee arbaijers over 't jenever zupen; in druk brocht. Franeker, E. Ippius Fockens. 1855. 8°.

Is afschaffing van sterke drank als volksdrank, farizeïsme en afgoderij? Schadelijk voor de gezondheid, in strijd met Gods Woord en bevorderlijk voor Rome's magt in Nederland? Open brief aan den schrijver der gebeurtenis-

sen van het jaar 1853 en verder aan alle Hervormden, die het wèl meenen met het vaderland, maar nog tegen het genootschap tot afschaffing van sterken drank zijn. Gorinchem, C. de Wolff Dz. 1855. 8°.

Meeter Pz. (A.), De invloed van den sterken drank op de volksopvoeding. Eene redevoering, gesproken te Leeuwarden, den 29 Junij 1855, ter vergadering van de Friesche onderwijzers-vereeniging. Franeker, T. Telenga, 1856. 8°.

Het regt van enquête en de sterke-drank-quaestie in de Tweede Kamer. 's Hage, H. C. Susan CHz. 1857. 8°.

Faure Beeckman (A.), Jenever erger dan oorlog. Eene voorlezing. Amst., H. W. Mooij, 1858. 8°.

Fabius (H.), Voorlezing over de dranken. Uitgegeven door de inrigting tot bevordering van volksgeluk en volkswelvaart, door verspreiding van nuttige kennis: De Vriend van Armen en Rijken. Amst., E. S. Witkamp, 1860. 8°.

Cool (P.), De afschaffing der afschaffingsgenootschappen. Eene volksvoorlezing. Harl., J. F. V. Behrns. 1860. 8°.

De jenever wirdt for de gies net broud. In fleskefol opriucht frisk sounheidsbitter, for liu dy fen in slokje halde; rémakke fen gjin ofskaffer. Freantsjer, T. Telenga. 1863. 8°.

Is Neêrlands moed jenevermoed? Dan vivat de jenever! Open brief aan het bestuur der afschaffing van sterken drank. (Afd. Amsterdam). Door een lid van de matigheid. Amst., K. Ris. 1864. 8°.

Zeeman (H.), Drank- en drinkwinkels in Nederland. Van de vroegste tijden tot op heden. Amst., P. M. van der Made. 1866. 8°.

Verslag der Nederlandsche vereeniging tot beperking van openbare dronkenschap. Rott., J. van Weezenbeek. 1874. 8°.

Multapatior's strijd tegen misbruik van sterken drank en openbare dronkenschap. Amst., Jan D. Brouwer. 1875. 8°.

Verbruik van gedistilleerd in Nederland (1866—1877). *Econ.* 1880. I. 126.

Sobrius, Een vijand op Nederlandsch grondgebied. Een redevoering over het »misbruik van geestrijke dranken." Culemb., Blom en Olivierse. 1880. 8°.

Goeman Borgesius (H.), Drankbestrijding en drankwet. Een woord tot het Nederlandsche volk. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink. 1882. 8°.

Crathers (T. D.), Het nauw verband tusschen de volksgezondheid en de tot dronkenschap leidende drinkgewoonten. Utr., C. H. E. Breijer. 1886. 8°.

Bakker, De drinkgewoonten onder zeelieden. Rede. Utr., C. H. E. Breijer. 1887. 8°.

Trappen (J. E. van der), Diss. de coffea (opbrengst in de koloniën, gebruik, geschiedenis enz.) Traj. ad. Rhen. 1843. 8°.

Voorthuijsen (E. van), Het verbruik van koffij, thee, suiker en tabak in Nederland. *Sloet's Tijds.* XVII. 146.

Damme (O.), Koffie, thee en chocolade. (Algem. Bibliotheek N° 20). Leiden, A. W. Sijthoff. 1871. 8°.

Bergsma (C. A.), Diss. de thea. Traj. ad Rhen. 1825. 8°.

Schotel (G. D. J.), Letterkundige bijdragen tot de geschiedenis van den tabak, de koffij en de thee. 's Hage, P. H. Noordendorp. 1849. 8°.

Doorninck (J. I. van), Tabak. *Bijdr. Gesch. Over.* VI. 267.

Het taback-soegen, door A—Z. *Zaanl. Jaarb.* 1846. 52.

Wat onze vaderen vóór 300 jaar over de tabak dachten. *Nut van 't Alg. Alm.* 1872. 14.

Westerhoff (R.), Oudheidkundige verhandeling en aanteekeningen betrekkelijk de kleine rookpijpjes, waaruit, naar 't volk hier en daar gelooft, de reuzen, alven, feeën en aardmannetjes ondtijds gerookt zouden hebben. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het pijpen maken en rooken. Groningen, Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1860. 8°. met 2 gelith. uitsl. platen.

Schotel (G. D. J.), Letterkundige bijdragen tot de geschiedenis van de tabak. 2e verm. druk. Kuilenb., Blom en Olivierse. 1878. 8°.

Tabak-bibliographie. *Bibl. Advers.* II. 17.

Huisraad.

Bijdrage tot de kennis van middeleeuwsch huisraad. *Hist. Gen. Kron.* 11. Jg. 183.

Huisraad eener burgervrouw ter helfte der XVIIe eeuw. *Nav.* V. 65.

Feith (H. O.), Inventarissen uit de zestiende en zeventiende eeuw. *Bijdr. Gesch. Gron.* V. 145.

—— Inboedel van eenen priester uit het begin der vijftiende eeuw. *Ibidem.* II. 161.

Inventaire des meubles et joyaux du comte d'Egmont trouvés au château de Gand, janv. 1568. *Bull. Comm. d'Hist.* 3e S. IV. 455.

Huberts (W. J. A.), Een oude inventaris van den oversten Johan Baptista van Tassis, 1588. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. III. 131.

Wat er alzoo in een burgerhuis van de 17e eeuw te vinden was. *Oude Tijd.* 1869. 38 en verder.

Inboedel van een gegoede vrouw uit de 17e eeuw. *Nav.* 1868. 300.

Inboedel van een ongetrouwd Haarlemmer in 1646. *Ibidem.* 1864. 316.

Hooft van Iddekinge, De nalatenschap van een aanzienlijk Drenthenaar in de 17e eeuw. *Dr. Volks-Alm.* 1868. 62.

Kuijpers (F. H. W.), Inventaris van het kasteel Vredenburg. *Utr. Volks-Alm.* 1863. 101; 1864. 165.

Een slaapkamer in de eerste helft der 17e eeuw. *Oude Tijd.* 1869. 88.

Kussens. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* I. 391.

Normand (T.), Berceau de Charlemagne. *Rev. de Brux.* 1837. 4.

Witkamp (P. H.), De stoel (kredens) van koning Sanderbout te Born. *Oude Tijd.* 1869. 52.

Iets over het voornaamste gebruik der lampetten ook voormaals in Gelderland. *Letterb.* 1818. II. 249.

Rieu (W. N. du), Vuurhaardsteenen; baksteenen met relieffiguren voor schoorsteenmantels. *Nav.* 1871. 8.

Vries (J. de), Onze klokken. *Kerk. Hist. Jaarb.* 1865. 137.

Wijn (H. van), Verhandeling over de bellen. *Letterk. Werk.* IV°. IV. 1.

Bellen voor wakers. *v. Hasselt, Geld. Oudh.* I. 466. *Maandw.* II. 319.

Tafelvorken, wanneer in Nederland in zwang gekomen. *Nav.* I. 107.

Smit Gz. (A.) en A—Z., Geschenk van een zilveren lepel. *Zaanl. Jaarb.* 1852. 56.

Doorninck (J. I. van), Stads zilverwerk te Zwolle. *Bijdr. Gesch. Over.* I. 336

Nanninga Uitterdijk (J.), Stads zilverwerk van Kampen. *Ibidem.* III. 141.

Feith (H. O.), Rekening van den zilversmid Willem Drews van 1563—68. *Bijdr. Gesch. Gron.* V. 312.

Leupe (P. A.), De gouden kop aan de Witt, de Ruyter en van Gent geschonken, 1667. *Oude Tijd.* 1870. 317.

Schotel (G. D. J.), De schaal van van Nispen. *Schull en v. d. Hoop, Bijdr.* IV. 65.

Hasselt (G. van,) Over de Jacobas's kannetjes. Amst., 1780. 8°.

Schotel (G. D. J.), Vrouw Jacoba-kannetjes. *Oude Tijd.* 1869. 364.

Reiffenberg, Les cruches de dame Jaqueline. *Nouv. Arch.* V. 334.

Buma (W. W.), De oude Friesche drinkhoorn van den patroon van Roordahuizum. *Vr. Fries.* IX. 65.

Iets over den drinkbeker het Turkje van Spinola. *Hist. Gen. Kron.* 5 Jg. 251.

Buddingh (D.), Over de hansjes en molenbeker. *Letterb.* 1842. II. 107, 393.

Kervijn de Lettenhove, Un service en damassé de Flandre (tafellaken met voorstellingen uit den Spaanschen successieoorlog). *Mess. Belg.* 1878. 1.

Drinkgereedschap. *Oude Tijd.* 1869. 84 en verder.

Bokalen van schout en schepenen van Leiden. *Nav.* 1865. 36.

Taurel (C. Ed.), De beker van den Amsterdamschen schouwburg. *Ned. Spect.* 1880. 237.

Willigen Pz. (A. van der), De St. Maartensbeker te Haarlem. *Ibidem.* 1871. 410.

Allard (H. J.), De beker van Mr. Gerard van Loon. *Bijdr. B. Haarl.* III. 332.

Kellen (D. van der), De beker van Veere. *Ned. Spect.* 1864. 51.

Geschenken, bekers enz. *Oude Tijd.* 1869. 279.

Vermaken.

Nederlandsche volksspelen en vermaken, welke in ons land plaats vinden. Amst., D. M. Langeveld. 1792. 8°. met pltn.

Geuns (J. van), Eene voorlezing, ten betooge, dat onze voorvaderen meer pret in het leven hadden dan wij. *Vad. Lett.* 1845. II. 217.

Bodel Nijenhuis (J. T.), Herinneringen aan oude volksgebruiken der Nederlanders; over de uitspanningen der voormalige gildebroeders. *Schull en v. d. Hoop, Bijdr.* V. 87.

Heije (J. P.), Volksvermaak als middel tot volksgeluk. Eene redevoering, gehouden bij de opening der Alg. Verg. van de Maatsch. tot Nut van 't Alg. Gedrukt en uitgeg. van wege die instelling, bij C. A. Spin en Zn. te Amsterdam, 1847. 8°.

Nagtglas (F.), Iets over volksvermaken. Bekroonde prijsverhandeling, uitgegeven door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Amst., Fred. Muller; Deventer, J. H. de Lange; Leiden, A. W. Sijthoff. 1866. 8°.

Hugenpoth tot den Berenclaauw (J. B. van), Onze vermaken. Utr., Kemink en Zn. 1868. 8°.

Buddingh (D.), Feesten en feesttijden. Natuur-, kerk- en volksfeesten in oorsprong en beteekenis. Antwerpen, J. E. Buschmann. 1869. 8°. met 1 uitsl. plaat.

Vorstman (R.), Volksfeesten. Leiden, Jac. Hazenberg Corn.zoon. 1869. 8°.

Poll (W. van de), Nederlandsche volksfeesten. (Algemeene Bibliotheek N°. 37). Leiden, A. W. Sijthoff. 1871. 8°.

Gouw (J. ter), De volksvermaken. Haarl., Erven F. Bohn, 1871. 8°. met titelpl. en 86 in den tekst gedr. houtgrav.

Schotel (G. D. J.), Hoe vierden onze vaderen in 1772 de gedenkdagen van Neêrlands verlossing van de Spaansche tirannie? Wageningen, M. C. Bronsveld. 1872. 8°.

Geertrudis (C.), Volksfeesten. *Volks-Alm. Kath.* 1874. 137.

Swalue (E. B.), Over eenige vermakelijkheden van vroegeren tijd in Zeeland. *Zeeuws. Volks-Alm.* 1841. 15, 142.

Nijhoff (I. A.), Oud-Arnhems weelde bij openbare feesten. *Geld. Volks-Alm.* 1863. 1.

Swinderen (Th. van), Eenige aanteekeningen nopens de wijze, waarop het feest van 28 Augustus te voren te Groningen gevierd werd. *Gron. Volks-Alm.* 1839. 152.

Iets over het volksfeest te Groningen, den 28en Augustus 1839 gevierd, ter herinnering van de bevrijding der stad in 1672, benevens eene korte beschrijving van hetzelve, met eenige afbeeldingen van gymnastische oefeningen. Gron., J. Oomkens. 1840. 8°.

Doorninck (J. I. van), Volksvermaken te Hasselt. *Bijdr. Gesch. Over.* IV. 183.

Nationaal feest van 19 Mei 1798 te Koevorden gevierd. *Dr. Volks-Alm.* 1844. 107.

Benthem (G.), Feest-gebruiken in de gemeente Markelo. *Overijss. Alm.* 1845. 147.

Vreugdegelui. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 83.

Vreugdevuren. *v. Hasselt, Arnh. Oudh.* III. 173.

Vreugdevuren te 's Gravenhage. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 200.

Waterreus (J.), Het kerkwijdings-, kerkmis- en kermisfeest. *Volks-Alm. Kath.* 1863. 1.

Lofrede voor de kermissen in onze voornaamste steden. *Denker.* VII. 1768. 337; VIII. 1769. 337.

Kermis of geen kermis in Nederland? Haarl., A. C. Kruseman. 1847. 8°.

De goede keus. Een gesprek tusschen twee vrienden over de kermis. Gorinchem, C. de Wolff, Dz. 1855. 8°.

Het kermisvermaak. Amst., H. de Hoogh. 1856. 8°.

Kermis-vermaak. Utrecht, M. F. J. Lebbe. 1856. 8°.

Dicaeophilus, De kermis. Een woordje naar aanleiding van: »Een Zaterdagavondwandeling in het Haagsche bosch. 's Gravenh., H. G. Stahl. 1857. 8°.

De kermis. Amst., G. van Peursem. 1865. 8°.

Weder kermis (door H. W.). Amst., G. van Peursem. 1865. 8°.

Nog een woord aan diegenen die voorgenomen hebben kermis te houden. Amst., G. van Peursem. 1865. 8°.

Kermis in Nederland. 's Hage, J. M. van 't Haaff. 1866. 8°.

Eberhard, Geen kermis? toch kermis! Een woord voor het volk. Amst., Jan D. Brouwer. 1866. 8°.

Volksfeesten in verband met de afschaffing van de kermis. Een woord aan de leden der verschillende departementen van de maatschappij tot nut van 't algemeen. Aan gemeentebesturen en alle welwillenden. Amst., Zeelt en Vos. 1867. 8°.

Open brief aan den schrijver van »Volksfeesten in verband met de afschaffing van de kermis." Middelburg, J. C. en W. Altorffer. 1867. 8°.

Hugenholtz Jr. (P. H.), De kermis. Een volksvoordracht, gehouden in het lokaal Frascati te Amsterdam, den 22en November 1867. Amst., E. S. Witkamp. 1868. 8°.

De kermissen der toekomst of het vermaakveld van den vierden stand. Leiden, Jac. Hazenberg Corn.zoon. 1869. 8°.

Kellen (D. van der), De kermis. *Oude Tijd.* 1870. 153 en verder.

Kermis. N°. 1 en 2. Amst., H. W. Mooij. 1871. 8°.

De kermis, door J. W. R. G[erlach]. Utr., gedr. bij L. E. Bosch en Zn. 1877. 8°.

Fokke Sz. (A.), De Amsterdamsche kermis, in derzelver oorsprong, voortgang en tegenwoordigen staat. Amst., J. C. v. Kesteren. 1802. 8°. met platen.

Amsterdamsche kermis. *Vad. Lett.* 1827. II. 596.

De Amsterdamsche kermis; een woord aan hen, welke bijgedragen hebben tot het besluit harer schorsing, en ook aan allen, welke door dat verkeerde besluit in hunne belangen verkort zijn. Amst., N. W. van Nifterick. 1849. 8°.

Houtkamp (D.), Een kijkje op de Amsterdamsche kermis. *Europa.* 1860. II. 251.

Juichtoon van alle regtschapen Amsterdammers, bij de nul op het rekwest gegeven door den gemeenteraad aan de zemelknoopende, muggenziftende en knoopendraaijende rekwestranten ter afschaffing der aloude kermis te Amsterdam. Amst., J. A. Schuurmans. 1861. 8°.

Rotterdamsche kermis. *Rec. o. d. Rec.* 1835. II. 385.

Broers (H. J.), Een laatste kermisnacht te Utrecht. *Ned. Volks-Alm.* 1858. 145.

De Oskeskermis. *Geld. Volks-Alm.* 1836. 45.

Hoving (C. H.), Mulders kermis. *Ibidem.* 1844. 59.

Kermesses dans les villages du Limbourg en 1777. *Public. Soc. Limb.* 1870. VII. 500.

Zwigtman (G.), Zeeuwsche boerenkermis. Goes, F. Kleeuwens. 1818. 8°.

Was (J.), Het opgraven en begraven der kermis. Eene volksvermakelijkheid in Zeeuwsch-Vlaanderen, voornamelijk op het dorp Waterlandkerkje. *Zeeland.* 1853. 55.

Nanninga Uitterdijk (J.), Goochelaars enz. te Kampen geweerd, 1675. *Bijdr. Gesch. Over.* I. 357.

Hecker (J. F. C.), De danswoede, eene volksziekte der middeleeuwen, in de Nederlanden, Duitschland en Italië. Volgens het Hoogd. door G. J. Pool. Amst., C. G. Sulpke. 1833. 8°.

Schotel (G. D. J.), Uittreksel uit een oud boekje van P. Wassenburgh, over het dansen. *Vad. Lett.* 1834. II. 698.

Feith (H. O.), Dansen verboden. *Bijdr. Gesch. Gron.* II. 69.

Hanedoes (A.), De schouwburg beschouwd als volksvermaak. Eene verhandeling. Gorinch., J. Noorduyn en Zn. 1850. 8°.

Volksvoorlezingen door T. N. *Ibidem*. 1872. II. 1039.

Eck (A. van), Volksvoordragten en volksvermaken. Het derde congres van volksvoordragten enz. te Leiden, 23 Oct. 1873. *Econ*. 1873. II. 1095.

Koo (J. de), Onze nuts-avonden. *Nut v. 't Alg. Alm*. 1881. 98.

De pleiziertreinen op Zondag voor den werkenden stand en de reize naar de eeuwigheid. Amst., H. de Hoogh. 1858. 8°.

De pleiziertreinen verdedigd tegen overdrevene godsdienstijver. Amst., W. F. C. Beerstecher. 1858. 8°.

Vries (J. de), Oude wijn in nieuwe lederen zakken; wat van de heidensche feesten in onze christelijke is overgegaan. *Nut van 't Alg. Alm*. 1867. 87.

Heldring (O. G.), Geldersche volksfeesten. Het St. Maartensfeest. *Geld. Volks-Alm*. 1837. 25.

Sint Maarten. *Ibidem*. 1849. 43.

Bosch (L. E.), St. Maarten. *Utr. Volks-Alm*. 1859. 156.

Verwijs (E.), Sint-Maarten. *Nut van 't Alg. Alm*. 1868. 151.

Janssen (L. J. F.), Over den oorsprong der St. Maartens-ganzen. *Letterk. Werk.* N. R. VI. 169.

Over 't zoogenoemd St. Nicolaas-rijden op den 6 December; oorsprong van die gewoonte. *Denker*. IX. 1772. 377.

Hengel (W. A. van), St. Nikolaas en het Sint-Nikolaasfeest. *Kist en Royaards, Arch*. III. 753. — Ook afzonderl. uitgeg. Leyden, S. en J. Luchtmans. 1831. 8°.

——— Der H. Nicolaus und das Nicolausfest, aus dem Holländischen übersetzt von J. H. Costers. *Zeitschr. f. Hist. Theol*. 1840. II. 3. 1.

St. Nicolaas-feest. *Overijss. Alm*. 1850. 200.

Gouw (J. ter), Sinterklaas, een oude Amsterdammer. *Holland, Alm*. 1862. 81.

Verwijs (Eelco), Sinterklaas. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. 1863. 8°.

Dit werkje vormt n°. 1 van: De christelijke feesten. Eene bijdrage tot de kennis der Germaansche mythologie, door Eelco Verwijs.

Sinterklaasnummer van »Eigen Haard." Haarl., H. D. Tjeenk Willink. (1880). 4°. met pltn.

Bevat bijdragen over het St. Nicolaasfeest in Nederland door H. de Veer, M. W. Maclaine Pont, P. H. Witkamp, N. de Roever, J. A. Alberdingk Thijm e. a.

Schotel (G. D. J.), Volksgebruiken op St. Nicolaas, de Pinksterbloemen en Driekoningen-dag. *Uitspann*. 145, 151, 162.

Maronier (J. H.), Het kerstfeest. Eene historische schets. 's Hage, Mart. Nijhoff. 1875. 8°.

Kersgeschenk tot pillegift van wegen het kapittel St. Marie. *v. d. Monde, Tijds*. VI. 293.

Het driekoningen-feest. *Geld. Volks-Alm*. 1836. 8.

Vries (J. de), Het driekoningen-feest. *Nut van 't Alg. Alm*. 1869. 96.

Het zingen met de ster op driekoningen. *Oude Tijd*. 1869. 273.

Nieuwjaarsgeschenken. *v. Hasselt, Geld. Maandw*. I. 1.

Raepsaet, Notice sur l'origine des visites de la nouvelle année et des étrennes. *Oeuvr*. I. 245.

Jarl, Hlorigh Darings, Iets over de nieuwjaers-giften en haren oorsprong. *K. en L. blad.* III. 1.

Raepsaet, Anecdote sur l'origine du carnaval. *Oeuvr.* I. 255.

Viering van den vastenavond in 1440. *v. d. Monde, Tijds.* VI. 180.

De blauwe schuit of 't narrenschip (vastelavondvermaak). *Oude Tijd.* 1870. 289.

Wijbrands (Aem. W.), Dommelmetten. (Een spel tot besluit der vasten). *Stud. en Bijdr.* III. 75.

Het Paaschvuur. *Geld. Volks-Alm.* 1835. 19.

Het Paaschvuur. *Dr. Volks-Alm.* 1843. 189.

Marle (T. W. van), Paaschvuren. *Overijss. Volks-Alm.* 1841. 296.

Geldersche volksfeesten. De paascheijeren. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 20.

Hermans (C. R.), Paascheijeren. *Meng.* I. 264.

Halbertsma (J. H.), Paascheijeren. *Overijss. Alm.* 1840. 154.

Janssen (L. J. F.), Het pinksterfeest te Berg en Daal, boven Nijmegen. *Geld. Volks-Alm.* 1847. 78.

Schotel (G. D. J.), De pinksterbloemen. *Vriend d. Vaderl.* VIII. 820.

Scheer (D. H. van der), Kindergewoonte op 't pinksterfeest te Koevorden. *Dr. Volks-Alm.* 1843. 193.

Kindergewoonte te Zuidlaren op pinkstermaandag. *Dr. Volks-Alm.* 1844. 120.

Janssen (L. J. F.), De meiboom. *Geld. Volks-Alm.* 1835. 10.

Meiboom, meiavond. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* I. 373; II. 509.

Monde (N. van der), Planten van meijen. *v. d. Monde, Tijds.* IX. 136.

Nerval (G. de), Les fêtes de mai en Hollande. *Rev. d. D. Mondes.* 1852. XIV. 1186.

Graadt Jonckers (R. H.), Iets over den meidag. *Geld. Volks-Alm.* 1867. 163.

Bosch Sr. (L. E.), Kopper-Maandag. *Utr. Volks-Alm.* 1861. 137.

Hartman (H. G.), Koppermaandag. *Tijdstr.* 1862. I. 33.

Wap (J. J. F.), Geschiedenis van den koppermaandag. *Nieuwsbl. Boekh.* 1864. N°. 52.

Scheltema (P.), De omgang der leprozen door Amsterdam op koppermaandag. *Scheltema, Amst. Oudh.* V. 33.

Het hopfeest. *Geld. Volks-Alm.* 1840. 14.

Het koolzaaddorschen. *Ibidem.* 1839. 30.

Scheer (D. H. van der), Een spinmaal en spinderij. *Dr. Volks-Alm.* 1839. 146; 1848. 92.

Hasselt (G. van), Eerste steen leggen. *Geld. Maandw.* II. 198.

Aa (A. J. van der), Het in zee dragen. *Z.- en N.-Holl. Volks-Alm.* 1845. 190.

Oosterzee (H. M. C. van), Stra (strandrijden in Schouwen), *Zeeuws. Volks-Alm.* 1846. 187.

Scheer (D. H. van der), Hanengevechten, hanenmaaltijd, hanenbier. *Dr. Volks-Alm.* 1842. 125.

Aa (A. J. van der), Het katkneppelen. *Z.- en N.-Holl. Volks-Alm.* 1845. 182.

—— Het beksnijden. *Ibidem.* 1845. 185.

Het ganstrekken. *Oude Tijd.* 1869. 305..

Nederlandsche sport. Officiëel orgaan der Nederlandsche harddraverij- en renvereeniging, der Nederlandsche jachtvereeniging »Nimrod", der Koninklijke Nederlandsche zeil- en roeivereeniging, der roei- en zeilvereeniging »De Maas", der Amsterdamsche IJsclub en der Amsterdamsche Skating-club. Amst., Ellerman Harms en C°. 1882—1887. 1e—6e jaarg. fol.

Sport-almanak. Amst., Ipenbuur en van Seldam. 1886, 1887. 8°.

Lieftinck (J. W.), De harddraverijen met paarden in Nederland. *Eigen Haard.* 1878. 417, 424.

Witkamp (P. H.), Onze kolfbanen. *Ibidem.* 1881. 467.

Het kaatsen (een Friesch volksspel) uitgelegd door de secretarissen van de Leeuwarder kaatsvereeniging »Greate Hantsje". Leeuw., S. Smeding. 1887. 8°.

Brief van een menschenvriend over den wedloop op schaatsen door vrouwen, in Januari 1809 in de steden Leeuwarden en Groningen en in het dorp Zuidbroek. *Vad. Lett.* 1809. II. 87, 211, 379, 485.

Wassenbergh (A.), Iets over het schaatsenrijden der Friezen. *Fr. Volks-Alm.* 1839. 147.

Ottema (J. G.), Beschrijving van een volksvermaak in den winter. *N. Fr. Volks-Alm.* 1858. 134.

Dijkstra (Waling), IJsvermaak in Friesland. *Eigen Haard.* 1880. 43.

Hijlkema (S. H.), Het Nederlandsche handboek voor ijs-sport. Amst., H. G. Bom. 1887. 8°. met titelpl., 12 afbeeldingen en schetskaartje.

Buttingha Wichers (J. van), Schaatsenrijden. 's Hage, W. Cremers. 1887. 8°. met 18 facsim. naar oude gravuren en houtgrav. in den tekst.

IJsschuiten in 1600; wanneer uitgevonden. *Nav.* IV. 255.

Steekspel, kamp, tournooy-getuig, uitdaging. *v. Hasselt, Geld. Oudh.* I. 302. *Geld. Maandw.* I. 283, 285.

Smits (J. A.), De tornooien of steekspelen. *Oude Tijd.* 1869. 192.

Over den oorsprong van het vogelschieten. *Tijds. v. Jagt en Viss.* II. 174.

Papegay-schieten. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 284.

Dodt van Flensburg (J. J.), Het papegay-schieten en mijn genedighe heer van Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* VIII. 380.

Het schuttersfeest te Huissen. *Geld. Volks-Alm.* 1836. 12.

Sloet (L. A. J. W.), Het jachtbedrijf onzer voorouders. *Van al's.* 303.

Over de jagt met den vogel in Nederland. *Tijds. Jagt en Viss.* III. 251.

Ackersdijck (W. C.), De valkenjagt te Valkenswaard en Waalre. *Letterb.* 1838. II. 179.

Nanninga Uitterdijk (J.), Wolvenjachten in Kampens omstreken (en elders). *Bijdr. Gesch. Over.* II. 322.

Een officiëele vischpartij van den Zwolschen magistraat. *Ibidem.* I. 254.

Damsté (P. H.) en F. E. Pels Rijcken, Nederlandsch handboek voor roeisport. Amst., H. G. Bom. 1886. 8°. met 1 pl. en figuren.

Vrijdag (D.), Nederlandsch handboek voor zwemsport. Amst., H. G. Bom. 1886. 8°. met pltn.

De kampioen. Orgaan van het algemeen Nederlandsch Wielrijders-bond. Utr., F. B. van Ditmar. 1886, 1887. 1e en 2e jaarg. 4°.

Andringa de Kempenaer (O. R. van), Diss. de ludis et sponsionibus. Lugd. Batav., 1824. 8°.

Deinse (A. J. van), Diss. de ludis et sponsionibus. Lugd. Batav., 1839. 8°.

Het schaakspel in Nederland tot het einde der XVIe eeuw. *Letterb.* 1860. 413, 422.

Rottmanner, Eine Niederländische Schachhandschrift des 15 Jahrhunderts. *Zeitschr. D. Alterth. N. F.* X. 409.

Linde (A. v. d.), Het schaakspel in Nederland. Utrecht, G. A. van Hoften. 1875. 8°.

Morphy. Nederlandsche schaakcourant. Redacteur J. Pinédo Az. Bureau: Amst., O. Z. Voorburgwal. 225. 1885—1887. 1e—3e jaarg. 4°.

Schaakkalender van het Noordelijk schaakbond. Groningen, B. Jacobs. 1879—1887. 1e—9e jaarg. 8°.

Plakkaat tegen dobbel- en andere ongeoorloofde spelen in Holland. *Ned. Jaarb.* 1749. 230.

Dobbelspel en andere. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 186.

Dobbelspel door C. J. *Vereen. Overijss. Regt. Versl.* Ve St. 23.

Stheeman (A. E.), Diss. de alea. Gron., 1831. 8°.

Kaartspel. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 294.

Ordonnancie op het klaverjassen. *Nav.* 1862. 360.

Honig Jzn. Jr. (J.), Het ganzenbord. Voorlezing. Zaandijk, J. Heijnis Tz. 1853. 8°.

Ganzebord der constitutie Unigenitus. *Nav.* 1862. 363.

Römer (R. C. H.), Een vaderlandsch (ganzen)spel met feiten uit de geschiedenis. *Oude Tijd.* 1870. 269.

Velde (J. van de), Kinderfeesten, Sinte Nicolaes, Sint-Thomas, Kerstdag, Allerkinderen-dag. *K. en L. blad.* III. 98, 103.

Janssen (L. J. F.), Het kinderfeest te Terborg. *Geld. Volks-Alm.* 1835. 23.

Kinderspelen. *Ibidem.* 1840. 36; 1842. 96; 1846. 93.

Dankerkentenis van de Amsterdamsche jongens aan den heer Burgemeester der stad Amsterdam [voor het verleende verlof tot trommelen op de beurs]. Amst., H. H. Huisman. 1850. 8°.

Huwelijk, geboorte, doop.

Scheltema (J.), Nederlandsche volksgebruiken bij het vrijen en trouwen. *Mengelw.* IV. c. 1.

Ook afzonderlijk uitgeg. o. d. titel:

—— Volksgebruiken der Nederlanders bij het vrijen en trouwen. Utr., J. G. van Terveen en Zn. 1832. 8°.

Het vrijen en trouwen. *Oude Tijd.* 1869. 72 en verder; 1870. 22 en verder.

Reiffenberg, **Usage** d'embrasser les dames (omhelzen in plaats van zoenen). *Nouv. Arch.* VI. 284.

Bynkershoek (C. van), De sponsalibus minorum in Hollandia. *Quaest. Jur. Priv.* 210.

Limburg Brouwer (van), Een zoete belofte (trouwbelofte) van 1582. *Ned. Spect.* 1871. 146.

Feith (H. O.), Ontslag van eene trouwbelofte. *Bijdr. Gesch. Gron.* III. 73.

Een volksgebruik bij het ten huwelijk vragen. *Geld. Volks-Alm.* 1839. 169.

Eene bruidopeisching te O. in Drenthe. *Dr. Volks-Alm.* 1837. 159.

Reddingius (G. B.), Over het trouwen en bruiloft houden. Gron., W. Zuidema. (z. j. 1804.) 8°.

Huwelijksplegtigheden. *v. d. Monde, Tijds.* VI. 397.

Huwelijk (wetgeving en gebruiken onder de Republiek). *Nav.* IX. 307; X. 189.

Vorstelijke huwelijken. *v. Hasselt, Geld. Oudh.* I. 120. *Maandw.* I. 439; II. 288.

Duys (P.), Een huwelijk (van Arnoldus Geesteranus) op Loevestein. *Tijdschr.* 1861. III. 173.

Hattink (R. E.), Formaliteit bij een huwelijk. *Bijdr. Gesch. Over.* II. 225.

Eene bruiloft in de omstreken van Borculo. *Geld. Volks-Alm.* 1836. 36.

Scheer (D. H. van der), Eene bruiloftviering te D. *Dr. Volks-Alm.* 1838. 145.

Bijdrage tot de geschiedenis der bruiloften in Drenthe. *Ibidem.* 1840. 57.

Een bruiloftsfeest 1652. *Oude Tijd.* 1869. 277.

Bruiloftsgeschenken. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 313.

Huwelijk tusschen hervormden en R. Catholieken. *Oude Tijd.* 1869. 343.

Mariage des Catholiques devant les ministres Protestants du pays d'Outre-Meuse. *Public. Soc. Limb.* VIII. 1871. 434.

Piccardt (S.), Kerkelijke bepalingen in Zeeland, omtrent het huwelijk, uit den aanvang der XVIIe eeuw. *Zeeland.* 1856. 133.

Wolters (W. P.), Op eene bruidspartij in de Diemermeer. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1881. 71.

Hall (M. C. van), Onderzoek, of in de Nederlanden vóór, in en na den tijd van de Groot de gewoonte heeft plaats gehad, om wanschapenen geboorten te smoren. *Regtsg. Verh.* I.

Aa (A. J. van der), Het kraamkloppertje. *Z. en N.-Holl. Volks-Alm.* 1845. 177.

Het kraamkloppertje. *Oude Tijd.* 1870. 200.

Gewoonte der Zuidlaarder vrouwen bij het houden of bezoeken der kraamvisites. *Dr. Volks-Alm.* 1844. 114.

Feith (H. O.), Ceremonieel bij de geboorte van een prins en eene prinses. *Bijdr. Gesch. Gron.* III. 278.

Magnin, Oud-Drentsche kindelbieren, kinderbieren of kraambieren. *Dr. Volks-Alm.* 1838. 165.

Pillegift. *v. Hasselt, Geld. Maandw.* II. 320.

Dodt van Flensburg (J. J.), Pillegift der Staten van Holland enz. voor Willem van Oldenbarneveld in 1590. *v. d. Monde, Tijds.* 2e S. II. 157.

Pillegiften bij den doop van prins Willem V. *Ned. Jaarb.* 1748. 351.

Moll (W.), Het wegen van kinderen en volwassenen in de kerken. *Stud. en Bijdr.* III. 190.

Wijbrands (Aem. W.), Het wegen van kinderen en volwassenen in de kerken. *Stud. en Bijdr.* III. 341.

BEGRAFENIS.

Gestorvene heeren en vrouwen; grafplaats; begraafnis; vorstelijke rouw; begangenis; erfmis. *v. Hasselt, Geld. Oudh.* I. 261, 511. *Geld. Maandw.* I. 35, 37; II. 301.

Alkemade (Corn. van), Inleidinge tot het ceremonieel ende plegtigheden der begraavenissen, en der wapenkunde: uit deszelfs oorspronkelijkheid aangewezen en opgeheldert. Delft, Andr. Voorstad. 1713. 8°. met kopergrav.

Krap Azn. (J.), Het drukkende, schadelijke en nutteloze van het grootste deel der begrafenisplegtigheden en rouwdragten in ons vaderland. Dordr., de Leeuw en Krap. 1792. 8°.

Begrafenissen. *v. d. Monde, Tijds.* VII. 53.

De begrafenis. Twee laatste schetsen uit de pastory te Mastland. Tot aanvulling van den eersten, tweeden en derden druk, afzonderlijk uitgegeven. Schoonhoven, S. E. van Nooten. 1849. 8°.

Blommaert (J. Ph.), Nederlandsche begravingswijze en grafsteden. Gent, 1857. 8°. met pltn.

Doorninck (J. I. van), Gebruik bij begrafenis. *Bijdr. Gesch. Over.* 1. 189.

—— Paepsche superstitien omtrent de »begravinge der dooden." *Ibidem.* IV. 261.

Benthem Reddingius (G.), Iets over de zorg der inwoners van Drenthe voor hunne dooden. *Dr. Volks-Alm.* 1839. 131.

Groeven of uitingen; of oud-Drentsche begrafenissen en begrafenismaaltijden. *Ibidem.* 1840. 155.

Drentsche gebruiken bij sterfgevallen en begrafenissen door R. *Ibidem.* 1842. 139.

Eene boerenbegrafenis te Doornspijk. *Geld. Volks-Alm.* 1846. 161.

Schotel (G. D. J.), Begrafenis van een president-burgemeester te Dordrecht in de XVIIIe eeuw. *Vad. Lett.* 1849. II. 377.

Gebruiken bij 't sterven en begraven te Giethoorn, door X. *Overijss. Alm.* 1847. 263.

Feith (H. O.), Aanteekeningen uit de provinciale Groningsche synodale handelingen betreffende begrafenis, uitigsten, kindelbieren enz. *Bijdr. Gesch. Gron.* 1. 134, 138, 143, 254, 272; II. 30, 68, 162; III. 313.

Uitstel eener begrafenis te Groningen uit hoofde der zonsverduistering. *Ned. Jaarb.* 1748. 648.

Ordonnantie op de begrafenissen te Haarlem. *Ibidem.* 1748. 1212; 1749. 92.

Ordonnantie op het stuk der begrafenissen te Kampen. *Ibidem.* 1749. 181.

Onkosten eener begrafenis en uitvaart te Leiden, in het jaar 1715. *Kist en Moll, Arch.* III. 281.

Brief over het verzuim van zekere plegtigheid te Rotterdam gebruikelijk bij het begraaven van een leeraar (in het koor, maar eerst het lijk voorbij de predikstoel te dragen en daar even neer te zetten) en de gevolgen daarvan. *Denker.* I. 1764. 105.

Begrafenissen te Utrecht in 1729. *Vermeulen, Tijds.* I. 212.

Begrafeniskosten van Nederlanders buitenslands. *Nav.* 1862. 203.

Hasselt (G. van), Begrafenis eens zelfmoordenaars. *Geld. Maandw.* II. 198.

Gouw (J. ter), De pelt of het lijkkleed. *D. War.* VI. 1.

Ontdekking van oude houten doodkisten aan het zeestrand te Domburg. *Ned. Jaarb.* 1749. 159.

Meer (D. H. van der), Geschiedkundig onderzoek naar den tijd, in welken de steenen doodkisten in Friesland gebruikt zijn geworden. *Fr. Volks-Alm.* 1842. 36.

Geer (J. J. de), Over eene tufsteenen doodkist in 1846 te Jutphaas gevonden. *Letterb.* 1847. I. 274.

Steenen doodkisten te Maastricht gevonden. *Hist. Gen. Kron.* 3e Jg. 145.

Nog zes sarkophagen te Maastricht gevonden benevens andere steenen doodkisten. *Letterb.* 1847. I. 319.

Schaepkens (A.), Tombeaux chrétiens (à St. Pierre près de Maestricht). *Ann. de l'Acad d'Arch.* VII. 408.

Dirks (J.), Jetons de présence aux funérailles, etc. des quartiers de la Haye. *Rev. Num. Belg.* 1859. 492.

—— De 's Gravenhaagsche buurt- of begrafenispenningen. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 199; II. 75.

Zwaluwenburg (J. van), Over de groevenmalen bij begrafenissen in 't Oldebroek op de Veluwe. *Geld. Volks-Alm.* 1840. 85.

Gouw (J. ter), Eene oudheidkundige verhandeling over den aanspreker. *Holland. Alm.* 1865. 131.

Ordonnantie op de bidders en bidsters te 's Gravenhage. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 179.

Toezicht op doodsadvertentiën. *Oude Tijd.* 1869. 357.

Kluit (A.), Oratio de superstitioso et pernicioso in templis et urbibus sepeliundi ruti. Mediob., 1776. 4°.

—— Inwijdingsrede over den bijgeloovigen oorsprong en schadelijke gevolgen van 't begraven in kerken en steden. Middelb., 1777. 4°.

Water (J. W. te), Verhandeling over het begraven der lijken in de steden en kerken. *Verh. Z. Gen.* IV. 629.

Leeuwen (J. D. van), Over het begraven der lijken in de steden en kerken. *Ibidem.* XII. 3.

Terne (C.), Over het begraven der lijken in de steden en kerken. *Ibidem.* XII. 87.

De geschiedenis en de betrekkelijke lof van het begraven in de kerken. *Maandschr. Christ.* 1827. 577.

Wat staat ons Nederlanders thans te doen, nu wij begraafplaatsen hebben in het open veld? *Vad. Lett.* 1829. II. 262.

Geuns (van), Over het begraven buiten Amsterdam. *Ibidem.* 1827. II. 262.

Kool (J. A.), Over het begraven te Amsterdam. *Lubach, Schat der Gezondh.* 1861. 341.

Horst (J. J. van der), Kerkhof te Amstelveen, 8 Juni 1450. *Bijdr. B. Haarl.* II. 193.

Visser (J.), Grafsteden ontdekt bij de verbetering der Fransche kerk te 's Gravenhage. *Overijss. Alm.* 1844. 5.

Hooft van Iddekinge, De voormalige hofkapel te 's Gravenhage als begraafplaats. *Ned. Spect.* 1879. 191.

Allard (H. J.), De catacomben te Guelhem onder Bergh-Terblijt. *Volks-Alm. Kath.* 1877. 71.

Brink (H. J. van den), Begraafplaats der R. K. Gemeente te Rotterdam met kapel. *Bouwk. Bijdr.* 1875. XXI. 289.

Waterreus (J.), De katholieke begraafplaats, met een lijst der ingezegende begraafplaatsen in de bisdommen Utrecht en Haarlem. *Volks-Alm. Kath.* 1865. 24.

Stolk (C.), Het Sint Aagte-Bergje onder Veur, Katholieke begraafplaats der parochie Leijdschendam. *Bijdr. B. Haarl.* II. 66.

Bisschop (W.), De academische lijkredenen. *Letterk. Meded.* 1866. 72.

Graftombes in Germaanschen smaak en in dien der renaissance. *Hist. Gen. Kron.* 7e Jg. 110.

Begrafenisfondsen in Nederland. *N. Weekbl. v. Geneesk.* IV. 216.

BEDRIJF.

In 't algemeen.

De Oeconomist of verzameling van staatstukken, verhandelingen en berigten, betreffende den landbouw, de fabrijken, den koophandel en de zeevaart. Amst., J. Allart. 1798. 8°.

Verschillende statistische opgaven en bijdragen omtrent handel, scheepvaart, nijverheid en landbouw hier te lande. *Econ.* passim.

Lothes (P. W.), Overzigt over de tegenwoordige gesteldheid van het voornaamste gedeelte van het Nederlandsch volksbestaan. *v. d. Monde*, *Tijds.* V. 134.

Alstorphius Grevelink (P. W.), De tegenwoordige klagten over verval van nijverheid, duurte en armoede. *Sloet's Tijds.* II. 74.

Onze politie-reglementen in betrekking tot den nationalen arbeid. *Ibidem.* IV. 377.

Graaff (M. H. de), Landbouw, fabriekwezen en koophandel in Nederland of beschouwing van de meest gepaste middelen voor de welvaart van Neêrl. ingezetenen en vermindering der armoede. Leeuw., D. Meindersma Wz. 1845. 8°.

Alstorphius Grevelink (P. W.), Eén Nederland, één algemeen volksbelang. *Tijds. v. Nijverh.* XIII. 400.

Fijnje (H. F.), Beschouwingen over den toestand van Nederland in betrekking tot zijnen handel, landbouw en nijverheid. Utrecht, van Heyningen en Post Uiterweer. 1849. 8°.

Buddingh (D.), Jaarberigten van algemeene statistiek voor landbouw, handel en nijverheid. Haarl., A. C. Kruseman. 1848—57. 7 stukken. 8°.

— — Mededeelingen betreffende de algemeene statistiek voor landbouw, handel en nijverheid. 1848—51. Haarl., A. C. Kruseman. 1851. 8°.

— — Nieuwe statistieke mededeelingen betreffende den landbouw, handel en nijverheid in Nederland enz. 1851—56. Haarl., A. C. Kruseman. 1857. 3 afl. 8°.

De Volksvlijt. Tijdschrift voor nijverheid, landbouw, handel en scheepvaart. Uitgegeven door de »Vereeniging voor Volksvlijt." Redact.: J. A. van Eijk en W. C. H. Staring. Amst., Bureau Volksvlijt. 1854—1882. 8°. 1e—29e jaargang met bijblad. 8°.

Uitsluitend voor de leden verkrijgbaar.

Nieuw tijdschrift gewijd aan alle takken van volksvlijt, nijverheid, landbouw, mijnwezen, handel, spoorwegen, telegraphie en scheepvaart. Onder redactie van S. Bleekrode. Rott., Hoog en Trenité. 1851—1861. 1e—3e jaarg. en 1 supplem. afl. (Opus posthumum). 8°. met pltn.

De Nederlandsche Industriëel. Weekblad voor nijverheid, koophandel en scheepvaart. 's Gravenh., H. L. Smits. 1862—1886. fol.

De Locomobiel. Weekblad gewijd aan de belangen van de fabrieks- en landbouwnijverheid en van den handel. 's Hage, Mouton en C°. 1887. 1e jaarg. 4°.

Overzigt der naamlooze vennootschappen volgens de patentregisters over de jaren 1861/62—1880/81. Uitgeg. door de Vereeniging voor de statistiek in Nederland. 's Hage, H. L. Smits. 1882. 8°.

Muller (P. N.), De Nederlandsche naamlooze vennootschappen. *Econ.* 1882. II. 881; 1883. I. 499.

De Nederlandsche vennootschappen. Mededeelingen betreffende haar oprichting, verlenging, ontbinding, doel, bevoegdheid der vennooten, enz. 1882. Amst., M. M. Olivier. 1882—1884. 12 Nrs. fol.

Deze uitgaaf is niet voortgezet.

De Nederlandsche naamlooze vennootschappen, door A. H. van Nierop en E. Baak. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 8°.

Verschijnt sedert 1884 jaarlijks.

Landbouw.

In 't algemeen.

Memorie over den landbouw en de veefokkerij in het koningrijk der Nederlanden. 's Bosch. 1830. 8°.

Hall (H. C. van), Opmerkingen over den vaderlandschen landbouw. *Vriend d. Vad.* 1832. VI. 275.

Wttewaall (G.), Toestand van den landbouw in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* 1833. I. 48.

Hall (H. C. van), Verhandeling over de hulpmiddelen ter verbetering van den landbouw in ons vaderland. *Ibidem.* 1843. VII. 1.

—— Wat is er tot nu toe geleverd aangaande eene beschrijving van den Nederlandschen landbouw. *Ibidem.* 1844. VIII. 222.

Kops (J.), Overzigt van den staat der voornaamste gewassen in Nederland geteeld in 1806—1828. Utrecht. 1841. 2 stn. 8°.

Bouman (J.), Bijdragen tot de vaderlandsche landhuishoudkunde. Purmerend, J. Schuitemaker. 1844—47. 4 stn. 8°.

Hall (H. C. van), Bijdragen tot de statistiek van den Nederlandschen landbouw. *Tijds. v. Nijverh.* 1846. X. 172.

Holland — its rural industry and its drainage. *Ed. Review.* 1847. 419.

La Hollande, ses polders, son système de dessèchement, son industrie agricole. *Revue Britt.* 1847. 591. (Vertaling van het voorgaande.)

Bergsma (C. A.), Waaraan heeft de landbouw in Nederland behoefte? *Gen. v. lb. en krdk.* 1847. I.

Staring (W. C. H.), De landbouw op de Nederlandsche zandgronden. *Med. d. Ov. Ver.* 1848. *Geld. Maats. v. Lb.* 1848. 1. *Lhh. C.* 1848. N°. 32. *Vr. v. d. Lm.* 1849. 283, 333.

Hora Siccama (J.), Neêrlands grond en beschaving in verband beschouwd. *Alg. Lett. Maandschr.* 1848. 333.

Staring (W. C. H), Algemeen overzigt over den Nederlandschen landbouw in zijnen tegenwoordigen toestand. *Lhh. C.* 1849. N°. 7, 10.

Kops (J.), Redevoering over den Noord-Nederlandschen bodem. *Mag. v. Landb.* 1850. I, 88.

Staring (W. C. H.), Alphabetische naamlijst van Nederlandsche geschriften over landbouw, veeteelt, veeartsenijkunde, houtteelt en tuinbouw. Utrecht. J. H. Siddré. 1851. 8°.

Beknopt overzigt: I van de soorten van gronden, die in Holland worden aangetroffen; II van de bemesting; III van de werktuigen tot bearbeiding van den grond bij den Hollandschen landbouw in gebruik. *Med. en ber. Holl. Mij.* 1851. 79.

Dijkema (H. D.), Bijdrage tot de meer algemeene verspreiding van de kennis der meeste belangrijke verbeteringen, welke sedert de laatste jaren in de vaderlandsche landhuishouding zijn in gebruik gekomen. Groningen. 1852. 8°

Schilthuis (U. G.), De verhouding van den landbouw tot den bodem en de bevolking, den toestand van de landbouwende klasse in Nederland en de verbeteringen daarin mogelijk en wenschelijk. *Holl. Maats. d. Wet. Lett.* 1853. II. 1.

Bijdragen tot de landbouwstatistiek. *Sloet Tijds.* 1855. XI. 187.

Cordes (J. W.), De inoogsting en zuivering der voornaamste granen met betrekking tot den Nederlandschen landbouw. *Vr. v. d. Lm.* 1855. 321, 385.

Enklaar (E. C.), Bijdragen tot de statistiek van den landbouw. *Ibidem.* 1855. 181, 744.

Hall (H. C. van), Groote veranderingen in de landhuishoudkunde van Nederland, in de laatste zestig jaren kortelijk geschetst. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1856. 1.

Wttewaall (J.), De rivierpolders in Nederland. *Lb. C.* 1857. N°. 8, 9, 16.

Staring (W. C. H.), Landbouwverbetering in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1857. 135. *Geschr. v. d. alg. Kon. Lb. Vereen.* (afdruk uit bovenstaand tijdschrift). 1857. 8°. *Vr. v. d. Lm.* 1857. 641, 705.

Koenen (H. J.), De Nederlandsche boerenstand historisch beschreven. Haarlem. A. C. Kruseman. 1858. 2 dln. 8°.

Hall (H. C. van), Verdere vooruitgang in den Nederlandschen landbouw. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1859. 1.

Bouman (J.), Iets over den landbouw en de landbouwers in Nederland. *Bgdm.* 1859. 177.

Staring (W. C. H.), Schoolkaart voor de natuurkunde en de volksvlijt in Nederland. Haarlem. A. C. Kruseman. 1860. 15 bladen fol.

Courcy (C. de), Voyage dans le nord de l'Allemagne, la Hollande et la Belgique. Paris. 1860. 8°.

Burn (R. S.), Notes of an agricultural tour in Belgien, Holland and the Rhine. London. 1861. 8°.

Witkamp (P. H.), Gemiddelde graanprijzen in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1861. 35.

J. C. R. Iets over den tegenwoordigen toestand van den landbouw in Engeland en Nederland. *Econ.* 1862. 65. 105.

Nederland door vreemdelingen beschouwd. *Weekbl. v. Haarl.* 1863 n°. 11. 12. 14. 21. 23. 24. 26. 27. 31.

Laveleye (E. de), L'économie rurale en Néerlande. Scènes et souvenirs d'un voyage agricole. *Revue d. d. Mondes.* 1863. XLVII. 267; XLVIII. 99; 1864. XLIX. 302; L. 655. *Feuille du cult.* 1864

Amersfoordt (J. P.), Een paar blikken uit den spoorwagen. *Lb. C.* 1864 n°. 3.

Laveleye (E. de), De landbouw in Nederland. Tooneelen en herinneringen eener landbouwreis. *Econ. Bijbl.* 1864. 133. 330. 345.

De Nederlandsche landbouw (vertaling van E. de Laveleye: L'économie rurale en Néerlande uit Feuille du Cultivateur). *Mag. v. landb.* 1864. 216, 225, 321, 367. 1867; 73.

Urquhart (P.), Redevoering, gehouden te Town-hall 24 Oct. 1864 (over Nederlands dijken, droogmakerijen, landbouwkolonien enz.). *The Banffshire Journal* 25 Oct. 1864. *Sloet Tijds.* 1865. XXV. 265.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Het oordeel van eenen vreemdeling over Nederland. *Lb. C.* 1864 n°. 49.

Laveleye (E. de), La Néerlande. Etudes d'économie rurale. Précédé du rapport de M. Léonce de Lavergne sur l'économie rurale de la Belgique. Paris. Librairie internationale etc. 1865. 12°.

Lavergne (L. de), Economie rurale de la Néerlande (de Laveleye). *Journ. d'agr. prat.* 1865. II. 337.

—— Rapport lu à l'Académie des sciences morales et politiques sur l'économie rurale de la Néerlande. Paris 1865. 8°.

Boeke (Jb.), Een blik op den Nederlandschen landbouw (uit E. de Laveleye's Economie rurale en Néerlande). *Gids.* 1866. 423.

De landbouw van onze poldergronden en droogmakerijen. *Weekbl. v. Haarl.* 1866. n°. 22.

Landbouw in de veenstreken. *Ibidem.* 1866 n°. 30.

Boone (F. A.), De landbouwkunst in de Nederlanden. Noord-Nederland. Naar het Fransch van Emile de Laveleye. Gent. Willem Rogghé. 1867. 8°.

Amersfoordt (J. P.), Onderzoek naar den staat van den landbouw, ingesteld op last van den keizer van Frankrijk. *Lb. C.* 1868 n°. 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32.

Risler, Situation de l'agriculture dans quelques parties de l'Europe, d'apres l'enquête agricole. (Pays-Bas.) *Journ. de l'agric.* 1869. IV. 382.

Staring (W. C. H.), Landbouwkaart van Nederland, behelzende, behalve den landbouw, ook de grenzen der gemeenten en hare bevolking. Schaal 1: 200.000. 6 bladen. 's Hage. J. Smulders en C°. 1869.

—— Natuurkunde en volksvlijt van Nederland, strekkende ter verklaring der kaarten voor aardkunde, landbouw, nijverheid, weërkennis en waterstaat. Amsterdam. C. L. Brinkman. 1870. 8°.

—— Overzicht van den landbouw van Nederland. Amst. C. L. Brinkman. 1870. 8°.

—— De Nederlandsche landbouw. *Alm. v. d. Ned. Lm.* 1870. 1871.

—— Oud nieuws over den Nederlandschen landbouw. Leiden. 1871. 12°.

Hall (H. C. van), Spreekwoorden en voorschriften in spreuken, betreffende landbouw en weërkennis. Haarlem. Kruseman. 1872. 8°.

Staring (W C. H.), Onze landbouwvereenigingen. *Alm. v. d. Ned. Lm.* 1874.

Sloet tot Oldhuis (B. W. A. E.) en W. J. D. van Iterson, Proeve eener opgave van bouwstoffen voor eene geschiedenis en statistiek van den Nederlandschen landbouw. 's Gravenhage. Martinus Nijhoff. 1874. 8°.

Kuyper (J.), Kaart van de statistiek van Nederland. Landhuishoudkundige afdeeling. Leeuw. Hugo Suringar. 1875 plano.

Waring Jr. (G. E.), Dutch farming. *Scrib.* 1876. X. 195.

Over de cultuur in veenkoloniën. *Lb, C.* 1876. n°. 52.

Dussen (F. W. van der), Indrukken op eene landbouwreis door Nederland. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 265.

Kuyper (J.), Nederlands toestand. Een overzicht van Nederlands hulpbronnen, met name ten opzichte van landbouw, handel en nijverheid, ten dienste van allen, die belang stellen in de welvaart van het vaderland. Rotterdam. Nijgh en van Ditmar. 1877. 8°.

Amersfoordt (J. P.), Het beheer der domeinen. *Weekbl. v. not. en reg.* 1878. n°. 440. *Lb. C.* 1878. n°. 53.

Pesch (F. J. van), Beknopte handleiding tot de kennis van den Nederlandschen landbouw. Amst. C. L. Brinkman. 1881. 8°.

Klooster (J. A. ten), Landbouwkaart van Nederland voor schoolgebruik. Leiden. P. Engels en Zoon. 1881. 72×84 cm. binnenrands, in twee bladen.

Löhnis (F. B.), Een belangrijk rapport. (oordeel van een Engelschman over den Nederlandschen landbouw). *Econ.* 1881. II. 1028.

V(isser) v(an) H(azerswoude) (D.), De landbouw in Engeland en in Nederland. *Holl. Mij. v. lb. Maandbl.* 1881. n°. 10.

Wat in Nederland van Regeringswege betaald wordt voor veeartsenijkunde, land-, bosch- en tuinbouw. *Lb. C.* 1883. n°. 81.

Voorheen en nu. *Weekbl. v. Haarl.* 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 14.

Eenige nieuwe gegevens betreffende Nederland. (Oppervlakte, Meteorologie). *Tijds. Aardr. Gen.* 1885. I. 295, 296.

Nog eenige nieuwe gegevens betreffende Nederland. (Indeeling van den bodem). *Ibidem.* 1885. II. 407.

Cappelle (H. van), 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht. *Eigen Haard.* 1880. 392, 400, 408.

Wirtz (A. W. H.), 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht. *Agricultura.* 1884. 9. 33. 49.

H. B. De Rijkslandbouwschool te Wageningen. *Alm. v. Lb. en Veek.* 1879. 73.

Harting (Paul), De Rijks-landbouwschool te Wageningen. *Eigen Haard.* 1880. 450. 461.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), De Rijkslandbouwschool te Wageningen. *Ibidem.* 1882. 316.

Rijks-landbouwschool te Wageningen 1876—1880. Jaarcijfers over 1881 en vorige jaren 1882 n°. 1. *Lb. C.* 1882. n°. 41.

Salverda (M.), L'Institut agricole de l'État à Wageningen. *Agricultura.* 1884. 8.

's Rijksveeartsenijschool te Utrecht. Rijkslandbouwschool te Wageningen. Het programma van het leerjaar, jaarlijks verschijnende en opgenomen in de Landbouw-courant van ieder jaar.

Kon. Ned. Tuinbouwschool »Linnaeus" 1871—1880. Jaarcijfers over 1881 en vorige jaren. 1882. n°. 1. *Lb. C.* 1882. n°. 42.

Het landbouw-onderwijs op de beide scholen te Kampereiland en op die te Brunepe. *Ibidem.* 1882. n°. 94.

Pesch (F. J. van), Het proefstation te Wageningen. *Lb. C.* 1881. n°. 3. *Maandbl. v. d. Ned. Lb.* 1881. 12.

Proefstation der Rijks Landbouwschool te Wageningen. *Agricultura.* 1884. II.

Mayer (Adolf), Proefstation der Rijkslandbouwschool. *Lb. C.* 1884. n°. 44, 46.

Methoden van onderzoek, gevolgd aan het Proefstation der Rijkslandbouwschool te Wageningen. *Ned. Staats C.* 27 Dec. 1884. *Lb. C.* 1885. n°. 2, 3.

Vereenigingen voor land- en tuinbouw en aanverwante vakken in Nederland. *Lb. C.* 1882. n°. 1.

Vereeniging »Nederlandsch Landbouw-Comité." Koninklijk goedgekeurde statuten. *Ned. St. C.* 11 Juli 1885. *Lb. C.* 1885. n°. 59.

Kops (J.), Jaarlijksche staat van den landbouw in het koningrijk der Nederlanden. 's Hage. 1806—1808. 8°.

—— Hetzelfde in: *Kops Magaz.* 1808—1810. IV—VI.

Vervolgd door: Berigten van leden correspondenten in *Ned. Huish. Maatsch. L.* 1806—1816. I—VIII.

Uittreksels uit berigten van leden correspondenten en departementen in *Ibidem.* 1817—1828. IX—XX.

Uittreksels uit berigten van leden correspondenten en van de provinciale commissiën van landbouw in *Ibidem.* 1829—1835. XXI--XXVII.

—— Register op hetzelve over de jaren 1814—1828. Utr. 1832. 8°.

Algemeen verslag wegens den staat van den landbouw in het koningrijk der Nederlanden, opgemaakt door eene commissie uit de *Ned. Maatsch. v. Nijverk.* 1829—1859.

—— Register op hetzelve, over de jaren 1829—1839. Haarlem. 1841. 8°.

Verslag over den Landbouw in Nederland. Opgemaakt op last van den minister van waterstaat, handel en nijverheid. 1851—1885. 's Gravenh., Gebr. van Cleef. 8°.

Statistiek van den landbouw, tuinbouw, veeteelt, verveening enz. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1849—1861, alle jaarg.

De provinciale jaarverslagen van den landbouw, de verslagen van hoofdbesturen van maatschappijen of vereenigingen voor den landbouw, van de Maats. v. Weldadigheid in mededeelingen en berigten, jaarboekjes, almanakken of andere eigene organen; 's Rijks-veeartsenij- en de Rijks-landbouwschool, de vereeniging »Nederlandsch Landbouw-Comité, de stamboeken, het Proefstation enz. in landbouwcouranten en tijdschriften.

NOORD-BRABANT.

van W., Description de la Campine. *Journ. d'Agric. et des man.* 2e série. II.

Lebon, Lettre relative à un mémoire sur la Campine. *Ibidem.* 2e série. III.

Remarques sur une description de la Campine. *Ibidem.* 2e série. IX. X.

Court (P. E. de la), De Peel en bedenkingen over denzelven. 's Hage. 1841. 8°.

Iets over de Peel. *N.-Brab. volks-alm.* 1843. 15.

Hermans (C. R.), Beredeneerd overzigt der landbouwkundige schriften betrekkelijk de provincie Noord-Brabant. 's Bosch. H. Palier en Zoon. 1845. 8°.

Voort Pieck (L. v. d.) en M. Kuijl, Statistiek van Noord-Brabant, volgens de uitkomst van het kadaster. Maastricht. 1845. fol.

Martini van Geffen (A.), Zedelijke en materiële toestand der arbeidende bevolking ten platten lande. Nopens Noord-Braband. Versl. V. *Lhhk. Congr.* Leiden. 1850. 100.

S., Statistieke opgaven van den landbouw en veestapel, in het arrondissement Breda. *Jaarb. d. M. v. Lb. en Veet.* 1855 en volg.

B., Eenige opmerkingen over den landbouw in Noord-Brabant. *Bgdm.* 1862. 283.

Vorsterman van Oijen (C. J.), Verslag omtrent de afwatering der landen in Noord-Brabant. *Hand. d. Kon. Lb. Vereen.* 1862. 287.

V(orsterman) v(an) O(ije n) (C. J.), Zes kleine mededeelingen uit de Meijerij. *Lb. C.* 1863. n°. 31.

—— Twee aanteekeningen uit de Meijerij van 's Bosch. *Lb. C.* 1863 n°. 37.

Uit Noord-Braband. Korte beschrijving van den landhuishoudelijken toestand van de kleipolders in de Baronnie van Breda. *Weekbl. v. Haarl.* 1864. n°. 47, 52. 1865 n°. 3, 8, 16.

Iterson (W. J. D. van), Schets van de landhishouuding der Meijerij. 's Bosch. W. C. van Heusden. 1868. 8°.

Vorsterman van Oijen (C. J.), Uit Moergestel. *Lb. C.* 1871. n°. 6.

Hall (H. C. van), De Meijerij van den Bosch. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. XXXIII. 221.

Een Leek. Californie in Nederland. (de Peel). *Ned. Nieuws- en Adv. bl.* 15 Febr. 1872. *Lb. C.* 1872 n°. 23.

A. (T. v.), Schetsen van het landbouwersbedrijf in de oostelijke Meijerij. *Bijbl. Lb. C.* 1873. 17, 33, 127. (met 2 afb.).

Vries (Hugo de), De Peel. *Onze tijd.* N. R. 1874. I. 88.

Coolen (W. A.), Het Helenaveen. *Econ.* 1874. I. 573. *Platteland.* 1875. n°. 46. 47. 48. 49.

Bosch (G.), Helena-veen. *Eigen Haard.* 1876. 6. 12.

Borch (van der) genaamd van Rouwenoort, De landbouw in de polders van Noord-Brabant. *Lb. C.* 1878 n°. 7.

—— De toestand van den landbouw in den omtrek van Zevenbergen, einde Mei 1878. *Ibidem.* 1878. n°. 47.

Een bezoek aan Vlijmen en Nieuwkuyk. *Ibidem.* 1882. n°. 80.

Bosker (H.), De Princepeel. *Agricultura.* 1884. 182.

—— Iets over de Princepeel. *Lb. C.* 1885. n°. 90, 91.

GELDERLAND.

Nijhoff (Is. An.), Statistieke beschrijving van Gelderland, uitgegeven door de commissie van landbouw in dat gewest. Arnhem. Is. An. Nijhoff. 1826. 8°. met 2 pl. en tab.

Heldring (O. G.) en R. H. Graadt Jonckers, De Veluwe. Arnhem. 1841. 8°.

Sloet (J. A. J.), Proeve eener statistiek der heidevelden op de Veluwe. *Sloet Tijds.* 1842. I. 25.

Hoenderlo op de Veluwe. *Ibidem.* 1843. II. 2e st. 237.

Heldring (O. G.) en H. G. Haasloop Werner, Wandelingen op de Veluwe. Arnhem. 1845. 8°.

De landbouw van Gelderland en de middelen om dien te verbeteren. *Vr. v. d. Lm.* 1846. 154.

Brakell van den Eng (F. L. W. van), Wat moet de Geldersche landman op den kleigrond doen, om zijne inkomsten te vermeerderen? Tiel. 1847. 12°.

Statistieke opgaven betrekkelijk den landbouw in Gelderland. *Lhh. C.* 1847. n°. 8.

Landbouw in den Bommelerwaard. *Geld. Maats. v. Lb.* 1847. 246.

Engelberts (E.), Schets der landhuishouding in een gedeelte van Maas en Waal. *Tijds. v. Nijverh.* 1847. XI. 402.

Groote boerderijen op de Veluwe. *Lhh. C.* 1848. n°. 1.

Sloet (J. A. J.), Statistieke landbouwkundige opgaven van Nederland, bijzonder op de Veluwe betrekkelijk. *Sloet Tijds.* 1848. IV. 9.

Fijnje (H. F.), De kwel. *Geld. Maats. v. Lb.* 1848. 153. *Lb. C.* 1867. n°. 20.

Dussen (J. G. H. van der), Vergelijking van twee bouwhoeven op den Veluwenzoom. *Lhh. C.* 1849. n°. 1.

Brakell van den Eng (F. L. W. van), Losse gedachten over den Gelderschen landbouw op de klei; gevolgd door aanteekeningen met aanmerkingen ten opzichte der werkzaamheden op de landhoeve den Eng in 1849, door H. A. Hanedoes. Tiel. 1850. 8°.

Staring (W. C. H.), Verslag wegens den toestand van den landbouw in Gelderland en dien van de Geldersche Maatschappij van landbouw, wegens de Hoofdafdeeling dier Maatschappij uitgebragt, in de algemeene vergadering, gehouden den 4 Junij 1850. *Lhh. C.* 1850. n°. 29, 31, 32.

G[empt] (B. t[e]), Iets over en in het belang van de rivierpolders, met name van het land tusschen Maas en Waal. *Ibidem.* 1850. n°. 14.

Hall (H. C. van), Schets van de bouwerij op het Grootoever, onder de gemeente Heerde bij Hattem gelegen met schets van den plattegrond. *Tijds. v. Nijverh.* 1851. XIV. 221. *Lhh. C.* 1850. n°. 30.

Monde (B. A. van der), De landbouw van Over-Betuwe. *Lhh. C.* 1850. n°. 49.

Wijking (J.), De landbouw van Over-Betuwe. *Ibidem.* 1851. n°. 1.

Sloet (L. A. J. W.), Bijdragen tot de kennis van Gelderland. I Grondgebied en bodem. II Water. III Polders. Arnhem. 1850, 1852, 1855. 3 dln. 8°.

Ridder (J. H. de), Uitstapje naar Hoenderlo. Leiden. 1851. 8°.

Bogaard (P. Th.), Verslag van den stoffelijken en zedelijken toestand der arbeidende volksklasse ten platten lande in het zuidelijk deel der provincie Gelderland. *Versl.* VI. *Lhhk. Congr.* Goes. 1851. 163.

Gempt (B. te), Maas en Waal. *Lb. C.* 1851. n°. 33; 1852. n°. 31; 1853. n°. 20, 36; 1854. n°. 14, 43; 1855. n°. 13, 29; 1856. n°. 18; 1857. n°. 8, 9.

Algemeene beschouwingen over den landbouw in de gemeente Ede. *Ibidem.* 1853. n°. 17.

Niftrik (W. J. W.), Het aanwenden van kleisponningen tegen de kwel. *Ibidem.* 1854. n°. 12.

Prins Sr. (Dirk), Opmerkingen over den Gelderschen landbouw. *Ibidem.* 1855. n°. 38.

Beaufort (A. J. de), Iets over de Geldersche vallei. *Ibidem.* 1855. n°. 45.

Verslag der commissie van verslaggeving in de afdeeling Oude IJssel. *Geld. Maats. v. Lb.* 1855. 67; 1856. 41, 157; 1857. 1; 1858. 242; 1859. 13; 1860. 22.

Sloet (J. A. J.), Situatie en beschouwing der heidegronden in 1842, door 's rijks domeinbestuur aan eenige gemeenten op de Veluwe verkocht. *Sloet, Tijds.* 1855. XI. 43.

Haasloop Werner G.), Geschiedkundig statistische wandeling in de gemeente Putten op de Veluwe. *Ibidem.* 1855. XI. 65.

Liese (A.), Overzigt van den landbouw in de gemeente Apeldoorn, over 1856. *Lb. C.* 1857. n°. 3.

De rivierpolders in Nederland. *Ibidem.* 1857. n°. 8, 9, 16.

Gempt (B. te), Rivierpolders in Nederland. Hunne gebreken en de middelen tot herstel. Haarlem. 1857. 8°.

Os (A. van), Beschouwingen, betrekkelijk den toestand van het polderdistrict Boemelerwaard, beneden den Meidijk. Gorinchem. 1861. 8°.

Verslag over den toestand der waterlossing in de afdeeling Oude-IJssel van de Geldersche Maats. van Landbouw. *Hand. v. d. Alg. Kon. Lb. Vereen.* 1862. 211.

Verslag over den toestand der waterlossing in de Geldersche vallei, opgemaakt door de afdeeling Neder-Veluwe der Geldersche Maats. van Landbouw. *Ibidem.* 1862. 219.

Dingemans (J. W.), De landbouw in den Bommelerwaard. Het ongunstig oordeel van den heer de Laveleye in de »Revue des deux mondes" getoetst aan de waarheid. *Bijbl. Lb. C.* 1864. 81.

Laveleye (E. de), Brief in antwoord op het stuk van den heer Dingemans. *Ibidem.* 1864. 111.

Van den IJsselzoom. *Weekbl. v. Haarl.* 1864. n°. 4, 6, 11, 15, 20, 24, 29, 32, 38, 43; 1865. n°. 7.

Van de Veluwe. *Ibidem.* 1864. n°. 5, 17, 22, 38, 47, 53; 1865. n°. 12, 17, 24, 32, 40, 50; 1866. n°. 11, 21, 46.

Uit de Betuwe. *Ibidem.* 1864. n°. 14, 30, 43; 1865. n°. 18.

Over de oorzaken van den woesten staat onzer heidevelden. Staat der heidegronden op de Veluwe, door de gemeenten aangekocht van het bestuur der domeinen. *Sloet Tijds.* 1865. XXV. 305.

Hartog (H. M.), Landhuishoudkundige beschrijving der Geldersche vallei. *Tijds. v. Nijverh.* 1866. XXIX. 73.

Tydeman (P. H.), De Overbetuwe. *Tielsche C.* 1865.

Het afsnijden van de kwel. *Lb. C.* 1867. n°. 21.

Het regt van klaauwengang en stoppelweide. *Ibidem.* 1867. n°. 51.

F. C. W. R., De ontwikkeling der Veluwe. *Econ.* 1868. I. 348.

Landbouw en waterstand. Rapport van het departement Doesborgh, tot het doen van opgaven der bezwaren, welke in het ressort van het dep. uit eene min gunstige verhouding van den waterstand voor den landbouw bestaan enz. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. XXXIII. 81.

De Veluwe. *Lb. C.* 1873. n°. 27.

De toestand der arbeiders ten platten lande. Verslag eener commissie uit de afd. Over-Veluwe der Geldersche Maats. v. Landbouw. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 308.

De toestand der arbeidende klasse (landbouw) in de afd. Neder-Veluwe der Geldersche Maats. v. Landbouw. *Ibidem.* 1877. 330.

Delen (J. J. H. van) en H. van Beers, Waterlossing in de polderdistricten »Rijk van Nijmegen" en »Maas en Waal." *Lb. C.* 1878. n°. 37.

Schober (J. H.), De toestand en de toekomst der Overveluwsche heidevelden. *Overvel. Weekbl.* 1879. *Lb. C.* 1879. n°. 75.

Geldersche vallei. *Utr. Dagbl.* 1879. *Lb. C.* 1879. n°. 88.

Uit de Graafschap, marken, klauwengang enz. *Arnh. C.* 9 Dec. 1880. 26 Jan. 14 Febr. 28 Maart 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 58.

L(untersche) T(uinbouwvereeniging), De boerderijen op de Veluwe. Barneveld. G. W. Boonstra. 1882. 8°.

De Betuwe. *Arnh. C.* Jan. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 33.

Hoe men in Over-Betuwe boert. *Lb. C.* 1885. n°. 18, 19.

ZUID-HOLLAND.

Le Francq van Berkhey (J.), Natuurlijke historie van Holland. Amst., IJntema en Tiboel 1769—1772. 4 dln. 8°. Leiden. P. H. Trap. 1805—1811. 5 dln. 8°.

Wttewaall (B. W.). Vischbemesting en verbouwing der veldvruchten te Rijnsburg. *Lhh. C.* 1848. n°. 4.

—— Over eendenkroostbemesting en de verbouwing van vroege peulvruchten te Roelof-Arendsveen. *Ibidem.* 1848. n°. 25.

Scholten Hz. (J. A.), Statistieke opgave en beschrijving van den Alblasserwaard en de Vijf-Heerenlanden. *Verh. Bat. Gen.* 1850. X. 113.

Wttewaall (B. W.), Het uitkleijen. *Lb. C.* 1852. n°. 4.

—— Landbouwkundige beschrijving der boerderijen langs den Rijn, van Leiden tot en met Bodegraven. *Lhh. C.* 1852. n°. 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 30, 32.

Grootegoed (H.), Bijdragen tot de kennis van den akker- en tuinbouw van het Westland, in Zuid-Holland. *Tijds. v. Nijverh.* 1853. XVI. 24.

Olden (E. van), De behandeling van gronden aan den duinkant in Zuid-Holland. Haarlem. A. C. Kruseman 1855. — *Lb. C.* 1856. n°. 6.

Wttewaall (B. W.), Iets over de teelt van koolsoorten, uijen, augurken enz. in de omstreken van Leiden. *Ibidem.* 1861. n°. 40.

Landbouw en waterstand. Rapport van het Departement Leiden tot het doen van opgaven der bezwaren, welke in het ressort van het dep: uit eene min gunstige verhouding van den waterstand voor den landbouw bestaan enz. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. XXXIII. 88.

De ongunstige toestand van het boezemwater in het Hoogheemraadschap van Delfland. *Ibidem.* 1879. n°. 49.

Waldeck (P. F. L.), Het Westland. *Agricultura.* 1884. 69.

A. (T. v.), De vleesch- en boterfabrieken in het spoelingdistrict. *Tijds. v. Nijverh.* 1885. XLVIII. 41. *Lb. C.* 1885. n°. 22.

NOORD-HOLLAND.

Backer (C.). Iets over Gooiland, de ontginning van hetzelve, en de regten van het domein als eigenaar en der gebruikers. Amst., J. Muller. 1838. 8°.

Bouman (J.), Gedachten en wenken betrekkelijk de landhuishoudkundige beschaving in Noord-Holland. *Vr. v. d. Lm.* 1839. 166.

—— Landbouwkundige beschrijving van een gedeelte van Noord-Holland. *Tijds. v. Nijverh.* 1839. V. 652.

Hoeufft (J. D.), Beschouwing der kadastrale uitkomsten in Noord-Holland. Haarlem. 1841. 4°.

Oosterhout (A. van) en N. Nelemans, Kaart van Gooiland, na de heideverdeeling van 1843.

Heldring (O. G.), De Anna-Paulownapolder. Amst. 1847. 8°.

K. Noord-Holland, ook met betrekking tot zijne nieuwe indijkingen. *Alg. Lett. Maandschr.* 1849. 1.

Berigten omtrent het koegras. *Lhh. C.* 1849. n°. 15, 48.

Bok (W.), De zedelijke en materiële toestand der arbeidende bevolking ten platten lande nopens Noord-Holland. — *Versl.* V. *Lhhk. Congr.* Leiden. 1850. 119.

Leeuw (J. C. de), Korte beschouwing van den toestand des Anna-Paulownapolders. Haarlem. 1851. 8°.

Ster (P. v. d.), Verbetering van het dras liggen der landerijen in den omtrek van Amsterdam. *Alg. Nijv. C.* 1851. n°. 49. *Lb. C.* 1851. n°. 3.

Bouman (J.), Iets over dijk- en polderbesturen. (de Beemster). *Lb. C.* 1851. n°. 49.

Wakker (P.), De kwijnende landbouw in den polder Westzaan. Purmerende. J. Schuitemaker. 1853. 8°.

Bouman (J.), Landbouw-geschiedenis en statistiek. *Lb. C.* 1854. n°. 13, 16, 18, 23, 29, 35, 39; 1855. n°. 4.

Gevers Deynoot (W. T.), Het eiland Wieringen. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1855. 354.

Schuitemaker (D.), Voorlezing, gehouden in de vergadering der Hollandsche maatschappij van landbouw, afdeeling Medemblik en omstreken. *Bgdm.* 1857. 179.

Bouman (J.), Bedijking, opkomst en bloei van de Beemster; voorafgegaan door eene beschouwing van den vroegeren toestand van Noord-Holland. Met portret in staal gegraveerd van Dirk van Oss, grondlegger van de Beemster en drie uitslaande kaarten. Purmerende, J. Schuitemaker. 1857. 8°.

Amersfoordt (J. P.), Het Haarlemmermeer. Oorsprong. Geschiedenis. Droogmaking. Wegen en vaarten. Wijze van bestuur van het waterschap. Cultuur van den grond. Twee voordragten, gehouden den 27sten November en den 4den December 1856 in de afdeeling Koophandel der Maatschappij Felix Meritis. Haarlem. A. C. Kruseman. 1857. 8°.

—— Een togtje in den Haarlemmermeerpolder. *Lb. C.* 1857. n°. 21.

Sloos (A. R.), Geschiedenis der inpoldering en beschouwing van Waard en Groet, in Noord-Holland, voorzien van eene kaart van dien polder. Amsterdam. J. Leendertz. 1858. 8°.

Clercq (C. E. de), Mededeeling aangaande den landbouw in den Haarlemmermeerpolder. *Versl. Nijv. Comp.* 1859. 79. *Tijds. t. bev. v. nijv.* XXII. 1859. 79.

Bouman (J.), De Noord-Hollandsche boer, en zijn stolp van vroegeren tijd. *Bgdm.* 1860. 231.

Pabst, Landbouw in de gemeente Haarlemmermeer. *Lb. C.* 1861. n°. 26; 1862. n°. 48; 1863. n°. 43.

Geschiedenis der inpoldering en bebouwing van Waart en Groet, in Noord-Holland. *Weekbl. v. Haarl.* 1862. n°. 13, 18, 19, 25.

Bouman (J.), Lijst van eenige woorden, die in Noord-Holland bij den landbouw nog in gebruik zijn, doch langzamerhand verouderen, en door nieuwe vervangen worden, nader omschreven en toegelicht. *Lb. C.* 1863. n°. 31, 34, 36, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 49, 52, 53.

Bosker (H.), Bijdrage tot de kennis van nieuw ingedijkte polders, ontleend aan den polder Nieuwland op Wieringen. *Bijbl. Lb. C.* 1864. 177.

Bouman (J.), Voorheen en thans. Een paar landbouw-schetsen, voorstellende twee vee-boerderijen, gelegen in een vruchtbaar gedeelte van Noord-Holland, met een tijdverschil van vijftig jaren. 1813—1863. *Lb. C.* 1864. n°. 44.

Landbouw-indeeling in Noord-Holland. *Weekbl. v. Haarl.* 1865. n°. 37.

Perk (A.), Over hout, jagt, veenen, schapenweiden, steenen graven, heideplaggen, tienden, bosschen, toestand en ontwikkeling in het Gooiland. *Hist. Gen. Werk.* 1866. N. Serie. V. 1.

Bosker (H.), De landbouw en veeteelt op het eiland Wieringen. Met kaart. *Bijbl. Lb. C.* 1869. 321.

Anna-Paulownapolder. *Purm. C.* 1869. *Lb. C.* 1869. n°. 10. *Weekbl. v. Haarl.* 1869. n°. 9.

Landbouw en waterstand. Rapport van het departement Haarlem tot het doen van opgaven der bezwaren, welke in het ressort van het dep. uit eene min gunstige verhouding van den waterstand voor den landbouw bestaan enz. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. XXXIII. 83.

Bouman (J.), Volksnamen ten platten lande bij ziekten en ongemakken van het vee, zoowel als in den gezonden toestand in Noord-Holland in gebruik. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 9.

—— Voorheen en thans. *Alm. v. lb. en veeh.* 1874. 14.

Leeuw (J. C. de), De tegenwoordige toestand van den Anna-Paulownapolder, beschouwd in verband met de indijking van het Wieringermeer. *Econ.* 1879. I. 269.

Vragen van de Koninklijk Engelsche Commissie voor Landbouw met de antwoorden gegeven op Badhoeve in Haarlemmermeer 1880. Opgemaakt door Borgesius uit Oude Pekela, onder toezicht van Mr. Amersfoordt. *Holl. M. v. Lb. Maandbl.* 1880. n°. 8.

Noord-Hollandsche boerderijen. *Prov. Gron. C.* 1 Aug. 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 63.

P. W., De Langendijk. *Holl. M. v. Lb. Maandbl.* 1883. n°. 1.

Bosker (H.), Uit den polder Nieuwland (eiland Wieringen). *Lb. C.* 1883. n°. 6.

P. B., Noord-Holland, door een Duitscher beoordeeld. *Holl. M. v. Lb. Maandbl.* 1883. n°. 3.

Bauduin (D.), L'ancien Y près d'Amsterdam. *Agricultura.* 1884. 51.

ZEELAND.

Notice sur l'agriculture de la Zélande en général, et de l'île de Walcheren en particulier. *Journ. d'agric. et des man*: 2e série. V.

Hertum (J. van), Landbouwkundige beschrijving van een gedeelte der provincie Zeeland, betreffende hoofdzakelijk de eilanden Walcheren, Schouwen, Zuid- en Noord-Beveland. *Tijds. v. Nijverh.* 1836. III. 171.

—— Beschrijving van de voornaamste werktuigen en gereedschappen bij den zeeuwschen landbouw en de veeteelt in gebruik. *Vr. v. d. lm.* 1847. 345.

Danckaerts (C. A. L.), Eenige beschouwingen over de landbouwstelsels in Zeeland. *Lhhk. C.* 1849. n°. 3.

Statistieke opgaven der provincie Zeeland. *Vr. v. d. Lm.* 1849. 414.

Staring (W. C. H.), Een verbeterde bouwerij in Zuid-Beveland. *Lb. C.* 1852. n°. 3.

Over den zedelijken en materiëelen toestand der arbeidende en dienstbare bevolking ten platten lande in de provincie Zeeland. *Sloet, Tijds.* 1852. VII. 209.

Landbouwstatistiek van Staats-Vlaanderen. *Lb. C.* 1856. n°. 1.

Vogelvanger (E.), Uitstapje van de leden der 12de afdeeling van de Zeeuwsche Maatschappij van landbouw. *Akkerbouw.* 1861. n°. 33. *Lb. C.* 1861. n°. 37.

Bezoek der leden van het 17de Nederlandsch landhuishoudkundig congres in den Wilhelminapolder. *Lb. C.* 1862. n°. 30.

Wilhelminapolder. *Econ.* 1862. 513.

Boeke (Jb.), Bezoek der leden van het 17de Nederlandsch landhuishoudkundig congres in den Wilhelminapolder 21 Juni 1862. *Verslag* XVII. *Lhhk. congres.* 1863. Middelburg. 318.

Verslag van het Hoofdbestuur der Zeeuwsche Maats. van landbouw en veeteelt omtrent de afwatering der landen. *Hand. d. Kon. Lb. Vereen.* 1862. 231.

Vogelvanger (E.), Verslag omtrent de afwatering der landen in de 12de afdeeling van de Zeeuwsche Maats. van landbouw. (Staats-Vlaanderen). *Ibidem.* 1862. 284.

V(ogelvanger) (E.), Rondrid in Zuid-Beveland. *Lb. C.* 1864. n°. 29.

De toestand van Zeeuwsch-Vlaanderen. *Sluisch Wkbl.* Mei 1864. *Lb. C.* 1864. n°. 30.

Mulder (L.), Het eiland Walcheren in de maand Julij bezigtigd door de leden van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. *Lb. C.* 1864. n°. 34.

Mulder (L.), Oordeel van een buitenlandsch deskundige over het landgoed »Overduin" en het eiland Walcheren. *Tijds. v. Nijverh.* 1864. XXVII. 157.

Vogelvanger (E.), Beschrijving eener hofstede in Zeeland (land van Hulst). Met eene afbeelding. *Bijbl. Lb. C.* 1866. 65, 267.

Peper (J.), Toestand van den Walcherschen landbouw. *Lb. C.* 1869. n°. 1.

Vis (W. Ph.), De landbouwende stand. *Bijbl. Lb. C.* 1869. 49.

Peper (J.), Eene kwaal, waaraan de Walchersche landbouw lijdt. *Lb. C.* 1869. n°. 17.

Ons uitstapje naar den Wilhelminapolder. *Lb. School.* 1875. 225, 241, 249.

Zeeuwsche landbouw-statistiek. *Midd. C.* Aug. 1877. *Lb. C.* 1877. n°. 43.

Nagtglas (F.), J. G. J. van den Bosch en de Wilhelminapolder. *Eigen Haard.* 1880. 245.

Uit een brief van een Walcherschen boer. *Lb. G.* 1882. n°. 12.

Bosch (G. J. van den), Der Wilhelmina-polder bei Goes. *Agricultura.* 1884. 110.

Gerlach (H. J. E.), Quelques observations sur l'agriculture et le bétail de la Zélande. *Ibidem.* 1884. 154.

—— Landhuishoudkundige beschrijving van het eiland Walcheren. Haarlem, Erven Loosjes. 1885. 8°.

UTRECHT.

Wichers (G. J.), Statistieke beschrijving van het dorp en de landen van Vreeswijk, anders genaamd de Vaart, in het departement Utrecht. *Kops, Magaz.* 1807. III. 438.

Wttewaall (G.), Landbouw in een gedeelte van de provincie Utrecht tusschen de steden Utrecht en Wijk-bij-Duurstede. *Tijds. v. Nijverh.* 1834. II. 1.

Drieling (F. H. C.), Verslag over den toestand der arbeidende klasse vooral ten platten lande, in de provincie Utrecht, en over de middelen tot verbetering van hunne stoffelijke en zedelijke welvaart. *Versl.* VI. *Lhhk. Congr.* Goes. 1852. 130. *Sloet, Tijds.* 1853. VIII. 405.

Mijnlieff Az. (J. F.), Mijdrechtsche droogmakerij. *Lb. C.* 1854. n°. 36.

Verslag van het Hoofdbestuur van het Genootschap voor Landbouw en Kruidkunde omtrent de afwatering der landen. *Hand. d. Kon. Lb. Vereen.* 1862. 286.

Wijnkes (E. H.), Klaprozen en koornbloemen te Bunnik. *Lb. C.* 1866. n°. 25.

Landbouw en waterstand. Rapport der commissie benoemd door het Utrechtsch Departement tot het doen van opgaven der bezwaren, welke in het ressort van het Dep. uit eene min gunstige verhouding van den waterstand voor den landbouw mogten bestaan enz. Met 9 bijl. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. XXXIII. 1, 65.

Mariënhoff (J. van), De landbouw in de provincie Utrecht. *Agricultura.* 1884. 166.

FRIESLAND.

Kolk (H. W. van der), Beschrijving van eene vee-boereplaats in Vriesland, groot 68 pondematen, benevens eene afbeelding van woning, stalling en hooischuur. *Kops, Magaz.* 1807. III. 134.

J. A. D., Iets over Opsterland. *Vr. d. Vad.* 1834. VIII. 312.

Verbetering van den Frieschen landbouw in 1853. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1855. 48.

Fiers (P.), Iets over Frieschen landbouw. *Vr. v. d. Lm.* 1859. 123. *Maandbl. v. d. Ned. Lb.* 1859. 25.

Geertsma (M.), Antwoord op de door de tweede afdeeling in 1857 uitgeschreven prijsvraag. (over: landbouwers en guardeniers.) *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1860. 10.

Boeke (Jb.), Een blik op den Frieschen landbouw. *Vr. v. d. Lm.* 1861. 145. 193, 259.

Boon Mesch (A. H. van der), De vooruitgang op Schiermonnikoog. *Tijds. v. Nijverh.* 1862. XXV. 20. *Weekbl. v. Haarl.* 1862. n°. 21.

De Friesche landbouw. *Weekbl. v. Haarl.* 1864. n°. 31.

De landbouw in de veenstreken. *Ibidem.* 1866. n°. 30.

Iets over den waterstand met betrekking tot de buitenlanden, in de IIe afd. gelegen. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1867. 7.

Postma (G.), Het nalezen van gerooide aardappelvelden in den omtrek van Harlingen. *Lb. C.* 1867. n°. 43.

Br. Boezemwaterstand. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1867. 9.

Boezemwaterstand in 1868. *Ibidem.* 1869. 69.

In Friesland ingevoerde verbeteringen. *Lb. C.* 1870. n°. 43, 46.

Rapport over den vereischten toestand der bepolderingen in dit gewest. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1874. 12.

Albada (B. L. van), Geographische landbouw (Friesland). *Lb. School.* 1875. 145, 177, 209.

Allershof (E.), Landhuishoudkundige beschrijving der kantons Bergum en Beetsterzwaag in de provincie Friesland. Haarlem, Erven Loosjes. 1881. 8°.

—— Achteruitgang in den cichorei- en vlasbouw. *Lb. C.* 1882. n°. 13.

Gäbel (D.), Mittheilungen aus die Provinz Friesland. *Milch Zeitung.* 1882. n°. 19, 20, 21.

Rapport der commissie omtrent de vraag: Tot nu toe wordt er steeds op gewerkt, dat het boezemwater in deze provincie des voorjaars een gemiddelden stand heeft van 20 cM. + Z. P.; is het nu met het oog op de vele tegenstrijdige belangen voor den boezemstand in het algemeen raadzaam er op aan te dringen dat die afstrooming zoo mogelijk tot Z. P. plaats heeft, of is het beter de bestaande gewoonte te behouden en bij de lage maadlanden het stelsel van zomerbepoldering toe te passen. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1882. 30.

Allershof (E.), Iets over Friesland's landbouw en veeteelt. *Agricultura.* 1884. 181.

OVERIJSSEL.

Bönninghausen (C. M. F. von), Ueber die Twentische Roggewirthschaft. Berlin. 1820. 8°. (afdruk uit den 1en supplementband der Möglinsche Annalen der Landwirthschaft).

De Dedemsvaart. *Sloet, Tijds.* 1843. II. 308.

Budde (H.), Brief (over bewerking van verdeelde weide- en marschgronden). *Lhh. C.* 1848. n°. 42.

Zeehuisen (J.), Statistieke bijdrage tot de kennis van den stoffelijken en zedelijken toestand van de landbouwende klasse in het kwartier Salland, provincie Overijssel. *Sloet, Tijds.* 1851. VI. 375.

Zeehuisen (J.), Verhandeling over de daglooners en bedeelden ten platten lande, in het kwartier Salland, provincie Overijssel. *Sloet, Tijds.* 1853. VIII. 165.

—— Verwaarloosde toestand der rivieroevers en zeestranden, uit het oogpunt van meerdere productie beschouwd. *Ibidem.* 1853. VIII. 389.

Staring (W. C. H.), Nadeel van het uiteen liggen der landerijen en slechte landverdeeling in de provincie Overijssel. *Tijds. d. N. Ver. v. Volksvl.* 1861. 14. *Med. en ber. d. Ov. M.* 1861. 59.

J. T. O., Roggebouw in Twenthe. *Lb. C.* 1863. n°. 19.

Mastenbroek. *Weekbl. v. Haarl.* 1863. n°. 44.

I(ttersum) v(an), De Kampereilandererven. *Kamper C.* 11 Junij. 1863. *Lb. C.* 1863. n°. 25. *Vr. v. d. Lm.* 1863. 354. *Maandbl. v. d. Ned. Lb.* 1864. 130.

Vrieze (C. J. de), De polder van Kamperveen. *Lb.* 1866. n°. 52.

Een uitstapje in Overijssel. *Sempervirens.* 1873. n°. 39.

Persenaire (C.), Iets over Overijssel's landbouw. *Alg. Jaarl. versl. v. d. Ov. V. 't ontw. v. prov. welv.* 1871/72. 8. *Lb. C.* 1873. n°. 41, 42, 43, 45, 46, 49, 51·

Kaart van het Kampereiland. Kampen, L. van Hulst. 1879.

Wat doet de Twentsche boer voor zijn erf. *Tw. Zond.* 1885. *Lb. C.* 1885. n°. 25.

S., Landbouw-crisis. *Ibidem.* 5 Juli. 1885. *Ibidem.* 1885. n°. 55.

GRONINGEN.

Schets der veenkoloniën in Groningen en Drenthe, en hoe het straatvuil in Groningen wordt opgezameld en bewaard. *Kops, Mag.* II. 60.

Hall (H. C. van), Verslag van een landbouwkundig reisje door West-Woldingerland en een gedeelte van Drenthe. *Tijds. v. Nijverh.* 1839. V. 113.

—— Bijdragen tot de statistiek van den landbouw in de provincie Groningen. *Ibidem.* 1842. VI. 1.

—— Schets van den landbouw in Nieuw-Scheemda (provincie Groningen), uit de aanteekeningen van C. J. Geertsema. *Ibidem.* 1843. VII. 485.

Zijlker (J. F.), De Groninger landbouwer en zijn vak, van vroegeren en tegenwoordigen tijd. Groningen, 1843. 8°.

Dijkema (H.), Proeve van eene geschiedenis der landhuishouding en beschaving in de provincie Groningen. Gron., Erven B. van der Kamp. 1851. 2 dln. 8°. Met kaart, aanwijzende de verschillende grondsoortsen van dit gewest.

Bakker (T. S.), Vooruitgang in den landbouw der veenkoloniën in de provincie Groningen. *Prov. Gron. C.* 1852. *Lb. C.* 1852. n°. 43.

Het erve Groot-Zeewijk in Groningen. *Sloet, Tijds.* 1852. VII. 327.

Borgesius (T.), Landontginning en landbouw in de veenkoloniën der provincie Groningen. Haarlem, A. C. Kruseman. 1856. 8°.

Venema (G. A.), Schets van den natuurlijken toestand van Westerwolde, uitmakende het zuidoostelijk deel van de provincie Groningen. *Bgdm.* 1857. 197.

Het platteland in Groningen, zooals het vroeger was, en thans. *Sloet Tijds.* 1857. XV. 472.

Eppens (J.), Eenige oppervlakkige beschouwingen over den landbouw in het oostelijk gedeelte van de provincie Groningen, en meer in het bijzonder over de cultuur van het winterkoolzaad. *Bgdm.* 1858. 129.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Aanteekeningen over den landbouw in de provincie Groningen, op een paar reisjes in den zomer van 1858 verzameld. (m. platen). *Ibidem.* 1859. 65.

Enklaar (E. C.), Mijn bezoek der provincie Groningen. *Vr. v. d. Lm.* 1859. 177, 369, 433, 497. *Maandbl. v. d. Ned. Lb.* 1859. 33, 81, 97, 113.

Iterson (W. J. D. van), Aanteekeningen omtrent den landbouw in de veenkoloniën der provincie Groningen. *Tijds. v. Nijverh.* 1860. XXIII. 83.

Hall (H. C. van), Mededeelingen omtrent de statistiek van den landbouw in de prov. Groningen. *Ibidem.* 1860. XXIII. 193.

Vooruitgang van den landbouw in de provincie Groningen. *Alm. v. lb. en veeh.* 1861. 45.

Ali Cohen (L.), Proeve eener statistiek van landbouw, in de gemeente Win-

schoten, over 1859. Met eene geologische en agronomische kaart enz. *Bijdr. prov. Gron.* 1861. I. 197.

P., De landbouw en de landbouwers in de veenkoloniën. *Lb. C.* 1862. n°. 36.

Landbouw-statistiek. (Hoogezand, prov. Groningen). *Sloet, Tijds.* 1864. XXIV. 193.

De landbouw in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1865. n°. 11.

Venema (G. A.), Over den aanleg der Groninger veenkoloniën. *Bijdr. prov. Gron.* 1865. III. 261, 365.

Hall (H. C. van), Vrijheid van den landbouw de grondslag van alle verbeteringen, maar nog slechts in één gewest van Nederland wezenlijk bestaande. *Bijbl. Lb. C.* 1865. 241.

Roemeling (J. H.), Reiderwolderpolder. *Lb. C.* 1866. n°. 5.

Verbetering van gronden, invoer van nieuwe werktuigen, gewassen en vee in de prov. Groningen. *Ibidem.* 1866. n°. 39, 41.

Z(eeburgh) (M. van), De landbouw in de provincie Groningen. *Onze Tijd.* 1866. 1581.

Borgesius (H. G.), Landbouw en veeteelt. *Lb. C.* 1867. n°. 2.

Geertsema (C. J.), Beschrijving van den landbouw in de districten Oldambt, Westerwolde en Fivelgo, in de provincie Groningen. Met eene kaart. *Tijds. v. Nijverh.* 1868. XXXI. 49, 131, 211. Haarlem, de Erven Loosjes. 1868. 8°.

Uit Groningen. *Weekbl. v. Haarl.* 1864. n°. 16, 21, 27, 33, 38, 40, 45, 46, 51, 52.

Venema (G. A.), Statistiek van den landbouw in de provincie Groningen. *Bijdr. prov. Gron.* 1870. V. 2 dln. 8°.

Landbouw en waterstand. Rapport van het departement Groningen tot het doen van opgaven der bezwaren, welke in het ressort van het dep. uit eene min gunstige verhouding van den waterstand voor den landbouw bestaan enz. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. XXXIII. 71.

In de provincie Groningen ingevoerde verbeteringen. *Lb. C.* 1870. n°. 10, 11, 13, 15, 44, 45, 46, 47. 1876. n°. 39.

Heidema Sr. (P.) en E. Dijkema, Beschrijving van den landbouw in het district Hunsego, provincie Groningen. Met eene kaart en plaat. *Tijds. v. Nijverh.* 1871. XXXIV. 175, 213, 313, 409, 486. Haarlem, de Erven Loosjes. 1871. 8°.

Bosker (H.), Het ingepolderde en drooggemaakte Meedhuizermeer. *Gron. C.* 6 Dec. 1877. *Lb. C.* 1877. n°. 51.

Dijkhuis (L. H.), Verhandeling over den Westpolder. *Alm. v. d. Lm. i. z. geb. omv.* 1877. 30.

Oortwijn (J.), Wat is roofbouw? Wordt hij in de prov. Groningen gepleegd? *Ibidem.* 1877. 78.

Bosker (H.), Het droogmaken en in cultuur brengen van het Meedhuizermeer. Met eene kaart. *Lb. C.* 1878. n°. 50, 51.

De landbouw in de provincie Groningen. *Ibidem.* 1879. n°. 99, 100, 101, 103, 104. 1881. n°. 100, 101, 102, 103.

Leutscher Jzn. (J.), Eene wandeling van Uithuizen over Appingedam, het groot Meedhuizermeer, den Johannes-Kerkhoven polder, het Oldambt naar en door een gedeelte van Oost-Friesland in Mei 1878. *Ibidem.* 1879. n°. 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89.

Hofman (W.), Waterstand, peil, afstrooming. *Alm. v. d. Lb. in z. geh. omv.* 1879. 68.

Heidema Sr. (P.) en W. H. Folmer, Proeve eener landhuishoudkundige beschrijving van het Westerkwartier. Haarlem, Erven Loosjes. 1885. 8°. m. krt.

DRENTHE.

Tonckens (J.), Disput. jur. inaug. de escis Drenthinis et servitutibus earum. Gron. 1837. 8°.

Alstorphius Grevelink (P. W.), Statistiek van de provincie Drenthe. Assen, T. J. van Tricht. 1840. 8°. Met kaart.

Veen (P. van der), Beschrijving van een boerenbedrijf. *Gen. v. Lb. in Dr.* 1844.

Konijnenburg (J. van), Antwoord op de vraag betreffende eene beschrijving van eene boerderij in Drenthe. *Ibidem.* 1844.

Beschouwingen van de heeren A. van der Vlies, C. Theunissen en W. E. C. Blom omtrent de oorzaken, die aanleiding geven tot de ophooping van water om Meppel en omliggende streken, en de middelen, die zouden kunnen leiden tot eene betere afwatering. *Gen. v. Lb. in Dr.* 1846. 19.

Alstorphius Grevelink (P. W.), De zedelijke en materiële toestand der arbeidende bevolking ten platten lande. Nopens Drenthe. *Versl. V. Lhhk. Congr.* Leiden, 1850. 109.

Bolt (W. N.), Landbouwkundige mededeelingen van Diever. *Lb. C.* 1856. n°. 26.

Boon (J.), Bijdrage tot de kennis van den akkerbouw in een gedeelte van Drenthe. *Tijds. v. Nijverh.* 1856. XIX. 180.

Statistieke opgaven betreffende Drenthe. *Sloet, Tijds.* 1856. XII. 47.

Oldenhuis Gratama (L.), Opgaven wegens den graan- en aardappelenverbouw, binnen elke gemeente in de provincie Drenthe over het jaar 1854. *Ibidem.* 1857. XIV. 54.

Holthe tot Echten (A. W. van), De gemeente Emmen. Assen, J. O. van Houten. 1862. 8°. Met eene kaart.

Tabellarisch overzigt van het graan en den aardappelenverbouw in de prov. Drenthe, over 1862, 63, 64. *Lb. C.* 1863. n°. 5. *Ibidem.* 1864. n°. 8. *Bijbl. Lb. C.* 1865. 127.

Hartogh Heijs van Zouteveen (H.), Bijdragen tot de statistiek van Drenthe. Delft, J. H. Molenbroek. 1864. 8°.

Konijnenburg (J. van), Beschrijving van den landbouw van de rijksgestichten te Veenhuizen in 1865. *Lb. C.* 1865. n°. 31.

LIMBURG.

[Heylerhoff (I. M. van)], Aperçu statistique de la province de Limbourg. *Ann. d. Limb.* 1824. 94; 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830.

Beschouwingen over den toestand van den landbouw in het hertogdom Limburg *Limburger.* 1851. *Lhh. C.* 1851. n°. 97.

Een woordje over de cultuur van de klaver, rapen en zoogenoemde veldmoeren (carottes). *Lb. C.* 1857. n°. 5.

Thissen Theelen (J.), D. Theelen en L. Cranen, Opmerkingen omtrent den landbouw in Limburg. *Tijds. v. Nijverh.* 1861. XXIV. 341.

Invoer van nieuwe gewassen, werktuigen en veerassen, in de provincie Limburg. *Ibidem.* 1863. n°. 50; 1864. n°. 51.

IN 'T BIJZONDER.

(*Alphabetisch naar de onderwerpen*).

AARDAKER.

Teelt van aardakers op Over-Flakkee. *Lb. C.* 1852. n°. 65.

Kunstmatige teelt van aardakers op het eiland Over-Flakkee. *Sloet, Tijds.* 1853. VIII. 96.

AARDAPPEL.

Hall (H. C. van), Aardappelteelt. *Tijds. v. Nijverh.* 1844. VIII. 130, 438.

Dijkema (H.), Het kweeken van vroege aardappelen op het Hoogeland, in de provincie Groningen. *Alm. v. lb. en veeh.* 1851. 31.

Aardappelteelt in Noord-Brabant. *Lb. C.* 1852. n°. 38.

Wttewaall (B. W.), Teelt van vroege aardappelen om Rijnsburg (prov. Zuid-Holland). *Ibidem.* 1853. n°. 9.

Vroege aardappelteelt (in het Westland). *Alm. v. lb. en veeh.* 1854. 57.

Borgesius (T.), Aardappelteelt op dal- of veengronden. *Tijds. v. Nijverh.* 1856. XIX. 273.

Wttewaall (B. W.), Opbrengst van aardappelen voor en na de aardappelziekte, in de gemeente Houten (prov. Utrecht). *Lb. C.* 1859. n°. 45.

Wttewaall (J.), Aardappelziekte. Wijze van vroege aardappelen te telen. (om Rijnsburg). *Ibidem.* 1861. n°. 51.

Venema (A.), Aardappelteelt (in de veenkoloniën). *Ibidem.* 1880. n°. 82, 83, 84.

Botter (J. C.), Schromelijke achteruitgang van de aardappelteelt. *Ibidem.* 1883. n°. 42.

—— Wenken betreffende de keuze, behandeling en bewaring van zet- of pootaardappelen. *Ibidem.* 1883. n°. 59.

—— Rapport betreffende verbouw van aardappelen vrij van ziekte. *Ibidem.* 1883. n°. 18.

Beaufort (J. B. de), Naar aanleiding van het rapport van den Hr. J. C. Botter, te Amersfoort. *Lb. C.* 1883. n°. 21.

Botter (J. C.), Naar aanleiding van den brief van den Hr. de Beaufort. *Ibidem.* 1883. n°. 25.

Verslag aangaande den staat van de aardappelteelt in de afdeeling Enkhuizen en omstreken der Hollandsche maatschappij voor landbouw. *Enkh. C.* 27 Januari. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 12.

ACACIA.

Lijnden (W. J. E. van), Over de Acacia. *Tijds. v. Nijverh.* 1834. II. 367.

Robidé van der Aa (C. P. E.), De aankweeking der Acacia in Nederland beproefd, en derzelver uitkomsten ontwikkeld. Haarlem. 1843. 8°. *Ibidem.* 1844. VIII. 114.

AJUIN.

Ajuinzaad en ajuin. (Flakkee). *Rott. Nwsbl.* Dec. 1882. *Lb. C.* 1880. n°. 100.

Namen Hz. (A. van), Een belangrijke inlandsche teelt. *Sempervirens.* 6 Mei. 1882. *Lb. C.* 1882. n°. 38.

—— Over het verbouwen van uijen en kool met het oog op den uitvoer naar Engeland. *N. en adv.bl. v. Epe.* Dec. 1882. *Lb. C.* 1883. n°. 8.

ASCH.

Francq van Berkhey (J. Le), Over het nationaal gebruik der hout- en turf-asch in Holland. Amst. 1779. 8°.

Over het debiet en gebruik van haardasch en secreetmest, in de Meijerij van den Bosch. *Kops, Mag.* 1807. III. 433.

Berigt der commissie van Landbouw in Braband, aangaande de wijze, waarop de landerijen in dat Departement met haard-asch bemest worden. *Ibidem.* 1810. V. 371.

Hall (H. C. van), Nuttig gebruik van de asch. *Mag. v. Landb.* 1850. I. 101.

Hall (H. C. van), van Wassenaer, Delcourt van Krimpen, S. Sarphati, Het gebruik van haardasch in Nederland. *Versl.* IX. *Lhhk. Congr.* Assen, 1854. 198.

Martini van Geffen (A.), Bemesting met haardasch. *Lb. C.* 1851. n°. 52.

BEKLEMREGT.

Swinderen (A. Q. van), Regtskundige aanmerkingen en bedenkingen over het contract van beklemming en deszelfs oorspronk. *Pro Excol.* III. 1e st. 93.

Haakma Tresling (T.), Verhandeling over het regt van beklemming, in stad en lande. Groningen, 1805. 8°.

Haakma Tresling (T.) en H. C. Feith, Memorie van regte, inhoudende de gronden, waarom de eigenaren van landen, in het departement van de Wester-Eems gelegen, en onder eene zoogenaamde vaste en altoos durende beklemming uitgedaan van oordeel zijn, dat deze hunne goederen, uit kragte van de wet van den 18e Dec. 1790 niet afkoopbaar zijn. Gron. 1813. 8°.

Haakma Tresling (T.), Berigt aangaande het regt van beklemming. Gron. 1819. 8°.

—— Memorie van regte over de ontzetting van eigendom. Gron. 1823. 8°.

Driessen (A. P.), Verhandeling over het regt van beklemming of overdragt in de provincie Groningen. Gron. 1824—1826. 3 stn. 8°.

Wet van 15 Junij 1833. Wijzigingen en veranderingen in het derde boek van het Burgerlijk Wetboek. *Staatsbl.* 1833. n°. 38.

Feith (H. O.), Het Groninger beklemregt. Groningen. 1837. 8°.

Houten (B. H. van), Verhandeling over den titel van 't burgerlijk wetboek, van het regt van beklemming, als onderwerp eener nadere wetgeving. Amst. 1838. 8°.

Feith (H. O.), Memorie van regte, over eene eisch tot afscheiding van een deel eener beklemming, bij saisie immobilière, gearresteerd ten laste van den te boek staanden meijer. Groningen, 1824. 8°.

Nienhuis (H.), W. J. Quintus, H. Trip en H. de Ranitz, Memorie van regte over het erfpachtsregt met betrekking tot de Groninger vaste beklemming. Groningen, 1831. 8°.

Feith (H. O.), Handboekje over het beklemregt, ten dienste van eigenaars en beklemde meijers. Groningen, 1848. 8°.

Het Groninger beklemregt. *Lhh. C.* 1848. n°. 48.

Oudeman (A.), Regterlijke uitspraken over het Groninger beklemregt. Groningen, 1851 en 1861. 8°.

Gratama (S.), Het regt van beklemming in Drenthe. *Dr. Volks-Alm.* 1851. 141.

Ruiter Zijlker (D. de), Het regt van beklemming uit een staathuishoudkundig oogpunt beschouwd. Leiden, 1861. 8°.

Gockinga (C. H.), Brieven over het regt van beklemming. Amsterdam, 1861. 8°. *Jaarb. v. R. en W.* 1845. VII. 5. 419.

Heidema Sr. (P.), Het beklemrecht. *Lb. C.* 1878. n°. 26, 27, 28.

Frima (H.), Iets over het beklemregt. *Ibidem.* 1878. n°. 36, 37.

Huizinga Tz. (S.), D. K. Welt, W. H. Wijndelts, Beklemrecht. *Lb. C.* 1878. n°. 52. *Prov. Gron. C.* 8 Mei. 1878.

Beklemregt. *Prov. Gron. C.* 4 Junij. 1878. *Lb. C.* 1878. n°. 53.

Beklemrecht. *Ibidem.* 10, 17, 24 Junij. 1878. *Ibidem.* 1878. n°. 57, 58, 62.

Wijckerheld Bisdom (D. R.), J. Leuringh, B. D. H. Tellegen, J. J. Cremers, J. V. C. Wichers, T. Folmer Reddingius, Beklemming. Rapport der commissie, benoemd bij besluit der Staten van den 3en December 1878 n°. 3, om ten einde te brengen het aangevangen werk van de centrale afdeeling. *Ibidem.* 1879. n°. 56, 57, 58.

Janssonius (W.), Landbouw en beklemregt. Groningen, F. Wilkens. 1879. 8°.

Beklemming. Adres aan den Koning door Gedeputeerde Staten der provincie Groningen. *Prov. Gron. C.* 1880. *Lb. C.* 1881. n°. 53.

BEWATERING.

Staring (Willem), De Noord-Brabantsche weteringen. *Lb. C.* 1849. n°. 24.

Aanteleggen vloeiweiden onder Dalfsen in Overijssel. *Ibidem.* 1852. n°. 62.

Bevloeijing in Nederland. *Amst. C.* 23 Jan. 1857. *Bgdm.* 1857. 153.

Zeehuisen Jr. (J.) en P. T. Heinecken, Bijdrage tot het irrigatie-stelsel in Nederland. *Bgdm.* 1857. 339.

Staring (W. C. H.), Verslag van de commissie over de toepassing van het irrigatiestelsel. Met platen. *Versl.* XII. *Lhhk. Congr.* Dev. 1857. 50.

Vloeijen te Vledder. *Magaz. v. Landb.* 1871.

BIEZEN.

Het matten in Overijssel. *Sloet Tijds.* 1848. IV. 47.

Mattenmakerij. *Ned. St. C.* 1849. n°. 178. *Amst. C.* 1849. *Magaz. v. Landb.* 1850. 241.

Verschoor van Sleeuwijk (H. E.), Over de biezen. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1849. 26. *Vr. v. d. Lm.* 1850. 566.

De Overijsselsche mattenmakerij. *Alm. v. lb. en veeh.* 1850. 31.

Biezenteelt in Overijssel. *Nijv. C.* 1852. *Lb. C.* 1852. n°. 54.

Uilkens (Th. F.), De biezen in ons vaderland. *Bgdm.* 1855. 129.

Biezenteelt in het Zwolsche diep. *Jaarl. Versl. Ov. Ver.* 1873.

BLOEMBOLLEN.

St. Simon (de), Des Jacintes, de leur anatomie, reproduction et culture. Avec figures. Amst. 1768. 4°.

Kruseman Jr. (H. D.), Iets over de belangrijkheid der Haarlemsche bloembollen-cultuur. *Flora en Pomona.* 1854. I. 1e R. 188.

Bloembollenteelt in de omstreken van Haarlem. *Volksblad.* 1856. n°. 24.

Een enkel woord over het kweeken van hyacinthen te Haarlem. *Bgdm.* 1860. 77.

Wijze van behandeling van verschillende soorten van bloembollen. *Lb. C.* 1879. n°. 96.

BOEKWEIT.

Acker Stratingh (G.), Over den veendamp en het veenbranden. *Vr. d. Vad.* 1840. 104.

Hermans (C. R.), Door wien en wanneer is de boekweit voor het eerst in de Nederlanden aangekweekt. *Hermans, Meng.* 1841. II. 76.

Borgesius (T.), Iets over het verbouwen van boekweit op hooge veenen. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1849. 17.

v. d. H. Boekweitteelt in Noord-Brabant. *Jaarb. d. M. v. lb. en veet.* 1853. 75. *Akkerbouw.* 1853. n°. 10, 11, 12, 13. *Vr. v. d. Lm.* 1853. 676.

Lenting (L. J.), De boekweitteelt in Nederland. Groningen, J. Oomkens J.zoon. 1853. 8°.

Venema (G. A.), De hooge veenen en het veenbranden. Haarlem, A. C. Kruseman. 1856. 8°.

Staring (W. C. H.), De strijd tegen den veenrook. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1871. 92.

Bemmelen (J. M. van), De hooge veenen en het veenbranden *Gids.* 1871. II. 281.

Uit het verslag der vereeniging tegen het veenbranden. *Lb. C.* 1872. n°. 17.

Het veenbranden. *N. Rott. C.* Junij. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 84.

Ali Cohen (L.), 't Veenbranden; — de vraag nopens de schadelijkheid er van voor mensch en dier. *Lb. C.* 1884. n°. 98.

BOONEN.

Danckaerts (C. A. L.), Iets over de teelt van witte en bruine boonen. (in Zeeland). *Lb. C.* 1858. n°. 1.

Roemeling (J. H.), Teelt van boonen en koolzaad. (in Groningen). *Versl.* XXV. *Lhhk. congres.* Gron. 1871. 101.

BOTER.

(zie ook zuivel.)

Siccama (Wed.), Berigt van de wijze van botermaken in Rhijnland nabij de stad Leyden. *Kops, Magaz.* 1808. IV. 163.

Stijnman (P.), Beschrijving van de beste wijze van boterbereiding, in de omstreken van Hillegom. *Tijds. v. nijverh.* 1860. XXIII. 45.

Friesche boter. *Med. en Ber. Fr. M.* 1860. 58.

Boterbereiding. *Ibidem*. 1874. 9.

Bereiding van Friesche boter. *Lb. C.* 1874. n°. 47.

Pasma Fz. (H.), Welke zijn de oorzaken van de zoogenaamde viezigheid der boter vooral des winters, en door welk praktisch uitvoerbaar middel kan dit kwaad voorkomen worden. *Med. en Ber. Fr. M.* 1874. 81.

Verslag van eene commissie benoemd in de afdeeling Vijfheerenlanden c. a. omtrent de bereiding van en den handel in boter. *Holl. M. v. lb. Maandbl.* 1880. n°. 11.

De Hollandsche boter en haar geleidelijke achteruitgang op de Londensche markt. *Leeuw. C.* 21 Maart. 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 24.

H. G., Een Belgisch weekblad over onze en over Deensche boter. *Lb. C.* 1881. n°. 96.

Weydom Claterbos (J. J. van), Een brief uit Kampen. *Ibidem*. 1884. n°. 102.

Pasma Fz. (H.), Boter. Rapport in zake de te Amsterdam in 1884 gehouden Int. Lb. tentoonstelling. *Med. en Ber. Fr. M.* 1885. 153. *Lb. C.* 1885. n°. 40.

BIJEN.

Bijenteelt. *v. d. Monde, Tijds.* 1839. V. 207, 246, 273.

Kasper (A.), De bekwame bijker (met opgaven omtrent in Nederland gebruikelijke behandelingen). Steenwijk, 1866. 8°.

Nibbelink, (G. J.), Honig-invoer in Nederland. *Lb. C.* 1882. n°. 61; 1883. n°. 11; n°. 103.

Schothorst (A. van), Is onze bijenteelt niet voor verbetering vatbaar? *Med. en Ber. Geld. Maatsch. v. Lb.* 1882. 79. *Lb. C.* 1883. n°. 2.

Nibbelink (G. J.), Iets over bijen en bijenteelt. *Agricultura*. 1884. 6, 30, 257, 274.

Schothorst (A. van) (namens de Lunteresche tuinbouwvereeniging), Stellingen en opmerkingen omtrent de bijenteelt. *Lb. C.* 1884. n°. 68. *Agricultura*. XII. 1884. 181.

Nibbelink (G. J), Is de Nederlandsche ijmkerij op de hoogte van haar tijd en bedrijf? *Lb. C.* 1885. n°. 4, 5, 65.

De Lunteresche tuinbouwvereeniging. Een brief van de Lunteresche tuinbouwvereeniging. *Ibidem*. 1885. n°. 68.

Nibbelink (G. J., Nog eens de Nederlandsche ijmkerij? *Ibidem*. 1885. n°. 74

CICHOREI.

Veerzen (W. H. van), Overzigt der cichoreiteelt. *Tijds. v. nijverh.* 1849. XIII. 82.

Mulder (L.), Het verbouwen van cichorei in Nederland, vooral in de provinciën Friesland, Groningen en Noord-Brabant, (met 2 figuren) opgemaakt naar mededeelingen van de Heeren W. H. van Veerzen, Mr. A. Eldring Ferf, J. J. van Weijdom Claterbos, P. R. Buurma, J. H. Roemeling, F. J. Zijlker en C. J. Vorsterman van Oyen, enz. *Bijbl. Lb. C.* 1864. 351.

Bouman (J.), Nog iets over cichorei. *Ibidem*. 1865. 47.

Cichoreiverbouw in Friesland. *Ibidem*. 1868. 347.

Gebreken in den cichoreiverbouw door H. W. te Bergum. *Lb. C.* 1872. n°. 53.

Terhorst Wzn. (J.), De cichorei en haar belang voor den landbouw, het fabriekwezen en den handel van Friesland. Leeuwarden, W. Eekhoff. 1872. 8°.

De cichorei. *Alm. v. lb. en veeh.* 1874. 7.

Iterson (W. J. D. van), Aanteekeningen over cichoreiverbouw, misschien van belang voor de meekrapbouwers. *Bijbl. Lb. C.* 1876. 65.

Meekrap- en cichoreiverbouw. *N. Rott. C.* Jan. 1877. *Lb. C.* 1877. n°. 5.

Allershof (E.), Iets over de cichorei. *Lb. C.* 1878. n°. 96, 97, 98.

DENNEN.

(zie ook duinontginning).

Gennep (W. K. van), Verhandeling over de meest gebruikelijke wijze van den aanleg van dennenbosschen in Nederland. Haarlem, Erven Vincent Loosjes. 1842. 8°. *Tijds. v. Nijverh.* 1843. VII. 266.

Martini van Geffen (A.), Dennenteelt (in N.-Brabant). *Lb. C.* 1852. n°. 23.

Staring (W. C. H.), Dennen poten zonder kluit. *Ibidem.* 1855. n°. 39.

Boer (R. W.), Dennen poten met kluit. *Ibidem.* 1856. n°. 36.

Mierop (van), De teelt der grove den, in een gedeelte van de baronie van Breda. *Bgdm.* 1858. 88.

Ingen (A. P. van), Bezaaijen van heidevelden met dennenzaad. *Ibidem.* 1858. 228.

Heeckeren (L. A. F. H. van), Nog iets over het bezaaijen van heidevelden met dennen. *Ibidem.* 1858. 329.

Heyden (J. H. van der), Memorie van toelichting omtrent het aanleggen van dennenbosschen. (in Limburg). *Versl.* XXII. *Lhhk. Congres.* Roermond, 1868. 150.

Staring (W. C. H.), Dennenteelt. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1868. 1. *Bijbl. Lb. C.* 1868. 251. *Versl.* XXIII. *Lhhk. Congr.* Kampen, 1869.

Grez (J. de), De dennenteelt in Noord-Brabant. *Hand. Prov. Gen. v. K. en Wet. N.-Br.* 1873. 29.

DORSCHEN.

Korte beschrijving van de Groninger of Vriesche dorsch-rolle, afgebeeld op de nevensgaande plaat. *Kops, Magaz.* 1808. IV. 518.

Peyma (W. van), Over het gebruik van dorschrollen. Haarlem, 1833. 8°.

Hora Siccama (W.), Beschrijving van een dorschblok in de provincie Groningen gebruikelijk, en der daartoe betrekkelijke voorafgaande werkzaamheden. *Vriend d. vad.* 1837. XI. 379.

Dijkema (H.), Iets over de wijze van koolzaad-dorschen (in Groningen). *Alm. v. lb. en veeh.* 1851. 40.

Scheltema (J.), De wet op het dorschen van kool- of raapzaad te Achlum naar de bepalingen van Groote Watze. in den jare 1559 gegeven van Juw ter Wisga. *Scheltema, Mengelw.* 1823. III. 2e st. 49. *Lb. C.* 1856. n°. 17.

Friesche Tesckloaw (dorschwet), *Sloet, Tijds.* 1858. XVI. 454.

Fockens (C. F.), Iets over het dorschen van koolzaad (in Groningen). *Bijbl. Lb. C.* 1865. 247.

Het dorschen in Hunsego. *Lb. C.* 1870. n°. 4.

DROOGLEGGEN.

Markel Bouwer (A. H. van), Berigt omtrent het maken van overdekte greppels of slooten op het Joppe. *Kops, Magaz.* 1808. IV. 380.

Een tamelijk oud voorbeeld van draineren in Nederland (met afbeeldingen). *Vr. v. d. Lm.* 1855. 689.

Enklaar (F. A.), Het draineren in Nederland. *Ibidem.* 1854. 309.

Wttewaall (J.), Berigten aangaande het droogleggen der landen door middel van droogpijpen, in Nederland. *Lb. C.* 1851. n°. 82.

v. H(all), Het draineren en het aanleggen van kunstweiden in de provincie Groningen. *Prov. Gron. C.* 1852. *Lb. C.* 1852. n°. 43.

Kruseman (Henri), Berekening van onkosten voor het droogleggen van bouw- en weilanden. *Lb. C.* 1855. n°. 6, 13.

Wttewaall (J.), Het droogleggen der landerijen. *Ibidem.* 1855. n°. 7.

Pierssens (Chs.), Mededeeling omtrent eene genomene proeve met het droogleggen van gronden, door middel van buizen, in het vijfde district van de provincie Zeeland. Uitgeg. door de *Zeeuwsche Maats. v. Landbouw.* 1854. 8°. *Vr. v. d. Lm.* 1855. 163.

—— Proeven met droogleggen in het land van Hulst. *Bgdm.* 1856. 26. *Lb. C.* 1856. n°. 5.

Droogleggen in Friesland met turf. *Lb. C.* 1856. n°. 18.

Olden (E. van), Droogleggen. *Ibidem.* 1856. n°. 47.

Draineren in de provincie Groningen in 1856—58. *Bgdm.* 1857. 93, 381; 1859. 201.

Zijlker (Hero J.), Verslag wegens het droogleggen van landerijen te Nieuw-Beerta, in het najaar van 1857. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1858. 56.

Wttewaall (J.), Het droogleggen van landerijen in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1858. n°. 18, 19.

Kakebeeke (J. C.), Beantwoording der prijsvraag over droogleggen van landerijen (Zeeland), met plattegrond- en profielteekeningen. *Geschr. v. d. Alg. Kon. Lb. Vereen.* 1859. 3.

Arenthals (J. J. van), Beantwoording der prijsvraag over droogleggen (Zeeland met plattegrond-teekening. *Ibidem.* 1859. 15.

Staring (W. C. H.) en J. D. Evers, Verslag aan het bestuur der algemeene koninklijke landbouwvereeniging over de prijsvraag: over het droogleggen van landerijen. *Ibidem.* 1859. 20.

Staring (W. C. H.), Droogleggen in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1859. 59. 198. *Lb. C.* 1859. n°. 23. 25.

Iets over de drainering in Nederland. *Mag. v. landb.* 1860. 1.

Wttewaall (J.), Het droogleggen der landerijen in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1861. n°. 8.

Opbrengst van tarwe, geoogst in 1860 in den Wilhelminapolder, op drooggelegde gronden, en vergeleken met de opbrengst van niet drooggelegde gronden. *Ibidem.* 1861. n°. 46.

Droogleggen, (in den Wilhelminapolder in Zeeland). *Econ.* 1862. 513.

Reinders (G.), Het droogleggen van den grond. *Sloet, Tijds.* 1862. XXII. 275.

Droogleggen in de provincie Groningen. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1862. 88, 111, 123, 154, 169, 175, 182, 196.

Borgesius (H. G.), Het draineren in Groningen. *Mag. v. landb.* 1863. 187.

Opgave van het aantal bunders grond drooggelegd door aarden buizen, tot 1 Jan. 1863, in den omtrek der afdeelingen van het genootschap ter bevordering van nijverheid te Onderdendam, provincie Groningen. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1863/64. 255. *Bijbl. Lb. C.* 1865. 71.

Hall (H. C. van), Draineren of droogleggen in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1868. n°. 45.

Draineren in het westen der provincie Groningen. *Ibidem.* 1869. n°. 5.

Drooglegging in verschillende streken. *Versl.* XXV. *Lhhk. Congres.* Groningen, 1871. 93.

Heidema Sr. (P.), Het draineeren. *Lb. C.* 1881. n°. 5.

DRUIVENTEELT.

[T(rappen) (v. d.)], De kultuur der druiven in het Westland. *Flora en Pom.* 1858. V. 1e R. 341.

—— Nog iets over de druiventeelt in het Westland, en over den wijnstok in het algemeen. *Ibidem.* 1859. VI. 1e R. 2.

DUBBELDE TEELT.

Hall (H. C. van), Voorbeelden eener dubbelde teelt op denzelfden akker, benevens eene nieuwe bijdrage hiertoe in den vereenigden bouw van aveelzaad en aardappelen. *Tijds. v. Nijverh.* 1839. V. 483.

Wardenberg (B. D. G.), Verbouw van boonen tusschen aardappelen. *Ibidem.* 1846. X. 371.

Het zaaijen van koolzaad tusschen op rijen geplante paardeboonen. *Lhh. C.* 1848. n°. 50.

Beijerinck (J.), Koolzaadteelt tusschen aardappelen. *Lb. C.* 1853. n°. 46.

Hall (H. C. van), Dubbelde teelt. *Tijds. v. Nijverh.* 1861. XXIV. 269.

—— Dubbelde teelt. *Ibidem.* 1869. XXXII. Meded. 1.

DUINONTGINNING.

Muntjewerff (J.), Tegenwoordige en voormalige staat van de Hondsbossche en de duinen te Petten. Alkmaar, 1796. 8°.

Rapport van de commissie van Superintendentie over het onderzoek der duinen in Holland. Leiden, Herdingh en Du Mortier. 1798. 8°.

Kops (J.), Kort verslag van de werkzaamheden der commissie van Superintendentie wegens de duinen en van het eerste deel van derzelver algemeen rapport. *Kops, Magaz.* 1804. I. 5.

Rapport van den Raad van Binnenlandsche zaken aan het staatsbewind, op het tweede deel van het algemeen rapport der commissie van Superintendentie wegens de duinen. *Ibidem.* 1804. I. 12.

Rapport van het Departementaal Bestuur van Holland, aan het staatsbewind op deel II van het rapport der commissie van Superintendentie wegens de duinen. *Ibidem.* 1805. II. 129.

Wijze van beplanting van dominiale duinen, door het Gedeputeerd Bestuur van Holland aangenomen. *Ibidem.* 1805. II. 168.

Kops (J.), Tegenwoordige staat der duinen in den lande van Voorne. *Ibidem.* 1805. II. 188.

Memorie van bedenkingen op het rapport van het Departementaal Bestuur van Holland; op het rapport der commissie wegens de duinen. *Ibidem.* 1805. II. 305.

Aanteekeningen op de onder het vorig N°. geplaatste memorie van bedenkingen wegens de duinen. *Kops, Magaz.* 1805. II. 344.

Bijzonderheden wegens het cultiveren van duingronden, nabij het dorp Oost-Voorne, bij den Briel, medegedeeld door een landbouwer in deze streken. *Ibidem.* 1807. 323.

Kops (J.), Staat van Holland's duinen en ontwerp tot vruchtbaarmaking van dezelve. Utrecht, 1818. 8°.

Gevers (D. T.), Verhandeling over het toegangbaar maken van de duinvalleijen langs de kust van Holland. *Maats. v. d. Landb.* te Amst. 1826. XVIII. 1. met 6 kaarten der respectieve afwateringen en 4 profielkaarten.

—— Verhandeling over het toegangbaar maken van de duinvalleijen, langs de kust van Holland. *Vriend. d. Vaderl.* 1827. I. 93, 185, 362.

Beschouwingen van de afdeeling 's Gravenhage en omstreeken over den toestand van het houtgewas en de houtcultuur langs de zeekusten onder die afdeeling. *Med. en Ber. Holl. M.* 1852. 135.

Staring (W. C. H.), Duinontginningen. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1857. 1. *Vr. v. d. Lm.* 1858. 413.

Duinontginning. *Staathuishoudk. jaarb.* 1861. 305.

S(taring) (W. C. H.), 's Rijks duinwoestijnen. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1862. 307.

Staring (W. C. H.), Hoe onze kale duinen in dennenbosschen te veranderen zijn. *Lb. C.* 1862. n°. 41. *Ned. Spectator.* 1862. 306.

—— Duinbeplanting. *Tijds. v. Nijverh.* 1862. XXV. 102.

Stoppelaar (N. G. de), Mededeelingen nopens duinbeplanting. *Verslag* XXe *Lhhk Congr.* 1865. 113, 184; XXIe 1867. 79, 206; XXIIe 1868. 70, 138; XXIIIe 1869. 62; XXVe 1871. 159.

Staring (W. C. H.), Over duinen en dennen. *Weekbl. v. Haarl.* 1863. n°. 12.

—— Over duinen en dennen. *Prakt. Volks-Alm.* 1863. 21.

—— Beplanten van woeste duingronden met dennen. *Ned. St. C.* 1864. *Lb. C.* 1864. n° 35.

Duinbeplanting. *Weekbl. v. Haarl.* 1865. n°. 29.

Pas (J.), Duinbeplanting. *Lb. C.* 1865. n°. 37.

Duinbeplanting. *Ibidem.* 1865. n°. 47.

Staring (W. C. H.), Verslag aan den minister van Binnenlandsche Zaken. *Ned. St. C.* Junij. 1865. *Bijbl. Lb. C.* 1865. 283.

Rapport aan de Staten van Noord-Holland door de commissie nopens duinbeplanting. *Versl.* XXI. *Lhhk. Congr.* Breda, 1867. 206.

Uittreksel van het verslag van het verhandelde in de najaarsvergadering der Staten van Noord-Holland dd. 7 November. 1867. *Ibidem.* Breda, 1867. 211.

Staring (W. C. H.), Verslag aan den Minister van Binnenlandsche Zaken over de pogingen tot het veranderen van kale duinen in bosschen. *Ned. St. C.* 10 November. 1867. *Lb. C.* 1867. n°. 49. *Verslag* XXI. *Lhhk. Congr.* Breda, 1867. 915.

Het bezaaijen en beplanten van een deel der duinen aan de Noordsee in de Statenvergadering van Noord-Holland besproken. *Lb. C.* 1867. n°. 49, 51, 52.

Uittreksel uit het: verslag van het verhandelde in de vergadering der Staten van Noord-Holland den 8 Nov. 1867. *Verslag* XXII. *Lhhk. Congr.* Roermond, 1868. 138.

Iets over duinontginning. *Mag. v. landb.* 1868. 257.

Beplanting der duinen. *Notulen van Rijnland.* 1867 en 27 Nov. 1868. *Lb. C.* 1869. n°. 15. *Verslag* XXIII. *Lhhk. Congr.* Kampen, 1869. 140.

Staring (W. C. H.), Dennenteelt. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1868. 1. *Bijbl. Lb. C.* 1868. 251. *Verslag* XXIII. *Lhhk. Congr.* Kampen, 1869. 143.

—— Aanleggen van dennenbosschen in de duinen; verslag aan den Minister van Binnenlandsche zaken. *Ned. St. C.* 24 Julij. 1869. *Bijbl. Lb. C.* 1869. 221. *Verslag* XXIII. *Lhhk. Congr.* Kampen, 1869. 171.

Het aanleggen van dennenbosschen in duinen. *Weekbl. v. Haarl.* 26 Mei. 1871.

Beplanting der duinen. *Mag. v. landb.* 1872. 102.

De Heer Staring en de litteratuur over houtteelt en het aanleggen van dennenbosschen in de zeeduinen. *Lb. C.* 1872. n°. 31.

Het aanleggen van dennenbosschen in duinen. *Weekbl. v. Haarl.* 26 Mei. 1872. *Mag. v. landb.* 1872. 245.

Verslag over duinbeplanting. *Versl. o. d. Lb.* 1869. 288. *Verslag* XXVI. *Lhhk. Congr.* Utrecht, 1872. 234.

Bortier (P.), Boisement du littoral et des dunes de la Flandre (met opgaven omtrent Nederland), *Journ. de l'agr.* 1874. I. 95.

Drift (J. van der), Duinbeplanting. *Verslag* XVII. *Nijv. Congr.* 1873. 110. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 49.

Boer (R. W.), Dennencultuur in de duinen. *Lb. C.* 1879. n°. 12.

B(oer) (R. W.), Iets over duinbeplantingen. *Ibidem.* 1883. n°. 87.

EIKEN.

S(chimmelpenninck) v(an) d(er) O(ye), Iets over het uitrooijen van akkermaalsbosschen. *Lb. C.* 1854. n°. 24.

—— Akkermaalsbosschen. *Ibidem.* 1854. n°. 27.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Eikels onder rogge. *Ibidem.* 1864. n°. 4.

V(orsterman) v(an) O(yen), Nog iets over eikels onder rogge. *Ibidem.* 1864. n°. 8.

Schillen van eikenhout met stoom. *Ibidem.* 1874. n°. 47; 1875. n°. 28.

Schellen van akkermaalshout met stoom. *Versl. Nijv. Congr.* Breda. 1875. 53; 1876. 73. *Lb. C.* 1875. n°. 47.

Staring (W. C. H.), Stoomschillen van eikenhakhout. *Tijds. v. Nijverh.* 1875. XXXVIII. 236, 315.

H(uender), Stoomschillerij. *N. v. d. Dag.* 24 Jan. 1876. *Lb. C.* 1876. n°. 4.

Kunstmatig schillen van eikenhout. *Ov. Vel. Weekbl.* (bijv.) 3 Junij. 1876. *Bijbl. Lb. C.* 1876. 145.

Huender (A.), De stoomschillerij te Lochem. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 6.

—— Verslag van de in 1878 te Lochem plaats gehad hebbende stoomschillerij van akkerhout. *Hand. d. Maats. v. Nijverh.* 1878. *Lb. C.* 1878. n°. 74. *Lb. C.* 1879. n°. 46.

ELSEN.

Iterson (W. J. D. van), Elzen heggen om bouwland (aanleg en behandeling in de Meijerij). *Lb. C.* 1861. n°. 4, 5, 6.

EMERKOORN.

Staring (W. C. H.), Milanesche rijst in N.-Brabant. *Lkh. C.* 1848. n°. 9.

Tulleke (O.), Emerkoorn. *Ibidem.* 1849. n°. 4.

ERWTEN.

Sybold, De teelt van en de handel in erwten. *Enkh. C.* 10 Mei 1885. *Lb. C.* 1885. n°. 40.

—— Nog eens erwten. *Ibidem* 31 Mei 1885. *Ibidem.* 1885. n°. 49.

FIJNE ZADEN.

Hall (H. C. van), De teelt van fijne zaden in enkele deelen van Duitschland en in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* 1863. XXVI. 149.

GEMEENSCHAPPELIJK GRONDBEZIT.

Rapport der commissie van landbouw in Overijssel nopens de woeste, onverdeelde gronden in hetzelve departement, ingezonden bij den Minister van Binn. Zaken. *Kops, Magaz.* 1807. III. 291.

Rapport der commissie van landbouw in Gelderland nopens de woeste, onverdeelde gronden in hetzelve departement. *Ibidem* 1808. IV. 58.

Sloet tot Oldhuis (B. W. A. E.), Het oude regt en huishoudelijk bestuur der Marke Woolde in Twenthe. *Overijss. Alm.* 1838. 128.

Handleiding tot de verdeeling der markgronden in Drenthe. Assen, 1840. 8°.

Halbertsma (J. H.), Avoort, een grenspunt tusschen de marken Notter en Noetsele (bij Hellendoorn). *Overijss. Alm.* 1841. 1.

Perk (A.), Verslag omtrent den oorsprong en den aard der gebruikregten op de heiden en weiden in Gooiland; bijzonder in betrekking tot de vraag: Wie de geregtigden zijn tot dat gebruik? Arnhem, Is. An. Nijhoff. 1842. 8°.

Verdediging van het regt der dorpsgemeenten in Gooiland op de heiden en weiden. Amst. 1842. 8°.

Sloet (L. A. J. W.), Regten en gewoonten der Hertmermark. *Jaarb. v. R. en W.* IX. 486.

Sloet tot Oldhuis (J. A. J.), Overdragt der domaniale heidegronden op de Veluwe aan de burgerlijke gemeenten. *Sloet, Tijds.* 1843. II. 515.

Sloet tot Oldhuis (B. W. A. E.), Eene oude instructie van cancelier en raden voor de marken van Twenthe. *Overijss. alm.* 1845. 127.

Sloet tot Oldhuis (J. A. J.), Staat der heidegronden in 1844 en 1845 op de Veluwe verkocht, in erfpacht uitgedaan of verdeeld, met het doel tot ontginning. *Sloet, Tijds.* 1848. IV. 123.

Staat der onverdeelde markgronden in een gedeelte van de provincie Groningen. *Tijds. v. Nijverh.* 1849. XII. 633.

Tadema (R. W.), Het markenregt van Zilvolde van den jare 1421. *Nijhoff, Bijdr.* 1852. VIII. 255.

Heeckeren (L. A. F. H. van), De Marsch en Helbergen te Zutphen. *Sloet, Tijds.* 1859. XVII. 127.

Eene opmerking naar aanleiding van de mededeelingen van den Hr. Baron van Heeckeren over de stadsweidegronden te Zutphen. *Ibidem.* 1859. XVII. 202.

Het Staphorsterveld. *Ibidem.* 1859. XVII. 258.

Het Goor en de Veelken-Meede bij Elburg. *Sloet, Tijds.* 1859. XVII. 459.

Ebbinge Wubben (F. A.), De Rosengaarder marke. *Prov. Ov. en Zw. C.* 16 Nov. 1858.

De greente te Genemuiden. *Sloet, Tijds.* 1859. XVIII. 21.

Sloet (L. A. J. W.), Marken op de Veluwe. *Nijhoff, Bijdr.* N. Serie. I. 1859. 1, 175, 211.

Acker Stratingh (G.), Marken in Friesland. *Versl. Kon. Acad. v. Wet. Lett.* 1865. IX. 49.

Jordens (H. W.), Deventer stadsweiden en burgerregten. *Sloet, Tijds.* 1861. XXI. 341, 413.

—— Deventer stadsweiden en burgerregten. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1862. 8°.

Vloten (J. van), Burgerschappen. Het goed recht der gemeente Deventer op hare weiden. Deventer, 1862. 8°.

De Deventer stadsweiden en de daaraan verbonden stadsburgerregten. *Lb. C.* 1865. n°. 52.

Deventer stadsweiden en burgerregten door T. S. *Ibidem.* 1865. n°. 53.

De Deventer stadsweiden en hare burgerregten. *Ibidem.* 1866. n°. 2.

Sloet (L. A. J. W.), De regten van Loel, Milster en Waverholt in de gemeente Didam. *Nijhoff, Bijdr.* 1867. N. Serie. V. 92.

Doorninck (J. van), Schets eener verdeeling van Overijssel in schout- of regterambten en marken omstreeks 1750. Zwolle, 1867. 8°.

Een marktegrond in de provincie Utrecht. *Bijbl. Lb. C.* 1870. 118.

Roelvink (W. A.), Marken. *Weekbl. v. Winterswijk.* 24 Dec. 1875. 2 Jan. 1876.

Ernst, Uit de Graafschap. Marken, klaauwengang enz. *Arnh. C.* 9 Dec. 1880, 26 Jan., 14 Febr., 28 Maart. 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 58.

Marken en daarmêe overeenkomende gemeenschappen. *Over. Vel. Weekbl.* 1881. *Lb. C.* 1882. n°. 2.

Stadsweide of marsch der stad Zwolle. *Lb. C.* 1882. n°. 42.

De verdeeling van markgronden. *Tijds. v. Nijverh.* 1882. XLV. 156. *Lb. C.* 1882. n°. 55.

Verslag der commissie, benoemd door directeuren der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid tot beoordeeling van het onlangs ingediend wetsontwerp tot bevordering van de verdeeling der markgronden. *Ibidem.* 1882. XLV. 292. *Ibidem.* 1882. n°. 65, 66, 68.

Adres van de Geldersche Maatschappij van landbouw aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal in zake het wetsontwerp op de verdeeling der markgronden. *Lb. C.* 1882. n°. 95.

Moeten de Veluwsche bosschen ook worden begrepen in de wet tot bevordering van de verdeeling der markgronden? Memorie van den Hr. Prof. Lintelo de Geer van Jutphaas en memorie van den Hr. Mr. A. M. Pleyte. *Tijds. v. Nijverh.* 1883. XLVI. 141. *Lb. C.* 1883. n°. 42.

Meurs (D. van), J. H. Krudop, De groote gemeenschappelijke Veluwsche bosschen kunnen niet geacht worden tot de »marken" te behooren. *Lb. C.* 1883. n°. 62, 64, 65.

In zake de Veluwsche bosschen. Adres van het bestuur der Geldersche Maatschappij van landbouw aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal. *Lb. C.* 1883. n°. 73.

Geer van Jutphaas (de), A. M. Pleyte, Nog eens de Veluwsche bosschen en de wet tot bevordering der markverdeeling. *Tijds. v. Nijverh.* 1884. XLVII. 33. *Lb. C.* 1884. n°. 16, 18, 20.

Meurs (D. van), E. J. Vitringa, F. W. J. Baron Aylva van Pallandt, Bedenkingen tegen het verweêrschrift van de Heeren de Geer en Pleyte, in zake de Veluwsche bosschen en tegen het daarin opgenomen advies van den Heer L. Meijer. *Lb. C.* 1884. n°. 24. 25.

GENEESKRACHTIGE KRUIDEN.

Notice sur le rosier et les roses, et liste des principaux amateurs et marchands dans les Pays-Bas et à l'étranger. *Journ. d'agric. et des man.* 2e serie. IX.

Harderwijk (K. J. B. van), Aanhangsel over de tegenwoordige teelt van geneeskundige kruiden te Noordwijk-Binnen. *Sloet, Tijds.* 1857. XV. 468.

GERST.

Borgesius (H. G.), Over het verbouwen van garst in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1862. n°. 40.

—— Maartegarst. *Ibidem.* 1871. n°. 8.

Over maartegerst, liever Maartsche gerst door M. L. M. *Ibidem.* 1871. n°. 8.

Maartegarst, door een Wadpolderboer. *Ibidem.* 1871. n°. 11.

GEVOGELTE.

Bouman (J.), Over de ganzen. (Noord-Holland). *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1852. 35.

Six (P.), Bredasche kapoenen. *Jaarb. M. v. Lb. en Veet.* 1852. 37. *Lb. C.* 1852. n°. 24. *Vr. v. d. Lm.* 1857. 378.

[Wttewaall (J.)], Hoenderteelt. *Lb. C.* 1852. n°. 35, 37, 39, 68.

Wttewaall (B. W.), Opbrengst van hoenders te Benthuizen. *Ibidem.* 1852. n°. 73.

[Wttewaall (J.)], Vetmesten van hoenders (bij Breda). *Ibidem.* 1852. n°. 76.

Hoenderteelt hier te lande. *Sloet, Tijds.* 1853. VIII. 79.

Hoorn (C. A. W. van), Onze kippen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1870. 130.

Maitland (R. T.), Synoptisch overzigt betrekkelijk de voornaamste kenmerken der inheemsche en uitlandsche hoenderrassen. *Bijbl. Lb. C.* 1871. 225.

Bouman (J.), Iets over het houden van zwanen (Noord-Holland). *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1872. 42.

—— Iets over het houden en verzorgen van zwanen. *Lb. C.* 1876. n°. 29.

Maitland (R. T.), Alphabetische naamlijst van Nederlandsche en vreemde hoenderrassen. *Ibidem.* 1880. n°. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.

GRASLAND.

Bouman (J.), De hooibouw (in Noord-Holland). *Alm. o. Lb. en Veeh.* 1854. 12.

Het meer productief maken der weilanden. Verslag der afdeeling Oegstgeest en omstreken. *Med. en Ber. Holl. M.* 1856. 18.

Het meer productief maken der weilanden. Verslagen van de afdeelingen, Amsterdam; Anna-Paulowna-polder; Beemster, Edam en Purmerende; Delft en omstreken; Dordrecht en omstreken. *Ibidem.* 1857. 109.

Het meer productief maken der weilanden. Verslagen van de afdeelingen: Enkhuizen; Eijerland; de Nieuwkoopsche en Zevenhovensche polders en ringdorpen; Opmeer; Oudewater en omstreken; Overflakkee en Goedereede; Rotterdam, Schiedam en omstreken. *Med. en Ber. Holl. M.* 1858. 151.

Het meer productief maken der graslanden. Verslagen van de afdeelingen: Soetermeer, Zegwaart en omstreken; Thamen a. d. Amstel; Vijf Heerenlanden, Alblasserwaard en het land van Arkel beneden de Zouwe; Waddinxveen en omstreken; Weespercarspel; Westland. *Ibidem.* 1858. 182.

GROENE BEMESTING.

Brembemesting. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1847. 7.

Wttewaall (B. W.), Over eendenkroos-bemesting en de verbouwing van vroege peulvruchten te Roelof-Arendsveen. *Lhhk. C.* 1848. n°. 25.

Wardenburg, Mestwinning te Steenwijk. Gebruik van scheeren. *Lb. C.* 1850. n°. 39.

Het trekken van scheeren in Overijssel. *Prov. Ov. en Zw. C.* 1857. *Bgdm.* 1857. 354. *Vr. v. d. lm.* 1857. 380.

Wardenburg (B. D. G.), De brem. *Lb. C.* 1857. n°. 43.

Wardenburg (H.), Scheeren te Meppel en omstreken. *Ibidem.* 1871. n°. 2.

—— Scheeren te Meppel en omstreken. *Ibidem.* 1871. n°. 2.

—— Nog eens over scheeren. *Ibidem.* 1871. n°. 6.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Bremcultuur in de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 143.

GRONDBEWERKING.

Dijkema (H.), Iets over het bewerken van de bouwlanden (door de gaardeniers in Friesland). *Alm. v. lb. en veeh.* 1849. 33.

Hall (H. C. van), Correspondentie (over de invoering van den arendploeg in de prov. Groningen). *Sloet, Tijds.* 1853. VIII. 115.

Arendploeg in Groningen ingevoerd. *Lb. C.* 1853. n°. 7.

Reinders (C.), De arendploeg (in Groningen gemaakt). *Ibidem.* 1853. n°. 7.

Olden (E. van), De behandeling van gronden aan den duinkant in Zuid-Holland. Haarlem, A. C. Kruseman. 1855 m. pl. 8°. *Ibidem.* 1856. n°. 6.

De eerste stoomploeg in Nederland. *Weekbl. v. Haarl.* 1862. n°. 42. *Lb. C.* 1862. n°. 43.

Wassenaar (T. G.), Wijze van bewerking der gronden, bestemd voor vlas of cichorei. *Lb. C.* 1865. n°. 6.

Hartog (H. M.), Het gebruik van arendploegen. *Ibidem.* 1868. n°. 39.

[Iterson (W. J. D. van)], De najaarsploeging der kleigronden in de provincie Groningen. *Noordstar.* 1869. n°. 2, 3.

Bosker (H.), Diepploegen op kleigrond. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 69.

—— Iets over de bewerking van nieuw ingedijkte poldergronden, voormaals en thans. Met eene gelith. plaat. *Ibidem.* 1875. 135.

De stoomploeg in den Wilhelminapolder bij Goes. *Goesche C.* 13 Mei 1873. *Lb. C.* 1873. n°. 25.

Bosch (G. J. van den), Over de bewerking van den grond door stoomkracht en de toepassing daarvan in de provincie Zeeland. *Bijbl. Lb. C.* 1873. 241.

Bosch (G. J. van den), Over bewerking van den grond door stoomkracht in de provincie Zeeland. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 129.

Eerste stoomploeg in de provincie Groningen. *Prov. Gron. C.* 1 Junij. 1876. *Lb. C.* 1876. n°. 23, 25.

Geertsema (C. J.), De Zeeuwsche kweekegge. *Tijds. v. Nijverh.* 1844. VIII. 666.

Bouman (J.), Iets over het gebruik van den rol (in N.-Holland). *Vr. v. d. lm.* 1840. 323.

Römelingh (C.), Rol van de landhuishoudkundige school te Groningen (nog in Haren in gebruik). *Lb. C.* 1852. n°. 69.

GRONDEN.

Ackersdijck (W. C.), Aanmerkingen omtrent de onbebouwde (woeste) gronden in de provincie Noord-Brabant, bijzonder in de Meijerij van 's Hertogenbosch, zooveel het regt op dezelve heeft. *Vr. d. Vad.* 1832. VI. 103.

Sloet tot Oldhuis (J. A. J.), Proeve eener statistiek der heidevelden op de Veluwe op 1 Januarij 1842. *Sloet, Tijds.* 1842. I. 3e st. 25.

Diggelen (B. P. G. van), Beschouwingen over den physischen toestand der lage bodems in ons vaderland. Zwolle, 1843. 8°.

Sloet tot Oldhuis (J. A. J.), Statistiek der Veluwsche zandverstuivingen. *Sloet, Tijds.* 1843. 508.

Stemfoort (H. L.), Over den rijkdom der Drentsche veenen. *Ibidem.* 1843. II. 1e st. 44.

Uitgestrektheid der hooge veenen in Drenthe. *Lb. C.* 1852. n°. 74.

Royen (S. J. van), De aard van gronden van Drenthe onderzocht. Groningen, 1852. 8°.

Kerckhoff (P. J. van), Over eenige slechte gronden van den Haarlemmermeerpolder, en over de middelen tot verbetering. Rotterdam, H. A. Kramers, 1856. 8°.

Mulder (G. J.), Over koude zure gronden. *Lb. C.* 1856. n°. 34, 35.

Bleekrode (S.), Eene oorzaak van onvruchtbaarheid in den Haarlemmermeerpolder. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1856. 280.

Slechte gronden in den Haarlemmermeerpolder. *Lb. C.* 1856. n°. 44.

Mulder (L.), Onderzoek van dusgenaamde kataarde uit Noord-Brabant. *Versl.* XI. *Lhhk. Congr.* Maastricht. 1856. 38. *Bgdm.* 1856. 233.

Donkers (J.), Vergelijkingstafel der belastbare onbebouwde eigendommen, gelegen in de voormalige kwartieren der meijerij van 's Hertogenbosch tusschen de jaren 1655 en 1843. *Sloet, Tijds.* 1856. XIII. 241.

Cuypers (L.), Nog een woord over kataarde. *Bgdm.* 1857. 334.

Mulder (L.), Gronden uit de Beulakkerweide bij Wanneperveen. (Overijssel). *Ibidem.* 1860. 14.

— — Mergel van Weerselo en septariënkalk van Ootmarsum. (Overijssel). *Ibidem.* 1860. 28.

Onze Esschen of Enken. *Sloet, Tijds.* 1861. XX. 305.

Mulder (L.), Onderzoek van zoogenoemde katteklei: (blaauwe klei) en daaronder liggende bruine klei, uit de gemeente Voorhout. *Bgdm.* 1862. 130.

Bemmelen (J. M. van), Bouwstoffen tot de kennis der scheikundige zamenstelling van de alluviale gronden in de provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* 1862. II. 117.

Venema (G. A.), De bodem van het Oldambt en van Westerwolde. *Bijdr. Prov. Gron.* 1862—1865. III. 1. 1866—1869. IV. 3.

Hall (H. C. van), Zandgronden en zandstuivingen in Nederland. *Alb. d. Nat.* 186S. 22. *Lb. C.* 1863. n°. 6.

Bemmelen (J. M. van), Bouwstoffen tot de kennis van de kleigronden in de provincie Groningen. Rotterdam, H. A. Kramers. 1863. 8°. *Mulder, Scheik. Verhand.* 1864. III. 168.

Staring (W. C. H.), Zeekleigronden. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1863. 111.

Bosker (H.), Bijdrage tot de kennis van nieuwe ingedijkte gronden, ontleend aan den polder Nieuwland op Wieringen met kaart, *Bijbl. Lb. C.* 1864. 177.

Over de oorzaken van den woesten staat onzer heidevelden. *Sloet, Tijds.* 1865. XXV. 305.

Staat der heidegronden op de Veluwe, door de gemeenten aangekocht van het bestuur der domeinen. *Ibidem.* 1865. XXV. 326.

Toorn (J. van der), Over de schorren, aanwassen en kwelders in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* 1865. XXVIII. 1.

Bemmelen (J. M. van), Boden-Untersuchungen in den Niederlanden. *Landw' Vers. Stat.* 1866. VIII. 255.

De kwelders langs de noordkust der provincie Groningen. *Utr. Dagbl.* 1868. *Lb. C.* 1868. n°. 36.

Olivier Dz. (E.), Onze binnengedijkte landen. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1869. 104.

Gunning (J. W.), Scheikundig onderzoek van gronden van de plaats »Ruimzigt" in den Anna-Paulownapolder. *Bijbl. Lb. C.* 1870. 49.

Wat heeft de ondervinding geleerd omtrent den invloed op den toestand der landerijen, van overstrooming met zout water. Wat zijn de redenen van dien invloed en wat kan gedaan worden om de gevolgen daarvan in den kortst mogelijken tijd te overwinnen? *Hand. Gen. v. Nijv.* 1871/72. 45.

Bemmelen (J. M. van), Rapport (uitgebracht aan eene commissie tot onderzoek van het militaire inundatiestelsel voor de provincie Groningen) over de nadeelige gevolgen, die eene overstrooming van zout water op bouw- en weilanden teweeg brengt. Groningen, Gebr. Hoitsema. 1872. 8°. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1872/73. 131. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 131.

Het wad van den heer Hulsewé onder Uskwert. *Prov. Gron. C.* 1874. *Lb. C.* 1874. n°. 21.

Door zeewater overstroomde polderlanden. *Ibidem.* 14 Febr. 1877. *Ibidem.* 1877. n°. 8.

Lautenbach (W.), Overstroomde landen. *Ibidem.* 16 Febr. 1877. *Ibidem.* 1877. n°. 8.

Reinders (G.), Overstroomde landen. *Ibidem* 28 Febr. 1877. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 87.

Bemmelen (J. M. van), De genezing der overstroomde landen in de provincie Groningen. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 163.

Reinders (G.), De stand der gewassen op de door zeewater overstroomde polders. *Prov. Gron. C.* 23 Junij 1877. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 185.

Hulsewé (G. J.), Beschrijving van eenige kwelderlanden in do provincie Groningen. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 209.

Mayer (A.), Verslag aan den minister van Binnenlandsche zaken, betreffende de proefnemingen op door zeewater overstroomde landen. *St. C.* 22 Nov. 1877. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 369.

Bemmelen (J. M. van), Rapport van het landbouw-scheikundig onderzoek van den bodem der polders, gelegen in het voormalig Wijkermeer en den IJboezem, en drooggemaakt door de Amsterdamsche kanaalmaatschappij. Amsterdam, B. van der Land, 1873—1878.

Schober (J. H.), De toestand en de toekomst der Overveluwsche heidevelden. *Ov. Vel. Weekbl.* 1879. *Lb. C.* 1879. n°. 75.

Beaufort (W. H. de), De woeste gronden in Nederland. *Gids.* 1882. IV. 1.

GRONDVERBETERING.

(Grondvermenging, branden, roppen, kalken, mergelen, overslijken enz.).

Hora Siccama (J.), Verslag wegens het roppen aan de Commissie van Landbouw in de provincie Groningen, Groningen, B. van der Kamp. 1816. 8°.

Molter (J. C.), Verslag wegens het roppen. Groningen, 1817. 8°.

Rijkens (J. G.), Korte schets over de Leenster wierden. *Alm. t. bev. v. k. en g. sm.* 1835.

Buiskool (H.), Berigt omtrent het gebruik van zeeslib, ter verbetering van afgegraven hooge veenen. *Vr. v. d. lm.* 1838. 536.

Het woelen en branden op veenachtige gronden. *Tijds. v. Nijverh.* 1847. XI. 422.

Dijkema (H.), Verbetering van de mindere graslanden (met terpaarde). *Alm. v. lb. en veeh.* 1849. 16.

—— Uitvinding tot landverbetering (kleigraven). *Ibidem.* 1850. 13.

Janssen (L. J. F.), Iets over verbetering van land en vermeerdering van kapitaal, door middel van grondverplaatsing (terpaarde). *Lhh. C.* 1850. n°. 20.

Landverbetering door uitgraven van klei. *N. Rott. C.* 1851. *Lb. C.* n°. 42.

Wardenburg (B. D. G.), Kleimodder als bemesting. *Lb. C.* 1851. n°. 53.

Wttewaall (B. W.), Het uitkleijen. *Ibidem.* 1852. n°. 4.

Brakell (T. van), Kleibemesting in Groningen. *Ibidem.* 1852. n°. 10.

Fockens (J. W.), Kleibemesting in Groningen. *Ibidem.* 1852. n°. 19.

Dijkema (H.), Verbetering van derrygronden door branden. *Alm. v. lb. en veeh.* 1852. 43.

Wardenburg (B. D. G.), Kleibemesting (in Noordwolde). *Lb. C.* 1852. n°. 74.

Kleigraven in de provincie Groningen. *Prov. Versl. v. Gron.* 1852. *Lb. C.* 1852. n°. 74.

Dijkema (H.), Bijdrage tot de meer algemeene verspreiding van de kennis der meest belangrijke verbeteringen, welke sedert de laatste jaren in de vaderlandsche landhuishouding zijn in gebruik gekomen. Groningen, P. van Zweeden. 1852. 8°.

Fockens (J. W.), Het kleigraven in het Oldampt, provincie Groningen. *Tijds. v. Nijverh.* 1852. XV. 54.

Beijma thoe Kingma (F. H. van), Vermengen van gronden. *Bgdm.* 1856. 229.

Het gebruik van slijk op bouwland in plaats van stalmest. *Med. en Ber. Gron. M.* 1855. n°. 3, 5. *Bgdm.* 1856. 317.

Staring (W. C. H.), Mergelen in Nederland. *Lb. C.* 1856. n°. 42.

Boeke (Jb.) en J. M. van Bemmelen, De verbetering der onvruchtbare, zure gronden in den Haarlemmermeerpolder. *Bgdm.* 1859. 305.

In welke streken van dit gewest kan men met voordeel van de slijkbemesting gebruik maken enz. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1859. 84. *Bgdm.* 1860. 347.

Westerhoff (R.), Wierden. *Letterb.* 1860. 76.

Hall (H. C. van), Puin tot grondverbetering. *Tijds. v. Nijverh.* 1862. XXV. 51. *Bgdm.* 1863. 151.

Staring (W. C. H.), Kalk ter bemesting in Limburg. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1863. 368.

Roemeling (J. H.), Slijk- en kleibemesting. *Lb. C.* 1865. n°. 46.

Het kleidelven te Doorwerth. *Ibidem.* 1866. n°. 12.

Bloem (A.), Kleidelven. *Ibidem.* 1866. n°. 16.

Rapport van de commissie, benoemd in de vergadering van de 11e afd. d, Mij. v. Lb. in Friesland, over het afgraven van terpen en hooge landen in het algemeen. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1869. 72.

Bemmelen (J. M. van), Scheikundig onderzoek van terpaarde. *Versl.* XXII. *Lhhk. Congr.* Roermond, 1868. 131, *Bijbl. Lb. C.* 1869. 289. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1869. 77.

Verbeteren van lage landen door klei. *Lb. C.* 1870. n°. 6.

Over 't Schild in de provincie Groningen. *Ibidem.* 1870. n°. 6.

Kleigraven en afgraven van wierden. *Ibidem.* 1870. n°. 16.

Grondverbetering door klei- en leemgraven, overaarding met slib; terpaarde. *Versl.* XXV. *Lhhk. Congr.* Groningen, 1871. 86.

De vraag over kleidelven in Lb. C. n°. 5. *Lb. C.* 1871. n°. 8.

Kremer (K. F.) en J. H. Roemeling, Rapport der commissie in zake de slibbemesting. *Versl.* XXVII. *Lhhk. Congr.* Utrecht, 1873. 173.

Geertsema (C. J.), Het gebruik van verschillende kleisoorten tot verbetering der gronden. *Alm. v. d. Lb. i. z. geh. omv.* 1877. 45.

Zijlma (G.), E. J. Dijkhuis en J. H. Mansholt, Rapport der commissie benoemd door de afdeeling Leens van het genootschap van Nijverheid, opgericht te Onderdendam; om een onderzoek in te stellen naar de gesteldheid van den grond en de resultaten, die de bebouwing op met zeewater overstroomde landen heeft opgeleverd, uitgebracht in de vergadering van December 1877. *Lb. C.* 1878. n°. 54, 55.

Zamenstelling van Friesche terpaarde (door A. Voelcker). *Ibidem.* 1878. n°. 75.

Mayer (Adolf), Onderzoekingen van terpaarde. *Ibidem.* 1878. n°. 93.

Mergel in de Over-Veluwe. *Ibidem.* 1880. n°. 24.

Heidema Sr. (P.), Welke waren de uitkomsten van het gebruik van wierdegrond (terpaarde) op de gecultiveerde gronden in de veenkoloniën. *Ibidem.* 1883. n°. 47.

— — De vruchtbaarmaking van gronden door middel van slib. Met eene kaart. Rotterdam, W. J. van Hengel. 1885. 4°.

HAVER.

Borgesius (H. G.), Haververbouw in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1863. n°. 21.

Wat is de oorzaak, dat het natuurgewicht en de kwaliteit van dikke haver, voornamelijk in het Oldambt, niet meer zoo goed is als in vroegere jaren? *Hand. Gen. v. Nijv.* 1870/71. 82.

HENNEP.

Hall (H. C. van), Verhandeling inhoudende eene beschrijving van de hennepteelt in Nederland en eene aanwijzing van haar nut in den landbouw en andere bedrijven. Groningen, J. Oomkens. 1828. 8°.

Kam (H.), Iets over hennep, en de cultuur van dit gewas in Nederland. *Agricultura.* XVIII. 1884. 279.

HOP.

Mertens (A.), De la culture du houblon dans les bruyères de Belgique et des Pays-Bas. Anvers, J. P. van Dieren & C°. 1857. 8°.

Ronnberg (A.), Hopvelden van den heer A. Mertens, in de Campine (gedeeltelijk in Nederland). *Lb. C.* 1858. n°. 13.

Nagel Jr. (J.), Eene hopteelt op heidegrond. *Ibidem.* 1859. n°. 36.

—— De hopteelt te Strijp, en te Hatert. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1860. 47.

Berigt omtrent de hopteelt onder de gemeente Ammerzoden. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1864. 82. *Lb. C.* 1864. n°. 28.

Schober (J. H.), De teelt van hop op heidegrond beproefd. *Tijds. v. Nijverh.* XXVIII. 1865. 189.

Hopcultuur in de Meijerij. *Prov. N.-Br. C.* 23 Jan. 1867. *Lb. C.* 1867. n°. 5.

Schober (J. H.), Mededeelingen omtrent de hopteelt. *Lb. C.* 1868. n°. 13.

Nagel Jr. (J.), Verslag der commissie, door het XXI Nederl. Landh. Congres benoemd .... betreffende het leveren van een algemeen overzigt der hopteelt in Nederland en België. *Versl.* XXIII. *Lhhk. Congr.* Kampen, 1869. 122.

Pant (P. C. van der), Antwoord op vragen betrekkelijk de hopteelt te Ammerzoden. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1869. 122.

S(taring) (W. C. H.), Algemeene klagten onzer hopkweekers. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1874. 243. *Lb. C.* 1874. n°. 53.

Nagel Jr. (J.), Nog iets over hopteelt. *Lb. C.* 1881. n°. 5, 7, 8.

Dominicus (K.), Hopteelt in Zeeland. *Ibidem.* 1881. n°. 9.

Insinger (H. A.), Hopteelt. *Ibidem.* 1881. n°. 10, 14.

Wall Bake (H. W. A. v. d.), Proeven genomen met het verbouwen van hop op het landgoed den Treek te Leusden bij Amersfoort, toebehoorende aan Mr. W. H. de Beaufort. *Ibidem.* 1883. n°. 47.

HOUTTEELT.

(Zie ook duin-ontginning.)

Borch (A. P. R. C. van der), Verhandeling over de Nederlandsche woudboomen. *Inst. Verh.* 1e kl. 1820. V. 237.

Joosten (E.), Verhandeling over het hakhout. *Maatsch. v. d. Landb. te Amst.* 1821. XVI. 1.

Martini van Geffen (A.), Iets nopens den staat der ontginningen van onbebouwde gronden, in de provincie Noord-Brabant, en der behandelingswijze dier betrekkelijk, bij het aanleggen van houtbosschen, 1830. *Bijdr. t. d. Nat. Wet.* 1830. V. 465.

Beijer (A. de), Opmerkingen omtrent den wasdom van eenige in- en uitlandsche houtsoorten. *Letterb.* 1834. I. 274.

Houtteelt in Opsterland. *Vriend. d. Vad.* 1834. 312.

Reinders (C. H.), Bijdrage tot de houtteelt. *Letterb.* 1834. II. 307.

Heeckeren (T. C. G. van), Over den aanleg en de bewerking van woeste gronden, voor de houtcultuur in de graafschap Zutphen. Zutphen, W. J. Thieme. 1836. 8°.

Over den aanleg en bewerking van woeste gronden voor de houtcultuur, voor zoover dezelve van eenen gelijksoortigen aard zijn, als die in het graafschap Zutphen gevonden worden. Zutphen, W. J. Thieme. 1836. 8°.

Staring (W. C. H.), De houtteelt in de koloniën van weldadigheid. *Vr. v. d. Lm.* 1840. 643.

Iets over de houtcultuur in Overijssel. *Ibidem.* 1841. 559.

Iets over den aanleg en de bewerking van woeste gronden voor de houtcultuur in de provincie Drenthe. *Tijds. v. Nijverh.* 1842. VI. 486.

Staring (W. C. H.), Nog iets over de houtteelt in de koloniën van Weldadigheid. *Vr. v. d. lm.* 1843. 158.

Sloet (J. A. J.), Statistiek der bosschen op de Veluwe, behelzende opgaaf van het aantal bunders met houtgewas bezet in het district Veluwe op 1 Januarij 1843. *Sloet, Tijds.* 1843. II. 2e st. (tegenover) 254.

Holthe tot Echten (R. A. van), Verhandeling over de houtcultuur (in Drenthe). *Gen. v. Lb. in Dr.* 1848. 22.

Beschouwingen van de afdeeling 's Gravenhage en omstreken over den toestand van het houtgewas en de houtcultuur langs de zeekusten onder die afdeeling. *Med. en Ber. Holl. Mij.* 1852. 135.

d'Ablaing van Giessenburg, J. Wttewaall, G. R. G. van Swinderen, P. Six en O. R. van Andringa de Kempenaer, Rapport omtrent een in te stellen onderzoek naar de wijzen, waarop de boomen gesnoeid worden enz. *Versl.* IX. *Lhhk. Congr.* Assen, 1854. 185. *Lb. C.* 1854. n°. 26.

Haasloop Werner, Het Gorteler-bosch in de gemeente Epe (Over-Veluwe). *Sloet, Tijds.* 1855. XI. 313.

Olden (E. van). De behandeling van gronde n aan den duinkant in Zuid-Holland. Haarlem, A. C. Kruseman. 1855. m. pl. 8°.

—— Houtteelt (met platen). *Vr. v. d. lm.* 1855. 513.

Staring (W. C. H.), Over den toestand der houtteelt in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1856. 210.

Wttewaall, De behandeling van gronden aan den duinkant in Zuid-Holland. *Lb. C.* 1856. n°. 6.

—— Het behandelen van opgaande boomen. *Ibidem.* 1856. n°. 10.

Olden (E. van), Het kweeken van plantsoenen. *Ibidem.* 1856. n°. 12.

Haasloop Werner (G.), Wandelingen en omzwervingen door de gemeente Epe (Gortelsche bosch). *Geld. Volks-Alm.* 1856. 190.

Statistiek van de houtteelt in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1857. 387.

Eyck van Zuylichem, Iets over eenige houtsoorten in den omtrek van Maartensdijk. *Lb. C.* 1858. n°. 18.

Hendriks (A. K.), Houtteelt in de gemeente Voorst. *Vr. v. d. Lm.* 1858. 193, 257.

Beschrijving van de houtteelt in de afdeeling Oude IJssel in Gelderland. *Geld. Maatsch. v. lb.* 1859. 13; 1860. 22.

Xylophilus, Landbouwbrieven (over onze houtteelt). *Econ.* 1858. 131. 1859. 71.

Zuylen (van Nyevelt) (H. F. van), Iets over het Haagsche bosch. 's Hage, 1859. 8°.

—— Iets over het Haagsche bosch, naar aanleiding van de daarover gevoerde discussiën in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 30 Julij 1860. 's Hage, 1860. 8°. met kaart.

Collot d'Escury (H.), Antwoord aan H. F. van Zuylen van Nyevelt op zijn: »Iets over 't Haagsche bosch". 's Grav. 1860. 8°.

Staring (W. C. H.), Over het Haagsche bosch. *Zondagsblad.* 7, 14 October. 1860.

Rauwenhoff (N. W. P.), Een enkel woord over Nederlandsche houtteelt. *Bgdm.* 1860. 45.

Wttewaall (J.), De bosschen in de gemeente Voorst en omstreken, in verband beschouwd met het loot harken. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1860. 141.

Olden (E. van), Het snoeijen van opgaande boomen. *Lb. C.* 1860. n°. 42.

Wttewaall, Snoei toch geen halfwassen opgaande boomen. *Ibidem.* 1860. n°. 43.

Olden (E. van), Antwoord op het artikel: Snoei toch geene halfwassen opgaande boomen. *Ibidem.* 1860. n°. 45.

Dussen (van der), Over houtcultuur. *Geld. Maatsch. v. lb.* 1861. 34. *Bgdm.* 1861. 294.

Rauwenhoff (N. W. P.), Twee domeinbosschen in Nederland. Het Haagsche bosch. De Soerensche bosschen. *Econ. Bijbl.* 1861. 287.

Rapport van de HH. Gevers van Endegeest, van der Spuy, J. Wttewaall en F. Borkens over den toestand van het Haagsche bosch. 's Grav. A. van Hoogstraten en Zoon. 1861. 8°. Met kaart.

De houtteelt van den staat. *Lb. C.* 1862. n°. 1.

Haasloop Werner, Het Putter- en Sprielderbosch. *Geld. Volks-Alm.* 1863. 152.

Staring (W. C. H.), Onze houtteelt. *Alm. v. d. Ned. lm.* 1864.

Haasloop Werner (H. G.), Vierholten (gemeente Ermelo) en het Vierholterbosch. *Geld. Volks-Alm.* 1864. 117.

Staring (W. C. H.), Over de Nederlandsche bosschen. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1866. 86, 174.

Eeden (F. W. van), De bosschen in Kennemerland. *Alb. d. nat.* 1867. 148, 183, 193.

—— De duinen en bosschen van Kennemerland. Bijdragen tot de kennis van het landschap en den plantengroei, in een gedeelte der provincie Noord-Holland. Groningen, 1868. 8°.

Het Speulderbosch. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1869. 64. *Lb. C.* 1868. n°. 41.

De houtteelt ten onzent. *Lb. C.* 1870. n°. 52.

Staring (W. C. H.), Houtteelt in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1872. 63, 255. *Versl.* XXVI. *Lhhk. Congr.* Utr. 1872. 114, 218. *Lb. School.* 1875. 149.

Hoe men te Amsterdam boomen poot. *N. v. d. D.* 10 April, 1874. *Lb. C.* 1874. n°. 17.

Schothorst (A. van), Eene toespraak over houtcultuur. *Geld. Maats. v. Lb.* 1875. 104.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Eene rationele toepassing en uitbreiding der houtteelt voor Drenthe van hoog belang geacht. *Prov. Dr.* en *A. C.* Febr. 1876. *Bijbl. Lb. C.* 1876. 81.

—— Vijanden en vrienden onzer bosschen. *Bijbl. Lb. C.* 1876. 113.

L(enshoek), 's Rijksbeplantingen. *Lb. C.* 1877. n°. 8; 1881. n°. 7,

Boer (R. W.), Het Haagsche bosch. *Vaderland.* 13 Nov. 1877. *Bijbl. Lb. C.* 1877. 363.

Löhnis (F. B.), Iets over bosch-aanleg in de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid. *Jaarb. Mij. v. Weld.* 1878. 109.

Schober (J. H.), Over coniferen, geschikt voor ons klimaat. *Tijds. v. Nijverh.* 1878. XLI. 485; 1881. XLIV. 240. *Lb. C.* 1878. n°. 103, 104; 1879. n°. 2; 1881. n°. 74.

Hulle (H. J. van), Het snoeien der boomen langs de wegen in Nederland geplant. *Lb. C.* 1879. n°. 81.

Löhnis (F. B.), Boschcultuur in Nederland. *Econ.* 1880. 1137.

B., Beplantingen aan onze wegen. *Lb. C.* 1881. n°. 85.

Oldenhuis Tonckens (L.), Brief over de houtcultuur in Drenthe. *Gen. v. Lb. in Dr.* 1882. 1.

Het snoeijen der boomen en de els- en boschweiden. *Lb. C.* 1883. n°. 81.

Boer (R. W.), De leiding en behandeling onzer woudboomen. *Maandbl. v. d. Ned. Landb.* 1883. n°. 6, 7.

Houven van Oordt (H. C. van der), Het koninklijk domein »het Loo" en de Veluwsche bosschen. *Agricultura.* 1884. 68, 126.

Boer (R. W.), Die Baumkultur in den Niederländen. *Ibidem.* 1884. 197.

Löhnis (F. B.), Verhandeling over de houtcultuur en de bosschen in Drenthe Haarlem, Erven Loosjes. 1885. 4°.

Lasonder (L.), Het kolenbranden onder de Heerlijkheden. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1848. 213.

INKUILEN VAN GROEN VOEDER.

Moorrees (I. P. G.), Bewaring van veevoeder. *Bgdm.* 1858. 263.

—— Zuur hooi. *Lb. C.* 1860. n°. 27.

Wassenaar (W. E. J. van), Ingekuild (ingemaakt) gras en groen voeder. *Geld. Maatsch. v. lb.* 1866. 204. *Lb. C.* 1881. n°. 18.

Breggen Az. (J. van der), Altijd groen voer. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1882. n°. 5.

Inkuilen van groen voeder. *Lb. C.* 1882. n°. 65.

Kruitbosch (G.), Hoe Dr. J. Wttewaall in 1852 reeds groen voeder inmaakte. *Lb. C.* 1882. n°. 76.

Amersfoordt (J. P.), Het gebruik van ingelegd (verzuurd) gras door het melkvee op Badhoeve. *N. v. d. D.* 4 Dec. 1882. *Lb. C.* 1882. n°. 98.

Oorbijn, Het gebruik van ingelegd (verzuurd) gras door het melkvee. *Lb. C.* 1882. n°. 100.

Heidema Sr. (P.), Inzuren van groen voeder. *Ibidem.* 1882. n°. 101.

Amersfoordt, Verzuurd gras voor melkvee (repliek). *N. v. d. D.* 19 Dec. 1882. *Lb. C.* 1882. n°. 102.

Inkuilen van groen voer. *Ibidem.* 12 Jan. 1883. *Ibidem.* 1883. n°. 5.

Ingemaakt voeder. *N. Tielsche C.* 13 Jan. 1883.

Boele (W. G.), Proeven met ingemaakt groen voeder. *Lb. C.* 1883. n°. 4.

Hartog (H. M.), Mislukte inkuiling van gras. *Ibidem.* 1883. n°. 5.

Heidema Sr. (P.), Proef met ingemaakte klaver. *Ibidem.* 1883. n°. 7.

Inkuilen van groen voer in de kol. der Mij. van Weldadigheid. *Ibidem.* 1883. n°. 8.

Boele (W. G.), Het inmaken of inzuren van groen voeder. *Ibidem.* 1883. n°. 13.

Allershof (E.), Inmaken van groen voeder in Friesland. *Ibidem.* 1883. n°. 17.

Onderzoek aan het proefstation te Wageningen van te Wapenvelde »ingezuurd gras" en »ingezuurde mais." *Ibidem.* 1883. n°. 22.

Boele (W. G.), Nog iets over groen voeder. *Ibidem.* 1883. n°. 24.

Smids (H. P.), Over het inkuilen van gras (in Friesland). *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1883. 108.

X., Altijd groen voer. *Lb. C.* 1883. n°. 51.

Ridder (C. C. J. de), Inkuilen van stoppel, klaver en van gras. *Ibidem.* 1883. n°. 77.

Smids (H. P.), Over het inkuilen van gras. *Ibidem.* 1883. n°. 92.

Insinger (H. A.), Inkuilen van gras; eene bijdrage uit de praktijk. *Ibidem.* 1883. n°. 97. 1884. n°. 9.

Barendrecht (G.) e. a., Rapport van de afdeeling Kralingen der Hollandsche maatschappij van landbouw over het inkuilen van gras. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1884. n°. 4. *Lb. C.* 1884. n°. 28.

Boele (W. G.), Beschrijving van kuilen tot bewaring van groen voeder, overeenkomende met de modellen en teekeningen, ingezonden door W. G. Boele, ter Int. Landb.-Tent. 1884. Amst. *Lb. C.* 1884. n°. 72.

INRICHTING VAN GEBOUWEN.

S(taring) (W. C. H.), Rundveestallen. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1849. 1.

Brugghen van Croy (van der), De Noord-Brabantsche potstallen. *Fr. v. d. Lm.* 1852. 175.

Staring (W. C. H.), Hollandsche koelbak. *Lb. C.* 1854. n°. 11.

I. S., De Groninger landbouwgebouwen. *Fr. v. d. Lm.* 1860. 49. *Maandbl. v. d. Ned. Lb.* 1860. 1.

Enklaar (E. C.), De Groninger schuur. Antwoord aan I. S. *Ibidem.* 1860. En *Ibidem.* 1860. 20. 56.

De door de Hollandsche maatschappij van landbouw te Parijs tentoongestelde Zuid-Hollandsche modelboerderij. *Lb. C.* 1867. n°. 37.

Boerderij voor zuivelbereiding »Holland" (met 1 plattegrond). *Bijbl. Lb. C.* 1868. 1.

Peters (C. H.), Overzicht over de boerenplaatsenbouw in Nederland. Sneek, van Druten en Bleeker. 1875. 42 pl. 4°.

Iterson (W. J. D. van), Rundveestallen (in Friesland). *Alm. v. lb. en veeh.* 1875. 49. *Lb. School.* 1875. 80.

Kuperus (D. J.), Rundveestal. *Lb. C.* 1875. n°. 18.

Iterson (W. J. D. van), Rundveestallen (in Friesland). *Bijbl. Lb. C.* 1875. 205.

J. B. W., Noord-Hollandsche boerderijen. *Prov. Gron. C.* 1 Aug. 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 63.

Rapport der commissie over de vraag: »Zijn de veestallen in het algemeen en bij de veefokkers in het bijzonder, (in Friesland) wel doelmatig ingerigt?" Met plaat. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1882. 35.

KAARDEBOL.

Kaardebol of weverskaarde. Dipsacus fullonum. Mill. *Lb. C.* 1881. n°. 99.

KAAS.

(Zie ook zuivel).

Spinhoven (M.), Berigt wegens het maken van Zuid-Hollandsche of zoogenoemde Gouwsche zoetemelksche kaas. *Kops, Mag.* 1808. IV. 543.

Berigt wegens het maken van zoogenoemde Noord-Hollandsche kaas, opgemaakt bij de commissie van Landbouw in Amstelland. *Ibidem.* 1810. V. 192.

Bell (Ch. Jan van), Verbeterde wijze van bereiding der Stolksche of Goudsche kaas. *Letterb.* 1830. 252.

—— Exposé d'un procédé perfectionné pour faire les fromages de Gouda. *Journ. d'agric. et d. man.* 2e série. XI.

Bouman (J.), Over het kaasmaken in Noord-Holland. *Nederl. Magaz.* 1837.

—— Verhandeling over een gebrek in de Noord-Hollandsche zoetemelksche kaas, genaamd het knijpen. *Tijds. v. Nijverh.* VI. 1842. 311.

Wenken en raadgevingen aan Noord-Hollandsche kaasmakers. Purmerende, J. Schuitemaker. 1845. 8°.

Bergsma (C. A.), Iets over Nederlandsche en Amerikaansche kaas. *Gen. v. Lb. en Krdk.* (*Ber. en Med.*) 1845. 35.

Wijze der bereiding van Goudsche kaas, waarvan de ondervinding heeft geleerd, dat het daarvan komend zuivel ontheven is van dat bittere, taaije en losse, hetwelk zooveel in onze zuivel gevonden wordt. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1845. 79. *Lb. C.* 1853. n°. 26.

Bouman (J.), Handleiding tot de kennis en behandeling der Noord-Hollandsche kaas. *Bijdr. t. d. Vad. landhhk.* 1846. 23 st. 1. Afzonderlijk Purmerende. 1846. 8°.

Opmerkingen omtrent de zoetemelksche kaas, hare bereiding, bewaring en handel. *Tijds. v. Nijverh.* 1849. XIII. 196.

Wttewaall (B. W.), De komijne kaas. *Lb. C.* 1852. n°. 28.

Eenige wenken tot eene verbetering in de bereiding der Goudsche kaas. *Nijv. C.* 1853. n°. 47. *Vr. v. d. lm.* 1854. 630.

Hulst (D. van), Onderzoek naar de oorzaken van het blaauw worden der kaas. Amsterdam, H. T. Lepel. 1856. 8°.

Herrewijn Jz. (J.), Handleiding tot zuivelbereiding. Goudsche of Stolksche kaas, en Leidsche of komijnde kaas. *Lb. C.* 1857. n°. 11, 12, 13, 14. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 1. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1874. 8°. *Michelsen's Hann. L. u. F. Vereinsbl.* 1874. n°. 19, 20.

Berkouwer (G.), Wat is de oorzaak en welke zijn de middelen, die kunnen worden aangewend tegen het bitter worden, het rijzen en de knijpers der kaas. *Med. en Ber. Holl. Mij.* 1858. 357.

Maken van goede komijnde kaas, door de afdeeling Delft der Holl. M. v. L. *Med. en Ber. Holl. Mij.* 1863. 24. *Bgdm.* 1863. 170.

Bouman (J.), De Noord-Hollandsche kaasmaker. *Bijbl. Lb. C.* 1867. 65.

Kaasmakerij in Gelderland. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1869.

Ciriaci (C. H.), De bereiding van kaas. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1869. 76. *Lb. C.* 1869. n°. 18.

Möller (C. D.), De kaasmakerij in Noord-Holland. *Moore's rural New-Yorker.* 13 Aug. 1870. *Weekbl. v. Haarl.* 1870. n°. 47.

Verbetering van de Friesche kaas. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1871. 69. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 77.

Gemaak van kaas in Friesland. *Lb. C.* 1873. n°. 11, 12.

Muller (J.), De buitenlandsche kaasbereiding vergeleken met de Nederlandsche. *Bijbl. Lb. C.* 1873. 145.

Halbertsma (Johs.), Friesche kaas. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1873. 89.

Friesche zoetemelksche kaas. *Prov. Gron. C.* 4 Maart. 1874. *Lb. C.* 1874. n°. 11.

Mulder (L.), Literatuur over kaasmakerij in Nederland. *Lb. C.* 1874. n°. 45.

Sybold, Onze kaas en hare bereiding. *Enkh. C.* 1878. *Lb. C.* 1878. n°. 42, 43, 44.

Bouman (J.), Wenken en raadgevingen aan Noord-Hollandsche kaasmakers, anno 1845, met naschrift »nog wat literatuur over kaasmakerij." *Lb. C.* 1878. n°. 89.

Kaasfabriek te Wieringerwaard. *Ibidem.* 1879. n°. 22.

J. B. Az., Voordracht over de Noord-Hollandsche kaas, gehouden in de afdeeling Schermereiland, op 27 Juni. 1879. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1879. n°. 10.

Asperen (G. van), Kaas. Rapport in zake de te Amsterdam in 1884 gehouden Internationale landbouw-tentoonstelling. *Med. en Ber. Fr. M.* 1884. 162. *Lb. C.* 1885. n°. 28.

KALVERMESTEN.

Haasloop Werner, Kalvermesting op de Veluwe, vooral langs de Zuiderzee. *Sloet, Tijds.* 1855. XI. 358. *Lb. C.* 1855. n°. 25, 29, 33. *Alm. v. lb. en veeh.* 1856. 15.

Bouman (J.), Iets over het mesten van kalveren in Noord-Holland. *Lb. C.* 1874. n°. 32.

KANARIEZAAD.

Dijkema (H.), De teelt van kanariezaad. *Alm. v. lb. en veeh.* 1851. 36.

Kanariezaad. *Lb. C.* 1875. n°. 18.

De teelt van kanariezaad. *Enkh. Cour.* 2 en 9 Mei 1875. *Bijbl. Lb. C.* 1875. 169.

De teelt en het gebruik van kanariezaad. *Lb. School.* 1875. 157, 167, 175, 190, 191.

Kanariezaad en geel mosterdzaad. *Gron. C.* 19 April 1876. *Lb. C.* 1876. n°. 18.

S(chilthuis), Allerlei over kanariezaad. *Prov. Gron. C.* 19 April 1876. *Lb. C.* 1876. n°. 26.

Kanariezaad. *Lb. C.* 1876. n°. 24, 26, 32.

KARWEI.

Smit (J.), De karweibouw in de omstreken van Enkhuizen. *Bgdm.* 1860. 97.

Postma (G.), Karweiverbouw. *Alm. v. lb. en veeh.* 1874. 46.

Karweizaad in Noord-Holland in 1875 en vroeger jaren. *Lb. C.* 1876. n°. 46.

Tiele (M. J.), Is het telen van karweizaad aantebevelen? Welke voor- en welke nadeelen zijn aan deze teelt verbonden? *Lb. School.* 1875. 64.

Sluis & Groot, Karwei. *Lb. C.* 1877. n°. 12.

Smit (J.), De teelt van karweizaad in Noord-Holland. *Ibidem.* 1879. n°. 54.

KNOLLEN EN KNOLRAPEN.

Vroege knollenteelt in de Streek (N.-Holland). *Sloet, Tijds.* 1852. VII. 350.

Konijnenburg (Y. van), Het verbouwen van knolrapen en knollen. *Mag. v. landb.* 1862. 71.

KOOLRAPEN.

Herrewijn Jz. (J.), Verbouw van koolrapen in de provincie Zuid-Holland. *Lb. C.* 1856. n°. 10.

Wttewaall, De teelt van koolrapen. *Ibidem.* 1856. n°. 15, 16.

Hora Siccama, De teelt van koolrapen. *Ibidem.* 1858. n°. 24.

Kasper (A.), Verbouw van koolrapen als veevoer, ter gemoetkoming van hooi. *Ibidem.* 1865. n°. 4.

KOOLZAAD.

Het koolzaad dorschen (in Gelderland). *Geld. Volks-Alm.* 1839. 30.

Het zaaijen van koolzaad, tusschen op rijen geplante paardeboonen. *Lhh. C.* 1848. n°. 50.

H(all) (v.), Gebruik van koolzaadstroo. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1851. 34.

Dijkema (H.), Belangrijkheid van de koolzaadteelt in de provincie Groningen. *Ibidem.* 1851. 53.

Geertsema (C. J.), Het planten van koolzaad in het voorjaar (in en om Zuidbroek). *Lb. C.* 1851. n°. 60.

Breggen Az. (J. van der), Behandeling van het koolzaad in de droogmakerijen in Zuid-Holland. *Ibidem.* 1856. n°. 7.

Mulder (L.), Verbranden van kool- en raapzaadstroo. *Lhh. Alm. v. Teenstra* 1856. 92. *Lb. C.* 1873. n°. 52.

Hall (H. C. van), Koolzaad op zandgrond. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1858. 71.

Bosker (H.), Het inoogsten van koolzaad. *Lb. C.* 1863. n°. 28.

V. v. O., Het inoogsten van koolzaad (in de Meijerij). *Ibidem.* 1863. n°. 31.

Borgesius (H. G.), Koolzaadverbouw in de provincie Groningen. *Ibidem.* 1863. n°. 35.

—— Verbouw van zomerkoolzaad in de provincie Groningen. *Ibidem.* 1863. n°. 39.

Wijze van koolzaad te bouwen te Hoogezand in gebruik. *Ibidem.* 1864. n°. 3.

Fockens (C. F.), Iets over het dorschen van koolzaad (in Groningen). *Bijbl. Lb. C.* 1865. 247.

Borgesius (H. G.), Over den koolzaadoogst in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1866. n°. 33.

Z(eeburg) (M. van), De koolzaadteelt in de provincie Groningen. *Onze Tijd.* N. Serie. 1867. I. 169.

Borgesius (H. G.), Koolzaadverbouw. *Lb. C.* 1867. n°. 43.

Koolzaadverbouw in Groningen, tusschen boonen. *Verslag* XXV. *Lhhk. Congr.* Gron., 1871. 101.

LANDBOUWSTELSELS.

Danckaerts (C. A. L.), Eenige beschouwingen over de landbouwstelsels in Zeeland. *Lhh. C.* 1849. n°. 3.

S(taring) (W. C. H.), Nederlandsche vruchtopvolgingen. *Geld. Maats. v. Lb.* 1849. 109, 117.

—— Vruchtopvolgingen in Nederland en Engeland. *Lb. C.* 1851. n°. 101.

Dijkema (H.), Verandering van bouwstelsel (in Groningen). *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1851. 43.

Geertsema (C. J.), Vruchtopvolging op de Groningsche kleilanden. *Lb. C.* 1852. n°. 7, 11, 15.

Borgesius (T.), Vruchtopvolging in de Veenkoloniën, Veendam enz. *Ibidem.* 1852. n°. 23.

De stelsels van wisselbouw. I. Afdeeling Hoorn en omstreken. II. Afdeeling Voorne, Putten en Rozenburg. *Med. en Ber. Holl. Mij.* 1856. I.

Eenige Nederlandsche bouwerijen, waar kunstweiden worden gevonden. *Lb. C.* 1859. n°. 27, 28, 29, 30, 31, 32.

Zijlker (A. J.), Verhandeling over de zomer- en winterstalvoedering (met plattegrond- en profielteekeningen). *Geschr. v. d. alg. Kon. Lb. Vereen.* 1859/60. 8.

Wttewaall (J.) en L. A. F. H. van Heeckeren, Rapport van de commissie, belast met het opnemen van de landbouwbedrijven, welke mededingen naar de door de algemeene Koninklijke Landbouwvereeniging uitgeloofde vereering voor de best gekeurde zomer- en winterstalvoedering. *Hand. v. d. Alg. Kon. Lb. Vereen.* 1859/60. 52.

Borch van Rouwenoort (C. J. W. C. P. van der), Mededeelingen, betrekkelijk de bouwhoeve Roville, gelegen in de gemeente Zevenbergen, provincie Noord-Brabant. *Geschr. v. d. alg. Kon. Lb. Vereen.* 1859/60.

Breggen Az. (J. van der), Mededeelingen over het bedrijf van J. van der Breggen Az. te Noord-Waddingsveen. *Ibidem.* 1859/60.

Gennep (H. J. van), Mededeelingen aangaande de wisselbouwerij van H. J. van Gennep, gelegen in den Zuidplaspolder, onder Zevenhuizen, provincie Zuid-Holland. *Geschr. v. d. alg. Kon. Lb. Vereen.* 1859/60.

Geertsema (C. J.), Beschrijving van de boerderij van C. J. Geertsema te Zuidbroek, provincie Groningen. *Ibidem.* 1859/60.

Borgesius (T.), A. Geluk J. Az., J. A. van Hardenbroek, Rapport en proces-verbaal van de commissie van beoordeeling over de prijsvraag over wisselbouwerij. *Hand. v. d. Alg. Kon. Lb. Vereen.* 1859/60.

Breggen Az. (J. van der), Mededeelingen over het bedrijf van J. van der Breggen Jz. te Noordwaddingsveen, ter beantwoording der vragen, gesteld bij de prijsvraag n°. 2. Met 2 kaarten. *Geschr. v. d. alg. Kon. Lb. Vereen.* 1860/61.

Bloem (A.), C. Koert, Rapport en proces-verbaal van de Commissie, belast met het opnemen der landbouwbedrijven, welke mededingen naar de door de algemeene Koninklijke landbouwvereeniging uitgeloofde vereeringen, voor de best gedreven wisselbouwerijen. *Hand. v. d. Alg. Kon. Lb. Vereen.* 1860/61. 52.

Vruchtopvolging, door een landbouwer uit het eiland van Overflakkee en Goedereede. *Lb. C.* 1861. n°. 24.

Gennep (W. K. van), Wisselbouwerij en stalvoedering. *Bgdm.* 1861. 61; 1862. 67; 1863. 65; *Bijbl. Lb. C.* 1864. 65; 1865. 107.

Staring (W. C. H.), Landbouwstelsels in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1863. 217.

Borgesius (H. G.), Iets over de vruchtopvolging in Groningen. *Mag. v. landb.* 1863. 9.

In sommige streken van onze provincie zijn in de laatste jaren vele oude graslanden omgeploegd en in bouwland herschapen. Inzonderheid is dit het geval in de Noordelijke streken, waar men thans weinige graslanden meer aantreft. Dit is natuurlijk geschied met het oog op voordeel, maar, indien men let op het belang van onzen veestapel, in verband met het wisselvallige van den klaverbouw en van meer andere voedergewassen, is er dan ook te veel omgeploegd of zijn er in de plaats van het omgeploegde te weinig kunstweiden aangelegd? *Hand. Gen. v. Nijv.* 1863/64. 67.

Staring (W. C. H.), Overeenstemming tusschen bodem en bebouwing. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1864. 320.

Danckaerts (C. A. L.), Eenige voordeelen der klaverteelt (waarin opgaven omtrent het landbouwstelsel). *Lb. C.* 1864. n°. 22.

Bemmelen (J. M. van), Roofbouw in Nederland. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1865. 17. (met afzonderlijke tabellen).

Daar het verbouwen van vlas en dederzaad in deze provincie sterk toeneemt, zoo vraagt men, welke uitkomsten geven deze vruchten in ons bouwstelsel tegenover het koolzaad? *Hand. Gen. v. Nijv.* 1868/69. 47.

Helm (van der), Over vruchtomloopen op zandgronden. *Mag. v. Landb.* 1869. 33.

Staring (W. C. H.), Nederlandsche landbouw. *Alm. v. d. Ned. Lm.* 1870.

—— Landbouwstelsels. *Nut. v. 't Alg. Alm.* 1870. 84.

LUCERNE.

Hall (H. C. van), De teelt van lucerne of eeuwige klaver (Overflakkee en Goedereede). *Tijds. v. Nijverh.* 1854. XVII. 1.

Nog eens lucernehooi en deszelfs voederwaarde (opgaven omtrent Goeree en Overflakkee). *Platteland.* 1875. n°. 65.

LUPINEN.

Weeme (A. N. G. ter), Verbouw van lupinen te Neede in Gelderland. *Tijds. v. Nijverh.* 1861. XXIV. 333.

Heeckeren (L. A. F. H. van), De gele lupinen. *Lb. C.* 1858. n°. 51; 1859. n°. 47; 1860. n°. 47; 1863. n°. 5.

Schober (J. H.), De teelt van gele lupinen. *Tijds. v. Nijverh.* 1865. XXVIII. 891.

De gele lupine wil nog niet aarden op onze zandgronden. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1873. 179. *Lb. C.* 1873. n°. 38.

Lupinenteelt in Limburg. *N. R. C.* 20 Jan. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 14.

MAATSCHAPPIJ VAN WELDADIGHEID.

Beschouwingen der Maatschappij van Weldadigheid door commissarissen. 's Hage, 1859. 8°.

Quarles van Ufford (J. K. N.), De hervorming der Maatschappij van Weldadigheid. *Econ.* 1859. 369, 426.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Eenige opgaven, betreffende de ligging en de uitgestrektheid der koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid, de inrigting der administratie enz. *Jaarb. Maatsch. Weldad.* 1865. III.

—— Beschouwingen over den landbouw in de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid. *Bijbl. Lb. C.* 1865. 161.

E(nklaar) (E. C.), Beschouwingen over den landbouw in de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid door C. J. M. Jongkindt Coninck. *Vr. v. d. Lm.* 1865. 315.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), De opmerkingen van den heer E. C. Enklaar, beantwoord. *Ibidem.* 1866. 49.

De landbouw en de veehouding in de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid. *Lb. C.* 1869. n°. 26.

Eilerts de Haan (A. F.), De Noord-Nederlandsche landbouwkoloniën. Amsterdam, 1872. 8°. Nieuwe uitgave. Amst., D. B. Centen. 1878. 8°.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Een landbouwpraatje. *Jaarb. Maatsch. Weldad.* 1874. 183.

Löhnis (F. B.), De Maatschappij van Weldadigheid. *Agricultura.* 1884. 127.

MANGEL- EN BEETWORTELEN.

Danckaerts (C. A. L.), De mangelwortelteelt (in Zeeland). *Lb. C.* 1850. n°. 24.

Wttewaall, De teelt van mangelwortels (in Nederland). *Ibidem.* 1853. n°. 14, 16, 18, 22, 25, 32, 34, 41, 48, 51. 1854. n°. 31, 33, 39.

Borch (van der), gen. van Rouwenoort, Teelt van mangelwortelen. *Ibidem.* 1856. n°. 47.

Geluk J. Az. (A.), Geluk's mangelwortelen verbouw. *Ibidem.* 1860. n°. 17.

Hall (H. C. van), De teelt van suikerbiet. *Tijds. v. Nijverh.* 1873. XXXVI. 17.

Reiger (B.), Beetwortelsuiker-industrie en landbouw in Nederland. *Econ* 1874. II, 865, 1009.

Suikerbietenteelt. *Lb. C.* 1877. n°. 6.

Bauduin (D.), Suikerbieten in de IJpolders. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1883. n°. 1, 3.

Rossum (A. van), Suikerbieten in de IJpolders. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1883. n°. 2.

MEEKRAP.

Bosch (J. G. J. van den), Over den verbouw en de bereiding der meekrap in het departement van Vaucluse, in verband met de meekrapteelt in Zeeland. Middelburg, U. F. Auer. 1850. met pl. 8°.

Meekrapcultuur in Noord-Holland. *Handelsblad.* 2 Aug. 1852. *Lb. C.* 1852. n°. 60. *Vr. v. d. lm.* 1852. 595.

Meekrapteelt in Gelderland. *Lb. C.* 1852. n°. 65.

Meekrap. *Econ.* 1853. 1.

Iets over de meekrap. *Tielsch Wkbl.* 1853. *Lb. C.* 1853. n°. 24.

Vlaanderen (C. L.), Vergelijkende zamenstelling van Fransche en Zeeuwsche meekrap, en der gronden waarop zij geteeld is. *Mulder scheik. onderz.* 1857. I. 1.

Wit(ewaall), Zeeuwsche meekrap en die van Vaucluse. *Lb. C.* 1858. n°. 14.

De teelt der meekrap (Goedereede), door een landbouwer. *Bgdm.* 1860. 83.

Bour (M. E.), Meekrap. *Lb. C.* 1870. n°. 15.

Bemmelen (J. M. van), Over de zamenstelling en den aard der gronden, die voor de meekrapcultuur geschikt zijn. *Tijds. v. Nijverh.* 1864. XXVII. 195.

Staring (W. C. H.), De meekrapteelt der toekomst. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1874. 262.

Staking van de meekrapcultuur in Noord-Holland. *N. R. C.* 3 Maart. 1874. *Lb. C.* 1874. n°. 11.

Meekrapcultuur in Zeeland. *Lb. C.* 1874. n°. 12.

E(eden) (F. W. v.), Invloed der fabrikatie van kunstmatige alizarine op de meekrapcultuur. *Tijds. v. Nijverh.* 1874. XXXVII. 55.

—— Nog iets over de meekrapcultuur en hare concurrentie met de kunstmatige alizarine. *Ibidem.* 1874. XXXVII. 255.

—— Meekrapcultuur en kunstmatige alizarine. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 331.

Breebaart Kz. (D.), Bij de tegenwoordige lage prijzen kan de meekrapcultuur als verloren worden beschouwd. *Lb. C.* 1874. n°. 52.

Campo gen. Camp (J. W. del), Meekrapcultuur in Zeeland. *Bijbl. Lb. C.* 1875. 91.

Salomonson (M. H.), Meekrapcultuur. *Lb. C.* 1874. n°. 52.

Groeneveld de Kater (Ch.), Kan men onvoorwaardelijk aannemen, dat bij de tegenwoordige lage prijzen, de meekrapcultuur als verloren kan worden beschouwd? *Ibidem.* 1875. n°. 2.

Breebaart Kz. (D.), Meekrapcultuur. *Bijbl. Lb. C.* 1875. 115.

MESTSTOFFEN.

Bouman (J.), Mest en bemesting. (Noord-Holland). *Lhh. C.* 1851. n°. 18.

Geertsema (C. J.), Mest en bemesting. (Oldambt). *Ibidem.* 1851. n°. 29.

Royen (S. van) en S. J. van Royen, Over het afschaffen der plaggenbemesting. *Tijds. v. Nijverh.* 1855. XVIII. 199.

Ter zake van mest en bemesting in de provincie Groningen in 1867. *Lb. C.* 1868. n°. 46.

Mestbehandeling in de Brabantsche bouwerijen, door een leek. *Ibidem.* 1872. n°. 19.

Van welken invloed is de verhoogde waarde van het stroo op den landbouw in de provincie. Geeft het ook aanleiding tot roofbouw en welke maatregelen moet dan ieder landbouwer voor zich daartegen nemen. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1872/73. 43.

Iterson (W. J. D. van), Gebruik van duinzand in de Rijnstreek. *Lb. C.* 1884. n°. 70.

Tellegen (B. D. H.), De mestinrigting der stad Groningen. *Gron. C.* 1851. *Lhh. C.* 1851. n°. 69, 73.

Straatvuilnis in Groningen. *Prov. Gron. C.* 1852. *Lb. C.* 1852. n°. 10.

Konijnenburg (J. van), Secreetmest (in de strafkoloniën). *Bgdm.* 1859. 264.

Buttinger (E.), Praktische beschrijving van de wijze van reiniging, vuilnisverzameling en mestbereiding te Groningen. Groningen, J. B. Huber. 1870. 8°.

Nast (G.), Mémoire sur l'emploi de l'engrais humain. (le Brabant, la Campine, le Limbourg.) *Journ. de l'Agric.* 1871. I. 65, 94.

De mestverzameling te Delft. *Lb. C.* 1872. n°. 47. *Magaz. v. Lb.* 1872. 376.

Gunning (J. W.), Over de faecaliën, in Maart en April 1872 met Liernursche toestellen verzameld in de Looijersloot en de Bouwkas te Amsterdam. *Tijds. v. Nijverh.* 1872. XXXV. 213.

Konijnenburg (J. van), Gemeentereiniging, mestbereiding en verzameling te 's Gravenhage. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 289.

Gebruik van faecale stoffen in den landbouw. *Verslag* XVII. *Nijv. Congres.* 1873. 99.

Iterson (W. J. D. van), Iets over den mest der steden en de verzameling en bereiding daarvan, uit een landbouwkundig oogpunt. (opgaven omtrent wijzen van toepassing). *Tijds. v. Nijverh.* 1874. XXXVII. 79, 129.

Blocquery Jr. (J. C. van de), Bijlage (over mest met Liernur'sstelsel verzameld) bij het rapport aan den Geneeskundigen Raad voor de provincie Noord-Holland van de commissie voor het vraagstuk der faecalia. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 186.

Ariëns Kappers (J.), De zamenstelling en de waarde van den compost en de ier der gemeentelijke vuilnisstoep te Groningen, scheikundig onderzocht en toegelicht. Groningen, Scholtens en Zoon. 1875. 8°.

Mayer (Ad.), Faecalien-mest. *Lb. C.* 1878. n°. 79.

Trip (H. J.), De reiniging der stad Groningen in verband met de Veenkoloniën in hare voormalige jurisdictiën, van 't begin der vijftiende eeuw tot op den tegenwoordigen tijd. Groningen, W. Versluys. 1880. 8°.

Amsterdamsche beer ook per spoor te verladen. *Lb. C.* 1882. n°. 8.

Ali Cohen (L.), Cijfers met eenige daarbij behoorende toelichtingen betreffende de mestproducte der gemeente (stad) Groningen, in de laatste 33 jaren, van 1849 tot en met 1881. *Ibidem.* 1882. n°. 53.

Amsterdamsche beer en Amsterdamsche compost. *Ibidem.* 1883. n°. 1.

De Amsterdamsche compost. *Agricultura.* 1884. 140.

Ali Cohen (L.), De mestverzameling en de mestverkoop van de gemeente (stad) Groningen, in de laatste 35 jaren (van 1849 tot en met 1883). *Ibidem.* XIII. 1884. 194.

Soutendam (J.), Gemeentelijke mestinrichting te Leeuwarden. *Agricultura.* 1884. 198.

Verzending van meststoffen uit Amsterdam per spoor, in 1882, 1883 en 1884. *Lb. C.* 1885. n°. 1.

Wttewaall (B. W.), Vischbemesting en verbouwing der veldvruchten te Rijnsburg. *Lhh. C.* 1848. n°. 4.

—— Bemesting met garnalen. *Lb. C.* 1853. n°. 32.

—— Bemesting met zeesterren. *Ibidem.* 1853. n°. 32.

Bemesting met mosselen te Bergen op Zoom. *Bgdm.* 1857. 355.

Wtt(ewaall), Bemesting met mosselen. *Lb. C.* 1859. n°. 43.

Zeesterren, vijfhoeken of sterretjes ter bemesting. *Ibidem.* 1869. n°. 14.

Vijfhoeken — Polders. *Noordstar.* 1870. *Lb. C.* 1870. n°. 12.

Hall (H. C. van), Voortbrengselen van de zee met betrekking tot den landbouw. *Tijds. v. Nijverh.* 1872. XXXV. 122.

Wollen lompen tot bemesting. *Lhh. C.* 1847. n°. 8.

Wollen lompen. *Ibidem.* 1848. n°. 5.

M(ulder) (L.), Lompen als meststof. *Bgdm.* 1855. 345.

Wttewaall, Gebruik van wollen lompen bij houtgewas. *Lb. C.* 1858. n°. 11, 12.

Heidema Sr. (P.), Het gebruik van handelsmeststoffen in het noorden der provincie Groningen. *Lb. C.* 1880. n°. 1.

Het gebruik van kunstmeststoffen is in de laatste jaren in vele streken der provincie toegenomen. Met het oog hierop wordt gevraagd: Welke kunstmeststoffen zijn er op de verschillende gronden in deze provincie aangevoerd en welke resultaten zijn daardoor verkregen? *Hand. Gen. v. Nijv.* 1880/81. 68.

Bosker (H.), Baken verzetters. (over het gebruik van chemische meststoffen in het N. O. van Noord-Brabant). *Lb. C.* 1885. n°. 51.

MOSTAARD.

Hall (H. C. van), De mostaardbouw in Noord-Holland, uit de van daar ontvangen berigten medegedeeld. *Tijds. v. Nijverh.* 1858. XXI. 113.

Verbod tot het teelen van mostaardzaad. *Lb. C.* 1857. n°. 4.

Wtt(ewaall), Verbod tot het teelen van mostaardzaad. *Ibidem.* 1861. n°. 17.

Wtt(ewaall) (J.), Het verbod van het teelen van mosterdzaad in de Nieuwkoopsche en Zevenhovensche polders. *Ibidem.* 1861. n°. 25.

ONTGINNING.

(zie ook: duinontginning, houtteelt en verveening).

Schets van den Staat der Coloniën in de hoge veenen van Groningen en Drenthe, en bericht, hoe deze ondergronden door straat-vuil moeten verbeterd worden, en op wat voordeelige wijze dit vuil met haard-asch en secreetmest in de stad Groningen wordt vermengd. *Kops, Magaz.* 1805. II. 60.

Trip (S.), Kort berigt wegens den aard der onbebouwde Dallen en Dallanden van vergraven hooge veenen, in de Groninger Veenkoloniën, en wegens derzelver aanleg zoo tot bouw- en graslanden, als tot vruchtboomen en tuingewassen. *Kops, Magaz.* 1810. V. 457.

Krieger (J. A.), Overzigt van hetgene in het laatst der afgeloopene en het begin dezer eeuw in de onderscheidene provinciën en landschappen der vereenigde Nederlanden, opzigtens de ledige en onbebouwd geblevene gemeentegronden heeft plaats gehad, en van welk beginsel men dan diende uittegaan om die opvolgens ter cultuur te brengen. 's Bosch, 1830. 8°.

K. (van), Notice sur la culture des bruyères de la Hollande septentrionale. *Journ. d'agric. et des man.* 2e série. XIII.

Eijerlands ontginningen. *Vad. Lett.* 1837. 495.

Backer (C.), Iets over Gooiland, de ontginning van hetzelve, en de regten van het domein, der eigenaars en der gebruikers. Amsterdam, 1838. 8°.

Hermans (C. R.), Beredeneerd overzigt der landbouwkundige schriften betrekkelijk Noord-Brabant, met het oog op de ontginningen. *N. Br. Gen.* 1845. IV. 1.

Echten tot Holthe (R. A. van) en A. H. Witsenborg, Mededeeling van de wijze, waarop op het Hoogeveen de veenondergronden worden ontgonnen. *Gen. t. bev. v. Lb. in Dr.* 1846.

Stemfoort (H. L.), Veengraverij en landontginning in de hooge veenen en al wat daartoe behoort, met platen, tabellen, voorbeelden en berekeningen. Assen, van Gorcum en C°. 1847. 8°.

Fledderus (C.), Mededeeling van de wijze, waarop in de Smilde de veenondergronden worden ontgonnen. *Gen. t. bev. v. Lb. in Dr.* 1847.

Het ontginnen van veenondergronden aan de Smilde. *Lb. C.* 1847. n°. 9.

Backer (C.) en A. Perk, Verslag van de ontginningen en van den staat der Maatschappij ter bevordering van de cultuur in het Gooiland. 1848 8°.

Echten tot Holthe (R. A. van), Mededeeling over de beletselen, die de landontginning in de provincie Drenthe in den weg staan. *Gen. v. Lb. in Dr.* 1848. 4.

Ontginning van veenondergronden. *Lhh. C.* 1848. n°. 5.

Extract uit de verslagen van Ged. Staten, aan de Staten der onderscheidene provinciën, zooverre aangaat de woeste gronden en derzelver ontginning in ons vaderland. *Tijds. v. Nijverh.* 1849. XIII. 461.

Ontginning van het Koegras in Noord-Holland. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1852. 72.

Ontginning van de Peel. *Lb. C.* 1852. n°. 4.

Reuvens (L. A.), Noord-Brabantsche en Limburgsche Peel; verkenning en middelen ter ontginning. *Inst. v. Ingenieurs.* 1853/54. 2e afl.

—— Verslag van de verkenning in de Noord-Brabantsche en Limburgsche Peel en over de middelen, die hare ontginning kunnen bevorderen. 's Hage, Gebr. J. en H. Langenhuysen. 1854. 8°.

Gevers van Endegeest enz., Rapport der commissie, benoemd op het VIIIe Landh. Congres, tot onderzoek of uit het in cultuur brengen van vroegere droogmakerijen voordeel is te putten, bij de bebouwing van den Haarlemmermeerpolder. *Versl.* IX. *Lhhk. Congr.* Assen, 1854. 215.

E., Ontginning van de Bergumerheide. *Alm. v. lb. en veeh.* 1856. 69.

Hall (H. C. van), Ontginning bij Steenwijkerwold. *Tijds. v. Nijverh.* 1855. XIX. 30.

Schimmelpenninck van der Oye (W. A.), Ontginning van heide. *Lb. C.* 1856. n°. 4.

Borgesius (T.), Landontginning en landbouw in de Veenkoloniën der provincie Groningen. Haarlem, A. C. Kruseman. 1856. 8°.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Eene boerderij te Steenwijkerwold. *Bgdm.* 1856. 3.

Ontginning van de Bergumerheide. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1856. 311.

Staring (W. C. H.), Nog iets over onze veenen. *Sloet, Tijds.* 1856. XIII. 343.

Wardenburg (B. D. G.), Het branden van leem voor heideontginning. *Lb. C.* 1857. n°. 39.

Ingen (A. P. van), Bezaaijen van heidevelden met dennenzaad. *Bgdm.* 1858. 228.

Heeckeren (L. A. F. H. van), Nog iets over het bezaaijen van heidevelden met dennen. *Ibidem.* 1858. 329.

Borgesius (H. G.), Landontginning. *Lb. C.* 1859. n°. 37.

B., Ontginning. *Ibidem.* 1859. n°. 40.

Taekama (T.), Heidegronden. *Med. en Ber. d. Fr. Mij.* 1860. 50. *Bgdm.* 1860. 345.

Bolt (W. N.), Ontginning van heide. *Lb. C.* 1860. n°. 10, 15, 21.

K., Iets over de ontginning onzer woeste gronden. *Econ. Bijbl.* 1862. 1. *Econ.* 269.

Labatt (A. J. C.), Iets over heideontginning. (Zeeland in N.-Brabant). *Mag. v. Landb.* 1863. 26.

Ontginning van nog ongecultiveerde gronden in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1863. n°. 34.

Hoeven (H. P. C. van der), De veenontginning in Nederland vertraagd door eene gebrekkige turfbereiding. Rott. 1864. 8°.

Heeckeren (van), Overzigt der aan sommige gemeenten op de Veluwe afgestane domein-heidegronden over 1864. *Geld. Maats. v. Lb.* 1865. *Lb. C.* 1865. n°. 37.

Geraerds Thesingh (P. A. H.), De ontwikkeling van de Veluwe in verband met de verdediging des lands. Arnhem, J. van Egmond. 1867. 8°. Met eene kaart.

Hartog (H. M.), 's Lands verdediging en heideontginning. *Lb. C.* 1867. n°. 47.

Die Holländischen Veene, ein Beitrag zur Kenntnisz der Moorcultur. *Uns. Zeit.* 1869. 1. 458.

Spreekens (B. van), Het Beekbergerwoud, zijne ontbossching en bebouwbaarmaking, met eene kaart toegelicht. *Versl.* XXIV. *Lhhk. Congres.* Arnh. 1870. 44.

Uittreksel uit een verslag over ontginningen en zandverstuivingen. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1871. *Bijbl. Lb. C.* 1871. 241.

Holthe tot Echten (A. W. van), Ontginning in Drenthe. *Magaz. v. Landb.* 1872. 285.

—— Ontginning in Drenthe. *Prov. Dr. en Asser C.* 1872. *Magaz. v. Landb.* 1872. 285.

Bosker (H.), Het Beekbergerwoud voor en tijdens de ontbossching en het cultiveren van den grond (met twee lithographieën en eene kaart). *Bijbl. Lb. C.* 1874. 245.

—— Een brief uit Beekbergen. *Lb. C.* 1874. n°. 4.

Beekbergerwoud. *Verslag* XXIV. *Ned. Lhhk. Congres*. Arnhem, 1870. 44. *Lb. C.* 1870. n°. 4. *N. Rott. C.* 1872. *Lb. C.* 1872. n°. 32. *Ibidem*. 1873. n°. 21. *N. Rott. C.* 7 Mei. 1873. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 245, 261.

De ontginning onzer afgeveende gronden. *Sloet, Tijds*. 1875. XXVIII. 361.

Ontginning der Princepeel. *Ned. St. C.* 1875. n°. 50. *Bijbl. Lb. C.* 1875. 121. *Lb. School*. 1875. 131. *Platteland*. 1875. n°. 50, 51.

Veendamcultuur in den Princepeel. Naschrift, overgedrukt uit het Provinciaal verslag door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. 1875. *Econ*. 1875. II. 1083.

Bosker (H.), Iets over 't bewerken en bemesten van afgeveend hoog veen. *Lb. C.* 1877. n°. 15.

Ontginning van heidevelden (woeste gronden). *Ibidem*. 1879. n°. 81.

Allershof (E.), Nog eens de veendam-cultuur. *Ibidem*. 1881. n°. 12.

Bosker (H.), De veendam-cultuur (in Overijssel). *Ibidem*. 1881. n°. 28.

Bezoek van leden der afdeelingen IJssel-oever en Over-Veluwe op 25 Junij 1881 aan de Jacoba-hoeve van den Hr. W. G. Boele. *N. en adv.blad voor Epe*. 16 Julij. 1881. *Ov. Vel. Weekbl.* 20 Julij. 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 61.

Hasselt (Jules van), Hoe de Hr. Boele te werk gaat om schrale zandgronden te Wapenvelde, in vruchtbare wei- en bouwlanden te herscheppen. *Lb. C.* 1883. n°. 11.

Bosker (H.), De veendam-cultuur te Vroomshoop. *Ibidem*. 1883. n°. 7.

—— Waarom wordt in de veenstreken niet meer gebruik gemaakt van de Rimpausche veendam-cultuur. *Ibidem*. 1883. n°. 47.

Voorwaarden, waarop de gemeente Putten heigronden in erfpacht heeft uitgegeven. *Ibidem*. 1884. n°. 4.

Bosker (H.), De Princepeel. *Agricultura*. 1884. 182.

—— Iets over de Princepeel. *Lb. C.* 1885. n°. 90, 91.

Oosterhout (A. v.) en N. Nelemans, Kaart van Gooiland na de heideverdeeling van 1843 aanwijzende de soort van bebouwing enz. Schaal van 1 : 25000. Amsterdam, Mortier Covens en Zoon.

OOFTTEELT.

Over de vruchtenteelt in de Nederlanden. *Letterb*. 1830. 166.

Wttewaall (J.), Opmerkingen wegens de appel- en peerboomgaarden in Nederland. Zutphen. 1841. 8°.

Brakell (F. L. W. van), Over het aanleggen van boomgaarden. (Neder-Betuwe). *Vr. v. d. Lm.* 1842. 457.

Uitdeeling van vruchtboomen in Overijssel. *Ov. Vereen. t. o. v. prov. welvaart*. 1845 en volg. *Bgdm*. 1857. 356; 1861. 222; 1862. 398.

Aanplanting van vruchtboomen. *Alm. v. lb. en veeh.* 1850. 20.

Wttewaall, De boomgaarden van meikersen in de provincie Utrecht. *Lb. C.* 1855. n°. 51.

Over den Nederlandschen waaijervorm der vruchtboomen. *Ibidem*. 1867. n°. 30.

Bloem (A.), Iets over het aanleggen en onderhouden van boomgaarden. *Ibidem*. 1867. n°. 51.

Hooftman Pz. (J.), Een brief van den heer J. H. te Boskoop. *Lb. C.* 1868. n°. 2.

Vos (C. de), Naar aanleiding van den brief van den heer Bloem. *Ibidem.* 1868. n°. 3, 8.

Bloem (A.), Antwoord. *Ibidem.* 1868. n°. 4, 12.

De Nederlandsche boomgaard, beschreven en uitgegeven door het bestuur der vereeniging tot regeling en verbetering van de vruchtsoorten, te Boskoop. Met afbeeldingen naar de natuur, door S. Berghuis. Met voorrede door H. C. van Hall. Groningen, J. B. Wolters. 1864—1868. m. gekl. pl. 2 dln. 4°.

Hall (H. C. van) en T. M. A. Jacometti, Ooftboomteelt. *Tijds. v. Nijverh.* 1869. XXXII. 264.

Vruchtboomen uitdeelen door de afdeeling Over-Veluwe. *Lb. C.* 1870. n°. 27.

Hulle (H. J. van), Een boomteeltkundig kijkje in Nederland. *Bijbl. Lb. C.* 1870. 177.

—— De boomteeltkunde op de Haarlemmer tentoonstelling en in de omstreken van Haarlem. *Tijds. v. d. Boomt.kring.* 1871. 75, 81.

Pynaers (Ed.), De beste boomgaardappelen in Holland. *Ibidem.* 1871. 186.

Uitdeeling van vruchtboomen door de afdeeling Over-Veluwe der Geld. Maatsch. van landbouw. *Lb. C.* 1872. n°. 13.

Bloem (A.) e. a., Over kersenboomgaarden. *Versl.* XXIV. *Lhhk. Congres.* Utrecht, 1872. 148.

Hulle (H. J. van), Beziestruikenteelt in de polders van Noord-Holland. *Tijds. Boomt.kring.* Aug. 1875. *Bijbl. Lb. C.* 1875. 357.

Een nationaal belang. *Lb. C.* 1883. n°. 53.

PAARDEBOONEN.

Borch, gen. v. Rouwenoort (van der), De teelt van paarden- en duivenboonen. *Lb. C.* 1861. n°. 7.

Borgesius (H. G.), Teelt van paardeboonen. *Ibidem.* 1868. n°. 8.

PAARDEN.

Francq van Berkhey (Le), Natuurlijke historie van de paarden in Holland. *Nat. Hist. v. Holland.* 1769. IV. 1e st.

Terne (C.), Verhandeling over de inlandsche paarden. *Maatsch. v. d. Lb. te Amst.* 1795. XI. 2e st. 7.

Duts (M.), Verhandeling over de inlandsche paarden. *Ibidem.* 1795. XI. 113.

Berg (Servaas van den), Verhandeling over de inlandsche paarden. *Ibidem.* 1795. XI. 157.

Geisweit van der Netten (C. A.), Over de paardenfokkerij in de Nederlanden. Haarlem, 1824. 8°.

—— Redenen waarom men in de Nederlanden de paardenfokkerij niet met dien gewenschten uitslag bekroond ziet als wel in andere landen. Haarlem, 1830. 8°.

Hall (H. C. van), Verbetering der paardenteelt in Nederland. *Vr. v. d. Lm.* 1843. 334.

Hertum (J. van), Bijdrage tot de kennis en verbetering der paardenfokkerij in Zeeland. *Voorst. t. bev. v. d. Lb. in Zeeland.* 1843.

Paardenteelt in Gelderland. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1847. 321.

Paardenfokkerij in Gelderland. *Lb. C.* 1853. n°. 3.

Sch., Iets over paardenfokkerij in Nederland. *Bgdm.* 1860. 69.

v(an) W(ickevoort) C(rommelin), Het fokken van paarden in de Haarlemmermeer. *Weekbl. v. Haarl.* 1862. n°. 7, 8.

Jongsma (E.), De paardenfokkerij in Friesland. Leeuwarden, 1865. 8°.

Waldeck (P. F. L.), Verbetering van het paardenras in Nederland. *Bijbl. Lb. C.* 1868. 291. *Weekl. v. Haarl.* 1868. n°. 50, 51, 52.

Paardenfokkerij in den Wieringerwaard en den Anna-Paulownapolder. *Lb. C.* 1871. n°. 35.

Welke zijn de gebreken, waaraan de paardenfokkerij in deze provincie (Groningen) lijdt en door welke middelen is daarin verbetering aan te brengen? *Hand. Gen. v. Nijv.* 1871/72. 83.

Smits (J. J. U.), De paardenfokkerij in Nederland. Utrecht, 1872. 8°.

De paarden in Nederland. *Vr. v. d. Lm.* 1872. 545.

De veredeling onzer paardenrassen. *Het Platteland.* 1874. n°. 8, 13, 14, 15.

De opvoeding van veulens in de Betuwe. *Lb. C.* 1875. n°. 34.

Abée (J. M.), Paardenfokkerij — Walcheren. *Ibidem.* 1876. n°. 18.

Statuten van de vereeniging »het Paardenstamboek" zetelende te Leeuwarden. *Ned. St. C.* 28, 29. Sept. 1879. *Lb. C.* 1879. n°. 79.

Nederlandsche paardenteelt. *Econ.* 1880. II. 668.

De paardenfokkerij in Zeeland. *Utr. Dagblad.* 16 Febr. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 16.

Reimers (H. C.), Paarden. *Agricultura.* XII. 1884. 178.

Von Mendel's oordeel over onze paarden ter Int. Landb.tentoonstelling te Amsterdam. *Milch-Zeitung* 15 Oct. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 85.

Inlandsche paarden. (aanwijzingen van den minister van oorlog voor de eischen welke aan de voor den militairen dienst bestemde paarden worden gesteld .... gehalte der aangeboden of tentoongestelde paarden .... enz.). *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1884. n°. 11.

Rapport van het bestuur der vereen: het paardenstamboek over (Friesche) paarden. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1884. 133.

De minister van oorlog Weitzel. Inlandsche paarden. *Lb. C.* 1884. n°. 86.

A. Z., Inlandsche paarden. *Ibidem.* 1884. n°. 90.

S. v. A., De »aanwijzingen" in zake militaire dienstpaarden. *Ibidem.* 1884. n°. 94.

Aankoop van remonte. *Ibidem.* 1884. n°. 102.

Kon. besluit dd. 16 Jan. n°. 15, in zake aankoop van inl. paarden voor de remonte. Uitslag van den aankoop van inlandsche paarden voor het leger in 1884. *Ibidem.* 1885. n°. 7.

Schimmel (W. C.), Brief aan het dep. Utrecht der Ned. Maats. t. bev. van Nijverheid. *Ibidem.* 1885. n°. 10.

Remonte. *Ibidem.* 1885. n°. 18.

De Zeeuwsche boer moet zich niet toeleggen op het fokken van remonte-paarden. *Ibidem.* 1885. n°. 28.

Gerlach (H. J. E.), Naar aanleiding van het artikel »De Zeeuwsche boer" enz. door X. *Ibidem.* 1885. n°. 30.

Antwoord aan den heer Gerlach in zake Zeeuwsche remonte-paarden. *Lb. C.* 1885. n°. 34.

Panhuijs (van), Aankoop van remonte-paarden in de prov. Groningen. *Prov. Gron. C.* 8 Juni. 1885. *Lb. C.* 1885. n°. 52.

Is het met het oog op de belangen van den landbouw wenschelijk de fokkerij van remonte-paarden aantemoedigen. *Prov. Overijss. C.* 10 Julij. 1885. *Lb. C.* 1885. n°. 57.

Hofman (W.), De maatschappij tot het houden van hengsten te Appingedam. *Prov. Gron. C.* 24 Aug. 1885. *Lb. C.* 1885. n°. 71.

Remonte uit onze inlandsche paarden. *Lb. C.* 1885. n°. 85.

Knel (J. H.), Aankoopen van inlandsche paarden voor de remonte. *Ibidem.* 1885. n°. 93.

Keuring van dekhengsten met premie à f 500 van wege het Ministerie van Oorlog op 23 Dec. 1885 te Rotterdam. *Ibidem.* 1885. n°. 100.

Broekema (L.), Welk standpunt nemen de remonte-commissiën in ten opzigte van onze paardenfokkerij? *Maandbl. v. d. Ned. Landb.* 1885. n°. 9.

Onze paarden. *Med. en Ber. Holl. Mij.* 1885. n°. 5, 6.

Onze Friesche harddravers. *Lb. C.* 1878. n°. 77, 80.

Nog iets over harddravers. *Ibidem.* 1878. n°. 79.

Lieftinck (J. W.), De harddraverijen met paarden in Nederland. *Eigen Haard.* 1878. 417, 424.

Prakke (H. J.), Over harddravers en harddraverijen. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1881. 52. *Lb. C.* 1881. n°. 31, 33.

PACHTSTELSELS.

Over eene verkeerde inrigting der huurcontracten van landerijen in Zeeland. *Voorst. t. bev. v. d. Lb. in de prov. Zeel.* 1841.

IJzeren koeijen. *Dr. Volks-Alm.* 1842. 133; 1844. 94. *Alm. v. lb. en veeh.* 1851. 70.

Boeles (P.), Iets over de zoogenaamde ijzeren koeijen. *Gron. Volks-Alm.* 1845. 76.

Pachtovereenkomsten. Rapport betreffende de inrigting en den invloed der pacht-overeenkomsten, uitgebragt in de vergadering der afdeeling Zutphen, van de Geldersche Maatschappij van Landbouw, den 17den Dec. 1846. *Geld. Maats. v. Lb.* 1846. 265.

Staring, Hoe halfpacht werkt (in 't land van Altena). *Lhh. C.* 1851. n°. 6.

Diggelen (H. P. G. van), Brief over halfpacht in 't land van Altena. *Ibidem.* 1851. n°. 17.

Schadie Jz. (A.), Pachtstelsels in Over-Betuwe. *Geld. Maats. v. Lb.* 1857. 21.

Campo gen. Camp (W. F. del), Pachtstelsels in de provincie Zeeland. *Versl. XII. Lhhk. Congr.* Dev. 1857. (Bijlage). 3. *Vr. v. d. Lm.* 1859. 79.

Gevers Deynoot (D. R.), Pachtstelsels in de provincie Zuid-Holland. *Ibidem.* Dev. 1857. 14 (Bijlage). *Ibidem.* 1859. 89.

Halder Hz. (Ad.), Pachtstelsels in de afdeeling Velsen en omstreken der Hollandsche Maatschappij van Landbouw. *Ibidem.* Dev. 1857. 19 (Bijlage). *Ibidem.* 1859. 94.

Römelingh (C.), Pachtstelsels in de provincie Groningen. *Ibidem.* Dev. 1857. 22 (Bijlage). *Ibidem.* 1859. 97.

Nooten (S. J. van), Pachtstelsels in de provincie Utrecht, kanton IJsselstein. (Lopikerwaard). *Versl.* XII. *Lhhk. Congr.* Dev. 1857. 25 (Bijlage). *Vr. v. d. Lm.* 1859. 99.

R. B., Een pachtcontract. (Overijssel). *Bgdm.* 1857. 357.

Friso, Iets over het Friesche huur- of pachtstelsel. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1862. 12. *Lb. C.* 1862. n°. 32.

Een Overijsselsch pachtcontract. *Bgdm.* 1863. 333.

Inhoud van een Veluwsch pacht-kontrakt volgens plaatselijk gebruik. *Weekbl. v. Haarl.* 1865. 53.

Pacht-kontrakt. *Ibidem.* 1865. 65.

Pacht- of huurcedullen (uit Friesland). *Ibidem.* 1865. 69.

Pacht- of huurcedullen (Friesland's Noorderdeel). *Ibidem* 1865. n°. 18.

Een blik in een Zuid-Bevelandsch pachtcontract. *Midd. C.* 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 97.

Rapport van de commissie over de wijze van verhuring van bouw- en weilanden (in Friesland). *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1884. 1.

PAPAVER.

Sluis en Groot, Blaauw maanzaad. *Lb. C.* 1878. n°. 23.

Klaproos (Arie), Een blaauw-maanzaad-brief. *Ibidem.* 1882. n°. 94.

POPULIER.

Francq van Berkhey (J. le), Antwoord op de vraage voorgesteld door de Holl. Maats. d. Wet. te Haarlem: Welke boomen, heesters en planten zijn er behalve den Helm (Arundo arenaria) en den Sleedoorn (Prunus sylvestris), dewelke op de zandduinen ter weeringe der zandverstuivinge kunnen geplant worden? Kan men ook eenige andere planten met voordeel gebruiken? Zijn daarmede hier te lande al eenige proeven gedaan? En welke is de uitkomst daarvan geweest? *Holl. Maats. d. Wet.* Haarlem, 1780. XIX. 2e st. 3.

Eijs (J. N. van) en C. G. C. Reinwardt, Over de eigenschappen en het nut van den Kanadaschen Popel (Populus monilifera) met 2 pl. *Inst. Verh.* 1817. III. 169.

Schimmelpenninck van der Oye, Iets over populieren. *Lb. C.* 1858. n°. 10.

Iterson (W. J. D. van), Eene ziekte in de Canada's. *Ibidem.* 1870. n°. 20.

Eeden (F. W. van), Onze popels. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1876. 11.

Laag (J. J. ter), Ziekte in de populieren. *Lb. C.* 1877. n°. 2.

RIET.

Verschoor van Sleeuwijk (H. E.), Over het riet. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1849. 19. *Vr. v. d. Lm.* 1850. 556.

Uilkens (Th. F.), Het riet in Nederland. *Bgdm.* 1855. 18.

ROGGE.

De roggeteelt op de zandgronden van Noord-Brabant. *Jaarb. Mij. v. Lb. en Veet.* 1854. 91.

J. T. O., Roggebouw in Twenthe. *Lb. C.* 1863. n°. 19.

Borgesius (H. G.), Roggeverbouw in Groningen. *Ibidem.* 1863. n°. 45.

RUNDVEE.

(Zie ook veestapel, veeteelt).

Francq van Berkhey (J. le), Natuurlijke historie van het rundvee in Holland. Leiden, P. H. Trap. 1805—1811. 6 dln. 8°.

Behandeling van het vee onder de Heerlijkheden (Gelderland). *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1849, 175. *Lhh. C.* 1849. n°. 48, 49.

Jennes (J.), Verhandeling over den Overijsselschen veestapel, in verband beschouwd met de hulpmiddelen tot deszelfs verbeteringen en behoud. Zwolle, J. J. Tijl. 1849. 8°.

Bouman (J.), Iets over het rundvee in Noord-Holland. *Lhh. C.* 1851. n°. 30.

Hengeveld (G. J.), De melkopbrengst van Engelsche en Nederlandsche koeijen met elkander vergeleken. *Ibidem.* 1851. n°. 33.

Bouman (J.), Nog iets over het rundvee in Noord-Holland. *Ibidem.* 1851. n°. 38.

Hengeveld (G. J.), Over het rundvee en zijne verschillende soorten, rassen en veredeling. *Tijds. v. Nijverh.* 1852. XV. 153, 302, 450; 1853. XVI. 55, 268, 389, 570; 1854. XVII. 122, 248, 357; 1855. XVIII. 1. 161; 1856. XIX. 84, 215, 279; 1857. XX. 232; 1858. XXI. 38; 1859. XXII. 186.

Mulder (G. J.), Onderzoek naar de hoeveelheid en de zamenstelling der melk van koeijen van verschillend ras. (Beemster, Durham, Alderney). *Lb. C.* 1853. n°. 28.

Salmon (Charles), De la race bovine Hollandaise. 1855.

S., Het rundvee in het arrondissement Breda. *Jaarb. d. M. v. Lb. en Veet.* 1855. 98.

Over het Limburgsch runderras. *Lb. C.* 1856. n°. 37.

Het Hollandsche vee. *Landbouw.* 1857. n°. 6.

Enklaar (E. C.), Vergelijking der opbrengsten van Allgauer en Hollandsch vee aan melk, boter en kaas. *Vr. v. d. Lm.* 1857. 625.

Eenige bedenkingen over het Nederlandsche rundvee. *Mag. v. landb.* 1858. 268.

Bouman (J.), Proeve op de vraag: Zou het wenschelijk zijn, dat onze Nederlandsche veehouders zich meer toeleggen op het aanfokken van stieren, met het doel om daardoor het aankoopen van vreemde stieren te voorkomen. *Bgdm.* 1858. 3.

Wagelmans, Keuren van springstieren. *Ibidem.* 1858. 304.

Invoering van het Durham-veeras in Nederland. *Lb. C.* 1858. n°. 39, 41.

Remy (A.), Race bovine Hollandaise. *Journ. d'agric. prat.* 1859. II. 461.

Enklaar (E. C.), Iets over de invoering en verspreiding van het Durham-vee in Nederland. *Vr. v. d. lm.* 1859. 241, 305.

Gayot (Eug.), La race bovine hollandaise. *Journ. d'agric. prat.* 1862. II. 565.

—— Het Hollandsche rundveeras. *Maandbl. v. d. Ned. Lb.* 1863. 40.

E(nklaar) (E. C.), Het Nederlandsche vee beoordeeld, door prof. May te Weihenstephan. *Ibidem.* 1863. 65.

Het drenthsche roodbonte rundveeras, (eigenlijk thuis behoorende in Overijssel). *Weekbl. v. Haarl.* 1863. n°. 10. *Lb. C.* 1863. n°. 15.

Kuperus (D.), Mededeelingen en vragen betrekkelijk de veeteelt op de Friesche klei. *Mag. v. lb. en krdk.* 1866. 137.

Ellerbrock (J. J.), Die Holländische Rindviehzucht und Milchwirthschaft. Braunschweig, Vieweg & Sohn. 1853. 1866. 8°. m. pl.

Grenfell (W.), Hoeveel kannen melk heeft men noodig om een nederlandsch pond boter te karnen. (Gelderland. Overijssel). *Lb. C.* 1866. n°. 20.

Kuperus (D. J.), Hoeveel kannen melk heeft men noodig om een nederlandsch pond boter te karnen? (Friesland). *Ibidem.* 1866. n°. 20.

Wagelmans, Het veredelen van het rundvee in de Lijmers (Gelderland) door invoer van Engelsche stieren. *Lb. C.* 1868. n°. 49.

De resultaten door den heer Peters te Pannerden in zake veeveredeling verkregen. *Ibidem.* 1871. n°. 34.

Provinciale reglementen op het houden van springstieren in Noord-Brabant enz. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 57.

De reglementen op de stieren- en paardenfokkerij in Noord-Brabant. *Lb. C.* 1872. n°. 8.

Hengeveld (G. J.), Het rundvee, zijne verschillende rassen en veredeling. Haarlem, de Erven Loosjes. 1872. m. pl. 8°.

E(nklaar) (E. C.), Het rundvee in het noordelijk westerkwartier der provincie Groningen. *Vr. v. d. Lm.* 1872. 81. *Maandbl. v. d. Ned. Lb.* 1872. 33.

—— Het rundvee uit de Friesche kleistreek. *Ibidem.* 1872. 177. *Ibidem.* 1872. 65.

Hengeveld (G. J.), Is het Nederlandsche rundvee afkomstig van het Holsteinsche vee of omgekeerd? *Tijds. v. veearts. en veet.* 1874. 38.

Een berigt uit Berlijn over Hollandsch fokvee. *Lb. C.* 1873. n°. 50.

Hollandsch vee in Frankrijk. *Ibidem.* 1873. n°. 50.

Hengeveld (G. J.), Ongehoornd vee (in Nederland). *Tijds. v. veearts. en veet.* 1874. 112. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 219.

Bouman (J.), De Beemster bullenmarkt. *Purm. C.* 26 Aug. 1874. *Lb. C.* 1874. n°. 37.

Verslag der vergadering van de commissie benoemd door de Hollandsche Maatschappij van landbouw en van afgevaardigden der verschillende Maatschappijen in Nederland tot voorbereiding van een stamboek van het Nederlandsche rundvee, op 31 Julij 1874 enz. met toelichting over de zamenstelling en inrichting van een Nederlandsch stamboek, een overzicht van buitenlandsche stamboeken, de (aangenomen) ontwerpstatuten enz. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 225.

De melkerij in »Natura Artis Magistra" te Amsterdam. *Haagsche Nieuwsbode.* 30 Julij 1874. *Lb. C.* 1874. n°. 34.

Scholten van Aschat, Het ongehoornde vee van den heer Scholten van Aschat. *Lb. C.* 1874. n°. 42.

Hengeveld (G. J.), Het Nederlandsche rundveeras. Nederlandsch Rundveestamboek. 1875. Aflevering I. Inleiding IX.

Bouman (J.), Nog iets aangaande de Beemster biddag en bullenmarkt van vroeger en lateren tijd. *Lb. C.* 1875. n°. 11.

—— Iets over het houden van springstieren in de Beemster, van vroeger en lateren tijd. *Bijbl. Lb. C.* 1875. 279, 315.

Kalverfokkerij in Friesland. *Lb. C.* 1877. n°. 1.

Statuten van de vereeniging »het Friesch-rundvee-stamboek. *Ned. Staats C.* 12 Sept. 1879. *Lb. C.* 1879. n°. 75.

Rundveestamboek voor het Westerkwartier der provincie Groningen. *Lb. C.* 1880. n°. 101.

M., Ons rundvee, ons rundveestamboek en nog wat. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1880. n°. 11.

Houwink Lz. (A.), Het Groningsch blaarkoppenras te Dybeck in Zweden. *Lb. C.* 1881. n°. 20.

Reglement voor het rundvee-stamboek van de Maatschappij ter bevordering van Nijverheid in het Westerkwartier der provincie Groningen. *Lb. C.* 1881. n°. 37.

Breggen Az. (J. van der), Onze koeijen. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1881. n°. 4, 6, 7, 9.

De Nederlandsche veerassen. *Ann. v. A. u. G. V.* 19 April. 1882. *Lb. C.* 1882. n°. 30.

Hengeveld (G. J.), Melkrijk vee. *Lb. C.* 1882. n°. 58.

Aan het adres der Noord-Hollandsche veefokkers. *Ibidem.* 1882. n°. 79.

Noord-Holland und seine Rindviehzucht. *Int. Viehh. Z.* 27 Sept. 1882.

Macdonald, Ons vee in Amerika en hier. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1882. n°. 10, 11.

Lehnert (Hugo), Die Rinder-Rassen Deutschlands, Hollands, der Schweiz und die gesuchtesten Oesterreichischen. Bremen, M. Heinsius. 1882. 8°.

Voornaamste rundvee-fokkers volgens »Het Nederlandsch Rundvee-stamboek. *Lb. C.* 1883. n°. 1.

Konijnenburg (D. van), De Friesche veehouders volgens het »Friesche Rundvee-stamboek. *Ibidem.* 1883. n°. 5.

Rundvee-stamboek in Twenthe. Statuten en bepalingen. *Ibidem.* 1883. n°. 54.

Kruisen van Hollandsch vee met Shorthorns. *Lb. C.* 1883. n°. 72, 76, 78. *Milch. Zeitung.* 1883. n°. 38.

Rindvieh und Pferde in der Niederländischer Provinz Seeland. *Milch. Zeitung.* 1883. n°. 38.

Gerlach (H. J. E.), De Milch-Zeitung over het Zeeuwsche rundvee. *Lb. C.* 1883. n°. 82.

Rundveestamboek voor Noord-Holland. *Enkh. C.* 24 Oct. 1883. *Lb. C.* 1883. n°. 86.

Het Rundveestamboek. Statuten voor Noord-Holland. *Lb. C.* 1883. n°. 100.

X., Friesch of Hollandsch-Friesch rundvee. (Uit het Amerikaansche »National Live Stock Journal"). *Holl. Mij. v. lb. Maandbl.* 1884. n°. 5.

Rosel (J.), Friesian or Dutch Friesian cattle (a letter to the »National Live Stock Journal of Chicago). *Agricultura.* 1884. 85.

Hengeveld (G. J.), Rundvee. *Ibidem.* 1884. 235.

Rapport van het bestuur der Vereen. het Fr. Rundveestamboek over (Friesche) »runderen". *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1884. 123.

Het Groninger vee ter Int. Landbouw-tentoonstelling te Amsterdam. *Milch-Zeitung.* 29 Oct. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 95.

Miller (Dudley), Melkgevend Nederlandsch vee, genoemd Holstein-Friesian, vertaald uit de »Western Agriculturist" door en met naschrift van J. Rosel. *Lb. C.* 1885, n°. 86.

Rosel (J.). De zijtak van het Noordhollandsch rundveestamboek voor Noord-Amerika. *Ibidem*. 1885. n°. 94.

Jong (Y. de), Iets over de werking van het Friesche rundveestamboek (met platen.) *Eigen Haard*. 1885. 205.

RIJENTEELT.

Trip (Sc.), Manier van zaaijen meest in de veenkoloniën in het departement Groningen in gebruik; en verdere bewerking van het gezaaide, met eene afbeelding van den Goten- of Vorenjager en zoogenoemden blikken zaaihoorn. *Kops, Magaz*. 1810. V. 222.

Numan (A.), Iets over het zaaijen op rijen, met afbeeldingen van eenige zaaiwerktuigen in deze provincie in gebruik. Groningen, 1825. 8°.

Gennep (W. K. van) en Staring, Rijenteelt. *Lhh. C.* 1849. n°. 21.

Ittersum (van), Rijenteelt. *Ibidem*. 1849. n°. 25.

Hall (H. C. van), Over de rijenteelt. *Tijds. v. Nijverh*. 1850. XIII. 60.

Färber (J.), Die Reihenkultur nach den in den Niederlanden gemachten Beobachtungen. Stuttgart, J. B. Müller. 1853. 8°. mit 18 Abbildungen.

Huizinga (D. D.), K. G. Reinders en R. Dojes, Waarom worden in de provincie Groningen koolzaad en boonen algemeen op rijen geteeld, en de granen zeer weinig? *Hand. Gen. v. Nijv*. 1860. 53. *Bgdm*. 1861. 33.

Jongkindt Coninck (C. J. M.), Rijenteelt. *Lb. C.* 1864. n°. 4.

Amersfoordt (J. P.), Bongelrijenteelt. *Ibidem*. 1864. n°. 6.

Wat zijn de redenen, dat het gebruik van zaai-werktuigen in de provincie Groningen nog niet meer algemeen wordt en welke zijn van de hier in gebruik zijnde zaai- en schoffel-werktuigen de doelmatigste. *Hand. Gen. v. Nijverh*. 1869/70. 39.

Rijenteelt der granen op de Groninger Wadpolders door H. *Bijbl. Lb. C.* 1870. 117.

De Groninger koolzaadzaaijer. *Lb. C.* 1858. n°. 17, 21.

Reinders (C.), De Groninger koolzaadzaaijer. *Ibidem*. 1859. n°. 6.

R. (Jb. v.), Gewijzigde Groninger zaaitrommel. *Ibidem*. 1859. n°. 14.

SCHAPEN.

Numan (A.), Handleiding tot de inlandsche schaapsteelt. *Tijds. v. Nijverh*. 1834. II. 243, 385, 589. 1836. III. 11, 261, 414, 570.

Korte handleiding tot de inlandsche schaapsteelt. *Vr. v. d. Lm.* 1838. II. 3.

Numan (A.), Over de belangrijkheid der wolteelt in ons land. *Tijds. v. Nijverh*. 1836. III. 414.

—— Handleiding tot de inlandsche schaapsteelt, inzonderheid met opzigt tot verbetering der wol; met afbeeldingen der hoofdrassen, in ons land bestaande, en van twee vreemde rassen, benevens van een stal voor de huisvoedering van schapen. Haarlem, Wed. Loosjes. 1835—1837. 8°. m. pl.

Mededeeling omtrent de schaapsteelt, gedreven wordende op zware zand- of duingronden in Zuid-Holland. *Tijds. v. Nijverh*. 1839. V. 617.

Cazaux (J.), Verslag over de kruising van inlandsche met Dishley-schapen. *Ibidem*. 1842. VI. 325; 1843. VII. 300; 1844. VIII. 101.

Bosch (J. G. J. van den), Over schaapsveredeling in ons land. *Tijds. v. Nijverh.* 1842. VI. 564.

Bouman (J.), Proeve over de noodzakelijkheid, dat de wolteelt in Noord-Holland tot meerdere volkomenheid wordt gebragt. *Ibidem.* 1842. VI. 671.

Bosch (J. G. J. van den), De veredelde schapenteelt in verband met den landbouw in Zeeland. Middelburg, U. F. Auer. 1843. 8°.

Bouman (J.), Proeve ter veredeling van het schapenras in Noord-Holland. *Bijdr. t. d. vad. landhhk.* 1844. I. 41.

Sloet tot Oldhuis (B. W. A. E.), Iets over schapenmarkten op de Veluwe. *Sloet, Tijds.* 1846. III. 383. *Lhh. C.* 1847. n°. 4.

Bouman (J.), De schapenteelt in Noord-Holland. *Med. en Ber. Holl. Mij.* 1848. 46.

S(taring) (W. C. H.), Nederlandsche schapen-rassen. *Geld. Maats. v. Lb.* 1849. 192.

—— Leicesterschapen in Nederland. *Lhh. C.* 1849. n°. 40.

Gennep (W. K. van), Leicesterschapen in Nederland. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1849. 95; 1850. 143. *Lhh. C.* 1850. n°. 8.

Het Veluwsche schaap naar Drenthe overgebragt. *Prov. Dr. en Asser C.* 1851. *Lb. C.* 1851. n°. 59.

Veredeling met Leicesterschapen in de provincie Groningen. *Prov. Versl.* 1852. *Lb. C.* 1852. n°. 76.

Dijkema (H.), Het Veluwsche heideschaap. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1853. 28. *Lb. C.* 1853. n°. 1.

Wering van de schurft onder de schapen op Texel. *Lb. C.* 1853. n°. 10.

Ingen (A. P. van), Gekruiste schapen van Leicesterrammen en Hoog-Veluwsche ooijen. *Ibidem.* 1860. n°. 47.

Opgaven van verschillenden omtrent het: Friesche, het Groningsche, het Texelsche, het Zeeuwsch-Vlaamsche, het Veluwsche, het Sonsbeeksche, het Drentsche, het Brabantsch-Kempensche en het Imans-schaap. *Versl.* XVII. *Lhhk. Congr.* 1862. Middelburg. 300.

Vragen betrekkelijk de schapenteelt en zuivelbereiding in Nederland. *Mag. v. Landb.* 1862. 58.

Loman (D. C.), Het Texelsche schaap. *Ibidem.* 1862. 65.

Kuperus (D.), Iets over de schapen van Friesland. *Ibidem.* 1862. 102.

Caboort Cz. (Johan), Iets over de schapen van Zeeland. *Ibidem.* 1862. 109.

Bouman (J.), Iets over de Noord-Hollandsche schapenteelt, doch meer bepaaldelijk in de Beemster en omstreken. *Bgdm.* 1862. 273.

—— Zou eene tijdelijke stalvoedering niet met voordeel op het Noord-Hollandsche schaap toegepast kunnen worden? zoo ja! hoe? *Lb. C.* 1862. n°. 24.

Hulst (D. van), Aan Dr. J. C. Ballot te Utrecht, in antwoord op de vragen betrekkelijk de schapenteelt in Nederland. *Ibidem.* 1862. n°. 27.

Hartog (H. M.), Over het houden van schapen. *Ibidem.* 1862. n°. 31.

Het schapenras van Sonsbeek. *Ibidem.* 1862. n°. 35.

Kuperus (D.), Mededeelingen (uit Friesland). *Magaz. v. Landb.* 1863. 34.

Caboort Cz. (Johan), Antwoord aan Cuperus over opfokken van Walchersche lammeren. *Mag. v. Landb.* 1863. 44.

Berigten betrekkelijk verschillende rassen van schapen, die hier te lande gefokt worden. *Mag. v. landb.* 1863. 49.

Gennep (W. K. van), Schapen. *Lb. C.* 1863. n°. 31.

Loman (D. C.), Nog een woord over het opfokken van lammeren (Texel). *Mag. v. landb.* 1863. 125.

Amersfoordt (J. P.), Schapen — ruw gewigt — wol gewigt. *Lb. C.* 1863. n°. 29.

Bouman (J.), Schapen wegen. *Ibidem.* 1863. n°. 32.

Amersfoordt (J. P.), Schapengewigt. *Ibidem.* 1863. n°. 35, 42.

Bouman (J.), Schapenweiderij in Noord-Holland. *Ibidem.* 1865. n°. 25.

Lesturgeon (A. L.), De Drentsche scheper. *Oude Tijd.* 1870. 266, 285.

Bouman (J.), Iets over de Noord-Hollandsche schapenteelt. *Alm. v. lb. en veek.* 1871. 73.

Schapenfokkerij in de provincie Groningen. *Lb. C.* 1873. n°. 37.

Texel. *Prov. Gron. C.* 27 Julij. 1875. *Lb. C.* 1875. n°. 32.

Schapen in den zuid-oosthoek van Drenthe. *Gron. C.* 1 Maart. 1876.

R. en M., Schapen. *N. Prov. Dr. en Ass. C.* 12 Maart. 1877. *Lb. C.* 1877. n°. 14.

Keijzer (F.), Het in hokken plaatsen der lammeren op Texel. *Lb. C.* 1879. n°. 76, 80, 99.

Loman (D. C.), Geleerde en ongeleerde schapenkout. *Holl. Mij. v. Lb. Maandbl.* 1881. n°. 1.

Hengeveld (G. J.), Veeteelt. Noord-Hollandsche schapenteelt. *Lb. C.* 1881. n°. 65.

Das Friesische Milchschaf. *Milch-Zeitung* 1882. n°. 51.

Iterson (W. J. D. van), Wolvee. *Agricultura.* 1884. 29.

Kuperus (K. N.), Schapen. Rapport in zake de te Amsterdam in 1884 gehouden Internationale Tentoonstelling. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1884. 143. *Lb. C.* 1885. n°. 26.

SERRADELLA.

Houven van Oordt (H. C. van der), De serradella of vogelpoot. *Bgdm.* 1857. 141.

Musschenbroek (J. G. P. H. van), Over de teelt der serradella. *Ibidem.* 1858. 204.

Stoppelaar (A. de), H. C. van der Houven van Oordt, G. Musschenbroek en Redacteur, Voederwaarde van serradella (vogelpoot) en ondervinding met dit gewas opgedaan. *Ibidem.* 1861. 12.

Teelt van de serradella. *Lb. C.* 1862. n°. 15.

Serradellateelt in de provincie Limburg. *Ibidem.* 1862. n°. 51.

Berigt van den heer Stoffels te Roermond over de teelt van serradella aldaar. *Ibidem.* 1863. n°. 4.

Serradella. Ondervinding met dit gewas in Nederland opgedaan. *Bgdm.* 1863. 144.

Iets over het oogsten van serradellazaad in Limburg. *Lb. C.* 1863. n°. 12.

Serradella. *Ibidem.* 1867. n°. 19.

SJALOTTEN.

Hofkamp (van Idd.), Sjalottenverbouw. *Lb. C.* 1882. n°. 96.

Loos (Theod. van der), Sjalottenverbouw. *Ibidem.* 1882. n°. 98.

SPURRIE.

Iets over de spurrie (Limburg. N.-Brabant). *Vr. v. d. Lm.* 1837. 814.

Roijen (S. van), Verslag van bevinding omtrent het verbouw en de voedering van reuzenspurrie. *Gen. v. Lb. in Dr.* 1850. 1. *Vr. v. d. lm.* 1850. 672.

Bolt (W. N.), Wilde spurrie (verbouw in Drenthe). *Lb. C.* 1859. n°. 46.

B. (T. v.), Spurrieverbouw in de gemeente Heumen. *Ibidem.* 1862. n°. 48.

W. V., Spurrie. *Platteland.* 1874. n°. 16, 17, 18, 20.

Nibbelink, De spurrie als veevoeder (Gelderland). *Lb. C.* 1883. n°. 59.

STRAFKOLONIËN.

Staring (W. C. H.), Iets over den landbouw aan de Ommerschans. *Vr. v. d. Lm.* 1844. 595.

Konijnenburg (J. van), Beschrijving van den landbouw in de koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid te Veenhuizen. *Ibidem.* 1854. 466.

Beschrijving van den landbouw in de koloniën van Veenhuizen. *Sloet, Tijds.* 1855. XI. 86.

Konijnenburg (J. van), Beschrijving van den landbouw van de rijksgestichten te Veenhuizen in 1865. *Lb. C.* 1865. n°. 31.

TABAK.

Brouwer (R. J.), Berigt wegens de tabaksteelt omtrent Nijkerk. *Kops, Magaz.* 1814. VI. 212.

Over den tabakshandel en de tabaksteelt in de provincie Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* 1835. I. 469, 523.

Marcus (A.), De tabaksteelt om Nijkerk. *Geld. Maatsch. v. Lb.* 1848. 163.

Bussy (L. P. de), Iets over den inlandschen tabak. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1847. 41. *Vr. v. d. Lm.* 1852. 47.

Schwab (Ph.), Die Cultur und Behandlung des Tabaks in Holland und der Pfalz. Carlsruhe. 1852. 8°.

Hartog (G. den), De tabaksteelt (te Valburg). *Geld. Maats. v. Lb.* 1854. 52.

Donkersloot (N. B.), Bijdrage tot de geschiedenis van den tabak, vooral met betrekking tot Nederland. *Bgdm.* 1856. 161.

Swieten (J. H. van), De tabaksteelt te Elst en omstreken in de Opper-Betuwe. *Tijds. v. Nijverh.* 1857. XX. 145.

De teelt van den tabak. *Lb. C.* 1859. n°. 15, 16, 17.

Cremer (C. F.), De tabakscultuur in Nederland. *Agricultura.* IX. 1884. 138.

TARWE.

Borgesius (H. G.), Iets over het tarweverbouw in Groningen. *Lb. C.* 1861. n°. 45.

Behandeling van zaaitarwe in Zeeland. *Lb. C.* 1862. n°. 42.

Verhulst Wz. (L.), Staat van de per bunder geoogste tarwe te West-Kapelle, gedurende de laatste 21 jaren. *Ibidem.* 1865. n°. 12.

Bosch (E. van den), De cultuur der Engelsche Essex- en dikkoptarwe in Nederland. *Lb. C.* 1874. n°. 34. *Platteland.* 1874. n°. 23.

VARKENS.

Sloet tot Oldhuis (B. W. A. E.), Mededeeling omtrent de teelt der varkens enz. in Overijssel. Zwolle, 1845. 8°.

S., De varkens in het arrondissement Breda. *Jaarb. M. v. Lb. en Veet.* 1856. 91.

De aanfok van varkens in de provincie Noord-Brabant. *Lb. C.* 1870. n°. 28.

Iterson (W. J. D. van), Varkens. *Agricultura.* n°. 3. 1884. 47.

Ockhorst (C. F.), De Hollandsche varkens op de Int. Landb.-Tentoonstelling te Amsterdam ten eenenmale geslagen. *N. R. C.* 22 Sept. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 77.

Koch (H. C. G.), Naar aanleiding van het opstel van den Hr. Ockhorst over onze varkens. (*Lb. C.* n°. 77). *Lb. C.* 1884. n°. 78.

Iets over de varkens op de Internationale Landbouw-Tentoonstelling te Amsterdam. *Utr. D.* 29 Sept. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 80.

Reindersma (O. W.), Varkens. Rapport in zake de te Amst. in 1884 gehouden Internationale Landbouwtentoonstelling. *Med. en Ber. d. Fr. Mij.* 1884. 150. *Lb. C.* 1885. n°. 21.

Ockhorst (C. F.), Iets over varkensfokkerij. *N. R. C.* 9 Dec. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 99.

Von Mendel's oordeel over de uit ons land ter Int. Lb. Tentoonstelling te Amsterdam ingezonden varkens. *Milch-Zeitung.* 19 Nov. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 96.

VEEHOUDING, VEESTAPEL, VEETEELT.

Hertum (J. van), Bijdragen tot de verbetering en veredeling der veeteelt in het koningrijk der Nederlanden. 1836. 8°.

Bosch (J. G. J. van den), De veeteelt der provincie Zeeland in verband met derzelver landbouw. *Voorst. t. bev. v. d. Lb. in Z.* 1842. *Vr. v. d. Lm.* 1843. 344.

Hall (H. C. van), Uitbreiding der veeteelt in het koningrijk der Nederlanden van 1814—1841. *Tijds. v. Nijverh.* 1843. VII. 323.

Schreven (D. van), Overzigt van de uitkomsten der beschrijving van runderen, paarden en schapen, in Overijssel, voor de belasting van het fonds voor den Landbouw. *Sloet, Tijds.* 1843. II. 518.

Jennes (J.), Verhandeling over den Overijsselschen veestapel, in verband beschouwd met de hulpmiddelen tot deszelfs verbetering en behoud. Zwolle, J. J. Tijl. 1849. 8°.

Overijssels veestapel. *Vr. v. d. Lm.* 1849. 418.

Rapport eener commissie uit de afdeeling Vijfheerenlanden, den Alblasserwaard en het land van Arkel beneden de Zouwe, tot onderzoek van den staat des veestapels in die afdeeling enz. *Med. en Ber. d. Holl. Mij.* 1851. 106.

W., Veehouding en veehandel. (Friesland's Noorderdeel). *Weekbl. v. Haarl.* 1864. n°. 27.

Kuperus (D.), Mededeelingen en vragen betrekkelijk de veeteelt op de Friesche klei. *Mag. v. landb.* 1867. 137. 259.

Rost (B.), Veeteelt en zuivelbereiding in Nederland. Gedeeltelijk uit eigen waarneming, gedeeltelijk naar Nederlandsche bronnen. Uit Fühling's Landw. Zeit. vertaald door R. S. Ceres. 1876.

Rinkes Borger (J.), Een praatje over de Groninger veehouderij en zuivelbereiding. *Alm. v. d. Lb. in z. g. omv.* 1879. 28.

Heidema Sr. (P.), Voordragt van den Hr. Broekema. *Lb. C.* 1884. n°. 35.

Zijp Hzn. (Jb.), Bijdrage tot de kennis van de veefokkerij in de provincie Noord-Holland (met afb.). *Eigen Haard.* 1885. 96.

VEEVOEDERING.

Het voederen van het vee in de Betuwe in den winter. *Bgdm.* 1855. 348.

Borch, gen. van Rouwenoort (C. J. W. C. P. van der), Over het voederen van rundvee des winters te Zevenbergen. *Jaarb. Mij. v. Lb. en Veet.* 1857. 89. *Bgdm.* 1857. 158.

Welke is de beste en voordeeligste wijze van voeden en stallen van het rundvee in den winter, (in Groningen) zoowel uit het oogpunt van vetmesten, als aanfokken. *Hand. Gen. v. Nijv.* 1867. 98. *Lb. C.* 1868. n°. 10, 12, 19, 25, 28, 29, 30. 34, 42, 43.

Sopvoedering in de Meijerij van den Bosch. *Verslag* XXII. *Lhhk. Congr.* Roermond. 1868. 96.

Geertsema (C. J.), Broeivoeder. *Ibidem.* Roermond. 1868. 153.

Iterson (W. J. D. van), Spoelingvoedering (in Delfland). *Verslag* XXVII. *Lhhk. Congr.* Delft. 1873. 201.

VERVEENING.

Noorlander (C.), Beschrijving om te veenen in den Crimpenerwaard. 's Hage, 1700. 4°.

Francq van Berkhey (J. le), Welken zijn de beste middelen om onze landen, zoo hoogen als laagen elk naar zijnen aard, ten meesten voordeele aanteleggen. *Verh. Holl. Maats. v. Wet.* 1765. VIII. 43, 91.

Vegelin van Claerbergen (J.), Vertoog over de veengraverijen. Met eene kaart. Leeuw. 1766. 8°.

Zeedige aanmerkingen over de veengraverijen in Friesland. Leeuw. 1766. 8°.

De veenen in Friesland. *N. Ned. Jaarb.* 1767. 159.

Zeylmans (J.), Verhandeling over den turfbouw en den wederaangroei van het veen, zooals die bijzonder in de Langstraat plaats heeft. *Verh. Holl. Maats. v. Wet.* 1770. XII. 4.

Francq van Berkhey (J. le), Verveening. *Nat. Hist. v. Holl.* 1771. II. 71. 431.

Noël Chomel (M.), Beschrijving van den Hollandschen turfbouw. Algemeen huishoudelijk, natuur, zedekundig en konst-woordenboek. Leiden en Leeuw. 1778. 1154.

Sitter (J. A. de), Vertoog over de veenen. derzelver aanleg en invloed op de vaderlandsche regten. *Pro Excol.* 1796. IV. st. I. 199.

Opgave wegens eene veenderij en het daartoe behoorende, in het voormalig Zuidholland. *Kops, Magaz.* 1810. V. 197.

Nassau (H. J.), Bedenkingen over de wet op de turfaccijns enz., en tevens een paar woorden over 't vergraven der hooge veenen en over de wijze hoe de Groninger veenkoloniën in bloei zijn gebragt. Assen, 1843. 8°.

Dam van Isselt (E. W. van), Over de concessie tot verveening des Middelpolders te Amstelveen. 's Grav., K. Fuhri. 1843. 8°.

Stemfoort (H. L.), Over den rijkdom der Drenthsche veenen. *Sloet, Tijds.* 1843. II. 1e st. 44.

Knapp (F.), Over den turf. *Tijds. v. Nijverh.* 1845. IX. 214.

Echten tot Holthe (R. A. van) en A. H. Witsenborg, Mededeeling van de wijze, waarop op het Hoogeveen de veengronden worden ontgonnen. *Versl. v. h. Gen. v. Lb. in Dr.* 1846.

Stemfoort (H. L.), Veengraverij en landontginning. Assen, van Gorcum & C°. 1847. 8°. m. platen, tabellen, voorbeelden en berekeningen.

Acker Stratingh (G.), Naamlijst van werken over de veenen en het veen of de turf, met een verslag van een paar van de nieuwste en belangrijkste dier werken. *Tijds. v. Nijverh.* 1848. XII. 165.

Blaupot ten Cate (S.), De opkomst der veenkoloniën Sappemeer en 't Hoogezand. *Sloet, Tijds.* 1851. VI. 15.

Voorthuyzen Hz. (E. van), Onze veenderijen. *Tijds. v. Nijverh.* 1852. XV. 231.

Verveeningen en ontgrondingen. Kon. Besluit van 14 Febr. 1819. *Regtsgel. Bijbl.* 1853. 147.

Bleekrode (S.), Veen en turf. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1854. 481.

Hanedoes (H. A.), Veenderijen. *Sloet, Tijds.* 1856. XIII. 351.

Staring (W. C. H.), Nog iets over de veenen. *Ibidem.* 1856. XIII. 343.

Venema (G. A.), De hooge veenen en het veenbranden. Haarl., A. C. Kruseman. 1856. 8°.

Iets over de eindelijke verdwijning onzer hooge veenen. *Sloet, Tijds.* 1856. XIII. 69.

Venema (G. A.), Over den turfaccijns, de veenderijen, de statistiek der verveeningen en de verveeningen zelve. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1862. 92.

Hoeven (H. P. P. C. van der), De veenontginning in Nederland vertraagd door eene gebrekkige turf bereiding. Rotterdam, 1864. 8°.

Venema (G. A.), De veenen en veenkoloniën in de provincie Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* 1865. III. 261, 365. met 8 platen.

Berekening der exploitatie van een bunder veen, 3 el diep. *Lb. C.* 1866. n°. 45.

Exploitatie van hoog veen, door een verveener in Overijssel. *Ibidem.* 1866. n°. 47.

Bosc (Ernest), De la tourbe. (opgaven betreffende Nederland). *Journ. de l'agr.* 1867. IV. 336; 1868. II. 330; 1869. I. 203, 652.

De turf. *Oude Tijd.* 1869. 353.

Die holländischen Veene, ein Beitrag zur Kenntniss der Moorcultur. *Uns. Zeit.* V. 1869. 1. 458.

Veen en verveening. *Bijbl. Lb. C.* 1870. 65.

Andermaal over veen en verveenen, ook in betrekking tot landbouw en werkverschaffing. *Ibidem.* 1871. 22.

[illegible]inge Wubben (F. A.), Iets omtrent de gestaakte verveening in den [illegible] *Verem. Over. Regt. Versl.* VI. 113.

Bemmelen (J. M. van), De hooge veenen en het veenbranden. *Gids*. 1871. II. 281.

Kniphorst (C. L.), Geschiedkundig overzicht van de verveeningen in Drenthe. Assen, Willinge Gratama. 1872. 8°. met platen.

Coolen (W. A.), Het Helena-veen (als veenderij beschouwd). *Econ.* 1874. I. 573.

Venema (G. A.), Over het maken van bagger- en sponturf in lage veenen en van bagger- en lange of steekturf in hooge veenen in de provincie Groningen. Met afbeeldingen. *Tijds. v. Nijverh.* 1875. XXXVIII. 321.

Doorninck (J. I. van), Het Oldenzaansche veen. *Vereen. Over. Regt. Versl.* IX. 47.

Bosker (H.), Turfmolm als strooisel. *Lb. C.* 1881. n°. 101.

Turfstrooisel wordt reeds in Nederland vervaardigd. *Ibidem.* 1882. n°. 3.

Turfstrooisel uit Overijssel. *Ibidem.* 1882. n°. 10.

Eene fabriek van turfstrooisel te Ter Apel. *Prov. Gron. C.* 20 Maart. 1882. *Lb. C.* 1882. n°. 24.

Quadekker, Turfstrooisel. *Lb. C.* 1882. n°. 61.

Turfstrooisel uit de fabriek van de Drenthsche machinale turfmaatschappij te Nieuw Amsterdam (provincie Drenthe). *Ibidem.* 1883. n°. 60, 61, 62.

VLAS.

Dijkema (H.), Verbouwen van vlas. Groningen. 1839. 8°.

Ley (B. J. van der), De verbeterde vlasbouw. Leeuwarden, W. Eekhoff. 1844. 8°.

Veit (R.), De verbeterde vlasbouw. Leeuwarden, 1844. 8°.

Kweeking en bewerking van vlas, als middel tot wering van armoede. *Gron. C.* Jan. 1848. *Lhh. C.* 1848. n°. 7.

Over den verbouw en de bewerking van vlas, door de gemeente Ouddorp, als middel tot wering van armoede. *Vr. v. d. Lm.* 1848. 522.

Havelaar (M. E.), De vlasbouw. *Geld. Maats. v. Lb.* 1849. 21. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1848. 1; 1849. 1. *Vr. v. d. Lm.* 1850. 342.

—— De vlasbouw in Nederland. Arnhem, G. J. Thieme. 1851. 8°.

Dijkema (H.), De toenemende vlasbouw (in Groningen). *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1852. 40.

Havelaar (M. E.), De vlasbouw in Nederland. Haarlem, A. C. Kruseman. 1856. 8°.

De vlasbouw van de boeren in het Overmaassche. *Sloet, Tijds.* 1861. XX. 451.

Wassenaar (T. G.), Wijze van bewerking der gronden, bestemd voor vlas of cichorei. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1864. 157. *Lb. C.* 1865. n°. 6.

V(ogelvanger) (E.), Vlas zaaijen. *Lb. C.* 1865. n°. 8.

H(eidema) Sr. (P.), Vlasberigt uit Groningen. *Ibidem.* 1868. n°. 11.

Nievergeld (van), Rapport omtrent het onderzoek van gronden in de Haarlemmermeer, met betrekking tot derzelver deugdelijkheid voor het vlasverbouw. *Med. Vlas. Ind.* 1871. 31.

H(all) (v.), Vlasteelt. *Lb. C.* 1872. n°. 30.

Albada (B. L. van), Het vlas en zijne bewerking (in Friesland.) *Lb. School.* 1875. 73.

P. F. F., Vlasteelt in Zeeuwsch-Vlaanderen. *Ibidem.* 1875. 90.

Lieftinck (J. W.), Het vlas en zijne bereiding in Drenthe. *Eigen Haard.* 1876. 26.

Witbloem-vlas. *Med. Vlas-Ind.* 1877. 20. *Lb. C.* 1877. n°. 40.

Moll (C. E), Het vlasverbouw in Nederland. *Lb. C.* 1878. n°. 3.

Eenige statistieke opgaven omtrent Nederland (betreffende vlas). *Med. Vlas-Ind.* 1878. 36; 1879. 19; 1880. 14; 1881. 9; 1882. 17; 1883. 30; 1884. 15; 1885. 19.

Lucardie (A. J. E.), Het verbeteren van den vlasbouw in Friesland. *Leeuw. C.* Maart 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 41.

Moll (C. E.), Het verbeteren van den vlasbouw in Friesland. *Med. Vlas-Ind.* 1881. 15. *Lb. C.* 1881. n°. 67.

Allershof (E.), Achteruitgang in den cichorei- en vlasbouw. *Lb. C.* 1882. n°. 13.

De vlasbouw in Nederland, door een Amerikaan beoordeeld. *Ibidem.* 1883. n°. 3.

De teelt van vlas over het algemeen en die in Nederland in het bijzonder. *Med. Vlas-Ind.* 1883. 13. *Lb. C.* 1883. n°. 63.

Voortbrengingskosten van vlas in verschillende landen (Nederl.). *Ibidem.* 1883. 27. *Ibidem.* 1883. n°. 70.

Moll (C. E.), Ons vlas. *Agricultura.* X. 1884. 154.

WARMOEZERIJ EN TUINBOUW.

Bergsma (C. A.), Bijdrage tot de geschiedenis van den tuinbouw in Nederland. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1846. 46,

Nederlandsche schrijvers over den tuinbouw. *Ibidem.* 1846. 63.

Wttewaall (B. W.), Over eendekroos en de verbouwing van vroege peulvruchten te Roelof-Arendsveen. *Lhh. C.* 1848. n°. 25.

De Bredasche hovenierderijen. *Jaarb. d. M. v. Lb. en Veet.* 1853. 99. *Lb. C.* 1853. n°. 27, 32, 36, 39, 43, 47.

Onze tuinen. *Sloet, Tijds.* 1855. XI. 435.

Uilkens (Th. F.), Geschiedenis van onzen tuinbouw. Groningen. 1855. 8°.

Warmoezerijen om Amsterdam. *Lb. C.* 1856. n°. 33.

J., Waar vindt men hier te lande broeijerijen en snoeijerijen, die de moeite waard zijn te gaan zien? *Flora en Pomona.* 1858. V. 1e R. 271, 344.

De wintertuin van E. H. Krelage en Zoon te Haarlem. *Ibidem.* 1859. VI. 1e R. 65.

Witte (H.), Flora. Afbeeldingen en beschrijvingen van boomen, heesters, éénjarige planten enz. voorkomende in Nederlandsche tuinen. Groningen, 1871. 4°.

De Luntersche Tuin-vereeniging aan de afdeeling Neder-Veluwe der Geldersche maatschappij van landbouw. *Bijbl. Lb. C.* 1874. 39.

Oortwijn (J.), Eene bladzijde uit de geschiedenis van onzen provincialen tuinbouw. *Alm. v. d. Lb. in z. geh. omv.* 1879. 88.

Kniphorst (C. L.), Voorlezing over de geschiktheid der ondergronden in de Drentsche Veenkoloniën tot den verbouw van groenten en saprijke vruchten voor den handel. *Gen. v. Lb. in Dr.* 1882. 6.

Löhnis (F. B.), Vruchten- en groententeelt. *Econ.* 1882. II. 1012.

De warmoesierderijen in de omstreken van Amsterdam. *Lb. C.* 1884. n°. 39, 40.

WILGEN.

Wttewaall (J.), Weerdenhakbosschen tot hoephout. *Lhh. C.* 1847. n°. 11.

—— Opbrengst van de grienden. *Ibidem.* 1847. n°. 12.

Verschoor van Sleeuwijk (H. E.), Over den aanleg en de voordeelen der griendlanden. *Gen. v. Lb. en Krdk.* 1848. 13.

Teelt en aanplant van mandenhout (teen) en hoephout in de nabijheid van Sehoonhoven. *Prov. Ov. en Zw. C.* 17 Mei. 1861. *Bgdm.* 1861. 224.

Heldring (L. J.), De behandeling van den Kaspischen wilg (salix acutifolia) op zandgronden. Arnh., Stenfert Kroese en v. d. Zande. 1876. 2e verm. druk. 1877. 8°.

Wisboom van Giessendam (D. W. P.), De teelt van griend- en teenhout in Nederland en het naburige Vlaanderen. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1878. 8°.

WORTELS.

Wttewaall (J.), De teelt van wortels tot veevoeder. *Lb. C.* 1851. n°. 55, 56, 57, 58, 59, 60.

—— De teelt der stoppelwortels. *Ibidem.* 1851. n°. 64, 65.

—— De teelt van witte wortels. *Ibidem.* 1852. n°. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 16. 18.

Bouw van de zoogenoemde veldmoeren (carottes). *Landbouw.* 1857. n°. 5.

(Bestrijding van besmettelijke) ZIEKTEN.

Kon. besluit van 30 Oct. 1872. (Staatsbl. n°. 105), nader bepalende, welke ziekten voor besmettelijk worden gehouden enz. *Bijbl. Lb. C.* 1872. 4.

Inentingproeven met miltvuursmetstof (methode Pasteur) in Limburg. *Lb. C.* 1883. n°. 15, 22, 28.

Voorbehoedende miltvuurinenting in Limburg. *Ibidem.* 1883. n°. 32, 37, 38.

De proeven in Limburg met de voorbehoedende inenting tegen het miltvuur. *Lb. C.* 1883. n°. 53. *Dagbl. v. Z.-Holl. en 's Grav.* 3 Juli 1883.

Inenting tegen het miltvuur in Limburg. *Ibidem.* 1883. n°. 72. *Ibidem.* 6 Sept. 1883.

Janné (A. J.), Rapport omtrent de inentingen tegen miltvuur in Limburg. *Tijds. v. Veearts. en Veet.* 4e afl. 1883. *Lb. C.* 1884. n°. 4.

Het uitroeijen der longziekte in Nederland. *Lb. C.* 1884. n°. 9, 10, 11.

Bestrijding der longziekte onder het rundvee. *Ibidem.* 1884. n°. 40.

Longziekte onder het rundvee in Nederland. 1878—1883. Jaarcijfers over 1883 en vorige jaren, uitgegeven door de vereeniging voor de statistiek in Nederland 202. *Ibidem.* 1884. n°. 54.

Beraadslaging in de Tweede Kamer (zitting 2 Julij 1884) over verhooging van de post (onder art. 80, staatsbegrooting, hoofdstuk V. 1884) ten dienste van besmettelijke veeziekten (longziekte) met *f* 300.000. *Ibidem.* 1884. n°. 56, 58, 59, 60, 61.

Longziekte in de spoelingdistricten. *N. Rott. C.* 21 Sept. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 78.

Antwoord op missive van 4 Juli 1884 n°. 1195, afdeeling M. P. betreffende longziekte in het Spoelingdistrict aan den heer Minister van Binnenlandsche zaken. *Lb. C.* 1884. n°. 93.

Wolffensperger (L.), Een brief uit Schiedam. *Ibidem.* 1884. n°. 99.

Uit het spoelingdistrict. *N. Rott. C.* 21 Dec. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 103.

Longziekte in het spoelingdistrict. *Haagsche Dagbl.* 6 Jan.1885. *Lb. C.* 1885. n°. 5.

Besmettelijke veeziekten. *Lb. C.* 1885. n°. 7.

Uit de memorie van antwoord van den Min. v. Binn. Zaken. Districts-veeartsen, Rijks-veeartsenijschool en besmettelijke longziekte, hoofdstuk V der staatsbegrooting. 1885.

Wirtz (A. W. H.), Verslag omtrent de bevindingen van eene commissie. *Lb. C.* 1885. n°. 12.

Longziekte. *Ibidem.* 1885. n°. 16.

De besmettelijke longziekte over het rundvee in ons land in 1884. *Ibidem.* 1885. n°. 84.

ZUIVELBEREIDING.

Staring (W. C. H.), Das Molkereiwesen in Holland. Gedenkschrift zur ersten österreichischen Molkerei-Ausstellung. Aus dem Holländischen übersetzt von J. H. Wien, 1872. Selbstverlag des K. K. Ackerbau-Ministeriums. 8°. mit einer agronomischen Karte von Holland.

Muller (J.), Algemeene schets van de zuivelbereiding in Holland. *Milch-Zeitung.* 15 Jan. 1873. n°. 32. *Bijbl. Lb. C.* 1873. 85.

Wernink, Zuivelfabrieken in Nederland. *Versl.* XVII. *Nijv. Congres.* Utrecht. 1873. *Lb. C.* 1874. n°. 16.

Sluis (W.), Zuivelfabrieken in Nederland. *Ibidem.* Utrecht. 1873. *Ibidem.* 1874. n°. 18.

Hartog (H. M.), Zuivelbereiding volgens het stelsel van Swartz vergeleken met de Nederlandsche zuivelbereiding. (Met 6 afb.) *Lb. C.* 1878. n°. 40, 41, 42.

—— Zuivelbereiding volgens het stelsel van Swartz vergeleken met de Nederlandsche zuivelbereiding. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1878. 8°. (met 6 afb.).

Gäbel (D.), Algemeen rapport, omtrent zijne bevindingen in Friesland. 1881. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1881. 53.

Linden (J. W. van der), Wat een dag op de boerderij van den heer K. Schenk Azn. in den Wieringerwaard in den zomer van 1881 te zien en te denken gaf. Met afb. *Eigen Haard.* 1882. 507.

Gäbel (D.), Rapport omtrent zijne verrigtingen (en bevindingen) in Friesland in den zomer van 1882. *Med. en Ber. Fr. Mij.* 1882. 69.

Fabriekmatige zuivelbereiding. *Lb. C.* 1883. n°. 24.

Weydom Claterbos (J. J. van), Zuivelfabrieken in Nederland. *Agricultura.* 1884. 224.

Löhnis (F. B.), Onze zuivelindustrie. *Econ.* 1884. II. 837.

De indruk dien het Ned. zuivel ter Int. Lb.-Tentoonstelling te Amsterdam op von Mendel maakte. *Milch-Zeitung.* 19 Nov. 1884. *Lb. C.* 1884. n°. 97.

Fabrieks- en Handwerksnijverheid.

In 't algemeen.

Tijdschrift, uitgegeven door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. Haarlem, Erven Loosjes. 1833—1887. (1e—50e deel) 8°. Register op deel 1—30, bewerkt door L. J. Nagel Jr. 1868. 8°, op deel 31—40 bew. door H. van Ketwich. 1883. 8°.

Tijdschrift voor handel en nijverheid, zamengesteld zoowel ten behoeve van burgerlijke ingenieurs, architecten en industriëelen, als ten algemeenen nutte, enz. onder hoofdredactie van C. F. Donnadieu. Amst., M. H. Binger. 1844—1847. 1e—4e jaarg. 8°. met pltn.

De Nederlandsche stoompost. Tijdschrift voor nijverheid, handel, openbare werken, enz. 's Hage, J. & H. van Langenhuysen, 1847—1887. 1e—41e jaarg. fol.
Verschijnt wekelijks.

Tijdschrift voor den handwerksman en het fabriekwezen in Nederland, door J. R. F. Nievergeld. 's Gravenh., J. M. van 't Haaff. 1851—53. 1e—3e jaarg. 8°. met houtgrav.

Tijdschrift voor decoratieve kunst en volksvlijt. (Mededeelingen der »Vereeniging voor het Ned. Kunst-industrie-museum"). Geïllustreerd maandschrift. Amst., C. A. J. Geesink. 1875, 1876. 1e en 2e jaarg. 4°.

Maandblad gewijd aan de belangen van het teekenonderwijs en de kunstnijverheid in Nederland. Uitgegeven door de Nederlandsche vereeniging voor teekenonderwijs. Amst., De Erven H. van Munster & Zn. 1884—1887. 1e—4e jaarg. 4°.

Tijdschrift voor handenarbeid. (Uitgeg. door de vereeniging tot bevordering van handenarbeid.) Redactie: F. Z. Barkhuis, P. Evekink, A. Groeneveld, L. K. Hazelhorst, J. Huges en J. C. Lindeman. Amst., W. Versluys. 1884—1886. 1e—3e jaarg. 8°. met platen.

Verhoeven (W. F.), Antwoord op de vraag: Hoedanig was den staet van de hand-werken en van den koophandel in de Nederlanden ten tijde van de derthienste en vaerthienste eeuwe. *Mém. Cour. Ac. Imp. Br.* 1777. 1.

Slegte staat onzer handwerken en weeverijen. *Koopman.* VI. 249.

Over ons algemeen manufactuurwezen, enz. *Ibidem.* VI. 409.

Tydeman (H. W.), Over de grenzen en het nut, en van de schade van het gebruik van werktuigen in de fabrijken van ons vaderland, in de plaats van menschenhanden. *Holl. Maatsch. d. Wet. Nat.* X. 1.

Vreede (P.), Proeve om de verheffing van het fabrijkwezen te vereenigen met de belangen van den koophandel, zeevaart en landbouw. Haarl., Wed. A. Loosjes Pz. 1802. 8°. — Bijvoegsel. Aldaar. 1803. 8°.

Bosch (J. van den), Nederlands nationale nijverheid. *Star.* I. 101.

Over de oorzaken van het verval en de middelen tot herstel der vaderlandsche fabrijken. Amst., G. Bom. (circa 1820) 8°.

Koopman (W.), Over de doelmatigste inrigting van fabrijken in Nederland. *Verh. Utr. Gen.* I. 135.

Heukelom (J. van), Over de doelmatigste wijze van inrigting van fabrijken in Nederland. *Ibidem.* I. 1.

Cloet (J. J. de), Handboek voor staatsmannen, kooplieden, fabrijkanten enz. of statistiek tafereel der Nederlandsche nijverheid; uit het Fransch vertaald en vermeerderd door P. van Griethuizen. Utr., S. Alter. 1826. 8°.

Alstorphius Grevelink (P. W.), Diss. de summi imperantis curâ indirectâ, in industriâ promovendâ. Lugd. Batav. 1832. 8°.

Breugel (R. van), De belangen der inlandsche nijverheid met die des koophandels in overeenstemming gebragt, door de verheffing van Nederland tot een Porto Franco. 's Hage en Amst., Gebr. van Cleef. 1832. 8°.

Houck (A. J.), Diss. de industria technica ope technicarum scholarum in patria nostra promovenda. Lugd. Batav. (Daventr.) 1838.

Boon Mesch (A. H. van der), Over het Nederlandsche fabriekwezen. *Tijds. v. Nijverh.* VII. 527.

Sarphati (S.), De Vereeniging voor volksvlijt te Amsterdam, onder bescherming van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden. Amst., M. Schooneveld & Zn. 1850. 8°.

De Vereeniging voor volksvlijt te Amsterdam, onder de bescherming van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden. Prospectus en Reglement. 1853. Amst., M. Schooneveld & Zn. 1853. 8°.

Wederleggende bedenkingen op het ontwerp van wet der Vereeniging ter bevordering van fabriek- en handwerk-nijverheid, enz. 's Hage, Gebr. J. & H. van Langenhuysen. 1851. 8°.

Koenen (H. J.), Voorlezingen over de geschiedenis der nijverheid in Nederland, gehouden in de Maatsch. Felix Meritis. Haarl., A. C. Kruseman. 1856. 8°.

—— Over de eigenaardigheid der Nederlandsche nijverheid beschouwd in verband met de natuur des lands en het karakter des volks. *Versl. Nijverh.* 1.

Het benuttigen van het stoomgemaal in onze polders tot doeleinden van nijverheid. *Sloet, Tijds.* XI. 173.

Dodt van Flensburg (J. J.), Berigten aangaande het molen-wezen hier te lande in de XVIe en de eerste helft der XVIIe eeuw. *v. d. Monde, Tijds.* VII. 384. 425.

Het gebruik van windmolens, door A—Z. *Zaanl. Jaarb.* 1853. 28.

Dodt van Flensburg (J. J.), Oud bestaan der windmolens te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* VII. 32.

Paltrokken, door A—Z. *Zaanl. Jaarb.* 1845. 42.

Overzicht der molens in ons land, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 386; XXXII. 397; XXXIII. 310; XXXIV. 442.

Baumhauer (E. H. von), Voorlezingen over de Nederlandsche nijverheid en de middelen om haar te ontwikkelen, gehouden in de Maatschappij Felix Meritis. Haarlem, A. C. Kruseman. 1856. 8°.

Kuiper (G. H.), J. H. Leliman en T. Braacx, Is de kwijnende staat van eenige ambachten te wijten aan afwijkingen van het oude systeem, of bevatten de oude systemen de kiemen van hunne ontbinding reeds in zich? *Bouwk. Bijdr.* XI. 368.

Staat van de Nederlandsche fabrieken volgens de verslagen der gemeenten, die aan het Ministerie van Binnenlandsche zaken worden gevonden. Uitgegeven door de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering der Nijverheid. Haarlem, Erven Loosjes. 1859. 8°.

Voorthuysen (E. van), De wenschen onzer nijverheid bij een verandering van ons belastingstelsel. *Tijds. v. Nijverh.* 1862. XXV. 53.

Pas (D.), Overzigt van de ambachts- en fabrieksnijverheid in Nederland over 1863. *Ibidem.* XXVII. 443.

—— idem over 1864. *Ibidem.* XXVIII. 375.

—— idem over 1865. *Ibidem.* XXX. 1.

—— idem over 1866. *Ibidem.* XXX. 498.

—— idem over 1867. *Ibidem.* XXXI. 373.

—— idem over 1868. *Ibidem.* XXXII. 377.

—— idem over 1869. *Ibidem.* XXXIII. 299.

—— idem over 1870. *Ibidem.* XXXIV. 429.

Hall (H. C. van), De Nederlandsche fabrieks- en ambachtsnijverheid in 1871. *Ibidem.* XXXVI. 296.

De nijverheid in Nederland op haar tegenwoordig standpunt. *Onze Tijd.* Nieuwe série. 1867. I. 289.

Laman Trip (S.), Beschouwingen over het toezicht op inrichtingen van nijverheid. Acad. proefschrift. Gron., 1868. 8°.

De vertegenwoordiging der Nederlandsche nijverheid en kunst op buitenlandsche internationale tentoonstellingen. *Tijds. v. Nijverh.* XXXIV. 73.

Statistiek van de fabrieks- en ambachtsnijverheid in Nederland, getrokken uit de verslagen welke door burgemeester en wethouders, ingevolge art. 182 der gemeentewet, jaarlijks den gemeenteraad worden aangeboden. Uitgeg. door het Departement van Binnenlandsche Zaken. 's Hage, van Weelden en Mingelen, 1875. 8°.

Kruyff (J. R. de), De Nederlandsche kunstnijverheid in verband met den internationalen wedstrijd, bij gelegenheid van de in 1877 te Amsterdam te houden tentoonstelling van kunst, toegepast op de nijverheid. Uitgeschreven door de afdeeling Amsterdam der Vereeniging tot bevordering van fabriek- en handwerksnijverheid in Nederland. Amst., C. L. Brinkman. 1876. 8°.

Le Comte (A.), Binnen- en buitenlandsche kunstnijverheid. Beschouwingen in verband met de tentoonstelling te Amsterdam. Amst., C. L. Brinkman. 1877. 8°.

Rapport der rijks-commissie tot het instellen van een onderzoek naar den toestand der Nederlandsche kunstnijverheid. ('s Hage, Mart. Nijhoff). 1878. 4°.

Mees (R. T.), Staatstoezicht op de fabrieksnijverheid in het belang der openbare rust, veiligheid en gezondheid. Acad. proefschrift. Leiden, 1881. 8°.

Huet (A.), Wat hebben wij noodig voor de ontwikkeling van onze fabriek- en handwerksnijverheid. Rott., J. W. van Leenhoff en Zn. 1882. 8°.

Kruyf (Mej. J. H.), Vrouwenarbeid onder vrouwen. Toespraak en mededeeling van elders aan de vrouwenvereeniging te Rotterdam. 's Hage, W. A. Beschoor. 1882. 8°.

Algemeen statistisch overzicht van Nederland en zijne koloniën. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1880—1885. Afdeeling II. Volksnijverheid.

Stuers (Victor de), H. P. Mutters Jr., A. W. Stortenbeker, Toestand en ontwikkeling der kunstnijverheid in Nederland. Verslag. *Tijds. v. Nijverh.* 1885. XLVIII. 235.

Enquête betreffende werking en uitbreiding der wet van 19 Sept. 1874 (Staatsblad N°. 130) en naar den toestand van fabrieken en werkplaatsen. (Officiëele uitgaaf). 's Hage, Landsdrukkerij 1887. 4 dln. fol. — Verslag der commissie. Aldaar. 1887. fol.

—— id. id. Sneek, H. Pijttersen Tz. 1887. 1e—4e bundel. 3 dln.; 5e bundel. (Verslag der commissie). 8°.

Huet (Paul A.), Beschouwingen over de toestanden in de industrie in Nederland in verband met het verslag der commissie van enquête. Amst., Gebr. Schröder. 1887. 8°.

Nederlandsche nijverheid. Verslagen gepubliceerd volgens besluit der algemeene vergadering van Nederlandsche Industriëelen, gehouden te Utrecht, op 16 Juni 1887. Amst., J. H. de Bussy. 1887. 8°.

Prins Sz. (C.), Iets over bescherming in verband met de verslagen, gepubliceerd volgens besluit der algemeene vergadering van Nederlandsche industriëelen, gehouden te Utrecht, op 16 Juni 1887. 1e en 2e herz. druk. Amst., J. H. de Bussy. 1887. 8°.

Alstorphius Grevelink (P. W.), Statistiek van de provincie Drenthe, voornamelijk voor nijverheid en volkswelvaart. Assen, 1840. 8°. met 1 kaart en tabellen.

Dijkstra (T. R.), Iets over handwerken in Friesland. *Vr. Fries.* VIII. 255.

Schilthuis Jz. (U. G.), Statistiek van de ambachts- en fabrijksnijverheid in de provincie Groningen; 1856 vergeleken met 1819. *Bijdr. Prov. Gron.* I. 199.

Mededeeling over het statistiek bureau der Overijsselsche vereeniging tot ontwikkeling van provinciale welvaart, gedaan door haren voorzitter in de algemeene vergadering van 10 Dec. 1847. *Sloet, Tijds.* IV. 200 en volg.

Toestand der nijverheid in Utrecht in 1778. *v. d. Monde, Tijds.* I. 433.

Sloet (J. A. J.), Beknopt overzigt van het fabrijkwezen op het platteland der Veluwe. *Tijds. v. Nijverh.* V. 473.

Memorie wegens de fabrijken op de Veluwe, die door water gedreven worden. *Sloet, Tijds.* V. 225.

Löhnis (F. B.), Industriën in de Maatschappij van Weldadigheid. *Jaarb. d. Mij. v. Weld.* 1881. 138.

Opheffing van de trafijken en fabrijken binnen deze stad (Amsterdam). *Koopman.* I. 249.

Lothes (P. W.), Onderzoek waardoor de burgers en inwoners van Amersfoort oudtijds hun bestaan gevonden hebben. *v. d. Monde, Tijds.* IV. 294. 334.

Delft en de aldaar gevestigde werkinrigting. Zutphen, A. E. C. van Someren. 1865. 8°.

Fortuyn Drooglever (W. J.), Geschiedenis der werkinrigting te Gouda. Verslag bij het tienjarig bestaan, 30 Aug. 1859. Gouda, G. B. van Goor. 1859. 8°.

Verslag der werkzaamheden van de vereeniging tot bevordering van ambachten onder de Israelieten te 's Hage, 4e dienstjaar over 1850. 's Hage, Gebr. Belinfante. 1851.

Niet in den handel.

Roldanus (U. J. W.), De werkinrigting te Leerdam. Schoonh., S. E. van Nooten, 1857. 8°.

Handelingen van het genootschap ter bevordering van nijverheid, gevestigd te Onderdendam over 1850. Gron., P. Barghoorn. 1850. 8°.

Verslag over den toestand der fabrieksnijverheid te Rotterdam, uitgebracht door de commissie daartoe benoemd. Rotterdam, 1870. 8°.

Kikkert (P. J.), Wat zal langer duren, het water of het vuur? Industriëele vergelijking tusschen de steden Vlaardingen en Schiedam. Tholen, J. Steenmeijer. 1858. 8°.

Eerste jaarverslag van het werkhuis te Wormerveer. Wormerveer, S. Blok en W. Bruin Jr. 1870. 8°.

Blaupot ten Cate (S.), Verhandeling over het verlevendigen en uitbreiden der welvaart te Zaandam. (Bekroond door het Depart. tot Nut van 't algemeen aldaar). Zaandam, 1841. 8°.

TENTOONSTELLINGEN. — MUSEUMS.

Catalogus der voorwerpen, ingezonden op de tentoonstelling van voortbrengselen van nationale nijverheid van Nederland en zijne overzeesche bezittingen te Arnhem. Arnh., G. J. Thieme en G. W. van der Wiel. 1852. 8°. met bijvoegsel.

Rapport der commissie benoemd tot het opmaken van een verslag aangaande de tentoonstelling der voorwerpen van nijverheid, te Arnhem (in 1852). Haarl., Erven Loosjes (1852) 8°.

Gedrukt voor de leden der Maatschappij van Nijverheid.

Lijst van voorwerpen op de plaatselijke tentoonstelling van voortbrengselen van nijverheid, door het Depart. Delft der Nederl. Maatsch. ter bevordering van Nijverheid, gehouden den 23 Sept. 1856. Delft, J. H. Molenbroek. 1856. 8°.

Tentoonstelling van Limburgsche nijverheid te Maastricht. 1856. (Catalogus). Maastricht, van Osch America en C°. 1856. 8°.

Baumhauer (E. H. von), Officiëele lijst van bekrooningen, toegekend aan de Nederlandsche inzenders en werklieden, door de internationale jury bij de Parijsche Wereldtentoonstelling, met de vermelding van het door de jury over de door Nederland ingezonden voorwerpen uitgesproken oordeel. Haarlem, A. C. Kruseman. 1857. 8°.

Verslag van de tentoonstelling van Noord-Hollandsche nijverheid te Amsterdam 1859. Opgemaakt door eene commissie uit de Ned. maatsch. ter bevordering van nijverheid. Haarl., Erven Loosjes. (1859). 8°.

Overgedrukt uit het Tijdschrift der Maatsch. ter bevordering van Nijverheid.

Catalogus der algemeene nationale tentoonstelling. Haarlem 1861 (gehouden van wege de Nederl. Maatschappij ter bevordering van nijverheid). Haarl., Erven Loosjes. 1861. 8°.

Verslag van de algemeene nationale tentoonstelling, Haarlem. 1861, uitgebragt door de jury van beoordeeling. Haarl., Erven Loosjes. 1861. 8°.

De groote tentoonstelling van nijverheid te Haarlem. *Tijdstr.* 1861. II. 208.

Sarphati (S.), Geschiedenis der tentoonstellingen van volksvlijt in Nederland. *Tijds. d. N. V. v. Volksvlijt.* 1861. 189, 341.

Muller (P. N.), Nijverheids-tentoonstellingen. *De Gids.* 1861. II. 477.

Beoordeelend verslag der voorwerpen, ingezonden op de tentoonstelling van voorwerpen van Friesche fabriek- en handwerknijverheid en kunstvlijt te Leeuwarden, in July 1864. Leeuw., J. R. Miedema. 1864. 8°.

Muller (P. N.), Een industriëel feest, de nijverheidstentoonstelling te Amsterdam. *De Gids.* 1866. III. 100.

Weekblad van het Paleis voor volksvlijt. Algemeene tentoonstelling van Nederlandsche nijverheid en kunst. Amst., Gebr. van Es. 1866. 8°. met houtgrav.

Verslag der werkzaamheden van de jury van deskundigen bij de algemeene tentoonstelling van Nederlandsche nijverheid, in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam, in 1866 gehouden. Amst., Jan D. Brouwer. 1867. 8°.

Kellen (D. van der), De Nederlandsche afdeeling op de wereldtentoonstelling van 1867 te Parijs. *Tijds. d. N. V. v. Volksvl.* 1867. 201.

—— Nederland's Histoire du travail op de wereldtentoonstelling te Parijs. *Ned. Spect.* 1867. 370, 377.

Rieu (W. N. du), De nederlaag der Nederlandsche nijverheid te Parijs op de wereldtentoonstelling van 1867. *De Gids.* 1867. IV. 130.

Manville (Alex. B. de), La Hollande à l'exposition. Paris, E. Dentu. 1867. 8°.

Catalogus der tentoonstelling van Nederlandsche nijverheid en kunst te Arnhem 1868. Arnh., G. J. Thieme en J. van Egmond Jr. 1868. 8°.

Verslagen van de jury's benoemd door de inzenders op de tentoonstelling van Nederl. nijverheid en kunst. Arnh., J. van Egmond Jr. 1868. 8°.

Coronel Sr. (S.), De internationale tentoonstelling te Amsterdam in 1869. *Econ.* 1870. 193, 322.

Verslag aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche zaken, omtrent de wereldtentoonstelling te Weenen, van 1 Mei tot 2 November 1873, en meer bepaaldelijk omtrent de Nederlandsche afdeeling. Uitgebracht door de Nederl. Hoofdcommissie. Leiden, E. J. Brill. 8°.

Geesink (C. A. J.), Galerij van de Nederlandsche kunstnijverheid op de wereldtentoonstelling te Weenen in 1873. Amst., Jan D. Brouwer. 1873. gr. 4°. met 25 pltn.

Jacquet (D.), Revue de l'exposition industrielle, agricole et artistique de la province du Brabant-Septentrional à Breda (13 Juillet 1875). Breda, Jan Philipsen. 1875. 8°.

Utrechtsche tentoonstelling 1876, van kunsten en wetenschappen, toegepast op industrie. Algemeene catalogus. Gedrukt en uitgeg. voor het bestuur der tentoonstelling: Het technologisch bureau te Amsterdam, geaffiliëerde der vereeniging voor het Nederl. kunst-industriemuseum. (C. A. J. Geesink). 1876. 8°.

Verslag aan den minister van binnenl. zaken over de Nederlandsche afdeeling op de Internationale Tentoonstelling, gehouden te Philadelphia van 10 Mei tot 10 Nov. 1876, uitgebracht door de Nederl. Hoofdcommissie, gevolgd door de officiëele lijst der bekroonde Nederl. inzenders. Haarl., Erven Loosjes. 1877. imp. 8°. met 1 plaat en 3 plattegronden.

Catalogus der tentoonstelling van kunst toegepast op nijverheid (kunstnijverheid) uitgeschreven door de afd. Amsterdam van de vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid, en gehouden in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam Juli—Aug. 1877. Amst., C. L. Brinkman. 1877. 8°.

Rapport over de bekroning en beredeneerd verslag, uitgebracht door de nationale jury der tentoonstelling van kunst toegepast op nijverheid, Amsterdam 1877. Uitgeg. door de vereeniging ter bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid in Nederland. Afd. Amsterdam. Amst., C. L. Brinkman. 1877. 8°.

Rapport du jury international à la commission organisatrice de l'exposition des beaux-arts appliqués à l'industrie, ouverte à Amsterdam en 1877. Amst., C. L. Brinkman. 1878. 8°.

Catalogus der tentoonstelling van voorwerpen van nijverheid en kunst, uitsluitend door vrouwen vervaardigd, te houden te Leeuwarden, in den zomer van 1878. Leeuw., J. R. Miedema. 1878. 8°.

Lamarre (Cl.) et René de la Blanchère, Les Pays-Bas et l'exposition de 1878. Paris, Ch. Delagrave. 1878. 8°. met 1 kaartje.

Catalogus der nationale tentoonstelling van Nederlandsche en koloniale nijverheid te Arnhem. 1879. Arnh., van Egmond en Heuvelink. 1879. 8°.

Rapport der jury over de tentoonstelling van nationale en koloniale nijverheid, gehouden te Arnhem in 1879. Arnh., K. van der Zande, firma Stenfert Kroese & v. d. Zande. 1880. 4°.

Rapport der jury over den internationalen wedstrijd van sommige fabrikaten en werktuigen, verbonden aan de tentoonstelling van nationale en koloniale nijverheid te Arnhem in 1879. 's Hage, Algem. Landsdrukkerij. (Joh. Ykema). 1880. 4°. met 4 uitsl. pltn.

Officiëele catalogus der internationale, koloniale en uitvoerhandel-tentoonstelling van Amsterdam 1883. Uitgeg. door het Commissariat Général. Brussel en Amsterd., 1883. 8°.

Ook met franschen tekst.

Officiëele courant der internationale koloniale en uitvoerhandel-tentoonstelling Amsterdam 1883. Amst., Maatsch. De Brakke grond. 1882. 83. fol.

Exposition Internationale Coloniale et d'Exportation générale. Amsterdam 1883. Ve section. 1e partie: Questions commerciales et industrielles; 2e partie: Questions coloniales. Amst., J. H. de Bussy. 1884. 2 dln. 8°.

Mededeelingen aangaande het Museum der Maatschappij tot bevordering der Nijverheid. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 113.

Museum van kunstnijverheid »Unitis viribus." *Ibidem.* XXXVIII. 274.

Kunstnijverheids-museum, Haarlem en Duitschland. *Ibidem.* XL. 35, 147, 195.

Overzicht van het museum van kunstnijverheid te Haarlem. *Ibidem.* XLI. 113, 540.

Overzigt van het museum van kunstnijverheid op het Paviljoen te Haarlem, als eene handleiding voor de bezoekers [door F. W. van Eeden]. Haarl., Erven Loosjes. 1878. 8°.

Saher (E. von), Het museum van kunstnijverheid te Haarlem. *Tijds. v. Nijverh.* 1881. XLIV. 145, 247, 259.

Museum van kunstnijverheid van de Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, op het Paviljoen te Haarlem. 1882. Haarl., Erven Loosjes. 1882. 8°.

Catalogus der voorwerpen, modellen en afgietsels (in het) Museum van Kunstnijverheid op het Paviljoen te Haarlem. Haarl., Erven Loosjes. 1883. 8°.

WERKLIEDEN. (OPLEIDING, — LOONEN, ENZ.)

Hartman (E. H.), Protest tegen de bewering, dat de Nederlandsche werklieden niet in staat of nog te weinig beschaafd zouden zijn om met goed gevolg arbeiders-vereenigingen op te richten. Amst., Joh. W. Braun. 1866. 8°.

—— Vervolg en slot van het protest tegen de bewering, dat de Nederlandsche werklieden niet in staat of te weinig beschaafd zouden zijn om met goed gevolg arbeiders-vereenigingen op te richten; benevens de statuten der door Z. M. den Koning goedgekeurde en als rechtspersoon erkende vereeniging: »Maatschappij tot nut van den arbeidenden stand". Amst., Joh. W. Braun. 1869. 8°.

Witt Hamer (M. J. de), De arbeiders-vereenigingen in Nederland. *Staathuish. Jaarb.* 1867. 300.

Hartman (E. H.), Verslag van de oprigting en voortgang der maatschappij tot verbetering van den werkenden stand te Amsterdam, tevens een woord van opwekking tot deelneming aan alle werkbazen en fabrikanten. Amst., Allart en v. d. Made. 1854. 8°.

Bierens de Haan (D.), Het industriëel onderwijs. *Gids.* 1861. II. 165.

Coronel Sr. (S.), De regeling van het industriëel onderwijs in Nederland. *Econ.* 1863. Bijbl. 1.

Leliman (J. H.), Vereischten van eene ambachtsschool, hare inrigting met betrekking tot theorie en praktijk. *Bouwk. Bijdr.* X. 270.

Ambachtsscholen in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* XXXVIII. 341.

Kunst-Academie? Waar blijven de kunstscholen voor industrie? Door C. M. Delft ('s Hage), Joh. Ykema. 1869. 8°.

Sitter (W. de), De ambachtsschool te Amsterdam. *Tijds. Armwez.* N. R. III. 154.

Eeden (F. W. van), De ambachtsschool te Amsterdam. *Tijds. v. Nijverh.* 1865. XXVIII. 181.

Leliman (J. H.), De ambachtsschool te Amsterdam. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1870. 13.

Eilerts de Haan (A. F.), De ambachtsschool voor knapen uit de arbeidende klasse te Amsterdam. *Jaarb. Maatsch. Weldad.* 1868. 194.

Een fabriekschool, door W. G. *Econ.* 1876. I. 48.

De technische school te Utrecht, door G. *Prakt. Volks-Alm.* 1859. 72.

Alstorphius Greevelink (P. W.), Inrigting ter vorming van bekwame ambachtslieden aan het maritiem-etablissement te Vlissingen. *Sloet, Tijds.* XII. 474.

Algemeene catalogus voor de tentoonstelling van voorwerpen voor de huishouding en het bedrijf van den handwerksman. Amst., K. H. Schadd. 1869. 8°.

Statistiek der arbeidsloonen. Naschrift op idem. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1884. II. 2, 56.

Arbeidsloonen en levensbehoeften in de gemeente Arnhem. Rapport van de commissie, door de werkmansvereeniging »Arnhem" belast met het instellen van een grondig onderzoek omtrent de arbeidsloonen binnen Arnhem, en na te gaan of die loonen evenredig zijn aan de billijke behoeften van den werkman, met aanwijzing van de middelen tot verbetering. Arnh., D. A. Thieme. 1870. 8°.

D., Inrichtingen in het belang van den werkenden stand, in de Delftsche gist- en spiritusfabriek. *Tijds. v. Nijverh.* 1883. XLV. 290. Hierbij de vermelding, dat over dit onderwerp eene beschrijving voorkomt in het *Hannoversche Gewerbeblatt* 1 Sept. 1883, 't welk was overgenomen uit *der Arbeiter-freund* door Albans Forster.

Marken Jr. (J. C. van), Het Agneta-Park en de naamlooze vennootschap »Gemeenschappelijk Eigendom." Delft, Gebr. Kleyn van Willigen. 1884. 8°. met 1 plaat.

Middelberg (G. A. A.), De leerling-handwerkslieden bij de afdeeling tractie en materiëel der Hollandsche ijzeren spoorwegmaatschappij. *Tijds. v. Nijverh.* 1885. XLVIII. 73.

OCTROOIEN.

Eenige aanmerkingen op de wet van 25 Januarij 1817 omtrent het verleenen van uitsluitende regten op uitvindingen en verbeteringen van kunst- en volksvlijt. *Sloet, Tijds.* I. 3e st. 50.

Delden (J. van), Diss. de privilegiis, quae rerum inventoribus conceduntur. Lugd. Batav. (Daventr.) 1843. 8°.

Stoffels (A. J. B.), De wetgeving op de octrooien voor uitvindingen en verbetering, en eerste invoering. Amst., J. H. Gebhard en C°. 1851. 8°.

Beschouwing over het wenschelijke der daarstelling eener algemeen werkende wet ter verzekering van het regt op uitvindingen en verbeteringen, enz., door een lid der Nederl. Maatschappij tot bevordering van nijverheid. Deventer, P. Hoovenaar Rutering. 1861. 8°.

Beoordeeling der gronden voor en tegen het billijke, en voor de nijverheid al of niet wenschelijke van het daarstellen eener algemeene wet op uitvindingen en verbeteringen in Nederland; benevens de grondslagen waarop eene dusdanige wet bij eventueele daarstelling zou kunnen berusten. Deventer, A. J. van den Sigtenhorst. 1864. 8°.

Star Busman (E.), Over octrooien van uitvinding. Acad. proefschrift. Gron., 1867. 8°.

Onze wetgeving op de octrooijen van uitvinding. *Econ.* 1868. 1, 189.

Schimmel (Gerard W.), Uitvindingen en octrooien. Een woord tot allen, die belang stellen in de Nederlandsche nijverheid. Amst., J. M. E. en G. H. Meijer. 1886. 8°.

FABRIEKEN EN HANDWERKEN IN 'T BIJZONDER.

Bereiding van voedings- en genotmiddelen.

Onze meel- en broodbereiding. *Sloet, Tijds.* XIV. 222.

Meerten (L. A. van), Over het brood en verordeningen dienaangaande, met het een en ander wegens verbeteringen in het bedrijf der bakkers. Schoonhoven, S. E. van Nooten. 1852. 8°.

Overzicht der korenmolens in ons land, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 387; XXXII. 397; XXXIII. 310; XXXIV. 444.

Overzicht der meel- en broodfabrieken in Nederland in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 388; XXXII. 400; XXXIII. 313; XXXIV. 446.

Schober, Maatschappij de Korenschoof. 1857—1881. *Ibidem.* 1882. XLV. 331.

De Haagsche brood- en meelfabriek, een uitvloeisel van kwalijk begrepen volksbelang. Rott., H. Nijgh. 1862. 8°.

Hartevelt (D.), De Leidsche broodfabriek, hare oprichting, inrichting en werking. *Eigen Haard.* 1879. 30, 38.

Scheffer (J. H.), Sint Autbaertus, de bakkers en het brood te Rotterdam 1400—1850. Historische bijdrage tot wering der vervalsching van levensmiddelen. Leiden, A. W. Sijthoff. 1879. 8°.

De Rotterdamsche meel- en broodfabriek. *N. Rott. C.* 6 Nov. 1866. *Magaz. v. Lb.* 1867. 86.

Koek- en kleingoedbakkerijen, door A—Z. *Zaanl. Jaarb.* 1849. 48.

Nederlandsche Bakkers-courant. Officiëel orgaan der Nederlandsche bakkersvereeniging. Amst., Maatschappij de Brakke Grond. 1885—1887. 1e—3e jaarg. fol.

Verschijnt wekelijks.

Officiëele catalogus van de bakkerij-tentoonstelling in het »Paleis voor Volksvlijt." 2—15 Augustus 1886. Amst., J. H. de Bussy. 1886. 8°.

Officiëele lijst der bekroningen op de bakkerijtentoonstelling in het Paleis voor Volksvlijt, Amsterdam. 1886. Amst., J. H. de Bussy. 1886. 8°.

Een bezoek aan de Engelsche stoom-varkens-slacht- en zouterij te Ede. *Ll. C.* 1885. n°. 45.

Fabriekmatige boter- en kaasmaking. *Tijds. v. Nijverh.* XXXV. 161.

Weydom Claterbos (J. J. van), Zuivelfabrieken in Nederland. *Agricultura.* 1884. 224.

Grutterijen in Nederland in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 388; XXXII. 400; XXXIII. 312; XXXIV. 445.

Aardappelmeel-, aardappelsiroop- en kunstsago-fabrieken in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 404; XXXII. 414; XXXIII. 328; XXXIV. 458.

Meulen (B. van der), De aardappelmeel-fabrieken en hare gevolgen. Een industriëel en provinciaal belang. Gron., van Bolhuis Hoitsema. 1874. 8°.

Cichoreifabrieken in Nederland in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 419; XXXII. 433; XXXIII. 339; XXXIV. 476.

Horst Wz. (J. ter), De chicorei en haar belang voor den landbouw, het fabriekswezen en den handel van Friesland. Leeuw., W. Eekhoff en Zn. 1872. 8°.

Koffiestroopfabrieken in Nederland in 1867. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 419.

Chocoladefabrieken in Nederland in 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXII. 402; XXXIII. 314; XXXIV. 447.

De beetwortelsuiker-fabrikatie in verband tot de accijns, door!. Dordrecht, Blussé en van Braam, 1863. 8°.

Bijdrage tot de geschiedenis der beetwortelsuikerfabrikaten. *Tijds. v. Nijverh.* XXXVII. 21.

Reiger (B.), Beetwortelsuiker-industrie en landbouw in Nederland. *Econ.* 1874. II. 865. 1009.

D. d. W., Opgave van de beetwortelsuikerfabrieken in Nederland. *Agricultura.* 1884. 111.

Perk (B. M.), De wet op de bieren en de Nederlandsche brouwerijen. 's Gravenh., Gebr. Belinfante. 1854. 8°.

Bierbrouwerijen in Nederland in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 406; XXXII. 418; XXXIII. 330; XXXIV. 461.

Overzicht der mouterijen in ons land, in 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXII. 417; XXXIII. 329; XXXIV. 461.

Nederlandsche Brouwers-courant. Officiëel orgaan der brouw-industrie in Nederland. Grave, W. Penders. 1887. fol.

Verschijnt wekelijks.

Handleiding tot de kennis der graan- en aardappelstokerijen, ten behoeve van ambtenaren en branders, door een hoofd-ambtenaar bij de administratie der accijnsen. Gron., Erven C. M. v. Bolhuis Hoitsema. 1858. 8°. met pltn.

Berekening van de hoeveelheid granen en kolen in de branderijen te Schiedam verstookt, alsmede van de hoeveelheid koornwijn of jenever uit deze granen getrokken, enz. *Jaarb. v. Schied.* 1858. 43.

Branderijen, disteleerderijen en likeurstokerijen in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 404; XXXII. 415; XXXIII. 328; XXXIV. 459.

Hubrecht (H. F. R.), De Amsterdamsche likeurstokerijen. *Eigen Haard.* 1878. 357, 370.

Schneider (Lina), De gist- en spiritusfabriek te Delft. *Ibidem.* 1885. 298.

Linse (H.), De azijnbereiding, beschouwd op haar tegenwoordigen trap van ontwikkeling, vooral in verband tot de nieuwe bereidingwijze van den rozijn-azijn en het daarop toe te passen belasting-stelsel, met opgave der scheikundige wijzen van onderzoek, en voorzien van eenige opmerkingen omtrent de keuze, voorgeschreven bij het leveren van den azijn ten behoeve der departementen van koloniën en marine in Nederland. 's Gravenhage, Gebr. Belinfante. 1855. 8°.

—— Nog een woord van toelichting over de rozijn-azijnbereiding. 's Gravenh., Gebr. Belinfante. 1855. 8°.

Wouters (W.), De azijnbereiding, enz. door H. Linse, vooral met betrekking tot het daarin ontwikkelde belastingstelsel op de azijnmakerijen van de 3e klasse. 's Hage, Gebr. Belinfante. 1855. 8°.

Azijnmakerijen in Nederland in 1867, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 407; XXXIII. 331; XXXIV. 464.

Overzicht der tabaks- en sigarenindustrie in ons land, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 420; XXXII. 434; XXXIII. 340; XXXIV. 476.

Textiel- en bekleedingsindustrie.

Onze kleederendragt op onze fabrijken toegepast. *Koopman.* IV. 145. vergel. 137.

Staat der manufactuurfabrieken in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 391; XXXII. 403; XXXIII. 320; XXXIV. 450.

Opsporing van de oudheid onzer weeverijen, linnen- en lakenfabrieken. *Koopman.* I. 249.

Halbertsma (J. H.), Weefschool te Goor. *Overijss. Alm.* 1837. 81.

Vermindering der Hollandsche lakennering. *Rec. o. d. Rec.* 1809. 272.

Haagsche lakenneering. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 187.

Overzicht der wolindustrie in Nederland, in 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXIV. 455.

Muller Szn. (Hendrik), De Tilburgsche wolindustrie. Rott., Nijgh en v. Ditmar. 1887. 8°.

Diepen (Armand), Het verslag der Tilburgsche wolindustrie en Hendrik Muller Szoon, of bescherming contra vrijhandel. Tilburg, N. Luyten. 1887. 8°.

Muller Szn. (H.), Nederlandsche katoennijverheid en het stelsel van bescherming in Nederlandsch-Indië. Rott., H. A. Kramers. 1857. 8°. met verschillende katoenmonsters.

Janclaes (J. M.), Beschouwingen over handel en nijverheid, naar aanleiding van: De Nederlandsche katoennijverheid, enz., door Hendrik Muller Szn. Rotterd., 1857. 8°.

Onze katoenindustrie. *Econ.* 1862. 120 en volg. jgn.

De katoennijverheid in Nederland van 1825—72. *Staathuish. Jaarb.* 1872. Meng. 63.

Katoenindustrie in Nederland, in 1867 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 391; XXXIV. 450.

Raepsaet (J. J.), Notice sur l'origine de la fabrique des toiles de lin dans les Pays-Bas et notamment en Flandre. *Oeuvr.* I. 231. *Mess. d. Scienc.* V. 213.

Het maken van kamerijksdoek te Utrecht in 1609, door den magistraat te Utrecht begunstigd. *Hist. Gen. Kron.* 3e jg. 65.

Zeeman (J.), Staat der zeildoekfabrikaadje te Krommenie van 1725 tot 1862. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1863. 418.

Overzicht der zeilmakerijen in Nederland, in 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXII. 387; XXXIII. 305; XXXIV. 436.

Leeuw (J. C. de), Bevordering der vlasteelt in Nederland door kunstmatige bereiding van het vlas, en plan tot oprigting eener Noord-Hollandsche vlasfabriek. Haarlem, de Erven Loosjes. 1865. 8°.

Keurenaar (J. A.), Kunstmatige vlasbereiding. Beantwoording der prijsvraag, bekroond met de gouden medaille door de Holl. Maatsch. van landbouw. Schied., H. A. M. Roelants. 1872. 8°. Toelichting bij idem. 1873. 8°.

Textor (F.), Bijdrage tot de invoering van de zijdeteelt in ons vaderland. Deventer, J. de Lange. 1833. 1e st. 8°.

Graaff (M. H. de), De zijdefabrijken te Gorinchem en Heukelom. *Vad. Lett.* 1841. II. 347.

Zijdeteelt in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* XXXII. 41.

Iets over de Haarlemsche builgaas-industrie. *Ibidem.* XLIII. 138.

Blaupot ten Cate (S.), De kantwerkschool te Sluis. *Tijds. v. h. Armw.* 1858. N. R. I. 113.

Fabrieken van militaire ornamenten, borduurwerk, galonnen enz. in Nederland in 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXII. 441; XXXIII. 343; XXXIV. 485.

Graft (J. van de), De tapijtfabrieken der XVIe en XVIIe eeuw, gevolgd door eene historische beschrijving der zeven tapijtbehangsels in de groote vergaderzaal der provinciale staten van Zeeland. Middelburg, J. C. en W. Altorffer. 1869. 8°. met zeven uitslaande kopergravuren.

Tapijtfabrieken. *v. d. Monde, Tijds.* I. 376.

Over tapijtfabrieken: oud tapisseriewerk in ons land. *Ibidem.* 1835. 425.

Burman Becker (J. G.), Bijdrage tot de geschiedenis der gewevene en andere behangseltapijten (in de Nederlanden maar) vooral in Denemarken. *Hist. Gen. Kron.* 21e jg. 1865. 470.

Het gouden-leerhuis, goudleêr-behangselfabriek. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 56.

Coronel Sr. (S.), In 't Gooi. (De tapijtfabrieken te Hilversum). *Gids.* 1863. I. 435; II. 46.

Cohen (E. G. W.), Kort overzigt der tapijtfabrieken te Baarn bij Soestdijk. *Ned. Huish. Maatsch.* N°. 7. H. en F.

Koenen (H. J.), Over eenige tapijtwerken op het stadhuis te Haarlem. *Hist. Gen. Kron.* 22 jg. 1866. 501.

Stoomfabrieken tot bereiding van bedveeren in 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXII. 432; XXXIII. 339; XXXIV. 474.

Kapok-industrie in Nederland, in 1869. *Ibidem.* XXXIII. 338.

Het zeewier. *Sloet, Tijds.* 1855. XI. 193.

Verslag der staatscommissie in zake de wiermaaierij. Met eene kaart. *Versl. v. d. Openb. Werk.* 1869. bijl. V.

Carelsen (G.), De wieroogst op Wieringen. *Eigen Haard.* 1879. 438.

Chemische industrie. — Verfstoffen.

Fabrieken van minerale zuren en andere chemische producten in Nederland in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 408; XXXII. 422; XXXIII. 332; XXXIV. 466.

Staat der fabrieken van soda, chloorkalk enz. in 1867. *Ibidem.* XXXI. 409.

Ammoniak soda-industrie in Nederland. *Ibidem.* XXXXIII. 57.

Fabrieken van ammoniakale zouten in 1867. *Ibidem.* XXXI. 410.

Stearinekaarsen-fabrieken in Nederland, in 1867, 1868, 1869, 1870. *Ibidem.* XXXI. 411; XXXII. 424; XXXIII. 333; XXXIV. 476.

Hubrecht (H. F. R.), De stearine-kaarsenfabriek te Gouda. *Eigen Haard.* 1877. 342, 350, 358.

Lothes (P. W.), Over de oliën, die in ons land geslagen worden, en den oliehandel, gevolgd van de opgaven derzelver prijzen gedurende een tijdvak van 171 jaren. *v. d. Monde, Tijds.* VII. 341.

Overzicht der oliefabrieken en oliemolens in 1867 en 1869. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 386; XXX. 310.

Overzicht der zeepziederijen in ons land in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 408; XXXII. 421; XXXIII. 332; XXXIV. 465.

Overzicht der zoutziederijen in ons land, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 408; XXXII. 420; XXXIII. 331; XXXIV. 464.

Overzicht der stijfselfabrieken in ons land, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 389; XXXII. 402; XXXIII. 314; XXXIV. 447.

Ven (E. van der), Stoomververij en chemische wasscherij van Gebr. Palthe te Almelo. *Eigen Haard.* 1883. 68.

Geuns (J. van), Voordeelige wasch- en bleekerij. Bezuiniging van tijd en geld bij mindere slijting van het lijnwaad, enz. Haarl., Erven Loosjes. 1854. 8°.

Enschedé (A. J.), De Haarlemsche bleekerijen. *Oude Tijd.* 1870. 274.

Hesselingh (M.), Over eene nieuwe vaste couleur uit planten, insekten of mineralen in ons vaderland vallende. *Ned. Huish. Maatsch.* N°. 2. W. en S.

Punt (C.), Iets over de voordeeligste wijze om de meekrap te bereiden, alsmede de middelen aangewezen, welke tot meerdere bevordering van dien schoonen tak van nijverheid en handel veel zouden kunnen bijdragen, enz. Dordr., Blussé en v. Braam. 1836. 8°.

Bosch (G. J. van den), Over den verbouw en de bereiding der meêkrap in het departement van Vaucluse, in verband met de meêkrapteelt in Zeeland. Middelburg, U. Fagginger Auer. 1850. 8°. met pltn.

Ochtman (J. H.), Verslag der verbeterde meekrapbereiding in de meestoof: Het hart te Zierikzee. Teelt: 1851—52. Zierikzee, S. Ochtman Jzn. 1852. 8°.

Verhagen (O.) en S. Bleekrode, Beschouwingen over de meêkrapbereiding. Goes, L. de Fouw. 1852. 8°.

Overzicht der meekrap- en garancinefabrieken in Nederland, in 1867 en 1868. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 417; XXXII. 432.

Meekrapfabrieken in Nederland, in 1869 en 1870. *Ibidem*. XXXIII. 338; XXXIV. 475.

Invloed der fabricatie van alizarine op de meekrapkultuur. *Ibidem*. XXXVII. 55.

Over vergelijkende waarde van kunstmatige alizarine en meekrap. *Ibidem*. XXXVII. 188.

Nog iets over de meekrap-kultuur en hare concurrentie met de kunstmatige alizarine. *Ibidem*. XXXVII. 255.

Standpunt der fabrikatie van kunstmatige alizarine. *Ibidem*. XXXIX. 247.

Knoeijerijen met meekrap. *Lb. C.* 1882. n°. 20.

Meekrap en meekrapvervalsching. *Ibidem*. 1882. n°. 27.

Ultramarijnfabriek in Nederland, in 1867, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 415; XXXIII. 333. XXXIV. 466.

Loodwitfabrieken in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem*. XXXI. 411; XXXII. 423; XXXIII. 333; XXXIV. 467.

Beenzwartfabriek in Nederland in 1868, 1869 en 1870. *Ibidem*. XXXII. 423; XXXIII. 333; XXXIV. 466.

Metaalindustrie. — Werktuigfabrieken.

Bake (W. A.), Over de ijzersmelterijen in ons vaderland. *Tijds. v. Nijverh.* III. 391, 669.

Bleekrode (S.), De ijzerslakken in Nederland en de ijzerbereiding in vroegeren tijd. Met kaart en platen. *Tijds. d. V. v. Volksvl.* 1858. 89, 245, 337, 355.

Sch., Een woord over de hoefsmeden in Nederland. *Bgdm.* 1860. 152.

Album van ijzerwerken, metaalwerken, machineriën enz. enz. vervaardigd in de ijzergieterij, fabriek van stoom- en andere werktuigen »de Prins van Oranje" van de Wed. A. Sterkman en Zn. te 's Gravenhage. N°. 1. Rott., H. Nijgh. 1865. 60 gelith. pltn. gr. fol.

IJzer- en metaalgieterijen in Nederland in 1867, 1868 en 1869. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 379; XXXII. 388; XXXIII. 306.

Stam (G. J.), Nederlands ijzerindustrie. *Ibidem*. 1880. XLIII. 153.

T. v. A., De fabriek van kunstsmeedwerken van G. J. Vincent en C°. te Schiedam. *Ibidem*. 1885. XLVIII. 256.

Blokhuis (E. A. F.), Staalfabricage volgens het Siemens-Martinproces, beschouwd met betrekking tot de Nederlandsche nijverheid. Delft, M. J. Couvée. 1887. 8°.

Modelboek der fabriek van lood- en zinkwerken van F. W. Braat te Delft. (Dordr., P. K. Braat, firma Blussé en van Braam). 1869. 35 gelith. pltn. kl. fol. obl.

Staat der lottergieterijen in Nederland in 1867, 1868, 1869, 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 422; XXXII. 439; XXXIII. 342; XXXIV. 478.

Kempen (J. M. van), Over de vormen van gouden en zilveren werken. Een woord, ten geleide der voorwerpen gezonden op de tentoonstelling te Londen. Utr., Kemink en Zn. 1851. 8°.

Goud- en zilverindustrie in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 424; XXXII. 442; XXXIII. 344; XXXIV. 485.

H a r t e v e l t (D.), De Koninklijke Nederlandsche fabriek van gouden en zilveren werken van de firma J. M. van Kempen en Zonen te Voorschoten. *Eigen Haard.* 1880. 5, 16.

Tentoonstelling te Amsterdam van voorwerpen uit edele metalen vervaardigd, in 1880. *Tijds. v. Nijverh.* XLII. 505.

Tentoonstelling van goud- en zilverwerk te Groningen in 1880. *Ibidem.* XLIII. 62.

Fabrieken van stoom- en andere werktuigen in Nederland in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 379; XXXII. 388; XXXIII. 306; XXXIV. 436.

De levensvatbaarheid van eene fabriek van stoom- en andere werktuigen, fabriekswerf enz. te Amsterdam. Amst., J. H. en G. van Heteren. 1870. 8°.

De koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen te Amsterdam. *Eigen Haard.* 1877. 388.

V e n (E. v a n d e r), De machinefabriek van Gebr. Stork en C°. te Hengelo. *Ibidem.* 1883. 550, 560, 576.

Rapport aan het departement Groningen der Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid over gaskrachtmachines en gaskachels. *Tijds. v. Nijv.* XLV. 273.

Statistiek van het stoomwezen in Nederland, op 1 Jan. 1880, 1881, 1882 en 1883. Uitgeg. door het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1880—1883. imp. 8°.

De klokgieterij te Utrecht, door B. *Utr. Volks-Alm.* 1859, 169; 1860, 147.

B o s c h (L. E.), Geschutgieterij in Utrecht. *Ibidem.* 1851. 113.

Iets over de Rijks-geschutgieterij te Delft. *Bouwk. Bijdr.* I. 98.

W e s t h o f f (W. B.), De oorsprong, ontwikkeling en tegenwoordige toestand der artillerie-inrichtingen te Delft, benevens de feestelijke herdenking van het 200-jarig bestaan op 22 Nov. 1879. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1880. 8°.

H o u t i n d u s t r i e.

Houtzaagmolens in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 386; XXXII. 397; XXXIII. 311; XXXIV. 442.

Platzagerijen in Nederland, in 1867. *Ibidem.* XXXI. 387.

Iets over de Hollandsche houtzagerij. *Ibidem.* XXXVI. 121.

Fabrieken tot beveiliging van hout tegen bederf in Nederland, in 1867, 1868 en 1869. *Ibidem.* XXXI. 416; XXXII. 431; XXXIII. 338.

Overzicht der meubelmakerijen in ons land, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 422; XXXII. 437; XXXIII. 342; XXXIV. 478.

De meubelmaker. Orgaan van het algemeen meubelmakersbond, afdeeling Nederland. Maandblad. Amst., J. C. Siebenlist. 1886. 87. 1e jaarg. fol.

Overzicht der rijtuigfabrieken in ons land, in 1867, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 421; XXXIII. 341; XXXIV. 477.

V e n (E. v a n d e r), De rijtuigfabriek van J. J. Beynes te Haarlem. *Eigen Haard.* 1882. 257.

Onze klompenmakerijen. *Sloet, Tijds.* XII. 41.

Ernst, In zake de klompen-industrie. *Lb. C.* 1881. n°. 104.

Het maken van korfjes te Noordwolde. *Sloet, Tijds.* XII. 81.

Löhnis (F. B.), Eene school voor mandenmakers. *Jaarb. d. Maats. v. Weld.* 1884. 105.

Het matten in Overijssel. *Sloet, Tijds.* IV. 47.

De Overijsselsche mattenmakerij. *Alm. v. Lb. en Veeh.* 1850. 31.

Dieudonné, De eerste Nederl. stroovlechterij te Amsterdam, practisch toegelicht in de vergadering van de afdeeling Utrecht der vereeniging ter bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid, gehouden te Utrecht den 5en Maart 1864. Utrecht, L. E. Bosch en Zn. 1866. 8°.

Verslag van directeuren der maatschappij voor stroovlechterij. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 403.

Kalk- en Steenindustrie.

Verslag aan den Minister van Oorlog over den schelpkalk en de schelpkalkbranderijen in Nederland, door J. P. de Bordes en J. W. Gunning. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1855. 8°. met plaat.

Gunning (J. W.), Over den Nederlandschen schelpkalk. *Tijds. v. Nijverh.* 1861. XXIV. 280.

Strootman (J.), De mortelbereiding voor het metselwerk der dokwerken te Willemsoord. *Inst. v. Ingenieurs, Verh.* 1860—61. 6.

Verslag over het Amsterdamsch geoctroyeerd kunst-cement, aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, door de eerste klasse van het Kon. Nederl. Instituut van wetenschappen, enz. Amst., Pieper en Ipenbuur. 1817. 4°.

Cementfabriek in 1867. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 415.

Stoomtrasmolen in 1868. *Ibidem.* XXXII. 386.

Iets over Dordtsche tras. Waarschuwend woord tegen het gebruik van die, welke uit Brohl afkomstig is, enz. Uit het Duitsch vertaald door L. J. Terneden. Gouda, G. B. van Goor Zn. 1874. 8°.

Linse (H.), De Dordtsche tras in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Een paar aanteekeningen. Gouda, G. B. van Goor Zn. 1875. 8°.

Lorentz (W.), De naaldproef toegepast op het onderzoeken van tras. Beschouwingen over de brochure »Iets over Dordtsche tras, enz." voorgedragen in de vergadering van de afd. Rotterdam van de Maatschappij tot bevordering van bouwkunst van 18 Dec. 1874. Rott., H. A. Kramers en Zn. 1875. 8°. met 1 uitsl. pl.

Tour (J. C. du), Mopsteenen uit de XVIe eeuw bij het graven van het Noord-Hollandsche kanaal ontdekt. *Letterb.* 1822. II. 141.

Meijer (J. H.), Tegels te Monnikendam gevonden. *Ibidem.* 1825. II. 259.

Wind (S. de), Iets over de oude baksteenen met verheven beeldwerk, voorhanden in het kabinet van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. *Arch. Zeeuwsch Gen.* I. 11.

Janssen (L. J. F.), Over een Deventerschen baksteen. *Letterb.* 1848. I. 3.

Over de ontdekking van verschillende aardsoorten in ons vaderland, voor vele onzer fabrijken van belang. *Tijds. v. Nijverh.* I. 640.

Boon Mesch (A. H. van der), Over eene inlandsche kleisoort, die als volaarde gebruikt wordt. *Ibidem.* III. 1.

Lothes (P. W.), Steen- en pannebakkerijen. *v. d. Monde, Tijds.* V. 104.

De industrie aan den Hollandschen IJssel. Gouda, G. B. van Goor. 1854. 8°.

Overzicht der steenbakkerijen in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 413; XXXII. 426; XXXIII. 335; XXXIV. 469.

Hasselo (P.), Een woord naar aanleiding van de »Wederlegging van het rapport der commissie, benoemd door het Kon. Instituut van Ingenieurs, tot invoering van een grooter steenformaat, opgezonden door eene commissie, benoemd door heeren steenfabrikanten." Zutfen, J. H. A. Wansleven en Zn. 1876. 8°.

Tutein Nolthenius (R. P. J.), Ingenieurs en steenbakkers. De verzoekschriften tot wering van basalt op rijkswerken, en de pogingen tot wijziging van het barnsteenformaat. Zutph., W. J. Thieme en C°. 1883. 8°.

Aardewerk-, Porcelein-, Glas-, Diamantindustrie.

De plateelbakkerijen in Nederland. *Onze Tijd.* XXIII. 1859. 260.

Witkamp (P. H.), De porceleinfabrikatie, inzonderheid in Nederland. *Ned. Volks-Alm.* 1860. 120.

Overzicht der pottenbakkerijen en aardewerkfabrieken in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 413; XXXII. 429; XXXIII. 336; XXXIV. 471.

Geschiedenis der porcelein-nijverheid inzonderheid in Nederland (N°. 312 der Geschriften uitgeg. door den Vriend van armen en rijken). Amst., E. S. Witkamp. (circa 1875). 8°.

H[ubrecht] (H. F. R.), Amsterdamsche porceleinfabrieken. *Eigen Haard.* II. 343.

Thooft (Joost), Delftsch aardewerk. *Ibidem.* 1878. 398, 406, 413, 428.

Havard (Henry), Catalogue chronologique et raisonné des faiences de Delft, composant la collection de Mr. John F. Loudon. Illustré de deux eaux-fortes par L. Flameng et de neuf dessins par Goutzwiller. La Haye, D. A. Thieme. 1877. 8°.

De Haagsche porceleinfabriek. *Meded. Haagsche Vereen.* I. 60.

Willigen (A. van der), Haarlemsche plateel- en pottebakkers. *Ned. Spect.* 1865. 347.

Overzicht der terracotta-fabrieken in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 415; XXXII. 430; XXXIII. 337; XXXIV. 472.

Staat der glasblazerijen in Nederland in 1867, 1868 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 413; XXXII. 426; XXXIV. 469.

v. A., Een bezoek aan de hardglasfabriek te Leerdam. *Eigen Haard.* 1877. 65. 77.

Coronel Sr. (S.), De diamantwerkers in Nederland. *Econ.* 1865. Bijbl. 73, 225.

—— De diamantwerkers te Amsterdam. *Ned. Tijds. v. Geneesk.* 1864. 633.

Diamantslijperijen in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 425; XXXII. 442; XXXIII. 344; XXXIV. 486.

Daniëls (A.), De diamant en de diamantbewerking. *Eigen Haard.* I. 408.

Toby, Het diamantvak en zijne belijders geschetst. Voor rekening van den schrijver. Amst., Erven H. van Munster en Zn. 1880. 8°.

Open brief aan Dr. Toby. Als antwoord op zijne verhandeling over het »diamantvak en zijne belijders" door »geen dokter." Amst., J. H. en G. van Heteren. 1880. 8°.

Graphische kunsten.

(*Papier. — Boek- en Steendrukkerij. — Lettergieterij. — Photographie. — Stenographie.*)

Rieu (W. N. du), Het papier in vroeger eeuwen. *Nut van 't Alg. Alm.* 1870. 57.

Eerste papiermolens in Noord-Holland. *Nav.* IV. 343.

Nijhoff (Is. An.), Een der oudste papiermolens op de Veluwe. *Nijhoff, Bijdr.* V. 90.

Statistiek der papierfabrieken in Nederland. *Sloet, Tijds.* X. 171.

Smidt van Gelder (P.) e. a., Bedenkingen tegen de opheffing van het verbod van uitvoer van lompen. Amst., 1854. 8°.
Door de Zaanlandsche papierfabriekanten uitgegeven.

Bleekrode (S.), Grondstoffen van papier. *Volksvlijt.* 1854.

—— Grondstoffen voor papierbereiding, bijzonder in Neêrlandsch-Indië. *Ibidem.* 1857.

Eyk (A. J. van), Plantaardig perkament. (Perkamentpapier). *Volksvlijt.* 1860.

Gelder en Zonen (Van), Een woord over nieuwe grondstoffen voor papier, met monsters van de proeven geleverd op de algemeene tentoonstelling van Nederl. nijverheid te Amsterdam. (Amst.) 1866. 4°.
Niet in den handel.

Adres aan de Regeering omtrent mindere deugdzaamheid van papier. *Tijds. v. Nijverh.* XLII. 464; XLIII. 110.

De Alfa een grondstof voor papierfabrikatie. *Ibidem.* XLI. 498.

Verslag omtrent het vervaardigen van papier uit capokwol. *Versl. Kon. Acad. d. Wet. Nat.* IX. 447.

Overzicht der papierfabrieken in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 390; XXXII. 403; XXXIII. 315; XXXIV. 448.

Behangselpapier-fabrieken in Nederland, in 1867. *Ibidem.* XXXI. 390.

Laurens Coster. Tijdschrift toegewijd aan de belangen der boekdrukkunst. 1e—3e jaarg. Utr., W. J. A. Mulder. 1858—1860; 4e—9e jaarg. Utr., C. Mommaas Czn. 1861—1866; 10e jaarg. Rott., J. J. Kluit Czn. 1867. 8°.

Boekdrukkers-Nieuwsblad. Orgaan voor patroon en gezel. 1e—4e jaarg. Deventer, Rutering en Vermandel. 1874—1877. fol.

Jaarboekje voor typographische vereenigingen (Laurens Jansz. Koster). 1e jaarg. 1856. Leyden, A. W. Sijthoff. 8°. met portret.

Catalogus van voorwerpen, ingezonden ter algemeene typographische tentoonstelling, gehouden te Haarlem, bij gelegenheid der plegtige onthulling van het metalen standbeeld van Laurens Jansz. Coster. Haarl., Erven F. Bohn. 1856. 8°.

Catalogus der inzending vanwege de Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels op de wereld-tentoonstelling te Philadelphia in 1876. Amst., 1876. 8°. met plaat.

Catalogus der tentoonstelling van hulpmiddelen voor den boekhandel, Augustus 1881. Amst., Uitg. van de Vereeniging tot bevordering v. d. belangen des boekhandels. 1881. 8°. met pltn.

Deze catalogus geeft een fraai specimen van kunstig zet- en drukwerk van verschillende Nederlandsche boekdrukkerijen.

Veen Cz. (B. W. van der), De verbeterde Nederlandsche letterkast. Tiel, A. van Loon. 1852. 8°.

Boek- en steendrukkerijen in Nederland in 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXII. 439; XXXIII. 342; XXXIV. 478.

Oomkens Jz. (J.), Bouwstoffen tot eene geschiedenis van de boekdrukkunst en den boekhandel in de stad en provincie Groningen. Gron., 1854; 2e vermeerderde druk. Groningen, (R. J. Schierbeek). 1864. 8°.

Tetterode (N.), De tegenwoordige toestand van het lettergietersbedrijf. Amst., 1861. 8°.

Niet in den handel.

Petit (Louis D.), De firma Joh. Enschedé & Zonen te Haarlem (voornamelijk over de beroemde lettergieterij dier firma). *Nieuwsbl. v. d. Boekh.* 1871.

Lauwerbladen gestrooid op het altaar der dankbaarheid na de viering van het 75-jarig bestaan der lettergieterij, onder het roemrijk bezit van de WelEd. Heeren Johannes Enschedé en Zonen te Haarlem, 24 Januarij 1881. 8°.

Proef van letteren, welke gegooten worden in de nieuwe Haarlemsche lettergieterij. Haarlem, 1768. 8°. Met portretten van Joh. Enschedé, J. M. Fleischman en afbeelding der lettergieterij.

In de voorrede wordt het ontstaan en de geschiedenis dezer inrichting beschreven. De eerste letterproef der firma Enschedé verscheen in 1744.

Specimen de caractères typographiques anciens qui se trouvent dans la collection typographique de Joh. Enschedé et fils, imprimeurs à Harlem. Harl., 1867. 4°.

Herdruk van de vroegere drukproeven, waarvan de letters nog aanwezig zijn, met historische inleiding over de verschillende lettergieterijen in Nederland, door de firma Enschedé aangekocht. Gedrukt in 100 exempl.

Tijdschrift voor photographie. Uitgegeven door de Amsterdamsche photographenvereeniging. Amst., Gedrukt bij de Roever, Kröber-Bakels. 1868—1887. 8°. met platen.

Catalogus van voorwerpen, aanwezig op de tentoonstelling van photographie en heliographie, gehouden te 's Gravenhage, door de Vereeniging van Volksvlijt te Amsterdam, onder de bescherming van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden. 's Hage, Gebr. Belinfante. 1855. 8°.

Niet in den handel.

Tentoonstelling van photographie, natuur-zelfdruk en kleurendruk te Groningen (in 1869). Programma. *Tijds. v. Nijverh.* XXXII. 119.

—— id. id. Bekroningen toegekend. *Ibidem.* XXXIII. 183.

Steger (Cornelis), De stenographie in Nederland. 's Hage, M. J. Visser. 1859. 8°.

Instrumenten. — Uurwerken.

Fabrieken van wis- en natuur- en zeevaartkundige instrumenten in Nederland, in 1867, 1868 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 379; XXXII. 438; XXXIV. 483.

Overzicht der fabriekage van muziekinstrumenten in ons land in 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXIV. 484.

Overzicht der pianofabrieken in Nederland, in 1867 en 1868. *Ibidem.* XXXI. 422; XXXII. 437.

Kaiser (A.), De verlevendiging van een afgestorven tak der Nederlandsche nijverheid (uurwerkmaken) beproefd. *Tijds. v. Nijverheid.* X. 234.

Fabriekmatige vervaardiging van torenuurwerken in Nederland. *Ibidem.* XXXIV. 203.

Nederlandsche uurwerken. *Ibidem.* XLIII. 27.

De horlogemaker. Weekblad gewijd aan de belangen van HH. horlogemakers in Nederland. 1e—4e jaargang. Bolsward, Wed. P. M. Feenstra. 1883—86. fol.

Bouwvakken.

Werken uitgegeven door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. Amst., L. van Bakkenes en C°. (later Erven H. v. Munster en Zn.) 1842—1886. gr. fol. en 4°. met platen.

Verzameling van bouwkundige ontwerpen, bekroond en uitgeg. door de Maatschappij. Met tekst in 't Hollandsch en Fransch. Afl. 1—23. 1844—1878. gr. fol. met 109 pltn.

Afbeeldingen van oude bestaande gebouwen. Met tekst in 't Hollandsch en Fransch. Afl. 1—22. 1854—80. gr. fol. met 129 pltn.

Afbeeldingen van nieuwe gebouwen. Afl. 1—3. 1856—66. gr. fol. met 22 pltn.

Verslag van de jaarlijksche vergaderingen. (Verschijnt sedert 1842 jaarlijks). 4°.

Bouwkundig tijdschrift. 1e—6e deel. 1881—1886. 4°. m. pltn.

Bouwkundig weekblad. 1e—6e jaarg. 1881—1886. 4°. m. pltn.

Werken uitgegeven door het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. 's Hage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1848—1886. 4°. en 8°. met platen.

Algemeen verslag der werkzaamheden en notulen van de vergaderingen. 1847/48—1868/69. 8°. (Later in het Tijdschrift opgenomen, zie lager).

Verhandelingen. 1848—1851 in 8°. 1852—1869 in 4°.

Uittreksels uit vreemde tijdschriften. 1848—50 in 8°. 1851—1869 in 4°.

Tijdschrift. 1869—1886. 4°. (Hierin zijn opgenomen de vroeger afzonderlijk uitgegeven verslagen, notulen, verhandelingen, vertalingen enz.)

Inhoudsopgaven van technische tijdschriften voor de leden van het K. Inst. v. I. 1863—68. 2 dln. 8°.

Jaarboekje voor de leden. 1852—1886. 8°.

Verslag van den toestand en de werkzaamheden der afdeeling Rotterdam van de maatschappij tot bevordering der bouwkunst. Rotterd., 8°.

Verschijnt sedert 1869 jaarlijks.

De Opmerker. Orgaan van het genootschap »Architectura et Amicitia." Weekblad voor beeldende kunst en technische wetenschap. Arnh., Bureau van de Opmerker. 1866—1887. fol.

De Bouwmeester. Ontwerpen, schetsen en details van hedendaagsche en oude kunst en voorwerpen van kunstnijverheid benevens antwoorden op prijsvragen. Bijeengebracht door het Genootschap »Architectura et Amicitia" gevestigd te Amsterdam en F. W. van Gendt J. Gz. architect te Arnhem. Arnh., P. Gouda Quint. 1885—1887. 1e—3e jaarg. gr. fol. met pltn.

Bouwkalender, oorspronkelijk samengesteld door J. G. van Gendt Jr., vermeerderd en omgewerkt door Th. G. Schill en D. H. Haverkamp. Amst., C. L. Brinkman. 8°. met afzonderl. bijlage. 8°.

Verschijnt sedert 1871 jaarlijks.

Büchler (D. D.), Verhandeling over de bouwkunst in ons vaderland (in Nieuwe Werken der Hollandsche Maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen, dl. 3). Leiden, D. du Mortier. 1845. 8°.

Leemans (C.), Bijdragen tot de geschiedenis der bouw- en beeldhouwkunst in Nederland. *Nijhoff, Bijdr.* IV. 1, 167, 282.

Metzelaar (J. F.), Middel tot het bijeenbrengen van bouwstoffen tot eene geschiedenis der bouwkunst in ons vaderland. *Bouwk. Bijdr.* XI. 85, 316.

Büchler (D. D.), Over de tegenwoordige gunstige tijdsomstandigheden tot bevordering van de bouwkunde. *Instituut.* IV. 253.

Leliman (J. H.), Over de vorming van bouwkunstenaren. *Bouwk. Bijdr.* X. 281.

Godefroy (A. N.), Over de vorming van bouwkunstenaren. *Ibidem.* X. 287.

Leliman (J. H.), Over het onderwijs in het bouwkunstig teekenen. *Ibidem.* XII. 205.

Rose (W. N.), G. F. Moele Bergveld en J. H. Leliman, Waaraan is toe te schrijven de weinige belangstelling van het Nederlandsche volk in de schoone bouwkunst, en wat kan gedaan worden om die belangstelling te doen toenemen? *Ibidem.* XI. 101.

Kuiper (G. H.), J. H. Leliman en T. Braacx, In welke opzigten is de tegenwoordige tijd in vergelijking met den goeden ouden tijd, die de meer bejaarden in het bouwvak roemen, daarboven al dan niet te verkiezen? *Ibidem.* XI. 368.

Leliman (J. H.), Over de instandhouding van oude gebouwen en gedenkteekenen. *Ibidem.* X. 294.

Janssen (L. F. J.), Brief betrekkelijk het bewaren van overblijfselen van bouwkunde in ons land. *Inst. v. Ingenieurs, Notul.* 1849—1850. 258.

Tetar van Elven (M. G.), Brief over de bewaring van gedenkstukken van bouwkunde. *Ibidem.* 1851—1852. 12.

Eyck tot Zuylichem (F. W.), Over de voornaamste bouw- en beeldhouwkundige voortbrengselen in ons land, voornamelijk uit de middeleeuwen, en de middelen tot derzelver bewaring. *Hist. Gen. Ber.* I. 1e st. 186.

Bouwtrant in de middeleeuwen in Groningen en Friesland. *Hist. Gen. Kron.* 7e jg. 23.

Rose (W. N.) en A. N. Godefroy, Wat behoort men te verstaan door nationale bouwkunst? Heeft zoodanige kunst in vroegere tijden bestaan of bestaat zij nog? Zoo ja, bij welke natiën? Welke kenmerken strekken daarvan ten bewijze, en bestaat er mogelijkheid dat zoodanige kunst zich in onzen tijd en meer bepaald bij onze natie ontwikkele? Welke zijn daartoe de voorwaarden? *Bouwk. Bijdr.* XI. 349.

Schoy (A.), Histoire de l'influence Italienne sur l'architecture dans les Pays-Bas. *Mém. Cour. Ac. R. Br.* XXXIX. 1.

Jong (Servaas de), Bijdrage tot de kennis der Gothische bouwkunst of spitsbogenstijl in Nederland, enz. Amst., M. H. Binger en Zn. 1852. 3 afl. gr. fol. met pltn.

Gosschalk (J.), Onze hedendaagsche wijze van bouwen vergeleken met die van den tijd der renaissance. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1868. 182.

Stuers (V. de), Een bouwkunstig spook. (Richting der bouwkunst). *Gids.* 1877. IV. 521.

Het bouwkunstig vraagstuk in Nederland. Utr., P. van Loon. 1878. 8°.

Rapport over de bouwkunst op de internationale, koloniale en uitvoerhandel tentoonstelling te Amsterdam. 1883. Amst., de Erven H. van Munster en Zn. gr. fol. met pltn in photolith. en phototypie.

Randwijck (Graaf van), Redevoering over de daarstelling van openbare werken hier te lande. *Sloet, Tijds.* V. 315.

Verslag aan den Koning over de openbare werken. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 4°. met pltn en krtn.

Het verslag over 1850 tot 1853 verscheen in 1858. Sedert jaarlijks over het afgeloopen jaar.

De openbare werken in Nederland in 1858. *Sloet, Tijds.* XVIII. 338.

Kuyper (J.), Uittreksel uit het verslag aan den Koning over de openbare werken in 1881, 1884. *Tijds. Aardr. Gen.* 1883. VII. 24; 1885. I. 556.

—— De openbare werken in Nederland in 1882, 1883. *Ibidem.* 1883. VII. 266. 1884. 645.

Heynincx (E. L.), Iets over den toestand van eenige kerkgebouwen hier te lande. *Bouwk. Bijdr.* I. 93.

Eyck van Zuylichem (F. N. M.), Kort overzigt van den bouwtrant der middeleeuwsche kerken in Nederland. *Hist. Gen. Ber.* II. 1e st. 67.

—— Kort overzigt der middeleeuwsche kerkenbouwkunst in Nederland en inzonderheid in het Sticht van Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* 2e S. II. 81, 101, 121.

—— Les églises Romanes du royaume des Pays-Bas. Utr., Kemink et fils. 1858. 4°. obl. met pltn.

—— Le style ogival des églises du Royaume des Pays-Bas. Depuis l'an 1200 jusqu'à l'an 1550. Utr., Kemink en Zn. 1864. 4°. met 6 gelith. pltn.

—— Notices sur quelques églises Romanes à Maestricht, Liége, Ruremonde et Neuss. Utr., Kemink et fils. 1867. fol. obl. met 1 pl.

Romaansche kerken in Nederland, door B. *Bouwk. Bijdr.* XI. 195.

Moll (W.), Onze oude kerken. *Nut v. 't Alg. Alm.* 1871. 81.

Galman (J.), P. J. Hamer en W. N. Rose, Over inrigting en toestand van de funderingen der hier te lande gebouwde kerken en torens in de middeleeuwen. *Bouwk. Bijdr.* XII. 96.

Marle (T. W. van), Krochten en Byzantijnsche bouwtrant. *Overijss. Alm.* 1841. 288.

Iets over crochten of crypten. *Ibidem.* 1844. 139.

Hamer (P. J.), Funderingen van eenige torens te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* VIII. 205.

Eyck tot Zuylichem (F. N. M.), Beschouwing van den bouwtrant van eenige kerken in Friesland. *Vr. Fries.* V. 163.

Schaepkens (A.), Notice sur le dallage des anciennes églises du Limbourg. *Ann. d. l'Acad. d'Arch.* X. 259.

Hermans (C. R.), Kerkgebouwen in Noord-Braband. *Meng.* I. 329.

Haasloop Werner (H. G.), Wandelingen door de kerken der Veluwe. *Kist en Royaards, N. Arch.* I. 85.

Vosmaer (C.), Het huis (en zijn verschillende bouw in Nederland). *Nut v. 't Alg. Alm.* 1861. 161.

De bouwwerken van den architekt P. J. H. Cuypers, met toelichtenden tekst van J. W. Brouwers. Haarl., A. C. Kruseman. 1863. 1e afl. kl. fol. met 4 pltn.

Weissman (A. W.), Het Amsterdamsche woonhuis van 1500—1800. Amst., ten Brink en de Vries. 1885. 4°. met 7 platen.

Leliman (J. H.), Iets over den bouwstijl der Amsterdamsche woonhuizen van de 17e en 18e eeuw, naar aanleiding van de slooping en den herbouw van het koffijhuis: het Vosje op het Rokin, te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* XI. 421.

Offenberg (W. J. J.), Twee woonhuizen op het Frederiksplein te Amsterdam. *Ibidem.* 1872. XIX. 211.

Stelling (J. C.), Twee burgerwoonhuizen aan de Utrechtsche zijde in de gemeente Nieuwer Amstel. *Ibidem.* XXV. 3.

Gosschalk (J.), Oude woonhuisjes te Dordrecht. *Oude Tijd.* 1869. 28.

Oude gevels te Dordrecht. *Ibidem.* 1870. 88, 137, 160.

Album van bouwkundige werken te Leiden. Leiden, de Breuk en Smits. 1877. 15 pltn. in plano.

Verslag aan den Koning over de vereischten en inrigting van arbeiderswoningen door eene commissie uit het Kon. Instit. van Ingenieurs. 's Gravenh., Gebr. J. en H. v. Langenhuysen. 1855. gr. 4°.

Stratingh Tresling (S.), Het bouwen van arbeiderswoningen. Verhandeling met goud bekroond en uitgeg. van wege de Nederl. Maatschappij ter bevordering van nijverheid. Haarl., Erven Loosjes. 1873. 8°. met atlas van 27 pltn.

Maurik (J. van), Iets over het bouwen van pakhuizen. Amst., F. Günst. 1855. 8°.

Bosscha (H. C.), Bedenkingen tegen de wijze van bouwen van pakhuizen, voorgesteld door den heer J. van Maurik, in diens vlugschrift: »Iets over het bouwen van pakhuizen", enz. Deventer, A. ter Gunne. 1856. 8°.

Peters (C. H.), Overzicht van de boerenplaatsen-bouw in Nederland. Sneek, J. F. van Druten. 1872—1875. 4°. met 42 pltn.

Gendt (A. L. van), De stationsgebouwen van den staatsspoorweg in de Zaanstreek. *Bouwk. Bijdr.* 1871. XVIII. 341.

Reyn (J. van), Burgen in Nederland. *Nav.* 1868. 411.

Oudfriesche burchtbouw. *Ibidem.* 1878. 130.

Hamer (P. J.), Over de oorzaken der slechte funderingen der gebouwen op sommige plaatsen te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* VIII. 87.

Moele Bergveld (C. F.), Staat der bouwwerken in vroegere jaren met Amsterdamsch kunstcement daargesteld. *Ibidem.* X. 299.

Marle (T. W. van), Oud metselwerk: oude kerken en gebouwen in Overijssel en Gelderland. *Overijss. Alm.* 1845. 99.

Habets (Jos.), Note historique sur l'introduction de la brique comme élément d'architecture, à Maestricht et dans le sud du Limbourg. *Publ. Soc. Limb.* XIV. 1877. 460.

Stieltjes (T. J.) en A. W. Mees, De werken der Rotterdamsche handelsvereeniging Feijenoord. Rott., H. A. Kramers en Zn. 1876. 1e afl. (Kaaimuren). 8°. met 10 pltn.

Bosch (L. E.), Strooijen daken in Utrecht, in 1407 verboden. *Utr. Volks-Alm.* 1848. 43.

Riete daken te 's Gravenhage. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 181.

Leliman (J. H.) en H. van Ameyden van Duym, Is in de laatste vijftig jaren het ambacht van verwer der gebouwen in- en uitwendig vooruitgegaan, en in welke opzigten? *Bouwk. Bijdr.* XI. 145.

De Huis- en Decoratieschilder. Orgaan van het Nederlandsch schildersbond. Rott., (P. van der Burg). 1880—1886. 1e—7e jaarg. 4°.

Verlichting. — Verwarming.

Wind (S. de), Vroegere bestrating en straatverlichting hier te lande en meer bepaaldelijk te Middelburg. *Zeeland.* 1854. 220.

Darings (J. H.), De straetverlichting hier te lande. *Belg. Mus.* V. 328.

Staat der gasfabrieken in Nederland in 1867, 1868, 1869, 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 415; XXXII. 430; XXXIII. 337; XXXIV. 472.

Het Gas. Orgaan van de vereeniging van gasfabrikanten in Nederland. 1e—4e jaargang. Rotterdam, Nijgh en van Ditmar. 1883—1886. 4°.

Ven (E. van der), De gasfabriek »Haarlemmerweg" te Amsterdam. *Eigen Haard.* 1885. 430.

Roelfsema (W. J.), Mededeelingen omtrent de gasfabriek te Groningen. *Tijds. v. Nijverh.* XXII. 189.

Mulder (G. J.), De stedelijke gasfabriek te Utrecht. Een openbaar schrijven aan den burgemeester der stad. 2e onverand. uitgave. Utr., W. F. Dannenfelser. 1863. 8°. met 1 gelith. plaat.

—— Voorlichting betreffende een verslag eener raads-commissie, ter zake der stedelijke gasfabriek gegeven aan den Edel Achtbaren Heer Burgemeester der stad Utrecht. Utr., W. F. Dannenfelser. 1863. 8°.

Brandblussching.

Rogge (H. C.), De brandweer in de vorige eeuw. *Eigen Haard.* I. 91.

Tweede open brief — waarbij de eerste is overgenomen — [over de brandbluschmiddelen hier te lande] aan den heer W. Hoven te 's Gravenhage door A. Bikkers en Zn. te Rotterdam. Gedrukt voor rekening van de schrijvers. Rott., D. van Sijn. 1864. 8°.

Hoven (W.), De slechte toestand der brandbluschmiddelen in Nederland en een verbeterd stelsel verklaard (gedrukt voor rekening van den schrijver). 's Hage, P. J. Kraft. 1864. 8°. met gelith. uitsl. pltn.

Roever (N. de), Iets over het brandwezen te Amsterdam in vroegere eeuwen en over de slangbrandspuiten. *Eigen Haard.* VII. 404, 411, 423.

De Amsterdamsche brandweer. *Ibidem.* I. 6, 12, 23, 223.

IJzerman (J. M.), Plan eener reorganisatie der brandweer van 's Gravenhage, ontworpen en aan den gemeenteraad voorgesteld. 's Hage, H. L. Smits. 1879. 8°.

Ehrlich (J.), Proeve eener geschiedenis van het brandwezen te Middelburg. Middelb., 1857. 8°.

Rapporten van den directeur der gemeentewerken te Rotterdam, nopens de beproeving van stoombrandspuiten. Gedrukt voor rekening der gemeente. 1864. fol. met platen.

Niet in den handel.

Verschillende kleine industrieën.

Borstelwerkfabrieken in Nederland in 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXII. 432; XXXIII. 338; XXXIV. 474.

Overzicht der touwslagerijen in ons land, in 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXII. 387; XXXIII. 305; XXXIV. 436.

Leerlooierijen in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Ibidem.* XXXI. 412; XXXII. 425; XXXIII. 334; XXXIV. 468.

Nieuwsblad voor Nederlandsche leerlooierijen. Amst., M. M. Olivier; Waalwijk, Ant. Tielen. 1875—1887. fol.

Verschijnt wekelijks.

Kurkenfabrieken in Nederland, in 1868 en 1869. *Ibidem.* XXXII. 432; XXXIII. 338.

Wap (J. J. F.), De Koninklijke bazar van den heer D. Boer aan de Scheveningsche zeestraat te 's Gravenhage. 's Gravenh., 1854. 4°. obl. m. pl.

Ook in Fransche vertaling: Le Bazar Royal de D. Boer à la Haye.

Kalff (Martin), De Amsterdamsche glazenwasscherij. *Eigen Haard.* 1878. 224.

Handel en Scheepvaart.

In 't algemeen.

Koophandel- en Zeevaart-tijdingen. (Weekblad). Amst., Marlof & Zoon. fol.
Verschijnt sedert 1794.

De Nederlandsche Hermes. Tijdschrift voor koophandel, zeevaart en nijverheid. Amst., M. Westerman en Zn. 1826—1830. 1e—5e jaarg. 8°.

Handel en handelsregt. Algemeen jaarboek den handel gewijd. Amst., Gebroeders van Es. 1858. 1e (eenige) jaarg. 4°.

Overzigt van handel en scheepvaart. Geschikt ter verzending per overland-mail. Amst., Metzler en Basting. 1859—1887. 1e—29e jaarg.
Verschijnt om de 14 dagen.

Wekelijksch handels-overzigt. Amst., Blikman en Sartorius. 1863, 1864. fol.

Almanak voor den handel. Rotterd., Nijgh en v. Ditmar. 8°.
Verschijnt sedert 1877 jaarlijks.

Almanak voor koophandel en zeevaart, uitgegeven door het bestuur van het collegie: Zeemanshoop. Amst., De Erven H. van Munster en Zn. 8°.
Verschijnt jaarlijks.

De Indische Mercuur. Orgaan gewijd aan den uitvoerhandel. Amst., J. H. de Bussy. 1878—1887. 1e—10e jaarg. fol. met Nederl. en Engelschen tekst.

Handel en nijverheid. Geïllustr. maandblad. (In verbinding met de Indische Mercuur). Amst., J. H. de Bussy. 1879—1881. 1e—3e jaarg. fol.

Mercurius. Orgaan van de Vereeniging van handelsbedienden »Mercurius" (onder redactie van J. E. Jansen, M. Geverding Jr. en J. A. de Melker). Rott., J. W. v. Leenhoff en Zn. 1887. 1e jaarg. 4°.

Verslagen van de Kamers van Koophandel en fabrieken, nopens den staat van handel, nijverheid en scheepvaart.
Deze verschijnen jaarlijks in de verschillende steden waar Kamers van Koophandel gevestigd zijn.

De Koopman, of bijdragen ten opbouw van Neêrlands koophandel en zeevaard. Amst., 1768—1776. 6 dln. 8°.

Serionne (A. de), Le commerce de la Hollande ou Tableau du commerce des Hollandais. Amst., 1768. 3 dln. 8°.

Heuvel (H. H. van den), Over den koophandel van Holland. *Holl. Maatsch. d. Wet.* XVI. 1.

Rogge (A.), Over den koophandel van Holland. *Ibidem.* XVI. 163.

Zillesen (C.), Over den koophandel van Holland. *Ibidem.* XVI. 307.

Heuvel (van den), Rogge en Zillesen, Over den grond van Hollands koophandel, van zijn aanwas en bloei, enz. Haarl., 1775. 8°.

Beginselen van koophandel in ons vaderland, enz. *Koopman.* I. 25.

Sehets van den Hollandschen koophandel. *Ibidem.* II. 1.

Beschrijving van den koophandel, enz. *Ibidem.* I. 41.

[Oudermeulen (F. van der)], Recherches sur le commerce ou idées relatives aux interêts des différens peuples de l'Europe. Amst., 1778. 2 dln. 3 st. 8°. met kaart.

Hoewel de titel van dit werk zeer algemeen gesteld is, behandelt de inhoud voornamelijk den Nederlandschen koophandel.

Remonstrantie van kooplieden der stad Amsterdam aan burgemeesteren derzelver stad, om aan te wijzen, de oorzaak van 't verval der commercie en scheepvaart dezer landen; alsmede een vaardig en gereed middel tot derzelver restitutie (1680). *Sloet, Tijds.* I. 4e st. 78.

Stads (P.), Naneef van J. A. Schasz M. D. (ps.), De mof koopman, of zamenspraak.... over het verval der binnenlandsche koophandel of winkelneering. Utr., 1780. 8°.

Luzac (E.), Hollands rijkdom, behelzende den oorsprong van den koophandel en van de macht van dezen staat; de vermeerdering van koophandel en scheepvaart; de oorzaken van aanwas en tegenwoordig verval, mitsgaders de middelen tot opbeuring. (Vermeerderde vertaling van het werk van Accarias de Sérionne »La Richesse de la Hollande"). Leiden, Luzac en van Damme. 1780—83. 4 dln. 8°.

Over aktien-windnegotie. *Koopman.* III. 385. V. 225.

Over zwindelen en zwindelhandel. *Ibidem.* IV. 465.

Middelen tot verbetering van onzen handel. *Ibidem.* IV. 177.

Vergelijking tusschen de noodlottige koopjaren 1762 en 1772, met de historie van beiden, enz. *Ibidem.* IV. 409.

Espine (L. M. de l'), De koophandel van Amsterdam en andere Nederlandsche steden naar alle gewesten der wereld. Vermeerderd door Is. le Long. 10e druk. Amst., J. de Groot e. a. 1801. 4 dln. 8°.

Ueber die vornehmsten Ursachen des Verfalls des Holländischen Handels. *Minerva.* 1809. II. 1.

Brender à Brandis (G.), Vaderlandsch kabinet van koophandel, zeevaart enz. Amst., A. Fokke Sz. 3 stkn. met platen 8°.

Vertogen over de belangen van den koophandel. Rott., J. van Baalen. 1816. 8°.

Wederlegging door fabrijkanten van de vertogen over de belangen van den koophandel. 's Hage, J. A. van Weelden. 1816. 2 stkn. 8°.

Nederlands oudste en latere zeehandel geschetst. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1819. 8°.

[Ouwerkerk de Vries (J. van)], Onpartijdige beschouwing van den toestand des koophandels binnen de vereenigde Nederlanden, in brieven. Amst., M. Schooneveld en Zn. 1819—1820. 8 st. 8°.

[Berch van Heemstede (Van den)], Gewigtige aanmerkingen.... aan den schrijver van de brieven over den tegenwoordigen toestand van den koophandel, door een' regtsgeleerde. 2e dr. Amst., 1819. 8°.

Nijhoff (I. A.), Proeve eener beschouwing van den 80-jarigen oorlog tegen Spanje en deszelfs voordeeligen invloed op den koophandel onzer tegenwoordige noordelijke provinciën. *Vad. Lett.* 1820. II. 689.

Raleigh (W.), Vergelijking van den Hollandschen en Engelschen handel in 't begin der XVIIe eeuw. *Ibidem.* 1824. II. 680.

Warin (A.), Influence du commerce sur la prosperité du royaume des Pays-Bas. Avec (2) cartes. la Haye et Amst., Les frères van Cleef et S. Delachaux. 1827. 8°.

Ouwerkerk de Vries (J. van), Verhandeling over de oorzaken van het verval des Nederlandschen handels, en de middelen tot herstel. (Bekroond en uitgegeven door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem). Haarl., Wed. A. Loosjes Pz. 1827. 8°.

Hogendorp (G. K. van), Advijs over de verhandeling, bekroond door de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te Haarlem: over de oorzaken van het verval des Nederlandschen handels en de middelen tot herstel. Haarl., Wed. A. Loosjes. 1828. 8°.

Rise, progress and decline of commerce in Holland. *Edinb. Rev.* 1830. 41, 418.

Naissance, progrès et décadence du commerce et de la prosperité de la Hollande. *Rev. Brit.* 1830. I. 204.

Elink Sterk Jr. (A.), De belangen van Neêrlands handel en nijverheid bij de afscheiding der zuidelijke gewesten. *Vriend. d. Vaderl.* IV. 887.

Haan Pz. (P. de), Koloniaal bezit en handel in verband gebragt met de afscheiding van België met Holland. Leiden, 1831. 8°.

Bedenkingen over den handel, onder anderen met betrekking tot den geprojecteerden ijzeren spoorweg naar Keulen; door den schrijver van de »Bedenkingen over het crediet." Amst., J. Guykens. 1833. 8°.

Bedenkingen over de toekomst van Nederland's handel. Haarl., Erven F. Bohn. 1834. 8°.

Ouwerkerk de Vries (J. van), Handel en nijverheid, of proeve om derzelver uit- en inheemsche belangen in overeenstemming te brengen. Amst., ten Brink en de Vries. 1834. 8°.

Hall (F. A. van), Verdediging van de onafhankelijkheid des handels, bij het oprigten van naamlooze maatschappijen. Amst., Erven H. Gartman. 1834. 8°.

—— Nadere verdediging van de onafhankelijkheid des handels, bij het oprigten van naamlooze maatschappijen, ter gelegenheid van de in April 1835 daaromtrent aan de Staten-Generaal voorgestelde wetsbepalingen. Amst., Erven H. Gartman. 1835. 8°.

Blaupot ten Cate (S.), Geschiedenis van Nederlands zeevaart en handel. (Uitgeg. door de Maatsch. tot Nut van 't Algemeen). Amst., Erven H. van Munster en Zn. 1836. 8°.

Houten (W. van), Blik op de handels-crisis in 1837. Rott., v. d. Meer en Verbruggen. 1837. 8°.

Iets over den windhandel. 's Hage, A. J. v. Weelden. 1837. 8°.

Holland en Duitschland. Eene belangrijke tijdvraag, vooral voor den handel. Uit het Hoogd. Dordr., van Houtrijve en Bredius. 1839. 8°.

Gevers Deynoot (F. G. A.), De mercatura in patria nostra ab anno 1813—30. Lugd. Batav. 1839. 8°.

Over de aloude vrijheid van handel en nijverheid in Nederland, door D..... Deventer, M. Ballot. 1840. 8°.

Voorstel van den stadhouder Willem IV tot opbeuring van den koophandel in 1751. *Sloet, Tijds.* I. 3e st. 57.

Kleine bijdrage tot de handelsgeschiedenis der XVe eeuw. *Nijhoff, Bijdr.* V. 284.

Frankamp (L.), Wenken over de oorzaken van achter- en vooruitgang in den kleinhandel. 's Bosch, Gebr. Muller. 1844. 8°.

Portielje (D. A.), De handel van Nederland in 1844 en middelen tot opbeuring, voornamelijk in betrekking tot de wetgeving. Amst., Joh. Müller. 1844. 8°.

Graaff (M. H. de), Beschouwing van de oorzaken van het verval van handel en nijverheid in Nederland. *Vad. Lett.* 1844. II. 322, 357.

Bogaerde de Ter-Brugge (A. J. L. van den), Essai sur l'importance du commerce, de la navigation et de l'industrie, dans les provinces formant le royaume des Pays-Bas, depuis les temps les plus réculés jusqu'en 1830. La Haye et Bruxelles, P. H. Noordendorp et Périchon. 1845. 3 dln. 8°.

—— Proeve over de belangrijkheid van den handel, scheepvaart en nijverheid in het koningrijk der Nederlanden. 's Hage, J. A. van Hoogendoorn. (1845). 2 dln. 8°.

Berg (W. E. J.), De refugiés in de Nederlanden na de herroeping van het edict van Nantes. Eene proeve van onderzoek naar den invloed, welke hunne overkomst gehad heeft op handel en nijverheid, letteren, beschaving en zeden. 1e deel. Handel en nijverheid. Amst., Joh. Müller. 1845. 8°.

Nederlandsche jaarboeken voor handel en nijverheid, bijeenverzameld door D. Buddingh. Amst., Gebr. Diederichs. 1845, 1846. 4 stukken. 8°.

Buddingh (D.), Algemeene statistiek voor handel en nijverheid. Handboek voor kooplieden, fabriekanten en staatslieden. Haarl., A. C. Kruseman. 1847—49. 3 dln. met register. 8°.

(Jaarlijksche) statistiek van den handel en de scheepvaart van het Koningrijk der Nederlanden. Uitgegeven door het Departement van Financiën. 's Hage, Gebr. Giunta d'Albani, folio.

Verschijnt sedert 1847 jaarlijks over het afgeloopen jaar, in 2 dln.

Verhandeling over den vorigen toestand van onzen handel, vergeleken met dien in onze dagen. *Sloet, Tijds.* VII. 432.

Verzameling der statistieke tabellen van den handel en de scheepvaart van het koningrijk, over 1849. 's Gravenh., Gebr. Giunta d'Albani. 1850. kl. fol.

Handel und Schifffahrt der Königreiche Belgien und der Niederlande im Jahre 1849. *Wiener Mittheil.* II. 1851. 93.

Gaillard (V.), Etudes sur le commerce des Flandres au moyen-âge. Les foires. *Mess. Belg.* XIX. 193.

Beknopt overzigt van Nederlands handel en scheepvaart in 1853. *Sloet, Tijds.* XI. 233.

Koenen (H. J.), Voordragt over de physische en geographische gesteldheid van ons vaderland voor den handel. *Fel. Merit.* 1852—53. 2e ged. 3.

—— Voordragt over de geschiktheid onzer voorvaderen voor den wereldhandel, en hetgeen ons hedendaags te dien aanzien ontbreekt. *Ibidem.* 1852—53. 2e ged. 32.

—— Voorlezingen over de geschiedenis des Nederlandschen handels. Amst., Joh. Müller. 1853. 8°.

Fragmenten uit de portefeuille van een oud negociant. I. Het beursspel. II. Het beursspel in zaad en olie. Amst., M. Schooneveld en Zoon. 1853. 8°.

Douw van der Krap (K. K.), Geschiedenis van Nederlands koophandel, benevens de beschrijving en vergelijking der zeegaten van ons rijk, de ligging der zandbanken, welke zich in dezelve bevinden, alsmede de stroomlijnen die de landwaarts in liggende koopsteden met dezelve verbinden. Zierikzee, P. D. J. Quanjer. 1854. 8°.

Jonge (J. K. J. de), Bewijs dat door de hooge belastingen hier te lande, op eenige coopmanschappen gestelt, den handel en vertier daervan werd gediverteerd, en het daerom d'uitgaende convoylasten werkelijk behoorden te worden vermindert. *Sloet, Tijds.* XIII. 1.

Koenen (H. J.), Over drie groote gebeurtenissen van onzen leeftijd beschouwd in betrekking tot onzen handel, onzen scheepsbouw en onze koopvaardij. *Voorl. Scheepsb.* 106.

—— Over de oorzaken van den afgenomen handelsbloei in Nederland vergeleken met de ontwikkeling der handelsmacht van Groot-Brittanje. *Voorl. Hand.* 120.

Statuten eener op te rigten handel-waarborg-maatschappij. Ontworpen en toegelicht door mr. J. W. Tydeman en J. C. Reesse Jr. Amst., P. N. van Kampen. 1856. 8°.

Rooy (E. W. de), Geschiedenis van den Nederlandschen handel. Amst., L. F. J. Hassels. 1856. 8°.

Koenen (H. J.), De vroegere en latere Nederlandsche handelspolitiek. Vier voorlezingen, gehouden in de afdeeling koophandel der maatschappij *Felix Meritis*. Haarlem, A. C. Kruseman. 1857. 8°.

Bruyn Kops (J. L. de), Handelcijfers. Overzigt van den in-, uit-, en doorvoer der Nederlandsche handelsartikelen in elk der jaren 1846 tot en met 1855, getrokken uit de statistiek van den handel en de scheepvaart van het Koningrijk der Nederlanden. Amst., J. H. Gebhard & Comp. 1857. 8°.

Handel en nijverheid. Het tarief. 's Gravenhage, A. Belinfante. 1858. 8°.

Over handel en nijverheid, met betrekking tot het tarief. Amst., C. L. van Langenhuysen. 1858. 8°.

Dutch commerce. *Hunt's Merchants Magazine.* V. 437.

Cock (A. M. de), Bijdrage tot de kennis van den expeditiehandel. Acad. proefschrift. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1862. 8°.

Maandelijksche statistiek van den handel en de scheepvaart van het Koningrijk der Nederlanden. Uitgegeven door het departement van financiën. 's Hage, Gebr. Giunta d'Albani. 4°.

Verschijnt sedert 1864 jaarlijks in 12 afl.

Franken (P.), Eenige beschouwingen over Neêrlands handel, scheepvaart en waterwegen. Vergeleken met die van andere volken, inzonderheid van onze naburen. Amst., J. C. Loman Jr. 1862. 8°.

Wijnne (H. A.), De Nederlandsche handel van 1846—60 vergeleken met dien van eenige andere landen. *Tijds. d. N. V. v. Volksvl.* 1862. 80, 185; 1864. 1.

Godefroi (M. H.), Een paar opmerkingen naar aanleiding van de statistiek der faillissementen over 1860. *Mag. Handelsr. Meng.* IV. 67, 75; V. 54.

Dili, Onze handel en zijne toekomst. Rott., H. Nijgh, 1866. 8°.

Wijnne (H. A.), De Nederlandsche handel gedurende 1860—68 vergeleken met dien van eenige andere landen. *Econ.* 1870. 633.

Prenger (H. J.), De katholieke kerk en de handel. Eene voorlezing. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1871. 8°.

Een verjongingskuur voor den Nederlandschen handel. Amst., H. J. van Kesteren en C°. 1871. 8°.

Statistiek van den handel en de scheepvaart van het koningrijk der Nederlanden. In-, uit- en doorvoer. Handel met verschillende rijken. Scheepvaart. Scheepsbouw. 1847—1873. 's Hage, Giunta d'Albani. 1874. 8°.

Muller (P. N.), Een handelsgeschiedenis van Nederland, 1830—1870. *Gids.* 1874. IV. 233.

Lange (J. J. de), Proeve eener handelsgeschiedenis van Nederland, over de jaren 1830—1870, in vier tienjarige tijdvakken verdeeld. Rott., Nijgh en van Ditmar. 1874. 8°.

Mulder (P. N.), De handel van Nederland in de laatste vijf-en-twintig jaar. 1847—1871. *Econ.* 1875. I. 1.

Leeuwen (J. A. C. van), Neêrland's jongelingschap en Neêrland's handel. Amst., 1876. 8°.

Holst (P.), De handel. Voorwaarden en gebruiken. Handelsinstellingen. Scheep- en stoomvaart. Het zegel. Maten en gewichten. Naamlijst der voornaamste artikelen aan de Amsterdamsche markt verhandeld. Tarief en verdere bepalingen betrekkelijk het Noordzee-kanaal. Amst., J. M. E. en G. H. Meijer. 1876. 8°.

Mees (M.), Eenige opmerkingen over den toestand van onzen handel. Rott., H. A. Kramers en Zoon. 1876. 8°.

Deventer (M. L. van), De kwijning van den Nederlandschen handel. Eene critische beschouwing. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1879. 8°.

Jacobson (Jos.), Ernstig bedreigd. Eene handelsbeschouwing. Rott., M. Wijt en Zn. 1879. 8°.

Mees (G. H.), Niet terug. Antwoord op: »Ernstig bedreigd" door Joseph Jacobson. Rott., Nijgh en v. Ditmar. 1879. 8°.

Plate F. Jz. (A.), Open brief aan den heer Joseph Jacobson, naar aanleiding zijner brochure: »Ernstig bedreigd." Rott., M. Wijt en Zn. 1879. 8°.

»Opgeroepen." Een woord naar aanleiding van »Ernstig bedreigd," door den heer Joseph Jacobson en de daarop gevolgde geschriften van de heeren G. H. Mees en A. Plate F. Jzn.; door een Nederlander. Amst., Blikman en Sartorius. 1879. 8°.

Vooruitgang op handelsgebied (Nederland, België en Bremen). *Econ.* 1881. I. 89.

In-, uit- en doorvoerhandel van Nederland in 1881, 1882. *Tijds. Aardr. Gen.* 1882. VI. M. 125; 1883. VII. M. 141.

Otterloo (A. van), De Nederlandsche koopman. Dordrecht, C. Morks Jzn. 1883. 2 dln. 8°.

Spée (J.), Onze officieele statistieke handelstabellen critisch beoordeeld. Amst., Gebr. Binger. 1884. 8°. met 5 bijlagen.

Handelsstatistiek van Nederland in 1883. *Tijds. Aardr. Gen.* 1885. I. 1.

Cort van der Linden (P. W. A.), De oorzaken der malaise. Gron., J. B. Wolters. 1885. 8°.

Huet (A.), De toekomst van Nederland als handelsstaat. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1886. 8°. met 1 krt.

Patijn (J. G.), De malaise en het protectionisme. 's Hage, W. P. v. Stockum en Zn. 1887. 8°.

[Horstman (A.)], Iets over en voor den koophandel van Amsterdam. Amst., P. den Hengst en Zn. 1824, 1825. 2 st. 8°.

Verslag van den handel, scheepvaart en nijverheid van Amsterdam. Opgemaakt door de kamer van koophandel en fabrieken aldaar. Amst., Joh. Müller. 8°.

Verschijnt sedert 1862 jaarlijks over het afgeloopen jaar.

De Amsterdamsche handel en het centraalstation, door een oud expediteur. Amst., Jan Leendertz. 1867. 8°.

Gendt Jr. (J. G. van), Ontwerp van scheepvaart- en handels-etablissementen te Amsterdam, in verband met een spoorweg naar de Noordzee-haven. Amst., B. van der Land (firma H. J. van Kesteren en C°.), 1873, Schaal 1: 6000. In kleurendruk.

Utrecht Dresselhuis (J. ab), Oud-Aardenburg en deszelfs handel in het begin der 14e eeuw, met 2 platen en bijvoegsel. (Werken v. d. Maatsch. der Nederl. Letterk. dl. VI.) Leiden, 1844. 8°.

Deventer in haar aloude handelswelvaart beschouwd. *Koopman*. VI. 449.

Handel van Deventer op Bergen in Noorwegen. *Overijss. Alm.* 1847. 157.

Bolhuys (J. H. van), Bijdrage tot de kennis van den koophandel der Friezen in de negende eeuw. *Verspr. Letterarb.* 291. *Nijhoff, Bijdr.* I. 145.

Dirks (J.), Geschiedkundig onderzoek over den koophandel der Friezen van de vroegste tijden tot aan den dood van Karel den Groote. (Uitgeg. door het provinciaal Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen: Nieuwe verhandelingen, 15e deel). Utr., J. Altheer. 1846. 8°.

Algemeen handels-jaarboekje voor de provincie Friesland. Leeuw., A. Jongbloed. 1875, 1876. 1e en 2e jaarg. 8°.

Wijnne (H. A.), Handel en ontwikkeling van stad en provincie Groningen geschiedkundig beschouwd. Gron., J. B. Wolters. 1865. 8°.

Rovers, Groningue, état du commerce et de la navigation pendant l'année 1875. *L'explorateur*. 1876. N°. 74, 76.

Moulin (E.), Over den vroegeren koophandel en scheepvaart van Kampen. *Overijss. Alm.* 1842. 1.

Doorninck (J. van), Handels-communicatiën van Overijssel met Duitschland. *Ibidem*. 1841. 253.

Jaarboek voor den handel van Rotterdam, voor 1854—1857. Rott., H. Nijgh. 1854—1857. elke jaarg. 3 st. 8°.

Wochen-Bericht über Handel- und Schifffahrt von Rotterdam. Rott., M. Wijt en Zn. 1862—1877. (1e—16e jaarg.). 4°.

Vervolgd onder den titel:

Niederländische Handels- und Schifffahrts-zeitung. Wochenbericht über Handel und Schifffahrt von Rotterdam. Rott., M. Wijt en Zn. 1878—1886. 8°.

Handboek voor den handel van Rotterdam, opgedragen aan de kamer van koophandel en fabrieken. Rott., H. Nijgh. 1869. 8°.

De uitbreiding van Rotterdam en de Rotterdamsche Handelsvereeniging. De ontwerp-overeenkomst beschouwd door »een industrieel." Rott., J. H. Dunk. 1872. 8°.

Neiszen (J. H.), De haven van Rotterdam. Beschrijving van hare inrichting en exploitatie en van hare handelsbeweging. Met 13 platen en 12 graphische voorstellingen. Rotterd., Wed. P. van Waesberge en Zn. 1885; Nieuwe verb. en vermeerd. uitgaaf. 1888. 4°.

Van de 1e uitgaaf verscheen tevens een fransche editie bij dezelfde firma.

Wal (J. de), Iets over den ouden handelsweg van Stavoren naar Coevorden. *Dr. Volks-Alm.* 1846. 38.

Gaat Twente onder het vrijhandel-stelsel achteruit? *Econ.* 1882. I. 577.

Geer (J. J. de), Oorkonden betrekkelijk het voormalig handelsverkeer der stad Utrecht. *Hist. Gen. Cod.* I. I. 1.

Asch van Wijck (A. M. C. van), Geschiedkundige beschouwing van het oude handelsverkeer der stad Utrecht, van de vroegste tijden af tot aan de 14e eeuw. Utr., L. E. Bosch en Zn. 1838—46. 4 st. 8°.

Geer (J. J. de), Eene schets van het voormalig handelsverkeer door het Gein. *v. d. Monde, Tijds.* IX. 361, 397.

Yair (J.), Account of the Scotch trade in the Netherlands and the staple-port in Campvere. London, 1776. 8°.

Visvliet (M. J. van), Specimen jur. publ. de origine privilegiorum mercatoribus Scoticis in urbe Vera concessorum. Lugd. Batav. 1786. 4°.

HANDEL MET DE KOLONIËN.

Streitigkeiten zwischen Oesterreich und der Republik der Vereinigte Niederlande wegen des Handels nach Ostindien. *v. Martens, Erzähl.* I. 5.

Hogendorp (D. van), Berigt van den tegenwoordigen toestand der Bataafsche bezittingen in Oost-Indië en den handel op dezelve. 2e druk. Delft, M. Roelofswaert. 1800. 8°.

—— Stukken rakende den tegenwoordigen toestand der Bataafsche bezittingen in Oost-Indië en den handel op dezelve. 's Hage en Delft, J. C. Leeuwestijn en M. Roelofswaert. 1801. 8°.

—— Antwoord op het onderzoek der gronden van zijn stelsel. 's Hage en Amst., Gebr. v. Cleef. 1802. 8°.

Hogendorp (G. K. van), Verhandelingen over den Oost-Indischen handel. Amst., Wed. Döll. 1803. 3 stkn. 8°.

—— Brieven van eenen participant in de Oost-Indische Kompagnie, over een stelsel van bestuur en handel voor Nederlandsch-Indië. Amst., Wed. Döll. 1803. 3 stkn. 8°.

Bouchenröder (B. F. von), Verhandeling over den handel en de scheepvaart op de koloniën. Amst., Mortier, Covens en Zn. 1816. 8°.

Campagne (H. D.), Kort overzigt van den voormaligen handel der Nederlanders in Azië. 's Hage en Amst., Gebr. van Cleef. 1816. 8°.

Haan Pz. (P. de), Het handelsstelsel van Java met koophandel en scheepvaart en fabrieksstaat van Nederland in verband gebragt. Leyden, C. C. v. d. Hoek. 1825. gr. 8°.

Picard, Aanteekeningen betrekkelijk den Indischen handel. Naar het Fransch. Amst., J. C. Marcus. 1842. 8°.

Levae (A.), Recherches historiques sur le commerce des Belges aux Indes pendant le XVII et XVIII siècle. *Trés. Nat.* II. 179; III. 55.

Iets over handel en scheepvaart met betrekking tot Java. Rotterd., v. d. Meer en Verbruggen. 1858. 8°.

Verslag over de vermoedelijke gevolgen der doorgraving van de landengte van Suez voor den handel en de reederijen van Nederland. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 1859. 4°. met 2 krtn.

Bruyn Kops (G. F. de), Statistiek van den handel en de scheepvaart op Java en Madura, sedert 1825. Uit officiëele bronnen bijeen verzameld. Batavia, Lange en C°. ('s Hage, Mart. Nijhoff.) 1857—59. 2 dln. 8°.

—— id. id. van 1855—1866. Batavia, Landsdrukkerij. ('s Hage, Mart. Nijhoff). 1870. 2 dln. 8°.

Mollerus (J. H. M.), Geschiedkundig overzigt van het handelsstelsel in Nederlandsch-Indië. Acad. proefschrift. Utr., Kemink en Zn. 1865. 8°.

Bevat: Overzicht van de geschiedenis der Oost-Indische Compagnie. — Oprichting van de Handelmaatschappij.

De adressen der kamers van koophandel te Amsterdam en Rotterdam, tot vermeerderden verkoop van producten in Indië, getoetst aan staats- en handels-belang. Amst., C. M. van Gogh. 1868. 8°.

Neêrlands handelsbelang. Een kort woord in betrekking tot de afschaffing der differentiëele rechten en den verkoop van koffie. Rott., J. W. v. Leenhoff en Zn. 1874. 8°.

Bloemen Waanders (F. G. van), Nederland's koloniale markt. 's Hage, H. C. Susan CHn. 1881. 8°.

Onze handel met Java sedert de tariefswijziging. *Econ.* 1884. I. 547.

Oost-Indische Compagnie.

Over sommige zaaken de huishouding der Oost-Indische Maatschappij enz. betreffende. *Koopman.* IV. 105.

Staat der generale Nederlandsche Oost-Indische kompagnie, behelzende rapporten en nader rapport en bijlagen van H. E. Gr. Mog. Gecommiteerden. Amst., J. Allart. 1793. 2 dln. 8°.

Hogendorp (D. van), Aanmerkingen op het adres van participanten in de Nederlandsche Oost-Indische maatschappij aan het staatsbewind der Bataafsche republiek. 's Hage en Amst., Gebr. v. Cleef. 1802.

—— Ontwerp om de Oost-Indische kompagnie dezer landen in haren vorigen bloei te herstellen. 's Hage en Amst., Gebr. van Cleef. 1802. 8°.

Dallas (G.), Brief aan Sir W. Pultney, over het verschil tusschen de Oost-Indische kompagnie en den vrijen handel in Engeland; uit het Fransch vertaald, met aanmerkingen van D. van Hogendorp. 's Hage en Amst., Gebr. v. Cleef. 1802. 8°.

Wiselius Iz. (S.), Geschriften over de Oost-Indische kompagnie en derzelver bestuur. Amst., H. Gartman (1814). 8°.

Lynden (D. W. J. C. van), Diss. de commercio societatis Indiae orientalis. Traj. ad. Rhen. 1839. 8°.

Verbael van gedeputeerden H. H. M. op de conferentie in Engeland gehouden tot vereeniging van beyde Nederlantsche ende Engelsche Oost-Indische compagniën, 1618. *Hist. Gen. Cod.* 2e s. III. II. 127.

Koenen (H. J.), Voordragt over de inrigting en lotgevallen der Oost- en West-Indische maatschappijen. *Fel. Merit.* 1852—53. 2e ged. 23. *Voorl. Hand.* 80.

Prospectus tot de uitgave eener geschiedenis van de opkomst, zamenstelling en bloei der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie door Pieter van Dam, 1595—1700. *Hist. Gen. Kron.* 9 jg. 497.

Chijs (J. A. van der), Geschiedenis der stichting van de Vereenigde O. I. Compagnie en der maatregelen van de Nederlandsche Regering betreffende de vaart op Oost-Indië, welke aan deze stichting voorafgingen. Leyden, P. Engels 1856; 2e vermeerd. druk. 1857. 8°.

Blankenheym (C. M.), De geschiedenis van de compagnie van Ostende. (Acad. proefschrift). Leiden, 1861. 8°.

Elout (E. F.), De oprichting eener nieuwe Oost-Indische compagnie in Nederland. 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. 1879. 8°.

Niet in den handel.

West-Indische Compagnie.

Vertoog, raakende enz. West-Indische etablisseringen, enz. *Koopman.* IV. 113.

West-Indische maatschappij gevestigd te Amsterdam. *Weegsch.* 1828. 223.

De stad Deventer en de West-Indische maatschappij, door J. *Overijss. Alm.* 1853. 117.

Wagenaar (J.), De vrije vaart en handel der ingezetenen van dezen staat op de West-Indiën verdedigd. *Tract.* 275.

Memorie van prins Maurits van Nassau, van 16 Januarij 1638, waarbij deze op vrijen handel aandringt en het monopolie der West-Indische compagnie bestrijdt. *Hist. Gen. Kron.* 11 jg. 60.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

[Haan (P. de)], Ernstige beschouwing van de mogelijke gevolgen der Nederlandsche Handel-Maatschappij. Leyden, C. C. van der Hoek. 1824. 8°.

De Ernstige beschouwing enz. wederlegd. Leeuw., 1825. 8°.

Loman (J.), Betoog dat de Handelmaatschappij als eene bron voor Neerlands welvaart moet beschouwd worden enz. Amst., M. Schooneveld en Zn. 1825. 8°.

Houten (W. van), De Nederlandsche Handel-Maatschappij, haar bestaan en werking, in verband met den algemeenen handel beschouwd. Rotterd., J. W. v. Leenhoff. 1838. 8°.

Clercq (G. de), De societate mercatoria Neerlandica. Lugd.-Batav. 1843. 8°.

Ontwerp van artikelen van overeenkomst der Nederlandsche Handel-Maatschappij. Amst., Ipenbuur en v. Seldam. 1847. 8°.

Iets over de koffij-veilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij. Rott., M. Wijt en Zn. 1847. 8°.

Nog een woord over de veilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij. Amst., A. Zweesaardt en Zn. 1848. 8°.

De schadelijkheid der Handelmaatschappij aangetoond door den tegenwoordigen minister van justitie, D. Donker Curtius. Amst., A. Zweesaardt en Zn. 1848. 8°.

De Nederlandsche Handelmaatschappij in Oost-Indië. Devent., A. ter Gunne. 1848. 8°.

Muller (Joan), De Nederlandsche Handel-Maatschappij getoetst aan het belang der natie. Amst., J. F. Schleijer. 1848. 8°.

Jacobson (E. L.), Antwoord op de »Bedenkingen van Mr. H. H. Tels over de wijze van verkoopen der Nederlandsche Handel-Maatschappij." Rott., M. Wijt en Zn. 1848. 8°.

—— Laatste woord aan den heer H. H. Tels, over de plaats gehad hebbende veilingen der N. H.-M. met een kort woord aan den heer F. B[lom]. Rott., M. Wijt en Zn. 1848. 8°.

Bijdrage tot de beschouwing van de wijze van verkoopen bij de Nederlandsche Handel-Maatschappij, voornamelijk naar aanleiding van het »Antwoord op de bedenkingen, enz." Rott., M. Wijt en Zn. 1848. 8°.

Teregtwijzing aan den handelaar, die in strijd is met de drukpers. Een eerste nalezing op het geschrift »Antwoord op de Bedenkingen, enz." Rott., H. A. Kramers. 1848. 8°.

Tels (H. H.), Een woord aan den heer E. L. Jacobson, tot wederlegging van zijn: »Antwoord op de Bedenkingen, enz." Rott., H. Nijgh. 1848. 8°.

Bedenkingen betreffende het besluit der Nederlandsche Handelmaatschappij genomen 13 Dec. 1848. Dordr., P. K. Braat. 1849. 8°.

De »Bedenkingen betreffende het besluit der Nederlandsche Handelmaatschappij genomen 13 Dec. 1848, uitgeg. te Dordrecht, bij P. K. Braat" nader toegelicht. Amst., P. Kraay Jr. 1849. 8°.

Antwoord op de »Bedenkingen betreffende het besluit der Nederlandsche Handel-Maatschappij, genomen den 13 Oct. 1848, nader toegelicht" en »Dordrecht in strijd met Amsterdam." Dordr., P. K. Braat. 1849. 8°.

Het besluit genomen op 21 Maart, door de Nederlandsche Handel-Maatschappij aan hare statuten getoetst. Amst., P. Kraay Jr. 1849. 8°.

Dordrecht in strijd tegen Amsterdam, over de handhaving van een billijk deel in de Oost-Indische bevrachtingen en retouren voor elk dezer beide steden. Amst., Ten Brink en de Vries. 1849. 8°.

Nog een vluchtige blik op den strijd van Dordrecht tegen Amsterdam. Amst., Ten Brink en de Vries. 1849. 8°.

Smelt (H.), De goede trouw der Nederlandsche Handel-Maatschappij, ter beoordeeling voorgesteld. Deventer, A. ter Gunne. 1850. 8°.

De Nederlandsche Handelmaatschappij in verband met onzen Oost-Indischen handel. Zaltbommel, Joh. Noman en Zoon. 1853. 8°.

Het consignatie-contract met de Nederlandsche Handel-Maatschappij gesloten. Gouda, G. B. van Goor. 1853. 8°.

De Javakoffij-veilingen der Nederlandsche Handelmaatschappij beschouwd door een koopman. Amst., Gebr. Kraay. 1857. 8°.

Statuten der Nederlandsche Handel-Maatschappij, alsmede overzigt van hare geschiedenis en tabel van de prijzen der aandeelen. Amst., H. W. Weytingh, 1858. 8°.

Blom (F. W. C.), Beschouwingen betreffende de verkoopwijze der Oost-Indische producten door de Nederlandsche Handel-maatschappij. Rott., M. Wijt en Zonen. 1858. 8°.

Linse (F. A.), Openbare brief aan den heer F. W. C. Blom, naar aanleiding zijner beschouwingen, betreffende de verkoopwijze der Oost-Indische producten door de Nederl. Handel-maatschappij. Amst., J. Noordendorp. 1858. 8°.

Joosten en C°. (J. A.), Bedenkingen over de koffij-veilingen der Nederlandsche Handelmaatschappij. Amst., J. H. Scheltema. 1860. 8°.

Een kort woord over de koffijveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij. Amst., Wed. J. C. v. Kesteren en Zn. 1863. 8°.

Antwoord aan de redactie van het Algemeen Handelsblad naar aanleiding van haar artikel over de brochure: Een kort woord over de koffijveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij. Amst., Wed. J. C. v. Kesteren en Zn. 1863. 8°.

De veilingen der Nederlandsche Handel-maatschappij. *Econ.* 1863. 503.

Bijdragen betreffende de Nederlandsche Handel-maatschappij. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1864 en elders.

Tijdeman (H. W.), De Nederlandsche Handelmaatschappij. Bijdrage tot hare geschiedenis en waardeering in verband met het koloniaal beheer. Leiden, Jac. Hazenberg, Corn.zoon. 1867. 8°.

Beschouwingen over artikel I der koffij-veilconditiën van de Nederlandsche Handelmaatschappij en de uitspraak van het provinciaal geregtshof van Noord-Holland aan den handel medegedeeld. Amst., J. Noordendorp. 1868. 8°.

De Nederlandsche Handel-Maatschappij naar aanleiding der jongste discussiën in de Tweede Kamer, bij de behandeling der Indische begrooting. Amst., M. Schooneveld en Zn. 1869. 8°.

Zimmerman (Joh. C.), De Nederlandsche Handel-maatschappij. *Gids.* 1871. IV. 79.

Blom (F. W. C.), De Nederlandsche Handelmaatschappij. Beschouwingen naar aanleiding van het naderend einde van haar tweede 25-jarig tijdvak. Rotterdam, M. Wijt en Zonen. 1871. 8°.

Jordens (G. M.), Concept-statuten der naamlooze vennootschap van koophandel de Nederlandsche Handel-maatschappij ter overweging aangeboden aan zijne medevennooten. Amst., Gebr. Binger. 1874. 8°.

De nieuwe artikelen van overeenkomst der Nederlandsche Handelmaatschappij. Open brief van een aandeelhouder aan zijne stemgerechtigde mededeelhebbers. Amst., Jan D. Brouwer. 1874. 8°.

Fokker (G. A.), De voorgestelde wijzigingen van de artikelen van overeenkomst van de Nederlandsche Handelmaatschappij. Een ernstig woord aan de deelhebbers. Middelb., v. Benthem en Jutting. 1874. 8°.

HANDEL MET VERSCHILLENDE RIJKEN.

Onze doorvoerhandel. *Sloet, Tijds.* XIX. 19.

Eenige berigten omtrent den Engelschen handel vooral met betrekking tot Nederland. *Vriend. d. Vaderl.* XIV. 796.

De uitvoer naar Engeland in betrekking tot onzen binnenlandschen verbruiker. *Sloet, Tijds.* IV. 157.

Steyn Parvé (D. C.), Overzigt van het handelsverkeer tusschen Nederland en Engeland, ontleend aan Engelsche bronnen en in verband gebragt met de belangen van den vaderlandschen handel, landbouw en veestapel. Amst., C. v. Helden. 1867. 8°.

Schanz (G.), Die Handelsbeziehungen zwischen England und den Niederlanden, 1485—1547. Habilitationsschrift. Würzburg (Marburg), 1879. 8°.

Schotsche stapelplaatsen in de Nederlanden. *Notes a. Queries.* VII. 440.

Altmeyer (J. J.), Histoire des relations commerciales et diplomatiques des Pays-Bas avec le Nord de l'Europe, pendant le 16e siècle, accompagné de pièces justificatives. Bruxelles, 1840. 8°.

Muller Fz. (S.), Geschiedenis der Noordsche Compagnie. Uitgeg. door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Utr., Gebr. van der Post. 1874. 8°. met 1 uitsl. gekl. gelith. krt.

Koenen (H. J.), Voordragt over den handel op de Oostzee en dien op de Levant. *Fel. Merit.* 1852—53. 2e ged. 11. *Voorl. Hand.* 42.

Bergh van Middelburgh (F. E.), De Nederlanden en het Hanseverbond. *N. Verh. Utr. Gen.* IX. 1.

Osiander, Ueber einen Handelsvertrag zwischen den Teutschen Vereinsstaaten und Holland. *Jahrb. d. Gesch.* 1838. II. 313.

Bijdragen tot bekendmaking van de voornaamste zaken van den handel der Nederlanden en van dien van Hamburg; opgehelderd door de berekening der meeste artikelen, welke van Amsterdam naar Hamburg en van Hamburg naar Amsterdam gezonden worden, ook door den effectenhandel en de wisselarbitrage over beide plaatsen. Utr., N. van der Monde. 1837. 1e stuk. 8°.

De belangen van groothandel en nijverheid getoetst aan het tractaat met België en de herziening van het tarief van in- en uitvoer, door een Amsterdammer. Amst., Gebr. van Es. 1858. 8°.

Pinchart (A.), Relations commerciales des Belges avec le Nord de l'Italie et particulièrement avec les Vénitiens au XII—XVI s. *Mess. Belg.* XIX. 9.

Koning Lz. (C. de), Iets over onze handelsbetrekkingen met Turkije. *v. Kampen, Mag.* X. 325.

Hoorn (Th. van), Diss. de navigatione et mercatura in Mari Nigro. Lugd. Batav. 1834. 8°.

Willekes Mac Donald (J. W.), Uitbreiding der handelsbetrekkingen van Nederland met Warschau. *Tijds. v. Nijverh.* 1881. XLIV. 62.

Marchal (J.), Les relations commerciales des Flamands avec Alexandrie avant la découverte du Cap de la Bonne Espérance. *Bull. Ac. R. Br.* XI. 1e part. 152.

Canneman (D. W.), De Batavorum mercatura Levantica. Hagae Comitum, 1839. 8°.

Stukken betreffende den handel van Perzië en den golf van Bengalen in 1633, met brieven van den gouverneur A. van Diemen. *Hist. Gen. Kron.* 10 jg. 77, 164.

Tex (N. J. den), Onze handel in de Perzische golf en de Roode zee. *Econ.* 1871. I. 1, 48.

Het Nederlandsche handels-etablissement te Port-Saïd. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1877. 8°. met plaat en plattegr.

Favin-Lévêque, Commerce des Hollandais avec le Japon. *Rev. Orient.* III. 1844. 197.

Nederland en Japan in 1864. *N. Milit. Spect.* 1865. 499.

Vermeulen (C. W.), De Afrikaansche handelsvereeniging en haar werkkring. Rapport aan den Hoogen Raad der Nederlanden. Rott., M. Wijt en Zn. 1880. 8°.

HANDEL IN BIJZONDERE ARTIKELEN.

Graanhandel.

Smet (J. J. de), Le commerce des grains au moyen-âge. *Bull. Ac. R. Br.* XIX. 3e part. 399.

Verzameling van stukken betrekkelijk de onbeperkte vrijheid van den handel in granen, uitgeg. op last des Konings. 's Gravenh., 1823. 8°.

Roëll (W. F.), Memorie aan den Koning ter beantwoording van eenige aanmerkingen op desz... Rapport.... over den graanhandel. Z. p. e. j. ('s Gravenh., 1823?) 8°.

Andringa de Kempenaer (A. A. van), Memorie over den vrijen graanhandel in de Nederlanden. 's Hage, A. J. van Weelden. 1824. 8°.

Torfs (K. L.), Over graenhandel en graenprijzen. *Belg. Mus.* IX. 366.

Verbod van uitvoer van koorn. *v. d. Monde, Tijds.* 2e s. II. 174.

Vissering (S.), De vrije graanhandel. (Handelsblad 1845). *Herinn.* II. 1.

Moorrees (J. A. N.), Is het voor den Nederlandschen landbouwer wenschelijk, dat de in- en uitvoer van landbouwproducten belemmerd worde? *Tijds. v. Nijverh.* XII. 439.

Tex (C. A. den), Twee voorlezingen over de graanwetten en graanhandel, gehouden bij de school voor koophandel en nijverheid te Amsterdam, den 12en en 19en December 1846. Amst., Joh. Müller. 1847. 8°.

Daadzaken betrekkelijk de graanwet, en aanteekeningen uit statistiek en geschiedenis graanbouw en graanhandel betreffende. Gron., C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1847. 8°.

Graswinckel (D.), De denkbeelden onzer voorouders over den vrijen graanhandel, enz. *Sloet, Tijds.* IX. 69.

Witkamp (P. H.), Gemiddelde graanprijzen in Nederland. *Tijds. d. N. V. v. Volksvl.* 1861. 35.

Handboek voor den graanhandel. Verhouding van graanprijzen op en per verschillend gewigt. Rott., van Meurs en Stufkens. 1866. 8°.

Mansholt (D. R.), Over den invoer van granen uit Amerika en den invloed daarvan op onze graanprijzen. *Econ.* 1883. II. 741.

Bunk (W.), Staathuishoudkundige geschiedenis van den Amsterdamschen graanhandel. Acad. proefschrift. Amst., H. W. Mooij. 1857. 8°. met tab.

Reglement voor den handel in rogge op termijn te Amsterdam. Amst., Ellerman, Harms en comp. 1879. 8°.

Dirks (J.), De roggestapel te Deventer. *Bijdr. Gesch. Over.* I. 358.

Verordening omtrent het wegen van granen op de groote schaal, vastgesteld door den gemeenteraad te Groningen.

Haan (P.), Weging van granen op de groote schaal. *Prov. Gron. C.* 9 Febr. 1864. *Bijbl. Lb. C.* 1864. 129.

Koffie. — Thee. — Suiker.

Voorstel tot eene verbeterde inrigting der koffij-veilingen. Amst., N. W. van Nifterick. 1847. 8°.

Het voorstel tot eene verbeterde inrigting der koffij-veilingen onderzocht. Rott., M. Wijt en Zn. 1847. 8°.

Eenige opmerkingen betrekkelijk de Javakoffij-veilingen. 's Hertogenb., Gebr. Muller. 1858. 8°.

Joosten en C°. (J. A.), Een woord over koffij. Amst., J. H. Scheltema. 1865. 8°.

De toekomst der Nederlandsche koffijmarkt. Eene stem uit den handel. Amst., P. N. van Kampen. 1865. 8°.

Schöffer Sr. (C. H.), Der Caffeehandel. Amst., Seyffardt'sche Buchhandlung. 1868, 1869. 3 st. 8°.

Witkamp (J. T.), De Hollandsche koffie-handel en het koffie-veiling-stelsel. Rott., H. Nijgh. 1869. 8°.

Jacobson (Jos.), Het koffij-veilingstelsel in Nederland, ontvouwd. Rott., M. Wijt en Zonen. 1869. 8°.

Bloemen Waanders (F. G. van), De koffiemarkt. 's Hage, H. C. Susan CHz. 1882. 8°.

Allgemeine Kaffee-zeitung. Organ für Production, Handel und Consum. Redaction: Franz Stapff. Rotterd. 1884—1887. 1er—3er Jahrg. à 52 Nrn. fol.

Voute (R.), Beschouwing van den toestand van den thee-handel. Met bijvoegsel. Amst., W. Holtrop. 1792. 2 st. 8°.

Iets over de op te rigtene Nederlandsche geoctroyeerde Maatschappij van den Chinaschen thee-handel. Leyden, 1815. 8°.

Haan Pz. (P. de), Gedachten over Chinahandel en theehandel. Rotterd., 1824. 8°.

Over den Chineeschen theehandel. Amst., ten Brink en de Vries (circa 1825). 8°.

Wijthoff en Zn., Beschouwing van den Nederlandschen suikerhandel, in verband met de accijnswet. (Amst., 1850). fol.

Als handschrift gesteendrukt.

Muller Szn. (H.), De suikerindustrie tegenover de suikerconventie. Rott., H. A. Kramers en Zn. 1876. 8°.

Pierson (N. G.), Een woord over de Indische suikercrisis. Amst., P. N. van Kampen en Zn. 1886. 8°.

Hudig Dzn. (J.), Suikerlords. Amst., P. N. van Kampen en Zn. 1886. 8°.

Tabak en andere land- en tuinbouwproducten.

De Tabaksplant. Nederlandsch orgaan gewijd aan de belangen van tabakshandel en tabaksteelt. Kuilenb., Blom en Olivierse. 1872—87. 1e—16e jaarg. fol.

Over den tabakshandel en de tabaksteelt in de provincie Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* I. 469, 523.

Heldring (B.), Is de invoering van een belasting op de tabak in Nederland mogelijk? *Gids.* 1870. II. 491.

Doorman (J. D.), Export van aardappelen en fruit uit het Westland naar Groot-Brittannië. *The Hull Express.* 13 Junij 1881.

Over het export van onze aardappelen en fruiten naar Londen. *Dagbl. v. Z.-H. en 's Grav.* 16 Junij 1881. *Lb. C.* 1881. n°. 49.

Het verzenden van aardbeziën, met afb. *Lb. C.* 1855. n°. 42.

De Boterhandel. Courant voor den handel in boter, butterine, margarine en aanverwante artikelen. Rotterd., Nijgh en v. Ditmar (thans: Oss, J. A. Ac[illegible]et) 1883—1886. fol.

Verschijnt wekelijks.

Tellegen (B. D. H.), De uitvoer van vee naar Groot-Brittanje. *Tijds. v. [illegible]nijverh.* XVII. 303.

De uitbreiding van onzen mesthandel. *Sloet, Tijds.* V. 348.

Lothes (P. W.), Bloemen en bloemenhandel met een blik op de beruchte tulpen-negotie in den aanvang der XVIIe eeuw. *v. d. Monde, Tijds.* VI. 100.

Veenendaal (L. L.), De tulpen- en hyacintenhandel in Zuid-Holland. *Lb. C.* 1856. n°. 32.

Tydeman (H. W. T.), Iets over den tulpenhandel. ('s Bosch, 1865). 8°.

Krelage (J. H.), Twee brieven (over den handel in afgesneden bloemen), met antwoord van de red. der Landb. Courant. *Lb. C.* 1885. n°. 13, 17.

Boekhandel.

Nieuwsblad voor den Boekhandel. Uitgegeven door de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels. Amst., 1834—1887. 1e—54e jaarg. fol.

Weekblad voor den Boekhandel. Rotterd., S. van Reyn Snoeck. 17 Juli 1839—1 Juli 1840. 4°.

Na Juli 1840 vereenigd uitgegeven met het Nieuwsblad v. d. Boekh.

Weekblad voor den Boekhandel. Amst., P. N. van Kampen. 1851—1853. (1e—3e jaarg.); Amst., J. C. Loman. 1854. (4e jaarg.) fol.

De Kolporteur, gewijd aan de belangen des Boekhandels en aanverwante vakken. Amst., 1868—1877. 1e—10e jaarg. fol.

Almanach der boekverkoopers, drukkers en binders, waarin al het voornaamste dezelven en hunnen handel en kunst betreffende; op een geheel nieuwen trant en in eene gepaste order, kortelijk en met eenvoudige klaarheid, ten gemeenenbeste verhandeld, en door goede aanmerkingen en nutte voorschriften opgehelderd wordt, voorzien met een authentique lijst van alle privilegiën, vergund bij Hun Ed. Gr. Mog. de H. Staten van Holland, enz. enz. 's Gravenh., H. Scheurleer Fz. 1761. kl. 8°.

Jaarboekje voor den Boekhandel. 1839. 's Gravenh., S. de Visser en Zn. — 1840 en 1841. 's Gravenh., J. M. van 't Haaff. — 1843. 's Gravenh., J. L. C. Jacob. 4 dln. 8°. met portr. en facs.

Algemeen adresboek voor den Nederlandschen boekhandel en aanverwante vakken, benevens aanwijzing der in Nederland uitkomende dag- en weekbladen. Amst., C. L. Brinkman. 8°.

Verschijnt sedert 1855 jaarlijks. In eenige jaargangen van dit adresboek zijn de levensschetsen en portretten van overleden boekhandelaars opgenomen.

Den boekhandel van ons vaderland, enz. *Koopman.* V. 113.

Müller (Joh.), Brief aan W. Messchert over den vroegeren en tegenwoordigen toestand van den Nederlandschen Boekhandel en Letterkunde. (Amst., 1838). 4°.

Niet in den handel.

Belinfante (J. J.), Over eenige middelen tot opbouwing van den boekhandel in Nederland. *Jaarb. Boekh.* 1841. 54.

Fuhri (K.), Beantwoording der prijsvraag, uitgeschreven door de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels: Bestaat er verval of kwijning in den Boekhandel? en welke zijn de middelen tot herstel? Benevens eene beschouwing derzelfde vraag door J. H. Gebhard. Amst., 1846. 8°.

Gunne (A. ter), Vlugtige gedachten over den Nederlandschen Boekhandel, naar aanleiding der verhandelingen van K. Fuhri en J. H. Gebhard. Deventer, 1846. 8°.

Over de uitbreiding van den handel in Nederduitsche boeken. *Sloet, Tijds.* XIII. 131.

Een en ander over den boekhandel. *Nieuwsbl. Boekh.* 1859. N°. 29; 1860. N°. 3 en 4; 1862. N°. 31; 1863. N°. 14; 1865. N°. 11, 24; 1867. N°. 10.

Bontjes (J.), Toestand en inrigting van den boekhandel in Nederland in de 17e en 18e eeuw. Amst. (1861) overdruk. 8°.

Mühlbrecht (O.), Der holländische Buchhandel seit Coster. Leipzig, 1867. 8°.

Van dit werkje is een uitvoerig verslag en beoordeeling gegeven in het Nieuwsbl. v. d. Boekh. 1867. N°. 10.

Brinkman (C. L.), Nadruk van boeken in Nederland. (Vermeerderde overdruk van het bijvoegsel tot het Nieuwsblad voor den Boekhandel van 22 Dec. 1874). Amst., C. L. Brinkman. 1875. 8°. met 1 uitsl. tabel.

Niet in den handel.

Petit (J. Jacques), Proeve eener geschiedenis der Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, ter perse bezorgd door Louis D. Petit. (Amst.,) 1875. 8°.

Overdruk uit het Nieuwsblad v. d. Boekh.

Dijk (B. van), Conférence sur l'organisation de la maison d'expédition de la librairie Néerlandaise faite à Paris le 27 Janvier 1881 au cercle de la librairie Française. (Amsterd. 1881). 8°.

Bijdragen tot de geschiedenis van den Nederlandschen boekhandel. Uitgegeven door de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels. Amst., P. N. v. Kampen en Zn. 1884, 1885. dl. 1 en 2. 8°.

I. Levensschetsen en verspreide stukken. II. De Nieuwsbladen voor den Boekhandel, door W. P. Sautijn Kluit.

Kruseman (A. C.), Bouwstoffen voor een geschiedenis van den Nederlandschen boekhandel, gedurende de halve eeuw 1830—1880. Uitgeg. door de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels. Amst., P. N. van Kampen en Zn. 1886, 1887. 2 dln. in 4 stkn. 8°.

Oomkens Jzn. (J.), Bouwstoffen tot eene geschiedenis van de boekdrukkunst en den boekhandel in de stad en provincie Groningen. Gron. 1854; 2e verm. druk. Uitgeg. door het Boekverkooperscollegie te Groningen. (R. J. Schierbeek). 1864. 8°.

Schierbeek (R. J.), Het Boekverkoopers-Collegie te Groningen, in de jaren 1860—1885. (Toespraak gehouden 30 Dec. 1885, bij de feestelijke herdenking van zijn vijf-en-zeventig-jarig bestaan 1810—1885). Gron., R. J. Schierbeek. 1886. 8°.

Niet in den handel.

Olie. — Zout. — IJzer, enz.

Lothes (P. W.), Over de oliën, die in ons land geslagen worden, en den oliehandel, gevolgd van de opgaven derzelver prijzen gedurende een tijdvak van 171 jaren. *v. d. Monde, Tijds.* VII. 341.

Reglement op den handel in olie. Amst., Ipenbuur en van Seldam. 1846. 8°.

Stukken rakende den aluin-, salpeter- en zouthandel hier te lande in 1536. *Dodt, Arch.* II. 264.

Aluin-, salpeter- en zouthandel hier te lande omtrent de helft der 16e eeuw. *Ibidem.* III. 69.

Lothes (P. W.), Over het ijzer en den ijzerhandel. *v. d. Monde, Tijds.* V. 382.

Soutendam (J.), Bijdrage tot de geschiedenis van den ouden lakenhandel te Delft. (Arnh. 1861). 8°. (Overdruk.)

Vriese (W. H. de), De handel in getah-pertja (gutta-percha) door den oorsprong dezer stof toegelicht. Leyden, A. W. Sijthoff. 1856. 8°.

INSTELLINGEN TOT BEVORDERING VAN DEN HANDEL.

Markten.

Loon (Gerard van), Beknopte verhandeling van de week- en jaarmarkten, mitsgaders van de kermissen in Holland. Leiden, P. van der Eyck. 1743. 8°.

Brasser (J. J.), Geschied- en regtskundige verhandeling van de week- en jaarmarkten. Leyden, P. H. Trap. 1792. 8°.

Del Court (A. A), Diss. de nundinis. Lugd. Batav. 1833. 8°.

Statistieke bijzonderheden nopens eenige markten in ons vaderland. *Tijds. v. Nijverh.* XIII. 448.

Smalt (A. W.), De oud-hollandsche jaarmarkten en kermissen. *Z.-Holl. Volks-Alm.* 1839. 177.

De uitbreiding onzer markt. *Sloet, Tijds.* XXI. 185, 225.

De dag- en weekmarkten. *Ibidem.* XXIV. 295.

De vrijheid van ons marktwezen. *Ibidem.* XXVII. 341.

De Delftsche jaarmarkt. *Jaarb. v. Delft.* 1860. 145.

Deventer jaarmarkten. *Overijss. Alm.* 1851. 147.

Haagsche markten. *Meded. Haagsche Vereen.* II. 190.

Kermissen en jaarmarkten te Utrecht. *v. d. Monde, Tijds.* II. 233.

Hartog (J.), De paardenmarkt op het Vreeburg te Utrecht. *Eigen Haard.* 1880. 122.

Feith (J. W. P.), De Beemster bullenmarkt. *Ibidem.* 1879. 318.

Sloet tot Oldhuis (J. A. J.), Iets over de schapenmarkten op de Veluwe. *Sloet, Tijds.* III. 383.

Beurzen.

Gijselaar (N. de), Diss. de foro mercatorio (bursa). Lugd. Batav. 1832. 8°.

Verhoeff (J. C.), Acad. proefschrift over beurzen van koophandel. Utr. 1862. 8°.

Scheltema (P.), Bijdrage tot de geschiedenis der oude beurs te Amsterdam. *O. en N.* II. 36.

Sautijn Kluit (W. P.), De Amsterdamsche beurs in 1763 en 1773. Eene bijdrage tot de geschiedenis van den handel. Amst., W. H. Zeelt. 1865. 8°.

Grossmann (Julius), Die Amsterdamer Börse vor zweihundert Jahren. Ein Beitrag zur Geschichte der Politik und des Börsenwesens in mittleren Europa. (1672—1673). Nach den Akten des Wiener Staats-Archives. Haag, Mart. Nijhoff. 1876. 8°.

Knuttel Dzn. (P.), Gedachten bij het afbreken van de hulpbeurs te Amsterdam. Amsterd., G. J. A. Beijerinck. 1845. gr. 8°.

Anselmus, Fantaziën bij de beschouwing der nieuwe beurs te Amsterdam. Amsterd., G. Th. Bom. 1845. 8°.

Burlage (J. H.), De nieuwe beurs van Amsterdam in 1845. Amst., M. Westerman en Zn. 1845. 8°.

Scheltema (P.), De beurs van Amsterdam. Amst., G. Portielje. 1846. gr. 8°. met staalpl.

Muller (Henri), Gids op de beurs van Amsterdam. Amst., Loman en Reudler. 1852. 8°. met pltn.

Beschouwingen over de Amsterdamsche beurs, door J. v. A. *Econ.* 1872. II. 1048.

Aalderink (H.), Historisch overzicht betrekkelijk de stichting van een beursgebouw te Leeuwarden van 1795—1877, bewerkt naar officieële bescheiden. Leeuw., R. J. Schierbeek Lz. 1878. 8°.

Verschillende andere instellingen.

Verzameling van stukken betrekkelijk het Amsterdamsche entrepotdok. Amst., M. Westerman. 1828. 8°.

Stukken betreffende het Amsterdamsche entrepôt-dok. Amst., M. Westerman en Zn. 1831. 8°.

Leeuw (J. C. de), Het entrepot-dok te Amsterdam. *Bouwk. Bijdr.* I. 65.

Houten (W. van), Gedachten over het ontwerp tot oprigting van een entrepôt-dok te Rotterdam. Rott., v. d. Meer en Verbruggen. 1835. 8°.

Frets (F.), Bedenkingen betreffende eene uitbreiding van het openbaar entrepôt te Rotterdam. Rott., M. Wijt en Zn. 1837. 8°.

Fokke Sz. (A.), Historie van de waag te Amsterdam. Amst., H. Gartman. 1808. 8°.

Ontwerp eener koopmans-academie, welke eerlang (1763) te Amsterdam staat opgerecht te worden. *Letter. Hist.* I. 337.

De handelschool te Amsterdam. *Econ.* 1869. II. 729.

Westerouen van Meeteren, Handels-musea en de industrieele en handelscrisis. Amst., C. L. Brinkman. 1886. 8°.

Eeden (F. W. van), Het koloniaal museum op het paviljoen te Haarlem. *Tijds. v. Nijverh.* 1883. XLVI. 273.

Rechtbanken van koophandel. Zutph., W. J. Thieme en C°. 1873. 8°.

Jacobson (Jos.), Beschouwingen aangaande de wenschelijkheid der invoering van rechtbanken van koophandel in Nederland. Rott., M. Wijt en Zn. 1873. 8°.

Over de makelaars. *Koopman.* III. 401. V. 441.

Bing (A. M.), Diss. de proxenetis. Traj. ad Rhen. (Amst.) 1823. 8°.

Het beroep van makelaar en de daaraan verknochte regten, pligten en loon. Amst., J. Ellerman. 1827. 8°.

Burlage (J. H.), Diss. de proxenetis, praesertim Amstelodamensibus. Traj. ad Rhen. 1833. 8°.

Zubli (A. J.), Het behoud van de bediening des makelaars en de wijze zijner benoeming. Amst., J. C. Spijker Azn. 1853. 8°.

Gijselaar (P. W. de), Diss. de proxenetarum monopolio. Lugd. Batav. (Amst.) 1855. 8°.

Stheeman (Ubbo), De makelaardij. Acad. proefschrift. Groningen, J. Oomkens en Zn. 1869. 8°.

Scholten (R. L.), Over makelaars in zee-assurantie. Leiden, (Amst.) 1879. 8°.

Makelaars-orgaan. Weekblad, gewijd aan de belangen der makelaardij en het assurantiewezen. Amst., N. H. Beer. 1880/81. 1e (eenige) jaarg. fol.

Stuart (Theod.), De Amsterdamsche makelaardij. Akad. proefschrift. Amst., C. A. Spin en Zn. 1879. 8°.

Reglement voor de makelaars te Rotterdam en het tarief der makelaardijloonen. Amst., M. Schooneveld en Zn. 1843. 8°.

Schober (J. H.), Diss. de procuratoribus mercatorum, qui commissionarii appellantur. Traj. ad Rhen. 1839. 8°.

Berlage (N. G.), Diss. de commissionariorum privilegiis jure nostro. Lugd. Batav. 1848. 8°.

Van de beunhazen of bijloopers. *Koopman*. III. 433.

Over de kargadoors. *Ibidem*. V. 129.

Molhuysen (P. C.), De victualie-broeders of likedeelers. *Nijhoff*, *Bijdr*. X. 310.

Scheepvaart.

In 't algemeen.

Verhandelingen en berigten betrekkelijk het zeewezen, de zeevaartkunde en de daarmede in verband staande wetenschappen. Redactie: G. A. Tindal (later) Jacob Swart en medewerking van anderen. Amst., de Wed. G. Hulst van Keulen. 1851—1871. 21 dln. 8°.

Vervolgd onder den titel:

Tijdschrift voor het zeewezen, redactie Jacob Swart. Amst., Wed. G. Hulst van Keulen. 1872—1880. 8°. met kaarten.

Bovengenoemde periodieke uitgaaf werd reeds in 1784 aangevangen en met verschillende kleine wijzigingen in den titel bij dezelfde firma uitgegeven totdat zij in 1880 gestaakt werd.

De Zeepost. Amst., van Tubergen en Kruysmulder. 1863—1887. fol.

Verschijnt dagelijks aan de Beurs.

De Zee. Tijdschrift gewijd aan de belangen der Nederlandsche stoom- en zeilvaart. Amst., J. H. de Bussy (later) Rotterd., J. de Jong. 1879—1886. 1e—8e jaarg. 8°.

Staat der Nederlandsche zeemacht en koopvaardij-vloot. Behelzende behalve de opgave van de Nederlandsche zeemacht, een alphabetische lijst der koopvaardijschepen. Amst., van Tubergen en Kruysmulder. 1840—87. 1e—49e jaarg. 8°.

Verschijnt jaarlijks.

Algemeene naamlijst der Nederlandsche koopvaardijschepen, enz. Amst., van Meurs en C°. 1849—1851. 3 dln. 8°.

Alphabetische naamlijst der Nederlandsche koopvaardij-schepen, varende op de Indië, met opgave van derzelver soort, inhoudsmaat, reederijen, gezagvoerders, jaar waarin zij te water zijn gelaten, enz. Amst., Blikman & Sartorius. 1850—1858. 1e—9e jaarg. 8°.

Sweys (H.), Neêrlands vloot en reederijen. Rott., P. M. Bazendijk. 1858—1886. 1e—29e jaarg. (de 19e—29e jaarg. samengesteld door N. J. de Vries). 8°.

Lijst van de Nederlandsche oorlog- en koopvaardijschepen met hunne onderscheidings-seinen, uit het Algemeen Seinboek ten dienste van alle natiën. Bijgewerkt tot 1 April 1884. Uitgeg. op last van H. H. Excell. de Ministers van Waterstaat, Handel en Nijverheid en van Marine. Rott., Nijgh en v. Ditmar. 1884. 8°.

—— id. id. bijgewerkt tot 1 April 1885, 1886, 1887. Aldaar. 1885—1887. 8°.

Veendammer zeemans-almanak. Uitgegeven door het bestuur van de maatschappij tot nut der zeevaart te Veendam. Veendam, E. J. Bakker. 8°.

Verschijnt sedert 1855 jaarlijks.

Almanak ten dienste der zeelieden (voor de jaren 1864—1886) berekend voor den meridiaan van Greenwich; op last van het Departement van Marine, uitgegeven door J. Swart. Amst., Wed. Hulst van Keulen. 1864—85. 8°.

Van Keulen's almanak voor de kleine vaart (Noordzee, Zuiderzee en binnenvaart) voor het jaar 1887 en voor 1888. Berekend voor den middelbaren tijd van den meridiaan van Greenwich, voorzien van de tafels der voornaamste watergetijden, zoo in Nederland als aan de verschillende kusten der Noordzee, enz. Amst., H. G. Bom. 1886, 1887. 8°.

Buys' zeemans-almanak voor 1887 en 1888, berekend voor den meridiaan van Greenwich. Behoorende bij Buys' zakboekje voor de koopvaardij. Amst., Joh. G. Stemler Czn. 1887. 2 dln. 8°.

Over de Nederlandsche navigatie en scheepvaart. *Koopman.* V. 9.

Nieuwland (P.), Redevoering over het nut, dat de uitbreiding van de zeevaart aan de maatschappij heeft toegebragt. Amst., P. H. Dronsberg. 1790. 4°.

Drieling (J. A.), Bijdragen tot een vergelijkend overzigt van Nederlands zeevaart en handel. 's Gravenh., Gebr. v. Cleef. 1829. 8°.

[Blaupot ten Cate (S.)], Geschiedenis van Neerlands zeevaart en handel. Uitgeg. door de Maatsch. tot Nut van 't Algemeen. Amst., Erven H. van Munster en Zn. en J. van der Hey en Zn. 1836. 8°.

Houten (W. van), De Nederlandsche koopvaardijvloot, bevattende fregatten, barken, brikken en schooners, benevens de plaats alwaar de reederijen gevestigd zijn. Rott., St. Mosterd en Zn. 1852. 8°.

Algemeen overzigt van de scheepvaart onder Nederlandsche vlag op de Nederl. en vreemde Oost-Indische bezittingen, Japan, China, Australië enz. gedurende de jaren 1851—59, benevens het register van al de schepen onder Nederlandsche vlag daartoe gebezigd wordende of daarvoor beschikbaar, als mede eene komplete lijst der op stapel staande of in aanbouw zijnde schepen, bestemd voor de groote vaart. Amst., Marlof en zoon. 1852—60. langw. 8°.

Landolt (H. M. F.), Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen. Amst., H. W. Weytingh. 1858. 8°.

Jonge (J. C. de), Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen. Vermeerderd met de nagelaten aanteekeningen van den overleden schrijver, en uitgegeven onder toezigt van J. K. J. de Jonge. Haarlem, A. C. Kruseman. 1858—1862; 3e goedk. uitg. Zwolle, v. Hoogstraten en Gorter. 1868. 5 dln. en 1 deel register. 8°. met pltn. en portr.

Hasselt (W. J. C. van), Volksbestaan, koopvaardij. *Ned. Volks-Alm.* 1859. 70.

De behoefte aan land- en volkerenkennis bij onzen zeevarenden stand. *Sloet, Tijds.* XXI. 146.

Wijnne (H. A.), De scheepvaart van het koningrijk der Nederlanden gedurende de jaren 1846—1860, vergeleken met die van eenige andere landen. Amst., C. A. Spin en Zn. 1864. 8°.

Overgedrukt uit „De Volksvlijt".

Het eerste stoomschip te Rotterdam en in Nederland. Geschiedkundige bijdrage bij gelegenheid van den vijftigsten verjaardag der stoomvaart te Rotterdam op den 10en Mei 1866. Rott., E. H. Tassemeijer. 1866. 8°.

Stukken op de geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen betrekking hebbende: Zoowel uitgegevene als onuitgegevene. Bijeengebracht door H. J. Broers. Utrecht, Kemink & Zoon. 1867. 8°.

Philalethes, Onze stoomvloot. Zaltbommel, Joh. Noman en Zn. 1873. 8°.

Het voorstel tot enquête omtrent de Nederlandsche koopvaardijvloot. *Econ.* 1873. II. 1085.

Enquête omtrent den toestand van de Nederlandsche koopvaardijvloot. — Verslag der commissie [rapporteur Mr. J. P. R. Tak van Poortvliet]. 's Hage, Landsdrukkerij. 1875. fol.

Stukken gedrukt voor de leden der Staten-Generaal.

Muller (P. N.), De scheepvaart-enquête. *Gids.* 1876. I. 1.

Veritas, Een belang voor Nederland aanbevolen aan zijne Excellentie den minister van Marine en verder aan alle scheepsreeders in Nederland. 's Hage, Gebr. Belinfante. 1876. 8°.

Rovers (J. H.), Onze scheepvaart. Onze zeelieden en passagiers. Een beroep op het Nederlandsche volk. Groningen, P. Noordhoff. 1876. 8°.

Muller (J.), Neêrlands koopvaardijvloot en groothandel. De oorzaken van hun verval en de middelen tot herstel. Harlingen, W. L. H. Brugsma. 1876. 8°.

Statistiek der scheepvaart. Uitgegeven door het departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. 1e gedeelte. Koopvaardijvloot, scheepvaartbeweging, bemanning; 2e ged. Strandingen, schipbreuken en andere ongevallen; 3e ged. Vrachtvaart door Nederl. schepen van vreemde havens op vreemde havens. 's Gravenhage, Mart. Nijhoff. 4°.

Verschijnt sedert 1878 jaarlijks in 3 stukken.

Vergelijkend overzigt van de Nederlandsche scheepvaart en scheepsbouw in de laatste jaren. *Econ.* 1880. I. 436; 1881. I. 492; 1882. I. 555; 1883. I. 489; 1884. I. 520.

De Nederlandsche koopvaardijvloot. *Ibidem.* 1881. I. 500.

Oedipus [F. F. Groen], De vermindering onzer koopvaardijvloot. Beschouwingen over haar toestand en toekomst. Amst., B. van der Land. 1881. 8°.

De Nederlandsche koopvaardijvloot op 31 Dec. 1882. *Tijds. Aardr. Gen.* 1883. VII. M. 66.

Bahlmann (B. M.), Iets over nieuw op te richten stoomvaartlijnen. Rotterdam, G. W. van Belle. 1883. 8°.

Atlas van de zeehavens der Bataafsche Republiek, die van Batavia en Onrust mitsgaders de afbeeldingen van de haringvisscherij en de walvischvangst. In eenendertig kunstplaaten naar het leven afgebeeld door D. de Jong en M. Sallieth en met vermelding van veele bijzonderheden, betreffende den ouden en lateren toestand des Nederlandschen koophandels, visscherijen, trafieken en fabrieken, beschreven door Corn. van der Aa. Amst., E. Maaskamp. 1805. fol.

Amsterdamsche Kanaalmaatschappij. Gids voor de haven van Ymuiden, voor 1879, bevattende den tijd van hoog en laag water voor iederen dag en nacht van het jaar; een seintabel voor de aanwijzing van den waterstand in de geul binnen de hoofden; een tabel van afstandseinen, het tarief der haven- en kanaalgelden, enz. enz. Uitgeg. door de Amsterd. Kanaalmaatschappij. (Amst., C. F. Stemler). 1879. smal 8°.

Ook verkrijgbaar in 't Engelsch.

Dirks (P. J.), Openbare werken in Nederland. Het Noordzeekanaal. *Eigen Haard*. 1877. 326, 335, 390, 398.

—— Voordragt over de werken van het Noordzee-kanaal. *Tijds. Aardr. Gen.* 1880. 320.

—— Het Amsterdamsche Noordzeekanaal en de nieuwe haven- en gemeentewerken te Amsterdam. *Ibidem*. 1882. 153.

Scheepvaartbeweging door den Hoek van Holland gedurende het jaar 1874. *Versl. v. d. Openb. Werk*. 1874. bijl. XII.

Scheepvaartbeweging door den nieuwen Rotterdamschen waterweg in 1875, 1876, 1877, 1878, 1879. *Ibidem*. 1875. bijl. XII; 1876. bijl. XVII; 1877. bijl. VII; 1878. bijl. VII; 1879. bijl. IX.

Dirkzwager Gzn. (M.), Maassluis and Hoek van Holland. Guide to the New-Waterway. Rott., G. B. 't Hooft. 8°. met krtn.

Verschijnt sedert 1874 jaarlijks.

S[tieltjes] (T. J.), Openbare werken in Nederland. De spoorweg- en havenwerken te Rotterdam en op Feijenoord. *Eigen Haard*. 1876. 358.

Tutein Nolthenius (R. P. J.), De Rotterdamsche waterweg. *Gids*. 1883. I. 471. II. 44.

Kuyper (J.), Verlegging van den Maasmond. *Tijds. Aardr. Gen.* 1883. VII. 257.

De nieuwe Rotterdamsche waterweg. *Econ.* 1885. I. 573.

S[tieltjes] (T. J.), Openbare werken in Nederland. De zeehaven Vlissingen. *Eigen Haard*. 1876. 155, 164.

ZEEVAART OP OOST-INDIË.

Beschouwingen over het nadeel en de onbestaanbaarheid eener vermindering van vrachten voor de vaart op Oost-Indië. Amst., A. Zweesaardt en Zn. 1841. 8°.

Dorsser (C. W. O. van), Iets over de vrachtvaart op Neêrlands Oost-Indië, ten dienste van den staat. Dordr., P. K. Braat. 1849. 8°.

Scheffer (C.), Plan tot daarstelling van eene geregelde driemaandelijksche pakketvaart, voor passagiers en stukgoederen, tusschen Nederland en Java, met ijzeren schroefstoomschepen. 's Gravenh., Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1852. 8°.

Santhagens (J. A.), Versnelde gemeenschap tusschen Java en Nederland. Behandeld in de afd. Koophandel der Maatsch. Felix Meritis. Naar aanleiding eener voorlezing over het Britsche stoomschip Leviathan, gehouden 26 Nov. en 3 Dec. 1857. Amst., P. N. v. Kampen en Zn. 1858. 8°. met pltn.

Baak (E. M. C.), De wenschelijkheid van de krachtdadige uitbreiding der particuliere stoomvaart in Neêrl. Oost-Indië, zoowel in het materiëel als moreel belang der kolonie en marine. Haarl., F. J. Macdonald. 1867. 8°.

Boissevain (J.), De Nederlandsche Oostindie-vaarders. *Econ.* 1868. 159.

Directe stoomvaart op Java, door het Suez-kanaal. Amst., Erven H. van Munster en Zoon. 1870. 8°.

Beschouwingen, van eenen aandeelhouder, over de stoomvaart-maatschappij »Nederland", naar aanleiding der buitengewone vergadering van aandeelhouders, den 25en Maart 1872 gehouden. 's Gravenh., W. P. van Stockum, 1872. 8°.

Brief aan heeren aandeelhouders der stoomvaart-maatschappij Nederland van den afgetreden directeur M. L. J. van Asperen. Amst., J. M. E. en G. H. Meijer. 1873. 8°.

Niet in den handel.

Zeverijn (S. B.), Onze Oost-Indievaarders. Amst., J. F. V. Behrns. 1881. 8°.

Muller (P. N.), Onze Oost-Indiëvaarders. *Gids*. 1881. II. 511.

Mandele (H. J. van der), De pakketvaart in Nederl.-Indië. Voordracht gehouden in de vergadering van het Depart. Amsterdam van de Nederl. Maatsch. tot bevordering van nijverheid, op 27 October 1886. Amst., Metzler en Basting. 1886. 8°.

Voorwaarden van aanbesteding voor het onderhouden van geregelde stoomvaartdiensten in den Indischen Archipel gedurende de jaren 1891 tot en met 1905, met toekenning van een uitsluitend recht op de contractueele lijnen. Batavia, Landsdrukkerij. ('s Hage, Mart., Nijhoff). 1886. fol.

Staat van wijzigingen in de bekend gemaakte voorwaarden van aanbesteding voor het onderhouden van geregelde stoomvaartdiensten in den Indischen Archipel gedurende de jaren 1891 tot en met 1905. Vastgesteld bij art. 1. § a, van het besluit van 15 Oct. 1887, N°. 5. Batavia, Landsdrukkerij. ('s Hage, Mart. Nijhoff). 1887. fol.

Canter Visscher (J.), Een woord over de Nederlandsche handelsbelangen in verband met de aanbesteding van stoomvaartdiensten in Nederlandsch-Indië. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1887. 8°.

Overzicht van het aantal passagiers en de hoeveelheid goederen enz., die voor rekening van het Gouvernement zijn vervoerd met de booten der Nederlandsch-Indische Stoomvaartmaatschappij op de verschillende lijnen door die maatschappij bevaren, loopende over de jaren 1883 tot en met 1885 en van de gedurende de jaren 1883, 1884 en 1885 door het Gouvernement van Nederlandsch-Indië ingehuurde stoomschepen. 's Hage, Mart. Nijhoff. 1887. fol.

ZEEVAART OP ENGELAND EN AMERIKA.

Vlissingen — Engeland. Een open brief aan den minister van finantiën. 's Hage, M. M. Couvée. 1874. 8°.

Stoomvaart op Londen en een provinciaal belang. Overgedrukt uit de Friesche Courant. Leeuw., J. R. Miedema. 1876. 8°.

Fokker (G. A.), Stoomvaart op Amerika. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1869. 8°.

Plate F. J. zoon (A.), Stoomvaart op Amerika. Lezing, gehouden voor de leden van het Rotterdamsch Leeskabinet, op 22 October 1869. Rotterd., M. Wijt en Zonen. 1869. 8°.

Stoomvaart op Amerika. Korte beschouwingen van de directie der Koninklijke Nederlandsche stoomvaart-maatschappij. Amst., H. de Hoogh & C°. 1869. 8°.

Stoomvaart op Amerika. Een nationaal en een Zeeuwsch belang, door een Zeeuw. Middelb., Gebr. Abrahams. 1869. 8°.

Jansen (M. H.), Een brug over den Oceaan. Stoomvaart op Amerika. Delft, J. Waltman Jr. 1869. 8°. met 1 uitsl. pl.

Jansen (M. H.), Stoomvaart op Amerika. Goedkooper brood en meer werk. Delft, J. Waltman Jr. 1869. 8°. met 1 gelith. uitsl. krt.

Bedenkingen tegen een stoomvaart tusschen Vlissingen en Amerika, zonder subsidie. 's Gravenh., M. M. Couvée. 1870. 8°.

Daum (G. C.), Eene Nederlandsche Amerikaansche stoomvaart- en spoorweg-verbinding-maatschappij. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. 1871. 8°.

Baltimore Board of trade. On the establishment of a line of steamers between Holland and the United States. Baltimore, 1871. 8°.

Stoomvaart Vlissingen — New-York. Ontwerp van wet en memorie van toelichting. 's Hage, Mart. Nijhoff. 1871. 8°.

Stoomvaart Vlissingen — New-York. Handelingen en bescheiden betreffende het voorstel van vijf leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal. 's Hage, Mart. Nijhoff. 1872. 8°.

Nederland en Amerika in hunne onderlinge betrekking tot de stoomvaart. Door een Amsterdammer [J. H. W. Laarman]. Amst., J. H. Laarman. 1873. 8°.

Halverhout (C. A. W.), Jansen's brug over den Oceaan. Breda, Broese en C°. 1874. 8°.

Piccardt (S.), Een gelukkig levensteeken. De proeftocht der eerste mailboot van Vlissingen naar Sheerness, beschreven door een tochtgenoot; met eenige bijlagen betreffende den nieuwen maildienst. Goes, F. Kleeuwens en Zn. 1875. 8°.

Nijgh Jr. (H.), Project-stoomlijn van Nederland op Braziel-La Plata. Rott., Nijgh en van Ditmar. 1875. 8°.

Bahlmann (B. M.), Eene geregelde directe stoomvaartlijn tusschen Rotterdam en La Plata. Rotterd., v. Belle. 1883. 8°.

RIJNVAART.

Op den Hooff (J.), Iets over de vaart op den Rijn. Amst., Erven H. Gartman. 1826. 8°.

—— Coup d'oeil sur la navigation du Rhin, traduit du Hollandais. Amst., Les Heritiers H. Gartman. 1826. 8°.

Over Rijnvaart en Rijnhandel, voornamelijk met betrekking tot het Koningrijk der Nederlanden. (Uit het Hoogduitsch). Rott., Contre en Overbroek. 1827. 8°.

Op den Hooff (J.), Bedenkingen tegen het Duitsche werkje over Rijnvaart en Rijnhandel. Amst., De Erven H. Gartman. 1827. 8°.

Sloet (L. A. J. W.), De rijnvaart. *Sloet, Tijds.* X. 11.

Du Puy de Montbrun (S.), Die Verbesserung der Rheinschifffahrt, – durch Schliessung der Mündung des alten Rheines bei Lobith. Elberfeld, 1851. 8°. met 1 kaart.

Vroeger onder den titel: Gedanken über die Nothwendigkeit der Schliessung, enz. Emmerich, 1850.

De Rijn (en de Rijnscheepvaart). *Onze Tijd.* VIII. 1851. 303.

De Rhijn(handel). *Wetensch. Blad.* 1858. I. 50.

Asser (T. M. C.), De kluisters van Rhenus. *De Gids.* 1861. I. 301.

Der Rhein, seine Geschichte, seine Schifffahrts- und Handelsverhältnisse. *Uns. Zeit.* 1862. XVI. 145, 291.

De Rijn, zijne geschiedenis, scheepvaart en handelsbetrekkingen. *Onze Tijd.* XXX. 1862. 1.

Seydell (A.), Die Rheinschifffahrt »jusque à la mer." *Uns. Zeit.* 1867. II. 708.

BINNENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Statistieke tabellen, betrekkelijk het verkeer en de opbrengst der kanalen en vaarten in de verschillende provinciën. *Versl. v. d. Openb. Werk.* 1857 en volgende jaren.

Lotsy (M. C. L.), Beschouwingen over de binnenvaart. Leiden, Gebr. v. d. Hoek. 1869. 8°.

De veren van beurtschepen. *Sloet, Tijds.* XII. 93.

Sitter (Joh. de), Over beurtveeren. Akad. proefschrift. Gron., J. B. Wolters. 1868. 8°.

Stieltjes (T. J.), Rivier- en kanaalvaart in Nederland. *Eigen Haard.* 1875. 262, 270, 276, 295, 303.

Overzigt der scheepvaart-kanalen in Nederland, op 1 Jan. 1878. Uitgeg. door het Ministerie van waterstaat, handel en nijverheid. 's Hage, Joh. Ykema. 1878. 8°. — idem op 1 Mei 1879. Aldaar. 1879. 8°.

Statistiek der scheepvaartbeweging op de rivieren en kanalen in Nederland. Uitgegeven door het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. 's Hage, Gebr. van Cleef. 1878—86. 8°.

Verschijnt sedert 1878 jaarlijks.

Bas (F. de) en J. Kuyper, De waterwegen in Nederland. (Met een kaart). *Tijds. Aardr. Gen.* 1880. IV. 256.

Statistiek van de scheepvaartbeweging op de rivieren in Nederland. *Ibidem.* 1881. V. M. 153; 1883. VII. M. 106; 1884. I. 14, 395; 1885. I. 2.

Kaart der rivieren en kanalen in Nederland, met aanduiding der scheepvaartbeweging daarop in 1883. Schaal 1: 600.000. *Ibidem.* 1885. I. 61.

De Maas en de waterstaat, in verband met de belangen van scheepvaart-, groot- en transithandel. Door een reeder en handelaar. Rott., H. Nijgh. 1861. 8°.

Overzicht van het verkeer tusschen de Waal en de Maas door de schutsluis te St. Andries in 1874, 1876, 1877, 1878, 1879. *Versl. v. d. Openb. Werk.* 1874. bijl. II; 1876. bijl. VI; 1877. bijl. III; 1878. bijl. III; 1879. bijl. IVa, IVb.

Tabel der scheepvaartbeweging op de Boven-Maas, aan de schipbrug te Hedel. *Ibidem.* 1876. bijl. IV; 1877. bijl. X; 1878. bijl. XI; 1879. bijl. XII.

Staat van de scheep- en stoomvaartbeweging door de schipbrug te Vreeswijk in 1879. *Ibidem.* 1879. bijl. VIII.

Vergelijkende tabel van de scheepvaartbeweging door het Brielsche zeegat, het Voornsche kanaal en den nieuwen Rotterdamschen waterweg gedurende de jaren 1861 tot 1875. *Versl. v. d. Openb. Werk.* 1875. bijl. XIII.

Staat van de scheep- en stoomvaartbeweging door de schipbrug te Arnhem gedurende 1877, 1878, 1879. *Ibidem.* 1877. bijl. VI; 1878. bijl. VI; 1879. bijl. VII.

Staat der scheep- en stoomvaartbeweging op den Gelderschen IJssel in 1877, 1878, 1879. *Ibidem.* 1877. bijl. VIII; 1878. bijl. VIII; 1879. bijl. X.

Voorstelling van de scheepvaart op het Apeldoornsche kanaal. *Ibidem.* 1871. bijl. VI; 1872. bijl. VII; 1873. bijl. V; 1874. bijl. XIV; 1875. bijl. XIV.

Jordens (E. A.), De IJssel als handelsweg en als waterweg. *Overijss. Alm.* 1852. 73.

Deventer (J. van), De scheepvaart in Overijssel. *Staathuishoudk. Jaarb.* 1867. 313.

Staat der scheep- en stoomvaartbeweging op het Zwarte Water en Zwolsche Diep in 1877, 1878. *Versl. v. d. Openb. Werk.* 1877. bijl. IX; 1878. bijl. IX; 1879. bijl. XI.

Staat der scheep- en stoomvaartbeweging op het Zwolsche Diep langs Kraggenburg en over de Noordvlakte gedurende de maanden Mei — Dec. 1878. *Ibidem.* 1878. bijl. X.

Staring (W.), De scheepvaart in Salland en Twenthe. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1847. 8°. met 2 uitsl. pltn.

Het belang der scheepvaart bij de spoorwegbrug over de Gouwe, bij Gouda, door een oud-secretaris der commissie voor de vaart over den Rijn. Utr., J. G. v. Terveen en Zn. 1887. 8°.

Beschrijving van de verschillende vaarwaters, kustlichten, betonning en bebakening in de Zuiderzee. Amst., Wed. G. Hulst van Keulen. 1871. 8°.

INSTELLINGEN TER BEVORDERING DER SCHEEPVAART.

Lijst van kustlichten in het koninkrijk der Nederlanden en de koloniën. Uitgeg. door het Ministerie van Marine, afd. Hydrographie. 's Hage, Algem. Landsdrukkerij. (Gebr. van Cleef). 1884; Nieuwe uitgaaf. 1886. 8°.

Lichtenlijst van het koninkrijk der Nederlanden en de koloniën. Ministerie van Marine, afdeeling Hydrographie. 's Hage, Landsdrukkerij. (Gebr. van Cleef). 1887. 8°.

Ketwich (D. van), De signalen voor de koopvaardijvloot. *Ber. v. Zeevaart.* XXVI. 1866. 44.

Schouten (A. J.), Drijvende drooge dokken; eene Hollandsche uitvinding. *Ibidem.* 1845. V. 526.

Iets over het ijzeren drijvend droogdok voor Amsterdam. *Eigen Haard.* 1878. 124.

Tideman (B. J.), Het maritiem etablissement te Vlissingen. Amst., 1865. 8°.
Niet in den handel.

Geschiedenis van de dokwerken op het maritime etablissement Willemsoord. *Inst. v. Ingenieurs.* 1865—66. 1; 1866—67. 1.

Pagé (An.), De kustseinpost te IJmuiden en de telegraafdienst langs het Noorzeekanaal. *Eigen Haard.* 1885. 325.

Le Comte (P.), Voorstel en ontwerp tot het oprigten van een Nederlandsch matrozen-instituut. Amst., C. F. Stemler. 1849. 8°.

Swalue (E. B.), De zeemanshuizen, meer bijzonder dat te Amsterdam. Amst., Ipenbuur & v. Seldam. 1858. 8°.

Muller (P. N.), Het zeemanshuis te Amsterdam en te Rotterdam. Amst., W. H. Kirberger. z. j. (circa 1860). 8°.

De noodzakelijkheid der oprigting van een Rotterdamsch matrozen-gesticht getoetst aan den zedelijken toestand der matrozen. Rott., H. Nijgh. 1852. 8°.

Zeemanshuis te Rotterdam. Verslag en rekening, uitgebragt in de algemeene vergadering gehouden den 18 April 1866, door het Bestuur der inrigting. [Rotterd., 1866]. 8°.

Lotsy (S. H.), Over rederijen. Dordr., Blussé en v. Braam. 1859. 8°.

SCHEEPSBOUW.

Koenen (H. J.), Voorlezingen over de geschiedenis van scheepsbouw en zeevaart. Amst., M. H. Binger en Zonen. 1854. 8°.

Verslag van de commissie ter beoordeeling van de voorwerpen betreffende scheepvaart en scheepsbouw, ingezonden op de tentoonstelling der Kon. Ned. zeil- en roeivereeniging, gehouden in Junij 1853. Amst., Gebr. Kraay. 1854. 8°.

De bepalingen van aanbouw en uitrusting voor schepen bestemd voor de groote vaart, vastgesteld door de Ned. vereeniging van assuradeuren. Amst., Erven H. v. Munster en Zn. 1855. 8°.

Instructie voor de scheeps-experts, benoemd door en van wege de assuradeurs te Amsterdam, tot inspectie van de ter bevrachting bij de directie der Nederlandsche Handel-maatschappij in aanmerking komende bodems. Amst., van Meurs en C°. 1851. 8°.

Overzigt van Nederlandsche scheepsbouw en scheepvaart over de laatste jaren. *Econ.* 1864. 71 en volg. jrg.

Tideman (B. J.), Over eene (op te richten) Nederlandsche fabriek van pantserplaten enz. voor den scheepsbouw. *Ber. v. Zeevaartk.* XXV. 1865. 2e afd. 3.

Overzicht van den scheepsbouw in Nederland, in 1867, 1868, 1869 en 1870. *Tijds. v. Nijverh.* XXXI. 375; XXXII. 382; XXXIII. 303; XXXIV. 434.

Een woord over onzen scheepsbouw. *Econ.* 1872. 253.

Tideman (B. J.), De scheepsbouw in Nederland. Voorwaarden waaronder en middelen waardoor die tak van nijverheid hier weder zoude kunnen bloeien. Amst., J. H. en G. van Heteren. 1882. 8°.

Een nieuw leven: de Nederlandsche scheepsbouw. *Econ.* 1883. I. 299.

Nederlandsche scheepsbouw. *Ibidem.* 1884. II. 223.

Duinen (J. H. van), Nederlandsche schepen. *Eigen Haard.* 1885. 48, 108, 141, 156.

Weyland (G. J.), Staat van den scheepsbouw in de provincie Groningen over 1860 en 61. *Bijdr. Prov. Gron.* II. 427.

Visscherij.

In 't algemeen.

Wetenschappelijke bladen ter uitbreiding der Nederlandsche visscherijen en ter bevordering van de kennis onzer inlandsche visschen. Deventer, J. de Lange. 1845. 2 stukken gr. 8°.

Nederlandsch tijdschrift voor liefhebbers der jagt en visscherij. Onder redactie van Verster van Wulverhorst. Arnh., J. G. Meijer. 1852—1860. 8°.

De uitgaaf is sedert gestaakt.

Algemeene Visscherij-Courant. Weekblad voor Maassluis, Maasland en Rozenburg. Rotterd., Nijgh en v. Ditmar. 1871—1877. (1e—7e jaarg.) fol.

Nederlandsche Visscherij-Courant. Zee- en riviervisscherij. Vlaardingen, J. F. C. Brückwilder. 1882—1887. fol.

Van Keulen's almanak voor de zee-visscherij. (Noordzee, Zuiderzee en Schelde) voor het jaar 1887. 1e jaarg. Amst., H. G. Bom. 1887. 8°. met 6 pltn.

Van de visscherij en vischneering der Batavieren en Hollanders, als de IVe hoofdtak van hunnen algemeenen bloei en welstand. Kleine visscherij. Beschrijving van de Aberdaan-, Zalm-, Steur- en Kabeljaauwvangst. Verhandeling over de groote en Walvischvisscherij. *Koopman.* I. 225.

[Kikkert (H.)], De Hollandsche zeevisscherijen in haren aard, omvang en belangrijkheid geschetst. Een onderwerp, dezer dagen de aandacht overwaardig. Rotterd., F. J. Wijnhoven Hendriksen. 1842. 8°.

Geschreven naar aanleiding van een artikel in het Handelsblad van 25 Maart 1842, getiteld: „de Hollandsche visscherijen in gevaar van geheelen ondergang." Tot repliek: „Geen represailles." Handelsbl. 28 en 29 Maart; en tot dupliek: „Theorie en praktijk." Handelsbl. 4 April, 2e editie.

Ende (W. P. van den), De belangrijkheid der visscherij voor de Nederlanden. Arnh., Is. An. Nijhoff en Zn. 1851. 8°.

—— Nog eene bijdrage tot de belangrijkheid der visscherij voor de Nederlanden. Arnh., Is. An. Nijhoff en Zn. 1851. 8°.

De tegenwoordige toestand onzer zeevisscherijen. *Sloet, Tijds.* XI. (1851). 304.

Verslag over de zeevisscherijen, uitgebragt door de commissie, benoemd bij Kon. besluit van 9 Februari 1854. N°. 57. 's Gravenh., van Weelden en Mingelen. 1854. 8°.

Verslag van de jagt en visscherij in de verschillende provinciën over 1855 en 1856. *Tijds. Jagt. en Viss.* IV. 49, 101, 108, 149, 168, 171, 216, 220, 259; V. 89, 113, 161, 172, 213.

Pescator, De Nederlandsche visscherijen. *Onze Tijd.* XVII. 1856. 289.

Staat onzer visscherijen in 1858. *Sloet, Tijds.* XVIII. 427.

Nog iets over de zeevisscherijen. *Tijds. Jagt. en Viss.* VI. 118.

Verslag van den staat der Nederlandsche zeevisscherijen. 's Hage, van Weelden en Mingelen. 4°.

Verschijnt sedert 1859 jaarlijks over het afgeloopen jaar.

Baert (J. F. B.), De vrije-zeevisscherij (naar aanleiding van het verslag omtrent den staat der zeevisscherijen in 1857, 1858 en 1859). *Econ.* 1860. 389.

Buys (J. T.), Een nieuw leven. (Overzicht van de visscherijen in de laatste tien jaren, naar aanleiding van het niet toekennen van premiën). *Gids.* 1867. III. 94.

Hoogendijk Jr. (A.), Eenige beschouwingen over »Een nieuw leven," geschetst door den Hoogleeraar J. T. Buys, betrekkelijk de Nederlandsche visscherijen. 's Gravenh., Gebr. Belinfante. 1867. 8°.

Zie de beoordeeling van deze „Beschouwingen" door Prof. J. T. Buys, in de *Gids.* 1868. 366.

Verslag omtrent de Nederlandsche visscherijen, uitgebragt door de directeuren der Nederl. Maatsch ter bevordering van Nijverheid in de algemeene vergadering van 14 Julij 1868. Met bijlage: Uittreksel uit een bij directeuren ingezonden verslag wegens de zalmvisscherij in Nederland. *Tijds. v. Nijverh.* 1868. 307.

Hall (H. C. van), Visscherijen in Friesland en Groningen in 1867. (Overzigt volgens mededeelingen van den heer G. J. Weyland). *Ibidem.* 1868. 204.

Wijnne (H. A.), De aanvoer van zeevisch te Groningen. *Bijdr. Prov. Gron.* III. 106.

Venema (G. A.), De visscherij in de provincie Groningen. *Ibidem.* IV. 83. — Afzond. uitgeg. Gron., Gebr. Hoitsema. 1868. 8°. Met 19 houtsneden tusschen den tekst.

Weyland (G. J.), Visscherijen in Friesland en Groningen in 1868. *Tijds. v. Nijverh.* 1869. 284.

Rietstap (Gerard), De zeevisscherij en de makreel. *Ibidem.* 1870. 122.

Verslag van het Collegie voor de zeevisscherijen, over den staat der zeevisscherijen van 1857—71. 's Gravenh., Landsdrukkerij. (1872). 8°.

Hubrecht (H. F. R.), Onze zeevisscherijen. *Eigen Haard.* 1875. 86, 99, 116, 142.

Lindeman (M.), Die Seefischereien in den Jahren 1869—78. *Petermann, Ergänz.* N°. 60.

Hubrecht (A. A. W.), Een verwaarloosd volksbelang. *Gids.* 1883. III. 158.

Beaujon (A.), The history of Dutch sea fisheries: their progress, decline and revival, especially in connection with the legislation on fisheries in earlier and later times. (Prize essay). Londen, W. Clowes and Sons. 1884. 8°.

—— Overzicht der geschiedenis van de Nederlandsche zeevisscherijen. Leiden, E. J. Brill. 1885. 8°.

De vischtuigen in Nederland, zooals die bij Algemeene Wet en bij provinciale verordeningen zijn verboden of toegestaan, met aanschouwelijke voorstelling en verklaring omtrent samenstelling en gebruik. 1e en 2e druk. Heusden, L. J. Veerman. 1886. 8°. met 4 uitsl. tabellen.

TENTOONSTELLINGEN VAN VISSCHERIJ-VOORTBRENGSELEN, GEREEDSCHAPPEN ENZ.

Catalogus van de tentoonstelling van visscherij-gereedschappen, gehouden door het Collegie voor de zeevisscherijen, met medewerking van de Vereeniging voor Volksvlijt, in het lokaal dier Vereeniging te Amsterdam. Geopend 17 Sept. 1861. Leiden, A. W. Sijthoff. 1861. 8°.

Verslag van het Cóllegie voor de zeevisscherijen over de tentoonstelling van visscherij-gereedschappen enz., gehouden te Amsterdam, in Sept. en Oct. 1861. 's Hage, v. Weelden en Mingelen. 1862. 8°.

Rapport sur l'exposition internationale d'appareils de pêche, qui a eu lieu à Amsterdam, en 1861 par Em. de Brouwer, Secrétaire de la Chambre de commerce d'Ostende. Ostende, Imprim. de Daveluy. 1862. 8°. met 10 afbeeld.

Hetzelfde verslag is ook in 't Vlaamsch uitgegeven.

Rapport sur l'exposition d'appareils de pêche à Amsterdam fait par L. Longuéty ainé. Paris, 1862. 8°.

Blytt (P.) c. s., Beretning om Fiskeri-Udstillungen i Amsterdam 1861. Christiania, det Steenske Bogtrykkeri. 1862. 8°. met uitsl. plaat.

Baars (H.), Beretning om den internationale Fiskeri-Udstilling i Amsterdam i 1861. Christiania, 1862. 8°. met 1 plaat.

Catalogus der inzendingen uit Nederland, door bemiddeling van het Collegie voor de zeevisscherijen via Rotterdam verzonden, naar de internationale tentoonstelling van visscherij-voortbrengselen, gereedschappen enz., te Bergen in Noorwegen. Augustus 1865. Rott., M. Wijt en Zn. 1865. 8°.

Niet in den handel.

Verslag der commissie uit het Collegie voor de zeevisscherijen betreffende de internationale visscherij-tentoonstelling te Bergen in Noorwegen. ('s Hage, 23 Dec. 1865). 8°.

Catalogus der tentoonstelling van visscherij-gereedschappen en voortbrengselen van de visscherij. Geopend van 1 tot 31 Julij 1867. 's Gravenh., 1867. 8°.

Verslag van de internationale tentoonstelling van visscherij-gereedschappen en voortbrengselen van de visscherij, gehouden te 's Gravenhage in Julij 1867, door het departement der Ned. Maatsch. ter bevordering van Nijverheid aldaar. *Tijds. v. Nijverh.* 1867. VIII. 357.

Soubeiran (J. L.), Rapport sur l'exposition des produits de pêche de la Haye en 1867. Paris, E. Martinet. 1869. 8°.

Eeden (F. W. van), De internationale tentoonstelling van visscherij in 1867, te 's Gravenhage. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. XI. 116.

HARINGVISSCHERIJ.

An exact and authentic account of the greatest White-herring-fishery in Scotland, carried on yearly in the Island of Zetland by the Dutch only. London, J. Davidson. 1750. 8°.

Glaubwürdige Nachricht von der grossen weissen Herings-Fischerei in Schottland, welche von den Holländern bei der Insel Zetland jährlich allein getrieben wird. Von einen Edelmann in Englischen Sprache herausgegeben und ins Teutsche übersetzt. Bremen, H. Jäger, 1750. 8°.

Vertaling van een latijnsch lofdicht op den pekelharing. Onthaal hierop. Beschrijving van desselfs zoorten, pakking, visch- en verjaagerij, enz. Haaringscheepen en derselver begrootingen. Over de visscherij, privilegiën, enz. *Koopman.* 1768. I. 345.

Over den pekelharing; de uitvinding van het kaken; de haringvisscherij enz. *Ibidem.* IV. 81.

Vogel (K. de), De groote visscherij, in derzelver vaderlandsch aanbelang. Rotterd., N. Cornel. 1815. 8°.

Raepsaet (J. J.), Note sur la découverte de caquer le hareng, faite par Guilleaume Beukels, pilote de Biervliet en Flandre, lue à la Séance de l'académie des sciences et belles-lettres de Bruxelles, le 18 Novembre 1816. Gand, Imprimerie de Bernard Poelman. (1816). 4°.

Over de uitvinding van het kaken van den haring door Willem Beukelsz. *Letterb.* 1818. II. 34.

Bussche (E. van den), Guillaume Beuckels et l'art d'encaquer le hareng. *Flandre.* VII. 111.

Kemper (J. M.), Advis over de haringvisscherij. Amst., J. van der Hey en Zn. 1818. 8°.

Iets over de haringvisscherij in Nederland. *Rec. o. d. Rec.* 1824. II. 374.

Statuten voor de Amsterdamsche haringvisscherij. (Amst. z. j. circa 1824). 8°.

Naamlijsten der haringschepen in de jaren 1778—1785, 1793, 1826—1871 van de Maas en 't Noorderkwartier uitgerust, benevens derzelver boekhouders en stuurlieden. Enkhuizen, later Vlaardingen bij A. Groeneveld, boekverkooper, 1826—1835 en voor rekening der Jagerij, van 1836—1871. 4°.

Gevers Deynoot (W. Th.), Diss. de magno sive halecum piscatu Belgico (haringvisscherij). Lugd. Bat., 1829. 8°.

Huishoudelijke bepalingen, ter regeling van den gang en de werkzaamheden der vereeniging van de onderscheidene haring-reederijen in Zuid- en Noord-Holland; overeenkomstig koninkl. besluit van 5 Mei 1822. N°. 88. 22 blz. 8°.

Ontwerp tot instandhouding en verbetering der haringreederij in Holland. A°. 1832. 56 blz. fol.

Beknopte schets van het contract tot instandhouding en verbetering der haringreederij in Holland. A°. 1832. 16 blz. 8°.

Haak (Gebr.), Toelichtingen aangaande de belangen der groote visscherij aan de leden der Staten van Holland bij derzelver vergadering van 1 Julij 1834 aangeboden. (Enkhuizen, z. j.), 8°.

Orders voor de stuurlieden, behoorende tot de haringvisscherij van Zuid- en Noord-Holland. Te Vlaardingen, voor rekening der Jagerij. 1840, 1841, 1846. 8°.

[Linden van den Heuvel (H. L. van der) en P. Kikkert], Berigt aan de reeders en de stuurlieden ter groote of zoutharingvisscherij in Zuid- en Noord-Holland. (Wenken betrekkelijk de beste vischplaatsen). Vlaardingen, 1847. 8°.

Hoogendijk Jr. (A.), Beknopte opmerkingen omtrent de zoutharing-visscherij in verband beschouwd met de aan dezelve toegekende rijkspremie. 's Gravenh., Giunta d'Albani. 1850. 8°.

—— Nadere adstructie mijner beknopte opmerkingen omtrent de zoutharingvisscherij, enz.; ditmaal bepaaldelijk opzigtens de redevoering door den heer R. Westerhoff, uitgesproken in de 2e Kamer der St.-Gen. op 21 Dec. 1850. 's Gravenh., Giunta d'Albani. 1851. 8°.

Buys (J. T.), De haringvisscherij. *Gids.* N. R. (1851). IV. b. 521.

Gijn en Zn. c. s. (S. van), Adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal betrekkelijk den staat, den achteruitgang en de oplevering der groote visscherij. Vlaardingen, 1852. 8°.

Memorie tot adstructie van het regt der reeders langs de kusten van Holland, gevestigd te Scheveningen, Katwijk, Noordwijk, Egmond aan Zee en Zandvoort, op de haringvisscherij. 6 blz. fol. (Opgenomen als bijlage N°. XIX in het Verslag over de zeevisscherijen, 1854.)

Onze haringvisscherijen. Naar aanleiding van het Verslag over de zeevisscherijen, uitgebragt in 1854. *Econ.* 1856. 33, 65, 97.

Rapport van het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut te Utrecht van Maart 1856, betrekkelijk het ontwerp van den Luitenant ter Zee 1e klasse N. M. J. Kroef over het zamenstellen van haring-kaarten. 4°. Met bijlage.

Uitkomsten verkregen uit de Journalen der haringschepen. Uitgegeven door het Koninkl. Nederlandsch Meteorologisch Instituut. Utrecht, 1857. 16 blz. 4°. met 1 kaart.

Bemerkungen über die holländische Härings-Fischerei an den Schottischen Küsten. *Zeitschr. f. Erdk.* 1860. VIII. 68.

Aanduiding van de plaatsen, waar de meeste haring is gevangen gedurende het laatste zesjarig tijdvak. Utr., Kon. Ned. Meteorol. Instituut 1862. 1 bl. lith. in 4°.

Niet in den handel.

Rietstap (G. H. A. N.), De haring en de haringvisscherij. *Tijds. v. Nijverh.* 1864. XXVII. 312.

Parser (M.), Etude sur l'état actuel des pêches dans le royaume des Pays-Bas, et specialement de la pêche du hareng (La Haye, Typographie de C. H. Susan. 1868). 8°.

Dit werkje, opgedragen aan de Spaansche regeering, is hoofdzakelijk een vertaling van enkele gedeelten uit het Gidsartikel van Prof. J. T. Buys: Een nieuw leven en van G. H. A. N. Rietstap's verhandeling in het Tijdschr. v. Nijverh. 1864: De haring en de haringvisscherij; een en ander aangevuld met statistieke opgaven uit de verslagen van den staat der Nederl. zeevisscherijen.

Staat van de groote of zoutharing-visscherij in het jaar 1880. Naar officieele bescheiden. Vlaardingen, J. F. C. Brückwilder. 1881. fol.

Gonnet (C. J.), De groote visscherij. *Eigen Haard.* 1882. 306, 322.

Staten van de Groote of Zoutharing-visscherij. Deze »staten" worden geregeld opgenomen in de Nederlandsche Visscherij-Courant.

WALVISCHVANGST. — KABELJAUWVISSCHERIJ.

Groot (Corns. de), Walvisch-statistiek in de 17e en 18e eeuw. *Tijds. v. Nijverh.* XLII. 100.

Zorgdrager's (C. G.) Bloeijende opkomst der aloude en hedendaagsche Groenlandsche visscherij. Waarin met eene geoefende ervaarenheit de geheele omslag dezer visscherije beschreven, en wat daarin dient waargenomen, naukeurig verhandelt wordt. Uitgebreid met eene korte historische beschrijving der Noordere gewesten,... en al 't aanmerklijkste in de ontdekking deeser landen, en in de visscherij voorgevallen. Met bijvoeging van de Walvischvangst, in haere hoedanigheden, behandeling, 't scheepsleven en gedrag beschouwt, door Abraham Moubach. Tweeden druk. Met aanmerkelijke zaaken vermeerdert, nevens een korte beschrijving van de Terreneufsche Bakkeljaau-visscherij. Verciert met (6) naauwkeurige, en naar 't leven geteekende nieuwe kaarten en (10) kunstige printverbeeldingen (en titelplaat). 's Gravenh., P. van Thol en R. C. Alberts. 1727. 4°.

De eerste druk verscheen te Amst., bij J. Oosterwijk. 1720. 4°. De tweede verscheen ook te Amst., bij J. Morterre. 1728. 4°.

Sante (G. van), Alphabetische naamlijst van alle de Groenlandsche en Straat-Davissche commandeurs, die sedert het jaar 1700 op Groenland en sedert het jaar 1719 op de Straat Davis voor Holland en andere provinciën hebben gevaren. Waarin men met eenen opslag kan zien, hoeveel visschen, va-

ten spek en quardeelen traan yder commandeur uit Groenland en uit de Straat Davis heeft aangebragt en voor wat directeurs dezelven hebben gevaren. Haarl., J. Enschedé. 1770. 4°. met titelplaat.

Middelen ter verbetering op de walvischvangst. *Koopman.* IV. 201.

Brief van Lubertus Piscator over de visscherij, die bij een loterij vergeleken wordt. — Oorzaken van derzelver afneemen. — Wederlegging. — Middelen ter verbetering op de walvischvangst. *Ibidem.* 1778. IV. N°. 5, 12, 18, 25, 26.

Request der gecommitteerden van de Groenlandsche en Straat Davidsche visscherijen aan H. Ed. Gr. Mog. om voorzieninge tegen het verval van dezelve visscherijen. (z. pl.) 1779. fol.

De walvischvangst met veele bijzonderheden daartoe betrekkelijk. Amst., en Harlingen, P. Conradi en V. van der Plaats. 1784—1786. 4 dln. 4°. met 6 krtn. en 15 platen.

N. uitg. o. d. titel:

Nieuwe beschrijving der walvischvangst en der haringvischerij. Met XXII fraaye platen en kaarten versierd. Amst., J. Roos. 1791. 4 dln. 4°.

Fransche vertaling o. d. titel:

Histoire des pêches, des découvertes et des établissemens des hollandais dans les mers du Nord. Ouvrage traduit du Hollandois par B. de Reste. Avec des notes, (28) cartes et figures. Paris, Vve Nyon. 1799. 3 dln. 8°.

Kat (H. D.), Dagboek eener reize ter walvisch- en robbenvangst, gedaan in 1777 en 1778. Haarl., Wed. P. Loosjes. 1818. 8°. met 1 kaart en 1 portret.

Statuten eener Groenlands- en Straat-Davids Visscherij-Societeit, welke staat opgerigt te worden te Harlingen, waaraan de Koninkl. goedkeuring is verleend bij besluit van 4 Aug. 1824. N°. 101. 8°.

Brandligt (C.), Geschiedkundige beschouwing van de walvischvisscherij. Amst., T. Nusteeg Jr. 1843. 8°. met 8 platen.

Statuten der Nederlandsche Walvisch-visscherij-Maatschappij te Amsterdam. Amst., 1843. 8°.

Ver Huell (Q. R. M.), De walvischvangst in de baai van Allerheiligen op de kust van Brazilië. *Alb. d. Nat.* 1854. 249.

Bottemanne Mz. (C. J.) en Franç. P. L. Pollen, Circulaire ter oprigting eener Maatschappij tot uitoefening der Walvischvangst in de Noordelijke zeeën door middel van den »Vuurpijlharpoen". Leiden, Febr. 1868. 4 blz. 4°.

Zie over dezen harpoen en voor verdere mededeelingen betreffende de walvischvangst een uittreksel uit een voordracht, door den Heer Bottemanne te Rotterdam gehouden, voorkomende in de Nieuwe Rotterd. Courant van 18 Maart 1869. N°. 76.

Bottemanne (C. J.), Beschouwingen over de kleine visscherij. *Econ.* 1870. 113.

Eyk (J. A. van), Over de walvischvangst. In: De Volksvlijt. Tijdschrift voor Nijverheid. Amst. 1870. bl. 181.

Douw (J. R.), Over de kabeljaauw-visscherij. *Ned. Huish. Maatsch.* N°. 3. Z. en V.

KUSTVISSCHERIJ. — OESTERVISSCHERIJ EN OESTERTEELT.

Nota, aanwijzende de oorzaken van het verval der versche vischvangst, langs de Hollandsche kusten en de middelen tot derzelver herstel. Met bijlagen. (z. p. e. j.) 8 blz. fol.

Plan tot deelneming in eene maatschappij ter uitbreiding der kust- en steurharingvisscherij te Katwijk. Met berekening. Gedrukt bij J. G. la Lau te Leyden (omstr. 1838). 8°.

Molhuysen (C.), De visscherij in de Zuiderzee. *Nijhoff, Bijdr.* N. R. III. 307.

Hubrecht (H. F. R.), De visscherijen in de Zuiderzee. *Eigen Haard.* 1878. 307, 315.

De visscherij te Vollenhoven. *Sloet, Tijds.* VII. 373.

Hoogstraten (J. W. van), De Volendammer visscherij. *Eigen Haard.* 1885. 168, 176, 192.

Paling-scheepvaart, door A. Z. *Zaanl. Jaarb.* 1844. 61.

De staalvisscherij (palingvisschen) bij Enkhuizen, door (W. W. L. v.) G. *Sloet, Tijds.* XXV. 348.

De Texelsche en Zeeuwsche oester-visscherij. *Sloet, Tijds.* VII. 354.

Meurzinge, Over de oesters en hare kweeking. *Alb. d. Nat.* 1864. 272.

Verslag wegens de oestervisscherij in Nederland en de verbeteringen daarin te brengen door kunstmatige oesterteelt, uitgebragt door directeuren der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid, in de Algemeene Vergadering der Maatschappij, gehouden te Arnhem, 14 Juli 1868. *Tijds. v. Nijverh.* 1868. 292. — *Ibidem, Hand. d.* 19e *Alg. Verg.* 53.

Verslagen betreffende de aanmoediging der kunstmatige oesterteelt in Nederland door de Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid; uitgebragt door directeuren der Maatschappij J. P. A. François en J. W. L. van Oordt. *Tijds. v. Nijverh.* 1869. 249; 1871. 197.

Aanmoediging der kunstmatige oesterteelt door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. Eerste verslag van de Heeren de Bont, Cordes en Smidt van Gelder. 1869--70. *Ibidem.* 1870. 241.

Bont (M. J. de), Over de kunstmatige oestercultuur. Haarl., Erven Loosjes. 1874. 8°.

Hoek (P. P. C.), De oestercultuur in den vreemde en bij ons. *Eigen Haard.* 1878. 379, 389.

Carelsen (G.), Op de oesterbanken. *Ibidem.* 1881. 442.

Verslag omtrent onderzoekingen op de oester en de oestercultuur betrekking hebbende. Uitgebr. door de commissie van het Zoölogische Station der Nederl. Dierk. Vereen. (Holl. en Fransche tekst). Leiden, E. J. Brill. 1884. 8°. met 16 pltn.

De Zeeuwsche mossel-visscherij. *Sloet, Tijds.* VII. 370.

Kunstmatige mosselcultuur. *Tijds. v. Nijverh.* 1870. *Meded.* 85.

Walraven (A.), Iets over de garnalen-visscherij in Zeeland. *Eigen Haard.* 1879. 256.

RIVIERVISSCHERIJ. — ZALMVISSCHERIJ. — KUNSTMATIGE VISCHTEELT.

Wetenschappelijke bladen ter uitbreiding der Nederlandsche visscherij en ter bevordering van de kennis onzer inlandsche visschen. Deventer, J. de Lange. 1845. 2 stukken. 8°.

Orgaan der Vereeniging tot bevordering der zoetwatervisscherij in Nederland. Beschermheer: Z. M. de Koning. Redactie: H. E. Bontjes, C. Kerbert, L. de

Leeuw, A. L. de Raadt, C. Stal. Amst., gedrukt ter boek- en steendrukkerij »De Fakkel." 1886. 1e jaarg. 8°.

De verslagen dezer vereeniging werden vroeger in de Alg. Visscherij-Courant opgenomen.

Sassen (H.), Eene bijdrage tot de kennis van het jagtveld en het vischwater in de provincie Noord-Brabant. *Tijds. Jagt en Viss.* II. 97 en 196.

Broers (H. J.), Hengelen en wat daarbij is op te merken. *Alb. d. Nat.* 1870. 129.

Vonck (C.), Over de zalm op onze rivieren. *Ned. Huish. Maatsch.* N°. 7. Z. en V.

Pollen (François P. L.), Is de overeenkomst tusschen de Rijnoeverstaten over gemeenschappelijke bepalingen op de visscherij in den Rijn in het belang van Nederland? Eene vraag op natuurkundige gronden beantwoord en geschiedkundig toegelicht voor hen, die belangstellen in de instandhouding der Nederlandsche zalmvisscherijen. Leiden, J. K. Steenhoff. 1870. gr. 8°.

Quakernaat van Spijk (A.), Eenige opmerkingen naar aanleiding der (bovengenoemde) brochure van den Heer Fr. P. L. Pollen. Zalt-Bommel, H. J. van de Garde. 1870. 8°.

—— Eenige beschouwingen over onze zalmvisscherijen, naar aanleiding der gesloten overeenkomst te Mannheim, 27 Nov. 1869. Zalt-Bommel, H. J. van de Garde. 1870. 8°.

Stolk (A. P. van), Aan den Heer Fr. P. L. Pollen, naar aanleiding zijner (bovengenoemde) brochure. (Rotterdam, 17 Mei 1870). 1 bl. fol.

Luyten (W. A.), Opmerkingen betreffende de brochure van den Heer Fr. P. L. Pollen. (Lekkerkerk, 24 Mei 1870). 2 bl. fol.

De zalmladders. Naar aanleiding van een artikel over dit onderwerp in de Edinburgh Review van Jan. 1873. *Econ.* 1873. 132.

Nederlandsche zalmvisscherij (1870—1883). *Ibidem.* 1884. I. 226.

Aanvoeren van zalm. (1870—1884). *Ibidem.* 1885. I. 258.

Luyten (A.), Iets over het Ontwerp-zalm-tractaat van 30 Juni 1885. Maassluis, A. F. van Wieringen en C°. 1886. gr. 8°.

Pollen (Franç. P. L.), Eene wettelijke regeling voor Nederland van de zalmvisscherijen in den Rijn, beschouwd in verband met de conventie van Mannheim (1869) en die van Berlijn (1885). Memorie opgedragen aan de beide Kamers der Staten-Generaal. Scheveningen, 1886. gr. 8°.

Harting (P.), Iets over de vischfokkerij. *Alb. d. Nat.* 1852. 374.

Handleiding tot de kunstmatige vermenigvuldiging van visschen, uitgegeven op last van Z. M. den Koning (der Nederlanden) en onder toezigt van de commissie voor de vischfokkerij. 's Gravenh., Erven Doorman. 1853. 8°.

Dit werkje is in het Hoogduitsch vertaald onder den titel: „Anleitung zur künstlichen Vermehrung der Fische", opgenomen in het „Hessische landwirthsch. Zeitschrift" en ook afzonderlijk uitgegeven: Darmstadt, 1854.

Huyssen van Kattendijke (J. L.), Kunstmatige bevruchting van visschen. In: Jaarboekje van het Zoölog. Genootsch. Natura Artis Magistra. 1853. Amst., 1853. 8°.

Duparc (H. M.), De kunstmatige vischteelt en vischfokkerij, behelzende de geschiedenis, de onderscheidene verrigtingen, benevens de toepassingen van de kunstmatige bevruchting en vermenigvuldiging der visschen. Amst., Gebr. Diederichs. 1854. 8°.

S[nellen] v. V[ollenhoven], Over kunstmatige vischteelt. *Letterb.* 1854. 215.

Harting (P.), Over de kunstmatige uitbroeijing van vischeijeren. Zie: Aanteek. Prov. Utrechtsch Genootsch. 1854—55. blz. 35.

Winkler (T. C.), Vischfokkerij. *Alb. d. Nat.* 1857. 280.

Bont (M. J. de), Een woord over kunstmatige vischfokkerij. Amst., Gebr. van Es. 1863. 8°. (zie ook *Tijds. v. Nijverh.* 1863. 416.)

—— Verslag over de inrigting van pisciciltuur in de Diergaarde (te Amsterdam). Amst., 1863. 8°. (zie ook *Ned. Tijds. v. Dierk.* I. bl. XXV.)

Kweeking van oesters en visch. *Tijds. v. Nijverh.* 1866. (*Mededeel.*) 77.

Bont (M. J. de), Nog een woord over de kunstmatige vischfokkerij. *Tijds. v. Nijverh.* 1867. 376.

Op de Macks (J. A.), Adres aan de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, betreffende het van regeringswege oprigten eener Nederlandsche kunstmatige vischfokkerij. (Amst., 9 Junij 1870). fol.

De kunstmatige vischteelt. Met eene plaat. In: Jaarboekje van het Zoölog. Genootsch. Natura Artis Magistra 1870. Amst., 1870. 8°.

Harting (P.), De zalm in zoetwater-meren. *Alb. d. Nat.* 1870. 348.

Winkler (T. C.), Iets over het eten en aanfokken van visch. In: Jaarb. v. h. Zoölog. Genootsch. Natura Artis Magistra. 1871. Amst., 1871. 8°. Overgenomen in *Algem. Visscherij-Courant.* 3e jaarg. N°. 4—5.

Voorloopige statuten voor de Maatschappij ter bevordering van de Vischteelt. (Z. p. e. j. circa 1872). 7 blz. 8°.

Bont (M. J. de), La culture pratique du saumon et de ses congénères, et la pisciculture au Jardin Zoölogique d'Amsterdam. Amst., van Es frères. 1872. 8°. met houtgrav.

Het aankweeken van visch in vijvers. *Tijds. v. Nijverh.* 1872. 228.

Bottemanne Mz. (C. J.), Bevolking en ontvolking van het vischwater. *Econ.* 1872. 597.

Vischteelt te Velp. Beschrijving van de Nederlandsche vischkweekerij, onder de firma J. A. Op de Macks en C°. te Velp. *Algem. Visscherij-Courant.* 1872. N°. 45 en 48.

Cattie (J. Th.), De Nederlandsche vischkweekerij te Velp, en de zoogenaamde kunstmatige vischteelt. (Met afb.) *Eigen Haard.* 1876. 32, 41, 48.

Vischkweeking. *Econ.* 1881. I. 324.

REGISTERS.

I. PERSOONSNAMEN.

De cijfers wijzen de bladzijden aan.

C.

D.

H.

I.

J.

K.

L.

Q.

R.

T.

U.

V.

X.

Y.

Z.

II. PLAATSNAMEN EN ONDERWERPEN.

De cijfers wijzen de bladzijden aan.

A.

B.

C.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

R.

S.

T.

U.

V.